Digitized by Google

*31. K. 30.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

*31. K. 30

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVA
ACTA
ERUDITORUM,
ANNO
MDCCXLV
publicata.

Cum S. Cæſareæ Majeſtatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud JO. FRID. GLEDITSCHIUM, & B. LANCKISII hæredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Pariſiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, Lugduni Batavorum apud SAM. LUCHTMANSIUM, & Amſtelodami in WAESBERGIORUM & WETSTENII officinis.

LITERIS LANGENHEMIANIS,

MDCCXLV.

Digitized by Google

WIEN

Digitized by Google

Lectori Salutem!

Pacata nunc tandem Germania, & Saxoniæ inprimis noſtræ dulciſſima quiete reddita, alacres ad ſua otia redeunt, afflictiſſimæ inde ab aliquo tempore, Muſæ noſtræ, &, inter publica Europæ univerſæ gaudia, inter amiciſſimas magnorum Principum conſenſiones, inter votivas populorum civiumque conclamationes, ſuæ etiam felicitatis in futuras ætates omnes bonum lætumque omen capiunt. Nimirum ita in fatis nuper fuerat, ut, pervagatus diu regiones quasque exteras, ad ipſos tandem beatiſſimæ Saxoniæ fines inauſpicatus terror Martis perveniret, &, qui ita olim commendati Superis videbamur, ut in ipſo horum gremio ſedes nobis eſſet domiciliumque conſtitutum, repente, tali coorta tempeſtate, quæ ſæpe potentiſſimis etiam imperiis triſte ac luctuoſum attulit exitium, non ſolum publicæ privatæque tranquillitatis jacturam faceremus, ſed ſummis etiam & inauditis antea calamitatibus objiceremur. Quarum, ſi quis ſit, qui aut ullum ſibi fuiſſe ſenſum neget, aut deponere, dum vivit, memoriam poſſit, hunc inter feras beſtias, non inter homines, educatum, hunc ad barbaros, quorum naturam & mores imitatur, ablegandum, hunc vel unum illis dignum verberibus, putabimus, quibus nos immerentes nuper, nec malæ rei nobis conſcios, vis quædam potentior, & cui non tremenda? caſtigavit. Nam, ſi florentiſſimarum urbium everſiones, ſi rerum patriarum diſturbationes, ſi optimorum civium occiſiones, nullam habere lachrymarum & doloris ſummi materiam putentur, vel hoc uno nihil excogitari ſive noſtra, ſive patrum, memoria triſtius calamitoſiusque poteſt, quod abſtractos a talis Principis imperio nos vidimus, quo nec ſapientiorem, nec ſtudioſiorem civium ſalutis, nec, ut verbo dicamus, meliorem, orbis terrarum tulit, quo vix ullus unquam majori jure appellari pater patriæ a ſuis meruit, cujus denique in populo numerari, cujus legibus parere, cujus celſiſſimas virtutes propius intueri, vera illa & omnium votis expetenda felicitas habetur. Ea malorum omnium velut ſumma fuit, cui ſi hoc etiam acceſſiſſet, ut diuturna & longinqua eſſet, præſtitiſſet ſane, excedere ex hac vita, quam ita ſine luce, ſine die, ſine Numinis noſtri præſidio, vivere. Eſt igitur, cur, ita temperatam manſuetudine & bonitate iram fuiſſe Deorum, gaudeamus,

Digitized by Google

ut, ab ipſo hujus tragœdiæ initio haud procul adeo abeſſe finem, & qui, regionem hanc intrantes, funera, perniciem, triſtiſſima omnia, ſecum tulerant, eosdem ſubito, mutata rerum facie, modum ſtatuere offenſionibus bellorum, blandiorem nobis vultum oſtendere, conſilia pacis meditari, fœdera et amicitias offerre, hisque ſanctiſſime connexis, noſtræ omnium proſpicere ſaluti, juſſerint. Quæ fortunæ noſtræ, nuper proſtratæ & oppreſſæ, nunc erectæ & confirmatæ, repentina converſio, quo minus inter medios turbines ac fluctus exſpectata nobis, hoc lætior jucundiorque, accidit, diſcimusque memorabili hoc argumento, eſſe quoddam cœleſte Numen, cujus providentia animos hominum quodam velut nutu regere, fortunæ ſævienti frænum injicere, turbulentas tempeſtates diſſipare, ſoles, disjectis nubibus, in orbem revocare, ſalutem tueri Principum, cives afflictos recreare, patriam reparare deſtructam, ſciat. Fruimur nunc igitur, & utinam frui deſinamus nunquam! his in tempore nobis redditis, his optimo cuique exoptatis, his in magno Deorum bono habendis, pacis otiis, felicitatis publicæ jam novam velut ætatem auſpicantes, in longiſſima ituram ſecula, & aureæ illi ſimilem, Poetis decantatæ. Quantum inter ſe bellorum & pacis tempora diſcrepent, vix quisquam dicere nobis ipſis melius ſciat, qui nuper ſanguine undantes agros, peſſime habitas civium fortunas, protrita commercia, Muſas diſſipatas ejectasque, vidimus, nunc florentem omni ex parte Saxoniam, animos civium exultantes, reſtitutam commerciorum libertatem, inſtaurata Apollinis templa, redditum ſtudiis honorem, videmus. Tam ex omnium voto converſæ ſubito patriæ fortunæ nos ipſi, reipublicæ Saxonicæ tenuiſſima portio, inſignem fructum capimus, excitatque hæc in animis noſtris inuſitatam quandam, de literis merendi optime, alacritatem, nuper imminutam valde, aut, ut verius dicamus, exſtinctam prorſus, hoſtium, tergo noſtro inſidentium, prorſus triſtiſſimis conſiliis. Habent igitur, qui aut nobis ipſis, aut bonis illis artibus, quarum incrementa ad ſalutem rerum publicarum plurimum momenti habent, toto animo ſunt dediti, cur perpetuam hanc nobis pacem cupiant, &, ut Lipſia hæc noſtra, ſicut regina urbium, & AUGUSTI clementiſſimi ocellus, ſic illuſtre domicilium Muſarum, & artium nobiliorum officina, eſſe diu pergat, denique ut ita ſemper, ſicut nuper, a Conſule ſapiente regatur, pie nobiſcum religioſeque precentur.

Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXLV.

ΤΑ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑ, &c.

hoc eſt,

HIPPOCRATIS OPERA OMNIA, CUM VARIIS Lectionibus, non modo huc usque vulgatis, verum ineditis potiſſimum, partim depromtis ex Cornarii & Sambuci Codicibus, in Cæſar. Vindobonenſi Bibliotheca hactenus aſſervatis & ineditis, partim ex aliis ejusdem Bibliothecæ MStis libris, ac denique ex Mediceis Laurentianis MStis Codicibus collectis; quarum ope ſæpenumero Græcus contextus fuit reſtitutus. Acceſſit Index PINI copioſiſſimus, cum Tractatu de menſuris & ponderibus. Studio & opera STEPHANI MACKII, Eliſabethæ Chriſtinæ Aug. Aulæ Medici.

Tomus I.

Viennæ Auſtriæ, ex typographia Kaliwodiana, 1743, fol. maj. Alph. 4 plag. 8.

Splendidiſſima hæc eſt, ſive typorum acumen & elegantiam, ſive ipſius chartæ nitidiſſimæ formam regiam, ſive denique induſtriam Editoris, ſpectes, *Hippocratis*, venerandi Medicorum parentis, editio, quam induſtriæ & indefeſſo Eruditiſſimi Clariſſimique *Mackii*, Medici Vindobonenſis, labori artis ſalutaris filii, doctiores reliquis ac nobiliores, maxime acceptam referunt. Scilicet merebatur omnino tanti dignitas viri & æſtimatio,

Digitized by Google

ut, quamvis is ſæpius ab eruditis, atque magnis iis quidem cum in critica arte viris, tum in ſalutari, fuiſſet editus, ita tamen prodiret aliquando, ut obſcuriores, qui adhuc reſidui erant, loci tollerentur, & contextus ipſe Græcus, quam emendatiſſime poſſet, exhiberetur, Latina autem corrigeretur translatio, & priſtinæ ſuæ formæ totus *Hippocrates* reſtitueretur. Nam, doctorum inprimis Virorum interpretationes quod toties diſſentiebant inter ſe, non alio plane ex fonte provenire ſæpiſſime potuit, quam quod contextus ipſe ſcatebat mendis, & vera toties deſtituebatur lectio. Clariſſimus igitur *Mackius* de re pariter Medicorum, ac de omni literaria, cum laude meritus haberi voluit, quod laudabile arripuit conſilium, fontem illum, unde aquæ limoſæ ſubinde ac inſalubres, propter temporum injuriam, hauriebantur, purgandi, & efficiendi, ne eloquens ille olim diſertiſſimusque *Hippocrates*, veluti elinguis ac indiſertus aliorum culpa, a legendo deterrere multos videretur. Nec infelici ſane ſucceſſu in propoſito perrexit ſuo, ſiquidem eam ingreſſus viam eſt, quam in ejusmodi percurrere ſtadio neceſſum habet, ſi quis ſuo recte munere perſungi velit. Partim enim manu ſcriptos in auxilium vocavit, eosque, ut putat, optimæ notæ, Codices, quorum ſibi copiam Cæſareæ Vindobonenſis Bibliothecæ Cuſtos, Cl. *Nicolaus Forloſia*, Neapolitanus, ex illuſtriſſimo illo Manuſcriptorum theſauro fecerat; tum vero etiam duo inſuper, quamvis typis jam impreſſa, non minimi tamen interdum pretii, exemplaria, ex ſingulari Auguſtiſſimi quondam Cæſaris, *Caroli VI*, indulgentia, contulit; quorum utrumque permultas Lectiones Variantes, atque alterum quidem manu *Joannnis Sambuci*, alterum autem *Jani Cornarii*, habuit adſcriptum. Hæc illa ipſa ſunt exemplaria, de quibus *Lambecius* in *Comment. Biblioth. Vindobon. Lib. VI pag.* 154 multis olim expoſuit, & quorum idem uſum in *Hippocrate* plenius intelligendo veluti plane ſingularem eximiumque commendavit. De priore quidem, *Joan. Sambuci*, retulit *Lambecius*, incredibili illud ſtudio & labore, continere in margine ſuo, Codicis *Aldini*, & *Tarentini* alicujus, *Fontemblenſis*

blenſis etiam, & pervetuſti alius exemplaris, Varias-Lectiones manu ſcriptas. De altero autem illo, *Jani Cornarii*, affirmavit, plurimas habere variantes, de quibus ipſe ſcripſiſſet *Cornarius*, ſe non exigua eas impenſa ſibi comparaſſe. Doctiſſimus itaque Editor, *Sambuci* hoſce & *Cornarii* Codices in ſubſidium arceſſens, complures, illorum ope, & emendavit locos *Hippocratis*, & reſtituit. Cum enim in aliis editionibus ſenſus ſubinde nullus, & incongrua plane verborum textura, appareret, hujus exemplaris beneficio contextus a mendis multis purgatus eſt, & deſperata ſubinde loca ſanitati ſunt ſuæ & priſtinæ reddita. Adducamus autem ex his impreſſis, priusquam ad alios MStos Codices perveniamus, quibus Cl. *Mackius* uſus eſt, duos potiſſimum, eosque ex multis, locos, ut partim utilitas horum exemplarium, non in totum ſpernenda, partim vero etiam, quid in hac nova editione ſit præſtitum, innoteſcat. In libri *de Septimeſtri partu Cap. III p. 258* hæc habet *Hippocrates*: σκοπεῖν γὰρ χρὴ τὸν μέλλοντα ἰητρὸν ὀρθῶς ςοχάζεσθαι τῆς τῶν καμνόντων σωτηρίας, θεωρεῦντα μὲν, περιττὰς πάσας, &c. Id eſt, *etenim Medicum, qui de ægrotorum ſalute recte conjectare volet, animadvertere oportet, ut omnes impares quidem dies in contemplationem adhibeat.* In vulgaribus, quæ huc usque prodierant, editionibus legebatur: περὶ τὰς πάσας, *circa omnes dies.* Sed ex *Sambuci* editione emendavit recte *Mackius*, περιττὰς πάσας, *impares omnes dies.* Qua nihil certius eſt emendatione. Nam de imparibus diebus, inprimis de primo & ſeptimo, & de ſeptimo menſe, *Hippocrates* fuerat in antecedentibus locutus, atque nunc ſtatim addit: τῶν δὲ ἀρτίων τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, *ex paribus vero decimam quartam.* Ut taceamus, præpoſitionem περὶ, verbo θεωρεῖν junctam, plane ſuperfluam eſſe in lectione priori, cum θεωρεῖν ſimpliciter accuſandi requirat caſum. In *Libro II de Morbis mulierum* locus eſt, quem ipſe *Foeſius* corruptiſſimum arbitratur, nec ex Codicibus emendari poſſe: ταῦτα οὖν χρὴ σκεπτέσθαι ἐς ὅλον τὸ σῶμα καθορέοντα, ὅταν παρέοντα λυθῇ νοσήματα, *hæc igitur ſpectanda ſunt, ad totum perſpiciendo corpus, cum*

præſentes morbi ſoluti fuerint. Sed medela huic loco affertur ex *Cornarii* Codice, ſi ſcribatur ὅταν τὰ παρέοντα ἔλθῃ νȣσήματα. Facilis eſt & optima emendatio, *cum præſentes morbi advenerint.* Neque enim obſervandum eſt, quando *abſceſſerint* denuo morbi, ſed inprimis, quando *præſentes* fuerint. Atque hujus quidem generis emendationes nonnullæ ex *Sambuco* & *Cornario*, in variis Lectionibus, huic editioni ſubjectis, reperiuntur, quas ad ipſum contextus ſenſum multa conferre poſſe, neminem præterire poteſt. In quibus tamen adducendis ea videtur uſus eſſe Cl. *Mackius* cautione, ut, ſi quam duriorem & audaciorem (ſi quidem eam ſic arbitratus eſt,) videret a *Cornario*, aut *Sambuco*, prolatam emendationem, eam in contextum non receperit, ſed in Notis tantum, & nude quidem, adduxerit, quemadmodum mox videbimus. Præter hos autem impreſſos duos Codices, aliis etiam MStis, iisque numero quatuor, ex Vindobonenſi Bibliotheca uſus eſt doctiſſimus Editor, quos ante eum neminem adhuc ex *Hippocratis* Editoribus conſuluiſſe, ipſe quidem affirmat. E quorum uno locum huc usque plane deperditum, neque ex alio ullo Codice eruendum, feliciter reſtituit. Legitur ille in fine libri *de Morbo ſacro pag. ult.* &, quod tam bene emendatus eſt, in ipſa Præfatione adducitur. Nempe omnes huc usque impreſſi habent: τȣ̃το ȣ̓̃ν δεῖ τὸν ἰητρὸν ἐπίςαϑαι, καὶ τὸν καιρὸν διαγινώσκειν ἑκάςον, ὡς ἂν τὸ μὲν ἀποδώσει τροφῇ καὶ αὐξήσει, τὸ δὲ ἀφαιρέσει, καὶ μειώσει. Quorum quidem, ut ſunt, verborum hæc ſententia eſt: *Hoc igitur oportet medicum ſcire, & opportunitatem cognoſcere cujuscunque rei, uti hoc quidem tribuat alimento, illud vero auferat & minuat.* Vidit autem recte *Foeſius*, in verbis ὡς ἂν τὸ μὲν, ac ſequentibus, mendum ſubeſſe, neque vero quidquam auſus immutare, vertit Latine: *quodque huic quidem per alimentum incrementum dabit, illud vero detrahet & imminuet.* At hic Vindobonenſis MStus Codex egregiam hanc ſiſtit verborum ſtructuram: ὡς ἂν τῷ μὲν ἀποδώσει τὴν τροφὴν καὶ αὐξήσει, τῷ δὲ ἀφαιρέσει καὶ &c. id eſt, *quo modo huic quidem dabit alimentum & augebit, huic vero detrahet ac imminuet.* Quem verborum ſenſum &

planum

planum eſſe, & omnino commodum, nemo non perſpiciet. Sed ſatis, loco ſpeciminis, ex eo Codice. Praeterea Mediceum aliquem Codicem, in Laurentiana Bibliotheca Florentiæ aſſervatum, conſuluit Vir Clariſſimus, cujus varias Lectiones ex humanitate Ampliſſ. Viri, *Angeli Mariæ Riccii*, Eloquentiæ Profeſſoris, accepit. Nec nullum, uti teſtatur, fructum cepit ex *Æmilii Porti* emendationibus; præſertim ex vaſta & copioſa variantum Lectionum mole, quam *Hier. Mercurialis*, & potiſſimum *Anutius Foeſius*, viri non ſine magna laude nominandi, in ſuis editionibus cumularunt, quarum uberrima ſegete mirum in modum adjutum ſe fuiſſe profitetur. Quotquot etiam ab initio inde, ad hæc noſtra usque tempora, editiones *Hippocratis*, & verſiones quotquot, & quotquot MStorum Codicum varietates, editæ jam partim, partim huc usque latentes, fuere; oculatiſſima *Mackius* noſter & ſolerti diligentia contulit, ut emendatiorem contextum Græcum, translationemque, literis mandaret, quantum fieri poſſet, conſentaneam. Atque quidem, quod ad ipſius contextus Græci correctionem & emendationem attinet, laudanda omnino Viri Cl. eſt moderatio, qua vulgatam lectionem non temere immutavit, ſed lectores tantum de ſcriptionis diſſimilitudinibus in Notis admonuit, ſuumque ipſis arbitrium ac libertatem reliquit, qua ex iis ipſi, quam præſtantiorem judicarint, poſſint eligere; niſi forte tales occurrerint loci, quos manifeſta veritas redarguere viſa eſt. Tum enim integrum ſibi eſſe ſtatuit, clamantibus ſic omnibus Codicibus, corruptam lectionem immutare. In quo ſane utroque melius longe fecit, quam qui in edendo *Hippocrate* diligentiam ipſius præceſſere. Nam ipſe *Anut. Foeſius*, quem modo adduximus, Vir certe Græce doctiſſimus, & in *Hippocrate* non minus, quam in ipſa arte, verſatus, ea tamen ſe adſtrinxit, neſcio qua, religione & verecundia, ut, cum manifeſto ſæpiſſime vitiatam eſſe Græci contextus ſcripturam, partim ex MStorum Codicum lectione, partim ex veterum teſtimoniis, videret, perverſam nihilo minus lectionem mordicus retinuit, & aliquando verſionem etiam ad eam conformavit.

Vidit quidem & agnovit *Foeſius* menda Codicum, atque in Animadverſionibus ſuis veram ſæpe lectionem reſtituit; ac pervulgatam tamen maluit & inconcinnam in contextu lectionem retinere. *Hieronymus* autem *Mercurialis*, qui præceſſit *Foeſium*, totam *Frobenianam* editionem, cum omnibus erroribus, evulgavit, quorum quidem partem ſatis multam in Latina verſione correxit, ſed exinde quoque effecit, ut multis ea inde in locis ab oratione Græca diſcrepet. Quod nullo omnino modo probari poterit. E contrario *Lindenus* tanta eſt in immutando, detrahendo, ſupplendo, *Hippocrate* uſus libertate, & nulla quidem nixus aut antiqui ſcriptoris, aut MSti Codicis, autoritate, ut recte omnino Viri doctiſſimi, inter quos *Patinus* eſt, & *Freindius*, Anglus Medicus, judicaverint, multiſcium hunc virum, ingenio ſuo abuſum, in *Hippocrate* pariter, ac in *Celſo*, emendando audaciſſime verſatum eſſe. Quis autem non videt, in utroque ab his viris peccatum eſſe? Et quis non lubens fatebitur, magis probandum eſſe Cl. *Mackium*, quando eas offenſiones data, quoad fieri potuit, opera evitavit? Quemadmodum vero MStis pariter Codicibus, tum vero etiam impreſſis omnibus, non male uſus eſt Cl. Ediſor; ita neque parva cum diligentia eruditorum hominum Animadverſiones, unde aliquid lucis affulgere *Hippocrati* poſſit, excuſſit, ac in ſuam juſſit editionem immigrare. Quo loco certum eſt, tales nonnunquam & emendationes occurrere, & translationes, quæ varia Principis Medicorum menda tollunt, & graviores quoſdam interpretum errores detegunt. Multi quidem nos eſſe in adducendis exemplis ejusmodi poſſemus, ſed unum afferre præſtat, unde pateat, non vanam a Cl. *Mackio* in nova editione adornanda operam conſumtam. Scilicet *in Epidemiorum Libro V, edit. Foeſianæ, pag. 115* ſic legunt vulgati: *τῷ μαγείρῳ ἐν ἀκάνθῃ κύφωμα ἐκ φρενίτιδος ἐγένετο.* Quæ totidem etiam verbis *Libro VII p. 1228* iterantur. *Hippocratis* interpretes, *Calvus*, *Cornarius*, *Mercurialis*, *Foeſius*, *Charterius*, ita ad unum omnes vertunt: *Coquo in ſpina gibboſitas ex phrenitide facta eſt*, eaque verſione, dici non poteſt,

poteſt, quam ſibi mirifice placeant. At *Thomas Reineſius*, vir κριτικώτατος, *ad Neſteros Epiſt. XXXVIII*, pro κύφωμα, *gibboſitas*, leviſſima immutatione κώφωμα, *ſurditas*, ſcribendum, cenſet. Nam, febricitantes, inprimis qui maligne laborant, ὑποκώφους, ſeu *ſurdaſtros*, eſſe, affirmat, &, cum delirio ſint proximi, omnino τυφώδεις & ſtupidos. Deinde *Acantho*, urbe Macedoniæ aliqua, ægrotaſſe iſtum coquum, arbitratur, *niſi Acanthus* (ſic enim pergit,) *peculiaris in Coo inſula locus eſt: quem in* ſpinam, *quam Græci* ἀκάνθαν, *non* ἄκανθον, *appellant, puerili errore transformarunt interpretes omnes.* Igitur, ἐν ἀκάνθῳ, liquet, vertendum eſſe *Acanthi*, ſeu *in urbe Acantho.* Qua interpretatione, dicite omnes, quid rectius eſſe poſſit? Præſertim cum *Hippocrates* ipſe *Epidemior. Lib. III ſect. 2 ægrot. 4* ſcribat: *Philiſtæ, continua febre laboranti, & phrenitico*, ſurditatem *contigiſſe*, *quæ* eos quo Acanthino *ſimilis fuiſſet.* In Græca igitur *Hippocrati* oratione quoniam varia adhuc menda occurrerunt, dubium omnino nullum eſt, quin & in Latina translatione nec pauciora, nec exigua, ſuperfuerint. Itaque, operam ſe dediſſe, Doctiſſ. Editor ait, qui & ex hac ratione officio rite ſuo perfungi poſſit, indeque admiſſos a reliquis errores ſtuduiſſe in ſua verſione, quam plane novam ſe feciſſe, in Præfatione docet, corrigere, & exacte, aut potius, quomodo ipſe loquitur, ſicuti humana tuliſſet imbecillitas, ad mentem *Hippocratis* Græcam, transferre. Nec poteſt in univerſum negari, plurimis in locis eam ita comparatam eſſe translationem, ut prorſus referat archetypum ſuum, & Græco contextui reſpondeat, & ſubinde Commentarii inſtar ſit, quo ipſe *Hippocrates* melius intelligatur. At enim vero, quemadmodum vix nobis perſuaſit Vir doctiſſimus, novam penitus eandem eſſe, (ſi ab iis fortaſſe receſſeris locis, qui *Sambuci* & *Cornarii*, aut MStorum, opera ab ipſo ſunt reſtituti,) quoniam *Foeſii* interpretationem, utpote ad *Hippocratis* mentem præ ceteris accommodatam, deinde inſulſam *Cornarii* alteram, quam, invito contextu Græco, in ſua editione *Lindenus*, filius, retinuit, & ipſum, infinitis in locis, retinuiſſe *Mackium* noſtrum, nonnunquam

quam autem præter rem correxiſſe, aut potius depravaſſe, utriusque inter ſe collatio luculenter demonſtrat; verum præterea eſſe etiam hoc videtur, Clariſſimum Editorem humani ſubinde quidpiam, uti ſolemus nos omnes, expertum eſſe. In pervolvendo enim hanc elegantem, & prorſus ſplendidam, editionem, viſi nobis ſumus obiter & velut ἐν παρόδῳ hæc obſervaſſe: *Pag. 3 lin. 14* ὑποκριτὴς per *hiſtrionem* bis redditur, cum in genere *actorem*, & pro diverſa ratione ſeu *comœdum*, ſeu *tragœdum*, ſignificet. Deinde ad Græcum contextum minime transferri debuit: *quemadmodum enim illi formam quidem, veſtem ac faciem,* (verte *ſtolam & larvam*,) *hiſtrionis induunt, neque tamen hiſtriones ſunt; ſic &* &c. Melius omnino ad ſenſum *Lindenus*, ſecutus *Cornarium*, ſic habet: *quemadmodum enim illi figuram quidem & habitum ac perſonam eorum, quos referunt, habent, illi ipſi autem vere non ſunt. Pag. 4* circa finem ſic ait *Hippocrates*: δύο γὰρ, ἐπιϛήμη τε καὶ δόξα. ὧν τὸ μὲν ἐπίϛασθαι ποιέει τὸ δὲ ἀγνοεῖν. *Mackius* vertit: *Duo ſunt enim ſcientia & opinio, quarum illa quidem ſcientiam, hæc vero ignorationem, facit.* At, quæſo, quid eſt *ſcientia facit ſcientiam?* Recte quidem Græce dicitur ἐπιϛήμη ποιέει ἐπίϛασθαι, Latine autem debebat transferri *ſcientia facit certitudinem*, id eſt, certi evadimus ſcientia. Præferenda igitur eſt ipſa *Lindeni* translatio, quamvis nondum accurata, quæ habet: *duo enim ſunt, ſcientia & opinio, quarum altera quidem ſcire facit, altera ignorare. Pag. 8 lin.* 4 occurrunt verba: καὶ ἐγὼ τῷ λόγῳ ἐκ ἀπιϛέω. Non ſatis hæc accurate vertit doctiſſimus Editor: *atque hancce rationem non improbo.* Ita debuit: *equidem credo dicenti*, aut *fidem habeo ei, qui hæc dicit. Pag. 9* αὐτόματον *ſpontaneum* vertit doctiſſimus Editor. Transferendum potius eſt *caſu*, *ſine ratione*, *fortuito*, aut ejusmodi vocabulo. Nam, τὸ μὲν γὰρ αὐτόματον, οὐδὲν φαίνεται ἐὸν ἐλεγχόμενον, ſignificat: *ſine ratione, deprehenſum eſt, nihil accidere.* Satis enim hæc demonſtrant, quæ ſequuntur. Porro, quod additur, τὸ δὲ αὐτόματον, οὐ φαίνεται ὑσίην

ἔχον

Digitized by Google

ἔχει ὐδεμίην, ἀλλ' ἢ ὄνομα μῦνον, hæc verba nihil aliud volunt, quam *id*, *quod ſortuitum dicitur*, *nihil* (*non-ens*) *eſt*, & *nomen merum*, nempe notione nulla ſubjecta. *Pag.* 17 *lin.* 14 οἱ δημιȣργοὶ τῶν ἀ. π. τεχνέων πολλὸν ἀλλήλων διαφέρȣσι καὶ κατὰ χεῖρα, καὶ κατὰ γνώμην, *Cornarius*, *Lindenus*, *Mackius*, transferunt: *differunt tum manu*, *tum mente.* Hoc autem eſt vocabulis nimium inhærere. Mens eſt: *differunt & opere & ſententia. Pag.* 21 *lin.* 26 & ſeq. in tota periodo a verbis inde, *etenim vir laborans morbo neque difficili*, usque ad, *qui eum delinquere admoneat*, ſenſus habetur nullus in verſione, & in Græco contextu longe alia eſt verborum poſitio, quod contemplanti patebit. *Pag.* 37 ab initio ſtatim legitur: δεῖ δὲ τȣ̃τον σκοπέειν τάδε, περὶ τὴν ψυχὴν σώφρονα. Secutus eſt *Lindenum* Editor doctiſſimus, ac ita transtulit: *ut animum habeat modeſtum.* Mallemus *incorruptum*, aut, in genere, *virtute præditum*, quod latiſſime patet vis verbi σώφρον. *Pag.* 58 τὰς ὑποφασίας τῶν ὀφθαλμῶν convertit Cl. *Mackius* vocabulo, neſcimus ex qua lingua petito: *ſubapparationes oculorum. Pag.* 195 elegantiora ſunt, ſed ob id paulo obſcuriora, Cl. *Mackii*, quam interpretum priorum, verba. Satis hic accuratus in vertendo *Lindenus*, nec negligenda hujus interpretatio videbatur, quem deinde ſequitur *Mackius*, hæc *Hippocratis:* ἀλλὰ τῆς μὲν γνώμης τὸν ἐπίλογον τὸν αὐτὸν ποιέονται, ita vertendo: *ſententiæ ſuæ epilogum eundem efficiunt.* Sed hic & ipſe ſit obſervationum noſtrarum epilogus. Quarum nos quidem longe plures poſſemus afferre, ex quibus pateret, Virum doctiſſimum a Græco contextu nonnunquam (venia verbo ſit,) aberraſſe, dum aut novam tentavit translationem, aut antiquam retinuit. Sed hæc leviora ſunt, quam ut ideo ſuum editioni pretium, ſplendorque integer ac incorruptus, ſervari non poſſit. Quod ad Notas & Animadverſiones attinet, quas præſtantiſſimus Editor ſingulis ſubjecit paginis, eæ ſubinde perbreves ſunt, & partim editorum exemplarium, partim manu exaratorum Codicum, varias ſcriptiones exhibent, ac oſtendunt, quænam ipſi cor-

rectior viſa, & in contextum recepta fuerit. Pauci ſunt loci, ubi fuſiorem adjecit explanationem, ac ubi Græca quædam quorundam Codicum Scholia ex *Sambuco*, aut aliis, adjecit. Nemo itaque Commentarium integrum, aut explanatum *Hippocratem*, in iſta editione quærere poteſt, ſed ex *Galeno* & *Erotiano* interdum, item ex *Suida*, *Heſychio*, & aliis Paraphraſtis antiquis, quasdam voces inveniet, quæ eadem ab iis ſignificatione ſumuntur, qua ab *Hippocrate* ſunt adhibitæ. Si guſtum harum obſervationum & exempla quædam deſideras, en pauca hæc accipe: *Pag. 4 n. 13,* ὕπαρ καὶ ὄναρ proverbialem locutionem eſſe, evincit *Mackius*, & ex *Homeri Odyſſ. τ verſ. 547* petitam, ac ſignificare *inter vigilandum & inter dormiendum*, aut opinione, aut re vera. *Pag. 27 n. 83* talia adjicit: *ἄραδον Erotianus* exponit ταραχώδη κίνησιν, καὶ σάλον, *turbulentam quandam motionem & tumultum.* Ἄραδος *Heſychio* exponitur ἡ ἀπὸ τῶν γυμνασίων τῆς καρδίας κίνησις, *ex vehementiore exercitatione cordis palpitatio.* Quam notionem ſecutus *Nicandri Scholiaſtes* in *Theriacis* videtur, ἄραδον κακὸν, κακὴν κίνησιν exponens. Ἄραδος γὰρ λέγεται, ut ſcribit, κίνησις σώματος μετὰ γυμνασίας καὶ ἀλγηδόνος, *corporis motus cum exercitatione & dolore* &c. *Pag. 31 n. 125* legitur: καταστορέσαι eſt *humi ſternere, deprimere, dejicere*, & μεταφορικῶς pro *componere*, *ſedare*, ſumitur. Dicitur tamen tropice de humoribus, qui evicti ſunt & concocti. *Pag. 55 n. 50* ſic fatur *Mackius:* ἀκέεσθαι & ἀκεῖσθαι idem eſt, quod θεραπεύεσθαι, *mederi*, *ſanare*, ut apud *Homerum Iliad. X verſ. 2:* ἀκέοντό τε δίψαν, *ſitim ſanabant*, hoc eſt, *ſedabant*, aut *reſtinguebant. Pag. 85 n. 50* ad verba *Hippocratis:* παρὰ βασιλέος λεγόμενον κύμινον, *quod a Rege nomen duxit Cuminum*, hæc commentatur Cl. Editor: Cuminum Æthiopicum Regium *Hippocrati* dictum, teſtatur *Dioſcorides Lib. III Cap. 68* & *Plinius Lib. XX Cap. 15*, quia efficacius ex Ægypto judicatur. Probabilius tamen eſt, ſic dictum per ἀντονομασίαν, quod regia menſa dignum eſſet. Cuminum autem potum aut illitum colorem pallidum reddit, unde *pallens* dicitur, ut *pal-*

ut *pallentes curæ*, quod pallorem inferunt. *Pag. 92 n. 7*, quid ſit ἠπίαλος, exponit; nempe *febris* eſt, *in qua calor & rigor ſimul ſunt*. Latini *querqueram* dicunt, de qua *Lucilius* apud *Feſtum*. *Pag. 196 n. 11* ad illa verba, τὸν δὲ Μελίσσου λόγον ὀρθοῦν, obſervat *Mackius*, in margine Codicis Florentini hoc Gloſſema haberi, quod integrum apponemus: Μέλισσος καὶ Παρμενίδης φυσικοὶ φιλόσοφοι· ὁ μὲν ἓν τὸ ὂν λέγων καὶ ἄπειρον. Παρμενίδης δὲ πολλὰ τὰ ὄντα καὶ πεπερασμένα. Ἄμφότεροι δὲ ἐξελέγχονται ἀπὸ Ἀριστοτέλους τοῦ μεγάλου φιλοσόφου μὴ δοξάζοντες ὀρθῶς. Ἀποδεικνύει γὰρ ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐν τῇ φυσικῇ ἀκροάσει, ὅτι πάντα κατ᾽ εἶδος τὰ ὄντα ὑπό τινα γένη ἀνάγεται· ὥστε δέκα εἰσὶ τὰ ὄντα καὶ πεπερασμένα, id eſt, *Meliſſus & Parmenides*, *Phyſici & Philoſophi*, *alter*, *unum ens & infinitum eſſe*, *dicebat*; *Parmenides autem multa entia & finita. Ambo ab Ariſtotele*, *magno Philoſopho*, *redarguuntur*, *quod non recte opinentur. Oſtendit enim hic Philoſophus*, *in Phyſica auditione*, *quod entia omnia*, *ſecundum ſpeciem ſumta*, *ad quædam genera reducuntur*, *ita*, *ut entia decem ſint & finita.* Cujusmodi alia adhuc in ſequentibus, ex eodem Codice, gloſſemata adducta ſunt. *Pag. 210* varias τοῦ νόμου ſignificationes apud *Hippocratem*, profert, nempe, notare τὸν λόγον, τὴν νέμεσιν, τὸ ἔθος, *rationem*, *indignationem*, & *morem*. At enim vero *Mercurialis* etiam teſtatur, hanc vocem & *inſtituta*, & *paſcua*, *regionem*, ac *claſſem*, apud *Herodotum* ſignificare; cujus linguam *Hippocratis* dialecto affinem eſſe, nemo neſcit, qui in utroque Autore non oſcitanter verſatus eſt. Hujus igitur generis obſervationes quædam *Mackianæ* inveniuntur; quarum tamen, uti diximus, haud ſanæ multæ ſunt; cum reliquæ varias unice Lectiones ex Codicibus MStis, aut editis exemplaribus, exhibeant. Sæpiſſime tamen loci *Galeni*, atque alii paralleli, adſcripti ſunt, qui vero ad intelligentiam ipſius *Hippocratis* parum conferre poſſe videntur. Perplacet autem nobis, quod Editor Doctiſſ. cuivis libro Medici ſui hiſtoriam libri ipſius aliquam, quamvis perbrevem, ſufficientem tamen, ac ſat elegantem, præmiſit; in qua de Autore libri genuino, & contentis

B 2 ejus-

ejusdem, uti & de illis, agit, qui illuſtrarunt eundem, & explicarunt. Quisquis igitur ſit Autor harum obſervationum: (nam de illis in Præfatione nihil *Mackius* commemoravit,) putamus autem, in multis eſſe *Renatum Charterium*, aut alios; hoc tamen certum eſt, multum adjumenti ex earum lectione conferri iis poſſe, qui eo melius librum ipſum *Hippocratis* quemlibet intelligere cupiunt. Miramur autem majorem in modum, quomodo acciderit, ut ne verbo quidem meminerit *Mackius* propoſiti *Trilleriani*, de nova *Hippocratis* editione adornanda; cum tamen omnibus conſtet, Virum hunc longe doctiſſimum a ſexdecim inde, & ultra, annis aliquam hujus Medici editionem meditari, jamque A. 1728 Commentationem edidiſſe, qua ex inſtituto animum ſuum aperuit, & eruditos ad conferendas ſymbolas invitavit. Edita eſt Lugduni Batavorum in 4, adjuncto, loco ſpeciminis, libello *Hippocratis de Anatome*, critice & philologice illuſtrato. Ipſe Vir Celeberrimus jam ante, in *Epiſtola medico-critica*, propoſitum ſuum annuntiaverat. Ex cujus etiam *Obſervationibus criticis*, quæ ante annos aliquot Francofurti in 8 prodierunt, jam nunc vel maxime Opus hoc ab eo urgeri, intelligimus. Ipſæ etiam hæ Criticæ Obſervationes non parum prodeſſe Cl. *Mackio* potuiſſent, quod multis in locis *Hippocrates* tentatus eſt, illuſtratus, correctus etiam, & ex MStis Codicibus emendatus. Niſi forte Vir doctiſſimus, contra ſuum eſſe finem, arbitratus eſt, talia indicare, & conferre, quod Commentarium in hunc Autorem ſcribere in animum non induxerit, ſed *opus ejusmodi longum ac laborioſum*, (nam hæc ipſa ejus verba ſunt,) *ac ſuas ſuperans vires, doctorum virorum curæ ſtudioque relinquere.* Deinde ipſum etiam, qui luculentum tamen conſcripſit in ὅρκος *Hippocratis* Commentarium, *Meibomium* Cl. Editor aut neſcivit, aut nos neſcimus, quare in Hiſtoria & Notis eum non adduxerit. Sed hæc obiter. Ceterum, quod ad *Hippocratis* Operum diviſionem attinet, atque in ſuas claſſes deſcriptionem, illam eſt ſecutus Editor, quam ex *Erotiani* mente *Foeſius* inſti-

Digitized by Google

inſtituit, in Sectiones octo, aut Claſſes, *Hippocratis* libros tribuendo. Conſtat autem, longe aliam diviſionem, in acutiſſima illa *Hippocratis* cenſura, *Hieronymum Mercurialem* inſtituiſſe. In hujus igitur editionis *Tomo*, quem recenſemus, *primo* tres tantum Sectiones occurrunt. Exhibet enim Sectio I τὰ τεχνικὰ Libris VII; Sectio II τὰ σημειωτικὰ Libris VI; denique Sectio III τὰ φυσικὰ καὶ αἰτιολογικὰ Libris XIV. Librorum autem diviſionem in certa Capita a *Charterio* petiit *Mackius*, ejusdemque argumenta præpoſuit, &, ſicubi deerant, adjunxiſſe ſe alia affirmavit; id quod tamen, indicaſſe eum mallemus, ubi tandem contigerit. Præterea, a principio ſtatim, notitiam addidit brevem, & tractationem, *de veterum ponderibus ac menſuris*, dubii eam quidem Auctoris, utilem tamen omnino, immo vero ad intelligendam medicaminum quantitatem, quæ ab *Hippocrate* præſcribuntur, neceſſariam, ne nimirum, in iis adhibendis, error, aut defectu, aut redundantia, cum ægrotorum periculo ac damno, admittatur. Et ea quidem laudabili opera lectores a moleſto labore, aliunde conquirendi illarum rerum cognitionem, quæ in multis ſcriptoribus ſparſæ ſunt & diſſeminatæ, humaniſſimus Editor levavit. Denique & ad alias editiones accommodavit hancce præſentem, adducendo in margine paginas, nominatim utriusque *Baſileenſis*, Græcæ & Latinæ, *Frobenianæ*, *Foeſianæ*, *Theod. Zuingeri*, & *Mercurialis*. Ad finem autem Operis totius *Galeni* adhuc *Exegeſin Hippocratis*, & *Erotiani Lexicon*, & *Herodoteas phraſes*, Cl. *Mackius* adjiciet, ac *Petri Pini* Indicem in *Hippocratis* Opera, Venetiis A. 1597 impreſſum, ſuæ editioni accommodabit. De quorum utilitate & neceſſitate in ultimo hujus editionis *Tomo* plura dicentur.

JO. GEORG. WALCHII, S. T. D. ET PROF. Publ. Miſcellanea ſacra, ſive Commentationum, ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſanctioresque diſciplinas pertinentium, Collectio.

Amſtelodami, ſumtu Zachariæ Rombergii, 1743, 4 maj. Alph. 4 plag. 22.

Digna hæc eſt Autore ſuo S. Ven. Collectio. Digna hæc ei ipſi viſa, quam Auguſtiſſimo Danorum Monarchæ, *Chriſtiano VI*, Regi prorſus Chriſtiano, conſecraret. Coaluit vero Sylloge ipſa ex variis Commentationibus Academicis, quæ nunc demum uno volumine ſunt comprehenſæ. Honorem habemus hortationi doctorum virorum, quæ tantum valuit, ut laborem hunc Vir elogio noſtro major ſuſceperit, deſideriis aliorum ac uſibus publicis velificaturus. Licet enim ipſe, qua eſt modeſtia, ſibi nihil tribuat; noſtrum tamen eſt, dotes ingenii ac judicii, quibus Autorem Deus dignatus fuit, maximi facere. Contulit ipſe ſe omnino ad hoc Opus ita perficiendum ornandumque, ut illud ſe aliis ex merito & pretio ſuo commendet, ſibique conciliet fautores. Ordinem ſervavit in eo exſtruendo, non a ratione temporis petitum, ſed argumentorum conditioni, rerumque ipſarum nexui, accommodatum. Ipſas lucubrationes accurate ab integro perlegit omnes, & ad emendandum eas adhibuit curas poſteriores, & illarum nonnullas acceſſionibus locupletavit. Argumenta, quæ in illis ediſſeruntur, ex vario ſanctiorum diſciplinarum genere ſunt depromta. Nonnullæ earum pertinent ad Hiſtoriam eccleſiaſticam, præcipue ad iſtam illius partem, in qua res ævi Apoſtolici Chriſtianæ commemorantur. Ita expoſuit *de Apoſtolorum inſtitutione catechetica*, ad *Ebr. VI, 1, 2*; *de Hymnis Eccleſiæ Apoſtolicæ; de uſu orationis Dominicæ apud veteres Chriſtianos*; *de Hymenæo & Phileto*, ad *2 Tim. II, 17, 18*; item *de formulis ſalutandi Apoſtolicis*, iisque, quibus legati Servatoris in principiis Epiſtolarum ſuarum uſi fuerunt, ac *de Tito, viro Apoſtolico.* Generis hujus quoque ſunt ea, quæ *de Samoſatenianis neotericis*, in Auguſtana Confeſſione memoratis; *de Antiſcripturariis*, ac præcipue de *Joanne Laurentio Schmidio*, architecto Pentateuchi *Moſaici* Wertheimenſis; *de peccato originis, & de transſubſtantiatione*, a Romani Præſulis ſectatoribus excogita, enarravit. Aliis Commentationibus pertractantur ſelecta argumenta, quæ deſumta ſunt ex iis divinioribus diſciplinis, quæ ad capita

capita ſalutaris noſtræ cognitionis, & interpretationem oraculorum ſacrorum, faciunt. Huc ſpectant Diſſertationes *de Providentia Dei ex calamitatibus piorum demonſtrata; de ſtatu mortuorum & reſurgentium*, ubi *Thomæ Burneti* errores repelluntur; *de morte & reſurrectione fidelium cum Chriſto*, ad *Rom. VI, 1 ſeq. de diverſis vitæ ſanctioris gradibus; de Epiſcopo, patre ſpirituali; de ſervo Dei juſtificante*, ad *Eſ. LIII, 11*; item *de Epiſcopo, unius uxoris viro*, ad *1 Tim. III, 2*; ac *de ſenſuum externorum auctoritate in rebus fidei.* Omnes has Commentationes ipſe conſcripſit. Præter iſtas autem nonnullæ aliæ volumine hoc continentur, quas ſibi Cel. Autor non integras vindicat. Conſiliis tamen, auſpiciis, operæ, emendationi, & amplificationi, ipſius fere univerſa debentur. Huc refer Diſſertationes *de Hiſtoria pædobaptismi quatuor primorum Seculorum; de Clemente Alexandrino, ejusque erroribus, de Pelagianismo ante Pelagium; de Hypocriſi hæreticorum, maxime vetuſtiorum; de Lollardis*, Seculi XIV teſtibus veritatis; ac *de methodis variis, Theologiam tradendi.* Hiſce Commentationibus ſubjecit duas alias, quarum altera exponitur *de hæretico orthodoxo*, altera *de Orthodoxia cathedraria.* Conſecravit eas recitationibus ſolennibus, munere Decurionis intra Ordinem theologicum fungens, illam vero *Fr. Gotth. Gotteri*, hanc Cel. *Frid. Andr. Hallbaueri*, honoribus theologicis tribuendam exiſtimavit. Addidit denique Appendicem Meditationum ſacrarum, quibus feſtos, eosque ſummos, Chriſtianorum dies pro more civibus Academicis indixit. Meditatio prima inſcripta eſt *de Spiritu adoptionis*, ad *Rom. VIII, 15.* Secunda *de Divinitate Spiritus ſancti, doxologiis veterum Chriſtianorum confirmata*, agit. Tertia *de Seculo Spiritus ſancti*, quod fanatici homines & olim crepparunt, & adhuc exſpectant, exponit. Habes inibi digniſſima lectu de *Joachimo*, Abbate Benedictino, qui erroris de ſeculo Spiritus ſancti quaſi ſemina ſparſit, de *Amalrico* Pariſienſi, qui errorem propagavit, de libro, qui æternum Evangelium inſcribitur, ejusque autore, de *Ubertino*, *Joannis de Parma* auditore, ac libro, cui nomen *onus Eccleſiæ.* Quarta inſcripta eſt *de Divinitate Spiritus ſancti ex Symbolo Apoſtolico demonſtrata.*

Pag. 769. 777. 779.

Quinta

Pag. 784. Quinta *de veterum Symbolorum in Articulo de Spiritu ſancto*
797. *diſcrepantia* exponitur. Sexta agitur *de Patribus Apoſtolicis, divinitatis Spiritus ſancti teſtibus.* Egregiis bellariis hæc cœna abundat. Septima tractatur *de recentioribus Pneumatomachis.* Primordia inibi capiuntur a *Macedonio.* Decurrit tractatio *ad Joannem Bidellum, Franciſcum Joſephum Burrhum,*
807. *Jo. Caſp. Weſtphalum*, ad Socinianos, ad *Mich. Servetum*, ad Modaliſtas, & nominatim ad larvatum *Liberium de Sancto Amore*, ad *Hermannum Deuſingium*, ad *Stephanum Nye*, & *Joan-*
810. *nem Campanum.* Octava inſcripta eſt *de Elencho Spiritus ſancti*, ad *Jo. XVI, 8*; nona *de Templo Spiritus ſancti*, ad *1 Cor.*
819. *III, 16*, & *VI, 19*, nec non *2 Cor. VI, 16*; decima *de Interceſſione Spiritus ſancti*, ad *Rom. VIII, 26*, quam admittit effectivam, non
825. vero formalem; undecima *de Spiritu Chriſti*; duodecima *de Spiritu lætitiæ*, ad *Pſ. XLV, 8*; decima tertia *de Pulchritudine fidelium.* Meditatione XIV *de Corpore Chriſti cœleſti* diſſeritur; XV *de Paſtoribus Bethlehemiticis*; XVI *de*
866. *Paupertate Chriſti*; XVII *de Chriſto ſine patre & matre*; XVIII *de Tempore adventus Meſſiæ idoneo*; & XIX *de Jeſu primogenito Mariæ.* Non eſt, quod, Lector, plura ex hoc præclariſſimo tibi vireto decerpamus. Fructibus in eo ſingulis ſua eſt præſtantia, ſuus nitor, uſus, & excellentior gloria. Perſpicuitas inibi cum argumentorum dignitate, cognitio hiſtorica cum judicio theologico, antiquitatis forma, in utramque partem ſpectata, cum ſeculi noſtri felicitate & monſtris in contentionem adducta, ſtili ornatus cum rerum delectu ac pulchritudine, amiciſſime certant. Librum ſcilicet indicamus, qui, quam ut a nobis prædicetur, eſt dignior, nec tam laudandus, quam legendus & attente verſandus.

JO. JENSII LUCUBRATIONES HEſychianæ. Obſervata in ſtilo Homeri. Vetera Epigrammata Græca, pro anecdotis prodeuntia.

Rotterodami, typis Jani Danielis Beman, 1742, 8 maj.
Alph. 1.

In Præ-

In Præfatione Cl. Autor, poſtquam, Codicem & Pandectas e Græco translata eſſe, demonſtrarit, veteres & pulvere conſperſas meditationes ſubito ſe, ait, exquiſiſſe. Ita factum eſſe, ut inciderit in *Heſychium*, cujus vocabula ab aliis intacta, & tamen corrupta e veteribus Poetis depromta, eſſe, olim animadverterit, nunc magis etiam correxerit, immerito reprehenſa vindicarit, & bonas contra emendationes firmarit. De *Heſychio*, præter ea, quæ ipſe de ſe memoret, parum conſtare, dicit, ipſum autem Lexicon ab alio inchoatum, poſtmodum a pluribus auctum, multarumque vocum, eodem ſimilive modo expoſitarum, aut alibi longe aliter, quam alibi, ſcriptarum, repetitionibus cumulatum, lectorem viſurum eſſe, ſperat. Interea lectoribus Poetarum Græcorum, & LXX interpretum, & Novi Teſtamenti, neque minus antiquitatum ſtudioſis, utilem judicat *Heſychium*, quamvis adhuc maculis teterrimis inquinatum. Negat tamen Autor, ſe ullas aliorum emendationes vidiſſe, præter illas in *Schreveliana* editione exhibitas, & a ſe nominatim ex aliis allatas. Si quæ igitur exſtent, uti exſtare non dubitat, eas a ſe compilatas videri non vult. Nos, ſi quid noſtrum judicium valet, doctiſſimo Autori confirmamus, neminem doctum hodie aut tam inertem, aut tam iniquum, eſſe, ut ex ſimilitudine cogitationum alterutrius ſcriptoris furtum ſuſpicetur. Doctus enim profecto non eſt, quin ex ſua norit experientia, multos in easdem cogitationes incidere poſſe, & quidem vel eodem, vel alio atque alio, tempore. Pergit Autor literatiſſimus narrare, ordinem vocabulorum magis ſe reſtituiſſe, quam ullum ante ſe alium; itemque ex *Homero* magis, quam aliunde, ſua quæque repetiiſſe, fontibus tamen ſuis rivulos quosque aſſignaſſe. Spirituum item & accentuum diverſitatem diligenter ſe attendiſſe ſcribit, ubi *Heſychius* nihil tale monuerit; ubi autem ipſe monuerit, ibi ſe recte putat concludere, diverſos libri *Heſychiani* Autores eſſe, quorum unus ante ſpirituum & accentuum inventionem vixerit, alter poſt eandem. Præterea, confuſos & coacervatos articulos diremiſſe, ait, ſe ac ſegregaſſe; diſtractos contra conjunxiſſe, ab aliena litera inchoatos ſanaſſe, confuſas item αι & ε debite permutaſſe.

Hæc omnia multis exemplis illuſtrat Autor, additis monitis quibusdam de utilitatibus, quas Poetæ ex Lexico *Heſychiano* conſequantur. Nos, exempla ipſa ab Autore potius ſumenda, putamus, quam huc referenda; cum ſine comparatione & *Heſychii* & Poetarum veterum nequaquam ſatis intelligi queant, quippe ex contextu orationis illorum demum elucentia. Pergimus ergo ad Autoris obſervata in ſtilo *Homeri*. Hic denuo præfatus, magis ſibi *Homerum* placere, ait, nunc, quam olim, &, animadvertere ſe, putat, *Homerum vel legiſſe ſacras Veteris Teſtamenti tabulas, quatenus illæ Homeri ætate proſtabant; vel rerum, in illis traditarum, potiſſimum illarum ſtili, ignarum non fuiſſe, ut qui ſæpe ad illarum ſtilum formarit ſuum, vel alluſerit.* Tum ſe quoque ait inſulſa quædam in perſonis & actionibus perſonarum *Homericarum* obſervaſſe. Denique, ſimilia *Homeri* & *Virgilii* loca deprehendiſſe. Præſertim *Homeri* artem prædicat exprimendi per metrum rerum ipſarum naturam. Id quod *Virgilium* imitari dicit, quantum Latinæ linguæ ratio patiatur, in *Georg. III, 420,* & *v. 276,* & *130 ſeq.* Ut de obſervationibus Autoris Lector noſter judicare poſſit, exempla quædam hic proferemus. Ad *Iliad. A. v. 5* adſcribit: *Sapienter ac graviter mala publica ad divinum Homerus refert providentiam,* &c. Mox pergit: *Verſus 64 ita diſpungendus:* Ὁς κ' ειποι, ὁ, τι τοσσον &c. *uti recte ſit v. 85.* Subjungit tum: *Verſu 77 videtur omnino legendum* η μην, *non* η μεν· *Juratur enim; ac* τὸ, ἦ μὴν, *ordinaria eſt Græcis formula, jurijurando præfigi ſolita.* Similiter *A, 154,* negat *Achilles,* boves, aut equos, ſibi abactos eſſe, id eſt, magnam injuriam factam, ſicuti *1 Sam. XII, 3.* Ad *Iliad. A, 194,* ubi *Pallas* irato *Achilli* ſubito de cœlo interveniſſe dicitur, Autor, id ita accidiſſe, ait, ut *Achilles* ipſe mentem ſubito immutarit. *Verſu 234,* ubi *Achilles,* ſceptrum ſuum, negat, folia & frondes protruſurum, Autor arripit occaſionem, de magnitudine miraculi in baculo *Aaronis,* flores & fructus proferente, differendi. Ad *Iliad. A, 388,* hæc habet annotata: *Artificioſe duriſſimi tardiſſimique Spondæi ad minantis gravitatem effingendam adhibentur.* Quam in rem citat etiam *Iliad. B, 544,* & *Iliad.* Γ, *348.*

Iliad.

Digitized by Google

Iliad. A, *509*, inhumanam *Thetidis* petitionem, Autor putat, eſſe, quæ propter filium Græcis omnibus mala inferri velit. Indignatur etiam, quod *Jovi* & *Palladi* mendacia tribuantur alibi. Sed hæc talia mira non videri debebant Autori, qui meminiſſe potuerat, antiquarum gentium Deos fere homines fuiſſe, a quibus, præſertim male educatis, mentiri non eſt alienum. Ad *Iliad. B*, *5 - 35*, monet Autor, nuncios iisdem fere verbis uti, quibus mandans ipſe uſus fuerit, quod etiam ex *Iliad.* Θ, *416*, confirmat. Sed hæc eſt communis Oratorum & Hiſtoricorum apud Græcos conſuetudo, a *Vigero* & aliis dudum annotata. *Iliad.* Γ, *35*, *ὠχρὸς*, *pallidus*, videtur Autori doctiſſimo pro *pallore* poni, uti *νεκρὸς*, *mortuus*, pro *cadavere*. Sed, ut per ſe quisque videt, diverſa utriusque vocabuli ratio eſt & ſignificatio. Cadaver enim non eſt mors ipſa. *Iliad.* Δ, *257-265*, miratur Autor, *Idomenei* virtutem prædicari, integra pocula exhaurientis. Sed, vetuſtatis multa fuiſſe vitia, meminerunt librorum vetuſtorum lectores. Ad *Iliad.* Z, *266*, ubi *Hector* a ſe pollutis ſanguine manibus *Jovi* libari poſſe negat, hæc res ad *Davidem*, ob bella templum Dei condere vetitum, applicatur, *1 Reg. V*, *3*, *1 Chron. XXIII*, *8*. Sed *Hector* manibus ablutis *Jovi* libare poſſe videbatur; *David* poſt bella diu intermiſſa templum Deo condere poſſe non videbatur. *Iliad.* H, *193*, *Ajax* præcipit ſuis, ut, dum ipſe cum *Hectore* pugnet, illi *Jovem* ſubmiſſa voce orent de victoria hero impertienda. Doctiſſimus Autor hæſitat, quid de tacita illa precatione ſentiendum ſit; ſuſpicatur denique, *Ajacem* de barritu ſuorum metuiſſe. Verum preces tacitæ veteribus uſitatæ & cordi erant, quo conſilia & preces adverſariorum diſturbarentur, neque ad tacitas preces novis precibus reprimendas & intervertendas perpellerentur. Vid. Cel. *Jo. Conr. Schwarzii* Annotationes ad *Theophraſti Charact. Cap. XIX Sect. 11*, *12*. *Iliad.* Θ, *19 ſeq. Jovi* potentiam ridiculam tribui, præſcientiam negari, imo præſentiſſimam rerum ſcientiam eripi, notat Autor literatiſſimus. Sed *Jupiter*, quamvis Deus haberetur, tamen olim homo fuerat; homini autem humana tribui vitia, quid miremur? Hi tales Dii erant *θέσει*, non *φύσει*. *Iliad.* Θ, *160*, queritur Autor de *Euſtathii* & reli-

quorum Scholiaſtarum ſocordia, qui veram rationem locutionum *κακὴ γλήνη*, & *τοι δαίμονα δώσω*, non expedierint. Autor vero querimonia ſuperſedere, & hæc deſiderata explere, potuerat, debuerat. Quod ita fortaſſe fieri poterat, ut, quia *Diomedes* nec armis, nec telis, recte utebatur, & ſolo hoſtium adſpectu perterrebatur, malo lucentis oculi ludibrio decipi diceretur. Et, cum ſplendor ac lux oculi divinum quiddam habere crederetur, & idcirco divinitati cuidam tribueretur; belle *Hector Diomedi*, falſa oculorum ſpecie deluſo, *Dæmonem* daturus dicitur. Si citra poeticum luſum rem intelligere velis; meminiſſe te, Lector, jubemus, animum hominis vel autorem, vel certe comitem, eſſe lucis oculorum, quam qui non habet, ei animus, ſeu *Dæmon*, dandus eſt. *Dæmones* quidem vulgo animi e corpore digreſſi olim dicebantur. Videntur ergo errare, ſi qui *δαίμονα διδόναι* idem volunt valere, quod *interficere*. Venimus jam ad Epigrammata, quæ cum Autore pro ineditis communicata ſunt. Ut Lector & Epigrammatum, & annotationum, capiat guſtum, utriusque rei proponemus exempla. *Epigr. CXVI*:

> Ην παρίης ἥρωα, Φιλοπρήγμων τε καλεῖται
> Πρόσθε ποτ' Ιδαίης κείμενος εν τρι.δω.
> Ειπεῖν οιον ἐπ' ἔργον ἄγεις πόδας, εὐθὺς ἐκεῖνο,
> Ευρήσει σύν σοι πρῆξις ἐυκολίην.

Huc annotat Autor: *Totum hoc Epigramma non capio.* *Epigr. CLIV*:

> Τῆς οἴος γενεὴ μὲν ἀγαρβινὴ ἐντὸς Αραξέω
> Υδωρ πιλοφόροις πίνεται Αρμενίοις·
> 1) Χεῖται δ' ȣ μήλοις ἅτε πȣ μαλακοῖς ἔπι μαλλοῖς,
> Ψεδναὶ δ' ἀγροτέρων τρηχύτεραι χιμάρων·
> Νηδὺς δὲ τριτ-κεῖ ἀνὰ πὰν ἔτος, ἐκ δὲ γάλακτος
> Θηλὴ αἐὶ μαςȣ πλήθεται 2) ȣθαλίȣ·
> Βληχὴ δ' 3) ασσοτάτω τερενῆς μυκήματι μόσχȣ·
> Αλλα γὰρ ἀλλοῖαι πάντα φέρȣσι γέαι.

1) Lege Χαῖται, 2) ἐυθαλίȣ, 3) ἀσσοτάτη.

In *Heſychianis* non pœnitendus cuiquam videri debet doctiſſimi Autoris labor. Obſervata omnibus facile veniunt in mentem

tem eruditis. Epigrammata denique, ſi nondum edita ſunt, ad illuſtrandas antiquitatis varias partes omnino pertinent, ac proinde Autori novam & uberiorem literatorum gratiam conciliant.

ELEMENS DE L' ASTRONOMIE.

id eſt,

CASSINI ELEMENTA ASTRONOMICA.

Pariſiis, ex Typographia Regia, 1740, 4 maj.
Alph. 3½, Tabb. æn. 6.

TABLES ASTRONOMIQUES, &c.

id eſt,

CASSINI TABULÆ ASTRONOMICÆ Solis, Lunæ, Planetarum, Fixarum, & Satellitum Jovis & Saturni.

Pariſiis, ex Typographia Regia, 1740, 4 maj.
Alph. 1 plag. 5, Tabb. æn. 5.

Quam hereditario jure accepit inſignis *Caſſini* Aſtronomicæ ſcientiæ gloriam, eam ita conſervavit atque adauxit, ut non impune molimina ejus a quocunque cœleſtium amatore ignorari poſſint. Quæ vero jam præ manibus habemus Opera, eo minus omittenda nobis erant, quod omnem rem aſtronomicam compendio quaſi complectantur. Monet illuſtris Autor in prioris Voluminis Præfatione, defuiſſe adhuc Elementa Aſtronomiæ Gallica lingua ſcripta, quod in tantis, quæ hæc ſcientia Galliæ debet, incrementis mirum fere videtur. Atque hoc ipſi in cauſa fuit, cur patrium ſermonem in ſcribendo Opere eligeret, eruditis præterea per univerſam Europam ſatis familiarem. Eam vero methodi legem ſibi dixit, ut nihil ſumeret, niſi ſufficienter cognitum, a ſimplicioribusque ad magis compoſita progrederetur. A quibus regulis tamen tunc recedendum ipſi fuit, cum ita complicata ſunt Problemata cœleſtia, ut ad omnino ignota non pateat acceſſus, niſi quædam non ſatis adhuc cognita ſupponendo. Lectores vero poſtulat, elementari Geometria, triangulorum utriuſque generis calculo, & iis ex Sphæ-

Digitized by Google

rica Aſtronomia, quæ nemo harum rerum paululum curioſus ignorat, imbutos. His igitur præſuppoſitis, diverſas, quas Aſtronomi excogitaverunt, corporum mundanorum coordinationes explicat, deinde refractionum & parallaxium naturam perſcrutatur. His Prolegomena abſolvuntur. *Liber I* de ſtellis fixis agit, *II* de Sole, *III* de Luna, *IV* de Saturno, *V* de Jove, *VI* de Marte, *VII* de Venere, *VIII* de Mercurio, *IX* de Satellitibus Jovis & Saturni. Quæ ſingulis *Libris*, quove ordine, tractentur, ut Lectoribus copioſe indicemus, neceſſarium nobis non videtur, cum non poſſint non in ejusmodi Syſtemate multa notiſſima obvenire. Igitur Operis ſpecimina ſelegiſſe quædam ſufficiet, hoc tamen adhuc monito, pleraque exemplis aut veris, aut ſuppoſitis, dilucide explicata eſſe, ut non poſſit huic libro ille exemplorum defectus objici, qui egregiorum alias *Elementorum Aſtronomicorum Davidis Gregorii* uſum aliquatenus vel imminuit, vel incommodum reddit.

Refractionum inveniendarum duas methodos Autor tradit. Altera ſideris, cujus elevatio ſupra horizontem quadrante inveſtigata eſt, veram altitudinem ex data ejus declinatione, elevatione poli, prætereaque tempore horologio accurato menſurato, determinat, differentia inter utramque altitudinem, refractionem indicante, altera refractiones duabus diverſis altitudinibus debitas poſtulat, indeque erutam ſuperficiei refractivæ ſupra terram altitudinem, quam, ponendo, radium refractum in recta linea poſt refractionem ad oculum progredi, 2000 hexapedarum determinat, multo anguſtioribus limitibus circumſcriptam, quam tota athmoſphæra.

Motum fixarum in longitudinem determinaturus Autor, ſuas obſervationes cum antiquiſſimis, quarum exſtat memoria, comparat. Spica Virginis *Hipparcho* obſervata eſt in 24° ♍ & Cor Leonis in 29° 50′ ♋. Noſter reperit anni 1738 initio primæ longitudinem in 20° 11′ 45″ ♎, & altero in 26° 11′ 40″ ♌. Annis ergo 1866 in illa variatio longitudinis 26° 11′ 45″, in hac 26° 21′ 40″, habetur, unde prior dat motum longitudinis annum 50″ 32‴, altera 50″ 50‴. Similiter cum oculo Tauri, *Aldebaran* dicto, & Corde Scorpionis, procedit,

Digitized by Google

cedit, de quibus *Ptolemæi* obſervata adhuc exſtant, deinde ad *Albategnii* atque *Tychonis* obſervationes progreditur, mediumque inter diverſas, quæ ex ſingulis his oriuntur, determinationes ſumendo, ex obſervationibus *Hipparchi*, *Ptolemæi*, & *Albategnii*, infert motum longitudinis annuum 51″ 31‴, ſed 50″ 20‴ ex *Tychonicis* atque *Coperniceis*, & 50″ ex obſervationibus, ſub initium Academiæ Scientiarum inſtitutis. In Tabulis vero ſuis eo utitur, qui ex antiquiſſimis obſervationibus oritur, ſcilicet 1° in 70 annis, cum variatio, in poſitione fixarum diverſis anni temporibus notata, impedimento eſſe potuerit, quo minus verus earum locus ſatis accurate definiretur. Ut de magnitudine fixarum aliquid definiret, Jovem planetam ſelegit, cujus dimenſiones poſt ſolis lunæque exactiſſime præ reliquis aſtris notæ ſunt, eique Sirium comparavit. Lumen fixæ diminuit vitrum objectivum teleſcopii 34 pedum ita tegendo, ut non niſi ſesquidigiti diametro apertura relinqueretur, qua arte Sirium ſatis bene terminatum, radiisque, quos alias vibrare ſolet, privatum, conſpexit. Ad Jovem idem teleſcopium direxit, &, diverſis vicibus comparatione inſtituta, diametrum ejus decies majorem Sirii diametro judicavit. Exiſtente ergo tum Jovis diametro 50″, Sirii 5″, reperitur. Quodſi ergo Sirius eadem ſaltem, qua Saturnus, diſtantia, hoc eſt, 100000 diametris Telluris, a nobis remotus ſtatuatur, plus quam duabus vicibus majorem diametrum tellure habebit, minorem adhuc, quam in quocunque cœleſtium Syſtemate, aſſignari ipſi queat. Ceterum, variationes, Pariſiis in locis fixarum obſervatas, tam parvas eſſe, narrat, ut magis ad aberrationem lucis *Bradlejanam*, quam ad annuam, quam vocant, parallaxin, referendæ videantur.

Sub *Libri ſecundi* initium ample de maculis ſolaribus tractat. Phyſicorum de illis varias hypotheſes recenſet, cui ipſe addictus ſit, non declarat, quod & alibi, ubi de natura cœleſtium conjecturæ exſtant, facere ipſum notamus. Quæ, Geometria opitulante, de loco motuque macularum, revolutione Solis circa axem, & ſimilibus, cognoſci poſſunt, dilucide perſequitur. His abſolutis, obliquitas Eclipticæ eum occupat, quam noſtro

ævo

ævo 23° 28′ 20″ invenit. Deinde potiſſimas, quæ ſuperſunt, obliquitatis eclipticæ obſervationes ſequenti Tabula repræſentat:

Obſervatores.	Tempora.	Obliquitas.	Suppoſita variat. annua.
Eratoſthenes	ann. 230 ante C. N.	23° 51′ 20″	23° 51′ 20″
Hipparchus	140 ——	— 51 20	— 50 17
Ptolemæus	140 poſt C. N.	— 51 10	— 47, 0
Pappus	390	— 30, 0	— 44, 7
Albategnius	880	— 35, 0	— 38, 21
Arzachel	1070	— 34, 0	— 36, 8
Prophatius	1300	— 32, 0	— 33, 27
Regiomontanus	1460	— 30, 0	— 31, 35
Copernicus	1500	— 28, 24	— 31, 7,
Waltherus	1500	— 29, 16	— 31, 7,
Dantes	1570	— 29, 55	— 30, 18
Tycho	1570	— 31, 30	— 30, 18
Gaſſendus	1600	— 31, 0	— 29, 57
Caſſinus	1656	— 29, 2	— 29, 19,
Richerius	1672	— 28, 54	— 29, 6
Obſervatores Pariſienſes.	1738	— 28, 20	— 28, 20,

Columna dextima conſtructa eſt ſumendo inclinationem 23° 28′ 20″ pro anno 1738, & ponendo, eam imminui 1′ 10″ annis 100, ut colligitur, ſi *Eratoſthenis* tempore fuerit 23° 51′ 20″. Hinc igitur, cum non ſatis inclinationes, calculo repertæ, cum obſervatis conſpirent, dubitare licet, num re vera uniformis aliqua contingat variatio, an potius, quas animadvertimus, differentiæ obſervationibus antiquorum non ſatis accuratis debeantur. Præterea poſſent etiam variationes hæ motui alicui in axe terræ attribui, qui, in circulum quaſi rediens, reſtitueretur. *Copernicus* enim conjecit, limitem maximæ inclinationis eſſe 23° 51′ 20″, & minimæ 23° 28′, quod motu aliquo librationis in axe telluris explicare conatus eſt.

Quæ de Apogei Solis motu tradit, ſimiliter notari merentur. Mirum enim in modum diſcrepant inter ſe numeri, quibus apogei motus definitur, conferendo locum ejus obſervatum

tum

tum 1738 in 8° 19′ 8″ ♋ cum obſervatis antiquorum. Tunc enim motus apogei annuus ex obſervatione *Hipparchi* fieret 1′, 3″, *Ptolomæi* 1′ 14″, *Albategnii* 1′ 7½″, *Arzachelis* 1′ 51½″, *Copernici* 0′ 25″, *Tychonis* 1′ 7″, *Kepleri* 1′ 6½″, *Riccioli* 0° 34″. Quibus penſitatis, Aſtronomi quidam in eam cogitationem devenerunt, orbem telluris ſemper ad idem cœli punctum dirigi, lineæque, per Aphelium ejus ac Perihelium ductæ, motum, perinde ac ſtellarum fixarum variabilem poſitum, ex præceſſione æquinoctiorum, aut poli telluris circa eclipticæ polum motu, naſci. Pro anno ſolari definiendo rurſus æquinoctiorum obſervationes Græcorum atque Arabum, *Waltheri*, *Copernici*, *Tychonis*, reliquorumque, excutit, nec non, quomodo Solſtitiorum ope, aliisque methodis, idem inveniri queat, oſtendit. Lunæ atmoſphæram noſtræ ſimilem negat, quia facies ejus non ita varietur, ut videtur variari debere, ſi pro diverſa quantitate ſituque vaporum aliter aliterque lucis radii inde ad nos reflecterentur, neque aſtra alia a luna tecta mutationem aliquam figuræ, aut coloris, patiantur. In Saturno ſub finem Martii anni 1719, quo tempore annulus videri deſierat, teleſcopium 114 pedum monſtravit tres faſcias obſcuras, rectilineas parallelas, media debilior reliquis, umbra erat annuli in corpus planetæ projecta, reliquæ diſtinctius apparebant, & meridionalis latior erat ſeptentrionali. Inde colligitur, eas eſſe circulares, & in planis annuli plano parallelis. Menſe Auguſto A. 1696 viſæ ſunt duæ faſciæ ſimiles fere, circumferentiæ annuli exteriori meridionali exacte parallelæ, paululumque incurvatæ, ita ut convexitas anteriora annuli in figura tum deſcripta reſpiceret. Ellipſis autem, quam tunc annuli apparentia repræſentabat, conjugatum axem habebat paulo minorem, quam dimidium transverſi, oculusque ſupra planum annuli gradibus circiter 26 elevabatur. Hæ igitur faſciæ, ſi cohærentes fuiſſent globo Saturni, apparere debuiſſent forma ellipſium, ellipſi, quam annulus exhibebat, ſimilium, ſed obſervatio paululum ſaltim incurvatas eas oſtendit, uti appareret ellipſis ejusdem fere cum annulo majoris diametri. Similiter in aliis faſciarum obſervationibus nunquam ea curvatura in illis animadverſa eſt, quæ oculi ſupra annuli

planum elevationi reſponderet. Unde conficitur, non corpori Saturni has faſcias cohærere, ſed ingentem diſtantiam inter eas & globum ipſum interjacere, ut non niſi pars peripheriæ ipſarum in diſco planetæ appareat, ex regulis opticis multo minus curva, quam foret ellipſis ſimilis, globo cohærens. Reliquum faſciarum, cum per teleſcopia conſpici non poſſit, neceſſario materia conſtare debet, luci reflectendæ parum idonea. Comparari ergo queunt cum nubibus telluris noſtræ, intercipientibus lucem, non reflectentibus. Præterea, cum curvedinem habeant exteriori annuli circumferentiæ ſimilem, fere eandem a centro Saturni habere debent diſtantiam. Proinde, ſi nubes ſunt in atmoſphæra pendentes, conſequens eſt, ut atmoſphæra hæc Saturnum complectatur. De ipſo vero Saturni annulo hæc habet: Ex luce ejus, non debiliori multum luce ipſius Saturni, recte inferri, eſſe eum corpus ſolidum, lucem reflectens, exiguæ craſſitudinis reſpectu reliquarum dimenſionum, poſſeque haberi pro congerie Satellitum, fere in eodem plano circa planetam revolventium. Huic hypotheſi obſtare videtur, quod Satellites hi, ſecundum leges *Keplerianas* circa primarium revoluti, non ſemper annuli figuram ſint exhibituri, ſed, ut in reliquis planetis obſervamus ſæpe, vel omnes, vel maximam partem ad unum primarii ſui latus exſtituri. Ea vero difficultas remota jam eſt in Monumentis Academiæ Anni 1715, ponendo plures Satellitum circulos, tot ſcilicet, quot ad latitudinem annuli efficiendam requiruntur. Tum enim cujusvis circuli Satellites, æqualiter a centro diſtantes, eodem tempore revolutiones ſuas abſolvent, &, licet alius circuli tempus periodicum non idem ſit, tamen, ſimilibus ejus partibus in ſimilium locum ſuccedentibus, annuli phænomena non mutabuntur. Præterea, ſi & hoc ſupponere non velimus, dici poterit, eos, atmoſphæræ Saturni incluſos, ab eo in gyrum rapi, non obſervatis legibus *Keplerianis*, quæ de corporibus extra atmoſphæram planetæ exiſtentibus tantum valent.

Veneris motum circa axem ex maculæ alicujus revolutione definivit *Caſſinus*, ſenior, 23 circiter horarum. Ea de re litem ipſi movit *Blanchinus*, Venereis obſervationibus celebris.

Patris

Patris defenſionem ſuſcepturus Autor noſter, nihil habet, quod veritati atque exactitudini obſervationum *Blanchiniarum* objiciat, ſed, inferri ex illis, credit, quæ non neceſſario conſequantur. A. 1726 die 26 Febr. teleſcopio *Campaniano* 88 palmorum viſæ ſunt *Blanchino* cum multis aliis Romæ tres maculæ in diſco Veneris h. 5, 45′, & tribus horis poſt rurſus tres prioribus ſimiles, ſimiliterque in diſco Veneris poſitæ. Has cum pro iisdem habeat *Blanchinus*, colligit, non potuiſſe interea Venerem plus quam octava ſui parte circa axem revolutam eſſe, niſi ſitu macularum noſtri reſpectu notabiliter variato. Sed interrupta fuit tum temporis obſervatio, Palatio Barberino Venerem obſervatoribus occultante, ut non niſi tribus horis poſt, ſcilicet $8^h 40'$, conſpici rurſus potuerit. Intermedio tempore qui motus macularum fuerit, conſpici non potuit. Fieri itaque potuiſſe exiſtimat, ut macula una, per revolutionem conſpectui noſtro ſubducta, quæ media ante ex tribus erat, proxime acceſſerit ad circulum, hemiſphærium planetæ nobis conſpicuum ab altero inconſpicuo dirimentem, hujus in locum devoluta ſit ea, quæ ante prima erat, eique ſucceſſerit alia, ante non conſpecta, præterea ex opticis rationibus una eademque macula in alio loco hemiſphærii nobis obverſi conſpecta, aliam aliamque figuram induere potuit; igitur ex tribus maculis, quas altera vice *Blanchinus* vidit, duas ſaltem prius ipſi fuiſſe viſas, tertiam de novo acceſſiſſe. Hoc modo igitur ei obſervationi, quæ præ reliquis Parentis ſententiæ obſtare videbatur, occurrit, ceteris idem fieri poſſe affirmat. Equidem directio motus Veneris alia etiam *Blanchino* reperta eſt, a Septentrione verſus meridiem ſcilicet, oppoſita plane *Caſſinianæ*. Sed, hæc apte inter ſe cohærere, oſtendit. Nam die 20 April. A. 1667 Venus exiſtebat in 14° ♏, diſtans ſaltem 2^s 6° a Polo boreali revolutionis ſuæ, qui a *Blanchino* in 10° ♒ ſtatuitur, unde conficitur, polum illum fuiſſe in parte obſcura Veneris nobis tum obverſa; ſed d. 9 Febr. A. 1726 Venus in 17° ♋ diſtabat 7^s 3° a Polo boreali, qui tunc in parte planetæ Soli expoſita, a nobisque averſa, reperiebatur, ut non potuerit non motus macularum, Aprili A. 1667 apparens, a meridie ſeptentrionem

verſus in parte Veneris telluri tunc obverſa, contrarius plane *Blanchino* apparere. Præterea, ipſa *Blanchini* obſervata cum revolutione, quam Parens poſuerat, conſpirare, oſtendit. Nam macula, quæ in obſervatione d. 14 Febr. A. 1726 erat prope marginem borealem Veneris, ſequentibus diebus verſus meridiem proceſſit, in diſcoque planetæ a 14 ad 20 Febr. apparuit, qua die medium tranſierat, & ad cornu meridionale appropinquabat. *Blanchinus* ergo, ex motu fere 90°, in 6 diebus facto, motum diei unius fere 15° infert. Jam, ſi macula 23^h fere revolvatur, ſequitur, ut ſpatio 24^h percurrat globum integrum, & præterea fere 15° a meridie verſus ſeptentrionem, adeoque ſex diebus integris ſex revolutiones, & præterea 90°, abſolvat, quibus pro apparentiarum conditione a ſeptentrione verſus meridiem progredi viſa eſt. Quodſi ergo maculæ, quæ in Venere d. 9 Febr. apparuerant, eundem in locum, ubi primo animadverſæ fuerunt, reverſæ ſint die 5 Mart. poſt 24 dies 8 hor. ſequitur, ut intra hoc temporis ſpatium contigerint revolutiones 25 integræ, unde quantitas revolutionis unius prodit 23^h 22′, parum a *Caſſiniana* differens. Deinde P. *Brigæ*, ex Soc. Jeſu, Profeſſoris Mathematum Florentini, objectiones, Patris hypotheſi factas, quas *Blanchinus* libro ſuo inſeruerat, refellit. His, quæ de Venere habet Autor, unicum adhuc addemus, non eam felicitatem Aſtronomis Pariſienſibus contigiſſe, ut maculas in Venere conſpexerint. Nam *Blanchini* laboribus excitati, adhibuerunt vitrum 114 pedum in foco, ex optimis, quæ *Hartſækerus* elaboraverat, præterea & *Campanianum* 120 palmorum, hoc eſt, 82 pedum, *Blanchino* ipſi poſt tentamen inſtitutum probatum. Nullæ vero maculæ A. 1729 temporibus maxime faventibus reperiri potuerunt, nec ſenior *Caſſinus* vel maximis teleſcopiis, quas in Italia viderat, maculas in Gallia reperire potuerit, forte quod cœlum hic non ſatis ſerenum ſit.

Satellites Jovis, cum eadem fere luce, ac primarius ſuus, radient, ſæpius evaneſcunt viſui noſtro, quando intra nos & Jovem tranſeunt. Interdum tamen eo loco, ubi conſpici deberent, macula obſcura apparet, minor umbra ipſorum, ex quo efficitur,

efficitur, ineſſe illis maculas obſcuras, non viſibiles, niſi hoc modo, cum in alio Satellitum poſitu apparentem ſaltem eorum magnitudinem imminuant. Nam & aliquando umbræ Satellitum in diſco Jovis majores multo ſatellitibus ipſis apparent, dum ſcilicet lucidam ſaltem Satellitis partem videmus, obſcura nihilo minus cum ea conjunctim umbram projiciente. Hos vero Satellites circa axem ſuum revolvi, rationes aliquot confirmant. Sæpius enim maculæ illorum non apparent in linea, per eos ad terram ducta, ſæpius plane non videntur. Unus idemque Satelles in eadem a diſco Jovis diſtantia diverſæ magnitudinis apparet. Quartus Satelles interdum reliquis minor, interdum primis duobus major, videtur, umbraque ejus in Jovem projecta major ſemper eſt umbris horum duorum. Rurſus tertius Satelles interdum reliquis omnibus major, interdum primis duobus æqualis, apparet. Denique non eodem tempore idem ſatelles ſemper diſcum Jovis tranſit ita, ut interdum 10′, interdum 6′, inter ingreſſum egreſſumque interſint, quod explicari poterit, ponendo, nos pro Satellite integro partem ejus lucidam accipere. Eadem quidem phænomena provenire poſſent a variationibus, in maculis Satellitum ipſis contingentibus, ut videmus, tales in Jovis maculis contingere, ſed motum localem in Aſtronomia præferendum cenſet Autor generationi & corruptioni, ſi utroque idem phænomenon æque convenienter intelligi poſſit. Simile quid de quinto Saturni Satellite conjicitur, qui ſæpius tertio major apparet, interdum vero minus minusque lucidus exiſtit, viſuique tandem ſe omnino ſubducit.

Hæc decerpenda ex toto Opere duximus, quod & facile extra libri contextum intelligi poſſint, & amœnitate ſua ſe commendent. Jam paucis adhuc de Tabulis dicemus, quas calculorum in notitia temporis annua Academiæ Pariſienſis fundamentum eſſe, notum eſt. Utitur vero Autor hypotheſi elliptica *Kepleriana*, negligendo *ſimplicem*, tum quod nulla ratio appareat motus angularis uniformis circa focum, in quo non eſt Sol, tum quod ea hypotheſis in planetis, quorum magna eſt excentricitas, non videatur cum obſervationibus conſentire. Ex ob-

D 3 ſervatio-

ſervationibus, quibus Tabulas ſuperſtruxit, inprimis illas Parentis ſui, deinde *Maraldi*, & aliorum, nominat. Reliqua, quæ formam uſumque Tabularum ſpectant, ita comparata ſunt, ut nec fructum, nec jucunditatem, habitura eſſet eorum recenſio.

DAVIDIS CORNELII DE COURCELLES, MED. Doct. Icones muſculorum Capitis, utpote faciei, aurium, oculorum, linguæ, pharyngis, oſſis hyoidis, colli, ut & eorum, qui capiti annectuntur, cum expoſitione papillarum cutanearum icone ſingulari, harumque explicatione.

Lugduni Batavorum, ex Typographia Dammeana, impenſis Autoris, 1743, 4 maj.

Plag. 10, Tabb. æn. 8.

Et deſcriptiones accuratæ, & icones elegantes, partium humani corporis fabricam egregie declarant. Quo major vero defectus iconum perfectiorum in Anatomicorum ſcriptis obſervatur, eo majore laude ii excipiendi ſunt, qui eundem ſuo ſtudio atque impenſis ſupplere annituntur. Cl. itaque Autor, qui ante aliquot annos icones muſculorum plantæ pedis expoſuerat, nunc quoque muſculos capitis ſimili & forſitan perfectiore labore delineatos, & æri inciſos, exhibuit. Inſtitutum vero hoc ipſe Autor in Præfatione his deſcribit verbis: *Abſit interea, ut, quas ſiſto, icones quid novi oſtendere dixerim; perveſtigarunt hanc plagam jam pridem Celeberrimi Anatomici. Verum egi, ut Geographus, novam Mappam delineans, cognita modo repetit, verum exactius, diſtinctius, diviſa ſiſtit, in aliorum delineationibus prætervisa ſitu jucunda, nec minus neceſſaria, conſpectui contemplantis offert.* Icones igitur tantum, non vero amplas deſcriptiones, promiſit & exhibuit, bene facturus, ſi deſcriptiones etiam dediſſet, inprimis cum ipſe ſcribat, ſe aliorum opera cum opere naturæ comparaſſe, & hinc inde detecta interjeciſſe. Iconibus perpulchre delineatis brevem tantum explicationem Latinam adjecit, uberiorem vero deſcriptionem anatomico-phyſiologicam, ut Chirurgis practicis pa-

Digitized by Google

triæ ſuæ ſatisfaceret, Belgico ſermone elaboravit. *Tabula I* Muſculi faciei, remotis integumentis communibus conſpicui, delineantur, quibus in ſecunda & tertia icone delineatio papillarum cutanearum, in parte cutis, ex brachio deſumta, præparatarum, additur. De his tamen dubitamus, an veræ papillæ cutaneæ ſint, cum maceratio præter cuticulam quasdam partes ex ſuperficie cutis detraxerit, & pili in papillularum ſic dictarum verticibus erumpant. *Tabula II* alios muſculos, qui, præcedentibus reclinatis & reſectis, in ſitu ſuo conſpiciuntur, & in his nonnullos oculorum, narium, & auriculæ, próponit. *Tab. III* alios circa labia, buccas, & maxillam inferiorem, poſitos muſculos, & eos, qui oculi bulbum movent, exponit. In his tribus *Tabulis* facies in recto ſitu, ad dextram, vel ſiniſtram, partem non nihil declinata, conſpicitur, *Tabula* vero *IV* caput ita inverſum ſiſtit, ut pars occipitis & baſis menti cum muſculis ibi poſitis ſimul conſpiciantur. In *Tabula V* caput oblique vertici inſiſtens oſtenditur, & muſculi, ſub lingua prioribus ſubjecti, nec non illi, qui caput movent, & primæ ac ſecundæ vertebræ adhærent, delineantur. *Tab. VI* caput, vertebris colli remotis conſpicuum, pharyngis poſteriorem partem muſculoſam, & muſculos, a proceſſu ſtyloideo deductos, exhibet. *Tabula VII* caput vertici inſiſtens, & inprimis muſculi palati mollis & uvulæ, conſpiciuntur. *Tab. VIII* tandem linguam a capite ſeparatam cum linguæ & nonnullis oſſis hyoidei muſculis exponit. Ex hoc vero, quem ſimul indicavimus, partium ſitu facile apparet, latiſſimum colli ſterno-maſtoideum, cleidomaſtoideum, coracohyoideum, ſterno-hyoideum, ſternothyreoideum, nec non palatopharyngæum, & conſtrictorem iſthmi faucium in ſitu perfecto, delineatos non eſſe, ſed tantum paſſim quodammodo indicari; id quod etiam de nonnullis muſculis, poſticæ parti calvæ annexis, & muſculis ad caput pertinentibus, anteriori parti colli vertebrarum incumbentibus, notandum eſt. Muſculi auris internæ, nec non muſculi laryngis interni, huc quoque ſpectantes, prorſus omiſſi ſunt. Illos vero, quos delineare, & in ſitu ſuo oſtendere, potuit, muſculos ſollicite præparavit, licet quædam, quæ prorſus novæ videntur, muſculorum, inſer-

inſertiones, e. g. Riſorius *Santorini*, a maſſetere deductus, eidemque firmiſſime adhærens, ad varietates potius, quam ad conſuetos naturæ modos, pertinere videantur. Nomina muſculorum utplurimum cum *Albini* nominibus, in Anatome muſculorum hominis exhibitis, conveniunt, & inſertiones, quas icones oſtendere potuerunt, ſollicite annotatæ ſunt. Optandum itaque, ut Cl. Autor, qui hactenus rem anatomicam ſuis laboribus adjuvare annifus eſt, in poſterum quoque in his & ſimilibus laboribus ſtrenue pergat.

EXERCITATIO MEDICO-CHIRURGICA de Scirrho & Carcinomate, in qua etiam fungi & ſarcomata pertractantur, Autore JOANNE GRASHUIS, Medico Amſtelædamenſi.

Amſtelædami, apud Iſaacum Tirion, 1741, 8 maj.

Plag. 8.

Obſcuris his, neque ſatis adhuc enodatis, morbis lucem aliquam affuſurus Doctiſſ. Autor, initio ſtatim veterum recentiorumque Medicorum ſententias cognitas huc uſque & exploratas expromſit, ut brevem hic & nervoſam ſingularium horum ex Pathologia capitum hiſtoriam habeamus. Temporum itaque ſeriem, & ſcriptorum ætatem, dum utcunque obſervare allaborat, ut ſemper, quid recentior ſcriptor præ antiquiori attulerit, intelligatur, hanc ſibi ipſe legem dixit, ne quid ex antiquiori jam Autore annotatum, ex alio, apud quem idem inveniretur, denuo recenſeret, ſed tantum illa, quæ ab iis, qui anteceſſerunt, non commemorantur, exponeret. Ab hac lege quod identidem diſceſſerit, ratio hæc fuit, quod, quæ veteres tradiderunt, a recentioribus magis illuſtrantur, vel probantur, vel alium denique longeque diverſum in finem adducuntur. Aliquando tamen, quo minus ſeries veterum præcipue interrupta videretur, eorum quoque tribus, quod ajunt verbis, mentionem injecit, qui, quod peculiare eſt, nihil reliquerunt. Locos Autorum, in hunc uſum collectos, ſive integros, ſive in epitomen contractos, in ordinem quendam ſyſtematicum redegit,

ut

Digitized by Google

ut hac ratione ex quovis Autore methodica quædam ſcirrhi & cancri deſcriptio exhibeatur. Eo inprimis reſpexit, ut, quæ ad ſuam de ſcirrho & cancro opinionem proxime accedunt, ſumma fide enarraret, ne quidquam cuiquam detrahere voluiſſe videretur. Plures prætermiſit plane, in quibus nihil, quod rectius eſſet meliusque traditum, quam in reliquis, invenit. Ceterum Hiſtoricum tantum egit Noſter, non Criticum, quod ab omni eorum dogmatum cenſura abſtinendum putavit. *Capite* igitur *I* veterum de ſcirrho & cancro opiniones uſque ad *Avicennam*, *Capite* autem *II* ſententias recentiorum ſcriptorum, a *Veſalio* exorſus, exponit, in quibus plurium adhuc, e. g. *Stahlii*, *Kortholti*, mentio facienda fuiſſe nobis quidem videtur. Eandem plane operam in fungo & ſarcomate collocavit, idque eam ob rationem, quod hæc cum ſcirrho & carcinomate multa habere communia putet. Eodem conſilio *Cap. IV* ſarcocelen ſimili ratione pertractat, ut hinc cognoſcatur, hunc morbum modo ad ſcirrhum ſine cancro, modo ad fungum ſine ſarcomate, referri, haud levi indicio, magnam eſſe inter hos affectus cognationem. Quin imo confirmatus hinc ipſe potiſſimum fuit in ea, quæ ipſi ſuborta erat ab aliquo tempore, ſuſpicione, morbos hos eſſe non congeneres tantum, ſed, a levioribus quibusdam differentiis ſi receſſeris, perfecte eosdem. Quod ut magis pateat, *Capite V* ad ſuas ipſius ſententias clare ediſſerendas progreſſus, affectuum horum, ſcirrhi ſcilicet & cancri pariter atque ſarcomatis & fungi, inter ſe phænomena comparat, eorumque ſimilitudinem ex apparitionibus externis, definitione morbi utriusque, ſignis diagnoſticis, cauſis, effectibus, & ſymptomatibus, prognoſi in utrisque communi, & ſimilibus demum curationis indicationibus, oſtendit, aliqua vero ſimul diſcriminis momenta ad examen revocat, & diſſolvit. *Sexto Capite* veram ſarcomatis & fungi ſedem indagare conatus eſt, ut ex his detectis ſcirrhi quoque & cancri natura, eorumque vera ſedes, erui poſſet. Fungus ſcilicet & ſarcoma ex membrana celluloſa, pinguedinis ſede, quæ ubique & inter omnes corporis partes adeſt, variæ licet craſſitiei, ſuasque habet arterias & venas, per eandem reptantes, diſtenta,

E disrupta,

Digitized by Google

diſrupta, & degenerante, naſcuntur, quod unctuoſa & lubrica materies, fungo adhærens, ejusdem laxitas & fragilitas, incrementum ſubitaneum, ipſa ocularis inſpectio, comprobant, neque fungi color ruber contrarium indicat. Sanies venenata ex cruda & corrupta pinguedine, ut facilis fit oleorum & pinguedinis corruptela, hominum vero fungo vel ſarcomate correptorum emaciatio & contabeſcentia, ex colliquatione materiæ pinguis. Neque minus conſtitutam hypotheſin corroborant fungorum indoles, omnis doloris expers, vicinarum partium ſimiles affectiones, hæmorrhagiæ frequentiſſimæ, medicamenta nocentia, vel juvantia, cauſæ remotæ, vel antecedentes, & facilis fungorum regeneratio. Fungus vel tumor albus articulorum fit, glandulis mucilaginoſis articulorum male affectis. Orta enim iis in glandulis inflammatione, ſive alio quocunque tumore, vel oſſis leviori facta ſubluxatione, moleſtiſſimæ neceſſario compreſſioni, attritui, & contuſioni, pro ratione ſui ſitus exponuntur, hincque eædem mutationes in tunica celluloſa glandularum vaſis intertexta, eaque jungente, orientur, quam alibi in glandulis ex cauſis ſimilibus, hincque ſarcoma, fungus, ſcirrhus, cancer, quocunque nomine vocetur, emerget. Quæ vero de fungo & ſarcomate huc uſque edifferuit, ea ſcirrho quoque & carcinomati convenire, ob inſignem horum inter ſe morborum analogiam, *Cap. VII* oſtendit. Scirrhi autem nomine intelligitur Noſtro tumor durus, ſolidus, glanduloſus, a parvo principio lente increſcens, difficulter reſolubilis, ſua natura facile in cancrum degenerans, quæ ſingula momenta fuſius poſthæc explicantur. Cum vero omnis cancer oriatur ex ſcirrho; ſcirrhi definitio cancro etiam congruit, modo incrementum tumoris, doloris ſenſus major minorve, intima corruptio, rupturam minitans malignam inſanabilem, vel ipſa ruptura, reliquis characteribus adjiciatur. Hinc ſcirrhi & cancri ſedem itidem in membrana celluloſa collocat, idque ex difficili ſcirrhi reſolutione, lento ejus incremento, doloris abſentia, ac diuturna ejus in eodem ſtatu perſeverantia, probat. Quod ſupereſt, docte ſolerterque ſingula explanat, &, quod experientia, quod ratio, ſuggerit, probe in uſum ſuum convertit.

Utinam

Digitized by Google

Utinam ex his ipſis, quæ de natura & genio tam difficilium morborum exponit, aliqua eos, ſi non exſtirpandi penitus, ſaltem leniendi & mitigandi, ratio erueretur!

STATUS MILITIÆ GERMANORUM PRINCIpalis & acceſſoriæ veteris & medii ævi, quem ad illuſtrationem Juris publici & feudalis Germanici ex veterum monumentis enucleavit, uſuque practico firmavit, BERNH. CLEM. METTING.

Altonavii, typis Henrici Chriſtiani Hüllen & Hæredum, 1742, 4.

Alph. 3 plag. 13.

Partes hujus argumenti nonnullas paſſim novimus tractatas fuiſſe. Nemo autem exſtitit eruditorum, & antiquitati Germanicæ amicorum, qui ex profeſſo illud ſuſceperit ediſſerendum, ornandum, uſuque practico condecorandum. Reſervata fuit hæc gloria, quam ei gratulamur pro eo ac debemus, Conſultiſſimo Autori, qui hoc altum ingredi haud recuſavit, alga fucoque impeditum. *Elium Ryxnerum*, *Erneſtum Brotuffium*, aliosque de re torneamentaria ſcriptores, neglexit merito, ſiquidem in eis ante Seculum XIII multi fictionum nævi tam alte inſederunt, ut præſtet, eos penitus faſtidire, quam quisquiliis eorum refellendis immorari. Prolegomena Autor tractationi præmiſit, in quibus de voce *militiæ*, de diviſione militiæ, ex jure & facto repetita, de juribus militiæ principalis generalibus, de duplici militum principalium ordine, nobilibus & ingenuis, de juribus militiæ acceſſoriæ generalibus, de jure Nobilium qua militum imperii acceſſoriorum, de jure Nobilium, qui aliis Nobilibus facti ſunt acceſſorii, dicti *Mittelfreye*, de jure Nobilium, qui Clericis facti ſunt acceſſorii, de jure Nobilium acceſſoriorum, ſive medioximorum, de juribus ingenuorum, qui facti fuerunt acceſſorii, & de ordine tractandorum, expoſuit. Diſſeruit vero in *Sectione prima* de militia Germanorum, qualis illa exſtitit tempore ineuntis Monarchiæ Romanæ.

manæ. In *Sectione ſecunda* ætatem Merovingicam militarem
Pag. 59. contemplatur. In *Sectione tertia* ad ætatem Carolingicam pro-
cedit. *Sectione quarta* de militia Germanorum Seculorum XI
& XII diſſerit. *Quinta* militiæ Germanorum uſque ad inter-
289. regnum eſt dicata. *Sexta* exponit ſtatum militiæ Germanorum
inde uſque ad annum 1460. Appendix, hiſce ſubjecta, pri-
597. mordia recentioris militiæ repræſentat. In calce exhibetur Hen-
decas problematum, in ipſis rerum argumentis occurrentium,
637. ex ſtatu veteris militiæ decidendorum. Quærit enim Autor, an
ordinum imperii huic vel illi liceat eſſe neutrarum partium in
bellis imperii; an bella privata mutua Ordinibus Imperii ſint
640. interdicta; an inter Nobiles in diviſionibus liberorum æquali-
tas, an inæqualitas, jurium vigeat; an regimen inter mini-
ſteriales & municipes, diviſioni exemtos, conſtituat ſolitarium
regimen totius territorii gentilitii, & dependentiam portionum
648. fraternarum inducat; an dominus territorii jure prohibeat,
ne ſubditi ſub domino extraneo mereant, vel faciant ſtipendia;
an Miniſteriales ſuo domino contra Imperium debeant opem
ferre armatam; an ex declaratione ſufficientiæ armorum, an
ex annis Latii, dependeat ſuſcipiendi regiminis ratio in Nobili
651. adulto; an de allodio vulgari in dubio ſervitia equeſtria ſint
præſtanda; an ii, qui militiæ ſunt capaces, jure civitatis tam
in imperio Germanico, quam in ſpecialibus rebus publicis, gau-
657. deant; an ſequela militaris, quam noſtri vocant *Landfolge*, in
locum acceſſoriæ militiæ veteris fuerit ſurrogata. Hic negan-
do reſpondet. Pergit quærere, an viri militares & munici-
pes a Domino territoriali tam ad regimen territorii univerſi,
quam ad regalia, quæ vocant, minora, admittendi ſint, & quo
jure teneant prædia, ob militiam ſibi a dominis conceſſa, atque
660. quo jure immunitatem a tributis, ſive adæratione ſervitiorum
equeſtrium, queant tueri. Subſcribit in hujus quæſtionis reſo-
lutione Conſ. Autor Ill. *Joanni Petro de Ludewig*, & Cel. *Stru-
benium* relinquit, ſecus ſentientem. Sed a meta ad carceres.
In *Sectione prima* Autor de univerſali civium militia, de mili-
tia equeſtri & pedeſtri, de prærogativa Nobilium in comitiis
ac in poſſidendo territorium majus, nec non in capeſſendis rei-
publicæ

publicæ muniis; diſſerit. Adjungit præterea doctrinas de prærogativa Nobilium ratione liberioris & excellentioris dominatus in proprium territorium, de prærogativa Nobilium in militia equeſtri, in libertate aſſumendi miniſteriales, de modo deveniendi in militiam equeſtri, de militia civium ſolorum, & de militia conductitia. Ut ſingula capita Cel. Autor curate perſequatur, continuo *Tacitum, Cæſarem, Diodorum Siculum, Strabonem*, & quicquid ducum viæ nanciſci potuit, ob oculos collocavit. Notat ſtatim ab initio, crimina apud Germanos militaria exſtitiſſe nonnunquam hæc potiſſimum, transfugii, deſertionis, & ſubtractionis. Diſtinguit cum *Tacito ſcelus* & *flagitium*. Illud enim cum damno alterius erat conjunctum; hoc haud æque. Agros a Germanis fuiſſe per integras familias diviſos, eosque quotannis per vices in alias tranſiiſſe, comprobat ex locis collatis *Taciti Ann. II, 13, de M. G. 26*, & *Cæſaris B. G. IV, 1.* Maritum in uxorem ac ſervos tenuiſſe jus vitæ necisque, oſtendit. Nobiles militiæ equeſtri, ingenuos pedeſtri, operam dediſſe, monet. Ordo uterque fuit hæreditarius. Nobilitatem alii inſignem, alii quoque regiam ſtirpem, jactarunt. Principes dicti etiam Nobiles, qui veſtitu, nomine, prærogativa, in comitiis alibique viguerunt. Agros, quos *Tacitus ſecundum dignationem* partitos eſſe tradidit, Autor egregie illuſtrat, Nobilibusque portiones majores fuiſſe attributas, evincit, ac, *Cæſarem* ſibi haud reclamare, oſtendit. Magiſtratus, per pagos jus reddentes, ex Nobilibus deſumtos eſſe, contra *Grotium* monet. Miniſteriales, quos adſciſcendi jus fuit Nobilibus, olim dicti fuerunt familiares, clientes, comites, ambacti, famuli. Ambactum quaſi *angebakten, adglutinatum*, fuiſſe dictum, ſuſpicatur Autor. Scuta equitum proprio & inſigni colore fuiſſe notata, ex *Diodori Siculi Lib. V pag. 307*, & *Tacito de M. G. Cap. 6, 7*, oſtendit. De Celtarum famulis, equum alium equiti adducentibus, locum *Pauſaniæ* laudat. Milite conductitio Germanos caruiſſe, monſtrat Autor, addens, miniſteriales victum, non feuda, accepiſſe. Liceat addere, feuda demum ab Imperatoribus Seculo IV fuiſſe conceſſa, eamque eſſe feudorum originem, teſte *Jornande*. Subſtitiſſe morem militandi

Pag. 33. 56. 11. 13. 26. 31. 42. 45.

tandi veterem tempore Merovingidarum, Autor demonſtrat.
Pag. 75. Adjungit idem, Regibus venationes & foreſta ceſſiſſe ita, ut multa manſerint foreſta communis juris. Feuda nunc uſu trita.
94. Miniſteriales omnes equis adhibitos fuiſſe, negat. *Plebem* tunc inferiorem militum ordinem eſſe appellatam, it comprobatum.
101. Servos adhuc ad ruſticana ſervitia affixos, & ab omni militia excluſos fuiſſe, monet. Reges & Nobiles cœpiſſe militibus con-
123. ductitiis uti, fatetur. Sub Carolingidis easdem Nobilium perſtitiſſe prærogativas, affirmat, evincens, eis multa adhuc foreſta, venationibus apta, fuiſſe communia, poſſeſſionesque ingenuorum apud Saxones fuiſſe imminutas, *tertio* quoque pasſim translato in Franciam, qui ſacramentum fidelitatis fregerat. Officia reipublicæ potiora, Scabinatus in pagorum judiciis, majores dignitates eccleſiaſticæ, advocatiæ Eccleſiarum, &c. Nobilibus reſervata. Comites, a *Carolo M.* Saxonibus im-
131. poſitos, fuiſſe nobiliſſimos Saxones, patet ex *Fragmento Annalium*, Chronico quod *Nibelungi* ſubjectum, ad A. 782, & Autore Vitæ *Ludovici Pii pag. 364.* Nobiles dicti ſunt *Meliores.* Eorum alii tenuerunt allodia, alii vero *vaſalli* Regum eſſe ma-
135. luerunt, ut Regibus eſſent cariores. Horum fuit, clypeum inſtar ſigni fidelitátis Regi præferre, ac alia miniſteria expedire.
143. Clericis ſucceſſu temporis nobilitas perſonalis accrevit. Nobiles autem Laici tenuerunt territoria, quibus appellatio *dominationum* adhæſit. Sub Carolingidis jam miniſteriales in militia equeſtri Nobilibus additi fuerunt. Nobilibus feuda indulta ſunt copioſiora, ut hi numerum miniſterialium ſuorum amplificare poſſent. Miniſteriales hi dicti fuerunt *famuli*, *knapen*,
150. ac potiores eorum potuerunt etiam cingulum merere. Ex ingenuis multi, ut fierent miniſteriales, & equites militarent, *Ca-*
155. *rolus Calvus* juſſit. Clerici, quorum eccleſiæ ex domanio regio fundatæ, debebant militatum mittere caſatos, ſeu beneficiatos. Miniſterialium veſtes laqueis diſtinctæ, ſeu laqueatæ, fue-
161. runt, ſi ſequimur Noſtri pronuntiatum. Nobiles hac ætate *Carolingica* cingula geſtarunt, balthels aureis & gemmeis cælaturis inſignia. Peregrini & Judæi a militia manſerunt excluſi.
166. Liberos eos tunc quoque appellatos eſſe, qui alias Nobiles dicebantur,

Digitized by Google

cebantur, invito *Strubenio* contendit. Liti, niſi prius a dominis propriis libertatem obtinuiſſent, ad munia eccleſiaſtica adhiberi haud potuerunt. Miniſteriales a Regibus & Nobilibus inſtructi ſunt novi, qui dicti ſunt *in caſam dimiſſi, caſati, inbeneficiati,* ſpecies militiæ conductitiæ & tributaria. Miniſte- Pag. 170.
rialium dignitas cum vita ipſorum exſpiravit. Hi exſtiterunt miniſteriales ruſtici, cœpitque hoc tempore obſervari diſcrimen inter miniſteriales aulæ, belli, & ruris colendi. Vaſalli dominici, qui intra caſam Regis ſerviebant, habebant ſuos æque caſatos vaſallos, ac eccleſiæ & Reges ipſi. Exiſtebant hoc 171.
ævo vaſalli etiam, qui præter victum & arma haud receperant feuda. *Henricus Auceps* ſtatuit, ut fratrum natu maximus exuvias patris, *Heregewede*, ſibi vindicaret, quæ olim inter familiam omnem maſculam & agnatos fuerat diviſa. Militibus adhuc licuit libere de ſocietatibus domeſticis ſtatuere, & privatim bellare. Libertatem poſteriorem reſtrinxit *Conradus II* 181.
æque ac *Henricus III.* A. 1075 *Treuga Dei* in Diœceſi Leodienſi fuit recepta. Foreſta pleraque Seculis X & XI Clericis fuerunt tradita, vel donata. Bona Domanica in donatio- 212.
nes Clericis indultas exhauſta, atque feuda exſtiterunt Ducum, Comitum, ac reliquorum regni procerum. Nobiles adhuc in comitia regni venerunt, ac prædia ſua auxerunt mirum in modum. In certaminibus ſingularibus paritas natalitii honoris in cenſum venit. Nobilitatis proprium adhuc exſtitit, vexillis 248.
ſuis uti, licet Epiſcopi & Abbates eum morem ſequerentur, dum miniſteriales ſub propriis ſignis educebant. Cingulo No- 260.
biles meliori & ornatiori uſi ſunt, quam ingenui. Ludi, quos *Henricus Auceps* inſtituit militares, a torneamentis ſunt diſtinguendi. Quantum ad Seculi X & XI militiam conductitiam attinet, ſic diſſerit Noſter: *Reſpublica hoc ævo per interme-* 283.
dios milites Nobiles milite conductitio uti cœpit, cui non ſolum loco ſtipendii beneficia, ſive feuda, aſſignata, verum & ipſa hæreditaria facta ſunt, unde illud novum militum genus, improprie quidem, ſed ob neceſſitatem, eos a militibus Nobilium ex allodio ſuſtentatis diſtinguendi, militum reipublicæ appellatorum ortum traxit. Nobilium autem milites conductitii, ſive miniſteriales, 286.
ne qui-

ne quidem omnes beneficia, quæ ſimul tributum pependere, a ſuis
dominis acceperunt, multo minus horum beneficia omnia facta
ſunt hæreditaria. Nam & nummaria conductio fuit uſitata.
Seculo XII Nobiles liberæ conditionis, vulgo *Sendbare*, diſtin-
cti ſunt a miniſterialibus, ac *Principes* dicti. Ipſi adhuc, cum
populus comitia frequentare deſiiſſet, comitia imperii frequen-
Pag. 312. tarunt, ac electioni Imperatoris interfuere. Ipſi *Sendbare* dicti
ſunt ex *ſynodo*, id eſt, apti ad Synodum, ſeu legitime acce-
dentes ad comitia, quæ ſæpius *ſynodorum* nomine venerunt.
337. Ad munia Scabinorum in judiciis Scabinorum jam admiſſi fue-
re *Medioximi*, ſive Nobiles miniſteriales, per nexum miniſteria-
lem paſſi jacturam plenæ libertatis. Ducum electio deſiit. *Vil-
lici* dicti, quos nunc vocamus præfectos, *Amtmanner*. Fue-
360. runt ex hiſce, qui ſeſe vocarunt *Burckgravios*. Terræ allo-
diales cœperunt dici Comitiæ & Comitatus. Nobiles titulo
Dei gratia uti cœperunt. Infeudationes cœperunt diſtingui
in eas, quæ *libere & abſolute* fiebant, ac in illas, quibus ne-
xus miniſterialis & Landſaſſicus adhæſit. Miniſterialium regni
munia exſtiterunt & imperio propria, & alio nexu Ducibus de-
414. vincta. Ipſi hoc ævo primum cingulo donati ſunt, antea cin-
gulo ingenuorum uſi. Armigerorum triplex fuit genus, mi-
litisque vocabulum tribus ſignificatibus fuit inſigne. Tornea-
mentis armigeri nec interfuerunt, nec concurrerunt, licet ad-
417. eſſent. Miniſteriales quoscunque ante interregnum a Nobili-
bus diſtinctos fuiſſe, contendit Autor, ac Ill. *Strubenii* argu-
426. menta, in contrarium prolata, refellere conatur. Ad *Sigis-
mundum* uſque Imperatorem, & ultra, Nobiles militiæ impe-
rii fuiſſe adſtrictos, idem contendit. Nobiles ſub finem Seculi
457. XIII *ingenuos* quoque ipſos appellatos fuiſſe, docet. In in-
terregno a Nobilibus derelictum eſſe jus eligendi Imperatorem,
467. tradit. Barones tamen ac Nobiles comitia adhuc frequenta-
runt imperii A. 1356. Placita, ſive Conſilia, Nobilium, vulgo
471. Auſtregas, nondum ignoravit *Carolus IV* A. 1377. Nobiles
autem infimi mirum in modum & opibus & prædiis & autori-
tate fuerunt in expeditionibus cruciatis, aliisque turbis dome-
ſticis, exuti. Feuda *nobilia* Seculo XIV admodum fuerunt nota.

Regalia

Digitized by Google

Regalia jura cœperunt ea dici, quæ majoris momenti ſunt, & vix in Nobilem vulgarem cadunt. De territorialis ſuperioritatis fundamento & indole monuit Autor nonnihil, addens, jura, quæ vocantur *Herrlichkeiten*, eſſe Nobilibus in ſuis territoriis tribuenda. *Nobiles Dominos*, oſtendit, dictos fuiſſe *Landesherren.* Vulgares miniſteriales poſt Interregnum dictos fuiſſe *Nobiles* & *Dominos*, teſtimoniis adductis tradit. Militaribus muneribus hi a militibus diverſi exſtiterunt. Ingenuis exſtinctis, Nobiles ad peditatum mittendum coacti. Judæi Seculo XIII ad militiam ſubeundam compulſi. Ruſtici cœperunt ad bella gerenda adſciſci. Plerique tamen eorum illam ob cauſam manumiſſi. Perpetuo milite conductitio gaviſi Nobiles. *Maximilianus I* tandem novum conductitii militis genus inſtituit, primo quidem ex municipibus, vel etiam ex militaribus, conſcriptum, deinde autem ex ruſticis quoque lectum. Perpetuus vero miles conductitius omni ævo fuit uſitatus. Delibavimus potiora ex volumine, quo præſtantia Nobilium & antiquitas militiæ Germanicæ ſtudioſiſſime fuit demonſtrata. Nobis jam non vacat in ſingula pronuntiata inquirere." Teſtimonia & argumenta traditorum ex monumentis & librorum & Diplomatum atque chartarum hic non manu, ſed ſacco, fuerunt exhibita, & liberaliſſime effuſa. Annotationibus inſunt egregia ex antiquitatibus gentis noſtræ conſulta, dogmata, & decreta. Non poſſumus facere, quin Autori doctiſſimo diligentiam adamantinam, & ipſam tractationis gloriam, pro eo ac debemus, gratulemur, ex qua notitiam plurimarum antiquitatum Germanicarum in poſterum licebit haurire.

Pag. 505. 511. 515. 569. 593. 629.

TRACTATIO JURIS PUBLICI PRUthenici, de Pruſſia nunquam & nulli tributaria, Autore SAM. FRANC. GRÜTTNER, Elbingenſi Pruſſo.

Dantiſci, apud Georgium Marcum Knoch, 1741, 4.

Plag. 7.

Hiſtorica maximam partem eſt hæc tractatio, ejusque Autor Clariſſ. in ea de regionibus Boruſſorum ex primis, quantum potuit, initiis inde commentatus fuit. Poſtquam enim

 de

de primis Pruſſiæ incolis, Venedis, Galindis, Sudinis, ac Stavanis, & de eorum republica populari, expoſuit, de Æſtiis, ſeu Gothis, qui Boruſſiam occuparunt, dicere orditur. Æſtiis ſeſe conjunxiſſe Boruſſos, (id eſt, confines Ruſſis,) hisque porro Alanos, refert. Alanum ſenem, nominatim *Waydewuthum*, eis præfuiſſe, memorat. Pruſſorum reſpublica prima ex ariſtocratia & democratia fuit conflata, ac in Supanos & plebejos diviſa. Poſtea Romani ex Wallachia in Pruſſiam venerunt, atque ceteris incolis aggregarunt ſeſe. Quæ cum ediſſeruiſſet Autor, negavit ac pernegavit, Pruſſos a *Boleſlao I*, Poloniarum Rege, victos eſſe, tributumve Polonis pependiſſe. E contrario Pruſſi, hoc arbitro, Maſoviam vaſtarunt, eamque ſuæ ditioni ſubjecere. Eodem jure negavit, Boruſſiam a *Vladiſlao Jagellone* A. 1410 poſt cladem Tannenbergenſem fuiſſe ſubactam. Largitur tamen, ab illo partem occupatam fuiſſe, licet hæc, elapſo nondum ſemeſtri, ad ordinem redierit. Contendit deinceps, jus imperio Romano in Pruſſiam eſſe nullum, *Julium Cæſarem* in Pruſſiam haud veniſſe, nec eo pedem intuliſſe *Druſum Germanicum*, aut *Domitianum* Cæſarem. Duo poſteriora momenta nemo, opinamur, ætate noſtra in claſſe
Pag. 24. veritatum cenſebit. Negat ad hæc, *Ottonem III* Pruſſos imperio ſubmiſiſſe Germanico, vel Imperatoribus in alienas disjunctasque regiones jus fuiſſe, quas tamen aliis donare ſuſtinuerint. Veſtigia anteceſſorum ipſi creditur preſſiſſe *Fridericus II*, qui Ordini Equitum Teutonicorum Mariano Boruſſiam donaverit, de alieno liberalis. Primum Boruſſis Epiſcopum dedit *Cœleſtinus III* Papa Monachum Olivenſem Ordinis Ciſtercienſis, *Chriſtianum a Freuenwalde*, A. 1215. Quem adjuvit *Conradus*, Maſoviæ Dux, evocatis eo fine fratribus Ordinis Enſiferorum e Livonia ab *Alberto*, Rigæ Epiſcopo, & Ordinis, A. 1204 inſtituti, Magiſtro. Expeditionem hanc *Hartknochius* in dubium revocavit. Noſtro autem illa perſtat veluti
26. vera & certa, addenti tamen, *Conradum* ac Enſiferos, tractum Dobrinenſem ingreſſos, ita fuiſſe exceptos, ut fugam terrasque ſuas petiverint. *Innocentius III* tandem, ejusque ſucceſſor, *Honorius III*, expeditionem cruciatam Chriſtianis occidentalibus, Boruſſis obmovendam, demandarunt. Cum in hac nil

præſidii

Digitized by Google

præſidii inveniſſent *Conradus* Dux & *Chriſtianus* Epiſcopus, le-
gatos miſerunt ad ſupremum Ordinis Teutonici Magiſtrum,
Hermannum a Salza, qui tandem exoratus duos Ordinis fra- Pag. 28.
tres, ut pacta prius convenirent, miſit. Non vacat expone-
re geſta fratrum Ordinis illius inter Boruſſos. E re vero fue-
rit, notaſſe, Magiſtro in Ordinem haud fuiſſe poteſtatem, li-
mitibus expertem, nec Magiſtrum pro arbitratu in Boruſſos
dominari potuiſſe. A. 1251 Boruſſis privilegium indulſit Ma- 31.
giſter, quo illi a quibuscunque vectigalibus penſitandis immu-
nes fuerunt declarati. Civitates & Nobiles Boruſſi ſemper
multis magnisque immunitatibus gaviſi fuere. Provocatum
fuit in rebus controverſis politicis ad commune comitium, ſeu
conſilium, Nobilitatis ac Civitatum, minime vero ad Magiſtrum
vel Cruciferos ſolos. Poſt varios motus Magiſtrum inter & or-
dines provinciales A. 1414 & 1430 novum Boruſſiæ conſi-
lium fuit inſtitutum. Nullum Cæſari in Boruſſiam fuiſſe jus, 33.
nullum imperium, Autor poſthæc contendit. Elapſo certe
anno 1454 Boruſſi univerſo Cruciferorum Ordini renuntiarunt,
ac ad Polonici regni tranſierunt caſtra, & *Caſimirus IV* Jagel-
lonides eos, ſalvis tamen privilegiis, in fidem ſuam recepit.
Addit Autor, Boruſſos peculiarem formare rempublicam, & 36.
cum Polonis præter Regem nihil commune habere. Singulare
omnino eſt jus, quo cautum fuit, ut liceat Boruſſis fundos in
Polonia emere & poſſidere, ac dignitates & munia adire; Po- 40.
lonis vero in Boruſſia idem facere haud liceat, niſi prius jura
indigenatus Boruſſici magnis vel meritis, vel ſumtibus, ſibi com-
pararint. Boruſſia a teloneis eſt libera, nec niſi Theſaura-
rio ſuo tributa, a proceribus ac ordinibus conſtituta, penſitat.
Boruſſi haud adſtricti ſunt expeditioni bellicæ univerſali. Ci-
vitates & incolæ eorum privilegiis & immunitatibus abundant.
Unione Lublinenſi privilegia illa haud ſunt everſa A. 1569, li- 45.
cet per eam ſtatus prior fuerit mutatus. Privilegii id quoque
memoratu eſt dignum, quod nuntii ex Boruſſia generali man-
dato & ex generali conventu ad comitia regni mittuntur, Nobi-
litasque Boruſſica ad tribunal Petricovienſe provocat, ea tamen
lege, ut dijudicatio cauſæ legibus moribusque Boruſſicis con- 47.
formetur. Intelleximus ex tractatione omnino, Boruſſos im-

perio Romano haud penſitáſſe tributa. Id vero dilucidius demonſtratum mallemus, Boruſſos nec Ordini Teutonico, nec Regibus Polonorum, nec Ducibus ſuis, unquam tributa ſolviſſe. Ceterum inficiari haud lubet, maximam ineſſe Cl. Autori Hiſtoriæ Boruſſicæ peritiam, ſummamque in patrios Lares caritatem.

COMMENTARIUS DE MARESCHALCIS regni Poloniæ, cum duplici Mantiſſa de Mareſchalcis & Cancellariis magni Ducatus Lithuaniæ ac Sereniſſ. Reginæ, additis Figuris Sigillorum Lithuanenſium æneis, editus a GEORGIO PETRO SCHULTZ, Doctore & Profeſſore Thorunienſi.

Dantiſci, apud Georgium Marcum Knoch, 1743, 4. Plag. 11½.

Illuſtriſſimo ac Excellentiſſimo Domino *Franciſco* Comiti *in Radzynin* & *Karczew Bielinski*, ſupremo Poloniarum regni Mareſchalco, elogiis juſtiſſimis digniſſimo, Commentationem hanc ſuam jure quodam inſcripſit atque conſecravit Cel. Autoris paranymphus. Nam de Mareſchalcis Polonici regni ſupremis, atque curiæ regni, tractatio ſuſcepta eſt, de viris videlicet, ſacra dignitate haud fungentibus, ſingulari cerimonia &
Pag. 5. jurejurando creari & inaugurari ſolitis. Proviſum fuit lege publica, ne Mareſchalci ſimul alii præſint muneri, quam tamen ab uſu tyranno oppugnatam fuiſſe iterum iterumque, nemo facile ignorat. Cum Autor de Cancellariis regni Poloniarum egit, varia ſuppeditavit jam momenta, quibus hic Commentarius hinc inde illuſtrari poteſt. Sedes Mareſchalco poſt Theſaurarium regni, Ducatusque, cum eo conjuncti. Succeſſionis conſuetudo non eſt fixa. Gratiæ Regis hic omnia ſunt tribuenda.
7. Præſente ſupremo Mareſchalco nulla eſt Mareſchalco curiæ poteſtas, nulla procuratio. Munia & expeditiones Mareſchalcorum regni ſpectari poſſunt vel ratione Regis vivi, vel reſpectu regni. Prioribus inferenda ſunt ea, quæ ſequuntur. Mare-
9. ſchalci enim 1) ſcipiones, ſeu baculos, Regi præferunt; 2) pompas & cerimonias ſolennes moderantur; 3) tranquillitati in ſede regia proſpiciunt; 4) annonam curant; 5) judicium, a Mareſchal-

co

Digitized by Google

co cognominatum, exercent; 6) judicium, quod capturale, ſeu criminale, vocant, electionis tempore expediunt; 7) jus habent admonendi Regem; 8) circa actiones & conſilia Regis ſunt providi; 9) Legatos exterorum Principum introducunt, eisque aſſignant hoſpitia; 10) Reges, per regnum proficiſcentes, comitantur; 11) abſentibus Cancellariis dant nomine Regis reſponſa; 12) ducum exercitus abſentium vices explent; 13) in Comitiis facultatem loquendi concedunt rogati ac moderantur; 14) Conſtitutionibus, quas comitialis conſeſſus habuit ratas, ſubſcribunt manu ſua, easque in tabularium Regis inferendas curant; 15) expediunt etiam nonnihil, ſi Rex Poloniæ ab exteris Regibus in Ordinem equeſtrem cooptatur; 16) Inveſtituris regni interſunt, eisque adhibent ſuum munus; 17) interſunt actui, quo Rex ſponte ſua regno ſeſe abdicat; 18) funguntur munere Legatorum; 19) invigilant, ut pacta conventa ſerventur; 20) in aulicos tenent jurisdictionem; 21) Cancellarios renuntiant; 22) Regem, extra regnum proficiſcentem, ſecuti, adminiſtrant ſuum munus; 23) in Comitiis ſuo loco ferunt ſententias; 24) nomina ſua Diplomati electionis ſubſcribunt, atque 25) ſigno natali, ſeu gentilitio, utuntur in judicio ſuo Mareſchalcenſi. *In* interregno præterea nonnihil muniorum ab ipſis eſt expediendum. Ipſi enim tunc 1) corpus Regis defuncti honorifice curant; 2) continuant & conſervant jurisdictionem ſuam; 3) omnia, quæ electioni conducunt, præparant; 4) Legatos ad audientiam introducunt; 5) Regem electum, per Primatem jam renuntiatum, proclamant; 6) ſolennem coronationis pompam curant; 7) ipſique ſepulturam Regis præcedunt, ac baculos ſuos in templo frangunt, & in ſepulcrum Regis defuncti, vel caſtrum doloris, projiciunt, accepturi a novo Rege novos, atque præterea lites, in funere ducendo ortas, ſopiunt & decidunt. Quæ cum Cl. Autor percenſuit, progreditur ad ſingularia hinc inde decerpta, hisque ſubjungit documenta & augmenta. Tandem inter hæc exhibet ſeriem ſupremorum Poloniæ Mareſchalcorum, inde ab A. 1366 deductam, nec non nomina Mareſchalcorum & Cancellariorum magni Lithuaniæ Ducatus inde ab A. 1579, Mareſchalcorum aulæ, nec non Procancellariorum, eorumque munia exponit. Pauca

Pag. 19. 22. 24. 29. 40. 61.

ſunt, quæ Cl. Autor de Mareſchalcis & Cancellariis Sereniſſimæ Poloniarum Reginæ delibat, & antiquitatem utriusque functionis ex *Cromero* extra dubitationem ponit. De Indice, non eſt, quod moneamus.

DE TYPOGRAPHIIS, EARUMQUE INITIIS ET incrementis, in regno Poloniæ & magno Ducatu Lithuaniæ, cum variis obſervationibus, rem & literariam, & typographicam, utriusque gentis aliqua ex parte illuſtrantibus.

Dantiſci, apud Georgium Marcum Knochium, 1740, 4.
Plag. 10.

Doctiſſimus hujus Commentationis Autor, *Jo. Dan. Hoffmannus,* pergratum fecit reipublicæ literariæ, dum & ſuam ſymbolam, eandemque admodum pretioſam, ad ſeculares artis formis æneis ſcribendi lætitias adjecit. Ita vero hic verſatus eſt, ut, quicquid de argumento ſuo ex librorum apparatu, quorum ipſi copia facta erat, excerpſerat, quicquid ab aliis paſſim traditum legerat, eo præſertim ordine collectum, publicaret, quem rationi temporum maxime convenientem judicaret. Acceſſerunt huic literariæ ſupellectili *Valentini Schlieſii*, Conſulis Gedanenſis, (qui jam inſigni, quid hac in eruditionis parte valeant humeri, argumento comprobavit, dum Schediaſma literarium, *de Scriptoribus Hiſtoriæ Polonicæ*, a *Samuele Joachimo Hoppio* quondam conſignatum, egregiis acceſſionibus locupletavit,) emendationes atque annotationes neutiquam contemnendæ, certisque in hac lucubratione ſignis incluſæ. Ipſe non minus Autor obſervationes paſſim tractationis ſuæ filo intexuit, inſtitutum ſuum maximopere illuſtrantes. Nos autem arcem potius rerum dicendarum ingrediamur. Obſcurum eſt, num ars χαλκογραφικὴ Seculo jam XV in Poloniam allata ſit. Primis enim illius ævi temporibus pertenues erant literæ atque artes in Polonia, raroque admodum libri videbantur, ab humanitate qui ducunt nomen. Fuerunt autem, qui nomen ſuum literarum monumentis poſteritati tunc, hoc in regno, commendarent, *Joannes Cantius*, *Nicolaus*

colaus de Plonic, Theologi, M. *Petrus de Zather*, *Martinus Ilcuſius*, & *Albertus de Pruſia*, inſignes Mathematici, *Joannes Glogovienſis*, Philoſophus, *Ludovicus de Pruſia*, cujus *Trilogium animæ* Noribergæ A. 1498 typis impreſſum, *Joannes Dlugoſſus*, *Philippus Callimachus*, Hiſtorici, quorum libri vel in ſcriniis adhuc aſſervantur, vel, eodem fere tempore, extra Poloniæ fines, typis in vulgus exierunt, vel ſerius in lucem prolati ſunt. Attamen ſunt etiam duo argumenta, quibus adducti, aliquatenus conjicere poſſe videmur, Cracoviæ jam ſub finem Seculi XV τυπογραφεῖον exſtitiſſe. Alterum ab antiquo aliquo libro depromtum eſt, ibidem tunc temporis, ni conjectura fallit, impreſſo; alterum a *Simone Starovolſcio* petitum eſt, qui hæc de *Joanne Glogovienſi* narrat: *Multos quoque in Moſchovia ſacræ Scripturæ libros, in Sclavonicam ab illo linguam translatos, vidimus, impreſſos vero Cracoviæ ſumtibus* Jo. Haller, *civis Cracovienſis, qui omnes ſuas facultates in hoc ipſum contulerat, ut literæ meliores diverſis excuſæ linguis & characteribus ſpargerentur in uſum ſeptentrionalium.* Horum prior Profeſſor Cracovienſis A. 1507 mortuus eſt; poſterior autem, *Bartholomæo Paprocio* teſtante, Chalcographus dives & Conſul Cracovienſis fuit A. 1508. Indidem colligitur, *Jo. Hallerum* primum omnium exſtitiſſe in Polonia typographum. Nec dubitat Autor affirmare, Germanorum opera primos in Poloniam typos advectos eſſe, iis præterea cunabula illius artis accepta referenda eſſe, atque ipſum *Hallerum* fuiſſe Germanum, immo & apud Norimbergenſes ab *Antonio Koburgero* inſtitutum. Sed, quam obſcura ſunt atque incerta, quæ de Seculo XV *Capite primo* traduntur, tam luculenta ſunt, tamque celebria, quæ, ut *Capite* Autor *ſecundo* narrat, monumenta colluſtrarunt. Partim enim homines excellentis ingenii favore, gratia, & munificentia, principum virorum ad ſtudia optimarum artium excitabantur; partim viri ſummæ doctrinæ, magnis propoſitis præmiis, ex aliis huc locis alliciebantur. Gens quoque Judaica, quæ inſigni in Polonia libertate utitur, ut ſynagogas ſuas ac Rabbinos longe doctiſſimos olim habuit, ad quos, tanquam judices ceterarum gentium, Judæi confluere ſolebant; ita pariter typographos in his oris aluit fovitque, qui magnam librorum copiam in conſpectum lucemque

que hominum protulerunt. Sunt autem loca primaria, quæ, præter Cracoviam, typographorum officinæ notabilia fecerunt, ſecundum temporis ordinem, quæ ſequuntur. Lublinum, ubi præſertim typographia Judæorum olim nitidiſſima fuit, & jam A. 1559 Talmudis aliquam partem, *Schevuoth* dictam, impreſſam conſtat. Szamotulum, ubi *Alexander Aviczdecki* A. 1559 typographus fuit. Zamoſcium, ubi jam A. 1557 *Joannis Herburti de Fulſtin Statuta regni Poloniæ Latine* typis impreſſa ſunt. Breſtia, ubi potiſſimum, cura *Nic. Radzivilii*, typographia conſtituta eſt. Luclavicia, qui pagus nidus olim Socinianorum fuit. Pinczovia, ubi typographia a fratribus Bohemicis erecta eſt. Coſminecum, ubi eorundem aliqua typographia floruit. Wengrovia, ubi præſertim *Petri Gomeſii*, Unitarii, lucubrationes editæ fuerunt. Zaslavium, ubi *Matthias Kawieczynski*, præfectus Nieſviſienſis, doctrina Unitariorum imbutus, typographiam condidit. Loſcum, ubi reformati cœtus typographiam fuiſſe, *Wengerſcius* commemorat. Poſnania, ubi *Melchior Neringk* privato ære officinam condidit. Grodiſcum, ubi noſtris præcipue ſacris addictorum typographia floruit. Niesvieſium, ubi Reformati præſertim libros ſuos imprimendos curarunt. Racovia, ubi Sociniani virus ſuum ſparſerunt. Vilna, ubi Reformati fere omnium primi videntur habuiſſe typographias ſuas, autoritate ac ſumtu principum virorum ac nobilium erectas & conſervatas. Oſtrogium, ubi *Conſtantini*, Ducis Oſtrogiæ, Palatini Kioviæ & Volhiniæ, ſumtibus typographia condita eſt, eo conſilio, ut Biblia Ruſſica lingua imprimerentur. Leopolis, ubi *Matthias Bernart* circa annum 1593 præ ceteris typographus fuit. Lubeca, ubi Sociniani typographiam ſuam habuerunt, quæ condita eſt, cum adhuc *Joannes Kiſzka* viveret, qui A. 1592 deceſſit. Laſzozovia, ubi pariter Reformati typographum ſuum aluerunt. Quæ *Capite tertio* de typographiis Seculi XVII & XVIII memorantur, præterimus lubenter, & unicuique harum rerum ſtudioſo evolvenda relinquimus. Illud tamen ſileri a nobis non licet, omnium ejusmodi locorum brevem ſimul additam hic inveniri hiſtoriam, ut & typographorum uniuscujusque civitatis celebrium ordine temporis indicem, brevemque, quos publicarunt, librorum enarrationem, una cum aliis rebus notatu digniſſimis, ſubjungi. Neque omnino prætereundum eſt, *Caput quartum*, idque ultimum, varias obſervationes, ad rem typographicam in Polonia, præter jam allatas, ſpectantes, complecti.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXLV.

MUSEUM RICHTERIANUM, CONTInens Foſſilia, Animalia, Vegetabilia marina, illuſtrata iconibus, & commentariis D. JO. ERNESTI HEBENSTREITII, Anat. & Chirurg. P. P. O. Accedit de Gemmis ſcalptis antiquis Liber ſingularis.

Lipſiæ, excudi curavit Caſparus Fritſch, 1740, fol. Alph. 5 plag. 8, Tabb. æn. 20.

Quicquid in hoc libro ſpectes, nihil eſt, de quo gratulari Lipſiæ non debeamus, de quo Lipſia non poſſit gloriari. Sive enim ſupellectilem rerum, ad naturalem Hiſtoriam pertinentium, earumque præſtantiam, pulchritudinem, raritatem, copiam, ordinem, ſive Commentarios doctos, plenos, dilucide ſcriptos, ſive elegantiſſimas obſervationes, ad gemmas ſcalptas illuſtrandas, in Libro ſingulari propoſitas, ſive denique iconas & characteres, conſideres, nihil non pulchri, utilis, & magni, te videre fatearis. Eſt autem hic liber index omnium rerum, quas Illuſtris *Richterus*, Potentiſſ. Poloniarum Regi a Conſiliis Cameræ, Ædilis & Senator Lipſienſis, ad illuſtrandam augendamque rerum naturalium hiſtoriam, a multis annis, magno & ſumtu, & ſtudio, collegit. Neque is contentus fuit, multa rara & perpulchra omnis generis naturæ opera conquiſiviſſe, verum etiam de iis in ordinem redigendis, ſine quo harum rerum adeo ingens utilitas non eſt, ſtatim cogitavit. Quod ut eo felicius efficeret, cum Bibliothecam inſtruxit ex ſelectiſſimis libris, quibus

Digitized by Google

Hiſtoriæ Naturalis varia capita illuſtrantur, tum celeberrimorum in hac Academia Virorum conſilio, uſus eſt. Atque ex his primum celebrat egregium Virum, *Jo. Zachariam Platnerum*, qui in hac Academia Pathologiam publice docet. Isque cum Autor exſtiterit Ill. *Richtero* adornandi Muſei, ejusque primas lineas duxerit, debetur ipſi plurimum laudis, quam hoc utiliſſimum inſtitutum meretur. Ipſa vero naturalia corpora maximam partem diſpoſuit, eorumque, inprimis rariorum, & in quibus ii, qui in his rebus minus verſati ſunt, facile hærere poſſent, expoſitiones adjecit, Doctiſſimus *Hebenſtreitius*, Anatomes & Chirurgiæ in hac Academia Profeſſor. Cum vero inter res naturales, ab Ill. *Richtero* collectas, marmora quoque eſſent, & gemmæ ſcalptæ, earumque multæ annulis incluſæ, illorum ordinandorum curam in ſe ſuſcepit, & in gemmis digerendis utiliſſimam operam collocavit, Poeſeos & Hiſtoriarum Profeſſor Celeberrimus, *Jo. Frid. Chriſtius*. Ut igitur aliquam quaſi ſpeciem totius hujus Indicis informemus, principium ducamus a Cl. *Hebenſtreitii* laboribus. Is optimo conſilio toti Operi Commentationem de foſſilium ordinibus præmiſit, quæ maximam Muſei partem efficiunt, & quæ ex patriis, in Hermunduris præcipue ſitis, montibus protracta ſunt. Nam, etſi in conchyliorum, piſcium, plantarum marinarum, ſimiliumque, ordinibus colligendis non leves quoque ſumtus *Richterus* fecerit, ſe tamen nondum eo perveniſſe fatetur, ut, ſe perfecti quid in hoc genere habere, gloriari poſſet. Cel. vero hujus Commentationis Autor, poſtquam de rebus naturalibus in univerſum ordinandis, deque iis rationibus, dixit, ob quas in duabus linguis Index confectus fuerit, Latinus ſcilicet in exterorum, Germanicus in popularium, gratiam, qui, cum rerum naturalium notitiam ſibi comparare velint, linguam tamen Latinam non calleant, poſtquam denique *Richtero* & ſibi Germanicorum vocabulorum, quibus metallicolæ foſſilia inſignire ſolent, Græcis Romanisque, ut videtur, ignota, Latine flexorum veniam exoravit, foſſile ſibi appellari dicit, quicquid ex terra effoditur, vel alia quoque ratione ex terra erutum, ubicunque velis, invenitur. Quare contra *Linnæum* diſputat, qui foſſilia dixit, quæ ex terra protracta, neque igne

fundi,

Digitized by Google

fundi, neque malleum ferre, poſſunt, & omnia foſſilia lapide, tanquam ſummo aliquo genere, complecti voluit. Contra illis præſtantiſſimis Viris accedit Cel. Autor, qui, cum non male exiſtimarent, eo aptiorem methodum eſſe, quo ſimplicior ſit, non tam ea, quæ per ignem in foſſilibus manifeſta fierent, verum externas aliquas notas, quas omni tempore invenire facile ſit, id eſſe voluerunt, ad quod in ordinandis foſſilibus reſpiciendum ſit. Jubet autem coloris, ſaporis, odoris, formæ externæ, rationem habere, quidque hæc ad diſponenda foſſilia valeant, pluribus exemplis declarat. Deinde alias notas poſuit, quas in ordinandis lapidibus, a quibus metallum abeſt, ante oculos haberi oporteat. Hisque omnibus expoſitis, recte monet, nullum fere foſſile haberi, quod non mixti quaſi generis ſit; liberumque debere cuique eſſe, quamcunque voluerit, viam in diſponendis foſſilibus tenere; neque adeo carpi debere *Richterum*, qui ipſa ad id metallum retulerit, quod præ reliquis ineſſe ſingulis corporibus cognoverit. Totius Indicis quatuor partes ſunt, varie porro ſectæ atque diviſæ. Prima pars glebas, metallum habentes, complectitur, inter quas primus locus illis datus eſt, quæ aurum ferunt. Earumque decem genera ſunt: Aurum, quod ſtatim ſuum eſt; Auri glebulæ, quas ignis tortura ex lapide elicit; Auri ramenta, impetu fluminum abrepta; Auri glebulæ, ex arenis lotæ; arena fluminum, auri ramenta tenens; Minium auri compos; Pyrites aurarius, auro potens; Pyrites aurarius, parum dives; Lapides varii, auri compotes; & glebæ adulterinæ, ſeu factitiæ, quæ aurum nativum commonſtrant. Huic generum Indici nominum explicatio ſubjecta eſt, quibus glebæ, aurum habentes, diſtingui ſolent. Eumque ordinem Cl. Autor per omnia capita tenuit. Secundo loco glebæ argento divites, earumque viginti tria genera, recenſentur. Sunt vero: Argentum ſincerum abſolutiſſimum, in ſaxo & extra ſaxum, Argentum nativum filis compactis craſſioribus, dentes argentei metallicorum, Argentum nativum dendroides, Argentum ſincerum, filis compactis, quod dentes vocant, in lapide, Argentum nativum filis capillaribus in lapide, & extra eum, Ar-

Digitized by Google

gentum bracteatum, idem, ſed rarioribus bracteis, Argentum nativum in cadmiæ metallicæ gleba, in plumbagine metallica, Argentum nativum, ſtercus anſerinum dictum, aliud hydrolitho obductum, aliud mixti generis, glebæ, argentum nativum mentientes, Argentum nativo proximum, quod plumbei coloris eſt, & a vitro dicitur, Argentum purpurei coloris, cryſtallorum forma naſcens, Argentum rufi coloris, partim cryſtallis lucens, partim fuſco colore opacum, in lapide, & extra eundem, Argentum rude, dives, ex purpureo fuſcum, aliud rufi coloris prædives, ſuperficiei lapidum, lamellarum forma adhærens, Argentum rude, candidi coloris, gleba nigra, argenti particeps, Argentum rude cinerei coloris, Lapis corneus, argenti particeps, glebæ argentiferæ, mixti generis. Omnium fere generum plura pulcherrima exempla eſſe, omnes fatentur, quibus *Richteri* humanitas hoſce theſauros aperit. Hæc deinde glebæ excipiunt, ex quibus æs coquitur. Earumque quatuordecim genera numerantur, quorum primum æs purum atque ſincerum, reliqua fere in variis lapidibus, duodecimum glebas adulterinas, decimum tertium ſincerum æs, quod aquis, ære prægnantibus, ferro excitatur, ultimum vero cuprum fuſcum Japonicum & noſtras habet. Quarto loco octo genera glebarum plumbi candidi ſequuntur, ſuntque plumbum candidum nativum, lapilli nigri lutei & rubelli, atque albi, ex quibus plumbum candidum coquitur, porro lapilli, plumbum candidum habentes, frugiferi, ſterilibus nigris, qui *Wolffram* appellari ſolent, aliisque fluoribus, quarzo varioque lapide metallico mixti, lapides rufi coloris, & mixti generis, tandemque adulterinæ glebæ. Septem contra plumbi nigri genera *Capite quinto* proponuntur. Ex quibus primum nativum purumque plumbum habet, alterum lapillos virides, cryſtallorum forma naſcentes, tertium lapidem candidum cryſtallorum rhomboidearum facie, quartum plumbaginem metallicam teſſellatam, quintum globoſam, areis latioribus, ſextum aliam minoribus areis, ſeptimum galenam mixti generis. *Sextum Caput* continet glebas, ex quibus ferrum coquitur, & quarum ſex tantum genera ſunt: Ferrum ſui coloris nativum abſolutiſſimum, ferrum

ferrum rude, ſtibii ſtriis, ſchiſtus lapis, hæmatites, lapis ferrum habens, mixti generis, lapis ferrarius, halitu ſubterraneo aduſtus & carioſus, & ferrum fuſum regulare. *Secundæ Partis Sectio prima* ſemimetalla continet, inter quæ primus locus glebis datus eſt, quibus ſtibium ineſt. Habet autem Muſeum *Richterianum* Stibium, quod ſtatim ſuum eſt, ſtriis tenuioribus, ſtibium abſolutius, ſtriis latioribus, porro ſtibium plumbaginis facie, tandem glebas varias, quæ ſtibium ferunt. *Alterum Caput* ſex genera glebarum continet, quæ Hydrargyrum, ejusque lapidem, minium, ferunt. Primum genus hydrargyrus apyros dicitur, ſecundum glebæ, ex quibus hydrargyrus, tertium gleba minii abſolutior, ſaxi expers, quartum minium, quod Cinnabaris nativa, hydrargyri particeps, in ſaxo, quintum aliquod ſimile cum Talco, & ſextum minium, quod Cinnabaris nativa, ex arenis lota. Sequuntur in *tertio Capite* novem genera Cobalti & Biſemuthi, de quo, an Cadmia veterum ſit, merito dubitatur. Sunt autem illa genera: Cobaltum tuberoſum, & nodoſum, aliud ſcoriarum forma, item aliud arbuſculorum & virgultorum facie, Cobaltum in ſaxo vario, glebæ, Cobalto & Biſemutho graves, Cobaltum nativum, cum cruſta rubella Cobalti, flores Cobalti, aſteris facie, flores Cobalti, ſtriis læte rubentibus & latis, in quarzo, quarzique ſcrobibus, glebæ Cobalti, cum pyrite, æris argentique colore, qui *Kupfernickel* & *Miſpickel* dicuntur. Poſthæc in *ſecunda Sectione* metallica Pyrophora propoſita inveniuntur. Enumerantur autem primo hi novem ordines Sulphurum: Pyrites, arſenico abſolutiore albo & rubro prægnans, Pyrites arſenicalis, Sulphur apyron, vivum, Pyrites teſſellatus, ex quo ſulphur, Pyrites globoſus, reniformis, variæque figuræ, Auripigmentum globoſum, & ſandaracham referens colore, Pyrites, ex quo Zincum coquitur, & Zincum fuſum, lapides, qui ſulphur olent, & lapides ſulphurei, montium ignivomorum. Bituminum deinde tria genera occurrunt, liquida, ſeu petrolea, foſſilia ſolida, & marina ſolida, quæ alias ſuccina appellantur. *Tertia Sectio* Salia complectitur, ex quibus primo loco atramenta nominantur, ſecundo ſalia ſalſa foſſilia, tertio Alu-

 men

men habentes glebæ. Poſt ſalia in *quarta Sectione* Terræ ſequuntur, *tribus Capitibus* propoſitæ. Sunt autem primum Terræ mechanicæ, ſaponariæ, tinctoriæ, quæ polituram faciunt, quibus vaſa coquuntur, & calcariæ, deinde Terræ medicæ, tertio loco Terræ aquis abreptæ, tophaceæ, Hydrolithos thermarum & cuniculorum metallicorum. Glebas ſteriles, metallis adnaſcentes, *Sectio quinta* continet, earumque Muſeum *Richterianum* hæc undecim genera habet: Lapillos nigros ſteriles plumbi candidi vitium, Molibdites, plumbi candidi lapillis adnaſcens, Magneſiam, Sidereum lapidem, Calaminarem, Pyritem inanem, metalli expertem, Galenam ſterilem, metalli expertem, Micam, Talcum, Asbeſtum, Selenitem, lapidem ſpecularem, glaciem Mariæ, Androdamam, & Gypſum. *Secundum Caput Sectionis quintæ* de glebis inanibus lucidis agit, Cryſtallo, Quarzo, Fluoribus, & Spatho. Sunt autem quatuordecim genera ſaxorum metallicorum, quibus Cryſtalli anguloſæ & lamellares innaſcuntur. Et hæc quidem finem faciunt *Parti ſecundæ*. *Tertiæ Partis prima Sectio* lapides non figuratos comprehendit, præcipueque marmora. Horum tria genera conſtituta ſunt: Transmarina & Transalpina, deinde marmora & Alabaſtra Ciſalpina, tandemque ſerpentina, qualia prope Sœblitium in Miſnia naſcuntur. In primi generis marmoribus diſcrevit Illuſtris Muſei poſſeſſor Marmora alba, flaventia, rubentia, viridantia, coloris cyanei, nigra, varia, & Alabaſtra. Horum marmorum indici erudita Diſſertatio præmiſſa eſt, qua rariorum, veterum præſertim, marmorum ordines diſponuntur. Deque his marmoribus princeps ſcriptor eſt, quod omnes ajunt, qui in hac re aliquid vident, *Caryophilus*, cujus liber ante aliquot annos in lucem emiſſus eſt, a quo tamen Cel. hujus Diſſertationis Autor variis in locis recedit. Marmora deinde Gemmæ excipiunt, primum opacæ & hemidiaphanæ crudæ, diaphanæ crudæ, opacæ & hemidiaphanæ politæ, pellucidæ politæ. Earumque non exiguus numerus eſt. Sed præter has aliæ ſunt, quarum ſyſtema ſubjungitur, prout aliis ordinibus eas diſponi placuit emendatiſſimas. Primus ordo duodecim gemmas complectitur eo ordine, quo in *Apocalypſi* recenſentur,

tur, alter tales, quales in Thoracio *Aaronis* collocatæ erant, tertius diſponit gemmas ſecundum colores, quartus eodem modo diſponit hemidiaphanas, quintus Achatum genera duodecim comprehendit, ſextus Achatas ex Transalpinis regionibus, ſeptimus Jaſpides habet, utrasque ex agro Mediolanenſi, octavus Jaſpides ex viridi variantes, nonus colore variantes, decimus gemmas opacas habet ſecundum colores, undecimus Jaſpides indigenas juxta & transmarinas. Hi omnes Lapides non figurati ſunt. Figuratorum vero tredecim ordines occurrunt, quorum primus Heteromorphos, dubiæ figuræ, continet, reliqui duodecim Idiomorphos, qui conchylia univalvia, polythalamia, ſpecie referunt, deinde univalvia, nullius turbinis, pauciorum & plurium turbinum, porro tales, qui conchyliorum bivalvium aſperorum, vel lævium, ſpeciem habent, poſt hos polymorphi veniunt, alii malacoſtreorum, alii piſcium, alii animalium aquatilium integrorum, oſſium, & plantarum denique ſpecie. Et hæc quidem *tertiam* Indicis *Partem* conſtituunt. *Quartæ* vero *Partis prior Sectio* Animalia comprehendit, inter quæ primum locum exſanguibus datum invenimus, eaque ſunt Mollia, Malacoſtrea, Oſtracoderma, Inſecta. Mollium duo genera ſunt, ſcilicet quæ oſſibus articulatis carent, ſcutumque oſſeum gerunt, & quæ radiis moventur, atque oſſa articulata habent. Ex malacoſtreis vero in Muſeo *Richteriano* Echini & Cancri conſpiciuntur. Tertio ordine Conchylia occurrunt, quorum omnium, in tria genera diſtributorum, nempe in Bivalvia, Multivalvia, & Univalvia, Tabula Synoptica exhibetur. Secundum hanc Bivalvia partim αὐτόφυτα, partim ἑτερόφυτα, ſunt. Ex illis alia cardinem extra centrum domunculæ habent, alia ad centrum, ſic tamen, ut vel abſconditus, vel apparens, ſit. Ex Multivalviis alia adſunt, quæ quinque teſtas, alia, quæ plures habent. Quod denique Univalvia attinet, ex apertis Patellæ tantum ſunt, ex clauſis vero, quæ recta, vel intorta, circuli ſegmentum habentia, & turbinata, (hæc vero multa minora genera amplectuntur,) admodum varia occurrunt. His demum quatuor Series Quisquiliarum, ſeu, quod ex Conchyliis minutum eſt, ſubje-

ctum

ctum fuit. Omnium Conchyliorum magna copia eſt, neque deſunt, quæ raritate ac pulchritudine eminent. Quartus ordo Inſecta habet, ſeu animalia exſanguia, quæ ab inciſuris appellantur, eorumque etiam Tabula ſynoptica præmiſſa fuit. Suntque tria ſumma genera conſtituta, Volatilium Inſectorum, Reptilium, & Natatilium, quæ ſimul Volatilia, adeoque Amphibia, ſunt. Volatilia vel alas habent, quibus totum abdomen tegitur, vel ſemialata ſunt. Illa ſecundum numerum pennarum in quadripennia & bipennia, & quadripennia denuo in nudipennia & vaginipennia, dividuntur, ne de iis ſubdiviſionibus dicamus, quæ a ſubſtantia alarum, & tempore, quo proveniunt, aliisque conditionibus, deſumtæ ſunt. Ex Bipennibus vero alia armata, alia inermia, ſunt. Reptilium diviſio a forma deſumta eſt, quæ vel conſtans eſt, vel mutabilis. Quæ conſtantis formæ ſunt, eorum tria genera, ſecundum pedum numerum, conſtituuntur. Natatilium demum alia armata ſunt, alia inermia. Horum omnium exſanguium animalium tredecim genera in Muſeo *Richteriano* ſunt. Excipiuntur autem a ſanguineis animalibus, quæ aquatilia ſquamifera ſunt; & primo quidem loco a piſcium marinorum quinque generibus, nempe malacopterygiis, acanthopterygiis, branchioſteis, chondropterygiis, & illis, qui pulmonibus reſpirant. Ultimo loco plantæ marinæ ſunt, earumque quatuor genera, Lithophyta, Ceratophyta, Spongiophyta, & Botanophyta. Hactenus de rerum earum Indice, quæ ad Hiſtoriam naturalem pertinent. Supereſt, ut de Cel. *Chriſtii* Commentario, in quo Gemmas ſcalptas interpretatur, aliqua ſubjiciamus. Præfatus eſt quædam, quibus ſe atque hunc laborem ſuum contra homines cum indoctos, tum ſibi ſolis ſapientes, defenderet. Conqueritur autem de multorum præcipue ruditate, vetuſtatisque ignoratione. Promtos etiam ad explodendum homines eſſe, adverſus antiqua præſertim iniquiores, ſi quid reconditius ex artibus in medium afferatur. Dicit autem, in gemmis ſcalptis lapillorum naturam diſtinguendam eſſe, manum, & argumenta, de quibus ſingulis breviter exponit, ſic vero, ut, non leve opus eſſe, declaret, de his judicare. Profert deinde Cel. Autor aliqua de

de Tabulis pictis, quæ in Pinacotheca *Richteriana* ſunt, & quas ipſe ceras appellat. Quando vero harum tabularum, cum veterum, tum recentiorum, nonnullas exponit, aliqua etiam ad hiſtoriam artis pictoriæ utilia profert; quo illa referimus, quæ de *Henrico Golzio*, *Rachele Ruiſia*, aliisque artificibus, habet. Ejusdem ponderis videtur obſervatio eſſe de Theotiſco dicendo, non Germanico, ſi aliquid in Germania effectum Latine dici debeat. Et, cum hac ætate, frequenti admodum fraude, opera, a recentioribus artificibus efficta, veterum monumentis ſubſtituantur, ejusdem Cel. Autoris annotatio ſuper ſignis adjecta eſt, e quibus manus agnoſci antiquæ in gemmis poſſunt. Quatuor autem vult res eſſe, quibus veterum monumenta ab illis diſtingui poſſint, quæ a recenti aliqua manu ſint, lineas ſcilicet, doctrinam, opus, & materiem. Veteres igitur oſtendit cum fere in omnibus, tum præcipue in affectionibus animi exprimendis, recentiores longiſſime ſuperaſſe, quod tamen non niſi eruditis oculis, ait, cognoſci poſſe. Docet ad hæc, recentiorum opera debere vetuſtis inferiora eſſe, quod arena tenuiſſima adamantis atterantur, cum veteres, ut ſe deprehendiſſe ex *Plinio* inprimis ſcribit, gemmas ſcalpellis quibusdam, ex adamante duriſſimo factis, qui nobis deſit, incidere conſueviſſent. In materie vero eligenda veteres ad parvas & emendatas gemmas, recentiores ad pretioſas, majoresque, ſed minus puras, reſpicere. Jam, ut pauca de Dactyliotheca ipſa dicamus, prima Tabula quatuordecim capita Deorum, heroum, regum, fœminarum illuſtrium, pleraque anaglypha, ſiſtit, altera totidem fabularis hiſtoriæ argumenta, & res antiquarias, complectitur, tertia denique undecim capita in gemmis, aliaque argumenta, exciſa atque inciſa, quibus in Commentario aliorum capitum in gemmis interpretationes ſubjiciuntur, quorum radio deſcripta in æneis tabulis exempla non publicantur. Poſt hæc illorum capitum interpretationes ſequuntur, quæ in annularibus gemmis inciſa ſunt, argumentorum fabularum, ectypis æque imaginibus atque inciſis, exemplorum quorundam recentis, neque indiligentis ſcalpturæ in gemmis, tandemque ſignorum, imaginum, quas prototomas

alii appellant, & vaſculorum plerorumque antiqui operis, ex ære, marmore, alabaſtro, gemmis, ac margaritis, factorum. Docta inprimis, & autore ſuo digna, eſſe videntur, quæ in his Commentariis de *Artemiſia*, de *Pyrrho*, de capite velato, fortaſſis *Cleopatræ*, *Antiochi*, Syriæ Regis, matre, de Amore hippocampo vecto, de *Ariadne*, ob abitum *Theſei* furibunda, de incunabulis *Bacchi*, de *Horatii Coclitis* facinore, de *Hercule*, Leonem Nemeæum proſternente, de *Cleopatra*, *Semiramide*, aliisque, proferuntur. Commentarius, qui vernacula lingua additus eſt, in multis a Latino recedit.

DE SUPPOSITITIIS MILITARIBUS STIPENdiis Benedicti Odeſcalchi, Patricii Comenſis, qui Pontifex Maximus A. 1596 Innocentii prænomine fuit renuntiatus, Autore J. C. C. ANTONIO JOSEPHO Comite A TURRE REZZONICI, Comitis Joannis Pauli F. Comitis Caroli Aloyſii N.

Comi, excudebat Auguſtinus Olzatus, 1742, fol. Alph. 1 plag. 12.

Benedicto XIV, Pontifici Eccleſiæ Romanæ Maximo, Illuſtrisſimus Autor Orationem ſuam panegyricam, qua *Innocentii XI* laudes celebravit, inſcripſit, ac in Dedicationis illius formula ſimul Epiſcopum Comenſem, *Paulum* Comitem *Ciſnuſculum*, laudavit, eo quod hic de memoria *Innocentii XI*, civis quondam Comenſis, in dies egregie ſuſtinuit mereri. Ipſe enim Epiſcopus illuſtrem Comi condidit Academiam, cui *Innocentianæ* indidit cognomentum. Primos ut Collegii tam illuſtris aditus redderet ipſe ſolennes, Ill. Autori id operæ impoſuit invito, ut meditata Oratione illud conſecraret. Delegit Orator eam ob cauſam argumentum, quo demonſtravit, *Benedictum Odeſchalchum* nuſquam gentium militiam ſecutum fuiſſe. Habuit vero Orationem illam publica in panegyri A. 1742, 8 Cal. Mart. Decerpemus ex ea pro more noſtro admodum pauca. Numerum inibimus primo eorum, qui, *Benedictum*

nedictum primo ætatis ſuæ flore (apud Sarmatas, adverſus Turcos tunc bellis intentos,) militaſſe tradiderunt. Memoriæ ſic prodiderunt 1) is, qui *Innocentii*, paulo ante defuncti, res geſtas Venetiis & Fulginii evulgavit, a *P. Bælio* tum ob ſtilum, tum ob ſcribendi rationem, deriſus; 2) Autor *magni Lexici hiſtorici*, qui, *Benedictum* tirocinia militiæ in Belgio ſub Hiſpanis poſuiſſe, contendit; 3) *Chevignius*, qui, *Benedictum* arma Hi- Pag. 11.
ſpanorum contra Gallos ſecutum, humeroque vulneratum, atque ea de cauſa, Marte relicto, ſeſe ordini eccleſiaſtico conſecraſſe, autor eſt; 4) agnatus quidam Autoris commemorat, *Benedictum* in campis Catalaunicis ſtipendia feciſſe, ibidemque ictu plumbeæ glandis ita in brachio fuiſſe debilitatum, ut ultimis quoque vitæ temporibus operantem rei ſacræ invaderent dolores; 5) alii tradiderunt, *Benedictum* militiam in Italia ſecutum fuiſſe, licet, quibuſnam locis ipſe obtigerit miles, inter ſeſe varient. Id vero negare haud licet, ſcriptoribus illis, qui, militatum abiiſſe *Benedictum*, literis memoriæ prodiderunt, nulla ratione invicem convenire. Autori viſum fuit oſtendere, iſtas de militia *Benedicti* narrationes nullius eſſe fidei. Provocavit eam ob cauſam ad teſtimonia civium ſuorum, & ad *Paulam Beatricem*, *Benedicti* ex ſorore neptem. Provocat etiam ad acta ultima Apotheoſeos *Innocentii XI*, in quibus 13.
nil de militia illa legitur, ſi *Gabrielis Mariæ Valentiolæ*, Clerici Regularis Barnabitæ, ultro obiterque loquentis, teſtimonium excipiamus. Largitur Noſter, *Benedictum* fortaſſis in eo fuiſſe, ut militiæ tirocinia poneret; inficiatur vero, eum de- 15.
ſtinata perfeciſſe, ſiquidem rationes chronologicæ obſtent, quo minus *Benedictus* vel in Sarmatia, vel in Belgio, vel in Italia, egerit centurionem. Abiit *Benedictus* Novocomo Neapolin, *Thomæ* agnati ſuaſu; an nomen militiæ daturus eſſet, nondum certo ſciens, attamen fluctuans. Quo poſtquam venit, curas 22.
militares Jurisprudentiæ ſtudio mutavit; &, exactis ibi ſex menſibus, inſignia Juris utriusque ſibi peperit. Paulo poſt cum 24.
periculoſa gutturis ſuppuratione conflictatus fuit adeo, ut de vita continuanda pæne deſperaret. Ex quo feliciter inde convaluerat, repetivi Romam. Hic vero autoritate *Benedicti*,

 patris

Digitized by Google

patris purpurati, inductus, togam ſumſit, Clerico dignam. Hic
commemorationis ordo, procul habendam eſſe illam de *Inno-*
centii XI militia opinionem, neminem non convincit. Vi-
detur cum *Innocentio XI* confuſus fuiſſe ejusdem nominis duo-
Pag. 28. decimus. Hic enim, non ille, Neapolitanæ centuriæ militum
præfuit, ac ad Tridinum globo ignito ictus eſt. Ne vero no-
bis perſuadeamus, *Odeſchalcum* in Belgio, vel Sarmatia, Marti
dediſſe nomen, impedimento id nobis exiſtit, quod ipſe ne
quidem pedem Italiæ finibus extulit. Suffecerint hæc ad fidem
dictis conciliandam, & ad umbras fabulæ proſcribendas. Non
vacat nobis reliqua apologiæ momenta, quibus paſſim occurri-
tur fabulis, percenſere, in quibus utramque ea faciunt pagi-
nam, quæ *Petrus Bælius* de *Innocentiana* in Gallos vindictæ cu-
33. piditate tradidit. *Joannes Baptiſta Pittonius*, Presbyter Ve-
netus, in cauſa eſt, ut Sarmatica *Innocentii* militia fabuloſa ive-
rit in vulgus. Is enim edidit brevia elogia, quibus nonnihil
ejusmodi intexuit. At in editione altera erratum illud idem
34. correxit, faſſus, *Odeſchalco* quidem fuiſſe aliquando bellicas
propenſiones, has vero mox cum politioris literaturæ ſtudio
fuiſſe commutatas. Militari *Odeſchalcus* cultu aliquando Ve-
37. netiis uſus fuit. Et ex gente *Odeſchalcorum* nonnulli in Sarma-
tiam abierunt militatum. Hinc procuſa videtur fuiſſe illa de mi-
litia *Innocentii XI* fabularis narratio. Omittimus reliqua, apud
51. Ill. Autorem evolvenda. Illuſtriſſimo Comiti gratulatus fuit
Diſſertationem, ſeu potius Orationem, illam *Joſephus Antonius*
Saxius, Bibliothecæ *Ambroſianæ* præfectus. Suffixit Autor tra-
ctationi ſyllabum ſcriptorum, per quos profecit, vel quorum
53. dicta refellit. Accedunt carmina, quæ Academiæ *Innocentia-*
næ, Neocomi A. 1742 feliciter apertæ, honori dicata fuerunt
69. & conſecrata. Reſtat nihil, niſi ut noſmet Academiæ, hac
Oratione & his carminibus evectæ ac perornatæ, auſpicia illa
gratiſſima gratulemur, eique perpetuitatem & decora quævis
comprecemur.

NUOVA RACCOLTA DI OPUSCOLI DI GIANVINCENZO GRAVINA, Giureconſulto.

hoc eſt,

hoc eſt,

NOVA COLLECTIO OPUSCULORUM JOANNIS VINCENTII GRAVINÆ,

Neapoli, apud Joannem Simonis, 1741, 12.
Plag. 8.

Lucem vitalem adſpexit *Gravina* in terra Roggiana, Calabriæ ſolo, prope Coſentiam, patre *Januario* ac matre *Anna Lombardi* A. 1664, 18 Febr. vaſto, fervido, promtoque, ingenio conſpicuus, felici ac tenaci memoria præditus, judicio haud minori. In vicina urbe Scaleæ obtigit ei præceptor *Gregorius Calopreſius,* Philologus acutus, & Philoſophus *Carteſianus.* Inde, annos ſexdecim natus, Neapolin venit, tirocinia Philologiæ, Philoſophiæ, ac Jurisprudentiæ, poſiturus. Anno 25 exacto, Romam venit, ubi domicilium nactus eſt, obtinuitque cathedram Canonum Sapientiæ. Inde Taurinum conceſſit, ubi Profeſſorem Juris civilis egit in Academia ibi inſtaurata. Obiit Romæ A. 1718, 6 Januarii. Frater *Franciſcus Antonius*, Prætor Neapolis literatiſſimus, Jurisque utriuſque peritiſſimus, ei ſuperſtitavit. Scripſit *Joannes Vincentius* ſermone Italico & Latino, illo expedite, hoc pure, & in modum *Ciceronis.* Præcipuam diligentiam conſecravit *Originibus Juris civilis* concinnandis, ac libro *de Imperio Romano.* Scripſit Italice *dell' Antiche Favole* libellum, quem admodum auxit, transfuſum in aliud ſcriptum, cujus eſt index: *Ragion poetica*, & in quo de Poeſi expoſuit. Idem ſcripſit librum *della Tragedia*, ſecutus inprimis *Ariſtotelem.* Compoſuit præterea quinque Tragœdias Italicas, quibus eſt inſcriptio: *Il Palamede*, *l' Andromede*, *l' Appio Claudio*, *Il Papiniano*, *Il Servio Tullio.* Hi libri formis publicis ſunt, ipſo vivente, deſcripti. At nunc ſequuntur ii, qui demum e MSto prodeunt in lucem. In Collectione hac primum occupat locum liber: *Regolamento degli Studi di nobil Donna e valoroſa*, ad Marchioniſſam *Santacroce.* Nobilem fœminam nonnulla haud dedecere ſtudia, in eo docet. Judicium in eo facit de optimis ſcriptoribus Græcis, Latinis, ac Italicis. Sequitur ſcriptum: *Ragionamento ſull' Endimione*,

Digitized by Google

per modum dramatis elaboratum. Exponit poſthæc unis literis, ad Marchionem *Maffejum* datis, *ſulla diviſione dell' Arcadia*, id eſt, de Arcadiæ diviſione. Sequitur *Epiſtola* Latina ad eundem *de diſciplina Poetarum*. Succedunt huic Carmina ejus Italica, (*Poeſie Italiane*,) tribus Eclogis comprehenſa, nec non *Jambi Latini* ad Cl. *Paulum Matthiam Doriam*, quibus huic Tragœdias ſuas dicavit. Excipit hoſce *Gravinæ* Bibliotheca, paucis, eisque præſtantiſſimis, conſtans libris. Inſcriptiones duæ Latinæ huic catalogo ſubjiciuntur, quarum interventu Opuſcula ſua Pontifici *Clementi XI* conſecravit. Accedit Epiſtola, Cardinalis *Pignatellii* nomine ſcripta, doctrinam eccleſiaſticam haud mediocrem exhibens. Vocatur illa *Lettera Circolare*, ſeu *Paſtorale*. Agmen claudit *Teſtamentum Gravinæ*, quod & brevitate, & perſpicuitate, ſeſe commendat. Spem facit Editor edendi porro Syllogen alteram ineditorum. Exſtant omnino tituli opuſculorum & operum in Ven. Abbatis *Citi Notizia degli Arcadi Tom. II Art. 69.* Salivam præcipue movent liber ſecundus *de Romano Imperio Germanorum*, nec non *le Iſtituzioni coſi canoniche, come civili*, ne quid de Orationibus Epiſtolisque Latinis ineditis, ac Tragœdia Latina, quæ vocatur *Amulius*, ac de *Dialogis Italicis*, dicamus. Operæ pretium fuerit teſta-
Pag. 172. mentum *Gravinæ* huc transferre. En illud: *Quod Deus bene vertat, I. Vincentius Gravina ita teſtor. Annam Lombardam, matrem meam, hæredem inſtituo in bonis, quæ habeo in Conſentina provincia Brutiorum, quos Calabros vocant; in bonis vero meis aliis omnibus hæredem inſtituo Petrum Trapaſſum, alias Metaſtaſium Romanum, adoleſcentem egregium, alumnum meum, cui, ſive ante, ſive poſt, aditam hæreditatem meam quandocunque decedenti, ſubſtituo Julianum Pierſanctum, Laurentium Gorum, & Horatium Blancum, vernacule Bianchi, diſcipulos meos clariſſimos. Corpus meum, antequam terræ reddatur, cultro diſ-*
173. *ſectum, balſamoque perunctum, volo. Dominicanæ familiæ Patribus pro celebratione Miſſarum ad peccatorum meorum expiationem dantor ſemel, hoc eſt, una ſolummodo vice, argentea ſcuta Romana triginta, quæ ſimul cum ſumtibus funeris parce quidem & mo-*

Digitized by Google

& moderate a Petro Metaſtaſio, ſive Trapaſſo, perſolvuntor. Nonis Aprilis Anni 1715. Ego idem I. Vincentius Gravina.

HIERONYMI TARTAROTTI, ROBORETani, de Origine Eccleſiæ Tridentinæ, & primis ejus Epiſcopis, Diſſertatio.

Venetiis, 1743, 4.

Plag. $13\frac{1}{2}$.

Multum eruditionis, elegantiæ, ac laboris, ineſt Commentationi Doctiſſimi Clariſſimique *Tartarotti* præſtantiſſimæ, in qua conficienda nulli pepercit induſtriæ, qua fieri poſſit, ut ad interiorem Eccleſiæ Tridentinæ, primorumque illius Epiſcoporum, cognitionem perducantur, quotquot ex rerum harum intelligentibus ſitim reſtinguere eruditam flagitant. Queritur Autor principio de argumenti difficultate, quæ quidem exinde oritur, quod imperfectiori filo nobiliſſima hæc hiſtoriæ particula ab aliis fuerit texta. *Janum Pyrrhum Pincium* primum quidem expoſuiſſe, ait, de rebus geſtis Tridentinorum Præſulum, ſatisque diligentem eſſe ſcriptorem illius, qua vixit, ætatis, nihilo tamen minus vix ſuſtinere poſſe verum Hiſtoriographi nomen, veramque gloriam, cum ſuo crebro indulgeat ingenio, opiniones multis in locis populares nimium ſectetur, facta complura ſilentio prætereat, cumque Latine ſcribendi laudem inconſiderate affectet, a ſtili purioris nitore atque elegantia multum deflectat. Hunc *Pincium*, *Tartarottus* docet, Eccleſiæ Tridentinæ incunabula repetere a *Marci* Evangeliſtæ diſcipulo ac ſucceſſore in Eccleſia Aquilejenſi, *Hermagora*, primumque Eccleſiæ Tridentinæ paſtorem conſtituere *Jovinum*, eique ſubjicere XVI alios, quorum ultimus *Aſterius*. Illorum tamen omnium memoriam tantum nominis ac nuda vocabula exſtare, *Pincius* ipſe fatetur. *Aſterium* ſecutus traditur *Vigilius*, de quo infra Autor dixit. Confertur ſententia *Gentilotti*, qui *Abundantium*, Epiſcopum Tridentinorum, *Aſterio* & *Virgilio* interſerit, atque, utrum veri quid inſit, inquiritur. His præmiſſis, ipſe *Tartarottus* ſuam profert ſententiam,

Digitized by Google

tentiam, qua, Eccleſiæ Tridentinæ primordia non a temporibus Apoſtolorum derivanda eſſe, docet, ſed referenda potius ad annos poſt dimidium Seculi IV. Itaque *Vigilium* non dicendum eſſe antiſtitem decimum octavum, ut vulgo feratur, ſed collocandum inter primos. Pro virili id agit, ut ſententiam, qua incunabula Tridentinæ Eccleſiæ ad *Hermagoram*, Epiſcopum Aquilejenſem, transferuntur, deſtruat, quam nulla autoritate, nulloque veterum teſtimonio, fulciri intelligit. Monumentum *Hermagoræ*, ad quod provocari ſolet, Tridenti ſpectari, largitur, hujus tamen inſcriptionem, ſubmonet, recentioris eſſe ætatis, ac fide deſtitutam, petitamque videri ex Pſeudepigraphis Actis S. *Hermagoræ*. Ejusdem *Hermagoræ* memoriam a Tridentinis ideo inſigniter coli, conjicit, quod, Tridentinum Epiſcopum Aquilejenſi ſuffraganeum fuiſſe, conſtet. *Pincium*, *Tartarottus* pergit, quæ de Eccleſia Tridentina literis mandarit, non ſuo excogitaſſe ingenio, ſed accepiſſe ex ipſis monumentis Tridentinis, quanquam non ſatis antiquis. Eorum in numerum refertur *Bartholomæi* Tridentini liber quispiam, præterque illum *Catalogus* MStus Tridentinorum Epiſcoporum, cujus *Gentilottus* meminit, denique *liber Liturgicus*, S. *Miſſalis* membranaceus, de Epiſcopis Tridentinis, in Bibliotheca Tridentina reperiundus. Ab his ad ſententiæ ſuæ probationem *Tartarottus* deſcendit, cujus fulcrum primum reperit in incerto D. *Marci* ad Aquilejenſes adventu, incertaque conſtitutione Eccleſiæ, per eundem facta. De eadem re diſputatur adverſus *Bernardum Mariam de Rubeis*, ejusque *Monumenta Aquilejenſia*, ſatis docte, ſatisque copioſe, quibus omnibus, latius deductis, id evincitur, haud conſtare ſibi venditatam vulgo D. *Marci* apud Aquilejenſes prædicationem. Incerta dicit Acta *Hermagoræ*, quæ *Marci* diſcipulum perhibeant eum ac ſucceſſorem, incertam illius ætatem, incertum Apoſtolatum. Aliud ſententiæ robur derivatur ex difficultate, primis temporibus Eccleſias conſtituendi, quam dimanaſſe, Cl. Autor ſcribit, ex Imperatorum Romanorum ante *Conſtantinum M.* idololatria, odioque inſigni in gentem, Chriſti doctrinam profeſſam. De ipſa Tridentina Eccleſia probat, eam poſt

poſt integrum pæne Seculum, ex quo pax Eccleſiis per *Conſtantinum M.* affulſerit, idolorum cultoribus fuiſſe refertam, quo factum, ut martyrio affecti fuerint *Siſinnius Diaconus*, *Martyrius Lector*, *Alexander Oſtiarius*, ipſeque *Vigilius*. Exinde etiam colligit, inclinante Seculo IV nondum pulſam inſanorum errorum caliginem ab illis Diœceſibus fuiſſe. Affertur in medium objectio quædam, de Eccleſia Gallica Seculo I ad fidem ſalutarem perducta, itemque de exteris nationibus, ab urbe Roma diſſitis, maturius Evangelii lumine colluſtratis, eique docta & ſuccincta reſponſio ſubjicitur. Aliud ſententiæ ſuæ pondus Clariſſ. Autor elicit ex collatione Eccleſiæ Tridentinæ cum finitimis, indeque relinqui exiſtimat, *Vigilii* Tridentini temporibus, ſive inclinante Seculo IV, Eccleſias illas finitimas paucis adhuc Epiſcopis gaviſas eſſe. Subruuntur fundamenta præcipua, quibus adverſa ſtabiliri ſententia ſolet. Subnectitur argumentum Autoris Cl. aliud, quod redit ad faciem Diœceſeos Tridentinæ, qualis exſtitit temporibus S. *Vigilii*, atque incredibile videtur *Tartarotto*, paganos & idolorum cultores tam procul abſuiſſe a civitate Dei, ſi tot ante *Vigilium*, quot feruntur, paſtores Tridentini floruisſent. Ultimum ſententiæ Autoris robur ſubminiſtrant Acta *Vigilii*, a Patribus *Bollandiſtis* edita, ex quibus apparet, *Vigilium* Martyrem in ſerie Tridentinorum Epiſcoporum tertium duntaxat locum obtinere. Examinatur diſtinctio *Pincii*, ab aliis accepta, qua, qui, a *Jovino* uſque ad *Cyriacum* Epiſcopi Tridentini numerantur, non Epiſcoporum, ſed ſacerdotum, titulo cohoneſtati perhibentur. Reſpondet etiam Autor ad objectionem, a Chorepiſcopis & Miſſionariis petitam, & ad aliam, quæ Eccleſiaſticam Scotiæ hiſtoriam attingit. Quibus diſputatis, *Jovinum*, oſtendit, primum Tridentinorum Epiſcopum non ſine inſigni veritatis ſpecie conſtitui, idque confirmari fide ſcriptorum veterum, *Elenchi Udalriciani*, ac *Bartholomæi*. Huic proximum *Abundantium* dicit. Poſt *Jovinum* in Catalogis vulgaribus multos videt numerari Epiſcopos, qui tamen non pro commentitiis, ſed pro tranſpoſitis duntaxat, ſint habendi. Horum

Digitized by Google

rum igitur Catalogorum errores indicat, eosque emendat. Cum ſæpius ab Autore Cl. facta ſit *Vigilii* mentio, in medium profert ſcripta *Vigilii*, idoneis teſtibus nixus. Examinatur ſententia *Natalis Alexandri*, & *Phil. Labbei*, de Epiſtola *Vigilii*, ad *Simplicianum* ſcripta. Dicitur de Martyribus Anaunienſibus, adverſus eundem *Alexandrum*, qui *Baronium* hoc in argumento ſecutus eſt, eumque labi exinde declaratur, quod annum 400 martyrio illi aſſignet, cum incidat in annum 397. Corrigit errorem alium, de Martyribus Anaunienſibus, necatis a ruſticis, ægre ferentibus everſionem idolorum, ab *Honorio* imperatam, hac oppoſita ratione; quod, ea ætate, eoque anno, *Honorii* ea de re edicta nondum lata fuiſſe, veriſſimum ſit. Huic argumento intentus, diſputat quædam de S. *Maximo*, Taurinenſi Epiſcopo, digna, quæ legantur, curateque expendantur. Redit ad *Vigilium*, &, quinque libros, contra *Neſtorium* atque *Eutychen* ſcriptos, *Vigilium* quidem quendam autorem habere, ſcite monet, non tamen Tridentinum, ſed *Tapſenſem*. *Celſi* Epiſtolam ad *Vigilium* ſcriptam eſſe Tridentino illi, dici poſſe, judicat, collata ſententia quadam tum *Cavei*, tum Editoris Maurini Operum *Cypriani*. Haud etiam admirandum videri, qui *Vigilius* ætate tam tenera ad honores Epiſcopi fuerit evectus, ex ratione diſciplinæ Eccleſiaſticæ evincit, qualis ea fuit temporibus primorum Seculorum. Inquiritur in annum tum ætatis, tum Epiſcopatus, quo martyrium ſubiit S. *Vigilius*, de eoque incerti dicuntur calculi *Nourrii*, ad *Ambroſii* Epiſtolam quandam. Labefactatur etiam ſententia *Papebrochii*, de Eccleſia Tridentina, a *Theodoſio* ditata. Extremo loco oppugnatur *Bernardus de Rubeis*, qui, Eccleſiam Tridentinam Seculo IV Mediolanenſi Metropolitæ paruiſſe, docet. Finis imponitur huic libello tractatione de ſubjectione Tridentinæ Eccleſiæ, Eccleſiæ Aquilejenſi medio Seculo V facta. Ex hoc libri præclari compendio apparet, multiplici laude condecorandum eſſe Autorem Doctiſſimum, qui nihil prætermiſit, quo præſtabile hoc Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ caput pro dignitate excuti, de ſcriptoribus, inter ſe digladiantibus, ſanum judicium

ferri,

Digitized by Google

ferri, ac difficultates variæ facili expeditaque via ſolvi, potuerint. Quamobrem non poſſumus, quin fœtum hunc politiſſimum pluribus de cauſis Lectori commendemus.

INSTITUTIONES MEDICO-MECHANICÆ, Autore JOANNE BAPTISTA MAZINI, Brixiano, in Gymnaſio Patavino Medicinæ Practicæ Ordinario Profeſſore.

Brixiæ, ex typographia Joannis Mariæ Rizzardi, 1739, 4 maj.

Alph. I.

Celeberrimus Autor, cui præſtantiſſima multa ingenii monumenta, ad illuſtrandam Medicinam mechanicam accommodata, debemus, ejusdem Medicinæ mechanicæ Inſtitutiones foras nunc emittit, in quibus eas quidem quæſtiones, quibus Phyſica generalis abundare utplurimum ſolet, penitus negligit, ea tamen phænomena, quæ re ipſa ad humanum corpus pertinent, atque a Medicis in eo quam maxime conſideranda videntur, geometricarum atque mechanicarum doctrinarum ope docte explicat. Totum Opus *Diſſertationibus XXVII* conſtat, quibus ea argumenta, quæ in Phyſiologia tradi alias ſolent, pertractantur. Ex ſingulis quædam, qua fieri poterit, brevitate excerpemus. *Diſſertatione I, de mechanicis principiis*, ſeu *principiatis corporum naturalium*, pro mechanicis ejusmodi & ſenſibilibus corporum materialium principiis, in mechanico ſuo ſyſtemate, venditat corpus principiatum, ſeu compoſitum materiale, figuram & motum, utpote modum corporibus & figuris corporum eſſentialem, ex quibus omnia, tam naturalia, quam artificialia, quæ ſub noſtrum ſenſum cadunt, apte explicari queant. Diſſ. I. *Diſſertatione II* probatur, *corpus*, *ſive compoſitum materiale*, *elaboratum ex particulis actuoſis & elaſticis*, *inertibusque & non elaſticis*, *dividi poſſe in particulas minimas & infinite parvas;* omnia etiam corpora, quæ atmosphæras habent elaboratas a propriis effluviis, leges ac vires centrales, ſi non veras, ſaltem veris analogas ac proportionales, ſervare debere pro con- II.

ſervatione univerſi, quarum una centrifuga eſt, per quam effluvia a corporibus exeunt, altera centripeta, per quam effluvia tendunt denuo ad ſua corpora, tanquam ad ſua centra, a
Diſſ. III. quibus emanarunt. *Diſſertatio III de corporis materialis diviſione in particulas elaſticas & non elaſticas, ac de æthere & lumine*, agit. Quippe corpus, ſive compoſitum materiale figuratum, acceptum ut genus, non in rigore logico, ſed phyſico, duas potiſſimum habet ſpecies, quarum una actuoſa eſt, & elaſtica, altera iners, & non elaſtica. Ad illam referuntur æther, lumen, aer, & ſulphur; ad hanc aqua, ſal, mercurius, & terra damnata. Æther materies fluida eſt, diaphana, velociſſima, elaſtica, & jure ſuo ſub minima diametro ſphærica, verum ad excipiendam quamcunque figuram, & ſe cuicunque ſuperficiei, loco, & ſpatio, inſtar ſphærulæ cereæ accommodandum, idonea. Materia lucis fuit materia ætherea in actu primo, & potentialiter lucida, inde ſol in actu ſecundo lucis & luminis, tum planetæ, & reliqua corpora luminoſa. Figura particularum luminis ſphærica eſt ſub minima diametro, ſuperficie ac
IV. mole, cum elaſticitate earundem, & mira velocitate. *Diſſertatio IV aeris & ſulphuris naturam* exquirit. Aer corpus eſt fluidum ponderoſum & elaſticum. Sulphur eſt principium principiatum, compoſitum ex elemento ſpecifice ſulphureo mixto, & aliquibus particulis æthereis, aereis, & nonnullis ſalinis, paucisque aqueis, quod ſub duplici ſtatu volatilitatis & fixitatis re-
V. peritur. *Diſſertatione V de principiis inertibus & non elaſticis* diſſeritur. Aqua primo loco nominatur, diciturque elementum eſſe, ex ſe & jure ſuo ſimplex, fluidum, ponderoſum, neutiquam
VI. tamen ex ſe comprimendum, & elaſticum. *Diſſertatio VI de Salibus* exponit. Sal eſt corpus firmum & concretum, poroſum, & in aqua ſolubile, conſtans planis ſuperficiebus, in angulos terminatis, ex cujus mole & angulis tota ſalis vis agendi pendet. Sal primigenium determinatam & conſtantem figuram obtinet. Ex plurium autem ſalium primigeniorum unione formantur cryſtalli ſalini, ſimiles & æquales primigeniis, quando ſal ſolum eſt, & ſine ulla ad motum promtitudine, aut cum ſolam aquam ſolamve terram comitem habet, ad fixitatem, ſolutio-

Digitized by Google

ſolutionem, & fluorem, deducitur; ſi autem ſpiritibus, aut ſulphuribus, aſſociatum per mixti ſubſtantiam excurrit, ſeſeque late explicat, duplicis ſtatus alterius redditur capax, fuſionis ſcilicet, & volatilitatis. *Diſſertatio VII de Mercurio & Terra* inſcripta eſt. Diſſ. VII. Mercurius univerſale velut eſt principium ac baſis omnium mineralium, utpote qui ſub figura ſphærica ſolida ac dura, minime elaſtica, denſitatem, conſiſtentiam, duritiem, & gravitatem, omnibus tribuit mineralibus. Terra autem damnata corpus eſt inutile, vacuum, leve, poroſum, & alcalinum, omnibus principiis, tam actuoſis & elaſticis, quam inertibus & non elaſticis, deſtitutum, nulla propterea actione & reactione præditum, idoneum tamen, quod aeri expoſitum, rurſus ab eo excipiat ſpirituoſas, ſalinas, & ſulphureas, ſubſtantias, aqueas item & mercuriales, ita, ut denuo gravitatem, ſoliditatem, denſitatem, actionem, & motum, aliorum tamen corporum, quibus unitur, beneficio, ſibi comparare queat. *Diſſertatio VIII* VIII. *de Temperamentis* præcipit. In æqualitate, aut quaſi æqualitate, proportionum, ſeu æquilibrio, aut quaſi æquilibrio, momentorum corporum, componentium maſſam humorum, & in ratione homologa fluidorum ac ſolidorum, nec non ſolidorum unius generis cum ſolidis alterius generis, conſiſtit ſanitas & bona valetudo, quæ vere radicem & baſin habet in æquabili, aut quaſi æquabili, æquilibrata fluidorum omnium & ſolidorum inter ſe temperie. Naturale autem hoc temperamentum ordinatus eſt complexus elementorum maſſæ fluidorum & ſolidorum, ex quorum elementorum fluidorum mixtione in ratione reciproca, aut quaſi reciproca, inter ſe componuntur momenta ipſorum in ratione æqualitatis, aut quaſi æqualitatis, quibus reſpondent homologæ actiones & reactiones ſolidorum inter ſe & inter ſolida & fluida ipſa cum æquilibrio, aut quaſi æquilibrio, actionum & reactionum momentorum utrorumque. Simul tamen quoque expendere convenit temperiem ſolidorum. Organa enim omnia, cum in ſtatu naturali moveri & oſcillare continuo deberent proportione æquabili & iſochrona, naturali temperiei fluidorum proportionali, ideo talis ſtatus fluidorum determinabit ſolida temperata, & æquilibrata quoad pondus,

 ſi oſcil-

ſi oſcillationes, vires, ac momenta ſingulorum, ſi denſitates, craſſities, moles, pondera, & figuræ, ipſorum geometricum & perfectiſſimum inter ſe æquilibrium ſervaverint. Determinabuntur autem ſolida temperata & æquilibrata quoad juſtitiam, ſi absque notabili exceſſu atque defectu oſcillationum virium & momentorum oſcillationes & momenta ſolidorum ac denſitates, craſſities, moles, pondera, & figuræ, ipſorum cum aliquali exceſſu, vel defectu, non tamen notabili, imperfectum æquilibrium actionum & reactionum inter ſe ſuſtinuerint.

Diſſ. IX. In *Diſſertatione IX, de actione ventriculi*, docetur, chylum fieri in ventriculo non ab acidis tantum, non a ſalſis, non ab acido-ſalſis, non ab oleoſis, non ab aqueis tantummodo, ſed a ſuccis varii generis, per glandulas ventriculi mole, ſuperficie, & figura varia, ſecretis. Actio ſalium in cibos diſſolvendos optime cum illa cunei ſpecie, quæ a planis triangularibus elaboratur, puncta ſolidorum angulorum terminantibus, & quæ maxime apta ad penetranda, aperienda, & frangenda, illa corpora, quibuſcum miſcentur, exiſtunt. Succi itaque, qui cibos diſſolvunt, ſeu ſalina priſmata, a glandulis nerveæ membranæ ventriculi ſeparata, penetrare & ſolvere ſolent cibos mechanico opere cuneorum, ita, ut, ſi angulus penetrationis ſalini cunei fuerit minor gradibus 60, aptiſſima evadat atque perfectiſſima ciborum penetratio, & diſſolutio. Quodſi anguli penetrationis ſalinorum cuneorum fuerint majores gradibus 60, tunc inepta fiet penetratio ciborum a cuneis ſalinis, & proinde imperfecta ac manca, & aliquando nulla divulſio ciborum erit ſecutura. Ad cuneos ſalinos intra cibos ipſos impellendos multa conſpirant diverſa, ſcilicet gravitas particularum ciborum, motus eorundem, vis elaſtica corporum elaſticorum, calor viſcerum adjacentium, & extrinſecum momentum muſculorum abdominis, ventriculi, & diaphragmatis.

X. *Diſſertatio X de motu chyli per venas lacteas* diſquirit. Chyli in duodeno ſeparationi plurimum favent duo ſucci, pancreaticus & bilioſus. Ad impulſum vero per venas lacteas multum conducunt cellulæ, valvulæ, & rugæ inteſtinales, motus periſtalticus inteſtinorum, aer contentus in inteſtinis, & preſſio muſculorum abdominis cum motu diaphragmatis; neque etiam minus

minus actiones & reactiones inteſtinorum craſſorum. *Diſſertatio XI de ſanguiſicatione* agit. Chyli in ſanguinem mutationem plura adjuvant, nimirum primo intima & perfectiſſima mixtio particularum chyli cum particulis ſanguinis, ſecundo vis elaſtica aeris, cum chylo permixti, tertio actio particularum bilis, & ſucci nervei, quarto vis compreſſionis, quam ſuſtinent particulæ chyli, a ſyſtole cordis & arteriarum in univerſa ſanguinis circulatione. *Diſſertatio XII reſpirationem animalium* perveſtigat. Quoties diaphragmate deorſum moto, & ope muſculorum elevatorum thoracis, elevantur coſtæ, ſtatim aer circumfuſus, compreſſus, & denſatus, cum ad fauces præſto ſit, & ad ingreſſum expeditus, ea vi elaſtica, quæ acquiſitæ denſitati proportionalis eſt, irruere debet in pulmones, eosque diviſus & ſubdiviſus ad minima, prout ipſius pondus & elater exigunt, citiſſime aperire. Cum autem os humanum multo ſit amplius area, vel ſectione tracheæ, ſecundum leges motuum fluidorum fluentium in ratione reciproca ſectionum, aer tanto velocius fluere debebit in aſperam arteriam, quanto ſectio aſperæ arteriæ minor eſt area oris humani. Inſpirato aere veſiculæ pulmonales amplexu elaſtici aeris & particularum luminis dilatantur inſtar ſphæræ, ut exigit ratio æquabilis aeris ac luminis, ac elaſtica reactio. Ergo, quoties luminoſæ & aereæ particulæ occupaverint ſingulas pulmonum veſiculas, neceſſario dilatare debebunt ſingulas bronchiorum cellulas, ut perfectum & completum inſpirationis opus exerceatur. Exſpiratio fit ab ipſomet aere occupante inferiorem pulmonum partem, magis denſato & compreſſo, a vi & momento aeris ſuperioris, ſuperiores veſiculas occupantis, & extendentis. Ita vero aer intra pulmones trahitur, & emittitur, conſpirantibus in inſpiratione elevatoribus muſculorum thoracis, & depreſſoribus diaphragmatis, in exſpiratione vero depreſſoribus muſculorum thoracis & elevatoribus diaphragmatis. Unde neceſſario ſanguis tranſiens per vaſa pulmonaria movetur valide, minutiſſime atteritur, & permiſcetur, cum hujusmodi ſanguinis particulæ cum particulis chyli antea permixtæ fuerint. Ipſe autem ſanguis in pulmonibus motu ſpirali, aut quaſi ſpirali, agitatur. *Diſſertatione XIII de nutri-*

Diſſ. XI.

XII.

XIII.

Digitized by Google

nutritione diſceptatur, quæ nihil aliud eſſe videtur, quam motus particularum, ad eum locum delatarum, quo juxta ſpecificam molem, ſpecificum pondus, & ſpecificam figuram, reparentur, ſeu reſtituantur, particulæ proportionales & homogeneæ, ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, æquales, & ſimiles illis, quæ motu & tranſpiratione continuo deperduntur. Et duo potiſſimum nutritionis operi neceſſaria eſſe videntur, lentus nimirum, lenis, placidusque, motus humorum, & apta fluidorum puritas, una cum elementorum componentium

Diſſ. XIV. congruentia & ſimilitudine. *Diſſertatio XIV de ſenſibus externis*, & ſigillatim *de viſione*, exponit. Quoniam omne corpus viſibile, vel luminoſum, eſt, vel illuminatum, & corpus luminoſum quaquaverſus in orbem fundit lineas luminoſas, quæ circa id ipſum corpus atmoſphæram quandam circularem efficiunt, & quæ cum aliqua latitudine quantitatis, denſitatis, & molis, efficere cylindros videntur, corpus autem illuminatum lumen a corpore luminoſo excipit, ibi vero cylindri luminoſi a ſingulis punctis ſuperficiei corporis (quibus arctiſſimo contactu applicantur) ſitum, directionem, modum, & figuram, facile nanciſcuntur, ſuſtinent, & conſervant; hinc fit, ut vel per reflexionem, vel per refractionem, vel per utramque, ſi in oculorum occurrunt humores, in iisdemque ſingulares pyramides viſivas, ope penicillorum opticorum modificatas, & perfectiſſime figuratas a ſpecificis & ſingularibus ſuperficiebus, ſingulorum punctorum objecti in retina depingunt imaginem, picturam, figuramque, ſingulis objecti punctis ſimilem & proportionalem,

XV. ſed inverſo ſitu viſione inſtituta. *Auditus*, cui *Diſſertatio XV* deſtinatur, omnis ratio in eo poſita eſſe videtur, quod aer externos a corpore ſonoro motus, undulationesque, concipit, undulationibus aquarum ſucceſſivis analogas, quæ primo membranam tympani tali ratione obliqui impulſus urgeant, ac ſollicitent, ut non ſolum membrana, verum etiam minimæ illius componentes fibrillæ, ſpecifice adeo inflectantur, ut ſpecificas minimas curvas deſcribant. Cum autem filamenta membranæ tympani tali ratione inflexa & diſtracta, utpote elaſtica, ope elaſtici momenti contractionis reſtituere ſeſe conentur, diſtractiones

nes & contractiones hujuſmodi, quoniam ſpecificos fibrarum motus ac tremores efficiunt, urgebunt, impellentque ſimili impulſu tria illa oſſicula, quæ immediate membranam tympani ſubſequuntur; hæc autem oſſicula, ſimiliter mota & impulſa, motu quodam compoſito, ex motu membranæ tympani & oſſiculorum, movent ſollicitantque ſimiliter filamenta nervea nervi auditorii, per membranam tympani decurrentia, pariterque filamenta membranoſa labyrinthi, per quæ iidem rami acuſtici effuſi ſunt, ſeu zonas ſonoras, naturali lege in uniſonum tenſas, ex quarum ſpecifica ratione motus, ac ſpecifica ſollicitatione auditus, ſenſatio fit, & oportune perficitur. Prodeſt ulterius actioni auditus oſcillatio, undulatio, & tremor aeris illius, qui probabiliter per foraminulum membranæ tympani ingreditur cavitatem ejusdem, & ab hac per labyrinthum excurrit. Hæc autem aeris portio ſpecifice mota, a ratione motus compoſiti, ex motu membranæ tympani & trium oſſiculorum, undulationes concipit, illis motibus proportionales ac uniſonas. *Odoratus*, in cujus naturam *Diſſertatione XVI* inquiritur, organi membranæ & fibræ nerveæ, determinata ſua textura præditæ, non ſolum ratione totius, verum etiam ratione minimarum partium, membranam fibrasque componentium, ſollicitatæ ac motæ ab effluviis corporum odoratorum, ſingulari ratione motis & agentibus contra fibras organi odoratus, coactæ erunt, talem modificationem, talemque curvitatem, excipere, ac talem amplecti directionem, qualibus effluvia corporum odoratorum vi, momento, & impulſu ſuo, exeunte corporibus ſuis, modificationem ſcilicet, curvitatem, ac figuram logarithmicam, aut quaſi logarithmicam, hyperbolicam, aut quaſi hyperbolicam, momentis effluviorum exeuntium proportionata ſunt. Membrana itaque organi odoratus ſimili ratione afficiet membranam ſenſus communis; hæc autem communicando ſimiles affectiones cum corpore calloſo, anima, compenetrata ſenſoriis ſuis, edocta uſu, labore, & tempore, de ſpecificis ſuorum ſenſuum motibus & affectionibus, coacta erit intelligere & percipere odores, ac ſpecificas differentias ipſorum determinatas a ſpecificis differentiis curvarum, in ratione logarithmica, aut hyperbolica, elaboratarum

Diſſ. XVI.

K ratarum

ratarum a ſpecificis viribus effluviorum, emiſſorum a corpori-
Diſſ. XVII. bus odoroſis. *Diſſertatio XVII ſenſationem guſtus* tractat. Primigenii & ſenſiliores ſapores promiſcue a mixtione ſalium, ſulphuris, aquæ ſalivalis, aliorumque corporum, papillas nerveas mediis viribus, ſollicitationibus, ac motibus, ex pluribus compoſitis, ſollicitantium, repetuntur, e. g. ſapor dulcis a ratione æqualitatis inter miſcelam talis & bene concocti ſulphuris, aut ex qualicunque ſulphuris præpollentia ſuper reliqua corpora ſalina, & aquea ſalivæ, deſumi poſſe, veriſimile putatur. *Sen-*
XVIII. *ſationem tactus Diſſertatio XVIII* perſequitur. Ex vario objectorum momento varia exercetur papillarum flexio, inflexio, curvitas, variusque inclinationis gradus, quæ rationes motuum per membranas papillas inveſtientes, communicato conſenſu fibrarum medullarium cum cerebri fibrillis, æqualibus motibus, aut proportionalibus, ſollicitant animam, ipſique compenetratam homologe urgent, ac ſtimulant, quibus objecta ſollicitan-
XIX. tia ſentire & judicare anima teneatur. Hinc *Diſſertatione XIX probabiliter gradus diſtractionum & contractionum fibrarum ſenſibilium, per quas ſenſationes excitantur, & tam in ſenſibus externis, quam internis, fiunt*, eruuntur, ex qua tamen, niſi nimis extendenda ſit hæc recenſio, nihil huc transferre licet.
XX. *Diſſertatio XX ſenſus internos*, & primo quidem potentiam imaginationis, reſpicit. Hæc vero explicatur per actionem primoprimam animæ, qua motus primo-primus fibrarum cerebri, excitatus ab objecto primo, incipit ſollicitare atque excitare a-
XXI. nimam fibris compenetratam. *Diſſertatio XXI potentiam diſcurſivam*, ſeu *intellectivam*, complectitur. Sedes animæ in corpore calloſo, & probabiliter in reliquis etiam cerebri partibus, ſub figura circulari conſtitutis, relationem & communionem habentibus cum corpore calloſo, collocatur. Intellectus nihil aliud eſſe videtur, quam illa actio animæ, qua jure ſuo operatur intelligendo. Anima enim, quæ primo ſollicitata fuerat a primis imaginationis motibus fibrarum cerebri, cum ſucceſſive continuetur ſollicitatio, profecto coacta erit hiſce motibus ſucceſſivis & perdurantibus alte animadvertere, animadverſione autem facta, paulatim tenetur uſu & habitu exercita comparare motum

Digitized by Google

motum unius fibræ cum motu alterius, unam differentiam, ſeu proportionem, motus iſtius, cum differentia, aut proportione, motus alterius, & ſic ſucceſſive. Propterea anima fibris compenetrata cum ex ſe ſingulares motus ſpecificos, differentias, & proportiones, non ſolum ſingulorum motuum, verum etiam motuum comparatorum inter unam fibram & alteram, perfectiſſime ſentiat, comparando hos motus inter ſe, & has motuum rationes ac differentias, aliquando ex ſe has dividit, aliquaudo invertit, aliquando permutat, aliquando componit, denique colligit & æquat, quibus actionibus anima, uſu & habitu facto, diu exercita, tandem acquirit labore quidem ac tempore ſcientiam ſingulorum objectorum, aut internorum, aut externorum, item ſcientiam ſingularium affectionum & paſſionum objectorum eorundem, quæ antea ſolum confuſe & abſtracte animam vi imaginationis ſollicitaverant; hinc ab obſcuris ad clara, ab ignotis ad nota, paulatim progreditur, & intelligit, & intelligendo potentiam diſcurſivam exercet. In hac actione anima jure ſuo agens, oblivioni tradita repetere quoque poteſt; proinde tantorum motuum beneficio, qui relativi, ſeu comparativi, dici poſſunt ac ſpecifici, tandem aliquando anima, acquiſita rerum ſcientia, affirmat, aut negat, & per diſcurſum, ſeu ratiocinationem, ad ulteriora procedit. *Diſſertatio XXII potentiam* Diſſ. XXII. *memoriæ* explicare conatur. Memoria dicitur actio animæ, qua hæc ipſa poteſt ſollicitare ac ſtimulare ſuasmet fibras cerebri & corporis calloſi ad rurſus excitandas ac repetendas ſpecificas differentias motuum & tremorum, ſeu ad denuo excitanda illa ſpecifica phantaſmata in fibris circularibus cerebri, & corporis calloſi, quibus compenetrata eſt, a quibus motibus, ſeu phantasmatibus, antea per repetitas utplurimum vices fuerat ſollicitata, vel in imaginatione, vel in diſcurſu, vel in utraque potentia. *Diſſertatio XXIII* in *motum animalium*, & exiſten- XXIII. tiam ſucci nervei, inquirit. Hæc probatur ex compoſitione canalium, ex ingenti copia ſanguinis, per arterias ad cerebrum delati, a legibus naturæ, quæ in actionibus vitalibus & naturalibus exercendis ſemper indiget fluido & ſolido, adeoque etiam in animalibus actionibus eo opus habere, veriſimile reddi-

 tur,

Digitized by Google

tur, ex obſervationibus *Malpighii* in ovo incubato, itemque in nervo diſciſſo, quibus confirmatis, argumenta eorum, qui fluidum nerveum vocant in dubium, refelluntur. *Diſſertatio XXIV* diſquirit, *quomodo ſiat motus voluntarius in animalibus.* Noſter *Cowpero* aſſentitur, qui, ſtructuram & compoſitionem nervorum non eſſe elaboratam ex tubulis, ſecundum longitudinem nervorum perviis, ſed ex cellulis, globulos repræſentantibus, obſervationum ſuarum fide contendit. Anima igitur, motum alicujus muſculi pro motu voluntario cujusdam organi exercendo intendens, ſpecificam ſollicitationem efficit, contra primam ſeriem eorum nervorum, quam anima, uſu, labore, & tempore, exercita atque edocta, eminenter cognovit neceſſariam, ſive naturalem relationem, conſenſum, & communionem, habere cum dato muſculo. Impetu enim ſpecifice facto in primam illam ſeriem cellularum ſphæricarum nervearum, talibus muſculis reſpondentium, communicatione contactuum & preſſionum elaſticarum, a prima ſerie ſphærularum in ſecundam, a ſecunda in tertiam, a tertia in quartam, & ſic ſucceſſive, tunc ſine ulla fere temporis differentia ultima ſeries ſphærularum nervearum impetum & niſum oſcillatorium excipiet ſimilem & æqualem momento oſcillatorio, quo prima ſeries preſſa fuerat, & impulſa imperio animæ, ſuppoſitis ſemper tam in nervis, quam in muſculis relativis, tam in cellulis ſphæricis nervorum, quam in machinulis ſphæroidalibus muſculorum, reſpondentibus apto & debito contactu æque ac debita inter ſe tenſione. *Diſſertatio XXV motum naturalem*, ſeu *involuntarium, animalium* explicat. Is a cerebello, ſicut voluntarius a cerebro, derivatur, cum nervi, ex iſto prodeuntes, motum iſtum ſuſtentent. Cum enim ſubtilior anatome doceat, totam cerebelli ſubſtantiam nihil aliud eſſe, quam aggeriem ſegmentorum circularium tam in parte interna, quam externa, tam corticali, quam medullari; veriſimile eſt, a tali ſegmentorum circularium cerebelli compoſitione, naturam hæc duo intendisſe, primum, ut beneficio ſpatiorum, ſeu arearum, quæ in ſegmentis circularibus continentur, comprehendantur in cerebello majora fluida nervea, numero, motu, & elatere; alterum, ut

Diſſ. XXIV. XXV.

Digitized by Google

ut opere oſcillatorio tantorum ſegmentorum circularium fierent ac conſervarentur continuæ, æquabiles, & conſtantes, oſcillatoriæ motiones & actiones, tot operibus naturalibus & involuntariis pro motu fluidi nervei neceſſariæ. *Diſſertatio XXVI generationem animalium* ediſſerit. Hanc quidem Cel. Autor neutiquam eo modo, quo a recentioribus fieri adhuc conſuevit, explicat, ſed aliam viam, qua multa ex veterum placitis retinet, ingreditur. Quippe ex illius ſententia ſeminalis materies tam in maſculis, quam in fœminis, a tota animalis machina derivatur. In teſtibus ergo virilibus exiſtunt collecta ſeminalia corpuſcula, cujuscunque indolis, potiſſimum ſalinæ, ſingulis partibus maſculi debita & proportionalia, in fœminis autem ſeminalia principia, præcipue ſalina, fœmineis partibus proportionalia & homogenea. Tempore concubitus tota uteri, tubæ *Fallopianæ*, & ovarii, moles interna & externa, ab elaſtico calore actuata, altiſſime rarefit, & poroſiſſima redditur; mox, immiſſo virili ſemine, tenuiores & volatiliores ejus particulæ, ſalinæ præcipue indolis, (in quibus potiſſimum colligitur in graphidem virilis embryo,) ex ſoluta parte craſſiore ſeminis, ſpirituoſo & elaſtico momento, probabiliter per tubas *Fallopianas*, irruunt in tenuiſſimas membranulas, ovaria continentes, jam rarefactas, apertas, poroſasque redditas, hacque vi penetrant & occupant internas & contentas ſeminales particulas, in quibus fœminea componentia inſunt. Oſculo igitur aliquo ad excipiendum fœcundum ſemen virile diſpoſito, in eo mutua conſequitur mixtio, inter particulas potiſſimum ſalino-ſeminales tum fœminæ, tum maſculi, factaque mutua actione & reactione, & inter ſe perfectiſſima mixtione, unde prima fit actio generationis, ovi videlicet fœminei fœcundatio. Ovum ejusmodi hinc neceſſario dilatatur & extenditur ad majorem ſuperficiem & molem, & a reliquis immaturis ſeparatum, a tubaque *Fallopiana* exceptum, hujus fimbriarum muſcularium ope paulatim in uterum promotum, inibi, tanquam proprio in loco, conquieſcit. Actione & reactione elementorum utriuſque ſeminis ſenſim remittentibus, eadem inter ſe permixta in fluido illo, quod ex ſeroſo genere perfectiſſimæ indolis eſt, & colliquamentum vo- Diſſ. XXVI.

Digitized by Google

catur, placidiſſime innatant, &, acquiſita neceſſaria quiete, cum ſint diverſæ gravitatis ſpecificæ, incipiunt pedetentim dirigere ſemet ipſa ad occupandos eos ſitus, & ea loca, quæ ad amusſim, natura tamen bene operante, ſuis gravitatibus ſpecificis proportionalia eſſe ſolent, ſimili lege ac ordine, quibus natura, unitate gaudens, utitur in formatione aliorum corporum ſecundum experimenta, ab Autore commemorata. Propterea ſingula elementa ſeminalia, ſalina potiſſimum, a ſingulis partibus maris & fœminæ decidua, tandem aliquando obtinere debebunt ea præciſe loca homogenea, ſpecificis partibus, a quibus deciderunt, & ſuis gravitatibus ſpecificis, proportionalia, atque ita totam parvulam machinulam humanam componunt, ſingulæque partes majoris machinæ futuræ erunt minimis partibus parvulæ machinulæ, in ovo contentæ, proportionales. En itaque hominem eodem fere modo genitum, quo *Epicurus* quondam mundum coaluiſſe ſomniavit. Anima infundi demum ſolet organis, animalibus, vitalibus, & naturalibus, oportune elaboratis, completisque ſecundum ſpeciem humanam, cujus verum tempus tam accurate determinari nequit. *Diſſertatio XXVII lactis generationem* exponit. Ad hanc plura conſpirare, probabile eſt, ſanguinem videlicet, chylum, lympham, ſuccum nerveum, & pinguedinem ipſam, una cum mechanica glandularum mammariarum actione. Glandulas has ovalis eſſe figuræ, jam olim *Malpighius* obſervavit. Cum vero ovalis figura ſit elliptica, aut ellipticæ figuræ analoga, quæ ſuperficiem curvam obtinet, determinatas axium directiones, & determinata focorum loca, ideo ſpecificæ ſecuturæ erunt ejusmodi glandularum ellipticarum oſcillationes, ſpecifici motus, ſpecifici tremores, & ſpecificæ actiones, reactionesque, præcipue in punctis & locis focorum fluidis communicandæ, a quibus conſequi debebunt ſpecificæ triturationes, mixtiones, transmutationes fluidorum contentorum, & inde impulſus ac ſeparationes ipſorum, a natura geometra per ellipticas glandulas inſtitutæ, hinc ſpecifici colores albiſſimi, & ſubdulces ſapores, in lacteo fluido, conſequentur. Quæ Cel. Autor hic prætermiſit capita, e. g. de ſecretione bilis, ſalivæ, urina, &c. ut omnino ad Inſtitutiones,

Diſſ. XXVII.

Digitized by Google

ſtitutiones, ſi vel ſolam Phyſiologiam complectantur, pertinent, alio forſan loco repetet. Librum enim de pulſibus & urinis, pro totius Medicinæ mechanicæ complemento, in Præfatione harum Inſtitutionum, editurum ſe, pollicetur.

DE PHIALIS VITREIS, EX MINIMI SILICIS caſu diſſilientibus, Acroaſis, experimentis & animadverſionibus illuſtrata.

Patavii, typis Seminarii, 1743, 4.

Plag. 3, Tab. æn. 1.

Superioribus annis Autor Florentiæ, Bononiæ, & in aliis clariſſimis Italiæ urbibus, nuperrime etiam Pariſiis, experimentum fuiſſe peractum, tradit, quo docemur, phialas vitreas, injecto ſilice vel minimo, dirumpi, ac in particulas paſſim disjici. Ipſe hoc experimentum una cum *Stephano Droghio* & *Petro Ballerino*, viris ingenio & induſtria in rebus mechanicis potiſſimum præſtantiſſimis, repetivit. Deſcribit illud hac exercitatione, ac in ejus cauſas ſedulo inquirit. Quid phialæ vitreæ, in ellipticam velut figuram conformatæ, collo inſtructæ, fundoque craſſiori conflatæ, ſint, illud neminem facile fugit. Si minimum vel ſilicis, vel adamantis, vel cryſtalli montanæ, vel alius materiæ admodum ſolidæ atque elaſticæ, fruſtulum, ex orificio demiſſum, deciderit; illico phiala in plures finditur partes, & non ſine modico fragore ac ſono crepat diſſilitque. Autor operæ pretium duxit, hac lucubratione in illud naturæ ſpectaculum inquirere. In *tres Partes* eam omnino diſtinxit. In *prima* artem curamque, a fabris vitriariis in iis conflandis adhibitam, diligenter expoſuit. In *ſecunda Parte* experimenta, a ſe ſuisque amicis effecta, commemoravit. In *poſtrema* denique *Parte* conſectaria, ab experimentis obſervationibusque ſapienter deducta, explanavit, ut in cauſas mirandi effectus quam proxime penetraret. In *Parte prima* monet, nihil in rebus naturalibus fieri per ſaltum, nec corpus a primo ad extremum gradum, intermediis omnino prætermiſſis, traduci. Approbat etiam *principium*, quod vocant, *indiſcernibilium*. Adornavit

Digitized by Google

ornavit amplam ſupellectilem ſilicis, cryſtalli montanæ, chalybis, orichalci, ſtanni, ferri, marchaſitæ, metalli mixti, ac vitri, aliarumque rerum. Libram ad manus habuit admodum exactam, & æſtimandis minimis ponderibus rerum, quæ in phialas demitterentur, aptam, nec non horologium oſcillatorium *Hugenianum*, & antliam pnevmaticam. Chartulam concinnaverat, ita formatam,

cujus pars *a b* rectangula, duas lineas circiter lata, totidem pollices longa, finitori parallela, ab orificii phialæ ambitu ſuſtentabatur, hujusque centro punctum *e*, ſcilicet magnitudinis *a b* centrum, recte reſpondebat, ubi fruſtulum ſilicis, ei concreditum, fundum phialæ recta ſpectabat; interim altera pars *d e*, alteri *a b* ad perpendiculum imminens, veluti vices manubrii gerebat. Campanam vitream adhibuit, collo aperto ſuperius inſtructam, cui annulum orichalceum, duos pollices altum, introrſum indiderat atque ferruminaverat, ea diligentia & cura lævigatum, quali artifices in antliis pnevmaticis poliendis utuntur. Annuli cavitas excipiebat cylindrum orichalceum ſolidum, illi optime congruentem, capulo inſtructum, oleo craſſo inunctum, ut in gyrum inſtar epiſtomii verſari poſſet, neque extimo aeri aditum permitteret. Centro baſis inerat altum foramen, cochlea fœmina circumcirca ita elaboratum, ut exciperet cochleam marem, in quam deſinit ferrum, nexum duplici unco alteri altiori, alteri humiliori. Hoc rerum apparatu inſtructus, ad experimenta acceſſit. Campanam vitream diſco antliæ impoſuit. Uncum vero ita chartulæ aptavit, ut minima ſui converſione in ipſam incidens, rectangulam everteret, ac fruſtulum ſilicis, ab ipſa deturbatum, demitteret in phialæ fundum. Uncum modo altiorem, modo humiliorem, ipſi *c d* perpendiculo applicabat, prout id phialæ exigebat altitudo ac menſura. Experimenta cœpit peragere ſumto ſilice puriori, quem chalcedonium vulgo nominant, ponderato gr. 1 ✱ $\frac{5}{6}$, & puncto *e* chartulæ *a b* eundem credidit, aeremque diligentiſſime exhauriendum cu-
Pag. 9. ravit. Quo rite præſtito, minima cylindri converſione ſilex in

in fundum phialæ aſtutum demiſſus eſt, ac ſine ullo fragore crepituve promte diſſiliit, nec inter ſilicis caſum & diruptionem phialæ vel minimum tempus interceſſit, quod ſenſibus, vel horologio, diſtingui poſſet. Idem, ſilice communi uſus, cujus pondus gr. $5 + \frac{13}{16}$ æquabat, expertus fuit, exitu omnino pari, præterquam quod phialæ diſruptæ fragmenta longe copioſiora & exiliora ſpectantibus apparuerunt. A ſilice ad cryſtallum montanam gr. $2 + \frac{15}{16}$ ſe convertit, eventu rurſus eodem; nec minus alteri ſimillimo, qui mox marcaſitæ gr. $6 + \frac{1}{16}$ caſum ſecutus eſt. Verum res aliter cecidit, cum chalybis temperati gr. $3 + \frac{3}{4}$ marcaſitæ ſuffecit. Integra enim phiala conſtitit intra campanam, aere exantlato; mox vero eodem reſtituto, poſt tres ſexageſimas horæ partes præter omnium exſpectationem penitus crepuit. Iterum rem aggreſſus, chalybis pondus auxit, quod erat omnino gr. $9 + \frac{1}{4}$, ſtatimque phiala in multo minora fruſta diſciſſa fuit, quam acciderat in ſuperioribus experimentis. Libuit etiam indolem phialarum explorare metallo mixto, orichalco, & aliis ſimilis materiæ particulis. Tunc phialæ vim & impreſſionem decidentis metalli integræ omnino ac conſtanter ſuſtinuerunt. Eadem experimenta, quæ in vacuo ſpatio inſtituerat, mox in aere libero repetiit, quibus alia plura addidit, non ſemper eadem methodo uſus, parem exitum penitus nacta, niſi quod phiala, quæ in antecedentibus experimentis inter uſum chalybis temperati gr. $3 + \frac{3}{4}$, aere reſtituto, poſt tres ſexageſimas horæ partes interciderat, altera hic poſt duas ſexageſimas ſexageſimarum diffracta periit. Aurum, orichalcum, ſtannum, plumbum, hydrargyrum, vitrum, ipſe iterum iterumque adhibuit, nihilque unquam ſenſit, quod aliquam ſtatus mutationem in phialas induceret, præterquam quod aliquando in vitro ponderis 29 gr. vel minoris, ad fundum decidente, phiala diſrupta fuit. Iteravit ipſe experimentum ſumtis adamantibus, ſmaragdo, atque carbunculo. Comperit re ipſa, exitum, eis quoque in fundum demiſſis, conſecutum eſſe conſuetum, & quidem eo celeriorem, quo minoris ponderis erat adamas, vel gemma. Quo facto, candentibus prunis impoſuit phialam, eamque ibi retinuit, donec aqua Pag. 10.

in vaſe proximo ſita ebulliret. Mox, fruſtulo ſilicis communis per orificium in phialam demiſſo, nihil contigit attentione dignum, capto primo experimento; cum vero illud iteraret, pondere ſilicis nonnihil aucto, phiala rimis pluribus hiavit; tertio experimento diſſiluit æque ac in quarto, in quo cryſtallum montanam admodum exiguam adhibuerat. Idem eventus fuit in quinto ac ſexto experimento; dum aqua, in fundum phialæ ferveſcentis ebulliens loco ſilicis fuit effuſa, nequicquam fundum phialarum convexum ſæpius tentavit, vi mallei etiam adjuncta. Aliquando phialam ita inclinavit, ut ſitus illius omnino parallelus eſſet horizonti. Mox, ſilice per orificium immiſſo, ita eam paulatim evexit, ut, dum horizonti ad perpendiculum inſiſteret, ſilex attingeret fundum, integro phialæ ſtatu. Ea tamen manibus excuſſa, ac proinde ſilice vel montana cryſtallo nonnihil commota, & in hanc, vel illam, partem aliquando acta, ex manibus excidit dirupta. Inſtituit porro Autor in liquoribus experimenta. Primum phialam frigida unice madefecit, & chalcedoniæ ſilicis adhibuit granorum $1 + \frac{5}{8}$, & poſt 20 minuta ſecunda, manu excuſſa, crepuit. Eodem ſilicis fruſto altera, dum aqua dimidiam partem affuſa erat, ad examen eſt revocata, elapſisque 15 minutis ſecundis idem fere ſpectaculum prodiit. Tertia vero phiala, aqua ſimiliter affuſa, ac demiſſis in eam ſilicis gr. $3 + \frac{1}{4}$, poſt tria minuta ſecunda tantum rimas duxit, fumusque leviſſimus ex illis erumpere viſus eſt, ſcilicet incurſu aquæ in vitri pulverem excitus. Ex-
Pag. 11.
perimentis abſolutis, fragmenta phialarum, eorumque indolem, Autor exploravit. Pleraque deprehendit ſcabra, corrugatis veluti plicis ac ſquamis contexta, ſciſſilibus inſtar lapidis ſpecularis, qui in ſubtiles laminas cultri acie findi ſolet. Sæpe tamen ea erant ſolidiora, ac nonnulla perſtabant rigida, ea præcipue, quæ fundi centro contigua erant, & convexo propiora. Nam vel malleo percuſſa manebant integra. Raro diſruptio conſurgit in collum. Pars fundi centro proxima, & in convexum apicem extrinſecus deſinens, ceteris ſolidior perſtat. Sed hæc hactenus de experimentis. Nunc etiam de cauſis phænomenorum diſpiciendum videtur. Compages corporum ſolvitur,

vitur, æquilibrio ſoluto. Et, quia natura non amat ſaltum,
corpora tenduntur, vibrantur, ac producuntur, antequam diſ- Pag. 12.
rumpantur, alia magis, alia minus. Corpora ſingula reſiſtunt
mutationi ſtatus ſui ſecundum maſſæ rationem. Effectus omnes
nonnihil inter ſe differunt, quia non dantur cauſæ æquales. Si
quæris, cur phialæ, aeri expoſitæ, veluti ſponte ſua diſſiliant, re-
ſpiciendum eſt ad vitri naturam, ad fundi craſſitiem, & ad aeris
frigidi in ferventiſſimas partes impreſſionem. Nam, hiſce dem-
tis, eæ nec fatiſcunt, nec diſſiliunt. Lachrymæ vitreæ ferventiſ-
ſimæ, in frigidam conjectæ, franguntur pleræque. Vitrum
craſſum, intus vacuum, æſtuanti igni admotum, illico rumpi-
tur. Ligna ipſa ac glebæ, ſubito gelu concretæ, vel ſindun-
tur, vel rimis hiant. Hinc, quia frigus corpora contrahit ac den-
ſat, calor explicat & expandit, extimæ vitri fibræ, repente 13.
contractæ, ad minus volumen rediguntur, dum intimæ adhuc
expanſæ reſtant. Hic niſus in diverſa & contentio rationem
diruptionis continet. Partes vero differunt diſpoſitione ac tex-
tura, magnitudine, craſſitudine, & figura. Quare vi diſrum-
puntur, prorſus inæquali. Unde non eſt mirum, ſi aliæ inco-
lumes perſtant, aliæ diſpereunt. Niſi enim vis, qua vitri ele-
menta ac fibræ tenduntur, tanta ſit, ut nexus firmitatem ex-
cedat, diſtrahentur quidem, non tamen abrumpentur; ac ita
ſeſe conformabunt, ut nova virium acceſſione intercidant omni-
no. Quæ cum Noſter ad phialas accommodaſſet, vitrum du-
ctile, quod malleo fingi poſſit, explodit. Reddit inde ratio-
nem, cur vitrum ſit fragile, atque metalla ſint firma. Forma are- 15.
næ eſt multiplex & indefinita, ideoque hæc non admodum co-
hæret. Corpora, quo magis ſunt elaſtica, eo plus favent vibra-
tionibus excitandis in corporibus æque elaſticis. Quid vero
magis eſt elaſticum vitro? Quæ ſi cum Autore ad hæc experi-
menta applicaveris, in rationem diruptionis phialarum videris
incidiſſe. Aeri hic nihil rationis tribui poteſt, ſiquidem, eo
exhauſto, experimenta nihilo minus procedunt. Concludimus 22.
tandem terminos recenſionis noſtræ verbis, quæ ſub finem tra-
ctationis Autor adhibuit: *Phialarum phænomenon Philoſophi re-
cens obſervarunt, & multa fortaſſe inſtitutis hactenus experi-*

 mentis

mentis deſiderantur, a poſterorum curis ſupplenda, quibus ſera dies lucem afferet clariorem.

Neuentdeckte Phænomena von bewundernswürdigen Würckungen der Natur, welche bey der faſt allen Cörpern zukommenden electriſchen Krafft, und dem dabey in der Finſtern mehrentheils erſcheinenden Lichte, einige berühmte Männer durch viele Experimenta zu unſern Zeiten glücklich hervorgebracht, ꝛc.

id eſt,

RECENS DETECTA PHÆNOMENA ADmirandorum naturæ effectuum, quæ circa vim electricam, eique intra cameram obſcuram plerumque annexam lucem, nonnulli celeberrimi Sodales inclytæ Regiæ Anglicæ Scientiarum Societatis, præcipue vero Hauksbejus & Grajus Londini, ac deinde Dominus du Fay Pariſiis, per copioſa experimenta noſtris temporibus feliciter oſtenderunt, nunc demonſtrata, & ad hypotheſin commodam reducta, a JOANNE GABRIELE DOPPELMAYERO, Cæſ. Leopold-Carolinæ ac Petropolitanæ, nec non Anglicæ Regiæ, ac Boruſſicæ Regiæ Berolinenſis, Scientiarum Societatis Sodale, ac Mathem. Prof. Publ.

Noribergæ, apud Wolfg. Mauritii Endteri hæredes & Engelbrechtiam, 1744, 4.

Plag. 12, Tabb. fig. xii. 5.

Phyſices magnam partem explet in præſens doctrina, quæ de corporum plerorumque vi electrica exponit. Vetuſtiſſimi Philoſophi vocarunt *ſuccinum* nomine *electri*, nec præterea ſoliciti fuerunt, an vis electrica aliis quoque inſit corporibus. Ineunte ſuperiori Seculo *Guil. Gilbertus*, Anglicæ nationis decus, primus fuit, qui vim electricam in aliis corporibus deprehendit. Inſtiterunt eundem tramitem recen-

recentiori ævo *Rob. Boyle* & *Rob. Plot*, ac vim illam fere in ſingulis corporibus agnoverunt. *Otto Guerickius*, Conſul Magdeburgenſis, medio ſuperiori Seculo comperit feliciter, corpora electrica repulſione æque ac attractione ſcatere, dum globum ſulphuris, qui quinque, vel ſex, pollices diametro æquabat, circa machinam celeriter in gyrum circumegit, ac affrictu manus electricam reddidit. Idem deprehendit, hoc ipſum corpus, vi electrica jam indutum, intra cameram obſcuram memorabili luce apparere præditum. Nemo poſthæc per decurſum ejus Seculi aliquid in hoc argumento evolvendo tentavit. Tandem *Hauksbejus* paulo poſt hujus Seculi auſpicia, & *Grajus* A. 1720, Londini gradum protulerunt ulterius, ac loco ſulphureorum corporum corpora adhibuerunt vitrea, &, experimentis compluribus inſtitutis, varia electricarum materiarum phænomena exhibuerunt, quæ inſignibus acceſſionibus Cl. *du Fay* Pariſiis confirmavit. Vires ſuas merito eapropter Cel. Vir contendit, ut argumento huic formam conciliaret ſyſtematicam. Tractatio ipſius, operoſe concinnata, in *duas* abit *Partes*. *Priori* ipſe recenſuit ea phænomena, quæ de vi electrica jam exſtant, alibique detecta ſunt, demonſtrationibus 17, easque experimentis 196 confirmavit. *Poſteriori* explanavit *Parte* phænomena, quæ fundunt intra locum obſcurum lucem, electricis corporibus fere communem, demonſtrationibus quinque, quas 74 experimentis illuſtravit. Nec obliviſci debemus annotationum creberrimarum, quas paſſim inſeruit, ſaturaque lance lectoris adjecit in gratiam. Præmiſit tractationi & Præfationem, e qua hæc decerpſimus, & *Capita duo*, quibus de natura & diviſione corporum electricorum commentatus fuit. *Capite*, quod illa ſequitur, *tertio* Pag. 12.
monſtravit, vim electricam corpora nonnulla leviora per attractionem ac repulſionem in notabilem, eamque inæqualem, commotionem deducere, idemque phænomenon accidere in magnis gravioribusque corporibus, ad levem motum accommodatis. Addit demonſtrationem quartam, qua docet, vim electricorum corporum electricam poſſe cum corporibus aliis ita 22.
communicari, ut hæc attractionem ac repulſionem conſequantur.

Digitized by Google

Pag. 24. tur. Demonſtratione quinta oſtendit, vim illam in vitreis ac
27. reſinoſis corporibus eſſe obviam. Sexta docet, vim hanc cum corporibus propinquis, quæ ſunt gravia, & vim electricam per ſeſe reſpuunt, communicari aliquando non poſſe, licet com-
30. motioni apta poſſint reddi. Septima demonſtratione tradit, vim eandem afficere in proximo corpora viva, mortua, & inanimata. Demonſtratione octava oſtendit, vim illam electricam ad
34. varias diſtantias, immo ad intervalla remotiſſima, verſus ſingulas mundi plagas per lineam communicationis exigua objecta,
40. haud ſecus ac fere in proximo, attrahere & repellere. Nona condocefacit lectorem, vim illam etiam in curvos ſitus, in curvas, circulares, aliasque, lineas per attractionem & repulſionem
43. edere ſuos effectus. Decima monet oſtenditque, vim illam, in corporibus, vel ægre, vel prorſus non, inducendis eadem, per diſtantiam ob diverſa momenta circumſtantia, præcipue ob intercapedinem, intercipi, at vero per corpora electrica pror-
46. ſus calefacta promoveri. Undecima demonſtratione ad liquidum perducit, vim electricam, in corporibus, quæ coloribus vulgaribus vel tincta, vel obducta, ſunt, diverſis effectibus gaudere, in naturalibus vero coloribus effectus exhibere eos-
48. dem. Demonſtratio 12 docet, vim eandem æque per vitrea ac metallica vaſa tranſire, & in eis effectus edere ſuos haud ſe-
50. cus atque in aere libero. Demonſtratio 13 oſtendit, vim electricam, e tubo vitreo productam, imminui, ac propemodum perimi, prouti exterior, vel interior, ejus ſuperficies hac, vel illa, materia obtegitur. Demonſtratione 14 Cl. Autor tradit, vim hanc tolli in vitreo vaſe, in quo aer aut eſt attenuatus, aut con-
52. ſolidatus, aut acceſſu caloris expanſus. Demonſtratione 15 docet, vim electricam in nonnullis filis, quæ in centro vitrei vaſis, vulgo *Recipientis* dicti, affixa ſunt, evacuato hoc, ac ad machinam celeriter mobilem fortiter affricto, ſimul ac digitus,
55. vel manus, ibi applicatur, ſingularibus e motibus cognoſci. Demonſtratione 16 docuit, vim eandem agere haud minus verſus centrum rotati reſinoſi corporis, vel vaſis illius vitrei, aere pleni, circa axem ſuum agitati, & probe ſimul fricti, ſimul ac fila nonnulla extrinſecus artificioſe aptantur, diverſisque moti-

bus

Digitized by Google

bus applicantur. Demonſtratione 17 fit planum, vim illam quoque cum liquoribus interventu communicationis conjungi, ac eam, accedente ac propinquante corpore electrico, ad diverſos altitudinis gradus evehere, quo ipſo liquores illi objecta levia & exigua ad ſe trahendi, ac a ſeſe repellendi, facultate pollent. Hæc eſt ſumma *Partis prioris. Altera*, ſeu *poſteriori, Parte* exhibentur cetera nobiliſſimæ Commentationis momenta. Procedit, ac attentionem ſpectatoris vocat, Demonſtratio 18, qua Pag. 56.
oſtenditur, electricitati innatam eſſe lucem breviſſimæ moræ intra locum obſcurum. Demonſtratio 19 oſtendit, præter eam lucem in corporibus vivis mortuisque ac inanimatis, per communicationem vi electrica inſtructis, poſt acceſſum gravioris, vel non electrici, corporis ſentiri ac obſervari ſubtilem hiandi conatum, ac punctionem ferventem, una cum nonnullis ſcintillis in 63.
camera obſcura. Demonſtratio 20 docet, e contrario in corporibus vivis mortuisque & inanimatis, quibus antea per com- 68.
municationem vis electrica conciliata fuit, admotis corpuſculis levioribus, vel difficulter vi electrica indui ſolitis, nec conatum ſibilandi, nec ſcintillas, ſed in multis duntaxat lucem, in obſcuro obſervari. Demonſtratio 21 perſpicuum efficit docet- 70.
que, lucem, ſi vitreum vas evacuatum per attritionem exteriorem vi electrica inſtructum fuit, & duo denſa corpora in eo opera machinæ convenientis ſupra ſeſe invicem teruntur, in vacuo fortius, quam in libero aere, ſe prodere. Hæc vero obſervatio ceſſabit, poſtquam aer in aliud vas vitreum ſcopo conveniens quadantenus intruditur, aut is inde extrahitur, ac illud in evacuato vaſe majori fortius teritur. Demonſtratio 22 do- 74.
cet, lucem peræque obviis fluidis corporibus, ac ſubtilem ſibilum, ſæpius ſcintillis aliquot comitatum, opera applicati commode tubi ac digiti juxta quoddam ejusmodi corpus notari. Hæ ſunt illæ Demonſtrationes, quæ experimentis, debite peractis, ſuperſtructæ intelliguntur. Subjiciuntur eis *Capita duo*, quorum priori phænomena electricitatis ad hypotheſin reducuntur; poſteriori expenduntur phænomena lucis ignis- 86.
que, quem viva corpora perſentiſcunt intra electricitatis momenta. Facile eſt intellectu, corpora, electricitate gaudentia, emittere

emittere ex cogitatione ac adfrictu ætherem, ab aere diſtinctum, ei tamen inhærentem. Ipſum eſſe corpus quoddam, pateſcit ex effluviis, mobilibus ad regulas mechanicas, ex odore ſul-
Pag. 76. phureo, ac ex puncturis urentibus, quas ſuſtinent homines, appropinquantes corporibus, vi electrica inſtructis. Eſſe vero id admodum ſubtile, cognoſcitur ex effluviis electricis, per locum aere vacuum penetrantibus. Si illud cum aere eſt conjunctum, fortius id afficit, ac vehiculo ejus armatum eo penetrat, quo, ſi illo exutum eſſet, haud penetraret ſat fortiter. Parum abeſt, quin Cel. Autor tranſeat in opinionem
79. *Hauksbeji.* Quantum ad lucem electricam attinet, ipſe ad eam requirit majorem materiæ electricæ agitationem, qua ceſſante,
88. vel carente, lux haud producitur. Deducit lucem & ignem hunc ex collectione & conflictu materiæ fortioris electricæ. Ignem vero eum vi inflammandi carere, exponit ita, ut neget, ſuppeditare copiam multorum, qui adhuc concurrere ac præſto eſſe deberent, radiorum. Sibilum arceſſit ex effluviis humidis admixtis, & hunc ſibilandi modum aliis experimentis illuſtrat. Noſtrum eſt, Autori, de rebus phyſicis ac mathematicis immortaliter merito, hunc quoque fœtum, quem operoſe ſatis edidit, publice & ex animo gratulari, & ad ſimilia magno literarum commodo procudenda vires ei corporis animique firmas & incolumes comprecari.

JO. RUDOLPHI KIESLINGII, PROF. P. in Acad. Lipſ. Exercitationes theologico-hiſtoricæ, in quibus Venerabilis D. JO. CHRYSOSTOMI TROMBELLI, Bononienſis, Canonici Regul. Congregat. Rhenan. & Sanctiſſ. Salvatoris Bononiæ Abbatis, Diſſertationes de Cultu Sanctorum, Bononiæ A. 1740 editæ, & Tomi I Parte I & II exhibitæ, modeſte diluuntur.

Partes II.

Lipſiæ, ex officina Clanneri, 1742 & 1743, 4.
Pars I Alph. 2 plag. 22, Pars II Alph. 2 plag. 9.

Non

Non levis eſt pugna, quæ noſtratibus Theologis cum Pontificiis circa doctrinam de *cultu Sanctorum* intercedit, nec hodie demum ſuſcepta, ſed ab incunabulis inſtauratæ a B. *Luthero* doctrinæ ſacræ cum illis commiſſa. Pontificii quidem pro ſua ſententia varias dudum, nec adeo invalidas, rationes attulerunt; fortiter tamen contra has *Lutherus*, &, qui eum ſequuntur, Theologi, iverunt, veriorem ita propugnantes ſententiam, ut iis omnibus, qui liberam a præjudicatis opinionibus mentem habent, ſatis jam evicta & confirmata videri poſſit. Nihilo tamen minus Venerabilis *Trombellius* noſtro ævo eandem pugnam redintegravit, & Diſſertationibus, de Cultu Sanctorum editis, cramben ſæpiſſime coctam appoſuit. Neceſſe propterea erat, ut hujus & ipſius, quantumvis docti, hominis conamina retunderentur. Non contemnendum itaque in ſe ſuſcepit laborem Rever. *Kieslingius*, quando hujus argumenta, pro cultu ſanctorum allata, confutare & labefactare conatus eſt. Non deerunt quidem iniqui rerum æſtimatores, quemadmodum ipſe in Præfatione Cl. Autor queritur, qui, hoc genus ſcripturæ leve eſſe, putabunt, aliis inſtitutum reprehendentibus, & vel inclareſcendi, vel litigandi, ſtudio attribuentibus, aliis, rem non novam, ſed ſæpius jam ventilatam, libro hoc contineri, judicantibus. Sed recte tales cavillationes & falſæ perſuaſiones ridentur, cum ſola hæc cura fuerit Cl. Autori, ut veritatem propugnaret, & pro officii ſui ratione *Trombelliana* argumenta confutaret. Ita vero Cl. Autor in hoc negotio verſatus eſt, ut *primo* ex Diſſertationibus Venerabilis *Trombellii* ſignificantiora & præſtantiora eligeret, &, quæ accuratiori explanatione digna erant, ex inſtituto tractaret, reliqua vero, quæ tanti non erant ponderis, aut quæ jam exploſa eſſe vidit, per tranſennam attingeret, & ex Autoribus fide digniſſimis traderet controverſiæ ipſius ſummam; *ſecundo* non tam noſtrorum Theologorum armis in diſceptatione hac uteretur, quam ipſos Pontificios adduceret Autores, horum teſtimonia ſententiæ *Trombellii* opponens; *tertio* Patrum teſtimonia, in medium allata, rite excuteret, ea potiſſimum, quæ nova ſunt viſa, & nondum a B. *Chemnitio*, aut *Dallæo*, eruta;

quarto eos, quos perraros judicavit, Autores adjiceret, & nervoſe illorum ſenſum exprimeret; *quinto* verba dubia, perplexa, & alia levioris momenti argumenta, cenſura vexare, ſibi vituperio duceret, &, ne de verbis diſputare, & plagoſus eſſe videretur *Orbilius*, Venerab. Abbatis verba accurate apponeret, nec ullam in his literam mutaret; *ſexto* omnem adhiberet curam, ut argumenta, in quibus cardo rei vertitur, probe examinaret, & rite excuteret.

Pars I hujus Operis continet ad Diſſertationem *Trom-*
bellii primam Exercitationes octo, ad ſecundam duas & vi-
ginti, ad tertiam ſex & viginti, ad quartam tredecim; de qui-
bus jam breviter agemus, ad accuratam earum lectionem no-
ſtros lectores remiſſuri. Circa primam Diſſertationem, in
qua Ven. *Trombellius* potiſſimum cultus religioſi definitionem
ad Pontificiorum palatum, & diviſionem inter latriam, hy-
perduliam, & duliam, confirmare laborat, noſter Rev. Au-
Pag. 2. tor 1) veram notionem & naturam cultus religioſi eruit; 2)
16. cultum, qui a vero deflectit, quemque idololatriam & ſu-
perſtitionem appellamus, plenius deſcribit; 3) fictum excel-
22. lentiarum cultum refellit. Tres enim excellentias ſingunt
Pontificii. Prima eſt excellentia divina & infinita, cujus
cultus dicitur latria; ſecunda eſt excellentia humana, quæ
poſita eſt in humanis virtutibus, dignitatibus, & gradibus;
tertia eſt excellentia media inter divinam & humanam, qua-
23. lis eſt gratia & gloria ſanctorum. 4) Vanitatem cultus Ma-
27. 35. riani ob excellentiam; 5) hujus cultus originem; & 6)
figmentum hujus cultus ob excellentiam medii pluribus de-
38. monſtrat; 7) fictitiam cultus diviſionem inter latriam, hyper-
48. duliam, & duliam, confutat; & 8) adorationis vocis veram notio-
nem evolvit. Secunda Diſſertatio Ven. Abbatis bella enarrat,
quæ reliquiis & imaginibus Sanctorum ab hoſtibus ſunt illata.
Quapropter Rev. *Kieslingius* de omnibus fere illis Sanctorum,
ex ſententia *Trombellii*, hoſtibus ſpeciatim agit, eorumque
55-168. ſententias plenius explicat, ſcilicet de *Porphyrio* & *Juliano*, de
Mahumedanis, de Judæis, Sanctorum hoſtibus, de Baſilidia-
nis, Cainis, ſeu Cajanis, *Euſtathio* & Concilii Gangrenſis de-
creto,

creto, Eunomianis & Arianis, de Concilio Elibertano, cultui
imaginum oppoſito, de *Joviano* & *Vigilantio*, de *Philippico*
Bandane, de *Leone Iſauro*, de *Conſtantino Copronymo*, de *Leo-*
ne IV Imperatore, de Concilio Nicæno II, de Concilio Fran-
cofurtano, de *Leone Armeno*, de *Michaele Balbo* & *Theophi-*
lo, de *Epiphanio* Iconoclaſta, de *Sereno* Maſſilienſi, de *Clau-*
dio Taurinenſi, de Catharis, ſeu Waldenſibus, de *Wiclefo*, de
Joanne Huſſo, Pragenſi, de *Luthero*, Sanctorum cultui haud
amico. In Diſſertatione III tranſit *Trombellius* ad argumen-
tum, quod ab Interceſſione Sanctorum deſumitur. Ut in Diſſer-
tationibus ſuis Cl. Autor eo felicius progrediatur, nonnulla Pag. 172.
præmonet de uſu vocis *ſanctus*, ſucceſſu temporis hanc vo-
cem in eccleſia receptam, & beate defunctis Chriſtianis impoſi- 175.
tam fuiſſe, recte monet, porro Sanctorum conſecrationem, &
conſuetudinem Pontificiorum, in Sanctorum numerum de- 181.
functos aſſumendi, monſtrat, multorum Sanctorum autori-
tatem dubiam, &, an unquam in rerum natura exſtiterint,
incertum, eſſe, exemplis probat, primitivam eccleſiam per 186.
tria priora Secula Sanctorum invocationis non eſſe ream, lu-
culenter oſtendit. Deinde variis argumentis hanc interceſſio-
nem Sanctorum confutat, lubricam eccleſiæ Romanæ autorita- 195.
tem eſſe evincit, varia Scripturæ dicta, inprimis *Zachariæ*, *Tobiæ*, 206 ſeq.
& *Jobi*, loca, ab interpretatione falſa Pontificiorum vindicat, 224.
Patrumque teſtimonia partim nihil hac in cauſa probare, par-
tim non recte intelligi, docet. Argumentum de precibus & ora- 235.
tionibus pro defunctis priſcæ eccleſiæ, & de ritu circa martyres,
pro cauſa Pontificiorum non pugnare, ediſſerit; *Auguſtini* te- 244.
ſtimonia examinat, interceſſionem Sanctorum falſo e Scriptura &
Symbolo Apoſtolico extorqueri, originem internunciorum, ſeu 258.
mediatorum ſanctorum, quos Eccleſia Romana veneratur, expo- 272.
nit, generalem Sanctorum deprecationem vindicat. Porro argu- 275.
mentum de percipiendis per Sanctos beneficiis, nec non de 294.
utilitate & efficacia precum, diluit. Tandem figmentum de 314.
S. *Fructuoſo* & S. *Polycarpo* pro tota eccleſia rogantibus confutat.
In Diſſertatione IV antiquitatem cultus Sanctorum evincere
laborat *Trombellius*, &, eos jam ab Ebræeis cultos fuiſſe, variis

Digitized by Google

Scripturæ S. locis evincere laborat. Suæ cauſæ ut ne deſit
Rev. *Kieslingius*, *Trombelliana* argumenta convellere ſtu-
Pag. 316. det. Inde angelum fœderis *Joſuæ*, prope Jerichuntem ap-
parentem, Chriſtum, non creatum eſſe angelum, contendit,
cultum angelorum *Juſtino Martyri* fruſtra affingi probat, &
342. nonnulla Scripturæ S. loca a griphis adverſariorum ſolvit. Ca-
nonem Synodi Laodicenæ a cavillis vindicat, verum Sanctorum
honorem illum eſſe docet, quando Deum propter illos lauda-
443. mus, & eorum virtutes imitamur. Tandem etiam de reliquiis
Sanctorum in Ecclesia Romana diſſerit, hujusque cultus vanita-
tem exponit, &, ad ſuperſtitionem eo homines duci, affirmat.

Altera Pars Exercitationum noſtri Cl. Autoris Parti poſte-
riori Tomi I Diſſertationum Vener. *Trombellii* oppoſita eſt. Hæc
Pars poſterior Diſſertationes V continet, in quibus angelorum
cultum ex variis Scripturæ S. locis Autor extorquere conatur, &
varia Patrum huc teſtimonia trahit. Adjecit Diſſertationem VI,
quæ ritus, quos in Sanctorum cultu obſervaſſe feruntur Chriſtia-
ni, abſolvit. Quintæ Diſſertationi noſter Autor decem & novem
Exercitationes opponit, in quibus *Jacobus*, patriarcha, a ſuperſti-
1-27. tioſo angelorum cultu vindicatur, *Jobi* effata, quæ pro hac
28-63. cauſa afferuntur, dilucidantur & explicantur, Ebræorum con-
64. ſuetudinem, ſepulcra majorum viſitandi, non favere ſuperſtitioſo
cultui Sanctorum, apud Pontificios uſitato, aſſeritur, porro Pa-
74 ſeq. trum loca, quæ Venerab. Abbas pro ſua ſententia adducit,
examinantur & vindicantur, e. g. *Origenis*, *Ambroſii*, *Auguſti-
ni*, *Irenæi*, *Gregorii Nazianzeni*, *Gregorii Turonici*, *Baſilii M.*
133. & *Theodoreti*. Poſtea in Concilii Chalcedonenſis de imagina-
147. riis *Flaviani* Martyris precibus teſtimonium inquirit. Supre-
ma *Jacobi* vota, angelus, qui me ex omni malo eripuit, &c.
151. male intelligi, & quomodo interpretanda ſint, exponit. Nec
intermittit, pluribus declarare, invocationem Sanctorum Pontifi-
ciam eſſe in Deum injuriam, periculoſam, & ſuperfluam. *Sexta*
Diſſertatio *Trombellii* viginti Exercitationibus confutatur. Non
vero omnes ritus pertractare, ſed tantum præſtantiora ſeligere,
168. inſtituit Cl. Autor. Initio contra *Trombellium* monet, dies fe-
ſtos, in memoriam Sanctorum celebrandos, apud Ebræos, ut ille
credit,

Digitized by Google

credit, nullos fuiſſe, nec ex libro *Judith* & libro *Eſther* illud
poſſe probari. Vera horum feſtorum origo in natalitiis Mar-
tyrum eſt quærenda, qui dies erant, quibus martyrio erant
coronati. Oblationes & ſacrificia, quorum in celebrandis Mar- Pag. 203.
tyrum natalitiis fit mentio, ad ſacrificium miſſaticum rapitur a
Pontificiis, ſed facile demonſtrari poteſt, hoc nihil favere Pon-
tificiis, ſiquidem non erant oblationes, ſeu ſacrificia ſpiritua-
lia, ſed oblationes vini, panis, & primitiarum, a fidelibus obla-
tarum, alimentis viduarum & egenorum aſſignatæ. Loca, in 212.
quibus natalitia Martyrum fuere celebrata, initio non erant
templa, quouſque nulla exſtiterunt, ſed privata conventus illo-
rum loca. Ex otiis ſacris, in feſtis Sanctorum diebus olim uſita- 218.
tis, nihil pro adoratione Sanctorum poteſt exſculpi, nec Syno- 222.
di Laodicenæ Canon, de religioſa diei dominicæ obſervatione,
ad Sanctorum feſta applicari poteſt. Miſſæ, in antiqua eccleſia 227.
uſitatæ, ſeu Liturgiæ, in Sanctorum honorem recitatæ, argumen-
tum non præbent pro adoratione ipſorum. Impius ritus eſt 247.
Pontificiorum, hoſtias Sanctorum meritis dicandi, & ſacrificium
miſſaticum celebrandi. Panegyrici, olim in eccleſia in laudem 291.
Martyrum recitati, multa continebant, quæ non laudari, nec ex-
cuſari, poſſunt. Hac occaſione de variis ritibus priſcæ eccleſiæ
agitur, in honorem Sanctorum inſtitutis, eorumque vanitates &
nævos deſcribit Cl. Autor. Huc pertinent ritus quidam bac- 309.
chici, diebus Martyrum natalitiis uſitati, v. g. choreæ & ſaltatio-
nes, exornatio templorum & tumulorum, &c. Pertinent huc 321.
vigiliæ, in honorem Sanctorum inſtitutæ, jejunia, in Sanctorum 331 ſeq.
venerationem celebrata, vota, quæ Sanctis fiunt, conſuetudo,
Sanctis, eorumque imaginibus & ſtatuis, votivas tabellas appen-
dendi, mos, Sanctis dicandi & erigendi templa & altaria, pere-
grinationes religioſæ ad Sanctorum monumenta. De omnibus
his ſpeciatim diſſerit, & horum rituum demonſtrat impietates,
ſimulque varia Scripturæ Sacræ loca ab adverſariorum ſenten-
tiis falſis liberat. Ex ſingulis his Exercitationibus Cl. Auto-
ris egregium ſtudium in pertractando hoc negotio, & aſſeren-
da divina doctrina, apparet, item eruditio haud vulgaris &
lectio frequens illorum Autorum, qui ad hoc pertinent argu-

Digitized by Google

mentum. Nos applaudimus his conatibus, & Cl. Autori ad illa, quæ contra Venerab. *Trombellium* molitur, perficienda vitam & vires comprecamur.

CORNELII MARTINI, LOGICES AC METAPHYSICES in Academia Julia, dum viveret, Profeſſoris celeberrimi, Ἀνέκδοτα, ſive Epiſtolæ, ad familiares ſcriptæ, in quibus multa, ad Philoſophiam, Philologiam, & Theologiam, tam naturalem, quam revelatam, pertinentia, curioſe & ſolide elucidantur, nunc demum ex Αὐτογράφῳ Autoris in lucem protracta, cum Præfatione & vita, Indicibusque neceſſariis, edita, ab HERM. FRIDER. BRAUNSSEN, Magdeburg. S. Præpoſ. & Superint. Cladenſi.

Magdeburgi, literis Godofredi Veteris, 1741, 8.
Plag. 12.

Antequam ad ipſas illas elegantiſſimas & accuratiſſimas Epiſtolas properamus, quam ſubjunctam legimus Cel. Autoris vitam, vel uno obtutu contemplemur, ſcriptis indidem nonnihil lucis accenſum iri, haud ſine ratione judicantes. Conſcripſit illam amici rogatu *Jo. Juſtus von Einem.* Nimirum *Cornelius Martini*, natione Antwerpienſis, in Academiam ſe Juliam juvenis contulit, *Davidis*que *Chytræi*, maximi divinorum oraculorum interpretis, auditor factus, puriorum ſacrorum confeſſionem ampliſſimæ hæreditatis jactura atque exilio redemit. Maximus fuit *Petri Rami* adverſarius, & peculiarem adverſus illum librum conſcripſit. Ab *Henrico Julio*, Duce Brunſuicenſi & Luneburgenſi, A. 1701 ad colloquium Ratisponenſe miſſus, præſentiam ipſius ægre ferenti *Gretſero*, atque interroganti: *Quid Saul inter vates?* promte reſpondit: *Quærit aſinam patris ſui.* Alia eſt hujus generis de hoc viro narratio, quod, cum *Cornelius* initio Profeſſionis ſuæ minus ſe curioſæ juventuti probaſſet, & de eodem revocando conſilia agerentur, ſcito artificio autoritatem ſibi, atque animos ſtudioſorum, conciliarit, dum publice illos invitarit, deſignato quodam in loco adeſſent, ſe autore comparaturi ſibi, qua contra quosvis ictus ſe firmare, & ab his immunes præſtare, queant, artem. Adſunt illi frequentes, &, poſteaquam artem iſtam ex ore fidelis præceptoris didicerant, cum ſummo illum

illum applauſu domum ducunt. Erat autem iſta ars, quam profitebatur, logica, ſolenni tunc Oratione in Annæ monte, qui deinceps *Cornelianus* dictus eſt, ſtudioſæ juventuti commendata. Sed nec ore ſolum, verum pariter ſcriptis editis, doctrinam ſuam manifeſtavit. Inprimis vero præcipuas Philoſophiæ partes, Logicam, Metaphyſicam, Phyſicam, Ethicam, eximia perſpicuitate & *ἀκριβείᾳ*, habitis atque editis in eas Diſſertationibus, breviter elegantique ſtilo expoſuit. E vivis exceſſit die 17 Dec. A. 1621, ætatis quinquageſimo quarto, & *Conr. Horneius* anno ſequenti in Logica docenda illi ſucceſſor datus eſt digniſſimus. Laudatur a *Ge. Calixto* in apparatu Theologiæ, quod cum *Jo. Caſelio* fuerit optimarum literarum decus & columen, ut alias aliorum laudandi formulas taceamus. Non enim opus eſt, ut aliunde petamus, quæ ex his ipſis, quæ ante manus ſunt, Epiſtolis patebunt. Latuerunt illæ juſto diutius inter ſchedulas B. *Andreæ Kinderlingii*, amici *Cornelii* intimi, domeſtici, & convictoris. Deinde, poſt varios caſus, accidit demum, ut optatiſſimum in Venerabili *Einemio* editorem invenirent. Perlegit hic easdem accurate, &, cum multa in iis offenderet, quæ ſolidioris Philoſophiæ fundamentis nixa, nec minus in enodandis quibusdam dubiis ſacris, & ad interpretationem literarum diviniorum pertinentibus, decidendisque ſublimioris cognitionis quæſtionibus, inſignem utilitatem oſtenderent, deſcripſit, & cum literatiſſimis aliquot viris communicavit, qui autores ei fuere, ut publico easdem uſui offerret. Ceterum eo veſtitu apparatuque *Martinum* prodire voluit Noſter, quem ipſe ſibi ſumſerat, nihil ex judicio ſuo mutans, vel emendans. Sunt autem *Epiſtolarum XXXII.* Quarum in prima, ad *Theodorum Guntherum* ſcripta, contra Ramiſtas disputat, & *Ariſtotelicam* Philoſophiam ſerio commendat. Quæ hanc ſequitur, agit de *prædeſtinatione*, & quidem inquiritur, 1) an *Adamus* ab æterno deſtinatus, ut laberetur, & *Chriſtus*, ut eſſet redemtor; 2) an *Chriſtus* opus *Dei* ſummum dicendus; 3) quomodo adhibenda ſint loca *Gal. III, 25, 26,* & *Rom. III, 7*; 4) an cœtus divinitus electus ſit ante fabricam hujus univerſi. *Epiſtola tertia* quatuor tractat momenta: 1) eſſe aliquod ſummum bonum, ſeu finem & perfectionem hominis; 2) quodnam illud ſit; 3) unde malum in natura; 4) unde malum effugiendo ſalutem

Digitized by Google

lutem ſibi procurare homo poſſit. *Quarta* illuſtrat quædam, in præcedente propoſita, e. g. quid ſit frui *Deo*; quid liberum arbitrium; quæ cognitio confuſa & diſtincta. *Quinta* de abſoluto agit decreto. *Sexta* 1) de lapſu *Adami*; 2) an electi poſſint gratia excidere; 3) an *Ariſtoteles* recte de generatione mundi ad æternitatem ejus concludat; 4) de loco & locato; & 5) de influxu ſiderum, exponit. *Septima* 1) perſequitur, quæ de influxu ſiderum dicta fuerant in præcedente; 2) myſterium S. Trinitatis & divinitatem Chriſti ac Spiritus ſancti illuſtrat & probat, de quibus plura *Epiſtola X*, poſtquam VIII de loco *Thomæ*, an pater cauſa filii commode dicatur, & IX de loco *Phil. II, 6 ſeq.* fuerat actum. *Epiſtola XI*, Deum immenſum hoc theatrum condidiſſe, ut nobis æterna felicitas pararetur, aſſerit. *Epiſtola XII* diſputat de ſententia *Cajetani*, ad verba ſacræ Cœnæ quod attinet; *Epiſtola XIII*, qua ratione in extremo die ſtellæ de cœlo ſint caſuræ; *Epiſtola XIV*, ſacram Cœnam maximum eſſe myſterium, adſtruit; *Epiſtola XV* conciliationem *Matthæi* & *Lucæ*, de patre *Joſephi* diſſentire viſorum, exhibet; *Epiſtola XVI* de miſſa Pontificia agit, & qua ratione poſſit S. Cœna ſacrificium incruentum vocari. *Epiſtola XVII* de loco *Petri 1 Ep. III, 19 ſeq.* diſſerit; *Epiſtola XVIII* præbet elogium ac ὑπογραφὴν *Epiſtolæ ad Romanos*, &, quam fidei juſtitiam *Paulus* in ea doceat, declarat; *Epiſtola XIX* reditum mortuorum ad vitam confirmat; *Epiſtola XX*, quid *Deus* ſit, inque triplicem Scholaſticorum viam, Deum cognoſcendi, inquirit; *Epiſtola XXI* alias quæſtiones tractat: 1) an *Moſes* omnium ſcriptorum primus ſit, vel antiquiſſimus; 2) cujus fide & autoritate *Marcus* atque *Lucas* ſcripſerint, cum non ſint Chriſti legati? 3) cur *Paulus Joannem* non alleget; &c. Eſt enim hæc *Epiſtola* & longiſſima, & optima. *Epiſtola XXII* opera creationis conſiderat ex *Gen. I*; *Epiſtola XXIII* de trinitate ex vocabulis, ſapientia, voluntas in Deo, diſquirit; *Epiſtola XXIV* de definitione, ſeu potius deſcriptione, Dei, itemque eſſentia, quædam notat; *Epiſtola XXV* de prædeſtinatione, quæ ſupra dicta erant, illuſtrat; *Epiſtola XXVI* dictum *Jo. VI, 63*: *Caro non prodeſt quidquam*, explicat; *Epiſtola XXVII* de perpetua ſucceſſione in cœtu Romano agit, eamque non eſſe veritatis argumentum, oſtendit; *Epiſtola XXVIII* narrat, quæ Autor in colloquio Ratisbonenſi cum Jeſuita *Tannero* de judice controverſiarum ex loco *Deut. XII, 32*, diſputarit; *Epiſtola XXIX* Logicam delineat; *Epiſtola XXX* Phyſicam; *Epiſtola XXXI* inſtitutionem adoleſcentis in Logica, & denique *Epiſtola XXXII* inſtitutionem Principis. Vel ex hoc ipſo, quem collegimus, argumentorum indice apparet, nec fruſtra locaſſe operam ſuam Venerabilem Editorem, nec plurimas deeſſe rationes, quæ Epiſtolas illas commendent lectoribus atque inſinuent.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Martii. Anno MDCCXLV.
Pars I.

Leben und denckwürdige Thaten Herrn Richards, erwehlten Römiſchen Kayſers, Grafens von Cornwall und Poitou, ꝛc.

id eſt,

VITA ET RES GESTÆ MEMORABILES DOMINI Richardi, electi Romanorum Imperatoris, Comitis Cornubienſis & Pictavienſis, tribus Libris deſcriptæ a GEORGIO CHRISTIANO GEBAUERO.

Lipſiæ, impenſis Caſparis Fritſchii, 1744, 4 maj.

Alph. 4 plag. 2.

Magni interregni hiſtoriam, perplexam valde difficilemque, tam feliciter evolvit, tamque docte expoſuit, Vir Illuſtris, Georgiæ Auguſtæ ornamentum, *Gebauerus*, ut non ſolum magno ingenio, ſed & induſtriæ prorſus incredibili, gratia habenda videatur. Diplomatum enim fide nixus Autor longe celeberrimus, ex limpidiſſimis fontibus bene multa hauſit, ante ipſum cognita nemini. Nimis operoſum foret, hos Annales *Richardinos*, ubi cuncta per annorum ſeriem tradita ſunt, vel per ſumma capita recenſere. Pauca igitur & præcipua ex prioribus *duobus Libris* delibabimus, quorum *primus* res *Richardi* ab anno Seculi decimi tertii nono, qui eidem natalis fuit, ad annum ejusdem Seculi quinquageſimum ſepti-

Digitized by Google

mum, quo imperiale ſolium conſcendit, complectitur; *alter* res a *Richardo* Cæſare geſtas uſque ad annum ſupra milleſimum ducenteſimum ſecundum & ſeptuageſimum perſequitur. *Richardus*, *Joannis*, Angliæ Regis, & *Iſabellæ*, Engoliſmenſis, filius natu ſecundus, *Henrici III* frater, regiis in tenella ætate moribus imbutus, ſpem de ſe conceptam A. 1226 primum reapſe demonſtravit, quo anno & militari cingulo a fratre ornatus, & Comitis Cornubienſis & Pictavienſis dignitate cohoneſtatus, cum exercitu in Vaſconiam abiit, multisque fortiter geſtis, maxime in obſidione munitiſſimi caſtri Riolenſis, clarus, poſt pacatam provinciam anno ſequenti in Angliam rediit. Poſt liticulam cum fratre *Henrico*, magno regni commodo, amice compoſitam, & poſt ſtrenuam operam eidem in expeditione Britannica navatam, redux primas celebravit nuptias A. 1232 cum pulcherrima fœmina vidua, *Iſabella*, Comitis Pembrocenſis ſorore, neutiquam ſteriles, ſed nec ex omni parte beatas, quod filiorum, inde ſuſceptorum, alter, *Joannes*, præmaturo fato ſit exſtinctus, alter *Henricus*, ut in *Libro ſecundo* uberius narratur, patri viventi ſceleſtiſſimo facinore ereptus ſit. Annus 1236 duplici connubio fuit inſignis, *Henrici* fratris cum *Eleonora*, Provinciæ Comite, & *Friderici II* Imperatoris cum *Iſabella*, *Richardi* ſorore; quo ipſo factum eſt, ut & ob egregias animi dotes valde carus eſſet auguſtiſſimo affini, & eidem ad ſecundas nuptias via aperiretur. Amiſit enim *Iſabellam* ſuam puerperam, & recens natum filium, ante *Richardus*, quam fortiſſimum conſilium & votum, cruce ſuſcepta in Orientem navigandi, resque Chriſtianorum, ibidem valde prolapſas, erigendi, exequi poſſet. Adiit celeberrimam expeditionem cum ſplendido ſtrenuoque comitatu A. 1240, terra marique ſat fauſto itinere uſus in itu & reditu. In terra ſancta autem cunctis Chriſti militibus ſtipendia exſolvit, Aſcalonem validiſſime ſplendidiſſimeque munivit, mox Babyloniæ Suldano petenti pacem dedit, conditionibus ſane præclaris, & reſtituendis rebus Chriſtianorum, ſi inteſtina diſſidia abfuiſſent, valde idoneis. Rebus pacatis, & captivis illuſtribus nobiliſſimis-

que

Digitized by Google

que e manu Suldani receptis, oſſibus etiam occiſorum apud Gazam ſumma cum pietate humatis, in Occidentem rediit, *Fridericum* Imperatorem inviſit, maximo honore & amore ab Auguſtis exceptus, diſſidium inter Imperium & Sacerdotium componere anniſus, Angliæ tandem ſuæ reſtitutus eſt, in eo tamen infelix, quod triſtis nuntius de ſororis Imperatricis morte inopinata, ut conjicit Autor, in ipſo adhuc itinere eum ſit aſſecutus. Iter ſacrum excepit expeditio Gallica, in qua comes fratri præclaram prorſus operam navavit, ſed neutiquam grato & memori; quæ diſſidia tandem novum vinculum, nuptiæ *Richardi* ſecundæ, cum *Sanctia*, Provinciæ Comite, fratris ſui uxoris ſorore, A. 1243 ſplendidiſſime celebratæ, funditus ſuſtulerunt. Non deſtitit *Richardus* bene de fratre, de regno, de eccleſia, mereri. S. *Edmundi* patrocinium magni faciens, iter A. 1247 Pontiniacum fecit, Regi fratri nunquam non cum militari, tum burſali, ſervitio adſuit, magnifico comitatu A. 1250 Lugdunum ad Papam *Innocentium IV* abiit, maximo ibidem habitus in honore, Cœnobium Ciſtercienſium monachorum Haylenſe, regio ſumtu exſtructum, plus quam regio apparatu A. 1251 inaugurari fecit, utriusque Siciliæ coronam, a Pontifice oblatam, ut acutius meditanti Autori veriſimillimum videtur, renuit, illius pietatis præmium, Imperiale faſtigium, A. 1256 tulit. Longum foret, nec tamen exhaurire liceret, quæ hic de Imperii Romani ſtatu, de cauſis, quæ *Conrado*, Colonienſi, & melioribus Collegis Electoribus perſuaſerunt, ut apicem ſacratiſſimum *Richardo* offerrent, de Comitiis electionis, de *Arnoldi*, Trevirenſis, pro *Alphonſo*, Caſtellano, machinationibus, de *Richardi* prudentia, magnanimitate, ſplendore, felicitate, hic traduntur, rectius in ipſo libro perluſtranda & ponderanda. *Libro ſecundo* pleraque dubia huc uſque, incerta, incognita, panduntur, maxime autem, *Richardum* neutiquam pauperem ſpoliatumque e Germania aufugiſſe, ſed, quoties res Imperii flagitabant, Anglicanæ autem patiebantur, eundem rediiſſe, hocque quater factum eſſe, ſole meridiano clarioribus ſcriptorum locis, monumentorum editorum ineditorumque robore, firmatur. Adiit *Richardus* Germaniam

A. 1257, redux factus in Angliam A. 1259. Inter Diplomata, hanc præſentiam illuſtrantia, eſt Walkenriedenſe, huc uſque ineditum, Illuſtriſſimi *Munchhuſii* autoritate ac ſumtu affabre æri inciſum, non leve Operis alias etiam ornatiſſimi ornamentum. Adiit *Richardus* Germaniam ſecundum A. 1260, eodem anno in Angliam reverſus. Firmant hanc præſentiam tria Diplomata inedita. Tertium *Richardus* Germaniam petiit A. 1262, repetiit Angliam A. 1263. Hanc præſentiam quatuor Diplomata inedita corroborant. Poſt bella Angliæ civilia, hic luculenter deſcripta, duramque *Richardi* Cæſaris captivitatem; poſt graviſſimam litem, *Richardo* & *Alphonſo*, Caſtellano, Romæ, licet incaſſum, intentatam, quam hic ita deſcriptam invenies, ut non modo Hiſtoricum, ſed etiam JCtum, agnoſcas, quartum A. 1268 rediit in Germaniam Auguſtus, ſuæ libertati reſtitutus, & tantum abfuit, ut de Imperiali *Richardi* autoritate ulla dubitatio oriretur, ut non ſit alia ejus in Imperio præſentia, quæ tam illuſtribus operibus eniteat. Comitia enim habuit Wormatiæ, Ungeldum in urbe abolevit, pacem provincialem condidit, vectigalia Rhenana, noviter & per injuriam mercatoribus impoſita, deſtruxit, *Philippo Falkenſteinio* de reſtitutis Inſignibus Imperii apocha proſpexit, Cœnobio Arnsbergenſi, Decano & Capitularibus S. *Bartholomæi* Francofurtenſibus, *Diethero*, Comiti Cattimelibocenſi, gratias contulit, pulcherrimam denique *Falkenſteiniam*, *Beatricem* nomine, ipſe ab A. 1260 viduus Lutiæ Cæſareæ auguſto connubio ſibi copulavit, & lætus lætam A. 1269 in Angliam deduxit. Nec in ipſa Anglia deſiit res imperii moderari, ut Diplomata teſtantur, quamvis negandum non ſit, plurimum Principis juventutis, filii *Henrici*, fortiſſimi prudentiſſimique Herois, aſſaſſinium, Viterbii a *Montfortiis* A. 1271 perpetratum, & hic luculentiſſime deſcriptum, patris animum afflixiſſe, ita ut, hoc eodem anno exeunte, in graviſſimum morbum, paralyſin acutiſſimam, prolapſus, vere anni ſequentis ineunte, exſpiraverit, filio *Edmundo de Alemannia*, cujus res ab Autore adjiciuntur, hærede ex aſſe ſuperſtite. Sepultus autem fuit in cœnobio Hayles, de quo ſupra dictum fuit, vita Princeps dignus longiſſima. Sed progrediendum

Digitized by Google

grediendum eſt ad *Librum III*, cujus capita hunc in modum inſcribuntur: I integra Collectio omnium Diplomatum, a *Richardo*, Imperatore Romano-Germanico, editorum. II Disquiſitio, qua literas *Richardinas*, in quibus Regi *Ottocaro* Auſtria & Stiria, tanquam feuda, conceduntur, æque ac confirmationem *Carolinam*, (quæ documenta a *Goldaſto* publicata ſunt,) genuinas veraſque eſſe, ſolidis evincitur argumentis. III Sepultura Interregni, vel catalogus CXXXVIII Statuum Imperii, *Richardo* addictorum, præmiſſa refutatione fabulæ de interregno. IV Memorabilis narratio, Diplomatibus, antea nunquam editis, firmata, de diffidatione, A. 1260 inter Welfos Florentiæ & Gibellinos Sienæ cives ſuſcepta. V Literæ mutuæ *Innocentii IV* & Imperatoris *Ottonis*. VI Septem Tabulæ genealogicæ, quarum ultima idoneis teſtimoniis adornata eſt: 1) Genealogia regiæ domus Anglicæ; 2) Genealogia *Iſabellæ*, uxoris Regis *Joannis*; 3) Genealogia Comitis *Simonis* Leiceſtrienſis; 4) Genealogia Imperatoris *Richardi*; 5) Genealogia primæ conjugis *Iſabellæ Pembrockianæ*; 6) Genealogia ſecundæ conjugis *Sanctiæ*; 7) Genealogia tertiæ conjugis *Beatricis*. Cum vero præclara hæc rerum argumenta, ad unum omnia, curate, ſolide, & fuſe, explicata ſint; enarrare iſta nobis non licet, arctis limitibus, pro inſtituti ratione, circumſcriptis. Hinc animus eſt, tantum excitare nonnullas præ ceteris memorabiles notulas, paſſim in Opere Illuſtris *Gebaueri* obvias. Forte neminem pœnitebit legiſſe, quæ *pag. 12 not. z* de *mala tolta*, vectigalis ſpecie, traduntur; quæ *pag. 32 not. t* de copioſarum comarum tricis cæruleis *Iſabellæ*, primæ conjugis *Richardinæ*, locutione apud *Matthæum Pariſ.* obvia, afferuntur; quæ *pag. 41 not. d* de ruderibus munitionum Aſcaloniticarum magnificis ex *Arvieuxii Memoriis* obſervantur; quæ de liberalitate *Richardi* in pias cauſas *pag. 63 not. k* coacervantur; quæ *pag. 87 not. a* pro *Richardo* contra *Rapinum Thoiraſium* diſputantur; quæ *pag. 111 not. a* de Piſana electione *Alphonſi* in Regem Romanorum allegantur; quæ *pag. 143 not. l* adverſus *Guttetum de Mixigia* dicuntur; quæ *pag. 196 not. k* de *Richardi* captivitate diſputantur; quæ *pag. 227 not. p* refel-

Digitized by Google

lendo *Bzovio* idonea conferuntur; quæ *pag. 259 not. t* & *pag. 301 not. 3* in *Thoma Wikes* ingenioſe emendantur; quæ *pag. 356* ad illuſtrandum Diploma XIV adhibentur; quæ *pag. 490* de *Hildebaldo*, Archiepiſcopo Bremenſi, & *pag. 545* de Hanſa Teutonica, traduntur. Hæc dicta ſunto de cedro dignisſimo Opere Ill. *Gebaueri*. Ex ungue leonem judicare, & ex quavis pagina induſtriam admirabilem atque eruditionem Cel. Autoris, nemo non perſpicere poterit cum maxima voluptate. Orationis igitur filum abrumpimus, remiſſuri æquos rerum æſtimatores ad diligentem libri hujus præſtantiſſimi lectionem.

HISTOIRE DE GUILLAUME LE CONQUERANT, Duc de Normandie & Roi d'Angleterre, &c.

id eſt,

*HISTORIA DE GUILIELMO CONQUÆSTORE, Duce Normandiæ ac Rege Angliæ, Autore Abbate P***.*

Tomi III.

Pariſiis, apud Prault, filium, 1742, 8.

Alph. 1 plag. 13½.

Normanni, ex quo in Neuſtriam Seculo IX ſeſe infuderunt, viribus ac amplitudine adeo invaluerunt, ut Regibus Galliarum ſæpius fuerint formidabiles, ac contra inſultus hoſtium præſidio & munimento. Dux certe *Robertus Henrico I* Regi ſecuritatem perveniendi ad regnum aſſeruit, vindicando ipſum a conſiliis infeſtis *Conſtantiæ* matris ac fratris *Roberti*. Sunt, qui *Roberto* illi Normannico crimen veneni, quo fratrem natu maximum ſuſtulerit, objicere ſuſtinuerunt. At, illam ſuſpicionem eſſe injuſtam, minusque comprobatam argumentis, Ven. Abbas monet, qui ſtilo & perſpicuo, & Hiſtoricum decente, uſus fuit, nec tamen teſtimonia Autorum ætatis mediæ, e quibus ſua hauſit, in medium attulit. In convivio *Roberti* Ducis virgo Burgundica *Harlotta* placuit præter opinionem ſuam *Roberto*,

Tom. I pag. 2.

ac

ac vindictam, qua exarſerat Dux in nobiles civesque ferarum fures, ſaltationum ſuarum ac lachrymarum modulis avertit. Angli hoc cognomine adhuc exinde virgines diſſolutiores appellant *Harlottas*. *Roberto* ea adeo ſe approbavit, ut illam amore ſuo ſecreto exiſtimaverit dignam, proceribus ſignificans tandem, ſe filium, ex ea forte naſciturum, pro ſucceſſore & hærede ſuo reputaturum. Ipſa tandem feliciter peperit *Guilielmum*. Pag. 7. Hunc pater *Robertus* fratri ſuo *Malgerio*, Archiepiſcopo Rothomagenſi, tradidit a teneris unguiculis formandum virtutibus, literisque imbuendum, Principe tanto haud indignis. *Harlotta* ex *Roberto* præterea ſuſcepit filium *Odonem*, Epiſcopum poſtea Bajocarum, duasque filias, quarum prior Comiti Almalenſi, ac poſterior Comiti Albermarlenſi, nupſit. Commendavit *Robertus* proceribus *Guilielmum* ſuum tanquam ſucceſſorem, atque, eis, qui repugnabant huic deſtinationi, pacatis, Hieroſolymam peregre abiit. *Alanus*, Dux Britanniæ, 11. cliens fiduciarius *Roberti* & agnatus, ipſo abſente tutelam Principis juventutis, ac adminiſtrationem imperii Normandiæ, obiit. *Guilielmum* ipſum *Robertus*, antequam diſcederet, Pariſios tranſtulit, Regique Galliarum veluti depoſitum multo pretioſiſſimum credidit. Cum vero *Alanus* rigido in Normannos dominatu ſibi contraheret omnium odia; parum abfuit, quin ipſe vita orbaretur. In carcerem certe conjectus fuit. *Rogerii* 13. *Tosny* vitam & virtutis bellicæ ſpecimina Ven. Abbas in hunc locum tranſtulit, adductus ea, quam *Tosny* concitavit, abſente *Roberto*, ſeditione. Inter hæc *Robertus*, e Palæſtina reverſurus, hæſit ac deceſſit Nicææ. Tum vero Normandici pro- 30. ceres lacertos ſuos cœperunt commovere, anteſignano eodem *Tosnyo*. Nec conquievit Rex Galliarum *Henricus*. *Wilhelmo* 39. enim ſuis reddito, expugnavit ipſe Normandiæ aliquot urbes, nominatim Tillieres, Argentan, Falaiſe. Quo facto, *Tosnius* arma ſua in hunc convertit. Hoc autem repulſo ac quieſcente, ipſe animum ad quærendum ſibi Ducatum Normandiæ applicavit, exitu infelici. Ipſe enim, quem Autores vocant Co- 45. mitem ſtabuli, conatis ejus ſeſe ubique objecit, & *Tosnyi* audacia non modo non obfuit rebus *Wilhelmi* adhuc adoleſcentis,

ſed

Digitized by Google

ſed etiam profuit maximopere. Ita Deus eſt terræ judex, ac ſeſe talem nonnunquam ratione evidenti demonſtrat. *Tosny* tandem, victus prælio, temeritatis ſuæ cruentas dedit pœnas, nec
Pag. 49. ei ſupervixit. Mater *Guilielmi*, *Harlotta*, Comite Stabuli ita ſtatuente, nupſit deinde *Guilleberto Creſpiaco*, ne quid vilioris famæ ei porro adhæreret. Nulli pepercit operæ Ven. Abbas, ut indolem egregiam, magnarumque rerum geſtarum præ-
52. ſagia, quibus *Wilhelmus* Dux peradoleſcens eluxit, delineata ad vivum exhiberet. Nec omiſit in eo notare avaritiam, vindictæque cupiditatem, ac ambitionem. *Tosnyo* interfecto, ſalutem dignitatemque ſuam periclitatus fuit *Guilielmus*, Comes
55. Arcenſis, *Richardi II* Ducis filius, *Wilhelmi Conquæſtoris* patruus, ſpectans opem *Henrici*, Galliarum Regis. At, antequam auxilia Regis accurrerent, *Wilhelmus* Dux patruum arceſſivit Rothomagum, ac venire recuſantem copiis inſtructis petivit.
61. Inter hæc occurrendum ratus copiis *Henrici*, arte *Rogerii*, Comitis Bellemontani, exercitum Regis paſſim attrivit ac devicit.
70. Poſthæc exarſit denuo bellum inteſtinum, *Grimontio* autore, qui *Guidoni* Burgundico ſpem regni inſpiraverat. Morio *Wilhelmo* Duci prænuntiavit, qua arte a conjuratis hic proxima nocte opprimendus eſſet. Hinc *Wilhelmo* res fuit cum Comite Andegavenſi ac *Domfrontio*. *Mathildem*, Comitis Flandriæ filiam, rebus pacatis uxorem duxit. Comitis nomen ac annum
109. nuptialem Abbas ſignificare omiſit. Nec lectores deſiderabuntur, quibus minus probabitur neglectus chronologicæ ſeriei, quem Abbas ſe haud indignum fore exiſtimavit. Intexuit ſubinde verba Chronicorum, ante ducentos annos, & quod occurrit, ſcriptorum. *Malgerii* Archiepiſcopi vitam ad extremum libidinoſam, ac mollitie refertam, ita expoſuit, ut lector non poſſit non cineres viri ſacris deſtinati abhorrere ac dete-
121. ſtari. Operæ pretium foret hic repetere bellum, quo Dux Normannorum *Wilhelmus* cum Rege Galliarum fuit implicatus. At inſtant majora. Id lubet meminiſſe, Normannorum a parte victoriam, quam reliqua momenta reſpiciebant, ſtetiſſe haud incruentam, Regem vero exinde ſupra bonum ac honeſtum nocte inſecuta fuiſſe perculſum, Normanniaque relicta, Duci

Digitized by Google

Duci caſtrum Tillieres reddidiſſe, haud obſtiturum, quo minus Duci integrum eſſet, jus ſuum a Comite Andegavenſi exigere, pœnamque ab eodem expetere, vindictæ plenam. Inſerit hoc loco Ven. Autor originem demigrationis Normannorum quorundam, in tractum Beneventanum ſuſceptæ ab *Oſmento Drencoto*, equite Normannico, qui fuga ſibi conſuluerat, ex quo, Duce inſpectante, in venatione equitem *Wilbelmum Repoſtellum* ferro interemerat. Normanni, in Apuliam primum translati, ſtipendia fecerunt ſub Duce Salernitano *Wainachio*, ſequentes auſpicia præfecti ſui *Turſtini*, meritis admodum inſignis. *Turſtino* exſtincto, Normannis præfuerunt *Ranulphus* ac *Richardus*. *Tancredus*, eorum ſucceſſor, pietate juxta ac virtute bellica inclytus, res Normannorum in Apulia demum in ordinem redegit. Incidunt hæc in initia Seculi undecimi. Cur vero notis chronologicis Ven. Autor expoſitionem ſuam diſtinguere omiſerit, cauſa nobis prorſus eſt ignota. Copioſior ipſe eſt in beneficentiæ laudibus, quam Dux equitesque Normanniæ in exſtruendis cœnobiis piisque donis demonſtrarunt. Nec obliviſcitur familiarum illuſtrium, ſi forte in origines earum inciderit. Abbatem *Robertum Grentemesnilenſem*, acrem ingenio, pervicacem, & ſcurrilia ſectantem, contentioſum, rixarumque amatorem, jure meritoque notat. Ille enim, Ducis minas expaveſcens, Romam abiit conqueſtum de Duce. *Nicolaus* Papa per duos curiæ ſuæ purpuratos juſſit eum in cœnobii præfecturam reduci. Reſpondit revertenti Dux, ni ocyus euro ſeſe e conſpectu ipſius proriperet, Abbatem e prima ſilvæ arbore ſuſpenſum iri. Hic itaque ſeceſſit in fanum S. *Dionyſii*, minaturus ſucceſſori ſuo *Osbornio*, quem Dux in illius locum ſurrogaverat, immo *Osbornium* a grege civitatis ſacræ exterminaturus, & ſodales olim ſuos de præfectura Abbatis novi evocaturus. Dux, quemadmodum purpuratos, de quibus diximus, vultu exceperat parum benigno, ita Abbatis iras ita ultus eſt, ut permitteret proceribus licentiam, donata a majoribus prædia reditusque adjectos repetendi. Sicut enim Dux *Guilielmus* a tuendis viris ſacris erat alienus; ita idem eos ab imperio turbisque ciendis volebat eſſe ſejunctiſſimos. Exſtitit

Pag. 128. 131. 136. 138. 141.

O tunc

tunc temporis intra Normanniam hæreſis, orta per fœminam, quæ, mundum fuiſſe & fore ſempiternum, dictitabat, addens, pœnis æternis haud fore locum. Cœperant Clerici, inprimis
Pag. 148. Aureliæ, hiſce opinionibus pretium ponere. Acceſſerant hiſce malis conventicula & veneficia nocturna, diſſolutiori vitæ adjuncta. Rex & Regina Galliarum profecti fuerunt Aureliam, eosque in vincula duci juſſerunt, quorum hæreſis innotuerat,
151. Concilium cogebatur, & Epiſcopus Bellovacenſis exquirebat ſolicite, quicquid affectatores alebant monſtri. Clericos, dediſcere nugas, & ad frugem redire, recuſantes, aſſeſſores Concilii pœnam temeritatis igne juſſerunt luere. Eadem ſeveritate per Galliam meridionalem & Normanniam in reos expromta, reviruit quies. *Herbertus*, Comes Cemanenſis, improlis obie-
153. rat. Hæreditati ejus inhiabat Comes Andegavenſis. At Dux *Guilielmus* ſpes ejus occupaverat, Comitatu Cemanenſi in ditionem ſuam celerrime redacto. At ſupervenit *Herberti* affinis, quocum Comes Andegavenſis *Martellus* ſocietatem iniit, ac, auxiliis præmunitus, Cenomanum occupavit. Advolavit denuo Dux, ac Cenomani rurſum expugnati mœnia deſtruxit. *Henricus* Rex inter hæc filium *Philippum* in comitiis Rhemenſibus ſocium regni ſibi allegit, eique diadema regale juſſit impo-
157. ni. Non videtur eis interfuiſſe Dux *Wilhelmus*. Nec certum eſt, quo tempore XII Galliæ Pares ſint conſtituti. P. *Daniel*, conſtitutionem hanc *Henrico* Rege poſteriorem fuiſſe, exiſtimavit. At videtur diſſentire Noſter. *Henricus* Rex *Balduinum*
160. *V*, Comitem Flandriæ, pupilli ſucceſſoris tutorem conſtituit, affinem quippe ſuum, Ducisque Normanniæ ſocerum. Hiſce Ven. Abbas amœnam ſubjunxit de caſtitate ac juſtitia Ducis commemorationem, juvenibus gratiorem, quam decrepitis.
169. *Rapinus* tamen, Ducem quo minus ab omni venere vaga abſolvat, ſenſit ſeſe impeditum. Tandem Noſter laborem ſuum ad vincula deducit, quibus Angliæ Reges jam antea cum Ducibus Normanniæ conjuncti fuerunt. *Richardi* enim *II*, Ducis, ſoror
173. *Emma* nupſit *Ethelredo*, Anglorum Regi, ac ex eo ſuſcepit filios *Alfredum* & *Eduardum*. *Robertus*, eos in regnum reducturus, ſpe ac conatis ſuis excidit. *Canutus* duxit in matrimonium

Digitized by Google

monium alterum matrem ipſorum, *Emmam.* Ipſa autem, marito defuncto, filio ſuo inde procreato, cui erat *Canuto* nomen, omne regnum haud valuit acquirere. Animum igitur ad filios, ex priori thalamo ſuſceptos, appulit. At ne ſic quidem ſibi ſuisque conſuluit. *Guilielmo* ſcilicet Deus erat uſurus ad Anglos ſubigendos, Danosque profligandos. Nobis jam non licet addere ea, quæ ad exitum vitæ *Wilhelmi* uſque ſpectant. Lectori ſufficiet id, quod ex libro, pragmatice ſcripto, inſtar ſpeciminis attulimus. Pag. 192.

P. C. ANSALDI, O. P. DE DIIS MULTARUM gentium Romam evocatis, ſive de obtinente olim apud Romanos Deorum præſidum in oppugnationibus urbium evocatione, Liber ſingularis.

Brixiæ, 1743, 8 maj.

Plag. 10½.

Argumentum, quod libro hoc ſingulari perſequitur Autor doctiſſimus, ex intimis antiquitatum Romanarum receſſibus petitum eſt, eoque minus deerit inſtituto huic commendatio, quo major eſt rei dignitas, quam ab aliis meminimus parcius examinatam eſſe. Indagatur enim ritus ille veterum Quiritium, quo, in oppugnanda urbe aliqua, ubi jam extrema tentanda erant, *Deos* urbis illius *tutelares*, certis uſi carminibus & verbis, in alias *evocabant* ſedes, idque partim ideo, quod, eorum tutela munitam urbem capi difficulter poſſe, prævidebant, partim quod, capta urbe ejusque ſimulacris, Deos ipſos, velut mancipia, captivos teneri, haud convenire arbitrabantur. *Capite primo* doctiſſimus Autor enarrat ſcriptores illos, quorum in libris veſtigia moris hujus clariſſima occurrunt. Excitantur *Plinius Lib. XXVIII Hiſt. Nat. Cap. 9*, *Macrobius Saturnal. Lib. III Cap. 19*, & *Feſtus* in Voc. *Peregrina ſacra.* Dimiſſis recentioribus, *Alexandro Neapolitano*, *Roſino*, *Ormanico*, *Rollino*, aliis, antiquorum tantum ratio habetur. Provocatur ad ea, quæ canunt de obſidione Trojæ *Virgilius Æneid. Lib. II*,

de bello civili inter *Cæſarem* & *Pompejum Horatius Carmin. Lib. II*, de obſidione Capitolii per Gallos *Ovidius Faſtor. Lib. VI*, de oppugnata Lemno *Statius Lib. V Thebaid.* de oppugnatis Thebis idem *Lib. VII* & *X*, aliique Poetarum, qui locis excitatis ritus hujus ubique veſtigia relinquunt. Adduntur Hiſtorici, inprimis *Tacitus*, de Hieroſolymis, a Romanis obſeſſis, *Lib. V Hiſtor. Cap. 3* commentatus. Varia ſubnectuntur ex *Barclajo* de eodem ritu. His præmiſſis, *Capite ſecundo* inquiritur, quid moverit Romanos, ut ſibi perſuaderent, poſſe Deos evocatos, immotis eorum ſimulacris, ex urbibus excedere. Declaratur copioſe, qua ratione, Deorum ſignis, ritu ſolenni conſecratis, Deum aliquem, illiusque virtutem, inſidere, conſtanter fuerit creditum, quid ſenſerint Romani de ἐνοικήσει Deorum in ipſorum ſimulacris, diverſo modo multaque arte factis. Advocatur huc & ea Romanorum opinio, qua, imminente urbis excidio, vel infortunio alio majori, templorum fores & adyta ſponte reſilire, nulla hominum vi admota, eosque, ibi conſecratos, inde diſcedere, vulgo exiſtimabatur. Venitur ad alia plura, quæ prætereunda ducimus. *Capite tertio* operoſe diſputatur, quibusnam ritus illius origo vindicanda ſit, atque utrum ille mos & aliis, præter Romanam, gentibus fuerit uſitatus. Diſceſſio fit a *Voſſio*, qui Romanorum ſacra vel ab Albanis, vel ab Oſca, vel a Thuſcis, repetit, tutiorque videtur Autori ſententia *Tullii Orat. de Haruſp. Reſponſis*, & *Valerii Maximi Lib. I Cap. 1*, qui, ut reliquarum ſtatarum ac ſolennium apud Romanos cerimoniarum, ſic & evocationis Deorum, originem revocant ad Pontificatum, ſive ad ſcientiam Pontificum Romanorum. Duas inprimis exſtare cauſas, judicat, quibus inductus quis, opinionem illam ad Romanos a finitimis migraſſe gentibus, exiſtimare poſſit. Harum unam dicit opinionem nonnullorum de ritu hoc artibus magicis ac præſtigiis accenſendo, cujusmodi artes apud populos, Romanis finitimos, obtinuiſſe conſtat. Alteram, eum Romanorum ritum, quo Deum Romæ tutelarem, & Latinum ipſius urbis nomen, coram aliis celabant, ne, divulgato tutelæ ſuæ nomine, hoſtium evocationi

liberius

liberius ſe ipſi exponerent. Id quod conſimiliter finitimarum gentium moribus conforme dicit. Ad utramque earum Autor Clariſſ. fuſe reſpondet. Quo negotio defunctus, oppugnare ſtudet *Ormanicum*, qui evocationis Deorum veſtigia quædam conſpicatur in hiſtoria arcæ, a Philiſtæis captæ, ex eaque illam repetendam ducit, in libro *de Veter. Relig. Camul.* Tuetur igitur ſententiam, quam ſemel eſt ingreſſus, & Romanis proprium fuiſſe ritum, & ad eos a nullo alio populo tranſiiſſe. Fuerit forſitan operæ pretium, eam in quæſtionem ſingulari ſtudio inquirere, utrum apud gentem etiam aliam, inprimis Romana antiquiorem, nullum plane moris hujus veſtigium ſpectetur, quod *Capite* hoc negat Doctiſſ. Autor. Profecto, *Perſis* atque *Ægyptiis* haud ignotam fuiſſe Deorum evocandorum rationem, e loco *Alexandri ab Alexandro Lib. VI Genial. Dier. Cap. 4* conficitur. *Græcos* plane excludendos nemo dixerit, niſi prius conſtet, eum antiquitatum Græcarum ex aſſe gnarum eſſe. Et, ſi ſana eſt ſententia, viris probata doctiſſimis, quod inſtituta gentis Hebrææ ad Ægyptiam, Ægyptiæ ad Græcam, Græcæ ad Romanam, migraverint, conjecerit quis, opinamur, haud inſcite, Quirites vel hujus ritus originem Helladi acceptam referre, inprimis cum clariſſimus ſit locus *Diodori* de Tyriis, qui, *Alexandro M.* Tyrum obſidente, ſimulacrum *Apollinis* aureis catenis baſi alligabant, Dei hujus ex urbe ſua diſceſſionem veriti, *Lib. XVII Biblioth. pag. 520* ed. *Rhodom.* Sed expendendum etiam tum foret, utrum ſilentium *Plutarchi*, qui, cum Græca cum Romanis conjungere ſoleat, quando de evocatione Deorum dicit, ſolius gentis Romanæ meminit, ac Romanorum duntaxat teſtimoniis utitur, ſententiæ eidem vere adverſetur. *Capite quarto* neceſſitas evocationis Deorum evincitur e jure Romanorum bellico, & uberius oſtenditur, urbium apud Romanos deditionem conjunctam ſemper fuiſſe cum deditione ſacrorum. Capta enim urbe, captos inde victosque Deos deportandos fuiſſe, ſtabilitur autoritate *Livii*, variis ex locis. Sub incudem vocatur locus quidam *Grotii* de *J. B. & P. Lib. III Cap. 5*, quem neglexiſſe, *Anſaldus* docet, ritum evocationis bellicæ, ad

quem neceſſario reſpiciendum ibi fuerit. *Capite quinto* id agit, ut demonſtret, evocationis ope egregie locupletatum fuiſſe Romanorum ærarium. Cum Deorum enim ſtatuis multa alia ablata fuiſſe refert, obeliſcos, pyramides, clypeos, laminas, haſtas, galeas, gemmas, aulæa, toreumata, thenſas, thuribula, tripodas, plura, ex auro argentoque confecta, omnem etiam pecuniam, ſacram & profanam, publicam & privatam, quæ aſſervata in templis, in ciſternis ſacris, & quicquid ad Deos pertinebat, ritu bellico evocatum. Hæc omnia, addit, victorum juris eſſe facta, & cum ipſis Deorum ſimulacris Romam aſportata. *Capite ſexto* multis argumentis evincitur, tutelarium Numinum evocationem locum obtinere inter arcana imperii in Republica Romanorum. *Capite ſeptimo* commemorantur Dii, a Romanis olim ex urbibus obſeſſis evocati, quos tamen enumerari poſſe, Cl. Autor negat, quanquam magnum eorum numerum e multis ſcriptorum teſtimoniis eliciat. In his occurrit locus ex *Minutii Octavio*, ubi Deus Judæorum, tempore obſidionis Hieroſolymitanæ, evocatus, captus, victus, triumphatus, perhibetur, dignus, qui curatius expendatur. A Diis, qui evocati, venitur ad carmina, quorum ope evocatio peracta. Hujusmodi carminum bellicorum multa afferuntur genera, quæ fide ſcriptorum veterum conſignata ſunt. Quas tamen cerimonias omnes ſucceſſu temporum abrogatas fuiſſe, ut bellici fecialium ritus, atque alia, recte ſubjicitur. *Capite octavo*, vel ultimo, agitatur quæſtio, utrum evocationis ritui vel leges quædam Romanæ, vel dicta quædam & facta Romanorum, adverſentur. Negatur utrumque. Ex legibus potiſſimum advocatur ea, quæ prohibebat Romanos, ne peregrina inveherent Numina, neque externos amplecterentur gentium ritus. Ex factis afferuntur deſtructa a Senatu Romano fana *Iſidis* ac *Serapidis*, quæ ædificata a nonnullis fuerant. Præterea mentio injicitur de ſacra *Proſerpinæ* pecunia, a militibus Romanis rapta, juſſu vero Senatus Romani dupla in locum ſuum repoſita. Cum his omnibus ritum illum componi poſſe, docte evincit. Hæc, quæ compendiaria ratione a nobis decerpta ſunt, incendere

poſſunt

Digitized by Google

poſſunt ſtudium Lectorum, ut librum ipſum majori diligentia examinandum ſumant, examinatumque in ſuccum & ſanguinem convertant.

LETTRE DE MONSIEUR *** CHIRURGIEN DE PROvince, à Monſieur ***, Maitre Chirurgien de Paris, au ſujet de la Remarque pag. 249 de l' Edition du Traité des Operations de Dionis, augmentée de Remarques importantes par M. LA FAYE, Maitre Chirurgien de Paris.

hoc eſt,

*EPISTOLA DOMINI ***, CHIRURGI PROVINcialis, ad Dominum ***, Chirurgiæ Magiſtrum Pariſienſem, occaſione Animadverſionis pag. 249 libri Dionyſii de operationibus chirurgicis, ex editione Domini LA FAYE, Magiſtri Chirurgiæ Pariſienſis, qui eum librum obſervationibus admodum utilibus auxit.*

Pariſiis, apud Lebretonum, 1740, 8.

Plag. 2.

OBSERVATIONS CRITIQUES SUR LA LETtre d'un Chirurgien de Province, a Monſieur ***, Chirurgien de Paris, au ſujet de la Remarque pag. 249 du Traité des Operations de Dionis, quatriéme Edition augmentée de Remarques importantes par Mr. LA FAYE, Chirurgien de Paris, par Mr. COGHLAN, Chirurgien Major du Regiment Irlandois de Bulkeley.

hoc eſt,

*OBSERVATIONES CRITICÆ IN EPIſtolam Chirurgi Provincialis ad Dominum ***, Chirurgum Pariſienſem, ſuper Animadverſione pag. 249 Commentarii Dionyſii de Operationibus Chirurgicis, quartæ Editionis, quam utilibus & lectu dignis annotationibus*

nibus auxit LA FAYE, Chirurgus Pariſienſis. Per COGHLANUM, Chirurgum primarium legionis Irlandicæ de Bulkeley.

Pariſiis, apud viduam Piſſot, 1741, 8.
Plag. 2½.

A triginta maxime annis nulla fere Chirurgicæ artis pars tam multum aucta eſt, tamque ſæpe ſimul, ſi ſummos in ea artifices conſideramus, & locum, & faciem, ut ſic dicamus, mutavit, quam quæ veſicæ calculum per ſectionem curandi vias oſtendit. Cum enim omnes, qui in hac parte aliquid valebant, eo, quem vulgo ſolent magnum apparatum nominare, uterentur, ſubito circa finem ſuperioris Seculi famoſus ille Monachus, Frater *Jacobus* dictus, in Gallia exſtitit, qui longe aliam viam, a loco ſectionis, lateralem dictam, ingreſſus eſt. In eaque deinde, ſed emendata, *Ravius* apud Batavos tam feliciter & expedite proceſſit, ut is omnibus haberetur, quo nemo plures calculo affectos ſanitati reſtituerit. Sed ipſe, præter Ill. *Albinum* fortaſſis, nemini aperire hanc viam voluit. Quare apud Anglos *Douglaſſus* neglectam ab omnibus, veſicam ſuper pubis oſſibus, plaga diducendi, viam rationemque in uſum revocavit, quam primus habetur, Franco-Gallus Chirurgus inſtituiſſe. Iſque in Anglia, Gallia, & Germania, invenit, qui eum, neque infelici ſucceſſu, ſequerentur. Et inter hos princeps fere etiam *Cheſeldenus* erat. Qui, etſi nihil adeo adverſi in hac via invenerat, ut eam deſerere cogeretur, fauſto tamen ſuper omnem fere fidem *Ravii* ſucceſſu motus, multa molitus eſt, ut ad eandem viam perveniret. Tandem etiam, ſi non hanc ipſam, tamen quæ ab hac proxime diſtabat, invenit, eamque gloriam conſecutus eſt, ut & Anglis, & per Cel. *Morandum* Gallo-Francis, hanc ſuam viam aperire poſſet. Idque ſatis conſtat circa annum potiſſimum hujus Seculi trigeſimum factum eſſe. Ab eo tempore, qui in Gallia laterali vulgo dicta methodo utebantur, ita in tres quaſi partes receſſerunt, ut alii a *Cheſeldeno* per *Morandum* monſtratam viam tenerent, alii, in inſtrumentis potiſſimum aliqua mutando, eandem viam, ſi non breviorem, tamen planiorem, reddere allaborarent, alii denique *Ravianam* viam,

Digitized by Google

viam, quam a *Cheſeldeniana* diverſam putabant, alio modo quærerent. Nolumus jam de prioribus dicere, præcipue cum hæc non niſi eum in finem propoſita ſint, ut, ſi ſequentibus aliqua de Hiſtoria hujus Chirurgiæ partis immiſceri debeant, ea legentem non remorentur. Hic autem nobis de poſtremis, præcipueque de *Fulberto*, dicendum eſt, ad quem duo illa ſcripta, quorum hic inſcriptio legitur, maximam partem pertinent. Prius ex his ſcriptis anonymum eſt; quæ tamen de ejus Autore a fide dignis hominibus accepimus, ea nos dubitare non ſinunt, eſſe hanc Epiſtolam ab ipſo *Fulberto* ſcriptam. Idque hic eo minus reticere voluimus, quo magis ex ſcribendi genere colligere lectores poſſent, eam Epiſtolam amicum quidem *Fulberti*, non vero ipſum autorem habere poſſe. Et, nos ipſos, fatemur, ægre amicis Pariſienſibus aſſenſum præbuiſſe, quod non probabile eſſe videbatur, poſſe aliquem in publico ſcripto, neque uno in loco, de ſe tam magnifice, de aliis tam abjecte, ſentire. Quod ſi fortaſſis eo fecerit, ne aliquis de ipſo autore cogitaret, non poterat ſane turpiorem ſe occultandi modum invenire. Alter libellus, ſi iiſdem amicis Pariſienſibus, indiciiſque aliis non levibus, credimus, pſeudonymus eſt. Verus pater hujus non inelegantis partus Cel. *Morandus* eſt, isque eum *Coghlano*, Chirurgo, ex Commentariis Academiæ Chirurgorum noto, ſuſcipiendum dedit. Neque magni adeo nominis virum, *Morandum*, *Fulberto* aliqua regeſſiſſe, illis mirum videbitur, qui, ipſum primum fuiſſe, perpenderint, qui popularibus ſuis lateralem ſic dictam calculum ſecandi viam monſtravit. Multoque magis, quid *Morandum* ad hæc ſcribendum impulerit, ex litis ſpecie apparebit, quam hic breviter informatam ſubjiciemus. Fama ferebat, *Ravium* veſicam, illæſa proſtata, ſeu veſicæ vulgo ſic appellata cervice, aperire, pronumque erat, cauſam feliciſſimi ſucceſſus inde repetere. Contra, in *Cheſeldeniana* proſtatæ non parci, manifeſtum erat. Hæc, aut potius illud tantum, (*Fulbertus* enim, ſe, dicit, prima experimenta A. 1727 inſtituiſſe, *Mem. de l' Acad. de Chirurg. Tom. I pag. 664*,) *Fulbertum* movit, ut de modo cogitaret, quo ad veſicam perveniri poſſet, illæſa proſtata. Quod, cum

videret, acu triquetra fieri poſſe, ſi, ut in longa urinæ retentione nonnulli faciebant, per perinæum a latere immittatur, novam aliquam calculoſis medendi viam reperit, quam primo loco Cl. *Keſſelring* in peculiari Diſſertatione de Methodo *Foubertiana*, poſt hunc Collega noſter, *Günzius*, in libro *de Calculum curandi viis*, tandemque ipſe *Fulbertus* in *primo Tomo Commentariorum Academiæ Chirurgorum Pariſienſis*, expoſuerunt. Uterque *Keſſelringius* & *Günzius*, & commodis & incommodis hujus novæ viæ propoſitis, clarum fecerunt, poſſe hanc viam reliquis ad minimum non præferri. Eademque mens fuit Clariſſimo & experto Pariſienſium Chirurgo, *la Faye*, qui de commodis incommodisque hujus viæ in annotatione quadam ad *Dionyſii* Operationum librum dixit, qui A. 1740 in lucem prodiit. Ex his illa tantum videntur *Fulberto* bilem moviſſe, quæ a *Fajo* contra ejus calculum curandi viam dicta ſunt, fortaſſis, quod, quæ ab exteris, & Latino ſermone, perſcripta erant, quia a paucioribus lectum iri putabat, minus quoque ſperabat ſuæ famæ nocitura eſſe. Credidit autem, ſe nec ſanitati ſuæ, nec famæ, melius conſulere poſſe, quam ſi bilem vehementer commotam in eum, a quo mota eſſet, liberaliter evomeret. Idque eum, nemo negabit, hac in lucem emiſſa Epiſtola feciſſe. Duo autem *Fulbertus* accuſationis capita facit, quorum alterum ad injuriam pertinet, quam *Fajus* iis fecerit, qui in reſtituenda calculum a latere ſecandi via in Gallia laborarunt, alterum ad *Fulberti* curandi viam, quam *Fajus* damnavit. Cl. *Fajus* enim, quo loco de variis calculum curandi viis dixit, ita dixit, ut, optimam omnium lateralem eſſe, evinceret. Nomine autem lateralis eam intelligebat, quam *Morandus* potiſſimum a *Cheſeldeno* acceptam, popularibus ſuis aperuit, etſi, quæ ab aliis, nonnullis aliquantum mutatis, propoſita fuerant, non excludebat. Huic loco Cl. *Fajus* hiſtorica quædam, ex Cel. *Morandi* Commentario, qui *Academiæ Reg. Scient. Commentariis* A. 1731 inſertus eſt, deſumta, quaſi coactus addidit. Omiſit vero, ſi *Fulberto* fides haberi poſſit, ea, quæ ad *Percbetum* & *Garengeotum* pertinent. Inde adeo lis contra ipſum inſtruitur, quæ juſta videri poſſet, ſi ipſi hiſtoriam ſcribere

Digitized by Google

bere propoſitum fuiſſet, jam, cum ipſi intentetur, quia, ubi, quæ optima via ſit, docendum erat, Hiſtoricum agere, & de re exigui momenti longam commentationem addere, noluit, & injuſta eſt, &, ne ridicula fere videatur, metuimus. Duo hæc accuſationis capita totidem epiſtolæ partes faciunt, quarum prior tota hiſtorica eſt. In eaque *Fulbertus* duo ſibi declaranda ſumſit, alterum, quicunque lateralem calculo medendi viam oſtenderint, omnes partim ex Fratris *Jacobi* tentaminibus, partim ex *Meryi* libello, *Obſervations ſur la maniere de tailler, Pratiquée par Frére Jacques, à Paris, 1700,* profeciſſe; quare neceſſe non fuerit, quod domi haberi poterat, apud exteros, Anglos ſcilicet, quærere, alterum, ne fuiſſe quidem eam curationem Gallo-Francis per Cel. *Morandum* a *Cheſeldeno* reſtitutam, cum, antequam *Morandus* hanc curationem Pariſiis perficeret, a *Percheto* in puero aliquo tentata ſit, quam curationem ipſe *Morandus,* tanquam recte factam, inter exempla curationis per methodum lateralem factæ retulerit. Non vero neceſſe eſſe exiſtimamus, inquirere, an primus utique ſit Frater *Jacobus,* qui lateralem calculoſos curandi viam inſtituerit, & recte adeo, an male, ejus inventionis gloria ad Gallo-Francos referatur. Cum tamen ipſe *Fulbertus* fateatur, hunc monachum in Anatome perparum verſatum fuiſſe, an is credi poteſt, ſine alicujus inſtitutione, novam ejusmodi viam inveniſſe, cujus præſtantia non niſi ex partium ſectarum poſitu & natura intelligi poterat? Utque, iis omiſſis, quos *Falconetus* Quæſtione: an educendo calculo ceteris anteferendus apparatus lateralis, ait ante fratrem *Jacobum* ſimile quid tentaſſe, de *Celſo* dicamus, ſi *Fulbertus* contendit, etſi *Jacobi* curatio, quam tot Gallo-Franci Chirurgi viderant, quamque & *Meryus* adeo publico ſcripto expoſuerat, ab his ipſis Chirurgis neglecta fuerit, tamen *Jacobum* ejus inventorem manere, quidni majori jure de *Celſo* affirmemus, etſi Chirurgi ex ejus libro, qui ſatis notus erat, eam curationem non reſtituerint, tamen nihil eſſe, quod, a *Celſo* eam deſcriptam non eſſe, efficeret? Neque vero ea, quæ *Meryus* de emendanda *Jacobi* curatione dixit, tam clara nobis eſſe videntur, ut *Fulbertus* dicere poſ-

 ſit,

ſit, *Ravium* & *Cheſeldenum* nihil adeo inveniſſe, quod non ex *Meryi* libello hauſerint. Nam, quod, urethram, ſcribit, ita uſque ad collum veſicæ incidendam eſſe, ut huic parcatur, neque tamen, quid per collum veſicæ intelligat, addit *loc. cit. Cap. 14*, nonne, eum obſcure admodum omnia propoſuiſſe, apparet, neque hanc ſuam curationem vere tentaſſe? Adhæc, ſi etiam, clara omnia eſſe, ponamus, nobis ſane videtur, ubi optime curatio perficitur, ipſam veſicam, etſi non longa plaga, ſimul diduci; neque aliam expertiſſimorum Chirurgorum ſententiam eſſe, non adeo incognitum eſſe, exiſtimamus. Quare; ſi *Ravius* & *Cheſeldenus* ex *Meryi* libello aliqua hauſerunt, certe illa potius fuerint, quæ in *Cap. I* & *II* de partibus, a Fratre *Jacobo* ſectis, ita propoſuit, ut, etſi primum videbatur laudare, tamen poſtea damnaret, quia, ob collum & parum intellectum ſphincterem ſectum, urinam non contineri poſſe, opinabatur. Quidque de *Meryo* ipſo dicamus, qui, ſi eam curationem tam longe præferendam antiquiori credidiſſet, ut de ea emendanda & ſerio cogitaret, & emendatam vere utilem deprehenderet, procul dubio eam poſt Fratrem *Jacobum* tentaviſſet. Sed ipſe *Fulbertus*, a *Percheto* A. 1729 perfectam curationem primam eſſe, affirmare non dubitat, quæ poſt *Jacobum* in tota Gallia inſtituta fuerit. Quod quo jure affirmetur, docere nos fortaſſis doctiſſimus *Morandus* poterit. In eo vero, quod *Fulbertus* de fratris *Jacobi* cum ſucceſſu perfectis curationibus profert, poſtquam a *Meryo* quaſi inſtructus fuerit, non difficile eſt, ſi non errorem, tamen negligentiam inſignem, deprehendere. Nam præter hoc, quod, quibus temporibus talem ſucceſſum habuerit, non addidit, rem totam ita proponit, ac ſi monachus ille Galliæ fines non exceſſerit, ſed ſtatim poſt *Meryi* libellum in lucem emiſſum, res ſuas feliciter in Gallia egerit, *Ravius* vero poſt *Jacobi* denique mortem cœperit calculoſorum curationes ſuſcipere, quæ omnia cum hiſtoria pugnare, notius eſt, quam, ut hic repeti debeant. Quæ deinde ad *Garengeotum* & *Perchettum* attinent, qui proprio Marte dicuntur eandem, quam a *Cheſeldeno Morandus* accepit, viam reperiſſe, de iis inferius aliqua proponentur.

Digitized by Google

nentur. Veniamus jam ad alterum accuſationis caput, in quó proprie *Fulberti* res agitur. Adeo & non negligit ſe ipſe multis magnisque encomiis ornare. Dicit autem, quia, urethra & veſicæ collo illæſis, ipſum veſicæ corpus incidi debere viderit, ad quod tamen per fiſtulæ immiſſæ auxilium perveniri non poſſit, ſe propoſitum cepiſſe, hac, tanquam inutili, imo noxia, abjecta, acu triquetra uti, eamque inter anum & oſſis iſchium tuber, in parte latiſſima anguli duplicis & fere paralleli, immittere, quem ex altera parte oſſa pubis, ex altera erectores & acceleratores, forment. In quibus incomprehenſibilia nobis ſunt, quæ cum de angulis parallelis, tum de oſſibus pubis, muſculisque nominatis, propoſuit. Et miramur ſane, ipſum, cum propter hæc ſe tanquam accuratiſſimum Anatomicum laudaret, ita tamen ſui oblitum eſſe, ut propter angulorum paralleliſmum, quantum in ſubtiliori Matheſi præſtet, indicare negligeret. Maxime, cum, quæ deinde de ipſa curatione refert, circumforaneum quidem, non vero probum modeſtumque, Chirurgum deceant. His præmiſſis, ipſum Cl. *Faji* locum, qui de *Fulbertiana* curatione eſt, aggreditur. Cumque is, tria eſſe hujus curationis commoda, dicat, facilem calculorum protractionem, extenſionem, lacerationemque partium levem, & curationem vulneris, cum nullo incontinentiæ urinæ metu conjunctam, ipſe *Fulbertus* princeps commodum omiſſum eſſe conqueritur, nempe ſine fiſtula curationem perfici, de quo infra dicendi occaſio erit. Malimus vero, ne primum quidem a *Fajo* additum fuerit, cum *Fulbertus* ad minimum ante A. 1740 tam exigua utplurimum plaga veſicam diduceret, ut mediocres etiam calculi protrahi facile non poſſent. Sed ab his ad incommoda tanſeamus, inter quæ cum *Fajus* primum ponat vel repletionem urinæ, vel tantam ejus retentionem, ut veſica tuto perforari poſſit, *Fulbertus* hæc ſimpliciter negat; alterum, non poſſe omnibus veſicis convenire, *Fulbertus*, nullam concipi poſſe, ait, quæ non tantum urinæ continere poſſit, quantum vaſculum capit, ex quo vina bibuntur; tantum enim ſibi plene ſufficere ad felicem curationem; tertium, quia fiſtula non utatur *Fulbertus*, veſicæ autem varient,

 incertam

incertam ac minus tutam curationem eſſe debere, *Fulbertus*, ut antea dictum eſt, laudi ſibi potius hoc ducit, &, ridiculum eſſe, ait, facilitatem curandi alicui vitio verti; neque ipſam curationem imperfectam ac minus tutam facere, quod aliquando, quia æger urinam reddiderat, perforare veſicam non potuerit; quartum ſemper fere magnam ſanguinis profuſionem ſequi, quæ probabiliter non a pudenda tantum interna veniat, *Fulbertus* eam non negat, ſed ſe comprimendo facilius, quam alii ligando arteriam, eam cohibere poſſe gloriatur, quæ vero de alia arteria, quam de pudenda externa, *Fajus* dicat, nullam vim habere, cum, quæ ſit illa arteria, non indicaverit, adeoque & nullam noviſſe putandus ſit; quintum, cartilaginem, quæ oſſa pubis colligat, ſecari poſſe, *Fulbertus* mavult hanc objectionem ridiculam facere, aut ſe forte ipſum, quam ad eam reſpondere; ſextum, ob craſſitiem ſectarum partium, neque purgari commode veſicas poſſe, neque relictos calculos, eorumque fragmenta educi, *Fulbertus* ſatis habet, dicere, ſe hæc comprehendere non poſſe. Tandem ita Epiſtolæ ſuæ finem facit, ut, hunc *Faji* impetum gloriæ magis futurum eſſe *Fulberto*, prædicat, quam ut, ejus curationis nullam utilitatem eſſe, demonſtret. Ceterum per totam Epiſtolam non demonſtrat, ſed ſimpliciter aſſerit, expertiſſimum *Fajum* nullam aliam ob cauſam & *Fulberti* curandi viam damnaſſe, & nullam *Garengeoti* & *Perchetti* mentionem feciſſe, quam ut celebris cujusdam Chirurgi gloriam aſſereret, quam aliter recte putaverit non parum imminutum iri. *Fajum* vero hunc inprimis Chirurgum ſibi laudandum propoſuiſſe, quem, etſi non nominat, tam parum obſcuris coloribus depingit, ut, Cel. *Morandum* eſſe, apertiſſimum ſit. Eaque cauſa eſſe exiſtimatur, quæ hunc doctiſſimum Chirurgum ad alteram jam recenſendam Epiſtolam ſcribendam impulerit. Huic Epiſtolæ brevis ad Lectores monitio præfixa eſt, in qua, ſibi hoc ſolum propoſitum eſſe, indicat, ut, expertiſſimum *Fajum*, demonſtret, rationes graviſſimas habuiſſe, cur, *Fulberti* curandi viam incommoda plura, quam commoda, ſequi, exiſtimaret. Cumque, non ſufficere, putaret, quæ dicenda habebat, ſimpliciter affirmare, monet, ſe præter

ter alios Cl. *Keſſelringium* & *Günzium* teſtes citaturum eſſe, ex quorum ſcilicet opuſculis multa hauſerit. Duo autem vidimus eſſe, quæ *Fajo* a *Fulberto* exprobrantur, & ad hæc duo etiam ab Autore Epiſtolæ reſpondetur. Itaque, quod *Fajus* a *Fulberto* dicitur plurium Chirurgorum ex Gallo-Francis in lithotomia ſtudia non memoraſſe, ne *Morandi* aliquid gloriæ decederet, quem velit ſuper omnes extollere, Autor Epiſtolæ monet, ſi ex locorum numero, quibus ſingulos Autores, etiam cum laude, in annotationibus ſuis expertiſſimus *Fajus* citaverit, judicari debeat, quem inprimis magni faciat, hunc *Petitum* potius, quam *Morandum*, eſſe debere, facillime oſtendi poſſe. Deinde, ſi quæratur, cui ſtudium partium exprobrari debeat, *Fajo*, an prioris Epiſtolæ Autori, nihil facilius eſſe, quam ex comparata eadem Epiſtola & illa *Faji* annotatione, ob quam potiſſimum lis ipſi mota fuit, cognoſcere, *Fajum* ſe nullius, Epiſtolæ autorem turpiſſimæ, adulationis ſuſpectum feciſſe. Deinde, cum *Fajo Fulbertus* exprobraverit, *Garengeoti* & *Percheti* nullam ab ipſo mentionem injectam fuiſſe, *Coghlanus*, etſi prolatis ipſius *Faji* verbis (*Remarques ſur Dionis pag. 256*) demonſtrat, utrumque illum Chirurgum neutiquam neglectum fuiſſe, mavult tamen *Fulbertum* negligentiæ, quam malitiæ, accuſare. Ab his ad alterum accuſationis caput tranſit, quod accuratius excutit. *Fulbertus*, ſeu Autor prioris Epiſtolæ, ut ſuperius vidimus, maxime mirum eſſe dicebat, *Fajum*, etſi fiſtulæ neceſſitatem inter incommoda *Cheſeldenianæ* curationis numeraverit, tamen *Fulbertianæ* commodis non accenſuiſſe, quod ſine fiſtula perficitur. Ad hæc *Coghlanus* docet, hanc accuſationem quaſi nullam eſſe, quod vel male intellecto, vel negligenter inſpecto, loco nitatur; *Fajus* enim non fiſtulæ neceſſitatem in numero incommodorum *Cheſeldenianæ* curationis habet *loc. cit. pag. 254*, ſed quod debeat ab alio, quam ſecante, Chirurgo teneri. Veniamus jam ad ſex illa incommoda, quæ ſupra vidimus in *Fulbertiana* curatione a *Fajo* inventa fuiſſe, & quæ *Coghlanus*, ſeu *Morandus* potius, cum argumentis, tum exemplis, confirmat. Primum incommodum, quod in urinæ retentione, & veſicæ adeo diſtentione, conſiſtit,

propterea

Digitized by Google

propterea nullum eſſe Autor prioris Epiſtolæ dicebat, quia exiguus admodum modus urinæ ad felicem curationem ſufficiat, & minor, quam ut inde diſtendi veſica poſſit. Sed quis ipſi in hoc ſimpliciter fidem habuerit? Maxime cum ipſe *Fulbertus*, (*Mercure de France de Juillet A. 1736 pag. 1553*,) ejusque affinis, *Malavalus*, (*Theſe ſoutenue à Rheims A. 1738*,) in publicis ſcriptis dixerint, ægrum & urinæ retentioni aſſuefieri debere, &, quo die ſecari debet, multum bibere. Ex his autem ſcriptis Cl. *Fajus* ea ſumſit, quæ de hoc incommodo propoſuit. Quid igitur? Si *Fulberto* ad felicem curationem ſufficit, ægrum tantum urinæ retinere poſſe, quantum vitreum vaſculum, quo ad vini potum utimur, capere poſſit, cur cogit ægros multum bibere? quod ſine dubio veſicæ diſtentionem debet, &, quæ ab hac incommoda proficiſcuntur, efficere? Quodſi vero monitus *Fulbertus* hoc ita correxit, ut non amplius ægros cogeret lotium retinere, cur non hoc olim fatebatur Epiſtolæ Autor ex incommodis ſuæ curationis fuiſſe, nunc porro non eſſe? Attamen, adhuc eſſe, neque debere adeo prioris Epiſtolæ autori fidem adhiberi, ex eo Commentario apparet, qui de hac curandi via inter illos Academiæ Chirurgorum Pariſienſis eſt. Ibi enim *Fulbertus* priori loco duo vaſcula, altero unum vel duo urinæ neceſſaria eſſe ait, ut in veſica ſint, ſi debeat curatio feliciter perfici. Sed, ſi tam exiguum urinæ modum concedamus ad veſicas, quæ non nimis parvæ, contractæ, aliterve vitiatæ, ſunt, feliciter aperiendas ſufficere, quis ad has ſufficere crediderit? quæ ita poſt oſſa pubis latent, ut ad primum intuitum quaſi abeſſe videantur. Et meminimus in adulto homine, qui tamen calculo non laborabat, veſicam poſt mortem tam anguſtam contractamque aliquando inveniſſe, ut tantum urinæ non caperet, quantum ad ejusmodi vitreum vaſculum implendum requiritur, ex quo vinum bibimus. Quare Cl. *Keſſelringio* & *Günzio* ſubſcribere non dubitamus, qui oſtendunt, ſi in ejusmodi veſicis *Fulbertiana* curatio tentetur, impediri non poſſe, quo minus acus triquetra non tam veſicam aperiat, quam receptacula ſeminis pertundat, ac peritonæum perforet. Neque, cum *Coghlano* putamus, hic aliquid valere

pilam

pilam, imo ventri impoſitam, cum profundius, & poſt oſſa pubis ſic poſita veſica ſit, ut, quantumcunque valida etiam preſſio concipiatur, tamen deorſum urgeri non valeat. Sed *Fajus* & hoc *Fulberto* objecerat, neque obeſis hominibus curationem ipſius convenire. *Fulbertus*, aut qui alius ſit Autor Epiſtolæ, parum ſollicitus de hac accuſatione removenda, vel diluenda, ſatis habuit reſpondere, in *Cheſeldeniana* curatione, ſi pinguis homo ſit, fiſtulam quoque ob adipis craſſitiem ſæpe diſtingui vix poſſe, ſuper qua tamen debeat ſectio fieri. Sed ne hoc quidem jure objicitur. Et facile Cel. *Morandus* demonſtrat, *Fulbertum* adeo *Cheſeldenianam* curationem non cognitam habere, quod in ea cutis cum adipe, facile ſine fiſtula, diſſecetur, quæ tum demum quæri debeat, poſtquam hæ partes diſſectæ ſint, nec difficulter inveniatur. Putamus tamen, inter eos, qui calculi ſectioni ſeſe ſubmittunt, pauciſſimos obeſos eſſe. Tertium locum inter incommoda fiſtulæ defectus habebat, cui *Fulbertus* acum triquetram quaſi ſubſtituit. Hinc defenſor *Fulberti* occaſionem arripiebat, ipſum eo nomine vehementer laudandi, quod anatomica ſcientia inſtructus, etiam ſine fiſtula ſciret veſicam aperire. Tamen omnia eo redeunt, ut majori, quam alii ſolent, audacia, non vero certitudine quaſi ac ſecuritate, *Fulbertum* curationem ſuam perficere, demonſtret. Neque magna circumſpectione *Fulbertum* incedere, illius pueri exemplum confirmat, cujus veſicam ipſe fatetur ſe aperire non potuiſſe, quia brevi ante curationem urinam miſerit. Vid. *Memoires de l' Acad. de Chir. Tom. I pag. 676.* Quis enim, Chirurgos, neſcit, calculoſos, quos ſecare debent, ſæpius ante curationem, quod ad partes, quæ ſectione comprehendi debent, exanimare. Et in qua curatione hoc magis neceſſarium eſt, quam in *Fulbertiana*? Scilicet, ut, ſatisne urinæ continere veſica poſſit, intelligatur. Quid igitur, ſi *Fulbertus* in illo puero, etiam pila impoſita, diverſum veſicæ ſtatum non animadvertit? Quis non ſupinam hanc negligentiam dixerit? Sed *Coghlanus* & tria alia exempla affert, in quibus *Fulbertus* veſicam aperire non potuit; aliaque tria addit calculoſorum, Aureliæ ſectorum, qui omnes perierunt, ne de illis dicamus,

Digitized by Google

in quibus alias partes, quam quæ ſecari debent, diſſecuit. Sed nuper *Fulbertus* etiam ipſe in Academiæ Chirurgorum Commentariis *pag. 677*, præter illius pueri exemplum, aliud memorat recentius, in quo veſicam acu aperire non potuit. His tandem ſe excitatum quaſi fuiſſe, addit, ut, digitis alterius manus in anum immiſſis, altera manu hypogaſtrio impoſita, an ſatis urinæ in veſica ſit, ante curationem quæreret. Quod ut eo nomine laudem meretur, quo proprium errorem *Fulbertus* confitetur, ſic non leve negligentiæ teſtimonium perhibet, quæ propterea excuſari in *Fulberto* non poteſt, quia ad rem illam ſpectat, a qua tota curatio pendet, & de cujus certiſſimis ſignis ante omnia ſollicitus eſſe debuiſſet. Poſthæc *Coghlanus* ad ea reſpondet, quæ *Fulbertus* de fiſtula objecerat, nempe quod, cum ab alio teneri debeat, minus ſecurum inſtrumentum ſit, & quod cum longiorem, tum dolorificam magis, curationem efficiat. Ad primum enim facilis reſponſio eſt, Chirurgum ſecantem non ei tenendam fiſtulam daturum eſſe, quem non ſciat & firmam manum, & totam curationem cognitam, habere. Ad alterum vero & ita a *Coghlano*, vel *Morando*, reſponſum eſt, ut vel, longiorem, & cum majore dolore conjunctam, *Fulbertianam* curationem eſſe, patere poſſit. Quod enim æger cogitur urinam retinere, colisque adeo in curatione per faſciam conſtringitur, & per tam craſſas partes acus triquetra injicitur, quæ omnia *Fulbertianæ* propria ſunt, non tam minui dolorem, quam inſigniter augeri, certiſſimum eſt. Neque ad fiſtulam adeo provocari poteſt, qua *Fulbertus* in curatione non utitur. Nam, ſi *Fulbertus* dolorem non curat, quem fiſtulæ immiſſio ægro tum fecit, quando calculus explorandus erat, cur in curatione tam multum metuit, quæ ſine fiſtula tuto perfici non poteſt? Et cui incognitum eſt, de qua re in *Günzii* opuſculo aliqua propoſita ſunt *pag. 29*, optimos quosque Chirurgos, ſummæ fere neceſſitatis eſſe, exiſtimare, fiſtulam brevi ante curationem injicere, ut de calculi præſentia, atque natura etiam, ſatis certo conſtet. Nam aliter fieri poteſt, quod vel ipſa exempla docent, ut æger ſecetur, qui calculoſus non eſt, & pericula quædam incidant, quæ evitari potuiſ-

ſent.

ſent. Fiſtulam vero ad calculi curationem, quæ ſub oſſibus pubis fit, adeo neceſſariam eſſe, *Coghlanus* docet, ut vel expertiſſimus *Le Dran*, qui ante *Fulbertum*, in eodem veſicæ loco, ſectionem tentabat, (*Parallele de differ. manieres de tailler pag. 18*,) ſe fiſtula carere non poſſe, intelligeret. Hac occaſione non poſſumus, quin aliqua proferamus, quæ nobis in mentem venerunt, quo tempore illum ante citatum *Fulberti* Commentarium legebamus. In hac Chirurgi cujusdam mentionem injicit *pag. 672*, qui tres annos poſt, quam *Fulbertus* ſuam curandi viam invenerit, de hac ita locutus ſit, ut, ſatius eſſe, putaret, integumenta prius ſecare, & poſt hæc veſicam, quæ tunc certius percipi poſſit, aperire. Primum igitur dubitari vix poteſt, hunc Chirurgum *Garengeotum* eſſe, qui librum ſuum A. 1730, adeoque tribus annis poſt curationem, a *Fulberto* inventam, ut ſupra vidimus, in lucem emiſit. Deinde quis dubitabit, *Fulbertum* partim male *Garengeoti* verba interpretari, partim ipſum plagii, ut ita dicamus, accuſare? Nullam enim *Fulberti* mentionem facit, ſed, quomodo veſica aperiri poſſit, ubi diu retenta urina fuerit, clare exponit. *Fulbertus* autem, ut hanc, a *Garengeoto* propoſitam, curandi viam, qui ſuam primum tentare velint, ingredi poſſe concedat, tamen non neceſſariam, ſuam vero multo ſimpliciorem (&, quod addere potuiſſet, multo minus certam atque ſecuram,) eſſe, admodum confidenter poſuit. Oportet autem *Fulbertum* vel ſententiam ſuam mutaſſe, vel hæc omnia non ſerio propoſuiſſe. Namque eodem loco, ubi exemplum pueri profert, in cujus ſectione neque acus, neque ſcalpellus, veſicam aperuit, ſe tamen plaga facta cum fructu uſum fuiſſe, fatetur *loc. cit. pag. 676*. Fiſtula enim in veſicam demiſſa, cujus ope potuerit, digito adhibito, veſicam facile ſentire, ſe ipſum corpus veſicæ, ſuper fiſtula tam facile, eoque cum ſucceſſu, aperuiſſe, ut & calculum protraheret, & ægrum ſervaret. Ex multis, quæ occaſione hujus hiſtoriæ moneri poſſent, aliqua tantum ſubjiciamus. Superiore loco, quo *Fulbertus* curationis, a *Garengeoto* propoſitæ, mentionem faciebat, ſe non obſervare potuiſſe dicebat, quod *Garengeotus* indicavit, plaga facta, per digitum immiſſum

Digitized by Google

ſentiri poſſe, urinæ ſcilicet in veſica contentæ fluctuationem. At in illo pueri caſu facile tamen fuit, fiſtulam, in veſicam immiſſam, per digitum, plagæ ſubjectum, ſentire. Neque regeri a *Fulberto* poſſe crediderimus, quam in hoc caſu fecerit, diverſam plagam fuiſſe ab ea, quam *Garengeotus* ſuadeat facere. Deinde, ſi illa fortuito facta curatio tam facilis fuit, tantumque ſucceſſum habuit, cur eam *Fulbertus*, ſua relicta, non amplexus eſt? Non enim difficile fuerit tanto & Anatomico & Chirurgo ſcilicet dignoſcere, priorem ſuam curandi viam hac longe inferiorem eſſe. Primum enim non difficilius eſſe exiſtimamus, eo loco, quo *Fulbertus* integumenta ſecat, etiam ſine fiſtula plagam facere, quam in *Cheſeldeniana* curatione, in qua, ſupra vidimus, integumenta ſecari ſic, ut fiſtulæ poſitionis non adeo magna ratio habeatur. Deinde, hac plaga facta, ſtatim ſuper fiſtula poteſt veſica ipſa aperiri, quod efficit, ut, cum acu triquetra opus non ſit, propter numerum inſtrumentorum imminutum, & brevior, & ſimplicior, hæc curatio ſit. Sed facile prævidemus, *Fulbertum* hoc propterea negaturum eſſe, quoniam loco acus fiſtula adhibeatur, periculoſiſſimum, ſi ipſi credimus, inſtrumentum. Putamus tamen, facili negotio evinci poſſe, fiſtulam longiſſime acui præferendam eſſe. Primum de dolore jam ſupra dictum eſt. Deinde quis, fiſtulam, negabit longe certius, quam acum, in veſicam demitti? neque metum eſſe, ne tot ſimul partes lædantur, quarum magna ad ſanitatem neceſſitas eſt? Porro, cum acus aberrare poſſit, per fiſtulam contra veſica ita firmari poteſt, ut non alia, quam velis, pars hujus viſceris incidatur. Adhæc, quia, *Fulbertianam* curationem, oſtendimus, cum magno dolore conjunctam eſſe, quod facit, ut æger ſe varie torqueat, facillime accidere poteſt, ut acus, quæ nunquam nimis profunde immitti debet, imo interdum ob impedimenta, a *Günzio* indicata, non poteſt, ex veſica quaſi refugiat. Idque duplex periculum habere debet. Namque acus, niſi jam intra cannulam ſuam retracta ſit, lædere vicinas partes poteſt, & ſcalpellus deinde immitti non poteſt, & tota adeo curatio non perfici. Hæc omnia pericula ab ea curatione abſunt, quæ ſuper fiſtula fit, quæ, ſi etiam dimoveatur,

Digitized by Google

moveatur, tamen ſine diſcrimine dimovetur, niſi a negligentiſſimo homine teneatur, & dimota facile iterum reſtituitur, quod cum acu fieri nullo modo poteſt. Atque hoc loco opportune recordamur ſingularis fiſtulæ, quæ inter ea chirurgica inſtrumenta eſt, quorum & deſcriptiones & iconas Cl. *Monrous* dedit in *Medical Eſſays of Edinburg Tom. V Tab. VI Fig. 4.* Ejus fiſtulæ inventio Cl. Medico & Chirurgo Rothomagenſium, *Le Cat*, debetur. Accepimus ipſam cum ipſa curandi via ab Amico quodam, cui in hac re plena fides haberi debet. Eſtque ea non, ut *Monrous* indicavit, ex chalybe parata, verum ex argento; ſic tamen, ut illa pars, qua incurvari incipit, cum filo, fiſtulæ inhærente, & reliquis mobilibus partibus, quæ cum filo cohærent, ex duriſſimo auro paratæ ſint. Ut vero hæc in deſcriptione, a *Monroo* data, corrigi debent; ita & illud, quod de longitudine ibi legitur. Non enim duplo, ſed altera tantum parte, & duos digitos circiter, longior eſt fiſtula, quam ibi in icone exhibetur. Neque tota fiſtula debet, ubi cum filo pars mobilis ex ſua cannula emota partique ſecandæ intus applicata fuit, verſus oſſa pubis tolli, ſed manubrium tantum verſus dextrum inguen inclinando moveri. Cl. *Le Cat* ſuper hoc inſtrumento veſicam & inter utrumque ſeminis receptaculum, ſiniſtro propius, & ſuper hoc ſiniſtroque uretere, eoque adeo loco, aperit, quo & *Fulbertus* acum triquetram injicit. Facitque eam plagam diverſis temporibus ſic, ut ſupra diximus, quod nos exiſtimare facit, hanc curationem ab illa, quam *Fulbertus* in illo puero coactus fecit, parum differre, tumque, ſi utile ſit, eam hoc loco inſtituere, fiſtulam, a Cl. *le Cat* inventam, reliquis præferendam eſſe. Sed graves nonnullæ rationes ſunt, ob quas ne *le Cat* quidem negat, plagam, huic veſicæ parti inflictam, periculoſiorem curationem facere. Eædemque adeo, *Fulbertianam* curandi viam deſerendam eſſe, oſtendunt. Sed ad *Coghlanum*, vel, ſi mavis, *Morandum*, redeamus, qui, *Fulbertum* ne quidem autorem illius curationis eſſe, demonſtrandum ſuſcepit. Oſtendit autem, quantum ad locum ſectionis, a Cl. *le Dran* ad id, quod urinam retinere jubet, a *Roſſeto* in acu triquetra, a *Drovino*, *Junckero*,

 ckero,

Digitized by Google

ckero, aut, quem nonnulli Conſpectus Chirurgiæ autorem eſſe dicunt, Argentoratenſium Chirurgo, *le Maire*, *Garengeoto*, *Denyſio*, & lithotomo, a *Beverovicio* citato, præventum eſſe. Imo, quantum ad locum veſicæ aperiendum, idque ſine fiſtula, attinet, potuiſſet etiam *Riolanus* afferri, qui videtur veſicam eodem loco in eo caſu aperuiſſe, in quo urina per fiſtulam educi non poteſt. Nam, profunde, inquit, adigitur cultellus uſque ad veſicam lateraliter (in perinæo), donec urina fluxerit. Sic enim ſæpe liberavimus multos ab imminenti periculo. (*Enchirid. Anat. Pathol. Lib. II Cap. 31.*) Et inter opuſcula *Riolani*, Medici cujusdam, *Pleſſii* nomine, Epiſtola eſt, in qua, ſe, ſcribit, hoc modo a Chirurgo liberatum fuiſſe, qui ejus curationis felicem ſucceſſum in pluribus ægris comprobaverit. Præcipueque huc pertinet *Bimeli*, Chirurgi Lugdunenſis, obſervatio, quæ tertia eſt in *Zodiac. Med. Gall. Ann. II.* Sed malumus credere, *Fulbertum* hæc omnia ad minimum tum ignoraſſe, quando curandi hanc viam excogitabat, quam inhumaniores quodammodo & levem illam voluptatem ipſi turbare, quæ ex inventionis gloria ſolet exiſtere. Itaque ad quartum incommodum tranſeamus, quod in hæmorrhagia conſiſtit. Cum *Fajus* ſimpliciter dixerit, præter externam pudendam, & alias arterias in *Fulbertiana* curatione ſecari, Autor vero prioris Epiſtolæ ex hoc, quod, quæ ſint illæ aliæ arteriæ, non addidit, argumentum ad probandum duxerit, nullas eſſe; *Coghlanus* plures earum enumerat, truncum ſcilicet hæmorrhoidalem, qui ex pudenda interna ad corpora cavernoſa progrediatur, arteriam, quæ his ipſis proſpiciat, pudendam externam, ſi ſecundum veſicam inter urethram, veſiculam ſeminalem, & collum veſicæ, progrediatur, imo ipſam denique pudendam internam, quæ vaſa, ſi non omnia, tamen unum alterumque in *Fulbertiana* curatione, in reliquis non, aperiantur. Ac præter hæc, etſi ad hæc vaſa, quorum parum conſtans cum ortus, tum progreſſus, eſt, minus reſpiciamus, debet tamen ſanguinis profuſio magna eſſe, modo partim vulnus profundius, partim rete vaſorum, conſideremus, quod circa illam partem veſicæ magnum eſt, quæ inciditur. Affirmavit etiam nobis *Günzius*, illos

Digitized by Google

illos ægros, quos viderit a *Fulberto* ſectione curari, majorem ſanguinis profuſionem expertos eſſe, quam qui eodem tempore alia methodo ſecti fuerint. Quintum incommodum ad ſymphyſin oſſium pubis pertinebat, quam, *Fajus* dixerat, diſſecari poſſe. Autori contra Epiſtolæ ridiculum eſſe videbatur, hujus ſymphyſeos læſionem metuere, & inter incommoda referre velle. Verum, & hoc incommodum *Fulberto* vere accidiſſe, exemplis declaratur, riſuique ſe *Fulbertus* expoſuit, quod, cur *Fajus* non coccygis etiam & iſchium oſſis læſionem metuat, quæſivit, quæ tamen oſſa dorſum cultri in ſectione reſpiciunt. Videtur tamen *Fulbertus* jam ipſe de læſione oſſium pubis non dubitare. Ad quem enim finem alias dixerit, quomodo oſſa pubis evitari debeant? (*Memoir. de l' Acad. pag. 671.*) Supereſt, ut, quæ Cel. *Morandus* de ſexto incommodo dixit, conſideremus. Primum vero, cum *Fulbertus* contenderit, ſe non comprehendere poſſe, cur veſicæ morboſæ ob ſitum partium, earumque craſſitiem, commode purgari nequeant, *Morandus* oſtendit, vulnus veſicæ externo vulneri non reſpondere. Idque partim a diverſitate veſicæ plenæ, & vacuæ, partim ab eo provenit, quod *Fulbertus*, dum, digito ano immiſſo, hunc dextrorſum premit, veſicam ſiniſtrorſum, ac verſus oſſis iſchium tuber, magis cedere cogit. Eaque non hanc tantum vim habent, verum & id efficiunt, ut veſica, quæ in ſectione integumentis propinqua erat, ab iis refugiat, ac longitudinem, ſeu profunditatem, plagæ augeat. *Fulbertus* autem, ſeu Autor Epiſtolæ, plagam etiam ſecundum viæ inclinationem factam eſſe, contendit, quam urina ex veſica habet. Huic tamen cum *Morando* ipſæ icones repugnant, quibus *Fulbertus* plagam exhibuit, quam veſicæ ſolet infligere. A poſteriore enim veſicæ parte prope ureterem incipiens, non recta ad urethram antrorſum deorſumque ducitur, ſed aliquantum ſuperiora verſus, & poſt oſſa pubis, terminatur. Deinde, etſi laterales veſicæ partes, quibus plaga infligitur, urina retenta, a latere inteſtini recti tantillum deſcendunt, ſectione tamen facta, quæ urinam effluere facit, ſe quaſi reſtituunt. Denique *Fajus* eodem loco pro incommodo habuerat, calculos, qui relicti fuerint, eorumque fragmenta, commode educi non

poſſe.

poſſe. Adhæc Autor Epiſtolæ, quæ ratio ſit, quærit, cur in ea curatione, in qua, ipſe *Fajus* dixerit, calculos facile protrahi poſſe, fragmenta, minoresque calculi, educi nequeant. Ad quæ ſane facilis reſponſio eſt. Non enim de illis fragmentis calculisque hic ſermo eſt, qui in ipſa curatione protrahuntur, ſed de iis, quos pluribus ſæpe poſt eam diebus educi oportet. Plagam vero veſicæ, jam demonſtratum eſt, curatione facta, externæ non reſpondere. Sed ne hoc quidem putaverimus *Fulberto* dari poſſe, poſſe ſcilicet, ſi ipſius curandi via utamur, calculos facile protrahi. Nam præter ea, quæ de difficultate, calculos in *Fulbertiana* curatione protrahendi, a *Günzio* prolata ſunt *pag. 35*, non difficile eſt, ex plagæ veſicæ poſitu, & proſtatæ baſeos amplitudine, ac cedendi difficultate, cognoſcere, qua via in *Fulbertiano* curandi modo calculus educi debet, ea, ut omnes calculos, ſic aliquanto majores potiſſimum, difficilius, quam in reliquis omnibus curationibus, debere protrahi. Ut vero Cl. *Morandus* addere fortaſſis hæc non voluit; tamen, *Fulbertum*, demonſtrat, parum ſcire, quæ Fratris *Jacobi* curandi via fuerit. Intelligimus autem eam, qua, *Meryi* aliorumque conſiliis inſtructus, feliciter uſus eſt, &, quæ, quod *Morandus* ait, alteram epocham hiſtoriæ hujus Monachi facit. In eaque, certum eſt, eam veſicæ partem apertam fuiſſe, quam collum veſicæ nominant. Quare, ſi hanc partem aperuit, quomodo *Fulbertiana* curatio dici poteſt ex illa Fratris *Jacobi* nata eſſe? Hic fiſtula utebatur, & collum veſicæ incidebat; *Fulbertus* utrumque damnat, & veſicæ corpus incidit. Itaque *Coghlanus*, poſtquam ad lateralis quoque ſectionis, & illius, quæ cum magno, ut dicunt, apparatu fit, feliciſſimos ſucceſſus provocavit, nullam *Fulbertiana* inferiorem eſſe, colligit, neque eam poſſe, niſi ad eos ægros liberandos, utilem eſſe, quibus veſica pertundi, atque incidi, debet, poſtquam fiſtula ad urinam, diu retentam, educendam fruſtra adhibita fuit. Et nobis quidem ab initio animus erat, obſervationes quasdam, quando & illam Epiſtolam, & *Fulberti* Commentarium, legebamus, factas, his omnibus addere. Sed nolumus Lectorem ultra morari, easque obſervationes alii occaſioni reſervamus.

COMMEN-

COMMENTATIO IN METHODUM INTERPOLANDI Newtonianam, cujus præſertim inveſtigatio analytica, eademque genuina, ante oculos ponitur, ejusdemque uſus inſignis exemplis quibusdam ſelectioribus comprobatur.

Autore JO. THEOPHILO WALZIO, Potentiſſ. Polon. Reg. Saxon. Elect. Mathematico & Geographo, nec non Regiæ Majeſtati a Conſiliis.

Inter inventa, quibus æternam nominis famam meruit, ac monumentum ære perennius exegit, Illuſtriſſimus *Newtonus*, Methodus interpolandi, quam Vir inſignis differentialem appellat, præcipuum quendam locum ſibi vindicare videtur; qua vix quidquam exſtat majori ingenii vi excogitatum, & cujus uſus in re analytica latius pateat. In eo autem poſita eſt methodi vis, ut, expoſita ſerie quavis quantitatum, *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, &c. ad intervalla æqualia, vel inæqualia, diſpoſitarum, inveniantur termini intermedii, vel, quod eodem recidit, ut ſeriei terminus generalis, hoc eſt, qui cuivis intervallo a primo *a* reſpondet, formula quadam deſignetur; quam cum diverſi ordines differentiarum a quantitatibus propoſitis ingrediantur, huic Methodo nomen *differentialis* ab Inventore inditum eſt, in cujus locum nobis quidem vocem *Interpolationis*, idque, vitandæ ἀμφιβολίας cauſa, ſubſtituere liceat. Primas methodi lineas ipſe duxit *Newtonus* in *Princ. Phil. Nat. Lib. III Lemmate V*, ejusdemque uſum ſtatim commonſtravit in determinando loco Cometæ, qui obſervatos quosdam interjaceat. Cum vero omnia absque ulla analyſi & demonſtratione tradiderit, peculiari deinceps Schediaſmate, quod cum ceteris ejus Opuſculis cura Doctiſſimi *Joneſii* in lucem exiit, defectum ſupplere anniſus eſt, deditque methodi demonſtrationem, ſubtiliſſimam illam quidem, ſed arduam, & talem, quæ fontem inventi ipſum tegat potius, quam retegat, præſertim cum formulæ, ex *Lemmate V Princip.* promanantes, alio ha-

bitu, ac in dictis demonſtrationibus, veſtitæ appareant. Deinceps veſtigia Viri legentes Geometræ Angli, certatim in hac methodo demonſtranda perpoliendaque deſudarunt; ſed utplurimum in demonſtratione, miſſa inveſtigationis genuina ratione, acquieverunt. Quod equidem de omnibus, quæ hanc in rem pervolvi, ſcriptis affirmare auſim; nusquam enim methodum analyticam, omni licet cura adhibita, inveni. Ex Operibus quidem *Coteſianis* & *Stirlingianis* perſpici poteſt, Viros hoſce egregios rectam hujus doctrinæ inveſtigandæ rationem utique habuiſſe, ſed, quo majori admirationi eſſet, veterum Geometrarum more, qui Anglis ſolennis eſt, eandem texiſſe, atque adeo involviſſe, ut a minus exercitatis non adeo facile erui, & in apricum produci, queat.

Fuere tamen, qui analyticam methodi inveſtigationem contexere anniſi ſunt, Viri quondam eximii, *Jo. Craigius* & *Fr. Chr. Majerus*; ille quidem in Tractatu *de Calculo fluentium*, hic vero in *Comm. Petrop. Tomo II.* Si autem, quod res eſt, dicendum, laudati Viri ſcopo præfixo minime videntur potiti. Uterque peccat in aſſumtione formæ termini generalis: *Craigius* quidem, quod formam aſſumſit analogam ei, qua *Newtonus* utitur in demonſtrando methodi fundamento, quæ vero ad inveniendum inepta eſt; *Majerus* autem, quod inductione potius, quam legitima inveſtigatione, eſt uſus, terminumque generalem pro ſerie duarum, trium, quatuor, &c. quantitatum ſucceſſive quæſivit, unde pro majori quantitatum numero terminus generalis vix aliter, quam divinando, erui poteſt, cum lex continuationis non adeo facile in oculos incurrat.

Huic malo remedium allaturus, methodique penitus cognoſcendæ, & in egregios uſus vertendæ, cupidiſſimus, jam ante aliquot annos de fundamento ejus analytice perveſtigando cogitavi, atque analyſin ipſam, qualem hic deſcribo, inter adverſaria mea retuli, opuſculo cuidam analytico, quod ſuo tempore in lucem emittere conſtitueram, inſerendam. Verum adverſaria haud ita pridem revolventi cum in mentem veniſſet, me nihil adhuc certi de edendo libello ſtatuere poſſe, ſatius viſum

viſum eſt, doctrinam Interpolationis *Newtonianæ* ſpeciminis loco præmittere, idque inprimis in gratiam eorum, qui, dum rei analyticæ operam navant, magiſtri ope deſtituuntur. Experiundo enim ipſe didici, quantam laboris & temporis jacturam tirones in perplexis arduisque demonſtrationibus percipiendis faciant, quas cum ſic ſatis intellexerunt, de rei quidem veritate certi, in applicatione autem ejus non raro fluctuant, & in arte inveniendi, quod tamen palmarium eſt, ne γρῦ quidem proficiunt. Adde librorum Anglicorum, ex quibus talia haurienda eſſent, apud nos raritatem & immane pretium, quo tenuiores prorſus abſterrentur. Quibus cauſis effectum puto, ut methodus pulcherrima in regionibus noſtris minus forte, quam par eſt, innotuerit. Quæ cum ita ſint, nemo eſt, qui non videat, me hac vice utilitati diſcentium unice litare, quod non minus, quam novis inventis rem mathematicam augere, ejusque pomœria proferre, officii mei eſſe puto. Vix quidquam, fateor, ſi a methodo inveſtigandi diſceſſeris, meum hic eſt; ſed, ſi conatus ingeniorum præſtantiorum hac parte adjuvero, ex aſſe mihi ſatisfactum, æqui ſciant rerum æſtimatores. Eodem fine, quæ in difficiliora quædam Analyſeos *Newtonianæ* capita dudum ſcriptis mandavi, ὑπομνήματα publici juris faciam, niſi forſan alii Viri docti, quod opto, conatus meos prævertant ac ſuperent. Verum ſic plus ſatis præluſimus; nunc ad rem.

Exponatur ſeries quantitatum quævis

$a, b, c, d, e, f, g, h, i,$ &c. tuncque, ſubducto quovis termino antecedente a conſequente, ordo differentiarum primarum ſequens proveniet:

$b-a, c-b, d-c, e-d, f-e, g-f, h-g, i-h,$ &c.

Subducto iterum termino quovis antecedente hujus ſeriei a ſuo conſequente, erit ordo differentiarum ſecundarum

$c-2b+a, d-2c+b, e-2d+c, f-2e+d, g-2f+e,$ &c.

Eodem operandi modo ſeries differentiarum tertiarum eſt

$d-3c+3b-a, e-3d+3c-b, f-3e+3d-c, g-3f+3e-d$ &c.

 ſicque

Digitized by Google

ſicque iterum obtinetur ſeries differentiarum quartarum

$e - 4d + 6c - 4b + a$, $f - 4e + 6d - 4c + b$, $g - 4f + 6e - 4d + c$ &c.

atque ita deinceps. Unde ſtatim patet, coefficientes numericos in ſingulis differentiarum ordinibus eosdem eſſe cum unciis Binomii $A - B$ ad poteſtatem evecti, cujus index eſt æqualis ordini differentiarum. Ita v. g. coefficientes in ordine differentiarum decimarum ſunt, 1, − 10, + 45, − 120, + 210, − 252, + 210 − 120, + 45, − 10, + 1.

Antequam vero ulterius progrediamur, notandum, ſeriem quantitatum propoſitam a puncto vel termino quodam fixo ad unam ſolum, vel ad utramque, partem excurrere poſſe; ita e. g. a termino fixo $(x + y)^0$ poteſt excurrere ſeries ad dextram

$(x+y)^0$, $(x+y)^1$, $(x+y)^2$, $(x+y)^3$, $(x+y)^4$, $(x+y)^5$, &c.

vel ad dextram & ſiniſtram ſimul, veluti

$(x+y)^{-3}$, $(x+y)^{-2}$, $(x+y)^{-1}$, $(x+y)^0$, $(x+y)^1$, $(x+y)^2$, $(x+y)^3$, &c.

Unde problema de inveniendo termino generali ſeriei propoſitæ in duos ramos principes diſpertitur. Aut enim prorſum duntaxat, aut prorſum & retrorſum, ſeries propoſita continuari ſupponitur. Sit itaque

Problema I. Expoſitis ordine quantitatibus, $a, b, c, d, e, f, g, h, \ldots\ldots$ ſignis + & − utcunque affectis, quæ a termino fixo a ad unam partem excurrant, atque ad intervalla æqualia, quorum quodlibet deſignetur per n, ſint diſtributæ; quæritur terminus ſeriei generalis, hoc eſt, is, cujus diſtantia a primo a ſit $= y$.

Solutio. Dicto Termino quæſito $= Q$, tota jam difficultas poſita eſt in aſſumenda forma ſeriei, qua Q exprimi debet. Ea autem talis eſſe debet, ut ſeries abrumpatur, quoties $y =$ cuidam multiplo ipſius i, atque terminum reſpondentem in ſerie propoſita præbeat. E. g. ſi $y = o$, debet fieri $Q = a$; ſi $y = n$, debet fieri $Q = b$; ſi $y = 2n$, $Q = c$; ſi $y = 3n$, $Q = d$, &c. Unde perſpicitur, formam termini Q hujus-

Digitized by Google

hujusmodi, $Ay^0 + By^1 + Cy^2 + Dy^3 + Ey^4 + Fy^5 +$ &c. qualem adhibent *Craigius* & *Majerus*, huic negotio minus eſſe accommodatam. Non enim ejus eſt indolis, ut eam abrumpi pateat, ſi τῷ y aliquis valorum prædictorum tribuatur; & præterea ſi numerus terminorum ſeriei expoſitæ $a, b, c, d \ldots\ldots$ ſit ingens, æquationes pro determinandis coefficientibus A, B, C, D, &c. adeo fiunt complicatæ, ut earum ſolutio vires ingenii humani fere ſuperet. Jam vero ex ipſa ſyntheſi æquationum algebraicarum ſuperiorum ordinum facile in mentem venire poteſt, cujus formæ debeat eſſe quantitas, quæ in nihilum abeat, ſi indeterminatæ certi valores tribuantur. Ita neminem fugit, ſi formula ex indeterminata z & datis, m, n, p, q, &c. componi debeat talis, quæ toties fiat $= o$, quoties $z = m$, vel $= n$, vel $= p$, vel $= q$, &c. formulam fore hujusmodi, $M(z-m)(z-n)(z-p)(z-q)$, ubi M eſt conſtans arbitraria, ex conditionibus quæſtionis ſpecialibus facile definienda. Quæ cum ita ſint, in forma ipſius Q definienda non admodum laborabimus. Erit nempe talis: $A + By + Cy(y-n) + Dy(y-n)(y-2n) + Ey(y-n)(y-2n)(y-3n) + Fy(y-n)(y-2n)(y-3n)(y-4n) +$ &c. quam ultro patet abrumpi, quoties $y =$ cuidam multiplo ipſius n. Primus autem terminus duci nequit in y, quia, poſito $y = o$, Q non evaneſcit, ſed potius fit $= a$; unde eſt $A = a$. Reliqui coefficientes B, C, D, E, &c. definientur, ſcriptis ſucceſſive $n, 2n, 3n, 4n, 5n$, &c. pro y, & valores Q, exinde reſultantes, æquando terminis analogis b, c, d, e, f, g, &c. in ſerie propoſita. Nempe, ſi $y = n$, erit $Q = A + Bn$, &, quia tunc eſt $Q = b$, erit $b = A + Bn$, & $B = \frac{b-A}{n} = \frac{b-a}{n}$; ſi $y = 2n$, erit $Q = A + 2Bn + 2Cnn = c$, adeoque $C = \frac{c - 2Bn - A}{2nn} = \frac{c - 2b + a}{n.2n}$, ſubſtitutis nempe valoribus τῶν A & B. Si $y = 3n$, eſt $Q = A + 3nB + 6Cn^2$

$+6Cn^2+6Dn^3=d$, unde $D=\frac{d-A-3nB-6Cn^2}{6n^3}$ $=\frac{d-3c+3b-a}{n.\,2n.\,3n}$. Sic porro, ſi $y=4n$, invenitur E $=\frac{e-4d+6c-4b+a}{n.\,2n.\,3n.\,4n}$; ſi $y=5n$, proveniet $F=$ $\frac{f-5e+10d-10c+5b-a}{n.\,2n.\,3n.\,4n.\,5n}$, & ſic deinceps. Unde generaliter concluditur $Q=a+\frac{b-a}{n}y+\frac{c-2b+a}{n.\,2n}y$ $(y-n)+\frac{d-3c+3b-a}{n.\,2n.\,3n}y(y-n)(y-2n)+$ $\frac{e-4d+6c-4b+a}{n.\,2n.\,3n.\,4n}y(y-n)(y-2n)(y-3n)+$ $\frac{f-5e+10d-10c+5b-a}{n.\,2n.\,3n.\,4n.\,5n}y(y-n)(y-2n)(y-3n)$ $(y-4n)+$ &c. Jam vero ex iis, quæ de ordinibus differentiarum quantitatum a, b, c, d, e, f, g, h, &c. prælibavimus, perſpicuum eſt, $b-a$ eſſe primam differentiarum primarum, $c-2b+a$ primam ſecundarum, $d-3c+3b-a$ primam tertiarum, & ſic deinceps; quapropter, ſi majoris compendii gratia ponas $b-a=d'$, $c-2b+a=d''$, $d-3c+3b$ $-a=d'''$, $e-4d+6c-4b+a=d''''$, & ſic porro; valor ipſius Q exhibebitur per ſeriem, $Q=a+\frac{yd'}{n}+$ $\frac{y(y-n)}{n.\,2n}d''+\frac{y(y-n)(y-2n)}{n.\,2n.\,3n}d'''+\frac{y(y-n)(y-2n)}{n.\,2n.\,3n.}$ $\frac{(y-3n)}{4n}d''''+\frac{y(y-n)(y-2n)(y-3n)(y-4n)}{n.\,2n.\,3n.\,4n.\,5n}d'''''$ $+$ &c. *Q. E. J.*

Corollarium 1. Si $n=1$, qui caſus eſt omnium ſimpliciſſimus,

ciſſimus, erit $Q = a + \frac{y d'}{1} + \frac{y(y-1)}{1.\ 2} d'' + \frac{y(y-1)(y-2)}{1.\ 2.\ 3} d''' + \frac{y(y-1)(y-2)(y-3)}{1.\ 2.\ 3.\ 4} d'''' +$ &c.

Corollarium 2. Si ponas $y = x - 1$, erit $x =$ numero terminorum, adeoque etiam $Q = a + \frac{(x-1)}{1} d' + \frac{(x-1)(x-2)}{1.\ 2} d'' + \frac{(x-1)(x-2)(x-3)}{1.\ 2.\ 3} d''' + \frac{(x-1)(x-2)(x-3)(x-4)}{1.\ 2.\ 3.\ 4} d'''' +$ &c.

Problema II generalius. Expoſitis, ut antea, quantitatibus $a, b, c, d, e, f, g \ldots\ldots\ldots Q$, ſtatuantur earum diſtantiæ a puncto quodam fixo utcunque inæquales, $k, l, m, n, p, q, r \ldots\ldots y$, & requiratur terminus Q, reſpondens diſtantiæ y.

Solutio. Forma ſeriei, qua Q exprimitur, erit $A + B(x-k) + C(x-k)(x-l) + D(x-k)(x-l)(x-m) + E(x-k)(x-l)(x-m)(x-n) +$ &c. quæ talis eſſe ſtatuitur, ut abrumpatur, quoties $x = k$, $x = l$, $x = m$, $x = n$, &c. Jam ad determinandas A, B, C, D, E, &c. ſit $x = k$; unde $Q = A = a$. Sit porro $x = l$, erit $Q = A + B(l-k) = b$, unde $B = \frac{b-A}{l-k}$; ſit $x = m$, erit $Q = A + B(m-k) + C(m-k)(m-l) = c$, unde $C = \frac{c-A-B(m-k)}{(m-k)(m-l)}$; ſit $x = n$, erit $Q = d = A + B(n-k) + C(n-k)(n-l) + D(n-k)(n-l)(n-m)$; unde $D = \frac{d-A-B(n-k)-C(n-k)(n-l)}{(n-k)(n-l)(n-m)}$ & ſic deinceps, unde lex continuationis affulget. Erunt itaque coefficientes hujusmodi:

$A = a$

$$A = a$$

$$B = \frac{b - A}{l - k}$$

$$C = \frac{c - A - B\,(m-k)}{(m-k)\,(m-l)}$$

$$D = \frac{d - A - B\,(n-k) - C\,(n-k)\,(n-l)}{(n-k)\,(n-l)\,(n-m)}$$

$$E = \frac{e - A - B\,(p-k) - C\,(p-k)\,(p-l) - D\,(p-k)\,(p-l)\,(p-m)}{(p-k)\,(p-l)\,(p-m)\,(p-n)}$$

$$F = \frac{f - A - B\,(q-k) - C\,(q-k)\,(q-l) - D\,(q-k)\,(q-l)\,(q-m) - E\,(q-k)\,(q-l)\,(q-m)\,(q-n)}{(q-k)\,(q-l)\,(q-m)\,(q-n)\,(q-p)}$$

Et ſic porro in infinitum. Quæ formulæ, etſi a *Newtonianis* videntur diverſæ, re tamen ipſa cum iisdem congruunt, atque ad uſum magis videntur accommodatæ. *Q. E. I.*

Corollarium 1. Si k, l, m, n, p ..... exponantur per 0, 1, 2, 3, 4 ....., prodibit $A = a$, $B = b - a$, $C = \frac{c - 2b + a}{1 \cdot 2}$, $D = \frac{d - 3c + 3b - a}{1 \cdot 2 \cdot 3}$, ut prius inventum in Coroll. 1 Problematis præcedentis. Sin k, l, m, n, p .... exponas per 0, n, $2n$, $3n$, $4n$, &c. incides in caſum ipſius Problematis.

Corollarium 2. Si k, l, m, n, p ... exponas per 1, 2, 3, 4, 5 ..... invenies $Q = a + \frac{(x-1)}{1} d' + \frac{(x-1)(x-2)}{1 \cdot 2} d'' + \frac{(x-1)(x-2)(x-3)}{1 \cdot 2 \cdot 3} d''' +$ &c. ut in Corollario 2. Problematis præcedentis.

Provehimur jam ad Q inveniendum, eo caſu, quo ſeries quantitatum a puncto quodam fixo utrinque in infinitum excurrit. Duplex autem caſus iterum hic conſiderandus eſt. Aut enim numerus terminorum omnium eſt *impar*, adeo ut unicus

Digitized by Google

unicus in medio conſiſtat: vel *par*, cum duo termini medium locum occupant.

Problema III. Expoſita ſerie quantitatum, a media a utrinque æqualiter excurrentium, veluti .... $\zeta, \varepsilon, \delta, \gamma, \beta, a, b, c, d, e, f$ ..... exiſtente numero terminorum impare; concipiantur omnes termini ad intervalla æqualia diſpoſiti, quod deſignetur, ſimplicitatis gratia, per unitatem; quæritur terminus Q, cujus diſtantia a medio a ſit $= y$.

Solutio. Ad inveniendam formam ſeriei, qua exprimendus eſt Q, conſiderandum eſt, ſi $y = o$, fore $Q = a$, qui igitur primum ſeriei terminum conſtituit. Quoniam porro ſeries abrumpi debet, exiſtente $y = \underline{+}\, 1, \underline{+}\, 2, \underline{+}\, 3, \underline{+}\, 4$, &c. quo nimirum termini ex utraque parte ipſius a prodeant; non difficile perſpicitur, ſecundum terminum habiturum formam $By + Cyy$, ſive $(B + Cy)\,y$, ut, poſita $y = o$, ipſe etiam fiat $= o$, & ut B & C determinari queant, ponendo $y = + 1$, & $= - 1$. Nam, ſi $y = 1$, eſt $Q = a + B + C = b$, unde $B = b - a - C$. Sin $y = - 1$, eſt $Q = a - B + C = \beta$, unde $B = + C + a - \beta$. Unde emergit $C = \frac{b - 2a + \beta}{2}$, & $B = \frac{b - \beta}{2}$. His perſpectis, jam facile patet progreſſio ſeriei; ut enim ſeries terminetur, ſi $y = \underline{+}\, 1$, $= \underline{+}\, 2$, $= \underline{+}\, 3$, &c. debet terminus tertius eſſe hujus formæ, $(D + Ey)\,y\,(y + 1)(y - 1)$, ſive $(D + Ey)\,y\,(yy - 1)$, qui evaneſcit, poſito $y = o$, & $= \underline{+}\, o$. Quartus erit formæ $(F + Gy)\,y\,(y^2 - 1)\,(y + 2)\,(y - 2)$, ſive $F + Gy(yy - 1)\,(yy - 4)$, & ſic porro. Igitur erit $Q = A + (B + Cy)\,y + (D + Ey)\,y\,(yy - 1) + (F + Gy)\,y\,(yy - 1)\,(yy - 4) + (H + Iy)\,y\,(yy - 1)(yy - 4)\,(yy - 9) + (K + Ly)\,y\,(yy - 1)\,(yy - 4)\,(yy - 9)\,(yy - 16) +$ &c. Invenimus vero jam $A = a$, $B = \frac{b - \beta}{2}$, $C = \frac{b - 2a + \beta}{2}$; pro reliquis inveniendis, fiat $y = 2$, & $y = - 2$; prior ſuppoſitio dabit $Q = A + 2B + 4C + 6D + 12E = c$, poſterior vero $Q = A - 2B$

S

$-2B+4C-6D+12E=\gamma$; ex quibus æquationibus conjunctis, ſi valores τῶν A, B, C, ſubſtituantur, emerget

$$D=\frac{c-2b+2\beta-\gamma}{12},\ \&\ E=\frac{c-4b+6a-4\beta+\gamma}{24}.$$

Poſita jam ulterius $y=3$ & $y=-3$, inveniuntur binæ æquationes, $A+3(B+3C)+24(D+3E)+120(F+3G)=d$, altera autem $A-3(B-3C)-24(D-3E)-120(F-3G)=\delta$, quibus recte conjunctis, & valoribus, qui præcedunt, ſubſtitutis, detegitur $F=\frac{d-4c+5b-5\beta+4\gamma-\delta}{240}$,

$$\&\ G=\frac{d-6c+15b-20a+15\beta-6\gamma+\delta}{720},\ \&\ \text{ſic porro.}$$

Quo autem lex continuationis innoteſcat, loco $\frac{b-\beta}{2}$ ſcribatur $\frac{a-\beta+b-a}{2}$; loco $\frac{c-2b+2\beta-\gamma}{12}$ ponatur $\frac{b-3a+3\beta-\gamma}{12}+\frac{c-3b+3a-\beta}{12}$, & ſic porro: tuncque deprehendentur valores coefficientium ſequentes: $A=a$; $B=\frac{a-\beta+b-a}{2}$; $C=\frac{b-2a+\beta}{2}$; $D=\frac{b-3a+3\beta-\gamma+c-3b+3a-\beta}{12}$; $E=\frac{c-4b+6a-4\beta+\gamma}{24}$;

$$F=\frac{c-5b+10a-10\beta+5\gamma-\delta+d-5c+10b-10a+5\beta-\gamma}{240};$$

$$G=\frac{d-6c+15b-20a+15\beta-6\gamma+\delta}{720},\ \&\ \text{ſic porro.}$$

Hinc jam proclive eſt, legem coefficientium elicere. Nimirum, ſi a ſit terminus omnium medius in ſerie quantitatum expoſita, $b-2a+\beta=D'$, $c-4b+6a-4\beta+\gamma=D''$ &c. ut adeo D', D'', D''', D'''', &c. ſint termini medii ſerierum, quas conſtituunt differentiæ ordinum parium, veluti ſecundi,

Digitized by Google

cundi, quarti, ſexti, &c. porro ſit $a-\beta=d_{\prime}$, & $b-a=d'$; $b-3a+3\beta-\gamma=d_{\prime\prime}$, & $c-3b+3a-\beta=d''$, & ſic porro, ut adeo $d_{\prime}$ & d', $d_{\prime\prime}$ & d'', $d_{\prime\prime\prime}$ & d''' &c. ſignificent duos terminos medios ſerierum, quas efficiunt differentiæ ordinum imparium, velut primæ, tertiæ, quintæ, &c. Tandem ponatur $d_{\prime}+d'=\Delta'$, $d_{\prime\prime}+d''=\Delta''$, $d_{\prime\prime\prime}+d'''=\Delta'''$. &c.

his ita factis, erit, $A=a$, $B=\frac{\Delta'}{1.2}$, $C=\frac{D'}{1.2}$, $D=\frac{\Delta''}{1.3.4}=\frac{2\Delta''}{1.2.3.4}$, $E=\frac{D''}{1.2.3.4}$, $F=\frac{\Delta'''}{240}=\frac{3\Delta'''}{1.2.3.4.5.6}$, $G=\frac{D'''}{1.2.3.4.5.6}$, $H=\frac{4\Delta''''}{1.......8}$; $I=\frac{D''''}{1.....8}$ &c. &c. adeoque eſt

$$Q=a+\frac{(\Delta'+D'y)}{1.2}y+\frac{(2\Delta''+D''y)y(y^2-1)}{1.2.3.4}+\frac{(3\Delta'''+D'''y)y(y^2-1)(y^2-4)}{1.2.3.4.5.6}$$
$$+\frac{(4\Delta''''+D''''y)y(y^2-1)(y^2-4)(y^2-9)}{1.2.3.4.5.6.7.8}$$
$$+\frac{(5\Delta^{v}+D^{v}y)y(y^2-1)(y^2-4)(y^2-9)(y^2-16)}{1.2.3.4.5.6.7.8.9.10}$$

+ &c. quæ ſeries ſolis ſymbolis ab ea differt, quam Cel. *Stirlingius* ſine analyſi dedit. *Q. E. I.*

Corollarium. Quodſi loco 1 ponas n pro intervallo terminorum communi, erit

$$Q=a+\frac{(\Delta' n+D'y)y}{n.2n}+\frac{(2\Delta'' n+D''y)y(y^2-n^2)}{n.2n.3n.4n}+\frac{(3\Delta''' n+D'''y)y(y^2-n^2)(y^2-4n^2)}{n.2n.3n.4n.5n.6n}+\text{\&c.}$$

Problema IV. Expoſita jam quantitatum ſerie, ... ζ, ε, δ, γ, β, α, a, b, c, d, e, f, ... quæ a puncto inter a & α medio utrinque excurrat, exiſtente numero terminorum pari; ſint diſtantiæ terminorum a & α a puncto medio reſpective $= 1$ & -1, reliquorum vero terminorum ſingula intervalla ſint eadem, & $= 2$; quæritur terminus Q, reſpondens cuivis diſtantiæ y a puncto medio inter a & α.

Solutio. Quoniam hoc caſu, poſito $y = 0$, nihil determinatur immediate, primus ſeriei terminus ſtatim habebit formam $A + By$, ut, poſito $y = 1$ & $= -1$, binæ æquationes oriantur, ex quibus A & B definiri poſſint. Quoniam porro, poſito ſucceſſive $y = \pm 1, = \pm 3, = \pm 5, = \pm 7$, &c. ſeries abrumpi debet, (ob intervallum commune terminorum $= 2$), intelligitur, terminos ſubſequentes fore $(C + Dy)(y^2 - 1)$; $(E + Fy)(y^2 - 1)(y^2 - 9)$ &c. atque adeo $Q = A + By + (C + Dy)(y^2 - 1) + (E + Fy)(y^2 - 1)(y^2 - 9) + (G + Hy)(y^2 - 1)(y^2 - 9)(y^2 - 25) +$ &c. Jam ad determinandos coefficientes, poſito $y = 1$, vel -1, habetur $A + B = a$, & $A - B = \alpha$, unde $A = \frac{a+\alpha}{2}$, & $B = \frac{a-\alpha}{2}$. Poſito $y = \pm 3$, erunt duæ æquationes, $A + 3B + 8C + 24D = b$, & $A - 3B + 8C - 24D = \beta$, quibus conjunctis eſt $C = \frac{b - a + \beta - \alpha}{16} = \frac{b - 2a + \alpha}{16} + \frac{a - 2\alpha + \beta}{16}$, & $D = \frac{b - 3a + 3\alpha - \beta}{48}$; porro, ſi $y = \pm 5$, exibit $A + 5B + 24(C - 5D) + 16.24(E + 5F) = c$, & $A - 5B + 24(C - 5D) + 16.24(E - 5F) = \gamma$; quibus recte tractatis, provenit $E = \frac{c - 3b + 2a + 2\alpha - 3\beta + \gamma}{2.16.24} = \frac{b - 4a + 6\alpha - 4\beta + \gamma}{2.16.24} + \frac{c - 4b + 6a - 4\alpha + \beta}{2.16.24}$, &

$F =$

$F = \frac{c - 5b + 10a - 10\alpha + 5\beta - \gamma}{10 . 16 . 24}$, & ſic porro. Quibus perſpectis, facile iterum eſt legem continuationis exprimere. Nimirum, ſi ſit $a + \alpha = A'$; $b - 2a + \alpha = d'$; $a - 2\alpha + \beta = d_{\prime}$; $b - 4a + 6\alpha - 4\beta + \gamma = d''$; $c - 4b + 6a - 4\alpha + \beta = d_{\prime\prime}$ &c. denotantibus itaque d' & $d_{\prime}$, d'' & $d_{\prime\prime}$ &c. duos terminos medios in ſerie differentiarum, quarum ordo eſt par: ſi ponatur ulterius $D' = a - \alpha$, $D'' = b - 3a + 3\alpha - \beta$, denotantibus adeo D', D'', D''' &c. terminos medios differentiarum ordinis imparis: tandem, ſi fiat $d' + d_{\prime} = \Delta'$; $d'' + d_{\prime\prime} = \Delta''$; $d''' + d_{\prime\prime\prime} = \Delta'''$; &c. habebitur $Q = \frac{A' + D'y}{2} + \left(\frac{\Delta'}{16} + \frac{D''y}{48}\right)(y^2 - 1) + \left(\frac{\Delta''}{2. 6. 24} + \frac{D'''y}{10 . 16 . 24}\right)(y^2 - 1)(y^2 - 9) +$ &c. hoc eſt, $Q = \frac{A' + D'y}{1 . 2} + \frac{(3\Delta' + D''y)(y^2 - 1)}{1 . 2 . 4 . 6} + \frac{(5\Delta'' + D'''y)(y^2 - 1)(y^2 - 9)}{1 . 2 . 3 . 4 . 5 . 6} + \frac{(7\Delta'' + D'''y)(y^2 - 1)(y^2 - 9)(y^2 - 25)}{1 . 2 . 3 . 4 . 5 . 6 . 7 . 8} + \frac{(9\Delta''' + D''''y)(y^2 - 1)(y^2 - 9)(y^2 - 25)(y^2 - 49)}{1 . 2 . 3 . 4 . 5 . 6 . 7 . 8 . 9 . 10}$ + &c. quæ ſeries cum *Stirlingiana* ad amuſſim conſpirat. *Q. E. I.*

Scholion. Generaliſſime autem, ſi quantitates intervallis utcunque inæqualibus inter ſe ſint diſpoſitæ; ſi numerus terminorum ſit impar, & k, l, m, n, p, &c. deſignent diſtantias terminorum a medio ex una, & $-\varkappa$, $-\lambda$, $-\mu$, $-\nu$, $-\pi$ &c. ex altera parte; erit terminus generalis hujus formæ: $Q = A + (B + Cy)y + (D + Ey)y(y^2 \underset{\varkappa}{\overset{k}{\pm}} y - k\varkappa) + (F + Gy)y(y^2 \underset{\varkappa}{\overset{k}{\pm}} y - k\varkappa)(y^2 \underset{\lambda}{\overset{l}{\pm}} y - l\lambda) + (H + Iy)y(y^2 \underset{\varkappa}{\overset{k}{\pm}} y - k\varkappa)$

$\underset{\varkappa}{\pm} ky - k\varkappa)(y^2 \underset{\lambda}{\pm} ly + l\lambda)(y^2 \underset{\mu}{\pm} my - m\mu) +$ &c. Sin numerus terminorum ſit par, adeoque k, l, $-\varkappa$, $-\lambda$, &c. diſtantias a puncto medio inter a & α deſignent, erit $Q = A + By + (C + Dy)(y^2 \underset{\varkappa}{\pm} k\,y - k\varkappa) + (E + Fy)(y^2 \underset{\varkappa}{\pm} k\,y - k\varkappa)(y^2 \underset{\lambda}{\pm} l\,y - l\lambda) + (G + Hy)(y^2 \underset{\varkappa}{\pm} k\,y - k\varkappa)(y^2 \underset{\lambda}{\pm} l\,y - l\lambda)(y^2 \underset{\mu}{\pm} m\,y - m\mu) +$ &c. Coefficientes autem eadem omnino ratione, qua hactenus uſi fuimus, eruuntur, quem laborem induſtriæ Lectoris relinquo, cum, nullo artificio particulari opus eſſe, ultro pateſcat.

Atque ſic quidem parte prima laboris noſtræ defuncti ſumus, dum analyticam methodi *Newtonianæ* inveſtigationem, quam licuit, perſpicue, & ad captum omnium hominum, commonſtravimus. Supereſt jam, quod initio promiſimus, ut ampliſſimum hujus doctrinæ uſum exemplis quibusdam ſelectioribus declaremus; ſed, cum præter exſpectationem videamus, Commentatiunculam hancce in majorem, quam par eſt, amplitudinem jam excreviſſe, hac vice unicum commemoraſſe ſufficiat, ceteris, quæ hanc in rem dicenda habemus, in aliam proximam opportunitatem rejectis.

Sit itaque inveſtigandum $(a+b)^q$, hoc eſt, valor Binomii $a+b$ ad poteſtatem indeterminatam evecti. Loco, $a+b$ ſcribatur $a\left(1+\frac{b}{a}\right)$, ut adeo ſit $(a+b)^q = a^q\left(1+\frac{b}{a}\right)^q$. Explicentur jam valores ſucceſſivi ipſius q per $0, 1, 2, 3, 4, 5$, &c. atque valores τȣ $\left(1+\frac{b}{a}\right)$ reſpondentes diſponantur ut vides 1; $1+\frac{b}{a}$; $1+\frac{2b}{a}+\frac{bb}{aa}$; $1+\frac{3b}{a}+\frac{3bb}{aa}+\frac{b^3}{a^3}$; $1+\frac{4b}{a}+\frac{6bb}{aa}+\frac{4b^3}{a^3}+\frac{b^4}{a^4}$; &c. Horum terminorum

rum jam capiantur differentiæ primæ, ſecundæ, tertiæ, quartæ, &c. ut ſequitur

$$1^{ma} \ldots \frac{b}{a};\ \frac{b}{a}+\frac{b^2}{a^2};\ \frac{b}{a}+\frac{2b^2}{a^2}+\frac{b^3}{a^3};\ \frac{b}{a}+\frac{3b^2}{a^2}+\frac{3b^3}{a^3}+\frac{b^4}{a^4}\ \&c.$$

$$2^{da} \ldots \frac{b^2}{a^2};\ \frac{b^2}{a^2}+\frac{b^3}{a^3};\ \frac{b^2}{a^2}+\frac{2b^3}{a^3}+\frac{b^4}{a^4};\ \&c.$$

$$3^{tia} \ldots \frac{b^3}{a^3};\ \frac{b^3}{a^3}+\frac{b^4}{a^4};\ \&c.$$

$$4^{ta} \ldots \frac{b^4}{a^4}\ \&c.$$

Habemus ergo (per Coroll. 1 Probl. 1) $a = 1$; $d' = \frac{b}{a}$; $d'' = \frac{b^2}{a^2}$; $d''' = \frac{b^3}{a^3}$; $d'''' = \frac{b^4}{a^4}$ &c. Igitur terminus, ad intervallum q a primo pertinens, hoc eſt, $\left(1+\frac{b}{a}\right)^q = 1 + q\frac{b}{a} + \frac{q(q-1)}{1.\ 2}\frac{b^2}{a^2} + \frac{q(q-1)(q-2)}{1.\ 2.\ 3}\frac{b^3}{a^3} + \frac{q(q-1)(q-2)(q-3)}{1.\ 2.\ 3.\ 4}\frac{b^4}{a^4} +$ &c. adeoque $(a+b)^q = a^q + qa^{q-1}b + \frac{q(q-1)}{1.\ 2}a^{q-2}b^2 + \frac{q(q-1)(q-2)}{1.\ 2.\ 3}a^{q-3}b^3 +$ &c. Quod eſt Theorema Binomiale *Newtoni*, & ſeries abrumpitur, quoties $q =$ numero integro affirmativo.

Poteſt vero $(a+b)^q$ etiam expandi in ſeriem, quæ abrumpitur, quoties $q =$ numero integro negativo; quem in finem pone iterum $a + b = a\left(1+\frac{b}{a}\right)$, & ad intervalla æqualia diſponantur termini, ut vides. Nempe

$$\begin{matrix} 0; & 1; & 2; & 3; & \ldots\ldots\ldots\ldots & q; \\ \left(1+\frac{b}{a}\right)^0; & \left(1+\frac{b}{a}\right)^{-1}; & \left(1+\frac{b}{a}\right)^{-2}; & \left(1+\frac{b}{a}\right)^{-3}; & \ldots\ldots\ldots & \left(1+\frac{b}{a}\right)^{-q}; \end{matrix}$$

erit-

Digitized by Google

eritque $a = 1 = \left(1 + \frac{b}{a}\right)^{0}$; porro, ſumtis differentiis, $d' = \left(1 + \frac{b}{a}\right)^{-1} - 1 = - \frac{b}{a+b}$; $d'' = \left(1 + \frac{b}{a}\right)^{-2} - 2\left(1 + \frac{b}{a}\right)^{-1} + 1 = \frac{b^2}{(a+b)^2}$; $d''' = \left(1 + \frac{b}{a}\right)^{-3} - 3\left(1 + \frac{b}{a}\right)^{-2} + 3 \left(1 + \frac{b}{a}\right)^{-1} - 1 = - \frac{b^3}{(a+b)^3}$; $d'''' = \frac{b^4}{(a+b)^4}$; $d''''' = - \frac{b^5}{(a+b)^5}$ &c. Quamobrem per Cor. 1 Probl. 1 eſt $\left(1 + \frac{b}{a}\right)^{-q} = 1 - \frac{qb}{a+b} + \frac{q(q-1)}{1.\ 2} \frac{b^2}{(a+b)^2} - \frac{q(q-1)(q-2)}{1.\ 2.\ 3} \frac{b^3}{(a+b)^3}$ + &c. adeoque ſcripto $+ q$ loco $- q$, & reſtituto a^q, eſt $(a + b)^q = a^q + q a^q \frac{b}{a+b} + \frac{q(q+1)a^q}{1.\ 2} \frac{b^2}{(a+b)^2} + \frac{q(q+1)(q+2)a^q}{1.\ 2.\ 3} \frac{b^3}{(a+b)^3} + \frac{q(q+1)(q+2)(q+3)}{1.\ 2.\ 3.\ 4} \frac{b^4}{(a+b)^4}$ + &c. quam ſeriem terminari patet, quoties $q =$ numero integro negativo. Hoc idem Theorema ex præcedenti poteſt derivari, quod me admonuit *Eulerus*, Vir Celeberrimus, mihique amicitia conjunctiſſimus. Nimirum, quia $a + b = a \frac{(a+b)}{a} = a \left(\frac{a}{a+b}\right)^{-1} = a \left(1 - \frac{b}{a+b}\right)^{-1}$, erit $(a+b)^q = a^q \left(1 - \frac{b}{a+b}\right)^{-q}$, hoc eſt, per Theorema Binomiale, $= a^q + q a^q \frac{b}{a+b} + \frac{q(q+1)a^q}{1.\ 2} \frac{b^2}{(a+b)^2}$ + &c. prout jam invenimus. Sunt alii quoque modi idem perveſtigandi, ſed qui ad inſtitutum noſtrum non ſatis pertinent. Poteſt vero pro $(a+b)^q$ inveniri quoque ſeries, quæ abrumpitur, quoties q eſt æqualis numero integro, eidemque vel affirmativo, vel negativo. Verum de his in ſequentibus.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLV.

Pars II.

HISTOIRE GENERALE DES AUTEURS SAcrés & Eccleſiaſtiques, &c.

hoc eſt,

HISTORIA GENERALIS AUTORUM SACRORUM & Eccleſiaſticorum, continens eorum vitas, Operum catalogum, examen criticum, judicia, chronologiam, analyſin & recenſionem variarum editionum, &c. Autore R. P. REMIGIO CELLIERIO, Benedictino.

Tomus IX.

Pariſiis, apud Paulum du Mesnil, 1741, 4 maj.

Alph. 4 plag. 10½.

Series recenſendi eximii Operis *Cellieriani* ducit nos ad *Volumen IX*, quod totum fere vitæ & ſcriptis *Chryſoſtomi* enarrandis eſt deſtinatum. *Capitis I* inſcriptio eſt *de S. Jo. Chryſoſtomo, Archiepiſcopo Conſtantinopolitano. Articulus I* complectitur hiſtoriam vitæ ipſius. Natus eſt Antiochiæ circa A. 347 parentibus Chriſtianis, conditione nobilibus. Juvenis 18 annorum Philoſophiam a *Libanio*, oratoriam artem ab *Adragantio*, hauſit, inque hac poſteriori tantos fecit progreſſus, ut *Libanius* moriturus neminem cathedra ſua digniorem illo judicaverit, niſi Chriſtianis ſe applicuiſſet. Inde, cognita vanitate Rhetorum, ſe totum divi-

diviniorībus literis, ac illarum meditationi, mancipavit. Et plurimum quidem profuit ſtudium *Meletii*, Epiſcopi Antiocheni, qui ipſum per triennium in principiis Chriſtianæ religionis erudivit, poſt ſacris aquis adſperſit, ac in Eccleſia publicum lectorem conſtituit. Cum A. 372 ſacrorum antiſtites, Antiochiæ congregati, id agerent, ut ipſum eccleſiæ præficerent, Noſter, re cognita, clanculum ſe ſubduxit, in montes, Antiochiæ vicinos, ſeceſſit, ibidemque vitæ ſolitariæ, jejuniis, vigiliis, ac aliis pietatis exercitiis, per integrum quadriennium vacavit. Inde, ubi ſeſe uſibus civitatis Chriſtianæ rite præparaſſet, *Meletius* ſub finem anni 380, vel initium anni 381, Diaconi, inde, lapſo quinquennio, *Flavianus* Presbyteri munus in ipſum contulit. Fama doctrinæ, virtutis, ac eloquentiæ, per omne imperium Romanum ſpargebatur; qua motus *Arcadius*, conſentientibus Epiſcopis ac populo, ipſum A. 398 d. 26 Febr. Epiſcopum Conſtantinopolitanum deſignavit. Quotiescunque pro concione dicebat, quod ter quaterve ſingulis ſeptimanis fiebat, ingens turba ad ipſum audiendum confluebat, in vitia libere invehebatur, ſuoque ardore ac vitæ ſanctimonia efficiebat, ut multi a vanitatibus ad virtutis ſtudium ſe converterent, multi ex hæreticis ad eccleſiæ ſocietatem poſtliminio reverterentur. Severitate ſua nonnullos Epiſcopos offenderat, fœminæ etiam, quarum luxum publice perſtrinxerat, ſpeciatim *Eudoxia*, Auguſta, male ipſi cupiebant; accedebat favor, quo monachos Ægyptiacos, Origeniſmi reos, aque *Theophilo* Alexandrino mirum in modum vexatos, complectebatur; quibus rebus effectum eſt, ut A. 403 in exilium ageretur. Sed, quoniam populus Conſtantinopolitanus abſentiam Præſulis ſui ferre non poterat, & hinc res ad ſeditionem vertebatur, non ita multo poſt eſt revocatus. Verum fortuna illa non diu eſt fruitus. Statua quædam in gratiam Imperatricis non longe a S. *Sophiæ* templo inter publicæ lætitiæ teſtificationes poſita erat. Factum hoc multa cum libertate reprehendit, nec honorifice admodum de Auguſta eſt locutus; quare illa, ira percita, per ipſius inimicos effecit, ut de novo ſede ſua dejiceretur, atque A. 404 in Bithyniam exulatum mitteretur. In exilio poſt multas afflictiones

nes

nes placide tandem exſpiravit A. 407 d. 14 Sept. ac juxta *Baſilium* terræ eſt mandatus. Poſtquam vitæ ipſius præcipua momenta enarraſſet, ordine ſcripta ejus recenſet Rev. Autor, & quidem *Art. II* §. *1* agit de *duabus exhortationibus ad Theodorum*, quem a mundi illecebris ad ſanctioris vitæ ſtudium revocare eſt anniſus; §. *2* de *tribus libris apologeticis vitæ monaſticæ*, quos ab ipſo profectos eſſe, nullus plane dubitat, ideo exaratos, ut crimina vitæ monaſticæ objecta dilueret; §. *3* de opere *de comparatione Regis & monachi*, & de duobus libris *de compunctione*, quos *Savilius* primum ad ſuppoſitios rejecit, poſt autem illius vere eſſe agnovit, quod etiam Noſter ex ſtilo & convenientia cum prioribus ſcriptis efficit; §. *4* de *tribus Libris de providentia*; §. *5* de *duobus Libris contra habitationem mutuam Clericorum & fœminarum*, item de *Tractatu de virginitate*, quos ex ſententia *Palladii* ſub primordiis Epiſcopatus publicavit; §. *6* de *duobus Libris ad juvenem viduam*, quam ob mariti præcipitatam mortem ſolari contendit; §. *7* de *VI Libris de Sacerdotio*, quod opus pro præcipuo ex illius ſcriptis ab omni tempore eſt reputatum; §. *8* de *homiliis contra Anomæos*, & de *Tractatu contra Judæos & gentiles*; §. *9* de *octo homiliis contra Judæos*, quas habuit, cum animadverteret, Judæos ægre ferre, Chriſtianos ipſorum feſtivitatibus, menſe Septembri celebratis, non intereſſe; §. *10* de *Sermonibus contra anathema* & *ſtrenas*; §. *11* de *ſeptem ſermonibus de Lazaro*; §. *12* de *ſcriptis* quibusdam, *Chryſoſtomo* ſuppoſitis. *Articulo III* de ſcriptis, *Tomo II* Operum contentis, Autor diſſerit, quæ omnia nominat, inde notatu digna excerpens. Inter dubia, vel *Chryſoſtomo* falſo adſcripta, §. *13* ponit *homiliam de Juda proditore, de ſancto Baſſo, de Abrahamo, de S. Thecla*, duas *homilias de precibus*, quæ num *Chryſoſtomum* autorem agnoſcant, dubitat. Suppoſititia ipſi ſunt *homilia de Zacharia & conceptione Eliſabethæ, de Joanne Baptiſta*, &c. *Articulo IV* ſiſtit recenſionem ſcriptorum, quæ *Tomum III* Operum conficiunt. §. *4* enarrat ſcripta, edita occaſione motuum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ex quibus hiſtoria vitæ *Chryſoſtomi* multum lucis accipit. Reſpiciunt illa maxime *Eutropium* evnuchum, qui, cum ante ſumma apud Imperatorem gratia floruiſſet,

Digitized by Google

ruiſſet, poſt in ejusdem indignationem incurrit, ac ſummo dignitatis gradu eſt dejectus, ut ad eccleſiam & Epiſcopum, quem multis malis ante affecerat, confugere neceſſe haberet; §. 7 de *Conſtantio*, ad quem literas direxit Epiſcopus, notat, fuiſſe illum ex ipſius familiariſſimis, addictum miniſterio eccleſiæ Antiochenæ, virum recti & æqui amantiſſimum; §. 9 agit de *homiliis*, ipſi ſuppoſitis, in quarum cenſum refert illam *de adſcenſione Chriſti*, *pentecoſte*, *Spiritu Sancto*, *paſtore & ove*, *adoratione crucis*. *Articulus V* enarrationem ſcriptorum *Tomi IV* complectitur. *Articulus VI* agit de ſcriptis, quæ inſunt *Tomo V*; *Art. VII* de ſcriptis, *Tomo VI* contentis; ubi §. 5 diſſeritur de *VI homiliis Severiani*, *Gabalitarum Epiſcopi*, *de creatione*. Illæ quidem in Codice aliquo MSto Bibliothecæ Vaticanæ nomen *Chryſoſtomi* in fronte gerunt, ſed ex argumento, tractatione, ac ſtilo, ſatis apparet, illius non eſſe, quare hodierno die univerſali conſenſione *Severiano*, Epiſcopo Gabalitarum, tribuuntur. De opere imperfecto *in Matthæum* §. 7 obſervat, *Chryſoſtomum* autorem non agnoſcere, ſtilum, qui in illo adhibetur, eſſe durum & impeditum, imo, ex nonnullis locis apparere, addit, primitus Latine exaratum eſſe, provocans quippe paſſim ad verſionem Latinam. *Art. VIII* commentatur de ſcriptis, quæ *Tomo VII* inſunt; *Art. IX* de operibus, quæ complectitur *Tomus VIII*; *Art. X* de ſcriptis *Tomi IX*. De *homiliis in Actus Apoſtolorum*, de quibus §. 1, judicavit *Eraſmus*, *Chryſoſtomo* indignas eſſe; *Billius* contrarium affirmavit; *Flaminius Nobilius* non quidem negat, *Chryſoſtomi* eſſe, ſed, non integras ad nos perveniſſe, cenſet, verum paſſim per ignorantiam librariorum errores multos irrepſiſſe; eruditiſſimus *Cellierius* Epiſcopo aſſerere nullus dubitat. §. 2, ubi agit de *homiliis in Epiſtolam ad Romanos*, non quidem omnino ſubſcribit judicio *Iſidori*, Commentarium hunc mirum quantum extollentis, & illum theſaurum ſcientiæ *Chryſoſtomi* appellantis, cujus præſtantia ſit tanta, ut, ſi quidem *Paulus* voluiſſet ſe ipſum cum aliquo purioris græcitatis apparatu explicare, non majore eloquentia id facere potuiſſet; arbitratur tamen, ſublimitatem genii, vim ac perſpicuitatem ratiociniorum, eloquentiam nativam, & ὕψος ſtili, in illis

Digitized by Google

illis deprehendi. *Articulus XI* eſt de ſcriptis, quibus abſolvitur *Tomus X.* De *homiliis* in *1 Epiſt. ad Corinthios* judicat Autor, eſſe ex præſtantiſſimis Operibus *Chryſoſtomi*, ſive quis elegantiam ſtili, ſive accurationem, reſpiciat. *Articulus XII* recenſet ſcripta, quibus conſtat *Tomus XI.* De *homiliis in Epiſtolam ad Epheſios* ex ſtilo ac aliis περιςάσεσι quidam judicant, non *Antiochiæ*, ſed *Conſtantinopoli*, eſſe habitas; ſed contrarium ſtatuit Noſter. *Homilias* in *utramque Epiſtolam ad Timotheum* Antiochiæ publice propoſitas eſſe, §. 5. probat ex elogiis, quæ monachis, qui in vicinia Antiochiæ degebant, tribuit, officiis item Epiſcopi, de quibus ita loquitur, ut ſatis appareat, ipſum tum temporis ad Antiſtitis dignitatem nondum evectum fuiſſe. *Articulus XIII* enarrat ſcripta, quæ in *Tomo XII* habentur. In §. 2 ſermonem facit de *homiliis* quibusdam, prima vice operarum formis exſcriptis. Editæ illæ ſunt ex Codice MSto Vaticano, quem alii ex monte *Athos*, alii ex inſula *Patmo*, delatum eſſe exiſtimant, calamo forte auditorum exceptæ, Conſtantinopoli A. 398, 399, habitæ. *Articulus XIV* de ſcriptis *Tomi XIII* agit. Sunt illa varii generis, maxima ex parte homiliæ. *Articulus XV* exponit doctrinam *Chryſoſtomi*, quam de ſingulis articulis religionis Chriſtianæ tenuit, ac teſtimoniis ex ipſius ſcriptis confirmat. *Articulus XVI* ſiſtit judicia virorum præſtantiſſimorum de ſcriptis Epiſcopi, ſimulque diverſas Operum illius editiones enarrat. Pluribus quidem cognomentum *Chryſoſtomi* additur, ſed nemo melius hoc elogium meretur, quam Epiſcopus Conſtantinopolitanus, quod ipſi jamdum a Seculo V communi conſenſione eſt inditum. Illius dictio eſt perſpicua, pura, ſplendida, non affectata, ſimplex, nativa, ac omnibus inutilibus ornamentis, quæ vana eloquentia poſt introduxit, nudata. Prima editio Operum integrorum eſt illa, quæ Venetiis A. 1503 ex officina *Aldina* prodiit, poſtrema, quam paravit *Montfauconius*, qui non ſolum multas lacunas ſupplevit, verum etiam diverſa ſcripta, quæ in Bibliothecis Italiæ offenderat, e tenebris eruit. Editio hæc lucem adſpexit Pariſiis A. 1718 *Voluminibus XIII.* Præterea ſpecialium librorum editiones ac tranſlationes in alias linguas nominat. Hiſtoria *Chryſoſtomi* adeo arcto vinculo conjuncta eſt cum illa

Digitized by Google

Theophili Alexandrini, ut altera ab altera ſeparari commode nequeat; quare hujus vitam ſuperiori *Cap. II* ſubjungere conſultum duxit. Quo tempore natus, & qua familia oriundus ſit, non liquet. Epiſcopus Alexandrinus eſt conſtitutus A. 385 d. 26 Jul. deceſſit A. 412 d. 15 Oct. Multis ingenii dotibus fuit ornatus, in ſtudiis philoſophicis, matheſi, & aſtronomia, verſatiſſimus, ſed turbulenti & inquieti animi, qui ſe illis ducem præbuit, qui in vexando *Chryſoſtomo* nec modum, nec menſuram, tenuerunt. Scriptis non æque celebrem ſe reddidit; ex illis tamen nominandus *Cyclus paſchalis*, item *Epiſtolæ paſchales*, quædam *contra Origeniſtas*, & quæ *diſciplinam eccleſiaſticam* ſpectant, denique fragmentum aliquod de *reſurrectione* a *Sirmondo* ex Bibliotheca regia in lucem eſt retractum. *Cyclum paſchalem* juſſu *Theodoſii* Imp. confecit, in quo notavit, quo die menſis feſtum, reſurrectioni Chriſti ſacrum, celebrandum eſſet. Initium ducit a primo Conſulatu *Theodoſii M.* A. C. 380. Index *Volumini* huic eſt ſubjectus.

LA VERA ISTORIA DI S. ROMOLO, VESCOVO, E Protettore di Fieſole, liberata dal Dottore PIER FRANCESCO FOGGINI dalle calunnie appoſtele in una ſcrittura pubblicata per Difeſa degli Atti di detto Santo Apocrifi, e alla glorioſa memoria di lui ingiurioſiſſimi.

hoc eſt,

VERA S. ROMULI HISTORIA, EPISCOPI ET tutatoris Fæſularum, per D. PETRUM FRANCISCUM FOGGINIUM liberata a calumniis, inſidioſe projectis in ſcripto quodam, quod inſcribitur: Vindiciæ Actorum illius Sancti apocryphorum, & in glorioſam ejus memoriam perquam injuriorum.

Romæ & Luccæ, 1742, 4.

Plag. 11.

Conſtat hic Commentarius, diligenter compoſitus, prooemio iſagogico, & *Capitibus* tractationis *ſeptem*. Occaſio-

nem

nem illi in literas redigendo ſuppeditavit libellus, cujus
hic eſt index: *Difeſa degli Atti di S. Romolo Martire,* Pag. 3.
diſcepolo di S. Pietro Apoſtolo, ſtampati nel Primo Tomo dell'
Iſtoria di Paſſignano, eſtratta da una Lettera ſcritta ad un ſuo
Amico dal molto Reverendo Padre Maeſtro D. Fidele Soldani
Vallombroſano. Non quæritur, an *Romulus* ille exſtiterit, an
fuerit ſanctitatis laude conſpicuus, an veneratione ſit dignus.
Id vero in quæſtionem venit, ac in præſens diſquiritur, an Acta
illa, quæ *Fogginius* in *Hiſtoria monaſterii Paſſinianenſis*, ejus-
que *Tomo priori*, edidit, ſint fide digna. Hoc ipſum negat
pernegatque *Fogginius*, cujus eruditionem jam alibi conce-
lebravimus; idque ipſum propugnare contendit *Fidelis Sol-
danius*, Cœnobita Vallis Umbroſæ. Ne quis vero illi dicam
eo nomine impingeret, quod in Epiſcopum *Romulum* viſus
fuerit gravior, vel ejus vitam ſanctiorem dubitationibus expo-
ſuiſſet, Cl. *Fogginius* ſuarum partium eſſe exiſtimavit, ve-
ram Epiſcopi *Romuli* hiſtoriam in lucem emittere. Do- 4.
let, quod antagoniſta lingua ſcripſit populari, eumque, qui
Acta illa haud reputat pro genuinis, genuini nominis Pontifi-
cium eſſe, negavit. Largitur, exſtitiſſe tempus, quo Mathe-
matici ac viri diſciplinarum periti pro Magis ſint habiti. Illu-
ſtrat hoc pronuntiatum labe, quam imperiti adſperſerunt fa-
mæ *Silveſtri II*, *Franciſci Petrarchæ*, *Petri de Abano*, *Fran-
ciſci Stabilis*, & aliorum. Lætatur, illud tempus efflu- 5.
xiſſe, quo barbaries, ignorantia, malitia, & ſuperſtitioſa pietas,
ad optimorum virorum tantum valuit famam labefactandam.
Criticam artem a malevolentia vindicat. Scripſit jam antea *Exer-
citationem de primis Florentinorum Apoſtolis*, & librum *de Ro-
mano D. Petri itinere & Epiſcopatu.* Nonnihil in utroque ſcri-
pto ſibi minus placuiſſe, ſignificavit Anonymus in libello, *Appen-
dice alle Novelle di Berna.* Quid Noſtro in hujus libelli argu- 10.
mento haud probetur, id ipſe viciſſim modeſte oſtendit. Nunc
ad rem ipſam. *Capite primo* Cl. *Fogginius* demonſtratum it 15.
antiquitatem cultus, S. *Romulo* a Fæſulanis præſtiti, colligit-
que notitiæ genuinæ de illo documenta, quæ adhuc exſtant,
ac refert ea, quæ de reliquiis *Romuli* hinc inde translatis com-
memorantur.

Digitized by Google

memorantur. Exſtitiſſe S. *Romulum*, eumque ſanctitatis laudibus floruiſſe, docet ex antiquiſſimorum templorum & altarium dedicationibus, in honorem ejus peractis, ſanctisque ejus oſſibus, quæ in baſilica Fæſulana aſſervantur. Provocat ad notitiam *Jacobi Bavari*, Fæſularum Epiſcopi, ad A. 1028 & 1032 de *Romulo* apud *Ughellium* exhibitam. Exſtat adhuc charta *Zenobii II*, Fæſularum Epiſcopi, A. 966 conſcripta,
Pag. 16. qua hic memorat, *ſeſe veniſſe in eccleſiam B. Romuli Confeſſoris, ubi ſanctiſſimum ejus corpus quieſcat humatum.* Templum illud olim *Petro* Apoſtolo fuerat conſecratum, ac ipſa eſt ædes cathedralis. Jeſuitæ Antwerpienſes haud dubitarunt Acta S. *Romuli* ſubleſtæ fidei accuſare, licet varii Autores ex eis hauſerint maximam eorum partem, quæ de Vita S. *Romuli* in
18. literas retulerunt. Noſter, ut fidem dictis ſuis conciliaret, reſpicit potiſſime ad lapidem ſepulcralem & homiliam, laudibus *Romuli* olim dicatam, ac ad notitiam de translationibus variis, quibus corpus S. *Romuli* ex uno loco in alterum deporta-
19. tum fuit. Suſpicatur, S. *Romulum* Fæſulis, vel prope eas, natum fuiſſe, ſiquidem a prima ſua pueritia ſervitio Domini in majori templo, S. *Petri* in honorem dedicato, fuit conſecratus, ac Clericum ibi cuſtodem, ſeu oſtiarium, egerit. Obiit S. *Romulus* d. 6 Julii, ac ſepultus fuit Fæſulis in templo, ubi altare eſt poſtea conſtitutum, cui adjecta eſt Inſcriptio, cujus poſtrema exeſa ſunt & obliterata. En initium ejus: *Meſſi hic Romuli corpus longa in pace quieſcit, qui Chri cumprimis juſſa ſervaret ab annis, tum lector domini annis quindecim juſtus continuis probatusque fuit meritoque juvatus eccleſiæ ſanctæ diaconii eſt ordinatus honore.* Reliqua legi haud poſſunt. Conſtitit inſcriptio tota verſibus hexametris, ſed legi poeticæ paſſim repugnantibus. Vox initialis *Meſſi* indubie denotat idem ac
21. *mi ſignori*, *domini mei.* Seculis jam barbaris Inſcriptio hæc originem debet. Corpus *Romuli* A. 1028 ex æde cathedrali antiqua in novam fuit translatum. A. 1584, 17 Jun. novam translationem peregit *Franciſcus Cattaneus da Diaccetto*, Fæſula-
23. rum Epiſcopus. *Capite ſecundo* exponit Autor de apocryphis S. *Romuli* Actis, quæ qui attente legerit, non poteſt non infra omnem

Digitized by Google

omnem fidem ponere. Ridiculum enim eſt, *Romulum* hunc in ſilva uberibus lupæ fuiſſe enutritum. *Melchior Canus* jam repudiavit in *Locis theologicis II, 6,* ejusmodi fabuloſas de Sanctis commemorationes. Non eſt, quod *Jacobi Bavari inſtrumentum* ad A. 1028 repetamus, primo *Conradi* Imperatoris anno exaratum. Secutus Autor eſt illud *Ciceronis de Offic. II, 2: Contra omnia diſputatur a noſtris, quod hoc ipſum probabile elucere non poſſet, niſi ex utraque parte cauſarum eſſet facta contentio.* Nihil enim eorum, quæ in utramque partem de *Romulo* diſputata fuerunt, omiſit. Inprimis multum operæ in eo ponit, ut Inſcriptionem, de qua diximus, *Romulo* huic, ſimulque Seculo quarto, vel quinto, vindicet. Homiliam antiquam, laudibus S. *Romuli* dicatam, edidit jam in Exercitatione *de Primis Florentinorum Apoſtolis.* Edere tamen parat opus aliud *de prima Thuſciæ Chriſtianitate*, in quo differet de rebus ad *Romulum* ſpectantibus, nec non inter alia de antiquo Paſſionario, quod in tabulario Fæſularum aſſervatur, & manu ſcriptam illam continet Homiliam. Exponit in præſens ſane haud pauca de antiquitate, autoritate, & momentis hujus Homiliæ. Autorem ejus appellat Abbatem Teutonem. *Capite quinto* in eo eſt, ut, *Romulum* illum nec Martyrem, nec *Petri* diſcipulum, fuiſſe, oſtendat. *Zenobius* certe Epiſcopus B. *Romulum* vocavit *confeſſorem. Sexto Capite* differit de eis, quæ S. *Romulum* appellant *Martyrem*, monumentis. *Septimo* tandem, eoque poſtremo, *Capite* diſquirit, an Fæſulis *Romuli* olim exſtiterint complures. Cl. *Fidelis Soldanius*, tres *Romulos* exſtitiſſe ibi, ſibi perſuaſit, nec tamen id Cl. *Fogginio* potuit perſuadere. Magna eſt Duumvirorum eruditio, induſtria, & exiſtimatio, aliunde jam collecta. Quare *non opis eſt noſtræ, tantas componere lites.*

Pag. 31. 33. 47. 51. 54. 75.

LAUR. REINHARDI, S. S. THEOL. DOCTORIS, Eccleſiaſtæ in templo metropolitano Vinarienſi, & in Ill. Gymnaſ. S. Theol. Hiſt. & Moral. P. P. Societ. Lat. Jen. & Teuton. Gœtt. Sodalis, Commentarius in Canticum

Digitized by Google

ticum Canticorum Salomonis prophetico-hiſtorico-dogmaticus. Præmiſſa eſt ejusdem nova hujus libri Chronotaxis.

Lemgoviæ, impenſis Jo. Henr. Meyeri, 1743, 8. Plag. 8.

Canticum canticorum deſcribere caſtiſſimos amores, quibus Chriſtus & eccleſia in ſe mutuo feruntur, communis fere recte ſentientium vox eſt. Pontificios, qui etiam de *Maria* θεοτόκῳ cogitant, non moramur. Quoniam autem cura Chriſti in eccleſiam omni tempore tendit, & hæc nullo non tempore ipſi fide conjuncta eſſe debet, eidem fiduciam, & omnia amoris, obſequii, & cultus, officia præſtare eſt obſtricta; haud pauci ſunt inventi, qui, in excellentiſſimo hoc Cantico delineationem propheticam fatorum eccleſiæ, quæ per *ſeptem*, ſic dictas, *periodos* ſint decurſura, exhiberi, ſibi perſuaſerunt. Quosdam illorum tantum nominabimus. Ex Pontificiis *Cornelius a Lapide*, ex Evangelico-Lutheranis *Caſp. Henniſchius*, ex Reformatis *Coccejus*, *Grænewegenius*, alii, eminent. Opponunt alii, inter omnes illos, qui hanc interpretandi viam ſectentur, nullam eſſe concordiam, periodos alios contrahere, alios ampliare, alios ſtatum eccleſiæ V. T. hic deſcriptum velle, alios id negare, initium a Novo Teſt. ducentes, deſcendere aliquando ad ſpecialiores eventus, in quibus vacillare & labi per ſit facile. Hos inter arbitros ſedere, noſtrum non eſt. Prophetica interpretandi ratio etiam arriſit Venerando *Reinhardo*, qui multis jamdum ſcriptis nomen ſuum nobilitavit. Is pariter ad VII periodos Novi Teſt. *Cantici* hujus verba applicat; in conſtitutione autem & applicatione periodorum a ſuperioribus diſcedit, ita tamen, ut, contentus generales characteres, ſingulis intervallis eccleſiæ majoribus proprios, indicaſſe, ad peculiares caſus raro divertat. Sententia ipſius ex iis, quæ ex præſenti Commentatione in medium adducemus, dilucidius apparebit.

In Chronotaxi præmiſſa rationem reddit totius *Cantici*, ad VII periodos Nov. Teſt. relati; cujus ſuæ ſententiæ fundamentum

tum quærit in VII parabolis, *Matth. XIII* perſcriptis, VII ec-
cleſiis Aſiaticis, *Apoc. II, III*, nominatis. Periodos ita digerit
& applicat: 1) exhibet *ſtatum eccleſiæ primævæ ad tempora uſ-
que Neronis Cap. I, II;* 2) complectitur *ſtatum eccleſiæ ab im-
perio Neronis ad tempora uſque Conſtantini Magni Cap. III-IV,
16;* 3) progreditur a *Conſtantino M. uſque ad manifeſtationem
Antichriſti*, a *Cap. IV, 6*, ad *Cap. VI, 7;* 4) repræſentat *ſtatum ec-
cleſiæ* ſub *Antichriſto preſſæ, Cap. VI, 7-9;* 5) comprehendit *ſtatum
eccleſiæ, e Papatu egreſſæ, ad noſtra uſque tempora*, a *Cap. VI, 10*,
ad *Cap. VII, 9;* 6) delineat *ſtatum eccleſiæ paulo ante ruinam
antichriſtianiſmi, & in temporibus corruentis Papatus, & conver-
ſionis illuſtris gentilium & Judæorum*, a *Cap. VII, 10*, ad *Cap. VIII,
8;* 7) *ſtatum eccleſiæ ultimis temporibus* reſpicit *Cap. VIII, 8 ſeq.*
Jam ad Commentationem venimus, ex qua quædam, quæ nobis
præ aliis notatu digna ſunt viſa, enotabimus. *Cap. I v. 6* verba
כרמי שלי לא נטרתי vertit, ſubintellecta interrogatione: *An
vineam meam, quæ mihi* data eſt, *non cuſtodivi? Genæ v. 10* Pag. 6.
ſunt realis fidei confeſſio, id eſt, vera Chriſtianiſmi praxis,
ſanitas eccleſiæ, bonaque Chriſtianorum indoles, *collum*, mu-
tua eccleſiæ inter presbyterium, reliquaque eccleſiæ membra,
harmonia. *Cap. II, 2, lilium inter ſpinas* repræſentat eccleſiam, 9.
ex Judæis collectam, a fratribus multa adverſa patientem. *Ca-* 14.
put v. 6 eſt ipſi cum Cel. *Honerto*, filio, presbyterium, quod
in eccleſia primas tenet, non dominio, ſed ordine. Verba 16.
v. 7 השבעתי אתכם וג reddit: *adjuro vos per ornamen-
ta gloriæ, & per virtutes agri*, ſcilicet ſpiritualis. Vox *tur-* 17.
turis v. 12 eſt vox hominum, ex gentiliſmo ad Chriſtianiſmum
in terra Judæa converſorum, doctrinam ſalutis, doctorum in-
ſtar, explanantium. *Urbs Cap. III, 2*, eſt *Hieroſolyma* ſpiritua- 19. 20.
lis, ſpeciatim *Roma*, & provinciæ, Romano imperio ſubjectæ,
quæ plenæ erant perſecutoribus veritatis cæleſtis. שמרים
v. 6 ſunt rerum eccleſiaſticarum adminiſtratores, & eccleſiæ
doctores. *Verſ. 6* exhibetur chorus eccleſiæ triumphantis, 24.
conſtantiam militantis admirantis. *Sexaginta heroes, circumſi-
ſtentes lectum Salomonis*, ſunt partim angeli, partim doctores.
Sed, quoniam de his dicitur, fuiſſe ex heroibus Iſrael, de an- 26. 27.

gelis cogitari non poſſe videtur. *Verſum 11* Autor refert ad tempora *Conſtantini M.*, quibus majeſtas regia Chriſti, antitypi *Salo-*
Pag. 29. *monis*, ſolenni ritu eſt manifeſtata. *Dies*, de quo *v. 6 Cap. IV*,
30. eſt tempus *Conſtantini*, quo inſtitutio Chriſtianorum, publica & privata, ſecura eſt reddita. *Mons myrrhæ & collis thuris* eſt excelſus Romanæ monarchiæ mons, ita dictæ ob multas vexatio-
34. 35. nes illatas Chriſtianis. *Verſ. 13* כפרים, *cypri*, vel potius fructus redemtionis per Chriſtum, nempe experimenta pacis cum
40. Deo *Eph. I, 6*, exhibentur. *Cap. V, 2*, notatur remiſſio prioris ardoris eccleſiæ, ubi externum nacta erat ſplendorem, ſinceram tamen doctrinam adhuc amplexari gloriabatur, quæ quadrant in
44. 45. turbulenta tempora Sec. IV, V, VI. Verba *v. 4* דודי שלח וג interpretatur Autor: *Dilectus meus extendit manum ſuam in candore*, atque ita παραφράζει: divinam ſuam potentiam in me excitanda manifeſtavit (*Act. XI, 19-21*,), & ſincerum maxime ac perennem amorem. *Verſ. 7 Percuſſerunt me*, linguis ſuis, hæreſium propagatricibus, *vulnerarunt me*, perſecutionibus duriſſimis, quæ evenerunt Sec. IV, V, & VI, extra & intra imperium Romanum, *abſtulerunt carbaſum meum cuſtodes mœnium*, id eſt, externus meus ornatus valde eſt diminutus, imo omnis libertas profitendi recteque colendi ſupremum Numen mihi penitus eſt ablata ab Epiſcopo Romano Sec. VI & præcipue
47. VII. *Verſ. 10* דגול מרבבה, *inſtar vexilli erectus a myriadibus, Jeſ. XI, 10*, coll. *Exod. XVII, 15, Rom. XV, 12.* Vexillum exhibet ſignum Meſſiæ, qui eſt dux exercitus Jehovæ. Vexilliferi dicuntur doctores eccleſiæ Novi Teſt. *Act. IX, 5, Jeſ.*
49. 50. *XI, 12.* Verba *v. 11* קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים וג convertit: *capilli ejus accumulati ſunt nigri velut corvi.* Capillos explicat de Chriſti robore ſpirituali, quod ineſt regiæ & pontificali ejusdem dignitati, ſecundum typos *Jud. XVI, 19, Apoc. V, 6. Ge-*
51. *næ v. 13* ſunt emblemata meritorum Chriſti, quæ areolæ aromaticæ comparantur, tum quia Chriſti obedientia eſt ſacrificium boni odoris *Eph. V, 2*, coll. *Gen. VIII, 21*, tum quia Chriſti
52. 53. nomen eſt ſimile unguento diffuſo *Cant. I, 3. Verſ. 14* ita exponit: *viſcera ejus ſicut nitor eboris, tecti ſapphiris.* Viſcera Chriſti ſignificant tum eximiam ejus miſericordiam, tum ejus in Deum

Digitized by Google

Deum patrem obedientiam *Pſ. XL, 8, 9. Ebur* conſtantiam notat miſericordiæ, *tectum ſapphiris* nitorem & gloriam hujus miſericordiæ, & gratiam ſalutarem, quam ſponſæ largitur. *Crura v. 15* Pag. 53.
Chriſti omniſufficientiam indicant. Comparantur hæc *columnis* 54.
marmoris, quia illa conſtantiſſime perſiſtit, nec hoſtibus cedit. *Innituntur ſtilobatis auri ſolidi*, tota rerum ſacrarum ſuſtentatio fundata eſt in ſufficientiſſimo Chriſti merito, quod aliquoties 54.
auri ſymbolo in ſacris venit. Implementum verborum *Cap. VI, 2*, ſecundum alios *v. 3*, invenit 1) in converſione *Francorum, Suecorum*, *Weſtphalorum*, *Helvetiorum*, & *Belgarum*, Sec. VII; 2) *Saxonum*, & multarum *Germaniæ* nationum, Sec. VIII; 3) *Danorum, Suecorum*, nationum *Slavonicarum*, & *Bulgarorum*, Sec. IX; 4) *Normannorum, Polonorum*, & *Hungarorum*, Sec. X. *Reginæ v. 7*, aliis *8*, ſunt eccleſiæ particulares, puriora dogmata amplexæ, *pellices*, eccleſiæ particulares impuræ, Chriſti nomen falſo profeſſæ, *puellæ innumeræ*, cœtus populorum, a Chriſto adhuc remotorum, ad illum poſthac perducendorum. Qualis ſtatus eccleſiæ externæ fuit poſt manifeſtationem antichriſti.
Elogium eccleſiæ *inviſibilis* habetur *v. 8*, aliis *9*, medias inter Pa- 61.
patus tenebras conſervandæ, augendæ, tuendæ. Inſtauratio 62.
eccleſiæ per Reformationem prædicitur *v. 9*, aliis *10*, cujus aurora apparuit tempore *Jo. Wiclefi*, *Jo. Huſſi*, & reliquorum. *Luna* eſt emblema eccleſiæ *Pſ. LXXXIX, 38*, *Jeſ. LX, 19, 20*. Illa eſt *pura & fulgida inſtar ſolis*, cognitio Jeſu Chriſti in ea eſt clariſſima, Evangelium in ea diem attulit, noctemque fugavit, corda fidelium calefacit ſua doctrina de nexu juſtificationis & ſanctificationis, *terrifica inſtar vexillationum*; terro-
rem enim hoſtibus Evangelii injicit. גִּנַּת אֱגוֹז *v. 10*, aliis *11*, non 63. 64.
reddit cum aliis *hortum nucum*, ſed *hortum bene putatum*, & intelligit eccleſiam evangelicam, a traditionum humanarum
ſordibus purgatam. Per *chorum duorum agminum v. 12*, aliis 65.
Cap. VII v. 1, intellectam vult tutelam ſanctorum angelorum, coll. *Gen. XXXII, 2, 3, 8, 9, 11*, *Apoc. XII, 7-12*. *Honertius Theol. typ. pag. 54* intelligit duas acies eccleſiæ evangelicæ, *Lutheranorum* & *Reformatorum*. *Cap. VII, 1*, aliis *2*, prædicatur feli- 66. 67.
citas eccleſiæ evangelicæ, quæ dicitur *filia ingenui*, quoniam

Digitized by Google

jugum traditionum humanarum penitus excuſſit. Verba חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ וג ita explicat: *emanationes femorum tuorum ſunt velut monilia*, quibus verbis indicatur mirum incrementum eccleſiæ evangelicæ; femora quippe ſunt emblema fœcun-
Pag. 67. ditatis. אַגַּן הַסַּהַר, *calix rotunditatis, v. 2,* aliis *3*, exprimit
68. calicem euchariſticum, qui per Reformationem eſt reſtitutus. *Venter* repræſentat corpus mortale fidelium, quod aſſimilatur *acervo tritici* ad certitudinem reſurrectionis indicandam; dicitur *circumſeptus liliis*, quia ſpes illis eſt facta, fore, ut ſtatim ab exceſſu ex corpore ſuo perveniant in poſſeſſionem ſummæ felicitatis, nec, ut ignem purgatorium tranſeant, neceſſe ha-
69. 70. beant. *Duo ubera v. 3,* aliis *4,* ſunt ſacramenta, a ſuperſtitioſis ritibus purgata. Per *collum v. 4,* aliis *5,* quod inſervit ſono ſermonis recte dilatando, deſignatur ſonus Evangelii, qui in omnes terras Europæ exiit. Comparatur *turri eburneæ Salomonis 2 Chron. IX, 17, Neh. VIII, 4,* quoniam Chriſtus ope Evangelii, recte annuntiati, thronum ſuum erexit cum inſigni ſplendore, qui terrorem ſummum injicit antichriſto. *Naſus ſicut turris Libani attente obſervans conſtitutionem Damaſci* exprimit 1) eccleſiæ evangelicæ vigilantiam in detegendis hoſtibus; 2) ejusdem fortitudinem & fidelium magnitudinem animi *Pſ. XXVII, 5, Rom. XVI, 17.* Adhæc *naſus* eſt emblema *iræ Pſ. XVIII, 9, 16.* Significare igitur poteſt iram Principum proteſtantium,
71. 72. qua excitati de fœderibus pangendis fuere ſoliciti. *Rex ligatus in canalibus v. 5,* aliis *6,* eſt Chriſtus ſponſus, ex cujus doti-
73. 74. bus, tanquam canalibus, gratiſſimus bonæ fragrantiæ odor, & jucundiſſimus Evangelii ſermo, inſtar effuſæ aquæ fluunt. *Verſ. 7,* aliis *8,* præſignificatur Proteſtantium in bello tricennali conſtan-
75. 76. tia, & inde per pacem Weſtphalicam ſecuta victoria. *Ager v. 11,* aliis *12,* eſt eccleſia Pontificia, terreſtribus commodis in tene-
77. 78. bris detenta; *pagi* ſunt gentiles, a civitate Dei ſejuncti. *Dudaim v. 13,* aliis *14,* in agris creſcentes, proferentes fructus amabiles *Gen. XXX, 14 ſeq.*; *ſpargentes ollorem ſuavem* effigiant Chriſtianos evangelicos, ex Papatu, agro mundi, collectos, proferentes fructus fidei gratiſſimos; *res pretioſiſſimæ ante fores* effingunt gentilium converſionem appropinquantem. *Cap. VIII, 1,*

Digitized by Google

VIII, *1*, exprimitur votum cœtus fidelium eccleſiæ Pontificiæ, Pag. 79.
ſocietatem evangelicorum anhelantium. *Verſ. 2* habetur invitatio illorum, ut evangelici intrent terras, a longo tempore nutui Pontificis Romani obnoxias, pollicentes omnem gratitudi- 80.
nem & liberalitatem. Vocatio Judæorum & gentium exprimitur *v. 3*, qui per doctores Evangelii ad eccleſiam veram ſunt 81.
advocandi. *Verſ. 4* eccleſia, ex Judaiſmo & gentiliſmo collecta, 82.
alloquitur Chriſtum, Pontificem ſuum, cujus perpetuo amori ſe commendat. A *v. 8* ad *14* ſiſtitur ſtatus eccleſiæ ultimorum 83.
temporum ad conſummationem uſque mundi. Breviter qui- 84-88.
dem S. Rev. Autor mentem ſuam explicat, ſed multam meditandi materiam præbet.

TESTACEO-THEOLOGIA, oder gründlicher Beweiß des Daſeyns und der vollkommenſten Eigenſchaften eines göttlichen Weſens aus natürlicher und geiſtlicher Betrachtung der Schnecken und Muſcheln, ꝛc.

id eſt,

SOLIDA DEMONSTRATIO EXISTENTIÆ ET perfectiſſimarum virtutum Dei, ex naturali & ſpirituali cochlearum & conchiliorum contemplatione concinnata, a FRID. CHRISTIANO LESSERO, Eccleſiaſta ad S. Jacobi & Martini Northuſæ, Miniſterii Evangelici ibidem Seniore, ac Imperiali Acad. Nat. Curioſ. adſcripto.

Lipſiæ, impenſis Michaelis Blochbergeri, 1744, 8.

Alph. 3, Tabb. æn. 18.

Jam dudum eruditioni ac laboribus literariis Rev. Autoris debitos habuimus honores. Amplificat ac illuſtrat merita ſua idem eo ipſo, quod hoc egregium maximæque operæ & multi temporis monumentum publico conſpectui exhibet, omniumque conſecrat utilitati. Præmiſit huic Operi iſagogen, qua momenta, apologiam, & uſum, hujus tractationis ſolide nitideque exponit. Recenſet impedimenta, quæ in mora eſſe ſolent, cur

cur plerique mortalium contemplationem rerum, quas Deus in naturæ theatro exhibuit ſpectandas, haud faciant ſuam. Condit catalogum ſcriptorum, qui de genere teſtaceo aliquid literis memoriæ prodiderunt. Præter *Ariſtotelem*, *Plinium*, *Ælianum*, commemorat *Matthiolum*, *Bellonium*, *Wilh. Rondeletium*, *Conradum Geſnerum*, *Ulyſſem Aldrovandum*, *Fabium Columnam*, *Joannem Jonſtonum*, *Olaum Wormium*, *Chriſtophorum Merretum*, *Gualtherum Charletonum*, *Joannem Danielem Majorem*, *Ferrandum Imperati*, *Andream Chioccum*, *Nicolaum Antonium Stelliolum*, *Nehemiam Grew*, *Philippum Bonanni*,
Pag. 30. qui *Muſeum Ath. Kircheri* ſcripſit, idque ſatis rarum, *Robertum Sibaldum*, *Joannem Lauerenzen*, *Oligerum Jacobæum*, & *Mar-*
34. *tinum Liſterum*. Nec omittit *G. Eberh. Rumphium*, *Frid. Ruyſchium*, *Jacobum Pettiverum*, *Mich. Bern. Valentini*, *Richardum Bradley*, *Car. Nic. Langium*, *Jo. Chriſtianum Kundmannum*, *Jo. Ern. Hebenſtreitium*, *Franciſcum Valentini*, *Jac.*
39. *Theod. Kleinium*, *Jo. Phil. Breynium*, atque *Janum Plancum*. Addit deinde nonnihil de figuris teſtaceorum æri inciſis, ac eas, quas opera *Martini Liſteri* ſuppeditant, collaudat. Subjun-
47. git tandem recenſionem Virorum alphabeticam, qui in muſea ſua collectiones teſtaceorum intulerunt. Hiſce adjicit in
984. fine Operis Perilluſtrem noſtrum Mecænatem, *Joannem Chriſtoph. de Wichmanshauſen*, *Jo. Georg. Haaſium*, & Conſiliarium aulæ rerumque metallicarum, *Trierum*. Diſtribuit tractationem in *Partes duas*. *Priori* notitiam de teſtaceis lectori ſubminiſtrat. *Poſteriori* in uſum eorum & varium, & multiplicem,
72. inquirit. *Pars* utraque rurſus in *Libros duos* diſpeſcitur. *Liber Partis prioris prior* in *octo* abit *Capita*. *Primo* docetur lector, quid ſint teſtacea animalia, quomodo appellentur, mutuoque differant. *Secundo Capite* de eorum generatione in-
102. ſtituitur expoſitio. *Caput tertium* eſt ſatis copioſum ac diffuſum, quippe quo diviſiones ac genera teſtaceorum edifferuntur. *Capite quarto* de partibus teſtaceorum externis, *quinto* de membris partibusque eorum internis, *ſexto* de illorum vita, *ſeptimo* de ſenſibus eorum, ac *octavo* de teſtaceorum pulchritudine, tractationem ſeſe dignam ſuſcepit. *Libro Partis*

prioris

Digitized by Google

prioris poſteriori Capita quatuor continentur. *Primum* de lo- Pag. 725.
cis domiciliisque teſtaceorum eſt inſcriptum. *Secundo* de mo-
tu eorum locali agitur. *Tertio* exponitur de nutrimento ac ci- 782.
bo illorum. *Quarto* adduntur nonnulla, quæ eis inſunt &
accidunt, adjuncta. *Pars ſecunda* eſt Voluminis univerſi pars
fere quarta. *Partis* hujus peræque *duo* ſunt *Libri*, quorum
priori uſus, quibus teſtacea homines impartiunt, expendun-
tur; *poſteriori* uſus, qui inde redundant, medici conſide-
rantur. Hæc eſt Voluminis ſumma. In hiſce cardinibus ver-
tuntur ejus partes ac membra. *Capitibus* ſingulis accedit me-
ditatio, Philoſophum Chriſtianum ornans, ac ad Deum manu
ducens propius noſcendum, ac juſtiſſime concelebrandum.
Sanguinem ineſſe conchis cochleisque, immo muricibus, ne- 74.
gat. Teſtas earum æmulari lapideam naturam, docet. Red-
dunt ipſæ omnino, ſimul ac comburuntur, calcem. Cochleas
dividit in terreſtres & aquaticas, hasque rurſus differre tradit
pro domiciliis in aqua vel dulci, vel ſalſa. Principio rationis
ſufficientis utitur, ut, ex quo oſtendit, conchas cochleasque 81.
in numero rerum contingentium duci, Deum exiſtere, do-
ceat. Ex concurſu limoſæ concretionis fortuito generari con-
chas cochleasque, merito negat. *Ariſtotelem* hic fluctua- 86.
re, demonſtrat. Eas eſſe & mares, & fœmellas, partim diviſim,
partim ſimul, addit. Androgynas dari cochleas, obſervatio-
nibus conſtat hortenſibus. De hiſce ita Rev. Autor diſſe- 89.
rit: *Geſtant genitalia in collis juxta ſeſe invicem, ac ea una
cum parte carnis protendunt ex foramine, quod ex uno latere
inter magnum parvumque cornu ſenſorium ſeſe aperit. In hac
parte evolvunt eæ cochleæ primo patentem genitalium rimam,
tum vero virgam genitalem, ac utrinque penem inflectunt in mo-
dum fili metallici, in lineam ſpiralem extenſi ſupra utrumque in-
vicem, ut penis unius cochleæ vulvam alterius mutuo ineat, gra-
vidamque reddat.* Dantur inter conchas præterea conchæ an-
drogynæ. Id vero negat Autor, androgynas cochleas ſua ipſius
vi, vel actione, gravidas reddi. Prægnantes enim ipſæ fiunt ex
mutua penis inſertione, & ſeminis, prolem excitantis, mutua
immiſſione. Deſcribit Noſter apparatum omnem hymenæum,

Digitized by Google

quo cochleæ hortenſes rebus venereis ſeſe accingunt. Obſer-
vationibus hiſce nihil in regno animali eſt illuſtrius & præſtabi-
lius. Juvat enim noſſe adminicula, quæ Deus ſapientiſſime
ad animantium genus propagandum conſtituit ac ordinavit.
Murices ſeſe per affrictum, quo communicatur ſemen, red-
Pag. 91. dunt gravidos. Oſtreæ autem, glandes marinæ, ac nonnullæ
concharum ſpecies, ita ſunt androgynæ, ut ſuo inſtinctu ac in-
93. teſtina commotione ſeſe ipſæ reddant prægnantes. Ova, e
quibus conchæ cochleæque pronaſcuntur, expoſitione jucun-
da Noſter illuſtrat, nec fœtus, in eis reconditos, ex experien-
tia propria ediſſerere omittit. De humore lento, in quo ova
illa delitere ſolent, diligenter commentatur, monens, dari quo-
97. que conchas viviparas. Oſtreas autem innumerabilem ovorum
copiam excludere, docet. Adde, quod cochleæ oviparæ ova,
quotquot excluſerunt, non curant, ſed forti ac tempeſtati re-
102. linquunt. Non eſt, quod operoſiſſimam Autoris expoſitionem,
qua omnes concharum ac cochlearum claſſes ſpeciesque recen-
ſet, repetamus. Grata potius mente prædicamus eum, quem
huic argumento impendit, laborem. Fabulam anilem, quæ,
442. ex conchis tellinis pedatis, ſeu anatiferis, quoddam genus anſe-
rum in arboribus creſcere, vulgavit, ipſe merito refellit, ori-
ginemque erroris demonſtrat. Echinos marinos quoniam ipſe
non teſtaceis, ſed cruſtatis, animalibus inſerit, eorum ratio-
449. nem hoc loco haud habet. Principio indiſcernibilium *Leibni-
tiano* aſſurgit. Tantam præfert modeſtiam, ut, ſingulas con-
charum & cochlearum ſpecies a ſeſe deſcriptas eſſe, vel exponi
poſſe, neget. Conchas cochleasque ſine teſtis cruſtisve ſuis
vitam agitare, vel agitare poſſe, negat. Teſtas artificioſe
decerptas recreſcere, initio autem tenues pellucidasque eſſe,
454. docet. Ipſas perioſtio extrinſecus contectas eſſe, oſtendit.
462. Easdem creſcere & reſudare, monet. Volumina, ſeu volutas,
contemplatur geometrice, easque a ſiniſtra verſus dextram in-
de a primo puncto introrſum ſito procurrere, demonſtrat. Ex-
cipit tamen ab hac regula cochleam Xanxus, in ora In-
diæ orientalis Tutucarin ſolitam inveniri, & paucas alias. Res
hic redit ad animantis, intus latentis, motus primos, eorum-
que

Digitized by Google

que ad alterum latus directionem primitus exercitam. Teſtarum uſus ſpectat ad ſecuritatem, durationem hibernam, caloris conſervationem, atque ad ipſam pulchritudinem. Conchæ ſeſe valvis ambabus muniunt clauduntque. At cochleæ pleræque operculo inſtar oſtii inſtructæ ſunt, ne quid ipſis ſit noxæ. De blattis Byzantinis Autor affert ea, quæ memoratu ſunt digna, opinatus, Ebræos vocaſſe muricem *ſchelechet*. Nautilorum nauticorum interiora ſtudioſe perſpexit. Seram atque ſphincterem cutis penſiculatius obſervavit. Teſtas concharum & cochlearum jucunda comparatione cum domibus contendit. Tum vero ex affectionibus teſtarum variis, quanta ſit intellectus divini amplitudo & gloria, ſolide docet ac perſuadet. Si qui objiciunt, ac prave monent, eſſe nonnunquam nonnihil in teſtis, quod a regula recedat, ii ignorant, eo ipſo indicari excellentiam architecti, ſpecialiſſimis deſtinationibus ſatisfacturi. Hinc Ven. Autori viſum eſt ad corpora beſtiarum, in quarum contemplatione ars ipſius verſatur, penetrare, & eorum ſtructuram diligentiſſima perquiſitione dignari. Caro earum cutibus circumcluſa eſt. Cutis exterior, quam extra valvas, vel domicilium, collocat ſeſe commovens beſtia, papillulis ſparſa eniteſcit. Ea caute detracta, cuticula ſpectatori ſe prodit ſubtiliſſima, eaque pertenuis, quæ univerſum beſtiæ corpus, veluti induſio, circumquaque tegit, ac fibrillis vaſculisque abundat. Corpus ipſum figuram domicilii æmulatur. Pars, quæ domicilio affixa reſtat, muſculis quibusdam ad teſtam adhæret. Cuticula detracta, prodit caro, quæ muſculorum eſt congeries, oſſium expers. Color carnis variat. Cochlearum caput plerumque eſt rotundum, collo carens, tergo æquale, & a plerisque intra carnem interventu muſculorum aliquot retrahi poteſt, ab eis præcipue, quæ volutis, ſeu voluminibus, conſtant. In capitibus eminent antennæ, quas noſtri vocant *Fühlhærner*. Eæ non in ſingulis cochleis conchisque, nec eadem ratione figuratæ, reperiuntur. Ipſæ viſuntur numero nunc binæ, nunc quaternæ. Superiores longitudine excellunt, ſi additæ fuerint infra eas binæ. Aliæ inſtar tuborum ductilium procurrunt, ac in cerebrum retrahuntur; aliæ ramulos cornuum cervinorum

[Margin: Pag. 491. (beside "Conchæ"); 496. (beside "Nautilorum"); 507. (beside "Tum vero"); 512. (beside "Si qui"); 525. (beside "Hinc Ven."); 528. (beside "Corpus ipſum"); 532. (beside "Eæ non")]

imitantur reſpectu ductuum, ad latera prodeuntium. Quo modo antennæ retrahantur, *Swammerdammius* explicare ten-
Pag. 536. tavit. Addidit Noſter ſuam quoque opinionem, faſſus tandem, plus Deum valere efficiendo, quam hominem intelligendo. Punctulum nigricans in extimo antennarum procedit ex nervo optico, ac oculi vicem ſuſtinet. Sub eo antennæ glan-
540. dulis abundant. Nervos opticos, eorumque ſitum & uſum, Autor ſolide perſcrutatus fuit. Nervum opticum veſtit cutis tenuiſſima. Oculum ambit tunica uvea, ac retiformis. Ipſe gaudet humore & aqueo, & vitreo, & criſtallino. In antennis quibusdam oculi deſiderantur; unde argumentari licet, eas generatim inſervire perſentiſcendo, ut eædem ea, quæ videntur
545. ipſis nocitura, evitent. Os, vel foramen, e quo lingua exſeritur, accommodatum eſt aquæ introrſum trahendæ, cibisque aſſumendis. Planta, ſeu pedamentum, vice pedis fungitur. Ad latus utrumque muſculi fortiores ei adhærent, quorum beneficio cochleæ arboribus ſeſe affigunt. Glandulæ, eis inſitæ muſculis, promunt viſcidum illud, quo cochleæ inhæreſcunt domiciliis ſuis. Pedum itaque, quibus carent cochleæ, locum ſufficiunt illa pedamenta; immo cochleæ aquaticæ interventu illarum quaſi ſquamis natant. Beneficio limbi cochleæ vel na-
549. tant, vel ſeſe commovent extrinſecus ac introrſum. Ut aer in limbum hunc ingredi poſſit, ad dextram limbus gaudet ſpiraculo. Aeris intruſi beneficio cochleæ aquis innatant. Prope exitum hujus ſpiramenti anus exſtat cochlearum, exonerandis excrementis attemperatus. Volumina enim earum clauſa ſunt retrorſum. Sin vero utrinque cochleæ exitu gaudeant, ano
552. locus eſt in exitu poſteriori. Pulmones cochleis terreſtribus deſunt. Defectum eorum ſupplet ſpiramentum illud, quod noſtri *Luftloch* vocant. Cochleis terreſtribus ſunt labrorum ſpecies. Quorum inferius inſervit cibis huc illuc movendis, ac ad guttur deducendis. Dentes ibi conſpiciuntur, ubi mandibula hominum ſuperiora ſolent eſſe ſita. Dentes illi ex cornu furvo conſtant, quod quaſi pecten, inſtar lunæ falcatæ incur-
554. vatum, conſpicitur. Figuram eorum Autor ſcite deſcribit. Cochleis, quæ nec carne, nec cibis, veſcuntur, eſt modo proboſcis,

Digitized by Google

boſcis, qua ipſæ tanquam ſiphone ſuccos aquamque trahunt, & quæ vicem linguæ ſupplet. De palato, non eſt, quod repetamus. De cerebro plura diceremus, niſi jam limites inſtituti migraſſemus. De gutture, ſtomacho, omento, corde, hepate, ſacculo calcario, nodulo, vel ſacculo, purpureo, inteſtinis, eorumque motu periſtaltico, pene, & vulva, ad dextrum colli latus plerumque ſitis, de tuba *Fallopiana*, de utero, de ovario ovisque, de fœtus amnio, de funiculo umbilicali, de parte adipoſa, de branchiis concharum, de medulla ſpinali, de nervis, de glandulis, de arteriis venisque, de muſculis, de ſucco per arterias venasque circulante, de mucore, de ſemine, de chilo, de liquore nerveo, de bile, ac de reliquis teſtacearum gentium membris, præſtat conſulere Autorem, diligentiſſime de hiſce commentatum. Reliqua prorſus omittere jubemur. Noſtrum eſt, inſignem Viri induſtriam, & ſolidam hæc talia tractandi rationem, in publica orbis eruditi luce concelebrare, Lectores ad ipſum dimittere, ac Deum in rebus creatis quoque viliſſimis & abjectiſſimis maximum, potentem, optimum, omniſcium, & ſapientiſſimum, cum ipſo obſervanter & pie venerari. Reſtat, ut ominemur, proximis centum annis librum de hoc argumento pulchriorem ſolidiusque elaboratum haud appariturum. Oramus vero eos, qui Oceano fluminibusque accolunt, ut ſicilimenta adjungant, ne quid in hoc genere ſcientiæ prorſus deſideretur. Divinamus præterea & præſagimus, fore, ut hoc quoque Opus in Gallorum Anglorumque ſermonem propediem convertatur. Et quantopere geſtimus videre conſimiles aliorum lucubrationes. Si interrogemur, quid potiſſimum in hoc Opere nobis placuerit, reſpondebimus, cœnam nobis dubiam appoſitam fuiſſe, ad palatum tamen illa manſura, quæ docent, Pag. 666.
erraſſe *Carteſium*, opinatum, beſtias non niſi machinas eſſe & mechanica inſtrumenta.

Johann David Köhlers, P. P. im Jahre 1737 wöchentlich herausgegebener Hiſtoriſcher Münz-Beluſtigung neunter Theil.

id eſt,

JO. DAV. KOELERI, P. P. GOTTING. EDITArum A. 1737 hebdomadalium hiſtoricarum ex Numiſmatibus Deliciarum Pars nona.

Noribergæ, impenſis viduæ Chriſtophori Weigelii, ſenioris, 1737, 4.

Alph. 2 plag. 18.

Gratiſſima deliciisque plena eſt viciſſitudo illa, quam hæc pertractatio Numiſmatum lectorum oculis animoque infundit. De *octo Partibus*, quæ hanc præcedunt, ſuo jam loco diſſeruimus, id unum dolentes, pauciora hic communicari poſſe ex amœniſſimo vireto, quam Europæ politioris videtur intereſſe. Illud præcipue ducimus monendum, Præfatione Operis nuntia attingi laudes Perilluſtris *Gerlaci Adolphi de Münchhauſen*, Domini Strausfurtenſium, ad ſtatum publicum Electoratus Brunſuico-Luneburgenſis tuendum ornandumque delectiſſimi Adminiſtri Conſiliariique intimi, laudes, inquam, juſtiſſimas, quibus Vir tantus, Gottingenſis Academiæ conditor alter, cum *Joanne Zamoiſcio*, *Michaele Hoſpitalio*, ac *Henrico Rantzovio*, quorum metalliones in hac Sylloge exhibentur, comparatur. Nec ſibi defuit Cel. Autor, prædicans jure, Profeſſores Georgiæ Auguſtæ primos ſumma prudentia conſilioque ſapientiſſimo fuiſſe exquiſitos atque delectos. Præfatione exequitur continuationem ſeptimam ſciagraphiæ, quam de plena Thalerorum collectione adornare inſtituit. Ediſſerit hic Thaleros Ducum Saxoniæ, qua *Erneſtinam*, qua *Albertinam*, proſapiam. Primordia capit a Thalero quatuor filiorum Electoris *Joannis Friderici*, eique adjungit Thalerorum deſcriptionem, quos *Joannes Fridericus II* hic, & fratres, *Joannes Wilhelmus* atque *Joannes Fridericus*, junior, *Joannes Fridericus*, medius, ejusque frater, *Joannes Wilhelmus*, ac ſolus *Joannes Wilhelmus*, *Joannes Caſimirus* & *Joannes Erneſtus*, *Fridericus Wilhelmus*, Vinarienſis, & frater ipſius, *Joannes*, Altenburgenſis dominus, conjunctim, *Fridericus Wilhelmus* ſeorſim, ejusque filii, *Joannes Philippus*, *Fridericus*, *Joannes Wilhelmus*, & *Fridericus Wilhelmus* poſthumus, tum conjunctim, tum diviſim, feriun-

feriundos curarunt. In Thaleris *Erneſti Pii* recenſitis ſubſiſtit; reliquos in Præfatione, ad *Partem X* afferenda, additurum ſeſe, liberaliter pollicetur. Collectioni vero huic illa *Goldaſti*, quæ hic Commentario ſuo *de Regno Bohemiæ* præfixit, adſcripſit: *Perparum eſt, quod de meo apponitur. Sola ſtructura mea eſt; ipſa autem fercula aliunde & ex ſtipe collegi.* Operæ pretium eſt meminiſſe, Cel. Autorem Comitis Saynenſis ac Witgenſteinenſis, qui Comitatum Hohenſteinenſem ad breve tempus acquiſiverat, duos cum erudito orbe communicaſſe Thaleros, admodum raros. Thalero primo, quo ipſe Comes ſibi Comitis Hohenſteinenſis titulum adſcripſit, inſcripta ſunt verba ominoſa: *Nullum ſimulatum eſt diuturnum.* Jam ſcire juvat, quinam Numi præcipuo quodam ſtudio in hac *Parte nona* commentariis fuerint illuſtrati. In gratiam literati orbis dabimus illos ſuccincte indicatos, quibus quippe haud licet copioſiorem exhibere expoſitionem. 1) In limine Operis conſpicitur præclarus Metallio *Georgii II*, Regis M. Britanniæ, ac *Carolinæ*, Reginæ, A. 1732 percuſſus, qui ſpectandam offert familiam potentiſſimi Regis univerſam in poſtica. Adjicitur *Joannis Georgii Eckharti* tabula genealogica, quæ Reges Angliæ ex *Wodano*, ſeu *Odino*, ad præſens uſque tempus deductos offert. 2) Ejuſdem Regis Auguſtiſſimi Numiſma, A. 1734 percuſſum, & catarrhactarum Hamelenſium, recens ſtructarum, memoriam exhibens, additur. 3) Sequitur Numiſma mnemonicum urbis Hildeshemii, offerens inſigne novum, a *Carolo V* conceſſum, cuſum A. 1605. In recenſendis urbibus Epiſcopatus Hildeshemienſis Cel. Autor oppidulum *Sarſtede* appellavit *Sæſtede pag. 20.* Ut numus ille videatur illuſtratus, Autor ſummam *Vindiciarum Hildeshemienſium*, quibus nomen eſt *Aſſertio libertatis*, percenſet. 4) Numus aureus urbis Magdeburgi cum imagine *Ottonis I*, conditoris, ac voto pacis, ad A. 1590 referendus, Hildeshemienſem excipit. Magdeburgum certe jam *Caroli M.* ætate exſtitit, commerciis cum gente Slavorum tunc exercitis, illuſtre, quod ipſum patet ex *Caroli M. Capitulari II A. 805 Tit. VII de Negotiatoribus.* Chronici Moisſiacenſis ad A. 805 locus eſt memorabilis: *Quartus exercitus*

Pag. 5 ſeq. — 9 ſeq. — 27.

perrexit

perrexit cum navibus in Albia, & pervenit uſque Maguedeburg, & ibi vaſtaverunt regionem Genetwanam. Nec non ad A. 806: *Mandavit eis Rex Carolus ædificare civitates duas, unam in aquilone parte Albiæ contra Magadaburg. Carolus M.* ibidem templum S. *Stephani* exſtruendum curavit, teſte *Chronographo Saxone* ad A. 938. *Otto Magnus* poſthæc urbi inſignia dedit incrementa. Ex quo factum eſt, ut ipſe fuerit pro conditore ejus reputatus in literis bullatis *Joannis XIII* Papæ, in *Dithmari Annalibus II pag. 15, Adamo Bremenſi H. E. Lib. II Cap. 7,* ac *Sigeberto Gemblacenſi ad A. 939.* Cum vero urbs ipſa A. 1636 a Cæſare *Ferdinando II* confirmationem ac renovationem veterum ac novorum privilegiorum peteret, *Benjamin Leuberus* A. 1648 edidit *gründlichen und hiſtorienmæſſigen Diſcurs über etlichen der Stadt Magdeburg gerühmten alten Privilegiis,* & A. 1661 *gründliche Erwegung der Sæchſiſchen Stapel-und Niederlage. Leuberus* inprimis, privilegium, quod Magdeburgenſes A. 940 ab *Ottone* majores ſuos accepiſſe gloriabantur quondam, eſſe ſuppoſititium fictumque, comprobavit. Illius enim nuſpiam reperitur avtographum. In apographo prodit fraudem dialectus Saxoniæ ſuperioris, ac verſio Latine fabricata, quæ exſtat apud *Goldaſtum Conſtitut. Imperial. Tom. I pag. 215.* Notæ chronologicæ, Diploma eſſe
Pag. 32. falſum, facile neminem non convincunt. Nihilo ſecius Diploma hoc, quod *fundationem Ottonis* vocant, in Inſtrumento pacis Weſtphalicæ, Sueco ita ingratiis Brandenburgici Electoris contendente, fuit confirmatum. 5) Hinc oculis ſeſe ingerit Numus & unus & alter, probabiliter juſſu *Dagoberti II,* Regis Auſtraſiæ, ante A. 678 percuſſus, quem *Claudius Bouteroue,* & *le Blanc pag. 74,* ſpectandum exhibuerunt. Quomodo *Dagobertus* hic in regnum Auſtraſiæ ex Anglia fuerit
38. revocatus, ſcriptores Franciæ veteres tacent. Autor id exponit ex Jeſuitæ *Gothofredi Henſchenii* Diatriba *de Tribus Dagobertis, Francorum Regibus,* quem rectiora didiciſſe novimus ex *Heddio Stephano* in *Vita S. Wilfridi, Epiſcopi Eboracenſis c. 27, 33, Wilhelmo Malmesburienſi,* aliiſque. *Antonius Pagius* in Chronologia emendavit & ſupplevit inventionem *Henſchenianam,*

Digitized by Google

ſchenianam, quam *Hadrianus* ſibi *Valeſius* deberi jactitavit quidem, at juſtis armis propugnare haud valuit. 6) Exhibetur pretioſum Numiſma, A. 1567 percuſſum, repræſentans Pro-Ducem Belgii ac Ducem Parmæ, *Margaretam* Auſtriacam. In antica dextrum faciei latus patet. Epigraphe addita: MARGARETA. AB. AVSTRIA. D.ux. P.armæ ET P.lacentiæ. C.aroli. V. F.ilia. In poſtica eminet pars templi anterior, ac in introitu ſupra gradum quartum fœmina, tenens dextra palmam. Supra adjuncta cernitur inſcriptio: FELICI TVTELA. Illuſtratio numi capit exordium a ficta *Richilde*, ſcribendo *dominantium fœminarum theatro* intenta, ac atro carbone notat pellices & concubinas dominationis avidiores. De reliquo *Margareta* dominatus fuit vani honoris imago. Imperium enim fuit penes *Granvellam*, cujus illa nævos politicos nonnunquam candide ad *Philippum*, Hiſpaniarum Regem, perſcripſit. Cum ipſa Regem ad conſilia moderata & optima allicere & impellere non poſſet, Dux vero Albenſis ferrum flammasque miſcere cœpiſſet; impetravit, ut imperio vicario, vel potius ejus titulo inani, ipſa expers redderetur, A. 1567 d. 20 Dec. 7) Excipit Numiſma illud Numus mnemonicus, A. 1722 cuſus, ut memoriam Abbatis Loccumenſis, *Gerhardi Wolteri Molani*, qui ſtudium irenicum ac Theologiam catecheticam amavit, ad poſteros transmitteret. Addita eſt vita viri, eaque ex propria ejus confeſſione magnam partem derivata. 8) Offert ſeſe deinceps rariſſimus Thalerus *Henrici de Bobenhauſen*, Magiſtri Ordinis Teutonici, A. 1590 percuſſus. Incidit præterea Autor Cel. in Thaleros duos, Magiſtris Ordinis illius dicatos. Unus eſt Marchionis Brandeburgenſis, *Alberti*, Magiſtri Ordinis per Boruſſiam; alter *Waltheri de Cronberg*, formam præferens diverſam ab ea, quæ *Delic. hiſtor. numiſm. P. III* fuit allata & illuſtrata. *Henricus* ille, A. 1572 d. 6 Aug. in Adminiſtratorem Magiſterii Boruſſici ac Magiſtrum Ordinis Mariani Teutonici electus, ultimus exſtitit, qui de recuperanda Boruſſia ſerio cogitavit. Ipſe A. 1585 munia illa ſua Archiduci Auſtriæ *Maximiliano* tradidit, habitatum conceſſit Cron-Weiſſenburgum, ibique exſpiravit A. 1595 d. 15 Mart.. 9) Sequitur

Pag. 42. — 57. TAB. I Fig. 1. — Pag. 62.

Digitized by Google

tur Metallio pulcherrimus, *Lauram Mariam Catharinam Baſſi,*
Pag. 65. Bononienſem Philoſophiæ Doctricem, Collegii Lectricem pu-
TAB. I. blicam, Inſtituti ſcientiarum ſociam, referens, A. 1732 percuſ-
Fig. 2. ſus. Ipſa fuit A. 1711 d. 30 Oct. e generoſa familia Bononiæ
edita, patre *Joſepho,* lauream Juris utriusque ac ſacræ Theolo-
giæ conſecuto. *Cajetanus Tacconus,* Medicinæ ibidem Profeſſor
publicus, prima Philoſophiæ elementa eam docuit, e quibus
Pag. 69 fructus excreverunt longe florentiſſimi. *Euſtachii Manfredi,*
ſeq. Aſtronomiæ Cel. Prof. Bononienſis, Epiſtolam Cl. Autor inſe-
rendam duxit, e qua vitam & doctrinam Doctricis inclytiſſimæ
propius noſſe licet. Ex eadem patet, in *Supplementis* horum
Actorum ad M. Julium A. 1732 pag. 243 legenda eſſe nomina
fœminarum, *Lauræ,* Doctoratum nactæ, comitum, ita: *D. Com.*
Mariam Bergonzi Ranuzzi, & *D. Marchion. Eliſabetham Ma-*
riam Herculani Ratta; ibidemque *pag. 344* legendum eſſe no-
men promotoris, qui *Lauræ* lauream doctoralem conceſſit,
Matthæum Bazzani. Recolimus merito in hujus *Lauræ* elo-
giis memoriam *Bellíziæ Gozadinæ,* ante 200 annos Bononiæ
37. florentis. 10) Vocat ſpectatorem porro Numus, memoriam A.
1707 feliciter conjunctæ Scotiæ & Angliæ intra Britanniæ ma-
gnæ nomen exhibens. *Anna* Regina ſcilicet perfecit opus il-
lud memorabile, quod inde a *Jacobi I* ætate diligenter, ſed
fruſtra, fuerat tentatum, *Wilhelmi* conſiliis attribuendum. 11)
81. Sequitur Numiſma, quo inſignitur natalitius dies *Chriſtiani V,*
Regis Danorum, addito in poſtica titulo: *Arbiter maris Bal-*
89. *thici,* A. 1686 publice emiſſum. 12) Non eſt prætereundus
Thalerus *Wolfgangi,* Comitis Palatini ad Rhenum, progenitoris
communis omnium Comitum Palatinorum Rheni, qui adhuc
ſunt in vivis, A. 1565 cuſus. Adjungitur ei ab Autore bio-
97. graphia concinna, ſatisque pragmatica. 13) Rarior eſt Numus
Joannæ, Reginæ Navarrenſis, ejusque filii, *Henrici,* Regis, A.
1569 percuſſus, in cujus averſa legitur teſſera militaris, even-
tuum tertii belli Hugonottici index: *Pax certa, victoria in-*
tegra, mors honeſta. Exponenda hæc ſunt in ſenſu disjuncti-
vo. 14) Additur ſingularis rariorque forma ſeptimi Thaleri, a
campana nomen indepti, ab *Auguſto,* Duce Brunſuico-Lune-
burgico,

Digitized by Google

TAB. I. ad

ɛo,
ɔc- Pag. 108.
ınt
:a- 113.
13 TAB. I
o- Fig. 3.
liæ
ıe-
xit
ıa-
et.
n-
n-
us
ɔ-
us Pag. 121.
b-
7)
a,
s,
1-
n 132.
i-
e
o
:-
s,
la
ti
-
, 145.
;
-
-
-

mes *Volquinus* jam A. 125

ɪrbaci aluit. Co-
pioſe

Digitized by Google

I·

tu
Pag. 65. B
TAB. I bl
Fig. 2. ſu
e
gi
p
Pag. 69 fr
ſeq. A
re
p
A
ſc
N
ri
m
M
gi
37. ſl
I
g
lu
fr
81. S
R
89. *tl*
T
c
ſt
97. g
J
I
t
te
v
c

…depti, ab *Auguſto,* Duce Brunſuico-Luneburgico,

burgico, A. 1643 profecti. Septimus enim hic caret malleo, quo campana ad ſonum edendum percellitur. Suffixa hic occurrit ſeries eorum, qui numorum Suecicorum exſtiterunt Pag. 108. formatores. 15) Non omittendum duxit Vir Cel. Thalerum rariſſimum *Franciſci Philiberti*, Principis Maſſeranæ, A. 1613 113. TAB. I factum. Princeps hic patre uſus fuit *Beſſio Ferrero*, Marchione Maſſeranæ, Domino Saſavalli, matre *Claudina*, Sabaudiæ Fig. 3. terris orta, filia *Philippi* Comitis *de Raconis* dicti. Ab Imperatore Principis Imperii axioma reportavit. Uxorem duxit A. 1577 *Beatricem* Sabaudam, Ducis Sabaudorum, *Caroli Emanuelis*, filiam naturalem, eaque defuncta *Franciſcam de Grillet*. Principatus Maſſeranæ intra Diœceſin Epiſcopatus Vercellenſis verſus Mediolanum ſeſe offert, feudum vero exiſtit Pontificis Romani. *Carolus V* hujus *Philiberti* progenitoribus primus impertivit jus numos cudendi. Reliqua apud Autorem ſunt legenda. 16) Adſpectu porro dignus eſt Numus Pag. 121. mnemonicus, a Rege *Henrico II* in Galliis factus, notans obſidionem, A. 1552 fruſtra a *Carolo V* Metis intentatam. 17) Excipit illum Thalerus *Henrici I*, ex juniori proſapia Reuſſica, Comitis & Domini Plaviæ ac Schlaizæ, A. 1679 percuſſus, isque ſymbolicus. Reuſſi, ſeu Ruſi, vocantur Comites illi Illuſtriſſimi ex *Henrico Ruſe*. *Henricus* enim *Advocatus in Plauen* 132. in charta quadam ad A. 1289 teſtes excitat filios ſuos *Henricum dictum Bohemum* & *Henricum dictum Ruſe*. Videtur ille prior ita cognominatus ob matrem Bohemicam, poſterior vero ob aviam e Ruſſorum Principibus procreatam. Videatur *Beckleras* in *Illuſtri ſtemmate Ruthenico pag. 257 ſeq.* 18) Numus, qui ſequitur, repræſentat memoriam coronationis poeticæ, qua ſpectatiſſimæ fœminæ, *Chriſtianæ Marianæ Ziegleriæ*, *Romani* filiæ, A. 1733 d. 17 Oct. laurea ab Ordine philoſophico Vitembergenſi fuit tributa. 19) Rariſſimus eſt, qui huic ſuccedit, 145. Thalerus urbis Corbaci, in Principum Waldeccenſium terra ſitæ, A. 1566 percuſſus. Urbis hujus proceres quondam contenderunt, ipſam ævo *Henrici IV* conditam, ac A. 1366 ab *Henrico Ferreo*, Comite Waldeccenſi, ſubactam fuiſſe. At Comes *Volquinus* jam A. 1256 judicem ſuum Corbaci aluit. Co-

pioſe oſtendit Autor, fruſtra eſſe, qui, Corbacum unquam fuiſſe in numero urbium imperialium ac immediatarum, ſibi perſuadeant. Id vero negari non poteſt, oppidanos Corbacenſes jus numos cudendi a Comitibus conduxiſſe pretio interpoſito, eoque determinato. 20) Æque rarus eſt Numus, *Clementis VII* Papæ liberationem & fugam ex caſtro Angeli referens, A. 1527 factus. 21) Succedit ei Thalerus urbis Northeimii, A. 1671 cuſus, isque ſatis rarus. De Comitibus Northeimenſibus, Cœnobio S. *Blaſii*, ac incrementis urbis ipſius, affunduntur lectu haud injucunda.
Pag. 168. Jus cudendi numos urbs conductitio nomine haud ſecus ac Embeca, Hannovera, Oſteroda, Gottinga, Hamelium, a Ducibus dicitur tenuiſſe. 22) Sequitur typus ſesquithaleri, A. 1634 juſſu *Georgii*, Ducis Brunſuico-Luneburgici, percuſſus in admonitionem fraternæ concordiæ, qua quatuor ipſius filii, principes juventutis, florebant. 23) Succedit Numiſma, referens memoriam fidei homagialis ab Or-
177. dinibus Boruſſicis A. 1663 Electori Brandenburgico, *Friderico Wilhelmo*, ſupremum dominatum, eumque plenum, in Boruſſiam nacto, nuncupatæ. Legi meretur expoſitio, qua Cel. Autor
185. hunc numum illuſtravit. 24) Antiquitatem olet Numus rarior argenteus, annos inter 879 & 887 a *Boſone*, Rege Burgundiæ inferioris ac Provinciæ, publici juris factus. In antica exſtant hæc: BOZO GRACIA DI REX; in poſtica: VIENNA CIVIS (id eſt, civitas,). Operæ pretium eſt, *Boſonis* vitam, hic
193. commemoratam, curatius evolviſſe. 25) Non eſt, quod de Numo ſexdecimvirali Bernenſi, ad A. 1737 referendo, aliquid
201. ſummatim diſſeramus. 26) Florenus dimidius, isque rarus, *Dianæ*, Principis ſacri Imperii, Marchioniſſæ *de Havré*, eum excipit, in cujus adverſa exhibetur eques loricatus cum epigraphe: *Sanctus Mauritius Patronus Vinſtinenſis. Diana* hæc fuit uxor *Caroli Philippi*, Marchionis Belgici *de Havré*, filia *Wilhelmi*, Domini Dammertinæ, ac *Annæ Ferdinandi* Neo Comenſis & *Magdalenæ*, ex Domino Vinſtingi ac Marſchallo Lotharingiæ *Joanne*, ultimo ſtirpis ſuæ, natæ. Conf. *Speneri Opus Herald. Part. ſpec. Lib. I Cap. 76 §. 8 pag. 308. Carolus* ille *Philippus* A. 1598 a *Rudolpho II* Principibus imperii fuit

Digitized by Google

fuit adſcriptus, eo quod legatione Hiſpanica feliciter fuerat perfunctus. 27) Cel. Autor hinc exhibet primum Sileſiæ Numum exequialem Ducis Lignitii ac Brigenſium, *Joachimi Friderici*, ad A. 1602. 28) Succedit ei rariſſimus urbis Stutgardiæ Thalerus, A. 1522 percuſſus. Illuſtrationis cauſa adjunctum eſt Autoris colloquium cum cive Gottingenſi *Erich*. Potuit hac ratione ſuccurri fatigationibus, quibus ſeria ſubinde laborant. 29) Oculis deinde ſubjicitur Numus ſepulchralis, memoriam re- Pag. 225.
præſentans *Henrici* Reuſſici junioris, Domini Plawiæ in Gera, defuncti d. 3 Dec. A. 1635. 30) Animum tum paſcit Numiſma *Georgii II*, Regis Britanniæ ac Electoris Brunſuico-Luneburgici, memoriam initiatæ Academiæ Gottinganæ A. 1734 referens. Adjungitur ei loco expoſitionis primordium & fundamentum Academiæ hujus recentiſſimæ. 31) Exhibetur paulo 241.
poſt Thalerus ſepulchralis *Henrici VI* ſenioris Ruſi, Comitis Dominique Plawiæ, qui animam Deo naturæque debitum reddidit A. 1698 d. $\frac{11}{21}$ Oct. Segedini, vulnere mortifero accepto. 32) Calamitatem publicam commemorat Numus rhomboidalis, juſſu *Alberti* junioris, Marchionis Brandenburgo-Culmbacenſis, A. 1553 cuſus. 33) Ejusdem commatis, ac Marchionis, immo anni, atque formæ, licet minoris, eſt Numus ille, qui huic ſubjunctus apparet. Ad utrumque egregie facit diligens expoſitio, a Prof. Schwinfurtenſi, *Bocriſio*, profecta. 34) Attentione dignus eſt is, qui ſequitur, Numus unilateralis, celebrem Theologum *Joannem de Laſco* referens, A. 1557 cuſus. Theologus ille Auguſtanæ Confeſſioni nomen dabat, re vera in doctrina de ſacra Cœna reclamabat, vir diſſidioſus, hæretificationis magiſter, ac Pontificatum in omnes affectans. Cel. Autor hanc ob cauſam Cl. *Bertramum*, qui *Hiſtoriam criticam Joan-* 272.
nis a Laſco edidit, ac ſecus ſtatuit, haud putat affectandum. 35) & 36) Succedunt Numi tres, duo nempe Thaleri gemini, A. 1602 & 1607 a Silveſtribus Rhenique Comitibus Dhaunenſibus profecti, ac unus Ducatus duplus, A. 1607 percuſſus. Expoſitionem præſtantiſſimam addidit D. *Henricus Chriſtianus Senckenbergius*, quondam Prof. P. O. Gottingæ, nunc in almam Gieſſenſem Academiam ampliſſimo cum honore translatus. 37)

Digitized by Google

Pag. 289. Maximi moduli eſt Numiſma, quo Eques *Joannes Laurentius Berninus*, architectus ac ſculptor Romanus, A. 1674 expreſſus repræſentatur. Ipſe deceſſit A. 1680 d. 29 Nov. natus annos 82, vir invidus & æmulationis aliorum impatiens, pares qui ferre haud didicerat. 38) Recentius eſt Numiſma illud, quod Regem Britanniæ Magnæ auguſtiſſimum, *Georgium II*, ac inaugurationem Academiæ Gottinganæ, exhibet, A. 1737 percuſſum. Illuſtrationis gratia additur epitome ex actis inaugurationis illius ſolenniſſime peractæ. 39) Adjungitur & Numiſma ſecundum, ejusdem ſolennitatis index. Subjicitur reliquum inaugurationis, & carmen Prof. Cel. *Halleri*, quo averſa illius, *Palladem* & fœminam, cornu copiæ inſtructam, referens, illuſtratur. 40) Sequitur tertium, cui illuſtrationis loco accedunt verſus *Georgii Matthiæ*, quo *ideam Profeſſorum Academiæ Georgiæ Auguſtæ* complexus fuit. En ex ea imaginem Cel. *Kœleri*:

Nummi, ſcripta, libri, veteris monumenta novique
Temporis, & priſcæ nobilitatis avi,
Et ſeries, permixta ſibi, non rupta nepotum,
Hiſtoriæ pandunt intima clauſtra viro.

41) Inde deflectit ejus induſtria ad Numum mnemonicum, quo oſſa S. *Norberti*, Archiepiſcopi Magdeburgici, ac Præmonſtratenſium conditoris, ex Cœnobio S. *Mariæ* Magdeburgico in Monaſterium Pragenſe Strahov translata, oſtenduntur, A.
328. 1627 cuſo. Magdeburgenſes monent, oſſa *Norberti* tum jam evanuiſſe, loco autem eorum Abbatem Strahovenſem Archiepiſcopi decimi *Henrici* ſepulchrum aperuiſſe, ejusque ſecum oſſa abſtuliſſe. 42) *Bogeslai X*, Ducis Pomeraniæ, Thalerus, A. 1498 percuſſus, probabiliter vetuſtiſſimus eſt eorum, quos Pomerania vidit. Hic heros Pomeraniam tandem omnem ditioni ſuæ ſubmiſit, defunctus A. 1523 d. 30 Sept. 43) Excipit eum Numus exequialis *Bogislai XIV*, qui Ducum Pome-
337. raniæ ſtirpem maſculam clauſit, A. 1580 d. 31 Mart. nati, A. 1654 d. 25 Maji defuncti. 44) Conjungitur merito cum eo ſemithalerus *Ulrici*, Ducis Pomeraniæ & Epiſcopi Caminenſis, A. 1622 factus ac percuſſus. 45) Ad easdem oras illuſtrandas ſpectat Numus Gryphiswaldiæ ſtanneus, neceſſitate expreſſus & excuſus

excuſus A. 1631, cum Rex *Guſtavus Adolphus* eam obſideret, Pomerania reliqua potitus. 46) Tum vero Cel. Autor in Gallias ſeſe transfert, exhibito typo Numi mnemonici, qui refert Academiam Regiam Inſcriptionum & Numiſmatum, a *Ludovico XIV* A. 1663 inſtitutam. Ipſe hunc numum eo inprimis nomine notat Deliciarum conditor, quod in averſa deſignet perigraphe *fidem rerum geſtarum*, imago autem in medio offerat ſpectatoribus *Mercurium*, inſtar opilionis, pedo innixi, recubantem. Conſonatne *Mercurius* ille bilinguis, fur, fraudum ar- Pag. 368. chitectus, oſtentator, & mendax, fidei rerum geſtarum? *Autori* videtur Academia illa ejusdem fuiſſe moduli, quo exſtitit *Ovidius*, cum caneret:

Non mihi ſunt viſæ Clio Cliusque ſorores.

47) *Leonardus Vincius*, Florentinus, pictor ſuæ ætatis præſtan- 369. tiſſimus, vivit in Numo, A. 1669 percuſſo, & in expoſitione, qua vitam ipſius perſecutus fuit diligentia Autoris indefeſſa. 48) Succedit *Vincio* Numiſma, A. 1668 poſt pacem Aquisgranenſem in gloriam Belgii fœderati cuſum. 49) Ter- 385. tium deinde offert ſeſe Numus, ſexui fœmineo ſacer, nempe numiſma, quo *Anna Dacieria*, *Fabri* filia, defuncta A. 1720, Gallorum decus, repræſentatur. Juvat legiſſe vitam *Dacieriæ*, illuſtrando huic numo adjunctam. 50) Antiquitatem redolet typus Numi, ad *Abelem*, Regem Daniæ, fratricidam, referendi, A. 1252 circiter facti. 51) Succedit *Sixti V* Papæ Numus, in averſa juſtitiam exhibens, adjecta perigraphe: PVBLICÆ. QVIETIS. PARENS.. 52) Huic ſubjunctum apparet Numiſma minus, *Ægidium Menagium* repræſentans, Academiæ *de la Cruſca* dictæ ſodalem. In vita ejus, hic adjecta, id ei proprium traditur fuiſſe, ut laudibus ſuis nimium tribueret, diſſenſui ferendo minus habilis, præco ſuimet. Quod judicium ipſius *Menagii* teſtimonio confirmatur ex *Tomo I Menag. pag. 164 edit. tert.* Nec tamen id videtur omittendum, ipſum fuiſſe virum eruditiſſimum, gentis ſuæ & ætatis *Ludovici XIV* ornamentum, in Germanos comem, commercio epiſtolari celebrem, memoriæ portentoſæ plenum, vivaci ingenio inſtructum, ac ſodalibus pergratum. Lucem adſpexerat primam

A. 1613

Pag. 416. A. 1613 d. 15 Aug. Obtrectatores & inimicos habuit *Boilavium*, *Cotinum*, *Saleum*, *Buburſium*, & *Ballietum*, aliosque. Obiit A. 1692 d. 11 Aug. Supplementi loco accedunt Numi aliquot, quos ut deſignemus ſtrictim, res ipſa monet. Primas tenet tertius rarusque Thalerus *Kronemannianus*; cui jungitur Numus, A. 1610 in obſidione Juliaci, urgente neceſſitate, cuſus; atque ſuccedit Florenus aureus rariſſimus urbis Stutgardiæ, A. 1520 percuſſus. In calce ſuffigitur *Jo. Chriſtophori Olearii*,

435 ſeq. A. 1709, 12, editus, dudum rarior, *Prodromus Hagiologiæ numiſmaticæ Sanctorum & Sanctarum*, *Icones in Numis illuſtrantis.*

D. Samuel Scharſchmids Mediciniſche und Chirurgiſche Nachrichten, ꝛc.

hoc eſt,

D. SAMUELIS SCHARSCHMIDII RELationum medicarum atque chirurgicarum Eteodromi tres, multis novis obſervationibus, caſibusque, aucti, aliquot etiam Figuris æneis illuſtrati, cum Præfatione FRIDERICI HOFFMANNI.

Tomi III.

Berolini, impenſis Danielis Auguſti Gohlii, 1743, 4. Tom. I Alph. 2 plag. 10, Tom. II Alph. 2 plag. 5, Tom. III Alph. 2 plag. 13.

Pro eo, qui jam ab aliquo tempore fuit in re literaria, ſeculi genio, ut res præcipue, quæ ad emendandos hominum mores, caſtigandamque complurium ſtultitiam, pertinent, novo inſtituto per partes, ſingulis foliis qualibet utplurimum hebdomade publicatis, inculcentur, Cl. etiam Autor nonnulla ex rebus medicis, quæ ad valetudinem ſartam tectamque conſervandam, avertendosque morbos, & ſcientiam medicam atque chirurgicam amplificandam, comparata eſſent, eundem in modum ſingularibus qualibet hebdomade foliis ediſſerere, ante aliquot annos animum induxit, idque tam felici per tres annos ſucceſſu, ut brevi illa tempore penitus diſtraherentur.

tur. Quare nunc eadem in unum corpus coacta majori emtorum compendio in lucem revocavit denuo, variisque ſimul obſervationibus & caſibus, quos vocant, medicis auxit. Atque meruit omnino novam hanc curam, qua in plurium manus veniat, præclarum hoc Opus, in quo nunc quæſtiones ex Diætetica, quas accuratius noſſe, tot hominum intereſt, diſceptantur, nunc ſingularia & nova morborum exempla ex Medicina & Chirurgia, expromuntur, docteque explicantur. Ubique autem magna doctrinæ medicæ peritia, judicii acumen, ſoliditas, & perſpicuitas, cum plana, & quibuslibet lectoribus, etiam non medicis, facile intelligenda, ad retinendosque animos accommodata, dictione, dignitatem hujus Operis præ reliqua libellorum medicorum, vernacula lingua exaratorum, fæce & ſentina ſatis oſtendunt. Ut Lectores noſtri intelligant, quid in hac Collectione quærere habeant, ſingula ejus, quæ ſparſim pertractantur, capita ad ordinem diſciplinarum medicarum ſtrictim hic indicabimus. Ad *Medicinam* generatim referuntur, quæ *P. II pag. 12* de fide medica, & *pag. 401* de quæſtione, differuntur, an dedecus pariat, vel ſcientiæ incertitudinem indicet, ſi medicus in magno morborum periculo plures in conſilium vocet medicos. *Diæteticam* illuſtrant obſervationes quæſtionesque *Part. I pag. 21*, an ſomnus meridianus ſanitati conducat; *pag. 31* quantum detrimenti ex paucitate potus homo capiat; *pag. 46* quantum detrimenti potus nimius ſanitati afferat, & an crapula levior eidem conducat; *pag. 73* de uſu & noxa thoracum; *pag. 166* de aere, ejusque in corpus noſtrum effectibus; *pag. 180* de effectibus aeris gravis denſique; *pag. 184* de effectibus aeris levis, rari, & tepidi; *pag. 205* an diæta nimis ſcrupuloſa ſanitati, & proverbium: medice vivere eſt peſſime vivere, veritati conveniat; *pag. 250* in quantum quilibet ſui corporis medicus eſſe debeat; *pag. 264* an eſus potusque in deſuetudinem deduci queat; *pag. 278* alvusne aperta eſſe debeat, licet nihil comedatur; *pag. 310* cur ſternutantibus bene precemur; *pag. 381* de ſalubritate ſacchari; *pag. 400* de ſalubritate ſalis culinarii; *pag. 426* an ſanitati conducat, intra duodecim a natali Jeſu Chriſti dies veſci leguminibus; ex *Part. II pag. 81*, quid bonæ valetu-

 dini

Digitized by Google

dini magis congruat, ſemel de die, an bis, cibum capere; *pag.* 134 de ſalubritate motus corporis poſt paſtum; *pag.* 168 fumusne tabaci poſt paſtum congruat; *pag.* 198 quamdiu dormire liceat; *pag.* 295 de ſalubritate vini aduſti in prandio; *pag.* 341 an & qua ratione alvus quotidie laxa ſervari queat; *pag.* 366 quantum interſit ad concoctionem ciborum juvandam, allevandamque, atque adeo conſervandam ſanitatem, eosdem ſatis maſticare; ex *Part. III pag.* 1 an & quantum ſanitati conducat, pedes a refrigeratione defendere; *pag.* 94 an a ſtrophiolo, tempeſtate turbida, nebuloſa, & inſalubri, ori admoto, quidquam opis ſperare liceat; *pag.* 145 quantum ſudatio copioſa & vehemens homini ſano conducat; *pag.* 203 de ſalubritate potus Coffee; *pag.* 249 de neceſſitate & uſu commotionis corporis; *pag.* 288 uter magis valetudini ſuæ conſulat, qui ſtando, an qui ſedendo, ſtudiis operatur; *pag.* 343 de uſu lachrymarum; *pag.* 264 de noxa conclavium nimis calidorum; *pag.* 386 de fame tanquam coquo optimo; *pag.* 394 an ſanitati conveniat, multis veſci juſculis, ab iisque prandium ordiri; *pag.* 405 de noxa cibi multiplicis, præcipue aromatibus nimium conditi; *pag.* 411 an fluxus menſtruus in fœminis ad fœcunditatem ſit neceſſarius. *Pathologiæ* amplificandæ inſerviunt obſervationes ex *Part. I pag.* 13 de calculis veſicæ, ex corporibus peregrinis, extrinſecus in corpus delatis, genitis; *pag.* 36 de ſingulari lethalique veſicæ urinariæ abſceſſu, cum urinæ non per urethram, ſed aliquod in perinæo foramen, emiſſione; *pag.* 39 de liene præter naturam magno diſruptoque; *pag.* 45 de hepate item corde diſrupto; *pag.* 53 de ſomnolentia diuturna, & ſtupore totius corporis ſingulari; *pag.* 59 de fœminis ebrioſis; *pag.* 82 de hepate diſrupto ex ictu ferali; *pag.* 83 de apoplexia ſubito fatali, cum lienis corruptione; *pag.* 117 de colica, ſingulari uſu interno fiſtulæ tabaci, ad nigredinem uſque infumatæ, primum exacerbata, poſthæc curata; *pag.* 123 de hominibus præ brutis animalibus, & ſequiori præ maſculino ſexu, ad morbos proclivioribus; *pag.* 132 de epilepſia aſſidue inſultante, & quatuor horarum intervallo lethali; *pag.* 134 de epilepſia continua; *pag.* 149 de partu difficili gemellorum, quorum cuique ſuæ erant

ſecun-

ſecundinæ; *pag.* 150 de partu infantis ſeptimeſtris, cujus motum mater aliquot dies ante non percepit; *pag.* 156 de morte ſubita mulieris gravidæ, ex uſu remedii emetici; *pag.* 159 podagra male tractata, & repulſa tandem lethalis; *pag.* 173 de peripnevmonia, tumore parotidum inflammatorio, & copioſa urinæ excretione, ſoluta; *pag.* 175 de partu infauſto poſt prægreſſam febrem; *pag.* 192 de diarrhœa, ex refrigeratione corporis ſudantis enata; *pag.* 200 de gonorrhœa diuturna; *pag.* 214 de vermibus, e ſinu maxillari per nares delapſis; *pag.* 220 de febre acuta, in hecticam mutata, & abſceſſu auris dextræ curata; *pag.* 234 de febribus intermittentibus, præſertim tertiana; *pag.* 243 de febre catarrhali anomala, & quæ, licet perverſis curationibus variis tentata fuerit, tandem tamen feliciter, & ſua propemodum ſponte, ceſſavit; *pag.* 283 de febre intermittente anomala,poſt excretionem nonnullorum calculorum renalium tandem penitus ceſſante; *pag.* 285 de calculo renum, & cur frequentius in ſiniſtro, quam dextro, rene reperiatur; *pag.* 303 de menſibus vehementi terrore confeſtim ſuppreſſis; *pag.* 314 de apoplexia ſpaſmodico-verminoſa, & apoplexia generatim conſiderata; *pag.* 345 & 352 de febre quartana; *pag.* 362 de febre tertiana, paroxyſmo ſeptimo lethali, ex ulcere omenti orta; *pag.* 364 an medicus in morbis, qui levioris momenti videntur, certam opem promittere, aut in conditione morbi ſumme periculoſa ægrotanti omnem vitæ ſanitatisque ſpem eripere, queat; *pag.* 373 de epilepſia ſymptomatica, uſum corticis chinæ in febre tertiana ſecuta; *pag.* 374 de obſtructione iliaca poſt febrem tertianam; *pag.* 392 de fonte & origine vomitus cruenti; *pag.* 409 de ſomnolentia, per lapſum ex ſcalis effecta; ex *Part. II pag.* 1 an, cervicali moribundis ſubtracto,mors allevetur; *pag.* 17 an ex nimio gaudio mors oriri queat; *pag.* 21 de morbo thoracis phthiſeos ſimili, per intumeſcentiam vaſorum ſanguineorum in manibus pedibusque feliciter ſublata; *pag.* 22 de phthiſi, ejusque a febre hectica diverſitate; *pag.* 36 de fluxu menſtruo ex pede; *pag.* 53 de febre amatoria, cum diſquiſitione, ſitne ullum amori remedium; *pag.* 71 de ſuppreſſione urinæ poſt prægreſſam gonorrhœam virulentam; *pag.*

Digitized by Google

97 an frequens gallorum eſus podagram concitet; *pag. 101* de otalgia vehementi; *pag. 103* de otalgia generatim; *pag. 112* de tinnitu aurium in ſanis, & an aliorum de nobis ſermones indicent; *pag. 141* de affectibus hypochondriacis, a podagra male tractata relictis; *pag. 143* de malo hypochondriaco; *pag. 157* de clavo pedum; *pag. 174* de tumore hydropico, in infante, poſt febrem literis quibusdam proſcriptam, ſua ſponte diſcuſſo; *pag. 182* de atrophia; *pag. 253* an conveniat, ægrotantem operoſe ad capiendum cibum invitare; *pag. 269* de febre epidemia tertiana duplici; *pag. 273* de conſideratione febrium æſtate anni 1739 epidemiarum; *pag. 316* de affectus cancroſi generatione; *pag. 338* de febre tertiana gravidæ lethali; *pag. 362* de fauſta multarum ſingularium molarum excretione; *pag. 374* de catarrho extra ordinem vehementi; *pag. 380* de cauſis catarrhorum; *pag. 400* de ſphacelo ſub cute ſerpente, ex depoſitione materiæ arthriticæ orto; ex *Part. III pag. 38* de pudore in urina continenda ſanitati noxio; *pag. 36* de apoplexia lethali, ex fluxus ſeroſi in pede exſiccatione per metaſtaſin exorta; *pag. 110* de hemicrania pertinaci, cum paralyſi palpebræ ſuperioris juxta ac muſculorum bulbi oculi ſiniſtri conjuncta; *pag. 125* de doloribus capitis; *pag. 179* de gutta ſerena; *pag. 197* de homine gutta ſerena affecto, apoplexia mortuo; *pag. 198* de altero gutta ſerena affecto, peripnevmonia in paroxyſmo epileptico exſtincto; *pag. 199* de tertio, eoque phthiſico, exſtincto; *pag. 201* de morte ſubita, ex liene diſrupto orta; *pag. 202* de lethargo funeſto; *pag. 231* de ſteatomate meſenterii ſingulari, in cadavere reperto; *pag. 232* de apoplexia lethali; *pag. 242* de ſingulari cordis conditione hominis poſt icterum demortui; *pag. 268* de lethargo funeſto, poſt opii uſum quotidianum viginti annorum; *pag. 270* de inflammatione pleuræ funeſta, veriſimiliter per inſolitam inteſtinorum intumeſcentiam effecta; *pag. 273* de diarrhœa, pulmonis inflammationi accedente; *pag. 278* de aſthmate ex ventriculo & inteſtinis; *pag. 295* de tympanite lethali; *pag. 310* de morbo pectoris lethali, in quo nonnullæ pectoris partes oſſeam duritiem acquiſiverunt; *ibid.* de oſſe in capite reperto; *pag. 311* de pulſu exiguo, præcipue in morbis pectoris; *pag. 328* an

Digitized by Google

328 an medicus morborum cauſam ubique perfecte & accurate exploratam habere queat; *pag. 338* de hepate & pulmonibus diſruptis; *pag. 340* de foramine, in ventriculo poſt mortem reperto; *pag. 362* de paralyſi lethali, poſt febrem intermittentem exorta; *pag. 363* de mortis ſubitæ & extraordinariæ binis exemplis; *pag. 373* de inflammatione oculi dextri vehementi, ſed feliciter diſcuſſa; *pag. 577* de reſorbitione humorum, in oculum effuſorum. In *Therapia* locum inveniunt obſervationes & quæſtiones ex *Part. I pag. 1*, præſtetne, remedia evacuantia venæſectioni præmittere, an poſt eam demum adhibere; *pag. 13* qua ætate venæſectioni aſſueſcere, quamdiu eandem continuare, & an in ſenectute etiam eandem admittere, conveniat, item an a morte liberet venæſectio prima; *pag. 108* ſatiusne ſit, ante, vel poſt, æquinoctium venam ſecare; *pag. 142* an pilulæ *Stablianæ* hæmorrhoides efficiant; *pag. 188* de morbo arthritico & rhevmatico, ſingulari fonte Freywaldenſi ſublato; *pag. 214* an menſis, quo roſæ efflorescere ſolent, medicationi præ aliis conveniat; *pag. 222* de uſu emeticorum in reſtituendis menſibus; *pag. 228* rectene in proverbio dicatur, multa multum prodeſſe; *pag. 232* de febre tertiana, ſubito curata; *pag. 240* quouſque tertiana tolerari debeat, & an febre intermittente affectis noceat, templum, vel cellam, frequentare, vel ſuper aquam incedere; *pag. 255* de infauſto ſucceſſu curationis, in morbo faucium, ad febrem tertianam accedente, per incongrua remedia domeſtica peractæ; *pag. 259* an conveniat diebus canicularibus medicamentis uti; *pag. 333* de fructu rectoque uſu pediluviorum & maniluviorum; *pag. 344* de febre quartana duplici & contumaci, croco Martis aperitivo *Stahlii* feliciter ſublata; *pag. 350* de febre tertiana, remediis incongruis in quartanam duplicem converſa; *pag. 389* de febre intermittente anomala, cum vomitu cruento gravidæ feliciter curata; *pag. 48* quid de pulveribus febrifugis ſit ſentiendum; *Part. III pag. 213* de nonnullis methodis curandæ luis venereæ per decocta & ſuffimigia, cum quæſtione, ſitne ſingularibus & novis remediis adhuc opus; *pag. 170* cœcitas utriuſque oculi feliciter curata; *pag. 232* in quantum valeat proverbium: Medice, cura

 te

Digitized by Google

te ipſum. *Chirurgia* novis augetur acceſſionibus ex obſervationibus *Part. I pag. 9*, de ulcere maligno, in collo veſicæ partibusque vicinis ex male tractata gonorrhœa orto, feliciterque curato; *pag. 27* de carie laminæ internæ oſſis bregmatis in dextro latere, per trepanationem feliciter ſanata; *pag. 64* de ulcere vaginæ uterinæ atque inteſtini, ex peſſo uterino, decem annos geſtato, genito, feliciterque curato; *pag. 66* de læſione inteſtini coli, poſthæc partibus externis accreſcentis, per quam ultra anni ſpatium exiverunt excrementa; *pag. 94* de vulnere ſclopetario utriuſque pedis, ex quibus ſiniſter amputandus, dexter autem tendine Achillis, utut penitus diſcuſſo, ita ſanatus fuit, ut eo ad eundum uti ægrotans valuerit; *pag 119* de amputatione brachii, carie infecti, feliciter peracta; *pag. 136* de operatione in infante, qui occluſo ano prognatus erat, feliciter peracta; *pag. 223* de calculo, in glandula maxillari genito, & feliciter educto; *pag. 294* de fractura cranii, ſine ſingulari vi externa, quaſi ſua ſponte, facta; *pag. 296* fierine queat, ut oſſa corporis noſtri ſponte diffringantur; *pag. 307* an ex ſternutatione certo intelligatur, venam ſectam nunc coaluiſſe; *pag. 326* de ſteatomate permagno in cavo abdominis; *pag. 369* de felici duarum herniarum incarceratatum operatione; *pag. 410* de concuſſione cerebri, cum effluxu ſanguinis ex auribus; *pag. 425* de vulnere ſclopetario periculoſo, & tamen ſanato; ex *Part. II pag. 8* de caſu ſingulari hominis, qui ſibi ipſe feliciter pedem ope ſerræ amputavit; *pag. 42* de ſcroti ſphacelati amputatione, feliciter peracta; *pag. 89* de vulnere, aſperæ arteriæ dimidiam partem penetrante, feliciter ſanato; *pag. 90* de vulneribus colli, & præcipue aſperæ arteriæ; *pag. 95* de pede contuſo, ſubito amputando; *pag. 120* de vulnere capitis lethali; *pag. 121* de fundamento periculi in vulneribus capitis; *pag. 210* de tumoribus glandularum externarum lethalibus; *pag. 235* & *240* de paronychia; *pag. 315* de tumore cancroſo in ſcapula ſiniſtra, feliciter curato; *pag. 358* de carie maxillæ ſuperioris, per metaſtaſin a febre male curata exorta; *pag. 17* de amputatione pedis, ſeptem hebdomades tanquam membrum demortuum ex corpore vivo pendentis, feliciter peracta; *pag. 19* an membrum demortuum

Digitized by Google

tuum & putrefactum ſua ſponte decidere queat; *pag. 34* de hernia, cum exulceratione inteſtini cœci conjuncta, operatione feliciter ſublata; *pag. 61* cur ulcera tibiæ tam difficulter coaleſcant, & conſolidata ſæpiſſime magnam noxam pariant; *pag. 82* de infauſto cancri mammæ poſt ſalivationem eventu; *pag. 91* de teſticulo interne oſſeo & piloſo; *pag. 92* de verme, ex ulcere linguæ prodeunte; *pag. 325* de operatione labii leporini ſingulari; *pag. 374* de vulnere capitis cum extremitate fiſtulæ, ſugendo tabaci fumo deſtinatæ, in oculo relicta; *pag. 401* de hydrocele duplici, cum teſticulo cancroſo conjuncta, operatione feliciter ſublata.

Chriſtian Auguſt Cruſii Anweiſung vernünftig zu leben, ꝛc.
hoc eſt,

COMMENTARII DE VITA RATIONI CONVENIENTER inſtituenda, in quibus, poſt expoſitam voluntatis humanæ naturam & indolem, officia naturalia, & præcepta prudentiæ generalia, nexu legitimo exponuntur a CHRISTIANO AUGUSTO CRUSIO.

Lipſiæ, ex officina Gleditſchiana, 1744, 8.
Alph. 2 plag. 12.

Quanquam poſt tot magnorum virorum induſtriam nonnullis omnis Philoſophia practica ita expedita videatur, ut in ea nihil novi ulterius exſpectandum ſit, præterquam quod novi ſcriptores ſuis verbis dicant, quæ ab aliis ſexcenties æque bene dicta fuerunt, aut, quæ apud alios diſperſa reperiuntur, pro ſuo quisque ſcopo colligant ac compingant; in eo tamen, quem jam delineatum imus, libello permulta occurrunt, quæ a novitatis gloria parum abeſſe videntur. Etenim non modo nova argumenta, & accuratum in concinnandis diſponendisque veritatibus ordinem, in eo deprehendimus, quo fit, ut partim convincatur intellectus, partim univerſus Philoſophiæ practicæ ambitus uno veluti obtutu oculis ſubjiciatur; verum ejusmodi etiam capita Cl. Autor aggreſſus eſt, & ſufficienter

expoſuit,

Digitized by Google

expoſuit, quæ ab aliis aut omitti penitus, aut immerito faſtidiri, aut leviter tangi, & obſcuriuſcule potius eminus ſentiri, quam ſatis determinate cognoſci, aut explicari, ſolent. Sed, ſi quid eſt, quod in Philoſophia practica novum vocari poteſt, ſine dubio hoc erit. Facile enim concedimus, obſcurum æqui bonique ſenſum, quem natura nobis ingeneravit, quique uſu deinde & exemplis dijudicandis excitari & acui ſolet, ſe ad omnes omnino veritates quæſtionesque practicas extendere. Sed, in eo ſibi elaborandum eſſe, intelligunt Philoſophi, ut exinde diſtinctam, & ſolidis argumentis confirmatam, ordineque legitimo junctam, cognitionem eliciant, id quod vero multis locis adeo impeditum & difficile eſt, ut omnes plerumque melius ſentiamus & pronuntiemus, quam eorum, quæ docet natura, diſtincte rationem reddamus. Hoc vero a Noſtro ita factum eſſe, ut lector cordatus videatur contentus eſſe poſſe, intelligent omnes illi, qui librum ipſum perlegere voluerint. Noſtrum eſt, quædam exempli cauſa, velut in ſatura, exhibere. Ut vita humana rationi convenienter agatur, partim virtus requiritur, partim prudentia. Utramque igitur tradendam ſibi exiſtimavit Cl. Autor, poſtquam animum appulerat ad commentarios de vita rationi congrua conſcribendos. Præmiſit initio theoriam voluntatis humanæ in peculiari diſciplina, quam *Thelematologiam* dixit. Virtutis deinde doctrinam tribus comprehendit diſciplinis. Officia, quæ circa nos ipſos, id eſt, circa noſtrum ipſorum ſtatum virtuti convenienter conformandum, occupantur, *Ethicam* conſtituunt. Sequitur ſecundo loco *Theologia naturalis moralis*, de officiis erga Deum immediatis, tertio denique complexus jurium & officiorum hominum erga homines, quem Autor *Jus naturæ ſtricte ſic dictum* appellat. Quintam denique Opuſculi diſciplinam conſtituit *doctrina prudentiæ*. De ſingulis, quid præcipue nobis præſtitum videatur, exponemus. *Thelematologia* Autori eſt diſciplina mere theoretica de natura, viribus, & operationibus voluntatis humanæ, ubi illa non, quomodo eſſe debeat, ſed quomodo ſit, agat, muteturque, conſideratur. Ad Metaphyſicam illam referri noluit, quia Metaphyſica non niſi veritates neceſſarias ſibi vindicet, cum e contrario in volun-

Digitized by Google

voluntate humana quam plurima ſint mere contingentia. Meretur ob ambitum ſuum peculiaris diſciplina eſſe, doletque Cl. Autor, naturam voluntatis a Philoſophis hactenus nimis neglectam fuiſſe. Plerique Ethicæ quædam eo ſpectantia inſeruerunt, ſed pauca, & ad facultatem infinite multiformem intelligendam nondum ſufficientia; quamobrem in Philoſophia practica deinceps haud mediocres difficultates & obſcuritates exortæ ſunt. Illi vero ex recentioribus, qui doctrinam de voluntate Metaphyſicæ intulerunt, non modo omiſerunt multa, ſed quam plurima etiam plane perperam dixerunt, &, omnia ad intellectum referendo, verum animæ humanæ ſyſtema tantum non ſuſtulerunt. Cl. Autor principia, quæ hic nexu ſyſtematico colligata, aucta etiam, & in præcipuis quibusdam capitibus mutata, exponit, accepta refert præceptori ſuo, ex cujus ore illa olim hauſit, *Adolpho Friderico Hoffmanno*, Med. Doctori, Philoſopho celeberrimo & acutiſſimo, qui Academiæ noſtræ ante paucos annos obitu præmaturo ereptus eſt. Voluntas eſt facultas ſpiritus, ſecundum ideas ſuas agendi. Conſtituit in anima peculiarem, & ab intellectu re vera diſtinctam, facultatem fundamentalem, aut potius facultatum complexum. Attamen notiones intellectus ubique tanquam ſuum correlatum præſupponit, ideoque facultas cœca dicitur. Bonitas eſt relatio entis ad voluntatem, quemadmodum veritas relatio entis ad intellectum. Senſus grati oritur ex perceptione convenientiæ ſtatus alicujus cum voluntate, & in caſu contrario diſplicentia, aut dolor, exiſtit. Poteſtas operandi voluntati triplex ineſt. Primo in intellectum agit, ſcilicet eum ad objecta dirigendo, unde attentio & meditatio compoſita oritur, & intellectus ſtatus multifariam mutari, imo etiam corrumpi, poteſt. Secundo in corpus agit, motus tum animales, tum naturales, tum vitales, efficiendo, quanquam duorum generum poſteriorum nobis conſcii non ſimus, eaque non pro lubitu, ſed neceſſitate naturæ, perficiamus, cujus rei ratio redditur. Cl. Autor confutat ſyſtema *Carteſianum* & harmoniæ præſtabilitæ. Syſtema autem influxus phyſici, quod adoptat, mirifice emendat, & clarius, quam fieri ſolet, explicat. Tertio voluntas quoque in ſe ipſa agit. Volitionum duplex genus datur. Volitiones, cum aliqua perpetuitate etiam ſine propoſito perdurantes, dicuntur inſtinctus, ſeu appetitus, ex qui-

bus averſationes contrarii ſimul oriuntur. Ab his diſtinguenda eſt libertas, quæ eſt facultas activitatem voluntatis internam ita incipiendi, ut etiam, poſitis iisdem circumſtantiis, omitti, aut actio contraria ſuſcipi, potuiſſet. Libertas probatur, & ab objectionibus vindicatur. Scopus ejus, & conditiones, ſub quibus agere poſſit, dilucide exponuntur. Dividitur in plenam & minus plenam. Prior non obtinet, niſi ubi fines, aut media æquipollentia, occurrunt. Docetur, quibus conditionibus eligi poſſit id, quod judicio intellectus ipſius tanquam minus bonum repræſentatur, & quomodo judicia intellectus deinceps ſubito mutari ſoleant. Primaria libertatis regula hæc eſt, quod ſemper eligat inter objecta appetituum quorundam jam concitatorum, ideoque ſemper præſupponat motiva, ſeu rationes inclinantes, quanquam non determinantes & cogentes. Appetitus alii ſunt fundamentales, & a natura inſiti, alii vero ex his derivati & propagati. Ante omnia generales notari merentur qualitates, quæ appetitibus accidunt, ſcilicet quomodo commoveantur; quod gradu celeritatis, roboris, & durationis, in activitate ſua differant, unde temperamenta animi, quæ vocant, ſcite deducuntur; quomodo ex volitione finis oriatur volitio medii; quomodo ſpe appetitus ſuſpendantur; quomodo habitus exiſtant; quomodo ex uno appetitu plures generentur, dum crebra actione ad ſpeciem, individuum, partem, medium, effectum, ſignum, ſimile objecti ſui, & ſic porro, determinatur; quomodo affectus animi gignantur, nimirum gaudium, riſus, timor, terror, ira, triſtitia, & deſperatio; quid ſit fortitudo, ſeu vis voluntatis; denique quod mutationes voluntatis certas quoque mutationes in corpore comites habeant, quantumque utilitatis exinde proveniat. Præter has qualitates, quæ ſingularum volitionum modos conſtituunt, ab appetitibus quoque abſtractione mentis ejusmodi qualitates ſeparari poſſunt, quæ ipſæ inter inſtinctus, ſeu volitiones perpetuas, collocari poſſunt, attamen non peculiares facultates, ſed potius facultatum naturalium, actionumque earum, notabiles circumſtantiæ, ſunt. Hæ quidem ſunt cupiditas notionis objecti, averſatio oppoſiti, aviditas vivendi, cupiditas futuræ ſecuritatis, appetitio perpetuæ activitatis, averſatio actionum fruſtranearum, cupiditas poſſibilitatis, inſtinctus felicitatis, & guſtus moralis.

Digitized by Google

ralis. Appetitus inſiti humanæ voluntatis dividuntur in animales & rationales. Appetitus rationales tres ſunt; primo appetitus propriæ perfectionis, unde ſtudium veri, cupiditas rationi convenienter agendi, ſtudium honoris, opulentiæ, & ſexcenta alia, emanant; ſecundo appetitus unionis cum eo, in quo perfectionem deprehendimus, cujus præcipua progenies eſt amor moralis; tertio inſtinctus conſcientiæ, ſeu naturalis animi diſpoſitio, qua ad legem divinam naturalem agnoſcendam & reverendam ferimur, quæ pulcherrime vindicatur. Appetitus animales, cum enumerari nequeant ob rationes maximi momenti, quæ exponuntur, ſaltem ad certas claſſes referendi ſunt. Dividuntur autem in duo genera, quorum utrumque inſitam animæ notionem ſui corporis præſupponit, cujus tamen, ne ſibi ipſi noceret nimium, aut nimis independens eſſet, conſcia ſibi eſſe non debuit. Alterum genus conſiſtit in niſu, determinato modo per ſuum corpus agendi, alterum vero in appetitione obſcura certi ſtatus corporis, unde de corporis voluptate & dolore, multisque admirabilibus, quæ natura animantia docere dicitur, ratio ſatis accurate redditur. Ex his facile intelligere putamus Lectores noſtros, in hac Thelematologia non recoqui ſexcenties dicta, ſed maximam partem recentia tradi. Et, quanquam occurrant aliqua, quæ brevi recenſione memorata paradoxa videri poſſint, fidenter tamen ſperamus, fore, ut, qui tractationem perſpicuam, & in ipſa brevitate laxam, Autoris ipſius adeat, aut calculum ipſi adjiciat, aut ſaltem ejus ingenii acumen, & in meditando ἀκρίβειαν, non contemnat. Jam ad ipſas Philoſophiæ practicæ diſciplinas progrediamur. Primum locum obtinet *Ethica*, ſeu diſciplina de ſtatu hominis, & præcipue animi, virtuti convenienter conformando. *Primum Caput* de virtute in genere præcipit, legisque naturalis exiſtentiam invictis argumentis copioſe demonſtrat, quæque eo ſpectant, notiones explicat. Autor ipſe fatetur, ſe *Caput* hoc non partem Ethices, ſed Philoſophiæ practicæ univerſalis, venditare, quam tamen, tædii evitandi cauſa, peculiari diſciplina complecti noluit, ſed potius, rerum diviſione facta, Ethicæ & Juri naturæ inſerendam duxit. Eſt autem lex divina naturalis ejusmodi voluntas Dei moralis, qua ea, quæ perfectioni rerum eſſentiali congrua ſunt, a ſpiritibus, ratione utentibus, libere ex

Digitized by Google

obedientia & amore erga Deum ob omnimodam ſuam ab eo dependentiam fieri vult. Dari ejusmodi legem, partim a poſteriori ex inſito conſcientiæ inſtinctu, nec non ex natura felicitatis animi humani, partim a priori ex notione perfectionis divinæ, evincitur. Duplex igitur legis naturalis obligatio ſtatuitur. Altera dicitur obligatio prudentiæ, quæ in nexu officiorum cum felicitate humana, etiam adhucdum ſine Deo ſpectata, conſiſtit. Altera vocatur legalis, quæ ex ſanctitate divina, vi cujus bonum ubique, ideoque in actionum quoque liberarum conformatione, neceſſario vult, ſimulque ex omnimoda noſtra a Deo dependentia, originem ducit. Prior ad ipſos quoque atheos ſpectat, ſed ſine altera neque veram virtutem parit, neque legem naturæ contra objectiones eorum, qui clam ſcelera committunt, in tuto collocat. Quare improbantur illi, qui non niſi alterutram docent. Aſſeritur igitur officiis internus ſuus cum perfectione rerum eſſentiali nexus, quem internam actionum bonitatem vocant. Sed illa, niſi ad voluntatem divinam referatur, non eſt bonitas vere moralis. Virtus igitur, quod ſit vere virtus, id habet a voluntate Dei. Sed ideo lex naturæ non ubivis mutabilis eſt, quia voluntas illa divina, ex qua proficiſcitur, non eſt actio libera, ſed attributum Dei eſſentiale, ſcilicet neceſſaria & immutabilis veri boni appetitio. Pœnarum neceſſitas deducitur ex neceſſitate differentiam conſtituendi inter eos, qui legem divinam ſervarunt, aut violarunt, quæ quidem differentia ut ubique ſceleris magnitudini proportionalis ſit, non ſuffecere pœnæ naturales, ſed etiam morales a Deo conſtitui debent. *Capite ſecundo* ſcopus vitæ humanæ demonſtratur, qui in eo conſiſtit, ut homines ſociali ſtudio virtutem in animo ſuo libere informent, exerceant, augeant, prætereaque jus habeant, vitæ hujus bonis legitime fruendi, quo facto, ad aliam perpetuam vitam tranſeundum eſt, quæ recte factorum præmia, ſcelerum pœnas, diſtribuet. Scopus igitur primarius vitæ eſt virtus, ſecundarius indolentia & voluptas. Singula per partes rigidiſſime demonſtrantur, & præſertim ex argumentis moralibus animæ humanæ immortalitas aſſeritur, doceturque, eam non ex animæ eſſentia, ſed ex voluntatis divinæ erga creaturam rationalem relatione, evinci debere. Jam *Caput tertium* de conformatione animi virtuti conveniente agit, nitidiſſimam-

diſſimamque virtutis effigiem ob oculos ponit, in qua tuta omnia & pacata conſpiciuntur, dum intellectus ad veritatem, voluntas ad obedientiam & amorem Dei, aſſuefacta eſt, omnesque reliqui fines his, tanquam primariis, ſine ullo veræ voluptatis, aut tranquillitatis, detrimento ſubjiciuntur. Magis ea cognoſcitur, dum *Capite quarto* oppoſitum juxta ponitur, nimirum malum morale. Probatur ejus exiſtentia, imo propagatio. Origo ex abuſu liberæ voluntatis operoſe repetitur. Limitationem animi ad originis mali rationem reddendam non ſufficere, oſtenditur. Blaſphemum de Deo malo commentum refutatur. Scelerum potiora genera ex primis principiis eruuntur. Subjunguntur *Capite quinto* remedia mali moralis. Monſtratur, quam impoſſibilis & inſufficiens ſit emendatio naturalis, & quantopere & exoptanda ſit, & requiratur, revelata religio, cujus criteria demonſtrantur. Dein non vulgaria amovendi mali moralis ſubſidia ſubjiciuntur, ex ipſa animi humani indole depromta. *Capite ſexto* ſcopus vitæ humanæ ſecundarius, indolentia ſcilicet & voluptas, ſpeciatim excutitur. Præcipitur de ſummo bono. Media exquiſita ad augendam vitæ tranquillitatem & voluptatem, avertendumque dolorem, commendantur. Explicit diſciplina *Capite ſeptimo* tradendis virtutibus, quæ circa voluptatem doloremve nobis incumbunt, continentia, caſtitate, temperantia, modeſtia, laboris patientia, & ſic porro. Jam alia ſequitur diſciplina, de officiis erga Deum immediatis, quæ *Theologiæ naturalis moralis* nomine inſignitur. Hæc, ut alia taceamus, præcipue ſe commendat novo augmento de officiis erga Deum immediatis circa aſſenſum. *Caput* illud ita comparatum eſt, ut magnam utilitatem polliceatur, ſed in epitomen redigi non facile queat. Cauſæ & rationes, nec non diverſa aſſenſus genera, a primis principiis repetuntur. Deinde aliquot propoſitionibus demonſtratur, quantopere ſcepticiſmus univerſalis in ipſum Deum, intellectus noſtri autorem, injurius ſit, & quibus de cauſis obligatio oriri poſſit, ejusmodi veritatibus, qui ad cultum Dei ſpectant, firmiſſime aſſentiendi, etiamſi non ea, quæ alibi obtinet, methodo, attamen rationi convenienter, probentur, imo etiamſi aliquid, quod comprehendi non poteſt, contineant, & quomodo nihilo ſecius tuto caveri poſſit, ne decipiamur, aut illa animi pii ſubmiſſio in ſuperſtitionem, aut habitum quemcun-

que veritati inimicum, abeat. Succedit tertia de officiis naturalibus diſciplina de juribus & officiis hominum erga homines, quæ *Jus naturæ ſtricte ſic dictum* inſcribitur, ſimulque perſpicua *Juris publici & gentium univerſalis* principia complectitur. Brevitatis ſtudioſi non niſi pauca decerpemus. Ante omnia reliqua pars Philoſophiæ practicæ univerſalis traditur, quæ compluribus conſiſtit jurium officiorumque diviſionibus, porro regulis applicationis legum naturalium, & præcipue de expediendis jurium officiorumque naturalium colliſionibus. Hæ quidem animi attentione præcipue dignæ videntur. Adeo enim arduæ ſunt, ut a plerisque aut ſilentio prætermitti, aut ejusmodi regulis generalioribus comprehendi, ſoleant, quæ ad exempla dijudicanda vix ſufficiunt. Non putamus, æquum lectorem inficiaturum eſſe, Cl. Autorem in iis explicite & determinate tradendis non infeliciter deſudaſſe. Et, quanquam fugitivæ lectioni moleſtiam faceſſere videantur, fatendum tamen eſt, ſuperato labore iſto, Jus naturæ demum perſpicuitate & certitudine illa ſe commendare, quam iniqui cenſores illi paſſim abjudicant. Communiſſimum Juris naturæ principium hoc conſtituitur: animum humanum virtute, juſſu & amore Dei innixa, eo compelli debere, ut omnes amet, omnibus ea tribuat concedatque jura, quæ ſibi ipſe, iisdem poſitis circumſtantiis, arrogaret, idque accurate obſervet, quod tum ſociali, tum naturali, hominum nexui conforme eſt. In perſequendis officiis communibus acceſſionibus quibusdam aucta videtur doctrina de officiis erga inimicos; de læſionibus; de veracitate, mendacio, & ſimulatione: ubi triplex mendacium, doloſum, temeritatis, & imprudentiæ, conſtituitur; de officiis gratuitis; de jure reparationem damni exigendi, quod compluribus regulis exponitur. Pergit deinde Autor ad ea officia, quæ quisque circa ſe ipſum ſocietatis humanæ cauſa obſervare tenetur. Hic placuere præcipue, quæ de ſcandalis, de decoro, & de eligendo vitæ genere, ac vocatione, quam vocant, naturali, diſputantur. Criteria ſcandalorum ſollicite exquiruntur. Decorum dicitur, quod tanquam ſignum perfectionis debitæ in aliquo conſideratur. Dividitur in decorum virtutis, quod ſignis virtutis continetur, & decorum elegantiæ, quod perfectionum accidentalium ſigna exhibet. Hinc quoque in definienda obligatione ad decorum cum diſtinctione reſpondetur. Ubi de

con-

contractibus agitur, diſtincte docetur, quænam poteſtas ſit contractuum vi, aut dolo, obtentorum. Dominium etiam in ſtatu naturæ ſtatuitur, quanquam in ſtatu civili objectum ejus latius pateat. Acquiritur dominium in ſtatu naturæ non nuda occupatione, multo minus diviſione, ſed ejusmodi occupatione, quæ cum inſumto labore, vel etiam rei ulteriore elaboratione, conjuncta eſt. Tunc enim ob amorem, quem mutuo ſibi homines debent, nemini jus relinquitur, alterum fructu laboris ſui fruſtrandi, unde jus domini cognoſcitur, re illa ita utendi & fruendi, ut ſine ejus conſenſu extra colliſionis caſum omnes alii ab utendi, vel ſurripiendi, jure excludantur. Attamen pro eo ſtatu, in quo nunc res humanæ verſantur, dominium in ſtatu naturæ externa ſecuritate caret. Dominium in homines plane improbatur, exceptis hoſtibus bello captis, & quidem ejusmodi hoſtibus, quos libertati reddere prudentia vetat. Quapropter nusquam juſtum eſt intrinſecus, niſi ubi ad evitandum malum majus faciat. Dominium in ſtatu naturæ etiam per hæreditatem legitime derivatur. Momentum & ſanctitas matrimonii ſevere vindicatur. Obligatio conjugum non ex ſolo contractu, ſed ex officiis erga univerſam ſocietatem, demonſtratur, contractui vero relinquitur, ut perſonas conjugum determinet. Hinc perpetua ſunt matrimonia, nec ſolvi debent. Polygamiam Juri naturæ adverſari, pluribus rationibus aſſeritur, ex quibus hæc quoque eſt, quod mares & fœminæ æquali fere numero naſcantur. Attamen monogamia non eſt officium abſolute neceſſarium, ſed contingens, & in contingenti hujus mundi conformatione fundatum. Officia liberorum erga parentes non ex ſola grati animi obligatione, ſed ex naturali quoque dependentia; cui, tanquam ordinationi divinæ, congrue agendum eſt, repetuntur. Jusjurandum non producit obligationem plane novam, attamen auget eam, quæ alioquin adfutura erat. Leges civiles vim obligandi legalem a lege divina naturali ad præſentem mundi ſtatum applicata accipiunt. Mores gentium naturam legis naturalis non niſi hoc modo induere poſſunt, quod, ubi obtinuerunt, tanquam conditiones pactorum tacitæ conſiderari, & præſuppoſiti putari, poſſint. Limites poteſtatis civilis non extenduntur ultra ea, quæ ob publicam utilitatem imperantur. Majeſtas etiam pacto vi exacto acquiri poteſt. Contractus, quos majores poſterorum nomine ineunt, non ideo obligant poſteros, quod majores horum nomine decernere potuiſſent, ſed quia bonum publicum alioquin nunquam in tuto collocaretur. Jura majeſtatis in eccleſiam ita limitanda ſunt, primo ut ne in univerſum

contra

Digitized by Google

contra naturam religionis agatur, deinde ut ne eccleſiæ communia jura denegentur, quæ aliis ſocietatibus in republica conceduntur, ex quibus fontibus permultæ regulæ accurate derivantur. In bello ideo injuſtum eſt contra Principes per veneficia & ſicarios agere, quia Principes æque ac reliqui homines non omnibus placere poſſunt, attamen dictis inſidiis tum defenſioni, tum poſſibilitati in gratiam cum hoſtibus redeundi, via præcluditur, & omnis Principum ſecuritas tollitur. Gentes, perpetuo bellantes, tanquam hoſtes generis humani, a quovis ſub jugum mitti fas eſt. Pacta, coactione bellica extorta, ſervanda ſunt, ne omnis gentium ſecuritas pereat. Quinta, quæ ſupereſt, Autoris noſtri diſciplina eſt *doctrina prudentiæ*, ubi, poſt præmonita quædam generalia, ante omnia facultates, ſic dictæ, fundamentales, ſeu baſes & fontes omnes prudentiæ, conſtituuntur. Huc refert Autor reſpectu intellectus animi attentionem, multarum ſenſionum, tum propriarum, tum alienarum, collectionem, denique perpetuam animi præſentiam, ut ex tempore conſilium capere & exequi poſſis. Intuitu voluntatis commendatur fortitudo, hilaritas, & ſanitas guſtus moralis. Tandem in conſuetudine cum aliis opus eſt arte placendi, & dexteritate de aliorum judiciis conjectandi. His expoſitis ſubjunguntur regulæ de mediis finium ſuorum prudenter comparandis, ſciteque applicandis; quæ ad tria redeunt capita: primo, ut obtinendi ſcopi faciles reddantur, porro, ut ſecuritati eorum conſulatur, denique, ut eodem conſilio plura ſimul promoveantur. In hiſce doctrinis ita verſatur Cl. Autor, ut non vulgaria, paſſim etiam parum exſpectata, occurrant, quæ vero per compendium exhiberi nequeunt. Prudentiam privatam *duo* conſtituunt *Capita*, quorum *alterum* de indagandis animis, *alterum* de ſubſidiis, honoris, amoris, & amicitiæ, tractat. Reliqua enim, quæ huc referri ſolent, Autori adeo plebeja viſa ſunt, ut in Philoſophia locum vix mereantur. Circa indagandos animos accurate diſcernit indolem virium fundamentalium animæ, & ſtatum earum, conſilia, affectus, temperamenta, paſſiones, fines abſolutos & ſubordinatos, fines abſolute & comparative ſummos, indagationem animi, & conjecturas de actionibus futuris. Prudentia politica in *duo Capita* diſpeſcitur. Primo de republica conſtituenda agitur, ubi de regiminum formis exponitur. Subſequitur & claudit Opus tractatio de republica bene adminiſtranda. Regulæ ejus partim generales ſunt, partim ſpeciales, ad bona tum Principis, tum civium, reſpectu rerum domeſticarum, & relationis ad alias gentes, procuranda. Univerſum Opuſculum eo potiſſimum fine conſcriptum eſt, ut prælectionibus Academicis inſerviret. Brevitati igitur ſtuduit Autor, easque demonſtrationes, quæ ex antecedentibus ab exercitatioribus facile perſpiciuntur, omiſit, ſæpenumero etiam uno comprehendit paragrapho, quæ pluribus plagulis ſuffeciſſent. Attamen ſcribendi genus ita comparatum eſt, ut, iis, qui meditari conſueverunt, jucundum valde, & ſine uberiori colluſtratione perſpicuum, futurum eſſe, confidamus.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Aprilis Anno MDCCXLV.

JO. JACOBI MASCOVII COMMENTARII DE rebus Imperii Romano-Germanici a Conrado I uſque ad obitum Henrici III.

Lipſiæ, impenſis Jo. Jacobi Schuſteri, 1741, 4 maj. Alph. 1 plag. 9.

Quam inculta ſit Imperii Romano-Germanici hiſtoria, qui illam conſulere opus habent, quotidie experiuntur. Habemus præclaras multas Hiſtorias ſpeciales; multa ſingularia capita elaborata, locorum, familiarumque, memoriæ erutæ, Chronologicæ rationes diligentius ſubductæ ſunt. Sed operæ pretium erat illa omnia ad Imperii univerſi hiſtoriam referre, talemque nobis dare, ut non eventus modo, ſed cauſæ quoque eventuum, & conſilia, ac hominum, per quos res quælibet acta fuit, ingenia, clarius paterent. Ergo multum debemus Ill. Autori, qui cum in antiquis Germanorum rebus, tum in hoc inprimis Opere, formam Hiſtoriæ noſtræ dedit. Habemus ab eo veteres populorum Germanicorum res *XVI Libris* vernaculo ſermone ſcriptas ad illa tempora, quibus Francorum regnum ad *Carolingos* delatum eſt. Quibus ubi ipſa *Carolingorum* hiſtoria, uti ſpem in Præfatione hujus Operis facit, acceſſerit, omnis Germaniæ vetuſtas ſibi conſtabit. Interea ſpecimen hoc Hiſtoriæ medii ævi dedit, quo nomine venit univerſum illud temporum ſpatium, quod poſt *Carolingorum* ſtirpem a Principatu *Conradi I* ad exceſſum uſque *Sigiſmundi* Imperatoris porrigitur. Præcipuum conſilium fuit deligere,

atque apte componere, quæ ad univerſi Imperii ſtatum & converſiones pertinerent. Temporum ordinem ſollicite ſervavit. Utque veritatem, qui debet eſſe hiſtoriæ finis, certius aſſequeretur, non niſi æqualium ſcriptorum & probatorum Diplomatum fidem ſecutus, ubique Autores, quos ſequitur, indicat. Sæpius & loca ipſa ſubjecit, ea præcipue, quæ priſci moris veſtigia quædam, vel alias res memorabiles, continent. Nonnulla in finem rejecit, uberius illuſtranda, eaque proxime una cum vitis ſequentium Imperatorum daturum ſe pollicetur. Orationis quoque in Commentariis ea concinnitas, is nitor, eſt, ut Ill. Autor jure meritoque primus in Hiſtoria Germanica (quemadmodum *Catullus Salluſtium* in Romana primum appellavit,) vocari poſſit. *Liber I Conradi I* & *Henrici I* res continet. Breve *Conradi* regnum vix ulla re memorabile eſt, niſi quod primus apud Germanos, poſthabito *Carolo Simplice*, regnavit. Sub *Henrico* Saxone jam convaleſcit regnum. Ibi pax, cum *Carolo Simplice* compoſita, fœdusque initum, memoratur, quo *Carolus Henricum* Franciæ orientalis, *Henricus Carolum* occidentalis, Regem agnoſcit. Ita tum duo Franciæ regna mutuo Principum populorumque fœdere ſtabilita ſunt, alterum Orientale, ſeu Teutonicum, alterum Occidentale, quod Gallicanum, interdum etiam Francicum Latinum, vocaverunt. Commendant præterea initium regni hujus induciæ, ab Hunnis in novem annos impetratæ, iisque durantibus inſtaurata militaris diſciplina, & multa oppida munita. Falſo tamen ludorum equeſtrium, ſeu Torneamentorum, origo iſti tempori adſcribitur. Vicini Slavi, Dalemincii, Haveli, Milcieni, præliis attriti, tuendoque limiti Præſides impoſiti, a quibus Marchiones Miſniæ, Brandenburgi, Luſatiæ, originem traxere. Tum ordine narratur, quomodo Lotharingiæ regnum *Henricus* aſſeruerit, prudenter uſus diſſidiis, quibus eo tempore Francia occidentalis agitabatur. Præcipuam autem celebritatem dederunt *Henrico* cæſi A. 933 prope Mersburgum Hunni, liberataque per longum tempus a ſævo hoſte Germania. In eo prælio vexillum, angeli imagine inſigne, portatum ante Regem fuit, quali etiam *Otto Magnus* uſus eſt. Inprimis lectu digna ſunt, quæ

§. 18

Digitized by Google

§. 18 & *ſeq*. de ſtatu Imperii Occidentalis Italiæque & urbis Romæ inſeruntur. Illa vero hoc loco commemorare congruum erat, quoniam deinde ſub *Ottone* cum Germania conjunctum fuit Romanum Imperium. Hic *Berengarii* Augusti Imperium, & *Rudolphi II*, Burgundiae Regis, conatus, & regnum *Hugonis*, luci ſuæ redditur; quæ dum perſequitur Autor, Patriciorum quoque urbis Romæ conditionem, & ipſius Maroziæ dominatum, nec non *Arnulphi*, Bavariæ Ducis, irritam adverſus *Hugonem* in Italiam expeditionem, explicat. *Liber II Ottonis M.* hiſtoriam complectitur. Hujus initia civiles & externæ turbæ agitarunt, donec, pace cum *Ludovico*, Franciæ Occidentalis Rege, inita, regnum firmaſſet. Mox ipſe multa pro *Ludovico* hoc egit, cum exercitu profectus in Galliam, & concordia denique inter eum & *Hugonem* Ducem conciliata. Sequuntur Italicarum rerum converſiones ab exitu *Lotharii* Regis. Ex connubio enim *Ottonis* cum *Adelheide* aſſerendi regni Longobardici, & inſtaurandi Imperii Romani, occaſio nata eſt. Sed initio *Berengarius II* cum filio *Adalberto* Italiæ regnum e manu *Ottonis* in beneficium accepit. Mox civile bellum *Ottoni* adverſus generum *Conradum*, Francorum Ducem, & filium, *Ludolphum*, Sueviæ Ducem, gerendum fuit. Utrumque Ducatu multatum fuiſſe, obſervat Autor. Annum 955 illata Hunnis ad Auguſtam Vindelicorum clades nobilitavit. Ex civili autem bello ortus Saxonicus motus, quem *Vicmannus* junior, & *Ecbertus*, ambo primariæ in Saxonia nobilitatis juvenes, concitarunt, junctis ſibi Slavis Rhetariis. Hos acri prælio ſuperavit Rex, in quo maxime virtus *Geronis*, Marchionis, eminuit. Inter hæc frater *Ottonis*, *Bruno*, Colonienſis Archiepiſcopus, Lotharingiam omnem autoritate & conſilio regebat. Is cum ſumma virtute & in gerenda Republica dexteritate tantum literarum amorem conjunxerat, ut in itinere & caſtris etiam ſecum libros haberet. Ad ſtatum autem provinciarum melius tuendum inferiori Lotharingiæ *Godfridum*, Ducem, ſuperiori *Fridericum*, præfecit. Unde duplicis per Lotharingiam Ducatus origo. Ubi demum ad illa tempora provehitur hiſtoria, quibus *Otto* Italicum jam

regnum, atque Imperium ipſum Romanum, obtinuit, Auguſtalibus inſigniis A. 962 a Papa *Joanne XII* ornatus, dum urbanos motus, nec non Regum *Adalberti* & *Berengarii* caſus, enarrat Autor, formulam etiam aſſerti Germaniæ Romani Imperii explicat; in qua illud præcipuum fuit, ut, quem Germani Principem elegiſſent, illum Itali quoque & Romani Regem atque Imperatorem acciperent. Quale vero jus Auguſtorum circa electionem Romani Pontificis fuerit, poſt mortem *Leonis VIII* apparuit. Tum enim *Otto* rogatus a Romanis, ut autor eligendi Pontificis fieret, Epiſcopos duos, Spirenſem & Cremonenſem, Romam ad habenda comitia miſit, in quibus adeſſe una cum clero delectos e nobilibus & populo, mos adhuc erat. Ita *Joannes XIII* Pontifex creatus eſt. A. 966 novam in Italiam profectionem adornavit Imperator, firmandi & amplificandi Imperii cauſa; quod ut melius perficeret, *Ottonem*, filium, Collegam Imperii ſumſit, quem *Joannes XIII* Papa Romæ in natalitiis A. 967 coronavit. Hic conſilium *Ottonis* de Apulia & Calabria imperio ſuo adjicienda, & *Luitprandi*, Cremonenſis Epiſcopi, ad Principem Orientis, *Nicephorum*, legationem, geſtumque in Apulia bellum, eleganter narrat. Pax demum cum *Joanne Tzimiſce* compoſita eſt, cujus ſumma fuit, ut *Joannes Ottonem* Occidentis Imperatorem agnoſceret, Romam cum Exarchatu, Principes etiam Capuæ, Beneventi, & Salerni, ipſius imperio permitteret; Ducatus autem Neapolitanus, & quicquid Græcis per Calabriam & Apuliam ſupererat, in jure & poteſtate illorum maneret. Ubi bella interea per Germaniam geſta perſequitur Autor, inprimis detinere Lectorem ſuaviter poterunt, quæ de Abotritarum & Vagriorum Regulis, & de *Miciſlao*, Polonorum Duce, interſerit, a quo primam Hiſtoria Polonica certitudinem repetit. Sed non minus legi merentur, quæ de inſtitutis ab *Ottone M.* Epiſcopatibus, & Metropoli Magdeburgenſi, tum & de tentata Ruſſorum converſione, deque reditu Imperatorum in Germaniam, & exitu demum *Ottonis*, ſubjicit, quem ait *Magni* cognomen virtute moribusque haud minus, quam felicitate promeritum & potentia, in dubio reliquiſſe, plusne Romanum illi, an Germanicum,

Digitized by Google

manicum, nomen debeat. *Tertius Liber Ottonum II & III* hiſtoriæ dicatus eſt. Sub *Ottone II* bella cum Danis, cum *Henrico*, Bavariæ Duce, *Boleslao*, Bohemo, & *Micislao*, Polono, hic longe aliter, ac vulgo fieri ſolet, panduntur. Multiplex deinde cum *Lothario*, Franciæ Occidentalis Rege, bellum exarſit, qui Lotharingiæ regnum occupatum ibat, *Ottone* illud Germaniæ ſuæ fortiter vindicante. Per ea tempora gravibus urbs Roma concutitur turbis, excitante *Creſcentio*, quæ demum adventu *Ottonis* A. 980 compoſitæ ſunt. Sequitur *Ottonis* in Apulia & Calabria bellum, & accepta ad Baſentellam a Saracenis clades. Conventus inde Veronæ A. 983 haberi cœpit, in quo filius Imperatoris, *Otto III*, Rex eligitur. Exitu ejus anni Imperator ipſe Romæ defunctus eſt. Laudat in illo Autor inſignem in bonas artes amorem, & erga viros, qui illis præcellerent, liberalitatem. *Ottonis III* infantia, cum tutorem requireret, in grave periculum Rempublicam adduxit. *Lotharius*, Franciæ Occidentalis Rex, quaſi præſidio futurus imbecillæ ætati, Lotharingiæ imminet. In Saxonia *Henricus*, patruelis Regis, ſub eodem tutelæ nomine regnum invadit, fidens præcipue Poloniæ ac Bohemiæ Ducum ſtudiis. Eminuit in ancipite hoc rerum ſtatu *Willigiſi*, Archiepiſcopi Moguntini, virtus & prudentia; qui præcipue autoritate ſua & conſilio regnum *Ottoni* puero, tutelam vero matri, *Theophaniæ* Auguſtæ, conſervavit. Volupe erit legere hic, quæ Ill. Autor de educatione & inſtitutione Regis inſeruit. Exſtant adeo Epiſtolæ duæ, *Ottonis* nomine ad *Gerbertum*, clariſſimum ejus ævi Philoſophum, ſcriptæ, quibus de rebus nonnullis, ad literarum ſtudia pertinentibus, conſulitur. Non intactam hic omiſit Autor ingentem rerum in Francia Occidentali converſionem, cum, defuncto A. 987 *Ludovico* Rege, *Hugo Capetus* ad regnum profectus eſt, præterita in *Carolo* Duce veterum Regum ſtirpe. Exponit deinceps Italiæ & urbis Romæ ab obitu *Ottonis II* ſtatum, nec non *Theophaniæ* Auguſtæ in Italiam profectionem, & *Hugonis*, Tuſciæ Marchionis, in Imperium & Domum Auguſtam merita. Dum Slavica bella Regem puerum in Germania diſtinent, maritimam Saxoniæ Friſiæque oram affligunt

piratæ, qui, ex Septentrione profecti, haud ſecus ac quondam Normanni, mare ac littora infeſtabant. Quæ populationes occaſionem dederunt, ut non modo Brema civitas, ſed etiam Hildesheimum, muro atque turribus cingeretur. Ita neceſſitas magiſtra civili vitæ præſidia parare docuit. A. 996 *Otto III* in Italiam movit, ubi obſervat Autor, non carere dubio, quæ de Mediolanenſi ejus coronatione vulgo traduntur. Imperator coronatur Romæ a *Gregorio V*, cognato ſuo, cujus etiam ſtemma hic proponitur, ex quo apparet, nepotem fuiſſe *Conradi*, Ducis Francorum, & *Luitgardis*, filiæ *Ottonis M.* Tum diſerte explicat Ill. Autor tumultus, quos, reverſo in Germaniam Cæſare, *Creſcentius* in urbe ſuſcitavit, novam Imperii converſionem agitans animo. Imperator, delegata *Mathildi*, amitæ ſuæ, Reipublicæ cura, Romam feſtinans, *Gregorium* ſedi ſuæ reſtituit, eoque paulo poſt mortuo, *Gerbertum* Ravennæ jam Archiepiſcopum eligendum commendavit, qui *Sylveſter II* vocatus eſt. Hunc Autor merito inter clariſſimos ævi ſui viros tam propter ingenium & doctrinam, quam propter ampliſſima, quæ conſecutus eſt, præmia, connumerat. Revertens ex Italia Cæſar, in Poloniam ad tumulum S. *Adalberti* deflexit iter. Quo loco dum *Adalberti* elogium inſerit Autor, obſervat, apud ſcriptorem vitæ ejus primam urbis Gedani, jam tum clare per illas oras, uti & Pruſſorum gentis, quæ olim ſub communi *Æſtiorum* nomine latuiſſe videtur, mentionem occurrere. Imperator Gneſnæ Archiepiſcopatum inſtituit, & *Boleslaum* ipſum Regem appellavit, pro more, uti Autor exiſtimat, veterum Imperatorum, qui Principibus populorum, quos arctius imperio ſuo devincere vellent, inſignia regalia concedere ſolebant. Tertiam quoque *Ottonis* expeditionem Italicam præclare illuſtrat Autor. Juvabit hic inprimis concitatum in urbe adverſus præſentem Imperatorem tumultum legere, quo ſopito, cum Romani jurare deberent, manſuros ſe in fide, Imperator ipſe, veterum Principum more, concionem ad populum habuit. Obiit Imperator in Caſtro Paterno, quod prope civitatem Caſtellanum eſt, A. 1002 d. 23 Januarii, in flore juventutis. *Ditmarus*, morbo exſtinctum, ſcribit. Vulgatus tamen jam tum

rumor

rumor fuit, veneno ſublatum a *Stephania, Creſcentii* vidua. Cœlibem obiiſſe, annotavit Autor, unde patet, ad fabulas amandari debere, quæ paſſim de uxore *Conſtantia* narrantur. *Liber IV*, quo *Henrici II Sancti* hiſtoria texitur, mira rerum varietate inſignis eſt. Nobis ſuffecerit, pauca hic indicaſſe. Jam ipſa electio *Henrici* memorabilis eſt, cum plures eſſent, qui regnum appeterent, inprimis *Otto*, Carinthiæ, & *Hermannus*, Sueviæ, Duces, nec non *Eccardus I*, Thuringiæ Dux & Marchio. Non minori ſolertia explicatur longa *Henrici* cum *Harduino*, Marchione Eporediæ, de Italiæ regno contentio, fœderumque *Henrici* cum *Rudolpho III* Rege de Burgundiæ ad Imperium acceſſione ratio. Juvabit quoque Lectorem, omnem bellorum, quæ cum *Boleslao* geſſit *Henricus*, ſeriem hic explicatam legere; utque *Boleslaus* Martisburgum ad curiam venerit, ut denique Budiſſinæ pax compoſita. Opportune hic fit excurſus de *Boleslai* bello adverſus Ruſſos, in quo Germanicis adjutus auxiliis, Kioviam uſque victoriæ ſigna protulit. In fine libri elogium *Henrici* & *Cunegundæ*, & Reipublicæ, qualis ſub illis fuit, imaginem aliquam, Autor ſubjicit. *Liber V* complectitur imperium *Conradi Salici* & *Henrici III*, ſub cujus Principatu Imperium Romano Germanicum proxime ad *Caroli M.* potentiam adſcendit. Sed malumus hic ad Opus ipſum Lectorem remittere. Ita ab ea lectione affectus diſcedet, ut vehementius etiam ſequentium Imperatorum res quamprimum legere cupiat.

F. JOSEPHI AUGUSTINI ORSI, ORDInis Prædicatorum, Sac. Indicis Congregationi a Secretis, de irreformabili Romani Pontificis in definiendis fidei controverſiis judicio.

Tomi II.

Romæ, typis Sacræ Congregationis de propaganda Fide, 1739, 4.

Tom. I Alph. 5 plag. 5, Tom. II Alph. 3 plag. 9.

Contro-

Controverſiis inteſtinis ipſa etiam Romana Eccleſia laborat. Quod ipſum, ſi alias nobis eſſet incompertum, Max. Rev. *Orſius* nos dudum docuiſſet æque, ac in præſens nos idem docet, cum *Boſſueti* ac *Petri de Marca* atque aliorum tranſalpinorum ſcriptis belligerans more incruento, eoque illuſtribus quondam viris haud amplius infeſto, nec amplius damnoſo. *Tomum priorem Clementi XII*, Pontifici Optimo Maximo, conſecravit, ac in Dedicationis formula tribuendos judicat privatis perſonis Pontificum illum *Liberii* lapſum, illam imprudentem *Honorii* diſſimulationem, ac illa Seculi decimi offendicula. Operis origo enata eſt & ſuccrevit ex edita ante annos quinquaginta per Cleri Galliarum comitia celebri *de poteſtate eccleſiaſtica* declaratione. Declarationem illam Illuſtriſſimus Trecenſium Epiſcopus *Defenſione* inclyti ac celeberrimi patrui ſui, *Jacobi Benigni Boſſueti*, Meldenſis Epiſcopi, juſſu *Ludovici XIV* elaborata, confirmari voluit ac illuſtrari. Magno cum plauſu & communi congratulatione opus illud, *Defenſionis* nomine inſignitum, ea ætate fuit exceptum, quippe quod & Autoris celebritas, & doctrinæ argumentum, & Regis Chriſtianiſſimi autoritas, commendabile reddebant. Vehemens inceſſerat animos deſiderium cognoſcendi, quibus tandem rationibus freti atque incitati univerſi Galliarum proceres eccleſiaſtici terminos Pontificibus Romanis, quos transgredi haud liceret, conſtituiſſent. Mirum profecto eſt, quid rationis ſubfuerit, cur tantum opus, totque titulis commendatum, tam diu intra Veſtæ penetralia latuerit. Judicium de ea editionis dilatione Noſter haud expromit, de opere autem ipſo ſic pronuntiat in Præfatione: *Quicquid Gallicani Epiſcopi prædicent, Declarationis Articulis IV firmatum fuiſſe Petri & ſucceſſorum ejus primatum, majeſtatemque ſedis Apoſtolicæ, omnibus gentibus reverendam, primo ſplendori atque amplitudini reſtitutam; attamen diuturno experimento compertum eſt, ab ipſa Chriſtianæ religionis origine debitam ſummis Pontificibus ab omnibus Catholicis reverentiam & obedientiam fuiſſe nunquam impudentius & immanius, quam poſt emiſſam celeberrimam Declarationem, niſi a profeſſis hæreticis, violatam; &, quod magis*

gis dolendum eſt, eandem ingenii laſcivientis inſaniam, qua non pauci in Galliis laborant, nunquam liberiore curſu ſeſe aliis etiam nationibus infudiſſe. Quod etiam in cauſa eſt, cur id genus lucubrationes propenſos ubique lectores inveniant, et paſſim magno cum plauſu excipiantur, præſertim ſi eorum nominibus inſigniantur, qui aliis ſuorum ingeniorum fœtibus in lucem editis gloriam conſummatæ eruditionis, ſolidæ ſapientiæ, ac ſubacti limatique judicii, ſibi pepererunt. Atque ea eſt hodie apud nos Gallicæ gentis exiſtimatio, ut, quicquid inde in oras noſtras advehitur, facile a nobis laudes & admirationem extorqueat. Nec mirum ſane; nam & mirificæ ſunt horumce librorum & opinionum illecebræ. Quid enim non in eis placeat? Placet, ſubjectionis jugum, ſi non omnino excutere, tamen quam leviſſimum ferre. Placet ſentiendi atque opinandi libertas. Placent linguæ genius, ſtilique Gallici amœnitates. Placet a ſcholæ ſordibus & ſqualore repurgata de rebus theologicis diſſerendi ratio. Hæc ille. Dictitant Galli, ad terminandas fidei controverſias fuiſſe Synodos œcumenicas celebratas. Noſter vero putat, Conciliorum generalium maximam partem ad ea ſedis Apoſtolicæ decreta fideique dogmata vindicanda fuiſſe coactam, quibus jam concordes Epiſcopi per univerſum orbem, paucis reclamantibus, adhæſerint. Addit, nullum Concilium eſſe coactum, & legitime celebratum, & in autoritatem receptum, in quo non ſecundum Romanos Pontifices fuerit judicatum. *Nec aliquando contigit*, adjungit idem, *ut aliquod Apoſtolicæ ſedis de fide decretum, aut ullus decretorum ejus apex, Synodi generalis autoritate reformaretur.* Tum vero exclamat: *Quid, quæſo, momenti eſſe poteſt in iis quorundam Pontificum Romanorum lapſibus privatis ac erratis, quæ Boſſuetius cum ſuis exaggerat?* Aggreſſus itaque fuit opus, quod non adeo arduum ac difficile pronuntiat, ea repellendi, quæ a *Boſſueto* ſibi ſuisque ſuffragatoribus magno fragore & ſtrepitu fuerunt objecta; ac illa ex adverſo aſſerendi & vindicandi, nativæque luci reſtituendi, quæ *Boſſuetus* infirmare & obſcurare inſtituerat. Id ut effectui det, ſtatuit veſtigiis *Boſſueti* nunquam non inſiſtere, eademque & acta, & monumenta, &

Digitized by Google

majorum teſtimonia, recenſere, quæ *Boſſuetus* ſe integra & tota retuliſſe teſtatur. Quod tamen quam longiſſime a vero abeſſe, Noſter comperit, niſi forte hoc unum his verbis *Boſſuetus* & ſignificare, & a Pontificiis intelligi, voluerit, nihil a ſe neglectum ac prætermiſſum eſſe, quod utcunque ad ſuam cauſam juvandam & ſuſtinendam, Romanorum autem deterendam & elevandam, facere poſſe videbatur. *Nam*, addit Noſter, *quæ nobis militant, & quibus potiſſimum nitimur, omiſſa fere ab illo & neglecta ſunt, atque in iis confutandis, quæ leviora ſunt, & in quibus cauſæ præſidium & firmamentum minime collocandum exiſtimavimus, immoratus fuit.* Leviora ipſi videntur, quæ *Bellarminus* de celebri S. *Leonis* ad *Flavianum* Epiſtola, quæ idem doctiſſimus Cardinalis, *Baronius*, & alii, de interpolatis ſextæ Synodi aliisque vetuſtis actis & monumentis in iis, quæ ad *Honorium* pertinent; & quæ *Duvallius* de Pontificiæ confirmationis effectu, aut quæ Anonymus in tractandis aliquot *Auguſtini* locis, aut quæ alii de Epiſcoporum in Synodis Oecumenicis munere & autoritate, minus commode diſſeruerunt. Hanc itaque viam Noſter ingreſſus eſt. Suſcepit ſingula *Boſſueti* capita retractanda. Retinuit ſingulorum capitum titulos, quibus ſumma rerum & ſeries indicatur. Adjunxit ea, quæ ad Adverſarii mentem accurate ac dilucide repræſentandam judicavit opportuna. Addidit præterea, quotiescunque ubertas & copia rerum id flagitare viſa eſt, unum pluresve articulos, quibus aut ſuppleret ea, quæ ab Illuſtriſſimo Autore neglecta fuerant; aut explanaret, & nativo ſenſui reſtitueret, quæ ille interpretamentis minime cohærentibus ipſi viſus fuerat detorſiſſe; aut confirmaret & urgeret ea, quibus *Boſſuetum* putat pondus ſpiritumque detraxiſſe; aut repelleret tela, quæ *Boſſuetus* in Italos contorſerat, & machinas everteret, quibus Romani ſe ab illo oppugnatos eſſe fuerant arbitrati. Auſpicatus fuit Noſter *Boſſuetiani* Operis examen ab ea *Propoſitione*, quam Epiſcopi Galliarum in poſtremum rejecerant locum, eo quod ex illa ſors & momentum ceterarum ab hac IV Propoſitione pendet. Hac enim traditur, Romani Pontificis Sedisque Apoſtolicæ judicium theologicum judicio Eccleſiæ univerſæ eſſe ſubjectum, & huic

eſſe

eſſe jus in illud retractandum ac reformandum. Secunda Cleri Galliarum Propoſitione docetur, majorem eſſe Oecumenicæ Synodi, univerſam Eccleſiam repræſentantis, quam Romani Pontificis, uniusve Sedis Apoſtolicæ, autoritatem. Hæc igitur ac ipſa tertia pendent ex Propoſitione illa quarta. Voluit hæc Noſter methodi ſuæ cauſa monere. Concludit ipſe tandem ſuam hiſce verbis Præfationem: *Neminem nobis ſuccenſendum* (ſuccenſurum) *exiſtimamus ob modeſte ſuſceptam* Boſſuetiani *operis confutationem. Non enim niſi injuria id a nobis Galli contenderent, quod, cum ipſi innumeros quotidie adverſus Sedis Apoſtolicæ jura libellos, felle utplurimum conditos, in vulgus ſpargant, nobis ne hiſcere quidem fas eſſet ad ejusdem Sedis dignitatem autoritatemque tuendam, & ab eorum aſſultibus vindicandam.* Laudarunt ac approbarunt S. Rev. Autoris Opus quinque Viri, in Romana Eccleſia muniis & autoritate effulgentes. *Tomi primi Parte prima* Noſter in eo totus eſt, ut de quæſtionibus fidei, per ſex priores Oecumenicas Synodos definitis, ex profeſſo diſſerat, contendens, nihil in earum Actis occurrere, quod cum ſua ſuorumque ſententia haud facile concilietur. Dat ſimul operam, ut eam uberrime illuſtret & confirmet. *Libro primo Librum XII* Defenſionis *Boſſuetianæ* examinare & confutare inſtituit. *Boſſuetus* ei titulum præfixit *de quæſtionibus fidei, præſertim per Concilia generalia definitis.* Eundem titulum inde ad hanc Commentationem ſuam transtulit Noſter. Primo quidem diſquirit, quasnam Chriſtianæ doctrinæ ſanctiones, quanam de cauſa, quove ſenſu, *Tertullianus* irreformabiles & irretractabiles dixerit. Hic vero, ſumma Symboli Apoſtolici capita extra quæſtiones ac novitatem correctionis poſita eſſe, pronuntiavit, ac contra hæreticos ita agendum cenſuit, ut 1) orthodoxi demonſtrent, ſuam doctrinam de Apoſtolorum traditione cenſeri; 2) hæretici, defectionem a doctrina Jeſu & Apoſtolorum, quæ apud Orthodoxos obtigerit, accidiſſe, oſtendant. Provocat idem ad juſtum legis & Prophetarum æque ac Evangelii literarumque Apoſtolicarum uſum, ad doctrinam inde hauſtam, ad duo Sacramenta, aquæ & euchariſtiæ, ad Spiritus Sancti vim ſuos obſignantem ac veſtientem,

Tom. I pag. 2.

5.

 ac

Digitized by Google

ac ad Martyrum exhortationes. Cardo itaque vertitur in conſenſu dogmatum eccleſiæ cum ſcriptis Vet. & Nov. Teſt. quæ tempore *Tertulliani* pro divinis divinitusque inſpiratis habebantur. Adhibuiſſe Judæos adverſus Jeſum & Apoſtolos præſcriptionis methodum, novimus. Quantopere autem Apoſtoli eam repudiaverint, nemini eſt incompertum. Et eam quidem
Pag. 7. ob rationem *Tertullianus* paſſim argumentis diſſentientes revicit, licet monuerit, id eſſe verum, quodcunque fuit pri-
8. mum, & a fonte Evangelii effluxit. Pergit Noſter: *Nihil unquam Conciliis generalibus retractandum Romani Antiſtites propoſuerunt, quod aperte ad Apoſtolicam traditionem non referret ſuam originem; aut in omnibus, qua late patebat Chriſtianus orbis, Eccleſiis, antequam hæreſes erumperent, non obtineret; quod proinde pars illius fidei non eſſet, quam* Tertul-
10. lianus *irreformabilem & irretractabilem vocat.* De poteſtate Conciliorum generalium in Pontificem Romanum, ex Synodo Conſtantienſi deducenda, diſputavit Meldenſium Epiſcopus nonnihil, ad quod Noſter: *Ipſius Concilii decreta ad examen in alio Opere revocaturi ſumus.* Tum vero ex *Vincentio Liri-*
12. *nenſi,* & Ill. Autoris principiis, ivit demonſtratum, ſanctiones fidei, in ſe quamvis irretractabiles & irreformabiles, in Conci-
23. liis generalibus nihilo minus fuiſſe retractatas. Illuſtrat decreta & hiſtoriam Concilii Hieroſolymitani *Act. XV*, ratus, doctrinam de gentibus ad obſervantiam legum *Moſaicarum* haud adigendis jam pridem ante Hieroſolymitanum Concilium fuiſſe cer-
30. tum ratumque & immutabile dogma; rem jure ſuo irretractabilem indulgentia Apoſtolorum fuiſſe in ea Synodo retracta-
42. tam; *Tertulliani* illud *de Pudic. Cap. 21* eſſe inſtar omnium: *Sed & in illa diſceptatione cuſtodiendæ, nec ne, legis primus omnium* Petrus *ſpiritu inſtinctus, & de nationum vocatione præfatus*, & nunc, *inquit*, cur tentaſtis Dominum de imponendo jugo fratribus - - - *Hæc ſententia & ſolvit, quæ omiſſa ſunt legis, & alligavit, quæ reſervata ſunt. Boſſuetus* autem
43. reſpexerat potius ad illam Synodi deciſionem: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Contendit poſthæc Noſter, Concilium Apoſtolicum ex ſua ſententia eſſe reliquorum Conciliorum normam,

mam, quippe quæ ſecundum illius Concilii primi normam & amuſſim fuerint celebrata. Dolet veterum monumentorum inopiam, quæ impediat, quo minus ſatis aperte conſtet, quænam fuerint S. *Silveſtri* in *Arianæ* hæreſeos damnatione, & in Nicæna I Synodo, partes. Negat tamen, exinde comprobari poſſe, definitiones Sedis Apoſtolicæ de fide eſſe irrefragabiles, ſubjiciens hoc pronuntiatum: *S. Alexander, Alexandrinus Epiſcopus ante Concilium Nicænum, & Patres Nicæni in ipſo Concilio, præcipuum Chriſtianæ fidei & religionis articulum, quanquam jure ſuo irretractabilem, ad frangendam tamen hæreticorum pervicaciam retractari & examinari permiſerunt.* Perſequitur & expendit S. Rev. Autor acta ſingulorum Conciliorum Oecumenicorum, teſtimonia Autorum dijudicat, Adverſarium premit & urget, nec alios, quos exiſtimat erraſſe, dimittit intactos. *Libro ſecundo*, ſeu *Tomi I Parte poſteriori, Librum XIII* Epiſcopi Meldenſis examinat & confutat. Adjecit tractationi Diſſertationem de modo, quem Ill. *Petrus de Marca* propoſuit, conciliandi ſummam ejuſdem Romani Pontificis autoritatem cum libertate ſuffragiorum in Synodis Oecumenicis. Separatim edita fuit ea Diſſertatio Romæ A. 1739, 4, ut huic Operi adjungi, ac ſeorſim etiam vendi, poſſit.

Pag. 54. (margin, beside "amuſſim fuerint celebrata")

188. (margin, beside "mittit intactos. Libro ſecundo")

Tomus II complectitur Autoris *Librum III* & *IV*, inſcribiturque ſpeciatim, *de Quæſtionibus, præſertim fidei, unius Sedis Apoſtolicæ ſuprema autoritate ſancitis, quo ſenſu fides Petri nunquam deficiat, ejuſque ſedes a nemine judicetur. Libro III* examinatur *Liber XIV* Meldenſis Epiſcopi. Differitur ibi de conſenſionis univerſalis vi & autoritate ante omne judicium eccleſiaſticum, eoque fine *Irenæi, Tertulliani*, & *Optati Milevitani*, ac *Auguſtini*, teſtimonia exponuntur. Quæ *Cyprianus* & *Auguſtinus* in celebri illa de Hæreticorum baptiſmate controverſia literis mandaverunt, ea, judice hoc, regulæ & normæ inſtar haberi non debent, ad quam veteris eccleſiæ de Romani Pontificis autoritate traditio atque doctrina exigatur. Idem contendit, *Auguſtinum* in ſua cum Donatiſtis de Hæreticorum Baptiſmate controverſia expendere noluiſſe, nec debuiſſe, quantum olim Catholicorum ſententia ex *Stephani* decreto obtinuiſſet autoritatis. Arbitratur, nullo

Tom. II. Pag. 5. 33. 47. 55. (margin notes)

certo, aut probabili, argumento demonſtrari, *Stephani* decretum de Hæreticorum baptiſmo fuiſſe dogmaticam ſedis Apoſtolicæ definitionem, immo graves ſubeſſe conjecturas, quibus contra-
Pag. 74. ria ſententia ſolide ſtabiliatur. Addit, Africanorum Epiſcoporum autoritatem nullius in hac quæſtione eſſe debere momenti, cum eorum differendi agendique ratio non tam Autoris, quam omnium Pontificiorum Theologorum, communibus
83. notionibus adverſetur. *Auguſtini* de Melchiadis in cauſa *Cæciliani* & Donatiſtarum judicio teſtimonium expendit, idque cum *Optati Milevitani* ſententia, ſuoque dogmate, conciliare
93. contendit. Monet, in cauſa S. *Joannis Chryſoſtomi* Romanum Pontificem omnia perfeciſſe, ipſiusque duntaxat autoritate incendium feralis diſſenſionis exſtinctum eſſe, pacemque in eccle-
100. ſia refloruiſſe. Quo ſenſu Romam *Theophilus* ab Origeniſmo liberaverit, quod *Hieronymi* eſt pronuntiatum, diſpicit. Celebrem quæſtionem de *Uno ex Trinitate paſſo* ad Romanum
114. Pontificem, velut ad ſummum controverſiarum fidei judicem & arbitrum, fuiſſe relatam, prædicat. Negat, *Hormisdam* Scy-
135. thas Monachos damnaſſe. Contendit, controverſiam de *Uno ex Trinitate paſſo* prius fuiſſe finitam, quam ea propoſitio ſolenni decreto a *Joanne II*, Romano Pontifice, fuerit probata. Addit poſthæc, Felicianam hæreſin, pro Chriſti in Dei filium adoptione pugnantem, ante Synodum Francofurtanam ſolius Romani Pontificis autoritate funditus deletam fuiſſe. Contendit, Gallicanos noni Seculi Scriptores & Epiſcopos autoritatem in Romano Pontifice agnoviſſe legibus ſuperiorem humanis,
169. nec declinandam, nec ulli obnoxiam errori. *Victorem*, qui *Polycraten Quartadecimanum* a communione ovilis Chriſti ar-
181. cere voluit, varia ratione defendit. De *Pelagio I* ſic ſentit: *Pelagii piis quidem & orthodoxis ut privatæ perſonæ, Schismaticis autem etiam ut Pontificis, ſuſpecta fides. Illorum ergo ſuſpicionibus tanquam privatus doctor & humili ſane condeſcen-*
190. *ſu edita fidei ſuæ profeſſione ſatisfacit; at Schismaticis objicit ut Pontifex ſummam & ineluctabilem Sedis Apoſtolicæ autoritatem.* Epiſtolæ S. *Columbani* ad *Bonifacium IV* nullam omnino in hac cauſa eſſe debere autoritatem, pronuntiat. Examinat

aliquot

Digitized by Google

aliquot Gallorum Theologorum judicia de *Stephani VII* ac *Ser-*
gii III decretis, adverſus *Formoſi* Ordinationes latis. De diu- Pag. 222.
turno Schismate inter *Urbanum VI* & *Clementem VII*, eorum-
que ſucceſſores, fuſe diſſerit. De *Zoſimi* in cauſa *Cœleſtii* judi- 226.
cio paucis exponit. Monet, Decretalem *Exiit* non ea men- 262.
te conditam eſſe, ut ab univerſa Eccleſia tanquam fidei catho-
licæ regula ſuſciperetur. *Libro quarto* expendit librum *Boſ-*
ſueti XV. Primordia capit ab effato Chriſti *Matth. XVI, 16*: *Tu* 306.
es Petrus, ratus, Chriſtum non modo Eccleſiæ, verum & Ro-
mano Pontifici, vim & promiſſionem ſtabilitatis æternæ adjeciſ-
ſe, eccleſiam ſuper *Petrum* eſſe ædificatam, *Petri* fidem, ſeu
fidei confeſſionem, eſſe Eccleſiæ fundamentum, *Petrum* pro- 310.
pter fidei firmitatem appellatione petræ fuiſſe donatum, eum-
que ob illam eſſe Eccleſiæ Catholicæ firmum & immobile fun-
damentum. Addit, verba illa: *Portæ inferorum non prævale-*
bunt adverſus eam, non modo ad Eccleſiam, ſed & ad pe- 318.
tram, ſupra quam Eccleſia ſit exſtructa, referenda eſſe. Tum 363.
vero accingit ſeſe ad illud *Luc. XXII, 32*, dictum, ac inde it
comprobatum, *Petri* ſucceſſores, ſeu ſedem Apoſtolicam, a fide
& doctrinæ puritate nunquam poſſe deficere. Idem ex *Irenæo* 385.
demonſtrari poſſe, confidit, ac eas Patrum ſententias exequi-
tur perpenditque, quas *Boſſuetus* in uſus ſuos adhibuerat. Mi-
ramur merito & ſuſpicimus eam, quam S. Rev. Autor ubique
prodit, eruditionem & Hiſtoriæ eccleſiaſticæ notitiam. Sigil-
latim argumenta percenſuiſſemus, niſi ſcopus & cancelli, qui-
bus coercemur, nos alicrſum vocaſſent. Speramus tamen, fore,
ut Lectores hoc noſtro compendio ſint contenti.

JACOBI BRUCKERI, REG. SOC. SCIENT. BE-rol. Membri, Hiſtoria critica Philoſophiæ.

Tomi IV Pars I.

Lipſiæ, apud Bernh. Chriſtoph. Breitkopf, 1743, 4 maj.
Alph. 4 plag. 11.

Tandem denſas, quas dumeta ſeculorum barbarorum oculis ob-
jecerant, caliginoſasque umbras, & impeditas medii ævi ſyl-
vas,

vas, eluctatus, in patentiores campos, jucundioremque lucem, deducit lectores admiratoresque ſui & ingenii ſolertis, & indefeſſi ſtudii, Cel. Autor, ea ſcilicet in læta lataque arva, in quibus medio in flore novo revireſcentium literarum progerminans ſimul & effloreſcens conſpicitur Philoſophia & ſapientiæ humanæ ſolida cognitio, deſcribens ſcilicet *tertiam Hiſtoriæ Philoſophiæ criticæ Periodum, a reſtauratione literarum ad noſtra tempora* fata ampliſſimæ hujus rerum divinarum humanarumque ſcientiæ complectentem. Ea vero ipſa cum vel *ſectaria* fuerit, vel *eclectica*, duplex orta eſt hujus Periodi tractatio, *duæ*que *Partes*, quas *duobus* proponere diſtinctis *Voluminibus* conſultum duxit Cel. *Bruckerus. Primo* hoc *Tomi quarti Volumine Pars* continetur *tertiæ Periodi prima de ſtudio Philoſophiæ emendandæ ſectario*, cujus quidem *tribus* abſolvitur *Libris* tractatio, uno nimirum *de primis conatibus reſtituendæ Philoſophiæ*, altero *de novis laboribus veterem Philoſophiam revocantium*, tertio *de Philoſophis, novam philoſophandi viam tentantibus. Primi Libri* argumentum ad *tria* redit *Capita*, quorum *primum, de viris doctis, qui de externo Philoſophiæ habitu emendando reſtituendoque ſolliciti fuerunt*, exhibet Græcos, in Italiam profectos, captaque Conſtantinopoli profugos, inprimis *Manuelem Chryſoloram* & *Joannem Argyropylum*, ſimulque Mediceæ familiæ Philoſophiam & literas promovendi ſtudium, *Nicolaum V*, P. M. *Ariſtotelicæ* Philoſophiæ patronum, tum vero *Raymundum Lullium*, primum Philoſophiæ reformatorem, ipſius vitam, artem & chemicam, & illam magnam, porro elegantioris literaturæ & Philoſophiæ primum inſtauratorem, *Dantem Aligerium, Franciſcum Petrarcham*, ejuſque diſcipulos, maxime *Jo. Boccacium*, ceteroſque viros celebres, in conjungenda cum Philoſophia diſciplina liberali & humanitatis literis eandem viam tenentes, *Angelum Politianum, Hermolaum Barbarum, Poggium Bracciolinum, Franciſcum Philelphum, Petr. Paul. Vergerium, Jannotium Manettum, Nicolaum Cuſanum, Donatum Acciajolum, Jo. Jovian. Pontanum, Apollinarem Offredum*, &, qui inter omnes eminent, *Laurentium Vallam* atque *Rudolph. Agricolam*; deinde *Cap. II, de reſtauratoribus Philoſophiæ Platonicæ*,

tonicæ, ſiſtit cum *Beſſarione Georgium Gemiſtum Plethonem*, cujus ſtudio Florentiæ introducta Philoſophia *Platonica* eſt, maximoque *Medicea* gentis patrocinio adjuta, novam ibi conſtituit Academiam, illuſtrem *Marſilio Ficino*, *Joanne Pico*, *Mirandulæ* domino, & Concordiæ Comite ac Principe, & ab hoc patruo Philoſophiæ hujus ſtudium hæreditate accipiente, *Jo. Franciſco Pico*; denique *Cap. III*, *de Philoſophiæ genuinæ Ariſtotelicæ reſtauratoribus*, leguntur fata reſurgentis hujus Philoſophiæ cum illis, qui inter *Ariſtotelicos* Seculo XV ſingulare ſibi nomen acquiſiverunt, & de *Ariſtotele* pulcherrime ſunt meriti, *Theodoro Gaza*, *Georgio Trapezuntio*, *Georg. Scholario*, vel *Gennadio*, & controverſiis inter *Platonicos* & *Ariſtotelicos* de utriuſque Philoſophiæ pretio exortis. *Secundus*, *de novis laboribus veterem Philoſophiam revocantium*, *Liber* in *octo* abiit *Capita*, & *Cap. I*, *de cauſis tempore emendatæ religionis mutatæ ſimul Philoſophiæ*, proponit ſtatum Philoſophiæ tempore reformatæ religionis mutatum, ejuſque mutationis cauſas, ſpeciatim Germaniam de barbaria pellenda ſerio cogitantem, merita *Deſiderii Eraſmi*, Roterodami, *Jo. Ludovici Vivis*, *Jacobi Fabri*, Stapulenſis, *Marii Nizolii*, Brixellenſis, in pellenda pſeudophiloſophia, reformationis ſacrorum ad emendandam Philoſophiam utilitatem, *Martini Lutheri* & *Philippi Melanchthonis* merita in Philoſophiæ emendatione, exempla clarorum virorum, *Jacobi Sadoleti*, *Hieron. Fracaſtorii*, *Simonis Grynæi*, ſtudiorum elegantiorum cultura & interpretatione veteris Philoſophiæ ipſius felicem mutationem adjuvantium, incrementa Philoſophiæ, vel a ſe ipſa, vel a ſcholaſticis cultioribus, promota, *Ariſtotelis* Philoſophiam ſinceram reſtitutam, aliasque Græcorum ſectas excultas, tum vero etiam ſeceſſum, ab aliis a Philoſophia Græca factum, ipſamque Philoſophiam eclecticam reſtitutam, cujus tamen enarratio longior *Parti II* hujus *Tomi IV* reſervata; *Cap. II*, *de Philoſophis Ariſtotelico-Scholaſticis recentioribus*, oſtendit, Philoſophiam ſcholaſticam non totam ex orbe philoſophico ejectam, & retentæ ejusdem cauſas, ipſos Scholaſticos recentiores, Dominicanos, Franciſcanos, Ciſtercienſes, Jeſuitas, prætermiſſis aliorum ordinum Scholaſticis, quorum

quorum quidem ſtudio parum emendata Scholaſtica Philoſophia, quamvis tentata fuerit ejus emendatio; ſpes tamen ſupereſſe videtur, hoc malum ſenſim iri imminutum; *Cap. III, de Philoſophis, genuinam Ariſtotelis Philoſophiam ſectantibus*, exponit de Philoſophia *Ariſtotelica*, nativo vultui reſtituta, de cauſis ſurgentis præ *Platonica* Philoſophiæ *Ariſtotelicæ*, & retentæ cum in eccleſia Romana, in qua eminuerunt doctrinæ peripateticæ laude *Nicolaus Leonicus Thomæus*, *Petr. Pomponatius*, ſuis φιλοσοφȣμένοις de fato & de incantationibus, quin & diſcipulis, quos inter perperam habetur *Jul. Cæſ. Vaninus*, ſatis notus, *Auguſtinus Niphus*, *Marcus Antonius Majoragius*, *Daniel Barbarus*, *Jo. Geneſius Sepulveda*, *Petrus Victorius*, *Jac. Zabarella*, *Alexander* & *Franciſcus Piccolominæi*, *Cyriacus*, *Petrus*, & *Jo. Baptiſta Strozzæ*, *Jac. Mazonius*, *Hubertus Giſanius*, *Jul. Pacius*, *Andreas Cæſalpinus*, & *Cæſar Cremoninus*, alii; tum inter Proteſtantes, quos inter Germania devota fuit *Ariſtoteli*, ejusque fortuna in Academiis Proteſtantium, Lipſiæ, Roſtochii, Tubingæ, Argentorati, Jenæ, Altorfii, Helmſtadii, Regiomonti, quin Genevæ, & in Anglia atque Hollandia, in quibus claruerunt peripateticæ Philoſophiæ ſtudio *Phil. Melanchthon*, *Simon Simonius*, *Jac. Schegkius*, *Phil. Scherbius*, *Nic. Taurellus*, *Erneſtus Sonerus*, *Mich. Piccartus*, *Cornel. Martini*, *Conr. Hornejus*, *Herm. Conringius*, *Chriſtian. Dreierus*, *Melch. Zeidlerus*, *Jac. Thomaſius*, alii; nec minus inter Arminianos & Socinianos; quibus generales accedunt de Philoſophia peripatetica recentiore obſervationes. Refert *Cap. IV, de reſtauratoribus Philoſophiæ Pythagoreo-Platonico-Cabbaliſticæ*, occaſionem hujus ſectæ & primum propagatorem, *Jo. Reuchlinum*, hujusque exemplo excitatos ad excolendam ejusdem commatis Philoſophiam *Franc. Georg. Venetum*, & *Henr. Cornel. Agrippam*, renovantem *Platonicam* Philoſophiam, relictis nugis ineptis ipſis Judæis, *Franciſcum Patricium*, *Platonicos* alios, *Jo. Marcum Marci a Kronland* in Bohemia, *Theophil. Galeum*, *Radulphum Cudworthum*, *Henr. Morum*, in Anglia, claros, cum obſervationibus de hac ſecta criticis. Prodeunt *Cap. V, de reſtauratione Philoſophiæ Parmenideæ*, *Bernardinus*

Digitized by Google

dinus Teleſius, ejusque Philoſophia *Parmenidea*, *Cap. VI*, *de reſuſcitatione Philoſophiæ Ionicæ*, præmiſſa diſputatione de hac ſecta aliquo tempore depreſſa, *Claudius Berigardus*, ejus conſilium, Philoſophiam naturalem excolendi, modus contra *Ariſtotelem* pugnandi, contra impietatis ſuſpicionem ſeſe muniendi, crimen atheiſmi mortuo objectum, ac de eo judicium; *Cap. VII*, *de reſtauratione Philoſophiæ Stoicæ*, expoſita prius inſtaurandæ illius occaſione, *Juſtus Lipſius*, *Caſpar Scioppius*, *Dan. Heinſius*, *Thom. Gatakerus*; denique *Cap. VIII*, *de reſtauratione Philoſophiæ Democrito-Epicureæ*, obſervata ejus reſuſcitandæ occaſione, *Jo. Chryſoſtomus Magnenus*, *Petr. Gaſſendus* cum ſectatoribus ſuis, *Franciſco Bernierio* & *Mich. Neuræo*, atque obſervationibus de Philoſophiæ hujus inſtauratione. *Tertius*, *de Philoſophis*, *novam philoſophandi viam tentantibus*, *Liber* in *quinque* reſolvitur *Capita*, traditque *Cap. I*, *de Scepticis recentioribus*, rationem eorum, qui a ſectaria Philoſophia diſceſſerunt, cauſas, cur, abjecto ſectario ſtudio, eclectica Philoſophia non triumphaverit, variam ſcepticiſmi conditionem, viros doctos, qui pro ſcepticiſmo publice verba fecerunt, eumque velut tutiſſimam viam commendaverunt, *Franciſcum Sanchez*, *Hier. Hirnhaym*, *Franc. Mottæum Vayerium*, *Petr. Dan. Huetium*, *Petr. Baylium*, cum obſervationibus criticis generalibus de ſcepticiſmo recentiorum, ad dignoſcendos reliquos, qui in argumento divino & humano Pyrrhoniſmo faverunt, ejusque telis uſi ſunt. *Cap. II*, *de Philoſophis Moſaicis & Chriſtianis*, enarrat, hæc quomodo enata ſit Philoſophia, ejus antiquitatem, varia genera ſecundum Scripturam ſacram philoſophantium, Philoſophos, hoc Philoſophiæ genus tentantes, *Guil. Bigotium*, *Libertum Fromondum*, *Ott. Cuſmannum*, Moſaicam Philoſophiam ſpecialem, & ſtudium in ea *Conr. Aslachi* & *Lamb. Danæi*, Coſmogoniæ Moſaicæ commentatores, *Edmundum Dickinſonum* & *Thom. Burnetum*, Ethicæ & Politicæ Chriſtianæ autores, ſpeciatim *Jo. Amoſ. Comenium* & *Jo. Beyerum*, obſervationes de ſecta & Philoſophia *Moſaica* generales, & διατύπωσιν Phyſicæ *Moſaicæ*. *Cap. III*, *de Theoſophicis*, deſcribit, quales hi fuerint Philoſophi, eosque

ipſos, primo nimirum loco *Phil. Aureolum Theophraſtum Paracelſum*, diſcipulos deinde & ſectatores, *Jo. Oporinum*, *Adamum a Bodenſtein*, *Jac. Gobory*, *Gerh. Dornæum*, *Mich. Toritem*, *Oſwaldum Crollium*, *Henr. Kunrath*, *Joſ. Franc. Burrhum*, delineationem Philoſophiæ *Paracelſicæ*, alios *Paracelſicos*, Theologiæ theoſophicæ cultores, multa tangentes mere philoſophica, quales fuere *Æg. Guthmannus*, *Jul. Sperberus*, *Valentin. Weigelius*, *Rob. Fluddus*, *Jac. Bœhmius*, cujus doctrina theoſophica & ſectatores adduntur, præter alios, *Quirinus Kuhlmannus*, *Jo. Pordage*, *Jo. Jac. Zimmermannus*, quin & adverſarii; accedunt *Jo. Baptiſta* & *Franc. Mercur. Helmontii*, & utriusque phyſiologia, *Petr. Poiretus*, Roſæcrucianæ fraternitatis hiſtoriæ ſumma, & demum obſervationes de Philoſophia ſcholæ theoſophicæ. Conſtituit *Cap. IV*, *de Syncretiſtis Philoſophicis*, quid ſit *Syncretiſmus*, diverſas *Syncretiſtarum* claſſes, *Syncretiſmum*, a clariſſimis viris, nunc inter Scripturam ſacram & Philoſophos veteres, vel plures diverſos, vel unius ſectæ Græcanicæ, nunc inter ipſos Philoſophos Peripateticos, Galenicos, & Chemicos, a *Jo. Bapt. du Hamel*, vel *Platonicos Peripateticos* & *Stoicos*, vel a recentioribus, & inter ſe, & inter *Ariſtotelem* ſimul, maxime a *Jo. Sturmio*, quin *G. G. Leibnizio*, tentatum, adjecto de *Syncretiſmo* judicio. Ultimo loco *Cap. V*, *de hoſtibus Philoſophiæ*, monet Cel. Autor, homines Philoſophiæ adverſantes omni ætate fuiſſe inventos, quos in varias diſtinguit claſſes, controverſiam de pretio Philoſophiæ *Hoffmannianam*, poſt fata etiam *Dan. Hoffmanni* continuatam, enarrat, & de ea judicium ſubjungit. Verſatus eſt Autor Cel. in jucundo quidem, ſed & gravi multoque, labore egregia ingenii ſtudiique alacritate, non eodem tamen rerum ordine ac ſerie, non una methodo ac ratione tractandi, neque juſta & æquali dicendorum dimenſione, quippe qui nominatos cujusque ſectæ plures Philoſophos pro diverſitate nunc ſacrorum, ordinumque, in iis ſingularis ſanctitatis & religionis ſtudio conſtitutorum, nunc locorum & provinciarum, nunc temporum & ætatis, additis majori interdum cura fatis, charactere animi & eruditionis, laboribus philoſophicis, itineribus, diverſa

diverſis

Digitized by Google

diverſis locis vitæ ratione, laudibus, reprehenſionibus, adverſariis, controverſiis, ingenii indole, aliis, ſtudioſius conquiſitis, acriusque diſputatis, recenſet, nunc vero alios, his miſſis & neglectis, promiſcue fere & obiter affert. Quicquid vero hujus rei ſit, vera de ſe prædicat Vir doctiſſimus, iis, quæ allata ſunt, innumeras enatas eſſe obſervationes, alibi fruſtra ſæpius quærendas, ad formandum autem intellectus judicium, ejiciendas inimicas veritati opiniones præjudicatas, & detrahendam pſeudophiloſophiæ larvam, quam maxime conducentes. Accedit inſigne veritatis ſtudium, & fidei hiſtoricæ candor præclarus, quem legis inſtar in toto Opere ſibi conſtituit ſequendum, quo ductus, a priſtina ſententia toties recedere non erubuit, quoties veritas popoſcit, & nova lux, ipſi orta, juſſit. Quod enim viri docti & ſapientis eſt, meliora edoctum ipſum mutare ſententiam ut eo minus pudeat, quo minus hæc ſapientiæ ſacra aliter conſtant, & humanæ ſortis & æqui bonus quisque memor eſt, inter virtutes Cel. Autoris quam plurimas animi & ingenii haud ultimum minimumve decus eſt, ut, neminem fore, certo confidamus, qui petitum favorem, ſi quid recti dictum ſit, & veniam exſpectatam, ſi quid ſiniſtri erroriſque admiſerit humana fragilitas, cum debita labori utili & delectanti laude lubens meritoque præſtantiſſimo Viro non concedat.

JO. NICOLAI FUNCCII DE VEGETA LATINæ linguæ ſenectute Commentarius, quo fata ejus linguæ ab exceſſu Trajani uſque ad principatum Imp. Honorii deſcribuntur, & Hiſtoriæ literariæ monumenta illuſtrantur.

Marburgi, ex officina P. C. Mulleri, 1744, 4.

Alph. 6 plag. 20.

Hiſtoriam Latinæ linguæ criticam, cujus *priores Partes* in his *Actis A.1721 pag. 140*, & *A.1724 pag. 83*, & *A.1728 pag. 46*, & *A.1731 pag. 267*, recenſuimus, novum capere nunc incrementum, gratulabundi videmus, cum Celeberrimus Autor, Rintelienſis

 Academiæ

Academiæ decus, hunc de vegeta ejus ſenectute Commentarium eo ætatis vigore emittit in publicum, ut ſperare poſſimus, eum totum illud ſtadium, quod ingreſſus eſt, emenſurum eſſe feliciter. Conſtat hic liber *undecim Capitibus*, quorum argumenta paucis exhibemus. In *primo*, quod *de vegetæ ſenectutis conditione* inſcriptum eſt, docetur, inde ab obitu *Trajani* uſque ad Romam a Gothis A. 410 expugnatam ſenſim defeciſſe Latinæ linguæ vigorem, ita tamen, ut multum boni coloris remaneret, ac ſubinde ſcripta prodirent lectu digna. Hujus decrementi cauſas poſtquam expoſuit Cel. Autor, docet, cur nonnulli ſatis lætos in eloquentia progreſſus fecerint. Scilicet vigebat plerumque Principum erga literarum doctores favor, nec paucæ erant ſcholæ magiſtris inſtructæ haud contemnendis. Horum igitur de Principum in rem literariam meritis in *Capite ſecundo* copioſe diſſerit. Inprimis vero amorem in literas, & favorem in literatos, prædicat *Hadriani*, *M. Antonini* Philoſophi, *Conſtantini M.*, *Juliani*, *Gratiani*, & *Theodoſii*. Simul ὡς ἐν παρόδῳ omnium hujus temporis Imperatorum vitam deſcribit accurate. *Tertium Caput* Poetis hoc temporis tractu illuſtrioribus dicatum eſt. Deſcribit autem eundem in modum, quem ſuperioribus ſecutus fuerat in libris, cujusque Poetæ vitam & ſcripta, tum exſtantia, tum deperdita, commemorans etiam editiones eorum ſingulas, nec Poetæ cujusque virtutes pariter ac vitia omittens. Maximum ſpatium occupant ejus Diſſertationes de *Juvenco, Auſonio, Paulino, Avieno, Damaſo, Claudiano, Prudentio, Sedulio, Proba Falconia;* de quibus congeſſit & concinne digeſſit expenditque, quicquid in veterum ac recentiorum ſcriptis occurrit. *Caput quartum* implent Grammatici hujus ævi. Hic de *Gellii* vita, ſcriptis, laudibus, vitiis, eruditione, ſtilo, verbis inſolentibus, & editionibus, longa exhibetur & juſta narratio, eaque critica; ſimilisque de *Donato* & *Macrobio.* Nec ceteros omiſit grammaticæ artis magiſtros famæ tenuioris. *Capite quinto* de hujus ævi Rhetoribus agit, inter quos *Marius Victorinus* præcellit. Oratores hujus ævi *ſextum Caput* exhibet, quos inter ſunt commemorabiliores duodecim illorum Panegyricorum,

Digitized by Google

rum, qui conjuncte ſunt editi, ſcriptores. Agitur hic etiam de *Symmacho* copioſe, ac tum ejus vita enarratur, tum editiones recenſentur ſuo ordine, tum denique de ejus laudibus, ſtilo, & eruditione, exponitur. *Caput ſeptimum* de Jureconſultis hujus ævi prælongum eſt, & a *pag. 403* ad *pag. 689* extenditur. Cujus rei cauſa hæc eſt, quod ſingulorum fragmenta in *Pandectis* ſtudioſiſſime indicat, & quidem juſto ordine diſpoſita. Præterea ſingulorum vitam haud perfunctorie deſcribit, deque libris eorum profert quæque obſervatu digna. De ſolo *Papiniano* unam & triginta implevit paginas, de *Ulpiano* ſexaginta ſeptem, de *Julio Paulo* quinquaginta tres. *Caput octavum* eſt de Hiſtoricis hujus ævi. Longum & hoc *Caput* eſt, & ſumma diligentia compoſitum. Habes hic maximum apparatum juſtis judiciis diſtinctum de *Juſtino*, *Solino*, ſcriptoribus Hiſtoriæ Auguſtæ, *Eutropio, Ammiano Marcellino*, *Oroſio*, *Sulpicio Severo*, ceteros ut taceamus. In *Capite nono* prodeunt ſcriptores hujus ævi philoſophici & medici. Hic de *Apulejo*, de *Cenſorino*, de *Firmico*, interque Medicos de *Cœlio Aureliano*, longus ſermo, idemque doctiſſimus. *Decimum Caput*, quod ſcriptores hujus ævi ſacros exhibet, a *pag. 891* uſque ad *pag. 1129* decurrit. More ſuo Cel. Autor, hoc eſt, pleniſſime diſtinctiſſimeque, hic agit de *Tertulliano*, *Minucio Felice*, *Cypriano*, *Arnobio*, *Lactantio*, *Hilario*, *Optato*, *Philaſtrio*, *Ambroſio*, *Hieronymo*, *Auguſtino*. *Undecimum Caput*, totius hujus Operis ultimum, non ſine ſumma moleſtia ſui autoris confectum ſit, neceſſe eſt. Ac dignum erat tanto labore, tantaque animi & attentione & intentione, *Caput* hoc, præcipue quippe pertinens ad Latinæ linguæ hiſtoriam. Agitur enim hic de idiotiſmis Latinæ linguæ, qui in ejus vegeta ſenectute obſervantur. Docet jam Autor celeberrimus, quæ nova producta ſint honorum ac dignitatum vocabula; quæ nova verba Theologorum, JCtorum, & Medicorum; qui novi Græciſmi & in uſum revocati Archaiſmi; quæ voces hybridæ; quæ vocabula nova ſine neceſſitate ficta, e. g. *hiſtoriographus*, *abbreviare*, *incapabilis*, *ineloquibilis*; qualia in ſuas claſſes ſtudioſe

digeſta

Digitized by Google

digeſta profert plurima. Ultimo loco phraſes profert temere novatas, e. g. *benedicere aliquem*, vel *maledicere*, *pati naufragium*, *bona opera facere*. Unum hujus ævi ſcriptorem, obſervamus, a Cel. Autore non fuiſſe inſpectum, *Irenæi* interpretem, cujus ſtilus a *Tertullianeo* non ita multum differt. Ex hoc pauca liceat promere; plura cogituros ablegamus ad *Masſuetianum* Indicem. Dicitur ſcilicet ab interprete illo *indictoaudiens* pro *inobediens*, & *indictoaudientia* & *dictoaudientia*. En & *Libri quarti* hæc verba: *Verbum Dei* (id eſt, Filius Dei, ὁ λόγος,) *coinfantiatum eſt homini*, hoc eſt, naſci voluit infans, uti homines naſcuntur infantes.

JOANNIS BAPTISTÆ MAZINI, BRIXIANI, IN Gymnaſio Patavino Medicinæ Practicæ Ordinariæ Profeſſoris, Opera omnia, nunc primum tribus Tomis diſtributa, emendata, & aucta.

Brixiæ, excudebat Jo. Maria Rizzardi, 1743, 4 maj.

Tom. I Alph. 1 plag. 7, Tom. II Alph. 2 plag. 2, Tom. III Alph. 1 plag. 8.

Cum exemplaria Tractatuum medicorum, a Cel. *Mazino* huc uſque editorum, pæne omnia diſtracta eſſent, opportunum cenſuit typographus *Rizzardus*, omnes, in unum collectos, atque ſecundis curis ab Autore recognitos, emendatos, & auctos, typis iterum excudere, illisque Viri celeberrimi Mechanicam pulſuum & urinarum adjicere. Nos igitur, cum in *Actis* noſtris de olim editis jam diſſeruerimus; jam breviſſimis tantum de Mechanica pulſuum & urinarum, quæ in *tertio Tomo* continetur, dicturi ſumus. De emendationibus, quas præcedentibus ſcriptis inſeruit, fuſius diſſerere ſuperſedemus, cum paſſim inſperſa & mutata, ut ex variis inter ſe collatis cognovimus, leviora omnino videantur, nec apte ſatis brevi recenſione abſolvi queant. In Mechanica pulſuum cor tanquam muſculum conicum, vel quaſi conicum, conſiderat, qui ex ſpiralibus fibris conſtat, & alias quaſi circulares, nonnullasque internas rectas, habet. Hinc cava ventriculorum

Digitized by Google

culorum formantur, & diaſtole cordis, a ſanguineo fluido, ventriculos ingrediente, facta, ſyſtoli arteriarum & menyngum cerebri & cerebelli ordinata & æquabili proportione temporis, motus, & elateris, penitus reſpondere, & e contrario ſyſtolem cordis, factam a ſanguine expulſo a ſyſtole ventriculorum, diaſtoli arteriarum & menyngum eſſe omnino porportionalem. Structura vero, ſeu compoſitio conica, aut quaſi conica, fibrarum dextri ventriculi cordis ſimilis eſt, aut quaſi ſimilis, compoſitioni conicæ, aut quaſi conicæ, fibrarum ſiniſtri in ſtatu naturali motus diaſtolis & ſyſtolis ventriculorum ipſorum. Qua propoſitione declarata, varia corollaria de æquabili, aut inæquabili, motu diverſarum cavitatum cordis, inprimis ventriculorum, addit. Ductis diametris ab externis ſuperficiebus fibrarum, componentium dextrum & ſiniſtrum ventriculum, ad puncta oppoſita externa tam dextri, quam ſiniſtri, totæ ſuperficies conicæ, ſeu quaſi conicæ, tam dextri, quam ſiniſtri, ventriculi cordis ſunt inter ſe ut quadrata diametrorum, quæ ſunt in ſingulis baſibus ſingulorum ventriculorum. In corollariis ad hanc propoſitionem de vitiis inæqualis ſuperficiei externæ & internæ cavorum cordis Autor diſſerit. De diverſa capacitate ventriculorum diſſerens, tertiam propoſitionem format, ſcilicet: Poſita diametro internæ areæ conicæ, ſeu quaſi conicæ, dextri ventriculi, ducta ab interna ſuperficie ad punctum oppoſitum internæ ejusdem ſuperficiei dextri; & poſita diametro internæ areæ conicæ, aut quaſi conicæ, ſiniſtri ventriculi, ducta ab interna ſuperficie ad punctum oppoſitum internæ ejusdem ſuperficiei, area, ſeu capacitas interna conica, ſeu quaſi conica, dextri ventriculi in diaſtole æqualis erit, aut quaſi æqualis, areæ internæ conicæ, ſeu quaſi conicæ, ſiniſtri in diaſtole ejusdem. Conſiderata poſtea arctiſſima fibrarum cohæſione, craſſitie ventriculorum diverſa, & ſepto cordis pro fulcro tam dextri, quam ſiniſtri, ventriculi; & vero centro motuum fibrarum agentium aſſumto, propoſitionem quartam addit: Ductis diametris ab externis ſuperficiebus fibrarum ſpiralium, circularium, & rectarum, componentium ſingulos ventriculos ad puncta oppoſita externa earundem ſuperficierum ſingulorum ventriculorum, potentia, ſeu momentum,

Digitized by Google

dextri ventriculi, repleti fluido in diaſtole, dum a diaſtole tranſiit in ſyſtolem, erit ad potentiam, ſeu momentum, ſiniſtri, æquali, aut quaſi æquali, fluido repleti in diaſtole, tranſeuntis a diaſtole in ſyſtolem, erit, ut cubus diametri baſis circularis, aut quaſi circularis, dextri ventriculi, ad cubum diametri circularis, ſeu quaſi circularis, ſiniſtri quam proxime. His generalioribus præſuppoſitis, pulſus diverſa genera in Diſſertationibus ſequentibus Autor conſiderat. *Diſſertatio prima* de naturali pulſu ordinato & æquabili agit, qui per motum cordis æqualibus temporibus æquales deſcribit diaſtoles, & æquales deſcribit ſyſtoles in arteriis æqualitate motuum, virium, & fluidorum impulſorum a corde in arterias ipſas. Vis ergo motrix remota pulſuum erit vis impellens ſanguinem. Proxima erit ſanguis impulſus a corde in arterias. Vis autem immediata & conjuncta erit arteria quælibet impulſa & dilatata a ſanguine in diaſtole, & contracta in ſyſtole. *Diſſertatio ſecunda* de pulſu præternaturali inordinato inæquali & aſymmetro agit, ad quem conſpirant vitium auricularum, ventriculorum, ſanguinis, ingredientis cor, & egredientis ex eo, nec non arteriarum, ſanguinem continentium. *Diſſertatione tertia* de differentiis pulſuum, compoſitis ex pulſu naturali & non naturali, differit; pulſum vero non naturalem vocat illum, qui ope actionis & reactionis rerum non naturalium neque omnino naturalis eſt, neque omnino præternaturalis, aptus tamen ad naturalem ſtatum redire, ſi res non naturales agentes & reagentes ad medium ſtatum reducantur, aut ad præternaturalem declinare, ſi res non naturales agendo & reagendo a medio ſtatu recedant, accedendo ad extrema præternaturalia. Eſt vero pulſus primo reſpectu cordis moventis vehemens, vel debilis, reſpectu ſpatii magnus, vel parvus, reſpectu temporis celer, vel tardus, denique reſpectu canalis continentis mollis, vel durus. De his omnibus fuſius agit, & *Diſſertatione quarta* differentias pulſuum, mixtas ex naturali & præternaturali, exponit. Agit igitur de myuro, tum deficiente, tum recurrente, ſive reciproco, de intermittente, intercurrente, caprizante, undoſo, ſerrato, vibrato, convulſivo, tremulo, & formicante. *Diſſertatione quinta* adduntur nonnulla, doctrinæ

Digitized by Google

doctrinæ pulſuum utilia ac neceſſaria. Oſtenditur enim, neminem ſine pulſuum cognitione ad ægros accedere debere, nec primum ad illum, ſed ad alia quoque, attendere debere Medicum, quo facto, modus tangendi, & nonnulla alia, huc ſpectantia, declarantur.

In Mechanica urinarum Cel. Autor varia anatomica ubique cognita de renum, ureterum, & veſicæ, ſtructura aſſumit, & *Diſſertatione prima* de urinæ ſeparatione in renibus, & motu per canales ſuos, diſſerit. Glandulæ, quæ ſubſtantiam corticalem renis ex ſententia *Malpighii* conſtituunt, ſphæricæ ſunt figuræ, ex qua figura non tantum oſtenditur, copiam inſignem humoris in illis ſecerni debere, ſed & ob adjacentes partes motus periſtaltico analogus iis ipſis adſcribitur; quam ſententiam etiam ex vaſculoſa renum ſtructura explicat, & porro pyramidalem papillularum renis figuram, obliquum ureterum ſitum, & circularia ſtrata fibrarum ſphincteris veſicæ, quæ ita aſſumit, mechanice explicare annititur. *Diſſertatio ſecunda* de naturalibus urinis ſanorum agit. Urina eſt univerſale quoddam fluidum compoſitum, ex particulis chyli, lymphæ, ſanguinis, ſucci nervei, ſuccorum glandularium variæ indolis, cum miſcela ſulphurum & ſalium, aliorumque elementorum aeris & aquæ, quæ in machina animali excipiuntur & moventur. Quantitas urinæ naturalis ita ſit comparata, ut proxime parum deficiat, aut parum excedat duas tertias partes liquidi epoti; ea tamen per varias paſſiones animi & affectiones corporis, inprimis ratione perſpirationis & ſudoris, in diverſis anni temporibus auctis & imminutis, mutari poteſt. His expoſitis, ad qualitates urinarum ratione denſitatis, gravitatis, coloris, ſaporis, & odoris, progreditur, & in his quoque varietates, non ſatis definiendas, adducit. Præterea quoque quasdam collectiones tenuiſſimarum particularum, quæ naturalia contenta urinæ ſunt, ſcilicet nubeculam ſuperius hærentem, enæorema in medio ſuſpenſum, & hypoſtaſin, ſive ſedimentum, quoad figuras & colores, expendit. *Diſſertatio tertia* de urinis non naturalibus agit. Hæ ſunt illæ, quæ a naturalibus urinarum affectionibus, paſſionibus, & legibus, paulatim recedunt, & paulatim accedunt ad vitia

Digitized by Google

præternaturalia ipſarum, ſuſtinendo ſtatum medium, aut quaſi medium, inter urinas naturales & præternaturales. In his vero vix alias mutationes, quam naturali urinæ proprias, declarat, & plurima obiter tantum deſcribit, cum in Mechanica medicamentorum de his varia, inprimis ratione victus, inſeruerit. *Diſſertatione quarta* de urina præternaturali diſſerit, & Medicum inprimis monet, ne in morborum diagnoſi & prognoſi urinæ inſpectionem negligat. Ipſe vero & quantitatem & qualitatem urinæ morboſæ brevibus examinat. De nubecula, enæoremate, & hypoſtaſi, urinarum nonnulla proponit, inprimis vero ſequens de urinis judicium, ad praxin utile, inſerit: Urinas vere naturales habere hypoſtaſes ac ſedimenta albicantia in fundo, opportune levia & æqualia, mediocris ſubſtantiæ ac ponderis, quæ parum aſſurgant inſtar pyramidis, volitent & fluitent ad motum urinarum; urinas vero non naturales vere eſſe illas, in quibus appareant nubeculæ in ſuperficie, enæoremata in medio, aut nullæ hypoſtaſes, ſeu levia, aut nulla, ſedimenta fiant in fundo vaſis. Denique urinæ præternaturales veræ & rigoroſæ dicendæ erunt illæ, in quibus ſolæ nubeculæ, aut ſola enæoremata, exſtiterint ſine ulla hypoſtaſi, ac ſedimento, in fundo vaſis. *Diſſertatione* tandem *quinta* de nonnullis in urina obſervandis pro cauſis cognoſcendis morborum, & eorundem præſagiis faciendis, agit. Diſtinguit inter urinam potus & urinam ſanguinis. Illa eſt, quæ poſt unam, duas, tres, aut quatuor, horas a cibo excernitur, hæc vero poſt digeſtionum tempora, aut poſt moderatum ſomnum, & momenta majora febrium, nimirum in declinatione paroxyſmorum, ſecernitur ab omnibus fluidis, opere ſolidorum, jure ſuo feliciori agentium. Urinas quoque ratione ætatis, ſexus, anni temporum, climatis, &c. inſigniter variare, monet, & tempus & reliquas cautelas, circa urinæ inſpectionem obſervandas, perpendit. Ex his & aliis, in his Operibus propoſitis, magnum Cel. Autoris ingenium in rebus ad Medicinam ſpectantibus ſatis apparet; an vero omnes explicationes mechanicæ ipſi partium ſtructuræ reſpondeant, & ubique veris naturæ fundamentis inſiſtant, aliis dijudicandum relinquimus.

OUVRA-

Digitized by Google

OUVRAGES DIVERS DE MR. DE MAUPERTUIS, &c.

hoc eſt,

OPUSCULA VARIA MAUPERTUISII, Elementa Geographiæ, Diſſertatio de variis figuris corporum cæleſtium, de Parallaxi Lunæ, & Epiſtola de Cometa.

Amſtelodami, 1744, 12.

Plag. $15\frac{1}{2}$, Tabb. æn. 6.

Nec omnia Cel. Autoris ſcripta hæc collectio continet, nec plane nova; ſiquidem, quæ hic denuo publicantur, vel ſeparatim antea, vel in monumentis Academiæ Pariſienſis Regiæ, prodierunt. Attamen, cum de plurimis horum Opuſculorum in *Actis* dictum adhuc nihil ſit, non ingratam fore judicamus Lectoribus noſtris aliquam eorum recenſionem.

Geographiæ elementa eo potiſſimum fine ſcripta videntur, ut ſuam de figura telluris ſententiam Autor pluribus probaret. Neque enim præter hoc caput aliud quiddam, quod in Geographia mathematica, vel phyſica, pertractari ſolet, ibi quæſiveris. Et totum quidem opus XIX Articulis abſolvitur, quorum priores exponunt, quæ cauſa methodusque hominibus fuerit, Geographiam primum excolendi, quid eos ad rotunditatem motumque telluri attribuendum induxerit; qua occaſione totum ſyſtema mundanum breviter ſimul explicatur, denique, quæ ab initio ſcientiarum fuerint ſapientum conamina ad magnitudinem telluris definiendam, exponitur. Deinde recenſet, quomodo natura gravitatis, vi centrifugæ junctæ, & figura Jovis per obſervationes cognita, ſuſpicionem de tellure prope polos depreſſiore moverint, poſthæc vero ad actuales menſuras, quibus ea dubitatio decidi poſſit, deſcribendas progreditur. Igitur, qua arte amplitudo atque longitudo arcus alicujus meridiani menſuretur, explicat, deinde, quæ *Picardus* atque *Caſſinius* in Gallia, ipſe cum ſociis in Lapponia, fecerint, enatrat, oſtenditque, quo ratiocinio e gradibus, verſus polum decreſcentibus, figura telluris depreſſior inferri poſſit, & contra quomodo gra-

das creſcentes allongatam tellurem arguant. Objectiones etiam, terræ menſoribus fieri ſolitas, excutit, easque ad *tria Capita* reducit. *Primum* eſt, an ubique directio, quam vis gravitatis fune pendulo confert, ſit ſuperficiei telluris ad rectos; *alterum*, num ſtella, cujus diſtantiæ a vertice fundamentum menſurationis ſunt, inter plures operationes nullo motu præter diurnum e loco ſuo moveatur, aut, ſi motu proprio gaudeat, num is ita cognitus ſit, ut computi legibus ſubjiciatur; *tertium*, ſitne telluris figura talis, quæ ex rotatione ellipſeos circa axem oriri poteſt, ut omnes meridiani ſint curvæ ſimiles & æquales. Primum re vera ita ſe habere, evincit exinde, quod obſervationes, ubique terrarum habitæ, inter ſe conſpirent in eadem ſtellis fixis declinatione aſſignanda. Equidem ex illorum hypotheſi, qui gravitationem verſus terram pro effectu, ex attractionibus ſingularum partium terreſtrium junctis reſultante, habent, deberet ingentium montium proximitas perpendiculum aliquantum ex ſitu ſuo verticali dimovere; ſed, hunc effectum non obſervari poſſe, conſtat jam ex *Newtoni* calculo, quo evincitur, jugum tres leucas altum, & ſex latum, ſi ex materia homogenea terreſtrique ſimili conſtare ſupponatur, effecturum eſſe, ut perpendiculum duobus ſecundis verſus ſe deviet; isque calculus obſervationibus *Bougerii*, unius ex Academicorum cohorte, verſus Æquatorem miſſa, confirmatus eſt, vel potius experientia ejus, prope ingens jugum *Chimboraço* inſtituta, oſtenditur, eſſe aliquam perpendiculi deviationem, ſed quæ minor adhuc ſit ea, quam *Newtoni* calculus determinat. Quod alteram objectionem, loci fixarum mutationem ſpectantem, attinet, motus earum in longitudinem ratiocinia hæc propterea non turbat, quoniam notæ eſt quantitatis, adeoque poteſt correctio, ei debita, in calculo adhiberi. Idem dicendum eſt de aberratione luminis *Bradlejana*; alius vero motus, quo fixæ loca ſua mutent, vel nullus eſt, vel tam lentus, ut hoc in negotio pro nullo reputari poſſit. *Bradlejus* enim inſtrumento, quo accuratiſſime loca fixarum obſervari poterant, plus quam 200 ſtellas integro anno contemplatus, nullam a loco, ubi eſſe debebat, plus quam 2 ſecundis diſtantem notavit, differentia tam

exigua,

exigua, ut errori obſervationis tribui poſſit. Supereſt tertium caput, cui ſi veritas ſua non conſtat, actum eſt non tantum de omnibus menſuris, quæ ad figuram telluris determinandam inſtitutæ ſunt, ſed de tota quoque Geographia, navigandique arte. At, quando nauta, certas ſecutus regulas, feliciter navem dirigit, neceſſarium eſt, ut, quæ ſunt forte in figura telluris irregularitates, tanti non ſint, quo minus ea tanquam Sphærois conſiderari poſſit. Finem Operi imponit tabula, qua graduum magnitudines pro variis latitudinibus in tellure, tam *Caſſiniana*, quam ſua, Autor exhibet, quantumque hæc res præcipue nautarum ſalutem tangat, oſtendit. Nam, ſi v. g. nauta, ab Æquatore proficiſcens, ſcopulum ſub eodem meridiano, ſub quo navigat, ſed 20 gradu lat. ſitum, evitare conetur, calculoque ex Autoris hypotheſi ſubducto, 406 leucas marinas confecerit, tranſiiſſe ſe jam locum periculoſum 9 leucis, credet, cum, ſi *Caſſinus* recte ſentiat, præciſe in eodem conſtitutus futurus ſit. Tabulæ conſtructio his fundamentis innititur: Arcum meridiani, in lat. 49° 22′ a *Picardo* menſuratum, continere 57183 hexapedas adhibita correctione Autoris noſtri & ſociorum; Lapponicum vero gradum latitudinis 66° 20′ continere 57438 hexapedas. Unde colligitur diameter Æquatoris 6562480, & axis terræ 6525600 hexapedas, in ratione fere ut 178:177. Hinc gradus latitudinis porro definiuntur ex *Newtoni* theoremate, quod gradus meridiani ab Æquatore verſus polos creſcant in duplicata ratione ſinus latitudinis. Longitudinis gradus, hoc eſt, gradus parallelorum, exprimuntur formula $rrd : \sqrt{(r^4 + aatt)}$ ſi a ſit ſemiaxis, r ſemidiameter Æquatoris, t tangens latitudinis, d gradus circuli, cujus radius eſt r, quorum demonſtratio exſtat in monumentis Academiæ Annorum 1733, 1735. Faciliorem vero calculum & ſatis exactum ſuppeditat alia formula, demonſtrata in Tractatu de Parallaxi Lunæ. Scilicet, ſi r & d ſignificent, quæ ante, δ differentiam inter ſemiaxem, & radium Æquatoris, s & c ſinum atque coſinum lat. gradus quivis longitudinis erit $\frac{d}{r} c \pm \frac{dcss}{r^4}$, δ ſigno ſuperiore valente pro

teria

terra depreſſa, & inferiore pro oblonga. Tabularum, quæ ad ſingulos quinos gradus expanſæ ſunt, ſpecimina aliqua exhibebimus:

Latit. loci.	Gradus *Caſſini.*	Autor. & Socior.	Differentia.
0	58020 hex.	56625	+ 1395
15	57906	56690	1215
30	57580	56865	715
45	57130	57110	20
60	56683	57350	— 667
75	56355	57530	— 1175
90	56225	57595	— 1370
	Axis Tell.		
	6579368	6525600	53768

Pro gradibus longitudinis.

Latit. loci.	Gradus *Caſſini.*	Autor. & Socior.	Differentia.
0	56820	57270	450
15	54845	55340	495
30	49075	49665	590
45	39965	40610	645
60	28185	28755	570
75	14560	14900	340
90	0	0	0
	diam. æqu.	diam. æqu.	
	6510796	6562480	51684

Progredimur jam ad Tractatum de variis aſtrorum figuris, quem, primo in Actis Academiæ publicatum, mutatis paucis, poſtea ſeparatim edidit. Omittimus, quæ ſub initium tum de figura telluris, tum contra vortices *Carteſianos*, atque pro attractione *Newtoniana*, diſputat, nec non quomodo ex legibus gravitatis corpora mundana, circa axem revoluta, Sphæroidis lati figuram nanciſcantur. Primum, quod poſt hæc explicat, phænomenon ſunt loca in cœla lucentia, quæ *ſtellæ nebuloſæ* vocantur, atque pro congerie fixarum exiguarum habentur; ſed præſtan-

tioribus

tioribus tubis adjuti Aſtronomi, nihil aliud in illis deprehenderunt, præter magnas areas ovales, lucis clarioris, quam eſt reliqua pars cœli. Tale quid *Hugenius* primum in Orione animadvertit, *Hallejus* in Transactionibus Anglicanis ſex ejusmodi loca memorat: 1) in enſe Orionis; 2) in Sagittario; 3) in Centauro; 4) ante pedem dextrum Antinoi; 5) in Hercule; 6) in cingulo Andromedæ. His teleſcopio reflectente 8 ped. conſideratis, non niſi quarta talis viſa eſt, quæ pro acervo ſtellularum haberi poſſit, reliquæ non niſi areas albicantes exhibuerunt, nulla notabili differentia, niſi quod alia rotundior eſſet, alia magis ovalis. Neque in prima ſtellulæ teleſcopio obſervabiles videntur albedinem ejus producere poſſe. *Hallejus*, ex his phænomenis explicari poſſe, credit, quæ ſub initium hiſtoriæ creationis *Moſaicæ* habentur, lucem ſcilicet creatam fuiſſe ante, quam ſol exſtiterit. *Derhamus* foraminibus hæc aſſimilat, per quæ alia immenſa regio, forteque cœlum ipſum empyreum, transluceat. Perſuadet ſibi, diſtinguere ſe potuiſſe, quod ſtellæ in his locis obſervabiles multo propiores nobis ſint luminibus iſtis, ſed, hoc cognoſci non poſſe, Optica nos docet. His nebuloſarum catalogum ex *Hevelio* Autor ſubjungit. Hæc phænomena igitur exhiberi exiſtimat a maſſis lucis ex attractione ſphæricis, ex rotatione circa axem, ſphæroidicis, quæ, ſi parum a ſphæra recedant, circulos ſemper repræſentabunt, ſi multum, pro diverſo ſuo ad eclipticam ſitu circulos, vel ellipſes, aut irregulares plane figuras, ſi plures ejusmodi maſſæ, oculo e longinquo eas ſpectanti, in unam coeant, partibusque ſuis ſe mutuo tegant. Materia, qua conſtant, ſi æqualem ſtellis lucem fundat, oportet ut ingens illarum quantitas ſit, quo ex diſtantia multo majori, quam eſt ſtellarum diſtantia, poſſit teleſcopium magnitudinem & figuram in illis detegere; magis enim hoc caſu has maſſas a nobis diſtare, quam fixas, ex luce debiliore colligitur; ſi vero magnitudine ſtellis æquales ponantur, opus eſt, ut illis multo propiores nobis exiſtant, ſitque lux earum luce fixarum natura ſua minus fortis. Operæ pretium igitur fecerit, qui parallaxin earum, ſi qua eſt, detexerit; nam, qui illam iis denegant, a paucis forte ad omnes

concluſerunt. Stellulæ, in his areis apparentes, ut in Orione, ſi propiores ſunt, in diſcum arearum projectæ cernuntur, ſi remotiores, per maſſas illas translucent, ut per caudas Cometarum. Sequitur conſideratio fixarum, quæ exſtinguuntur in cœlo, aut alternis vicibus evaneſcunt atque apparent. Ponantur hæ fixæ ſoles eſſe, ut noſter, ſed ex majore vi centrifuga figuræ multo compreſſioris, cum in noſtro ſole axis ab Æquatoris diametro parum differat. Tale itaque ſphæroides ſenſibiliter latum, pro diverſo, quem rotatione ſua circa axem nanciſcitur, ſitu, vel eandem cum reliquis ſtellis apparentiam, vel decreſcentem magnitudinem, evaneſcentem, redeuntemque, exhibebit. Planetæ quoque, vel cometæ, ſi gravitate ſua in ſolem cadant, vel prope eum tranſeant, ejus ſitum mutare poſſunt, licet forte non tantum ut mutatio ex tellure percipi queat. Præterea vero, ex motu planetarum ejusmodi, variis nobisque incognitis orbitis, temporibus periodicis, & quæ reliqua ſunt, circa ſoles ſuos circulantibus, abunde ſatisfieri poſſe, exiſtimat, variis ſtellarum illarum apparitionibus atque diſparitionibus. Annulos, qualis circa Saturnum eſt, generari poſſe, concipit ex cauda cometæ, prope planetam trajicientis a gravitate verſus planetam, in gyrum acta, quod fieri facilius patet in magno planeta & a ſole remotiore, ob attractionem ejus efficaciorem, atque motum Cometæ in majore a Sole diſtantia lentiorem. His ſubjungitur propoſitio ſequens: Si Semidiameter Æquatoris planetæ ſit $= d$, tempus, quo circa axem revolvitur $= t$ diſtantia Satellitis ejus $= \delta$, periodus Satellitis $= \theta$, gravitas ſub Æquatore $= p$, & vis centrifuga ibidem $= f$ erit $f : p = d^3 \; \theta\theta : \delta^3 \; tt$. Nam ex theorematibus *Hugenianis* vis centralis corporis, in circulo moti, eſt directe ut radius, & inverſe ut tempus periodicum, unde f eſt ut $d : tt$. Jam ſatelles in loco ſuo ſentit vim, quæ eſt ut $\delta : \theta\theta$ eadem ex ratione, & proinde, cum gravitas creſcat in ratione duplicata diſtantiarum decreſcentium, vis, qua ſatelles urgetur in orbita ſua verſus primarium, eſt ad vim, qua urgeretur in ſuperficie primarii poſitus, ut $dd : \delta\delta$, & adeo erit p ut $\delta^3 : dd\,\vartheta\vartheta$.

Unde

Digitized by Google

Unde $p : f = \frac{\delta^3}{dd\vartheta\vartheta} : \frac{d}{tt} = tt\delta^3 : \vartheta\vartheta d^3$. Hæc ſi ad Lunam & Terram applicentur, ponatur $\delta = 60$ ſemid. terræ, $\theta = 27$ dieb. 7 hor. 43′, quo tempore Luna circa axem ſuum revolvitur, $d = 1$ & $t = 23^h\ 56'\ 4''$, reperietur $p : f = 288 : 1$, quod nihil fere differt a ratione $289 : 1$ ab *Hugenio* ex aliis principiis, nempe ex tempore deſcenſus gravium, vel, quod eodem redit, ex longitudine penduli, ſecunda oſcillantis, deducta. Pro Jove cum quarto ſuo Satellite collato $\delta = 23$, $\theta = 16$ dies $16\frac{8}{15}$ *h*. $d = 1$, $t = 9^h\ 56'$, unde $f : p = 1 : 7, 48$. Unde ratio patet, cur Jupiter ſenſibiliter depreſſus ſit verſus polos ſuos. Pro Sole ipſo, conjuncta Venere ſpectato, eſt $\delta = 15906$ ſemid. terr. $\vartheta = 224$ *d*. 7^h, $d = 100$, $t = 25\frac{1}{2}$ dies, unde $f : p = 1 : 52016$. Unde mirum non eſt, cum tam exigua ſit vis centrifuga in Sole præ gravitate, figuram depreſſiorem Solis nullo modo ſenſibus percipi. In Saturno hoc theorema applicari nequit, cum de tempore, quo circa axem revolvitur, in eo nil conſtet, Venus contra & Mars Satellite carent, in Mercurio utrumque deficit. Gravitas corporum, in Saturni ſuperficie poſitorum, cum ex Satellitibus colligi poſſit, daretur tempus revolutionis diurnæ, ſi ex obſervatione daretur ratio, quam habet diameter planetæ ad axem, adeoque vis centrifuga ad gravitatem. Sequuntur duæ propoſitiones aliæ, quarum prima ſphæroidis fluidi circa axem rotati figuram invenire docet, poſita cujuscunque particulæ fluidæ, gravitatione verſus centrum, in ratione qualibet multiplicata diſtantiarum. Omnes ſphæroidum ejusmodi meridianos reperit curvas algebraicas eſſe, excepta hypotheſi gravitatis, diſtantiæ a centro reciproce proportionalis. Ultima propoſitio hæc eſt: Si vortex fluidus revolvatur circa axem extra verticem poſitum, vi centripeta, quæ eſt in ratione quavis multiplicata diſtantiarum a centro, &, ſi in ſectione quavis ad revolutionem perpendiculari centrum aliud ſit, attrahens etiam, in ratione qualibet multiplicata diſtantiarum, invenire figuram vorticis, cujus caſus particularis eſt Problema præcedens.

Ff 2 Supereſt

Supereſt Tractatus de Parallaxi lunari, Lunæ Tellurisque theoriæ perficiendæ dicatus. Utilitatem operis commendat longitudinum in mari ſcientia, quæ tota inde pendet. Nam, cum eclipſes ſatellitum Jovis non niſi ejusmodi tubis accurate obſervari poſſint, quorum ob difficultatem tractandi in navi perpetuo agitata uſus nullus eſt, recurrerunt Aſtronomi ad fixarum per lunam occultationes, quæ tum breviori teleſcopio, tum ſæpius, ſi ſatis magna eſt fixa, nudo oculo, obſervari posſunt, ſi portio lunæ illuminata non ſatis fortis eſt ad illarum lucem vincendam. Imo non opus erit exſpectare, donec fixa a Luna occultetur, ſi trianguli, quod Luna cum duabus fixis efficit, ſpecies obſervetur ex loco Lunæ hoc modo definito, longitudo navis colligitur, ſi detur ex tabulis tempus, quo Luna in quovis alio loco ejusmodi triangulum cum fixis illis format. Jam hora, qua hoc phænomenon contingit, in navi ſatis exacte haberi poteſt; deinde ab annis aliquot inſtrumentum inventum eſt, quo, nihil officiente agitatione navis, poſſunt Lunæ a fixis diſtantiæ ea, quæ huic negotio ſufficit, accuratione capi. Omnis itaque difficultas, ſed quæ ſatis magna eſt, ad theoriam Lunæ redit. Obſervationibus tamen edocemur, qualescunque irregularitatum lunarium cauſæ ſint, eas poſt 223 lunationes in orbem redire. Unde obſervationes, ſpatio 18 annorum continuatæ, tabulas darent, quarum uſus futurus eſſet in periodis ſequentibus. Huic tam longo atque difficili negotio manum admovit *Hallejus*, in ea ætate jam conſtitutus, qua finem ſe attingere poſſe, ipſe deſperabat. Attamen ſub finem periodi alterius 111 lunationum, quæ non tam exacte, quam illa 223, circulum irregularitatum reducit, eo jam pervenit, ut, ſe longitudinem in mari definire poſſe, aſſeveret, errore intra 20 leucas prope Æquatorem, intra 15 in noſtro climate, conſtituto, & minore adhuc propius verſus polos. Sed, cum nihil harum obſervationum publicaverit, ei negotio *Monnierius* ſe applicuit, ſucceſſusque omnis a vita & ſanitate Obſervatoris pendet. Ad hanc vero Lunæ theoriam perficiendam opus eſt, ut parallaxis exacte conſtet, hoc eſt, ut, dato loco Lunæ ex aliquo telluris puncto viſo, inveniri queat ejusdem locus, ad

quem

Digitized by Google

quem ex alio puncto terræ obſervanti refertur. Ad hunc ſcopum præſens ſcriptio collineat, cujus Autor, poſtquam expoſuit, quantum referat, figuram telluris exacte noſſe, parallaxeos naturam ſpeciesque explicat, oſtenditque methodum, cujus ope duo obſervatores, ſub eodem meridiano ſatis longo intervallo a ſe diſſiti, poſſint invenire parallaxem lunæ, cujus baſis eſt arcus meridiani, quo diſtant. Nam, ſi ab una eademque ſtella uterque lunæ diſtantiam ſecundum declinationem notet, ſumma, vel differentia, harum diſtantiarum erit parallaxis, dato arcui meridiani debita. Licet vero difficile ſit, obſervatores ſub eodem meridiano ponere, tamen utilitas rei poſtulat, ut id operæ impendatur, &, ſi qua ſit in longitudinibus differentia, poteſt ea in computum vocari. Deinde, quomodo ex datis actuali menſura duobus meridiani gradibus poſſit figura telluris inveniri, docet, nec non quomodo inveniri poſſit directio gravitatis primitivæ, quam vocat, hoc eſt, quæ futura eſſet, ſi vi centrifuga telluris circa axem revolventis non mutaretur. Præterea varias parallaxeos dimenſiones, pro hoc, vel illo, obſervatoris poſitu, ex data telluris figura calculo deducit, tabulamque illarum conſtruit, methodum exhibet, lunæ a centro terræ diſtantiam reperiendi, quantum parallaxes in terra ſphæroide & ſphærica differant, quibusque conditionibus parallaxis maxima efficiatur, oſtendit, ex parallaxibus lunaribus novam methodum, telluris figuram definiendi, deducit, tandem loxodromicarum naturam projectionesque explicat, his ſubjungit variorum in tellure metienda inde a Norwoodo ſuſceptos labores, colophonemque operi imponit Tractatu de menſura gravitatis in diverſis latitudinibus, tabulaque, eo ſpectante, unde ſaltem exempli loco adducimus, gravitatem Pariſienſem eſſe ad Londinenſem ut 100000 ad 100018. De Epiſtola, Cometam ſpectante, nihil eſt, quod dicamus, cum in uſum fœminæ cujusdam ſcripta, notiſſima faciliimaque de Cometarum natura & effectibus recenſeat.

JO. FRID. NOLTENII LEXICON LATINæ Linguæ antibarbarum quadripartitum, cum annexa ad calcem recenſione Scriptorum Latinorum critica,

 iterum

iterum ab Autore recognitum, emendatum, ac locupletatum. Acceſſit Præfatio JO. LAUR. MOSHEMII.

Lipſiæ & Helmſtadii, apud Chriſt. Frid. Weygandum, 1744, 8 maj.

Alph. 3 plag. 4.

De hujus libri conſilio & ratione dictum a nobis eſt jam tum, cum primum editus eſſet, in his *Actis A. 1731 Menſe Aprili.* Ea ita probata ſunt Autori, Viro doctiſſimo, ut non modo e conſilio noſtro partitionem Operis mutaverit, & e quinquepartito quadripartitum fecerit, ſed etiam cetera ad mentem noſtram, præter admodum pauca, emendarit. Sed in multis etiam aliis librum emendavit, inprimisque ita magno obſervationum numero locupletavit, ut novum opus videri poſſit. In quo tamen hunc delectum adhibuit, ut tum, quæ paulo moroſius a Criticis de quibusdam rebus diſputantur, tum, quæ ita manifeſte barbara ſunt, ut neminem, quamvis tironem, fallere poſſint, omnino exeſſe juberet; item obſoletiora & inſolentiora, editioni ſuperiori inſerta, de quibus peculiaribus libris a doctis hominibus eſt expoſitum. Inprimis *Sectione poſteriori Partis Etymologicæ* legitimum particularum uſum & varias ſignificationes explicavit, atque omnino tum huic, tum *Syntacticæ, Parti* inſeruit multa, quæ Latinæ linguæ corruptelas non quidem proprie feriunt, at eo tamen ſpectant, ut, quicquid ab eorum forma & modo abit, ſuſpectum ſaltem debeat videri. In barbariſmis indicandis damnandisque hac moderatione eſt uſus, ne quid facile in eorum numerum referret, quod qualicunque autoritate confirmari poſſet, ceterum moneret elegantiæ ſtudioſos, ut ſibi ab iis verbis caverent, quæ barbariſmi ſuſpicionem doctis hominibus moviſſent. In quo tamen fatetur Vir Clariſſimus, ne ſic quidem ſatis cautum eſſe ſtudioſis ab ea labe, niſi ad ſcribendum afferant pectus lectione probatorum Scriptorum ſatis imbutum, quod ſane plus valet omnibus ceteris ejus vitii remediis, quoque ſatis dextre uſi homines quondam, ſine hujus generis libellis, excellentes in omni genere ſcribendi exſtitere.

Diſſe-

Differentias verborum e *Popma* repetiit, ſed cum delectu, caſtigatione, adde & cum auctario. Vocabula multa vitii ſuſpicione liberavit; conſtructionum varietatem commemoravit, ſed optimis quibusque ſimul demonſtratis. Denique, ſi quid paulo ſubtilius explicavit, quam pro captu tironum, ipſa literarum forma ac modulo a ceteris ſecrevit. Superiori editioni additus erat, de *Heiſteri*, Viri Cel. ſententia, Index, barbariſmos, Medicis frequentatos, complexus. Is ſublatus quidem loco eſt, ſed per totum librum digeſtus. Fatendum eſt, magnam diligentiæ laudem Autori Cl. deberi, eumque labore, multum utilitatis non modo apud tirones, ſed etiam apud ceteros non excellenter in hoc genere literarum verſatos, habituro, perfunctum eſſe. Nam, ſi vel maxime, in ſingulis quibusdam vocibus, inprimis iis, quæ ad exquiſitam latinitatem pertinent, interdum aliquid peccatum eſſe, dicamus, tamen inde nihil magnopere libri pretio, &, apud illud, quod diximus, genus hominum, utilitati, decedit; præterquam quod in tanta rerum etiam minutarum multitudine non eſt mirandum, ſi quid interdum non ſatis recte, aut accurate, dictum alicui excidit. Cum autem ita emendatum locupletatumque hoc Lexicon jam habeamus; non dubitamus, quin omnes hanc editionem prælaturi longe ſint ei, quæ nuper, inſcio & inconſulto Autore operis, Venetiis apud *Recurtum* curata eſt, tota illa ex editione ſuperiori expreſſa. Ceterum huic noſtræ editioni egregium ornamentum acceſſit a *Moshemio*, Viro Cel. qui ei elegantiſſimam, &, ut ſunt omnia illius, lectu digniſſimam, Proluſionem addidit, qua oſtenditur, quam vehementer errent linguarum vernacularum patroni, qui puræ latinitatis, omninoque Latinæ eloquentiæ, ſtudium ſupervacaneum atque inane judicant, illudque diſciplinis potius & vernaculæ ſuæ cujusque linguæ tributum volunt.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD incrementum Scientiarum, ab his, qui ſunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata. Edendi conſilium ſuſcepit, ſua nonnulla paſſim addidit, Præfationem præmiſit, FRID. OTTO MENCKENIUS,

Digitized by Google

NIUS, Phil. & J. U. Doctor, Pot. Pol. Reg. & Elect. Sax. Conſiliarius aulæ, urbis patriæ Senator, & Societ. Scient. Reg. Boruſſ. Sodalis.

Voluminis III Pars I.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchium, 1744, 8.

Plag. 12.

Auſpicato procedunt hæc *Miſcellanea*, curante *Menckenio* noſtro, qui *Volumen* hoc *tertium*, functurus interpretis munere, Illuſtriſſimo Domino *Erneſto Chriſtophoro* S. R. Imperii Comiti *de Mannteuffel*, Mæcenati Neſtorea ætate digno, religioſiſſime conſecravit. En argumenta *Partis primæ*, ejusque ſummam. *Jo. Conr. Schwartzii Obſervatio, qua loca 2 Sam. XIII, 16, & Jeſ. XXIII, 6, explanantur*, omnium lucubrationum *prima* eſt. In priori loco *Tamara* hæc *Amnoni* fratri dixit: הזאת מאחרת אשר עשית אל — ארות הרעה הגדולה. Litera ך in voce ארות videtur ipſi ex protractione unci ן orta · עמי לשלחני
Pag. 3. Id ut lectori perſuadeat, oſtendit, vocem יר (*1 Sam. IV, 3,*) natam eſſe ex voce יך haud ſecus ac ו in רוש (*2 Sam. III, 15,*) ex י longius producto coortum fuerit. Eandem י in ן protractionem deprehendit *2 Sam. V, 8, XVI, 12, XVIII, 13.* Vocem מלבד *1 Reg. XII, 33*, ſubſtitutam credit voci מלבו. Vocem ארות credit natam ex אַוּת, ac ſubaudiendam monet vocem תַּאֲוָה, ut ſenſus inde exiſtat: *Ne continenter appetas malum hoc, altero illo, quod jam in me feciſti, majus, ut me domo expellas.* Sperat inter hæc, fore, ut antiqui reperiantur Codices, quibus hæc
8. lectio firmetur. In loco *Jeſaiæ* vocem הַבָּאִים exponit per *βαΐα*, *palmarum frondes*, in Judæa frequentiſſimas. Palmæ autem non e ſemine ſolum, ſed etiam e ramulis earum reciſis, ac in terram inſertis, enaſcuntur, radices agunt, & procreſcunt, floresque producunt jucundos, nec non ad ferendos fructus feſtinant. Excipit hanc Obſervationem *Jo.*
14. *Chriſtiani Biel*, Eccleſiaſtæ ad D. Ulr. & Joan. Brunſuic. *Diatribe philologica de Voce Selah*, סלה. Si qua hujus vocis originatio & ſignificatio ætati noſtræ ſuppetit, & ſuppeditari pot-
16. eſt, eam certe hic deprehendimus genuinam, & phænomenis ſingulis, ſeu requiſitis, facientem ſatis. *Paſchius*, Deum ipſum

ea

ea deſignari, ſibi perſuaſit, ſolideque a Noſtro refellitur, qui, probabile eſſe, judicat, notari illa exagitatiſſima voce *laudationem*, qua Deus in tabernaculo temploque Judaico proſequendus fuerit, concinentibus muſicis inſtrumentis, & accinente omni multitudine hæc: *Laudate dominum - - in perpetuitatem.* Du- Pag. 19.
bia & ſcrupulos, quibus hæc ſententia premi videtur, idem tam ſcite & luculente expedit, ut nihil ſit ſupra. Voce הִגָּיוֹן 21.
Pſ. IX, 17, notari *odam*, *cantilenam*, oſtendit, ab Alexandrino interprete Græco adjutus. Verbo הגה certe ineſt poteſtas *edendi vocem.* Hic enim ſignificatus palam eſt in *Jeſ. XXXI, 4, XXXVIII, 14, Pſ. CXIII, 15, XXXV, 28, XXXVII, 20.* Alexandrinorum, vocem *ſelah* per διάψαλμα, *intercinium*, reddentium, autoritas hoc loco eſt magna. Quis enim negabit, ipſos ignoraſſe, qua ratione muſica cantusque publicus Hieroſolymis fuerit conformatus? Jam urget attentionem noſtram *Petri Zornii Fabula Parcarum, ex antiquitatibus orientalibus, itemque ex nummis, illuſtrata.* Ipſe a loco *Jobi VII, 6*, telam orditur, ubi mentio fit de ארג, ſeu re quadam, quæ velociſſime transit, ac de תקוה, ſeu filo gracilento, tramite. *Moſes* vitam hominis dixit filo ſuſpenſam ac pendentem *Devt.*
XXVIII, 66. Exinde fabula de Parcis videtur enata, a פרק, 35.
ſcindendo, dictis. De hiſce *fatis victricibus* numus *Diocletiani* eſt teſtimonii inſtar. Aurem porro vellicat *Caroli Henrici Zeibichii, Artium Magiſtri, & Ordinis Philoſophorum in Academia Vitembergenſi Adjuncti, de Imagine Chriſti, in larario Au-*
rel. Alexandri Severi conſpicua, Diatribe critico hiſtorica. Com- 45.
mentarium hic habes in illa *Lampridii* de *Severo: Matutinis horis in larario ſuo, in quo & divos Principes, ſed optimos, electos, & animas ſanctiores, in queis & Apollonium, &, quantum ſcriptor ſuorum temporum dicit, Chriſtum, Abraham, Orpheum, & hujuscemodi Deos, habebat, ac majorum effigies, rem divinam faciebat.* An ille ſcriptor vocandus ſit *Ælius Lampridius*,
an *Ælius Spartianus*, haud definit Noſter. De Laribus privatis 47.
juxta ac publicis, & de origine cultus Larium publici, docte admodum diſſerit. *Severo* fuiſſe lararium & majus & minus, docet, ratus, in illo imaginem Chriſti conſpicuam fuiſſe. Di-

 vinum

Digitized by Google

Pag. 57. vinum huic honorem a *Severo* præſtitum fuiſſe, negat. *Juliam*
Mammæam, *Alexandri* matrem, attingit, eamque filii potiſſi-
83. mam de Chriſto magiſtram exſtitiſſe, demonſtrat. Ipſam re-
ligioni Chriſtianæ faviſſe, docet; an ea publice fuerit initiata,
pronuntiare haud audet. At progredimur ad reliqua, ſiquidem
88. illa Diatribe nemini non per ſeſe placebit. Succedit ei *J. C.*
Harenbergii Hiſtoria Ateſtino-Welfica, Ducum Brunſuico-Lune-
burgenſium originem illuſtrans. Commentatio hæc in *Sectiones*
duas diſtribuitur. Prior de vera Ducum Brunſuico-Luneburgen-
ſium ſtirpe maſcula ex Ateſtinis derivanda inſcripta eſt, & a *Bo-*
nifacio, Thuſcorum Marchione, ad *Azonem* uſque & *Cunegundam*,
Welfonis IV parentes, decurrit. Poſterior progeniem *Welficam*
93. inde ad *Henricum Nigrum* uſque complectitur. Una ac altera
fabula hic fuit exploſa, ſimul vero ſingula pronuntiata fidei te-
124. ſtium, autoritate pollentium, ſunt ſuperſtructa. Sequitur hanc
Hiſtoriam *C. A. Heumanni Meditatio critica ſuper loco illo exagi-*
tatiſſimo Eginharti Cap. 25: *Tentabat* (Carolus M.) *& ſcribere,*
tabulasque & codicillos ad hoc in lectulo ſub cervicalibus circum-
ferre ſolebat, ut, cum vacuum tempus eſſet, manum effingendis
literis aſſuefaceret. Sed parum proſpere ſucceſſit labor præpo-
ſterus, ac ſero inchoatus. Deſerit ac rejicit Cel. Autor eorum
ſententiam, qui, *Carolum M.* neſciviſſe elementa literarum ſcri-
bere, qui, eum calligraphiæ, vel pingendi arti, vacaſſe, qui, ipſum
libris ſcribendis ſe accinxiſſe, exiſtimarunt. Subjicit hiſce no-
vam ſententiam ſuam, perſuadens, indicari operam ſcribendi
verſus, cui *Carolus* ingraveſcente ætate ſeſe addixit. Reſti-
tuit itaque locum illum *Eginharti* male affectum hac quidem
144. ratione, ut legere jubeat: *Tentabat & verſus ſcribere, tabu-*
lasque & codicillos ad hoc in lectulo ſub cervicalibus circumferre
ſolebat, ut, cum tempus eſſet vacuum, effingendis metris ſe aſ-
147. *ſuefaceret.* Integra hæc Diatribe redolet lucernam. Vocant nos
Vocum aliquot Latinarum, quæ in Lexicis vulgaribus fruſtra quæ-
runtur, ex priſcis Autoribus collectarum a Frid. Ottone Menckenio,
Sectio II, tertium continuata. En voces illas. *Lapathus*, in
genere fœmineo trita, *Latiar Ciceronis*, id eſt, ſolenne Lati-
norum, *Latria Caſſiodori*, qui dixit *divitiis latriam exhibere,*
Legiona-

Digitized by Google

Legionarius, Subſt. *Legumlator Livii*, *Levigare*, id eſt, levem
facere, vox *Caſſiodori*, *Libertinus*, Adject. *Literula*, quæ epi-
ſtolam brevem & elementum minutum notat, *Longiturni-* Pag. 154.
tas Caſſiodori, ejusdem *Lubricitas*, *Mala* pro gena, *Ma-*
ſtiche, illa arboris lentiſci gutta, *Mercenarius*, Subſt. *Mere-*
tricabilis & *Meretricarius*, *Caſſiodori* crepundiæ, *Meu*, planta,
quam *Plinius Meam* appellavit, *Milichus* Deus, Μείλιχος Græ- 158.
corum, ignotus Lexicorum conditoribus, nominatus autem *Si-*
lio Lib. III v. 104, *Mimus*, Adject. *Mæreor*, deponens, *Mul-*
ticavatus, Adject. haud ſecus ac *Multicavus*, vox *Ovidii*, 161.
Nemoricultrix Phædri, *Nigrum*, Subſt. pro nigra macula,
Nullusdum, id eſt, nullus adhuc, vox *Livii* & *Aſconii*, *Nu-* 164.
ptialia, Subſt. *Nutritura* pro nutricatu apud *Caſſiodorum*,
Octophoros, Adject. ſiquidem *Cicero Lib. V in Verrem Cap. 11*
lecticam octophoron meminit, *Omniperitus*, vox *Pedoni Albi-*
novano vindicata, *Oneraria*, Subſt. *Opium* & *Opion*, *Opopanaces*
æque ac *Opopanax*, id eſt, ſuccus herbæ panaces, & illud tandem
ex fæce *Caſſidoriana* vocabulum *Oppalliare*, id eſt, obtegere.
Mantiſſæ loco acceſſit Anonymi Ἀποκάλυψις ἀκρισίας, *Vir-* 169.
gilianorum locorum conſtupratricis, a quo Jovis illius quondam
Ἀπομήου, *Petri Burmanni*, Præfationi, *Phædro* præfixæ, ſic ha-
betur honos, ut ferre eos, qui, ratiunculis infirmis inducti, *Vir-*
gilium laniant, & ex voce *vatum* procudunt *fatum*, omnino re- 172.
cuſet, locumque *Maronis Æn. IV, 464*, cupiat inviolatum. Sub-
dit tandem: *At vos, ſtraminei Ariſtarchi, quotquot pro rationibus* 177.
ſolidis & eruditis ineptas has formulas blateratis: Sic lego, ſic
emendo, diſtingue, transloca, mihi non placet, *fugite tandem*
iſtas argutiarum technas, quarum olim promus condus fuit Go-
rallus ille, qui ſolus demum poſt renatas literas Criticos, quaſi
ἄλογα ad ſua tempora fuiſſent ζῶα, myſteriis logicis initiare
voluit. Subjunctas huic admonitioni ad extremum cernimus 178.
Gisberti Cuperi ad Theodorum Janſſonium ab Almeloveen Epi-
ſtolas quatuor. *Nonas Pias Lampridii* eſſe Apriles, docet *Cupe-*
rus, eosque, quibuscum commercium epiſtolare colebat, recen-
ſet, nec elegantiæ, vel notitiæ literariæ, occaſione nata quid-
quam omittit.

Digitized by Google

JO. GEORGII WALTHERI, SERENISSImi Principis Saxon. Weiſſenfelſenſis & Querfurtenſis a Conſiliis, Profeſſoris publici ordinarii, & Rectoris adjuncti illuſtris Auguſtei, de primis Aſiæ Monarchis, ad locum Æſchyli in Perſ. v. 761-788, Commentarii.

Torgaviæ, literis Peterſellianis, 1744, 4.

Plag. 6.

Non admodum magnum, ſed plenum rerum, e tenebris erutarum, volumen producimus. Adornatum hoc eſt ab Autore in celebri Lyceo Torgavienſi, cui per biennium præfuit. Hinc ſub initium laudat majores noſtros, qui pruden-
Pag. 4. tiſſimo conſilio voluiſſent, ut ab ineunte ætate juvenibus adusque Academicam maturitatem, præter ſacrum Codicem Græci Latinique Autores explicarentur, eorumque res identidem ad Dialecticorum & Rhetorum exigerentur præceptiones. Inprimis prædicat veterem tradendæ hiſtoriæ viam. Sed operæ pretium eſt, ipſum audire. *Certe tunc temporis*, inquit, *cum in Germania literis humanioribus unice in ſcholis locus erat, & nihilo minus Hiſtoriæ univerſalis antiquæ ratio habebatur, & vel* Carionis Melanchthonis*que*, *vel* Neandri, *atque aliorum, bonæ notæ libelli illuſtrabantur, non ſolum non Profeſſorum humaniorum literarum ſubſellia vacua manebant in Academiis, ſed, uti adhuc conſtat*, Camerariorum, Schmidiorum, *aliorumque, acroateria ſæpius confluentium, & ſtudia æmulantium, juve-*
5. 6. *num cœtus vix capiebant*. His aliisque monitis, accedit ad *Æſchylum* tractandum, cui, cum ſciret, perverſam ſemper eſſe tributam ab omnibus orbis deſcriptionem, hanc nomini *Æſchyliano* maculam adſperſam diluere conatur, pluribusque
7. hanc rem alio in loco promittit ſe diſputaturum. Comprobat tamen, ab omnibus fere *Æſchylo* magnam rerum geſtarum tributam eſſe cognitionem. Excitat Autor *Joſ. Scaligerum*, *Jo. Marshamum*, *Thomam Stanlejum*, *Conr. Sam. Schurtzfleiſchium*, *Campegium Vitringam*, *Hieronymum van Alphen*, *Leonardum Offer-*

Digitized by Google

Offerhaus, & Anglos in *Hiſtoria univerſali*, qui omnes commentati ſint in inſignem hunc *Æſchyli* locum. Autoris tamen ſententia, præſtantiſſimis nixa autoritatibus, plurimum ab horum omnium rationibus vehementer diſcrepat.

Primum e Græco in Latinum rurſus vertit ſermonem ῥῆσιν, Pag. 8. 9.
quod non omni adhibita cura a *Stanlejo* redditam animadvertit. *Tribus* autem *Capitibus* verſatur in loco enodando. *Primo* exhibet grammaticas obſervationes, quibus novam tueatur interpretationem ſuam. In prima autem hac excurſione ſua ſi- 10.
bi poſuit legem, ut non tantum non ea afferret, in quibus compilatoris laborioſiſſimi obſcuram diligentiam, a qua, etſi probata multis, abhorret, prodere poſſit, ſed ut ne omnia quidem tangat, quibus opus eſſet ad locum totum in lumine ponendum. Porro obſervat, uti Latinis Autoribus, ſic quoque Græcis, ſuas eſſe ætates, intra quarum terminos diligens Autoris Græci explicator ſe, quantum fieri poſſit, continere debeat; omneſque Græcos ſcriptores, inprimis paulum antiquiores, ſibi ad imitandum vetuſtiorem aliquem, eumque in ſua arte excellentem, propoſuiſſe. Et, cum ex innumeris collegerit dicen- 11.
di formis, ab *Æſchylo Homerum* potiſſimum imitando expreſſum eſſe, multas dicendi formas, quæ adhuc dubiæ erant notionis, ex hoc antiquiſſimo Autore feliciſſime interpretatur.
Sic loco motam, & perverſe explicatam, rationem dicendi a 12-17.
Joſ. Scaligero, *Jo. Marshamo*, Anglisque in *Hiſtoria univerſali*, *Stanlejo*, aliisque,

— — οἷον οὐδέπω,

Τὸ δ' ἄϛυ Σούσων ἐξεκένωσεν πεσόν,

ex Grammaticorum præceptione ἀπὸ κοινοῦ, & *Homero*, qui 18.
particulæ δὲ ſæpe notionem, cauſam inferentem, ſubjecit, ita explicat, ut nec loco ſit movenda, & pulcherrimum ſuppeditet ſignificatum. Ad verſum

Ἐξ οὗ τε τιμὴν Ζεὺς ἄναξ,

obſervat, præter Athenienſes, de quibus *Spanhemius* id moneat, etiam Perſas Jovem coluiſſe regem; πᾶσαν ἀσιάδα μη- 19.

 λότροφον

λότρεφον eſſe univerſam Aſiam; ταγεῖν autem non infinitum ſemper in alios imperium ſignificare, ſed plurimum ejusmodi dignitatem, qualis eorum eſſe ſoleat Regum, ſine quibus reli-
Pag. 20. qui Reges nec facile pacem faciant, nec moveant bellum. *Verſum 767* ita interpretatur: Primus eorum, qui præcipua gaviſi ſunt in Aſia dignitate, Suſorumque urbem tenuerunt, erat Medus, qui bella geſſit, & nihilo minus nihil mali intulit urbi
21. Suſorum; qua occaſione *Campegium* confutat *Vitringam*. In *v. 768* ἔργον ἤνυσε eſt ſecundum *Homerum* opus informatum confecit, abſolvit. In *v. 770* τρίτος δ' ἀπ' αὐτȣ̃ Κῦρος major latet difficultas. Cel. *Offerbaus* per tertium hunc non intelligebat ſecundo proximum, ſed tertium ab ſecundo, duobus aliis interpoſitis. Sed Autor cum ex contextus ratione,
22. tum ex *Homero*, apud quem ἀπ' αὐτȣ̃ *poſt illum* ita ſignificat, ut ſpatium temporis interjectum nullum admittat inter antecedens & conſequens, comprobat, vere proprieque *Cyrum* eſſe tertium a *Medo*. *V. 774* vocem ἤχθηρεν ex *Home-*
23. *ro* rurſus de Deo Græcorum invido explicat, atque in hujus ſententiæ originem & notionem inquirit, atque accurate comprobat, originem ab inveterato Græcorum in tyrannos odio
29. eſſe arceſſendam. *Capite ſecundo* ſuppeditat obſervationes, ex Hiſtoria antiqua erutas, quibus neglectis, adhuc *Æſchyli* ſententia in lumine poni non potuit. Prima eſt: Jam ante & ſub *Cyri*, Aſiæ univerſæ rectoris, ætatem hiſtoria profana, maxime Græca, habuit inſignia & fide digniſſima monumenta, quæ conſuli a ſequentium temporum ſcriptoribus potuerunt. Hoc inprimis diſputat contra doctiſſimos Anglos, *Hiſtoriæ univerſa-*
30. *lis* autores. Commemorat *Piſiſtrati* Bibliothecam, atque ejus variam fortunam, *Laji* & *Amphitryonis*, antiquiſſimorum Regum, *Herodoti* ætate reſidua monumenta, & alia. Obſervatio ſecunda
31. hæc eſt: In Aſianarum gentium hiſtoria, a Græcis in literas relata, duæ ſunt ſedulo ſejungendæ ætates, una ante *Cyrum*, altera poſt eundem. Ante *Cyrum* modo maritimam Aſiæ Africæque oram Græcis notam fuiſſe, quam adiiſſent mercatus cauſa, poſt *Cyrum* vero & imperii Perſici novitatem timoremque, & ſcientiarum

tiarum cupiditatem, impuliſſe multos, ut itinera inſtituerent ad
diſſitas regiones. Hinc inducitur ab Autore *Hecatæus Mile-
ſius*, *Solon*, *Herodotus*. Inprimis nobile factum Græcorum no-
men poſt pugnas cum Perſis commiſſas. Obſervatio tertia eſt: Pag. 32.
Æſchylo magna eſt in rebus Perſicis tribuenda autoritas. Per-
opportunum hunc ad ſcribendum nactum eſſe & tempus & ar-
gumentum. Præliis in Græcia cum Perſis confectis, quibus
interfuiſſet *Æſchylus*, media in Græcia fuiſſe graviſſimos Perſas
vel captivos, vel cultum ſacrum civilemque Græcorum aut ſe-
quentes, aut admirantes; quorum multi ſine dubio non tantum
*Xerxem Darium*que, ſed etiam ſuperiores proximos Reges, vi-
diſſent. Hos ſine controverſia *Æſchylum*, Perſicas res tractantem,
in conſilium adhibuiſſe. Idcirco merito autoritatem *Æſchyli* de- 33.
fendit adverſus *Freretum* & *Schurtzfleiſchium*. Quartam Obſer-
vationem hanc facit: Aſiæ victores diligenter ſunt ab ejus vel
rectoribus, vel monarchis, ſejungendi. Intelligit per Aſiæ victo-
res magni & ferocis ſpiritus Reges, qui in occupandis & vaſtan-
dis, quam retinendis, regionibus magis elaborarunt. Horum 34.
Regum antiquiſſimis temporibus ingens fuit multitudo. Rapto
magis, quam conſcripto, exercitu per finitimas & remotas terras,
prouti impetus ferebat, vagabantur, omnia ferro & igne age-
bant, atque, hominibus ſubactis occiſisque, cum montibus, ſil-
vis, beſtiis, gerebant bella. Horum nonnulli, interclufi re-
ditu, fere in finibus orbis terrarum, in orientem ſpectantium,
ſtultitiæ ſuæ pœnas dedere; alii, quorum audaciam fortuna ad-
juverat, reduces facti, cœlum & terram narratiunculis ſuis aut
ipſi miſcuerunt, aut milites ſuos, fortunæ teſtes, & ducibus ipſis
ſtultiores, miſcere ſiverunt. Horum in cenſum defert Au-
tor *Bacchum*, defert *Seſoſtrem*, defert etiam *Ninum* & *Se-
miramidem*, egregiis nixus autoritatibus. *Capite tertio* ad-
umbrat veritates hiſtoricas, quæ vel notæ poſſunt comprobari
uberius, vel ignotæ erui & confirmari ex hoc *Æſchyli* loco.
Prima eſt: Aſſyrii univerſæ Aſiæ imperium nunquam tenue-
runt. Sunt enim primis his, ab *Æſchylo* in cenſum delatis, Aſiæ
monarchis multum vetuſtiores. Hinc conſenſum adducit *He-* 35.
rodoti,

rodoti, cujus loca, huc ſpectantia, jam Autor in Deſcriptione *Herodotea* ſua *pag. 12 ſeq.* & in *Miſcellaneis Lipſ. Novis*, quæ a *Menckenio* noſtro publicantur, *Volum. I P. I pag. 268 ſeq.* explicavit. Habet porro *Dionyſium Halicarnaſſeum*, habet Scripturam ſacram, quod maximum eſt, conſentientem. Deinde deſcribit Aſſyrium regnum, quod apud eum malumus legi. Secunda Obſervatio eſt: Perſæ primi ſunt Aſiæ Monarchæ. Cum enim Medi duo Reges, Suſorum domini, fundamenta jeciſſent magni imperii, alterque, Medi primi filius, præcipuam in Aſia
Pag. 36. dignitatem obtinuiſſet; *Cyrus* tertius Monarchiam Aſiæ, utraque Aſia occupata, conſtituit, primusque mortalium toti ſibi ſubjectæ Aſiæ proprie imperavit. Hac occaſione de *Nebucadnezaris* diſputat regni amplitudine. Tertia Obſervatio ita habet: In Regum Perſarum laterculo duo ſunt inter *Smerdin* & *Darium*, *Hyſtaspis* filium, ponendi Reges, *Maraphis* & *Artaphrenes*. Omnes Hiſtorici ſecundum *Smerdin* proxime locant *Darium*. Autor cum *Æſchylo* interponit duos. Atque hujus rei ex ipſo *Herodoto* non levem movet ſuſpicionem, quandoquidem ex eo contra omnes recentiores monet, non ſtatim ſexto poſt interfe-
37. ctos Magos die *Darium* Regem creatum eſſe. Babyloniorum enim inſignis illa, atque ab ipſa humanitate abhorrens, rebellio, cui aliquot anni ab Hiſtoricis tribuuntur, ſub initium imperii Magorum, quod ſeptem menſium fuit, incepit; Samum vero exercitu *Darii* proficiſcente, quod altero imperii ejus menſe factum, palam facta eſt; ut adeo non ſex dies, ſed forſitan unus vel alter annus ſit interponendus. Hæc omni eruditionis
38. apparatu ab Autore diſputantur. Ultima Obſervatio eſt: Medo-Perſarum imperium, a *Marshamo* fictum ex hoc *Æſchyli* loco, & a *Thoma Stanlejo* arreptum, nullum eſt. Cum ad hanc *Stanleji* ſententiam confutandam alios jam dudum excitaſſet teſtes doctiſſimus *Vitringa*; Noſter domeſtica ipſius *Æſchyli* arma movet in *Stanlejum* & *Marshamum*, atque hac ratione occaſionem Tragœdiæ hujus, conſcriptæ ab *Æſchylo*, ex Hiſtoria antiqua repetit, ut adeo res eadem, quæ occaſionem dederit ficto huic regno, illud deſtrueret rurſus.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Maji Anno MDCCXLV.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΑΠΑΝΤΑ, &c.

hoc eſt,

LUCIANI SAMOSATENSIS OPERA, CUM NOva Verſione TIB. HEMSTERHUSII & JO. MATTHIÆ GESNERI, Græcis Scholiis, ac Notis omnium proximæ editionis Commentatorum, additis JO. BRODÆI, JO. JENSII, LUD. KUSTERI, LAMB. BOSII, HOR. VITRINGÆ, JO. DE LA FAYE, ED. LEEDES, aliisque ineditis, ac præcipue MOSIS SOLANI & JO. MATTHIÆ GESNERI. Curaverunt, & Notas ſuas adjecerunt, ad Tomi I partem priorem TIB. HEMSTERHUSIUS, ad ceteras JO. FR. REIZIUS.

Tomi III.

Amſtelodami, apud Jac. Wetſtenium, 1743, 4 maj. Tom. I Alph. 5 plag. 5, Tom. II Alph. 5 plag. 3, Tom. III Alph. 4 plag. 16.

Prodiit ergo tandem dudum exſpectatus *Lucianus*, atque ita prodiit, ut ſpem de ſe commotam non deſtituiſſe videatur. Quod eſt hoc minus mirandum, cum in eo expoliendo ornandoque doctiſſimorum hominum ingenium atque doctrina per multos deinceps annos ſtudioſe elaborarint. Primus ei rei operam manumque admovit, poſt *Moſen Solanum* tamen, A. 1720 *Tib. Hemſterhuſius*, Vir Clariſſ. & Græcarum

 literarum

literarum longe doctiſſimus. Is, cum decem annos in *Luciano* tractando, interpretando, illuſtrandoque, conſumſiſſet, prelo cœpit ſubjicere, quæ parata habebat; ab eoque tempore, hoc eſt, ab A. 1730 ad 1736, abſolutæ ſunt plagulæ undeſeptuaginta. Hac tarditate operis commotus bibliopola, cum vereretur, ne impenſæ, in eo factæ, ſibi perirent, alium circumſpicere cœpit, qui parem diligentiæ celeritatem adhiberet. Res eo tandem deducta eſt, ut, partitis operis, *Jo. Matth. Geſnerus*, Vir Clariſſ. Græcarumque literarum in Germania facile princeps, & *Jo. Frid. Reizius*, Vir Clariſſ. idemque in hoc genere egregie verſatus, in reliquis partibus elaborarent, ita, ut ille & novam verſionem Latinam adornaret, &, quæ ad *Lucianum*, multorum annorum lectione tritum, obſervata haberet, ſubinde adſpergeret, hic autem & aliorum notas diſponeret, & ſuas adjiceret, curamque ſuſtineret hanc, ut emendate totum Opus prodiret. Horum ergo docta diligentia effectum eſt, ut quinque annorum ſpatio totus *Lucianus* abſolutus in lucem prodierit. Sed de ſingulis, in quorum ære eſt *Lucianus*, ſeparatim dicemus, ſi prius de contextu, verſione, & notarum ratione univerſa, dixerimus.

Prima ſine dubio quaſi dos editionis cujusque eſt textus Autoris, accurate & ad MStos Codices veteresque editiones recenſitus, & operis diligenter emendateque expreſſus. In altero illo, fatendum eſt, diligentiam permagnam adhibitam eſſe; niſi quod *Reizius*, Vir Clariſſ. interdum nimis religioſus in recipiendis quamvis certis emendationibus fuiſſe videtur. Sic *Tom. I pag. 632, 12*, pro ἑαυτῷ recipiendum erat ἐμαυτῷ, quod etiam in verſione expreſſum eſt; cum contra *pag. 787, 33*, male unius Codicis autoritate, juſſuque *Solani*, receptum ſit πασῶν, ut referatur ad ὁδοὺς, *ſectas*: non quo nimis durum putemus λεγόμενα ὑφ' ἑδῶν, quod ipſi *Reizio* dubitationem attulit: nam etiam *pag. 793* ſunt ὁδοὶ φάσκουσαι, quo loco Vir Clariſſ. uti debebat; ſed quod mutatio generis hujusmodi, qua verba, modo ad abſtracta, modo ad concreta, referuntur, uſitatiſſima etiam *Luciano*, in hoc ipſo Dialogo *Hermotimo*, & quidem in eodem verbo, (vid. *pag. 790, 29, 791, 35, 804, 39*, &c.) quibus omnibus locis cum deberet eſſe πασῶν, *omnium ſectarum*,

ſectarum, tamen eſt *πάντων*, *omnium philoſophorum*. Male porro *Tom. II pag. 219* in contextu relinquitur Περσίδης, addita mira nota, cum neceſſario legendum ſit Περσείδης. Nam & de *Perſei* filio ſermo eſt, & ſyllaba longa deſideratur, quorum neutri aptum eſt, ut pueri ſciunt, Περσίδης. Item *pag. 221, 90*, in contextu peſſime manſit δειζομένην, & in verſione relicta interpretatio τȣ̃ δεζομένην, addita ſimul nota, diverſis manifeſte temporibus, per partes, ſcripta. Item *pag. 66, 74*, debebat recipere emendationem *Geſneri* capitalem & certiſſimam, legentis pro ἔτι πόλεων, Ἐπιπολῶν σχῆμα, *Epipolarum formam*, quæ etiam in verſione expreſſa eſt: quo loco mirati ſumus, quare *Reizius*, qui ſuas notas *Geſnerianis* poſtponit, hic notulam ſuam: *Valde probo* Επιπολῶν, *etſi vulgatam exhibeo*, *Geſneriana* præpoſuerit. Sed hoc caſu accidere potuit, ut alibi *Tom. I pag. 820*, &c. neque propterea ſtatim Pontederizabit *Geſnerus*. Ceterum hanc religionem hoc facilius condonamus *Reizio*, quod tutius eſt, in hanc partem aliquando peccare, quam in contrariam. Illud autem vellemus paulo diligentius curatum eſſe, ut textus Græcus emendatus a vitiis operarum eſſet. Sed non ſolum paſſim capitales mendæ, ſenſum turbantes, reperiuntur, v. g. *Tom. I pag. 668* ἐπέμψατο pro ἐμέμψατο, *pag. 762* εὐδαιμονίην pro εὐδαιμονοίην, *pag. 833, 2*, ȣ̃ pro ȣ̓, &c. verum quidam libelli inprimis negligenter vel in interpunctione, ut *Reviviſcentes*, vel in verbis, habiti ſunt, ut *Abdicatus*, in quo multæ ſunt mendæ, v. c. ὁμολόγȣν, ἀποθεῖϑαι, quæ aliquando, ſi quis alius *Reizius Lucianum* recenſendum ſuſcipiet, novas notas parient, quales poſtea commemorabimus. *Tom. I pag. 802, 94*, *Reizius* in nota dicit ſublatum e contextu τὸ ὡς, quod tamen ibi ſupereſt. Æquum ſane erat, in tam ſplendida & cara editione, majorem, hac in parte, curam haberi.

Interpretatio Latina, in iis libellis, qui *Hemſterhuſii* manu tractati ſunt, eſt vulgata, ſed ab *Hemſterhuſio* ubique diligenter ad verum Græci textus ſenſum emendata & conformata. Niſi quod in *Nigrino Solani* verſio prope tota ſervata, in *Timone* autem *Tan. Fabri* interpretatio elegans & accurata. Reliquos libellos *Geſnerus* nova interpretatione inſtruxit, qua non modo

 ſenſus

Digitized by Google

ſenſus *Lucianeus* accurate, ſed etiam eleganter, uti dignum erat *Luciano*, exprimitur. In quo etiam hæc cura adhibita, ut interpretatio ipſum genus dicendi *Lucianeum* & charactera referret, quod illis inprimis locis difficile fuit, ubi corruptum ſermonem *Lucianus* ridendo imitatur, & imitando ridiculum facit. Iniquum ergo ſit, talibus locis offendi, aut vitia, ultro affectata, ut *Lucianeæ* orationi ſimilis eſſet Latina, accuſare. Eſt tamen, (quis enim in tam longo labore nuſpiam dormitet?) ubi paulo plus ſive perſpicuitatis, ſive diligentiæ, deſideres. *Tom. I pag. 710* librum quendam laudans, dicit: ἥ τε γὰρ τῶν λόγων παρασκευὴ οὐ μεμπτὴ, καὶ ἡ ἱστορία πολλὴ, καὶ ἐμπειρία πραγμάτων, καὶ ὅτι ἕκαστα σοφῶς ἐλέγετο, &c. Hic *Geſnerus* τῶν λόγων παρασκευὴν οὐ μεμπτὴν vertit; *verborum apparatum non contemnendum*, quod, nos fatemur, non ſatis capere, quod genus laudis ſit, niſi ſi copia orationis intelligatur, quam vix putamus eo loco laudari. Neque neceſſe fuiſſe arbitramur, ut *pag. 752, 94*, ἀμέλει verteretur: *Noli ſollicitus eſſe*, quod nil aliud eſt, quam *ſane*. Neque *Tomo II pag. 479* intelligimus, quæ ſint illæ *prenſationes*, quibus δεξιώσεις interpretatur, in quibus φιλοφρονεῖσθαι dicitur & jucundam ſe præſtare προσομιλοῦσιν *Panthea*. Quod ſi dicerentur active de adeuntibus, poſſent intelligi; nunc illæ ſunt ipſius *Pantheæ*. Nam ſtatim poſt eæ jucundæ dicuntur eſſe adeuntibus. Eſt haud dubie δεξίωσις modus, quo *Panthea* adeuntes excepit voce & geſtu, Gallis *l' acueil*. Verbi uſus rem ſatis declarat. *Ariſtoph.* in *Plut. v. 753* αὐτὸν ἠσπάζοντο καὶ ἐδεξιοῦντο ἅπαντες, ut alia loca mittamus. *Budæus* etiam *gratulationem* interpretatur; quod ferendum, ſi de eo ſermo, qui occurrit ei, cui gratulandum videtur. Ceterum in hanc verſionem ſibi hoc juris ſumſit *Reizius*, ut eam ad contextum refingeret, ſi qua reciperetur, idoneis de cauſis, lectio, *Geſnero* ignorata, & in univerſum, ſi contextus a lectione ea, quam in vertendo ſecutus erat *Geſnerus*, aberraret. In quo tamen non ſatis conſtans fuit. Nam, ut hoc utamur, *Tom. II pag. 37, 77*, verſio *Geſneri* exprimit ἀφειστήκει, *Reizius* autem in contextu poſuit ἐφειστήκει, neque quidquam de eo diſſenſu in

notis

notis monuit. *Pag. 237* extr. recte recepta emendatio *Solani* e MStis legentis πράξεσι pro τάξεσι: ſed in verſione nil mutatum. *Pag. 281, 46,* παιδείαν (non παιδειὰν) pro παιδιὰν repoſitum eſt, ſed *luſus* in verſione relictus. *Pag. 316* in verſu *Homeri Geſnerus* vertit ὅτε. *Reizius* voluit ὅ τι diviſim, ut in nota ait, (etſi in textu relictum ὅτι,) & tamen verſio *Geſneri* τῦ ὅτε manſit. &c. Ceterum, cum interpretatio Latina *Tomi II* & *III* ſit unius *Geſneri*, mirum videri poteſt, quomodo communicetur in titulo cum *Hemſterhuſio*, cujus tamen, qua notas, mentio omiſſa.

Nunc, quoniam de contextu & interpretatione ſatis dictum eſt, ad Notas veniamus. In quibus hoc vellemus curatum eſſe, ut ne notæ plane inanes & ſupervacaneæ repeterentur. Scimus, hoc deſiderari a doctis quibusdam Viris, ut eruditorum notæ integræ potius, quam excerptæ pro cujusque arbitrio, exhibeantur; ſed id non pertinet eo, ut eadem res, leviſſima inprimis, ter quaterve ponatur, & pretium inde libri augeatur, ut hic factum eſt. *Tom. I pag. 629* in *Tyranno*, ad verbum ἄραρεν, quinque notæ ſunt, omnes ſane ſupervacuæ, eædemque idem omnes dicentes. *Pag. 724* ad ὃ Φροντὶς Ιπποκλείδῃ item quinque notæ. Sufficiebant Notæ *Solani* & *Geſneri*. *Pag. 768* de proverbio ἐπὶ ῥιπὸς τὸν Αιγαῖον ſex Notæ inutiles. Idque fit pluribus locis, inprimis ubi locus aliquis ex *Homero* in contextu eſt, quem omnes interpretes indicant, nil præterea agunt. Eſt etiam, ubi per negligentiam inutilis *Bourdelotii* nota bis poſita eſt, *Tom. I pag. 706*. Omnino ſunt notulæ quædam, inprimis *Brodæi*, ita pueriles, ut talem editionem, non ſane tironibus comparatam, haud deceant. Sed dicendum eſt paulo diligentius de notis *Solani*, *Hemſterhuſii*, *Geſneri*, & *Reizii*, Virorum Clariſſimorum.

A. 1720, cum *Hemſterhuſius*, ut ante dictum eſt, animum ad curandam *Luciani* editionem adjiceret, multos jam annos eundem lapidem volverat *Moſes du Soul*, ſeu, ut ſe ipſe vocat, *Solanus*, Britannus, Vir Græce doctiſſimus, ante hos undecim annos mortuus, qui etiam ſpecimen A. 1708 edidit (vid. *Tom. I pag. 820*). Ab eo illuſtratum emendatumque

Luciani exemplum, verſione etiam caſtigata, acceperunt illo ipſo anno, tribus autem poſt, additamenta quædam, bibliopolæ *Wetſtenii;* a quibus primo *Hemſterhuſius*, deinde *Reizius*, accepere, ut inde, quæ eſſent *Luciani* emendandi illuſtrandique, depromerent. Itaque fecerunt, & notas illius per totum opus digeſſerunt. Sunt autem *Solani* notæ, breves quidem, ſed elegantes, plurima doctrina refertæ, & quæ magnam diligentiam in comparandis MStis & editis Codicibus prodant, e quibus, non pigeat, quædam ſpecimina afferre. Ac, ne commemoremus, quæ loca ille e MStis & editionibus antiquis reſtituit, in quibus diligentia magis, quam ingenium, his rebus ſubactum, & doctrina, cernitur, quasdam modo de emendationibus ejus excerpemus, quæ inprimis ſe probant. Talis eſt ea, qua in *Nigrino pag. 39* pro *μετὰ* reponendum cenſet *μέγα*: *τί δὲ τὸ μέγα τȣτό ἐςιν, ἐφ᾽ ὅτῳ καὶ κομᾷς*, quam etiam *Hemſterhuſius* recte, quamvis repugnantibus MStis & editis libris, recepit: porro, quam *Tom. I pag. 820* in *Hermotimo* attulit. Ibi vulgo ſic legitur: *ὁμοίως γὰρ ἔξω τῆς ὁδȣ ἐσμὲν, καὶ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ὅτε παρὰ τὴν θύραν ἔξω ἑςὼς, καὶ ὁ πόῤῥω.* Abſurdum ſane eſſe, recte judicavit *Solanus*, qui *foribus adſtet*, dici *extra viam* eſſe. Itaque reponendum cenſuit: *ἔξω τȣ ȣδȣ ἐςὶν*, *extra limen eſt*, qui modus loquendi, etſi poeticus, tamen uſitatus eſt *Luciano*, & in *Merced. cond. Cap. 23*, *Apol. Merc. cond. Cap. 5*, aliisque locis, reperitur. Eam emendationem cum in eo, quo diximus, *Specimine* legiſſet *Clericus*, propoſuit probavitque ad *Menandr. pag. 250*, eaque ita arriſit *Reizio*, ut in contextum receperit, & ad eam verſionem *Geſneri* refinxerit. Similis huic eſt, ſed quæ facilius alicui in mentem veniat, atque adeo *Jenſio Geſneroque* communis, cum in *Tyrannic. Tom. II pag. 142* pro vulgato *ζῶντι* legit *ζῶν ἔτι*, quod contextus neceſſario requirit, recteque a *Reizio* in contextum receptum eſt. Item *pag. 124 Ver. Hiſt. II*, ubi *Rhadamantus*, *Luciano* de reditu ſuo in patriam vaticinans, ait: *τότε δὴ ἀφίξῃ ἐς τὴν μεγάλην ἤπειρον τὴν ἐναντίαν τῇ ὑφ᾽ ἡμῶν κατοικȣμένῃ.* Recte judicavit *Solanus*, cum eoque *Geſnerus*, legendum *ὑμῶν*, recteque in textum recepit *Reizius*. Item *pag. 137 ibid.*

137 ibid. ἡμᾶς ὑπεδέχετο πέλαγός τε προσηνὲς καὶ νῆσος ἐ μεγάλη, ἐυπρεσίτως συνοικεμένη. *Solanus* hic in exemplo ſuo recte reſcripſerat: ἐυπρόσιτος. Similiter *Geſnerus* legendum cenſuit, & id in verſione expreſſit. *Reizius* tamen non auſus recipere, quod in vulgata omnes libri conſentiant; quaſi non etiam in ſuperioribus locis ita ſit, ubi emendationes tamen recepit. Ceterum ſolet hoc facere *Reizius*, ut de emendationibus, *Solano* & *Geſnero* communibus, quæ ſunt permultæ, eas *Solano* tribuat: quod non alia cauſa videtur factum, quam quia illi prius in mentem venere; niſi forte, quod *Geſnerus* Germanus eſt. Ceterum non videtur hoc *Solano* datum fuiſſe, ut in notis ſcribendis modum delectumque ſervaret. Nam ſæpe res valde obvias illuſtrat, ut qui etiam de Pœcile Athenienſi notam habet *Tom. I pag. 58*, &, quoties nomen hominis obſcuri, de quo nemo quidquam ſcire cupiat, occurrit, addit: *De hoc nihil inveni.* Sed id genus notarum forte condonandum Viro Doctiſſimo videtur, quoniam ille fortaſſe juvenis quædam, ut ſit, ad marginem ſcripſit, quæ ipſe non editurus erat, ſi ipſi datum fuiſſet, *Lucianum* edere. Eſt etiam, ubi præter cauſam tentat *Lucianum*; unde etiam *Hemſterhuſius* haud paucis locis ab ejus ſententia diſcedit: cujus rei exemplum eſſe poteſt hoc, quod *T. II pag. 133 Ver. Hiſt. Lib. II* pro ἐπεὶ δ' ἀπεκρύψαμεν αὐτὲς, ſuſpicatur: ἀπεκρέσαμεν αὐτὲς, cum vulgata longe ſit elegantior: *cum navigando ex conſpectu eorum abiſſemus*, comparanda cum illo *Callimachi* in *Epigr. 2*: ἥλιον ἐν λέσχῃ κατεδύσαμεν, & *Virgiliano: cantando condere ſoles. Tom. I pag. 663* in *Merced. cond.* locutus *Lucianus* de invenuſto amatore, cui amata ſemper pollicetur, nunquam ſui copiam facit, donec utrumque ſenectus opprimat, ut nec amare, nec amari, poſſint, addit: πέπρακται δ' ἐν αὐτοῖς ἐδὲν ἐν ἅπαντι βίῳ πέρα τῆς ἐλπίδος. Legendum cenſet *Solanus*: Παρὰ τῆς ἐλπίδος. Id multis probare ſtudet *Reizius*. Nam πέρα τῆς ἐλπίδος, ait, eſſe, *adeptos, quod ſperaſſent, nil ultra:* (mirum! quidnam ultra ſperata & optata aliquis petat?) *Lucianum* autem dicere voluiſſe, *nil, præter ſpem, adeptos.* Dicere ſane hoc *Lucianus* voluit: ſed hoc ipſum eſt ἐδὲν πέρα τῆς ἐλπίδος, idque

eleganter

Digitized by Google

eleganter ita exprimitur. Sic Latini dicunt *ultra verba*, aut *minas, nil facere.* Παρὰ τῆς ἐλπίδος ſunt, quæ, non ſperata, tamen eveniunt. Sed in hoc ſenſu παρὰ requirit accuſativum, ut apud D. *Paul. ad Rom. IV, 18*, quo uno tota illa conjectura evertitur, quodque is, qui ubique pueriles Grammaticorum regulas inculcat, non debebat ignorare, nec ignoraſſet, ſi legiſſet notam *Hemſterhuſii* ad *Nigrin. Tom. I pag. 72*, ubi recte pro παρὰ τὴν τελευτὴν, *in morte*, reponi jubet πέρα τῆς τελευτῆς, *ultra mortem.* Interdum etiam nobis viſus eſt *Solanus* nimis argutari in interpretando. Ejus rei exemplum hoc occurrit, quod in *Piſcatore Tom. I pag. 571*, ubi, capto *Luciano*, *Socrates* dicit ceteris Philoſophis, *Luciani* maledicentiam ulturis: Ποικίλον τινὰ επινοῶμεν θάνατον κατ' αὐτȣ̃—καθ' ἕκαϛον ἑπτάκις γȣ̃ν δίκαιός ἐϛιν ἡμῖν ἀπολωλέναι. Hic hæret *Solanus* in illo ἑπτάκις, propterea, quod ſex tantum Philoſophi nominentur; ſi quis autem *Socratem* addat ipſum, & *Ariſtippum*, octo efficiantur: neutri aptum eſſe ἑπτάκις. Vere hoc eſt argutari. Potuitne vir talis ignorare, modum iſtum loquendi intelligi de graviſſimo ſupplicio ac morte, ut Latinorum illud *bis mori*, & *mille mortes*, apud *Petronium*, ni fallimur?

De *Hemſterhuſii*, Viri Clariſſ. Notis, vix eſſe videtur, ut multa dicamus. Notæ ſunt dudum doctiſſimæ ejus ad Selectos Dialogos animadverſiones, nunc valde auctæ, ad alioſque Autores, e quibus facile quiſque, quales eæ ſint, quas in hac *Luciani* editione reperimus, divinabit. Ceterum in his Notis maluit ille, ut ait, ingenio ſuo nonnihil indulgere, quam multo faciliorem & nimis jejunam brevitatem conſectari. Itaque interdum voces quaſdam & formas loquendi uberius explicavit, quam ratio notarum poſtulat, aut patitur, aliis ſimul ſcriptoribus, ubi res tulit, vel luce, vel medela, allata. In quibus præter *Heſychium* inprimis eſt *Philoſtratus*, cujus etiam noviſſimum interpretem, *Olearium*, multis locis recte caſtigat, paulo tamen acerbius interdum, quam vellemus. Jam ſunt iſta quidem Lexicis, aut Obſervationibus miſcellaneis, aptiora, ſed, quia magna parte exquiſita ſunt, feramus, immo grato animo accipiamus. Neque vero dubitamus, quin & libenter

ter

Digitized by Google

ter & cum fructu lecturi ſint omnes, quæ a Viro doctiſſimo de ſingulis verbis quibusdam & modis loquendi diſſeruntur, ut *Tom. I pag. 33* de verbis *προελθεῖν, προέλευσις, πρόοδος, πρόσοδος*, *pag. 36* de *πιτυοκάμπτης*, *pag. 62* *ἐπευνίζειν*, *pag. 63* *ἐπιτειχίζειν*, *pag. 80, 81*, *διατιθέναι*, *pag. 83* *καταίρειν*, *pag. 85* *καθυφεῖναι*, *pag. 101* *ἀπολαύειν*, *pag. 108* *ὑπέραντλος*, *pag. 167* de nota e Pſephiſmatibus apud *Demoſthenem* formula: *τραγῳδοῖς καινοῖς*, & *pag. 171* *ὅ, τι περ ὄφελος*, *pag. 345* de verbo *ἐπελπίζειν*, *pag. 349* de uſu participii *φέρων*, *pag. 351* de verbo *ἀποσμύχειν*, *pag. 367* *βρενθύεσθαι*, *pag. 452* *ἐπιδαψιλεύειν*, *pag. 460* *ἀποδεῖξαι*, aliisque. Quibus ex diſputatiunculis non ſolum Lexica locupletari & emendari, infinita Autorum loca rectius intelligi, interpretumque peccata animadverti, poterunt, ſed etiam ſpecimen capi a ſtudioſis Græcarum literarum, varias ejusdem verbi ſignificationes digerendi, a communique ſtirpe, veluti legitima ſucceſſione, ducendi, tum ejus uſum & quaſi tempora diſtinguendi. Et, quoniam veremur, ne hoc Opus, propter pretii magnitudinem, ad paucos, in his quidem terris, perveniat, non ingratam rem nos ſperamus facturos, ſi vel unum exemplum, ne nimis longi ſimus, proponamus. Id e *pag. 367 ſeq.* ſumtum erit, ubi exquiſite, de verbo *βρενθύεσθαι*, differitur. Id verbum raro veteres uſurparunt, plebejum quippe; recentiores frequentius, quibus elegans & eruditum videbatur, verba antiqua, rara, & ſcenæ olim condonata, eruere, & eis ſcripta ſua, veluti gemmulis, exornare: quo ingenio *Libanium* fuiſſe, eleganter deſcribit *Eunapius pag. 134* ed. *Colon.* ſecus autem ſenſit, & fecit, *Apollonius Tyanenſis*, ut autor eſt *Philoſtratus pag. 21* ed. *Lipſ.* Id verbum autem, quam vim habeat, facilius exemplis declares, quam, unde ducatur, aperias. Grammatici repetunt a *βρενθίῳ*, ſeu *βρενθείῳ*, unguenti Lydii genere æſtimatiſſimo. *Pollux VI, 104.* Id ſine dubio, ut alia unguenta, nomen traxit a radicibus, unde fieret. Cypriis certe *βρένθις*, vel *βρένθιξ*, erat *θρίδαξ*, autore *Nicandro* apud *Athenæum pag. 69*, & *Heſychio*, qui & *βρενθικὰ* commemorat, radices, quæ mulierum genas rubro colore inficiant. *Etymologus* habet *βρενθία*, velut diminutum e *βρένθος*,

θος, quod verbum ipſe affert *pag. 230: βρένθος, βρένθειον ἐςι δὲ εἶδος πολυτελῶς μύρȣ.* Qualis autem fuerit βρένθος, haud facile eſt definire. Sed, hunc eſſe fontem verbi βρενθύεσθαι, haud concedit Vir Cl. quod & vera interpretandi lex, tum contorta ſignificationis explanatio, repugnat, quaſi nempe βρενθύεσθαι dicantur ſuperbi, quod hi libenter unguentis utantur, ut habet *Helladius* apud *Photium pag. 870*, & ex eo *Etymologus pag. 212*. Ipſi autem βρένθος primario ſignificare videtur *tumorem*, ὄγκον. Certe apud *Athenæum pag. 611* eſt διὰ τὸν βρένθον ὑμῶν τὸν πολὺν, *propter magnitudinem ſuperbiæ veſtræ*, qui illud verbum, pro more ſuo, ex angulo aliquo veteris ſcriptoris erutum uſurpavit. *Euſtathius* etiam ad *Il. Θ'. pag. 691: τὸ βρένθος ἐπὶ ὑπερηφανίας παρὰ τῷ* Κωμικῷ - - - *ἐξ ὧν ῥῆμα τὸ βρενθύεσθαι, ἤγȣν κατατρυφᾷν ἀλαζονικῶς.* Jam Grammatici variis modis, quos Vir Clariſſ. omnes affert, interpretantur, ſed nullus eſt, qui non ex illa primaria ſignificatione repeti & explicari poſſit; neque negandum eſt, eam diverſitatem ſtructuræ in verbo βρενθύεσθαι obſervari, ut, quamvis ii modi inter ſe ſatis magno diſcrimine differant, tamen eos, pro indole ſententiæ & contextus, omnes admittat. Non una vice verbum hoc uſurpat *Ariſtophanes*, cujus notiſſimus locus eſt *Nub. v. 361* de *Socrate: ὅτι βρενθύει ἐν ταῖσιν ὁδοῖς*, ad quem multi ſcriptores alludunt. Ibi Scholiaſtæ interpretantur, *ἀποσεμνύνεις σεαυτὸν ἐν τῷ σχήματι*, ut appareat, *Ariſtophanem* voluiſſe ſpeciem hominis arrogantis exprimere. Paulo aliter ſcarabæus in *Pace v. 26*: ὑπὸ φρονήματος βρενθύεται τε καὶ φαγεῖν ȣ̓κ ἀξιοῖ. Scholiaſtæ: *μέγα φρονεῖ, magnificum ſe facit, multumque ſibi arrogat.* In *Lyſiſtrata v. 887* de uxore moroſa dicitur, quæ maritum faſtidit, & ſuperbe tractat, ἃ *δυσκολαίνει πρὸς ἐμὲ καὶ βρενθύεται*, ſimiliterque *Libanius Decl. VII pag. 320, Orat. XV pag. 437.* Sæpe eſt etiam *iracunde indignari, ipſoque vultu & oris habitu indignationem profiteri. Lucianus Merced. cond. Cap. 37: ἅπαντες δ' ȣ̓ν ἀπαλλάττονται λαβόντες, ἔτι καὶ βρενθυόμενοι, ὅτι μὴ πλείω ἔδωκας.* Sic eſt etiam apud *Athenæum IX pag. 383, Ælianum de Animal. V, 36.* Singularius formulam loquendi concinnavit *Lucianus* in *Tim.*

Digitized by Google

in *Tim. Cap. 54*: βρενθυόμενός τι πρὸς αὐτὸν, *vultu ſevero meditabundum incedere*. Magis eſt vulgatum, ut ἐπὶ adſciſcat, *Athenæo XIV pag. 625*, *Themiſtio Or. XXIII pag. 291*, *Or. XXIX pag. 346*; rarioris uſus eſt illud *Plutarcho pro nobilitate* §. 8: πότερον ἐκεῖνος τοσοῦτον πρεσβεύει ἐκεῖνος τοσοῦτον πεπηλάκισεν τὴν εὐγένειαν, ὅσον σὺ βρενθύει, & *Zachar. Scholaſtico de Opif. M.* init.: καὶ νῦν βρενθυόμενος εἶναι σοφός. Ex his ſimul intelligitur, parce ſcriptores priſcos, creberrime recentiores, uſos eſſe. Sed inprimis frequentat *Theodoretus*. Apud *Agathiam* quoque ſæpius occurrit, quam notatum eſt a *Suida*. Ceterum ex his locis etiam, ut ex notis *Hemſterhuſianis* in univerſum elucet, infinitæ propemodum lectionis copia. Neque vero pœnitebit quemquam legiſſe, quæ Vir Clariſſ. recondita & exquiſita *pag. 281* de Διοσκούροις, & *pag. 330* de *Hecates cœna*, propoſuit; quæ huc transferre longum foret. Quos autem maxime κρίσις juvat in emendando conſtituendoque textu, hi quoque reperient in his notis non pauca, quibus delectentur. Nam, ut pauca afferamus, capitalis ſane emendatio eſt *Dial. Mort. I*, cum pro πάντα μία ἡμῖν κόνις φασὶ, κρανία γυμνὰ τοῦ κάλλους, legere jubet πάντα μία Μύκονος. Nam primo, πάντα μία ἡμῖν κόνις, etſi *Eraſmus* & *Scaliger* in proverbia retulere, tamen proverbii ſpeciem & charactera non habet. Deinde quorſum illud ἡμῖν? Neque ſatis aptum μία κόνις. Satis erat πάντα κόνις, ut in *Anthol. I, 13, 14*: πάντα γέλως, καὶ πάντα κόνις, καὶ πάντα τὸ μηδέν. Nec denique ſatis conveniunt μία κόνις & κρανία γ. τ. κ. Hæc omnia tolluntur laudata illa emendatione. Nam illud πάντα μία Μύκονος eſt proverbium, celebratum apud veteres, & nota poteſtate de rebus diverſi generis, quæ ſine ullo ordine & diſcrimine in eundem locum & conditionem coguntur, apud *Plutarchum Symp. pag. 616*, *Clementem Alex. Strom. I pag. 355*, *Themiſtium Or. XXI*, &c. Par huic emendationi eſt altera *Dial. Mort. 20*, ubi in vulgata ſic *Menippus*: οὐκοῦν ἀλλὰ προσπτύξομαί γε πάντως ἀνδρογύνῳ ὄντι, pro quo legendum cenſet προσπτύσομαι. Sed hæc jam olim propoſita eſt, nunc pluribus confirmata. Illam quoque facile elegantiores probent, quæ eſt ad *Prometh. Cap. 3 pag. 27*. *Lucianus*

 ait:

ait: ἐμοὶ δὲ ȣ̓ πάνυ ἱκανὸν, εἰ καινοποιεῖν δοκοίην· μηδὲ ἔχοι τις λέγειν ἀρχαιότερόν τι τȣ̃ πλάσματος, ȣ̓ τȣ̃το ἀπόγονόν ἐςιν &c. Eſt ſane fatendum, poſſe illud ἀρχαιότερον defendi & explicari. Sed Vir Clariſſ. putat, neceſſario hic ſcripſiſſe *Lucianum* ἀρχέτυπον, vocem in hac re propriam, & hoc ipſo loco paulo ante uſurpatam: ἀλλὰ τὸ καινȣργὸν τȣ̃το ἐπαινῶν, καὶ μὴ πρὸς ἄλλο τι ἀρχέτυπον μεμιμημένον, tum alibi *Imagin.* §. *15, 17.* Adde, verbum πλάσμα elegantius longe ἀρχετύπῳ, quam ἀρχαιοτέρῳ, jungi, & neceſſario ἀρχέτυπον requirere. Atque tales emendationes, in quibus elegans judicium, & ingenium multa & exquiſita lectione ſubactum, tum modeſtia quædam, cernitur, pluribus locis, ſi ex hac parte diligentius inſpicere Virum velis, (dignus autem eſt, quem inſpiciant, qui in hoc genere proficere cupiunt,) reperias, v. g. *pag. 44, 52, 55, 62, 78, 83, 89, 95, 314, 390,* &c. Ceterum, cum *Lucianus* abſolutus in publicum proditurus erat, Vir Clariſſ. iterum excuſſit, quæ ante aliquot annos ſcripta erant, & quædam, inprimis admonitu *Geſneri,* cujus doctrinam & acumen mirifice extollit, vel emendavit, vel addidit. *Tom. I pag. 373 b.* ſpem videtur facere *Thomæ Magiſtri* edendi. In quo merito monendus eſt illud ipſum, quod *pag. 433 b.* ipſe *Dorvillium* monuit de *Anthologia*, ut, ſe tanto gratiore munere literarum amantes ſibi obſtricturum, putet, quo citius *Thomam Magiſtrum* debere deſierit.

Geſneri, Viri Clariſſ. notæ ſunt eæ quidem pleræque breves, ſed elegantes, doctæ, atque ejusmodi, ut virum lectione, cum aliorum Græcorum ſcriptorum, tum *Luciani* inprimis, tritum, in emendando pariter atque explicando egregie ingenioſum & felicem, probent. Atque, ut taceamus emendationes eas, quas habet cum *Solano* communes, quæ ſunt permultæ, ut jam antea exemplis indicavimus, easque, quæ ſunt a *Solano* e MStis etiam prolatæ, ex quibus inprimis felicitas & elegantia emendandi elucet, ut, cum v. c. *Tom. I* in *Reviviſc. Cap. 48* in verbis: τίς εἶ, ὦ βέλτιςε ἰχθύων; αὐων ȣ̓τός γε, reponi voluit κύων, quod in MSto invenit *Solanus,* & in textum intulit *Reizius*: item *Tom. II Quomodo hiſt. ſcrib. Cap. 42* extr. pro εὖ χρῆσθαι τοῖς ἐν πόλεσι, ἐν ποσὶ,

ποσὶ, ipſum quoque repertum a *Solano* in MSto *Golmanni*, rectèque receptum a *Reizio*: in *Toxari Cap. 1* pro καὶ τιμῶμεν ἀποθανόντας, καὶ τιμῶντες, quod etiam inventum eſt in *Collectaneis Gallæi*, &c. ut tales, inquam, mittamus, proferemus tantum, poſt capitalem illam, quam ſupra commemoravimus, quasdam ipſi proprias. In *Vitarum Auctione Cap. 6, Pythagoras*, de faba loquens, oſtendere inſtituit, eam τὸ πᾶν γονὴν eſſe. Nam, ſi viridi fabæ cuticula detrahatur, genitalium virilium figuram cerni, ſin cocta aliquot noctes in aura deponatur, fieri αἷμα. In hoc verbo dubitatio mota *Geſnero* eſt. Nam *Porphyrius Vit. Pyth. Cap. 44*, ſi hoc fiat, dicit, fabam redolere ἀνθρώπινον φόνον: *Pſeudo-Origenes Philoſophum. pag. 42 ed. Wolf.* ἀνθρώπινον γόνον. Pugnantes hos duos facile ſit componere, ſi in *Porphyrio* legas γόνον pro φόνον. Sed φόνον videtur ſuadere *Luciani* αἷμα. Rurſus φόνῳ obeſt, quod ſanguis e cæde non aliter olet, quam ſanguis e pertuſa vena, aut e naribus; αἵματι autem, quod odorem aut nullum habet, aut non diſſimilem odori e ſanguine brutorum, cum ſemen contra odorem habere dicatur, *Lucianus* etiam ante dicat πᾶν γονὴν εἶναι. Poſſit itaque alicui in mentem venire, pro αἷμα eſſe legendum σπέρμα, aut ſaltem αἷμα de ſemine eſſe capiendum. Sed nihil Vir Clariſſ. definit. Nam forte *Luciano* de alia re ſermo eſt, de alia *Origeni* & *Porphyrio*, præſertim cum hi in ſole ponant fabam dentibus levigatam, *Lucianus* elixam in luna. Ceterum in contextu male, operarum errore, ante αἷμα interrogandi nota poſita eſt. In *Merced. cond. Cap. 8*: ἅτις ἡδονῇ χαίρει, καὶ ταύτην ἐξ ἅπαντος θεραπεύει. Hic *Geſnerus* reponendum cenſet θηρεύει, quod ſane & τῷ ἐξ ἅπαντος & ſequenti verbo μεθέξει, magis convenit. Sed tamen & *de ſcrib. hiſtoria Cap. 13* verbum θεραπεύειν hoc ſenſu, quanquam alia ſtructura, ponitur: Καὶ τὸ χρειῶδες, ὅ, τι ἂν ἐκ τῆς ἱςορίας ἐλπίσωσι, θεραπεύοντες, ut alia loca taceamus. In *Abdicato Cap. 13*: τὸν ἐφηθέντ' ἂν δικαίως, ἐφ' οἷς ἀδίκως ἐξεβέβλητο, μὴ μόνον οὐ μνησικακήσαντα &c. Manifeſtum eſt, ἐφηθέντα hic abſonum eſſe, hæſitque adeo *Solanus*, nec ſe expedire potuit. *Geſnerus* autem planiſſime reſtituit,

 legens:

legens: *μνηθέντα*, quæ emendatio ita manifeſte vera & neceſſaria eſt, ut haud dubie in contextum recipi debuerit. In *Alexandro Cap. 38*: *καὶ πρὸς μὲν τὰς ἐν τῇ Ιταλίᾳ, ταῦτα καὶ τοιαῦτα προσεμηχανᾶτο.* In articulo *τὰς* hæſit curator editionis *Baſilienſis ſec.* qui dedit *τοὺς*, e conjectura. *F. Guietus* intelligebat *πόλεις*, quod probare videtur *Reizius*. Sed ita res non expeditur. Nullæ enim *πόλεις* in ſuperioribus, ſed ſola Roma. Certum igitur eſt, de *Geſneri* judicio legendum eſſe *τά*. In *Lexiph. Cap. 11 Eudemus* quidam inquit: *καὶ τὰ μὲν πιττῶν, τάδε εὔων διετέλεσα.* Pro *πιττῶν* habent alii *πυττῶν*. Sed neque hoc quis facile explicet, neque illud ſatis aptum. Huic incommodo mederi tentat *Geſnerus*, legendo *πέσσων*, vel *πέττων, πέπτων*, ut hoc ſit *coquere*, alterum *aſſare*, pro quo quidam forte tum *τὸ εὔειν* dixerunt, riſi hoc loco propterea a *Luciano*. Ingenioſum etiam eſt, quod *ibid. Cap. 23* in his verbis: *μὴ μιμεῖσθαι τῶν ὀλίγον πρὸ ἡμῶν γενομένων σοφιστῶν τὰ φαυλότατα, μηδὲ περιεσθίειν ἐκεῖνα—ἀλλὰ—καταπατεῖν*, legendum ſuſpicatur *περιέπειν, curare*, &c. pro *περιεσθίειν*. Duplex porro conjectura ab eo proponitur ad *Demonact. Cap. 11*: *μῖσος οὐ μεῖον τοῦ παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἐκτήσατο* &c. Prima, quæ eſt ei cum *Solano* communis, ut deleatur *τοῦ*, & *οὐ μεῖον μῖσος* ſit *odium non minus*, ſcilicet *ſuperiore admiratione*; altera & propria *Geſnero*, eaque haud dubie elegantior & veriſſima, ut omiſſum ſit nomen *Socratis*, cujus philoſophiæ & vitæ paulo ante *Cap. 5* æmulus *Demonax* dicitur fuiſſe. Nam ſtatim ſubjicit *Lucianus*: *Καὶ τινες ἐπ' αὐτὸν συνέστησαν Ἄνυτοι καὶ Μέλιτοι.* Sed in eodem *Demonacte* alia capitalis emendatio eſt ad *Cap. 48*: *ἕνα γοῦν ἰδὼν Κυνικὸν, τρίβωνα μὲν καὶ πήραν ἔχοντα, ἀντὶ δὲ τῆς βακτηρίας ὑπέρογκον κεκραγότα καὶ λέγοντα* &c. *Solanus* vidit, hunc locum laborare. Itaque volebat, pro *ἀντὶ* legi *ἄνευ*. Sed dictum *Demonactis*, quod ſequitur, ita explicari non magis poteſt. Certiſſimum autem eſt, e ſententia *Geſneri* legendum eſſe *ἀντὶ δὲ τῆς βακτηρίας ὕπερον, piſtillum*, quod etiam *τρίπηχυ* habet *Heſiodus Ἐργ. v. 423* (non *5.* ut expreſſum eſt,) & quod lignum ſimplex, longum, teres, capitatum,

capitatum, ſignificare poteſt. Illud ὕπερον aut in vulgatum ὑπέρογκον commutatum eſt, aut ab eo abſorptum. Illud autem verbum hoc loco deſiderari, dictum *Demonactis* docet, qui, cum illum Cynicum vidiſſet, eum dixit eſſe Ὑπερίδε μαθητήν. Itaque *Reizius*, V. C. hanc emendationem ſine dubitatione in textum recipere debebat. Sed, ut diximus, Vir doctus in hac parte parum conſtanter verſatus eſt. Plures his ſimiles afferre poſſemus, ſi ex omni Opere notatas narrare locus pateretur; ſed, ne nimis longi ſumus, eas quærendas relinquamus ſtudioſis, & ad *Reizianas* notas veniamus. In quibus hoc primo vehementer mirati ſumus, quod Vir doctus adeo multis puerilibus λεπτολογίαις hanc editionem oneravit & maculavit, easdemque adeo interdum ad nauſeam uſque repetiit, quaſi lectores habiturus eſſet tales, quales forte in ſchola Trajectina rudimentis Græcæ linguæ imbuit: deinde, quod notas ſcripſit de rebus & verbis iis, quæ etiam pueris nota ſunt, rebus contra obſcuris prætermiſſis, ut cum *Grævii* κυλλάραβιν σπείρειν recipit quidem in textum *Tom. I pag. 718*, ceterum non magis, quam *Grævius*, explicat, quomodo id intelligi debeat, & unde proverbium ductum ſit, quomodo proverbium factum: porro manifeſtos errores typographicos, non modo in textu, ſed etiam in notis ſuperiorum interpretum, non tollit, ſed relinquit, & de iis notas facit. Illud etiam obſervavimus, eum ex Obſervationibus *Elſneri* in Nov. Teſt. magnum numerum notularum petiiſſe. Nam, quoties *Elſnerus Lucianum* in illuſtrando aliquo verbo Nov. Teſt. aut Φράσει ad partes vocavit, toties ille ad illum *Luciani* locum notam facit, quamvis trita & obvia in re, ut cum *Tom. I pag. 749* de verbo ἀποδιδόναι monet ex *Elſnero*, dici de data mercede. Quædam etiam notæ manifeſte ſunt diverſis temporibus ſcriptæ & repugnantes. Sed, ne injuriam facere videamur, exempla proferemus ex uno *Tomo II*, ut lectores ipſi judicare poſſint. Primi generis quidem *pag. 71* eſt nota de accentu dictionis encliticæ, *pag. 80* longa nota de augmento plusquamperfecti, eaque res pluribus locis inculcata, ut *pag. 486, 499*, laudato ſemper *Jungermanno* ad *Longum*, cum jam breviter, ut decebat,

de

de eo dixiſſet *Hemſterhuſius* ad *Tom. I pag. 258*: *pag. 81* de ſpiritibus in αυτȣ, &c. & *pag. 134* in ἀδρὸς: *pag. 347*: κᾀν utrum cum jota, an ſine jota, ſcribendum: *pag. 460* ὄιει eſſe attice pro ὄιη: *pag. 488* de articulo numeri dualis: *pag. 507* utrum ἐκ ποδῶν, an ἐκποδῶν, ſcribendum: *pag. 508* αλλὰ apud *Lucianum* eſſe ſequente vocali rariſſime cum apoſtropho, & eſt tamen ſtatim *Cap. 3*: *pag. 509* de duobus participiis ſine copula longa nota, de eademque re etiam alibi dictum: *pag. 536* dici ἐκ παιδὸς & ἐκ παίδων, ſed hoc tamen uſitatius, Latinis utrumque æque frequenter: *pag. 537* longa nota, utrum ἐμπολεῖν, an ἐμπωλεῖν, ſcribendum, &c. Jam quis deſideret, hic illuſtrari ἐδὸν pro *ſecta*, καπηλέυειν, παῖδας γραφέων, genitivum participii pluralis pro imperativo, πρῶτα pro πρῶτον (*pag. 59*) longa nota, ἐλπίδα de rebus triſtibus *pag. 143*, ubi recte addit: *& jam nimius fui in vulgaribus*: τῳ pro τινι *pag. 148*: græciſmum ἔλαθε κατηγορῶν, *pag. 265*: de dativo pleonaſtico σοι *pag. 268*, &c. Cui porro non indigna videantur hæc: *Tom. I pag. 872* in nota *Bourdelotii* laudatur *Heliodorus* Egy. *Lib. II*: διεὶ δ' αμβωλιεργος &c. Omnes vident, hic duo eſſe peccata typographica. Ea, ecce, relinquit *Reizius*, & de iis notam facit. *Tom. II pag. 189* in nota ex *Jenſii*, V. C. *Lectionibus Lucianeis* ſcriptum erat προσφερότων & ἐφερότες, errore haud dubie operarum, ο pro ω poſito. Suſtulit ergo *Reizius*? Non, ſed notam ſat longam de eo addit, & *Jenſium* docet, quomodo ſcribendum fuerit. *Pag. 266* vulgatæ habent ὁμιληκώς. Bonus corrector repoſuiſſet tacite ὡμιληκώς. Noſter autem primo illuſtrat verbi protritam ſignificationem, deinde, modeſtia quadam critica, ὁμιληκὼς in contextu relinquit. *Ibid.* in nota *Gravii* errore operarum καταυλόμενος expreſſum eſt, pro καταυλȣ́μενος. Errorem operarum eſſe, manifeſtum eſt ex eo, quod in iis locis Autores, qui laudantur, habent καταυλȣ́μενος, deinde, quod *Graviana* editio ſic habet in contextu. *Reizius* autem hunc errorem non emendavit, ſed notam poſuit, in qua miratur, cur *Grævius* ſic ſcripſerit, & hanc ſcripturam refutat. Mirabile eſt etiam illud, quod *Tom. I pag. 803* ad πλῆθος Δαναϊδῶν ſcribit. *Apud alios*, inquit, *ſcribitur*

tur Δαναΐδων. *At Edd. Vett. habent* Δαναϊδῶν: *recte, ſi ab recto* Δαναΐδης *formetur, quod tum communis generis credendum; id quod tamen vix mihi perſuadeo.* Immo vero, quod eſt contra certiſſimas regulas grammaticas. *Rectius cum Suida* Δαναΐδων *ſcribendum exiſtimo.* Bene. Quid ergo? *Interim, conſtantem Vett. Edd. lectionem expreſſiſſe, fraudi mihi non eſt.* Immo eſt. Scribendum erat Δαναΐδων, & tota hæc nota omittenda. Quid enim futurum eſt, ſi tam manifeſta peccata typographorum non modo in textu Autorum relinquentur, ſed etiam notæ tam longæ de iis addentur? Hoc ſi faciendum eſt, aliquando, qui poſt *Reizium Lucianum* edet, largam in hac editione notarum talium materiem reperiet, ut ſupra indicavimus. Jam, ſi quis notas videre cupit diverſis temporibus ſcriptas, & ſibi repugnantes, videat, quæ *Tom. I pag. 748* de plurali πλέτοι, *Tom. II pag. 528* de regimine præpoſitionis ἐπὶ, dicuntur, ut alias taceamus. Non ægre feret, hæc ſibi dici, Vir doctiſſimus, & exempla ſua, quæ in *Jenſium Græviumque* edidit, æquo animo patietur. In quibus etiam eſt hoc, quod *Tom. II pag. 109* tragœdias facit in eo, quod *Grævius* pro κατηγορεῖτο ſcribere juſſit ἐκατηγορεῖτο. Ceterum illud libenter fatemur, in notis ejus etiam multas eſſe bonas & lectu dignas, quibus vel emendatur, vel illuſtratur, Autor. Si Vir doctus maluiſſet ſcribere bonas, quam multas, & ſibi, & lectoribus, & *Luciano*, melius conſuluiſſet. *Tom. I* in *Alex. Cap. 20 Lucianus* dicit, *Alexandrum* libellos conſulentium obſignatos reddidiſſe, & reſponſionem ὑπογεγραμμένην. Hanc lectionem defendit contra alteram ἐπιγεγραμμένην, natam ex eo, quod ex ſequentibus appareat, non ſubſcriptam intus, ſed inſcriptam extrinſecus fuiſſe, oſtenditque, ὑπογράφεσθαι reſpondere τῷ ὑπολαβεῖν. Itaque etiam in verſione *Geſneri*, quæ vertit: *ſubſcribere*, addidit *inſcribere*. Sed vellemus primo, Vir doctus attuliſſet exemplum verbi ſic uſurpati; deinde ei repugnant verba in *Cap. 20*: ἀνεγίγνωσκέ τε τὰς ἐρωτήσεις ἑκάστας, καὶ τὰ δοκοῦντα πρὸς αὐτὰς ἀπεκρίνατο, εἶτα κατειλήσας αὖθις &c. ubi manifeſte reſponſum medium facit inter libellos ſolutos & iterum obſignatos. Et fuit res hoc magis

miraculoſa & divinæ ſimilis, reſponſa ſubſcripta eſſe, libello non ſoluto; cujus generis exempla etiam alia ſunt apud *Dalenium* de Oraculis. Contra recte *ibid. Cap. 25* μολυβδαίνας adverſus *Solanum*, legere jubentem μολυβδίνας, defendit, & *Salt. 26* recte pro τρίτη reponit τρίτης, quod ſequentia σικιννίδος προσλαμβανομένης neceſſario requirunt: σ abſorpſit initialis τῆς σικιννίδος: idque haud paulo melius eſt *Geſneriano* τρίτον. Recte porro *ibid. 52* pro vulgato νηῶν recepit, de *Leopardi* conjectura, νέων. Probanda etiam, quæ *Imag. 13* dicit, ut oſtendat, παραδυόμενος eſſe præferendum alteri lectioni, a *Geſnero* defenſæ, παραβυόμενος: & ejus generis multa ſunt alia, quæ, ne nimis longi ſimus, prætereunda ſunt. Ceterum inprimis in hac editione deſideramus *Indicem verborum*, inprimis cum *Hemſterhuſius* & ipſe *Reizius* lectores interdum ad eum amandent. Vid. *Tom. I pag. 87, 98, 133, Tom. II pag. 266.* Sed illud etiam dicendum eſt, non eſſe iſtam culpam *Reizii*, qui *Lexicon Lucianeum* diligentiſſime confectum habuit; ſed nimium ille arbitrii *Wetſteniani* fuit. Bibliopola noluit adjicere, ne magnitudo & pretium libri nimis augeretur, quod vel ſic tantum eſt, ut facile eos, quibus non ſatis res ampla domi eſt, deterreat. Erit fortaſſe, qui, boni publici cauſa, *Lucianum* & emendatiorem, & notis inutilibus minus laborantem, & Indicibus neceſſariis inſtructum, dabit.

GRAMMATICA LINGUÆ SYRIACÆ INſtitutio, Autore ANTONIO ZANOLINI, J. U. D. & in Seminario Patavino Linguarum Orientalium Lectore. Ad uſum ejusdem Seminarii.

Patavii, typis Seminarii, apud Joannem Manfrè, 1742, 8. Plag. 12.

Quanto iniquius ætate noſtra agi videtur cum nobiliſſimis priſci Orientis literis, quarum pretium uſusque multiplex, in diſciplinis præſertim ſanctioribus, a pauciſſimis pro dignitate expenditur, tanto majori laudis ornamento condecorandi ſunt, quotquot omni virium contentione pro iisdem, a communi

communi contemtu vindicandis, annituntur, politiſſimis ingenii monumentis in lucem prolatis. Quam quidem laudem non poſſumus non omni jure conferre in Autorem doctiſſimum libelli præſentis, cui nihil deeſſe intelleximus, quo literaturæ Syriacæ cupidis omni ex parte ſatisfieri, pleniorque illius cognitio facili expeditaque via inſtillari, poſſit. Recte conqueritur Vir Clariſſ. in Præfatione de exiguo numero eorum, qui ad tractandas ſerio Eoas literas animum applicent, nec minus inſcite ignorantiam linguarum, velut multorum, eorumque graviſſimorum, errorum matrem, fontemque veriſſimum, conſiderent, ex quo etiam profluxerit lapſus eorum, qui *Act. VIII, 27*, ex *Regina Candace* ſatis imperite *regnum* aliquod, *Candaciæ* nomine ſalutatum, exſculpſerint. Juſtis extollit laudibus Romanorum Pontifices, cum Conciliis, quorum conſilio in Academiis quibuslibet doctores linguarum conſtituti. Removet etiam quorundam objectionem, ab eruditione orientali, fere omni, temporibus noſtris in Latinum ſermonem translata, arceſſitam, cui vim idiotiſmorum orientalium, ſermonis Latini genio minus commode exprimendam, opponit. Præterea & autoritate *Hieronymi ad Pammachium*, itemque *Chryſoſtomi Homil. 17* in *Matthæum*, ſuæ præſidium ſententiæ affert. Conficit ex antea diſputatis, dari omnino neceſſitatem ſtudii linguarum, acriori induſtria excolendi, ad cujus faciliorem tractationem ipſe hunc librum in uſum juventutis, ſibi commiſſæ, divulgavit, quo tamen ſimul commune commodum haud parum promovit. Eadem in Præfatione de Grammatica Syriaca, a Patriarcha Antiocheno e monte Libano, *Joſepho Acurenſi*, confecta, & juſſu Cardinalium Congregationis de propaganda fide A. 1647 typis exſcripta, haud incongrue judicat, eam ſolum a Syris, quorum in ſermone tota fuerit conſcripta, non a Chriſtianis, converti in uſus poſſe. Venitur jam ad librum ipſum, *XLIV Capita* complexum, quorum omnium ſummam exhiberemus, niſi, quemvis lectorum facile ſubodoraturum, prævideremus, quæ in ejusmodi grammaticis inſtitutionibus tradenda ſint atque expedienda. Satius itaque erit, ſi aliquot tantum obſervationes ſelectiores, ſubinde inſperſas, de ingenii

Digitized by Google

Autoris elegantia ſpectatiſſimum teſtimonium exhibentes, decerpamus.
Pag. 1. Non improbanda eſt querela, quam in fronte libri præmittit Doctiſſ. *Zanolini*, multa ſermonis Syriaci characteribus Hebraicis ſæpenumero, ob defectum typorum, exſcribi, ex qua tamen linguarum confuſione uno plura dimanare incommoda, eidem prorſus largimur.
5. Cum Syri, æque atque Hebræi, numeros etiam literarum ſignis exprimant, dignum notatu judicat Autor, in eo ab Hebræis diſcedere Syros, quod numerum 15 non, ut illi, per ܝܗ ſcribant, ſed per ܛܘ, eamque ſcriptionem ab ignorata ſuperſtitione nominis יהוה, velut שם המפורש, arceſſit.
9. Obſervatum etiam a nonnullis meminit, ܒ Syrorum, cum ſine Kuſchoi ſemper inveniatur, ubique ut φ Græcorum eſſe efferendum, id quod etiam de ב Hebræorum a *Jo. Druſio* obſervatum fuerit. Cui tamen obſervationi ſua vix conſtabit integritas, ſi animadvertatur, & literam ܒ Syrorum, & ב Hebræorum, innumeris in locis Kuſchoiatam ac Dageſchatam reperiri. Kuſchoi ipſum a quibusdam pro Dageſch forti haberi, indicat, ad eamque claſſem *Buxtorfium*, *Waſerum*, *Maſium*, refert, a quibus tamen alii diſceſſionem faciant, pro Dageſch leni pugnantes, ut *Ludovicum de Dieu* & *Hottingerum* ſenſiſſe conſtat. Noſter, in hac dijudicanda controverſia, partibus ſe adjungit *Leusdeni*, & Kuſchoi Syrorum, qua pronuntiationem antiquam, pro Dageſch forti haberi jubet, qua recentiorem vero, pro Dageſch leni.
10. Antiquos Syros Kuſchoi vere legiſſe, & ad modum Dageſch fortis pronuntiaſſe, ex vocibus ܪܒܝ & ܐܒܐ declarat, quæ in tabulis Novi Fœderis Ῥαββὶ & Ἀββὰ, vel Ἀββᾶ, exprimuntur.
11. 12. Erudita ſunt, quæ de Pſalmis, ab *Erpenio* editis, politiſſimus *Zanolini* adduxit. Edidit illos *Erpenius* ex antiquiſſimis Codicibus MStis, cum adjuncta verſione Latina, A. C. 1625. Uſus eſt Codice MSto duplici, ex Oriente aſportato, quorum alterum inde attulit Clariſſ. *Jo. Borelius*, alterum ex Oriente nactus eſt ipſe *Erpenius*. A vocalibus abſtinuit, ut eo accuratius exhiberet typum exemplaris, manu exarati. Cum autem intelligeret, dari diſſenſionem verſuum Syriacorum cum

inter-

interpretatione vulgata, hujus verſionis diſtinctiones ad marginem adjecit. Annotationes ſubjungere conſtituerat, ſed, morte præventus, exequi propoſitum non potuit. Defertur etiam Autor Clariſſ. ad eam controverſiam, quæ agitata fuit inter Grammaticos de terminationibus pronominum & verborum, Pag. 45.

ܝ & ܘ, utrum legendæ ſint, an in lectione plane prætereundæ, ſtatque a ſententia *Buxtorfii*, *Hottingeri*, *Waſeri*, qui, legendas eſſe, præcipiunt. Quinque fulcris hanc ſuam communivit ſententiam, quorum ultimum redit ad morem Syrorum antiquorum, a pronuntiatione haudquaquam abſtinentium, id quod ex vocibus *σαβαχθανὶ*, & *ταλιθακȣμι*, Doctiſſ. *Zanolini* conficit, quæ apud Syros in verſione ܫܒܩܬܢܝ & ܛܠܝܬܐ ܩܘܡܝ ſcribuntur. Qua tamen in re recte forſan diſtinxerit quis linguam duplicem, quarum una ſuperiori temporum memoria, altera ætate noſtra, uſu recepta inter Syros eſt, cum alia ſit lingua, quæ Syro-Chaldaica, alia, quæ Syra dictitatur, alia Hieroſolymitana, alia, quam Maroniticam, Comagenam, atque Antiochenam, nuncupamus. Priori, non poſteriori, convenire exempla adducta, largimur, quamobrem & pronuntiatio affixorum ſoli illi, non huic, debetur. At, recentiores Syros abſtinere a ſono terminationum, Syri ipſi clariſſimi, *Gabriel Sionita* & *Georg. Amira*, qui nobis Inſtitutiones linguæ Syræ grammaticas dederunt, declarant. Immota igitur adhuc ſtare videtur negativa ſententia, quam ex noſtris *Beveridgius*, *Ludov. de Dieu*, *Danzius*, *Opitius*, aliique, ſunt ingreſſi. Hæc uberiori Autoris Cel. meditationi relinquimus, qui eidem, ejusque laudatiſſimo inſtituto, toti favemus, fauſtosque ac fortunatos laborum ſingulorum ſucceſſus haud infucato amoris affectu comprecamur.

LEXICON SYRIACUM, AB ANTONIO ZANOLINI, J. U. D. in Seminario Patavino Linguarum Orientalium Profeſſore, collectum, voces omnes, quæ in Novi Teſtamenti translatione Syriaca inveniuntur, complectens. Accedit ejusdem Autoris Diſputatio de

 Lingua

Lingua Syriaca, Verſionibus Syriacis, & de Maronitis, quibus præcipue nunc lingua Syriaca in uſu eſt. Ad uſum ejusdem Seminarii.

Patavii, typis Seminarii, apud Joannem Manfrè, 1742, 4. Alph. 1 plag. 16½.

Quantam elegantiæ, induſtriæ, aliarumque, quæ virum doctum ornant, virtutum laudem in conficiendis Grammaticæ Syriacæ inſtitutionibus reportavit Clariſſimus *Zanolini*, tanta & præſens enitet labor, quem jam conſpectui eruditorum ſubjicimus. Compoſuerat Noſter ante decem annos Lexicon Hebraicum, cui nunc Syriacum ſubjungendum ſtatuit, ut habeat deinde Seminarium Patavinum, quo utriusque linguæ præceptis imbui felicius poſſit. Laudantur merita *Gregorii* Cardinalis *Barradici* pariter atque *Hieronymi* Cardinalis *Caſanatæ*, quorum curæ acceptum refert, quod, præter Hellados Latiique opes, Orientis etiam priſci doctrina in terras Patavinas fuerit translata. In Præfatione, præteriiſſe illa tempora, lætatur, quibus, Græcum aliquid noſſe, ſuſpectum fuerit habitum, Hebraice autem, prope hæreticum. Effert eos ex Pontificibus, quorum conſilio publici Linguarum Orientis Doctores, non ſolum Hebrææ & Chaldaicæ, ſed Syræ etiam atque Arabicæ, in Collegiis & Academiis conſtituti. In ipſo libro voces Novi Teſt. ſingulas comprehendi ſignificat, quibus & Latinam verſionem, & loca quædam, ubi illæ voces occurrunt, adjunxit. In fine ſubtexuit pericopas aliquot Syriacas, ex S. Codice & libris Syrorum decerptas, ne deſit juventuti, cujus in lectione atque analyſi exercere ſe poſſit. Adjectus eſt Index vocum Latinarum, in quas Syriacæ dictiones in Lexico transfunduntur, una cum alio, qui res exhibet, in præmiſſa Diſſertatione contentas. Hujus ut ſummam huc transferamus, dignitate argumenti permovemur. Inſcribitur Diſſertatio *de Lingua Syriaca, Verſionibus Syriacis, & Maronitis.* Syriæ vocabulo nomen Tyri, Syriæ Metropolis, צור originem dediſſe, Autor in principio docet. Linguam Syriacam uſu receptam eſſe

eſſe Maronitis, ſcribit, ab iisque in ſacris peragendis adhiberi, in tota fere Aſia & Africa a Chriſtianis eruditis intelligi, in Bſciarrai vero, atque oppido Heſron, itemque in tribus aliis vicis, a viris ac mulieribus in ſermone vulgari adhiberi. Tres linguæ Syriacæ dialectos conſtituit, Babylonicam, Hieroſolymitanam, atque Antiochenam, quæ & Comagena & Maronitica. Confert locum *Gregorii Abulpharagii* de tribus dialectis, Aramæa, Palæſtina, & Chaldaica Nabatæa. Utilitatem ſermonis Syriaci conſpicuam docet in interpretandis Evangeliis, & vocibus Syriacis, & Syriaſmis, refertis, præterea & in indagandis Hebrææ linguæ idiotiſmis, quorum receſſus felicius indagantur, ſi mater cum filia comparetur. Dignitatem linguæ hujus evincit ex uſu Chriſti, cujus ore ea conſecrata. Chaldaicam linguam a Syriaca non, ut linguam peculiarem, ſed ut dialectum, diſtare judicat, & ad verba tum *Ludovici de Dieu*, tum *Joſephi Scaligeri*, provocat. Chriſti voce linguam Syriacam Hieroſolymitanam perſonuiſſe, ex verbis *Eli, Eli*, clariſſimum reddit. Patres, ubi Evangelio *Matthæi* idioma adſcribunt Hebraicum, de lingua Syriaca Hieroſolymitana loqui, cum aliis viris doctiſſimis ſcite monet. Ubi ad diverſitatem characterum Chaldæorum & Syrorum deſcendit, differentiæ cauſam hanc eſſe opinatur, ut Evangelium *Antiochenorum* ab alio, Chaldaica lingua exarato, videlicet *Nazaræorum* atque *Ebionitarum*, diſtingueretur. Naziræos & Nazaræos vere diſtinctos fuiſſe, oſtendit. De punctis Syrorum varia, non contemnenda, interſerit. Erudite etiam exponit de duplici verſione Syriaca, quarum altera ad normam textus *Ebræi* confecta, ac ſimplex ideo *Gregorio Abulpharagio* dicta, altera ad interpretationem Alexandrinam elaborata. Priorem reperiri, ait, in Bibliis Polyglottis Pariſienſibus atque Anglicanis, eaque Syros ipſos uti, *Maronitas*, *Jacobitas*, ac *Neſtorianos*. *Salomonis* ævo confectam illam translationem, negat, & potius temporibus Apoſtolicis vindicat, cujus ideo autores ipſi Apoſtolorum diſcipuli, vel viri Apoſtolici, ſint dicendi. Quæ controverſia ſi decidenda ſit, forſan prius neceſſe fuerit, ut diſtincte de Vet. & Nov. Teſtamenti translatione exiſtimetur. Impugnat etiam opinionem nonnullorum,

nullorum, qui, *Marcum* & Evangelium ſuum & ceteros Novi Teſt. libros in linguam tranſfudiſſe Syriacam, contendunt. Utilitatem verſionis Syriacæ juſtis laudibus extollit. *Hieronymum* interpretationis Syriacæ ideo mentionem non feciſſe, ſuſpicatur, quod hujus linguæ ignarus videatur. Recenſet varias editiones Bibliorum Syriacorum Novi Teſt. quarum prima eſt Widmanſtadiana, vel Viennenſis, anni 1556, easdemque inter ſe nonnunquam diſcrepare, ſubjicit. Accedit ad *Maronitas*, quorum natales a *Marone*, Abbate, Seculo IV florente, derivantur. Affertur Epiſtola *Jo. Chryſoſtomi*, quam ad *Maronem* illum ſcripſit. Non ineruditе agitatur quæſtio: Utrum *Maronitæ* in profeſſione fidei fuerint conſtantes. Aliud *Maronitarum* nomen indicat, quo Mardaitæ dicti, quodque iis inditum temporibus *Conſtantini Pogonati*, a radice ܡܪܕ, *rebellavit*. Magnis enim bellis cum Saracenis implicitos eos fuiſſe, conſtat. Enarrantur loca, quæ a *Maronitis* inhabitantur, inter quæ eminet mons Libanus. Præterea de monaſterio Canobinenſi in Libano dicitur, velut ſede propria Patriarchæ *Maronitici*. Sequuntur alia, de Monachis & Monialibus *Maronitarum*, de jejunio *Maronitarum*, ac Syrorum generatim, de diebus *Maronitarum* feſtis, de antiquitate Liturgiarum apud Syros. Quæ quidem omnia ita comparata ſunt, ut plane perſuadeant lectoribus, librum non indigere commendatione noſtra, ſed propriis, quibus exſplendeſcit, virtutibus gratiam omnium ac ſingulorum haud difficulter initurum.

JO. GUILIELMI BERGERI STROMATEUS Academicus.

Lipſiæ, apud Carolum Ludovicum Jacobi, 1745, 4. Alph. 6 plag. $5\frac{1}{2}$.

Illuſtris Celeberrimusque Vir, *Joannes Guil.* Nobilis *a Berger*, qui per aliquot luſtra jam ſuſtinet cum magna dignitate in Academia Vitebergenſi Profeſſoris Oratorisque perſonam, Autor eſt præſtantiſſimi hujus libri, quem apparere juſſit in nomine Conſiliariorum eccleſiaſticorum Aſſeſſorumque in conleſſu

conſeſſu Protoſynedrii Saxonici; quibus, literarum & bonarum artium in Saxonia curatoribus prudentiſſimis, merito liber, ipſis literis inſigne concilians decus, eſt conſecratus. In commentatione, qua Operi præfatur excellentiſſimo, cauſam impoſiti libro nominis declarat. Nimirum *Clementem Alexandrinum* eſt imitatus, cujus ſolet duci præſtanti eruditione. Hujus enim ϛρωματεῖς in vulgus ſunt adeo noti, ut ipſe hic *Clemens Stromatevs Theodorito*, *Georgio Syncello*, aliisque, nominetur. Neque obſcurum eſt, ipſam inſcriptionem a multiplici rerum varietate, qua diſtinxit *Clemens* opus ſuum, eſſe ſumtam. Ut enim ii, qui veſtes ſtragulas ac periſtromata conficiunt, ea multa rerum ac colorum varietate ornant; ſic *Clemens Alexandrinus* opus ſuum magna perſpergit variaque copia rerum inſignium, quas non modo depromit ex ſacris literis, ſed etiam aliis ex ſcriptoribus conquirit. Titulum adeo, a *Clemente* inventum, laudat *Euſebius*; *Origenes* & *Joſephus Scaliger*, itemque Noſter, illis haud ſecundus, imitantur. Affert enim Cel. Autor varietatem rerum jucundiſſimam, quarum copiam ſcribendi ipſi fecit occaſio, nata in munere Academico. Dictus igitur *Stromatevs Academicus*, ut indicio ſit, eo comprehendi, quæ a Cel. Autore vel de rebus Academicis, vel data in munere Academico occaſione, ſint ſcripta. Solent autem, ut facile poteſt exiſtimari, diverſorum generum argumenta ſe offerre, ſacra profana, læta triſtia, majora minora, quorum diſſimilitudo diſſimilem ſcribendi formam requirere videtur. Sed hæc ſcriptionis diſſimilitudo, ſi qua eſt in hoc *Stromateo*, incredibilis eſt gratiæ, atque ubique eundem refert Autorem, eumque inſignem. Cum ſcribendi ratio, quam Orthographiam dicunt, omni ævo diverſa ſit, quod antiquæ atque acres Grammaticorum contentiones teſtantur, & hodiernæ diſſenſiones hominum eruditorum; Cel. Autor eruditiſſime ſuum ſcribendi genus defendit. Ac, cum porro, variis adductus cauſis, in nonnullis vocibus diverſam a priſtina, a ſe probata quondam, ſequatur ſcribendi formam, etiam hoc conſulto factum docet. Inducit enim Marmora Piſana, atque Ancyranum lapidem; *Virgilium* Mediceum, & Pandecten Florentinum, quæ muni-

Digitized by Google

menta dicuntur ſcripturæ Latinæ, in quibus ſæpe unius vocis
diverſa eſt ſcriptio. Ipſe vero hic Stromatevs Academicus ad
138 continet argumenta, quæ ſingula aliam ſiſtunt rerum ſe-
riem; omnia vero mira exhibent rerum varietate diſtinctum
theatrum. Jam enim tractat theologici, jam juridici, jam phi-
loſophici, jam hiſtorici, cum profani, tum ſacri, cum antiqui,
tum recentioris, jam genealogici, jam geographici, jam pa-
Pag. 42. negyrici, res argumenti. Ad Theologiam ſpectat Commentatio
6 de purpura Chriſti patientis, ubi purpuræ hiſtoriam explicat;
89. 150. 12) de dignitate Medici Chriſtiani; 17) de adſpectu Chri-
157. 224. ſti ſalutari; 18) de *Abrahamo*, Dei amico; 22) de præſtan-
246. 273. tia Theologi polyglotti; 25) de ſilentio Chriſti patientis; 28)
298. 318. de *Theophoris*; 32) de Theologo, *Paulinam Timothei* inſtitu-
378. tionem imitante; 35) de ſupplicio Chriſti flagris cæſi; 43) de
387. 404. nutu ſalutari Chriſti morientis; 44) de *Paulino* Theologo; 46)
422. de homine Dei diſpenſatore; 48) de Theologo pro veritate
494. firmo; 56) de ſalutis arcano voce Romana ſolennique evul-
575. 640. gato in memoriam Chriſti morientis; 66) de philanthropia
720. Chriſti; 78) de pietate, virtutum regina; 89) de alapa Chri-
741. 756. ſto inflicta; 91) de fructu patientiæ beato; 94) de gallo, pœ-
838. nitentiæ præcone; 105) de præſtantia ſtudii theologici in com-
863. mentatione mortis; 110) quanam rerum commentatione ſtu-
911. dioſus Theologiæ felix ſit; 120) de ſacerdotio doctrina vita-
922. 951. que probato; 122) de boni ſacerdotis perſona; 128) de offi-
962. cio ſymmiſtæ; 130) de cruce Chriſti, throno gratiæ; 136) de
ſummo Chriſtianorum bono in evidentia religionis, ac ſum-
216. mo gentium malo in obſcuritate religionis. Ad Jurispru-
261. dentiam pertinent Diſſ. 21 de mente compoſita Juriscon-
279 ſulti; 27) de religione Juriſconſulti; 29) de bono Chriſtia-
473. 588. no in bono Jureconſulto; 53) de Jureconſulto plorabili; 68)
656. de licentia antiqua fori Romani; 71) de *Papiniano* cum *Stry-*
803. *ckio* collato; 101) de Jureconſulto peregrinatore; 109) de *Jo.*
858. *Caſp. Brendelio*, juſtitiæ *Juſtinianæ* in vita æmulo. Philoſophia
49. vero ſibi vindicat Diſſ. 7 de varia ſcientiæ exiſtimatio-
108. ne; 14) de quæſtione: rectiusne benignitate hoſpitali in
uſum publicum Bibliotheca, an convictus, inſtituatur;

16) de

Digitized by Google

16) de Philoſophia vulgi; 19) de vera felicitate a fuco Phi- Pag. 125.
loſophiæ evdæmonicæ vindicata; 23) de brevitate ingeniorum 170.
præcocium; 34) de docti indoctique differentia; 45) de 232.
prudentia vitæ futuræ ſalutari; 51) de Philoſophiæ cum Theo- 311.
logia conjunctione; 54) de rara ſocietate bonæ mentis cum 397.
bona fortuna; 55) de bono gloriæ ſtudio; 69) quid divini 448.
ſit in beneficentia; 74) de vera hominum gloria ex factis; 483.
84) de dignitate veræ benignitatis; 90) de animo munificen- 488.
tia excelſo; 93) de ſenſu immortalitatis naturali; 96) de fuga 595.
ingrati; 99) de cognitione Dei ex notitia virtutum inſita; 621.
100) de mortuis viriliter honorandis; 102) de falſo animæ re- 681.
medio; 106) de vera munificentiæ gloria; 129) de conju- 737.
gio bono; 134) de obſequio conjugii mutuo. Inprimis 752.
utriusque Hiſtoriæ, cum profanæ, tum ſacræ, ejusque & anti- 777.
quæ, & recentioris, ſæpius habita ex inſtituto ratio. Sic ex Hi- 794.
ſtoria antiqua, eaque profana, atque antiquitatibus, deprom- 799.
tæ ſunt Diſſ. 5) de Muſeis Italicis; 8) de theſauris mor- 822. 844.
tuorum; 9) de religione menſæ; 11) de Heroologia priſcæ 956.
Germaniæ poetica; 13) de Anthropothyſia gentium profana- 28. 61.
rum; 20) de *Magni Alexandri* meritis in divinam humanam- 69. 84.
que ſapientiam; quæ Diſſertatio, cum omnium ſit ampliſſima, 102. 176.
& adſcripta habeat ad marginem Autorum veterum recentio-
rumque loca, atque adeo ad Commentationum proprie dicta-
rum normam ſit elaborata, paulum nos morabitur. Nam, etſi
ex ſingulis ſuperioribus magnam ceperimus voluptatem pro-
pter excellens dicendi genus, ipſis rebus mirifice aptum, ta-
men hæc ipſa voluptas hoc in loco vehementer aucta eſt, ut
geſtiamus idem ſtadium decurrere rurſus. Primum agit
Illuſtris Autor de *Alexandri M.* imaginibus & clypeo, imagine
ex porphyrite clypeata, quæ ingenti regalique ſumtu emta an-
te quinque annos narrabatur in publicis literis, ut gazæ Ver-
ſalii regiæ, quo illata eſt, inſignis acceſſio fieret. Deinde oſten- 177.
dit cauſam, cur ſæpe diſſimilis *Alexandri* habitus oris & vul-
tus in marmore, ære, gemmis, compareat. Admodum vero
paucos ſupereſſe numos, ipſamet *Alexandri* ætate cuſos; ipſos
æquales licentiæ plus habere. Numos vero redintegratos

Digitized by Google

Pag. 178. multo plus licentiæ prodere. Idem obſervari in tabulis, in
ſtatuis, in gemmis, in toreumatis, aliisque monumentis. Ve-
rum *Alexandrum* Verſalienſem eſſe germanum nativumque, at-
que eo pretioſiorem. Erat autem forma pulcherrima *Alexan-
der*, oculis vegetis ac verſatilibus, vultu in cœlum erecto, collo
in lævum depreſſiore, naſo aquilino, ore denique maſculum
179. quiddam ac leoninum referens. Cum vero hic *Alexander* dua-
bus rebus admirabilis memoriæ prodatur, & belli & eruditionis
laude, bellicas res aliis relinquit Ill. Autor, atque in doctrina ejus
eruditosque homines juvandi ratione unice verſatur. Eſſe vero
180. ejus præſtantiſſima in divinam humanamque ſapientiam merita,
docet. Ritus quidem Græcos, avitamque vanitatem, retinuit
Alexander, & Orientis depravati corruptelis auxit. Deinde im-
pium quidem factum aggreſſus eſt, cum *Beli* Babylonii ædem,
a Perſis dirutam, reficere ſtatueret; in cujus operis apparatu
confeſtim morbus & mors ſubita ipſum oppreſſit. Interim huic
Alexandro, eo temeritatis nondum prolapſo, illud maxime pro-
bandum arbitratur Cel. Autor, quod, Helleſponto trajecto, in
Aſiam ingreſſus, præcipue Judæis indulgebat. Judæorum
enim Pontificem, una cum ſacerdotibus & civibus Hieroſoly-
mitanis, obviam ſibi prodeuntem, benigne accipiebat, & ho-
182. nore multo tractabat. Deinde Judæis faciebat poteſtatem, ſal-
vo ritu patrio, in exercitu ſuo militandi, ex quibus etiam
multi ſub eo meruerunt. Auxit deinde Judæos jure civitatis
Græcæ, qua etiam gaviſi ſunt ſub *Alexandri* ſucceſſoribus &
Imperatoribus Romanis Alexandriæ in Ægypto. Factum etiam
ejus benevolentia, ut Judæi magna eſſent ubique autoritate, quo
185. ſapientia divina omnino melius increbreſcere potuit. In hu-
manam vero ſapientiam non minora ſunt ejus documenta.
189. *Alexandri*, jam pueritiam egreſſi, inſtitutionem *Philippus* iis
committere nolebat, qui orbem diſciplinarum tradebant, ſed
operi, tam arduo, nobiliorem doctorem quærebat. Uſus jam
erat *Alexander* multis magiſtris, excultus Philologiæ, Mathe-
ſeos, Logicæ, præceptis, quæ antiquo ſolidoque diſciplina-
190. rum orbe concludebantur, teſte *Plutarcho*. Atque hac inſti-
tutus liberali diſciplina, *Ariſtoteli* traditur limandus, viro in
omni

omni doctrina ſummo; ſub eoque doctore per quinquennium creſcit. Faciebat *Ariſtoteles* duum generum auditiones, quorum alteras acroaticas vocabat, alteras exotericas. Utrique inprimis admotus *Alexander*, ſubtiliſſimis præcipue delectatus
ſtudiis. Etiam *Darium* præliis & victoriis urgens, literis ex Pag. 191.
Aſia ad *Ariſtotelem* datis, eum, negat, recte feciſſe, quod diſciplinas ἀκροατικὰς, quibus ab eo ipſo eruditus fuerit, libris emiſſis, publici juris feciſſet. Quibus *Ariſtoteles*, Acroaticis, reſcribit, libros neque editos eſſe, neque non editos,
quoniam ſuis auditoribus modo perſpicui eſſent. Medio in 193.
bello multa lectitare ſolitus erat *Alexander*, uti tradit *Plutar-*
chus, ut eundem illum dicat φιλαναγνώστην. In *Darium* pro- 194.
ficiſcens, librum ſecum tulit non minus, quam arma, &, quod librorum deerat finibus exteris, ſibi aliunde ſupportari jubet. Præſertim *Homerum* in deliciis habebat Macedo, *Iliada* maxime, ab *Ariſtotele* correctam, quam bellicæ virtutis inſtitutionem dicere ſolebat, & habere, cum pugione, ſub pulvino re-
poſitam. Incredibilis porro fuit benevolentia *Alexandri* in do- 196.
ctos viros; cujus rei quamplurimas attulit Cel. Autor autoritates. *Plutarchus* hinc *Alexandri* philoſophiam, ex umbraculis Græcis evocatam in lucem, atque in ampliſſimo Aſiæ theatro propoſitam, ſummorum Philoſophorum famæ anteponit. Hunc enim fuiſſe, qui Hyrcanos, Sogdianos, Perſas, gentes alias integras, melioribus inſtitutis, moribus, legibus, emendaverit, ipſamque Græciæ diſciplinam in terras protulerit remotisſimas, & Aſianis barbariſque majori ſe præbuerit æquitate, quam poſtulaverit in præceptis *Ariſtoteles*. Magnus interim hic Rex nihilo magis propagare, quam amplificare, ſtudet Phi-
loſophiam, aliamque ſapientiam humanam. *Ariſtoteli* ad ipſam 197.
hiſtoriam animalium condendam octoginta talenta, hoc eſt, ſexcenta, amplius, *Joachimicorum* millia, largitur, *Athenæo* teſte. Munus certe non ſordidum, nec facile noſtris exſpectandum temporibus. Hujus etiam mandato Philoſopho aliquot hominum millia in ampliſſimis totius Aſiæ Græciæque regionibus parere juſſa ſunt, ut diſceret ab his, quos venatus, aucupia, piſcatus, alebant. Hos *Ariſtoteles* percontatus, quinquaginta

Pag. 198. ferme volumina de Animalibus compoſuit. Neque minus
commodum ex *Alexandri* regno, & expeditione ejus Aſiatica,
in Chronologiam redundavit. Notæ ſunt *Calliſthenis* ſtudio
Aſtronomicæ in Græciam deportatæ obſervationes. Nota Epo-
199. cha porro *Alexandrea.* Etiam inſignis ſub ejus ætatem habita
200. Geographiæ ratio. Terræ mariſque ora juſſit in tabulas de-
202. ſcribi. Neque Poeſis, flos ille ingenii humani, flos amœni-
204. tatis, neglecta. Adducit Cel. Autor Poetas, ab *Alexandro*
205. 208. amatos vehementer. Polluit etiam *Alexander* inſigni eloquen-
tiæ facultate ad excitandos militum animos, replendosque ſpe
209. bona. Græcam linguam fere cum tota Aſia Africaque com-
211. municavit, & cum hac Græcam eruditionem. Penitus etiam
omnem belli rationem dijudicavit, Tactica cognovit, Polior-
212. cetica, Belopœica, reliquasque imperatorias artes. De cun-
ctis etiam ducibus nullorum plura narrantur inventa callida,
quam *Alexandri M.*, qui res graviſſimas conſiliis his impera-
213. toriis confecit. Ex quo facile ſimul intelligitur, *Alexandrum*
peritiſſimum fuiſſe Arithmeticæ, Geometriæ, & univerſæ Ma-
theſeos. Sed diutius juſto nos detinuit hujus elegantiſſimæ
Commentationis uberior recenſio. Ad ſequentes igitur progre-
diamur, quæ non minorem habent & eruditionem, & elegan-
240. tiam. Antiquitates vero illuſtrat Diſſ. 24) de *Stephanephoris* ve-
293. 345. terum; 31) de bonitate hoſpitali Germaniæ priſcæ; 39) de
510. conviciis ſapientum; 57) de lege viva in exemplis priſcæ vir-
539. 780. tutis; 61) de orationibus anniverſariis; 97) de chirogra-
834. 848. pho cruci affixo; 104) de myſteriis *Cereris* & *Bacchi*; 107)
867. 995. de peregrinatione ſapientum; 111) de ludis Olympiis; 133)
de antiqua Poetarum ſapientia. Hiſtoriæ vero ſacræ lumen in-
116. ſigne conciliabit Diſſ. 15) de *Flavii Joſephi* teſtimonio de Chri-
256. 351. ſto; 26) de glorioſa Confeſſione Auguſtana; 40) de diſcipli-
362. 455. nis eccleſiæ utilibus; 41) de *Conſtantini M.* viſo cœleſti; 52)
514. de politioris humanitatis ſtudio cum Chriſtianis priſcæ memo-
534. riæ ſcriptoribus conjungendo; 58) de *Cyrillo Alexandrino*;
625. 60) de *Luthero*, ſententiam de ſacra Cœna haud mutante, con-
629. tra *Gilbertum Burnetum*; 75) de ſacris, a *Luthero* emendatis;
666. 671. 76) de Theologo Auguſtanæ Confeſſionis; 82) de *Leone* deci-
mo

Digitized by Google

mo Pontifice, præcone veritatis non intellectæ; 83) de *Cy-* Pag. 699.
priano; 87) de *Amphilocho*; 88) de altero ſeculari ſacro re- 709.746.
ligionis emendatæ; 92) de munimento divino *Martini Lutheri*, 789.
ſacra emendantis; 93) de *Luthero*, architectone *Paulino*; 103) 825.
cygni evangelici vindiciæ in *Gabrielem Bartholom. Gramondum*; 852.
108) de virtute *Lutheri* heroica in ſacris emendandis; 123) 926.
de motu terræ in exceſſu Chriſti. Rhetoricam vero artem ve-
hementer juvabunt comparationes doctorum virorum, quæ
ad elegantiam & præſtantiam *Plutarchi* & *Rapini* expreſſæ ſunt,
ut in Diſſ. 33) comparatio *Bernhardi Zechii* cum *Polybio*; in 307.
37) Elogium *Ottonis Henr. Friſii*; in 46) elegantes Apes 335.
urbnaæ; in 58) *Cyrilli Alexandrini* & *Ge. Henr. Gœtzii* paral- 415.
lela; in 95) collatio *Chladeniæ* cum electa *Joannis*; in 113) flos, 514.770.
vitæ caducæ imago; in 118) fœcunditas muliebris, cum agri 885.903.
fertilitate comparata; in 127) *Schurtzfleiſchius*, comparatus cum 944.
Henrico Valeſio. Genealogici & Hiſtoriæ literariæ potiſſimum
argumenti eſt Diſſ. 42) de gente *Robelia*; 72) de origine nomi- 372.
nis *Mareſchalliani*; 72) de gravitate gentis *Carpzoviæ*; 86) de 601.605.
nobilitatis lumine gentilitio; 121) vita *Jac. Caroli Speneri*; 126) 693.917.
memoria *Jo. Henr. Bergeri*; 131) de *Hugone Grotio*, Roſtochii 940.971.
moriente, &c. Etiam conſuluit Hiſtoriæ patriæ Ill. Autor Diſ- 559.
ſertatione 64) de ſtudiis Saxonicæ nobilitatis inſtituendis, ubi
tabulæ afferuntur noſtri Potentiſſimi longeque ſapientiſſimi Re-
gis & Electoris, dignæ, quæ poſteris tradantur, ad ſapientiam tanti
Regis omni ætate prædicandam, ipſarumque literarum dignita-
tem regali hoc judicio illuſtrandam; 124) de *Friderico Auguſto*, 933.
patre *Auguſto* Cæſare feliciore; item 1) de *Auguſto III*, Craco- 1.
viæ feſto ritu inaugurato; 3) de flore connubii regii in flore vir- 12.
tutis regiæ; 79) pietas in principem juventutis. Quin imo Geo- 645.
graphiam illuſtrat Diſſ. 2) de itinere Italico *Friderici Chriſtiani*, 6.
Poloniarum Principis Regii; 4) de Romæ veteris majeſtate, in 17.
ruïnis ac veſtigiis adhuc ſpirante. Superſunt multæ adhuc Diſ-
ſertationes eruditiſſimæ & elegantiſſimæ ſingularis, ad commu-
nemque vitam ſpectantis, argumenti; ut 30) de honore Acade- 285.
miis tribuendo; 38) de impetu ingeniorum in certa ſtudia ſin- 339.
gulari; 49) literatis convenire poſſe cum divitibus; 50) de dictis 433.439.
factisque

Digitized by Google

Pag. 520. factisque morientium; 59) bonine, an mali, plus attulerit ho-
552. minibus ars typographica; 63) de amœnitate ingenii; 67)
585. 598. de præſtantia munificentiæ alimentariæ; 70) convivium, ima-
686. go vitæ; 85) clarum uxoris matrisque inſtar; 114) de officio
889. Conſulis in otio cum dignitate retinendo; 115) de levandis
893. 897. ſtudiorum moleſtiis; 116) de doctrina gloriæ majorum ad-
900. denda; 117) de bonis recordationibus mortuorum; 119)
908. de vectigalibus, reipublicæ nervis; 125) de Academiis aman-
936. dis; 135) nataliſne dies, an fatalis, ſit potior; 137) de pru-
1014. dentia agendi ex officii titulo; 138) de prudentia temporis
1040. utendi. Atque hæc omnia, cum ab excellentiſſimo *Bergero* pro-
1047. fecta ſint, non opus eſt pluribus recenſere, doctisque commendare verbis, cum jam dudum ille inſignem doctrinam ſuam, atque incredibilem ſtili elegantiam, etiam principibus in literis viris probaverit. Optamus modo, ut eadem, ac præſentes Diſſertationes, ratione etiam Academicas Diſputationes in unum corpus redigere, atque ſeparatis voluminibus cum orbe literato communicare, velit, quibus profecto nec minor ineſt doctrinæ præſtantia, neque elegantia venuſtasque ſtili.

Vollſtändige Sammlung der Grundgeſetze des heiligen Römiſchen Reichs Deutſcher Nation, ꝛc.

hoc eſt,

CORPUS JURIS PUBLICI S. IMPERII ROM. Germanici, collectum, notis & obſervationibus illuſtratum, variantibus lectionibus ac locis parallelis adornatum, emendatumque, a LUDOVICO MARTINO KAHLIO, D. & P. P. O.

Gottingæ, apud fratres Schmidios, 1744, 8 maj.

Alph. 3 plag. 10.

Imperii Romano Germanici leges, easque præcipuas, typis quidem exſcribendas dudum viri docti curarunt; ſed, uti inexhauſta res eſt literaria, cum ſemper aliquid reliqui ſit, quod antehac intactum, ita Cel. *Kahlius* palmam aliis præripuiſſe, ante ſe in eodem verſatis labore, omnibus dicendus eſt, ſive Corporis

Juris

Juris publici collectionem ipſam, ſive induſtriam ſummamque *ακρίβειαν*, qua correctionis tædium devoravit, & Codicum manuſcriptorum æque ac impreſſorum, antiquitate ſua venerandorum, varias lectiones collegit, ſpectemus. Negandum non eſt, cogitaſſe multos de emaculandis legibus Imperii. Debent his *παλιγγενεσίαν* ſuam haud pauca, antea miſere ſepulta tectaque, publici Juris capita. Verum enim vero cum *Moſero Biblioth. Jur. Publ. P. II pag. 508* affirmare nos oportet, tantis adhuc ſcatere lectionum monſtris libros, huc pertinentes, ut in his debellandis non male poſita exiſtimari opera debeat. Bibliopolæ igitur Gottingenſes valde contenderunt, ne Corpus Juris publici, quod ad Codices pervetuſtos recenſuerat illuſtraveratque, diutius premeret doctiſſimus *Kahlius*, ſed, in lucem id emittendo, ad literatum orbem ſuæ induſtriæ redundare fructus pateretur. Prodit igitur hoc Opus, variantibus, uti vulgo vocantur, lectionibus, parallelis locis, & notis adornatum neceſſariis, firmantibusque rectitudinem textus, in cujus *γνησιότητα* ubique feliciter Cel. Editor inquiſivit. Fidem quoque labori ſuo conciliavit inſignem, cum manuſcriptos æque ac typis excuſos libros, ad quos quamlibet legem imperii præcipue exegit, recenſuit indicavitque, ut lectores eo melius explorare poſſent adhibitam operam, genuinumque, unde hauſerit Editor, fontem perſpicere. Qua in re ſane longe diſtat ab aliis, qui Corpora Juris Publici excudenda curarunt, Autoribus, quippe qui generatim pronuntiare ſolent, ſe Codicum eximiorum opera & magiſterio eſſe uſos; atque ita impedire ſtudent, quo minus ſtatim in oculos occurrant, quæ vel editorum, vel operarum & correctorum, vitio & culpa irrepſerint. *Σφάλματα* tamen avtographorum juſtis de cauſis emendavit Noſter, nec cœco impetu lectionem ſecutus eſt hujus illiusve exempli, ſed, cynoſuræ inſtar, analogiam ipſam juris omnis publici reſpiciens, ita illuſtravit Codicem ſuum, ut intelligi poſſit, a ſolitis receptisque erroribus caviſſe eum ſatis circumſpecte provideque. Quemadmodum vero hunc fœtum literarium in uſum auditorum ſuorum inprimis publicavit; ita etiam collineant huc ipſa, quæ in Opere hoc con-

Mm tinentur,

tinentur, argumenta. Etenim maximi momenti leges Imperii R. G. integras formis exſcribi curavit, & reliquas omnes, quæ in præſtantiſſima Corporis Receſſuum Imperii editione leguntur, in compendium redactas expoſuit, vel fuſe, vel brevius, prout rei gravitas requirere id videbatur. Quamvis epitomen iſtiusmodi ſanctionum reipublicæ Germanicæ nonnulli ſcripſerint; Cel. *Kahlium* tamen deterrere hi non potuerunt, ut eundem & ipſe laborem ſuſciperet. Et ſunt ſane conſpectus legum, ab eo adumbrati, utilitate ſua commendabiles perfectique judicandi. Hac ratione lectori cunctæ prorſus normæ, ad publicum & univerſalem Imperii ſtatum ſpectantes, traduntur; normæ, inquam, quibus Imperii membra adſtringuntur, ac nexu quaſi inter ſe devinciuntur indiſſolubili. Facere igitur Autor non potuit, quin inſereret etiam particulares quasdam collectioni ſuæ Conſtitutiones Imperii, eas nempe, quæ lucem afferunt univerſalibus Reipublicæ Germanorum edictis; quemadmodum iisdem de cauſis varia Diplomata & decreta publica in lucem emiſit, quæ in magno *Corpore Receſſuum Imperii* locum occupant nullum. Huc tamen minime retulit acta publica, & placita Principum Germaniæ, quæ, ſenſu plane improprio, Imperii Germanici legibus accenſeri ſolent, quarumque inſignis multitudo a *Schiltero*, *Dattio*, *Mullero*, aliisque, effuſa fuit. Ex dictis elucet, ne in magnam vel inutilem, molem excreſceret opus ſuum, prudenter caviſſe doctiſſimum *Kahlium*, atque ita exemplo ſuo declaraſſe ſatis, perfectum abſolutumque Corpus Juris, non foliorum immenſa multitudine, ſed collectione documentorum publicorum juſta, apta, atque idonea, componi. Inſertas igitur libro huic deprehendimus omnes leges, quas natura atque indoles regni Germanici, & prudentiſſimi Reipublicæ noſtræ arbitri, in ejusmodi promtuario juris comprehendi jubent. Poſthabuit hoc modo inanes doctorum quorundam contentiones *Kahlius*, quippe qui, eo judice, plerumque verbis, non autem rebus ipſis, repugnant, cum pronuntiant, legem quandam Corpori Juris publici adjungendam eſſe, vel minus. Evitari enim vix poteſt ejusmodi controverſia, ſi notionem publicæ

blicæ legis imperii ob oculos lectorum ante, quam lis iſta dirimatur, non ponunt; qua de re ad Præfationem Autoris noſtri doctiſſimam remittimus merito Lectorem. Quæ de fine Operis hujus diximus, ea rationem ſuppeditant omiſſarum verſionum, quas nonnulli ſcriptorum Corpori Juris annectere conſueverunt. Etenim non tam in uſum lectorum, qui rudes linguæ Latinæ ſunt, quam eorum, qui callent hunc ſermonem, atque in hoc concinnatas leges ſcrutari poſſunt, ſe opus ſuum excudi curaſſe, ingenue fatetur Autor. Quod inſtitutum minime nos improbamus, ſperantes potius, fore, ut plauſum etiam ferant omiſſiones ſubſcriptionum, Receſſibus Imperii annexarum, æque ac ratificationum, quæ ad finem Inſtrumenti pacis cujuslibet apponi ſolent. Neque tamen horum hic nihil additum; quin capitum iſtorum exempla paſſim in hoc Opere exſtant, ut tam ordinem uſitatum, quam jura & conſuetudines varias, amatores publici Juris hinc poſſint cognoſcere. Formam Operi externam Editor valde caſtigatam nitidamque dedit, hoc etiam nos docens, ſe in corrigendo libro ſuo ſolertiſſimum fuiſſe, atque operarum σφάλματα removere omni ſtuduiſſe cura. Hinc ex libro noſtro induſtria atque ακρίβεια ſingularis, non ſane tanta in reliquis hujus generis editionibus, elucet. Typorum quoque nitor ornamento ei eſt, præcipue vero uſus manuſcriptorum, ex tabulario potentiſſimi Britannorum Regis & Electoris Brunſuico-Luneburgici *Kahlio* conceſſus. Itaque grato animo prædicat id in ſe collocatum beneficium, veneraturque publice aliorum, qui Codicibus perraris adjumento ipſi fuere, in ſe merita. Ad ordinem, ab Autore noſtro adhibitum, quod attinet, is naturalis eſt, & cum ſerie temporis perpetua conſpirat, ut remiſſiones eo facilius inſtitui, atque alia lex ex alia illuſtrari poſſit eo commodius. Hinc non conſenſum ſolum ſingulorum capitum legis cujusvis inter ſe, ſed & nexum, vel diverſitatem, cujusvis legis, indicavit, tam felici ſucceſſu, ut evolvens unam legem, facile ex notis adjectis eruere queat fontes, qui genuinæ interpretationis principia ſubminiſtrant certiſſima. Si

Digitized by Google

quis e. c. Pacem religionis anni 1555 legere cupiat *pag. 431*, ſtatim videt, confirmationem hujus pacis in Receſſu, Ratisbonæ A. 1557 inito, §. *69*, porro in Receſſu Auguſtano anni 1566 §. *1*, neque minus in Receſſu Ratisbonenſi anni 1641 §. *15*, ut & in pace Oſnabrugenſi *Art. V* §. *1*, & in Capitulationibus Imperatorum, reperiri. Non dicemus de iis, quæ eodem loco ratione executionis allata ſunt, & lucem præferunt ſplendidiſſimam ejusmodi legis interpreti; nec mentionem injiciemus infinitarum aliarum obſervationum *Kahlii* doctiſſimi, a lectoribus ipſis perluſtrandarum non ſine voluptate. Hac ratione ſtatuerat Autor omnes leges imperii emittere uno tempore, niſi propoſitum retinuiſſet typographus, & bibliopolæ ob cauſas ſibi domeſticas conſilium iniiſſent edendi *Tomi II.* Hic igitur prodibit proxime, & de hoc exponendo harum rerum amatores ſecuros eſſe jubemus, cum fere ad umbilicum ſit perductus, æque ac Index in omne Corpus Juris publici. Ceterum, quæ in hoc *Tomo I* exhibentur, generatim indicare liceat. En tibi inſcriptiones: 1) *Senatusconſultum Romanum de lege regia, qua a Papa S. P. Q. R. inſignis poteſtas in* Ottonem I *Imperatorem confertur anno 964.* In *Diſt. 63 Cap. 23* Decreti, a *Gratiano* compoſiti, hæc legitur Conſtitutio. Sunt quidem, qui machinas, fallacias, præſtigiasque, eam vocent; cum vero magni nominis viri, impetus illorum propulſaturi, genuinam veramque illam eſſe, declaraverint, facere non potuit Autor noſter, quin Corpori Juris publici eandem insereret. Qui typis hoc Inſtrumentum excudi curarunt, vel a Conſultiſſimo *Kahlio* prelo ſubjectum exemplum adhibuerunt, id quod etiam in Corpore Juris Canonici, edito a *Petro* & *Franciſco Pithœis* fratribus, reperitur, vel veſtigia preſſerunt *Theodorici a Niem*, quippe qui, fide Codicis perantiqui niſus, in libro *de Juribus & privilegiis imperii* exhibuit formulam, quæ etiam legitur in nota, ſubjuncta ab Autore noſtro. 2) *Concordatum nationis Germanicæ antiquiſſimum, circa electiones & inveſtituras Epiſcoporum & Abbatum, inter Imperatorem* Henricum V *& Papam* Calixtum II *factum Wormatiæ in conventu imperii A. 1122.* Variantes

riantes lectiones bene multas qui afferunt huic inſtrumento, ii, ex judicio Autoris, levis momenti moliuntur laborem, cum id, quod caput rei eſt, uno eodemque modo delineatum reperiatur in omnibus fere Codicibus, quos ſimul recenſet commendatque fuſe. 3) *Aurea Bulla* Caroli IV, *Romanorum Imperatoris, & Regis Bohemiæ*, &c. 4) *Concordata nationis Germanicæ cum S. Sede Apoſtolica inter Pontificem* Nicolaum V *& Imperatorem* Fridericum III *ſuper collatione beneficiorum eccleſiaſticorum, inita die 1 Aprilis A. 1448.* Arbitrantur quidam, nationis Germanicæ Concordata, ſine procerum conſenſione, a ſolo Imperatore & Pontifice inita eſſe, neque univerſalis legis, vel pacti, vim obtinere. Iidem ſibi perſuadent, repugnare hæc Concordata Conciliorum ac Pontificum decretis, & ipſos Pontifices violaſſe ea, atque hinc Germanos iis non teneri; ſed defendit Cel. *Kahlius* veram ſententiam in notis, quæ his Concordatis adjectæ ſunt, ad quas adeo Lectores merito remittimus. 5) *Confirmatio concordiæ initæ inter* Fridericum *Imperatorem, Principesque Germaniæ, ac Legatum Apoſtolicum, ſuper reſervatione, & collatione eccleſiarum, & beneficiorum eccleſiaſticorum; & approbatio conſtitutionis* Eugenii IV *in his, quæ hujusmodi concordiæ non adverſantur;* 6) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1442 zu Franckfurt am Mayn aufgerichtet iſt;* 7) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1495 zu Worms aufgerichtet iſt;* 8) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1497 zu Friburg in Briſgau aufgerichtet iſt;* 9) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Augsburg im Jahre 1500 aufgerichtet worden;* 10) *Innhalt des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1507 zu Coſtnitz und Regensburg aufgerichtet iſt;* 11) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1510 zu Augſpurg aufgerichtet iſt;* 12) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1512 zu Trier und Cœlln aufgerichtet iſt;* 13) *Innhalt des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Worms im Jahre 1517 aufgerichtet worden;* 14) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Augſpurg im Jahre 1518 aufgerichtet iſt;* 15) *Rheiniſche Verein, ſo von den vier Churfürſten bey Rhein, Mayntz, Cœlln,*

Digitized by Google

Trier, und Pfaltz, zu Oberwieſel im Jahre 1519 geſchloſſen worden; 16) *der ſechs Churfürſten brüderliche Einigung des Jahrs 1521;* 17) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Worms im Jahre 1521 aufgerichtet iſt;* 18) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Nürnberg im Jahre 1522 aufgerichtet iſt;* 19) *Innhalt des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Nürnberg im Jahre 1523 aufgerichtet iſt;* 20) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Nürnberg im Jahre 1524 aufgerichtet iſt;* 21) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1525 zu Augſpurg aufgerichtet iſt;* 22) *Abſchied des Reichstages, welcher zu Speyer im Jahre 1526 aufgerichtet iſt;* 23) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Eſſlingen im Jahre 1526 aufgerichtet iſt;* 24) *Auszug der Reichs-Abſchiede, welche zu Regensburg und Speyer im Jahre 1527 aufgerichtet worden;* 25) *Abſchied des Reichstages, welcher zu Speyer im Jahre 1529 aufgerichtet iſt;* 26) *Abſchied des Reichstages, welcher zu Augsburg im Jahre 1530 aufgerichtet iſt;* 27) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Speyer im Jahre 1531 aufgerichtet iſt;* 28) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Regenſpurg im Jahre 1532 aufgerichtet iſt; Ordnung des peinlichen Hals-Gerichts;* 29) *Innhalt des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Speyer im Jahre 1533 aufgerichtet iſt;* 30) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1535 zu Worms aufgerichtet iſt;* 31) *Innhalt des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1538 zu Speyer aufgerichtet iſt;* 32) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1541 zu Regenſpurg aufgerichtet iſt;* 33) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1542 zu Speyer und Nürnberg aufgerichtet iſt;* 34) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Nürnberg im Jahre 1543 aufgerichtet iſt;* 35) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Speyer im Jahre 1544 aufgerichtet iſt;* 36) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1545 zu Worms aufgerichtet iſt;* 37) *Auszug des Reichs Abſchiedes, welcher zu Regensburg im Jahre 1546 aufgerichtet iſt;* 38) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Augsburg 1548 aufgerichtet iſt;* 39) *Abſchied des Reichstags, welcher zu Augſpurg 1538 aufgerichtet iſt;* 40) *Ræmiſcher Kayſerl. Maj. und des Heil. Reichs Landfriede, auf dem Reichstag zu Augſpurg*

Digitized by Google

Augſpurg declarirt, erneuert, aufgerichtet, und beſchloſſen im Jahre 1548; 41) *Conjunctio circuli Burgundici cum Imperio;* 42) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1551 zu Augsburg aufgerichtet iſt;* 43) *Vertrag, welcher zu Paſſau im Jahre 1552 den 2 Aug. aufgerichtet und ratificirt iſt;* nec non *Anhang des Paſſauiſchen Vertrags;* 44) *Reichs-Abſchied, welcher zu Augsburg im Jahre 1555 aufgerichtet iſt; Religions-Friede; Executions-Ordnung; Cammer-Gerichts-Ordnung; Ordnung wegen moderation der Anſchläge; Policey-Ordnung; Müntz-Ordnung; Ordnung wegen Vergleichung der Religion;* 45) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1557 zu Regenſpurg und Speyer aufgerichtet iſt;* 46) *Erſter Reichs-Abſchied, welcher im Jahre 1559 zu Augsburg aufgerichtet iſt;* 47) *Neben-Abſchied zu Augſpurg im Jahre 1559;* 48) *Kayſers* Ferdinandi *neue Müntz-Ordnung, welche im Jahre 1559 aufgerichtet iſt;* 49) *Kayſers* Ferdinandi I *Probier-Ordnung vom Jahre 1559;* 50) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1564 zu Worms aufgerichtet iſt;* 51) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1566 zu Augſpurg aufgerichtet iſt;* 52) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Regenſpurg und Erfurth im Jahre 1567 aufgerichtet iſt;* 53) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1569 zu Franckfurt aufgerichtet iſt;* 54) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1570 zu Speyer aufgerichtet iſt, ingleichen der Reichs-Reuter und Fuß-Knechts-Beſtallung;* 55) Maximiliani II *Reichs-Hof-Cantzley Ordnung de dato Speyer den 12 Novemb. A. 1570;* 56) *Auszug des Deputations-Abſchiedes, welcher zu Franckfurt im Jahre 1571 aufgerichtet iſt;* 57) Maximiliani II *erneuerte Ordnung des Kayſerlichen Hof-Gerichts zu Rothweil vom Jahre 1572;* 58) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1576 zu Regensburg aufgerichtet iſt;* 59) *Auszug der Policey-Ordnung des Kayſers* Rudolphi II, *welche zu Franckfurt im Jahre 1577 aufgerichtet iſt;* 60) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1582 zu Augſpurg aufgerichtet iſt;* 61) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1594 zu Regenſpurg aufgerichtet iſt;* 62) *Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Regenſpurg im Jahre 1598 aufgerichtet*

Digitized by Google

richtet iſt; 63) Deputations-Abſchied, welcher zu Speyer im Jahre 1600 aufgerichtet iſt; 64) Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher im Jahre 1603 zu Regenſpurg aufgerichtet iſt; 65) Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Regenſpurg im Jahre 1613 aufgerichtet iſt; 66) Prager Friedens-Schluß, welcher im Jahre 1635 aufgerichtet iſt; 67) Auszug des Reichs-Abſchiedes, welcher zu Regenſpurg im Jahre 1641 aufgerichtet iſt; 68) Inſtrumentum Pacis Oſnabrugenſis; 69) Inſtrumentum Pacis Monaſterienſis; 70) Kayſerl. Executions Edict vom Jahre 1648; 71) Arctior modus exequendi; 72) Erſter Friedens-Executions-Haupt-Receß vom Jahre 1649; 73) Anderer Friedens-Executions-Haupt-Receß, vom Jahre 1650; 74) Kayſers Ferdinandi III *Reichs-Hof-Raths-Ordnung, vom Jahre 1654; 75) Abſchied der Ræm. Kayſerl. Majeſtæt und gemeiner Stænde, welcher auf dem Reichstag zu Regenſpurg im Jahre Chriſti 1654 aufgerichtet iſt; 76) des Heil. Ræm. Reichs Cammer-Gerichts-Ordnung, aus allen alten Cammer-Gerichts-Ordnungen und Abſchieden, auf dem Reichstage zu Augſpurg im Jahre 1548 von neuen zuſammen gezogen, vermehret, verbeſſert, und auf dem Reichstage zu Augſpurg im Jahre 1555 erneuert und publicirt; nebſt einem kurtzen Begriff, was durch den Weſtphæliſchen Frieden und den Reichs-Abſchied des Jahrs 1654 verændert worden.*

BIBLIOTHECA MEDICI ERUDITI, PETRO A CASTRO, Bajonate, Autore, nunc primum ab ANDREA PASTA, Bergomate, recenſita atque aucta.

Bergomi, ex typographia Joannis Santini, 1742, 8.

Plag. 11.

Inter plures alios, quorum de libris medicis exſtant judicia, non ultimum adhuc locum tenuit *Petrus a Caſtro*, Medicus Veronenſis, multis ingenii monumentis clarus, quod, quæ ab ipſo primum Patavii A. 1654 in forma, ut vocant, duodecima edita fuit Bibliotheca medici eruditi, nec contracta nimium eſt, nec mole ſua laborans, nec ulli denique, ſive ſinceriora

ceriora judicia exſpectes, ſive meliorem ames ordinem, ſecunda. Quoniam tamen hoc etiam negari haud poteſt, in eadem Autores nonnullos præſtantiores deſiderari, quosdam inferioris notæ adduci, nec ullam ullius editionis mentionem fieri; eo Cl. *Paſta* omnem ſuam operam contulit, ut omiſſos Autores recenſeret, illuſtriores in quibuslibet artis partibus excitaret, editionesque principum ſaltem Medicorum, aliorumque ſummorum hominum, meliores, Græcas non minus, quam Latinas, & Latino-Græcas, indicaret. Interdum quoque ab Autoris mente diſceſſit, judicium præſtantiſſimorum virorum, ac potiſſimum *Hermanni Conringii*, quem æſtimatorem Autorum medicorum maxime ſincerum ac celeberrimum eſſe profitetur, rationemque ipſam, ſecutus. Neque minus Bibliothecam hanc præſtantioribus recentiorum ſcriptis, in hunc uſque diem emiſſis, auxit, ſimulque innuit, quales libros aut tirones, aut provectiores Medici, evolvere debeant, ne ſcilicet, qui profuturi ſunt tempore, obſint, ſi intempeſtive legantur. Demum, cum haud raro ſoleant eſſe alii præ inopia multis libris continuo emendis, alii, iique craſſioris Minervæ, intelligendis iisdem, impares, contractam ideo Bibliothecam attexuit, eos tantummodo magno ſelectu comprehendentem, quibus carere facile Medicus nequit, donec ea augeatur aliquando, ſi acuatur ingenium, vel rei domeſticæ rationes id ferant. Quanquam vero facile fieri potuit, ut ſcriptorum medicorum unus & alter cognitioni Autoris ſe ſubduxerit, jure tamen meritoque eidem laudem eruditionis, diligentiæ, acuminis, fidei, & candoris, tribuimus, utpote qui ſcriptores meliores tum ſuperioris, tum noſtræ, ætatis, ex quibuscunque provinciis, optime cognitos habet & perſpectos, dotes eorum magno judicio internoſcit, & ſuæ non magis gentis ſcriptores, quam eos, qui trans Alpes ſibi aliquam nominis famam compararunt, pro merito collaudat, ex Germanis, præter complures alios, quorum mentionem injicit, *Bohnii*, *Hoffmanni*, atque *Heiſteri*, merita mirifice extollens. Supereſt nunc, ut pauca quædam ex his Cl. *Paſtæ* annotationibus excerpamus. *Pag. 7, Hollerii* & *Jacotii* commentaria, ſemel tantum typis divulgata, atque hinc inventu difficil-

 lima,

lima, *Durctianis*, ſæpe licet impreſſis, præferenda eſſe, cenſet; *pag. 9 Heurnium* in *Hippocratis* Aphoriſmos, utpote nimis brevem, minus tironibus, *Hollerium* vero, planum, accuratum, obſervationibusque & cautionibus abundantem, magis, commendat; *pag. 14*, quanquam *Claudini* liber *de ingreſſu ad infirmos* nunquam ſine utilitate legatur, majorem tamen eam futuram eſſe judicat, ſi is nimia diviſionum ſubtilitate, quæ tironibus negotium faceſſit, opus illud non obruiſſet; *pag. 24 Bidloi* Tabulas anatomicas æri inciſas maxime omnium commendat. Qua in re tamen poſt tot nævos, in hoc Opere, alias elegantiſſimo, detectos, non omnino cum Cl. *Paſta* conſentimus. *Pag. 29 Aretæum*, *Aurelianum*, *Trallianum*, *Oribaſium*, *Aetium*, & *Paulum Æginetam*, *Avicennæ*, &, quotquot exſtiterunt, Arabibus, longe anteponit. Quanquam enim non minus, quam Arabes, Græcorum ſcripta compilaverint, feliciores tamen fuerunt rhapſodi, nec philoſophicis tricis morantur lectorem, nec tenebris ſcatent Arabum. *Pag. 36 Ettmulleri* Praxin, quod opus eruditiſſimum vocat, non ante legendam exiſtimat juniori medico, quam artis uſum fuerit adeptus, quia præceptore indiget pro remediorum delectu; *pag. 40* methodus, morbis infantum acutis medendi, a *Gualtero Harriſio* propoſita in Italiæ regionibus, vix ac ne vix quidem tuta Noſtro videtur, cum infantes ægerrime ferant purgantia, nec abſorbentium virtutem, æque ac in Anglia, perſentiſcant; *pag. 61* medicis, quibus res domi non anguſta eſt, conſilium ſuggeritur, ut, qui in *Mangeti* Bibliotheca Anatomica conjunctim exſtant Tractatus, hos potius primum ab Autoribus ſuis emiſſos emant, quod ita & figuras exactiores, & caſtigatiorem habituri eſſent textum; *pag. 71 Weinmanni* præſtantiſſimum Phytanthozaiconographiæ opus adeo prædicat Editor, ut, aptiorem tironibus botanicis librum ſe vidiſſe, neget; *pag. 118*, cum *Galenus* putet, *Thucydidem* peſtem illam, quam *Lib. II Cap. 8* Belli Peloponneſiaci memorat, enarraſſe, non ut medicum medicis, ſed ὡς ἰδιώτην ἰδιώταις, Noſter nullus dubitat deſcriptionem illam ita vindicare, ut, ſi non a Medico, certe a diligentiſſimo Hiſtorico, nec medicæ artis omnino ignaro, profectam eſſe, affirmet. Ideoque ad *Paulum Victorium* in Variis Lectionibus accedit

cedit potius, *Lucretium* arguentem, in expoſitione *Thucydid. II, 50, pag. 129 edit. Amſt. A. 1731, fol.*: Καὶ πολλοὶ στεριοκόμενοι τούτων διέφευγον· εἰσὶ δ' οἱ καὶ ὀφθαλμῶν, quam ad alios, qui *Lucretium* defendunt. Hic quippe Poetarum more partim addit, partim omittit, partim mutat ac ſeparat, ut unicuique, utramque peſtis deſcriptionem conferenti, patet. Ac, ſi præ mortis metu, cujus nullam ibi, uti *Lucretius* facit, mentionem injicit *Thucydides*, ferro privatos virili parte dicere auſis, fatearis quoque, neceſſe eſt, non modo manuum pedumque extremitates abſciſſas fuiſſe, verum etiam effoſſos ferro oculos; non enim minus a στεριοκόμενοι dependent verba: εἰσὶ δ' οἱ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, quam ſuperior dictio τούτων. Quod ſi affirmaveris, anne horrendum hoc prætermiſiſſet *Thucydides*, in aliis minoris momenti rebus recenſendis accuratiſſimus? Quamobrem credibile videtur Noſtro, nonnullos mortem effugiſſe extremis corporis partibus, ut *Thucydides* inquit, læſis remanentibus, multos etiam convaluiſſe, manuum pedumque extremitatibus morbo abſumtis, multos teſtibus aut cole corruptis, ſponteque decidentibus, nonnullos quoque amiſſis oculis. Neque enim videt, cur peſtis teſtes depaſcere nequeat, ceteris illæſis viſceribus, quod per malignas febres, natura morbum ſuperante, accidiſſe, ipſemet obſervavit.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD INcrementum Scientiarum, ab his, qui ſunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis III Pars II.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchium, 1744, 8.
Plag. 12.

Non eſt, quod Lector longa & copioſa argumenta, e *Miſcellaneorum* hac *Parte* decerpta, a nobis exſpectet. Eos enim, qui legendis eis paululum vacant, tempus omne ſuum fruſtra contrituros eſſe, ut credamus, haud a nobis poſſumus impetrare. Dabimus tamen potiora, ut, quid rerum hic ſit quærendum, nemo non intelligat. Principem locum tenet *Jo. Conradi*

Digitized by Google

Schwartzii Explanatio loci 2 Cor. XII, 7, ubi *Paulus,* ſibi
σκόλοπα τῇ σαρκὶ datum eſſe, confitetur. Inquirit Cel. Vir,
an in ſcriptis veteris Eccleſiæ Judaicæ memoretur homo, quem
Pag. 184. Deus propter ſummam in ipſum gratiam per ſatanam afflixe-
rit ita, ut is ſpiritus ſibi tantos ſumeret, Deo ipſi ut os obver-
tere, & ſe, neſcio cujus præſtantiæ cauſa, efferre auderet. Is
ipſi videtur fuiſſe *Jobus.* Quare, per *σκόλοπα* deſignari, putat,
vermem, σκώληκα, æque ex *σκέλλω* (exſicco, areſacio,) de-
189. ductum. *Jobus* certe a vermibus traditur fuiſſe divexatus.
Vide LXX *Job. II, 9, VI, 4, VII, 5.* Exinde Autor ratio-
nem promit, cur *σκόλοψ* dicatur (divinitus) *carni* datus, &
191. cur *ἄγγελος* tam arcte *σκόλοπι* jungatur. Addit, vocem *ἀγ-
γέλου* ad res etiam transferri, quæ quoquo modo rem quam-
que prodant, aperiant, ſignificent, ac in lucem proferant. Te-
ſtes citat LXX ad *Job. XXI, 15, Deut. XXXIII, 2, Prov. XXVI,
6, Job. XLI, 6.* Ἄγγελος *σατᾶν,* ipſo judice, eſt index dæ-
moniacæ afflictionis. Sententiam tandem hanc *Paulo* tribuit:
193. *Ne revelationum magnificentia efferar, hæret in parte mei ea,
quæ ad peccata facile inflammari poteſt, divinitus immiſſum
omne afflictionis genus, tam in Jobo vermium illa copia, quæ
violentiæ ſatanicæ certiſſimum præbebat indicium, quæ eadem
me quoque affligat oportet, ut ne animus meus efferatur.* Ex-
cipit hanc Commentationem Diſſertatio *Petri Zornii de Ebræo-
rum precibus litoralibus, ad illuſtrationem Act. XXI, 5.* Comme-
morabilis eſt locus *Tertulliani,* quo referuntur Judæi, omiſſis
templis, per omne litus quocunque in aperto aliquando jam pre-
ces ad cœlum mittere. Falluntur, qui preces haſce ad Proſeu-
chas, vel Synagogas, putant revocandas. Sub dio, conventibus
extraordinariis ad litora actis, preces illæ fuerunt peractæ. Ne-
198. gat itaque Noſter, Judæos in proſeucha litoris prope Tyrum
preces dixiſſe, ratus, in litore aperto eas fuiſſe inſtitutas, &
peractas inter ſtandum. Succedit *de Lupis, quinta plaga Ægy-
pti,* ad *Exod. VIII, 17, Pſ. LXXVIII, 45, CV, 3, Obſervatio*
M. *Danielis Godofredi Werneri,* Paſt. & Prof. Primar. Colle-
201. gii Grœningiani Stargardiæ. Refellit Pl. Rev. Autor eos, qui
voci עָרוֹב ſubſtituunt poteſtatem ac notionem colluviei, mu-
ſcæ caninæ, curculionis, ac deinde ſuam ſententiam, *lupis* fa-
ventem,

ventem, expromit. Cur ita ſentiat, hiſce utitur rationibus. *Hirpinos*, Italiæ populos, a *lupis* dictos eſſe, meminit. R. *Samuel Ben Meir* ad *Ex. VIII, 17*, largitur, voci *arob*, עָרוֹב, Pag. 215.
ineſſe ſignificatum lupi veſpertini, ex עֶרֶב, *veſpere*, decerptum. Arabes verbo عرب, *arab*, utuntur, deſignantes actionem *comedendi* ac *conſumendi*. Quid itaque veri ſimilius eſt, quam עָרוֹב eſſe *voracem*, *edacem*? Inde eſt per metatheſin רעב,
رغب, *raab*, famelicus, guloſus, vorax. Famelicus vero 217.
quisque dicitur *lupo avidior*. Avidam lupi rapacitatem deſcripſerunt *Virgilius Æn. II, 355*, *Ovidius Triſt. I, 5, 10*, ac *Phædrus I, 1*. Videntur ex eadem originatione corvi dicti eſſe עֹרְבִים. Fortaſſis *Diodori Siculi* in fabula aliquid de quinta illa Ægypti clade ſupereſt. Ipſe enim *Lib. I* tradidit, *ſub Æthiopum in Ægyptum irruptionem ingentes luporum catervas conveniſſe, qui hoſtium incurſantium agmen ultra urbem Elephantinam inde fugaverint*. Quis enim neſcit, Judæos antiquiſſimos quondam dictos fuiſſe Æthiopas? Terra enim Goſchen erat pars provinciæ Caſiotidis, ſeu כּוּשׁ, *Cuſch*. Græci autem Cuſch & Æthiopas pro regione incolisque iisdem habuerunt. Procedimus hinc ad *C. A. Heumanni Symbolam criticam ad Juſtinum Martyrem*. Cum nuper Cel. Autoris ſub 222.
oculos veniſſet nova illa, eaque nitidiſſima, *Juſtini Martyris* Operum editio, quam adornaſſe conſtat *Prudentium Maranum*, Benedictinæ religionis Monachum doctiſſimum, ipſe ſtatim animum induxit, quæ ad piiſſimum hunc Scriptorem quondam annotaverat, recognoſcere, ſique reperiret, quæ loca quædam *Juſtini* vel exhiberent ſincerius, vel interpretarentur rectius, ea proferre in publicum, communique uſui exponere. Contulit ipſe in locis, quæ emendavit, *Jebbianam* & *Thirlbianam* editionem in *Dialogo cum Tryphone*, & harum utramque comparavit cum recentiſſima, eaque *Maraniana*. Ad *Apologiam Juſtini priorem* habes hic emendationes quinque, ſua in luce collocatas. Ad *poſteriorem* habes emendationes tres. Ad *Dia-* 233.
logum habes emendationes generis haud unius complures. Succedit *Chriſtophori Saxii* Ἐπικρίσιος Φιλολογικῆς, ſive *Strictura-rum in nuperum Franci cujusdam libellum de incerto hiſtoriæ Romanorum antiquiſſimæ, Sectio III & ultima*. Orditur Vir opti- 235.

Digitized by Google

mus a monumentis veterum Romanorum, memoriæ ſignis, dicere, e quibus *Livius*, *Dionyſius*, aliique Romani ſcriptores, ſua deſumſerunt. *Livius* meminit actorum urbanorum, ſeu diurno-
Pag. 237. rum, *XLIV*, *18*, *22*. Id cum indicaſſet Noſter, Franci ſententias inde ab hujus *Lib. III pag. 26* ſumſit examinandas. Qui res Romanorum veterum, antiquitates eorum ſacras & profanas, artem criticam paſſim feliciter exercitatam, ac ſolidam eruditionem, cordi habent, eos ad hanc Epicriſin, quæ in compendium redigi haud poteſt, ſponte ſua acceſſuros, exiſtimamus. Dili-
276. gentiam ſpirat catalogus Autorum vetuſtiſſimorum, qui de rebus Romanis ante *Diodorum Siculum*, *Livium*, *Dionyſium*, & *Plutarchum*, ſcripſerunt, tum eorum, quorum ætas eſt cognita, tum illorum, quorum tempus & ætas ignoratur. Argumentum illud, quod ex diſſenſione Autorum ad tollendam eorum fidem adhiberi ſolet, ſolide in utramque partem diſpicit Autor ac diſſol-
290. vit. *Æneæ* in Italiam adventum propugnat. De anno urbis con-
303. ditæ diſſerit, ac Æram *Catonianam Varronianæ* præfert. Schema ſtemmatis generisve, quo *Tarquinii* Romani fuerunt uſi, adjungit *pag. 315*. Tum vero exhibetur *J. C. H. Continuatio*
329. *criticarum in Julii Cæſaris libros emendationum*, cujus Autor oſtendit, librarios nonnunquam ob verbum conſimile proximum unam alteramque vocem omiſiſſe, gloſſemata miſellorum Grammaticorum, margini illita, in contextum recepiſſe, ac inprimis multifariam in nominibus propriis peccaſſe deſcribendis. Spem ipſe facit unius ac alterius continuationis ſubſecuturæ. Septimo loco comparent *Vocum aliquot Latinarum, quæ in vulgaribus Latinæ linguæ Lexicis fruſtra quæruntur, ex priſcis Autoribus collectarum a Frid. Ottone Menckenio, Sectio II, quartum*
346. *continuata.* Familiam hic ducit *palæſtricus*, Subſt. cujus generis eſt *ſcenicus* apud *Juſtinum XXXVIII*, *10*. *Palæſtra* certe non modo notat locum, in quo certatur, ſed inprimis etiam ipſam luctandi, aut corporis geſtum conformandi, artem. *Palæſtricus* eſt is, qui publice hanc artem docet, *Quintiliano* bis memoratus. Succedunt *panchreſtus*, Adj. *pedicularius*, Adj. *pellectio*, *Ciceroni* probata, *perdives*, *perfrequento*, *perturbativus*, Adj. *Philippeus*, Subſt. *pigmentarius*, Adj. *polentatus*, Adj. id eſt, polenta infectus, *pollutor* Caſſiodori, *polygonium*, herba, *prænuntius*,

nuntius, Subſt. *præſtigia*, ſingulari numero, *præſtigium* Caſſiodori, Pag. 365.
proflagrare, *profligatio*, *propiunt* Livii, *pullum*, Subſt. *quampluri-*
mum, *quanam*, interrogativum loci, *quolibet*, ejusdem generis, *re-*
compenſare, inferioris ſeculi, *recompenſatio* Caſſiodori, *redivivatio* 368.
& *referiatio* ejusdem, *retentus*, Adj. ex *retendo*. In fine ſubjunctas vides *Ottonis Menckenii ad Guilielmum Caveum Epiſtolas duas*. Priori ille huic *Ad. Andr. Hochſtaterum* & *Joannem Reinhardum Hedingerum*, in Angliam iter facturos, commendat; poſteriori hunc de morte *Wagneri*, docti hominis, inter Lipſienſes olim clari, reddit certiorem.

NOVA LITERARIA.

Quid novi literis dederit Florentiæ Muſa *Ant. Franc. Gorii*, Viri doctiſſimi, & in antiquitatibus Romanis vere magni, en, accipe, Lector, ex literis publicis, ad omnis generis eruditos homines datis haud ita pridem a *Petro Cajetano Viviano*, Florentinæ urbis haud ignobili Typographo, dignis omnino, quæ cum Lectoribus noſtris integræ communicentur:

Prodiit in lucem ex officina mea tertium ac poſtremum Volumen Inſcriptionum antiquarum, quæ in Etruriæ urbibus exſtant, cui hic titulus: Inſcriptionum antiquarum Græcarum & Romanarum, quæ in Etruriæ urbibus exſtant, Pars tertia, in qua Appendix poſtrema: adjectis Tabulis L, Laconico Piſano, Sarcophagis & Urnis, anaglypho opere ſculptis, quæ in Florentinis Muſeis, ceteriſque per Etruriam, ſpectantur: cum Obſervationibus *Antonii Franciſci Gorii*, Publici Hiſtoriarum Profeſſoris, &c. *Hujusmodi Volumen, quod conſtat foliis 162, nempe paginis 648, dedicatum eſt Viro Nobiliſſimo ac Doctiſſimo, deque literario orbe optime merito,* Jacobo Philippo d' Orville, *Amſtelædamenſi, propter egregia ejus in Autorem merita. In Præfatione cauſas affert* Gorius, *cur tam diu editionem hujus Operis diſtulerit; mox de primis antiquarum Inſcriptionum editoribus diſſerit, &, facile principem fuiſſe, aſſerit,* Franciſcum Albertinium, *Florentinum, ſuosque labores in his monumentis ubique inveſtigandis exponit. Nam in hoc Volumine ſexcentos ſexaginta antiquos lapides, pauciſſimis exceptis, nunquam antea editos, coadunavit, & perpetuis ſuis Obſervationibus illuſtravit. Adjecit huic Operi Tabulas* quinquaginta, *in quibus æri inciſa explicavit vetera marmorea monumenta, nempe Sarcophagos & anaglypha Sepulcrorum, variis emblematis inſculpta, a nemine antea in lucem edita, quæ in Muſeo regio Magni Ducis Etruriæ, ejusque in regiis Villis & Hortis, itemque in Ædibus Nobilium Procerum, & in reliquis Etruriæ urbibus, ſpectantur. In Tab. I Modium ex ære veterum Romanorum, e Muſeo ſuo in Regium Cimeliarchium translatum, pervulgavit; Tab. III Segmentum* Lithoſtroti, *muſivo opere affabre pictum, quod L. Sulla in Fortunæ delubro Præneſte dedicavit, e penu rei ſuæ antiquariæ; mox* Triclinium *vetuſtiſſimum e Muſeo Nicolinio,*

item

Digitized by Google

item Manum Pantheam *votivam e Muſeo Antinorio, & alia hujusmodi eximia vetuſtatis monumenta, quæ nunquam in conſpectum hominum doctorum venere, luculento Commentario explicavit. Singulæ Tabulæ a peritiſſimis cælatoribus diligenter inciſæ, Viris illuſtribus ac nobilibus dedicatæ ſunt, quorum elenchus affertur in pag. 155, quos quidem (maxime vero exteros) Autoris nomine moneo & oro, ut quamprimum hoc Volumen, quod ipſis Societati ſubſcriptis debetur, accipiant, & ſibi tradendum curent. Præ ceteris antiquis inſcriptis marmoribus ea, quæ Autor appellat* maritima, *in hoc Opere locum habent, quæ ſpectant ad Hiſtoriam navalis militiæ Romanorum, quæ olim Neapoli in Muſeo Andreinio ſervabantur, nunc, Florentiam translata, in Goriano Muſeo exſtant, in quibus Trieres, Quadrieres, & Quinquieres, & Liburnæ claſſium Romanarum ad Miſenum & Ravennam, & militarium virorum officia, recenſentur & explicantur. Accedit* Laconicum, *ſive* Hypocauſton, Piſanum, *quod integrum hodie exſtat, illuſtratum Commentariis ſummorum Virorum,* Franciſci Robortelli, Franciſci Mariæ *Equitis* Ceſſinii, Joannis Rhodii, Andreæ Baccii, Henrici Noris, *quæ, in libris ſparſa, in unum hic colliguntur; quibus accedunt ejusdem Editoris Obſervationes nonnullæ, & Sylloge lapidum antiquorum, quos* Balnearios *appellat, quod in his Balneorum ædificia, & Balneatorum munia, recenſeantur, & hi prodeunt in lucem ab eodem Autore Notis ubique illuſtrati. Succedunt poſtea Monumenta veterum Chriſtianorum, quæ e* Florentinis Cœmeteriis *eruta ſunt. Inter hæc inſignis eſt ille Chriſtianus titulus, ſcriptus Honorio XI & Conſtantio iterum Conſulibus, allatus pag. 314, in quem luculentas ſuas obſervationes adjecit Vir doctiſſimus ac celeberrimus,* Joannes Caſpar Hagenbuchius, *Tigurinus, & multa notatu digna animadvertit, quod & fecit in æream Tabulam, quæ continet omnium antiquiorem honeſtam miſſionem, ab Imp. Servio Galba militibus veteranis Legionis Primæ Adjutricis donatam. Claudit agmen Appendix poſtrema, in qua alii vetuſti lapides explicantur. Summam manum huic ærumnoſo Operi imponens Autor, in fine adjecit* Indices *omnium antiquarum Inſcriptionum, quæ tum in hoc Volumine* tertio, *tum in* primo, *ac* ſecundo, *jam editis, afferuntur, in modum* Gruterianorum & Reineſianorum *adornatos, ſubjectis* rerum, *quæ annotantur,* duobus Indicibus. *Volumen hoc tertium, ut & alia duo, jam edita, impreſſa ſunt in duplici charta, in majore nimirum & minore folio. Primi & ſecundi Voluminis perpauca apud me ſervantur Volumina; adeoque* Volumen primum *in charta majore, aucto pretio, nunc venale proſtat ſcutatis Florentinis quatuor; in charta vero minore ſcutatis tribus.* Volumen ſecundum, *in majore charta excuſum, venditur nunc Florentinis ſcutatis duobus, & inſuper libris quatuor; in charta vero minore ſcutatis Florentinis duobus.* Volumen tertium, *ſuperius deſcriptum, toto hoc anno 1745 venale proſtat apud me in charta majore ſcutatis Florentinis quinque; in charta minore ſcutatis iisdem Florentinis quatuor; ſed, tranſacto anno 1745, eorundem exemplarium tertii Voluminis pretium augebitur; quod, ne cultores eruditæ antiquitatis lateret, breviter exponendum curavi.*

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLV.

Pars I.

JOANNIS MOLLERI, FLENSBURGENſis, Cimbria literata, ſive Scriptorum Ducatus utriuſque, Slesuicenſis & Holſatici, Hiſtoria literaria tripartita, cum Præfatione JOANNIS GRAMMII.

Tomi III.

Hafniæ, ſumtibus Orphanotrophii Regii, 1744, fol. Alph. 27 plag. 11.

Exit tandem publicam in lucem Opus hoc *Molleri*, per quadraginta annos ſummo ſtudio elaboratum, ac poſt ejus mortem ſatis diu a doctiſſimo quoque exſpectatum. Exit autem beneficio novi Mæcenatis, Illuſtriſſimi Viri, *Joannis Ludovici de Holſtein*, unius e principibus Daniæ Regis Conſiliariis & Cubiculariis, Ephori item Academiæ Hafnienſis, & Præſidis Collegii de curſu Evangelii promovendo, Inſpectorisque Eccleſiarum, Regi ſuo ſubjectarum, generalis. Exit denique ornatum Præfatione Illuſtris Viri, *Joannis Grammii*, triginta ſex implente paginas. In hac doctiſſime pariter & copioſe diſſeritur primo de officiis & virtutibus Hiſtorici literarii, deinde de *Molleri* ſumma induſtria, ampliſſima eruditione, largis ſubſidiis, ſcribendi methodo, judicio, candore, & ἀπαθείᾳ, denique de utilitate hujus Operis ad Hiſtoriæ, & eccleſiaſticæ, & civilis, potiſſimum tamen eccleſiaſticæ, cultores redundante. Hinc fatetur ingenue, in tantum Opus irre-

Digitized by Google

pſiſſe errorum nonnihil, indicans quoque, & ſimul corrigens, quosdam; prætereaque ſtilum non habere ſatis elegantiæ; quod quidem vitium recte in Hiſtorico agnoſcit minimum. Ultimo loco eruditiſſime docet, quibus finibus circumſcripta ſit *Cimbria*, nec *Molleri* ſolum, verum etiam *Ottonis Sperlingii*, hac in re errorem coarguit. Illud quoque hic docemur, *Molleri* filium, *Olaum Henricum*, (quem nunc Hafnienſis Academia Profeſſorem habet Hiſtoriæ literariæ,) mendas typographorum tollendi ſuſcepiſſe negotium; eundemque nunc in eo eſſe, ut, quas pater nondum elaboratas reliquit, vitas *Aug. Herm. Franckii*, *Jo. Frid. Mayeri*, *Henr. Muhlii*, *Jo. Wilh. Peterſenii*, & uxoris ejus, concinnet atque edat; id quod ut quamprimum faciat, optamus, & publico nomine rogamus.

Intramus nunc *Tomum primum*, in quo Autor ita exhibet ordine alphabetico indigenas ſcriptores, ut vitam cujusque deſcribat, & cum editorum, tum ἀνεκδότων, librorum ejus indicium faciat, de iisque judicia proferat doctiſſimorum hominum. Noſtrum eſſe putamus, eos nominare, qui ſunt clariſſimi, vel ſaltem notiſſimi; ita tamen, ut illos omittamus, de quorum vita & ſcriptis pleniſſimam tractationem *Tomus tertius* exhibet. Prodeunt igitur hic *Jacobus* & *Iſaacus Abendanæ*, Judæi fratres, *Guilielmus* & *Lampertus Alardi*, pater & filius, *Trogillus Arnkiel*, *Petrus Fridericus Arpius*, *Petrus Axenius*, *Hartwigus Bambamius*, *Nicolaus Beckmannus*, *Pufendorfii* adverſarius infelix, *Gerhardus Blaſius*, *Andreas Bordingus*, *Lucas a Boſtel*, *Bartholdus Botſaccus*, *Henricus Brakerus*, *Adamus Brandius*, *Rudolphus Capellus*, *Benedictus a Caſtro*, exjudæus, *Joannes Chriſtenius*, *David Clodius*, *Dethlevus Cluverus*, *David Cohen de Lara*, Judæus, *Magnus Cruſius*, *Petrus* & *Joannes Adolphus Cypræi*, *Caſpar Danckwerth*, *Theodorus Daſſovius*, *Georgius Dedekennus*, *Brandanus Detrius*, *Georgius Eliezer* & *Sebaſtianus Edzardi*, *Paulus Egardus*, *Joannes Hermannus ab Elswich*, *Jacobus Fabricius*, *Bartholdus Feindius*, *Joannes Henricus Feuſtkingius*, *Eraſmus Franciſci*, *Auguſtus Hermannus Franckius*, *Georgius Freſius*, thaumaturgus, *Petrus Goldſchmidius*, *Cæſo Grammius*, *Georgius Greenius*,

Digitized by Google

nius, *Ovenus Guntherus*, *Joachimus Hagemeierus*, *Joannes Adolphus Hoffmannus*, *Anna Ovena Hoyeria*, *Joannes Jonſius*, *Matthias Knutſenius*, atheus, *Andreas Ludovicus Kœnigsmannus*, *Matthias Nicolaus* & *Sebaſtianus Kortholti*, *Nicolaus Kragius*, *Joannes Kunckelius*, *Achilles Daniel Leopoldus*, *Severinus Lintrupius*, *Daniel Lipſtorpius*, *David Lobechius*, *Joannes Loccenius*, *Joannes* & *Zacharias Lundii*, *Henricus Lyſius*, *Mich. Maierus*, *Bernhardus Gualterus Marpergerus*, *Joannes Mattheſonius*, *Chriſtianus Matthiæ*, *Caſpar Mauritius*, *Gerhardus Meierus*, *Jacobus a Mellen*, *Nicolaus Mercator*, *Eraſmus Michaelius Lætus*, *Burchardus Mithobius*, *Nicolaus Mollerus*, *Wilhelmus Momma*, *Joachimus Morſius*, *Joannes Laurentius a Mosheim*, *Chriſtianus Mundenius*, *Sebaſtianus Niemannus*, *Joſias Henricus* & *Paulus Fridericus Opitii*, *Joachimus Oporinus*, *Petrus Palladius*, *Theodorus Petræus*, vir Æthiopice doctiſſimus, *Hieronymus Prætorius*, *Joachimus* & *Samuel Rachelii*, *Nicolaus Raimarus Urſus*, *Ranzovii* plures, *Bernhardus Raupachius*, *Joachimus Ludovicus Reimerus*, *Joannes Rendtorſius*, *Michael Richey*, *Joannes Riſtius*, *Guernerus Rolfinccius*, *Martinus Ruarus*, *Henricus Rumpius*, *Henricus Schævius*, *Henricus Scharbau*, *Chriſtophorus Schelhammerus*, *Juſtus Chriſtophorus Schomerus*, *Daniel Severinus Scultetus*, *David Schultetus*, *Chriſtianus Scriverus*, *Petrus Severinus*, *Nicolaus* & *Nic. Petrus Sibbernii*, *Michael Siricius*, *Severinus Waltherus Sluterus*, *Otto Sperlingius*, *Nicolaus Staphorſtius*, *Caſpar Henricus Starckius*, *Jacobus Stolterfohtius*, *Joannes Suaningius*, *Petrus Terpagrius*, *Nicolaus Tetingius*, *Adamus Tribbechovius*, *Henricus Vagetius*, *Joannes Vorſtius*, *Magnus Wedderkopſius*, *Henricus Weghorſtius*, *Jacobus Werembergius*, *Jo. Werlhofius*, *Willichius Weſthovius*, *Nicolaus Wilckens*, *Chriſtianus Woldenbergius*, *David Wolderus*, *Chriſtophorus Woltereckius*, *Franciſcus Wœrgerus*, *Petrus Zornius*. Queri vero poſſemus de Autore, ſi non & ſuam ſcripſiſſet vitam, ſuaque indicaſſet ſcripta ſane doctiſſima. Fecit igitur utrumque a *pag. 428* ad *433*. Ex hoc *Tomo* permulta peti poſſe ad illuſtrandam noviſſimam Eccleſiæ, maxime noſtratis, hiſtoriam, jucunde inter legendum cognovimus; qui

Digitized by Google

& docere poſſumus Lectores noſtros, *Mollerum*, mitiſſimi & pacis publicæ amantiſſimi virum ingenii, minime laudare immitiores zelotas, *Daſſovium*, *Mayerum*, *Sebaſt. Edzardum*, *Vackium*, *Bambamium*, & ſimiles.

Tomus ſecundus eundem in modum deſcriptos exhibet exteros, in Ducatu utroque, Slesvicenſi & Holſatico, vel muneribus functos publicis, vel commoratos diutius. Quam multi doctrina nobiliſſimi viri hic occurrunt, quos hoc in Opere quæſiſſet nemo! & quanta diligentia vita cujusque exponitur! quam perfecta eſt enumeratio ejus librorum! quam multorum gravium virorum proferuntur de eo judicia! Inprimis commemorandum nobis eſt, non paucos hic exhiberi e medio, quod vocant, ævo celeberrimæ famæ viros eccleſiaſticos, de iisque proferri, quæ propria induſtria collegit Autor, acri adhibito judicio falſas narrationes a veris diſcernendi ſtudioſiſſimus. Largam igitur hic, Lector, accipis notitiam *Adalberti*, Epiſcopi Bremenſis, *Adami Bremenſis*, *Amalarii Fortunati*, *Ansgarii*, *Arnoldi Lubecenſis*, *Ebbonis*, Archiepiſcopi Rhemenſis, *Halitgarii*, *Lebuini*, *Ludgeri*, *Vicelini*, *Unnonis*, *Wigberti*, duorum *Wilibaldorum*, *Wilibrodi*, pluriumque. E recentioribus hos potiſſimum hic deprehendiſſe jucundum erit lectoribus, qui miraturi ſunt amplam de ſingulis congeriem, & vix plura deſideraturi. Hi ſcilicet ante ceteros nominandi nobis videntur: *Chriſtianus Aagardus*, Poeta Latinus, *Joannes Æpinus*, *Leo ab Aitſema*, *Eraſmus Alberus*, *Chriſtoph. Henr. Amthor*, *Joannes Arnoldi Corvinus*, *Gabriel d' Artis*, *Lucas Bacmeiſterus*, *Henr. Bangertus*, *Herm. Bonnus*, *Corn. Bontekoe*, *Jac. Bordingus*, *Tycho Braheus*, *Joach. Juſtus Breithauptius*, *Caſp. Buiſſingius*, *Phil. Cæſar*, *Rodericus a Caſtro*, *Bogislaus Phil. Chemnitius*, *Joannes Corvinus*, *Pancratius Crugerus*, *Frid. Dedekindus*, *Joannes Draconites*, *Chriſtianus Wilh. Eybenius*, *Jo. Alb. Fabricius*, *Chriſtianus Falſterus*, *Alb. Feldenius*, *Paulus Flemmingius*, *Chriſtoph. Franckius*, *Joannes a Fuchte*, *Frid. Gentzkenius*, *Juſtinus Goblerus*, *Georg. Henr. Gœtzius*, *Nic. Grevinchovius*, *Hugo Grotius*, *Otto Gualtperius*, *Otto a Guericke*, *Meno & Phil. Lud. Hannekenii*, *Jo. Lud. Hannemannus*, *Dan.*

Hartnac-

Hartnaccius, *Abr. Hinckelmannus*, *Jo. Henr. Horbius*, cujus hiſtoria pleniſſime deſcribitur, *Jo. Hübnerus*, *Nic. Hunnius*, *Elias Hutterus*, *Steph. Klozius*, *Jo. Melch. Kraftius*, *Chriſtianus Krumbolzius*, demagogus peſſimus, *Jo. Laſſenius*, *Petrus Laurenbergius*, *Martinus Lipenius*, *Stanislaus Lubieniecius*, *Jo. Burch. Majus*, *Aaron Margalitha*, exjudæus, *Petrus Jac. Marpergerus*, *Petrus a Maſtricht*, *Jo. Frid. Mayerus*, *Jo. Henr. Meibomius*, *Dan. Georg. Morboſius*, *Henr. Muhlius*, *Petrus Muſæus*, *Erdm. Neumeiſterus*, *Phil. Nicolai*, *Chriſtianus Niſanius*, *Adamus Olearius*, *Henr. Opitius*, *Georgius Paſchius*, *Chriſt. Franc. Paulini*, *Jo. Nic. Pechlinus*, *Aug. Pfeifferus*, *Sam. Pomarius*, *Æmilius Portus*, qui aliquamdiu vixit in aula Holſatica, *Jo. Poſſelius*, *Andr. Pouchenius*, *Eſaias Pufendorſius*, *Chriſtianus Ravius*, *Theod. Reinkingius*, *Ant. Reiſerus*, *Sam. Reyherus*, *Jo. Rhenius*, *Angelus Sala*, *Caſp. Herm. Sandhagenius*, *Eraſmus Sarcerius*, *Gunth. Chriſtoph. Schelhammerus*, *Jo. Balth. Schuppius*, *Anna Maria Schurmannia*, *Otto Sperlingius*, *Nic. Stenonis*, *Petrus Suavenius*, *Joannes Tauſanus*, primus in Dania religionis a *Luthero* repurgatæ doctor, *Caſp. Thurmannus*, *Adamus Tratſigerus*, *Caſp. Ern. Trillerus*, *Andreas Vellejus*, *Conradus Vorſtius*, *Uriel a Coſta*, e Judæo Naturaliſta verius, quam atheus, *Mich. Watſonus*, *Jo. Angelus a Werdenhagen*, *Eberhardus a Weyhe*, *Benedictus* & *Joannes* & *Jo. Frid. Wincleri*, *Vitus Winshemius*, *Jo. Chriſtoph. Wolfius*, *Phil. a Zeſen*, *Henricus Zutphanienſis*. Brevitas noſtra nos cogit plurimos omittere memoratu non minus dignos. Indicabimus tamen enthuſiaſtas aliquot, quorum hic deſcriptio uberrima. Producuntur ſcilicet hic *Joannes de la Badie*, ſive *Labadie*, *Antonetta Bourignonia*, *Joannes Engelbrecht*, *Eva Margareta Frælichia*, *Chriſtianus Hoburgius*, *Melch Hoffmannus*, *Henr. Kunrath*, *Joanna Eleonora a Merlau*, *Georgius Reichardus*, *Joannes Robtius*, *Menno Simonis*, *Petrus du Lignon* & *Petrus Yvon*, Labadiſtæ, *Jo. Jacobus Zimmermannus*.

Accedimus ad *Tomum tertium*, quadraginta ſex complexum vitas, easque inuſitata plane induſtria conſcriptas, & ea ſtili elegantia conſpicuas, quam in Hiſtorico laudaveris. Et e

Digitized by Google

veteribus quidem hic occurrit vita *Helmoldi*, Seculi XII Hiſtorici, itemque quatuor clariſſimi nominis Archiepiſcoporum Hamburgenſium & Bremenſium Seculi noni ac decimi, vitæ *Anſgarii*, percelebris etiam, nec infelicis, Miſſionarii, *Remberti, Adalgarii*, & *Adalgadi*; quorum hic poſtremus etiam magnus fuit politicus in trium *Ottonum* Imp. aulis. Denique & *Clementis II* Papæ vitam hic offendes luculentiſſimam. Recentioris ævi hi repræſentantur hic: *Joannes de la Badie*, ſive *Labadie, pag. 35-56, Olaus Borrichius, pag. 56-72, Fridericus Breclingius, pag. 72-89, Joannes Bugenhagius, pag. 89 121, Georgius Calixtus, pag. 121-210, Joannes Cluverus, pag. 217-221, Esdras Edzardus, pag. 221-227, Paulus ab Eitzen, pag. 227-236, Geverhardus Elmenhorſtius, pag. 236-243, Vincentius Fabricius, pag. 243-249, Thomas Finchius*, Medicus pariter ac Mathematicus inſignis, *pag. 249-255, Joannes Fiſcherus*, Theologus Livoniæ, *pag. 255-260, Martinus Fogelius, pag. 260-265, Joannes Fridericus Gronovius, pag. 265-282, Marquardus Gudius, pag. 282-303, Janus Guilielmius, pag. 303-315, Lucas Holſtenius, pag. 321-342, Joachimus Jungius, pag. 342-353, Joannes Kirchmannus, pag. 353 362, Chriſtianus Kortholtus, pag. 362-376, Albertus Kranzius, pag. 376 391, Petrus Lambecius, pag. 391-414, Fridericus Lindebrogius, pag. 414-424, Ericus Mauritius*, Juriſconſultus, *pag. 424-431, Henricus Meibomius*, junior, *pag. 431 443, Marcus Meibomius, pag. 443-452, Henricus Mollerus*, Wittebergenſis Theologus, *pag. 452-458, Daniel Georgius Morhofius, pag. 458-488, Henricus & Joannes Mulleri*, ille Roſtochienſis, hic Hamburgenſis, Theologus, *pag. 488 507, Philippus Nicolai, pag. 507-518, Joannes Oldendorpius*, JCtus, *pag. 518-525, Auguſtus Pfeifferus, pag. 515-542, Vincentius Placcius, pag. 542-559, Hermannus Rhatmannus, pag. 559-566, Henricus Ranzovius*, Prorex Holſatiæ, *pag. 567-599, Laurentius Surius, pag. 610-622, Matthias Wasmuthus, pag. 622 641, Joachimus Weſtphalus, pag. 641-651, Joannes Wowerius, pag. 652 672.* Ut aliquod *Molleriani* laboris ſpecimen proferamus, vitam iterum intuebimur *Calixti*. Hic igitur initio vitam ejus ſtudioſiſſime enarrat & copioſiſſime; tum ſcriptores vitæ ejus recenſet.

Digitized by Google

ſet. Hinc Pontificios primo doctores, deinde Lutheranos, nominat, qui contra eum ſcripſerunt; proferens poſtea errores, ipſi objectos, quinquaginta; quibus ſubjungit defenſores ejus Helmſtadienſes. Tum vero elogia recitat, ei tributa 1) a Principibus & integris Collegiis; 2) a Theologis Helmſtadienſibus; 3) ab aliis noſtræ eccleſiæ Theologis; 4) a Lutheranis Politicis, JCtis, Medicis, Philoſophis, & Philologis; 5) a Pontificiis; 6) a Reformatis; 7) a Remonſtrantibus. Poſtea immitia de eo exhibet & Lutheranorum, & Pontificiorum, judicia. Sequitur denique catalogus ſcriptorum ejus, cum Latinorum, tum Germanicorum, itemque librorum alienorum, ab eo recuſorum illuſtratorumque; cui adjunguntur tituli librorum ipſius ineditorum, affectorum, & promiſſorum. Ceterum hæc *Calixti* vita etiam apologiam pro eo continet; e qua pauca hæc producere libet. *Tam atrociter*, inquit *pag.* 137, *adverſarii in* Calixtum *ſunt debacchati*, *ut*, *nullum ego certamen ſacrum a nato Chriſto in hunc uſque diem majori animorum & calamorum intemperie inchoatum & continuatum eſſe*, *plane ſim perſuaſus. Pag.* 158 *Calovium* vocat *zeloten plane furioſum*, *& ab omni manſuetudine theologica alieniſſimum.* Habet tamen etiam, quod vitio vertat *Calixto.* En e *pag.* 159 verba ejus: *Citius utique reſtingui potuiſſet incendium*, *ſi* Calixtus *propoſiti*, *quo chartas* Calovii *& antagoniſtarum ſimilium maledicas ne legere quidem*, *nedum refutatione dignari*, *conſtituerat*, *tenax ſilentio univerſos eſſet ultus*, *&*, *cum primis controverſiæ autoribus jam eſſet reſponſum*, *& cordatiorum conſenſu abunde ſatisfactum*, *annos ſeniles*, *nobilioribus debitos laboribus*, *ſerræ contentionis cum iisdem porro reciprocandæ noluiſſet impendere.*

FRANCISCI BLANCHINI, VERONENſis, utriuſque Signaturæ Referendarii, & Prælati domeſtici, de tribus generibus inſtrumentorum Muſicæ veterum organicæ Diſſertatio.

Romæ, impenſis Fauſti Amidei, 1742, 4 maj.

Plag. 9, Tab. æn. 8.

Viget

Viget in memoria doctorum hominum *Franciſcus Blanchinus*, *Caſparis* filius, Veronenſis, Doctor Theologus, Canonicus & Abbas, Præfectus Bibliothecæ *Otthobonianæ*, & apud Pontificem Magiſter Cubiculi honorarius, poſtea utriuſque Signaturæ Referendarius, atque Prælatus domeſticus. Qui cum quotidie aditum haberet ad inſignem plane librorum theſaurum, quem illuſtris *Otthoboniana* præbebat, non eſt mirandum, & excellenter eum plura ſcribere potuiſſe, & ſcripſiſſe. In omnium manibus ſunt politiſſima ejus ingenii monumenta, multa cum induſtria, nec mediocri doctrina, compoſita, quibus docti viri diligenter & cum fructu ſolent uti. Quis eſt enim, quem pœniteat excuſſiſſe *Hiſtoriam univerſalem*, quæ, Romæ, ſumtibus Autoris, in forma ordinis quarti, vulgata, plurimum habet decoris, quod, antiquis e monumentis, ac ſymbolis veterum, notitiæ rerum, tot retroactis ſeculis in orbe geſtarum, lumen affundit, ut neque ingenium poſſis, neque doctrinam, deſiderare? Nec vero ſpernenda ejus eſt Epiſtola, mole quidem exigua, ſed tanto plenior eruditionis, *de Lapide Antiati*, quam quidem non poſſunt æqui harum rerum æſtimatores non magnopere probare. Ex quibus apparet, eum plurimum ſtudii atque temporis iis literis dediſſe, quæ ad pleniorem eruditæ antiquitatis cognitionem ingenium inſtruunt, in eisque magnum progreſſum feciſſe. Hoc idem cognoſcas, licet, ex illa Diſſertatione, haud inerudita, quam in manibus habemus, quæque nunc tibi, Lector, in compendio tradenda eſt. Edidit hanc *Fauſtus Amideus*, Bibliopola in Via Curſus, & inſcripſit Illuſtriſſimo *Joanni Petro Lucatelli*, Marchioni Ripalcæ, ac *Benedicti XIV* a Cubiculo intimo, cujus domum laudat, tanquam ſedem Muſarum atque liberalioris omnis diſciplinæ, quo ſtudioſi antiquitatis Romæ confluant, ut eruditis de rebus, quas priſca memoria dat, viri omnium ordinum eruditiſſimi inter ſe conferant, judiciumque ferant. Dedicationis formulam ſequitur *Approbatio Joſephi Blanchini*, qua is docet, fuiſſe hanc Diſſertationem patrui ſui ex apographo quodam, Romæ nuper invento, deſcriptam, ſecumque ab *Antonio Borionio* per *Rodulphinum Venutum* communicatam, dignam etiam

Pag. 6.

etiam viſam, quæ longiori oblivioni ſubduceretur, in lucem-
que proferretur. Tabulas, idem monet, ab ipſo *Franciſco*
delineatas, nunc a *Fauſto Amideo* fuiſſe in æs inciſas. Laudat
præterea *Franciſcum* ab excellenti Muſices facultate, quem,
teſtatur, ſæpe, ſine moderatore, ſine magiſtro, ſe coram, pſal-
terium, & tympanum, & citharam, ſcienter tractaſſe, idque
ſolius ope Geometriæ. In Præfatione, quæ Approbationem Pag. 7.
excipit, ignoto ejus auctore, qui neque ipſe *Franciſcus* vide-
tur, neque *Amideus* editor, triplex genus inſtrumentorum
Muſicæ veteris, inflatile, pulſatile, tenſile, ſtrictim ex *Boſſue-*
to, *Bellarmino*, *Auguſtino* etiam, atque ipſo *Davide*, exponitur.

Nunc librum ipſum percurramus, in *tria Capita* diſtribu-
tum, pro diverſitate inſtrumentorum, quorum ratio exponitur.
Caput primum agit de *genere inflatili*, ſeu πνευματικῷ, & in
Tab. I num. 1 calamus paſtoralis repræſentatur. Ex hoc tibia μό- 1.
ναυλος orta, cujus inventionem ab *Oſiride* ſuo repetunt Ægyptii.
Dicuntur etiam Amazones ad calamos arma tractaſſe. *Fiſtu-* 2.
lam arundineam a *Mercurio* repertam, tradit *Hyginus*. *Ja-*
bel in ſacris appellatur pater *paſtorum*, & pater *canentium ci-*
thara atque *organo*. Ubi Cl. Autor ex *Calmeti* Diſſertatio-
nibus in Pſalmos notat, per vocem עוגב, *Ugab*, etiam *ca-* 3.
lamos complures longitudinis inæqualis indicari, cujusmodi ſint
Panis, *Fauni*, *Satyrorum*. Fiſtulæ inventor varius traditur, modo
Pan, modo *Faunus*, modo *Idus*, modo denique *Daphnis*. Quæ
quidem cuncta Noſtro ſunt fabuloſa, multoque recentioribus tri-
buta paſtoribus, vere autem ex vera *Moſis* hiſtoria deſumta, ſed
non ſine corruptione. In eadem *Tabula I num. 2 oſſea tibia* ſpe- 4.
ctatur, quam quidem nonnulli ex tibiis gruum, alii ex cervo-
rum oſſibus, factam volunt eſſe. Mos hic ab Ægyptiis tranſiit
ad Græcos. Tibiam oſſeam *Callimachus* opus *Minervæ* pronun-
tiat. Hoc loco poterat mentio fieri *Ezech. Spanhemii*, qui de
his tibiis, ſi quisquam, erudite expoſuit. *Num. 3 buxea tibia* 5.
offertur. Figura non differt a præcedente, niſi ſola materia.
Num. 4 ærea tibia exhibetur. Hæc eſt militum, forma ca-
lami, qua plures populi in bello ſunt uſi. Romanos *tibicines*
in prælio ſecum habuiſſe, videtur probare locus *Livii I, 43*, 6.

 ubi

ubi tamen *Fabrettus* ex emendatioribus Codicibus *Sigonii tubicines* potius agnoſcit. Fuerit ergo tantum Lacedæmoniorum tu-
Pag. 7. ba bellica. Sequuntur alia inſtrumenta: *Num. 5 Tibia Phrygia Matris Deum*, recurva, in hujusque Deæ ſacris adhiberi ſolita. *Num. 6 Fiſtula Panis*, ſeu *Syringia*, ex pluribus inæqualibus compacta calamis, ad exprimendam ſoni varietatem, quod *Lu-*
8. *cretius* dixit, *unco labro ſupra calamos percurrere. Num. 7 Tibiæ longæ*, alio nomine *Spondiacæ* & *Spondiales*. His ſupplices in
9. templis utebantur. *Num. 8 Tibiæ pares.* Tubus harum interior eburneus, isque tenui lamina argentea contectus. *Clio* Muſa cum tibiis paribus pingitur, quod & *Horatius* huic *acrem* tibiam, ob ſoni acumen, tribuit, & eadem laudes Heroum decantare perhibetur, quorum tam in ludis, quam ſacrificiis, pares ti-
10. biæ adhiberi conſueverunt. *Num. 9 Tibiæ paxillis inſtructæ.* Pro varietate ſoni, vel acutioris, vel fortioris, nunc obſtruuntur, nunc aperiuntur. *Num. 10 Tibiæ biſores.* Nihil hic annotatur, niſi id, quod *Bartholinus* figuram ex *Boiſſardo* ſumſerit, hasque tibias expoſuerit, &, *Statio tibias conjunctas* appellari, obſervaverit. *Num. 11 Tibiæ geminæ.* Hæ & ipſæ ex *Bar-*
11. *tholino* petitæ ſunt. In *Tab. II num 12* repræſentantur *Tibiæ Utriculariæ*, ſeu *Utriculares*, de quibus *Tranquillus* in *Nerone Cap. 14*, & *Voſſius*, pater, in *Etymolog. Lat.* Fuerunt inprimis paſtorum. *Num 13 Organon pnevmaticum*, quod ad genus Utricularium Tibiarum referendum videtur. Olim fuit hydraulicum,
12. poſtea, follium adjumento, factum eſt pnevmaticum. Cernitur
13. ejus figura in Numis conturniatis *Neronis*, & alibi. *Num. 14 Tibia Siticinum latior*, facta ex cornu, plerumque in celebritate funerum adhibita. Exſtat ejus figura in *Virgilio Vaticano. Num. 15* קרן, *Keren*, Hebræorum veterum, cornu, tuba cornea ſacerdotalis, ab *Athanaſio Kirchero* delineata, & in vitris cœmeteriorum
14. veterum Chriſtianorum obvia. *Num. 16 Lituus militaris*, ex metallo, ad cornu ſimilitudinem. In Columna Trajana ſæpius occurrit. *Num. 17 Cornu venatorium*, etiam ex metallo, ad formam
15. cornu animalium inflexum. *Num. 18 Buccina*, qua ſignum prælio committendo dabatur. *Lipſius*, cum *Euſtathio*, tubæ genus fuiſſe, cenſet. Ejus uſus in funere, præterea in re civili ad populum

pulum convocandum. Tritones, cum buccinis, faſtigio Ædis Pag. 16.
Saturni ſolebant imponi, quod hujus ab ætate quaſi vocalis eſſet
hiſtoria, teſte *Macrobio*. *Num. 19 Cornea Tuba*, ſeu Tibia re- 17.
cta, cum labro, ex cornu repando, cum ligula, & foramini-
bus in buxea parte tibiæ, quæ cera & glutine, aut helice,
firmiter in ſitu continetur. Hac non modo ſunt Hebræi uſi,
ad convocandum populum, verum etiam Etruſci. Qui cum
ad Phœnicas originem ſuam referant, hos, credunt eruditi,
pleraque inſtituta Phœnicum in Italiam intuliſſe, poſteriſque
temporibus, ſub *Romulo* ac reliquis Regibus, ad Latinos de-
rivaſſe. *Buccinatores Legionum*, & *Cornicines*, in titulis la- 18.
pidum antiquorum adhuc leguntur. Cum *Auguſtinus Calmetus* 19.
deſideraſſet iconem Tubæ corneæ, quæ Hebræis eſt שופר,
Schophar, *Blanchinus* noſter oſtendit, ſupereſſe talem in vitris,
ex Cryptis Martyrum effoſſis. Docet idem, ex muſivo ope-
re Præneſtino, uſum bellicum horum talium cornuum. *Tab.* 21.
III num. 20 Dulcinus, id eſt, buccina admodum canora, for-
tiſſimique ſoni. *Num. 21 Tuba communis*. Argenteæ tubæ
apud Hebræos חצצרות, *Chazozerot*. Icon, hic ſpectanda, eſt 22.
ex Arcu *Titi* depromta. *Num. 22 Tuba ductilis*, ad efficien-
dam ſoni varietatem, qua etiam nunc utuntur Italiæ quidam
populi. Gloſſæ vulgares *Pſalm XCVII, 6*: *In tubis ductili-
bus*, ubi in fontibus בחצצרות, *Bachazozerot*. *Num. 23 Si-* 23.
nenſium Organon, *πολύαυλος*, conſtans duodecim tubulis,
pelli, ad formam utriculi compactæ, inſertis, ad comprimen-
dam pellem inſtar follis, ut ſpiritus, inde excluſus, ſonum e-
mittat. Tale organon, in Europam translatum, vidit ipſe
Blanchinus A 1685. *Num. 24 Dulcinus Sinenſium*. Con- 24.
venit ferme cum illo genere tubæ fortiſſimæ, quam *Fagotti*
vocant Itali. Sed ad *ſecundum Caput* jam pergendum eſt, in
quo exponitur inſtrumentorum muſicorum genus *tenſile*.
Tab. IV num. 1, 2, Monochordon. Inventorem hujus *Apolli-* 25.
nem Cenſorinus facit. *Num. 3 Dichordon*, quod etiam *Pycti-* 26.
dem, ſeu *Pactidem*, vocant. *Clemens Alexandrinus* Dichordon
dat Aſſyriis. *Num. 4 Lyra trichordis*, qualis tribuitur *Apol-
lini Clatræ* atque *Mercurio*. *Num. 5 Tetrachordon*, genus

 citharæ.

Digitized by Google

citharæ. *Mercurio* tribuitur, ab eoque dicitur accepiſſe *Or-*
Pag. 27. *pheus.* Putatur etiam Phœnicum fuiſſe Tetrachordis. *Or-*
pheus tamen cum Pentachorde quoque Lyra pingitur. *Num.*
28. *6 Lyra acuta ſeptem fidibus.* Hanc, quidam ajunt, *Apollinis*,
ſed alii, *Mercurii*, fuiſſe. Septichordem *Orphei* lyram facit
29. *Virgilius. Num. 7 Chelys,* quæ plectro & digitis tangitur. Di-
citur etiam Cithara. *Num. 8 Cithara Amphionis.* - *Tab. V*
num. 9, 10, rurſus *Cithara*, ſed alius formæ. *Num. 11 triplex*
30. *Lyra Pythagoræ Zacynthi.* Habet figuram tripodis, & tripli-
cem modum harmoniæ, Doricum, Lydium, Phrygium. Hanc
31. *Athenæus* deſcribit. Varia hic adjungit Autor doctiſſimus, ut
de Lyra *Endecachorde*, de *Dodecachordo* & *Nablio*, cujus
utriusque uſum antiquiſſimum, *Straboni* credit, ex Aſia eſſe
35. repetendum. *Num. 12 Pſalterium decachordon*, ſeu Nablium.
36. Fertur a Sidoniis acceptum. Fuit quoque *Octochordon.* Pſal-
terium ita differt a Nablio, ut illud tantum in ſacris, hoc in
39. 40. profanis etiam, cantionibus adhiberetur. *Num. 13, 14, 15, Lyra*
41. *trigona*, in figuris variis. *Tab. VI num. 18 Caduceus Mercu-*
rii, ex arundine compactus, ſive fiſtula arundinea, qualem
Mercurio Apollodorus atque alii tribuunt. Quare hic Cadu-
ceus antiquiſſimis artis muſicæ inſtrumentis Cl. Autori videtur
annumerandus. Supereſt *Caput tertium*, quod in explican-
43. dis Muſicæ inſtrumentis *pulſatilibus* occupatur. *Tab. VII*
num. 1 Tympanum, cum bacillo, ad pulſandum. Omne ca-
vum, ab una parte rotundum, tympanum dici, Noſter obſer-
44. vat cum *Scaligero.* *Num. 2 Tintinnabulum*, ſeu *Crepitacu-*
lum, addito etiam *Pedo* paſtorali, quo ipſum pulſetur. *Num.*
4 Cymbalum ſacrum Armeniorum, appenſis in circuitu crepi-
taculis, quorum concuſſione tinnitum edit. Tale *Cymbalum*
46. *tinniens* apud *Paulum 1 Cor. XIII, 1.* *Num. 5 Cymbala Bac-*
47. *chicarum* gemina. Horum ratio ex *Sponio Pignorio*que decla-
ratur, & oſtenditur, uſum ea habuiſſe in ſacrificiis. Dicuntur
etiam *Crembala.* *Num. 6 Tympanum leve*, quod diſtinguitur a
gravi. Habet figuram orbicularem, &, pelle vel corio tectum,
48. modo virgula percutitur, modo manu impellitur. Levibus
tympanis, manuum pulſu tractandis, aptantur lamellæ in orbe
ligneo,

Digitized by Google

ligneo, ad acutiorem ſonum eliciendum. *Num. 7 Tympano-* Pag. 49.
rum bellicorum duplex figura exprimitur, altera orbicularis, altera cylindrica. Illa ſunt pelles æneæ, plano corio intectæ, hæc ita comparata, ut utrinque percuti baculis poſſint, obducta pariter pelle ab utraque parte. Extremi generis cylindrum ex palmæ ſtipite Indi conficiebant. Etiam a Parthis, 50.
ſeu Perſis, Indorum terræ proximis, tympana hujus generis ad pugnam adhiberi conſueſſe, docet *Plutarchus. Num. 8 Æra Thermarum*, quæ appendi ſolebant in adytis Thermarum, ad ſignificandam horam admiſſionis & receſſus. *Num. 9 Crota-* 51.
la, quorum inventionem Siculis tribuit *Clemens Alexandrinus.* Genus Crotalorum fuere *Crumata. Tab. VIII num. 10 Seman-* 52.
terion, id eſt, aſſer, ferreis manubriis verſatilibus inſtructus. Ante repertum nolarum uſum, hoc ſigno, ad congregandum vulgus, utebantur Eccleſiæ, Orientalis atque Occidentalis. Idemque mos etiam nunc obtinet in Græca Eccleſia. *Num. 11* 53.
Trigonon mulierum, genus Siſtri, plectro pulſandum. Orna- 54.
batur interdum virgulis, quæ, diverſo pondere, ac longitudine diverſa, varium concentum efficiebant. *Mercurii* inventum putatur. *Num. 12 Siſtrum.* Crepitaculum æneum, tra- 55.
jectis per laminam tribus, vel quatuor, virgulis, ad excitandum ſonum argutum atque gravem. Ejus uſus in ſacris *Iſidis* apud Ægyptios. Id vulgo creditur eſſe *Cymbalum alarum*, צלצל כנפים *Jeſ. XVIII, 1. Num. 13 Hymnologium.* Figura trigona, ex qua pendent plura tintinnabula certi ponderis ac menſuræ. *Num. 14 Xylorganon.* Machina muſica, ex ligneis 56.
parata cylindris, qui, chordarum vicem obtinentes, malleolo 57.
percuti ſolebant. *Num. 15 Cymbalum penſile.* Æs rotundum, additis in circuitu foraminibus, æquo intervallo disjunctis, cujus ſonitus maxime thermis inſerviit, ſicut æra thermarum. *Num. 16 Stella penſilis Fuldenſium*, ſeu machina cymbalarica *Bonifacii*, Epiſcopi, ejus ætate conſtructa, ut ferunt, a fœmina Britannica, ad ſacra Chriſtianorum converſa. *Num. 17 Cym-* 58.
balum crotaligerum, diſci forma, cujus eſt limbus foraminibus inſtructus, ex quibus pendent tintinnabula. Hanc ad formam Cymbalorum, Autor credit, haud inepte referri poſſe,

צלצל כנפים, *Zilzal Kenaphaiim*, itemque מצלתים, *Mezilotaiim*, apud Hebræos. Speciminis loco ſatis multa, nimis etiam fortaſſe multa. Sed ita nos traxit jucunda varietas inſtrumentorum veteris Muſicæ, quorum hic datur a Cl. *Blanchino* docta explicatio. Liber hic habet multam induſtriam, pluraque erudita, uno velut adſpectu, ob oculos ponit, quæ alibi ſparſim reperiuntur. Prodit etiam Autorem antiquitatis peritum, ipſarumque Hebræarum rerum haud expertem. Icones inſtrumentorum ſunt ex probatiſſimis delectæ monumentis, quæ ſemper nominantur, inprimis ex Anaglyphis *Matthæianis*. Non mediocriter Noſter eſt adjutus *Bartholini* libello egregio *de Tibiis veterum*, ex quo plurimas etiam figuras, quod tamen ipſe bona fide ſemper indicat, mutuatus eſt, ſicut etiam ex *Muſurgia Kircheriana*. Credimus, non minus utilitatis exſpectari potuiſſe, ſi crebrius fuiſſent priſca Numiſmata conſulta, ut de *Fiſtula Panis*, quam, Noſter ait, e *pluribus* calamis compactam. Sed, *una* quoque calamo conſtantem *Pani* attribui, planum fit ex duobus Numis Græcis, apud *Noriſium*. Nec parvi commodi fuiſſet, excuſſiſſe *quatuor Capita Julii Pollucis* eruditiſſima, in quibus ratio Organorum Muſicæ Græcorum veterum copioſe & diſtincte traditur. Optandum erat, ut ſuum judicium Cl. Autor frequentius interpoſuiſſet, & ex allata ſententiarum varietate optimam ſelegiſſet, interdum etiam copioſius tractaſſet, quæ nimis parce & breviter notata videmus, verbi cauſa de *Tibiis biforibus*, de *Chely*, *Tympano*, *Siſtro*. Ex quibus, ac præterea ex duabus *paginis 30* & *32*, ubi duplex eſt hiatus, aſteriſco & punctis notatus, apparet, voluiſſe eum alia addere huic libro, ut, ſi ab ipſo fuiſſet edendus, ſine dubio plenior atque elaboratior fuiſſet prodíturus. Sed ideo tamen haud ſpernenda eſt hæc opella; quin potius gratiæ habendæ ſunt Editori, quod, ex ſitu blattarumque conflictu tanti viri laborem eripere, & ad poſterorum commoda transmittere, bonum & literis utile judicaverit.

DEMETRII PEPAGOMENI LIBER DE PODAgra, Græce & Latine, quem ope MSti Bibliothecæ Lugduno-

Lugduno-Batavæ recenſuit, & Notis illuſtravit, JO. STEPH. BERNARD.

Lugduni Batavorum, apud Philippum Bonk, 1743, 8.
Plag. 12.

Librum hunc *Pſello* falſo tribui, docet Cl. Editor. Tum narrat, a *Marco Muſuro* eum primum verſum & editum eſſe Romæ A. 1517, deinde a *Guilielmo Morelio* cum verſione Latina *Turnebi* Lutetiæ A. 1558, Gallice verſum a *Federico Jamotio*, & e Gallico Latinæ linguæ redditum eſſe a *Jo. Borgeſio*, Belga, Audomari A. 1619. Eum *Hippocratis* & *Galeni* Operibus adjunxit *Renatus Charterius*. Cl. Editor ſecutus eſt Græcum *Morelii*, & Latinum *Turnebi*, neque tamen *Muſuri* verſionem neglexit. Gallicum *Jamotii*, ac Latinum *Borgeſii*, nondum ſe vidiſſe, ait. E Bibliotheca *Voſſii*, quæ Leidæ eſt, Codicem manuſcriptum impetravit, qui tamen mutilus eſt, & deſinit *Cap. 17*. Lectiones variantes etiam minoris momenti enotavit. Loca, ex *Hippocrate* & *Tralliano* citata, exquiſivit, ubi variarent, annotavit. *Galeni* vero loca non conquiſivit. Ubi MStum defecit, ex ingenio refinxit corrupta, item ut loca aliorum ſcriptorum, qui obiter citandi erant. E Medicis collegit, quæ Autoris intelligentiæ ſervirent. Denique etiam Indicem addidit. Pollicetur poſtremo *Actuarii* Codicem, eruditis minus notum. Jam, librum ipſum perluſtraturi, agemus cum Editore ita, quaſi liber ipſe nunc primum a nobis duobus edendus foret; ita liberi erimus ab omni acerbitatis & criminationis ſuſpicione. Verſionem igitur Latinam, quam *Turnebi* eſſe, opinatur, quia *Morelius* eam *doctiſſimi & eloquentiſſimi viri* eſſe dictitavit, neque *Turnebo* nominatim tribuit, a *Turnebo* fidenter abjudicabimus, ne memoriam tanti viri contumelioſe tractare videamur. Talem certe interpretationem *Turnebus* ipſe, ſi viveret, deteſtaretur. In titulo *Capitis primi* verba ἐν ἀυτῆ incorrupta relinquemus; quando ἀυτῆ pro αὐτῆ in optimis ſcriptoribus ſæpiſſime reperitur. In ipſo *Cap. I* ἄυτη retinebimus, quia τȣ̃το ſententiam corrumpet. Mox pro ἐχȣ́σας legemus ἑκȣσίας, vel ἑκȣσίȣς, vel ἑκȣ́σας, quia facultates a natura

tura corpori humano inditæ *ſponte paratæ* ſunt *ad* purgandum, diſcernendum, &c. Nam ἔχϐσα, *valens, vi prædita, quæ poſſit*, vix hic ferri poteſt. *Cap. IV* ad verba *Hippocratis*: ὀνόματα &c. nobis non deliberandum videtur, utrum νοσήματα legendum ſit, nec ne. Nam *Pepagomenus* alia de re loquitur, quam *Hippocrates*, ut hodie multi verbis *Pauli*, *Ciceronis*, *Salluſtii*, & aliorum, ad res alieniſſimas ſignandas utuntur. Relinquemus igitur ὀνόματα, ut accommodatiſſimum huc vocabulum. Nam pro morborum ſede, mora, reditu, & ceteris rationibus morborum, nomina exiſtunt varia, v. g. podagra, febris continua, tertiana, quartana acuta, maligna, &c. Subſequentia *Demetrii* verba, ex eodem *Hippocrate* repetita, partim memoriæ vitio corrupta ſunt, partim librarii negligentia. Nam ex comparatione *Hippocratis* apparet, *Demetrium* de ſuo inſperſiſſe vocabula quædam, & vetera immutaſſe, atque etiam poſt nomen πυκνοῖς omiſſum eſſe εἶναι, vel γίνεσθαι. Mox ſubjicienda eſt interpunctio graviſſima. Verba enim, quæ particulam ὡσάυτως ſubſequuntur, quanquam *Hippocratis* ſunt, tamen a *Demetrio* de induſtria ſunt per ὡσάυτως ſegregata. Paulo poſt correctio Cl. Editoris, in *Luciani Tragopodagra verſ.* 27 βέλος pro τέλος legentis, nobis nequaquam diſplicet. Quod ad clauſulam hujus *Capitis* attinet, Editoris arbitrio permittimus, an non exigua unius literæ mutatio ſententiam fundat elegantiſſimam; φιμϐμένων δὲ πολλάκις τῶν πόρων αἱ ἀκινησίαι καὶ παρέσεις καὶ παραλύσεις εἰς τὸ καθόλϐ ἀποτελϐσιν. *Conſtrictis autem ſæpius poris motus intermiſſio & remiſſiones nervorum & reſolutiones univerſales efficit.* *Cap. V* pro ἀφίησιν mavult Autor ἐφίησιν. Sed poſterius hoc verbum cum Infinitivo γίνεσθαι conſtrui non poteſt, ἀφίησι poteſt. Videat igitur Editor, an non, veteri ſcriptura retenta, commodiſſimus ſenſus ille emergat: *Conſuetudo enim, cum poſt priores fluxiones in habitum degeneret, non permittit magnam & multam malæ materiæ copiam colligi.* Mens *Pepagomeni* eſt, materiam malam, in multa membra diſtractam, facilius invenire exitum, neque maximos & intolerabiles impetus facere, qui mortis intentent periculum. *Cap. VI* Editori damus perpendendum, an εἰ

μήπως—

μήπως — ποιήσωσιν Grammaticis probari queat. *Cap. VII* Cl. Editor obiter in *Orphei* carminibus ὄιμȣς legi vult, non ὄρμȣς. *Cap. IX* & diſtinctiones debitæ abſunt, & pravæ ſcripturæ ſunt intactæ relictæ. Nam interpunctio addi debuit vocabulo δυνάμεις. Mox πασῶν convertendum fuit in ὁπόσων, & λαμβάνειν in λαμβάνει, & ἀποπέμπειν in ἀποπέμπει. Ita emerget hæc ſententia: *Si autem, ut mihi videtur, tales membrorum facultates validæ ſunt; quicquid eſt partium corporis, ſuſcipit illud quidem ab iis humorem male concoctum nimii alimenti, dimittit autem ſuperflua omnia; ac tum valent quidem omnes artus & partes corporis, lente tamen & coactu. Superflua autem iſta, niſi fluunt per vim diſcernentis facultatis partium, collecta ſenſim, & impletionem corporis adjuvantia, magnorum morborum ſunt cauſæ.* Hæc an ſatis feliciter conjecta ſint, Cl. Editoris permittimus judicio. *Cap. X* Manuſcriptus Codex Editoris ἔτι belle ſuggerit. Sed poſt ὕϛερον pro δὲ ſcribendum eſt ἔθη: alioquin ſententia erit nulla & mutila. *Cap. XIV* μέσον propter adjunctum pronomen αὐτȣ̃ non poteſt κατὰ ſubintelligere, ſed ἔχων mutandum eſt in ἔχον, & major interpunctio convertenda eſt in minorem. Subſequens enim particula ȣ̃τως ſignificat *deinceps*, vel *deinde*, nec reſpicit antecedens ὥσπερ, quippe ad quod paulo poſt inferior particula ȣ̃τω pertinet, cum Autor ἀπόδοσιν inſtitutæ comparationis ponit. Mox poſt verbum χωρῆσαι e MSto Autoris inſerendum eſt χρή. Simul pro εἰς τἄυτα legendum εἰς ταυτὰ, τὰ &c. Tota igitur περίτασις Latine vertenda fuerit: *Sententia mea eſt hæc: ut pratum, omne arborum, plantarum, herbarumque, genus ferens, per mediam autem partem in cavo quodam fontem aqua ebulliente præditum habens, ex inſito fonte omnia germina ſua rigat, animat, & alit, ut, humore mediocriter & pro portione recepto, reſpectu alimenti bene ſe habeant, cum contra eadem propter affuſi humoris nimietatem nimio ſucco virorem non conſervent, ſed evacuatum humorem in cavitatem illam recedere oporteat, donec fons effuſum humorem receperit; ita etiam venter* &c. *Cap. XX* Editor opportune *Tralliani* locum affert, ex quo *Demetrius* corrigatur. Mox, pro ὄιδε, videat Editor, an

 non

non legendum ſit εἴωθε, *conſuevit.* Reliqua Editoris annotatio merito probatur. Reprehendere tamen debuiſſe videtur interpretem, qui *per purgantia ſtomachum confirmandum* putavit, cum vertere debuiſſet *poſt purgantia.* Quanquam Græci διὰ pro *poſt* non temere ponant, niſi cum nominibus temporis. *Cap. XXII* Cl. Editor etiam aliquid monere potuiſſet de formula μέρος καὶ ἐξ αὐτῶν. Sed propter frequentiam pleonaſmi particulæ αὐτὸς omitti etiam hæc admonitio potuit. Mox διδομένου vocabulum nobis ſuſpectum eſt; poteſt tamen utcunque ferri. Poſtmodum verba τὸ δὲ διαιτᾶσθαι κατὰ λόγον οὐ ῥᾴδιον, ὡς προείρηται, parentheſi ſunt includenda; alioqui ſententia *Demetrii* obſcurabitur. . Denique pro δέον reponendum eſt δεῖ οὖν. *Cap. XXXI* pro ἤως legi nobis poſſe videtur ἕξ, ἢ ἑπτὰ, ſex, aut ſeptem. Alioqui non apparebit ratio, cur vocabulum ἤως huc ſit intruſum. *Cap. XXXVI* Editor *Demetrium* belle corrigit; ſed nobis tamen non animadvertiſſe videtur, poſt verba καὶ τὰ λοιπὰ εὑρεθήσονται ex inferioribus verſibus hic interponenda fuiſſe verba καλῶς οἶδε, & mox ſubnecti debuiſſe ὅςις δὴ ἀποβαλὼν &c. ut ſententia exiſteret iſta: Si quis, ſecundum *Hippocratem* dicens, multa jam inventa eſſe, & poſthac multa inventum iri, recte ſentit, quisquis ſane, omnibus rejectis, alio modo res indagandas, etiam ſe aliquid *inveniſſe, putabit; deceptus eſt, & decipitur.* Repetitio deinde verborum inferiorum εἰ οὖν &c. ut inanis & ſupervacanea tollenda fuerit, ſaltem ſcienter & meditate emendanda. Noſtræ autem correctionis ratio apparet ex ipſa natura rei, hic narratæ, & ſententiæ efflorеſcentis elegantia. Neque opus eſt, ut, quæ in *Hippocrate* paulum diſtracta & disjuncta ſunt, hic a *Demetrio* citra ullam ſententiam conjungi debuiſſe, putemus. *Cap. XXXIX* pro ἐπιτιθέναι δὲ χρὴ mavult ſcribi ἔτι πεποιθέναι δὲ χρή. *Reiskii* autoritatem ſecutus. Sed nos veremur, ne particula δὲ quodammodo repugnet. Quod quidem ſi Editori quoque ita videatur; legere ἐπιτιθέμενα poterimus, & cum ſuperioribus conjungere, mox autem ita pergere: δεῖ χρῆσθαι καὶ α. *Cap. XL* Editor ultimum vocabulum ὁμαλῶν rejicit; ſed præter neceſſitatem fortaſſe. Correctiones autem aliorum

ex

Digitized by Google

ex aliis libris locorum, per occaſionem allatorum, nolimus omnino ſperni. *Cap. XLII* verba ὅσον ἵνα δέχηται τὴν θέρμην corrupta ſunt. Pro ἵνα repone ἄν, tum ſana erunt omnia.

A DISSERTATION ON PROVERBS VII, 22, 23, &c.

hoc eſt,

DISSERTATIO AD PROVERB. VII, 22, 23, quæ ſit ſpecimen Criticarum Diſſertationum ad Proverbia Salomonis, ſcriptum ad ſtudioſos linguæ Arabicæ & ceterarum orientalium Oxonienſes, Autore THOMA HUNT, M. A. Collegii Hertfordienſis Profeſſore Arab.

Oxonii, expreſſum pro Richardo Clemente, 1743, 4 maj.

Plag. 3.

Autor in Præfatione longiuſcula juvenes, Oxonii diſcentes, monet, ut, ſi Biblia Hebraica facile & recte intelligere velint, cognatas Orientis linguas, & Arabicam præſertim, addiſcant. Suo enim ſe exemplo comperiſſe ait, quantum luminis illæ linguæ ad *Jobum* & *Proverbia* intelligenda afferre poſſint. *Jobum* quidem, Arabiæ vicinum, multa ab Arabibus ſumſiſſe; *Proverbia* vero, Arabibus tam commendata & frequentia, non poſſe non ſcriptis conſimilibus multum commodare lucis. Et, quoniam *Jobus* amplior ſit, quam ut a ſe illuſtrari queat, ad *Proverbia* ſe adhæſiſſe, quorum ſententias ſigillatim explicaret. In Diſſertatione ipſa Cl. Autor proponit Anglicam interpretationem *Proverb. VII, 22, 23,* aitque, tres ibi contineri ſimilitudines, quarum prima & tertia clariſſima ſit, media obſcuriſſima. Sententiam autem ſecundæ illius vulgo eam tradi putat, quæ minime omnium credibilis ſit. Neminem enim facile crediturum eſſe, ſtultum ad verbera properare & necem præviſam. Nec conſtructionem verborum Hebraicorum tale quiddam innuere. Nec, ſi *Jeſaias III, 18,* עכס *tinniens ornamentum* ſignat, idcirco hic etiam idem ſignificare, cum præſertim boves apud Hebræos ad mactationem non ducti ſint ornati, nec ſtulti ad ca-

Digitized by Google

ſtigationem condecorati abducantur. Vult ergo *cervum* intelligi, cujus agilitas ſæpe memoretur; cum præſertim איּל, *cervus*, pro אויל, *ſtulto*, facile legi poſſit, imo neceſſitate quadam hic legi debeat, propterea quod animal hic requiratur, quod temere in caſſes ruat. עכס autem apud Arabes *currere* ſignificare dicit. Opinatur ergo, & animal jam nobis eſſe, quod alteram *Salomonis* ſimilitudinem præſtet, & temerarium *curſum* ejus clare indicari. Et quidem, conſulta interpretatione Græca, Arabica quoque, & Syriaca, & Chaldaica, ſe, ait, *cervum* reperiſſe. Qui interpretes cum *compedes* reperiſſent, cani maxime convenientes, pro altero ſimilitudinis generis *canem* ſubſtituerint, & tertium *cervum* poſuerint. Cum igitur מוּסר vincula utcunque ſignare poſſit; vult Autor, עכס ſignificare vel *impetum* cervi in vincula, ſeu retia, vel conſtrictionem cervi in retibus. Sententia igitur hujus loci ſecundum Autorem fuerit iſta: *& ſicut decurrit*, ſeu feſtinat, *in vincula*, ſive retia, *cervus*, *donec perfoderit ſagitta jecur ejus*. Mirum eſt, Cl. Autorem difficultates inveniſſe in loco ad interpretandum facili, &, quod ipſe abominari ſe dicit, ut in ſcripturis citra neceſſitatem mutatio literarum inſtituatur, literarum mutationem ſuſceperit. Converſio Græca, quæ cervum & canem textui admiſcuit, inſcitiæ ſuſpicionem ei movere debuerat, Arabica vero & Syriaca, cum ex Græca fere factæ ſint, pro nihilo duci potuerant. עכס, ut ceteris in Scripturæ locis *vinculum* ſatis clare indicat; ita hic eximiam ſuppeditat ſententiam, & tanto quidem accommodatiorem, quanto diligentius integritas literarum, & vocabulorum, & ſignificationum, cuſtoditur. Nam מוסר vel nuſquam omnino, vel raro, *vinculum & conſtrictionem* ſignat, ſed potius *pœnam facinore dignam*, *talionem*, *machinationum & maleficiorum compenſationem*, item *caſtigationem*, *inſtitutionem, morum reformationem*. De cervo autem, qui in Hebraica ſcriptura hic nuſquam apparet, nec apparere poteſt, *talio & morum reformatio* nec dici, nec cogitari, unquam poterit. Quis enim tam temerarius fuerit, ut inſidias, vel pedicas, vel retia, cervorum *talionem*, vel caſtigationem, appellet? Et cur cervus ad vincula temere decurrere dicatur, qui ad pabulum obvium

Digitized by Google

vium venit, non decurrit? Et, cum in caſſes aſtu poſitos decurrit, vi & aſtutia humana compulſus decurrit, ac proinde vitæ ſuæ metuit, neque voluntariæ necis culpam incurrit, cum aves contra ad eſcam callide ſparſam temere devolent, & bos ad locum mactationis ſpe pabuli lautioris imprudens ac libens deducatur. Neceſſe igitur eſt, ut priſcum אויל inviolate ſervetur, & אויל ne cogitetur quidem. Stultis enim, hoc eſt, hominibus rationi pertinaciter adverſantibus, & mala conſilia temere conſectantibus, inſidiæ & tanquam laquei ponuntur, in quos necopinato incidant, & graviſſimas, vel etiam capitales, pœnas luant, quæ ſagittarum nomine, jecur ipſum diffindentium, belle ſignificantur. Cum priſcæ comœdiæ hujusmodi laqueorum inſidiarumque pleniſſimæ ſint; verbum de hac re non addemus. Ipſi quidem etiam magiſtratus, non modo mariti & familiæ, adulteros quibusdam quaſi laqueis captare, & conſtrictos tenere, ſtudent. Eximia igitur plane & ſingularis aſtutia cupiditasque captandi adulteri per *laqueos* & *pedicas* elegantiſſime hic denotantur. Neque ulla nos urget neceſſitas, ut עכס pro *ligamento tinniente* accipiamus. Vide igitur, Lector, quam bella exiſtat ſententia: *Qui eam conſectatur, repente tanquam bos ad mactationem, & tanquam pedica ad referendam ſtulto gratiam, veniunt, donec ſagitta jecur ejus trajiciatur, & tanquam avis ad laqueum propere devolat, neſciens, eum ſibi pernicioſum fore.*

DE COLLOQUIO WORMATIENSI, AD A. O. R. 1540 inter Proteſtantium & Pontificiorum Theologos cœpto quidem, ſed non conſummato, plena & ſuccincta diſquiſitio, ex MSto Ebneriano facta & elaborata per JO. PAULUM ROEDERUM, G. A. Rectorem.

Norimbergæ, impenſis B. W. M. Endteri Conſortium & Viduæ B. Jul. Arnold. Engelbrechti, 1744, 4.
Alph. 1 plag. 4.

Tametſi in enarranda Colloquii Wormatienſis hiſtoria tum *Seckendorfius*, tum *Saligius*, nervos animi ingeniique intenderint,

Digitized by Google

tenderint, quorum merita, in excutiendis monumentis fide dignis ac tabulis ſecretioribus, doctiorum nemini obſcura ſunt; intellexit tamen Autor Doctiſſimus, non ita exhauſtum ab illis fuiſſe argumentum nobiliſſimum, ut, poſt eorum meſſem, aliquod adhuc colligi ſpicilegium nequeat. Prima laboris hujus ſtamina MStum *Ebnerianum* fuiſſe, ex Præfatione accipimus, quod ita digeſſit Autor atque ordinavit, ut tota Colloquii Wormatienſis enarratio per paragraphos fuerit diſtincta. In his nihil continetur, niſi quod MSto *Ebneriano* exhibebatur. Textui autem huic notæ uberiores ſubjectæ ſunt, in quibus, quæ neceſſaria videbantur ad rem præſentem tum confirmandam, tum explicandam atque illuſtrandam, collatis aliis hujus generis ſcriptoribus, exponuntur. Extremo loco Appendicis inſtar eſt collectio documentorum ac monumentorum, quæ Noſter tum ex MSto, tum ex aliis libris, decerpſit. Lætatur de amica monumentorum, a *Seckendorfio* & *Saligio* exhibitorum, cum hoc MSto *Ebneriano* conſenſione & concordia, quam ex inſtituta collatione intellexit. Ipſum exemplar MSti in manus Doctiſſ. *Ræderi* pervenit munificentia egregii Viri, *Hieronymi Guilielmi Ebner ab Eſchenbach*, Sac. Cæſ. Maj. Conſiliarii, Coronæ Inſigniumque Imperialium Cuſtodis, &c. quem ideo eximiis ipſe promeritiſque laudibus cohoneſtavit. Confecit autem hoc ſcriptum *Eraſmus Ebnerus*, clariſſimus olim civitatis Norimbergenſis Senator, ſuaque manu exaravit, quod vel ideo majori in pretio habendum, quod ipſe Colloquio Wormatienſi, ut Legatus Norimbergenſis, interfuit. Exponit igitur Noſter in Præfatione de vita *Eraſmi Ebneri*, qui A. 1511 patre *Hieronymo Ebnero*, civitatis Norimbergenſis Duumviro primario, natus eſt. Delatus in Academiam Vitembergenſem, duce *Philippo Melanchthone*, communi Germaniæ præceptore, in omnibus artibus, ad humanitatem ſpectantibus, inſtitutus fuit. Interfuit ſocietati eorum, qui A. 1529 ad Comitia Spirenſia delegati ſunt. Anno proximo Auguſtam Vindelicorum delatus, Confeſſionis glorioſæ confutationem Latine deſcripſit, miſſam ad Senatum Norimbergenſem, ab eoque approbatam. Excurrit ad exteros, & regiones peregrinas peragravit, Galliam inprimis

inprimis atque Italiam. Redux factus, in patriæ civitatis Senatum cooptatus eſt. A. 1537 ad Conventum Smalcaldicum, A. 1540 vero ad Wormatienſe Colloquium, a Senatu Norimbergenſi miſſus eſt, cui fidem, prudentiam, continentiam, conſtantiam, egregie probavit. Poſtea tum ad Ratisbonenſia, tum Spirenſia, Comitia delegatus fuit. Alia expedivit officiorum, ſibi commiſſorum, genera, quæ partim Autor Clariſſ. attigit, partim præteriit. Evocatus ſequenti tempore in ipſam *Caroli V* aulam, atque extremo Guelpherbyti mortuus eſt A. 1577. Hæc omnia, lectu notatuque digniſſima, in Præfatione enarrantur. De libro ipſo, cujus inſtitutum ac methodum jam ſignificavimus, non eſt, quod plura dicamus. Neminem Lectorum fore, arbitramur, qui vel doctrinæ elegantiam, vel rerum propoſitarum ordinem & ſelectum, vel alias, quarum plures ſunt, ſcriptoris virtutes, tum ab *Ebnero* ipſo, tum ab illius explanatore, *Rœdero*, deſiderare jure queat.

JUS NATURÆ, METHODO SCIENTIfica pertractatum. Pars tertia, de modo derivativo acquirendi dominium & jus quodcunque, præſertim in re alterius; ubi & agitur de officiis circa ſermonem, juramentis, ac votis, nec non de uſucapione & præſcriptione. Autore CHRISTIANO WOLFIO, Potent. Boruſſorum Regis Conſiliario intimo, Fridericianæ Pro-Cancellario, Juris Naturæ & Gentium atque Mathematum Profeſſore Ordinario, Prof. Petropol. honorario, Academiæ Regiæ Scientiarum Pariſinæ, Societatumque Regiarum Britannicæ atque Boruſſicæ, Membro.

Halæ Magdeburgicæ, in officina libraria Rengeriana, 1743, 4.
Alph. 4 plag. 6.

Poſtquam Ill. Autor in *Parte ſecunda* Juris Naturæ docuerat, quomodo rerum natura communium dominium primitus acquiratur, & actiones hominum liberæ cœperint æquiparari

rebus

rebus in dominio exiſtentibus, & quænam ex dominio deſcendant jura & obligationes; in *Parte tertia* nunc porro demonſtrat, quomodo dominia & jura transferantur, ſeu ex ſubjecto uno in alterum deriventur, & obligationes ad dandum & faciendum contrahantur, ut actus in futurum promineant. Agit
Cap. 1. igitur de modo acquirendi derivativo in genere *Cap 1*, ubi oſtendit, ut jus quoddam proprium ex ſubjecto uno in alterum derivetur, ex parte una requiri translationem juris, ex parte altera acceptationem, ut adeo translatio juris actu fieri nequeat, niſi mutuo domini, ſeu transferentis, & ejus, in quem transfertur, ſeu accipientis, conſenſu. Dominium itaque, ſive jus quodcunque proprium, transfertur in accipientem, mutuo conſenſu ſufficienter declarato. Enimvero, cum jus omne non ſit niſi potentia moralis agendi, actu autem agere, ſeu dominium, aut jus, ſuum exercere, non poſſit, niſi is, cui etiam competit potentia phyſica agendi; ideo neceſſe eſt, ut res redigatur in eum ſtatum, quo accipienti competit potentia phyſica de eadem pro arbitrio diſponendi, conſequenter ut cum dominio etiam acquiratur poſſeſſio. Actus ille, quo poſſeſſio transfertur, traditio eſt; quo ea acquiritur, apprehenſio. Pluribus igitur demonſtrat, quot modis res tam corporales, quam incorporales, tradi atque apprehendi poſſint, ut earum acquiratur poſſeſſio. Ceterum, cum non unus ſit modus, jus ſuum in alterum transferendi, vel in gratiam alterius idem recuſandi, ideo hic quoque agitur de ceſſione, remiſſione, renuntiatione, & repudiatione juris. Poſtquam porro demonſtravit, quænam ſit hominum indigentia, dominiis rerum introductis, inde deducit obligationem naturalem ad dominia transferenda, & operas communicandas, ſeu ad ſibi mutuo dandum & faciendum, prouti unusquisque re, vel opera, alterius indiget, & jus res ab alio ſibi comparandi. Obligatio illa hanc habet reſtrictionem, niſi ipſe indigeas, & jus quoad res eandem reſtrictionem admittit, quoad operas vero, ſi tibi vacet. Adduntur deinde, quæ de communione poſitiva tenenda ſunt.
3. Quoniam obligatio ad dandum, vel faciendum, reſtringitur, intereſt autem hominum, ut de eo, quod dandum, vel faciendum,

dum ſint certi; ideo neceſſe eſt, ut unus alteri ſeſe obliget perfecte, ad dandum, vel faciendum, adigendus, ſi ipſum pœnituerit, ſe obligaſſe. Autor itaque oſtendit, naturaliter homines ſeſe ſibi invicem perfecte obligare non poſſe, niſi promittendo. Promisſio enim ex officio, quod imperfecte debetur, efficit perfecte debitum, ut, quod erat voluntatis, nunc fiat neceſſitatis, obligatione externa ad internam accedente. Quamobrem Noſter copioſe admodum de promiſſione agit, quam cum *Grotio* a nuda aſſertione, alteri quid præſtandi, & pollicitatione, diſtinguit. Quoniam vero demonſtrat, id contra promiſſorem pro vero habendum eſſe, quod ſufficienter indicaverit; ne quid prætermittatur, quod ſupponi poterat, modo ſeſe alteri obligandi per promiſſionem amplam præmittit tractationem de obligatione circa ſermonem. Ceterum ubivis non modo ea tradit, quæ ad jus externum ſpectant, verum etiam, quæ juris interni ac officii ſunt, atque oſtendit, quomodo jus externum ex interno, tanquam fonte ſuo, derivetur, adeoque ſine officiis concipi non poſſit, ut non modo intelligatur, quando non recte fiat, quod impune fit inter homines, verum etiam puritatem conſcientiæ conſervare valeamus, quando jus poſitivum concedit licentiam agendi, lex autem naturæ jus denegat. Demonſtrat autem de promiſſione, quæ vulgo de contractibus & pactis in genere traduntur, quod non ſolum ſingula promiſſionibus conveniunt, prouti ex demonſtrationibus Autoris liquet, verum etiam pactis & contractibus, quorum hi ab iſtis naturaliter minime differunt, eadem non conveniunt, niſi quatenus promisſionem continent, & per hanc actus obligatorii efficiuntur. Quemadmodum vero in *Parte prima* explicavit differentiam, quæ inter obligationem internam & externam intercedit; ita in præſenti ea demonſtrat, quæ ad differentiam juris interni & externi, quorum illud ex obligatione interna, hoc ex externa, oritur, intimius inſpiciendam faciunt. Oſtendit autem, jus externum omne derivari ex libertate naturali, & ex promiſſione naſci jus perfectum promiſſarii; ubi etiam impunitatem agendi a jure diſcernit, & inter alia demonſtrat, abuſum libertatis naturalis alteri permittendum non dare jus, ſed tantummodo

Cap. 2.

3.

 modo

Digitized by Google

modo impunitatem agendi, atque dominum re ſua abuti non jure, ſed tantummodo impune. Maximi quoque in modo ſeſe alteri obligandi momenti eſt, ut notetur, quamvis non minus promiſſor in promittendo, quam promiſſarius in acceptando, uti debeat animo deliberato, de animo tamen deliberato promiſſoris non ſtatuendum eſſe promiſſario, nec de promiſſarii animo deliberato promiſſori, ut adeo in paciſcendo is ex utraque parte ſupponatur, niſi contrarium aliunde manifeſtum ſit. Qui omnia probe perſpexit, quæ de promiſſione demonſtrantur, ei vix quidquam circa pacta occurrere poteſt, quod ſit obſcurum. Conſiſtunt enim ea in conventionibus, quibus in eadem, vel easdem promiſſiones, conſentitur, & firmitatem ſuam habent a promiſſionibus, quas continent, quatenus non niſi per has efficiuntur obligatoria. Quamobrem, cum, quæ valide promittuntur, de iis etiam valide paciſcamur, &, quomodo valide promittitur, eodem etiam modo valida fiat pactio; breviter Noſter ſaltem de pactis agit, ceteris ex iis ſupplendis, quæ de promiſſionibus larga manu tradidit. Agit inprimis de differentia inter pacta perſonalia & realia, temporaria & æterna, de pactorum renovatione & diſſolutione, &
Cap. 4. quando ab iis recedere liceat. Enimvero intereſt humani generis, ut, quando ſeſe ſibi invicem obligant, certa ſit eorum, qui ſe obligant, fides. Quamobrem, cum fides veritatem dictorum ſupponat, non erit tuta, niſi de hac tibi conſtiterit. Dictorum vero veritas moralis, quæ verborum cum actibus internis conſenſum exigit, probari aliter nequit, quam per teſtem conſcientiam, aut Deum. Illud fit aſſeverando, hoc autem jurando. Quamobrem Noſter de aſſeveratione quoque & jurejurando agit, non modo in genere, verum etiam in ſpecie de juramento aſſertorio & promiſſorio. Cum juramento agnationem quandam habet obteſtatio & conteſtatio. Noſter igitur de utraque etiam demonſtrat, quid lex naturæ præcipiat ac prohibeat. Et, quoniam vota quoque affinitatem quandam cum juramento habere videntur, utut procul ab eo
5. diſtent, tractationem de votis ſubnectit. Dominus alteri etiam jus quoddam in re ſua conſtituere poteſt. Quia hoc modo acquiri-

acquiritur jus quoddam, quod in nos derivatur ab alio; nec ſilentio prætereundus erat modus, alteri conſtituendi jus quoddam in re ſua. Jura illa varia ſunt. Hic igitur ſaltem agit Autor de modo conſtituendi alteri jus in re ſua, ſive poſitivum, ſive privativum, in genere, ſpecialibus *Parti quintæ* reſervatis, quæ haud ita pridem lucem publicam adſpexit. Denique, Cap. 6. cum jus certum acquirere nequeamus, niſi a domino, difficilis vero, immo plerumque impoſſibilis, ſit inſpectio, num a domino rem ſive corporalem, ſive incorporalem, acceperimus, dominium & jura cetera, ab aliis acquiſita, incerta evadunt, ac in perpetuum incerta manerent, niſi præſumtionibus locum faceret ipſa lex naturæ. Demonſtravimus itaque, quandonam derelictio rei ſuæ recte præſumatur, & quod ex derelictione præſumta dominium acquiratur; quam dominii acquiſitionem uſucapionem appellarunt Romani, ſicuti amiſſionem juris ex conſenſu præſumto præſcriptionem; ut adeo in uſucapione tam dominium, quam jus vindicandi, præſcribatur. Quænam inter uſucapionem & præſcriptionem civilem ac naturalem intercedat differentia, ex iis, quæ demonſtrata ſunt, clariſſime perſpicitur. Monet autem Ill. Autor in Præfatione, diffuſum admodum eſſe Jus naturæ, nec adeo arctis limitibus circumſcribi, quemadmodum vulgo putatur. Quamvis enim fines hujus Juris multum prorogaverit; lubentiſſime tamen confitetur, ſe non dicere omnia, quæ dici poterant, ſed quod dictum ſatis ſit, ut alii, longius progreſſuri, & magis abdita eruturi, ex iis deducere valeant, quæ adhuc deſiderantur. Sicuti enim, ea, quæ alii tradiderunt, ſibi profuiſſe, gratus profitetur, ad opus ſuum condendum; ita quoque, ſua aliis profutura, confidit, ad magis præclara dandum, quos ſe non invidentem habituros aſſeverat, quippe cui pro labore, qui aliis inſerviendo conſumatur, gratia major rependi nequeat, quam ſi ipſum doceant, qui ante ab ipſo didicerant. Se iis etiam rependere gratiam ſolere, qui errore ſuo viam ad veritatem liquidam ipſi commonſtrarint, ad quam ſine eo pervenire ſibi datum non fuiſſet, nec ideo ſe iis acutiorem reputare, qui niſi ipſorum acumine adjutus eam videre non potuiſſet. Se igitur minus probare mores

Digitized by Google

illorum, qui, cum ex iis, quæ ipſe dedit, profecerunt, os ad contumeliam præbentes, ea cavillantur, ac Autorem ſugillant, contemtus ac conviciorum via ad gloriam graſſantes, neque ſe paſſurum, ut ad rixandum ab iis compellatur, cum a propoſito, tempus omne, quod adhuc ſupereſt, in opere cœpto continuando collocandi, nunquam deſiſtere, firmiter decreverit. Quoniam vero has Philoſophi, qui in mundo rationali domicilium ſuum habet, partes eſſe agnoſcit, ut veritatum univerſalium nexum humano generi manifeſtet, ac ideo jura ex intima hominis eſſentia atque natura ita deducat, ut pulcherrimus ille nexus, quo inter ſe cohærent, in apricum proferatur; ideo nihil affirmat ſine ratione, nec rationem admittit, niſi ex juribus anterioribus petitam, ita, ut tandem omnium ratio ſufficiens in ipſa eſſentia atque natura hominum agnoſcatur, & ex Syſtemate ipſius genuinæ jurium rationes legales addiſci poſſint. Hæc de *Parte tertia* dicta ſufficiant; de *quarta* & *quinta* proxime dicemus.

UTERI HUMANI GRAVIDI ANATOME ET hiſtoria, Autore WILHELMO NOORTWYK, Med. Doct.

Lugduni Batavorum, apud Jo. & Herm. Verbeek, 1743, 4.
Alph. 1 plag. 5.

Notiſſimæ ſunt querelæ Anatomicorum de rara opportunitate, mortuorum cadavera aperiendi, quod nempe ſuperſtitioſæ plebi idem eſt, ac rem ſacram violare. Sed multo rarius contingit, ut liceat gravidæ alvum incidere, quo factum eſt, ut, quæ diſſectores partim de utero gravido, partim de fœtu, in utero concluſo, propoſuerunt, maximam partem ex brutorum anatome deſumta ſint. Accedit, quod, ubi aliquando incidere gravidam mortuam licet, vel tempus deeſt, quod ad experimenta accurate inſtituenda requiritur, vel, ſi contigerit, ut clam exciſum uterum nobiſcum auferre poſſemus, experimenta, ob minus bene ſervatas partes, non recte ſuccedunt; eæque videntur nobis cauſæ fuiſſe, ob quas etiam illi, qui

qui vere humanum uterum gravidum inciderunt, in multis rebus a ſe diverſi ſunt. Quanta igitur laus debetur iis, qui occaſionem, gravidam incidendi, ſtatim arripiunt, & experimenta, cum cura inſtituta, cum eruditis communicant! Certe omnibus bonis gratus acceptusque eſſe debet hic Clariſſimi *Noortwykii* liber, qui an melius potuerit de arte medica mereri, fere dubitamus. Scimus autem, ipſum eſſe fratruelem Ill. Archiatri Reginæ Hungariæ, *van Swieten*, aitque ipſe, ſibi ex meditationibus, theoreticis partim, partim practicis, tres libellos enatos eſſe, quorum ut hic de utero humano gravido, ſic ſecundus de vita, tertius de epigeneſi, agat. Totus hic, qui de utero humano gravido agit, liber in duas partes diviſus eſt, quarum priorem Anatomen, alteram Hiſtoriam, appellare placuit. In illa de utero præcipue agit, quem ex muliere, morbo ignoto mortua, & quam maritus judicabat quinto circiter menſe gravidam eſſe, exſecuit, & in cujus, domum ablati, arteriam unam majorem, idoneum maxime, etſi non indicatum, liquorem, eum in finem, infudit, ut, quæ ſit placentæ & uteri nexus ratio, inveniret. Hinc, quæ in utero annexisque partibus, cum externe, tum interne, conſideratis, pariter ac in fœtu deprehendit, ſingula expoſuit. Inter externa memorabilia præcipue hæc eſſe exiſtimamus: orificium uteri rotunda propemodum apertura hians, rugoſum, glutine, tanquam thrombo, infarctum; in ejus margine externo, præſertim poſterius, multi pori & globuli ſphærici, ſimili glutine pleni; in ovario, præter plura oſcula, quæ circa loca, ubi membrana externa ſubpellucida, nudo oculo conſpicua erant, tuberculum, cannabis ſeminis magnitudine, ſubopacum, intus lympha plenum, cum parva fiſſura ad radicem, prope hoc foveola, cicatricem referens, qualis ab ulcuſculo male curato reliqua eſt, & inter hæc duo porus, profunde, ut videbatur, ad foveolam penetrans. Quo deinde Cl. Autor, quæ in utero continentur, videret, eum, in anteriore parte, orificio propius, ita incidit, ut primum aliam ſectionem ſurſum verſus fundum ad perpendiculum faceret, deinde transverſam, cujus medium priorem inferius quaſi finiebat. Ab utroque vero extremo transverſæ ſectionis alias

duas, pariter ac primam, ſurſum ad perpendiculum fecit. Ubi vero partes uteri ita ſectas ſeparare, aut reclinare potius, volebat, animadvertit, uterum, per celluloſam aliquam ſubſtantiam, ac per hanc decurrentia vaſa, cum chorio cohærere. Quod tamen non ita novum eſt, quin ab aliis olim Anatomicis, & a nobis quoque, aliquoties ita obſervatum fuerit, ut hic nexus eo major eſſe videretur, quo propius puer ab origine ſua aberat. Memorabile tamen eſt, Cl. *Noortwyk* vidiſſe, hæc vaſcula non quaſi poris uteri inhæſiſſe, ſed potius ita continua fuiſſe, ut, cum ſingulis uteri vaſis, unum canalem efficerent, qui venoſæ naturæ eſſe videbatur, & facile ſolvi poterat. Quæ ex his vaſis majora erant, intra chorii ſubſtantiam, ad ſinuum ſpeciem, dilatabantur, antequam ramoſi fiebant. Recte autem additur, ovum uterum adeo impleviſſe, ut & in anguſtias ejus exporrectum eſſet. Nam in ovis quinque circiter ſeptimanarum ac duorum menſium quoque vidimus, ovum, qua parte collo uteri, primis graviditatis menſibus longiori, inhæſerat, quaſi appendicem contortam, pollicis fere transverſi longitudine, habuiſſe, quæ ex ovi membranis facta erat. Notavit deinde Cl. *Noortwyk*, quo propius ad radicem, quam vocat, placentæ acceſſerit, eo firmiorem nexum fuiſſe, vaſaque numeroſiora. In placenta vero ipſa hæc duo præcipue vidit: ſubſtantiam celluloſam, ligamentoſas lacinias formantem, & breves veros venoſos ſinus, ex quorum quaſi fundo, multi minuti rami, per placentam, diducebantur. Videbantur autem hi ſinus, qua parte cum uteri vaſis continui erant, contracti eſſe, certe uteri vaſa aliter, quam a ſe recte dicit alias obſervatum eſſe, minus, quam illi ſinus, ampla erant. Omnium adhæc vaſorum, quæ inter uterum placentamque & chorion erant, tam teneras fuiſſe membranas, refert Cl. Autor, ut, cur horum vaſorum ne veſtigium quidem in placentis, per partum excluſis, ſit, non difficulter ratio inveniri poſſit. In utero autem, ubi ovum exemtum erat, placentam vidit poſteriori uteri parti adhæſiſſe, quæ inæqualis & leviter turgida erat, cum reliqua interna uteri ſuperficies, præter ſtrias fere orbiculares, ſed admodum graciles, & quarum plurimæ, in loco adhæſionis placentæ, conſpiciebantur, ſatis æqualis

Digitized by Google

lis eſſet. Ceterum, uterum æque craſſum fuiſſe, ac in ſtatu naturali ſolet, & ex pluribus, ſibi invicem impoſitis, lamellis conſtructum. Narrat deinde Cl. Autor, quæ in ovo ipſo invenerit, inter quæ memorabilia ſunt, reticulata albicantia filamenta, fungoſæ chorii ſubſtantiæ ſuppoſita; utque hanc ſubſtantiam non differre exiſtimat a celluloſa, ovum utero jungente, ſic, an non illa filamenta vaſa ſint, dubitat. Porro, ſe, negat, præter celluloſam, allantoidem aliquam, inter chorion & amnion, inveniſſe, chorion vero faciem placentæ, quæ uterum reſpicit, ita obtexiſſe, ut ſe, piæ matris ad modum, inter juga placentæ demitteret, quæ adeo non per ſua vaſa, ſed peculiari vaſorum genere medio, cum utero cohæſerit. Poſthæc accurate ſitum infantis deſcribit, cujus caput, inter alia, ita ſurſum converſum fuit, ut auris dextra antrorſum ſpectaret. Mentum præterea pectus tangebat, erantque oculi cum ore arcte clauſi, funiculus vero umbilicalis, qui tibiam ſiniſtram anſa comprehendebat, margini placentæ propius, in ſuperiore ac dextra parte, adhærebat. In hoc fune, circa medium, vena duos a latere ramos emittebat, ſed qui poſt breve iter in truncum iterum confluebant. His ſubjunxit Cl. *Noortwyk*, quæ ſe dicit in quatuor ſecundis, per partum excluſis, obſervaſſe. Has, ubi leviter tepida aqua abluerit, & in ea paululum agitaverit, donec non amplius tingeretur, vera membrana dicit, a parte uteri, obductas fuiſſe, ſed tam tenera, ut non poſſet integra ſeparari. Adhæc placentam ipſam quaſi ex multis tuberibus compoſitam fuiſſe, ſejunctis per ſepta illius membranæ, & ex meris vaſis factis, quæ, poſt levem ſolutionem, acinulos, poſt accuratiorem, penicillos, retulerint. In quarta ex his placentis denuo allantoidem fruſtra quæſivit, cumque amnios a chorio aliqua parte ſeparata eſſet, quod cavi, in quo urina ſervata fuiſſet, ſuſpicionem movere potuiſſet, Cl. Autor in chorion inquiſivit, eamque membranam, qua parte ſeceſſerat, non lævem, ſed inæqualem & hirtam, invenit. Quod ut cavi quidem ſuſpicionem vanam reddit, illam tamen potius auget, quæ occaſione ſimilis obſervationis in nobis orta eſt, an non hæc inæqualitas a diſruptæ interpoſitæ quaſi veſicæ laciniis provenerit,

Digitized by Google

venerit, maxime, cum ſe dicat, circa placentam, maſſulam unam & alteram ſubrubellam, a chorio & amnio diſtinctam, inveniſſe. Etſi vero fruſtra adeo allantoidem quæſiverat, tamen non neglexit in urachum inquirere, cujus etiam ſpeciem præ ſe ferebat albus funiculus, per totam umbilici longitudinem protenſus. Quem cum inflare tentaret, ſed ſolidum inveniret, imo in uno ex umbilicis examinatis triplicem, transverſim hunc ipſum ſecuit, idque, quod ipſi pro uracho impoſuerat, marginem ſepti eſſe conſpexit, vaſa diſterminantis. Eratque alterum inter venam & arterias, alterum inter has duas, adeo, ut ſingula vaſa, per totam umbilici longitudinem, in propria quaſi vagina hærerent, ſubſtantia intus fungoſa cincta, quæ, poſt macerationem,ubique flatum admittebat. In placenta vero, ut ad hanc redeamus, cum chorion, tum amnios membranæ, ex duabus, facile ſeparabilibus, laminis conſtabant, quarum illis, in quas chorion ſecedebat, tanquam ſacculo aliquo, tota placenta incluſa erat. Ultimo loco quintæ placentæ anatome a Cl. Autore proponitur, de qua hanc non contemnendam obſervationem addit. Uxor Autoris, quarto menſe gravida, cum per gradus deſcenderet, ob ceſpitantem tantum pedem, perterrita, proxima nocte, urinam reddidit multo ſanguine profunde tinctam, cum ſubſequente glutinoſi aliquantum humoris exiguo modo. Abortu, quem metuebant, non ſecuto, partum quidem felicem mulier experta eſt, placentam vero arcte accretam oportuit manu, ab obſtetrice immiſſa, deglubi. Accretam vero eo loco fuiſſe, quo placenta, eo tempore, quo ille ſanguis ex utero fluebat, ab utero ſeceſſerit, propterea non male judicare videtur Cl. *Noortwyk*, quia ſimilium hiſtoriarum recordamur, de fœminis ſcilicet, quarum utero, cum, graviditatis tempore, levem hæmorrhagiam expertæ eſſent, placenta, aliqua in parte, arcte accreta fuit. In hac vero placenta duo obſervata ſunt, quæ contra illos pugnant, qui membranam, placentæ dorſum tegentem, a cruore productam eſſe exiſtimant. Aderat nempe hæc membrana ubique, exceptis iis locis, ubi inter extrahendum læſa fuerat, aliquotque oſcula in ea obſervabantur, pariter ac ſtigmata ſanguinolenta,

Digitized by Google

lenta, quæ ablui poterant, & vaſorum reliquias videbantur oſtendere. Reliqua, quæ in hac placenta apparebant, parum ab iis diverſa erant, quæ Cl. Autor in præcedentibus vidit. Horum omnium pleniorem deſcriptionem eam ob cauſam dedimus, quia, quæcunque deinde in Hiſtoria propoſita ſunt, his, tanquam fundamentis, nituntur. Tres autem Hiſtoriæ ſubjectæ partes ſunt. Earumque prior ea omnia complectitur, quæ, ab omni ætate, cuncti Autores, quos nempe obtinere Cl. *Noortwyk* potuit, de uteri humani gravidi anatome propoſuerunt, quo, ad quem ſingulorum inventionis gloria pertineat, clare conſtaret. Nimis longum foret, ſi omnibus, quæ ad ſingulos Autores a Cl. *Noortwyk* notantur, inhærere vellemus. Sufficiet, aliqua notaſſe. Ad *Celſum* monet, qui *Lib. IV Cap. I* de vulva agit, debere ſecundum veteres aliquot editiones *continuataque cervice* legi, quod ut ſine dubio cum anatome convenit, neque tamen & id repugnat, quod in aliis legitur, *tenuataque cervice*, quin potius hoc humanæ magis, quam brutorum, vaginæ convenit. Quare, cum & hoc addat, ipſam ſuper rectum inteſtinum progredi, niſi metueremus, ne *Celſus* fortaſſis deſcriptionem ad brutum fecerit, dorſo impoſitum, ipſum humanum uterum hic deſcribere, affirmare non dubitaremus, cujus vagina ſuper inteſtino recto, ut hoc ſuper antrorſum inflexo coccygis oſſe, progreditur. Hinc, ubi ad *Ruffum* perventum eſt, probabile efficere annititur, male ipſi tubæ, quam vulgo *Fallopianam* dicimus, inventionis gloriam tribui. Primum vero, qui humanum uterum gravidum ſecuerit, etſi parum accurate, *Nicolaum Maſſam* eſſe, Cl. Autor fatetur, poſt quem plurima fuerint ab *Arantio*, ejusdem Seculi ſcriptore, obſervata, ſic tamen, ut pauca quoque *Columbo, Fallopio,* ac *Veſalio*, tribuat. In altera Hiſtoriæ parte, a quo ſingula eorum, quæ ad Anatomen uteri humani gravidi pertinent, primum expoſita fuerint, inquiritur. Idque eo ordine factum eſt, quo anatome uteri gravidi ab initio exhibebatur. Sufficiet autem & in hac parte, aliqua tantum hic appoſuiſſe. Obſervat igitur Cl. *Noortwyk*, ligamenta uteri gravidi craſſiora eſſe, hypotheſin de ovulis non ante annum

 1660

1660 natam eſſe, ut adeo male ipſi *Hippocrati* aliisque veteribus a *Drelincurtio*, *Joanni Matthæo de Gradi* a *Duglaſſo*, *Harvejo* ab aliis, tribuatur; ovarium fere eodem tempore a *Stenone*, *Swammerdamio*, & *van Horne*, pro vero ovario habitum fuiſſe, ſibique hoc inventum ſine cauſa tribuiſſe *Graafium*; *Hornium* vero ovula clare demonſtraſſe, ac per ea in uterum delata, generationis negotium perfici, declaraſſe; nexum ovi cum utero a nemine melius deſcriptum eſſe, quam a *Galeno*, etſi non humanum ovum deſcripſerit, de vaſis vero, placentam utero nectentibus, ſolum fere *Denyſium* clari quid propoſuiſſe, & obſcuriora eſſe, quæ de particula lactea, quam Cl. Autor ſupra chorion effuſam vidit, apud Autores inveniantur. Hinc contra Cl. *Monroum* diſputat, qui ex fallaci experimento concluſerat, placentæ & uteri vaſa non continua eſſe, ſed illa ſinubus uteri ita inhærere, ut ſanguinem quaſi abſorbeant. Eaque occaſione duplex vaſorum in placenta genus, etſi obſcure, memorat, quod & antea indicavit in Anatome uteri, quorumque alterum, cum uteri vaſis continuum, vaſa minora per placentam ſpargit, cum radicibus umbilicalis venæ, quæ adeo non immediate cum uteri vaſis cohærent, conjuncta. Quæ ſi ita ſunt, dubitamus ſane, an poſſint ſic, ut Cl. *Noortwyk* ſuperius in Anatome uteri dixit, pro venoſis haberi, niſi ſufficiat, ipſa tenerrimæ ſtructuræ eſſe, & cum ſinubus uteri continua, qui adeo ad arterias referri non debeant. Ubi porro ad ſtrias orbiculares, in Anatome memoratas, pervenit, de muſculo *Ruyſchiano* exponit, eumque, hac ſua de ſtriis orbicularibus obſervatione, confirmari potius, quam dubium reddi, exiſtimat, etſi vel non ſemper æque inſignis inveniatur, vel eo fortaſſis robuſtiores fibræ ſint, quo propius uterus a partu abſit. Præter hæc notum eſt, vulgo ſinus uteri gravidi omnibus in ore eſſe. Eos vero Cl. *Noortwyk* ſe in ſuo utero non vidiſſe, ait, &, quæ magna oſcula in eo apparebant, pro vaſorum truncis habere malle. Cautus tamen, ſe contra graviſſimos ſcriptores eos plane negare non velle, addidit. De membrana deinde, quæ a multis dicitur placentam, qua uterum reſpicit, obducere, ab aliis a natura eſſe negatur, duo

propoſita

propoſita deprehendimus: alterum, fuiſſe hanc membranam, ante *Ruyſchium*, cum ab *Arantio*, tum ab *Hobokenio*, viſam, alterum, eam non arte fieri, nullamque vim illud argumentum habere, quod, ex abſentia hujus membranæ, in abortuum placenta, ducitur. Nam, quod, eam ex ſanguine oriri, dicunt, qui in ejusmodi membranam quaſi cogatur, Cl. Autor abortuum placentas, quibus ſanguis coactus adhærebat, frigidæ aquæ, ſimiles vero adultorum partuum calidæ, immiſit, eamque membranam in his ſemper, in illis nunquam, invenit, cum tamen, ſi ſanguinis coacti productum eſſet, in illis potius ob frigidam oriri debuiſſet. Dubitamus ſane, an cogi ſanguis cum a levi frigore, tum a ſimili calore, poſſit; ex ſanguine vero æque ac gelatinoſis reliquis noſtris humoribus experti ſcimus agitatione, ſub caloris etiam aliquo gradu, poſſe membranas naſci; quare & Ill. *Albino* credimus, affirmanti, qui tunicas inteſtinorum, e. g. per alvum excretas, ſe vidiſſe ſcripſerint, a ſimili gelatinoſa, ut ſic dicamus, membrana, ſæpe deceptos fuiſſe. Quæ ſi cum noſtri Autoris experimentis comparamus, & recordamur, nos ſemper ſanguinem placentæ adhærentem, quaſi in thrombos concretum inveniſſe, non improbabile nobis eſſe videtur, ſi frigus ſanguinem hunc cogeret, poſſe certe non membranam æqualem facere, calidam vero, aut tepidam tantum, agitatione ſimul accedente, jam concretam ita ſolvere debere, ut, cum tamen non totus ſolvatur, æqualem placentæ ſuperinductam membranam formet. Sed hæc tantum in mentem nobis veniebant, quando vim demonſtrationis, ab Autore datæ, expendebamus, eumque, etiam cum abortus placenta, nunquam in tepida experimentum feciſſe, mirabamur. Cum vero negare non poſſet, hanc membranam abortuum placentis deeſſe, ipſas per epigeneſin oriri, imo plura per eandem in placenta vaſa naſci, affirmare non dubitavit. Ubi optandum erat, ut, an aliqua, an nulla, ut videtur, inter quadrimeſtris & perfectæ placentæ membranam differentia ſit, adderet. Veri enim admodum ſimile eſt, ſi ipſa per epigeneſin fiat, debere ſenſim fieri, & craſſitiem quoque majorem acquirere. Recordamur autem, trimeſtris fœtus placentam examinaſſe, in qua æque ac in trium & quinque ſeptimanarum

placenta, nullum hujus membranæ veſtigium apparebat. Imo vero, ſi rem omnem propius intuemur, ut epigeneſin in univerſum negare non volumus, certe, eam admitti poſſe, dubitamus, per quam produci, ſecundum Cl. *Noortwyk*, hæc placentæ membrana debeat. Quæ enim a nonnullis ponitur, epigeneſis, per eam liberis partium extremitatibus continuo particulæ quædam apponuntur, ex quibus denique membrorum forma naſcitur. Hic contra de parte agitur, inter duas, jam diu junctas, interponenda, ad quod ſine dubio requireretur, ut prior nexus ſolvatur. Quod ſi etiam poneremus, fieri poſſe, ſi ille nexus per celluloſam ſubſtantiam formaretur, quis vero, vaſa, crediderit, ſine noxa ſolvi poſſe, per quæ nempe illum nexum fieri, nemo negare poteſt? Atque, ſi per hæc vaſa, ut extra dubitationem videtur poſitum eſſe, ſanguis a matre ad partum tranſit, ad quem uſum natura poſt tertium menſem illam membranam, &, cum hac, novum vaſorum genus interponat? Has adeo dubitationes noſtras amice voluimus Cl. Autori exponere. Hanc de placentæ membrana diſputationem ſequuntur ea, quæ ad ipſum partum ſpectant, ejusque inſtabilem ſitum, deinde umbilici in placentam excentricam, ut appellat, inſertionem, quæ & ſecundum noſtras obſervationes fere perpetua eſt, & venæ umbilicalis, in funiculo ipſo, ramos, etiam ab *Arantio* obſervatos. Hinc ad placentas converſus, vaſorum in ejus tuberibus conſtitutionem, & lanuginem, qua ſingula vaſa, in his tuberibus, obducuntur, a nemine memoratam fuiſſe monet, etſi *Roubaultus* & *Hobokenus* eam non plane ignoraſſe videntur; amnion involucro funis accreſcere, chorion neutiquam, ſed vaſa umbilicalia, per breve ſpatium, ſola ſpongioſa quaſi ſubſtantia obducta, proferri; multos Autores, qui allantoidem admiſerint, urachum tamen umbilicum non excedere, falſos eſſe; ſepta funiculi umbilicalis primum a *Mauriceo*, aut ad ſummum ab *Riolano*, deſcripta, præter quos Autores & nobis nullus notus eſt, qui de hac re aliquid memoriæ prodiderit; *Roubaulti* experimentum de funiculo inflato, & flatu, qui ſuper placentam quoque progreſſus ſit, docere, quam facile Autores potuerint induci, ut urachum & allantoidem crederent; a nullo Autore claris

ris verbis expreſſum eſſe, chorion in duas lamellas digredi, quarum altera concavam, altera convexam, placentæ ſuperficiem obtegat, quod fortaſſis admitti poteſt, ſi ad verbum, & ſtrictius adeo, Autores interpretamur; vaſa in concava placentæ facie neque ſub chorio, neque in eo, ſed in celluloſa, chorio & amnio interpoſita, decurrere, aliaque minus notatu digna. In tertia tandem parte de Uracho & Allantoide diſputatio ſequitur. In eaque omnes Autores recenſentur, prolato etiam eorum ſermone, qui allantoidem affirmarunt. Diſputatque Cl. Autor validis utique argumentis contra *Needhamum*, *Hobokenium*, alios, qui internam chorii laminam, eam ob cauſam, urinariam vocaverunt, quia non tam viderunt, (fatetur enim ad minimum *Needhamus*, ſe nunquam fœtum, membranis ſuis incluſum, examinaſſe,) quam crediderunt potius, lotium non aliter, ac in equino fœtu, inter hanc & amnion, effuſum eſſe. Deinde contra *Littrium* dicit, qui, quod in monſtri ſecunda, tertiam aliquam membranam, & inter hanc & amnion, ſemiunciam liquoris mucilaginoſi invenit, ſine ſufficienti utique ratione, eo animum inclinavit, ut, hanc allantoidem eſſe, ſtatueret. Fuſius deinde *Halei* obſervationem examinat, eumque alteram amnii membranam pro allantoide habuiſſe, reliqua vero finxiſſe potius, quam clare vidiſſe, non invalidis argumentis probabile reddit, etſi aliqua videtur non ſine præconceptæ opinionis quadam ſpecie negare, quæ ſatius fuiſſet in medio relinquere, aut etiam varia deſcriptionis *Haleanæ* loca ita interpretari, ut fere vis aliqua ſenſui verborum illata eſſe videatur. Non leve quidem nobis argumentum videtur, quo utitur Cl. *Noortwyk*, nullum fere ex iis, qui allantoidem poſuerunt, de ſede ejusdem, cum altero convenire. Multum tamen hujus argumenti robori videtur decedere, ſi cogitemus, omnes in hoc convenire, urinam inter chorion & amnion effundi, alios vero hoc ſimpliciter propoſuiſſe, alios a prioribus probabiliter non viſam membranam, quia veſica rupta erat, non tanquam veſicam, ſed ut ſimplicem membranam, diſtinctius ita deſcripſiſſe, ut, inter eam & amnion, urinam effundi, dicerent, alios denique, eodem loco, veſicam poſitam eſſe, quæ urinam conti-

Digitized by Google

neat. Eaque ſententia non adeo multum a prioribus differt, ut quaſi pro nulla haberi obſervatio debeat. Nam, cum, ſe, dicant illi Autores, non ovum humanum ipſum examinaſſe, ſed placentas, quis neſcit, quam laceræ in his utplurimum membranæ ſint, quamque raro adeo accidere debeat, ut placenta examinari queat, quæ integram veſicam habeat, aut, ſi etiam habeat, in qua urachus inflari poſſit? Quod vero *Needhamus* e. g. allantoidem totum fœtum ambire dixit, id, non negamus, ex ſola conjectura additum fuiſſe, ex analogia cum brutis ducta. Sed hæc, non ut allantoidem probaremus, addenda putavimus, verum ut, tot diſſectorum obſervationibus, non omnem adeo fidem recte denegari poſſe, & argumentum, quod a diſſenſu Autorum deſumtum fuit, minus validum eſſe, evinceremus. Ut vero ad noſtrum Autorem redeamus, is porro eorum quoque ſententiam evertere ſtudet, qui, fœtum, ſi neceſſe ſit, urinam in amnion, negant, deponere. Ultimoque loco de illo fœtu dicit, quem Ill. *Albinus* in theſauris ſuis ſervat, & in quo, ut ipſi vidimus, ſub placenta, veſica quædam conſpicitur, in quam videtur funiculus aliquis, per umbilicalem progreſſus, terminari. Autor igitur, poſtquam hæc omnia expoſuit, aliquot argumenta proponit, quibus evincat, hanc veſicam & funiculum, utut allantoidis & urachi ſuſpicionem moveant, tamen ad has partes, tanquam perpetuas, inde ponendas neutiquam ſufficere. Atque, ex his non difficile eſſe, putamus, quam utilem laborem Cl. *Noortwyk* ſuſceperit, quamque accurate eum perfecerit, intelligere; maxime, ubi & hoc addiderimus, jam fuiſſe hunc librum in linguam Gallicam converſum. Nobiſcum autem omnes procul dubio optabunt, ut de Epigeneſi & Vita etiam libros brevi in lucem emittat. Sed neceſſe eſt, de figuris aliqua dicamus, antequam hinc diſcedamus. Quatuor icones ſunt, magno ſtudio factæ, dirigente ſcilicet ſummo artifice *Wandelar*. Prima uterum, ita, ut ſupra dictum eſt, apertum, & vacuum, exhibet, ſic, ut vaſorum variæ magnitudinis aperturæ, &, quæ circa orificium uteri obſervata fuerunt, cum craſſitie uteri, appareant. Altera placentæ dorſum exhibet, ut ejus tubera, cum ſulcis intercedentibus, ſinus in lamella chorii ex-

terna,

terna, & alia, conſpici poſſint. In tertia ſitus infantis cernitur, & in quarta *Halei* figuræ, ad allantoidem pertinentes, ex Actis Anglicanis deſumtæ, occurrunt; quibus ab Autore figuræ quatuor additæ ſunt, ſepta funiculi umbilicalis exprimentes, & una, quæ ovarium & tubam, & in his ea, de quibus in Anatome uteri dictum eſt, repræſentat.

JOANNIS GEORGII FRICKII, JOAN. Fil. τȣ μακαρ!τȣ, A. M. ad Æd. S. S. Trinit. Ulm. Paſtoris, & Gymnaſ. Viſitatoris, itemque Societatis Teutonicæ Lipſienſis Sodalis, Commentatio de Druidis, Occidentalium populorum Philoſophis, multo, quam antea, auctior ac emendatior. Accedunt Opuſcula quædam rariora, hiſtoriam & antiquitates Druidarum illuſtrantia, itemque ſcriptorum de iisdem Catalogus. Recenſuit, ſingula digeſſit, ac in lucem edidit, frater germanus, ALBERTUS FRICKIUS, A. M. V. D. M. Poeſ. P. P. & Biblioth. Adj. Ulmenſ. itemque Ampliſſ. Ordin. Philoſ. Lipſ. Aſſeſſor.

Ulmæ, apud Daniel. Bartholomæi & filium, 1744, 4.

Alph. 1 plag. 7.

Druides, Britannorum, Gallorum, & Germanorum, Philoſophi, qui præterea juri dicundo præfuerunt, magiſtratuum ac ſacerdotum muneribus olim ſunt functi, atque eximia autoritate eminuerunt, non minore celebritate fulgent, quam quidem ſapientes, quos Ægyptus, Chaldæa, Perſia, India, Græcia, & Latium, antiquitus ſuſpexit. Quare, cum in his percenſendis, iisdemque ex merito collaudandis, plures occupentur; nemo certe vitio vertet viris doctis, & rerum antiquarum curioſis, ſi & illorum ortum, inſtituta, vitæ rationem, prærogativas, ex remotiſſima antiquitate eruere, inque publicam lucem, quantum licet, proferre, annitantur. Ex illis in præſenti Opuſculo deſudavit Vir eruditiſſimus, *Jo. Georg. Frickius*, beatis cœlitibus paucis abhinc annis adſcriptus, qui, quicquid de Druidibus vel apud antiquos, vel recentiores,

Digitized by Google

centiores, ſcriptores invenire potuit, ſedulo collegit, multo cum judicio conflixit, inque concinnum ordinem redegit, ut hinc ceteris, qui argumentum hoc occuparunt, palmam præripuiſſe non ſine ratione videatur. Dolendum tantum, ipſum, præmaturo fato literis ereptum, non potuiſſe ſingula ad limam revocare; forſitan, quæ de muneribus ac prærogativis illorum nonnullis deeſſe videbuntur, ipſe, ſi vixiſſet, fuiſſet adjecturus. Interim gratiæ ſunt agendæ Viro Clariſſimo, *Alb. Frickio*, per paterna & fraterna veſtigia ad gloriam contendenti, qui tantum dedit pietati in fratrem, & publicæ utilitati, ut fœtui, parente orbo, obſtetricantes manus præbere voluerit. Commentatio hæc enata eſt ex Diſſertatione, quæ in Ulmenſium Gymnaſio d. 8 Maji A. 1731 publico examini ſubjecta fuerat, quam, cum elogiis ſuis & comprobatione dignarentur viri eruditi, novis acceſſionibus locupletare, & auctiorem typis exſcribendam dare, Autor conſtituit. Sed, illo inopinato fato functo, operam hanc in ſe ſuſcepit frater, qui, quicquid in ſcriniis fraternis reperit, id ipſum, juſto ordine diſpoſitum, prelo ſubjecit, Dedicationem & Præfationem operi præmittens.

Tractatio abſolvitur *duabus Partibus*. *Pars prior*, quæ conſtituit Commentationem *Frickianam*, *tribus* conſtat *Capitibus*. Tractationi præmittuntur *Prolegomena*, in quibus de neceſſitate cognitionis antiquitatum patriarum Autor diſſerit, quas vero valde impeditas dicit, quod progenitores noſtri non tam literis, quam armis, inclareſcere contenderint, ut hinc aliena fide niti oporteat. Negat tamen, illorum, qui ſunt extranei, ſcriptorum teſtimonia abſque acriori judicio amplectenda, cum partim in
Pag. 10. Germanos invidia ſint ducti, partim ignorantia linguæ & rerum
11. Germanicarum laborarint. Num carmina, quibus majores noſtri heroum ſuorum egregia facinora decantarunt, in literas ſint relata, Autor ſubdubitat. Nec dici poteſt, Romanos in ſcripta, in quibus rerum, a Germanis fortiter geſtarum, memoria conſervabatur, ne ſcilicet in illorum, hoſtium ſuorum, laudes aliquid diceretur, ſæviiſſe, eademque aboluiſſe. Illud autem ab Romanis factum eſſe, præter alios ſcriptores, docet Cl. *Jo. Eberh. Rau*
11-15. in eleganti Commentatione *de Ara Ubiorum*. Ex veteribus, qui

res

Digitized by Google

res Germanorum attigerunt, laudat *Jul. Cæſarem* & *Corn. Tacitum*, quorum fidem non uno argumento adſtruit, qui, ſi quidem alicubi lapſi fuerunt, non tam ex maligno animo & incuria peccarunt, quam quoniam certiora & rectiora habere non potuerunt. Ex recentioribus multa laude proſequitur *Jac. Martinum*, qui de religione & philoſophia antiquorum Celtarum diligenter & curate ſit commentatus, ſibique multo fuerit uſui. Pag. 15-21. 21. 22.

Cap. I differit de *Druidarum nominibus præcipuis, origine, antiquitate, & ſedibus primis in Britannia, tum etiam in Gallia, Germaniaque.* Nomen tuliſſe Druidas, exiſtimat Autor, non a *Dry*, voce Saxonica, quæ *magum* notat, nec a Germanica *druthin*, quæ *dominum*, item *Deum*, deſignat, nec a Græca δρῦς, nec a *Dryio*, quem Galliæ Regem fuiſſe comminiſcuntur, nec ab Hibernico *Drui*, perſonam *Deo ſacram* ſignificante, nec denique a *true*, *fides*, *fidelitas*, ſed ab antiquiſſima voce, Britannis & Celtis olim uſitata, *Deru*, quæ *quercum* notat. Quæ derivatio ea de cauſa veritati propior eſſe videtur, quoniam Druides ex Britannia primum profecti, & præterea *quercetis* multum ſunt delectati. Dicuntur porro *Dryſidæ Ammiano Marcellino Hiſt. Lib. XV Cap. 9*, Σεμνόθεοι *Laertio Proœm. pag. 2*, ubi Σαμνῖται legi vult *Galeſius*, Σαρωνίδες *Diodoro Siculo Lib. V fol. 308 edit. Rhodom.* quod nomen non ortum traxit a *Sarra*, ſed a Græco Σαρωνίδες, quod *Heſychius* per δρῦς reddit, *Bardi* & *Vates Straboni Geogr. Lib. IV fol. 302 edit. Almelov.* Druides apud Germanos & Belgas *Bardi* ſunt dictitati, & illorum magna fuit autoritas inter ſuos. In præliorum congreſſibus carminibus ſuos exſtimulabant, fortium virorum facta hymnis ſuis prædicabant, morumque cenſores agebant. *Vates* adhæc nominantur, *Ammiano Eubages*, pro quo legi vult *Valeſius Eubages*, niſi cum *Cluverio* pro *Eubages*, & corruptiſſimo Ὀυάγεις, Ὀυάτεις, ſive *Vates*, ſit legendum. *Senanes Martino* nominantur *de la relig. des Gaulois Tom. I pag. 177 ſeq.* & *Tom. II pag. 64*, quam appellationem traxit ex antiqua Inſcriptione Pariſienſi, eamque a Græco σεμνὸς, *venerabilis, ſanctus, venerandus*, arceſſit, & cum illa σεμνοθέων confert. Quem autorem ſectæ ſuæ habuerint, definiri nequit. Qui igitur vel *Samothen*, vel *Tuiſconem*, vel *Druydem*, vel *Belenum*, vel *Fyn-* 24-29. 29-35.

nanum, vel *Iſtæmonem*, vel *Sarronem*, citant, incomperta loquuntur; hoc tamen affirmandum eſt, ipſos antiquiſſimis jamdum temporibus floruiſſe, & iisdem fortaſſe, quibus primi ſectarum philoſophicarum conditores vixerunt, quod ex *Laertio* non obſcure colligi poteſt. Hinc, quod nonnullis in mentem venit, fuiſſe propaginem aliquam *Pythagoræ*, a temporum
Pag. 35- ratione multum abludit. Primam ſedem habuiſſe eos in Britan-
39. nia, patet ex *Cæſare de B. G. Lib. VI Cap. 13. Haſæus*, eo ex Germania delatos fuiſſe, exiſtimat *Diſſ. pag. 631.* Et quidem co-
39 41. luerunt *Monam* inſulam, Britanniæ adjacentem. Ex Britannia, quod idem *Cæſar* teſtatur, in Galliam venerunt, licet hodiernorum Gallorum aliqui, invidentes gloriæ Britannorum, *Britanniam minorem* (*la Bretagne*) intellectam velint. Hinc in
41-43. Germaniam ſe contulerunt. Huic enim Philoſophos & ſacerdotes fuiſſe, licet Druidarum nomine non ſint inſigniti, ex *Tacito* intelligitur; adeoque eorum ſententiam, qui illos Germanis abjudicant, refellit. *Cæſar* hic *Tacito* opponendus non eſt, quia hic illum cognitione rerum Germanicarum multum ſuperat.
43 45. Quo tempore vero inter Germanos eminere cœperint, in incerto eſt. Vero admodum eſt conſentaneum, *Cæſaris* jamdum & ſuperioribus temporibus inclutos exſtitiſſe, licet Druidum nomi-
45 47. ne caruerint. Inde explicat Autor figuras Druidum & Druidiſſarum, æri inciſas, & ex *Martino* mutuo ſumtas, quarum altera, ex ære fabrefacta, inter arandum in agro Narbonenſi reperta, altera
47-50. Auguſtoduni, agri Burgundici urbe, eſt effoſa. *Cap. II de Druidarum philoſophia* Autor diſſerit. Philoſophorum inſigni titulo Druidas dignati ſunt priſci, nec ſine ratione, licet tales haberi nequeant ſenſu ſtrictiori, ſed latiore, quatenus Philoſophia ſumitur pro *cognitione plurium veritatum bonæ frugis pleniſſimarum ac-*
50. 51. *curatiori, atque cognitione vulgi rudiore multum diſcrepante.* Quæ tradiderunt, memorante *Cæſare*, metri legibus adſtricta, non ſcripto, ſed memoriæ, mandata voluerunt. Num literis Græcis ſint uſi, eſt incertum; forte illud per gloſſema aliquod in tex-
51-53. tum *Cæſaris* irrepſit. Symbolicam docendi rationem, perhibente *Laertio*, ſunt ſectati. Illorum doctrina verſabatur circa Deum, quem exiſtere perſuaſi erant. Falluntur igitur multum,
53-57. qui Gallis & Celtis atheiſmi labem impingunt. Dei autem notitiam

titiam ad ipſos inde a *Noacho*, ex cujus poſteris fluxerunt, Pag. 57-
dimanaſſe, eſt credibile, quos, quo propiores fonti fuerunt, eo 58.
puriores ac ſinceriores fuiſſe, dubio vix caret. Deum, crediderunt, eſſe ſpiritum immenſum, rebus omnibus præſentem, nec templi ſeptis incluſum. Trinitatis notitiam habuiſſe, quod
Cluverius ſibi & nonnulli alii perſuaſerunt, ab omni probabili 58-63.
ratione abludit, Deum hominem & omnia produxiſſe, iisdemque per providentiam ſuam proſpicere, propugnabant. Illum non externo aliquo ſimulacro expreſſerunt, ſed pura mente coluerunt, in qua ſimplicitate ad Sec. II uſque a N. C. perſtiterunt, quo a Romanis bello petiti, vel cum ipſis commer-
cia tractantes, ad Deorum fictitiorum, eorundemque imagini- 63-67.
bus effigiatorum, cultum ſunt traducti, atque inde πολυθεότης inter Celtas eſt invecta. Animarum immortalitatem ſtatuiſſe eos, teſtimoniis *Cæſaris de B. G. Lib. VI Cap. 14*, & *Ammiani Lib. XV Cap. 9*, diſcimus, in quam ſententiam ea de cauſa ſunt ingreſſi, quo ad bella forent animoſiores, metumque mortis abjicerent, & ad virtutem inflammarentur; quod ipſum etiam ex ritibus funebribus, quibus obſecundarunt, apparet. Vi-
tam porro poſt hunc rerum ſtatum locum habituram eſſe cen- 67-69.
ſuerunt, quam animas juſtas in cœlo, injuſtas apud inferos, fortes in loco quodamglorioſiſſimo, acturos eſſe, confidebant. Μετεμψύχωσιν docuiſſe, pervulgata fere eſt ſententia, ſed, ab illa alienos fuiſſe, judicat Cl. Autor; animas quidem habuiſſe immortales & æternas, ſed nec per animantium brutorum, neque per hominum, corpora tranſire, verum vitam vivere pro
factorum ratione vel feliciſſimam, vel infeliciſſimam, nullo 69-72.
tempore finiendam, quod *Pomponius Mela* non obſcure innuiſſe videtur *Lib. III Cap. 2.* Aliquid etiam de reſurrectione corporum ſuſpicatos eſſe, conjectat Autor, ita ut, quemadmodum Cel.
Harenbergius in *Idea juris divini pag. 12* explicat, per illam 72, 73.
corporis ſubtilis e corpore craſſo demortuo evolationem cum ipſa anima intellectam voluerint. Mundum a Deo productum eſſe, aſſeverarunt; quam doctrinam non demum per famam prædicati per oratores Chriſti, vel horum ſucceſſores, Evangelii, quod cenſet Doctiſſ. *Arnkiel de relig. Cimbr. gent. Tom. I pag. 89, 90*, ſed per traditionem, inde ab antiquiſſimis temporibus a proge-

nitoribus ſuis ad ſe transmiſſam, acceperint. Probat hoc *ovi anguini* ſymbolum, in Druidarum myſteriis celebratiſſimum, de quo *Plinius Lib. XXIX Cap. 12.* Quæ doctrina de mundo, ex ovo prodeunte, veteribus decantata, orta fuiſſe videtur ex eo, quod *Moſes* de incubatione Spiritus S. narrat *Gen I, 2.*
Pag. 73-75. Qui num aliquando, quod *Strabo* de ipſis docet *Lib. IV*, per *ignem*, vel *aquam*, ſit deſtruendus, anquirit Autor. Porro Aſtronomiæ operam dederunt. Dierum initia a noctibus ducebant, qui mos inde ab antiquiſſimis temporibus ad ipſos devenit. Lunam cultu divino proſequebantur, ab ejusque adſpectu fauſta quævis derivabant, &, quoties illa deficiebat, multa triſti-
77-79. tia afficiebantur. De doctrina morum, ſed non in ſyſtema quoddam redacta, multa recte præceperunt, ſed, leges ſcriptas habuiſſe, quod *Taillepiedio* in libri, *Hiſtoire de l' eſtat & republiques des Druides, Part. I pag. 83* eſt viſum, dici nequit. Forte præcepta morum, uti facta heroum ſuorum, carminibus ſunt complexi, eaque ſuis memoriæ infigenda propoſuerunt.
79-81. *Cap. III de Druidarum interitu* exponitur. In Britannia, regnante *Lucio*, qui Chriſtiana ſacra eſt amplexus, una cum paganiſmo diſciplina & inſtituta Druidarum conciderunt, quod Seculo a parta ſalute II contigit. In Gallia *Auguſtus*, in urbe Romana *Tiberius*, illorum ſacra prohibuerunt, penitus vero hæc ſuſtulit *Claudius*. Quoniam autem pugna quædam videtur eſſe inter *Plinium Lib. XXX Cap. 4* & *Suetonium* in *Claudio Cap. 25*, quorum ille excidium ordinis hujus *Tiberio*, hic *Claudio*, attribuit, recenſitis variis conciliandi rationibus, ita ipſos in concordiam redigit Noſter, ut neglectam & pæne antiquatam legem *Tiberii Claudius* nova, eaque ſevera, prohibitione revocaverit, & adauxerit; forte etiam, quod de *Claudio* dicitur, de proſcriptis ſacrificiis
81-83. humanis eſt accipiendum. Ex ſequentium quippe temporum monumentis eſt perſpicuum, multa veſtigia ſuperſtitionis hujus paſſim per Gallias, imperium Romanum, & Germaniam, remanſiſſe, uſque dum tandem, luce doctrinæ ſalutaris magis magisque invaleſcente, illa radicitus fuerit exſtirpata. *Scholares erraticos*, quos appellabant, Sec. XV fuiſſe propaginem Druidarum, e Gallia quondam in Germaniam pulſorum, quod *Geſnerus* in *Mithridate polyglotto Cap. 2* autumavit, cum *Thomaſio* de

de Vagantibus Scholaſticis §. *121 ſeq.* recte negat. Hæc ſunt Pag. 83,
præcipua momenta eruditæ hujus Commentationis, quæ ſingula 84.
Pl. Reverendus Autor ita eſt executus, ut induſtria ipſius, lectio varia, judicium acre, & ſagacitas, res a memoria noſtra remotas e caligine ſua producendi, undique eluceat. Dictio, qua utitur, eſt terſa & nitida, plena tamen & dilucida.

Pars II Opuſcula rariora integra, itemque ex aliis excerpta, tum *catalogum ſcriptorum de Druidis,* complectitur, eum in finem adjecta, ut ſic integra exſtet rerum, ad hiſtoriam Druidum ſpectantium, collectio, &, quæ in Commentatione prolata ſunt, confirmentur. Sufficiat, illa ordine nominaſſe. *Primum* locum occupat *Petri Leſcaloperii,* S. J. *Theologia veterum Gallorum,* in qua multa de Druidis erudite diſceptantur, multa ſimul incerta proferuntur, v. c. de Druidum ortu, de Gallorum Diis, in quibus Autor fide *Annii Viterbienſis,* cui volupe fuit, aliis fucum facere, nititur, de partu virginis deiparæ, vel ex carminibus Sibyllinis, vel extraordinaria quadam revelatione, Druidis
cognito, & quæ his ſunt ſimilia. *Secundus* locus datur *Cæſaris* 88-138.
Egaſſii Bulæi Hiſtoriæ veterum Academiarum Galliæ Druidicarum, Tomo I Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis præmiſſæ, in qua de Druidarum nominibus, origine, & numero, illorum Academiis & doctrina, religione & ſacrificiis, legislatione denique & privile-
giis eorundem, agitur. *Tertio* exhibentur quædam ex *Ægidii* 140-165.
Bucherii Belgio Romano (edit. *Leod. A. 1655, fol.*) *Lib. V Cap. 3.* Differitur de veterum Belgarum Gallorumque ſacerdotibus & ſacrificulis, horum ſacrificiis humanis, denique quæritur, an a *Tiberio Claudio*que Imperatoribus ſublata; unde Druidæ no-
men tulerint. *Quarto* ſiſtitur *Excerptum ex Pauli Merulæ Coſmo-* 165-184.
graphia P. II Lib. III Cap. 11 pag. 310 edit. Amſtelod. A. 1621. 185, 186.
Quinto ſequitur *Jo. Petri Milleri de Druidum nomine conjectatio, ex Epiſtola familiari ad B. Jo. Georg. Frickium excerpta.*
Sexto leguntur *Excerpta ex Martini Hamconii Friſia, ſeu de* 186, 187.
viris rebusque Friſiæ illuſtribus, (*edit. Monaſt. Weſtphalor. A. 1609, 4.*) *annotatiunculis illuſtrata* per *Jo. Georg. Frickium. Lib. II Lit. P.* & *Q.* recenſentur Pontifices Friſiorum ethnici, ſeu
præfecti Druidum. Coronidem imponit *Catalogus Scriptorum* 187-192.
de Druidis, & rebus, ad antiquitates illorum pertinentibus, ma-

 ximam

Digitized by Google

ximam partem collectus a B. Jo. Georg. Frickio, quem in ordinem digeſſit, & paſſim locupletavit, frater, Alb. Frickius. In illo nominantur ſcriptores, tum antiquiores, tum recentiores, qui vel res, ad Druidas ſpectantes, in ſcriptis ſuis attigerunt, vel de illis dedita opera ſunt commentati.

AUGUSTA NUMISMATA, FIDE NUMORUM, Sigillorum, Hiſtoricorum, Chronologorum, Criticorumque, ſic recuſa, ut ſua cujusque Romani Imperatoris facies accurate exprimatur, & vita breviter narretur.

Miſenæ, ex officina Lœwiana, 1744, 8.

Plag. 15½, Tabb. æn. 29.

Clariſſimus hujus libri Editor, *Jo. Gottfr. Hœrius*, provincialis ad Albim Gymnaſii longe meritiſſimus Conrector, pergratum facit non eruditis minus, quam ſtudioſæ juventuti, hanc Numorum collectionem publici juris faciendo. Falluntur utique, ut ipſe præclare monet in Dedicatione, vulgatiſſima hiſtoriarum compendia, quæ limoſos in lacus ingurgitare ſe, quam a puris fontibus haurire, malunt. Fallit itidem magnus ſæpenumero liber, qui, dum veteres Autores frivole inſectatur, magnas agit nugas, &, confictis eventorum cauſis, robur inani ſagina mentitur. Contra vero non dubium eſt, reconditæ doctrinæ & majoris certitudinis theſaurum eſſe numos, ſine quibus multi ſcriptorum loci, multæ rerum hominumque imagines, multa temporum puncta, lente diſputantur. Attamen & hi veteratoriis ingeniis fuere ſubjecti, quorum fraudes ſedulo detexit *Marquardus Gudius.* Inde uſus ſigillorum adjungi debet, quæ tabulis olim affigi ſolita ſunt, donec *Ludovicus Craſſus* appendere cœpit, ad quæ magnificentiſſime adhibitum eſt inde a *Caroli M.* temporibus aurum, ætate *Leonis Iſauri* cinnabaris, cera plerumque encauſta, purpureisque literis ſuperba. Nihilo minus & hic falſarii, lucri ſtudio ducti, XI præſertim ac XII Seculo, poſterorum ignorantiam circumvenerunt; cujus falſitatis exempla *Jo. Mich. Heineccius* collegit. Excogitavit quidem artis publica-

Digitized by Google

publicarum hujusmodi literarum regulas *Mabillonius*, multum in tabulariis publicis verſatus, ſed eas admodum incertas, judice tam ſeveriore *Bartholomæo Germonio*, quam æquiore *Jo. Guil. Hoffmanno*. Hinc neque omittendi ſunt Hiſtorici, tum æquales, tum ex recentioribus accuratiſſimi illi, *Noriſius*, *Pagius*, *Dodvellus*, *Scaliger*, *Petavius*. Qui poſtremi duumviri tam exquiſite calculos poſuerunt, ut conſenſione utriusque ſublata dubitatio, in diſſenſu potior eſſe ratio *Petaviana*, videretur. Tandem conſulantur oportet Critici, qui ad circumſpecte tractandum Hiſtoriæ ſtudium plurimum ſolent conferre. Iſtis fundamentis nititur, qui coram eſt, libellus, quemque anno Seculi noſtri decimo quinto Gothanus cudendorum numorum artifex, *Chriſtianus Wermuthus*, publici primum fecit juris. Is Autor operis dici poteſt, partim quod Imperatorum imagines in argento & ſtanno ſemunciæ pondere expreſſit, partim quod hiſtoriæ reconcinnandæ clariſſimis quibusdam viris ſuaſor exſtitit. Ipſe fuit conatus, ultra viginti annos, ſingulas ſimilitudines, quam accuratiſſime fieri potuit, exprimere. Adjutores vero conſiliorum nihil intermiſerunt, quo ſtabilis eſſet ac firma operis fides, ut delectus gravium argumentorum fieret, ut tempus definiretur certius, ut grata denique brevitas, non ad legendum ſummarium, ſed ad lectitandum, invitaret. Levavit iſtos labores aulæ Gothanæ felicitas, quæ Bibliothecam utique habet præſtantiſſimam, & Muſeum numiſmatum penitus exquiſitum. Non imminuit decus in principio facta mentio quatuor imperiorum. Quamvis enim receptam ſententiam, pronus ad Judæorum hæreſes, *Jo. Bodinus* impugnarit, neque pauci illum ſequantur; communem tamen doctrinam, autoritate nixam *Danielis*, ab ejus impetu *Dreſſerus*, *Frankenbergerus*, *Pappus*, *Jo. Guil. Janus*, cumque his Editor noſter, defendit. Multo minus delenda ſunt, quæ vocantur, ſymbola, nervoſe plerumque ſubinde & præciſe dicta, vel ab ipſis Imperatoribus, vel ab enarratoribus vitarum, vel ab aliis ſaltem antiquis. Illa quidem *ἀποφθέγματα* *Nic. Reuſnerus* & *Matthias Borbonius* pro virili excuſſerunt jam ante, *Enoch* autem *Suantenius*, Lubecenſis, diſcipulis argumentum exercendæ publice eloquentiæ ſuppeditavit.

Sed

Sed opuſculum, ne extra oleas vagemur, *Wermuthi* cum non niſi paucis amicorum manibus tereretur; ſummorum virorum perſuaſionibus ductus, de nova editione cogitavit Conſ. *Jo. Frid. Fleuterus.* Emendatorem & curatorem vero illius operæ adhibuit Cl. *Hœrium.* Nos denique nihil nobis ſupereſſe videmus, quam ut ſpecimen ejusmodi deſcriptionum addamus. Præbeat igitur illud, cujus mors Germanis tot cauſas luctus attulit, *Carolus VI:*

A. *CCXV.*
Caput laureatum.
C. Carolus VI *Romani imperii*
Semper Auguſtus, Hiſpaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Rex.
B. *Natus d. 1 Octobris 1685.*
Patre Leopoldo, *Imperatore,*
Matre Eleonora Magdalena Thereſia, *Palatina.*
Regnum Hiſpaniæ,
Quod ab A. 1703 ad 1710 tenuerat,
Philippo V, *Duci Andegavenſi,*
d. 30 April. 1725 conceſſit
Coronatus
Imperator Romanus d. 22 Dec. 1711
Rex Hungariæ d. 22 Maji 1712
Bohemiæ d 5 Sept. 1723
Connubio
Eliſabethæ Chriſtianæ,
Guelpherbytanæ Duci,
d. 1 Auguſt. 1708 junctus eſt.
Tam armis
Barcinone, Tameſvari, Petrovarandini, & Belgradi, uſus,
quam pace
Raſtadenſi 1714 & Paſſarovicenſi 1718
inclutus
Obiit d. 20 Octobris 1740,
Imperavit annos 28 menſ. 10
E. *Conſtantia & Fortitudine.*

Studio totum illud penſum adjunximus, ne notas quidem, literis deſignatas, omittentes, ut ratio totius inſtituti tanto magis innoteſcat. Indicant vero inter notas *A.* antica numi in parte capitis ornatum, *C.* capiti adſcripta nomina honorum, *B.* breviter in poſtica narratam vitam, *E.* extrinſecus aſſumtum in Numiſma ſymbolum.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLV.

Pars II.

HISTOIRE GENERALE DES AUTEURS SACRES & Eccleſiaſtiques, &c.

hoc eſt,

HISTORIA GENERALIS AUTORUM SACRORUM & eccleſiaſticorum, continens eorum vitas, catalogum, examen criticum, judicium, chronologiam, analyſin & recenſionem variarum editionum, operum eorundem, &c. Autore R. P. REMIGIO CEILLIERIO, Benedictino.

Tomus X.

Pariſiis, apud Paulum du Mesnil, 1742, 4 maj.

Alph. 4 plag. 3.

Præſens *Volumen* utiliſſimi doctiſſimique Operis adhuc decurrit in enarrandis Scriptoribus eccleſiaſticis, qui Seculum IV doctrina & ſcriptis illuſtrarunt, & haud exiguam partem Seculi V vivendo ſunt emenſi. Abſolvitur *Capitibus XXV. Caput I* eſt de *Ruffino*, Aquilejenſi. *Articulus I* enarrat vitam ipſius. Non is Aquilejæ, ſed Concordiæ, oppido Italiæ, circa A. 346 in lucem eſt editus. Innutritus licet doctrinis Chriſtianæ religionis, Baptiſmum tamen pro more illius ævi in ſerius tempus anni 371 rejecit. Deſiderio *Hieronymi*, quocum arctiſſimam amicitiam conſtituerat, propius videndi, iter in Orientem eſt

Uu molitus,

Digitized by Google

molitus, ac in Ægypto per aliquod tempus apud monachos hæſit, multa ab Arianis perpeſſus, tandem in locum aliquem deſertum Palæſtinæ eſt relegatus, ſed liberatus a *Melania*, cum illa A. 377 Hieroſolymam contendit, ibique in monte oliveti monaſterium aliquod condidit, ad quod plures undique confluxerunt, quorum vitam ſecundum regulam *Baſilii* eſt moderatus. Ibi *Hieronymus* ipſum inviſerat, ac amicitiam uterque renovaverant, ſed poſt animis ſunt ſejuncti, ſeque mutuis ſcriptis laceſſiverunt. A. 397 iter Romam verſus ſuſcipiebat, inde Aquilejam rediit, mortuus in Sicilia A. 410. *Articulo II* de *ſcriptis* ipſius, hujusque §. *1* de ipſius *converſionibus Latinis*, agitur. Huc ſpectant *Homiliæ Origenis in Geneſin*, quas Latine loquentes fecit, hac uſus libertate, ut, quæ deeſſe videbantur, adjecerit; *VII Libri Belli Judaici*, a *Joſepho* conſignati, quam verſionem tamen alii tribuunt *Hieronymo*, ſed *Mabillonius Itin. Ital. pag. 12* notat, ſe in Bibliotheca *Ambroſiana* Mediolanenſi Codicem aliquem MStum, non longe a morte *Ruffini* exaratum, inveniſſe, qui nomen illius prætulerit; *Recognitiones* porro *Clementis*, *Apologeticum* S. *Pamphili* in gratiam *Origenis*, *Origenis* libri *de Principiis*, *Sermones* aliquot *Gregorii Nazianzeni*, *Regulæ Baſilii*, vel potius illarum aliquot compendium. Inde §. *3* de *Hiſtoria eccleſiaſtica* differitur. *Euſebium* ſcilicet in linguam Latinam convertit, eundemque inde ab anno 20 *Conſtantini* uſque ad mortem *Theodoſii Magni*, A. 395, continuavit. Agitur porro §. *4* de *Vitis Patrum*, in quibus ipſi *Petronius* auxiliatrices manus præbuiſſe videtur; §. *5* de *Explicationibus benedictionis filiorum Jacobi*, quas circa A. 409 foras dediſſe cenſetur; §. *6* de *Commentariis in Prophetas Hoſeam, Joel, Amos, & Pſalmos*, quos tamen ipſius non eſſe, ex diverſitate ſtili, ac rebus, in illis occurrentibus, oſtenditur. *Articulus IV* declarat doctrinam ejus de rebus, ad fidem ſpectantibus. De cetero fuit ex doctiſſimis ſeculi ſui hominibus, ſcientia rerum & humanarum & divinarum inſtructiſſimus, qui a plurimis oraculi inſtar de graviſſimis argumentis conſultus eſt. Eloquentia non fuit deſtitutus; ſtilus ejus, licet ſit ſuccinctus, elegantia tamen non caret. In factis recenſendis non ſemper uſus eſt probæ notæ monumentis, multorum

rum

rum præterea indignationem incurrit, quod haud pauca loca ex *Euſebio* extruſit, in eorundemque vicem alia intruſit. *Caput II* de *Palladio*, Epiſcopo Hellenopolitano in Bithynia, & Confeſſore, exponit. In vitam hanc ingreſſus eſt ille circa A. 367, monachorum ordini ſe adſcribi paſſus A. 386, Epiſcopus Helenopoli factus circa A. 400, &, quoniam a partibus *Chryſoſtomi* ſtabat, ab ipſius adverſariis multa perpeſſus, ac munere ſuo exutus, poſt Epiſcopus Aſponæ deſignatus, quod in annum 417 incidiſſe videtur. A. 431 in vivis eſſe deſiiſſe eum, a vero alienum non eſt. Scripſit *Hiſtoriam Lauſiacam*, a *Lauſo*, præfecto ærarii *Theodoſii* junioris, nuncupatam, cui illam inſcripſit. Eſt hic ab illo, qui vitam *Chryſoſtomi* conſignavit, diſtinctus, quod non uno argumento Autor probatum dedit. *Caput III* de *Chromatio*, Epiſcopo Aquilejenſi, & Confeſſore, agit, quem viris doctrina & ſanctitate illuſtribus accenſent *Hieronymus* & *Ruffinus*. Presbyter Aquilejenſis eſt factus circa A. 381, Epiſcopus ſub finem anni 388, mortuus circa A. 407, ex aliorum opinione A. 414. Scripta ejus in Bibliotheca Patrum habentur. *Capite IV* de *Joanne*, Epiſcopo Hieroſolymitano, diſſeritur. Juvenis cucullam induit. Ab Arianiſmi labe ipſum haud immunem fuiſſe, ſcribit *Hieronymus*, quocum, quamdiu Hieroſolymis verſabatur, amicitiam coluit, poſt litibus cum ipſo implicitus. Epiſcopus Hieroſolymitanus eſt creatus A. 386, diem ſupremum obiit A. 417 d. 10 Jun. *Caput V* res perſequitur *Pammachii*, ſenatoris Romani, vitæ ſanctitate inſignis, literis, ad *Hieronymum* datis, clari, rebus humanis exemti A. 410. *Caput VI* de *Innocentio*, Papa, exponit. Sedi Romanæ is admotus eſt A. 402, vitæ finem fecit A. 417 d. 12 Mart. Ex Epiſtolis ejus potiſſima hic momenta excerpuntur. *Caput VII* de Papa *Zoſimo* commemorat. Fuit ſucceſſor *Innocentii*, non *Bonifacii*, quod *Theodoretus* vult. Græcus fuit gente, electus A. 417 d. 18 Mart. *Caput VIII* dicatum eſt *Hieronymo*, Presbytero & doctori eccleſiæ. Stridonienſis fuit ortu, natus circa A. 331. Romæ in literis elegantioribus præceptorem eſt nactus *Donatum*, *Cicerone* & *Plauto* impenſe delectatus. Romæ ſacro baptiſmatis fonte eſt ablutus, ſedente *Liberio*. Poſt itineri ſe dedit, & longe maximam vitæ ſuæ partem in Palæ-

ſtina exegit. Vivis ſenex admodum eſt exemtus A. 420 d. 30 Sept. ipſiusque corpus prope monaſterium Bethlehemi eſt humatum. *Art. II-VI* diſſerit de ipſius ſcriptis, ex iisdemque notatu digniora depromit. *Art. VIII* ſententiam ejus de graviſſimis religionis Chriſtianæ dogmatibus explanat. *Art. IX* exhibet judicia, de ſcriptis *Hieronymi* lata, recenſens pariter diverſas Operum ipſius editiones. Præſtantiſſimam omnium habet illam, quam debemus induſtriæ *Jo. Martianæi,* ſamulitii Benedictini ſodalis, qui ſcripta *Hieronymi* cum pluribus Codicibus MStis contulit, libris etiam, adhuc neglectis, meliorem vultum induit. Luci eſt data Pariſiis ab A. 1693 ad 1706 *quinque Vol.* Secuta eſt *Veronenſis,* impreſſa A. 1738 ſtudio *Vallarſii* & *Maffæi,* correcta tum ex ingenio, tum ad fidem Codicum MStorum, ſed emendationes, judice *Ceillierio,* maxima ex parte meris nituntur conjecturis, quarum multæ ſint aperte falſæ. Textus multis mendis typographicis ſcatet, multa denique inutilia in illa continentur. *Capite IX* de quibusdam ſcriptoribus Syriacis diſſeritur. Ex his, & quidem diſcipulis *Ephremi,* nominat Autor *Iſaacum* quendam, non confundendum cum *Iſaaco,* Presbytero Antiocheno. Illi *Aſſemannus* tribuit librum *de fide ſanctæ Trinitatis, & incarnatione Domini. Balæus* eadem fere ætate, qua *Ephrem,* in flore fuit. *Zenobius Gaziræus,* ab inſula Gazira, in qua natus, appellatus, Diaconus fuit Edeſſenus. *Abſamius,* nepos *Ephremi* ex ſorore, Presbyter eccleſiæ Edeſſenæ, celebris fuit circa A. 400. *Gregorius,* Abbas monaſterii cujusdam in Palæſtina, clarus fuit ſub finem Seculi IV, quem plurimi fecit *Epiphanius.* Palæſtina relicta, in Cyprum demigravit, ac monaſterio cuidam eſt præfectus. *Marathas,* Epiſcopus Tagritanus in Meſopotamia, doctrina & miraculis inclutus habetur. *Caput X* de *Bonifacio* Papa & Confeſſore memorat. In locum *Zoſimi* d. 29 Dec. A. 418 eſt electus, mortuus ſub finem A. 422. *Cap. XI* de *Attico,* Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, agit Hic, Sebaſte in Arabia oriundus, a pueritia inſtitutis monaſticis fuit adſtrictus, primum implicitus erroribus *Macedonii,* quos tamen poſtea miſſos fecit. *Chryſoſtomo* male cupiit, imo ſunt, qui affirmant, ipſum ſe ducem præbuiſſe illis, qui conſpirationem contra illum iniverant. Epiſcopus

Conſtan-

Conſtantinopolitanus eſt conſtitutus A. 406, qua de re graves motus in urbe ſunt excitati. Deceſſit A. 425 d. 10 Octobr. *Cap. XII* de *Theodoro Mopſueſtano* memorat. Antiochiæ, uti creditur, parentibus nobilibus & locupletibus procreatus, liberales artes & Philoſophiam, præceptore *Libanio*, una cum *Chryſoſtomo*, ſtudiorum ſocio, ſedulo tractavit. Circa A. 383 Presbyter Antiochiæ, & A. 392 Epiſcopus Mopſueſtæ, eſt creatus. Profligandis erroribus in Oriente intentus fuit maxime, poſt ipſe multorum errorum circa perſonam Chriſti & labem originariam eſt poſtulatus, mortuus A. 428. *Cap. XIII* res explicat *Syneſii*, Ptolemaidis in Libya Epiſcopi. Cyrènen, metropolin Libyæ, patriam agnovit. Eloquentiæ & Philoſophiæ laude adeo floruit, ut multorum invidiam ſibi conflaverit. Epiſcopi dignitas in ipſum eſt collata A. 410. Mors ejus A. 430 contigiſſe videtur. Scriptis, quæ ætatem tulerunt, pluribus, aliis deperditis, nobilis habetur. *Caput XIV* dicatum eſt *Gaudentio*, Epiſcopo Brixienſi. Multa ſunt, quæ nobis perſuadent, ipſum Brixiæ natum fuiſſe, quem cives, cum in Oriente verſaretur, inſcium licet & invitum concordibus ſuffragiis ſacrorum antiſtitem dixerunt. De anno ejus emortuali nihil certi definiri poteſt, videtur tamen adhuc A. 410 in vivis fuiſſe. *Cap. XV* de *Panodoro* & *Anniano*, monachis Ægyptiis, exponit, quorum uterque ſcriptis nonnullis chronologicis & hiſtoricis celebritatem eſt nactus. *Cap. XVI* de *Bachiario* docet. Fuit Britannus natione, Philoſophus & Mathematicus inſignis, quem nonnulli Epiſcopum faciunt, ſed abſque ſolida ratione. *Caput XVII Paulino*, Senatori & Conſuli Romano, poſt Epiſcopo Nolano, inſcriptum eſt. Burdigalæ illuſtri gente fuit prognatus, juvenis præceptorem habuit *Auſonium*, ſub ejusque auſpiciis profecit plurimum. Ad conſularem apicem florente ætate adſcendit, ſed poſt ſe totum ſtudiis ſacris dedit, ac vitæ monaſticæ jugum ſubiit. A. 393 Eccleſiæ Barcinonenſis Presbyter eſt electus, ſed ſequente anno munere ſe ſuo abdicavit, ac, relicta Hiſpania, in Italiam demigravit, Epiſcopus Nolanus deſignatus A. 409, fato functus A. 431. *Art. II-IV* agit Autor de ipſius Epiſtolis, Carminibus, itemque ſcriptis perditis ac ſuppoſititiis. *Art. VI* exhibentur judicia de ſcriptis *Paulini*, a præſtantiſſimis quibus-

que viris pronunciata. *Cap. XVIII Sedulium*, Presbyterum & Poetam Chriſtianum, commemorat. Juvenis operæ multum navavit literis, quæ ab humanitate nomen ſunt ſortitæ, poſt ſe totum ad ſacrarum literarum ſtudium tranſtulit, factus Presbyter, quem nonnulli titulo Epiſcopi inſigniunt. *Cap. XIX* res *Sulpicii Severi* tradit. Ortum traxit ex Aquitania, familia illuſtri editus, qui præterea per conjugem ingentes acquiſiverat opes, quas poſtea eccleſiæ ita legavit, ut annuos ſibi reditus tantum ſervaret. *Martini Turonenſis* ſanctitatem adeo demirabatur, ut ſe ipſi totum regendum committeret, Presbyter nominatus circa A. 413. *Hiſtoria eccleſiaſtica*, *Vita Martini*, ac diverſis *Epiſtolis*, nomen ſuum ad poſteritatem tranſmiſit. *Cap. XX* proſequitur Concilia, hoc Seculo celebrata: *Hipponenſe* A. 393, *Adrametinum* A. 394. *Art. II* diſſerit de *Conſtantinopolitano*, pariter A. 394 inſtituto; *Art. III* de *Carthaginienſibus*, A. 397 & 398 convocatis. *Cap. XXII* de *Alexandrino*, *Cyprio*, & *Conſtantinopolitano*, agit, quorum illud A. 399, vel, quod aliis placet, A. 401, in cauſa *Origenis*, iſtud A. 399 pariter propter *Origenem*, hoc eodem anno, & eadem de cauſa, eſt coactum. *Cap. XXIII* de *Taurinenſi* & *Toletano* diſſerit. Tempus, quo prius habitum, non omnino conſtat, poſterius celebratum A. 400, in quo de erroribus *Priſcillianiſtarum*, & diſciplinæ eccleſiaſticæ inſtauratione, eſt actum. *Cap. XXIV Conſtantinopolitanum* & *Epheſinum* perſequitur. Prius convocatum A. 400, in quo *Euſebius*, Valentinopolitanus Epiſcopus, *Antoninum*, Præſulem Epheſinum, graviorum criminum accuſavit, poſterius A. 401. Ultimum eſt *Caput XXV* de *Conciliabulo*, in ſuburbio *Chalcedonis*, cui nomen a *quercu* erat, coacto A. 403, in quo artibus *Theophili Alexandrini Joannes Chryſoſtomus* condemnatus, ac munere ſuo eſt exutus. Index præcipuarum rerum huic etiam, ut prioribus, *Volumini* ſubjungitur.

F. JOSEPHI AUGUSTINI ORSI, ORDInis Prædicatorum, ſacræ Indicis Congregationi a Secretis, de Romani Pontificis in Synodos Oecumenicas, & earum Canones, poteſtate liber. Accedit Diſſertatio, qua Eccleſiaſticæ Monarchiæ forma explicatur.

Partes II.

Partes II.

Romæ, typis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, 1740, 4.
P. I Alph. 2 plag. 4, P. II Alph. 2 plag. 2.

Habes hic, Lector, Operis continuationem, quod S. Rev. Autor *J. B. Boſſueto*, Epiſcopo Meldenſi, opponere, ex uſu Eccleſiæ Romanæ exiſtimavit. De Romani Pontificis autoritate in utraque hac *Parte* commentari pergit. Exhibet in hoc Opere *Libros V, VI,* & *VII,* quibus ea, quæ Meldenſis Epiſcopus *Libro nono* ac *decimo* de Concilio Conſtantienſi & Baſileenſi, ac de Conciliorum Oecumenicorum poteſtate, ad *Caput ſecundum* Gallicanæ Declarationis expoſuit, ſtatuit examinare & refellere. Opus conſecravit Pontifici Maximo *Benedicto XIV,* ejusque laudes illuſtriſſimas nitide concelebravit, & ſummam ſimul Voluminis indicavit, quam in Præfatione copioſius ediſſeruit ac explanavit. Prædicat merito ampliſſima Præſulis ſummi in literas ac literatos merita ac patrocinia, hiſce potiſſimum uſus verbis: *Quotusquisque eſt hominum eruditorum, qui cum Te aut privatum, aut Præſulem, aut Cardinalem, cognorit, non ſtatim ſenſerit, nihil Tibi aut potius, aut ſanctius, eſſe, quam eos & colere, & venerari, & maximis beneficiis augere, qui in literis multum operæ ſtudiique conſumſerint?* De argumento Operis ſic habe. Anquirunt Galli, an tanta ſit Romani Pontificis, tamque conſtans, in dijudicandis fidei rebus autoritas, ut ipſe nunquam deficere poſſit a veritate; an idem Pontifex poteſtati generalium Conciliorum obnoxius ſit; an eorum legibus ipſe queat conſtringi atque obligari. Galli negando reſpondent ad quæſtionem primam, & ajentem de duabus reliquis quæſtionibus ſententiam propugnant, appellantes potiſſimum Synodum Conſtantienſem, ut opinionis ſuæ præſidium effulgeat & munimentum. Itali e contrario in omnia eunt alia. Noſter de illis ita: *Sed quid ego de hac hominum impiorum colluvie loquor, qui a* Janſenio *ſtare non dubitant? Boſſuetus* ſuccincte: *Nullus hominum, ſtante quidem Conſtantienſi Concilio, eſt in fide falli neſcius. Atqui demonſtravimus, Conſtantienſe Concilium, nullo unquam Eccleſiæ Decreto labefactatum, immo tanta Sedis Apoſtolicæ, tanta Eccleſiæ univerſæ, veneratione ſuſceptum, in-*

victa

Digitized by Google

victa autoritate ſtare debere. Ergo certa & invicta autoritate conſtat, unius Eccleſiæ ſive collectæ, ſive diſperſæ, ſed tamen conſentientis, ſententiam eſſe infallibilem. Quid Noſter ad hæc? Admonet ipſe, pleroſque & ex Italia, & ex aliis Romano-Catholici orbis partibus, Theologos jam inde a multo tempore diligentem navaſſe operam, ut, quænam eſſet Synodi Conſtantienſis, quantum ad priores Seſſiones attinet, autoritas, quæ vis & qui ſenſus Decretorum, inquirerent, ac in lumine collocare tentarent. Eos, qui ante *Schelſtratenum* floruerunt, meris conjectationibus indulſiſſe, arbitratur, quippe quibus haud alia Synodi acta fuerint ad manus, ac ea, quæ Baſileenſes in compendium, ſeu epitomen, fraude mala contraxiſſent. Addit hoc porro: *Ei, qui Baſileenſi Conciliabulo interfuerunt, amplam fuſamque Actorum Conſtantienſium Collectionem publicæ luci invidentes, ea tantummodo vulgari curarunt, quæ aut ab eorum rationibus haud omnino aliena, aut etiam ſibi aliquo eſſe poſſe præſidio, putaverunt. Sed* Emmanuel Schelſtratus, *vir ſumma fide atque integritate, non ſine numine ac ſingulari providentia, feliciore ſucceſſu in hoc genere argumenti verſatus eſt. Illo, qua erat aſſiduitate ac diligentia, e Vaticanis Codicibus anecdota quædam in lucem protulit, quibus tum omnis Conſtantienſium Decretorum vis everſa atque labefactata eſt, cum eam vel maxime aſſertam & confirmatam ſolenni illa ſua Declaratione Gallicani Epiſcopi voluerunt. Ita factum, ut, quotquot deinceps ſecundam Declarationis Propoſitionem defendere libris editis ſtuduerunt, in id potiſſimum incubuerint, ut Vaticanis Actis fidem omnem atque autoritatem adimerent. Nam, ut* Ludovicum Maimburgium, *Ill.* Boſſuetium, Natalem Alexandrum, *aliosque multos, prætercam, quorum in hoc genere argumenti verſata induſtria eſt*, Antonius Arnaldus, *vir acri ferocique ingenio, cum æquo animo ferre non poſſet, ut, quæ minus ipſe probabat, Vaticanorum Codicum autoritate confirmarentur, ad perſcribendam Diſſertationem eam adjecit animum, quæ poſt illius obitum lucem adſpexit, quaque* Schelſtratum *modo contortis argumentationibus, modo atrociſſimis contumeliis, exagitavit. Arnaldus* enim fuit Autor libri illius anonymi, qui A. 1711 in

in lucem editus fuit hoc titulo: *Eclairciſſemens ſur l' autorité des Conciles generaux & des Papes, ou Explication du vrai ſens de trois decrets des Seſſions IV & V du Concile general de Conſtance* &c. *contre la Diſſertation de Mr.* de Schelſtrate - - . Certe *Jacobo Lenfant* ſtatim ſuboluit, *Arnaldum* ſcripti hujus fuiſſe autorem. Vide ejus Præfationem ad Hiſtoriam Concilii Conſtantienſis *n. XVI.* Cum Rever. *Orſius* Diſſertationem *Arnaldi* per otium legeret, eam tanta vi, tantoque orationis artificio, elaboratam animadvertit, ut animus, initio perculſus, vix reperiret, quæ ſibi eſſet ad ſolide vindicandum ab invidia *Schelſtratum* via munienda. Poſtea autem omnes partes atque ſingula membra conſideravit, rationesque ſtudioſius expendit. Quo facto credidit, eloquentiam, a veritate deſertam, plurimum obeſſe plerumque, prodeſſe nunquam. Licet vero ipſe ſe *Boſſueto* uni refellendo dedidiſſet, ſtatuit tamen inter hæc, ea quoque *Arnaldi* argumenta diſſolvere, quibus magnum quoddam robur ineſſe, incauti lectores, quæ ipſius ſunt verba, ſuſpicari facile potuiſſent. Illud autem ſibi maxime lætandum exiſtimat, quod *Hermannus von der Hardt*, in conſulendis veteribus monumentis diligens inprimis & accuratus, Acta Conſtantienſia poſt perluſtratos MStos Codices, qui in pluteis Germaniæ Bibliothecarum deliteſcebant, haud exiguo Reip. literariæ bono commodoque vulgaverit. Nam, cum ejus ampliſſimam collectionem Autor ſedulo dataque opera pervolviſſet, & cum Vaticanis illis Fragmentis, a *Schelſtrato* editis, contuliſſet, comperit ipſe, ita omnia inter ſe cohærere atque congruere, ut nihil poſſit videri atque excogitari ſimilius. Quocirca non amplius miratus fuit, quod *Hermannus von der Hardt* ipſe tum Romani Theologi ſtudia vehementer probavit, tum, ſua intereſſe, putavit, Anecdota illa Vaticana ſibi adoptare, atque in Collectionem ſuam recipere, tum iis etiam inſiſtere, ubi ex recens editis monumentis hiſtoriam rerum, in Concilio Conſtantienſi geſtarum, contexit. Nec meliora monumenta, quam quæ *Emanuel Schelſtratus* e Vaticanis, & *Hermannus von der Hardt* e Codicibus Germaniæ, edidit, nanciſci potuit *Jacobus Lenfantius*, qui novam Synodi Con-

 ſtantienſis

Digitized by Google

ſtantienſis hiſtoriam molitus fuit. Hæc monumenta, Autor, ſibi magno uſui fuiſſe, fatetur ingenue, & ea paſſim integra in ſuam hanc lucubrationem transtulit. Id vero *Lenfantio* vertit vitio, quod hic acta illa Vaticana dimiſit intacta, & nihilo minus poſt exactam ſuam hiſtoriam ad Vaticanos & Germanicos Codices, in *Antonii Arnaldi* Diſſertationem bono quodam fato ſe inci-diſſe commemoravit, & huic in exitu operis pollicem preſſit. Ex eo accidit, ut *Lenfantio* tribuerit *hæretici hominis ingenium ſubdolum, inconſtans, & varium.* Et quid multa? Noſter in eo eſt, ut fidem & autoritatem decretis Conſtantienſibus adimat, Acta Vaticana vindicet, & oſtendat, *Joannem XXIII*, licet dubium Pontificem, indigne tuliſſe, ac vehementer reluctatum eſſe, quod ejusmodi decreta, quæ Romanæ Eccleſiæ alicui poſſent eſſe incommodo, fuerint ſancita. Addit, purpuratos quoque Patres, qui, diſcedente *Joanne*, Conſtantiæ ſubſtiterant, aut eo fuerant reverſi, decretorum illorum promulgationi omni ope ſummoque ſtudio & conatu interceſſiſſe. Ex Fragmentis *Schelſtratianis*, ac aliis ſcriptoribus, ſuppari ætate conſpicuis, conſtare pronuntiat, *Franciſcum* Cardinalem *Zabarellam*, Epiſcopum Florentinum, totius utique ſacri ſenatus conſilio, cum Nationum decreta Seſſione 4 promulgaret, verba illa Articuli ſecundi: *ad reformationem in capite & in membris*, ſilentio præteriiſſe; ac Seſſione 5 lectum quidem eundem Articulum, iis etiam additis verbis, fuiſſe, ſed rurſus, obſiſtentibus & intercedentibus iisdem Eminentiſſimis Patribus, indigne quippe ferentibus, rem tantam ſine matura deliberatione, non adhibito ſolenni & canonico examine, ac deſpecto Romanæ Eccleſiæ ſenatu, a ſolis quatuor Nationibus, unius *Gerſonis* tumultuaria oratione inflammatis, præter aliorum Conciliorum morem, temere definiri. Addit, eapropter neque *Martini V*, Acta Conſtantienſis Synodi Apoſtolica autoritate confirmantis, judicio Decreta illarum Seſſionum convaluiſſe, cum ſuffragium Pontificiæ confirmationis ad ea ſolum *Martinus* adhibuerit, quæ *conciliariter* geſta fuiſſent ac ſancita; *cujusmodi profecto multis de cauſis haberi non poterant, quæ in duabus illis Seſſionibus decreta fuerant. Quare, quicquid horum attigerint Adverſarii*,

ulcus

ulcus erit; ita male inſtituta ratio exitum reperire non poterit. Quod enim ad Baſileenſem Synodum provocant, quam veluti legitimam & œcumenicam in pluribus ejus Seſſionibus, in quibus Conſtantienſia decreta & inculcata, & laudata, & firmata ſunt, & habendam eſſe, & ab Eugenio IV *reapſe habitam & confirmatam fuiſſe, jactitant; ne illi malæ ac deſperatæ cauſæ peſſimum patrocinium arceſſunt. Cum enim Baſileenſes, iis freti decretis, peſtilentiſſimas turbas in Eccleſia excitarint, & nefaria ſchismata invexerint, & in Romani Pontificis Monarchiam divinitus conſtitutam debacchati ſint; hoc certe eorum exemplo ac funeſto experimento tum primum compertum fuit, quantum ex illis Chriſtianæ Reipublicæ exitium impenderet. Neque vero quidquam a veritate magis alienum dici poſſe crediderim, quam* Eugenium IV, *Pontificem talem ac tantum, ſcientem volentemque, Baſileenſibus acceſſiſſe, quos norat jura ac privilegia, quibus donata a Chriſto ſedes Apoſtolica fuerat, tollere, funditusque delere, inſtituiſſe. Ille, quamdiu ſibi Romanæ Eccleſiæ autoritatem defendere integrum fuit, ſic acriter & vehementer contra improborum hominum manum certavit, ut, ſi quisquam in eo munere fortis eſt viſus, ille certe meo judicio fuerit. Sed, ubi conſeſſus Baſileenſium, Principum laicorum favore elatus, atque auxilio fretus, extrema omnia minari cœperat, ille, veritus, ne rurſum Eccleſia in factiones diſcinderetur, atque una nefarium ſchiſma oriretur, quod perpaucis ante annis ſingulari Numinis providentia exciſum erat, vi adactus atque compulſus, cum & animi & corporis ægritudine conflictaretur, ancipites neſcio quas Epiſtolas dedit, quibus Apoſtolicæ dignitatis faſtigium, uni Deo ſubditum, Concilio quodammodo ſubjeciſſe, prima fronte videri potuit. Verum non ex literis, quas ille coactus ad Synodum miſerit, ſed ex iis, quas & antea libens volensque ſcripſerit, ac deinceps exaraverit, & ex iis, quæ fortiter geſſerit, ut a latrocinalis Synodi injuriis & contumeliis ſummam ſedis Apoſtolicæ autoritatem vindicaret, repetenda* Eugenii *ſententia eſt.* Et poſt pauca: *Sed, ne ſolus in ſua cauſa pugnare Pontifex videretur, Florentinæ Synodi, cujus fruſtra a quibusdam œcumenica dignitas & autoritas ſollicitatur, ſubſidium &*

 Latino-

Digitized by Google

Latinorum & Græcorum Patrum ad tuendam Sedis Apoſtolicæ Monarchiam, ejusque potiſſima jura & inſigniores prærogativas, conſpiratio & unanimis conſenſus acceſſit. Hæc Autor. Ipſe ubique haud ſecus ac in ſubnexa Operi Diſſertatione evincere laborat, tantam eſſe, tamque eximiam, Romani Pontificis autoritatem, ut obnoxius non ſit Canonibus & inſtitutis Conciliorum, tametſi, Canonum cuſtodem ac defenſorem ſe eſſe, jure quodam ſuo glorietur. Perſuadere lectori idem contendit, tum demum ipſa Synodorum œcumenicarum dictata & definita in arcem ſummæ autoritatis invadere, cum Sedis Apoſtolicæ judicio, fallere & falli neſcio, ſolenniter confirmentur. Idem
Pag. 4. pronuntiat, Conſtantienſis Synodi decreta aut ipſa ex ſe merito Romanis in hoc argumento ſuſpecta eſſe, aut ea ipſis ſuſpecta
22. per Baſileenſem Synodum Gallosque Theologos reddi. Contendit porro, hæc verba: *ad reformationem generalem Eccleſiæ Dei in capite & membris*, a decreto primo Seſſionis quartæ
23. abeſſe debere. Certum eſt, hoc judice, ea verba in pluribus atque optimæ notæ & indubitatæ fidei MStis Codicibus non
33. legi. Addit, ante quartam Seſſionem magna tum generatim de Synodi œcumenicæ ſupra Romanum Pontificem poteſtate, tum ſpeciatim de illis verbis, inter Cardinales atque Nationes diſſenſionem ac diſceptationem exſtitiſſe, immo illa verba a Cardinale Florentino reapſe in publica Seſſione non fuiſſe lecta.
43. Inquirit ſedulo, an ea omiſerit conſentientibus, aut refragantibus, nationibus. *Schelſtrati*, ſimilia monentis, fidem *Boſſuetus*
56. notavit, Autor vero a ſuſpicione liberare contendit. De ſchismate, quod Synodum iſtam præceſſit, aliisque momentis, Autor tam diſerte exponit, ut Galli dubitaturi ſint, an dignior *Boſſueto* adverſarius obtingere potuiſſet.

INSTITUTION D'UN PRINCE, OU TRAITE' DES Qualitez, des Vertus, & des Devoirs d'un Souverain, &c.
id eſt,

INSTITUTIO PRINCIPIS, SEU OPUS, QUO præcipiuntur requiſita, virtutes, & officia, Principis.

Tomi

Tomi IV.

Lugduni Batavorum, apud Joannem & Hermannum Verbeek, 1739, 12.

Alph. 4 plag. 4½.

Librum ſui generis pulcherrimum latere ſub hoc titulo, inficiari nobis non licet. Autoris nomen in fronte libri eſt omiſſum, ſed, id libro magis prodeſſe, quam ullum inferre detrimentum, putandum eſt. Editor præfixit Operi Præfationem, ac in ea hiſtoriam libri externam enarravit ſuccincte. Hinc intelleximus, Inſtitutiones haſce ex ingenio Abbatis *Dugueti* profectas eſſe. Inchoata fuit libri in formas publicas expreſſio A. 1733 in urbe Sabaudorum Annecio. Autor vero, qui tunc in vivis adhuc erat, interceſſit, quo minus deſtinata perficerentur. Occaſionem ſcripti fuiſſe hanc, accepimus. Dux Sabaudiæ, *Victor Amedeus*, Rex tandem Sardiniæ, inſtauraverat monaſterium in loco Tamiers, pridem exſtinctum & diſſipatum, haud procul Annecio ſitum. Abbatem *de la Trape* oravit, ut hic unum e religioſis Cœnobii ſui mitteret, qui Abbatis munere fungeretur. Miſit hic Duci P. *Arſenium de Paraſa*, fratrem Conſiliarii provincialium procerum Toluſenſis, Toloſæ natum. Dignatus fuit Dux novitium Abbatem gratia ſingulari ac fiducia non minori, ſæpiusque ipſum inviſit, exquirens rationes ſaluberrimas, quibus accommodaret educationem & inſtitutionem filii ſui natu maximi, regno Hiſpaniarum moderando tunc deſtinati. Abbas ille Tamerienſis norat dotes ingenii, quæ in *Dugueto*, amico, ſuo elucebant. Impulit itaque ille hunc, ut librum de requiſitis ac officiis Principis, ad majora tendentis, concinnaret. Noluit autem hic Duci eo nomine innoteſcere, nec alio pacto opus perficiendum ſuſcepit, quam ut *Arſenius* iſte, ſe nomini Autoris parciturum eſſe, ſibi polliceretur. Quid multa? Librum Abbas Duci, literis adjectis, obtulit. Hic eum probavit. Manuſcriptum poſthæc cœpit manibus complurium verſari, exiſtimantium, ineſſe inſtitutionibus hiſce veritates egregias, & præcepta, quæ Epiſcopalem faſtum reſecant & proſternunt. Simplicitas certe cogi-

Digitized by Google

tationes reddidit claras & diſtinctas, ſtilumque fonte puro limpidiorem produxit. Pietatis haud parum, prudentiæ multum, veritatis plurimum, hic nobis ob oculos ponitur. *Tomo I* & *II* recenſentur requiſita, virtutes, & officia Principis, ratione ad gubernationem politicam inſtituta. *Tomo III* reſpexit Autor ad Principem Chriſtianum, qui cujusdam Societatis, Chriſto aggregatæ, eſt caput & auſpex. *Tomo IV* format Principem, reſpectu populi Chriſtiani ſibi obnoxii conſideratum. Summa ſaltem rerum faſtigia ſequemur, ne lectores ignorent, quid in hoc Opere eximio contineatur, & quantum veritatis in aulam ipſam exinde transferatur. Decerpemus ex Opere ipſo potiora. *Tomi primi Capitibus* hæc ediſſeruntur. *Capite primo* præſtantia boni Principis, ejusque raritas, demonſtratur. Ra-
Tom. I ra hæc in terris eſt avis, quia eum Deus piis, ſuique nominis
pag. 8. timentibus, qui ſunt ſatis infrequentes, impertit. *Capite ſecundo* docet Autor Principem originem autoritatis, fundamentum, ac conditiones. *Capite tertio* tradit, Principis eſſe, ſe metiri ſalute reipublicæ, Deumque imitari, ejusque eſſe exem-
37. plar. *Capite quarto* monet, quid judicandum ſit Principi de educatione ac magnitudine ſua. Ipſius enim eſt, non inhærere cogitationibus de ſplendore ac pompa figuratis, ſed poteſtatem ſuam ſupremam, a Deo proficiſcentem, re ipſa reddere venerabilem, quam ex fonte extra ſeſe inveniendo mutuatur, ac ſerio perpendere, quantopere ipſe cum reliquis mortalibus ſit Deo ſubjectus, ac Dei ſit præfectus & imperator, eadem ſorte ac reliqui natus & moriturus, eisdem imbecillitatibus ob-
42. noxius, non ideo ceteris ſapientior, quia eis potentia antecellat; nam mors pauperum tabernas æquat turribus Regum. Vita eſt brevis & circumciſa. Principum eſt, reſpicere æternitatem, in qua rationem factorum ſuorum reddent Regi ſupremo. Quo potentior eſt Princeps, eo magis lubrica eſt, per quam inceditt, via, patet ipſe pluribus, quam alii, malorum irrita-
45. mentis. *Tacitus* ac *Probus* erant imperio digni, at reluctando & evitando illud ſuſceperunt, probe memores periculorum, quibus faſtigium auguſtum quam proxime ſolet eſſe junctum.
48. Principis eſt, ſibi ob oculos ponere occaſionem bene faciendi, tuendi

tuendi ſuos, juſtitiam colendi, multosque reddendi fortunatos, ac mala compeſcendi, quibuscum mortales confliĉtantur. Ipſius eſt, cogitare, ſe aliis eſſe lucro & emolumento, non ſibi, nec cupiditatibus ſuis licentioſis, indulgere debere. *Capite quinto* oſtenditur, quale judicium de externo potentiæ ſuæ ſplendore ac magnitudine ferat neceſſe ſit, ne finem & uſum ejus perpendere omittat. Veneratio ipſi debetur a ſuis, & ipſe Pag. 51.
magnificentiam præbeat ſpectandam oportet. Ipſe enim Dei vices ſuſtinet, conſervat tranquillitatem & pacem, ac ſuos tuetur. Character ipſius eſt divinus, perſona autem nonnunquam 54.
regno ac imperio eſt indigna. Operam det Princeps, ut faſtigio tanto ſit dignus, ſiquidem perſonæ ſæpius genibus ejus accidunt virtutibus majores, quam ipſe. Efficiat ipſe meritis ſuis, ut, qui ipſum honorant, faciant & æſtiment etiam ſummi. Magnitudo ac magnificentia, niſi rationis uſu dirigantur, 56.
nocent magis, quam proſunt, ſuis. Miniſterio autem eccleſiaſtico Autor denegat ejusmodi ſplendorem, ſiquidem illud non imperet ſenſibus externis, ſed ſpiritualia, ſenſibus ſuperiora, tractet. Præcepta Autoris ſunt conciſe enunciata, at ſimul cla- 59.
ra & luculenta. En hoc: *Au milieu de la pompe & du faſte,* 60.
le Prince doit s'affermir dans l'amour de la moderation & même de la ſimplicité; s'affliger en ſecret de ce qu'il ne lui eſt pas permis de rejetter un importun appareil, qui le ſuit par tout & qui le gêne; trouver l'état d'une perſonne privée plus heureux en cela que ſien, parce qu'il eſt moins expoſé à l'orgueil; porter, comme Eſther, avec une ſecrette confuſion tout ce qui ne ſert qu'à faire paroître la ſouveraine puiſſance plus redoutable & plus fiere, & retrancher de la magnificence tout ce qui n'eſt pas abſolument néceſſaire pour maintenir l'autorité. Quantum interſit inter magnitudinis umbram effictam, & inter veram Principis magnitudinem, idem docet accurate. Laudat 63.
Alexandrum Severum, qui non multum inſignibus, aut ad apparatum regium, auri & ſerici deputabat, potiusque dicebat: *Imperium in virtute eſſe, non in decore. Capite ſexto* oſtendit, Principi proprium eſſe debere, homines noſſe & exploraſſe. Quis enim eum gubernabit recte, quem haud novit? 65.

cujus

cujus neceſſitates & propenſiones ignorat? Quomodo autem Princeps merita virorum præſtantiſſimorum dignoſcet a fictis virtutum larvis? Hic ſeſe objicit Principi difficultas fere inextricabilis. Quomodo enim ipſe ſe ex hoc expediet labyrintho? Egregie Noſter: *Raro accidit, ut in aulis virtus reluceat*
Pag. 75. *pura & proprii commodi expers. Si Princeps non niſi aliorum narrationibus fidit, ipſe nunquam non erit pravus judex.* Recenſet Autor hinc nævos, a Principe, ne ſe fallat in dijudicandis hominibus, evitandos. Diffidentia & imprudentia cœca æque ſunt noxiæ. Luminis eſt, diſcernere tenebras, & virtus
78. eſt menſura judicii de virtutibus ac vitiis. Negat, homines ſingulos eſſe æquales reſpectu virtutum ac vitiorum. Judicii enim hujus mater eſt quietis ac otii inertis amor, nec non ex-
83. perientiæ male ſanæ oſtentatio. Tum vero exponit Noſter non ſolum reliqua cognitionis hominum, quæ Principem decet, impedimenta, ſed methodos varias, quibus ad illam cognitionem Principi pervenire licet, exponit. Subjungit fructus, qui ex illa cognitione profluunt, quorum principatum obtinet evi-
112. tatio adulationis ac adulatorum nota. Oſtendit deinde, qua ratione aſſentatores a probis & ſinceris hominibus queant ſecerni. Obſervationes, quas adjicit, duodecim ſunt ſummi pretii ac momenti. Docet porro Principem eas artes, quarum be-
144. neficio adulatorum peſtis vitatur. Amorem veritatis maximum, in Principe elucentem, eſſe adulationis ſecurum antidotum, tradit. Addit impedimenta, quæ Principes irretire
157. ſolent, quo minus ſincero veritatis amore ſint imbuti. Suadet Autor Principi, ut ſuſpiciat homines, qui veritatem ſerio ac citra fucum amant; eorumque notas percenſet. *Capite decimo quinto* monet, quam rari ſint viri, qui digni ſint, qui-
189. bus Princeps ſeſe & arcana ſua accredere valeat. Oſtendit tamen, eos dari; additque rationes, quibus illi poſſint deprehendi ac conſervari. Præcipit *Capite decimo ſexto*, ne Princeps ſit ad temere credendum velox, ac fontem, e quo cre-
211. dulitas ſummatum dimanat, recludit. Remedium optimum eſſe contra delatores arbitratur, ipſos exacte habere compertos, eosque ſucceſſu temporis opportune aliorſum transferre. *Capite*

Digitized by Google

pite decimo ſeptimo prudentiam conſultatoriam Principem perdocet, hujusque virtutis explanat requiſita. Monet *Capite decimo octavo*, Principis eſſe, neminem non magnitudinis ſuæ reddere participem, ideoque jubet ipſum ita liberalitati ac munificentiæ ſtudere, ut perpetuo poſſit huic virtuti litare. *Capite decimo nono* diſſerit de fortitudine, excelſitate animi, ac magnanimitate, quæ Principem & ornat, & decet. *Capite vigeſimo* Principi ſuadet, ne fidem violet datam, neu jurejurando obſiſtat, quo ſeſe obſtrinxit. Principem cupit eſſe diſſimulationis prudentem, & abdita reticendi peritum, immo affectationis in moribus, ad auguſtam ſimplicitatem compoſitis, fugitantem. *Capite vigeſimo primo* eundem docet artes conciliandi ſibi amorem & venerationem. Jubet ipſum eſſe decori ſervantem, facilem, affabilem, & digne humanum, ſerenum, & perpetuo tranquillum. *Capite vigeſimo ſecundo* perſequitur ſcientias Principe dignas, earumque uſum. Requirit ab eo nobilem puramque elocutionis rationem, nec non exquiſitum omnium rerum guſtum atque ſenſum. Hæc *Tomi primi* eſt ſumma.

Pag. 231. 290. 321.

Tomo ſecundo præmiſit breviorem introductionem. Quo facto, indicat modum ſecurum & ſuccinctum docendi Principem officia ſua, & inprimis amorem in eos, quibus relicta eſt gloria ipſi parendi. Exigit a Principe accuratam terrarum ſuarum notitiam viamque, quæ ipſum ad eam perducit. Juſtitiæ adminiſtrandæ artem regulamque ei commendat quam copioſiſſime, ipſumque monet, ne quid committat, quo juſtitia poſſit violari, ſiquidem rationem reddere debeat juris a judicibus ſuis dicti. Requirit a judicibus habilitatem, integritatem, juſtitiæ ardorem, firmitatem animi a turpi lucro alieni, boni publici & pauperum amorem, fidelitatem erga Principem, pietatem in Deum, vacuitatem ab ambitu, & vitam a fama ſiniſtra remotam. Docet Principem, quomodo judices ſint feliciter deligendi. Monet, munia haud eſſe emenda, Principisque eſſe, huic infamiæ obdere repagulum. Addit porro, Principum eſſe, tueri leges vetuſtas, ac novas caute promulgare. Jubet Principem regere ſuos ſapienter & ſecundum leges, ne autoritatem ſupremam cum arbitrio potentiæ confundat. Virtutes

Tom. II. Pag. 25. 64. 93.

 tutes

Digitized by Google

Pag. 208. tutes conſiliariorum & uſum exponit. Suadet Principi, ne favorem ſuum uni addicat, neve ſollicitationibus adminiſtrorum aures accommodet, nec fœminas in partem imperii adſciſcat. Docet ipſum carere adminiſtro rerum publicarum ſtatusque
235. primario, ſiquidem vita Principis debeat eſſe ſeria, curisque & laboribus catenatis circumſepta. Tum vero condocefacit Principem officium & modum homines, ſibi ſubjectos, legitime reddendi divites ac omnium rerum copia affluentes. Exponit
289. de commerciis, artibusque manuariis. Suadet Principi, ut e terris ſuis proſcribat uſuras, pugnantes quippe cum legibus Dei, cum Principis emolumento, cum publica ſalute, cum agriculturæ & commerciorum felicitate. Redolent hæc Theologiam monaſticam. Idem edocet Principem ſeriem virtutum, quæ hominibus ſint inſpirandæ, ac ipſis colendæ, ut publicæ ſaluti ſit locus. In exemplo Principis maximum virtutis ſectandæ ſitum eſſe pondus, prædicat. Oſtendit perſpicue & evidenter, quantas virtus agat radices, ſi Princeps meritis ſtatuat honorem,
372. & crimina pœnis proſequatur; ſi Princeps ſcientias ac artes præſidio ſuo dignetur; ſi ignorantiæ minus faveat, & remedia inertiæ opponat. Ut Princeps populum, ſibi divinitus demandatum, tegere, ac ab inſultibus externi hoſtis defendere,
426. poſſit, ipſius eſt notitiam ac rationem redituum ſuorum habere, & modos colligendi tributa convenientiſſimos obſervare. Id cum tradidiſſet Autor luculentiſſime, Principem edocuit ſine mole tributorum ab integro impoſita ſuos tuendi modulos, ac
493. artem, imponendi eis nova. Tum vero de belli neceſſitate ac jure commentatur. Quid de gloria eorum, qui terris, ſuæ ditioni per bella acquiſitis, dederunt operam, ſit judicandum, ſignificat, docens, quomodo gentes, recens devictæ, ſint tractandæ. Nec omittit attingere illud temporis veſtigium, quo Principem exercitui adverſus hoſtes ducendo præeſſe oporteat, ei-
540. que circumſpectam, ſe recte gerendi, rationem præcipit. Adjungit hiſce diſciplinæ militaris curam, tum erga conterraneos reliquos, tum militum inter ſeſe, a Principe obſervandam. *Capite* poſtremo de indole meritisque, a provinciarum rectore ac præfecto exſpectandis, nec non de propugnaculorum de-

fenſoribus

ſenſoribus legatisque, differit. Et hoc curſu, præceptisque enarratis, defunctus, *Tomo ſecundo* imponit finem.

Tomus nunc *tertius* attentionem noſtram commovet & al- Tom. III.
lectat, in quo Ven. Abbas Principem, qua Chriſtianum ac Chriſtianæ cujusdam ſocietatis præſidem, contemplatur, præmonens, vitam Regum hac vita haud circumcludi, nec ullam ſapientiam, pietatis expertem, nomen ſuum tueri poſſe, ſolam vero religionis genuinæ culturam eſſe magnitudinis veræ fundamentum. Prin- Pag. 22.
cipis eſt, inquit, doctrinæ Chriſtianæ præſtantiam rebus anteponere univerſis, eaque ſolide eſſe imbutum, ne fluctuetur ipſius mens, & ab architectis voluptatum in transverſa rapiatur. Adjicit præterea fundamenta ac notas religionis Chriſtianæ, ejusque veræ pro religionis ſuæ ratione. Evehit pretium religionis Chriſtianæ, ſiquidem, metam ſcopumque ejus eſſe felicitatem, nobis conciliandam, demonſtrat. Status vero no- 55.
ſter ſejungendus eſt a cupiditatibus noſtris, deceptionum magiſtris, & irritamentis malorum. Qui ſe cum ratione ac ſolide amat, is nequaquam cupiditatibus ſuis depravatis ac perniciofis favet, tantum abeſt, ut has ſibi ſuoque ſtatui, ad felicitatem adſpiranti, ſubſtituat. Quo minus hanc frugiferam aureamque veritatem Principi inculcet, ſe prorſus haud ſinit impediri. Docet deinceps, lumine, quod religio Chriſtiana animo infert, perfici vim judicandi, mentem perſpiciendi, ac homines e factis noſcitandi. Egregia ejus eſt doctrina, perſpicue docen- 74.
tis, religionem Chriſtianam ac gubernationem politicam arcte firmiterque invicem eſſe copulatam. Addit conſectaria, quæ ex ſententiis, huic oppoſitis, ſponte ſua emanant. Con- 94.
ſiliis evangelicis ponit pretium pro eccleſiæ ſuæ norma. Tradit, pietatem religioſam eſſe virtutum matrem genuinam, fortitudinis conciliatricem, probitatis magiſtram, & actionum laudabilium promam condam. Adducit poſthæc par hominum 121.
diverſiſſimum in contentionem, infidelem ſcilicet, ſeu irreligioſum, & vere Chriſtianum. Quis inficiabitur, comparationem hanc ſcite fuiſſe inſtitutam, & ſolide perfectam? Monet idem, religioni in acceptis ferendum eſſe, quod Regibus origo tribuatur divina, ac obedientia præſtanda fuerit inde

 a mundi

Pag. 143. a mundi incunabulis; religionem efficere, ut bene precemur Regibus, eisque, qui ſummæ rerum præſunt, ut ſeditiones fugiamus, ut officia Principi fida exhibeamus; Regibusque lite-
153. ras ſacras, ſeu libros utriusque Fœderis, commendat. Differentiam legis veteris novæque exponit ex eccleſiæ ſuæ inſtituto. Præcipit Principi ſuo neceſſitatem, preces ad Deum crebras di-
188. rigendi. Quis vero negat, eum, qui preces ſacras emittit ad univerſæ ſalutis ſtatorem, munere ac dono quodam cœleſti eſſe inſtructum? Cur Principi preces divinas commendet, rationes affert ſelectas, ſolidas, & omni cura perpendendas. Mo-
212. net idem, animum ad preces rite dicendas præparari per fidem, per ſinceritatem, per ſenſionem humilitatis ac intimæ paupertatis, per perſeverantiam, & continentem ardorem.
231. Quantis regna ſint periculis ac tempeſtatibus obnoxia, copioſe exponit. Tum vero Principibus denuo inſtillat monita de precibus votisque, & perpetuo, & ad ſtatum tempus, cum Deo communicandis. Quid ſit genuina animi demiſſio & ſuperbia, & quantopere hæc animos inefcet & obtenebret, pulchre oſten-
270. dit. Addit opponitque ſuperbiæ remedium longe efficaciſſimum, Dei ſcilicet amorem, licet, in hac vita ſuperbiam pe-
277. nitus evelli, neget. Principem ſuum deinde docet rationem fugiendi ſuperbiam, & demittendi animum coram Deo, ejusque infinita majeſtate. Suggerit eidem doctrinas ſua laude digniſſimas, e religione Chriſtiana depromtas, nec moratur eos, qui, eximia Chriſtianæ vitæ officia ſolis Monachis virginibusque ſacris relinquenda eſſe, ſibi perſuadent. Enumerat ad-
377. hæc rationes, quæ Principem ad vitam pure caſteque tranſigendam commovere valent. Demonſtrat, quanta ſint præmia, quæ fidem divinam ſequuntur, & quantopere ea & circumſpectio-
461. ni, & prudentiæ, ſit amica. Superſtitioſam futuri curam impro-
477. bat, Aſtrologiam judiciariam proſcribit, dari pacta hominum cum cacodæmone clanculum inita, ſibi perſuadet, & ab hoc nonnunquam ſectatoribus ſuis eventus futuros, ab arbitrio mentium pendentes, prædici. In felicitatem Regum & veram, & imaginariam, inquirit, ratus, eam in hac vita eſſe fluxam & inconſtantem, ſiquidem nemo de perſeverantia ſua, virtuti Chriſtianæ

Digitized by Google

ſtianæ amica, in hac vita poſſit eſſe certus. Poſthæc perdocet Principem ſuum rationes, quibus homines nævos & vitia ſua explorant. Docet eum artem expiandi peccata, differen- Pag. 518.
tiam peccatorum, pœnitentiam male actorum, atque pruden- 533.
tiam, deligendi ſibi virum, a confeſſionibus ſacris futurum. Formavit ipſe viri ejusmodi exemplar & ſplendore & perfectione refertiſſimum. An in terris id inveniri poſſit, vel ſoleat, dicere omiſit. Addidit tamen notas & ſigna, quibus vir ejusmodi ſeſe prodat, ac ab eis, qui mundi illecebras pallio ſanctitatis tegunt, facile poſſit ſecerni. An Monachum, an Clericum, muneri iſti potius admovere debeat, haud prorſus definit. Si tamen utriusque merita ſint æqualia, Clericum eſſe 545.
præferendum, arbitratur. In hoc cardine vertitur *Tomus III.*

Progredi juvat ad *quartum*, eumque poſtremum, in quo Tom. IV.
Autor Principem Chriſtianum, officiis Chriſtiano ſuo populo præſtandis adſtrictum, conſiderat & perpendit. Inprimis eum Pag. 10.
docet reddere æternum felices bene multos, ſibique ſubjectos, mortales, idque non ſolum virtutis præſidio ac exemplo ſuæ pietatis, ſed etiam aliis adminiculis, effectui dare. Monet idem, Reges, Chriſto aggregatos, agnoviſſe poteſtatem quandam eccleſiaſticam, uni quondam Imperatori Romano ſimul traditam & inhærentem. Poteſtatem eccleſiaſticam a regali 29.
haud pendere, tradit. Oſtendit limites utriusque poteſtatis tum e ſacris literis, tum ex conſultis, per manus traditis. Non 45.
inficiatur, opinionem eorum ſacris literis ac traditioni repugnare, qui poteſtati eccleſiaſticæ, ejusque poſſeſſoribus, vim ac poteſtatem *indirectam* in poteſtatem Principum aſſignant. Diſtinguendum, docet, eſſe Regem inter & hominem religioni Chriſtianæ aggregatum. Rex enim conſiderari poteſt, vel qua 54.
Rex, vel qua fidelis Jeſu aſſectator. Statuit tamen, concordiam inter ſacerdotium & imperium eſſe & neceſſariam, & fru- 56.
ctuoſam, eo quod unum alteri præſidia manumque ad uſus communes amplificandos mutuetur. Luculente demonſtrat, Epiſcopos primis eccleſiæ Chriſtianæ temporibus electos fuiſſe per populum, Clericos, & Epiſcopos provinciæ. Adjungit 87.
exempla & Canones, ne quid ſuperſit dubitationis. Viri cathedrales

thedrales ſenſim poteſtatem creandi Epiſcopos ſibi vindicarunt, ita tamen, ut a Regibus eam electionis permiſſionem ac facultatem expetierint. Evidenter docet, Pontifices Romanos, va-
Pag. 98. ria prætexentes, electioni Epiſcoporum inhiaſſe haud ſecus, ac Reges libertatem electionis propugnaverint. *Ludovici Sancti* pragmaticam ſanctionem commemoratione dignandam eſſe,
104. exiſtimat. Abuſus curiæ Romanæ quamplurimos exortos eſſe ex Paparum Avenionem demigratione, ac ex ſchismate, inter *Gregorii XI* ſucceſſores enato, ſibi perſuadet. Ad eos reprimendos edicta *Caroli VI*, A. 1406 & 1418 in Galliis edita, ſpectaſſe, tradit. Concilio Baſileenſi libertas electionum epiſcopalium denuo fuit firmata, ac ſanctione pragmatica Regis Galliarum communita, & denuo per *Ludovicum XII*, reſtituta
120. vi ſanctionis ejusdem, corroborata. Dolet Noſter, hanc ſanctionem per concordatum, inter *Leonem X* & *Franciſcum I* initum, abolitam eſſe citra libertatem & conſenſionem eccleſiæ Galliarum, ſine tribunalis atque Academiæ Pariſienſis ſuffragiis. Uterque ordinum omnino provocavit ad Concilium univerſale. *Carolus IX* oſtendit tandem, quantopere ruina ſanctionis pragmaticæ proceribus ordinibusque regni ſui ſit faſtidio ac impedimento.
123. Quantis difficultatibus ſpes recuperandi electiones epiſcopales
137. laboret, Autor graphice monſtrat. Suadet tamen, ut ii denominentur, qui omnium maxime id honoris & oneris mereantur. Poſthæc aperte ingenueque confitetur, abuſum jam tum uſui prævaluiſſe. Principem docet deſignare ac nominare prudenter & conſcientiæ congruenter eos, qui meritis & præcipue modeſtia excellunt, in Epiſcopos. Adulatoribus hic indulgendum eſſe, prenſatoribus obtemperandum Principi, modeſtiæ atque humilitati ſimulatæ velificandum, ſolide ne-
175. gat. Indicia meritorum enumerat, ac Patrum ſententias eo fine enarrat. Requirit ad vocationem externam, Epiſcopatui
203. accommodatam, duo momenta: unum, ut quis ad eum ſuſcipiendum adigatur; alterum, ut meritis abundet, ac de volun-
227. tate Dei ſit certus. Principem Ven. Abbas docet omnem mu-
254. neris Epiſcopalis indolem & rationem. Notat in Epiſcopis ambitioſum dominandi conatum & ſuperbiam, *in Epiſcopatu fere*

fere inevitabilem, otii ac voluptatis amorem, ac reliquas imbecillitates. Lineas ducit genuini Epiſcopi, eique præſcribit ſimplicitatem, juſtamque bonorum eccleſiæ adminiſtrationem, quibus ex oblatis per fideles bonis eſt origo. Epiſcopum re- Pag. 296
pudiat divitiis imminentem, laudans potius frugalitatem & ſimplex vitæ genus in Epiſcopo. Reprehendit epulas ejus ſumtuoſas, ac luxus ſtudium. Meminit *Pauli Samoſateni*, cujus fa- 351.
ſtum damnarunt proceres Concilii Antiocheni. Subſtructiones ſumtuoſas ædificiorum ab Epiſcopo alienas eſſe, cupit. Optat, ut ipſe pauperum rationem uſquequaque habeat, & templa Spiritus Sancti ſibi credat potiſſime demandata. Præterea Noſter, inſcitiam Epiſcopo eſſe indignam, arbitratur, definiens ſcientias, ei futuras & uſui, & ornamento. Requirit ab eo pe- 398.
ritiam diviniorum literarum, doctrinam per manus traditam, & lectionem Patrum, quam multis effert laudibus. Ferendos, negat, eſſe Epiſcopos, qui cenſuris ſuis notent Patres.
Suadet Autor Principi, ut non niſi Epiſcopos ſcientiis refertos 412.
nominet, hisque præcipit, ut verba ſacra ad populum faciant, ac
dotibus homileticis ſint inſtructi ac probe præmuniti, ratus, 421.
religionem Chriſtianam prædicatione verbi divini publica eſſe fundatam, & eadem eſſe conſervandam. Poſtulat, ut Epiſcopus dicat ea, quæ veritati divinæ congruunt; ut perſpicua ejus
ſit univerſis oratio; ut uſum reſpiciat, fructusque pietatis eliciat, 434.
Evangelii annuntiatione; ut perſuadere auditoribus verba divina cupiat, & omni ope aggrediatur, nec ad illecebras ſuas reſpiciat; ut ſenſione Spiritus Sancti affectus ſit, & ſenſionem il-
lam cum auditoribus communicare poſſit; ut preces cum illa 440.
annuntiatione conjungat; ut vitam integram ſceleriſque puram degat; ut vitam exigat talem, qualis re ipſa eſt Evangelii annun-
tiatio; ut exuat quemcunque nævum, fœcundum quippe even- 449.
tis ſiniſtris; ut excellat virtutum gemmis; ut ſuſpiciat Patrum monita, Epiſcopis propoſita & inculcata. Principi plus eſſe autoritatis ad dandos eccleſiæ Epiſcopos, quam univerſis Conciliis,
contendit. Epiſcopum cupit eſſe animo firmum, veritati affixum, 468.
obſtaculis veritatum ſuperiorem, libertatis in ſentiendo tena- 501.
cem, prudentem ſimul & neceſſitatis legi parentem, adulationi

inimi-

inimicum. Translationes Epiſcoporum ab eccleſia una ad alteram credit eſſe injuſtas & inſalubres, ideoque a Principe haud permittendas, ne ambitioni patefaciat feneſtram. Huic
Pag. 538. cavendum eſſe decernit, ne Epiſcopi ſibi petant conſilio minus ſincero laboris ſocium, ac dignitatem ſuam familiæ ſuæ annectant. Suadet Principi, ne Epiſcopo permittat licentiam tractandi aliena, & homines obſcuros & Epiſcopi mancipia in laboris ſocietatem adſciſcat. Docet Principem leges eccleſiæ, earumque neceſſariam peritiam, ut hic juribus ſuis ne ſe exui
552. patiatur, jubetque, ne ipſe permittat Epiſcopis facultatem reſignandi munia ſua ante obitum & horam, quæ eſt linea rerum humanarum poſtrema. Dantur omnino Epiſcopi, qui, imbecilliores redditi, metuunt, ne autoritas ipſorum collabatur, vel ipſi officiant ſaluti ſuæ ſempiternæ. Sunt, qui humilis & demiſſi animi virtute metuque, muniorum graviſſimorum molem circumſpecte fugienti, ita commoventur, ut nolint humeros ſuos tanto oneri, quod Ætna eſt gravius, ſupponere. Hos a Principe prætereundos eſſe, negat Noſter, cauſatus, ni viri ejusmodi deligantur, Epiſcopatus imperitis, ſuperbis, temerariis, ac vecordibus, delatum iri. Hæc eſt *Tomi quarti* ſumma. Fuimus longiores in argumento hujus Operis exponendo, eo quod egregia ei paſſim inſerta ſunt capita, noſtrisque hominibus paſſim profutura, qui teſtes veritatis colligunt, nec, alibi ſupereſſe, exiſtimant, viros, qui vitia eorum, quibus datum eſt operari rei ſacræ, candide notant, & viam meliorem pro menſura cognitionis ſuæ temerarios munerum ſacrorum affectatores docent. Operæ profecto pretium fuerit ſignificaſſe, Opus, tanto cum candore conſcriptum, ac liberius expromtum, inveniſſe Ducem magnum Regemque auguſtiſſimum & approbatorem & præconem.

Joh. David Kölers, P. P. Hiſtoriſcher Münʒbeluſtigung
zehender Theil, ꝛc.
hoc eſt,

JO. DAVIDIS KOELERI, P. P. GOTTING. DEliciarum e Numis hiſtoricarum, A. 1738 ſingulis hebdomadibus

Digitized by Google

domadibus editarum, Pars decima. Præmiſſa eſt octava Continuatio expoſitionis compendiariæ de plena Thalerorum collectione.

Noribergæ, impenſis viduæ Chriſtophori Weigelii, ſenioris, 1738, 4.

Alph. 3 plag. 4.

Præfationem Cel. Autor orditur a Thaleris Saxonicis progeniei *Erneſtinæ*, quorum ſeriem in Præfatione, *Parti nonæ* præmiſſa, ad finem haud potuit recenſere. Deinde gradum promovet ad enarrandos ſtirpis *Albertinæ* Unciales, ad Thaleros Ducum Saxo-Lauenburgicorum, Ducum Sabaudiæ, Ducumque Wirtenbergenſium. Tum pertractationi Numorum hebdomadariæ ſeſe accinxit. Non eſt noſtrum, de inſtituto Cel. Autoris quidquam repetere, quod quippe ad amuſſim primam exactum perſtat. Exhibebimus tantum ſeriem Numorum, quibus exponendis, hiſtoriceque illuſtrandis, ipſe in hoc faſce operam impendit. Qui enim ſtudio numario trahuntur, eorum eſt, *Delicias* ipſas introſpicere, quippe quarum epitomen ita longam, & ita congruentem ſcopo, haud ſuppeditare poſſumus, ſicut eam Lector ſecum communicari cupit. Scenam aperit Uncialis rarior Comitis Gronsfeldici, *Juſti Maximiliani*, mortui A. 1667, cujus filii improles A. 1719 obierunt. In Du- Pag. 4.
cato idem vocatur *Jodocus Maximilianus*; unde fit veriſimile, *Juſtum*, *Joſt*, & *Jodocum*, idem eſſe nomen. Origines Comitum Gronsfeldenſium Autor deducit ex Comitibus Bronchorſti, oppiduli ad Iſelam in Comitatu Zutphanienſi. Deinde 9.
exhibetur icon Thaleri antiquiſſimi Brunſuicenſis ad A. 1498, referentis in adverſa leonem arrectum, in averſa S. *Autorem*, Archiepiſcopum Trevirenſem, Brunſuici patronum, cujus vitam & fata Brunſuicenſia Cel. *Kœlerus* adjungit. Tum ſeſe oculis ſpectantium offert Numiſma mnemonicum provinciæ Selandiæ, repræſentans univerſalem fœderatorum Belgii Ordinum conventum, A. 1651 Hagæ celebratum. Excipit illud Numiſma, conſervans memoriam expugnatorum juſſu *Ludovici XIV* 25.

Pag. 33. A. 1672 oppidorum 12 Hollandiæ intra duos menſes. Succedit huic Uncialis *Caroli Rudolphi*, Adminiſtratoris Ducatus Wirtenbergici, ad A. 1737, ad quem illuſtrandum Autor affert exempla tutelarum illuſtrium, in domo Wirtenbergica ob-
TAB. II viarum. Sequitur Numiſma rarius, Auguſtæ Vindelicorum
Fig. 1. A. 1632 cuſum, cum *Guſtavus Adolphus* urbem cepiſſet, eam-
Pag. 41. que ſibi ſacramentum clientelare nuncupare curaſſet. Oculos
49. paſcit Scutatus *Antonii Barberini*, Cardinalis Quæſtoris, A. 1667, Sede Romana vacante, percuſſus. Raritate ſeſe commen-
57. dat Thalerus *Wolfgangi*, Camerarii Wormatiæ, *de Dalberg* dicti,
65. Archiepiſcopi & Electoris Moguntini, ad A. 1593. Memoriam victoriæ, quam Elector Brandeburgicus, *Fridericus Wilhelmus*, de Suecis ad Fehr-Bellinum A. 1675 reportavit, Numiſma refert proximum. Præſtantiam prodit *Joannis Ulrici*,
81. Principis primi Eggenbergenſis, Thalerus ad A. 1630. Mortem *Georgii I*, Regis Angliæ, repræſentat & recolit Numus ſe-
89. quens, ad A. 1727 referendus. Excipit eum rariſſimus Flandriæ Florenus aureus, A. 1477 juſſu Ducis *Mariæ* Burgundicæ
TAB. II factus. Raritatem æque præfert Numus mnemonicus, qui,
Fig. 2. Cardinalem *Georgium de Amboſia*, *Ludovici XII*, Regis Gallia-
Pag. 97. rum, adminiſtrum ſtatus primum, dignitate Pontificatus Romani excidiſſe, loquitur. Recolitur mentio eremi, *Belvedere*
105. dictæ, in Bohemia intra dominium Malleſchau ſupra montem S. *Joannis* a *Franciſco Antonio* Comite *de Sporck* conditæ, Numo,
113. A. 1697 cuſo. Attentione dignus eſt ſingularis Thalerus *Friderici Wilhelmi*, Regis Boruſſiæ, qua Ducis Geldriæ, ad A. 1718.
121. Excipit eum Numus Geldrienſis argenteus, (vulgo tunc *Snap-*
129. *hane* dictus,) *Carolo*, Duci Egmondano, tribuendus. Qui hunc ſequitur, Numus refert *Fridericum II*, R. Dan. & Norw. ad A. 1582, inſignem ornamento ordinis equeſtris, ab elephanto cognominati. *Bircherodii* Breviarium *de Ordine elephantino* Autor inter hæc meritiſſima perſequitur cenſura *pag. 136.* Ob-
137. ſidionem Frankenthaliæ, urbis in Palatinatu interiori poſitæ, A. 1623 ab Hiſpanis ſuſceptam, oſtendit numulus quadratus. Bremam, A. 1648 pace Weſtphalica ſervatam intra jura & privilegia ſua, Metallio demonſtrat, anno eodem Bremæ factus.
Joannem

Digitized by Google

153.

1.
).

i.

I.
. II
3.

108.

).

Digitized by Google

Pag

TA
Fi
Pag

4

4
6

8

8

TA
Fig
Pag.

1

1

1
1

13

Joannem

Digitized by Google

Joannem Miltonum, *amiſſi Paradiſi* ſcriptorem poetam, Numus vicesimus illuſtrat, mortuum A. 1674, 10 Nov. natum annos 66. Adjecit Autor fata autoris atque poematis, variasque in illud cenſuras. Vocat lectorem alio numus Neapolitanus, juſſu *Caroli II* A. 1684 percuſſus. Hunc excipit rarior Thalerus, Campiduni cuſus, ac jurium urbis expoſitio. Groningam A. 1672 obſeſſam ſignificat Numus quadratus. Præclarus eſt Metallio unilateralis, A. 1585 factus, qui offert *Wilhelmum V*, Ducem Bajoariæ, ejusque uxorem, *Renatam*, Lotharingiæ ex Ducibus procreatam. Ducem Bellicum Groninganum, *Carolum Rabenhaupt*, Numus, A. 1672 cuſus, illuſtrat. Rarior eſt Bracteatus bilateralis, A. 1181 circiter cuſus, cujus adverſa *Bernhardum* Ducem, ſiniſtra virum gladiatum, præfert, cui adjecta perigraphe: CALBA CIVITAS. Addit Autor hiſtoriam urbis Calbæ, monetque, tractum Vitebergæ ad Albim Ducatus Saxoniæ olim haud fuiſſe partem, ſed hæredium potius Comitum Anhaltinorum, & *Bernhardum* Ducem ad Viſurgim in pago Augariæ, ab Hannovera Bremam uſque, veniſſe in partem terræ ducalis, *Henrico Leoni* ademtæ, ſed eum hanc illico amiſiſſe. Ad Archiepiſcopi Magdeburgenſis *Wicmanni* Bracteatum, egregie factum, monet inter alia, ipſum bis unicum intra annum numos cudi juſſiſſe. Id vero ita interpretatur, quaſi alii Archiepiſcopi ſemel duntaxat intra regiminis ſui tempus numos feriundos curaverint. At pace Cel. Autoris hoc eſto dictum, ſcilicet ſingulis annis ſemel numos veteres olim permutatos eſſe numis recens percuſſis in loco, quem vocabant cambium. *Wicmannus* vero bis annis ſingulis numos veteres permutavit recens percuſſis. Diplomata & chartæ medii ævi hanc expoſitionem confirmant. Confer Conſultiſſimi *C. U. Grupii* Epiſtolam in *Parte XI Deliciarum* ad Thalerum Hannoveranum. Genus ejus dedit Cel. *Harenbergius* in *Hiſtoria Eccleſiæ Gandershemenſis*, inter Comites Seburgenſes. Erravit autem is in eo, quod Seburgenſes Comites non in Mansfeldico tractu, ſed ad Herciniam in Sehuſaburgo, ſe deprehendiſſe exiſtimavit. Promiſit Cl. *Samuel Waltherus* apud *Lentzium pag. 32*, vitam *Wichmanni* numis illuſtratam a ſe editum iri. Procul dubio is ex

Pag. 153. 161. 169. 185. 201. TAB. II Fig. 3. Pag. 208. 210.

Cel. *Kœleri* hac biographia multum proficiet. *Wichmanni* Numo bracteato ſuccedit Thalerus poſtremi Ducis Juliaci, Cliviæ, ac Montium, *Joannis Wilhelmi*, ad A 1608. Hunc ſequitur icon Numi ſepulcralis, quo Principis Anhaltino-Serveſtani *Joannis*
Pag. 233. mors ad A. 1667 ſignificatur. Numiſma illud excipit *Chriſtiani*, primi Comitis Rantzovienſis, ad A. 1657 Numus, nec non *Wilhelmi II*, Principis Arauſicani, Thalerus ad A. 1649. Rarus ſane in hiſce terris eſt Sinenſis numus cupreus, *Tongſſien*
249. dictus, Imperatoris noſtræ ætatis, quem vocant *Yong tching*, ex P. *du Halde* depromtus, Pekini cuſus, dimidio lothoni æqualis. Jucunda eſt, quam Cel. Autor numo huic adjecit, de re numaria Tzinenſium commentatio. Thalerus, Campiduni, urgente neceſſitate, A. 1672 cuſus, notitia eruditorum ſatis eſt
265. dignus. Subjunxit ei Autor icona Thaleri, quo *Georgius*, Dux Wirtenbergicus, A. 1686 colloquii religioſi, Monte Bellicardo inſtituti, memoriam conſecravit. De D. *Jacobo Andreæ* addidit Autor nonnihil, unde pateſcit, illum artis ſyllogiſticæ
273. fuiſſe imperitum. Sed convertimus nos ad rariorem Thalerum *Chriſtophori*, Comitis Manderſcheidenſis, Abbatis Stablenſis ac Prumienſis, ad A 1570 cuſum, ac expoſitiones de Abbatiæ Stabulenſis ac Malmedenſis juribus controverſiisque. Hiſce ſuccedit Thalerus ultimi Ducis Saxo-Lauenburgici, cui eſt pe-
281. rigraphe: *Thu recht, ſcheu niemand.* Hunc ſequitur Turcicus Ducatus, juſſu *Mahomedis IV* A. 1687 depoſiti, cuſus A. 1680. Illuſtravit illum Cel. Autor recenſione ſtatus publici Turcorum civilis & militaris. Tum exhibuit icona Numiſmatis, quo *Ludovicus XIV* memoriam fœderis, cum Helvetiis A.
297. 1663 renovati, conſecravit. Numiſmate proximo memoria celeberrimi *Petri Baylii* conſecratur. Numo quadrato deſigna-
313. tur obſidio, ab Oſnabrugenſibus A. 1633 tolerata. Raritate conſpicuus eſt Suecicus Thalerus dimidius, A. 1545, regnante *Guſtavo Waſa*, percuſſus. Præſtantia & magnitudine excellit Nu-
329. mus, quo *Erneſtus Auguſtus* arreptam A. 1662 poſſeſſionem
TAB. II Epiſcopatus Oſnabrugenſis amplificavit & inſignivit. Princi-
Fig. 4. patum obtinet Thalerus Olsnenſis, a Duce Wirtenbergico, *Sylvio Friderico*, curatus feriri. Pulchritudine eminet Ducatus *Joannis*

Digitized by Google

nis Antonii, Epiſcopi Principis Aichſtetenſis, A. 1738 factus, gemina præditus poſtica. Excipit eum Thalerus *Chriſtiani Ul-* Pag. 345.
rici, Ducis Wirtenbergici & Olsnenſis, Bernſtadienſis progeniei conditoris, ac Numiſma, quo *Gregorius XIII*, Papa Ro- 353.
manus, Collegium Jeſuiticum, Romæ A. 1582 fundatum, conſecravit. Mirum ſane, *Sixtum V* fictionibus adeo ſeſe oblectaſſe, ut A. 1589 numum percuti curaverit, quo quinque vulnerum ſtigmata, *Franciſco* impreſſa, & indubie ementita, 369.
repræſentantur. Sed, Roma relicta, in Germaniam revertimur, intuentes Thalerum Capituli Baſilicæ Lubecenſis, vacante Epiſcopatu A. 1727 cuſum, & admirantes bigam Thalerorum *Ca-* 377.
roli Auguſti, Comitis Hohenlohenſis ac Gleichenſis, quorum alter A. 1738 cuſus eſt, & memoriam patris, quo ille fuerat gaviſus, refert. Numus, qui hiſce ſuccedit, memoriam ſervat *Petri Coddæi*, Archiepiſcopi Sebaſteni, per fœderatum Bel- 393.
gium vicarii Pontificialis, a Pontifice preſſi, a Batavis defenſi, A. 1705 percuſſus. Sequitur hunc Bracteatus primi moduli, exhibens Marchionem Miſnenſium, *Ottonem Divitem*. Memo- 401.
ratu dignum, *Ottoni* inſignia leonis nondum fuiſſe. Optat Autor, ut Diplomata & ſigilla ævi medii per Germanos copioſe edantur. Differit poſthæc de Numo, quo renovatio antiquisſimi templi, quod S. *Gumperto* ſacrum eſt Onolsbaci, A. 1738 ad poſteros fuit transmiſſa. Thalerus, quem Capitulares ba- 409.
ſilicæ Hildeneſemenſis A. 1724, vacante ſede Epiſcopali, juſſerunt cudi, occaſionem Cel. Autori ſuppeditavit expromendi anecdota nonnulla, alibi vix obvia, ex ſcriptis *Sonnemanni*. Supplementi loco adjectæ fuerunt icones tres. Prima exhibet Thalerum Comitum *de Reuſſe* trinitarium; ſecunda repræſentat 425.
Thalerum urbis Campiduni ad A. 1655; tertia Numum, in *Petri Coddæi* memoriam inter Batavos cuſum, a ſuperiori diverſum. Dedimus Lectori conſpectum apparatus ferculorum ſelectiſſimorum, ne is ignoret, quid in hac *Parte* fuerit præſtitum. Gratulamur Cel. Autori tantas divitias, & Lectori amœnitates, hinc profluentes, perquam innoxias, ſignificantes & augurantes, Opus hoc ætatem eſſe laturum, & Hiſtoriæ inprimis Europææ monumentum fore ſempiternum.

RIFLESSIONI DISAPPASSIONATE DI FEDERICO VALIGNANI Marcheſe DI CEPAGATI ſopra il libro intitolato Lettere Giudaiche, &c.

hoc eſt,

MARCHIONIS DE CEPAGATI JUDICIA, IRÆ ſtudiique vacua, in librum Gallice ſcriptum, ac Epiſtolarum Judaicarum titulo inſcriptum.

Luccæ, opera & impenſis Simonis Occhi, mercatoris librarii Veneti, 1741, 8.

Plag. 20.

Librum hunc *Eliſabethæ Farneſiæ*, Hiſpaniarum Reginæ,
conſecratum eſſe, ante omnia videtur ſignificandum. Satiricos labores ſemper turbaſſe rem & inſtituta mortalium, Ill.
Autor in Præfatione lectorem monet. Tractatio ipſa Epiſtolis
conſtat XXV, quibus Epiſtolæ Judaicæ oppugnantur. *Epiſtolæ
primæ* argumentum eſt procemiale, *Jacobo Brittoni*, Ebræo,
Pag. 14. inſcriptum. Indicat in ea Autor, ſe regni Neapolitani eſſe
clientem fiduciarium, ſeu vaſallum, ſupremique tribunalis aſſeſſorem, hæredum maſculorum expertem, excepta unica ſobole,
ex ſtemmate ad latus ſubnata. Addit, ſe ſtudio veritatis ad hoc
13. opuſculum conſcribendum adductum fuiſſe. *Epiſtola ſecunda*
ſignificat, ineſſe Epiſtolis Judaicis dubia, atheis grata & tritiſſima.
19. Dari autem leges divinas, Autor demonſtrat. *Epiſtola tertia* ipſe ſtultam Deiſmi malitiam, ac mentium, quæ ſe *fortes*
26. vocant, infirmitatem, repræſentat & horret. Literis, quæ illas excipiunt, exhibet dolorem ſuum de fæce Deiſmi, ac periculo,
41. riculo, quod exinde immineat juventuti. *Epiſtolæ quintæ* argumentum in eo verſatur, ut Autor doceat, cultum Deo haud
poſſe ſine cerimoniis prædefinitis exhiberi præſtarique. *Epiſtola*
48. *ſexta* miraculorum veritatem demonſtrat. *Epiſtola ſeptima*, injuſtas exprobrationes intentari Pontificiis ſuperſtitionum
obtentu, it comprobatum, ſimulque prudentiam eccleſiæ ſuæ
59. dilaudat. *Epiſtola octava* contendit, opus eſſe ſplendore quo-
68. dam externo in eccleſia ad vulgus regendum. *Epiſtola nona*
profitetur,

profitetur, imagines eſſe invitamenta ad cultum Dei perquam
decora. *Decima* propugnat reliquias & uſum ligni ſanctiſſimæ Pag. 81.
crucis. *Undecima* monet, ritus nationum per ſingula momen-
ta, quibus inter eos intercedit habitudo quædam, eſſe exami-
nandos. *Duodecima*, tolerantiam abuſuum quorundam eſſe 98.
neceſſariam, monet. Neapolitanos eſſe natura ad doci-
litatem aptos & quieti amicos, *decima tertia* oſtendit. *De-*
cima quarta vindicat Hiſpanos, eorumque intrepidam conſtan- 109.
tiſſimamque virtutem, ac eruditos eorum prædicat. *Decima*
quinta monſtrat, Luſitanorum indolem in Epiſtolis Judaicis
temeraria cenſura fuiſſe reprehenſam. *Decima ſexta* conten- 125.
dit, Gallos nimis judicio critico ibi eſſe ſubjectos, Anglos au-
tem nimium laudatos. *Decima ſeptima* monſtrat, Italis non- 134.
dum deeſſe in præſens gloriam armorum atque literarum.
Duodevigeſima de delectu Philoſophiæ eſt inſcripta. Exprobrat 148.
inibi Autori Epiſtolarum Judaicarum ipſe univerſalem & Sce-
pticiſmum & Scopticiſmum. *Newtonum* laudat, nec tamen in- 174.
ficiatur, ejus attractionem, viresque centrifugas & centripetas,
cum qualitatibus occultis *Ariſtotelicorum* in comparationem
poſſe adduci. *Undeviceſima* ſtatui Monachorum vindicando
eſt deſtinata, cui magna perfectio tribuitur. *Viceſima* exornat 178.
elogiis vitam *Ignatii Lojolæ*, ejusque vitam, & civilem, & ſacer-
dotalem, fuiſſe labis expertem, perſuadere nobis conatur. *Vi-*
ceſima prima docet, Jeſuitas eſſe vitæ ad ordinem confor-
matæ, & exemplis optimis refertæ, amatores. *Epiſtola* ſequens 203.
exponit copioſe, quantum Principibus populisque proſint Je-
ſuitæ. *Viceſimæ tertiæ* ſumma in eo conſiſtit, ne dubites, ſa-
nam eſſe Jeſuitarum doctrinam. *Viceſima quarta* denuo eo- 220.
rum conditorem laudibus proſequitur, ac, eruditionem Je-
ſuitarum eſſe prædicabilem, it demonſtratum. *Literis* poſtre-
mis diluuntur ea, quæ in Jeſuitis ſibi credidit carpenda & vitu- 283.
peranda Judaicarum Epiſtolarum Autor. Hiſce Ill. Antagoni-
ſta tandem *Epiſtolam* ſubjunxit apologeticam, resque illum ſuas
ſibi habere juſſit. Didicimus ex hoc ipſo ſcripto, Judaicas Epi-
ſtolas in Italorum quoque veniſſe manus, eorumque nonnullis,
ni probatas, quodammodo tamen placuiſſe. Laborat ſcilicet

ætas

Digitized by Google

ætas noſtra libellis nugivendulis, qui, ut lectoribus ſe approbent, nec religioni, nec rectis moribus, locum relinquunt.

TRAITE', OU REFLEXIONS, SUR LES PLAYES &c.

hoc eſt,

TRACTATIO, SIVE COGITATIONES, DE CURATIONE vulnerum ſclopetariorum, per HENRICUM FRANCISCUM LE DRANIUM, Chirurgum Sancti Coſmi, &c.

Amſtelodami, ſumtibus Societatis, 1741, 12 maj.
Plag. 8.

Obſervationum chirurgicarum *duos* jam *Tomos* edidit ſolertiſſimus Autor, qui inter præſtantiſſimos & principes Galliarum Chirurgos non extremum ſuo jure meritoque locum tenet. Quos ut ſuo loco in his Annalibus noſtris laudavimus; ita gratum nobis foret acceptumque, ſi *tertiæ* etiam *Partis* acceſſionem nunc annuntiare liceret, in cujus aliquam ſpem nos olim ille quodammodo erigebat. Enimvero, poſtquam is in Academiam Chirurgiæ practicæ, a Rege conſtitutam, receptus fuit, & ex eo tempore novas ſuas in re chirurgica obſervationes conjunctim cum ſociorum ſuorum obſervationibus publicare animum induxit, laudabili conſilio operam ſuam & ſtudium ad vulnera ſclopetaria accuratius pertractanda convertit, in quibus recte cognoſcendis curandisque tum ab ineunte ætate inſtitutus fuit, tum obſervationes ſuas cogitationesque experimentis confirmare, & ſcientiam ſuam his augere, ſtuduit. Quam in rem ante hos decem circiter annos nova ipſi obtigit occaſio, poſtquam Galliarum Rex ipſi officium Chirurgi conſultoris in exercitu ſuo demandavit. Quanquam etiam jam rariorum de hoc vulnerum genere ſingulares exſtant libri, ut *Maggii*, *Ambroſii Paræi*, *Mangetti*, & aliorum, præclare admodum ſcripti, & egregiis præceptionibus abundantes; ab illorum tamen temporibus tam egregiis Chirurgia aucta fuit incrementis, ut eorum non ubique tuto inſiſtere veſtigiis liceat, atque nunc plura alia ſubſidia commode ſimilem in uſum vocentur. Tanta vero etiam horum

horum vulnerum obſervatur eſſe diverſitas, ut vix duo perfecte ſibi ſimilia quisquam oculis uſurpaſſe videatur. Quæ etiam res haud dubie ſimul in cauſa eſt, quare nondum perfectum quoddam iis de vulneribus opus in lucem prodierit. Sed tamen & illud certum eſt, præter tantum iſtud diſcrimen inſignem quoque in iisdem notari ſimilitudinem, ut pro ſanandis iis certæ determinatæque tradi præceptiones queant, non in ſimilibus tantummodo quibuslibet exemplis adhibendæ, ſed tum quoque locum habituræ, ubi primo conſpectu ingens diſcrimen obſervatur. Quæ præceptiones cum longa & multiplici experientia niti debeant; utinam accuratas atque exactas ejusmodi vulnerum bene curatorum non minus, quam ſymptomatum, inde oriundorum, diverſæque eorum medicationis, ſive rectæ, ſive perverſæ, hiſtorias conditas haberemus atque conſignatas! Ita enim, quemadmodum felix eventus ea, quæ ſanitatis cauſa agere oportet, confirmaturus, ſic infelix, quæ vitare, & qua circumſpectione uti, deceat, indicaturus eſſet. Multum profecto ea ex cauſa doctiſſimo Autori debemus, qui præſtantiſſimas pro curandis hujusmodi vulneribus regulas expromſit, easque tum variis aliorum methodis, tum propria experientia, nixas. Qua ipſius eſt modeſtia, longe hunc libellum a perfectione abeſſe fatetur, certo tamen confidit, fore, ut, ſi quæ fuerint futuri temporis obſervationes, eæ medicationem, quam & ipſe iniit, & hic commendavit, non convellant, ſed novis veluti fulcimentis confirment. *Quinque* autem *Partibus* totum hoc conſtat opuſculum, cujus *tres priores* vulnera ſclopetaria generatim perſequuntur, & varii generis turbas, quæ exinde tum in parte læſa, tum in univerſa corporis humani machina, oriuntur, neque minus communes eas tollendi & avertendi regulas, exponunt. Symptomata iſta trium eſſe generum obſervantur. Vel enim mox a ſclopeto exploſo intra 24 horas, vel poſt aliquot dies, intra duarum tamen hebdomadum intervallum, vel circumacto demum aliquo tempore, non quidem omnia in quibuslibet vulneribus, utplurimum tamen aliqua, evenire ſolent, & vel totum corpus, vel partem proxime affectam, vel totum membrum, infeſtant. *Quarta*

Digitized by Google

Pars ſigillatim cujusvis partis vulnera, quæ pro illius conditione & ſtructura admodum diſtinguuntur, exponit, & regulas generales cuilibet accommodat. *Quinta* denique ſyllogen aphoriſmorum, ex praxi repetitorum, exhibet, qui breviori commentario perſpicuitatis cauſa illuſtrantur. Jam vero ſumma cujusvis partis capita velut in tabula quadam diligentius repræſentabimus. Quæ igitur vulneribus ſclopetariis generatim deſtinatur *prima Pars*, ſymptomata, quæ mox ab inflicto vulnere univerſam œconomiam animalem pervadunt, exponit, & de totius corporis impotentia ac gravitate, nec minus refrigeratione, de animi deliquiis, convulſionibus, coloris mutatione, diſquirit. Hinc ea, quæ illico in parte læſa animadvertuntur, contuſionem ſine vulnere, cruſtam, contuſionem oſſis, vulnus cum fractura oſſis conjunctum, peregrinorum corporum, diverſitatem, & primam hæmorrhagiam, explicat. Hinc enarrandis ſymptomatibus, in membro læſo excitatis, ecchymoſi, tumorique, inſiſtit, & de operationibus, quas diverſi caſus, ſive in contuſione, ſive in vulnere, eveniant, expoſcunt, atque mox de contuſione, nunc majori, nunc leviori, de contuſione cum fractura oſſis, de contuſione articuli ſine oſſis fractura, de vulnere ſclopetario, in ipſum os penetrante, de vulnere externæ ſuperficiei, de membro prorſus ablato, de vulnere, membrum profundius ſubeunte, de vulnere, carnes tantum exterius lacerante, de corpore peregrino, in vulnere abſcondito, de oſſe percuſſo, de inciſione recte efficienda, de hæmorrhagia coercenda, de prima deligatione, de ſymptomatibus avertendis, vel leniendis, de regimine, de venæſectione, de vomitu, de purgatione, de continuatione deligationum, copioſius exponit. *Altera Pars* alterum genus ſymptomatum, quæ intra quatuordecim priores dies vulneribus ſclopetariis ſupervenire conſueverunt, explanat, ſive ea vulnera in partibus carnoſis, ſive tendineis, exiſtant, ſive cum oſſium quoque fracturis conjungantur, ac præterea de materiæ purulentæ receſſione, oſſis contuſione, & hæmorrhagiis, quæ ad hoc ſymptomatum genus pertinent, exponit. *Pars tertia* tertium ſymptomatum genus, quæ curationis tempore vulnera ſclopetaria ſubſequuntur, atque

Digitized by Google

que in his abſceſſus quosdam, vigilias, diarrhœam, teneſmum, icterum, virus occultum, marasmum, fiſtulas, & atrophiam, ediſſerit. *Pars quarta* ad cujuslibet ſigillatim partis vulnera progreditur, atque hinc vulnera capitis muſculi temporalis, vulnera cum fractura ſinuum frontalium & orbitæ oculi complicata, maxillarum, linguæ, colli, claviculæ ſcapulæ, pectoris, pulmonum, mediaſtini, cordis, diaphragmatis, ſterni, ſpinæ dorſi, abdominis, pelvis & oſſium innominatorum, genitalium, articulorum humeri, cubiti, carpi, metacarpi digitorum, femoris, tibiæ, tarſi, metatarſi, & digitorum pedis, evolvit: *Pars* denique *quinta* aphoriſmos, ex diligentiori experientia natos, expromit, qui de neceſſitate inciſionum in ejusmodi vulneribus, de ſubſtantia partium conſervanda, de tempore deligationis, de frequentiori vulneris per inſtrumentum, vel digitum, exploratione, de ſanguine congrumato, identidem in vulnere, quando deligationes repetuntur, reperto, de vermibus, in iisdem ſubinde contentis, de palpitatione vulneris aliquando percepta, de receſſione materiæ purulentæ, de tempore operationum ſuſcipiendarum, de inquietudine, ſiti ardentiſſima & non exſtinguenda, pulſu convulſivo & tremulo, tanquam ſignis futuræ mortis, agit, rationemque, qua juniores Chirurgi ad vulnera ſclopetaria recte curanda idonei evadant, ad extremum inculcat.

M. PORCII CATONIS LIBER DE RE RUSTICA, quem, quantum fieri potuit, accurate ex optimis editionibus recenſuit, & brevi Indice, difficilia inexercitatis explicante, inſtruxit, JO. CHRISTOPH. HAYNISCH.

Schleizæ, apud Ad. Frid. Reiſmannum, 1743, 8.

Plag. 8.

Doctiſſimus hujus libri Editor, cujus immaturum obitum ex merito lugent manſuetiores Muſæ, quemque poſt fata quoque virum eruditum, ſedulumque ſtudioſæ juventutis rectorem, veneramur, non unam habuit cauſam, iſtum

Digitized by Google

cur librum publicaret, recitationibusque privatis explicandum proponeret. Jucundus eſt ille libellus ob latinitatem antiquam, utilis ob res, ab Autore traditas, easdemque nominibus, non ubivis occurrentibus, appellatas. Præterea non cuilibet parabilis erat adoleſcentum, propterea quod a *Popma*, & *Comelino*, & aliis, curatæ editiones non amplius proſtabant venales, illa autem Cel. *Geſneri* & grandior erat, & carius pauperioribus vendebatur. Hinc nemo, non niſi actum egiſſe, nomenque ſuum addere ſaltem voluiſſe Cl. Editorem, æquus rerum judex arbitrabitur; præſertim cum non cœco impetu ſecutus unam fuerit editionem, ſed, cum non videret, quo modo ex confuſis & corruptis locis ſeſe extricaret, *Popmæ* ac *Geſneri* editiones conjunxerit, nec *Pontederæ* monita plane neglexerit. Nihilo tamen minus ingenue profitetur, quanquam & ſuas ipſius emendationes adjecerit, quædam nihilo minus dubia & obſcura ſupereſſe, quæ ſolvere ipſe nequiverit, ſed in ſuſpenſo reliquerit. Nimirum, cum *Geſnero* faciens, deperdita eſſe quædam *Catonis* judicat, quædam, incuria & inſcitia librariorum, miſerum in modum depravata. Ceterum inſignem Autori lucem affundit Index atque explicatio eorum, quæ fortaſſe lectorem inexercitatum remorari poſſent; ubi plurimas res illuſtrat, definit, nec raro ipſis Germanorum vocabulis exponit. E. g. *Amylum*, vel *amulum*, eſt vel puls, vel farina, quæ ſine mola fit; Medicis hodie eſt *weiſe Stærcke*. *Balteus* eſt cingulum, vel margo, ſecundum *Turnebum*, vel potius annulus ferreus, aut fictilis, intra quem placenta extenſa & formata. *Carpinus* atra eſt arbor in Italia, durioris ligni, ulmo ſimilis, cujus fructus multus in racemum, lupuli inſtar, diſpoſitus, in montoſis locis frequens eſt, *Pontedera* teſte; alii legunt *ſapino*. *Daps profanata erit*, i. e. conſecrata erit, ſcilicet Jovi dapali, pro ſalute boum & aliorum jumentorum. *Hemina* eſt menſura liquidorum, dimidia ſcilicet pars ſextarii & duodecima congii; eſt etiam pondus medicum antiquum libra Rom. ſed hæc alias paulo major. *Politio* eſt ſpecies contractus, quo ager colendus locatur, pactione certæ partis frugum. *Ne villa fundum quærat, neve fundus villam*, id eſt, ne villa ædificata ſit adeo

magna,

magna, ut complectatur maximam partem fundi, nec adeo parva, ut fundi villa non appareat; & quæ ſunt hujus generis alia. De Autore id tantum notatur, eum fuiſſe clarum ævi ſui jurisconſultum, oratorem, conditorem hiſtoriarum, philoſophum, & aliquoties Romanorum Conſulem, imperatorem, & Cenſorem, mortuum A. U. 604; quæ omnia ex *Cicerone*, *Livio*, *Plinio*, *Plutarcho*, *Valerio Maximo*, atque aliis, addiſci poſſint. De noſtro vero Editore, ut ad eum, veluti per orbem, redeamus, diſcimus ex ipſa Dedicatione, quod & ſummi quidam viri, atque inter eos illuſtriſſimus aulæ Dresdenſis adminiſter, *Fridericus Auguſtus de Brandenſtein*, idoneum ac dignum judicarint, cui ſpes ſuas crederent. Et ſane ipſius monumento inſcribere poſſumus antiquum illud: χρήσιμα πολλὰ εἶπεν. Χάρις μεγάλη αὐτῷ.

HERMIPPUS REDIVIVUS, SIVE EXERCITAtio phyſico-medica curioſa de Methodo rara ad 115 annos prorogandæ ſenectutis per anhelitum puellarum, &c. Autore JOANNE HENRICO COHAUSEN, Med. Doct.

Francofurti ad Mœnum, apud Joannem Benjam. Andreæ & Henr. Hort, 1742, 8.

Plag. 6.

Neque ætate, nec perſona, ſua indignum putavit Cl. Autor, ludicrum hoc ſcribendi argumentum perſequi, & varia doctrina, multisque ornamentis, illuſtrare. Ipſemet enim libellum hunc non pro conſilio medico, a ſene profecto, ſed ingenii tantum juvenilis exercitatione, fortaſſis ultima, venditat, ut ejus exemplo cognoſcatur, non eſſe quidquam adeo abſonum, aut in antiquitate fictum, quod idonea explicatione ſub ſpecie veritatis non ludere, aut ſub ſpe longioris vitæ ad imitationem allicere, non queat. Dedit ipſi operæ hujus ſuſcipiendæ occaſionem inſcriptio, *Hermippi* cujusdam memoriæ poſita, marmorique inſculpta, a *Gomoro* Romæ forte fortuna detecta, a *Thoma* autem *Reineſio* in Syntagmate Inſcriptionum antiquarum ſervata, atque

denuo a *Joanne Kayſero* in Parnaſſo Clivienſi repetita. Ea ita ſe habet:

AESCVLAPIO ET SANITATI
L. CLODIVS HERMIPPVS
QVI VIXIT ANNOS CXV DIES V
PVELLARVM ANHELITV
QVOD ETIAM POST MORTEM
EIVS
NON PARVM MIRANTVR PHYSICI
IAM POSTERI SIC VITAM DVCITE.

Quam ſive veram, ſive fictam & ſuppoſititiam, quis habeat, per-
inde eſt Cl. Autori, qui eandem nihilo ſecius fundamenti loco
ponendam putavit libello, ſenibus canitie atque prudentia vene-
randis, aliisque longævitatis candidatis, inſcripto. *Partis* ita-
que *I Cap. 1* ſenſum hujus monumenti literalem illuſtrat, &
ſingula fere ejus verba explicat, ſimulque ſimilem Inſcriptio-
nem, a *Dalechampio* atque *Cujacio* allatam, qua L. *Clodius Hir-
panus* quidam annos 155, dies 5, vel ſecundum *Cujacium* annos
115, dies 5, puerorum halitu recreatus, refectusque, vixiſſe per-
hibetur, repetit, eamque ut incompletam, ſuſpectam, & ad
genuinæ modum effictam, eſſe oſtendat, omni opera ſtudioque
Pag. 2. laborat. *Cap. 2* probatum it, effluvia, quæ cum halitu e
puellarum corpore emittuntur, balſamica eſſe, agilia, maxime
activa & elaſtica, quæ, a ſene inſpirata, torpidum ejus lentum-
que valeant excitare ſanguinem, novum ipſi conciliare elaſticæ
virtutis vigorem, ſanguinisque circuitum, in quo omnis vitæ
ratio conſiſtit, conſervare, juvare, & augere, ut proinde nec
ſuccorum ſtagnationes, nec morbi, ex illis oriundi, nec mors
3. præmatura, illis metum incutiant. Quodſi etiam nonnulli ſine ci-
bo potuque, ſola aeris inſpiratione, diu vixiſſe traduntur, & lan-
guidos odorum ex plantis ſuavitate recreari admodum, & ſæpius
revocari ad vitam, videmus; quidni iis puellarum anhelitus lon-
ge antecellat, cum magna eſſe halitus humani potentia in ſyn-
5. copticis ad vitam revocandis experientia teſtetur? Ex princi-
piis *Plotini* Platonicis ita virtus anhelitus puellaris commode
explicatur: Vapor, ſeu ſpiritus, in ſanguine puellæ genitus, cum

anhelitu

Digitized by Google

anhelitu emiſſus, per inſpirationem *Hermippi* ſenis ſanguini copulatur, ut ſpiritui facile jungi ſpiritus ſolet, continuo petit præcordia, & in ejus defertur ſanguinem, ut dici queat, puellæ ſpiritum habitare in corde *Hermippi*. Qui quoniam vegetus eſt & vividus, alacrisque juventutis, *Hermippi* cruor eo vegetatur, animatur, & quaſi rejuveneſcit, ut *Hermippus* non tantum ſuam, ſed & aliam, & duplicem veluti, vitam vivat, adeoque vitæ duplicatæ annos attingat. Veri autem ſimile eſt, *Hermippum* in orphanotrophio Romano puellari, ſeu Gymnaſio quodam virgineo, officio Præſidis, ſeu Præfecti & Inſtitutoris, functum, magnam ætatis ſuæ partem in contubernio & ſub anhelitu puellarum traduxiſſe, ut hoc ipſum ejus vitæ genus multum ad longiorem ejus vitam contuliſſe videatur, qua ludimagiſtros & præceptores omni ævo uſos eſſe conſtat. Puellæ autem iſtæ puſillæ, innocentes, caſtæ, & ſanæ, fuerunt, ut exemplo *Abiſagis* Sunamitidis, *Davidi*, Iſraelitarum Regi, adjunctæ, arguitur. Quamvis vero & *Salomoni* tot ex integra puel- Pag. 8.
larum legione ſingulis horis Nympharum fuerint adſpirationes; ille tamen magis, quam brutus tot Reginarum amplexus, tot pellicum, & gente, & gentilitate, ac magis complexione & valetudine, diverſarum, irrationalis concubitus, ſummam in ſanguine dyſcraſiam, in ſolidis atoniam, in ſpiritibus, libidinum œſtro concitatis, ataxiam, excitavit, ut ad longævitatem pervenire non potuerit, ſi vel maxime caſtarum & innocentium puellarum halitu frui licuerit. Quæ libido etiam multo magis in culpa eſt, cur Turcarum Imperatores, licet tot formoſarum mulierum in Gynæceo ſuo fruantur anhelitu, minime tamen evadant longævi. Quoniam ſuperſunt nonnulla, quæ ad longiorem *Hermippi* vitam tribuiſſe aliquid videntur, licet in ſuperiori Inſcriptione non memorata, ipſo tamen anhelitu non minora, fortaſſis etiam efficaciora; *Parte* etiam *II* demonſtrare laborat, qua ratione P. II
per inſenſibilem tranſpirationem ex puellarum corporibus vita Cap. 1.
ſenum producatur. Exhalationes enim puellarum ſalubres, humidæ, & unctuoſæ, id eſt, ex aqua & oleo conſtantes, tum diuturna conſuetudine, tum nocturno accubitu in eodem lecto, poros & vaſa, quæ vocant, abſorbentia ſubeunt corporis ſenilis,

nilis, hocque variis modis recreant. Quo fine non puſillas tantum, ſed maturiores etiam, puellas adhibere congruit, teneræ ætatis, molles, & ſucci plenas, in quibus calor nativus vegetior, ab animi motibus ſumma quies, veneris paſſiva impotentia, ſalubris & moderata victus ratio, atque ſic perſpiratio libera, facilis, ſana, & optima, eſt; quemadmodum ſæpius miſerrima juvenum in ſocietate vetularum conjugali redditur conditio, quibus iſtarum anhelitus, & exſpirationum noxa, in eos plerumque redundans, juventæ vigorem exhaurit, vitamque ante diem eripit, ut exinde contraria ratione beneficium vitæ longioris, ex puellis in ſenes profectum, amplius confirmetur.
Pag. 4. Mariti vero etiam ſenes uxorum juvenum ſanarum & bene moratarum contubernio ad longævitatem pervenire queunt, nec
5. ſemper innuptæ requiruntur. Imo eædem & lacte opem ferre ſenibus maritis, & nutricis atque medici partes agentes, ut hic memorabili exemplo comprobatur, marito ſeni ægrotanti
6. ſanitatem & vigorem reſtituere poſſunt. Verum haud dubie *Hermippus* fuiſſe Philoſophus ádeptus videtur, atque ex anhelitu puellarum, ſingulari modo per tubulos collecto & concentrato, magnam illam medicinam & arcanum animale exemplo nonnullorum Spagyricorum, qui in ejusmodi halitu ſibi non, quod pueri in faba, inveniſſe videntur, confecit, ejusque uſu tot vitæ annos explevit, dignus propterea, qui ſapientum ordini adſcribatur. Atque ita ſummam libri indicavimus, ut, ſi quibus placet, ac forte etiam congruit, veneres illas & oblectamenta, quæ Autor liberali manu exhibet, propius in ipſo libro conſectentur.

VITA JO. GUILIELMI HOFFMANNI, J. U. Doctoris, Potentiſſimi ac Sereniſſimi Regis Poloniarum & Electoris Saxoniæ a Conſiliis Aulæ & Juſtitiæ, ac Hiſtoriarum Profeſſoris in Academia Vitebergenſi Celeberrimi, quam, una cum ejusdem Panegyricis & Orationibus, præmiſſa Commentatione de JCtorum & Politicorum in Scripturam ſacram meritis critico-exegeticis,

ticis, *recenſuit GOTTLOB FRIDERICUS GUDIUS*, *A. M. V. D. M. Laubæ Luſatorum.*

Lipſiæ, apud Jo. Chriſtianum Langenhemium, 1742, 4.
Alph. 1 plag. 9, Tab. æn. 1.

Ven. Autor, ſummo affinitatis vinculo junctus cum B. *Hoffmanno*, cujus ſororem in matrimonium duxit, ut hujus neceſſitudinis officio fungeretur, aliis rebus muneris ſui graviſſimis poſthabitis, animum appulit ad vitam Viri excellentiſſimi conſcribendam. Sunt omnino ejusmodi conatus vehementer laudandi, cum aliis de cauſis, tum quod oſtendunt, ad imitandum propoſitam, viam & rationem, qua ſummi viri, eruditionis ſtadia emenſi, inoffenſo pede ad ejus honorisque faſtigium pervenerunt. Cothurni quidem ejusmodi ſunt paucis apti, atque peccatur magis, non idoneum ſibi, quam neminem, imitando. Interim, qui ſubacti ſunt ingenii, qui omnes docti eſſe debent, facile earum rerum, quarum imitatione exprimendarum ipſis data eſt facultas, rationem & præſtantiam intelligunt. Inprimis doctores in ſcholis Gymnaſiisque inde multa poterunt in rem convertere ſuam. Præfatus eſt Ven. Autor huic vitæ Commentatione aliqua admodum erudita, qua Jurisconſultorum & Politicorum in Scripturam ſacram merita recenſet. Jam A. 1728 juſſerat hanc in nomine *Hoffmanni*, decurſo ſcholaſtico curriculo ſe ad adyta lucis in Viadrina Academia conferentis, apparere, ut molliſſima ratione juvenis, ad ſumma graſſantis, aurem velleret; quem etiam deinceps, Vitebergæ Hiſtoriam eccleſiaſticam docentem, teſtatur, potuiſſe vel æquare, vel ſuperare, ſi diutius vixiſſet, ejusmodi JCtorum honorem. De hac igitur pauca dicamus. Ven. Autor primum Pag. 6-
inveſtigat originem proverbii Germanici, Jurisconſultos non 10.
eſſe germanos Chriſtianos; qua occaſione multorum hujus loci hominum perverſiſſimam vitam digna Theologo ratione notat,
atque his prudentiorem opponit, Themidis ſacra tuentium, or- 12.
dinem. Multi quidem, quos in cenſum defert, in eodem fere
elaborarunt argumento; ſed habuit tamen, quæ colligeret, omiſſa 12-17.
ab aliis ſpicilegia. Jurisconſultorum nimirum alii, ut *Mornæus*, 18. 19.

Digitized by Google

ut *Grotius*, ut *Frerandus*, ut *Huberus*, *Coccejus*, &c. divinam
Pag. 20- Scripturæ ſacræ autoritatem tuiti ſunt. Alii Commentarios
22. compoſuerunt in eandem, ut *Hegendorſinus*, *Maſius*, *Ferran-*
dus, *Mercerus*, *Gentilis*, *Heresbachius*, *Grotius*. Alii pecu-
liaribus obſervationibus unam alteramve Codicis particulam il-
22-28. luſtrarunt, ut *de Padro*, *zu Vach*, *Knatchbullius*, *Leighius*,
Deuſingius, *Stryckius*, *Neuburius*, *Godofredus*, *Barbeyracius*,
28-33. *Claſenius*, *Merillus*, *Spanhemius*, &c. Alii denique varia, quæ
dicuntur, ſubſidia hermenevtica ſuppeditarunt, ut meliores Co-
dicis ſacri editiones, Lexica, antiquitates, reliqua, quorum
etiam exempli loco quosdam excitabimus, ut *Kuſterus*, *van*
Maſtricht, *Velſerus*, *Widmanſtadius*, *Reuchlinus*, *Ferrandus*,
Happelius, *Zanolinus*, *Molinæus*, *Schottelius*, *Bertramus*, *Cu-*
33 ſeq. *næus*, *Seldenus*, &c. Deinceps binas dijudicat quæſtiones,
34-36. utrum Jureconſultis licitum ſit, nec ne, primum Scripturam
ſacram interpretari, deinde ſacras explicare literas; qua data
occaſione, rationem monſtrat, qua verſari in Codice ſacro de-
beat Jurisconſultus.

Verum, quod ipſe *Hoffmannus*, cujus cauſa hæc a Cl. Autore ſunt præmiſſa, nos ad ſe rapit, hæc omnia, eleganter diſputata, malumus legi integra apud Autorem, quam hic mutilata. Diviſa autem eſt omnis de vita *Hoffmanniana* diſputatio in *tria Capita*, quorum *primum* agit de natalibus, educatione, ſtudiis, moribus, & morte *Hoffmanni*; *alterum* de muneribus & dignitatibus in *Hoffmannum* collatis; *tertium* denique, quod ampliſſimum eſt, de ſcriptis, ab *Hoffmanno* editis & affectatis, annexis judiciis, quæ de editis tulerunt eruditi. Atque hoc ultimum *Caput* in *tres* eſt deſcriptum *Sectiones*, quarum *prima* exhibet libros, ab *Hoffmanno* vel Francofurti, vel Vitebergæ, cum orbe literato communicatos; *altera* vero libros, ab aliis confectos, ſiſtit, ſed quos in lucem protraxit Noſter; *ultima* denique elegantiſſimarum Orationum & Poematum ſyllogen exhibet.

1-4. Eſt vero hic *Joannes Guilielmus Hoffmannus* elatus, cum
nonus & viceſimus ejus dies natalis eſſet, non magnum adeo
emenſus vitæ ſpatium, doctrinæ vero & honoris longe majus.

Viſus

Viſus eſt nemini ſecundus, ſuperior plurimis, atque ætate et-
iam multis provectioribus æquiparandus. Erat, quod de *Sci-
pione* teſtatur *Livius*, non veris tantum virtutibus mirabilis, ſed
arte quoque quadam ab juventa in oſtentationem earum com-
poſitus. Poterat, atque illud, quod mireris, ſine invidia, ele-
gantem doctrinæ ſuæ habitum præ ſe ferre in colloquiis convi-
viisque, atque homines in ſui amorem admirationemque ra-
pere. Longiori omnino vita dignus erat vir, qui, vix virilem
ingreſſus vitam, operibus, omnem ætatem ferentibus, inclaruit.
Ipſe quidem aggreſſus eſt vitæ ſuæ commentarios adornare,
quos tamen inchoatos modo reliquit. Natus vero eſt in am- Pag. 5.
pliſſima & elegantiſſima Luſatiæ ſuperioris urbe Zittavia, bono-
rum ingeniorum omni ævo divite. Factum vero illud A. 1710,
decimo tertio Calendarum Decembris. Patrem habuit *Godofre-
dum Hoffmannum*, qui, in mortui *Chriſt. Weiſii* locum ſuffectus,
Gymnaſio præerat, incomparabilis doctor, ac juventutis, cujus
ſemper magnum fingebat omnium ordinum numerum, forma- 6.
tor. Matre uſus eſt omnibus virtutibus cumulatiſſima, *Schœnfel-
deria*, quæ filium hunc ſuum, nondum bimulum, patre orbum,
incredibili cura & ſtudio educandum curavit. Rudimenta ſcien- 7.
tiarum ipſi tradidit *Altmannus*, A. M. qui ſæpe teſtatus eſt, ſibi
in diſciplinam traditum puerum, cui, ut *Attico* quondam,
præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis eſſet,
ut non ſolum celeriter arriperet, quæ traderentur, ſed etiam
excellenter pronuntiaret. Decimum tertium ætatis ſuæ an-
num ingreſſus, patrium frequentavit Gymnaſium, atque excel-
lentem dedit *God. Polyc. Mullero* operam, qui juvenum fingen-
dorum, ad ſummaque excitandorum, ſcientiſſimus doctor, at-
que hac in arte fere *Roſcius* noſtræ ætatis, erat, ut omnes te-
ſtantur, qui quondam in ejus fuerunt diſciplina. Præter hu- 8.
jus autem inſignis doctoris tria potiſſimum erant, quæ inge-
nium excellens ad ſummum eruditionis faſtigium agebant; ma-
ternæ preces & admonitiones, quæ, ut *Gracchis* quondam,
ſic *Hoffmanno*, magnos addebant ſtimulos, inprimis illuſtris
fratris, in ſumma poſiti dignitate, indeſinenter ante oculos po-

 ſita

Digitized by Google

Pag. 9. ſita imago; deinde *Gottlieb Stollii* Hiſtoria literaria, mature
ipſi ad verſandum data, quæ ſummorum virorum incredibiles
in acquirenda eruditione conſumtos labores exponebat ipſi.
Satis erat ardentis ſpiritus juveni, hoc ſcire. Nihil monitore
10. ipſi opus. Idem ſtadium decurrere ſtudebat. Tertium de-
nique reliquorum Gymnaſii civium, ad eandem laudem adſpiran-
tium, inprimis *Jo. Georgii Waltheri*, qui nunc Sereniſſimi
Ducis Weiſſenfelſenſis Conſiliarii, atque in Academico Weis-
ſenfelſæ Gymnaſio Prof. Hiſtoriarum, literarum humaniorum,
moralis Philoſophiæ, Poeſeos, ac Rectoris adjuncti, perſonam
ſuſtinet, conatus. Idem Ven. Autor in erudita Commentatio-
ne de cauſis neglectæ linguæ Græcæ, Laubæ A. 1732 typis
deſcripta, atque huic *Walthero* inſcripta, cum præficeretur Ly-
ceo Torgavienſi, repetit ex avtographo *Hoffmanniano*; nimi-
rum *Hoffmanno* ſuo cum *Walthero* perpetuam fuiſſe ſtudiorum
æmulationem, inprimis hiſtoriarum, atque eloquentiæ. At-
que hæc res omnino ingentis ſolet eſſe utilitatis. Non tantum
Pythagoræ, ſed noſtro etiam, ævo æmulantium ſtudia juve-
num cœtus magnos producunt ſæpe viros, quorum in numero
etiam noſter eſt *Hoffmannus*, licet ejus ætas non comparetur
cum doctrina, habendus. Multum etiam ſe profeſſus eſt
ſemper debere Græco cuidam homini, qui *Jonas* dicebatur,
atque Græcarum erat doctiſſimus rerum. Hic tunc temporis
Zittaviæ, *Mulleri* adjutus opera, commorans, nonnullis Gymna-
ſii civibus Græcas tradebat literas. Qui cum ſecum ferret mul-
tos Grammaticos Græcos, non editos; Noſter *Lesbonactis* librum
11. περὶ σχημάτων eleganter deſcripſit. Inprimis utriusque ſa-
pientiæ, & divinæ & humanæ, præcepta avidiſſime didicit, Hi-
ſtoriæ antiquæ magnam dedit operam, uſusque eſt incredibili
12. induſtria in conſequenda Oratoriæ & Poeſeos facultate. Pri-
mum ipſi animus erat incumbere in ſtudia theologica. Sed,
cum A. 1727 eſſet cum fratre ſuo, Anteceſſore in Acade-
mia Viadrina & Conſiliario Regis Boruſſiæ intimo, Viro longe
doctiſſimo, collocutus, repudiavit, quod prius intenderat,
conſilium, atque ad Jurisprudentiam humanioribus literis or-
13. nandam ſe contulit. Anno ætatis ſuæ viceſimo octavo Franco-
furti

Digitized by Google

furti ad Oderam rerum ſuarum ſedem poſuit, atque humaniſſi-
me amantiſſimeque acceptus a fratre ſuo, manſit in ejus con-
tubernio ad usque hujus mortem, ſummisque, ac plus, quam
fraternis, auctus ab eo beneficiis eſt. Hujus & beati *Heineccii*
ductu inſignem conſecutus eſt Romanorum rituum, hiſtoriæ
utriusque, & literariæ rei, cognitionem; quo etiam factum, ut Pag. 14.
jam vix egreſſus viceſimum ætatis ſuæ annum, honoribus Magi-
ſtri auctus, ſimul Philoſophiam publice tradendi, & ſequenti
anno, Jura docendi, poteſtatem acciperet. Brevi vero ab eo
effectum & ſcholis publicis privatisque, & libellis cum orbe
literato communicatis, ut in omnium ore verſaretur, æſtima-
returque magni. Fuit ipſi perpetuum, quod dicunt, com- 15.
mercium literarium cum *Heineccio*, *Wolfiis*, Hamburgenſibus, 16.
Weſſelingio, *Wielingio*, *Uhlio*, *Everhardo Ottone*, *Menckeniis*,
Mylio, *Jenichio*, *Moſero*, *Basbuyſen*, aliisque. Laboribus
eruditis omnis generis perferendis tenerum ejus corpuſcu-
lum, magni animi habitaculum, vix videbatur idoneum eſſe; 17.
proinde etiam ſuccubuit die 12 Novembris A. 1739, ipſo-
que eſt die natali elatus. Laudavit eum oratione panegyrica
amicus integerrimus, *Jo. Chriſtophorus Peslerus*, J. U. D. atque
nunc Profeſſor Juris publicus in Academia Viadrina. Ven. Au-
tor magnificis effert laudibus *Hoffmanni* inprimis pietatem 18.
adverſus Deum, ac, ſe vidiſſe, ait, ſæpe apud eum in itinere
Paſcalii librum, qui inſcribitur: *Penſées ſur la Religion*, a
multisque ejus intimis compertum habere, *Hoffmannum* ſingu-
lis diebus aliquid temporis ſacri Codicis lectioni dediſſe. Ab 19.
ineunte vero ætate maximum ad ſcelera horrorem in ſe ſenſiſſe,
ſæpeque magnis animi doloribus cruciatum, per quos a vitiis
fuiſſet retentus & avocatus. Præſertim mortis meditationi, ut
alterum *Platonem*, medio in literarum curſu conſtitutum, ſæ-
pius vacaſſe. Triſtioris fuiſſe ingenii, nativam tamen triſti- 20.
tiam ita moderari ſolitum, ut in convictu moleſtus & gravis
eſſet nemini. Et adoleſcentibus, & ſenibus, fuiſſe jucundum,
ut difficile eſſet judicatu, utri ætati eſſet aptiſſimus. Claudit 21.
hoc *primum Caput* hiſce Diſtichis:

Digitized by Google

Exculti votis Te præmaturius orbis
Oræ cæleſtes aſſeruere ſibi.
Triſte Tui deſiderium, Phœbi quod alumnas
Sollicitas urget, ſecula nulla ſilent.
Te, qui majorum docuiſti facta, nepotes,
Venturæ genti ſera propago dabit.

Pag. 22. *Altero Capite* munera & honores, *Hoffmanno* delatos, recenſet.
Primum Gryphiswaldica Academia *Hoffmannum* ſibi vindicare
voluit A. 1734, atque ipſum commendavit Succiæ Regi, qui,
etiamſi primum non annueret, tamen deinde A. 1738 in Upſa-
lenſi Academia ipſi Hiſtoriam docendi munus demandare vo-
23. luit. Quo tempore etiam Syndici munus, quod ipſi offere-
batur in urbe quadam ſuperioris Luſatiæ, quod totum ſe Aca-
demiæ dicaſſet, accipere noluit. Cum autem, *Gottlieb Krau-
ſio*, Hiſtoriarum Profeſſore, mortuo, ad munus hoc tuendum
in Academiam Vitebergenſem evocaretur, maluit redire in pa-
triam, quam in Academia Viadrina munus docendi Jura, quod
24. ipſi deferebatur a Rege Boruſſiæ, obire. Tandem, ſed ægre,
impetrata a Rege venia, redeundi in patriam, venit Viteber-
gam A. 1757 menſe Majo, ſalutatis ante Dresdenſis aulæ ma-
gnatibus, quibus talem ſe exhibuit, qualem favore ſuo ad ex-
tremum uſque vitæ ſpatium dignum exiſtimarent. Incredibi-
lem etiam in modum ſibi Collegarum ſuorum animos devinxit,
ut, a quo unquam læſus fuiſſet, ſe neſcire, morti vicinus libere
ſit profeſſus. Magna ſemper audientium corona gaviſus eſt.
25. Teſte *Heuchero*, nullas auſcultationum tabulas propoſuit, quin
ad eos magni fierent concurſus; nihil de ullo commentatus eſt
genere, quin mentes audientium attentas teneret, atque defi-
xas. Semper ingenio erat, teſte Illuſtri *Bergero*, promtus,
diſſerendo uber, ſelectione rerum ſolers, explanando concinnus,
26. pari doctrinæ & ſtili cultu. Idcirco in transferenda Bibliothe-
ca ſumtus facti ei ſunt redditi, annuumque ſtipendium trecen-
tis imperialibus auctum. Frequentes quoque ad eum miſſæ li-
teræ a Viris Perilluſtribus *de Loſſ*, *de Zech*, *de Holtzendorf*,
ut *Heidenreichii*, *Læſcheri*, *Marpergeri*, ſummorum Virorum,
epiſtolas, humanitatis plenas, taceamus. Multæ quoque rur-
ſus Academiæ contenderunt ab eo, ut in ipſis rerum figeret
ſuarum

ſuarum domicilium, ut Julia, ut Gœttingenſis, ut denique Ultrajectina, quæ eum voluit in locum *Everhardi Ottonis* ſufficere; cujus etiam per curatores miſſæ ad eum literæ ſunt a Ven. Autore inſertæ. Parumque aberat, quin ceteris omnibus Academiis Belgicam præferret, niſi interpoſita Regis Poloniarum Potentiſſimi autoritas conſilium mutaſſet ejus. Sed, cum in eo eſſet, ut Profeſſoris Juris munus adiret in Vitebergenſi, ſubita morte intra famuli ſui complexus exſpiravit. *Capite tertio* ſecundum annorum ſeriem ejus afferuntur libri, quos intra novem annorum ſpatium omnes conſcripſit. Francofurti cum orbe erudito communicavit Diſſertationem genealogico-hiſtoricam *de Stemmate Babenbergo Auſtriaco;* Publicæ lætitiæ monumentum, quod, cum Sereniſſimus ac Potentiſſimus Princeps & Dominus *Franciſcus Stephanus* Lotharingiæ auſpicatiſſimo tranſitu Academiam Viadrinam menſe Martio A. 1732 illuſtraret, erectum eſt; Diſſ. de Juribus emigrantium propter religionem; ad legem Juliam de adulteriis coercendis librum ſingularem, in quo multa Juris & veterum Autorum loca explicantur ac illuſtrantur, eodem anno; tum ſingularia capita, ex hiſtoria Triumviratus ad illuſtrandum jus Romanum publicum & privatum petita, A. 1733; Programma de Dialectica veterum Jureconſultorum, quo ſtatis diebus Diſputationes publicas de Jure controverſo indixit, A. 1734; Meletemata Academica ad Pandectas, A. 1735, qui liber vehementer arriſit Batavis, ut ejus recudendi inirent conſilium; ſelectarum, quæ ad uſum fori ſpectant, Obſervationum ſyllogen, A. 1735, quæ ſeptem conſtat Diſſertationibus. Eodum anno quoque typis deſcriptum φιλαδελφίας monumentum fratris germani, *Chriſtiani Godofredi Hoffmanni.* A. 1736 divulgatæ primum de legitimis impedimentis ex Jure Germanico, de obſervantia gentium circa præliminaria pacis, de jure publico, quod in Romano imperio interregni magni temporibus obtinuit, & reliquæ Diſſertationes, quæ typis expreſſæ hoc nomine: Quinarius Diſſertationum ad materias ſelectas. Vitembergæ vero multa quoque publicata ſunt ab eo ſcripta, ut primum Programma de lubrico artis diplomaticæ; deinde Diſſertatio de fœderibus, quæ Imperatores Romani cum Francis ante

Marginalia: Pag. 27. — 28. 29. — 30. — 31. — 32. — 33. — 34. — 35. — 36. — 37. — 38. — 39-41. — 42. — 43-50.

ante tempora *Chlodovæi* fecerunt. Confutavit hac novum ſy-
ſtema Cel. Abbatis *du Bos*, qui in Originibus Francorum in
Galliis peculiarem adornaverat ſententiam; ſed, admonitus a
præſtantiſſimo Abbate, quædam in ea retractavit. Totam
rem controverſam ſuppeditat Ven. Autor. Anno ſequenti con-
ſcripſit Obſervationum Juris Germanici Libros duos, quos luden-
do magis, quam laborando, compoſuit, & duas Diſſertationes, al-
Pag. 51. teram, qua comprobat, *Q. Septimii Florentis Tertulliani*, quæ ſu-
52. perſunt, omnia in Montaniſmo ſcripta videri; alteram vero de
ruina ſuperſtitionis paganæ, variis obſervationibus ex hiſtoriis
54. eccleſiæ Seculi IV & V illuſtrata. Eodem quoque anno Pane-
gyricus dictus eſt in auſpicatiſſimum conjugium Potentiſſimi
Regis utriusque Siciliæ *Caroli*, & Sereniſſimæ Principis *Mariæ*
55. 56. *Amaliæ*. Proximus annus, qui ejus ultimus eſt, vidit Diſſer-
tationes de Decanis & Decaniſſis, de parte hiſtoriarum Europæ
poſtrema, de poſitionibus ex Hiſtoria Germanica, & tandem ad
Concordatum *Henrici IV* & *Caliſti II* de inveſtituris Epiſcopo-
57. rum & Abbatum. Progreditur Ven. Autor ad Claſſem alteram
59. ſcriptorum, ab aliis confectorum. Adducit ejus Syllogen Do-
cumentorum veterum, Halæ impreſſam, *Ægidii Menagii* Amœ-
60. nitates, ſubſidia, *Actis Eruditorum Novis* præſtita. In Claſſe ter-
61. tia reperiuntur libri, ab *Hoffmanno* inchoati. Sic *Jo. Georg.
Leiſſeri* Jus georgicum; porro Conſtitutionem de expeditio-
ne Romana, quam *Marcus Velſerus*, omnium primus, typis de-
ſcribi curavit, notis illuſtrare ſuſcepit. Ven. Autor hoc mo-
numentum rurſus æri inciſum exhibet, & notas, in ſchedis *Hoff-
62. 63. manni* repertas, addit. Hanc vitæ *Hoffmannianæ* accuratam
67. deſcriptionem ſequuntur Orationes omnes ejus integræ & Poe-
80. mata, ut in Lotharingiæ Principem, fratrem germanum ſuum,
81-97. cum Programmate Univerſitatis Viadrinæ; de ſtudii hiſtorici
113. impedimentis, quæ inprimis nobile tractat argumentum, huic-
137-154. que ſatisfacit; in connubium *Caroli* & *Amaliæ*; & in obitum
157-170. *Georgii Friderici Schræeri*; ac tandem *Hector*, Tragœdia, juve-
172-188. nili opera conſcripta. Addit huic vel amoris, vel pietatis, mo-
numento Ven. Autor elegantiſſimam Odam, in qua mœſtiſſi-
mam *Hoffmanni* matrem ſapienter & pie conſolatur.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Julii Anno MDCCXLV.

ΦΙΛΩΝΟΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΑΠΑΝΤΑ, *PHIlonis Judæi Opera, quæ reperiri potuerunt, omnia. Textum cum MStis contulit, quamplurima etiam e Codicibus Vaticano, Mediceo, & Bodlejano, ſcriptoribus item vetuſtis, nec non Catenis Græcis ineditis, adjecit, interpretationem emendavit, univerſa notis & obſervationibus illuſtravit, THOMAS MANGEY, S. T. P. Canonicus Dunelmenſis.*

Volumina II.

Londini, apud Guil. Innys & Car. Bathurſt, 1742, fol.
Vol. I Alph. 8 plag. 7, Vol. II Alph. 7 plag. 15.

Dudum eſt, cum docti viri hoc in optatis habuere, ut *Philonem* aliquis & accuratiori verſione inſtruendum, & magis, quam adhuc factum erat, emendandum, animadverſionibusque illuſtrandum, ſuſciperet, qui ſatis ei rei idoneam & doctrinam, & criticam facultatem, haberet. Quare, cum ſpes, quam erudito orbi fecerat *Ericus Benzelius*, Vir Reverendus, aut ad irritum venit, aut nimis in longum trahitur, præclare fecit *Thomas Mangey*, Vir Clariſſ. multis ad eam rem rite perficiendam adjumentis inſtructus, cum animum ad *Philonem* ſua doctrina ingenioque perpoliendum edendumque adjunxit, eo eventu, ut jam *Philonem* multo, quam fuit, integriorem ornatioremque habeamus. Quod ut intelligatur, quædam de

Digitized by Google

hac *Philonis* editione, more inſtitutoque noſtro, dicemus. Id antequam faciamus, Præfationis videtur ratio reddenda, cujus maxima pars in *Philonis* vita, religione, placitisque, eleganter, ex ipſius maxime ſcriptis, exponendis conſumitur.

Philo igitur ſacerdotali genere, ſed ita ſplendido, natus fuit, ut, *Euſebio II, 4,* autore, nullo τῶν ἐπ᾽ Ἀλεξανδρείας ἐν τέλει διαφανῶν inferior fuerit. Sed τȣ̀ς ἐν τέλει διαφανεῖς Vir Cl. male interpretatur *magiſtratus Alexandriæ maxime illuſtres*, qui *principes dignitate*, aut *maxime illuſtres dignitate & conſpicui*, dicendi erant; ut *Philo* ipſe *adv. Flacc. pag. 991* exules, quos ante ἐν τέλει vocarat, mox ἐπιφανεςάτȣς appellat. Sed genus ejus maxime illuſtratur fratre *Alexandro Alabarcha*, cujus filius, *Tib. Alexander, Berenicen, Agrippæ* filiam, uxorem habuit, *Cuſpio Fado* ſucceſſor datus. Fuit autem *Philo* in re lauta & copioſa. Natus porro videtur A. U. C. 723, quæ eſt etiam *Basnagii* ſententia. Nam ipſe ſe A. U. 793, qui eſt *Caji* quartus, *ſenem* vocat, quod nomen, ex *Pirke Avoth Cap. 5* conſtat, apud Judæos non niſi ſeptuagenarios uſurpaſſe. Seniorem putare, legatio ad *Cajum* ſuſcepta non permittit. Ita ætate *Philonis* conſtituta, concidunt, quæ de fide Chriſtiana, vel recepta ab ipſo, vel repudiata, veteres quidam tradidere, recentioresque defendunt, itemque de Therapevtis, Chriſtianis, ejusque Romæ habitis ſermonibus cum *D. Petro*, qui tum, cum *Philo* Romæ erat, Hieroſolymis fuit, ibique ad mortem uſque *Herodis Agrippæ* permanſit. Judæus igitur manſit, ejus religionis per omnes libros magnus admirator, qui templo Hieroſolymitano, ejusque reditibus, æternitatem ſpondet, uti circumciſioni, aliisque Judaicis ritibus; qui Meſſiæ jam nati nuſpiam mentionem facit, ſed temporalem, merumque hominem, ſuis non uno loco promittit, &, licet plurimas divinitatis notas *Verbo* tribuat, ejus tamen perſonam eandem cum Meſſia fore, nuſpiam docet. Neque vero pro Schiſmatico cum *Bernh. Lamio* habendus eſt, (quod jam rejecit *Tillemontius,*) cum ipſe commemoret, ſe per Aſcalonæ urbis fines iter feciſſe ad precandum & ſacrificandum in templo patrio. Sectæ haud dubie fuit Phariſaicæ, admirator ma-

gis

gis Eſſenorum, quam imitator, Sadducææ autem a ſententiis plane abhorrens per omnes libros; quippe multa de natura angelorum, de reſurrectione mortuorum, quam παλιγγενεσίαν etiam vocat, de æternis præmiis & pœnis, de gratia divina, libertate non ſublata, habet. In Phariſaiſmi notis etiam allegorica ſacras literas interpretandi ratio videtur ponenda, dudum ante *Philonem* ab *Ariſtobulo, Eleazaro*, Pontifice, *Philone* ſeniore, omninoque Eſſenis, ut ipſe *Philo* autor eſt, tractata & culta. In quo tamen moderationem *Philonis* prædicat Vir Cl. qui paucas longius petitas allegorias habeat illa *Paulina Gal. IV*, 25, quæ tamen verba ille (poſt *Bentlejum*) pro gloſſa librarii habet, ſaltem explicari commode poſſe negat. Præfert quidem *Philo* allegoricum ſenſum literali, ſed ita, ut non auferat hiſtoriæ veritatem, de qua re inſignis locus eſt *de Migrat. Abraham. pag.* 450. Philoſophandi genere ſequitur ille quidem maxime *Platonem*, ſed habet quædam etiam e Pythagoricis, Stoicis, Pyrrhoniiſque adeo, fontibus ducta, ut in Eclecticis numerandus videatur, qui, autore *Potamone*, Alexandriæ ſub *Auguſto* floruere: quod hoc magis fit probabile, quod nullæ tum illuſtres *Platonicæ* ſcholæ vel Athenis, vel Alexandriæ, quod ſciamus, fuere, ne *Senecæ* quidem ætate (*Nat. Q. VII*, 32,) Antiſtitem Academicis habentibus. Sed maxime digna ſunt cognitu, quæ *Philo* de *Verbo*, περὶ τȣ λόγȣ ſenſit, nihil illa diſcrepantia ab iis, quæ ſcriptores gentis ejus ante tradiderant, & Evangelia confirmant. Magnum enim eſt contra Judæos recentiores & Unitarios præjudicium, ſi *Philo* haud paucis annis ante D. *Joannis Pauli*que ſcripta eadem fere de hoc myſterio ſenſit. Cum enim neque a Judaica diſciplina defecerit, neque ad Chriſtianam tranſierit; teſtimonium ejus inter utramque Eccleſiam magnum pondus habeat, neceſſe eſt. De *Verbo* autem ſic ſtatuit *Philo*, ut primo *perſonam vere ſubſiſtentem & agentem*, &, ut *Ignatius* loquitur, ȣσιώδη, faciat. Nam *de Opif. M. pag.* 5 eum appellat ἀρχέτυπον παράδειγμα, ἰδέαν τῶν ἰδεῶν. Docet autem *Didymus* apud *Euſeb. P. E. XI*, 23, εἶναι τὴν ἰδέαν ἀΐδιον ȣσίαν. Sane λόγος in univerſum apud veteres de ſubſtantia intellectuali dici-

tur, & *Philo* angelos Dei λόγȣς ejus vocat. Porro λόγον illum æternum *Philo* vocat *Dei filium primogenitum*, *Dei imaginem*, *Angelorum primum*, *mundi conditorem*, &c. quæ non niſi de ſubſtantia dici poſſunt. Eundem λόγον dicit viſibili ſpecie Patriarchis apparuiſſe, & omnes ἐπιφανείας, in Scripturis memoratas, a *Verbo*, vel filio, factas eſſe. Secundo huic λόγῳ *omnes divinitatis notas tribuit*; in quo genere inprimis memorabilis eſt locus in *libro de Profugis:* ὁ δὲ αὐτὸς ἱκέτης μέν ἐςι τȣ̃ θνητȣ̃ κηραίνοντος ἀεὶ πρὸς ἄφθαρτον, πρεσβευτὴς δὲ τȣ̃ ἡγεμόνος πρὸς τὸ ὑπήκοον — ȣ̎τε αγένητος, ὡς ὁ θεὸς, ὢν, ȣ̎τε γένητος, ὡς ἡμεῖς: quæ vel ſola ſufficiunt ad intelligendum, *Joannem* non nova, ſed dudum inter Judæos recepta, docuiſſe, cum ſcriberet initium Evangelii ſui. Id tamen intereſt inter Apoſtolum & *Philonem*, quod hic doctrinam de *Verbo* ſub allegoriarum involucris profert, ille, in uſum imperitæ multitudinis ſcribens, verbis ſimplicibus & apertis. Neque tamen negandum eſt, *Philonem*, Allegoricorum more, qui non ſemper ſibi conſtant, in nonnullis divinitatem λόγȣ nimis deprimere videri; quæ tamen ipſa ſanum & orthodoxum ſenſum capere poſſunt. Quodſi erravit, mirum non ſit in Judæo; mirum potius, qui tantum viderit. Ceterum nil præſidii ſententiæ ſuæ Ariani e *Philone* ſperent. Jam illa placita de *Verbo Philo* haud dubie hauſit ex interioribus gentis ſuæ literis, duces nactus *Davidem*, *Salomonem*, *Siracidem*, Autorem Sapientiæ, & alios. Myſterium quippe Trinitatis ab initio mundi promulgari cœpit, ſed gradatim, non ſtatim ſummam perſpicuitatem ferente imbecillitate humana, ut *Baſilius*, *Theodoretus*, *Iſidorus*, & alii, recte monent. Itaque, quo ſerius quisque ſcripſit, hoc clarius de eo myſterio expoſuit. *Siracides* quidem *Cap. LI v. 14* ita clare, ut *Grotius*, Socinianis plus nimio favens, eo ſe redactum viderit, ut ſpuria pronuntiaret verba: Κύριον πατέρα τȣ̃ κυρίȣ μȣ. Similia porro *Philonianis* tradidit *Ariſtobulus* ducentis fere annis ante, ut patet ex ejus fragmentis apud *Euſebium P. E. VII, 1, XIII, 12.* Sed jam dudum ante *Ariſtobulum* λόγȣ perſonalitatem agnovere Græci ſacrorum librorum interpretes, quod intelligitur ex locis inprimis

iis,

Digitized by Google

iis, ubi paraphraſticas expoſitiones, a textu literali diſcedentes, afferunt, ut *Pſ. CIX*, πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησα σε, *Eſ. IX*, *6*, καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. Poſt verſionis igitur hujus & *Apocryphorum* editionem, non mirum eſt, opinionem de verbo ἐνυποστάτῳ univerſaliter apud Judæos obtinuiſſe; unde etiam *Orphicorum* ſcriptor, haud dubie Judæus, & Chriſtianiſmo forte antiquior, ſimilia *Philonianis* de *Verbo* protulit. In Novi Fœderis autem libris ſæpius, quam vulgo videtur, λόγον ἐνυπόστατον memorari putat Vir Clariſſ. v. g. *Luc. I, 2*, *Jo. V, 38*, *Act. XX, 32*, *Jac. I, 18*, *Tit. I, 3*, *1 Petr. I, 23*, &c. Neque alia, quam *Philo*, tradunt *Onkeloſus* & *Jonathan* in ſuis Targumim, qui eodem fere, quo *Philo*, tempore vixere, de λόγῳ, *Memra* vocant, de quo *Rittangelius* ad *Jetſira*, & *Allixius de Eccl. Jud. judicio contra Unitarios*, copioſe dixere; utinam non etiam ex libro *Sohar*, opere ſpurio, nec Seculo VII antiquiori! Quodſi *Philo* e *Platone* hauſit de *Verbo* placita, unde illos Paraphraſtas dicemus hauſiſſe? Nam de *Platone* hic nulla eſſe ſuſpicio poteſt. Ex quo intelligitur, illam de *Verbo* ſententiam indigenam apud Judæos & quaſi αὐτόχθονα fuiſſe. Quod Judæi poſteriores eandem ſententiam tenuiſſe non videntur, multæ ejus rei cauſæ eſſe poſſunt. *Maimonides* quidem *More Nevoch. P. I Cap. 71* docet, multas egregias ſcientias Judæorum, partim longitudine temporis, partim infidelium populorum in Judæos dominatione, partim quod non cuivis conceſſa eſſent, periiſſe, & in oblivionem deveniſſe. Adeo igitur non probabile eſt, iſta e *Platone* ſumta, ut *Plato* potius e ſacris literis hauſerit, quod veterum plurimi tradidere. Sane per ætatem *Plato* videtur verſionem Græcam ſacrorum librorum legiſſe. *Ariſtobulus* quidem verſionem, ea, quæ ſub *Ptolemæo* confecta dicitur, antiquiorem, jamque *Platoni*, cum in Ægypto eſſet, lectam, tradit apud *Euſeb. P. E. IX, 6*. Quodſi *Philo*, quæ de *Verbo* habet Novi Fœderis ſcriptoribus conſentanea, non debet *Platoni*; multo minus debere putandus eſt, quæ de Spiritu Sancto ſcripſit ejusmodi, *de Mundi opif pag. 32*, *de Special. Legibus pag. 343*, *de Mandato decimo pag. 356*. Etſi autem Deum ſummum, Verbum æter-

num, & Spiritum divinum, ſapientiæ largitorem, ſigillatim confitetur *Philo*; non tamen tres perſonas ſub una conjungit idea, nec de earum unitate & æqualitate ſimul ita loquitur, ut inde ſacroſancti myſterii plena ſpecies effingi poſſit, adeoque nec formaliter Trinitatis myſterium tenuiſſe & tradidiſſe videtur. Ceterum *Philo* fuit longe inſtructiſſimus ab omni genere liberalis doctrinæ, niſi quod Ebraicas literas omnino ignoravit, ut recte viderunt *Joſ. Scaliger* & *Huetius*, id quod vel ex etymologiis inficetis elucet, e Græco fonte ductis, omninoque ab Ebraica ratione abhorrentibus. In morum præceptis nil ſanctius *Philone* ac verius: Decalogi interpres ſeverus & perſpicuus, quo etiam veteres Eccleſiæ Patres, etiam ubi non nominant, uſi videntur. Mira vero ſenſuum conſonantia inter ipſum & Novi Fœderis ſcriptores, *Joannem*, *Jacobum*, *Lucam*, *Paulum*, vel autorem *Epiſtolæ ad Ebræos*. Cumque, per temporum rationes, *Philonis* libros perlegiſſe poſſint, perlegiſſe Vir Clariſſ. non dubitat. Quicquid ſit, quædam adeo ſunt eadem, ut ſaltem ex iisdem fontibus hauſta ſint; cujus generis exempla & in Præfatione Vir Clariſſ. protulit, & in notis paſſim annotavit.

De *libris* editis *Philonis* & *Fabricius*, quantum ſatis erat, dixit, & *Mangaus* ad ſingulorum Caput. Sed hæc editio habet quædam, ante vel omnino non edita, vel ſaltem non in corpore librorum *Philonis*. Nam primum hic editur liber *de poſteritate Caini Vol. I pag. 226* e Cod. Vaticano; deinde *octavus, nonus*, & *decimus* Liber *in Decalogi mandata*, liber porro *de Juſtitia*; quod utrumque opus Vir Clariſſ. ſua manu deſcripſit e Cod. MSto perantiquo, quem *Jo. Seldenus* Bibl. Bodlej. donavit, *Vol. II pag. 335-374*. Congeſta porro ſunt *Fragmenta Quæſtionum in Geneſin & Exodum* e *Jo. Damaſceno* & Codice inedito alterius *Joannis*, *Vol. II pag. 646*. Denique capita integra *Philonis* una cum aureo *de Providentia* libello ex *Euſebii Præp. Evang.* adjunxit, adjectis inſuper ſententiis ex *Antonio*, fragmentisque aliis non contemnendis, & jam primum editis tum e Cod. Barocciano *n. 143* in Bibl. Bodlej. tum e *Catena* inedita Cod. Reg. *n. 1825* Bibl. Reg. Pariſ.

Si nihil aliud præcipui haberet hæc editio, præter hæc auctа-

Digitized by Google

auctaria, chartæque & typorum nitorem, ſatis commendationis haberet. Sed alia quoque commemoranda habemus. In contextu ubique ſecutus eſt *Mangæus* editionem Pariſ. anni 1640, quoad contextum, non abhorrentem ab editione *Adr. Turnebi*, niſi quod addita eſt verſio *Gelenii*, cum tribus Tractatibus, ab *Hæſchelio* ex unico Codice Auguſtano editis. Textum nuſpiam ex conjectura, aut unius MSti, niſi Medicei, omnium optimi, fide, mutat, ex quo etiam hiatus in textu bene multos ſupplevit. *Interpretatio Latina* eſt illa quidem *Geleniana*, ſed multis in locis correcta & ſuppleta, majori, ut ait, labore, quam ſi omnino novam feciſſet. *Libri de Vita Moſis* autem habent accuratam *Adr. Turnebi* verſionem. *Hæſcheliani* libelli *Fed. Morellum* interpretem habuere; ſed ea verſio eſt tam puerilis & barbara, ut eam pæne totam *Mangæus* immutarit. Qui autem nunc primum prodeunt libri, converſi ſunt a *Benzelio* & *Mangæo*. Ordo librorum plane alius eſt a vulgato, qui dudum a doctis improbatus fuit. Ad cujusque libri initium ratio redditur loci, cuique libro aſſignati, ubi etiam, quæ ad hiſtoriam cujusque libri pertinent, breviter traduntur. Fatendum eſt, ordinem hunc eſſe magis naturalem, & menti *Philonis* accommodatiorem, ex cujus quippe ipſius monitis inprimis hanc mutationem inſtituit. Diverſus tamen eſt & ab eo, quem *Fabricius ὁ πάνυ* excogitavit in *Bibl. Gr.* Eum, nos haud alienum putavimus, huc transferre, profuturum fortaſſe vel ſic iis, qui hac tam cara editione uti non poſſunt: *Vol. I* 1) *de Mundi opificio*; 2) *Sacrarum Literarum allegoriæ Lib. I, II, III*; 3) *de Cherubim & flammeo gladio*; 4) *de ſacrificiis Abelis & Caini*; 5) *de eo, quod deterius potiori inſidietur*; 6) *de poſteritate Caini*; 7) *de Gigantibus*; 8) *quod Deus ſit immutabilis*; 9) *de agricultura*; 10) *de plantatione Noe*; 11) *de ebrietate*; 12) *quod reſipuit Noe*; 13) *de confuſione linguarum*; 14) *de migratione Abrahami*; 15) *quis rerum divinarum hæres*; 16) *de congreſſu quærendæ eruditionis gratia*; 17) *de profugis*; 18) *de nominum mutatione*; 19) *a Deo mitti ſomnia Liber I, II*; *Vol. II* 20) *de vita Abrahami*; 21) *de vita viri politici, ſeu Joſephi*; 22) *de vita Moſis Liber I, II, III*; 23) *de Decalogo*;

24) *de*

24) *de circumciſione*; 25) *de monarchia Lib. I, II*; 26) *de præmiis ſacerdotum*; 27) *de animalibus ſacrificio idoneis*; 28) *de ſacrificantibus*; 29) *de mercede meretricis*; 30) *de ſpecialibus legibus*; 31) *de ſeptenario*; 32) *de ſpecialibus legibus ad 6, 7, præceptum*; 33) *de ſpecialibus legibus ad 8, 9, 10*; 34) *de juſtitia*; 35) *de conſtitutione Principum*; 36) *de fortitudine*; 37) *de humanitate*; 38) *de pœnitentia*; 39) *de præmiis & pœnis*; 40) *de execrationibus*; 41) *de nobilitate*; 42) *quod omnis probus liber*; 43) *de vita contemplativa*; 44) *de mundi incorruptibilitate*; 45) *adverſus Flaccum*; 46) *Legatio ad Cajum*; 47) *de mundo*; 48) *Fragmenta*. In capite *libri adv. Flaccum* refellitur *Valeſius ὁ πάνυ*, qui ad *Euſeb. H. E. II, 5, 6*, multis hoc egit, ut hunc librum *Legationi* poſtponendum vinceret, eumque eſſe ipſam illam *Palinodiam in Cajum*, cujus mentio fit in Legatione extrema. Nam iſta omnia, quæ *Valeſius* diſputat, convincuntur una temporum ratione, cum ſatis conſtet, *Flaccum* jam relegatum fuiſſe in inſulam Andrum anno *Caji* ſecundo, (vid. ad *Or. Flacc. pag. 525 not. l* & *pag. 540 not. e*,) Legationem autem ad quartum annum pertinere. Illud vero recte concludit *Mangæus* ex initio illius libri, ſimilem librum a *Philone* in *Sejanum* ſcriptum fuiſſe, eumque intercidiſſe. *De Mundo* librum, monet, non eſſe proprie *Philonis*, ſed collectionem eorum, quæ *Philo* ſparſim de mundo creato, ſed non interituro, dixit; inprimis maxima pars deſumta eſt e libro de incorruptibilitate mundi, cujus collatione etiam *Mangæus* plurima menda ſuſtulit, quæ Græce doctiſſimum *Guil. Budæum* fugerant, qui iſtum libellum Latina verſione donavit, a *Mangæo* ſervata. Quid *Budæus* in textu emendando præſtiterit, intelligitur ex epiſtola *Budæi* de ea re, ex avtographo nunc primum edita.

In emendando contextu uſus eſt Vir Clariſſ. 1) Codice Vaticano *n. 1521*, qui largam meſſem variarum & meliorum lectionum ſuppeditavit; 2) tribus Codicibus e Bibl. regia Pariſ. *n. 1895, 2250, 2251*, qui egregiæ notæ videtur; 3) collatione Codicis *Coisliniani n. 43*, accepta a *Thoma Carte*, Viro Cl. a quo etiam accepit excerpta e *Joanne* Monacho & Catena inedita; 4) collatione

ſione Codicis Auguſtani, cujus opera *Hæſchelius* uſus erat in tribus *Philonis* libellis edendis, quam debet Cl. *Wolſio*, Hamburgenſi; 5) quatuor Codicibus Anglicanis, quos ipſe contulit; 6) collatione Codicis Medicei, omnium præſtantiſſimi. Sed, quia eam collationem accepit, cum jam magna pars Operis prelum ſubiiſſet, petitas ex ea emendationes demum in addendis & corrigendis poſuit; 7) *Philone* edito, cujus margo ab *Erico Benzelio*, Viro Clariſſ. Variis Lectionibus Codicis Auguſtani & Seldeniani repletus erat, tum obſervationibus in *Philonem*, ex quibus quæ huic editioni inſeruit, nomine *Benzelii* notata ſunt; 8) Commentario de libris *Philonis*, quem *Eduardus*, Epiſcopus hodie Dunelmenſis, ſcripſit, e quo multum ſe profeciſſe fatetur. Adjutus eſt etiam conſiliis & conjecturis *Marklandi* & *Tayloris*, Virorum Græce doctiſſimorum.

Jam Notæ, in univerſum quidem, ſunt tales, ut neque multitudine ſupervacua, aut verboſitate, librum onerent, neque nimia aut ſiccitate lectores fatigent, aut raritate deſtituant. Pleræque in conſtituenda textus lectione verſantur, quod genus maxime deſideratur a doctiſſimis, eæque etiam moderatione quadam commendantur; qua ſervata, tamen multa loca e MStis feliciter ſunt reſtituta. In conjecturis tamen, Britannico more, juſto audacior *Mangaeus* reperitur. Neque tamen res negliguntur, ſed, quæ aliquid obſcuritatis habere apud lectores non doctiſſimos videantur, ea eleganter plerumque, ſed breviter tamen, ſine omni oſtentatione, explicantur & illuſtrantur. In quo tamen fatendum, interdum de rebus hodie ſatis notis & vulgatis animadverſiones proponi. Sæpe etiam *Philonianæ* loquendi formæ & ſententiæ cum ſtilo Novi Teſtamenti comparantur. Quo loco ſubit mirari, qui factum ſit, ut, cum tot viri docti in ſtilo Novi Teſt. illuſtrando laborarint, in eoque modo *Xenophonte*, modo *Polybio*, modo aliis, uſi ſint, interdum parum feliciter, nemo inſtituerit eum cum *Philone* comparare, qui ceteris ſcriptoribus Græcis omnibus eſt accommodatior, quemque maxime legere debebant, qui Novi Fœderis libros interpretari inſtituunt. Sed ad eam comparationem plurimum profuturum erat, ſi doctiſſimo *Mangæo* placuiſſet,

indicem verborum Græcum adjicere, quales hodie ita mos eſt accedere, ut lectores in novis editionibus tanquam debitos requirant. Nam ita multi potuiſſent formas dicendi in Novo Teſt. e *Philone* illuſtrare, etiam, ut in aliis Autoribus fit, non lecto *Philone*. Sed, niſi labor moleſtus Virum doctiſſimum deterruit, forſan voluit ignavum, pecus fucos, a præſepibus his arcere. Nunc, cum de Notis univerſe diximus, ex iis etiam quædam libata Lectoribus proponemus. Sed, quoniam maxime apud omne genus doctorum hominum in pretio eſſe debent *Oratio in Flaccum* & *Legatio ad Cajum*, ad hos libellos quæ dicta ſunt, maxime excutiemus, non neglectis tamen iis, qui ſunt *de Eſſæis & Therapevtis*.

Jam primum, ut ad textum Græcum redeamus, fatemur quidem, ut antea diximus, multa e Codicibus MStis eſſe feliciter reſtituta, in eoque conſtituendo laudabilem moderationem adhibitam eſſe; ſed vehementer tamen deſideramus omnis varietatis, in Codicibus MStis obſervatæ, enarrationem, quæ vel plura loca reſtituendi facultatem, vel certe conjecturis locum, erat datura. Nihil Cl. *Mangæo* detractum volumus; ſed omnes tamen vident, non eſſe hoc vel exſpectandum, vel poſtulandum, ut unus omnia videat, nihil in tanto opere aliis poſt ſe reperiendum relinquat. Itaque recte hoc inſtituerunt a jam ſatis longo tempore doctiſſimi in hoc genere homines, ut omnem varietatem lectionis cum fide repræſentari curent; quam conſuetudinem, non erat, quare Vir Doctiſſ. relinqueret, præſertim in eo Autore, qui adhuc parum a viris doctis tractatus eſſet. Ceterum vellemus, textum paulo correctiorem a mendis typographorum eſſe. Sæpe interpunctiones male turbatæ, ut *Tom. II pag. 568 lin. 26*, ſæpe verba corrupta, ut *ibid. pag. 588 lin. 26 ſeq.* tribus verſibus bis peccatum. Sed tamen, quicquid in eo genere peccatum eſt, id, quoad nos obſervavimus, raro eſt ejusmodi, ut lector Græce mediocriter doctus turbari poſſit. Quod autem ad verſionem Latinam attinet, ante vidimus, quid in ea Vir Clariſſ. præſtare ſuſceperit. Neque in eo ſua eum laude fraudare animus eſt; qui etiam libenter, quæ in ea peccata

cata ſunt, condonamus, non ignari, quam difficile ſit, in hoc genere nihil omnino peccare. Illud autem nullò modo probari poteſt, quod Vir doctus interpretationem perſæpe ad conjecturas ſuas, de lectione textus, potius accommodavit, quam ad lectionem vulgatam. Quodſi id in iis tantum locis feciſſet, ubi manifeſte vulgata eſt corrupta, neque ullus ſenſus ullo modo ex ea erui poteſt, de eaque re monuiſſet in notis, eſſet fortaſſe, ut ea res ferri poſſet; nunc id fecit, ubi nulla emendandi cauſa erat, ipſæque adeo conjecturæ inanes, ſi excuſſeris, reperiuntur. Id ne temere dixiſſe videamur, age, exempla ex multis quædam in medium proferemus, ex paucis omnes paginis, in quas primum incidimus. *Vol. II pag. 550 Legat. ad Cajum* pro ἡγεμονίας legendum ſuſpicatur συγγενείας, ſola conjectura aliqua inductus; ecce, in verſione ſunt *cognati*, cùm tamen illa conjectura inaniſſima ſit. Nam quinam ſunt illi, quos *Caligula* ſuſtulit, quod verebatur, ne ad eos ἀθελοκακοῦντες καὶ ἐν ὑποψίαις ὄντες inclinarent? Nempe nepos *Tiberii*, qui unus a *Philone* commemoratur ſublatus. Atqui hic erat, ut *Philo* ait, a *Tiberio* κοινωνὸς ἀπολειφθεὶς τῆς ἀρχῆς καὶ διάδοχος *pag. 549*, eique dicit *pag. 550* init. ἡγεμονίαν a *Cajo* ablatam, ἣν εἶχεν ἤδη, undé eum etiam συνάρχοντα vocat. Manifeſtum igitur eſt, recte legi vulgo: μηδενὸς ἔτι λειπομένου τῆς ἡγεμονίας, & ſenſum eſſe, *nullo reliquo, ad quem imperium pertineret*. *Pag. 554* init. dicit *Cajus*, quemadmodum ad liberos propagentur reliquæ ὁμοιότητες σώματος καὶ ψυχῆς, ſic etiam τὴν πρὸς ἡγεμονίαν ἐμφέρειαν, id eſt, ὁμοιότητα. Quis hic aliquid deſideret? At *Mangæus:* Melius forſan εὐφυΐαν, quod minus ante ſuperioribus reſpondet, idque in interpretatione exprimit *habilitatem ad imperium*. *Pag. 555* occurrunt λείψανα ψυχικοῦ πνεύματος in moribundo: *reliquiæ animalis ſpiritus*. Nihil hic dubium eſſe credas. At *Mangæus* conjicit: συγγενικοῦ. Itaque interpretatio habet *cognatum ſpiritum*. *Pag. 557*, cum *Philo* dixiſſet, *Cajum* inſignia plurium Deorum aſſumſiſſe, ſubjicit: καίτοι τί παρασήμων ἔδει σοι, οἷς ἔθος ἀρκεῖσθαι τὰ τῶν εἰρημένων ἀφιδρύματα; ἐχρῆν γὰρ ζηλοῦν τὰς ἐκείνων ἀρε-

 τάς.

τάς. Non credidiſſemus, hic aliquem mediocriter Græca ſcientem hærere, & aliquid corruptelæ ſuſpicari, poſſe. At Noſter audacter emendat: ἀσκεῖσθαι, vel ἐνσκευάζεσθαι, *ornari*, idque in Latina verſione ponit; cum multo elegantius ſit ἀρκεῖσθαι: quo indicatur, inanima ſimulacra his inſignibus contenta eſſe, cum nihil virtutis illorum inſit; ipſum autem virtutes potius æmulari oportere. *Pag. 562* ὑφ' ἧς ἡμεῖς οἱ πρότερον ἀτυχεῖς ἐπορθούμεθα, *quæ nos, jam antea ſatis miſeros, perdidit.* Noſter vero putat, legendum eſſe εὐτυχεῖς, idque in verſione poſuit. Talia innumerabilia deprehendere licet. Sed, in verſione etiam interdum peccatum eſſe, vel negligentia, vel Græci ſermonis ignorantia, his exemplis intelligetur. *Pag. 543* extr. manca eſt interpretatio. Omittuntur enim omnino hæc verba: καὶ σὺν ἀπραγμοσύνῃ καὶ εὐσταθείᾳ ζῆν δυναμένων; ὃς ἄτοπον εἶναι τρυφᾶν. *Pag. 543* in verſione omiſſa ſunt verba: αἱ, χρόνῳ δέον ἀμαυροῦσθαι, παρήγοντο μᾶλλον. *Pag. 544* extr. τοιαῦτα καὶ Φλάκκος ἔπαθε, *hæc ſunt, quæ Flaccus pertulit*, omiſſo τῷ καὶ, quod refertur ad librum eum, qui de *Sejano* fuit, in quo ejus injurias in Judæos, ejusque exitum, explicarat. *Pag. 550 lin. 5* in verſione omiſit: οὐδενὸς ἔτι πεφροντικώς. *Pag. 579* extr. ἔπειται πρόσοδοι καὶ δεήσεις, οἵας ὁ καιρὸς ὑπέβαλε, *ſecutæ ſunt* compellationes *& preces, quales dictavit occaſio.* Male. Πρόσοδοι non ſunt *compellationes*: quid enim hic *compellationes?* ſed *ſupplicationes*, de quibus πρόσοδοι in utramque partem dicuntur. Sic habet *Demoſthenes de Corona Cap. 27* προσόδους καὶ θυσίας, *ſupplicationes* & *victimas*; ubi tamen de ſupplicatione, quæ & *gratulatio* dicitur; hic autem eſt de ea, quæ & *obſecratio.* Gloſſæ Vet. πρόσοδος, *ſupplicium.* Neſcimus etiam, quid ſibi velint *ſigillariorum præſtigiæ*, quibus verbis interpretatur *pag. 446* τὰ ἐν θαύμασι. An *ſigillarii* ſunt forte θαυματοποιοὶ? Sed quis hoc verbo ita uſus eſt? Dein τὰ ἐν θαυμασί ſunt mirabiles, ſed falſæ, narratiunculæ. Sed eodem loco ἀμφιθαλεῖς male vertuntur: *bene nati & patricii.* Conjecturæ de emendando contextu ſunt prope infinitæ; ſed in his paucæ, noſtro judicio, quæ inſignem ſpeciem habeant.

Atque

Atque adeo ſunt, in quibus graviter grammaticæ leges violantur. *Pag. 561 Philo* ait: *ὥςε, εἰ σύμπας ἄργυρος καὶ χρυσὸς — συνενεχθείη, πολλῷ καταδεέςερος ἂν εὑρεθῆναι.* Hic legendum cenſet *Mangæus καταδεέςερον*, cum longe elegantior ſit nominativus infinitivo junctus, quia hoc adjectivum ad nominativos *ἄργυρος καὶ χρυσὸς* refertur. Piget, in re tironibus nota & trita hodie, exempla proferre. Multo autem pejus eſt, quod *pag. 575* pro *ἀναςαθέντες* reponi vult *ἀνιςωθέντος*, quod paulo ante ſit *ἰςῶσι.* Qui in recenſendis priſcis libris verſantur, cum in verbo aliquo hæſerunt, fere a dubitatione liberantur, & a corrigendi conſilio abſtrahuntur, ubi id ſæpe eodem ſenſu ac modo pluribus in locis reperiunt, conſtanterque a Codicibus & editionibus repræſentari vident. At *Mangæus* contra, iis rebus nihil motus, omnibus locis mutat. Itaque ſæpiſſime pro *γενεὰς* reponit *συγγενείας*, pro *διαγνοὺς*, *διαναγνοὺς*, pro *ἐπιβουλὰς*, *ἐπιβολὰς*, pro *βούλημα*, *βούλευμα*, pro *ὀργὴ*, *ὁρμὴ*, &c. Jam, ſi omnes conjecturas inanes referre & refellere vellemus, quæ ad illos ſupra dictos libellos quatuor reperimus, dicendi finem non reperiremus. Paucis exemplis hoc magis Lectores erunt contenti, cum quædam jam paulo ante, cum de interpretatione diceremus, allata ſint. In libro *adv. Flacc. pag. 520: Διονύσιοι δημοκόποι, λάμπωνες, γραμματοκύφωνες, Ἰσίδωροι ςασιάρχαι* &c. Pro *Διονύσιοι* reponendum conjicit *Διονυσιοκόλακας*, ex *Athenæo* notos. Quare? Scilicet, quia ſequitur *δημοκόποι.* An vero non videbat, hic nomen proprium cum attributo requiri, ut in ſequentibus *λάμπωνες* & *Ἰσίδωροι* cum ſuis attributis ponuntur? *Ibidem: ὀφείλων ἀπώσασθαι ὡς νεωτεροποιοὺς καὶ κοινοὺς πολεμίους.* Sana & clara omnia. At Noſter legerat bis apud *Philonem κοινὸν λυμεῶνα.* Quid ergo? Legi jubet: *κοινοὺς λυμεῶνας.* Hoc eſt ſapere. *Pag. 529: Ἰουδαῖοι μαςιγούμενοι, κρεμάμενοι, τροχιζόμενοι, καταδικαζόμενοι, διὰ μέσης τῆς ὀρχήςρας ἀπαγόμενοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ.* Hic offenditur Vir Doctiſſ. verbo *καταδικαζόμενοι.* Nempe ordo rerum non ſinit, ut poſt ſuppliciorum verba demum *καταδικάζεσθαι* dicantur. Hoc eſt argutari. Non ita ſubtiliter ordinis ſunt ſtudioſi ſcriptores.

Deinde, quæ præcedunt, non capitis pœnæ, ſed caſtigationes, ſunt; nam, ad ſupplicium adductos eſſe, poſt demum dicit. *Pag.* 541 *Philo*, de Præfecto Ægypti loquens, Ægyptum vocat εὐδαιμονεςάτην χώραν, id eſt, locupletiſſimam. Id non placet *Mangeo*, ſed magis probat lectionem Codicis Medicei & Vaticani ἡγεμονεςάτης, hoc eſt, in qua quis late imperet, propter provinciæ magnitudinem. Verum non vidit, eam lectionem ortam e præcedenti verbo ἡγεμὼν, errante librarii oculo. Nam hic ſuperlativus primo non de regione, ſed de imperante, adhiberi poſſet; deinde ne quidem eſt uſitatus. Ευδαιμονέςατος autem ita late dicitur, ut omnia bona & opportunitates provinciæ complectatur. *Pag.* 543 ὀργαὶ χρόνῳ παρήγοντο, non abſurde, ſed tamen non neceſſario, mutari vult in παρεθήγοντο: nam & illud ſignificare poteſt *intendebantur.* Illud autem temerarium & inane, quod in verbis γαίος εἰς ἔννοιαν ἦλθε τῶν ἐν τέλει φυγάδων, conjicit μνήμην. *Pag.* 547 *Legat. ad Cajum* præter neceſſitatem ἠγάσθησαν mutari vult in ἠγαλλιάσθησαν. *Pag.* 549: τῷ συγκληρονόμων καὶ κοινωνῶν δικαίω ἐπεβούλευσεν. Hic legi vult: συγκληρονόμῳ καὶ κοινωνῷ δικαίων. Nam & *Philo* paulo ante habet: τὰ πρὸς τὸν κοινωνὸν δίκαια. Sed τὰ δίκαια π. τ. κ. ſunt *officia in collegam imperii*, quæ huc non quadrant. Legendum potius videtur: τῷ συγκληρονομεῖν καὶ κοινωνεῖν δικαίῳ ἐπεβούλευσεν, *inſidiatus eſt ei, qui cohæres & particeps imperii eſſe debebat.* Fefellit Virum doctum modus loquendi, obvius tamen & in vulgaribus Lexicis notatus. *Pag.* 551 *Tiberio* tribuitur ἄληκτος ἐπὶ τῷ υἱωνῷ φόβος. Codex Vaticanus & Collegii Novi habent ἀλλόκοτος. Hæc varietas orta erat e præcedente: ἀλλόκοτα. Sed hinc arripit Vir Clariſſ. occaſionem emendandi, & legi vult ἄλεκτον φόβον. Atqui *Philo* non tam videtur dicere voluiſſe, *Tiberium* in *magno timore* fuiſſe, ſed in *perpetuo*, eumque tandem exemtum eſſe a *Macrone. Ibid.* ἐν τοῖς εἰς Γαΐον ἐπαίνοις, εἰ δεῖ καλεῖν ἀξίας ἐπαίνου τὰς ἀπολογίας &c. *Mangæus* legendum cenſet καλεῖν ἄξιον ἐπαίνους τὰς α. Sed hæc emendatio eſt imperfecta. Nam quid fiet τοῦ δεῖ, quod in hac lectione ſtare non poteſt, in qua intelligitur ἐςί. Erit

igitur

Digitized by Google

igitur legendum ἐι δή κ. Sed vulgatam forte quidam ſic capient, ut ἀξίας ἐπάινε ſit *dignas laudis nomine.* Certe triplex illa in paucis verbis mutatio ſine ullo indicio MStorum Codicum dura eſt. *Pag. 556*: Δεσμὸς ὅικων ὀθνείων αἱ ἐπιγαμίαι, τὴν ἀλλοτριότητα εἰς οἰκειότητα συνάγων, ἔ λυθέντος, λέλυται καὶ τὰ τῆς κοινωνίας. Ita editiones & ſcripti omnes. Noſter autem apud *Antonium Meliſſ. Serm. 64* reperit μετάγεσαι pro συνάγων, ut referatur ad ἐπιγαμίαι, idque ita probavit, ut in contextum contra fidem in Præfatione datam receperit. Male. Nam melius eſt συνάγων, referrique debet ad δέσμος, quod eſt verbum principale: idque etiam ex eo patet, quod ſequitur ἔ λυθ. Satis autem conſtat, ſcriptores in laudandis aliorum locis e memoria ſcribere, & verba ſimilia permutare. *Ibid. Philo* ait, interfectis *Druſo*, *Macrone*, & *M. Silano*, *Cajum* exiſtimaſſe, cum potentiſſimos ſuperaviſſet, καταπληκτικώτατον δέος ἐνειργάσθαι τοῖς ἄλλοις ἅπασι. *Mangaus* ad h. l. *pro* ἐνεργάσασθαι, *melius, opinor,* ἐνεργάσεσθαι. Immo vero pejus. Primo ἐνεργάσασθαι non eſt in textu, ſed ἐνειργάσθαι. Utrumque autem melius eſt eo, quod ipſi placet. Sermo enim eſt de factis, non de futuris. *Pag. 558 Druſus, Tiberii* nepos, vocatur *Caji* ἀδελφός. Hic reponi e Codice Auguſtano vult ἀνεψιόν Sic enim idem paulo ante vocatur. Sed Auguſtani Codicis lectio eſt gloſſa lectionis veræ. Nam & ἀνεψιοὶ ἀδελφοὶ, ut conſobrini & patrueles, apud Latinos, fratres; quod etiam tironibus hodie notum. In eo autem loco etiam majorem vim habet, & invidioſius eſt, objicere fratris, quam patruelis, cædem. *Pag. 562* narrat, *Cajum*, ſe pro Deo haberi, voluiſſe, & addit: ὅπερ ἀσεβημάτων ἐκεῖνον εἶναι χαλεπώτατον. Illud ἐκεῖνον ſane ſtare non poteſt, nullum ſubjectum habens, ad quod referatur. *Mangaus* igitur legendum putat: κρίνω, non male, qua ſenſum, ſed non eſt hic uſitatus loquendi modus. Uſitatius erit ἡγεῖν. *Pag. 570* extr. Heliconem *Philo* inducit ſecum ſtatuentem jocis aculeos quoſdam immiſcere, ὡς μὴ γέλωτα κινεῖν μόνον ἀλλὰ καὶ πικρίαν ἐκ τῆ κακοήθες. *Mangaus* vult κακόνε: quod nihili eſt ad vulgatum. Quid enim eſt *odium movere e malevolentia*, quod etiam in verſione Latina apparet.

Nos

Nos non intelligimus. Sed ἐκ τῦ καχυπόνυ eſt, *malis ſuſpicionibus injiciendis.* Verbum autem καχυπόνυς, quare ſuſpectum ſit, non apparet, quod nihil analogiæ repugnans habet. *Pag.* 576 προμαθὼν δὲ ἀκριβῶς τὰ μέλλοντα ὡς ἤδη παρόντα καὶ τὰ γενησόμενα, ὡς χειριϐμενα. MSti: ἐν χειρὶ ἐσόμενα. Inde *Mangæus*, *forſan*, ait, ἐν ἀκαρεῖ ἐσόμενα. Male. Primo ſcire velimus, an omnes Codices habeant ἐν χειρὶ ἐσόμενα? Quod ſi eſt, & Vir Doctiſſ. improbat lectionem vulgatam, cur non recepit? Si quidam tantum, ut nobis videtur, cur non nominavit? Manifeſta illa MStorum lectio eſt gloſſa lectionis vulgatæ χειριϐμενα, vel χειρϐμενα, quæ multo melior eſt conjectura propoſita. *Certa* etiam Latinis dicuntur eſſe ſic, ut ea, *quæ manibus tenentur.* Ceterum negandum non eſt, quaſdam etiam, ſed eas perpaucas, ſatis probabiles eſſe, ut cum *adv. Flacc. pag.* 521 ναῦς ευτρεπεῖς πρὸς ἀναφυγὴν legit pro ἐυπρεπεῖς, *pag.* 524 *not. a* ὑ. πατρίδας pro πατρίδας, *pag.* 534 & 539 πύϛιν pro πίϛιν, adjuvantibus Codicibus MStis, *pag.* 545 *Legat. ad Cajum* τὰ παρόντα θεραπεύειν απροοράτως τῶν μελλόντων ἔχοντας, pro βραβεύειν, & in verbis, αἰσθήσει πεπλανημένη χρωμένυς πρὸ διανοίας ἀφανῦς, pro ἀφανῦς, ἀπλανῦς, *pag.* 547 in verbis ἄργυρον καὶ χρυσὸν, τὸν μὲν ὡς ὕλην, τὸν τὲ ὡς νόμισμα, τόν τε ὡς προκόσμημα δι᾽ ἐκπωμάτων καὶ τινῶν ἑτέρων, pro προβόσκημα, quo verbo *Philo* aliquoties utitur: item quod *pag.* 469 in libro *Quod omnis probus liber* pro λαχάνων reponit λαγάνων, & *pag.* 446 οἰκότριψι pro παιδότριψι, &c.

Jam, quod ad ceteras Notas attinet, quæ ad illuſtrandum *Philonem* pertinent, in his pleraque non nimis exquiſita ſunt, quædam etiam repugnantia & falſa. Suſpectum etiam nobis eſt, quod *Suetonium* modo ſecundum Libros laudat, modo ſecundum nomina Imperatorum. Sic eundem locum *Vol. II pag.* 568 laudat *Tiber.* 36 *pag.* 569, *Lib. III Cap.* 36 *pag.* 518, *Lib. II Cap.* 32 *pag.* 568 *Aug.* 53. Quis eſt porro *Philo de Legat. X*, 14, quem laudat *pag.* 565? *Pag.* 527 *not. u* citat notam ad *pag.* 907, ſed ibi quoque nos amandat ad *pag.* 907. *Pag.* 520 *not. r* in *Sapient. Sal. XVI*, 6, reponi vult σύμβολον.

Atqui

Atqui id jam ibi in bonis editionibus, ut *Boſiana*, exhibetur. Jam notæ de *collegiis Romæ prohibitis pag. 518*, *de ἐυεργέτε cognomine pag. 549*, de aſſeſſoribus Magiſtrorum provinciarum *pag. 582*, de apoſtolis *pag. 588*, de auro Judaico *pag. 578*, & utraque nota exſcripta eſt e *Gothofredi* ad *Cod. Theod. XVI, 8*, & aliæ his ſimiles, hodie ſupervacuæ in talibus editionibus. Falſum porro eſt, quod *pag. 544* ἀνάλυσιν explicat *reditum*, etiam *2 Tim. IV, 10*, & aliis locis, cum ſimpliciter iter abeuntis e loco ſignificet, ut demonſtrat *Bos* ad *l. c.* Item, quod *pag. 572* negat, πρὸ ὀλίγε ſignificare poſſe *ante biennium*. Cum *Philo*, quadraginta annos *pag. 575* ἀπείρες χρόνες contraria ratione dicat, notumque ſit, etiam apud Latinos *nuper*, *modo*, de multorum annorum tempore dici, neque iſta eſſe ad vivum reſecanda. Nec ferendum, quod *pag. 592*, ubi *Philo Liviæ* ſub *Juliæ* nomine mentionem facit, ſcribit: *Videtur Juliam pro Livia ponere, ut Suet. Calig. Cap. 23, licet ex cognomento Julia eſſet appellata.* Hæc non niſi imperitiſſimo hiſtoriæ Auguſtæ, & rudi a lectione *Suetonii* & *Taciti*, excidere poſſe putes. Occurrit etiam aliquoties in notis *ſuicidium*, non *cædes ſuis*, ſed *ſui ipſius*, ne quis erret. Reperias etiam *didrachmata pag. 578*. Repugnantia porro *de Proſeuchis Vol. II pag. 168* & *565* traduntur. Nam priori loco oſtendere inſtituit, proſeuchas proprie a Synagogis differre, ſic, ut hæ intra muros, illæ extra muros, ad mare fluviumve, ſint, in quo etiam utitur noto *Epiphanii* loco. Sed hæc refelluntur loco poſteriori, & ipſe ille *Epiphanii* locus. Neque erat, cur *pag. 568* hæreret in loco, ubi *Auguſtus* dicitur ſe nunquam *Dominum Deum*ve dici paſſum eſſe; quod *Suetonius* aliique tradunt, eum honores divinos templorum & victimarum accepiſſe. Nam aliud eſt, honores eos recipere, quibus heroes etiam affecti & illuſtres viri, aliud nomen Dei. Aliquoties etiam tentat loca Novi Teſt. e quibus referre lubet unum *Act. II, 9.* Eo loco, cum aliis profanorum ſcriptorum, utitur ad illuſtrandum id, quod *Philo Legat. ad Cajum pag. 587* dicit, Judæos maximam terrarum partem habitare. Ibi inter populos ab Hieroſolymis remotos memorantur οἱ κατοικῦντες Μεσοποταμίαν, Ιεδαίαν τε καὶ Καππαδοκ.

πιδοκ. quod non ſine ratione dubium videtur. *Auguſtinus* quidem, ut notum eſt, legebat *ἀῤμενίαν:* *Mangaus* autem, ſi Codices addicerent, legere mallet *κιλικίαν*, cujus mentio etiam *Act. VI, 19*, & apud *Philonem l. c.* Eſt etiam, ubi aut non ſatis verſatum in recentiorum Criticorum libris, aut non ſatis diligentem in locis difficilibus illuſtrandis, reperias. In *Legat. ad Cajum Philo* dicit, *Pilatum* Hieroſolymis poſuiſſe in Prætorio, hoc eſt, *Herodis* regia, auratos clypeos, ſed ſine ſpecie, tantum cum titulo, in quo & dedicantis, & ejus, cui dedicati eſſent, nomen ſcriptum legeretur. Huic videtur repugnare *Joſephus*, qui, imagines fuiſſe poſitas, dicit. Hos ſic conciliare ſtudet, ut, utrumque de diverſa re & diverſis temporibus loqui, dicat. Ignorabat autem ea, quæ de hac re *Weſſelingius*, Vir Clariſſ. *Obſ. I, 17, pag. 64 ſeq.* diſputat, haud dubie probabiliora iis, qui clypeorum veterum rationem perſpectam habent, in hanc ſententiam, ut in illis *Pilati* clypeis *Cæſaris* imagines fuerint, ſed res callide & oratorie a *Philone* extenuetur. Porro *in Flaccum* dicitur *Auguſtus* Judæis in Ægypto inſtituiſſe Senatum *μετὰ τὴν τȣ̃ γενάρχȣ τελευτήν.* Ea verba in *Gelenii* verſione plane omiſſa ſunt. *Mangæus* vertit: *poſt obitum generis ſui principis*, intelligens *Julium Cæſarem.* Sane *Heſychius* & Gloſſæ *γενάρχην* interpretantur *patrem.* Eo ſenſu eſt etiam alibi apud *Philonem.* Sed quis inde ſenſus? Sane *Auguſtus* omnia poſt *Cæſaris* mortem fecit. Frigidiſſimum eſſet, de re duodecim amplius annis poſt ejus mortem facta dicere, eam poſt *Cæſaris* mortem inſtitutam. Neceſſe eſt igitur, *γενάρχης h. l.* alium ſenſum habeat. Atqui idem ille *Weſſelingius* in Diſſ. *de Archontibus Judæorum*, quam *Mangæus* in Præfatione laudat, oſtendit, de *Ethnarcha* ſermonem eſſe, & *Philonem* cum *Joſepho* conciliat. Quomodo ergo iſtud non vidit, aut non retulit? Sed finis tandem faciendus eſt. Et ſatis arbitramur ex his, quæ diximus, de Opere toto ſtatui poſſe.

CALLIMACHI HYMNI ET EPIGRAMmata, quibus acceſſerunt THEOGNIDIS Carmina, nec non Epigrammata CLXXVI ex Anthologia Græca,

quorum

quorum magna pars non ante ſeparatim excuſa eſt. His adjuncta eſt GALENI Suaſoria ad artes. Notas addidit, atque omnia emendate imprimenda curavit, Editor.

Londini, impenſis Guil. Thurlburne, 1741, 8.

Plag. 19.

Hi libelli junctim editi ſunt in uſum juventutis φιλέλληνος. Itaque de iis, nihil eſſet, quod diceremus; niſi Editor in *Callimachum* notas addidiſſet, de quibus ipſe non contemtim ſentit. *Notæ meæ*, inquit, *cum voluptate & fructu, ni fallor, legentur. Sunt enim pleraque in eis intacta & nova, &, niſi nimis blandi ſunt amici, vera.* Callimachum *ipſum ſæpe illuſtravi, emendavi etiam aliquoties non infeliciter.* Quod ad emendationes attinet, eæ ab ingenio Viri Clariſſ. profectæ ſunt. Nam, Codicem *Callimachi* MStum nunquam ſe vidiſſe, fatetur. Veteres autem editiones, commodante *Richardo Mead*, Viro Clariſſ. ſe conſuluiſſe dicit. Verſionem Latinam, quæ in *Græviana* eſt, non mutavit. Cujus rei tamen ipſum poſtea pœnituit, cum tot tantosque errores in ea admiſſos vidiſſet. Ergo ante non inſpexerat. Ceterum, in notis ſe eam ſæpe correxiſſe, dicit, &, totam emendaturum in ſecunda editione, promittit.

Jam de interpretatione Latina fatemur, eam paſſim ab ipſo feliciter emendatam eſſe, ſed plerumque tamen ita emendarant jam alii. Quod autem ad notas attinet, primo miramur, quare Vir doctus non uſus ſit iis, quæ alii paſſim, inprimisque *Arnaldus*, Vir Clariſſ. ad *Callimachum* illuſtrandum emendandumque ſcripſere, in quibus ſane non pauca ſunt probanda; deinde, quæ ille primus videtur attuliſſe, ea neque adeo multa ſunt, neque, maximam quidem partem, ſatis recta. Nam, ſi quis Scholia Græca, & ſuperiorum interpretum obſervationes, legerit, pleraque inveniet ſibi jam nota; nova autem qui diligenter excuſſerit, pauciſſimis profecto, aut omnino nullis, calculum ſuum adjiciet. Denique, ſi qui ſatis verſatus erit in *Calli-*

macho, quædam etiam ab eo intacta, neque ſatis aut illuſtrata, aut conſtituta, reperiet.

In *Hym. in Jovem v. 35* αἱ μιν τότε μαιώσαντο, recte monet, μιν ad *Rheam* pertinere, non ad *Jovem*, ad quem Latina verſio refert, atque adeo eſſe vertendum: *quæ ipſam tunc parturientem curabant.* Sed hoc jam *Stephanus* vidit, qui interpretatus eſt, *quæ ipſi obſtetricabantur. V. 47*, κοίμισεν, dicit, vertendum *ſopivit*, non *circumtulit.* Recte. Sed idem *Stephanus* monuit, & ſic eſt, uti prius illud, in verſione Latina, quæ eſt in *Stephaniana* aliisque. Atque in eo etiam *Grævio* iniquior eſt. Dicit: *etiam Grævius, quod miror*, circumtulit. Atqui non illa *Grævii* verſio eſt, ſed non emendata a *Grævio*, qui verſionem Latinam inemendatam, ut ipſe hic Editor, reliquit. *V. 65* ψευδοίμην &c. ſic interpretatur: *Si mentiri velim, ea mendacia dicam, quæ ſint veriſimilia, & quæ auditorem inducant ad credendum.* Plane ſic etiam *Stephanus* expoſuit. Talia ſunt in ceteris etiam Hymnis permulta. Sed veniamus jam ad ea, quæ, quoad ſcimus, nova ſunt, quæ ſcire, maxime intereſt doctorum hominum. *Hym. in A. v. 22 ſeq.* de Niobeo ſaxo *Callimachus*:

Καὶ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται δάκρυα πέτρος,
Ὅςις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐςήρικται,
Μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

Hic intolerabile videtur Viro docto, poni tribus verſibus πέτρος, λίθος, μάρμαρον. Ferret tamen, ſi modo eſſet μαρμάρου χανόντος, aut μαρμάρου χανούσης, a recto μάρμαρος, ſubintellecto λίθος genere fœminino; unde etiam conjicit, *Callimachum* ſcripſiſſe διερὴ λίθος potius, quam διερὸς λίθος, ut eſt apud *Æſchylum*, ταφίη λίθος, melius, quam τάφιος λίθος, quæ ſimiliter deſinunt. Ad hæc pauca accipiat. Primo, quod ad διερὸς λίθος attinet, etſi ὁμοιοτέλευτα ſunt, tamen propterea non ſtatim debent eſſe ſuſpecta, cum omnes Codices & editiones in ea lectione conſentiant, inprimis hoc loco, ubi, ſi ſcribas διερὴ, tamen ὁμοιοτέλευτα oriuntur, præcedente Φρυγίῃ. Deinde, πέτρον, λίθον, μάρμαρον, tribus continentibus verſibus dici, nihil habet, quod offendere

poſſit

poſſit paulo verſatiorem in legendis ſcriptoribus antiquis, qui talia non raro habent. Sufficit, tria diverſa verba eſſe de eadem re poſita; quod ipſum quoque interdum negligitur. Quod autem tolerabilem locum putat fore, ſi pro μάρμαρον legatur μαρμάρȣ: ſane modus conſtructionis placeret, modo illud ἐίζυρόν τι χανεῖν marmori ſatis conveniret. Ponitur autem μάρμαρον per ἐπανάληψιν ἐπὶ τῆς ἐξηγήσεως. Senſus eſt: illud, inquam, marmor, in quod mulier miſerabiliter ejulans eſt converſa. Porro ad *v. 31* inquit: Dicat, ſi quis vult, quid ſit: ȣδ᾽ ὁ χορὸς μετὰ Φοῖβον ἐφ᾽ ἓν μόνον ἦμαρ ἀείσει, & amici conjecturam profert μετὰ Φοῖβον ἀείξει. Eam ille quidem audacem vocat, ſed verba tamen vitioſa judicat. Vix credas verum eſſe, quod in Præfatione dixit, ſe veteres editiones contuliſſe. Reperiſſet enim, a quibusdam, nominatim editione *Vaſcoſani* & Baſileenſi *Friſchlini* abeſſe illud moleſtum μετὰ, & ejus loco articulum τὸν: qua lectione probata, nihil conjectura opus eſt. *Verſus 53* incipit ab ὄϊες. Primam, inquit ille, corripit, ut jam ex *Homero* vidimus. Nihil opus erat ex *Homero* diſcere. Ipſa litera ſatis indicat. Quid ergo? Legendum: ὄϊες. An parebimus ædilitiæ edictioni? Non, opinamur. Si Vir doctus in Poetis & verſibus eorum ad numeros revocandis ſatis verſatus eſſet, non ita edixiſſet, aut, ſi legiſſet v. g. quæ civis ipſius quondam, *Clarkius*, ſcripſit ad *Il. α. 398 ἰ. 404*, &c. Ceterum hanc emendationem occupavit *R. Bentlejus*. Apud ipſum *Callimachum Hym. in Cer. v. 32* in medio verſu (τριοπίδαισα) tribrachys eſt pro dactylo, nedum ab initio verſus; cujus rei exempla multa apud *Homerum*. In eodem Hymno traditur *Apollo Battum*, cum populo ſuo novas ſedes quærentem, ſub ſpecie corvi duxiſſe, & additur: δεξιὸς οἰκιστῆρ᾽ καὶ ὤμοσε &c. Hic primo legit δεξιὸς οἰκιστῆρι· quaſi non etiam populo fauſtum auſpicium præbuerit. Quid autem impedit, quo minus corvus ille *coloniæ dux* dicatur, cum etiam apud *Curtium IV, 7*, corvus *dux itineris* dicatur. Dein negat, καὶ produci poſſe, quia ſequatur vocalis & addit τ᾽. Addere etiam poterat, e *Bentlejo* ad *h. l.* cui utramque conjecturam ſublegit, & eſt extra cæſuram, nam in cæſura nil novi, aut

miri, quæ etiam breves natura ſua ſyllabas producit. Vid. v. c. *Homer. Il. ό, 9, 10, 25, 26*, & locis infinitis aliis. Sed hujus quoque rei exempla apud *Homerum* eſſe ſcimus, *ibid. 23. Verſ. 73* legit ἄςυ Κυρήνης pro ἄςυ Κυρήνη. Atqui hoc eſt in editione *Vulcanii*, ut e nota in *Græviana* perſpicere potuiſſet, in qua ipſa forte eſt operarum vitium, & aliis, etiam *Lipſienſi*, nuper ab homine imperitiſſimo Græcæ linguæ curata. *V. 104* in *Græviana* eſt: τόδ' ἐξ ἔτι κεῖθεν ἀείδῃ. Servandum cenſet jota ſubſcriptum. Rara obſervatio. Vertendum: *jam nunc ſic uſurparis*, nempe ἀοσσητήρ. Iterum ignoravit, editiones antiquas habere ἀείδει: idque ſecutos Interpretes, vertiſſe: *canit*, & retuliſſe ad *populum*, qui ſenſus fortaſſe melior eſt. Eodem modo conjecturas ad alios Hymnos convellere poſſemus, ſi omnia perſequi vellemus. Nonnulla tamen addimus, ut primum in oculos incurrent, prætermiſſis omnibus, quæ *Bentlejo* ſublegit. In *Hym. in Cer. v. 130* pro τελεσφορίας legendum conjicit τὰς τελεσφορέας, ut ſint initiatæ, a τελεσφορής. Sed hoc verbum eſt contra analogiam. Deberet eſſe τελεσφερής, quod verbum tamen in uſu non eſt; τελεσφορεὺς autem habemus, a quo τελεσφορέας in accuſativo eſt. *Ibid. v. 57* non concoquit: νέμεσις δ' ἐγράψατο φωνέων. Neque ei ſatisfacit *Spanhemius*, qui, γράφεσθαι eſſe Atticis, dixit, *accuſare*. Hoc ſane nec nobis ſatisfacit. Neque tamen propterea ſtatim ad mutandum verbum provolare debemus. Nobis quidem locus hic elegantiſſimus videtur, & Nemeſis ſcribere vocem, quæ puniri debet. Legat Vir doctus, quæ *Almelovenius* in *Amœnitatibus* de libris Deorum, inprimis Jovis, ſcripſit; non hærebit, opinor, amplius in illa loquendi forma. *V. 20* pro πρᾶτα ſcribendum judicat πράτα. Recte. Sed an non viderat, vitium iſtud eſſe operarum, cum interpretes Latini πράτα expreſſerint. Ipſe autem modeſtus Criticus, qui conjecturas non ſtatim, ut *Bentlejus*, textui infert, reliquit in textu πρᾶτα. *Hym. in L. P. verſ. ultimo*, pro ἵππως legi vult ἵπποις. Non abſurde pro ratione Græcæ linguæ. Sed quamnam ob cauſam? Si *Callimachus* Accuſativum ponere voluiſſet, ſcripſiſſet ἵππως. Ergo, ubi hoc edixit, nunc etiam *v. 75* mutabimus μῶνον &

v. 108

v. 108 *μόνον* in *μῶνον*, quia *v. 48* eſt *μῶνα*, & *v. 62* *ἵππες* mutabimus etiam in *ἵππως*, ad quem locum ille nihil monuit. Et, quia *v. 48* eſt *Δαναῶ* pro *Δαναε̃*, etiam *v. 140* ſcribemus *Ιναχίω*, *v. 87* *τῶ*, &c. His exemplis declaratum eſſe arbitramur, quam vere judicarint Editoris amici, qui, non modo nova, ſed etiam vera, ab ipſo prolata eſſe, dixerunt. Non profecto rite præparatus ad emendandum & conſtituendum *Callimachum* venit. Meminiſſe debebat, non hoc eſſe bonum Criticum agere, ſi, ut quodque non videmur nobis intelligere, ſtatim rejiciamus, & de nova lectione, Codicibus MStis & vetuſtis editionibus inconſultis, cogitemus. Invaleſcit quotidie magis hic pruritus emendandi, etiam ſana loca, in Britannia, poſteaquam ſemel veluti ſignum a *R. Bentlejo*, Viro Cel. datum eſt. Cujus rei fructus nullus alius eſt, niſi ut alii habeant, quod confutent, & in quo tempus perdant.

JOANNES BRUNATIUS DE RE NUMMAria Patavinorum.

Venetiis, typis Jo. Bapt. Paſquali, 1744, 8. Plag. 12, Tabb. æn. 3.

Haud inutilis eſt labor, inprimisque magnum Patavinis ornamentum adjicit, quem nuper Clariſſ. *Brunatius* ſuſcepit, id agens, ut impeditam, ac tot retro ſeculorum memoria obſcuratam, de pecunia Patavina quæſtionem explicaret, adjutusque genuinis atque optimis ſingularum ætatum documentis, tam publicis, quam privatis, pleniorem ejus rei hiſtoriam, quæ non ſolum ſuæ genti, ſed aliarum etiam nationum eruditis, prodeſſet, elaboraret. Ut autem accuratius conſtet Lectori, quanto ſtudio, quanta etiam doctrina, ſcriptus ſit hic liber, jam ſtrictim potiora capita attingemus, ut ex decerptis particulis, quid de toto judicandum ſit, appareat.

In ipſa Præfatione libri, qui *M. Foſcareno*, Equiti, Procuratori Divi *Marci*, inſcribitur, & *XV Capitibus* conſtat, cauſam ſcribendi Cl. *Brunatius* aperit, docens lectorem, ſibi, diu verſanti in Patavinis, proximarumque urbium, tabulariis, nihil crebrius, perveſtiganti

ſtiganti chartas antiquas, in manus incurriſſe, iis monumentis, quæ pecuniariam rem continerent. Simul inſtituti rationem exponit, cujus hinc difficultatem, hinc commodum, oſtendit. Totum ordinem ita diſponit, ut primo de numis in urbem receptis, deinde de numis in ipſa urbe ſignatis, dicat. *Caput* igitur *primum* exponit uſum *pecuniæ Venetæ* apud Pa-
Pag. 1. tavinos Seculo X & XI. Hic illud monetur, multo antiquiorem mentionem eſſe numorum, quos aliis ex locis Patavini acceperint, quam eorum, quos ipſi conflarint. Idque declara-
3. tur exemplo pecuniæ Venetæ, ex charta Seculi XI archetypa,
4. itemque ex literis *Henrici IV* Regis ejusdem Seculi, quarum
5-7. hic ſententia excutitur. *Caput ſecundum* agit de *Veronenſi pecunia*, & hujus uſu apud Patavinos Seculo XI. Hoc ad pro-
8. bandum, producitur Diploma Imperatoris *Henrici* ad Epiſcopum *Bernardum*, ſcriptum A. 1049, quod, a *Sigonio, Ugellio, Urſato*, *Muratorio*, aliis, allatum, hic rurſus apparet, colla-
9. tis duabus membranis Canonicis. Vindicatur idem a dubiis *Muratorii.* Præterea, ut indicium numorum Veronenſium
13. hoc Seculo faciat, provocat ad avtographa tabularii Vicentini, ad quod liberum ſibi acceſſum feciſſe *Joannis Checotii* humanitatem, fatetur. In *tertio Capite* id agit Cl. *Brunatius*, ut de *pecunia Lucenſi*, *Byzantia*, *Marabotina*, Seculo XI & XII
15. Patavii uſurpata, differat. Lucenſem cum una tantum ſyngra-
17. pha ex Archivo Mutinenſi commemoret; hujus uſum, credit Noſter, parcius fuiſſe Patavii receptum. Semel etiam tantum occurrere numos Byzantios, idem monet, uſus teſtimonio alicujus chartæ Canonicorum. *Caput quartum* de *numis Veronen-*
24. *ſibus* ac *Venetis*, ab A. 1080 ad A. 1128, exponit. Frequentior uſus pecuniæ Veronenſis apud Patavinos his temporibus. Veneti numi primum fuerunt argentei, ideoque in antiqua charta *Albuli* dicuntur, id eſt argentei. Veronenſes quarta parte ponderis Venetos ſuperabant. *Quintum Caput* de eisdem *Numis*, ab A. 1128 ad A. 1173, & rurſus ab 1173 ad 1221, dis-
31. ſerit. Altera ætas harum pecuniarum ab A. 1128 uſque ad A. 1173 decurrit, quo ſpatio Veronenſis pecunia ubique obtinuit, Veneta autem nullum uſum habuit. Notatur hic *Cavacius*, qui

qui contrarium ſtatuerat. Tertia ætas eſt ab A. 1173 ad 1221, Pag. 32.
ubi redit moneta Venetorum. Variæ viciſſitudines pecunia- 33.
rum, Venetæ & Veronenſis, his Seculis obſervantur, quarum
de uſu, pondere, vi, varia adduntur ex tabulariis. Pondus 35.
habebant, partim Librarum, partim Solidorum, partim Dena-
riorum. Vis in eo conſiſtebat, ut recitandæ Miſſæ ſtipendium 39.
Solidus unus eſſet, ut arborem, vel vitem, frugiferam 20 ſoli-
dis æſtimarent, ut equum militarem 25 libris, bovem, tauro
vitulove ſociam, 13 libris & 5 ſolidis, aprum 26 ſolidis, eme-
rent. *Caput ſextum* enarrat *varias pecunias*, *Seculo XIII Pa-
tavium accitas*. Hic memoratur Codex Statutorum, e tabu- 43.
lariis Patavinis, membranaceus, & pretio, & mole, grandis,
quadringentorum & quadraginta circiter annorum. Ex hoc
autem Codice probatur, *Groſſos Venetos*, & *Veronenſes*, & *Tri-
dentinos*, hoc Seculo in uſu fuiſſe apud Patavinos, etiam *De-
narios parvos*, tam Veronenſes, quam Venetos, item *Tarinos*
aureos, & *Sterlinos* argenteos. Præterea *Imperiales*, *Aquilinos*, 44.
ab Aquilæ ſigno impreſſo dictos, *Florenos*, *Turonenſes*, *Janui-* 46.
nos, *Rogatos*, *Aſtenſes*, *Ducatos*, alios numos, omnes hoc 47.
Seculo. Explicatur per occaſionem, quid ſit *Feudum Canevæ*, 48.
ſeu *Canipæ*, & vindicatur *Cangius* ab objectionibus *Muratorii*. 51.
Curam *Canipæ Canipariam* dixerunt. *Canipa* autem, cella con- 54.
dendis vinariis, & arca recipiendis pecuniis, & aliarum deni-
que plurium rerum congeries. Has qui ſervarent, *Caniparii*
nominati ſunt, quorum etiam jujurandum hic apponitur ex 55.
Statutorum Volumine. Adduntur, ex parva pecunia hujus
Seculi, *Pizoli* & *Bagatini*, quorum duodecim pondus ſolidi 56.
habuerunt, ex argentoque fuerunt. Hactenus de pecunia,
quam aliunde accepit civitas Patavina, Cl. Autoris expoſuit di-
ligentia. Nunc *Capite ſeptimo* idem in *Numos Patavinæ mo-* 62.
netæ ſtudioſius inquirit. Oſtendit ex probatis illius ævi mo-
numentis, Seculo XIII monetam Patavinam rebus, tam publi-
cis, quam privatis, tam ſacris, quam profanis, jam adhibi-
tam. De falſariis hoc obſervat, juraſſe Officiales Prætoris, nolle 63.
ſe uti falſa penſa, falſa moneta, falſa menſura, & quæ ſunt re-
liqua, ex Codice Statutorum. Addit etiam Decretum duarum 65.

Digitized by Google

civitatium, Patavinæ & Tarviſianæ, de falſa moneta. Profert plura alia Decreta publica contra falſarios & falſam pecu-
Pag. 71. niam. Claudit denique totum *Caput*, facta commemoratione numi ærei, quem refert ad poſtremos annos ſtantis reipublicæ Patavinæ, videlicet ab A. 1256, quo pulſus ſit *Ezelinus*, uſque ad A. 1318. Numus ipſe, cujus icon offertur, habet hanc vocem PADVA. in averſa CIVITAS, & eſt deſumtus e Muſeo *Honorii Arigoni*, doctiſſimi Veneti, cui ut in eo, quem rei numiſmaticæ magno commodo ſuſcepit, labore cuncta ex ſententia feliciterque cedant, nos quidem vehementer optamus. *Caput octavum* de *Numo, PADVA REGIA CIVITAS inſcripto*,
72. agit. Numus argenteus, qui aquilam oſtendit, in averſa crucem, & parvum clypeum, faſciola trajectum, refert. Primus eſt ejus editor *Jacobus Zarabella* in *Aula Heroum*, ubi tamen deſideratur elegantia typi. Idem *Jacobus* atque *Urſatus* eundem numum male ad Epiſcopum *Bernardum* referunt, cujus utriusque argumenta hic refelluntur copioſe per totum *Caput*.
82. Extenditur hæc tractatio uſque in *Caput nonum*, ubi, rudioris fabricæ literarumque ductuum indicio, Cl. Autor probat, vel in fine Seculi XIII, vel initio XIV, numum eſſe percuſſum.
85. Scutum, zona trajectum, Ducum Auſtriacorum inſigne fuiſſe,
89. demonſtrat. Notat præterea ex hiſtoria illorum temporum,
92. Auſtriacos Duces Patavium tenuiſſe A. 1319. Quibus poſitis, tandem concludit, numi epocham eſſe inter A. 1319 & 1328 collocandam, ſub Auſtriaco Duce, *Federico*, Rege Romanorum tertio. *Caput decimum* de *inſignibus Carrarienſium* commemorat. Fuit apud Papafavios gaza Carrarienſium illuſtris, Gemmis, Tabulis, Membranis, Toreumatis, Codicibus, Lapidibus, Numis, æreis, argenteis, aureis, refulgens, quam ſecum habuit aliquis ex hac gente, *Albertinus*, nuper mortuus. Hujus Noſter laudat humanitatem in ſe effuſam, quæ nihil ex his opibus,
93. ſuum in uſum vertendis, negaverit. Accepit ab eodem membranam, trecentorum ferme annorum, eamque veluti clavem numorum Carrarienſium, propterea, quod ſtemmata complectitur hujus Patavinæ gentis, quæ pluribus perſequitur, ex eo-
103. dem Codice, Autor Clariſſimus. *Caput undecimum* agit de *Numis*

nis Marſilii, *Ubertini*, *Jacobini*, *Franciſci* ſenioris, qui numi & afferuntur, & explicantur. *Capite duodecimo*, quod de *Ducatis* exponit, producitur *num. 14* numus aureus Patavinus, qui Ducati pondus habet. *Caput decimum tertium* agit de iis numis, qui *Carrareſii* appellantur, quorum ab altera parte currus, cum titulo, *Franciſcus de Chararia*, ab altera *Sanctus Daniel*. Cujus generis plures numi hic in tabulis afferuntur, additis etiam variis conjecturis, haud inſcitis. *Quarto decimo Capite*, ad *locum Præfectosque monetæ* Cl. Autor progreſſus, plures, teſtatur, ædes adhuc Patavii monſtrari, in quibus olim pecuniam eſſe cuſam, fama teneat. Et de his quidem ædibus monetariis hic pluribus exponitur, ex monumentis idiographis. Subtexitur ſcita commentatio de *Franciſci II* quodam numiſmate. *Caput decimum quintum*, idque extremum, conſtat totum *ſyngrapha*, ſatis longa, cujus ex ſententia declaratur, *Franciſcum II* A. 1398 monetam publicam locaſſe. Poſtremo loco adjicitur *Annotatio de annulo Marſilii de Carraria*, cum ipſa icone expreſſa. Annulus hic, *Sanutorum* cimelium apud Venetos, quem inde Noſter impetravit per *Aloyſium Zenum*, eſt ex auro, & habet gemmæ loco diſcum aureum, in duas partes ſpectandum, ita, ut ab una parte ſit currus, ab altera galea, ſubjecto clypeo parvo. In caſſide rota cernitur, & alia præterea, quæ produnt ornatum viri militaris, & accuratius deſcribuntur hoc loco. Tandem ex annuli materia, mole, arte, loco ipſo, quo repertus eſt, probatur, eum omnino ad hunc *Marſilium* pertinere.

Pag. 114. 128. 137. 144. 150. 165. 166. 167.

Poteſt ex his, quæ attigimus, forſan haud obſcure intelligi, quam ſit laborioſe ſcriptus *Brunatianus* iſte liber, & quantam ab omnibus Patavinis gratiam ineat Autor Clariſſimus, quod partem hiſtoriæ nationis ſuæ, valde impeditam, tam ſtudioſe induſtrieque evolvere atque excutere voluerit. Utitur optimis ad probanda ſingula adminiculis, ſumtis ex Cœnobiorum tot chartis vetuſtis, quarum eſt melior pars ex tabulariis Canonicorum depromta. Quæ quidem omnia cum tanta fide adducit, nihil ut dicat, quod non ex iisdem probet continuo, iisque non fortaſſe deſcriptis, ſed authenticis & idiographis

 ipſis,

ipſis, ut præterea integras ſæpe chartas, ubi res poſtulat, interponat, nonnunquam decerptis inde particulis ſit contentus, cum inſigni harum mole laboret. Numos, in tabulis propoſitos, incidit in æs *Petrus* Monachus, cujus in hac arte ſolertia jam probata eſt. Ceterum non dubitamus, quin eruditi viri in varietate rerum, hic propoſitarum, (nam de ſtilo jam nihil dicimus,) reperturi ſint, quæ ex ſua re putent eſſe.

D. N. JUSTINIANI PERPETUI AUGUſti Inſtitutionum, ſive elementorum, per Tribunianum, Virum magnificum, Magiſtrum & Exquæſtore S. Palatii, & Theophilum & Dorotheum, Viros illuſtres & Anteceſſores, Libri IV, emendatiſſimi, ex editione JACOBI CUJACII. In eosdem JANI A COSTA, JCti & Anteceſſoris clariſſimi, Commentarius. Accedunt huic editioni annotationes & notæ THEOD. MARCILII, JCti, & M. ANT. MURETI, JCti, ut & M. TATII ALPINI Diſſertatio de furto per lancem & licium concepto. Adjecti quoque ſunt varii Indices, curante JOANNE VANDE WATER, JCto. Editio altera & emendatior.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmans, 1744, 4 maj. Alph. 3 plag. 21.

Magnam ante hos quinque & viginti annos ab omnibus elegantioris Jurisprudentiæ ſtudioſis gratiam *Jo. vande Water*, Ultrajectinæ curiæ Actuarius graviſſimus, iniit, cum egregium *Jani a Coſta* in Inſtitutiones *Juſtinianeas* Commentarium, *Marcilii* & *Mureti* notis ſtipatum, & erudita Præfatione auctum, publici juris faceret. Utiliſſimum Opus non potuit non emtores plurimos invenire, atque hinc, exacto Seculi quadrante, rariſſimum evaſit. Movit hoc *Jo. Conr. Ruckerum*, Virum Clariſſ. Academiæ Leidenſis Anteceſſorem, ut de nova editione cogitaret. Nactus eſt autem *A. Havercampi* beneficio primam Commentariorum *Jani a Coſta* editionem, quæ Pariſiis anno ſuperioris

perioris Seculi quinquageſimo nono, cura *Germani Nyvard*, prodiit, eaque in conſilium advocata, plurima reſtituit exinde & emendavit; elegantiſſimam inprimis ejusdem JCti ad *l. 69 π. pro Socio* recitationem ſolennem, cum ea, quæ ſubjuncta Commentario ad Decretales prodiit, collatam, a mendis innumeris, quæ in priorem Belgicam editionem irrepſerant, purgavit. Non minorem curam adhibuit bibliopola, ut ſplendori externo conſuleret, & adſpectu ſtatim Jurisprudentiæ cultores delectaret, quos, auguramur, ex Cel. *Ruckeri* poſita in his Juris ſcientiæ elementis induſtria maximos eſſe fructus percepturos.

JUS NATURÆ, METHODO SCIENTIfica pertractatum. Pars quarta, de actibus, ad aliorum utilitatem tendentibus, in ſpecie, ubi agitur de donationibus, & de contractibus, tam beneficis, quam oneroſis præcipuis. Autore CHRISTIANO WOLFIO, Pot. Boruſſorum Regis Conſiliario intimo, Fridericianæ Cancellario & Seniore, Juris Naturæ & Gentium atque Matheſeos Profeſſore honorario, Academiæ Regiæ Scientiarum Pariſinæ, Londinenſis, ac Boruſſicæ, Membro.

Halæ Magdeburgicæ, in officina libraria Rengeriana, 1744, 4.
Alph. 5 plag. 14.

Vidimus nuper, Ill. Autorem in *Parte tertia* docuiſſe, quomodo jura ab uno in alterum transferantur, ac homines ad dandum & faciendum ſeſe ſibi invicem perfecte obligent, & de præſtationibus, ſive gratuitis, ſive mutuis, inter ſe conveniant, ut perfecte debeantur. In *Parte* igitur *quarta* in ſpecie inquirit in ea, quæ dari ac fieri poſſunt, & ad quæ danda & facienda ex mutua conventione homines ſeſe ſibi invicem obligent. Actus omnes aliis utiles in dando & faciendo conſiſtunt, & vel Cap. I. benefici ſunt, ex quibus unus tantummodo utilitatem percipit, vel permutatorii, quibus pars utraque ad aliquid dandum, vel faciendum, adſtringitur, ſeu res & facta invicem permutan-

 tur.

Digitized by Google

tur. Quemadmodum vero illi vel mere benefici ſunt, quibus nimirum nulla adhæret obligatio perfecta, vel benefici obligatorii, quibus mutua adhæret obligatio perfecta; ita permutatorii, aut diremtorii, ſunt, qui ſeparatam utriusque partis reſpiciunt utilitatem, præſtationibus peculiaribus obtinendam, vel communicatorii, in quibus per præſtationes communes intenditur quædam utilitas communis. In actibus diremtoriis, vel do, ut des, vel do, ut facias, vel facio, ut des, vel facio, ut facias, dari autem poſſunt res tam corporales, quam incorporales, uſus rei tam nudus, quam cum fructu conjunctus, & pecuniæ, & in communicatoriis vel facta, vel res, ſive pecunia, vel hinc res, inde facta, communicantur; actus autem benefici obligatorii aut diſponunt de re ſine alienatione, aut de facto. Ex hac actuum humanorum differentia, tanquam fonte, manant omnes contractus, tam benefici, quam oneroſi. Quoniam vero actus mere benefici in præſens abſolvuntur, aut in futurum prominent; ideo in beneficia & promiſſiones liberales dividuntur. De his dictum abunde eſt *Parte tertia*; de illis itaque hic tantummodo verba facit Ill. Autor. Naturalem itaque obligationem ad beneficia aliis exhibenda, & officia beneficiariorum, expendit, ubi & de animo grato & ingratitudine agitur. Enimvero dationes gratuitæ ſpeciali nomine donationes appellari ſolent, &, ſi fiant ad ſublevandam extremam vitæ neceſſitatem, eleemoſynæ nomine veniunt. Quamobrem Noſter prolixe agit de donationibus ac eleemoſynis, ac ideo etiam de liberalitate ac illiberalitate, de miſericordia & immiſericordia.

Cap. 2. Quoniam vero nemo tenetur alteri gratis dare, vel facere, ſi is viciſſim dare, vel facere, poſſit, ac ideo actus permutatorios probat lex naturæ, facta autem ac res, tam corporales, quam incorporales, non ſemper commode permutari poſſunt, ac difficulter in permutando obſervare datur æqualitatem, ut alter tantundem recipiat, quantum ipſe præſtat; ideo non modo neceſſe eſt, ut pretia rerum determinentur, verum etiam neceſſe fuit, ut pecunia inveniretur, tanquam menſura communis pretii omnium rerum & operarum. Noſter itaque, antequam ad contractus in ſpecie declarandos accedat, de pretio rerum de-

finiendo,

finiendo, & de pecunia, ea demonſtrat, quæ Juri naturæ conſentanea ſunt. Atque, hac data occaſione, agit de divitiis, reditibus, expenſis, egeſtate, paupertate, parſimonia, prodigalitate, continentia, avaritia, ſordibus, incuria. Jus nimirum naturæ continere debet theoriam Philoſophiæ moralis, ut ex eo intelligatur, quid virtutis ſit, quid vitii. Hiſce præmiſſis, Cap. 3.
ad contractus beneficos pedem promovet, in quorum numerum refert commodatum, mutuum, depoſitum, ſequeſtrum, mandatum, fidejuſſionem, & expromiſſionem. Deinde vero 4.
contractus oneroſos præcipuos contemplatur, nimirum permutationem, emtionem venditionem, arrhæ dationem, addictionem in diem, legem commiſſoriam, pactum de retrahendo, pactum de retrovendendo & redimendo, (ubi quoque agitur de commodo & periculo rei emtæ, nec non de evictione,) locationem conductionem, ſocidam, ſocietatem, contractum fœnebrem, ubi de uſuris & anatociſmo agitur. Qui in Jure civili verſati ſunt, facile intelligent, quænam ſint ea, de quibus hic dicendum fuerat. Noſter enim demonſtrat, quæ in contractibus, tam beneficis, quam oneroſis, præcipit Jus naturæ, quemadmodum doctores Juris civilis inquirunt in placita JCtorum Romanorum. Non diffitetur Ill. Autor, plurima, de his contractibus tenenda, coincidere cum iis, quæ JCti Romani tradiderunt, vel etiam doctores addiderunt; propterea tamen ea non erant ſilentio prætereunda. Demonſtrandum nimirum erat, ea eſſe Juris naturalis, ut ex collatione pateat, quinam ſit Juris naturæ ac civilis conſenſus, quinam diſſenſus. Ceterum, cum legicrepæ nonnulli ineptam finxerint diſtinctionem inter Jus naturæ philoſophicum & juridicum, ideo Noſter in Præfatione ob ſingulares, quæ ſibi ſint, rationes, easque non contemnendas, illorum, quicunque ſunt, inſcitiam redarguit. Naturalia jura, quæ Imperator ſemper firma atque immutabilia permanere aſſerit, eadem manent, ſive a Philoſopho, ſive ab eo, qui JCtus audit, tradantur, modo uterque eadem ſciat; alias enim metuendum, ne, qui JCtus vocatur, quod civile eſt, cum naturali confundat, JCtorum Romanorum placita, & quæ ab Imperatoribus Romanis conſtituta ſunt, atque doctorum opiniones,

nes, uſu fori probatas, pro Jure naturæ incautis venditans, quam ne, qui Philoſophus dici amat, opiniones ſuas pro æterno iſto ac immutabili Jure aliis obtrudat. Quamvis vero terminorum diverſitas nondum faciat realem differentiam inter Jus naturæ philoſophicum & juridicum; Noſtro tamen conſultius videtur, ut in Jus naturæ recipiantur termini, in Jure civili recepti, inprimis ii, quos approbarunt JCti Romani, ut facilius intelligatur ab iis, qui ad Jurisprudentiam civilem animum appellunt. Quamvis vero probet, quod recte dictum a *Cicerone*, non ex duodecim Tabulis & Edictis Prætorum, ſed penitus ex intima Philoſophia, Juris artem hauriendam eſſe; ultro tamen concedit, Jus Romanum multum adjumenti afferre ei, qui Syſtema Juris naturæ condere aggreditur, ac, ſe re ipſa hoc expertum, minime diffitetur. Cum tamen neceſſe ſit, quod civile eſt, a naturali ſeparari, & ad naturale reduci; ſe non minus didiciſſe obſervat, quantum hic cœcutire debeat, qui principiis philoſophicis deſtitutus eſt, nec habitu ratiocinandi ſatis pollet, ut adeo idoneum Juris naturæ doctorem non agnoſcat, niſi qui idem ex intima Philoſophia haurit, &, quæ ſint hujus juris, ex ipſis rerum notionibus demonſtrat, retentis licet terminis, in Jure civili receptis, & ad notiones determinatas reductis. Equidem conſtitutum ipſi erat, in hac *Parte quarta* agere de contractibus omnibus uſitatis, immo etiam de quaſi contractibus; quoniam tamen tanta enaſcebatur dicendorum ſeges, ut uno Volumine omnia comprehendi minime poſſent, ideo magnam eorum partem, quæ de contractibus dicenda erant, in *Partem quintam* rejicere coactus fuit, prouti proxime videbimus.

DE SUCCESSIONE MORBORUM LIBRI III, Autore CAROLO GIANELLA, Ligniacenſi, Phil. Med.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1742, 8 maj.

Plag. 11.

Dignum ſane, in quo accuratius enodando omnes ingenii induſtriæque nervos contendat peritior Medicus, hoc de morbo-

morborum ſucceſſione eſt argumentum, non ſolum propterea, ut Cl. Autor putat, quod, cum, morbis aliis ex aliis prodeuntibus, vulgus utplurimum Medicos criminetur & incuſet, tanquam ſupervenientis mali autores, illi hac ratione, ſi, quæ mala malis ſupervenire ſolent, prædicere queant, & ad ſuam famam tuendam, augendamque, & ad ægrotantium ſaluti conſulendum, valeant quam maxime, ſed etiam, quod ita morbi cujusvis indoles ac natura, ejusque curandi ratio, exactius intelligatur, ſi illius ex alio antecedente morbo ortus non ignoretur. Quapropter non omnino nulla diligentiſſimo Autori laus debetur, quod hanc doctrinæ medicæ partem ſingulari diſquiſitione enucleandam ſuſcepit. Quanquam enim præter *Caſtrenſem Luſitanum*, quem ſolum in ſuo libello: *Quæ ex quibus*, hanc morborum ſucceſſionem perſecutum eſſe contendit, ex noſtratibus noſtri temporis Medicis præclariſſimi viri, *Hoffmannus* atque *Stahlius*, eandem data opera perquiſiverint; multa tamen adhuc reſtant, quæ ad hanc doctrinam amplius deducendam, & plena luce illuſtrandam, pertinere quam maxime videntur. Quæ an Cl. Autor explicuerit omnia, nos quidem temere aſſeverare non audemus. Præterquam enim, quod, quæ *Libro primo* de morbis ex animi perturbationibus oriundis diſputat, nulla cum hoc, quod de morborum ſucceſſione tractat, argumento cognatione conjuncta eſſe exiſtimamus, ipſa etiam reliquorum librorum capita non ſatis digeſta, nec ultimam limam experta eſſe, perlectis iis, haud difficulter conſtat. Neque enim Cl. Autor ordinem in recenſendis, atque ad ſuas claſſes revocandis, morborum generibus ubique tenuit, neque nexum morborum inter ſe, & ſuccedendi modum, ex doctrina phyſica, Anatome, & Phyſiologia, aliisque principiis, quantum ſatis erat, explanavit, nec medendi rationem dilucide ſatis oſtendit, ſed omnia attigit potius, quam plene perfecteque, quod tamen in ſingulari ejusmodi libello opus erat, pertractavit. Quam tamen, bono animo prolatam, ſententiam noſtram, tantum abeſt, ut fraudi eſſe cupiamus laudibus hujus libelli, ut, in eodem multa eſſe præclare ſcripta, & præſtantiſſimas præcipue hic diligentiſſimi

Autoris obſervationes practicas contineri, eodem mentis candore pronuntiemus. Placuit Cl. Autori, totum opus in *tres Libros* dividere, & *primo* quidem de morbis, ex animi affectibus genitis, commentari. Poſtquam igitur *Cap. 1* operis utilitatem, & *Cap. 2* ejusdem diviſionem, tradidit; *Cap. 3* de animi morbis agit; *Cap. 4*, quomodo animi motus agant in corpus, diſquirit; *Cap. 5* amorem & morbos, qui ex eo ſuccedunt; *Cap. 6* odium, & ex eo natos morbos; *Cap. 7* iram, & morbos, inde derivatos; *Cap. 8* timorem & morbos, hinc genitos; *Cap. 9* ſpem, & deſperationem, & morbos, ex hac pendentes; *Cap. 10* demum gaudium & mœſtitiam, morbosque, ex iisdem provenientes, exponit. *Liber ſecundus* morbis, ex corporis ægritudinibus prognatis, deſtinatur. Orditur *Cap. 1* a febribus, utpote graviſſimo, difficillimo, & frequentiſſimo, morbo, & *Cap. 2* febres, aliis morbis ſuccedentes; *Cap. 3* febres, ideam mutantes; *Cap. 4* febres, in alios ſeſe mutantes morbos; *Cap. 5* morbos, anginæ ſupervenientes; *Cap. 6* morbos, a pleuritide genitos; *Cap. 7* morbos, ab hepatis morbis oriundos; *Cap. 8* morbos, ex ictero derivatos; *Cap. 9* morbos, ex doloribus inteſtinorum concitatos; *Cap. 10* morbos, ex dyſenteria fluentes; *Cap. 11* morbos, ex lienis morbo pendentes; *Cap. 12* morbos, qui hypochondriacis incumbunt; *Cap. 13* morbos, ab hyſterica paſſione conflatos; *Cap. 14* morbos, qui ex variolis gignuntur; *Cap. 15* arthritidem ſuccedentem & migrantem; *Cap. 16* ſcorbutum ſuccedentem & migrantem, perſequitur. *Tertio* denique *Libro* eas morborum ſucceſſiones explicat, quæ propterea evenire ſolent, quod non ſolum quælibet partes corporis ſolidæ cum aliis partibus conſentiunt, vicinitatis conſenſus & officii ratione, verum etiam fluidæ maximo inter ſe nexu contineantur, ut facili negotio vel ex uno in alterum ferantur locum, vel unius indolis naturam in alteram, vel meliorem, vel pejorem, mutent. *Capite* igitur *1* refert, quænam inter ſe partes morbos communicent, ob eam, quam cum parte affecta habent, vicinitatem. Verum præter vicinitatem occultus quidam & reconditus inter partes adeſt conſenſus, cujus ratione, ſicuti in naturæ functionibus obeundis inter ſe communicant,

nicant, ita pariter occulto quodam modo morbos ſibi faciunt communes, quos hinc *Cap.* 2 percenſet. Denique & propter idem, quo defunguntur, officium partes quædam in ſocietatem morborum veniunt, qui *Cap.* 3 exponuntur. *Cap.* 4 de ſucceſſione morborum ex translatione humorum ex uno in alterum locum agitur. *Cap.* 6 eadem ſucceſſio vel ex humorum majori depravatione, vel eorundem in alteram naturam mutatione, ſicut *Cap.* 7 ex vitioſæ materiæ ad ſolidas partes propagatione, explicatur. Singula cujusvis *Capitis* momenta accuratius enumerare, quid aliud foret, quam totum, qua patet, opus exſcribere? Quod cum ab omni ratione, inſtitutoque noſtro, prorſus abhorreat, ſpeciminis loco ex *Lib. II Cap.* 6, quod de morbis a pleuritide oriundis agit, nobisque, ſi quod aliud, non male elaboratum videtur, potiora excerpemus. Pleuritis non raro in peripnevmoniam mutatur, malo utplurimum omine. Dignoſcitur hæc maligna mutatio, quando dolor pleuriticus diminuitur, rubores ingentes in genis excitantur, & oculi velut igniuntur, pulſusque ex duro mollis fit. Tum nimia ſanguinis emiſſione vires enervare non licet, cum materia jam amplius diſſolvi non poſſit, ſed in ſuppurationem tranſeat. Tranſit in empyema pleuritis, cum intra 14 dies non expurgatur. Hoc utplurimum fit, ſi initio pleuritidis variæ fuerint exſpuitiones. Hæc mali translatio innoteſcit ex doloris acerbitate, quæ in gravitatem vertitur, ex febris mutatione, quæ facile nocturno tempore recrudeſcit, ex dyſpnœa, ex ptyaliſmo, qui ante ruptionem accedunt, ex ſputo mutato ex ſalſo in dulce, ex rigore, qui crebro citatur, ex ſyncope, ex cardialgia, & ex ſudore cum facie rubicunda, quæ utplurimum etiam tanti morbi ſucceſſionem comitatur. Inter ſpecifica hujus morbi remedia referuntur Decoct. Fl. Papav. rhead. & Hederæ terreſtr. Syrup. de Eryſimo Lob. Pilul. Morton. & Balſ. Sulphur terebinthinatus. Mutatur quoque pleuritis in vomicam, ſed rarius, & tunc ceſſat ſitis, tuſſis minuitur, pulſus fit inæqualis, ægrotus velut tremore quodam concutitur, & exſpuit cruda, nullo juvante medicamento. In cauſum convertitur, quando ex *Hieronymi*

 Mercu-

Digitized by Google

Mercurialis ſententia, materia bilioſa, quæ jam cœperat colligi in lateribus, retrocedit in venas, cordi proximas, atque ibi computreſcit. In febrem acutam continuam mutatur, ubi, quamvis inflammatio ſemper febrem habeat comitem, aliquando inflammatione etiam ſublata ex illa materia, ſtabulante intra thoracis cavum, atque per ſanguifera vaſa delata, velut nova febris, ſynochi, nunc benignæ, nunc malignæ, morem ſecuta, excitatur. Optimam tunc opem emulſiones, medicamenta paregorica, veſicatoria, & blanda diaphoretica, ferunt. Pleuritis porro in phrenitidem degenerat, nullo primarii morbi veſtigio relicto, tota nempe per metaſtaſin morboſa antecedentis morbi ad cerebrum delata materia, alteraque in meningibus inflammatione excitata, quæ utplurimum funeſta eſt. Internoſcitur hæc morbi mutatio ex pulſu celeriori & frequentiori facto, ex reſpiratione rara & gravi, & ex urinis claris tenuibus. Succedere etiam pleuritidi ſolet lethargus, aliique ſoporoſi affectus, ex inſueta pulſus raritate aperte cognoſcendi, idque accidit vel vigente adhuc morbo primario, ex materia quadam, in thorace & thoracis membranis ſubſiſtente, ad caput translata, quod funeſtum plerumque eſt; aliquando autem in fine morbi primarii, veluti per criſin quandam jam ad conſummationem redacti, idque non adeo exitiali cum eventu, neque cum tanta medicationis difficultate. In paralyſes quoque abit pleuritis, item in tumores, vel ſub auribus, vel ſub pedibus, qui boni jam ab *Hippocrate* judicantur, modo non retrocedant. Succedit pleuritidi diarrhœa etiam, quæ diſtinguenda eſt, an critica ſit, vel ſymptomatica. Critica, quæ fere ſemper in bilioſa pleuritide evenit, bona eſt; ſymptomatica autem mala utplurimum eſt, cum ab ipſa ſupernæ partes exſiccentur, & ſputi purgatio amplius prodire non poſſit. Tandem & pleuritidem pleuritis, & peripnevmoniam peripnevmonia, ſubſequitur, quando ex una pleuræ parte ad alteram, & ex uno pulmonis lobo ad alterum, transfertur materia morboſa. Et pejor ſolet eſſe pleuritis, quæ ex latere ad dorſum fertur, quam quæ ex dorſo ad latus, quia pleura in parte poſteriori ad dorſum ſpectante eſt durior, quam in anteriori, ſicut pariter pejor eſt pleuritis,

Digitized by Google

pleuritis, quæ ex latere ſiniſtro fertur ad dextrum, quam quæ ex dextro ad ſiniſtrum, quoniam pars dextra ob majorem exercitationem denſior redditur.

THEOCRITUS, SCRIPTURAM SACRAM ILLUſtrans, ſive ſententiæ ac phraſes, e Poetis Græcis, & inprimis Bucolicis, Theocrito, Moſcho, & Bione, ad illuſtranda quamplurima ſacri Codicis oracula erutæ, ſtudioque collectæ, a M. CHRISTIANO PORSCHBERGERO, Neoſtad. Miſn. Paſt. Schœnerſtad. De depoſito Paulino ex 2 Tim. I, 12, præfatus eſt D. GOTTLIEB GAUDLIZ.

Dresdæ & Lipſiæ, apud Fridericum Hekel, 1744, 8. Plag. 14.

Sacra profanis jungere, tum hiſtoriam divini cœtus, tum ſacri Codicis interpretationem, mirifice juvat. Agnoverunt id plurimi literatiſſimi homines, proque virili hanc ipſam utilitatem promovere laborarunt. Horum numerum nunc auget eruditus hujus libri Autor; cujus inſtitutum merito commendavit S. Ven. *Gaudlizius*, ex cujus præmatura morte plurimum res ſacra & literaria detrimenti cepit. Digna eſt inprimis illa Præfatio, quam paulo accuratius conſideremus. Illuſtrat eadem oraculum divinum *2 Tim. I, 12.* Non omnes hic legunt παραθήκην, ſed & probati Autores παρακαταθήκην agnoſcunt. Prius dialecto communi, poſterius ἀττικῶς, dicitur. Παρακατατίθεσθαι eſt dare quidpiam fiducia contracta. Vocabulum ergo proprie ad forenſe dicendi genus pertinet, unde παρακαταθήκη eſt *depoſitum*, ſeu, ut *Ambroſius* appellat, *commendatum*. Prius vocabulum in uſus ſuos transtuliſſe poſt Chriſtum natum Græcos, docet interpolata S. *Ignatii* ad *Polycarpum* epiſtola apud *Cotelerium* in *Patr. Apoſt. Tom. II f. 92*: Τὰ δεπόσιτα ὑμῶν τὰ ἔργα ὑμῶν. Unde, in *Gloſſario Baſilicorum* δεπόσιτον per παρακαταθήκην exponi, notat *Uſſerius*. Aliam vero hanc παρακαταθήκην ab ea, cujus *Paulus 1 Tim. VI, 20, 2 Tim. I, 14*, meminit, eſſe, plures ſunt, qui exiſtimant, ibi eſſe ſanam do-

 ctrinam

ctrinam a *Paulo Timotheo* commendatam, ſed 2 *Tim. I*, 12, animum, quem corpore hoc emigrantem *Deo* committimus aſſervandum, arbitrati. At doctum Præfationis hujus Autorem in aſſenſum illa neutiquam trahunt; quin ſenſum priorem potius & huic loco afferat. Probat id ex toto contextu. Nam, licet ipſe *Paulus*, externarum gentium præco & magiſter conſtitutus, id, quod perpeſſu maxime aſperum eſſet, experiretur, eo tamen pudore ſe nequaquam frangi teſtabatur, ſciens, cui crediderit, perſuaſumque habens, eum poſſe depoſitum ſuum cuſtodire ad eum, qui in omnium exſpectatione eſt, diem. Ideo retinendum eſſe ſanorum dictorum, quæ ex *Paulo* audierat *Timotheus*, exemplum, ſervandumque præclarum illud depoſitum, per ſpiritum, in nobis habitantem, ſanctum. *Abr. Scultetus*, huic interpretationi contrarium eſſe, putat, adjectum μου: at ita & alibi ſcribit divinus ille legatus, e. g. *Rom. II*, 16. Ac ſane modo eodem antiquiſſimi Chriſtianorum doctores, quos vulgo Patres appellant, non raro loquuntur. Nec deeſt hujus nominis fundamentum, ſi vel, Judæos ſcripta ſacra in arca fœderis poſuiſſe, conſideremus. Sique, cadere ita de certitudine ſalutis argumentum, clamitent nonnulli, ſapienter reſpondet B. *Gaudlizius*, non illam doctrinam noſtram defendendam eſſe, quæ facile deſtrui queant, rationibus, firmioribus omnino atque exceptione majoribus innixam. Et multum omnino vidit, ubi, æque labi, aſſeverat, eos, qui ficulneis argumentis veritatem defendant, ac qui data opera eam riſui exponere laborent. Jam vero Cl. *Porſchbergeri* labores nos invitant, vel breviter, dum plerumque non niſi verſus Poetarum, cum verbis ſacris quidquam commune habentes, indicantur, rarius autem explicationes adjunguntur, luſtrandi. Spectant autem illæ explicationes atque illuſtrationes partim antiquitates, partim opiniones veterum. E. g. ſtatim *pag.* 1: *Veterum opinio fuit, ut frontem pudoris, riſus lienem, ſic & iræ ſedem eſſe nares. Perſius:* Diſce ſed ira cadat naſo rugoſaque ſanna. *Et ante illum dixerat Plautus:* Fames & mora bilem in naſum conciunt. *Præbuit occaſionem huic ſententiæ inſimul & dicendi generi, quod in omni graviore commotione, maxime autem iræ, ſpiritus concitatus*, ac

ac velut æſtuans, copioſius & vehementius ebullit, nareſque erumpendo dilatat. Cernas id maxime in brutorum generoſiſſimis, equo, tauro, leone. Quam ob rem placet τοῖς φυσιογνωμονοῦσι *nares in homine apertas & patulas ſignum eſſe iracundi,* ἀναφέρεται γὰρ, *ajunt,* εἰς ταύρους καὶ λέοντας. *Atque, hæc ne nimis rideamus, vetant priſci Ebræi, qui eidem vocabulo & narium & iræ ſignificationem tribuerunt.* Vid. *Iſaac. Caſaub. ad Theocritum.* Locum illum longiorem ideo ſimul adjunximus, ut ſtili, quem adhibet Autor, neutiquam agreſtis, ſed qui Gymnaſium Portenſe redoleat, nec miris, quibus ille poſtea ſubjectus eſt, fatis in aliam formam redactus eſt, exemplum præbeamus. Sed nec ars ipſa interpretandi omittitur. Ita e. g. *pag. 21 ſeq.* ad *Luc. XXIV, 31,* ex *Theocrito* confirmatur, quod ἄφαντος non omnino ipſum penitus evanuiſſe deſignet; *pag. 26* ad *Matth. XVI, 22,* ſuppletur ὁ Θεὸς γενέσθω, & id quidem præeunte *Henr. Bened. Starckio* in Notis ſel. ad h. l. ut reliqua taceamus. Id denique commemorari meretur, plus præſtitiſſe Cl. Autorem in nigro, quam promiſerat in rubro, neque ſolum alios pariter Poetas Græcos, verum etiam Latinos bene multos, ad illuſtrandum adhibuiſſe quam diligentiſſime.

D. LUCÆ OSIANDRI, THEOLOGI QUONDAM apud Wurtenbergenſes celeberrimi, Cynoſura ſtudiorum ſacra, ſive de ſtudiis Theologorum privatis rite & cum fructu tractandis Commentatio, una cum PHIL. MELANCHTHONIS & CASP. CRUCIGERI ſimilis fere argumenti Conſiliis, ex recenſione & cum notis perpetuis hiſtorico-literario-theologicis M. GODOF. BALT. SCHARFFII, Pr. Miniſt. Suidnic. in Sil. Accedit ineditarum hactenus aliquot Cl. virorum Epiſtolarum decas.

Gedani, apud Georg. Marc. Knochium, 1742, 4.
Alph. 1 plag. 19.

Experientia edoctus, quantum ipſi profuerit *Oſiandri* libellus, & ut ſuas pariter obſervationes, per longum temporis ſpatium

ſpatium vel collectas, vel factas, cum literatis communicaret, Commentationem hanc, notis ſuis illuſtratam, publicare voluit Ven. *Scharſius.* Cum enim, ante annos nunc quatuor & triginta, ex Academia Vitembergenſi redux, dum tertium & vigeſimum nondum annum attigerat, ſacro divinitus muneri admoveretur; vivis præceptoribus ſubductus, mortuis ſe tradere cogebatur. Eam igitur in rem omnes, qui de ſtudiis ſacris tractandis præceperunt, quotquot nanciſci poterat, ſtudioſius evolvebat, ut, quæ adhuc deerant, ſuppleret. Sed tantum non omnes ſui temporis formam atque ſeculi genium ante oculos habuerunt, & Theologum ſingulis numeris abſolutum fingere laborarunt, ad quem tamen gradum adſpirare licet pauciſſimis. Hinc optare cœpit Noſter, ut in Academiis, ſingulis propemodum annis, publicus quidam doctor lectiones προπαιδευτικὰς inſtitueret, inque illis ad temporis rationem, ingeniorumque diverſitatem, inſtitutiones ſuas accommodaret. Fecit autem Noſter pariter, quod ſuum eſſe putavit, &, quæ ſubinde in lectione quotidiana occurrebant, animadvertens, his denique librum *Oſiandri* animadverſionibus illuſtrare, & ad præſentis ſeculi uſum accommodare, ſtuduit. Compulit eum præſertim ad opuſculum iſtud Theologi, meritorum, quæ in cœtum puriorem remque literariam exſtant, plurimorum gloria inſignis, eligendum, quod hoc ipſo viam non tam inſtituendi, quam continuandi potius, ſtudia ſacra oſtendere, neque ſtudioſum ſanctioris diſciplinæ formare, ſed verbi divini miniſtrum monere, voluerit. Neceſſaria quippe ipſi hoc magis videtur talis admonitio, quo plures, utcunque peractis aliquot in Academia annis, ſacrum munus ingreſſi, literarum ſacrarum ſtudia negligunt, nec de amplificanda rei ſacræ ſcientia, qua decet, ſolicitudine cogitant. Juſtum quoque huic libello pretium ſtatuerunt, ſuisque diligenter commendarunt, magni nominis eruditi, quos inter haud ultimum locum merentur *Jo. A. Quenſtedius* in Eth. Paſt. Adp. & *Aug. Herm. Franckius* in Monit. Paſtor. Præf. Poteſt etiam libelli hujus dignitas inde cognoſci, quod, quanquam plures ejus editiones exſtent, e. g. Tubingenſis A. 1591, 8, Vitembergenſis A. 1596, 8, & M. *Jo. Prætorii* rationi formandorum ſtudiorum addita,

dita, ad rariores tamen ſit referendus, nec vel ab omnibus harum rerum magiſtris, vel ab omnibus vitæ B. *Oſiandri* ſcriptoribus, id quod partim ex ſilentio, partim ex mala allegatione, patet, oculis quidem ſubjectus. Sed quid externa hæc ad commendationem libelli commemoremus? Ipſa ejus inſpectio docere poteſt, non ad eos Autorem eſſe referendum, qui ad ſtivam damnatos eſſe putent verbi divini miniſtros, ſed velle eum potius, ut donum ſuum ἀναιωπυρῶσιν, & *Tanaquilli Fabri* judicium, qui bonam mentem acremque & attentam lectionem hujus ordinis in viris critica perſpicacitate deſideravit, confutent, optimæque notæ profanorum ſcriptorum lectionem ſibi inprimis habeant commendatam. Nihilo minus multo adhuc commendabiliorem librum iſtum fecit doctiſſimus Editor; quippe qui non ſolum ipſius præceptiones fulſit, illuſtravit, emendavit, ſed & non pauca ex Hiſtoriæ literariæ fontibus hauſit, ab Autore ipſo vix nomine ac titulo indicata. Vel unum utriusque momenti exemplum, & quidem ex ipſa Præfatione decerptum, ſufficiat. Ita e. g. ubi ordinem, privata ſtudia tractandi, laudavit *Oſiander*, *aureum hoc eſt*, addit Noſter, *B. Viri monitum, quod tamen hoc ævo plane negligitur, ubi, plurimos ſtudia ſua ſine delectu, ſine ordine, inprimis verbi divini miniſtros etiam, tractare, quotidie videas. Per omne ſcriptorum genus, nullo habito diſcrimine, nulloque adhibito judicio, prout in quemque incidunt, vagantur; deſultoria levitate, vix 2, aut 3, pagellis forte Præfationis perlectis, unum deſerunt, ad alium properantes, neutrum vero a capite ad calcem perlegunt, atque in ſuccum ſanguinemque convertunt. Tempus, quod a publicis ſacri muneris operis reliqui ipſis eſt, ſi quidem literas amare videntur, legendo commentandoque, ſine conſilio & circumſpectione fallunt, & quandoque etiam perdunt. Re vera enim nusquam eſt, qui faſtidioſa lectione ſic ubique eſt, & bonas horas non optime collocat, qui, intempeſtiva & confuſa diligentia, non ſingula accurate perpendit, & horis ſuis locoque convenienter peragenda diſtribuit*, &c. Ad alterum vero momentum prima ſtatim pertinet animadverſio,

ſio, ubi Academiæ Tubingenſis laudes hunc in modum perſequitur: *Laus hæc almæ inclutaque huic ſcholæ propria fere ac perpetua ab ipſis inſtauratæ purioris doctrinæ initiis fuit, quod munditiem doctrinæ cæleſtis curæ cordique haberet, & imbuti orthodoxa religione juvenes ex ea, tanquam ex equo Trojano, magno ſæpe numero prodirent, & caſtæ ſolidæque veritatis ſtudio poſtea gregem, ſibi commiſſum, fideliter paſcerent, atque ab omni labe illibatum præſtare conarentur. Utinam hodie laudatiſſima hæc patrum veſtigia accuratius legerent, qui piis doctisque hominibus, irenicis ſuis conſiliis, juſtam conquerendi cauſam hactenus dederunt!* Quæ poſt verba de meritis doctorum Tubingenſium diſputat Ven. *Scharſius*, & plurimos præſertim, ubi ſuſius iſta tractantur, excitat libros. Nos autem de appendice potius aliquot Diſſertationum & Epiſtolarum, cum rariorum, tum MStarum, tria verba ſubjungamus. Primum hic locum obtinet brevis diſcendæ Theologiæ ratio, autore *Philippo Melanchthone*, ex *Tomo I Oper. Witt. A. 1580 in fol.* editorum, excerpta. Alterum *Caſp. Crucigeri* admonitio ad verbi divini miniſtros, quæ quidem Præfatio eſt, quam Theologus inter *Lutheri* adjutores non poſtremus, & variarum linguarum eruditione, matheſeos ac rei medicæ peritia, candore ac fide, commendatiſſimus, *Margaritæ theologicæ Jo. Spangebergii, Vitembergæ A. 1541, 8*, editæ, præfixit. Tertium Epiſtola *Melanchthonis* ad amicum, ex *Luc. Bacmeiſteri modi concionandi ſimplicis informatione, Vitembergæ A. 1598, 8*, publicata, cum in nulla Epiſtolarum *Melanchthonis* collectione reperiri potuerit. Quartum Epiſtola *Abrah. Bucholzeri* ad D. *Freihubium*, Prof. Lipſ. jocoſeria, ex ipſo avtographo deſcripta. Quintum ejusdem Epiſtola ad nobiliſſimum *Nic. Rhedigerum de Striefa*, biennio ante obitum Autoris ſcripta, nec nihil de vitæ ipſius ac morum ratione pandens. Sextum D. *Chytræi* ad *Petrum Monavium* Epiſtola, ſimiliter ante inedita, cujus generis plurimas ſervat *Scharſius*. Septimum *Jo. Caſelii* ad *Dan. Bucretium* Epiſtola inedita, de obitu potiſſimum *Petri Monavii*. Octavum Epiſtola M. *Mylii* ad *Sim. Grunæum*. Nonum *Mich. Gebhardi*

Digitized by Google

bardi Epiſtola ad eundem. Decimum *Andr. Oſiandri* ad *Ambroſ. Moibanum* Epiſtola. Undecimum Epiſtola *Th. Bezæ* ad *Claud. Textorem*; & duodecimum demum altera ejusdem ad eundem. Ubivis ſimiliter limatiſſimæ notæ adjunguntur, deque Autoribus maxime, ut & de viris, ad quos Epiſtolæ nominatim exaratæ fuerunt, varia, eademque notatu digniſſima, miſcentur. Quid multa? Sitim excitavit doctiſſimus Editor lectoribus ſuis, reliquas pariter, quas maximo numero in ſcriniis ſuis ſervat, Epiſtolas tam accurate illuſtratas accipiendi.

LA DECOUVERTE DES LONGITUDES &c.

hoc eſt,

LONGITUDINUM INVENIENDARUM Methodus detecta, juncta inſtructione pro navigatoribus, eandem in uſum convertendi. Autore D. DE LA DREVETIERE.

Pariſiis, 1740, 8.

Plag. 3.

Celebre illud longitudinum Problema utilitate ſua juxta ac difficultate Autorem allicuit. Summa cogitatorum ejus huc redit: Semicirculum, per Polos & Nadir Pariſienſe transeuntem, *primum meridianum* vocat; ab eo ſol quovis die exiens, diem inchoat, *univerſalem* & *longitudinarium* ipſi dictum, deinde *ſecundum meridianum* per Zenith Pariſienſe duxit, qui adeo cum priore circulum complet. Jam Lunam aliquam fingit motu prorſus regulari præditam, quæ cum Sole conjungitur ſub primo ſuo meridiano, cum media nox eſt Pariſiis. Hæc ergo Luna ficta primo menſis ſui die cum Sole a primo meridiano proficiſcitur, &, cum in omnibus motibus ſuis regularis ſit, quovis die in circulo revolutionis ſuæ menſtruæ 12 gradus abſolvet, ut 30 diebus integrum percurrat, adeoque quotidie a Sole gradibus 12 verſus orientem recedet, unde ſingulis horis dimidium gradum revolutionis diurnæ retardatur, ut, cum Sol una hora 15, hæc Luna ſaltem $14\frac{1}{2}$, abſolvat, adeoque $\frac{29}{30}$ quar-

tæ partis unius gradus ſingulis minutis horariis; ita ut, cum Sol reverſus ſit ad primum meridianum, luna ſit in circuli revolutionis ſuæ gradu 348, reverſaque ad primum meridianum, diemque ſuum ſecundum longitudinarium inchoans, a Sole 49′ 36″ diſtet. Si quis igitur ſub meridiano ignoto ſit, comparare debebit diſtantiam Solis ab hac Luna ficta ſub ſuo meridiano cum ea, quæ eſſe debet inter utrumque ſidus ſub meridiano primo, & differentia inter ambas diſtantias imputatis 2′ 4″ in ſingulas horas dabit horam diei longitudinarii, qua Sol per meridianum incognitum tranſiit. Quas vero Autor motus regulas Lunæ ſuæ fictæ præſcripſit, eas a vera quoque obſervari, & hinc, quæ dixit, ope hujus perfici poſſe, credit, inductus his rationibus: quia lunam non oporteat in motu ſuo irregularem, ſed regularem, eſſe, cum revolutiones ſuæ efficiant partem ordinis univerſi, cujus harmoniam quam maxime regularem eſſe oporteat; deinde quia raptæ circa tellurem cum hujus vortice, cujus motus maxime regularis eſt, motus ſimilis eſſe debet; denique, quia, ſi a quavis alia cauſa impellatur, hæc tamen ipſa cauſa, cum pars univerſi ſit, debeat regulariter agere. Hæc ad ferendum de Autore judicium ſufficient, qui tam bene rei aſtronomicæ peritus eſt, ut longitudinem in circulis meridiano parallelis computari dicat, & quod orbita Lunæ circa terram, cum re vera circularis ſit, *Elyptica* (ita enim perpetuo ſcribit) videatur ex terra, rationem eſſe contendat telluris extra centrum ejus poſitum. Itaque in his uberius explicandis nec tempus, nec chartam, perdemus, contenti, memoriam libelli conſervaſſe, qui, ſi nihil memorabile haberet, hoc tamen præcipuo gaudet, quod in eo loco, ubi ſummorum ingeniorum ſtudia, regiis beneficiis ſuſtentata, cœli ſecreta tam feliciter terricolis pandunt, potuerit ſcriptum tot tantisque abſurdis, quæ cuivis, non dicemus Aſtronomo, ſed homini ſana ratione utenti, in oculos incurrunt, repletum, in lucem proferri.

DELLE ANTICHITA' DELLE ARMI GENTILIZIE, &c.

hoc eſt,

DE

Digitized by Google

DE ANTIQUITATIBUS ARMORUM GENTIlitiorum Liber CELSI CITTADINI, cum annotationibus JOANNIS HIERONYMI CARLI.

Luccæ, typis & ſumtibus Salvatoris & Joannis Dominici Mareſcandi, 1741, 8.

Plag. 11.

Armorum inſignibus quibusdam jam veteres ſcuta ſua di-
ſtinxiſſe, nemo ignorat. Ipſa vero reddita fuiſſe con-
ſtantiora, tritioris uſus, & magis hæreditaria, ex quo feuda
evaſerunt hæreditaria, & expeditiones cruciatæ fuere ſuſceptæ,
omnes largiuntur. Priorem ſententiam vulgus eruditorum non
ſatis habet in numerato. Optime idcirco meritus eſt de anti-
quitatibus inſignium heraldicorum *Celſus Cittadini*, qui illam
in plena luce collocavit. Idem pronuntiare libet de libri
Cittadiniani Cl. Editore, quippe qui paſſim egregias ad-
ſperſit ſententiis *Cittadini* illuſtrationes. Noſtri inſtituti eſt,
paucos hinc inde delibare floſculos, in faſciculum complica-
tos. Memorabile eſt, milites olim navigantes pro more arma Pag. 6.
in puppibus religaſſe, quemadmodum pateſcit ex *Maronis Æn.*
X, 80, & *V, 15*. Addimus locum illuſtrem *VI, 349-353*. Conf.
etiam *I, 186, 123*. Scutum notari *armorum* vocabulo ſæpius,
intelligitur ex *Æn. X, 412*, ubi hæc leguntur: *Seque in ſua col-*
ligit arma. Addidit hæc *Servius*: *Poſt ſcutum ſe clauſit*. Con- 8.
fer eundem æque ac *Donatum* ad *Æn. XII, 841*, & *X, 412*. Ea-
dem vocis poteſtas occurrit apud *Valerium IX, 6*, & *II, 2*, &c.
Et quis neſcit, apud *Livium*, *Propertium*, ac *Tacitum*, eandem
vocis poteſtatem haberi? Signum, quo ſcutum a ſcuto diſcre-
pavit non coloris tantum, ſed etiam figuræ, reſpectu, vocatur
δεῖγμα. Digma illud in gregariorum ſcutis olim deſignabat
nomen militis ac centuriæ, nec non centurionis. Nonnunquam 14.
nomen militis etiam in galea fuit ſcriptum. *Clypei* dicti viden-
tur ἀπὸ τȣ̃ γλύφειν, γλύπτειν, a *ſculpendo*; nam ipſis ima-
gines continebantur, teſte *Plinio XXXV, 3*. Quæritur vero, 20.

 an

an arma familiarum illuſtriorum gentilitia ſint ævo *Caroli M.* antiquiora. *Cittadinius*, ea fuiſſe multo vetuſtiora, contendit. *Homerus* ſane meminit *Il. XI, 36*, ſcuti *Agamemnonis*, ac
Pag. 36. *Gorgonis*, in eo depictæ. De tribus *Gorgonibus*, ſororumve triga, videndus eſt *Iſidorus XIX, 3*, æque ac *Plinius VI, 31*. *Apollodorus* in *Biblioth. III* Regi *Adraſto* tribuit ſcutum, & huic quidem aſſignat caput apri. *Alcibiadis* inſigne, ſcuto inſertum,
40. meminit *Athenæus XII, 9*. *Pauſanias Lib. IV pag. 157* deſcripſit familiarum illuſtrium arma gentilitia, commentatus de *Ari-*
42. *ſtomenis* ſcuto, intra *Trophonii* templum conſecrato. Idem *Lib. V pag. 213* prodidit, *Idomenea, Minois* nepotem, gallo uſum fuiſſe pro inſigni, deſignaturum ea ratione, ſe ad *Paſiphaen, Solis* filiam, genus referre. Serpentem fuiſſe in *Epami-*
47. *nondæ* ſcuto, idem docuit *Lib. VIII pag. 291*. Eodem inſigni uſum eſſe *Lyſandrum*, autor eſt *Plutarchus*. Aquilas aheneas in ſcutis heroum eminuiſſe, teſtes ſunt *Ariſtophanes* & *Æſchy-*
49. *lus*. Imagines familiarum in exequiis Romanæ nobilitatis fuiſſe antelatas, ni prorſus eſſet notum, e *Taciti Ann. III* intelligeretur. Non eſt, quod exiſtimes, imagines eas nunc his, nunc illis, ſignis variantibus fuiſſe diſtinctas. Nam, *Suetonio* teſte, *Caligula vetera familiarum inſignia nobiliſſimo cuique ademit, Torquato torquem, Cincinnato crinem*, - - . In *clypeo Ajacis* cælata erat mundi imago, teſte *Ovidio Metam. XIII, 110*, & *Homero* ſub finem *Iliadis XVIII*. Naves ſculptas fuiſſe *Maccabæorum*
56. inſignia, pateſcit ex *Macc. XIII*. In numis *M. Marcelli* caput elephanti viſitur, ſiquidem *Lucius Metellus*, ejus progenitor, du-
66. xit primus elephantos in Italiam, autore *Plinio VIII, 43*. Omittimus alias familiarum Romanarum imagines ac inſignia. *Turni clypeum* ſublatis cornibus *Io* aurea inſigniebat, teſte *Virgilio Æn. VII, 789*. Reſpiciunt plerumque Poetæ ad ſeculi ſui
72. morem ritumque. In columna triumphali *Aurelii* viſuntur arma militum, eorumque ſcuta, inſignibus notata. In velis quoque forium proceres & Imperatores titulum & inſignia ſua exponere ſolebant, de quibus Noſter copioſe. Olim cortinæ, ſive vela, poſſeſſionibus præfixa fuerunt. Ex velis ejusmodi ſuſpenſis,

ſis, tituloque, inde dilucente, tituli *Cardinalium* emanarunt, a templis cardinalibus deſumti. Id vero, quod Autor de liliis aureis, *Clodovæi* & *Caroli M.* inſignibus, habet, fabulis merito annumeramus. Noſtrum eſt, Editori Cl. qui notas opuſculo addidit limatiſſimas, honorem gratiasque habere, eo quod de *Cittadinii* ſcripto, ac de re omni literaria, eo ipſo egregie voluit mereri. Pag. 104.

ESAME CRITICO, INTORNO A VARIE SENTENZE d'alcuni rinomati Scrittori di coſe poetiche, e in particolare dell' Autore del Paragone della Poeſia d' Italia con quella di Francia.

id eſt,

JOSEPHI SALII, PATAVINI, SECRETArii perpetui Academiæ Recuperatorum, Examen criticum in varias opiniones nonnullorum celebrium de rebus poeticis ſcriptorum, & ſpeciatim in librum Autoris de Comparatione Poeſios tragicæ Italicæ atque Gallicæ, Tiguri A. 1732 editum.

Patavii, impenſis Joſephi Comini, 1738, 8.

Alph. 1 plag. 3.

Opus hoc eſt poſthumum, quod *Joannes Antonius Vulpius*, Profeſſor Eloquentiæ in Academia Patavina, in lucem emiſit, ac Præfatione ornavit. Legitur in ea pars elogii, quo *Salius* fuit dignus, Philoſophus quippe & Poeta Italicus optime moratus, & honeſtiſſimis natus parentibus. Legerat & perlegerat hic Poetas priſcos. Suſpiciebat *Ariſtotelis* de Poemate tragico præcepta, & *Sophoclem Euripidi* reliquisque Poetis anteferendum ducebat. Scripſerat idem Tragœdias, quibus indiderat inſcriptionem *Penelopes*, *Themiſti*, & *Salvii Ottonis*. Ignoraverat, Autorem libri illius, quem ſub examen vocat, eſſe Equitem Italicum. Vindicavit autem *Salius Homerum* adverſus Equitem illum, adverſus *Giraldum*, *Taſſonum*, ac *Muretum*, oſtendens,

dens, vel contendens, ab *Homero* rationem decori erga Deos
haud fuiſſe neglectam. *Virgilium* defendit. Exponit ratio-
nes, cur quintus ſextusque Liber *Scaligeri* de Poetica ſibi diſpli-
Pag. 85. ceat, minusque probetur. Exhibet judicium de Poemate epi-
co, idque ad *Homerum* ac *Virgilium* accommodat, laudans ju-
110. dicium *Vincentii Gravinæ* de *Homero.* Dijudicat Poema
Arioſti ac *Taſſi*, nec non Italiam liberatam a Gothis, a *Triſſi-*
141. *no* compoſitam. Regulas poeticas *Ariſtotelis* defendit a cen-
ſura Equitis. *Themiſti* Tragœdiam ab eodem defendit. Ex-
aminat hujus ſententias, quantum ad antiquas & recentes Tra-
gœdias attinet, eidemque objicit ignorationem veræ ac perfe-
ctæ Tragœdiæ, ſecundum præcepta Græcorum concinnatæ.
192. Ediſſerit partes quatuor Tragœdiæ genuinæ. Fabulæ requiſita
exponit. Quid ſit *Ariſtotelis* fabula duplex, & Tragœdia *Odyſ-*
222. *ſea*, diſquirit. Diſſerit de Tragœdiis exitus & læti, & triſtis.
Exponit requiſita Tragœdiæ hæc tria, conſuetudinem, locu-
tionem, & ſententiam. Quantum liceat philoſophari in com-
ponendis Tragœdiis, monſtrat. Græcorum præcepta, de Co-
mœdiis Tragœdiisque condendis ſancita, ipſi ſunt inſtar omnium.
Negat, Græcos erraſſe in characterum dignitate. De choro,
in Comœdias inducto, doctam tractationem exhibet, eumque
exiſtimat eſſe & neceſſarium, & utilem. Tuetur veterum præ-
cepta tragica & dramata, licet Eques eis anteponat recentiora.
Supereſt nihil, niſi ut novus ſurgat Criticus, qui vetera lau-
det, quantum ea poſſunt laudari, & recentiora Poemata atque
præcepta cum eis ita in comparationem adducat, ſuumque tri-
buat cuique. Eſt enim, ubi bonus dormitat *Homerus.* Si
certæ poſſint ſuppeditari de re poetica regulæ; tum facillimum
factu erit, ad eas, tanquam ad lapidem Lydium, examinare præ-
cepta & poemata comica æque ac tragica tum veterum, tum
recentiorum. Si vero de hiſce regulis conſtituendis lis reſta-
bit perpetua, vel eæ ſint prorſus nullæ; tum redibit ſemper
labor actus in orbem, & controverſiæ ſerra reciprocabitur, dum
ſidera erunt, & guttæ pluviarum in flumina, flumina vero
in Oceanum, decurrent.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Auguſti Anno MDCCXLV.

ANTIQUITATES ITALICÆ MEDII ÆVI, SIVE Diſſertationes de moribus, ritibus, religione, regimine, magiſtratibus, legibus, ſtudiis literarum, artibus, lingua, militia, nummis, principibus, libertate, ſervitute, fœderibus, aliisque, faciem & mores Italici populi referentibus, poſt declinationem Rom. Imp. ad annum uſque MD. Omnia illuſtrantur & confirmantur ingenti copia Diplomatum & Chartarum veterum, nunc primum ex archivis Italiæ depromtarum, additis etiam Nummis, Chronicis, aliisque monumentis, nunquam antea editis, Autore LUDOVICO ANTONIO MURATORIO, Sereniſſimi Ducis Mutinæ Bibliothecæ præfecto, Palatinis Mediol. Sociis editionem curantibus.

Tomus V.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ in regia curia, 1741, fol.

Alph. 7 plag. 4.

Novum hoc Antiquitatum mediæ ætatis Italicarum *Volumen* Hiſtoriam eccleſiaſticam illius temporis potiſſimum illuſtrat, & eximiam prodit Celeberrimi Autoris in iſto ſcientiarum genere ſedulitatem. Quare nec opus eſt laude noſtra, cum ipſa Operis inſpectio ad adornandum *Muratorii* encomium ſufficiat. Conabimur ergo ſumma totius libri capita delineare, Lectori judicium relicturi de immortali-

Digitized by Google

bus tanti Viri meritis, & æquo in alia ſentientes animo, feren-
Diſſ. dum. *Diſſertatio LVIII*, quæ hujus eſt *Voluminis prima*, *de*
LVIII. *Chriſtianorum erga Sanctos veneratione poſt declinationem impe-*
rii Romani agit. Cultus ſanctorum hominum religioſus, quem
ſpes beneficiorum, ipſorum precibus obtinendorum, cum laudis
Pag. 3 ſeq. mundanæ, imo & lucri, cupiditate, plurimum commendavit,
ad Seculum a C. N. IV natales refert. Jam tum enim ad S.
Felicis Nolani & S. *Hippolyti* ſepulchra magna confluxit Chri-
ſtianorum multitudo. Perrexit in iſta pietate rudior ætas, ope-
ramque navarunt cum Principes, tum Epiſcopi, ut terris ſuis
ſancta ejusmodi pignora inferrent. Ita *Liutprandus* oſſa S. *Au-*
guſtini A. 722 Ticini, *Aiſtulphus* corpus S. *Sylveſtri* A. 753
in Cœnobio Nonantulano, *Ludovicus II* Imp. reliquias S. *Cle-*
mentis, e Taurica Cherſoneſo accitas, A. 862 apud monachos
Caſaurienſes, *Everardus*, Dux Fori Julii, corpus *Calliſti* Papæ
Ciſonii, condiderunt. Seculo X ſepulchrum S. *Geminiani*, Epi-
6. ſcopi Mutinenſis, claruit. Inde certatim templa Sanctorum no-
minibus inſcripta, & integri Epiſcopatus patrocinio eorundem
commendati ſunt; dies inſuper, quibus martyrii coronam me-
ruerant, celebrati, ceu vel MSta Reip. Mutinenſis Statuta de
7. A. 1327 teſtantur. Si qua urbs forte theſauris ejus generis de-
ſtitueretur, ægerrime ferebat inopiam, nec raro eam monachali
fraude ac nundinatione ſolabatur. A. 653 legimus monachos
Floriacenſes oſſa S. *Benedicti* & S. *Scholaſticæ* e monte Caſſino
ſurripuiſſe, quo exemplo *Aiſtulphus*, Langobardorum Rex, *Sico*
atque *Sichardus*, Beneventani Duces, immo *Henricus I* & *Fri-*
dericus I Auguſti, inſtigantibus præterea forſitan Epiſcopis, ad
9. idem faciendum ſunt excitati. Hinc remedia violentiæ quæſi-
11 ſeq. ta, & poſſeſſores reliquiarum mentita ſæpius corpora Sancto-
rum ſuppoſuerunt, quæ anilis plebeculæ ſuperſtitio pro genui-
15. nis habuit, & credulitati pertinaciam adjecit. Pari impetu ad
credenda, quæ narrabantur vulgo, miracula ferebantur non
16. tantum vulgus, ſed ſapientiores etiam, inprimis Hiſpani, in-
ter quos hanc ſibi telam *Higuera*, *Tamagus*, *Ramireſius*, ſum-
ſerunt pertexendam. Profuit ſuperſtitioni literarum neglectus
amor, quo reſuſcitato, variæ fraudes detectæ ſunt. Ravennam

A. 1660

Digitized by Google

A. 1660 *Papebrochius* docuit, ethnicæ mulieris eſſe, qui poſitus Martyri ferebatur lapis. *Catervio* & *Severinæ* Sanctorum decus detraxit apud Tolentinates *Mabillonius*. Quodſi *Dionyſii Bonfanti* librum, *Triumfo de los Santos del Reyno de Cerdenna* inſcriptum, & Calari A. 1635 editum, aliquis ſub examen vocaret, multi ſane Divi, quos ex literis lapidum *B. M.* confinxit, de gradu ſuo dejici optimo jure poſſent. Nam nec iſtæ literæ, nec palmæ ſignum, cujus ſumma eſt penes *Boſium*, *Severanum*, *Aringhium*, & *Boldettum*, autoritas, martyrium evincunt; imo egregiam habet ſpeciem veritatis, palmam vel propter virtutes ſingulares, vel propter ſpem futuræ reſurrectionis ac vitæ æternæ, in monumentis fidelium quorumcunque poſitam, non Martyribus ſolis reſervatam. Falſa opinio, poſtquam jam olim eſſet a *Scacchio*, *Papebrochio*, & *Torrigio*, deriſa, ex decreto S. Congregationis Romanæ de A. 1668 *Boldetto* viſa eſt novum robur ac firmitatem adipiſci, *de Cœmeteriis SS. Mart. & Chriſt. Lib. I Cap. 44-55*. Quapropter in eo totus nunc eſt *Muratorius*, ut ex Inſcriptionibus, a *Fabretto* collectis *Cap. 8 pag. 555*, oſtendat, aridas eſſe ac inanes *Boldetti* concluſiunculas, & omnes ſimul cavere jubeat, ne pios quosvis Sanctorum ſocietati adſcribant. Pertinet hoc quoque ad *ſuperſtitionum in obſcuris ſeculis Italiæ ſemina*, quæ *Diſſertatione LIX* ſtudioſius paulo eruuntur. Eo *Muratorius*, poſt curationes morborum per media, a Deo minus probata, judicia Dei, & pugnas ſingulares, uſum arborum ſanctarum, (vulgo *ſanctivas* vocant,) ſub Regibus Langobardicis, retulit, quas, ne ſuperſtitionem alerent amplius, *Liutprandus Lib. VI l. 30*, ſuffragantibus Synodorum Antiſiodorenſis ac Nannetenſis patribus, ſuccidi juſſit. Communis de tempeſtariis fabula, quorum incantationibus grandines & tonitrua excitari credebat vulgus, conſimiles ſpirat ineptias, quas *Muratorius* luget circa A. 1422 adventu Cingarorum in Italiam revocatas. Vid. *Synodus Pariſ. de A. 829, Lib. III Cap. 2 Agobardus de grandine*. Nec multum abeſt ſuperſtitioſa temporum atque dierum obſervatio, in quam, præter primos eccleſiæ doctores & Conciliorum patres, *Nicolaus I reſponſo ad conſultationem Bulgarorum Art. 34 ſeq.* invehitur.

Margin: Pag. 17. — 33. — 53. — 34. — 54. — Diſſ. LIX. Pag. 65. ſeq. — 68. — 70.

vehitur. Antiquitatem traditionis, qua quisque binos dies Ægyptiacos, id eſt, infauſtos, habere credebatur, *Junii Dionyſii Filocali Calendarium*, a P. *Janningo in Actis S. S. Jun. T. VII*
Diſſ. LX. publicatum, prodit ad *A. C. 354.* *Diſſertatio LX* quæſtionem explorat, *quænam ſeculis rudibus hæreſes Italiam divexarint.*
Pag. 81. *Arii* ſecta Gothis ſub *Theoderico* placuit, & multos eſt aſſeclas nacta, donec *Aginulphus* ab ea ſuaſu *Gregorii M.* Pontificis ab-
82. ſtraheretur. *Manetis* error poſt A. C. 1000 irrepſit, In-
84 ſeq. ſubribus & Mediolani civibus præcipue probatus. Illius fautores *Patarini*, id eſt, cleri & nuptiarum hoſtes, dicti ſunt, quorum molendina in charta Mutinenſi de A. 1192 deſtrui jubentur. Sunt & aliæ non paucæ Manichæorum appellationes, ab ur-
89. bibus non raro petitæ, in quibus ipſimet *Catharorum* nomen
83. adamabant. Hiſtoriam ſectæ *Photius* in libro inedito Bibliothecæ Regiæ Scorialenſis *de recens exorta hæreſi Manichæorum*, & in *Eclogis diſputationum*, *quas cum Nicephoro*, *a Manichæorum hæreſi recens converſo*, *inſtituit*, *Fabricio Bibl. Gr. T. IX*
91. ignoratis, perſecutus eſt. Late circumcirca radices egit, & novos errones genuit, *Joſephinos*, *Gerardinos*, *Pauperes de Lug-*
92. *duno*, *Fraticellos*, & ſectatores *Guilielminæ*, quæ, ex Bohemia veniens Mediolanum, dementiſſimas φαντασίας vendidit, ſeque Spiritum S. fœminini ſexus eſſe, a *Conſtantia*, Bohemiæ Regina, editum, & a *Raphaele* archangelo ante incarnationem nuntiatum, Judæos ſe, Saracenos, & Pſeudochriſtianos, poſtquam Chriſtus fideles ſolos redemiſſet, ſalvaturam, morituram ergo, ſed ante reſuſcitationem totius generis humani reſurrecturam, & abituram in cœlos, finxit, præterea vicariam generalem in terris *Mayfredam*, Ordinis humiliatorum ſanctimonialem, conſtituit, nova IV Evangelia conſcripſit, & indulgentias ad ſepulchrum in
89. monaſterio Claræ vallenſi ſpopondit. In tanta religionis corruptione Seculo XIII Ferrarienſis Epiſcopus *Ottonis IV* opem contra Manichæos imploravit; Imperator etiam ſub pœna proſcriptionis ipſos mentem mutare A. 1210 juſſit, cujus minas
93. A. 1220 *Fridericus II* repetiit. A. 1300, cum *Guilielminæ* ſepulchrum detegeretur, oſſa ſeductricis combuſta ſunt, & anteſignanus ſectæ, *Andreas Saramita*, una cum *Mayfreda* ſanctimoniali,

moniali, flammis datus. Sed nec tum turbis eccleſia fuit liberata. Ferrariæ enim *Armannus Pungilupes* ſomnia veterum Gnoſticorum ſuſcitavit, ſeque Bagnolenſi hæreſi ſocians, effecit, ut poſt obitum A. 1269 a plebe Sanctus propter conficta quædam miracula celebraretur. Inſtituta igitur inquiſitio, quæ in Pag. 96.
plures protracta annos, & A. 1300 a *Bonifacio VIII* Romam arceſſita, hunc finem exitumque ſortita eſt, ut A. 1301, 22 Martii, damnaretur hæreticus perſonatus, tumulusque dejiceretur. 116 ſeq.
Acta inquiſitionis, *Capitibus* conſtantia *XVI*, a *Peregrino Priſciano* olim collecta, & a *Muratorio* nunc primum publicata ſunt. 118 ſeq. 139.
Armannum vulgo vagæ libidinis inſimulant, cujus criminis cum nulla in univerſo actorum volumine fiat mentio, vulgari ſententiæ fidem jure negavit *Muratorius*. Qui circa idem tempus caput extulere, *Gerardus Secarellus*, Parmenſis, atque *Dulcinus*, A. 1307 Vercellenſem infeſtarunt agrum, verum eccleſiæ cura repente obmutuerunt. *Diſſertatio LXI* agit *de Cardinalium inſtitutione*. Quinam dicti ſint primum e Clericorum numero Cardinales, non una eſt hominum eruditorum ſententia. Alii ab arcto cum eccleſia nexu, alii a dignitatis prærogativa, tractum arbitrantur nomen. *Muratorius*, utramque temperans opinionem, Cardinalium nomen, ſcribit, ad perpetuos eccleſiarum baptiſmalium atque diaconiarum rectores pertinuiſſe, quia illi in eccleſia incardinarentur quaſi, & ſic præ eccleſiarum commendatarum præfectis ſingularem nanciſcerentur autoritatem; quo ſenſu notat & *principem Cardinalem* a *Caſſiodoro Var. Lib. VII Ep. 31* commemorari. Presbyterorum & Diaconorum Cardinalium differentiam natam conjicit, cum ex Clericis alii Eccleſiæ baptiſmali, alii Diaconiæ, præficerentur. Solam dignitatis notam cardinalitio titulo contineri poſſe negat, quod in infimi quoque ſubſellii civitatibus Cardinales Epiſcopos commemorent Epiſtolæ *Gregorii M.*, & ruralem parochum Diaconi Cardinalis titulo cohoneſtet *Zachariæ* Pontificis ſcripta A. 747 ad *Pipinum* Epiſtola VII. Add. *Jo. Diaconus* in *Vita Gregorii M. III, 11.* Non ſubſtitit uſus tituli intra Romanam diœceſin, ſed, ineunte Sec. XI, in præſtantiores Italiæ univerſæ urbes dimanavit, teſtantibus id chartis apud *Puricellium Monum. Baſilicæ Ambroſ.*

141-148. 149. Diſſ. LXI. Pag. 155. 156. 157. 158 ſeq.

broſ. ad A. 1032, 1034, 1105, 1123, & *Rubeum Hiſt. Rav. Lib. V pag. 232,* qui, eundem morem ad A. 1568 duraſſe, *Lib. X pag. 745* teſtimoniis validiſſimis evicit. Addit *Muratorius*, in
Pag. 164. regionibus quoque transalpinis Cardinalium nomen aliquibus Clericis tributum, quos tamen exiſtimat nunquam Canonicos tantum fuiſſe, ſed Parochos inſuper, aut Capellæ alicui, ſeu Dia-
165. coniæ, præfectos; atque hinc forte in ſubſcriptionibus Diplomatum Canonici a Cardinalibus diſtingui cœperunt. Presbyteri Cardinales ad reſidentiam erant obſtricti, ceu Parochi. Hinc Synodus Romana, ſub *Leone IV* habita, *Anaſtaſium* A. 853 depoſuit, quod contra Canones parochiam ſuam per quinquennium
166 ſeq. deſeruiſſet. Iidem titulum ſuum in chartis ſolent adſcribere, non æque Diaconi; quare, ſi quando in Bullis ejusmodi quidpiam occurrat, diligentius erit inquirendum, num in avtographis ita legatur, an incuria forte, vel audacia, librariorum irrepſe-
Diſſ.LXII. rit. A Cardinalibus ad *Canonicos Diſſertatione LXII* progredi-
Pag. 185. tur *Muratorius*, quorum originem cum deprehenderet communi virorum eruditorum ſuffragio a Francis & Sec. VIII repeti, demonſtrandum in ſe recepit, jam Seculo IV *Euſebium*, Vercellenſem Epiſcopum, inſtituti jeciſſe fundamenta. Narrat enim S. *Maximus*, cujus *de* S. *Euſebio* ſermones Noſter *Tom. IV Anecdot. Latinor.* inſeruit, Præſulem Vercellarum eccleſiæ ſuæ Clericos communi menſa ac domo excepiſſe, regulaque præſcripta ad
187. vitæ auſterioris diſciplinam conformaſſe. *Gregorius Turonenſis* in eccleſiis Bituricenſi ac Turonenſi menſam Canonicorum inter conſuetudines Sec. VI memorat. Tabulæ *Berticbrammi*, Epiſcopi Cenomanenſis, de A. 615, *Agericum*, ferunt, Turonenſem Epiſcopum, Canonicis ſuis quidquam vendidiſſe. Atque hinc clarum evadere cenſet *Muratorius*, ex *Euſebio Auguſtinum*, ex
188. *Agerico Chrododangum*, Metenſem, profeciſſe. Indulgentia *Ludovici Pii*, & ſtudium *Amalarii*, Diaconi, per omnem Galliam ex-
190 ſeq. citavit collegia Canonicorum, quorum neceſſitatibus ipſi Sec.
198. IX ſubvenerant Epiſcopi. Italiæ idem inſtitutum placuit. Florentiæ jam A. 724 collegium Canonicorum S. *Joannis* Baptiſtæ floruiſſe, confirmatio *Ludovici II*, in Codice MSto Bibliothecæ
201 ſeq. *Strozzianæ* ſuperſtes, teſtatur. Quam ab exordio eccleſiæ cathedrales

thedrales habebant prærogativam, paulo poſt præſtantiores
quæque aliarum urbium eccleſiæ imitatæ ſunt, imo etiam ru-
rales, ſi fides Diplomati *Adelardi*, Regienſis Epiſcopi, de A. 944, Pag. 204.
& privilegiis, quæ a *Benedicto VII* A. 976 Canuſium, & a 207.
Cæleſtino III A. 1195 Ganacetum, acceperunt. Hæc origo ec-
cleſiarum collegiatarum. Sec. XI corrupti ſunt mores Canoni- 216.
corum, quorum antiquam reſtituere formam *Nicolaus II*,
Alexander III, *Gregorius VII*, & pii cujuscunque diœceſeos an-
tiſtites, ſunt anniſi. Sed fruſtra, poſtquam, ruptis clauſtris, in
libertatem ſeſe vindicaſſent Canonici; quod non ubivis eodem
tempore factum. Miſſa veteri *κοινωνίας* introductus *Præben-* 229.
darum uſus, quo vocabulo deſignatur redituum portio, quam 232.
Canonici, ſingulatim habitantes, ad victum atque veſtitum ca-
piunt. Rei veſtigia, forte & ipſum nomen, Seculum X haud igno-
ravit, teſte *Ratherio Veronenſi in Opuſculo de Abbatiola*. *Regula-* 256.
res Canonicos, *Muratorius* negat, ab *Auguſtino* inſtitutos, ſed in
ſumma ceterorum corruptela, probat, a *Romualdo*, *Jo. Gualber-*
to, *Bernardo Claravallenſi*, & aliis coævis, ad normam, quam
olim *Auguſtinus* tenuerat, formatos. *Secularium* ac *Monacho-* 257.
rum cum *regularibus* altercationes ex defenſione duumviro-
rum celebrium, Sec. XII exarata, & a *P. Pezio* edita, curioſus Le-
ctor haurire poteſt. *Diſſertationis LXIII* argumentum eſt *de* Diſſ.
Advocatis eccleſiarum & Vicedominis. Defenſorum ſcholaſti- LXIII.
corum, quos Epiſcopi ab Imperatoribus petebant, in Concilio Pag. 275.
altero Milevitano occurrit memoria. Hi Advocati poſtea dicti
ſunt, &, quod forenſium tricarum ignari penitus eſſent Cleri-
ci, & calumniæ juramento ſingularique certamine prohiberen-
tur, in ſecularibus eccleſiarum negotiis adhibiti. Vid. *Leg. I*
Langobard. Henrici II in *Script. rerum Ital. Tom. I P. II pag.*
178. Quod enim multi ſtatuunt, a judicibus ſeculi Clericos 276.
abſtinuiſſe, ad prima pertinet rei Chriſtianæ tempora; quando-
quidem media ætate Epiſcopi, Abbates, & Abbatiſſæ, frequentes
in forum civile confluebant. Cum autem mente manuque de-
fendere eccleſias deberent Advocati, plures ideo deligebantur,
quemadmodum A. 865 in eccleſia Mediolanenſi duo, *Boni-*
prandus & *Aribertus*, apud *Petrum*, Aretinum Præſulem, A. 933

tres

Digitized by Google

Pag. 278 ſeq. tres eo functi officio perhibentur. Spectata & perſonarum merita; quare regium magiſtratum voluit *Carolus M.* adhiberi, qui, quod plurima eſſent Advocatorum privilegia, electionem antiſtitis confirmaret. Aliquando Principes ſibi jus eligendi vindicarunt. Sic monaſterio Ticinenſi A. 841 *Lotharius I,* monaſterio S. *Michaelis* in Viliana A. 857 *Ludovicus,* eccleſiæ Aretinæ A. 898 *Landbertus,* monaſterio Aretino A. 1022 *Henricus II,* monaſterio Veronenſi A. 1050 *Henricus*
291. *III,* dederunt Advocatos. Quodſi Advocatia, quæ ob imagi-
286. narium ingens coram Deo meritum, immunitatem ab expedi-
290. tionibus bellicis, & beneficia feudalia, multis arridebant, armatam manum poſtulabat, tum ſignum deferebat Advocatus, unde *Signiferorum* & *Confanoneriorum* nomen. Aucta poteſtate, Advocati ſenſim ſenſimque Epiſcoporum ſe ſubtraxerunt imperio,
293. unde Principum implorari auxilium cœpit, quo factum, ut
296 ſeq. præter ſacramentum eccleſiæ præſtandum Principibus quoque fidem jurarent Advocati. Sane Advocatus monaſterii S. *Hilarii* Olivolenſis A. 1064 *Dominico Contareno,* Venetiarum Duci, jure ſe jurando obſtrinxit. Alicubi hæreditarium jus introductum, per Italiam præſertim, ubi clara familiarum *Tempeſtæ,*
310. *Azzonum, Balugolenſis,* ac *Celleſiæ,* ſtudia. *Vicedomini,* quo munere *Muratorius* Piſtorii functos Buonvaſallos ſuſpicatur, bona eccleſiarum ſecularia procurabant, vaſallis Epiſcoporum reddebant jura, ac, Præſule fatis functo, domum ipſius eccleſiæque reditus cuſtodiebant.
311. Primum e Clericorum ordine lege-
Diſſ. LXIV. bantur, ſed ſenſim in eam meſſem laici venerunt. *Diſſertatio LXIV varium ſtatum Diœceſeon epiſcopalium* examinat. Sub initium de terminatione earundem diſputat *Muratorius,* antiquam
Pag. 326. explodens de Mutinenſis & Bononienſis Epiſcopi in juvenes currentes compromiſſo fabulam, poſthumo *Sigonii de Epiſcopis Bononienſibus* Commentario imperiti forſitan hominis manu aſ-
327. ſutam, quam vel imperatorius *Ratchiſii* titulus in charta de A.
328. 747, ad quam Bononienſes provocant, falſitatis convincit, etſi negari nequeat, jam Sec. XI veſtigia inſulſæ narrationis inveni-
329 ſeq. ri. Mutationibus provinciarum ſacrarum bella & ſchismata anſam dederunt, nec minor culpa privilegiis exemtionum debet

bet tribui. Illis enim monaſteriis non ſolum peculiares datæ
ſunt diœceſes, ut Caſinenſi, Pompoſiano, Carenſi, Farfenſi, Pag. 338
Nonantulano, Vulturnenſi, Bobienſi, ſed etiam eccleſiæ baptiſ- ſeq.
males. Caute tamen in Diplomatibus Sec. XI antiquioribus di- 335 ſeq.
ſpiciendum eſt, ne fictis temere fides adhibeatur. *Diſſertatio* Diſſ.LXV.
LXV de Monaſteriorum erectione, & Monachorum inſtitutione, in-
ſcripta eſt. Aſcetas Sec. IV, nullus dubitat *Muratorius*, Mona- Pag. 363.
chatus jeciſſe fundamenta, eumque ex Oriente in occidentales
plagas transtuliſſe. Mediolani primum monaſterium fuit exſtru- 364.
ctum, cujus memoria jam ſub *Ambroſio* celebratur, nec adeo eſt
ab *Auguſtini* demum temporibus repetenda. Sub *Martino* idem
inſtitutum obſervat *Sulpicius Severus* in *ejus Vita Cap. 4. Atha-* 365.
naſium, fruſtra refert *Baronius*, A. 340 Romæ monachalem di-
ſciplinam intuliſſe, ipſumque habet *Hieronymum*, cujus teſti-
moniis narrationem ſtabilivit, contradictorem. Seculo V ubi-
que ferme per Italiam univerſam excitata Cœnobia. Seculo VI
celebritatem ea cura adeptus eſt *Caſſiodorius* Senator. Ea-
dem tempeſtate regulam *Benedicti*, vix introductam, plurima
adſciverunt monaſteria, cui ſumma commendatio a peſte Sa-
rabaitarum deleta acceſſit. Sed non minor pietatis & litera- 366.
rum gloria in monaſteriis, quæ Principes primum, tum ho-
rum exemplo magnates ceteros, ad ea certatim condenda invi-
tavit. Poſteriori ætate, dici nequit, utrum Pontifices Romani,
an Epiſcopi, an Principes Beneventani, an Fori Julii Duces, an
Etruſcorum Principes, plura condiderint monaſteria; neque du-
bium eſt, quin plura exſtrui curaſſent, ni Langobardorum
depopulatio pietati ſingulorum evaſiſſet impedimento. Fun- 367 ſeq.
datoribus integrum erat eligere Abbatem, & ceteros congrega-
tioni officiales præficere, quorum nomina ordinatio monaſterii 378.
Bobienſis de A. 835, *Waba* autore ſtabilita, ſervavit. *Oblato-* 380.
rum in hiſtoria Ordinis S. *Benedicti* frequens mentio. Sec. VIII 382.
Principes ipſi vitam monaſticam ſeculari antetulerunt, ſaltem ſi
morbo graviori decumberent, aut in mortis articulo verſarentur.
Hos *Monachos ad ſuccurrendum* dictos, diſcimus e *Luitprando* 389.
III, 5. Seculo XIII plures Ordines religioſorum hominum debent
natales, Prædicatores inprimis, Minores, Carmelitæ, Servi B. 390.

Digitized by Google

Virginis, qui & ipſi laude pietatis florentes, in Principum ſecretaria adſciti, & ſecularibus muniis præfecti ſunt; quare non
Pag. 391. potuit non augeri in immenſum religioſorum per Italiam nu-
405 ſeq. merus, & ruri etiam locus condendis Cœnobiis requiri, qualia
422 ſeq. nunc *cellarum*, nunc *obedientiarum*, nomine inſignita, *Jo. Gualbertus*, Ordinis Vallumbroſiani conditor, abrogavit. Opes horum ſacrariorum frequenti liberalitate, æque ac numerus, creve-
472 ſeq. runt; & minora ſenſim majorum poteſtati ſubjecta ſunt, vel ſponte, quod in Cluniacenſis monaſterii flore præſertim conti-
Diſſ. git, vel coacta a ſummo ſacrorum moderatore. Orta etiam *mo-*
LXVI. *nialium monaſteria*, quorum inſtitutum *Diſſertatio LXVI* plu-
Pag. 495. ribus exponit. Devotæ virgines jam Sec. IV ſumſere ve-
496. lum; aſt Sec. VI demum regulam, a *Cæſario*, Epiſcopo Arelatenſi, præſcriptam, ſunt profeſſæ, ſenioribus Nonnarum &
508. Abbatiſſarum nomine dato. Ante tempora *Pii V* prodire in publicum monialibus licebat, modo per villas & prædia non diſcurrerent, quod jam legitur a *Gregorio M. Ep. IV, 9*, & Concilii Aquisgranenſis, itemque Cabilonenſis, Patribus, interdi-
510. ctum. S. *Scholaſtica*, ſoror S. *Benedicti*, ſemel quotannis e monaſterio Caſinenſi ad inviſendum fratrem iter inſtituit. *Henrico V*, A. 1111 ad coronationem Romanam venienti, obviam miſſæ ſunt monachæ centum. Quid? quod moniales, ſi actione civili peterentur, ipſæ ad tribunal properarunt, ceu de *Roza* charta A. 1001 indicat. Immo manſerunt nonnullæ, poſteaquam velum ſumſiſſent, in domo paterna, aut ſua, quod vel
511. uno poteſt *Ageltrudæ*, *Guidonis Auguſti* viduæ, exemplo corro-
524. borari. Abbatiſſas, quas ad Concilia ſæpius veniſſe conſtat, le-
526. gebat e gremio conventus, accedente in monaſteriis non exem-
533. tis autoritate Epiſcopi. Caſtitatis votum ab antiquo ſervarunt monachæ, quæ, ſi corpus proſtituiſſent, æque ac liberæ, ſervili congreſſu contaminatæ, inter penſiles Regis & privatorum ancillas in gynæceo collocabantur. Peſſimum morem, quem ne a Langobardorum Regibus invectum tueamur, *l. 1 Lib. V Liut-*
540. *prandi* facit, præclaro conſilio ſuſtulit *Lotharius I* Imp. Sera *Canonicarum* origo, quarum hodie numeroſa propago in Belgio & catholicis Germaniæ territoriis. Regulam A. 817 Concilium Aquis-

Digitized by Google

Aquiſgranenſe præſcripſit, cujus ſit in decreto *Eugenii III* de A. 825, & mox ad A. 858, apud *Jonam*, Epiſcopum Æduenſem, mentio, a Synodo Romana A. 1058 ſub *Nicolao II* reprobatam. Peculiares ſunt ritus in conſecrandis monialibus ad- Pag. 571.
hibiti, quos maximam partem e libro rituali perantiquo, Caſanatenſis Bibliothecæ κειμηλίῳ, hauſit *Muratorius*; quare di- 573 ſeq.
gnus viſus eſt liber, ex quo prætermiſſa ab *E. Martene* pluri- Diſſ.
ma deſcriberentur. *Diſſertatio LXVII modos* recenſet, *quibus* LXVII.
olim Eccleſiæ, Epiſcopi, Canonici, Monaſteria, & aliæ ejusmodi univerſitates ſacræ, terrenis opibus & commodis auctæ ſunt. Æraria eccleſiarum, quæ primum vix alimenta Clericis neceſſaria ſubmi- Pag. 589.
niſtrabant, piorum oblationibus tranſituque multorum in ordinem ſacrum, quibus eccleſia ex lege *Theodoſii* Jun. & *Valentiniani* inde ab A. 434 ſuccedebat, nec non dote puerorum oblatorum, aucta ſunt. Dein fundos coemere more privato- 625 ſeq.
rum, oblatos ſtipulato canone annuo reddere offerentibus, emphyteuſes conſtituere, legata & hæreditates capere ex teſtamento, donatos a piis agros, aut ab ituris in bellum ſub conditione relictos, poſſeſſionibus ſuis adſcribere, liberalitatem inprimis Principum cum poteſtate *judicandi pro anima*, hoc eſt, 634.
in eccleſiarum, monaſteriorum, aut hoſpitaliorum, jus transferendi, in uſus ſuos convertere, ſacræ, quas nominavimus, univerſitates didicerunt. Nec raræ fuerunt ejus generis acceſſiones, cum pro iisdem Clerici, lateri Principum adhærentes, exhorta- 644.
tiones patrum ad eleemoſynas, perſuaſiones ſuperſtioſæ de ra- 653.
ptis injuſto titulo bonis per oblationem conſecrandis, preces denique ſacerdotum & monachorum, laborarent. Multa præ- 655.
cipue locis ſacris *peccatorum redemtione* acceſſerunt, quod caput *Diſſertatione LXVIII* tractat Cel. *Muratorius*, ſimulque in Diſſ.
originem indulgentiarum inquirit. Ante *Theodorum*, monachum LXVIII.
Græcum, qui Sec. VII floruit, nemo certas peccatis quibus- Pag. 711.
cunque pœnitentias ſtatuit in Occidente. Nam, quæ S. *Colum-* 712.
banus ordinaverat, abdita in monachorum ſcriniis ſervabantur. *Theodori* exemplo invitati ſunt *Beda*, aliique, ut canones pœ- 713.
nitentiales colligerent; quare Sec. IX nullus Presbyter libro pœnitentiali facile caruit. Canonibus his mos taxandi peccata,

 & vel

& vel pauperum nutritione, vel parata pecunia, redimendi, introductus, quem inde Canon 26 Concilii Cloveshovienſis II,
Pag. 716. A. 747 a *Bonifacio* in Germania convocati, *novam adinventionem* vocat, conſpirantibus ipſis pœnitentialibus libris, quorum
719 ſeq. bigam e Bibliothecis Italis primus protraxit *Muratorius.* Nova
742. acquirendi via cum perplaceret monachis, in meſſem eandem advolarunt, etſi audire confeſſiones eccleſiaſticis legibus prohiberentur. Frequentiſſimum peccati pretium annua ſolidorum XXVI penſio erat, aut, ſi peccatori curta eſſet ſupellex, trium. Vid. *P. Damiani Epiſt. ad Hildebrandum* in *Scr. rer. Ital. T. IV*
743 ſeq. *pag. 28.* Peccator, omni deſtitutus pecunia, fundos offerebat,
761. ſervato interdum pro ſe, aut liberis ſuis, uſufructu. Pœnas illas indulgentiarum origo eliminavit, quibus antiſtites, Romanus inprimis Pontifex, peccatorum pœnas relaxarunt, quoties difficilia tempora, impotentia, corporis ægritudo, aut alia juſta
762. cauſa, miſericordiam poſtularet. Magis invaluit uſus in expeditionibus adverſus Saracenos. Qui enim tum cruce ſumta in terram ſanctam, aut poſteriori ævo in Hiſpaniam, proficiſcebantur militatum, remiſſionem criminum quorumcunque facili ne-
763. gotio obtinebant. Poſt annum Chriſti 1000 inter ſolennia dedicationis templorum indulgentiæ adhibitæ, quas alii in lucrum verterunt, & A. 1300 *Bonifacius VIII* ſpopondit omnibus,
765. qui Romam iter ſuſciperent. Vid. *Chron. Aſtenſe Cap. 26.* Sunt, qui minus conſiderate de indulgentiis ſentiunt. Sed hos putat *Muratorius* non animadvertere, per indulgentias tolli clericalis avaritiæ occaſionem & umbram. Addit votum pro reſtituendo priſcæ eccleſiæ rigore, quo rei criminum publicorum, a Principe aggratiati, cenſuram eccleſiaſticam haud effugiebant. Adducit pro confirmanda ὑποθέσει *Oderici Canonici* locum e Codice MSto A. 1235 Bibliothecæ Senenſis *de ordine officiorum eccleſiæ Senenſis*, ubi traditus modus, quo homicidæ Sec. XIII
Diſſ. coram eccleſia crimen expiare ſunt juſſi. *Diſſertatio LXIX*
LXIX. agit *de Cenſibus & reditibus, olim ad eccleſiam Romanam ſpectan-*
Pag. 797. *tibus.* Confictam, quæ circumfertur, *Conſtantini M.* donationem etſi *Muratorius* fateatur; nihilo tamen minus liberalem fuiſſe in Rom. eccleſiam Imperatorem, qui Chriſto primus dedit nomen,

testimoniis

Digitized by Google

teſtimoniis fultus *Anaſtaſii* & *Ammiani Marcell. Lib. XXVII Cap. 3* aſſeverat. *Pipini* donationem defendens, ingentes eam attuliſſe divitias tuetur, aliosque recenſet Principes, qui variis modis Romanam eccleſiam locupletarunt. Æque curioſus eſt labor, proventus ejusdem e monumentis Sec. XII & XIII haurire. Hos inſigni ratione auxere cenſus monaſteriorum, pro exemtione cameræ Pontificiæ quotannis perſoluti, qualis legitur 10 ſolidorum aureorum A. 817 Farfenſi monaſterio a *Stephano IV* Pontifice indictus. Sollicitus in cenſibus ejusmodi exigendis fuit præ ceteris *Gregorius VII*, cujus exemplum *Urbanus II*, *Hadrianus IV*, & *Calixtus II*, ſunt ſecuti. Fœderibus, contra infideles ictis, ea lege plerumque acceſſerunt Pontifices Romani, ut urbes captæ feudali, vel, ſi mavis, emphyteutico, nexu adjungerentur Romanæ eccleſiæ, & cenſus in recognitionem dominii directi annuus ſolveretur. Vid. *Gregorii VII literas de A. 1073 Lib. I Epiſt. 7.* *Diſſertatio LXX Cleri & eccleſiarum immunitates, privilegia, atque onera, poſt invectas in Italiam barbaras gentes*, repræſentat. Immunitates quædam ad Clericorum perſonas pertinent, aliæ ad loca, cultui ſummi Numinis dicata, aliæ ad reliquas Clericorum poſſeſſiones. Primum genus immunitatum pro diverſo Principum in Clericos atque religionem animo variavit. Sic, etſi cognitio de Clericis ſit penes Epiſcopum, Reges ſeſe & Principes non raro eccleſiaſticis controverſiis immiſcuerunt. Sane Langobardorum Regum autoritas ſubinde implorata, ſi Epiſcopos inter litigia ferverent. Controverſiam *Taliſperiani*, Antiſtitis Lucenſis, cum *Joanne*, Antiſtite Piſtorienſi, A. 716 *Ultianus*, Notarius & miſſus *Liutprandi* Regis, *Specioſus*, Præſul Florentinus, & *Walpertus*, Lucenſis Dux, diremerunt, quod judicatum, in archivo Lucenſi hodieque ſuperſtes, ex avtographo deſcripſit *Muratorius*. Similiter querelæ Cleri Lucenſis contra *Peredeum*, Epiſcopum, A. 771 ad *Deſiderium*, Regem Langobardorum, ſunt delatæ. Ad hunc modum Reges Franciæ & Italiæ, ſi Clerus, ab Epiſcopo gravatus, ſupplex ipſis fieret, reviſionem, id eſt, novum judicium, imperarunt. Ita, cum *Alpulus* quidam, Lucenſis Presbyter, ſtupri, in ſanctimonialem commiſſi, damnatus, ad *Pipinum*, *Caroli M.* filium, Italiæ Regem,

[Margin: Pag. 805 ſeq. — 809. — 829. — Diſſ. LXX. Pag. 913. — 914. — 915. — 916. — 917 ſeq.]

gem, confugiſſet, *Jacobus*, Lucenſis Antiſtes, novum inſtituere judicium A. 803 juſſus eſt, quo ubi iterum cauſa cecidiſſet *Alpulus*, *Adalardus*, Abbas Corbejenſis, & regius in Italiam miſſus, ad juſtitias faciendas tertium poſtulavit judicium, per quod
Pag. 922. fuit tandem poteſtas reclamandi penitus ademta. Quodſi Clerici contra honorem Principis, vel datam ei fidem, eſſent quidpiam moliti, ad audiendum verbum Regis citabantur, & in crimine manifeſto carceris monaſtici, vel exilii, pœna plectebantur. *Carolus M.* legitur & Præſulem Piſanum, & *Pothonem*, Vulturnenſis Cœnobii Abbatem, ad ſe vocaſſe, immo *Anaſtaſium*, *Hadriani* Pontificis miſſum, pro captivis intercedentem, & importabilia verba loquentem, abitu prohibuiſſe. *Ludovicus Pius Nigellum* Abbatem in exilium egit, *Anſelmo*que, Archiepiſcopo Mediolanenſi, itemque *Wolfoldo*, Cremonenſi, & *Theodulpho*, Aurelianenſi, Epiſcopis, qui conjurationis fuerant ſocii, pœniten-
923. tiam irrogavit. Graviores Clericorum judices fuere ex Imperatoribus *Lotharius I*, ex Italiæ Regibus *Hugo* & *Berengarius*. In civilibus eccleſiaſticorum hominum cauſis, dubium non eſt diu habitum, ſeculares cognoſcere debere. Judicata ejusmodi de A. 833 & 880, a miſſis *Lotharii* & *Caroli Craſſi* pronuntiata,
932. & ab ipſismet Auguſtis corroborata, edit hoc loco *Muratorius*,
936. qui eodem jure A. 1019 *Henricum I* Imp. uſum probat, neque prius a Pontificibus prohibitos credit Principes, quam cum libertate ſua abuterentur, eandemque in perniciem eccleſiarum verterent. Rerum eccleſiaſticarum privilegia in immunitate a vectigalibus quibuscunque & immediata Principum protectione maxime conſiſtunt. Sed nec potuit eccleſia omnibus carere incommodis & oneribus, ex quorum longa ſerie, a Cel.
938. *Muratorio* collecta, tria delibaſſe juvabit, oblationes annuas,
958 ſeq. Principibus ab Eccleſiis & Epiſcopis faciendas, hoſpitia Regum, miſſorum, & officialium, quoties ad ſacras domos, vel monaſteria, divertebant, *paratæ*, *manſionatici*, & *metatorum*, nominibus clara, penſiones, illuſtribus perſonis, imperante Papa, interdum
1055 ſeq. ſolvendas, qualem *Beatrix*, vidua *Andreæ II*, Regis Hungariæ, cum filiolo *Stephano* A. 1245 ab *Innocentio III*, P. R. obtinuit. Eundem in cenſum referri poſſunt juriſdictionis eccleſiaſticæ turba-

turbationes, a perſonis ſecularibus ſuſceptæ, quæ ideo tot privilegiis cohibitæ leguntur. Documento eſt *Caroli M.* Diploma Pag. 970.
de A. 773, *Frodoeno*, Abbati Novalicienſi, datum. Nemo autem exiſtimet, Diplomatibus ejus generis immunitatem a judiciis miſſorum regiorum procuratam, quam in rem clare pronuntiat *Henrici VI* charta de A. 1191 pro monachis S. Salvatoris de inſula, *ne quis eos præſumat ad placita trahere, vel diſtringere, aut judicare, niſi in imperiali præſentia.* Similiter *Fridericus II* A. 1219 Vangadicienſibus monachis largitur, *ut nulli reſpondere tenerentur, niſi ipſimet, aut certo miſſo, ad hoc ſpecialiter deſtinato.* Præcipue criminales cauſas ſibi ſervare ſole- 972.
bant Principes, ſicut *Lotharius I* in Cœnobio Novalicienſi. 974.
Sed non raro Comites & privilegia Regum, & Bullas Sedis Apoſtolicæ, anathemate obſignatas, neglexerunt. Ipſa monaſteria 980.
privilegiis exemtionum eccleſiæ jura minuerunt, quæ quo tempore primum innotuerint, accurate nequit definiri. Certius exiſtimat *Muratorius*, ambitione illas & avaritia Præſu- 981.
lum, nec tamen ſine horum conſenſu ante Sec. XI contigiſſe. Quamvis enim antiquioribus ſeculis monaſteria deprehendamus ſub immediata Apoſtolicæ ſedis tutela, & *Joannes VIII* A. 874 985.
Pompoſianum monaſterium ab anteceſſoribus ſuis fuiſſe poſſeſſum affirmet; rariora ſunt tamen ejus privilegii exempla, &, 999 ſeq.
ſi quæ ſeſe offerunt chartæ, diligentius examen ad unam omnes merentur. Ita enim monaſterii S. *Medardi* privilegium, quod ad *Gregorium M.* refertur, Bullæ *Stephani II* & *Hadriani I*, Cœnobio S. *Dionyſii* datæ, Diplomata *Gregorii M.*, *Theodori I*, & aliorum, pro Cœnobio Bobienſi, Bulla *Zachariæ*, monaſterio Caſinenſi A. 742 conceſſa, ad Sec. XI fictiones pertinent. Imo nec Sec. XI monaſteria ſunt, quando ſub protectionem 1020 ſeq.
Apoſtolicæ ſedis recipiebantur, a jure diœceſano Præſulis in univerſum exemta, etiamſi annuum Pontifici cenſum in recognitionem dominii directi ſolverent. Ita fuiſſe cum monaſterio Aretino monachorum Camaldulenſium S. *Mariæ in gradibus* & cum Cœnobio Brixellenſi S. *Geneſii* comparatum, Bulla *Leonis IX* & literæ *Anaſtaſii IV* ad *Pacificum*, Abbatem, de A. 1153 declarant. Recentior ætas omni cavit ſtudio, ne qua 1037.
pote-

Digitized by Google

poteſtatis Epiſcopalis umbra in exemtis monaſteriis ſupereſſet. Hinc ad conſecrandas eccleſias extraneum potius, quam diœceſanum, Præſulem monachi requiſiverunt, ſimulque curarunt, ut reverſalibus literis exemtioni ſuæ proſpiceretur. Diſſertationibus *Muratorianis* Appendicis loco ſubjunctum eſt Itali-
Pag. 1063 cum *Bonamentis Aliprandi*, Mantuani civis, Poema, rudi conſcri-
ſeq. ptum dialecto, quo *Chronicon urbis Mantuæ a condita eadem ad A. 1414* continetur. Suggeſſit egregium Sec. XV monumentum, quod ab Autoris nomine *Aliprandina* inſcribitur, MStus Codex *Torellanus*, in quo cum *Muratorio* communicando facilem ſe exhibuit poſſeſſor, eaque re non *Muratorium* ſolum, ſed omnes rerum per Italiam geſtarum indagatores, ſibi plurimum devinxit.

JUSTI FONTANINI, ARCHIEPISCOPI ANCYrani, Hiſtoriæ literariæ Aquilejenſis Libri V, Opus poſthumum.

Romæ, ex typographia Palearinorum, 1742, 4.
Alph. 2 plag. 15.

Non eſt hoc Opus ex eorum poſthumorum genere, quæ nondum ſatis elaborata relinquuntur a ſuis autoribus, ſed, quicquid hic legeris, ultimam Autoris manum facile agnoſces. Omnia ſunt *Fontanino* digna, cujus libri jam dudum inter ſumma literatæ Italiæ decora referuntur ſummo merito; qui & hoc in Opere ſe præſtat virum cum lectionis immenſæ, tum ſummæ *ἀκριβείας* philologicæ criticæque. Imo plura hic occurrunt, quæ antea obſervarat, ad liquidumque perduxerat, nemo. Titulus tamen fortaſſe offendet nonnullos, cum hic non exhibeatur tota Aquilejenſis hiſtoria literaria, ſed aliqua duntaxat ejus pars, inſignis quidem certe illa & cognitu digniſſima. Illuſtratur enim hic hiſtoria clariſſimorum ſex virorum, qui Aquilejæ fuerunt ornamento maximo, & ita illuſtratur, ut fieri vix quidquam poſſit illuſtrius. Quare facile credetur, nondum ad finem perductum eſſe hoc Opus, ſed reliquorum quoque provinciæ *Fori Julii*, in qua *Aquileja* eminet, virorum illuſtrium,

illuſtrium, quorum catalogus in exitu hujus Operis *pag. 457 ſeq.* exhibetur, hiſtoriam exponendi conſilium cepiſſe virum excellentiſſimum.

Totus *Liber primus* dicatus eſt memoriæ *Cornelii Galli.* Et in *primo* quidem *Capite* de ejus patria, anno natali, prænomine, muneribus, & rebus geſtis, morte denique, & ejus cauſa, agitur accuratiſſime. Docetur ſcilicet, non Forolivienſem, ſed Forojulienſem, fuiſſe *Gallum* hunc, & prænomen habuiſſe *Cajum.* Veram autem mortis cauſam nunc primus detexit *Fontaninus;* ad quem ideo Lectores noſtros delegamus. In *Cap. 2* de ſcriptis *Cornelii Galli*, quæ fere omnia ſunt deperdita, diſſeritur, ſimulque, quantis laudibus ea veteres affecerint, docetur. Supereſt autem perelegans carmen ejus, *Ciris*, quod, cum vulgo tribuatur *Virgilio*, hic ſummo ſtudio *Gallo* vindicatur. In *tertio Capite* manifeſtum redditur, elegias illas, quæ ſub *Cornelii Galli* nomine edi ſolent, autorem habere *Maximianum* quendam, eumque fuiſſe Hetruſcum, ſexto vixiſſe Seculo, fuiſſe virum illuſtrem, & aliquando legatum *Theodorici*, Gothorum Regis, in aula Conſtantinopolitana.

Liber ſecundus eſt de *Hermete Paſtore*, ejusque fratre, *Pio I*, Papa, Aquilejenſibus. Et *duobus* quidem in prioribus *Capitibus* de *Hermete*, in poſterioribus de *Pio*, diſputatur. Initio docetur, *Hermetem* hunc, cognomento *Paſtorem*, librum ſcripſiſſe, nunc amiſſum, *de Paſchate die Dominica celebrando*, diverſumque eſſe ab *Herma Paſtore*, cujus tres libri, viſionum pleni, ſuperſunt. Præterea, quæcunque de illo *Hermete* in veterum ſcriptis occurrunt, proferuntur. Valde tamen nos veremur, ne, quæ de hoc *Hermete* hic diſputantur, non ſatis certa & explorata haberi poſſint. Quod ad Papam *Pium I* attinet, ejus hiſtoriam pleniſſime hic perſequitur Autor, & omni obſcuritate liberare conatur. Duas ad *Juſtum*, Viennæ Epiſcopum, ſcriptas epiſtolas ei vindicat ſtudioſiſſime; cumque in earum altera *colobii* fiat mentio, de hoc veſtis genere Noſter in *Cap. IV §. 5* copioſe diſſerit ac pererudite.

In *duobus* prioribus *Libri tertii Capitibus* de *Fortunatiano* agitur, qui Seculo quarto Epiſcopus fuit Aquilejenſis. Sunt,

qui hunc cum *Fortunato* Martyre confundunt; quorum error hic rite coarguitur. Traditur vero & illud vulgo, a *Fortunatiano* compulſum eſſe Papam *Liberium* ad ſubſcriptionem hæreſeos *Arianæ*. At Noſter, falſiſſimum id eſſe, docet, cum *Liberius*, etſi ſubſcripſerit formulæ Sirmienſi, non tamen ad Arianos tranſierit. Ita, cum *Baronius* ſolius *Liberii* cauſam egerit, Noſter, æque innoxium, & æque hæreſeos immunem, fuiſſe *Fortunatianum*, ſummopere contendit. In *Cap. III Chromatius* exhibetur, Seculi quinti Epiſcopus Aquilejenſis, in hac ipſa urbe natus. Multi ex ejus vita tolluntur hic errores, planeque ad liquidum perducitur ejus hiſtoria. Potiſſimum docetur, ejus rogatu *Hieronymum* aliquot ſacri Codicis libros feciſſe Latinos; eum item reconciliare *Rufino* ſtuduiſſe *Hieronymum*; partes denique *Chryſoſtomi* tuitum eſſe; cujus ad *Chromatium* epiſtola adhuc exſtat. In *Cap. IV* manifeſtum facit, *Homilias XVIII in Evangelium Matthæi*, quæ ſub *Chromatii* nomine ſuperſunt, ejus vere eſſe; ac ſimul ejus doctrinas defendit adverſus Centuriatores Magdeburgenſes. E contrário docet, falſo ei tribui duas ad *Hieronymum* epiſtolas.

Quartus Liber & *quintus*, maximam hujus Operis partem occupantes, de *Rufino* agunt, & quidem tam diligenter, ut *Rufinus* potiſſimum excitaſſe videatur *Fontaninum* ad ſuſcipiendam deſcriptionem hiſtoriæ Aquilejenſis literariæ. Igitur in *quarti Libri Cap. 1* docet, eum Concordiæ natum eſſe, quod oppidulum erat agri Aquilejenſis; prænomen ei fuiſſe *Tyrannium*, non *Toranum*; Aquilejæ factum eſſe monachum. In *Cap. 2* deſcribit ejus itinera; quorum comes cum fuerit pia *Melania*, etiam hujus hiſtoriam perſequitur. In *Cap. 3* inimicitiam *Hieronymi* erga *Rufinum* exponit, ejusque originem. In *Cap. 4* & *5* de reſtituta inter *Hieronymum* & *Rufinum* amicitia differitur, deque *Rufini* cum *Melania* in urbem Romam reditu. *Liber quintus* exhibet *Rufini* ſcriptorum recenſionem pariter & examen criticum. Et quidem tribus prioribus in *Capitibus* agitur de laboribus *Rufini* in vertendis pariter ac defendendis libris *Origenis*. De *Rufini* & *Hieronymi* ſcriptis eriſticis agunt tria ſequentia *Capita*. Qua occaſione in *Cap. 6* multis

multis docetur, *Origenis Apologiam* injuſte *Pamphilo* abjudicari ab *Hieronymo.* In *Cap.* 7 diſtincte, itemque clariſſime, docet, quas *Origenis Homilias Rufinus* Latinum converterit in ſermonem, quas *Hieronymus.* Multi enim hic errarunt, multas *Hieronymo* tribuentes, quæ *Rufini* ſunt. *Cap.* 8 de *Homiliarum Baſilii* octo, deque *Gregorii Nazianzeni* Opuſculorum decem, verſione agit, itemque de verſione *Sententiarum Sixti Pythagorici.* Quam occaſionem arripit, de *Sixto* illo, ejusque ætate, religione, & editionibus, agendi copioſius. Eum fuiſſe Philoſophum ſectæ *Pythagoricæ*, ſatis demonſtrat. Jam, cum & *Evagrii* Opuſcula Latine reddiderit *Rufinus*, de hujus quoque & patria, & cognomine, Noſter *Cap.* 9 agit, ſimulque, quid in hoc *Evagrio* vel laudatum fuerit, vel vituperatum, indicat. De *Recognitionum Clementis* verſione *Rufiniana* in *Cap.* 10 diſputans, *Clementem* hunc a *Romano* illo *Clemente* diverſum eſſe, tertioque Seculo, & quidem ante *Origenem*, vixiſſe, docet doctiſſime. In *Cap.* 11 *Rufini* verſionem *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ Euſebii* meditate contemplatur, deque hujus verſionis encomiis, verſione Græca, & editionibus, profert lectu jucundiſſima. In *Cap.* 12 de *Rufini Hiſtoria eremitica* agit; de qua cum ceteri Hiſtoriæ literariæ ſcriptores ne leviter quidem egerint, nunc autem demum *Rufino* certis argumentis vindicetur hic liber, magnas certe *Fontanino* debemus gratias; qui præterea docet, *Rufinum* non ſuorum ipſius per Ægypti monaſteria itinerum hiſtoriam exponere, ſed *Petronii*, Bononienſis Epiſcopi, de quo in *Catalogi* ſui *Scriptorum eccleſiaſticorum Cap.* 41 mentionem fecit *Gennadius.* Ejusdem *Hiſtoriæ* variæ editiones & verſiones commemorantur in *Cap.* 13, ac ſimul notatur & refellitur *Hieronymi* iniquum de ea judicium. *Cap.* 14 agit Noſter de *Rufini Commentario in Symbolum Apoſtolorum*, ejusque editiones recenſet. Hic *pag.* 383 ait, *a Rufino ſingulos articulos contra hæreticos & paganos tanta reconditæ & ſincerioris doctrinæ copia & excellentia exponi, ut nihil doctore & theologo Chriſtiano dignius excogitari poſſit.* Paucis in *Cap.* 15 agit de *Rufiniana* verſione *Canonis Paſchalis Anatolii*, itemque de deperditis *Rufini* epiſtolis. In *Cap.* 16 eorum confutatur error, qui,

Digitized by Google

Flavii Joſephi opera vertiſſe *Rufinum*, exiſtimant. Qua occaſione de illa Latina verſione *Joſephi* accuratum fert judicium, quæ Mediolani ſervatur in Bibliotheca *Ambroſiana*, & pro *Rufini* avtographo haberi ſolet, docens, eum Codicem tempore *Caſſiodori* exaratum eſſe, & hujus verſionis autorem fuiſſe amicum quendam *Caſſiodori*. Tum de *Egeſippi* quinque *de Bello Judaico* libris diſſerit; quem ait eſſe purum putum *Joſephum de Bello Judaico* Latine contractum ab *Ambroſio*; addens, ex *Joſippo*, corrupto *Joſephi* nomine, corruptius factum eſſe *Egeſippum*. In *Cap. 18* docet, utrumque *Libellum fidei*, quorum alterum A. 1650 *Sirmondus*, alterum A. 1673 & *Noriſius* & *Garnerius*, e MSto ediderunt ſub *Rufini* nomine, minime debere noſtro *Rufino* tribui. Tollendus ſcilicet videbatur Noſtro error, quo multi viri docti hæreſes omnes, his libris contentas, tribuere *Rufino* non dubitarunt; qui tamen *uſque ad exitum* (utimur verbis *Fontanini*,) *ſanctiſſimis ſuæ ætatis Præſulibus, aliisque probatiſſimis viris Catholicæ communionis, glutino adhæſit, quemque poſt obitum ſancta mater eccleſia pium & religioſum ſcriptorem agnovit.* Ac, priorem horum libellorum autorem habere *Hieronymum*, jam obſervavit *Mabillonius*; cui Noſter aſſentitur. Poſterioris compoſitorem Noſter eſſe docet alium *Rufinum*. Sex enim *Rufinos* producit, viros omnes eccleſiaſticos, qui eodem, quo noſter *Rufinus*, vixerunt tempore.

Nunc, poſtquam Noſter de omnibus *Rufini* operibus, tum veris, tum ſpuriis, ſive exſtantibus, ſive deperditis, eruditiſſime diſſeruit, & perfectiſſimam exhibuit *Rufini* hiſtoriam literariam, in *Cap. 19* docet, *Rufinum* nec a *Theophilo*, Alexandrino Epiſcopo, nec a Papa *Anaſtaſio*, unquam damnatum fuiſſe; ab *Auguſtino* vero vehementer improbatas eſſe *Hieronymi* in *Rufinum* invectivas. Denique in *Cap. 20*, (quod poſtremum eſt,) poſtquam, *Rufinum* A. 410 Meſſanæ in Sicilia diem obiiſſe ſupremum, clare demonſtravit, copioſe docet, ſumma *Rufinum* injuria affectum eſſe ab *Hieronymo*, hæreticorum in claſſem eum referente. Ait, ab uno *Hieronymo* *Rufinum* judicatum eſſe hæreticum, alios, Epiſcopos pariter & inferiorum graduum

duum viros eccleſiaſticos, eum amaſſe, & tutatos eſſe, & virum Catholicæ fidei agnoviſſe. Ipſum *Hieronymum* his verbis & hunc in modum excuſat: *Fuit Hieronymus doctrina, pœnitentia, & ſanctitate, vere maximus, ſummeque orthodoxus, qui vel leves & minimas ſuſpicionum umbras in religionis negotio ferre non poſſet. Itaque haud mirum, ſi zelo ductus, & abſens, eas umbras, interdum ex aliorum relatu in viris ſanæ fidei auctas, inſectatus eſt. At in hujusmodi rebus non unius licet ſummæ autoritatis viri teſtimonium toti reliquæ Eccleſiæ conſenſui præponendum.*

Quæ ſubnexa eſt Diſſertatio *de Athanaſii anno emortuali*, ſeptem implens folia, in ea *Baronii* firmatur ſententia, mortem ejus referentis ad annum 372, cum, in annum 371 eam inci⸗diſſe, contendiſſent *Socrates*, *Godefridus Hermannus*, *Chifletius*, Autores *Actorum Sanctorum*, & *Petavius*; in annum 373 *Noriſius*, *Pagius*, *Tillemontius*, & *Monteſalconius*.

HIERONYMI FRACASTORII, VERONENSIS, ADAMI FUMANI, Canonici Veronenſis, & NICOLAI ARCHII, Comitis, Carminum editio ſecunda, mirum in modum locupletior, ornatior, & in Tomos II diſtributa. In Tomo primo Italicæ FRACASTORII Epiſtolæ adjectæ, nunc primum ſummo ſtudio quæſitæ, & congeſtæ; inter quas eminent longiores illæ amœbeæ, ſeu potius libelli, JO. BAPTISTÆ RHAMNUSII & FRACASTORII de Nili incremento.

Patavii, apud Joſeph. Cominum, 1739, 4 maj.
Alph. 5 plag. 16.

Illuſtre par *Vulpiorum*, magnis in omne genus literas meritis, celeberrimum, a quibus, niſi quod cultum & elegans eſt, prodire nihil ſolet, alteram hanc *Fracaſtorii* Carminum editionem, abſolutam plane & ſingulari ſtudio expolitam, manſuetioris eruditionis ac Muſarum amatoribus, magno horum cum plauſu, in manus iterum, quippe fruſtra quærentes per varios annos incomparabilem Poetam, tandem vero aliquando reddiderunt, &, ut mole ſua, pretio, ſplendore, ſic

varia quoque doctrina, auxerunt, & expoſuerunt præ ſuperiore prima, & forma, & opere, & meritis, illuſtriorem. Præter alias igitur laudes, doctrinæ illorum & ſummæ diligentiæ ex jure debitas, merentur pariter multorum, vel propterea, præconia, quod fortunæ ac dignitati priſtinæ editionis, omittendo in hac poſteriore *Jo. Cotta* & *Jacobi Bonfadii* Poemata, conſulere ſtuduerunt, indeque effecerunt, ut prior illa nunquam ſit pretium ſuum amiſſura, nec verendum ſit, ut, nova hac apparente, illa tanquam inutilis, ſiquidem ſic fieri plerumque aſſolet, abjiceretur. Retinebitur potius editio prior in Bibliothecis, & manibus doctorum hominum, quamvis a nova iſthac, quod ad *Fracaſtorium*, *Fumanum*, & *Archium*, attinet, longiſſime, aut infinities, ſuperetur. Tam inſignis enim facta eſt ad horum Scriptorum monumenta, cum ex editis libris, tum ex MStis Codicibus, acceſſio, ut ſuperiorum temporum editiones omni ex parte antecellat. Nam juſtis *duobus Voluminibus* totus liber continetur. Quorum *primum*, idque integrum, *Fracaſtorii* datum eſt operibus, *alterum* autem *Fumani* & *Nicol. Archii*, Comitis, Carminibus deſtinatum cernitur. Latina *Fracaſtorii* Poemata cum editione prima ac pulcherrima, quæ *Venetiis, apud Juntas*, A. 1555, 4, prodiit, collata ſunt, & editionis hujus monitu atque ſubſidio Variæ Lectiones non contemnendæ ſunt adductæ, quale quid inprimis in illo *de Joſepho* Poemate accidit, quod editionum poſteriorum curatores, incertum quare, immutaverant. Ex *Cominiana* etiam editione Lectionum multarum conciliata eſt varietas. Præterea magnus adeſt verſuum Latinorum cumulus, vel nunquam ante editorum, vel certe ad reliquos non adjectorum, qui a viris eruditis, quos ſuo quemque loco inſertos invenimus, ad Editores doctiſſimos tranſmiſſi ſunt. Accedunt porro, quæ Etruſcis luſit Carminibus *Fracaſtorius*; cujus generis tria tantum exſtitiſſe Poemata, quidam arbitrati ſunt, cum duo inſuper alia, hoc loco, una cum Epigrammate Italico ex Codice MSto, ſint adjecta. Alia deinde ſequuntur Opuſculorum Fragmenta elegantiſſima, quæ ab *Hieronymo de Prato*, Patricio Veronenſi, liberaliter communicata ſunt cum Editoribus. Epiſtolas autem has Italicas, *ἀνεκδότους* huc uſque, accurata excipit reliquarum

quarum Epiſtolarum ſylloge, Italice a *Fracaſtorio* conſcriptarum, quæ propterea ſuſpiciendæ ſunt, & habendæ in pretio, quod inexſpectatæ penitus, propter incertos ad noſtrates, ut mox videbimus, rumores, fuerunt. Epiſtolæ inprimis *Fracaſtorii Rhamnuſii*que amœbeæ, de incremento Nili conſcriptæ, præ reliquis eminere videntur; de quibus & ipſis, an fuerint unquam conſcriptæ, multi dubitarunt. Sic adornatum eſt etiam *Volumen* hoc numo *Fracaſtorii* aliquo, novaque ejus imagine, a peritiori, quod ait Præfatio, manu in æs inciſa, & quæ ſunt reliqua. Ante vero, quam Poetæ ingenioſiſſimi fœtus habetur feliciſſimus, vitæ ipſius legitur narratio, quam annotationibus variis Editores, & cenſuris, adauxerunt. In quibus memorant a principio, & laudant, *Frid. Ottonis Menckenii* noſtratis Commentationem, *de Vita & meritis Fracaſtorii*, A. 1731 Lipſiæ editam, eandemque, variis in rebus accuratius inquirendi, occaſionem ipſis ſuppeditaſſe, ingenue profitentur. Atque patet ex integra editione *Fracaſtorii*, ubique conſultam eſſe iſtam Commentationem, ac, veluti primarium in eo genere, quod ipſi in Præfatione fatentur Cel. *Vulpii*, librum, pervolutatam. Ceterum pleraque quidem ex eo libro confirmant Editores Celeberrimi; quædam tamen etiam, ſed modeſte cuncta & erudite, monere videntur; magnamque ſine dubio inierunt a *Menckenio* noſtro gratiam, quod varia rerum adjuncta ejusmodi, quæ noſtræ terræ eruditis omnibus, propter temporis longitudinem, & diſtantiam locorum, non poterant non obſcuriora eſſe, in clariorem lucem poſuerunt, & magis confirmarunt. Nos autem ſtrictim quædam atque breviter ad *Vulpii* Cel. dubia, prout ea nobis res viſa fuit, adjiciamus. *Pag. 22*, cum vitam *Fracaſtorii*, ab Autore *Anonymo* conſcriptam, quam *Menckenius* ex conjectura ſua *Paulo Rhamnuſio* tribuit, Doctiſſimus Editor ad *Adamum* potius *Fumanum* referri oportere affirmat, provocando ad eruditiſſimos populares ſuos, nos quidem mallemus, libuiſſe Viro Celeberrimo, ut viros nominaverit, rationesque ſimul adduxerit, ex quibus, tali modo ſe arbitrari poſſe, pateret. At enim vero, quod-

quodſi vel maxime etiam *Fumano* huic debeatur vitæ *Fracaſtorii* deſcriptio, nihil tamen a *Menckenio* peccatum eſſe, inde conſtabit, quod is non certa affirmet fiducia, *Rhamnuſium* autorem eſſe, ſed, quando evolvimus, in Hiſtoria *Fracaſtoriana*, locum, patebit inde, ſic ſcripſiſſe illum *pag. 24*: *Autor* Anonymus, *quem* Paulum Rhamnuſium - - *puto*, adjecta hac limitatione: *Si is ipſe eſt autor vitæ*, *qui editor eſt Operum Fracaſtorii.* Sed ad alia, age. Quæ de *Rhamnuſio*, ejusque collectione Operum integra ac perfecta, recenſet *Vulpius pag. 23 not. e*, pergrata erunt *Menckenio*, & valde accepta. Neque tamen videmus, quare non cum diſtinctis ipſius verbis poſſint conſiſtere, quæ leguntur *pag. 142: Penes vulgares vitarum ſcriptores altum eſt de hoc* Rhamnuſio *ſilentium.* Quod longe veriſſimum eſſe, unanimus penes noſtros conſenſus approbat. Conferantur interim, quæ de *Rhamnuſio* profert *Anton. Teiſſierius* in *Elog. des hom. ſav. Tom. I pag. 275*, ubi vitam ipſius exponit, & varia, quæ edidit, ſcripta enumerat. *Liviani*, Italorum Ducis, bella non eſſe apud Noſtros tam nota, ut ſunt penes Italos, nos quidem valde dolemus. Nec inde imputari quidquam *Menckenio* poterit, quod ignoravit, quæ communi apud nos ſilentio & nocte involuta ſunt. Erit tamen *Liviani* gloria non adeo magna, ſi forte nullo alio teſtimonio nitatur, quam quod *Vulpius pag. 24 not. f* ab Elogiorum ſcriptoribus deſumſit, quorum fidem ſubinde non nimis veram eſſe comperimus. Non adeo magni res momenti eſt, quæ *nota g* ſequente objicitur. Nam fatetur ipſe Cel. *Vulpius*, loca admodum obſcura eſſe, ad quæ *Abdua* fluat. Quando Anonymus Autor de *Fracaſtorii* naſo odoratur, eum a contemplandis tam ſæpe ſtellis ſimum factum eſſe, jure ridet, ex noſtra ſententia, *Menckenius*, de naſo hoc naſutam criſin. Sed nos hoc loco obiter obſervamus, aut falſam eſſe totam hanc vultus *Fracaſtorii* deſcriptionem, aut imaginem, quæ æri inciſa præfertur in hac editione nova, & valde laudatur a Cel. Editore, longe alium referre, quam *Fracaſtorium*, adeoque æque dubiam eſſe iſtam effigiem, atque ea ſunt omnia, quæ Vir Cel. *pag. 29 not. p* de imagine, in fronte *Vitæ Fracaſtorii*,

Digitized by Google

caſtorii, a *Menckenio* conſcriptæ, monuit. Elegia *Fracaſtorii*, in funere *M. Antonii Turriani*, quare a *Menckenio* non probata ſit, ſatis ipſe, &, ut nobis videtur, optime, indicavit in libri ſui *pag. 122* & *123*. At, nimis libere hæc eſſe judicata, Vir Doctiſſimus objicit. Cujusmodi tamen ſententiam laudandam magis eſſe, nos diceremus, atque cauſas mallemus adductas, quare iſta Elegia apud Italos pro præſtantiſſima habeatur, uti ait Vir Celeberrimus *pag. 28 not. l.* Sed ad editionis noſtræ enarrationem recurramus. In qua gratiſſimam multis rem fecit *Vulpius* eruditiſſimus, quod doctam *Jo. Baptiſtæ Pariſotti* Epiſtolam Italicam, de vero *Fracaſtorii* mortis anno, *pag. 31* inſeruit, unde, vera omnino ſcripſiſſe *Menckenium pag. 191*, luculenter patet; quemadmodum ipſe etiam Editor non diffitetur. Sequitur hanc Epiſtolam *pag. 34* titulus Inſcriptionis, quam in honorem *Fracaſtorii*, amici ſui, *Rhamnuſius* adornavit, adjecta pervetuſta Aræ alicujus dedicatione, ex ruinis Salonarum, urbis Dalmatiæ, eruta; quæ ad *Fracaſtorium* quidem nihil attinet, niſi ut locus, in quo ipſius pariter, & *Naugerii*, ſitæ ſunt exuviæ, illuſtrior reddatur atque ſpectabilior. Quibus igitur præmiſſis, ſuccedunt divina Carmina, quibus vere ſe immortalem reddidit *Fracaſtorius*, ut *Syphilidis*, ſeu *de Morbo Gallico*, Libri tres, ad *Petrum Bembum*; Libri duo, *Joſeph* inſcripti, ac *Alexandro Farneſio*, Cardinali, dicati, qui ea tamen ingenii alacritate & vi, qua incomparabilis *Syphilis*, ſcripti non ſunt; præterea faſciculus Carminum adeſt, in quibus primum, *Alcon* inſcriptum, *de cura canum venaticorum* exponit, denuoque in calce Poematum *Fracaſtorii pag. 175 ſeq.* exhibitum, *Hannibali*que *Crucejo* tributum, plerisque Variis Lectionibus inſigne eſt; quod excipiunt alia *miſcellanea*, in quibus ingenioſa multa & elegantiſſima inveniuntur. Mox Carmina *Fracaſtorii*, poſt primam *Comini* editionem inventa, conſpiciuntur. Deinde illuſtrium Poetarum adjecta ſunt Carmina ad *Fracaſtorium*, & de *Fracaſtorio*, ut *Pierii Valeriani*, *Antonii Marii Visdomini*, *M. Anton. Flaminii*, *Georg. Jodoci Bergami*, *Benedicti Lambridii*, *Jo. Bapt. Amalthei*, & aliorum. Jam *Fragmenta Operum* Poetæ,

longe copioſiſſima, eaque cuncta ex avtographo Codice nunc primum vulgata, ſoluta pariter & ligata oratione, ſequuntur. Inter quæ & *Ecloga* elegans & *Fragmentum* aliud *de reformando Cyclo Paſchali*, deinde, coronidis loco, *Italica* adhuc quædam *Opuſcula*, referri debent. In fine *Tomi prioris* integer etiam *Paragraphus 10* inſertus eſt ex Hiſtoria *Fracaſtoriana Menckenii*, *de Operum Fracaſtorii editionibus*, cum ejusdem *Menckenii* notis & obſervationibus, novæque quædam additiones & animadverſiones a *Vulpio* conſcriptæ ſunt in hunc *Menckenii* paragraphum. Cujusmodi ſunt, quod *pag. 153* titulus affertur *editionis Fracaſtorii Venetæ*, quæ prodiit apud *Juntas* A. 1555, ſed rariſſimæ, de qua, an unquam forte exſtet, *Menckenius* ipſe dubitavit; porro, quod de *editione Veneta*, anni 1574 & 1575, a *Menckenio* recenſita, non duas eſſe, ſed unam, affirmatur: quamvis id *Menckenius* pro certo non habeat, cujus verba *pag. 227* hæc ſunt: *Non ſatis certo ſcio, an diverſa hæc ſit a priori, quæ anno 1574 prodiit;* tandem, quod quatuor adhuc claſſes ab Editore Cel. adjiciuntur ad Opera *Fracaſtorii*, ut *Fragmenta*, *Epiſtolæ Italicæ*, aliæ *Amœbeæ de Nili incremento*, inter *Fracaſtorium* & *Rhamnuſium* collatæ, atque ultimo *Syphilidis Metaphraſes Italicæ*. Quæ quidem univerſa, eo inprimis nomine, laudandam fecerunt Editorum eruditiſſimorum induſtriam, quod in hoc *Volumen* ea redegerunt, de quibus ad Transalpinos incerti rumores tranſlati erant; quapropter in ejusmodi priſcis, & a noſtris terris tam remotis, rebus ſcribere *Menckenius* certiora vix potuit. In plerisque autem primariis rebus ac capitalibus, nullam eſſe *Vulpiis* cum *Menckenio* noſtrate diſſenſionem, contemplantibus haud obſcure patebit. Sed hæc de *primo* editionis hujus *Volumine* dicta ſatis ſunto. Jam ad *alterum*, age, accedamus. In quo primo ſtatim loco Poema omnino ingenioſum, eruditum, venuſtum, *Adami Fumani*, Canonici Veronenſis, nunquam ante cum erudito orbe communicatum, nunc autem ex avtographo Codice primum erutum, comparet, quod magnus in literas amor *Polycarpi Palermi*, JCti, a bibliopola quodam redemit, & poſteritati conſervavit.

Perſe-

Perſequitur hocce Carmen, Libris quinque, integram *Dialecticem*, & cuncta ejus præcepta, quam diligentiſſime, atque in re, non nimis quidem lauta, tantam tamen habet ſermonis & orationis abundantiam, tantas divitias, tam illuſtres ſententias, tam opportunas digreſſiones, apta ſchemata, ingenium ſummum redolentia dicta, ut mirandum ſit majorem in modum, quomodo res, tam ſicca ex ſe atque ſterilis, tam eleganter tamen proponi, tamque poetice, potuerit. Dictio nitida plerumque atque ſplendida eſt, in qua ætatis *Tullianæ* hominem, *Lucretium*, Autor ſibi propoſuit. Illuſtrationis autem & paradigmatum cauſa, exempla, quæ τὴν θεωρίαν τῆς διαλεκτικῆς magis confirmant, ſemper petita ſunt ex hiſtoriis priſcis, & omni alia antiquitate; mereturque omnino liber egregius non ab his tantum legi, qui elegantioribus literis ex inſtituto operantur, ſed ab illis etiam profundis ædepol! doctiſſimisque, ac ſubtilitate judicii ad obſcuritatis uſque, aut ſoliditatis potius, ſpeciem formatis, Philoſophis, qui ſane vel eam ob rationem ſufficientem, aut, credimus, determinantem, legere *Fumanum* poſſent, quod non ex antiquioribus unus eſt, ſed, quemadmodum per pronam inde demonſtrationis conſequentiam fluit, ex recentioribus. Inſunt quidem nonnulla in hoc *Fumano*, quæ ex Philoſophia hodierna & ſeculari aliter finire grandes Coſmodidaſcali ſolent, quod *Ariſtotelem* ſecutus eſt Autor, qui a noſtris ſapientiſſimis recentioribus Philoſophis tam generoſe contemnitur; at erunt tamen, niſi noſtra nos fallit opinio, quæ ad palatum etiam ſubinde erunt, nec mediocrem delectationem parient. Sed mirum eſſe haud poterit, quod ſubinde verſus, in re tam ſicca & ſterili, ſicci & ipſi & exſangues occurrunt, ut ſunt, cum definitiones traduntur, aut ſpecies rerum recenſentur, aut diviſiones enarrantur, aut loci topici, vel communes, commemorantur, aut figuræ ſyllogiſticæ exponuntur, & quæ ſunt alia. At profecto multa etiam, immo pleraque, elegantiſſima in ſumma ſorditie, ingenioſa multa in admodum ligneis rebus, facundiſſima varia in plane ſtraminea materie, ornatiſſima plurima in ſumma planitie, inveniuntur. Qualia ſunt, quando *Lib. I verſ. 2386 ſeq.* de *converſione*

 propo-

Digitized by Google

propoſitionum venuſtiſſime exponit, & *Lib. III verſ. 174* de *Sorite* ediſcenda verba facit, & aliis in locis plurimis. Non poſſumus autem a nobis impetrare, quin, quod nunquam adhuc editus eſt *Fumanus*, duo ſaltem loca, ut ſcribendi etiam ratio pateat noſtris Lectoribus, adducamus. Nam, de *Fracaſtorio* ut dictionis ſpecimina daremus, ipſa jam Poetæ, præſtantiæque ejus, notitia vetuit, aut deſideranti ſatis poteſt ſitim pellere in omnibus *Menckenii* noſtratis liber, in quo ex vero & libere præcepit de ſtilo *Fracaſtorii*. Prior autem *Fumani* locus, de *Converſione*, hic eſt:

Tranſpoſitos porro fines ſuevere vocare,
Mutata inter ſe quoties ratione viciſſim
Alterum in alterius ſedem tranſiſſe videmus;
Sit prior ut, qui poſterior fuerat modo, itemque
Poſterior, modo qui fuerat prior; ut ſi dicam,
Natura ipſe animans ſe ipſum movet; ipſe movens ſe,
Sponte ſua eſt animans. Viden' hic, ut fine in utroque
Ordinis extemplo ratio eſt converſa prioris?
Hæc ratio a doctis Converſio dicitur, eſtque
Triplex, & triplices vultus triaque induit ora, &c.

Soritis autem definitio ac ſpecimen elegantiſſime affertur ex *Cicerone*, in Tuſculanis, qui rationem *Ariſtotelis* ſequitur:

Sorites vero patria qui voce vocatus
Chryſippo, noſtris Latio appellatur Acervus,
Argumentandi forma eſt, - - -
Hæc fit, ubi extremum aggeſtum ex omnibus ipſi,
Primi ſubſtrato effati connectimus; hocce
Nempe modo: Ipſe animus ſe ipſum movet; ipſa ſibi ipſis
Quæ motus ſunt cauſa, etiam ſunt ipſa movendi
Principium, ac quædam veluti primaria virtus;
Quod vero motus cauſa eſt primaria, fonsque,
Præcipuus primusque, illud progignier unquam
Qui potuit? claræque erumpere lucis in oras?
At cui nulla data eſt vitæ primæve poteſtas,
Certo certius id ſit ut immortale neceſſe eſt.
Hac animus ratione ergo immortalis habendus.

Hanc

Digitized by Google

Hanc *Fumani* Dialecticam alia adhuc ejuſdem Viri Carmina excipiunt, non ejuſdem tamen, veluti ipſe Cl. *Vulpius* fatetur, dignitatis. Quorum alia nunquam ante ſunt edita, alia excuſa quidem typis, ſed in libris variis diſperſa, nec ſine difficultate obvia, fuere. Quæ omnia Doctiſſ. Editor ſtudioſiſſime collegit, ac eum nobis ſtitit apparatum, ut vix deeſſe quidquam ex Carminibus *Fumani* in hac editione videatur. Græca inſuper quædam Poemata, ab eodem conſcripta, nec communis certe ſaporis, ſed quæ de lectione Poetarum Græcorum ſtudioſa ſatis teſtantur, adjecta ſunt. Et annexa pariter alia, Latina, Græca, in honorem *Fumani*, ab aliis conſcripta. Jam ordine ſequuntur *Nicolai Arcbii, Comitis, Numerorum Libri.* In quibus edendis unicam illam, quamvis parum admodum emendatam, editionem *Mantuanam*, pauciſſimis cognitam, ſed pro codice ſummi pretii habendam, & a magni nominis viro, *Petro Catharino Zeno*, cum Cel. Editore communicatam, ipſe ſecutus eſt. Incluſit præſtantiſſimus Editor hæc Carmina in Libros tres, atque aliquibus ex cauſis, quas juſtiſſimas vocat, ſed nominatim haud indicat, varios Operis verſiculos omiſit. Genus dicendi penes *Nicolaum* occurrit, ſi a quibuſdam, quæ cum linguæ caſtitate non conveniunt, receſſeris, ſatis ceterum purum & non inelegans. Atque pro inſigni acceſſione, quæ facta fuit Poetis Italis, qui Seculo XVI Latine ſcribendi facultate floruerunt, haberi poteſt. Nam cunctis ferme eruditis Poeta hic ignotus huc uſque, in ſitu jacuit, & in tenebris ſe ſuis volutavit. Præ reliquis autem elegans eſt, in *Nicolao*, *Areoſti* imitatio, *de puellæ lachrymulis* ſcripta, quæ ex *Cominiana* editione huc tranſlata eſt. Nec contemnenda ſunt Poemata, *de Amore & Junipero*, *de Laura Bononienſi*, itemque alia. Quamvis, uti jam ante diximus, unius pretii omnia habenda non ſint, præſertim, cum ab Autore, quod neceſſum tamen quam maxime eſt in Poematibus, Carmina non recognita fuerint ac retractata. Atque iſta quidem præcipua ſunt, quæ in nova hac editione ſunt exhibita. Quædam tamen adhuc reſtant, quæ in *Appendice* ad eandem a Cel. *Vulpio* adjecta ſunt. Primo loco comparet *Della Sifilide del Fracaſtoro Libri tre*,

 vulga-

vulgarizzati da Vincenzo Benini, Cologneſe. Qui *Beninus*, ut eſt vir eruditiſſimus, hanc Metaphraſin, pro ſuo, quo in Cel. Editorem fertur, amore, promte communicavit. Et, quamvis variæ ſint editæ Syphilidis *Fracaſtorianæ* Verſiones Italicæ, recte tamen credit *Vulpius*, transferri huc poſſe, quod de *Homero* & *Virgilio Macrobius* ait: *Quid ſuavius eſt, quam duos præcipuos vates audire, idem loquentes?* Optime enim *Beninus Fracaſtorium* convertit. Secundum locum *Andreæ Chiocchi*, Medici & Philoſophi Veronenſis, *Apologia* occupat pro divina *Fracaſtorii* Syphilide, adverſus *Jul. Cæſar. Scaligeri* cenſuram exarata, quæ, prima vice a *Bernard. Chioccho*, Autoris fratre, Veronæ, apud *Hieron. Diſcipulum*, A. 1598, in lucem edita, ſatis culta eſt & erudita, pro illo tempore, quamque dono acceperat *Vulpius*, editor, a ſupra laudato *Zeno*, publicum exinde applauſum merito. Ulterius habetur, poſt hanc Apologiam, liber ad *Fracaſtorii Joſephum tertius*, *Joſeph* & ipſe nominatus, a cultiſſimi ingenii Viro, *Franciſco Luiſino*, Utinenſi, elaboratus, *Alexandro Farneſio*, Cardinali, inſcriptus, editusque primum Venetiis, apud *Georg. de Caballis*, A. 1569. In quo libello operam dedit *Luiſinus*, ut partem reliquam ſacræ *Joſephi* hiſtoriæ, quam *Fracaſtorius*, jam magnus natu, inceperat, morteque præventus, nec expolire poterat, nec abſolvere, Latine & eleganter verſibus perſequeretur. Neque negandum eſt cum *Vulpio* Celeberrimo, concinnum eſſe *Luiſinum* hunc, acutum, & plane feracem; luxuriem tamen nonnunquam apparere in eodem, & immanem quandam abundantiam, nec tot eſſe cumulandum ac tantis laudibus, quantis eundem *Aloyſius Luiſinus*, nimia ductus erga fratrem ſuum benevolentia, ornavit, aut potius oneravit, dicendum eſt. Bene autem omnino fecit Cel. Editor, quod opus hoc, paucis adhuc cognitum, ut in plurimorum poſſit manus pervenire, typis iterum excudi curavit. Extremo denique Volumine collocatus eſt Liber *Julii Cæſ. Scaligeri*, cui indicem fecit *Aræ Fracaſtoreæ*. Turpes ſunt multorum, inprimis autem *Bailleti*, lapſus, qui, a *Scaligero* divinos honores eſſe *Fracaſtorio* tributos, ex hoc titulo exiſtimavit, quare a *Menckenio*, in Hiſtoria *Fracaſtorea*,

jure

jure caſtigatus eſt. Quem locum etiam Cel. *Vulpius pag. 122* adduxit; ſimulque tamen addidit in *not. b*, nimium liberaliter a noſtro *Menckenio Jo. Baptiſt. Marinum* in venuſtiſſimis Italorum Poetis collocari, cui vero multa ſint vitio verſa ab Italis. Sed tam æquus eſt *Vulpius* arbiter, ut vix negatum ſit iturus, plurima etiam ſatis elegantia, acuta, ingenioſa, in *Marino* inveniri, quæ emunctioris naris Itali, tantum abeſt, ut ſpreturi ſint, ut potius bene ſint agnituri illorum præſtantiam ac merita. Ipſæ vero hæ *Aræ*, quanti *Scaliger Fracaſtorium* fecerit, quamvis in pluribus rebus eum redarguerit, ſingulari tamen ratione oſtendunt. Ad Carmina autem ipſa quod attinet, ut omnia quidem *Scaligeri* recondita ſunt, ſic & hæc doctrina intima continentur; at multa etiam ineſt in ipſis durities, inſunt veternoſa multa, vocabula vieta, latentiores, aut potius obſcuriores, ſententiæ, verbo, ea inſunt omnia, quæ ſummus ille vir in Poetis ſui ævi dente aſpero ac invidioſo momordit & ſectatus eſt. Nos vero, ut ſummam dicendorum faciamus, jure ſummo iteramus elogium, quod *Menckenius* in Commentatione ſua priori *Vulpiorum* editioni de hoc *Fracaſtorio* tribuit. Augeri tamen illud nunc debet & amplificari, quoniam Par Celeberrimum editionis hujus moram ultra centeſimas uſuras perſolvit.

LEGES XII TABULARUM, SUIS, QUOTQUOT reperiri potuerunt, fragmentis reſtitutæ, & obſervationibus critico-antiquariis illuſtratæ, a JO. NICOLAO FUNCCIO, Marburgenſi.

Rintelii, ſumtibus Nicolai Striederi, 1744, 4.

Alph. 2 plag. 17.

Qui adhuc in linguæ Latinæ originibus inveſtigandis, ac hiſtoria illius per diverſas ætates tradenda, laudabili cum induſtria eſt verſatus, indeque optimam ab eruditis iniit gratiam, eruditiſſimus *Funccius*, non poſtremum Academiæ Rintelienſis decus, in præſenti Opere, quod deſcribendum ſumimus, eo curam cogitationemque ſuam convertit, ut primæ illæ

illæ ac antiquiſſimæ Quiritium leges integritati ſuæ, quantum
fieri poteſt, reſtituantur, eisdemque lux nova accendatur. Id
igitur agit, ut leges illas, apud priſcos ſcriptores ſuperſtites,
colligat, ad ſuas ſingulas tabulas referat, diverſas lectiones in-
inter ſe confligat, difficultates, inde emergentes, tollat, ad
antiquorum illas ſcribendi rationem reducat, fontes ex Græco-
rum legibus oſtendat, vim poteſtatemque vocum ex ſuis ori-
ginibus priſcorumque inſtitutis explanet, ac idoneis teſtimoniis
probatiſſimorum Autorum confirmet. Præmiſſis prolegome-
nis, ſingulas Tabulas una cum legibus ſuis ordine ſiſtit, eas-
demque erudito commentario illuſtrat. In Diſſertatione præ-
liminari ſermonem facit de legibus, quæ, cum adhuc penes
Reges imperium eſſet, viguerunt, & hiſtoriam legum XII Ta-
Pag. 1-9. bularum ex *Livio* & *Dionyſio Halicarnaſſenſi* repetit. Dictæ
ſunt *leges* XII *Tabularum*, quia totidem tabulis, æri inciſis, pro
roſtris fuere poſitæ. Equidem *Pomponius*, JCtus, *l. 2 §. 4 D.*
de Origine juris loquitur de tabulis *eboreis*, ſed id antiquitati
adverſatur. Nec *Scaliger* audiendus, *marmoreas* legens, &,
quod *Dionyſius Rom. antiqu. Lib. III Cap. 9* de *querneis ta-*
9-12. *bulis* commemorat, antiquiora tempora reſpicit. Originem
debent legibus Græcorum, præſertim *Solonis*, quædam etiam ex
Lycurgi & *Charondæ* legibus ſunt deſumtæ. Non omnes leges,
quas *Cicero* recenſet, ex XII Tabulis ſunt depromtæ. Stilus eſt
rudis & incultus, occurrunt hic verba priſca & obſoleta, ſtru-
ctura eſt ſimplex fere & neglecta, ut jam *Ciceronis* tempeſtate
interpretes doctiſſimi in multis hæſitaverint, ut patet ex *Lib. II*
de Legib. Cap. 23, commendant tamen ſe a brevitate, verborum
proprietate, in illisque antiquitatis quædam effigies conſpici-
12-16. tur, quod teſtimoniis & exemplis comprobatur. *Ciceroni* di-
cuntur *carmen de Leg. Lib. II Cap. 23*, & *de Orat. Lib. I Cap.*
57, non quod ligata conſignatæ fuerint oratione, ſed quia con-
ceptis verbis & ſumma brevitate fuerunt deſcriptæ, ut diſci
16-23. ac recitari potuerint. In illis componendis multum operæ
Decemviris præſtitit *Hermodorus Epheſius*, qui, ob virtutem pa-
tria ejectus, a Romanis multa cum honoris ſignificatione ex-
24.25. ceptus, & poſt ſtatua publice eſt donatus. Leges hæ omni
tempore

Digitized by Google

tempore maximo in pretio ſunt habitæ, & origo aliqua juris omnis ſunt reputatæ, quas variis, iisque inſignibus, appellationibus, hic in medium prolatis, decorarunt. Nævos, quos ipſis allinit *Chriſtian. Thomaſius*, breviter quidem, ſed nervoſe ac erudite, detergit. Quo tempore perierint, definiri
nequit. A. U. C. 368 bello Gallico una cum optimis ædifi- Pag. 25-
ciis conflagrarunt, ſed paulatim reſtitutæ, fragmentis & ἀπο- 34.
γράφοις undique conquiſitis. Vid. *Liv. Lib. VI Cap. 1. Auguſto* imperante, adhuc incolumes pro roſtris publice propoſitas fuiſſe, teſtimonio *Diodori Siculi Hiſt. Lib. XII* intelligitur. *Cyprianus Ep. Lib. II Ep. 2* ad illas, tanquam adhuc exſtantes, provocat. *Rittershuſius Dodecadelt. Proleg. Cap. 5* arbitratur, Gothis per Italiam longe lateque graſſantibus, ipſamque urbem devaſtantibus, hoc veriſſimum antiquitatis monumentum deperditum fuiſſe. Quoniam tamen, cum orbi Romano præeſſet *Juſtinianus*, poſt C. N. A. 527 integrum XII Tabularum textum *Cajus* commentariis ſuis inſeruit, poſt illud tempus interiiſſe vi-
dentur. In illis illuſtrandis plures ex antiquis pariter atque re- 34.35.
centioribus, quos ordine nominat, occupati fuerunt, ex qui-
bus palmam reliquis præripuerunt *Fulvius Urſinus* & *Jac. Go-* 35 40.
thofredus. Inde fragmenta legum, ad ſingulas Tabulas revocata, ordinem *Gothofredi* ſecutus, antiqua ſcriptura ſervata, exhibet, diverſas lectiones conciliat, & vocum atque locutionum, in illis occurrentium, interpretationem ſubjungit.

Ad Tabulam I refert Leges VIII, in quibus præcipitur de 41-56.
reis in judicium vocandis, & quid faciendum, ubi illi tergiverſarentur, vel imbecillitate quadam, aut morbo, impedirentur, ſponſoribus illis ac defenſoribus dandis, itemque reorum & actorum, dum ad Prætorem irent, reconciliatione. Quæ illis, quod ad verborum ſignificatum, itemque priſcos ritus, illuſtrationis gratia adjecit, brevibus complectemur. Ad Legem II notat, verbum *anteſtari* antiquis ſignificare *teſtes facere*, aut rogare, ut de præſenti negotio verum *perhibeant teſtimonium.* *Auriculam tangebant monitores*, quod, illam me- 59.65.
moriæ ſacram eſſe, putarent. *Calvi*, quæ vox in III Lege habetur, eſt renuere, vel moram nectere. Vetus Gloſſa exponit

Digitized by Google

per ἐξαπατᾷν, *Nonius* per *decipere.* *Manum injicere* deſignat reum invitum ad judicem obtorto collo rapere. *Ar-*
Pag. 65. *cera* erat plauſtrum, tectum undique & munitum, quaſi ar-
68. ca quædam magna, veſtimentis inſtrata, cujus generis hodier-
72. no die ſunt *die Kutſchen und Sænfften.* *Vindicere* antiqui di-
74. cebant pro *vindicare*, uti in illo *Lucretii Lib. III v. 895: Ipſe ſui miſeret; neque etiam ſe vindicit hilum. Aſſidous*, quod in Lege VI occurrit, venit ab *aſſe*, vel *ære dando;* locupletem igitur denotat. *Vindex* quotuplice ſenſu veniat, docetur. *Proletarius* dicebatur, qui non re ac cenſu, ſed prole, rempublicam augebat; inter *proletarium* tamen & *capite cenſum* aliquid erat diſcriminis, & illorum ordo honeſtior habebatur.
74-79. *Paico*, qua voce legislatores in Lege VII utuntur, antiquis, quibus litera *g* nondum in uſu erat, ponebatur pro *paciſcor*, de
79. 81. quo *Feſtus, Priſcianus, Terentianus Scaurus.* In Lege VIII mentio fit *comitii* & *fori;* quæ igitur inter utrumque differentia intercesſerit, accurate docetur. In priori graviores cauſæ tractabantur, & facinoroſis ſupplicia irrogabantur, ibi tribunal pro judicibus, roſtra pro oratoribus poſita erant, tectum illi, ubi *Hannibal* impreſſionem in Italiam fecit, eſt impoſitum. *Forum* unde nomen habeat, & quid in illo actum fuerit, decla-
84, 85. rat. *Cauſam conicere*, uti priſci pro *conjicere* ſcribebant, idem erat ac rem breviter narrare, & quaſi per indicem ſummatim colligere. Tabula II dat Leges VII. Ad Legem I, quid inter *vadem* & *prædem* interſit, anquirit. *Vadem* in cauſis capitalibus, *prædem* in civilibus, fidem ſuam interpoſuiſſe, quidam exiſtimant, ſed, veteres differentiam illam non obſervaſſe, patet ex *Horatii Serm. Lib. I Sat. I v. 9, Ciceronis Orat. pro P. Quintio,* & *Var-*
94, 95. *ronis de L. L. Lib. V Cap. 7.* *Hoſtis* dicebatur olim peregrinus, &, cui poſt adhæſit nomen hoſtis, is antiquitus appellabatur *perduellis.* *Diffindere*, quod verbum obvium eſt in Lege
103. IV, ex foro eſt petitum, notans cauſam in judicio diſceptandam differre, producere, aut in aliud tempus rejicere. Vid. *Liv. Lib. IX Cap. 38, Horat. Serm. Lib. II Sat. I v. 79, Gellius N.*
106. *A. Lib. XIV Cap. 2.* *Obvagulare*, quæ vox adhibetur in Lege III, hunc involvit ſignificatum, aliquid anxie petere, aut quærere,

rere, deſcendens a *vagire*, quod infantum eſt in cunis, non, uti *Auguſtinus Tarraconenſis* autumavit, a *vagari*, vel *vagum eſſe*. Ad Legem IV, de fure nocturno impune interficiendo, Pag. 110.
obſervat, fieri id poſſe æque a patrefamilias ac domeſtico, ſicque 111.
ſententiæ *Hottomanni* contra *Rittershuſium* accedit. Noſtrum Germanicum *Nacht* ab Ebræo נוח, *quievit*, cujus prima perſona נָחתי, fluxiſſe videtur; illius antiqui ſeptem partes numerabant. Ubi quis furem diurnum in furto deprehenderat, poterat il- 114-118.
lum ex Lege V poſt verberationem tam diu ſervi loco habere, uſque dum damnum penſatum fuiſſet. Servi, ubi prius ad 120. 121.
necem virgis cæſi eſſent, de ſaxo Tarpejo præcipites dabantur, quæ tamen lex poſtea eſt abolita. Impuberes, in furto 121-125.
prehenſi, verberibus pro arbitrio Prætoris caſtigabantur; qua occaſione de pubertatis termino, deque δοκιμασία, qua de pubertate certi reddebantur, itemque Prætoribus, quædam lectu non indigna interſpergit. In Lege VII memoratur *furtum* 125-131.
per lancem liciumque repertum, de quo, quoniam in diverſa abeunt interpretes, Cel. Autor, recenſitis potioribus hariolationibus, ita mentem ſuam explicat. Si cui, res furto ſibi ablatas in ſuſpectis ædibus quærendi, a magiſtratu poteſtas eſſet facta, *illum*, vel, quod propius vero ipſi videtur, *lictorem*, & quidem nudum, amictum tantum infra umbilicum cincticulo, quod *licium* fuerit dictum, ne alienas opes ſecum attuliſſe videretur, tenentem ante ſe *lancem* manibus inceſſiſſe, qua furtum deprehenſum, ſi capi illa poſſet, ob oculos poſuerit omnibus, inque forum deportarit. Conſuetudinem hanc ex Atticorum moribus fluxiſſe, ex *Ariſtophanis* explanatore, itemque *Platone*, dat probatum. Tabula III de *rebus creditis* agit. Ad Legem 139-149.
II diſſerit Autor de fœnore, ejusque modo apud Romanos conſtituto, quem qui excedebat, quadruplum ſolvere obſtrictus erat, cujus conſtitutionis æquitatem, cum fur ad dupli tantum reſtitutionem teneretur, oſtendit. Præter viam locum *Ciceronis in Verrem Orat. III Cap. 72* de *binis centeſimis*, & *Plinii ad Trajanum Ep. LXII Lib. X*, qui quibusdam vel corrupti, 161-172
vel obſcuri, ſunt habiti, vindicat & illuſtrat. Debitor, ubi debitum ſuum confeſſus in judicio eſſet, illique dies 30 ad ſol-

 vendum

vendum dati eſſent, nec tamen fidem liberaſſet, creditori addicebatur, qui illum, nervis & compedibus conſtrictum, domi ſuæ captivum tenere poterat, qui, ſi ad opus faciendum, vel ut ſacris intereſſet, dimitteretur, compedibus 15 pondo, ne
Pag. 173. clanculum ſe ſubduceret, vinciebatur. Poſtquam 60 dies in
183. vinculis detentus fuiſſet, tribus nundinis publice producebatur, & quidem ea de cauſa, ut, ſi quis, miſericordia tactus, pro ipſo ſponderet, liber dimitteretur, ſin minus, capite minuebatur, jus civitatis illi adimebatur, domino in ſervitutem addicebatur, qui ipſum ultra Tiberim extra Italiam vendebat,
186-194. ne ipſius cauſa ſeditio excitaretur. Si pluribus obæratus eſſet, elapſis tribus nundinis, illum, ſi vellent, non equidem vendebant, ut pretium, inde rediens, æqualiter inter ſingulos diſtribueretur, quæ mens eſt Ill. *Byncker sbækii*, ſed poterant illum in partes ſecare; quod, licet forte nunquam effectui ſit datum, terroris tamen cauſa eſt adjectum, quo quisque fidem ſervaret.
194-200. Tabula IV *de jure patrio & connubii* inſcripta eſt. Ad Legem I notat, patribus in liberos abſolutam fuiſſe poteſtatem, ut ipſos etiam interficere, vel in ſervitutem vendere, potuerint, qui mos tamen poſt ab Imperatoribus vel abrogatus, vel reſtrictus eſt; ubi
201-210. quædam de impio more exponendi liberos ſubjungit. Filius monſtroſus, deformi aliquo ſigno notatus, impune vel igne cremari, vel in Tiberim, ſive alium fluvium, projici & ſuffo-
212-214. cari, poterat. Tabula V eſt *de hereditatibus & tutelis.* Apud Romanos tria teſtamentorum genera uſu obtinebant, unum, quod *kalatis comitiis*, alterum, quod *in procinctu*, tertium, *quod per æs & libram,* appellabant; quæ qualia fuerint, luculenter exponit. Liberto, ſecundum Legem III absque hæredibus morienti, patronus, ejusque liberi, ſi qui eſſent, ab inteſtato ſuccedebant. Quædam hic de manumiſſionis ritu, libertorum juribus ac obſervantia in patronum, etiam poſt manumiſſionem
233-240. præſtanda, in medium adducuntur. De *ercto cito*, quod in Lege V legitur, ita judicat, ortum eſſe prius ab antiquo *horctum,* quod *bonum* ſignificat, unde, *o* in *e* verſo, & adſpiratione abjecta, prodierit *erctum.* Gloſſarium vetus *herctus citus* explicat διαίρεσις τῶν ὑπαρχόντων. *Citus* eſt a *cio,* quod ortum ſuum

debet

debet antiquo σχίω, unde σχίζω, *divido*. Ex voce *erctum* &
citum fluxit vox *erciſco*, quæ notat *bona dividere*, unde *fami-
lia berciſcunda* eſt hæreditas inter hæredes dividenda. Tabula Pag. 244-
VI *de dominio & poſſeſſione* agit. Ad Legem I exponit, quid in- 245.
ter *nexum* & *mancipium* intercedat, & quibus ritibus ſive homo,
ſive res, in nexum, vel mancipium alterius, devenerit. Ad Legem 254-258.
III diſſerit de venditione *publica* & *privata*. Illa fiebat haſta
poſita, quando debitor clam abierat, nec, Prætoris licet juſſu
tertium evocatus, comparuerat; hæc pro lubitu poſſeſſoris, nec
res vendita tradebatur prius, quam vel pretium ſolutum, vel
pignus datum eſſet, vel fidejuſſor ſe ſtitiſſet, vel alio quocun-
que modo venditori ſatisfactum eſſet. Qua re ab uxore diſ- 261-265.
crepet concubina, & quæ fuerint nuptiæ per *confarreationem*,
coemtionem, itemque *uſum*, accurate demonſtrat. Fœmina an- 268-272.
tiquitus, Veſtalibus exceptis, nunquam ſui juris eſſe cenſeba-
tur; erant tamen quædam matronis privilegia. *Nubere* idem
eſſe, quod ſubjici & ſervire thori ſocio, ex *Martialis Lib. VIII
Epigr. 12* probatur. De vindiciis fundi, itemque ædium & ſervo- 272-273.
rum, ea adducit, quæ ad intelligentiam Legis VI & VII faciunt.
Vocem *concapet* in Lege VIII recte ſe habere, nec verbi inſtar 274-279.
pro *vindicet* ex ſententia *Jac. Gothofredi* & *Wielingii* poſi-
tam, ſed nomen eſſe, & idem, quod *concapes*, aſſerit, dictam
quaſi *concapita*, quæ vox ſignificabat non ſolum *depactum* ac
defixum terræ ad vineam ſuſtinendam, verum etiam trabes in
domibus, ceteraque ad fulciendas ædes in capitibus, id eſt,
extremitatibus, ſuis unita & compoſita. Cum divortia inter 280-283.
Romanos inuſitata non fuerint, quærit, num mulieribus etiam
a maritis divertendi poteſtas fuerit. *Romuli* atque Decemviro-
rum ætate id obtinuiſſe negat, niſi quod ab illa, quæ uſu capta
erat, ante annum integrum elapſum fieri potuerit; ſeculis ſe-
quentibus accidiſſe, teſtimoniis firmat. Ex *Romuli* lege con-
jugem domo ejicere licebat ob *veneficium*, *fraudem*, & *adulte-
rium*, quod ex *Plutarcho* & *Dionyſio Halicarnaſſenſi* liquet,
item ubi vinum bibiſſe comperiebatur. Poſt *Carvilii* tempora
ſæpe ob leviculas cauſas vinculum matrimonii ſolvebatur. Ta-
bula VII *de delictis* inſcripta eſt. Ad Legem IV monſtrat, illum, 285-290.

 qui

qui frugibus damnum intulerat, de olea ſuſpenſum fuiſſe, quo *Ceres*, quæ læſa judicabatur, placaretur, ubi quædam de cruce & patibulo, itemque de *Cerere*. Impuberes, ſi hoc feciſſe arguerentur, ex Prætoris ſententia verberabantur, & ad duplum re-
Pag. 298-ſtituendum obſtringebantur. Ad Legem VI commentatur, illum,
305. qui deſtinato conſilio frumenti acervo, ædibus appoſito, ignem ſubjecerit, ſicque ædes illas & vicinas igni dederit, verberibus ante probe affectum, vivum crematum fuiſſe; qui id imprudens & caſu fecerit, illum, cum damnum illatum ſuis opibus ſarcire non potuiſſet, carcere ac virgis, ſed levius, coercitum
306-312. fuiſſe. Lege VIII ſtatutum erat, ut, qui aliquem libello famoſo læſerit, ipſiusque famæ clanculum detraxerit, is fuſtibus ad internecionem uſque cæderetur, ubi ſignificatum vocis *pipulus* a *pipando*, quod Oſcis ejulabunde conqueri notat, item *occentare*,
315-321. tradit. Occaſione Legis IX & X explicat jus talionis. Lege X vult legi, *quas ſcirit teſtarier*, id eſt, qui ſe ſiverit teſtari; unde ſuſpicatur, lectionem *teſtatior* apud *Gellium N. A. Lib. VI Cap. 7* eſſe corruptam, item, *fariari* pro dicere recte ſe habere, contendit. Qui vero teſtimonium in ſe receperat, poſt autem rogatus negabat, is improbus & inteſtabilis habe-
325-332. batur. Falſus teſtis de ſaxo Tarpejo ex Lege XII præcipitabatur, quæ pœna ad tranquillitatem publicam conſervandam eſt ſtatuta, poſteriori autem tempore eſt abrogata, ita tamen, ut iſtiusmodi homo vel relegatione, vel bonorum omnium publi-
332-335. catione, puniretur. Parricida ex lege *Romuli* dicebatur omnis homicida, ſpecialiori autem ſenſu ita appellabatur, qui parentem, cognatum, & affinem, interemerat. Parricida etiam habe-
335-339. batur, qui veneno alium vita privaverat. De pœna parricidarum, ſtricte ſic dictorum, eorundemque ſupplicio, culeo, & qua ratione pœna executioni fuerit data, & quid animalibus adjunctis, ceu totidem ſymbolis, fuerit repræſentatum, ad Legem
342-348. XV enucleate diſſerit. Si quis patronorum clienti damnum intuliſſet, is execrabilis & diris devotus habebatur, ut a quocunque impune occidi poſſet; ubi mutua officia patronorum & clientum
352-356. explanantur. Tabula VIII *de juribus prædiorum* exponit. Ad Legem I verba facit Autor de ſpatio duorum pedum cum dimidio,
quo

Digitized by Google

quo ædificia diſtare debebant, quo circumiri, ac incendia prohiberi, poſſent. Societates, quæ coibant, poterant ſibi leges Pag. 357-
ſcribere, ſed ita, ne quid detrimenti inde caperet res publica; 359.
qua occaſione quædam de ſodalitatibus ac ſocietatibus, ſpeciatim *fratrum arvalium*, in medium adducuntur. Ex Lege III 359-362.
quinque pedum ſpatium inter agros confines vacuum relinquebatur, quod neuter ſibi vindicare poterat. Illis, qui de finibus agrorum diſceptabant, ex Prætoris ſententia tres arbitri dabantur; quo loco differentiam inter *jurgium* & *litem* indicat. *Sublucare* eſt ramos arboris circumcidere & amputare, 364-368.
ne ſua umbra noceant vicinis agris. *Glans* pro quocunque ar- 368-371.
boris fructu olim ſumebatur. Viæ latitudo, quæ linea recta procedebat, *octo*, quæ in obliquum curvabatur, 16, pedum ſpatio Lege VIII definitur. In Tabulæ IX Lege II vox *ſiremps*, ut 374-376.
& apud *Plautum*, & in aliis antiquis monumentis, pro *ſimiliter* adhibetur. Qui ex judicibus, ſive arbitris, ſe corrumpi fue- 384.385.
rat paſſus, is ex Lege III pœnam capitis ſibi arceſſebat, ubi, quo ſenſu priſci vocem *capital* acceperint, diſceptatur. De civis 385-388.
Romani libertate ac vita judicium ferri non poterat, niſi in comitiis centuriatis, ſive maximis, ubi de *civitate Romana*, itemque de *comitiis centuriatis* & *tributis*, notatu digniora expromuntur. Qui judicia capitalia exercebant, non niſi populi ſuffra- 389-397.
giis creari poterant, & hi dicebantur *quæſtores*, vel *quæſitores, parricidii*. Nocturni cœtus in urbe vi Legis VI ſub commina- 397-400.
tione pœnæ capitalis prohibentur, quæ ipſa etiam illum manebat, qui patriæ bellum inferret, aut civem hoſti traderet; ubi, quis olim *hoſtis*, quis *perduellis*, ſit appellatus, de novo inculcat. Tabula IX *de jure ſacro* eſt. Quibus ritibus jusjurandum 400-405.
antiquitus conceperint, quantaque religione idem obſervarint, ad Legem I traditur. Lex III interdicit, ne mortuos intra ur- 406-409.
bem ſepeliant, neve comburant. Ratio inſtituti hujus, quod apud varias gentes in uſu fuit, inde repetitur, ne urbs cadaveribus funeſtaretur, neve tetris odoribus inficeretur. Sepeliebant igitur extra urbem in via, in lucis etiam ac nemoribus, quod ex *Propertii Lib. III Eleg. XV* liquet. Humatio apud Romanos, uti & alias gentes, diu locum habuit, crematio

Digitized by Google

tio eſt introducta, a quo tempore demortua corpora ab hoſtibus terra iterum fuerunt eruta, in urbe tamen ſepulti & combuſti viri ſummi, itemque virgines Veſtales, non autem privati, quia ſepulcra ſua habebant ſacra, quæ ſtato tempore præſtanda erant, ad quæ publicus locus obligari non poterat. In cadaverum combuſtione varii ritus obſervabantur, quos Eru-
Pag. 411- ditiſſ. Autor ordine enucleat. Leges ſequentes a IV ad IX agunt
421. de luctu & funerum ſumtibus minuendis. Hac occaſione ſermonem inſtituit Cl. Autor de Diis Manibus, illorumque cultu, rogo, (quam vocem a Germanico *Roſt*, *Ræſten*, derivari poſſe cenſet,) *aſcia* non poliendo, quod de lignis, unde ſtrues facta, intelligendum eſſe decernit; a quo more tamen poſtea multum diſceſſerunt, ligna non ſolum aſciantes & polientes, ſed etiam pictis & variis emblematum ornamentis diſtinguentes, & mo-
421-426. numenta etiam marmorea exaſciantes. Ubi efferebantur & cremabantur, non niſi tribus *viciniis*, id eſt, veſtibus, quibus mulieres uſque ad funeris tempus utebantur, tegebantur, & vinculis, faſciis purpureis, obligabantur, & decem tibicinibus cantu lugubri luctus ſignificabatur. In virorum nobilium & celebrium funeribus tubæ etiam perſonabant, & ad tibiarum ſonum
427-432. næniæ inſtituebantur. Mulieribus interdictum erat, faciem unguibus, vel ferro, carpere, aut genas radere, ut ſanguis, qui ad piandos Manes facere judicabatur, eliceretur, vel leſſum funeris ergo facere, quam legem tamen ſæpiſſime migrarunt.
432-438. Cineres & oſſa colligebantur, nec tamen membrum aliquod, ſive oſſa reliqua, alibi cum ſumtu condi voluerunt. Unctura & convivia ſepulcralia in funeribus ſervorum nefas habebantur; ubi de *unctura*, *pollinctoribus*, *convivis ſepulcralibus*, quæ *ſilicernia* dicebantur, & quæ proximis cognatis & amicis, a funere
438-447. reverſis, domi apparabantur. Ad Legem XI & XII quædam proferuntur de *potione murata*, quam optimi vini, ſacchari, & aromatum, mixturam fuiſſe aſſeverat, quæ in rogum ardentem, poſt in cineres, ſpargebatur, de *uſu coronarum*, & ratione, qua-
447-453. re adhibitæ, itemque *acerris* & *aris portatilibus*. Non diverſis in locis funus parari, nec plures uno lecto ſterni, con-
458. cedebatur. A funere aurum abeſſe jubebatur, ſed, cui dentes excide-

Digitized by Google

exciderant, & illi auro incruſtati ſervati erant, una cum auro rogo immitti & comburi poterant. Sepulcri jus, quod Lege Pag. 458
XVII declaratur, ad hæredes tranſibat, nec in illud alii involare fas habebatur. Ubi funus viri alicujus dignitate illuſtris du- 463. 465. 466.
cebatur, comitia ceſſabant. His ſubjicit Cl. Autor enarrationem rituum funebrium, qui inde ab exceſſu uſque ad exequias Romanis fuerunt ſolennes. Tabula XI ſiſtit ſupplementum quinque 466-471.
priorum. In hujus legibus præcepta dantur de autoritate populi Romani in ferendis ſuffragiis, & quod priores leges per poſteriores ſint abolendæ, de patriciis cum plebejis connubii vinculo non ſociandis; quæ lex tamen, quod inſignem materiam invidiæ & ſimultatum præberet, ſeptimo anno poſt irrita eſt declarata.
Tabula XII complectitur ſupplementum quinque poſteriorum, 471-476.
in qua de rebus controverſis, durante lite, ad res ſacras non deſtinandis, de vindiciis in duplum reſtituendis, ſi quis illas falſo uſurpaſſet, ſervo, domino ſciente, furtum, vel damnum, alicui inferente, puniendo, leges feruntur. Index nominum & re 476-482.
rum opus claudit. Operarum mendæ diligenter admodum ſunt ſublatæ, ut harum paucæ ſuperſint. Gratulamur ampliſſimo Autori de labore hoc eximio feliciter profligato, quem non ipſi tantum apud ſeram poſteritatem multo honori, ſed aliis etiam, qui cognoſcendi juris antiqui ſtudio feruntur, inprimis utilem, futurum, certo ſperamus.

A TREATISE OF MIDWIFERY, &c.

hoc eſt,

TRACTATUS DE ARTE OBSTETRICIA, IN tres Partes diſtributus, Autore FIELDING OULD, artis obſtetriciæ cultore.

Dublini, apud Oli. Nelſon & Carolum Connor, 1742, 8 maj. Plag. 15, Tabb. æn. 2.

Ars obſtetricia noſtra inprimis ætate multis & egregiis celeberrimorum virorum ſcriptis illuſtrata fuit; Autor vero noſter in hoc Opere non quidem completas artis obſtetriciæ inſti-

Digitized by Google

tutiones exhibuit, primaria tamen capita tetigit, & experientiis, ex praxi cognitis, illuſtravit. Opuſculum hoc in *tres Partes* diſtribuit; in quarum *prima* de partu naturali, in *altera* de præternaturali, ſed tamen adminiſtratione manuum tantum perficienda, in *tertia* de illis præternaturalibus caſibus, agit, ubi fœtus ferramentis admotis educendus eſt. *Parte prima* monet, cognitionem partium anatomicam neceſſariam eſſe, ideoque organa generationis fœminina, & fœtum cum partibus adhærentibus, ejusque ſitum, deſcribit. De hoc ſpeciatim monet, in ſtatu naturali non faciem, ſed pectus, verſus os ſacrum converſum, caput vero ita poſitum eſſe, ut mentum humerum reſpiciat, id quod primo quidem per experientiam probat, ſed deinde etiam oſtendit, figuram ellipticam, ita factam, partui aptiſſimam eſſe, cum figuræ pelvis accommodata ſit. Monet igitur, obſtetrices ſitum hunc agitatione capitis non immutare debere. Quomodo orificium uteri tactu diſquirendum ſit, & ex ejus habitu prognoſis de partu ſecuturo fieri poſſit, brevibus inquirit, cauſas, quæ naturalem partum retardant, addens, & hunc accurate deſcribens, ſimulque monens, quid agendum ſit, ſi gemelli occurrant. De ſecundinarum extractione poſtea diſſerit, eandem non nimis præcipitanter ſuſcipiendam eſſe docens. Si enim per funiculum educere tentes, ille facile dilaceratur; ſin manu in uterum immiſſa ſeparare velis, vaſa uterina facile læduntur, ita, ut præter hæmorrhagiam varia alia mala oriantur. In *Parte altera* pauca de abortu præmittit, poſtea caſum placentæ ad orificium uteri accretæ examinat, & oſtendit, quomodo puerperæ ſuccurrendum ſit. Fœtus mortui extractionem explicaturus, ſigna fœtus mortui & vivi obiter tantum tangit, & de extractione fœtus per pedes fuſius diſſerit. Inde ſtatum præternaturalem ligamentorum uteri, & ſpeciatim laxitatem eorundem, diſquirit, quo in caſu cum Cel. *Mauriceau* non conſentit, qui extractionem fœtus peculiari enchireſi perficiendam ſuadet, ſed monet, ipſam vim matris expulſionem præſtare poſſe, licet ſimul afferat, in extractione ſecundinarum majorem attentionem adhibendam eſſe, ne prolapſus uteri ſubſequatur.

Digitized by Google

ſequatur. Recenſet poſtea varios modos, quibus matrix a ſitu ſuo naturali recedit, & ſimiles caſus de ſitu præternaturali partium infantis adducit, e. g. de perverſo capitis ſitu, ſi funiculus umbilicalis & manus ſimul cum capite exeant, ſi brachia primum exeant, & ſic porro. In his & ſimilibus circumſtantiis modum operationis concinne deſcribit, & hiſtoriis partus, paſſim interſperſis, illuſtrat. De ſitu præternaturali gemellorum pauca addit, &, quomodo mola extrahenda ſit, in fine exponit. In *Parte tertia* rationes oſtendit, quibus permotus, operationes manu ſola perficiendas ſeparatim deſcripſerit, & ferramentorum applicationem nunc tandem addat. In hac vero *Parte* primo quidem de ſingulari conſtrictione externi orificii uteri agit, & porro de orificio uteri interno ſcirrhoſo, de inſigni capitis magnitudine, & figura pelvis præternaturali, diſſerit; qua occaſione magnæ forcipis, omnibus artis obſtetriciæ cultoribus cognitæ, applicationem quodammodo conſiderat, & oſtendit, in quibusnam caſibus inſtrumentum hoc applicari poſſit, in quibus vero nullius uſus ſit. Inſtrumentum Cl. *Mauriceau*, *Tire tete* dictum, examinat, & ejus uſum perpendit; poſtea terebram occultam deſcribit, & icone addita delineat. Eſt vero inſtrumentum pungens, vagina ænea conditum, cujus apex quidem per hanc vaginam preſſu procedit, elaſtro tamen, ex filo ferreo ſpirali facto, iterum poſt preſſionem intra vaginam reducitur; quam apte vero & ſine læſione matris hoc inſtrumento Chirurgus uti poſſit, ex eo oſtendit, quod non opus ſit, in molliſſimas capitis partes inter ſuturas inquirere, ſed quod ubique in caput fœtus mortui impelli poſſit. Qua in re tamen monemus non omnem perforationem ſufficere, cum non ubique contenta cranii facile educi poſſint, e. g. ſi perforatio per medium oſſis parietalis perficiatur. Idem inſtrumentum quoque in mole capitis abrupti imminuenda, & in hydrope infantis, commodiſſimum eſſe, paulo poſt oſtendit, & ſimul methodum, qua *Mauriceau* & alii in hoc caſu utuntur, declarat. In fine quoque de partu cæſareo agit, & variis argumentis oſtendit, hanc operationem minime admittendam eſſe. Ipſe vero,

Digitized by Google

quæ aſſerit, & conciſe quidem, ſed ſatis accurate, deſcribit, variis caſibus practicis interſperſis illuſtrat.

AN IMPARTIAL INQVIRY INTO THE SEAT of the immediate Organ of Sight, &c.

hoc eſt,

DISQUISITIO CANDIDA DE PROPRIA SEDE organi viſûs, an in retina, an in choroideâ, reperiatur. Argumentum, lectionibus de natura & curatione oculorum præmiſſum. Annectuntur quinque & quadraginta quæſtiones de eodem argumento, curioſorum examini ſubmiſſæ per JO. TAYLOR, Med. Doct. & Medicum ocularium Regium, &c.

Londini, apud M. Cooper, 1743, 8 maj.

Plag. 4.

Proprium organum viſus eſt illa pars fundi in globo oculi, cui actio radiorum lucis objectorum externorum ſenſum imprimit, quo, mediante fibra nervea, idea cum mente communicari poſſit. Licet igitur tunica retina a pluribus aſſumta fuerit; tamen non deſunt, qui rationibus variis adductis hunc viſus effectum choroideæ adſcribunt. Autor noſter in hoc libello idem evincere annititur. Retina quidem nervi optici expanſio eſt; nullum tamen cum pupilla habet nexum, illa vero membrana, quæ actionem radiorum lucis ſuſcipit, omnino cum pupilla nexum habere debet, quippe quæ a radiis diverſimode afficitur, & modo extenditur, modo contrahitur. Talis vero nexus choroideæ competit, quæ, licet non tam copioſas fibrillas nerveas habeat, iisdem tamen non prorſus deſtituitur. Retina læſa vix ſentit, &, ſi etiam ſentiret, tamen inde viſus non deſtruitur; ſi vero in operatione cataractæ nervus quidam læditur, qui a choroidea ad pupillam tendit, ſenſus viſus deficit. Retina quoque pellucida membrana radios transmittit, non vero icones objectorum ſuſcipit, cum radii tandem in choroidea denſa & minus

minus pellucida effectum exerant. His argumentis expoſitis, ea quoque profert, quæ in contrarium moneri poſſent. Vitium oculorum, quod muſcas volatiles viſui ſiſtit, diſtenſioni arteriarum retinæ adſcribitur, quoniam radii non ſufficientibus fibris nervoſis imprimi poſſunt; inde quoque patet, choroideam non ſufficientes nervos habere, ad iconem completam ſuſcipiendam. Porro mobilitatem pupillæ variam a varietate lucis ex eo declarare poſſumus, quod retina non ſatis opaca alios quoque radios ad choroideam transmittat, qui ſenſum & motum iridis efficiunt, &, ſi in ſimili quoque caſu diſtenſio arteriarum, per medium nervi optici ad retinam tendentium, asſumitur, extenſio duræ & piæ matri, & nervis, per illas ductis, vim infert, & ita effectus perverſos in iride excitat. Hæc & alia plura argumenta in medium producit, quæ, retinam proprium viſus organon eſſe, confirmant. Sed, his omnibus expoſitis, tamen ad alia progreditur, quæ choroideam præ retina verum organum viſus conſtituunt. Si muſcis volantibus ſimiles maculæ oculo oberrant, tunc ipſæ arteriæ retinæ, ita diſtenſæ, impediunt, quo minus ſufficientes radii ad choroideam accedere queant. Nec choroidea tota nervea requiritur, quoniam & retina, ſi organon viſus eſſet, non tota nervea inveniatur, ſed vaſa interſperſa habeat. Poſtquam igitur his & ſimilibus argumentis, choroideam organon viſus proprium eſſe, aſſeruit, uſum retinæ in eo ponit, quod radios lucis moderatiores reddat, & illum uſum, quem cuticulæ in cute a nimis forti ſenſatione defendenda adſcribit, retinam quoque reſpectu choroideæ habere aſſerit. Quod quidem an cum vera partium oculi internarum ſtructura adeo accurate conveniat, lectoribus dijudicandum relinquimus. Quæſtiones appoſitæ idem argumentum ſpectant, & ad illas omnino contra ſententiam Autoris reſponderi poſſet. Ille quidem in fine nomina ægrorum ſubjicit, quibus opem tulit, & methodum medendi ad ſententiam ſuam compoſuit, ſed magis forſitan eandem probaſſet, ſi hiſtorias morborum integras appoſuiſſet, vel aliis, contrariæ ſententiæ addictis, ulterius in hanc rem inquirendi occaſionem præbuiſſet.

Ooo 2 CHRI-

Digitized by Google

CHRISTIANI SIGISMUNDI GEORGII, *Profeſſor. Publ. in Academia Wittenbergenſi, Apparatus philologico-theologicus ad Evangelia, Domini feſtisque diebus dedicata.*

Volumen I.

Lipſiæ, ſumtibus Joannis Michaelis Teubneri, 1745, 4.
Alph. 3.

Qui paucis abhinc annis ſuam, qua pollet, rerum & linguarum ſanctiorum peritiam, & ingenium ad res philologico-theologicas perapte compoſitum, variis, eisque non prolectarii argumenti, ſcriptis egregie prodidit, Cl. *Chriſtianus Sigismundus Georgius*, novo nomine de re ſacra bene eſt meritus. Rogatus ab illis, qui in ipſius degunt commercio erudito, commilitonibus, animum ad Diſputationes publice habendas appulit, eo potiſſimum conſilio, ut argumentum, quod omnibus rei exegetico-homileticæ cultoribus inſervire poſſet, tractandum eligeret. Quo igitur Oratoriæ ſacræ ſtudioſis manus ferret auxiliatrices, conſilium iniit, Apparatum philologico-theologicum, tanquam promum homiletici ſtudii condum, ad Evangelia Domini adornandi, ſecutus *Glaſſii*, *Gerhardi*, *Waltheri*, & *Lyſeri*, quos in hoc negotio habet præambulones, veſtigia. Operæ vero pretium eſt, monere, quibus in partibus hic labor a ſpiſſis aliorum Theologorum operibus differat. *Primo* id negotii ſibi datum eſſe credidit Cl. Autor, ut ex ordine omnes verſus, eorundemque voces, & phraſes, e primis fontibus erueret, & easdem ſuæ notioni & ſignificationi vindicaret, cum aliis compararet, & verum inde confirmaret ſenſum. Atque in hoc argumento, quos ſupra adduximus, Autores multis ſtadiis poſt ſe relinquit, quippe qui de præſtantioribus tantum & difficilioribus ſolliciti fuerunt verbis, phraſiumque ſignificatu. Augent hujus libri dignitatem optimi & recentiſſimi rei criticæ & Philologiæ ſacræ Autores, quorum noſtra ætate multo largior & felicior eſt, quam priſtinis temporibus, ſeges. Ut ſpeci-

ſpeciminis loco unicum adducamus induſtriæ hujus documentum, ad Evangelium Domin. Advent. II, *Luc. XXI, 25*, provocare placet. Occurrit ibidem vox ἀπορία, quam cum conſequentibus, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλυ, conjungit *Daniel Heinſius*; ſed demonſtratum dedit Cl. Autor, hanc vocem antecedentibus καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν eſſe vindicandam, quia verbum ἀπορία tremorem animique hæſitationem, quæ ab animo perplexo, conſiliique experte, proficiſcitur, indicat, quod *Iſocratis* teſtimonio omnium illuſtriſſimo confirmat. Retundit eadem dexteritate *Grotii* & Rev. *Starckii* opinionem, qua per θάλασσαν ſtatum mundi admodum turbulentum, & varia populorum molimina, intelliguntur. *Secundo* Autor noſter res exegeticas prolixo admodum tractat filo, cum alii interpretes magis meditationibus, quam rebus explanandis, ſint intenti. Haud vulgares addidit commentationes, ex primis fontibus hauſtas, neque in *Glaſſio*, neque *Wolfii* Curis philologicis, obvias, quæ multæ lectionis, indefeſſæ lucubrationis, & acuti judicii, ſunt teſtes omnium certiſſimæ. Interpretem noſtrum non macilenta verborum explicatione eſſe contentum, ſed in viſcera, & verborum vincula, penetrare, patet ex dictis ad Evangelium Domin. Advent. II, & ejus *v. 25*, in quo de ſignis in ſole & luna conſpicuis agitur. Refellit argumentis oppido validis magis ingenioſam, quam accuratam, Rev. *Chriſtoph. Starckii* in Synopſi Bibliothecæ exegeticæ ad hunc locum explicationem, qua per ſolem Antichriſti imperium, & per lunam, temporalem, quæ ab imperio Antichriſti, veluti luna a ſole, ſuum reciperet nitorem, intelligit poteſtatem. Oſtendit Autor, Chriſtum in excitato dicto non de Antichriſto, ſed de Pſeudoprophetis, qui cum Antichriſto magno non ſunt confundendi, agere. Accedit, hoc oraculum, a Chriſto datum, non ad Antichriſti exſcindendi tempora, ſed ad excidii Hieroſolymitani ævum, eſſe referendum. Nec leve eſt argumentum, a mente Chriſti petitum. Si enim Chriſtus de Antichriſto magno egiſſet, non ῥητῶς ad propoſitam reſpondiſſet quæſtionem, quæ erat de ſignis excidii Hieroſolymitani, & mundi. Ex his commentationibus, ſale non deſtitutis, pateſcit, ſtudii homiletici cultores

Pag. 32.

Pag. 30.

ex

ex hujus operis uſu & lectione haud inanes eſſe rediturös. *Tertio*, ex uſu eſſe, judicavit, & recte quidem judicavit, ſi cuivis commati προσοικειώσεις & poriſmata apponeret, quæ quidem ex tam largo effluxerunt gurgite, ut ampliſſimum, meditationes inſerendi ſacras, deprehendat campum orator. Illæ vero ipſæ meditationes non e longinquo ſunt petitæ, ſed innatæ, & domeſticæ, nec non ita comparatæ, ut ſummo cum fructu in ſuggeſtu ſacro adhiberi poſſint. Defunctus quidem hac provincia eſt B. *Glaſſius*, ſed has meditationes ex tota aliqua pericopa potius, quam commate, collegit, & prolixe exaſciavit; inde parcior eſt horum poriſmatum apud *Glaſſium*, ſed uberior & fertilior apud *Georgium*, proventus. Et, quo rerum ſuarum ſatageret Autor, adjecit *quarto* concinnam & ſuccinctam textus ſacri diſpoſitionem, eandemque analyticam, ut illorum, quibus res auguſta domi eſt in ſupellectile libraria, inſerviret rationibus. Laudabitur forte a multis, prout ſunt noſtra tempora, culpabitur etiam ab aliis, hoc, quod ſuſcepit Clariſſ. Autor, opus, præſertim, cum ſubſidia & exegetica, & homiletica, noſtro ævo proſtent bene multa. At enim vero, ſi ex altera parte conſideraveris, hujus generis exſtare ſcripta partim obſoleta, & noſtro genio parum inſervientia, partim optimis fontibus & ſubſidiis hermenevticis deſtituta, partim denique ab uſu homiletico valde remota, non dubitamus, quin hoc noſtri Autoris inſtitutum laude dignum judicaturi ſint multi. Telam in hoc *Volumine* Autor a Domin. Advent. I uſque ad Domin. VI poſt Epiphan. pertexuit. Ut igitur hoc Opus feliciter abſolvat, vires ipſi ex animo comprecamur.

Prelo noſtro haud ita pridem exierunt *Indices generales ſexti Actorum* noſtrorum, quod eſt *Novorum Actorum primum*, *Decennii*, *Annorum* a 1732 uſque ad 1741, nec non *Supplementorum ad Nova Acta quatuor* priorum *Voluminum*, ſumma argumenta continentes, &, qua fieri potuit, fide & induſtria confecti.

Nuper etiam *quinti Voluminis Supplementorum ad Nova* hæc *Acta Sectio XII*, cum Indicibus & Præfatione ad totum *Volumen*, publicavimus, proxime, ſi Deus voluerit, ad edendum *Volumen ſextum* progreſſuri.

✲ ✲ ✲

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLV.

Pars I.

ANNALES COMPENDIARII REGUM & rerum Syriæ, Nummis veteribus illuſtrati, deducti ab obitu Alexandri Magni, ad Cn. Pompeji in Syriam adventum, cum amplis Prolegomenis; conſcripti ab ERASMO FROELICH, Soc. Jeſu Sacerdote.

Viennæ Auſtriæ, ex typographeo Kaliwodiano, 1744, fol. Alph. 2 plag. 14, Tab. æn. 19.

Inter præcipua veteris hiſtoriæ ſubſidia, quibus omnes, qui ad eandem recte cognoſcendam animum appellunt, inſtructos eſſe oportet, non ultimum profecto eſt accurata Chronologiæ inveſtigatio. Hanc ipſam vero Corinthum adire datum ſane eſt pauciſſimis. Quot enim, bone Deus, dubiis & difficultatibus ea res laborat? Quantum ſæpius conjecturis dandum eſt, ſi, quo quæque tempore geſta ſint, definire quis ſtudeat? Nam, qui ipſas hiſtorias fuſius deſcripſerunt veteres, dubios lectores hac in parte tantum non ſemper relinquunt, & haud raro nummis, vetuſtate jam corroſis, ultimisque antiquitatum parietinis, denuntiandum eſt teſtimonium. Vix igitur hac in eruditionis parte aliquid præclari quispiam poſſet præſtare, niſi ſummorum hominum liberalitas in colligendis recludendisque numophylaciis eruditis ad labores ejusmodi ſuſcipiendos

 incita-

incitamento eſſet. Habent enim hoc bonæ literæ, ut non ſolum a privatis diligenter tractentur, verum etiam Principibus, purpura coroniſque fulgentibus, perplaceant. Illuſtre profecto hujus rei exemplum jam præbuit, ob victorias non ſolum ab hoſtibus reportatas, verum & ob egregiam doctrinam, ſingularemque erga literatos favorem, omnibus miranda *Maria Thereſia*, Hungariæ Bohemiæque Regina, cujus vere regia munificentia præſtantiſſimum hoc Opus orbi literato peperit. Inſcriptum eſt illud Auguſtiſſimo *Mariæ Thereſiæ* nomini, & nummum in honorem ejus cuſum in fronte gerit, in cujus adverſa effigies optimæ Reginæ viſitur, averſa autem *Palladis* ſimulacrum exhibet, cum epigraphe: ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΜΑΡΙΑΣ. ΘΕΡΕΣΙΑΣ. ΜΕΓΑΛΗΣ. ΔΙΚΑΙΑΣ. ΕΥΕΡΓΕΤΙΔΟΣ. In baſi legitur: ΕΤΟΥΣ. Δ. Ut autem de tota hujus Operis ratione Lectori eo certius conſtaret, Prolegomena ſatis longa, ultra 90 paginarum ſpatium excurrentia, & in quinque partes deſcripta, Autor egregius, & inter vere doctos hujus ſeculi numerandus, præmiſit. Occaſio horum Annalium conficiendorum non una fuit. Non ſolum enim hiſtoria ex diligenti inquiſitione ſeriei & ordinis eorum Syriæ Regum, qui poſt *Alexandri M.* interitum regnarunt, multum accipit lucis; verum etiam *Macchabæorum* libri, quos valde, &, ex noſtra ſententia, nimis, Cl. Autor extollit, quin & vaticinium, *Danielis Cap. XI* contentum, hoc pacto egregie illuſtrantur, & hac ratione male feriatis hominibus occaſio deprimendi ſacrarum literarum fidem eripitur. Et, quamvis graviſſimi jam Autores in conſtituenda hac hiſtoriarum parte deſudarint, immo & a *Vaillantio* permulti nummi ad ejus illuſtrationem fuerint prolati, non tamen uſque adeo ad liquidum omnia a viris doctis ſunt perducta, ut non Cl. Autori amplum ſatis reliquerint ingenii exercendi campum. Cumque in variis præſtantiſſimisque numophylaciis varia, ab aliis nondum viſa & obſervata, deprehenderit numiſmata, annorum characteribus, raris ſymbolis, & Regum conſignatis titulis, pretioſa, adeo proſpera fortuna calcaria ei, hoc in ſtadio currenti, ſubdidit. Non vero longiores variorum eventuum narrationes attulit, cum hoc ab aliis jam,

quos

quos ipſe nominavit, ſit præſtitum; ſed præcipuas res geſtas Pag. 4.
continuo, quoad licebat, annorum ordine paucis recenſuit, & ad ipſos ſemper fontes lectorem ablegavit. Inter hos autem fontes primo loco commemorat *primum* & *ſecundum Maccabæorum librum*, eisque nullum ſcriptorem Syriacarum rerum, ſi a *Polybio* diſceſſeris, conferri poſſe, exiſtimat. Quamvis vero hæc non omnino damnemus; dolendum tamen eſt, Cl. Autorem iſtos *Maccbabæorum* libros divini ſpiritus ductu 5.
conſcriptos arbitrari. Certe hac in re contrarios ſibi inveniet, quotquot ſunt cordatiorum eruditorum, tantum non omnes; cum, iſtos libros inter apocryphos eſſe referendos, & hominem minime θεόπνευςον eorundem autorem eſſe, certiſſimum ſit. Nam ipſemet horum librorum autor, ſe errare poſſe, candide profitetur *2 Macch. XV, 39*, nec libri illi Hebraico idiomate, uti canonici, conſcripti ſunt, nec pro canonicis a primitiva Eccleſia ſunt habiti. Certe in catalogo librorum canonicorum Vet. Teſt. a *Melitone Sardenſi*, qui Seculo ſecundo floruit, confecto, apud *Euſebium Hiſt. Eccl. Lib. IV Cap. 26* libri *Maccbabæorum* exulant. Uſus vero eſt Cl. Autor vulgata horum librorum verſione; Græcum tamen Syriacumque textum, re exigente, non neglexit. Cumque *Maccbabæorum* libri non omnia, hiſce Annalibus inſerenda, ſuppeditarent, præſto etiam fuerunt *nummi veteres*, quibus plurimum autoritatis tribuit, eam ob cauſam, quod publica autoritate cuſi, certiſſimas temporum notas præ ſe ferant, atque ab erratis monetariorum Syriaci nummi Græcis Romaniſque multo ſint puriores. Omnes igitur nummos, a celeberrimis rei nummariæ ſcriptoribus evulgatos, & ad rem ſuam pertinentes, caute tamen & cum delectu in uſus ſuos convertit non ſolum, verum etiam nummos, quorum nondum exſtabat memoria, præcipue ex Potentiſſimæ Hungarorum Reginæ theſauro depromtos, edidit, quem theſaurum literis *C. Reg.* id eſt, Cæſario-Regius, Lector notatum hic videt. Hoc pacto numiſmata, Syriam illuſtrantia, quadringentis plura, vel ſolorum Syriæ Regum, nummis urbium non annumeratis, appoſuit, & eo nomine *Vaillantium* longiſſime ſuperavit. Prædicat hac occa-

ſione Cl. Autor Illuſtriſſimi *Everardi Fawkener*, Potentiſſimi Britanniarum Regis ad aulam Ottomannicam Legati, ſingularem humanitatem, & in promovendis literarum finibus ſtudium. Is enim præſtantiſſimus heros togatus, varia numiſmata, ex Oriente Vindobonam allata, cum huc iter faceret, cum Cl. Autore communicavit partim, partim accuratiſſime delineanda curavit, eique liberaliter impertiit; ex qua ſingulari Viri ſummi humanitate multum utilitatis in hos Anna-
Pag. 6. les profluxiſſe, ipſe gratus fatetur. Nummis antiquis marmora atque gemmas addidit. Ad illa quod attinet, præter ea, quæ jam
7. viri docti, a Cl. Autore adducti, vulgarunt, admodum pauca inventa ſunt, huc facientia, quæ tamen ſuis locis inſerta comparent. De gemma ſatis pretioſa, cui *Alexandri M.* res geſtæ
7. artifici manu inſculptæ ſunt, in ipſis Annalibus fuſe diſſerit. Tertium ſubſidiorum genus ab antiquis ſcriptoribus arceſſivit. Ad ſeriei chronologicæ ordinem multum profuerunt *Euſebii Chronicon*, & *Porphyrii Fragmenta Græca*, a *Joſepho Scaligero* in *Theſauro temporum* vulgata, *Appianus* item, *Juſtinus*, S. *Hieronymus* in *Cap. XI Danielis*, & *Flavius Joſephus*, cui tamen non plus tribuit fidei, quam aliorum ſcriptorum aut conſenſus ſuadet, aut ſilentium. *Joſephi* editione ſe uſum eſſe ea, quam A. 1726 *Havercampius* typis dandam curavit, eam ob
8. cauſam indicat, ne fruſtra ſit in evolvendis *Joſephi* locis lector, cum aliis in editionibus alius Capitum ordo ac numerus inveniatur. Plures adhuc his nominatis addidit Autores, *Polybium* nempe, *Diodorum Siculum*, *Livium*, *Plutarchum*, *Athenæum*, alios. *Aſtronomicos* etiam temporum characteres in conſilium vocavit. Eclipſium, olim obſervatarum, paſſim meminere Hiſtorici. Et, quamvis Aſtronomi majori diligentia eas annotare ſoleant, nihilo tamen ſecius plus utilitatis Hiſtoricorum qualiscunque narratio præſtat, cum hi rem aliquam illuſtrem commemorent, quæ eclipſeos tempore contigit; illi contra hoc raro faciant, aſtronomicis potius obſervationibus intenti. Et, quoniam ad Regum Syriæ Chronologiam illæ fere tantum eclipſes faciunt, quæ a morte *Alexandri M.* ad annum uſque tertium & ſexageſimum obſervatæ ſunt, eas, celeberrimorum quorundam

Digitized by Google

rundam hominum inſiſtens veſtigiis, eo, quo contigerunt, ordine recenſuit, & unam, cujus *Polybius* meminit, & de qua dubium quoddam ſubortum eſt, ad calculos ipſe revocavit. De cometis, aliisque id genus cœli phænomenis, nec non planetarum cum ſtellis fixis conjunctione, quod ex iis nihil fere, quod eſſet alicujus momenti, deduci poſſet, penitus tacuit. In uſu tamen horum, de quibus dictum eſt, ſubſidiorum variæ difficultates ſe oſtenderunt. Ne igitur eas intactas relinqueret, *ſecunda Prolegomenorum Parte* de dubiis, e *Macchabæorum* hiſtoria ſubortis, verba facit, deque modo numerandi annos apud Græcos, ſive Syro-Macedones, atque Judæos differit, cum ſine amborum inter ſe contentione dubia, in *Macchabæorum* libris occurrentia, ſolvi nequeant. Certum videlicet eſt, in *Macchabæorum* libris annos ab æra Græcorum ſupputari, cujus æræ initium in anno Juliano ante æram Chriſti vulgarem 312 periodi Julianæ quater milleſimo quadringenteſimo ſecundo ponendum eſt. Porro, Græcos, ſive Syro-Macedones, annum primum æræ ſuæ in autumno modo memorati anni Juliani inchoaſſe, a *Petavio* & *Noriſio* extra omnem dubitationem eſt poſitum. Jam vero, annum civilis uſus apud Syro-Macedones duodecim menſibus lunaribus definitum fuiſſe, *Petavius* & *Noriſius* ſatis demonſtrarunt. Ut ergo annus lunaris cum ſolari conciliaretur, neceſſum erat, cum menſes ſive 30 dierum, ſive alterni 29, eſſent, aut dierum intercalarium, aut menſis embolini, uſum introducere. Embolinum autem re vera obtinuiſſe, *Gemini* & *Diodori Siculi* teſtimonia evincunt. Jam apud Judæos eo tempore initium proprii anni verno tempori affixum erat, primusque menſis, *Niſan* dictus, ex ſententia Cl. Autoris reſpondebat menſi *Xanthico* Syro-Macedonum, reliquorum menſium nomina & ordo extra controverſiam ſunt. Embolinus quoque menſis, poſt menſem *Adar* inſertus, anni lunaris uſum Judæis fuiſſe, probabile facit. Perſpectis hac ratione menſium anni Syro-Macedonici & Judaici ordine ac nominibus, tabellam confecit Cl. Autor, in qua menſes Judæorum & Syro-Macedonum primum inter ſe, tum etiam cum anni Juliani menſibus, contulit. Huic tabellæ nonnullas obſerva-

Pag. 9. 20.

tiones addidit: menſem ſcilicet *Xanthicum* τῷ *Niſan* ita reſpondiſſe, ut is ante *Niſan* inchoatus ſit, atque adeo aliqua pars *Artemiſii* cum eodem *Niſan* concurrerit. Hujus obſervationis ope conciliari poſſe ſuam ſententiam cum iis, quæ *Jo. Alb.*
Pag. 21. *Fabricius* in *Menologio pag. 15* attulit, exiſtimat. Ex his porro conſequi tradit, menſem *Dium*, qui anni Syro-Macedonici primus fuit menſis, altera ſui parte cum menſe *Tiſri* (*Septembre*), altera autem majore cum *Marcheſvan* (*Octobre*), decurriſſe. Et, cum nonnullis videri poſſet mirum, quare Syro-Macedones anni initium ab exeunte fere *Octobri*, (ita enim eos feciſſe credit,) deduxerint, cum tamen veteribus ſolenne fuerit, ab æquinoctiorum, vel ſolſtitiorum, alterutro annum ordiri, ejus rei rationem in ſequentibus reddit. Rejicit *Uſſerii* ſententiam, qui ea de cauſa, *Hyberberetæum* (*Septembrem*) loco *Dii* primum Syromacedonici anni menſem fuiſſe, ſtatuit. Obſervat potius, vetuſtiores Græcos (more apud Hebræos Chaldæosque etiam uſitato) æquinoctii tempus a ſtellæ alicujus fixæ ortu, occaſu, aut cum ſole conjunctione, definiviſſe. Cum vero Aſtronomia eo tempore non ad tantum faſtigium, ad quantum hodie, eſſet perducta, ex errore eos annum lentis accrementis juſto majorem conſtituiſſe, & hoc pacto anni initium multorum ſeculorum lapſu in *Octobrem* e *Septembri* ultra veri æquinoctii limites eſſe prolapſum. Hanc annorum computationem apud veteres re vera ita ſe habuiſſe, ex *Ptolemæo* atque *Petavii Diſſertationibus* comprobat. Harum igitur obſervationum ope varios nodos in hiſtoria *Macchabæorum* ſolvi, multosque locos, inter ſe pugnantes, conciliari poſſe, ſtatuit, ejusque rei
22-30. ſpecimen haud unum affert, nihil non agens, ut veritatem horum librorum tueatur, in quo negotio an ſemper feliciter ſit verſatus, apud lectorem eſto judicium. Nos profecto ſtupendum laborem, & excellentiſſimum Cl. Autoris ingenium, miramur, optandum tamen eſſe cenſemus, ut præclarum ejusmodi ſtudium divinioribus libris, quam illi *Macchabæorum* ſunt, adhiberetur. Dubiis chronologicis, his in libris occurrentibus, hiſtorica quædam & geographica, veluti coronidis loco, adjecit, omnemque diligentiam eis diſcutiendis impendit.

Ipſo

Digitized by Google

Ipſo *Libri I Macchabæorum* exordio *Alexander M.* primus in Græcia regnaſſe traditur. Sed, ante eum Reges bene multos Græciam gubernaſſe, ex Hiſtoricis abunde conſtat. Nonnulli, ut hoc dubium ſolverent, dixerunt, in Græco eſſe *πρότερον*, & non *πρότερος*, hocque exponendum eſſe, qui *prius* regnavit in Græcia. Hoc vero rejicit Cl. Autor, propterea, quod Pag. 31,
1 Macch. VI, 2, de *Alexandro* dicatur, *ὃς ἐβασίλευσε πρῶτος ἐν τοῖς Ἕλλησι.* Rectius ergo fieri cenſet, ſi ſub nomine *Græciæ* & *Græcorum* totius Græcæ manarchiæ imperium intelligatur, cui utique primus præfuerit *Alexander*, qui & primus ab omnibus Græciæ populis *βασιλέως* nomine cohoneſtatus ſit, quo nomine priores Macedoniæ Reges admodum raro & timide ſint uſi, ita, ut & nummi eorum *βασιλέως* titulum nunquam præ ſe ferant. Eodem fere loco *Macchabæorum* libri ſtatuunt, *Alexandrum* morti vicinum regnum inter amicos diviſiſſe. Pugnare hæc videntur cum illis, quæ de *Alexandri* morte *Juſtinus*, *Curtius*, *Plutarchus*, alii, prodiderunt memoriæ, quippe ex quibus diſcimus, moribundum Regem, a ſuis interrogatum, ecquem ſucceſſorem deſignaret, reſpondiſſe, *digniſſimum*, annulum vero ſuum *Perdiccæ* tradidiſſe. Hic utique aliquid humani paſſus videtur libri *Macchabæorum* conditor. Sed Cl. Autor, nihil non agens, ut autoritatem operis iſtius tueatur, hiſtoriæ *Alexandri* ſcriptores ex *Macchabæorum* libris emendare & ſupplere ſatagit, dicens, eos aliquid fortaſſis omiſiſſe. Inſuper, teſtamentum ab *Alexandro* eſſe conditum, ex *Curtio*, *Chronographo Alexandrino*, *Joſepho Gorionide*, & *Diodoro Siculo*, comprobat. Sed, quamvis etiam 32
contra hæc nonnulla moneri poſſent, dabimus tamen, *Alexandrum* condidiſſe teſtamentum; num, quæſumus, inde ſequitur, eum, cum adhuc viveret, regnum inter amicos diviſiſſe? Facile ergo apparet, excuſationem illius erroris ingenioſam potius eſſe, quam veram. Idem dicendum de *Antiocho M.*, qui *1 Macchab. VIII* vivus a Romanis ex ſententia Cl. Autoris captus traditur. Cum hac de re ſileant Hiſtorici veteres, *Polybius*, *Livius*, alii; iterum illud ſilentium ex egregio ſuo *Macchabæorum* libro ſupplendum cenſet. Putat tamen, in loco quodam *Li-* 32.
viano

Digitized by Google

viano utique hujus rei mentionem injici, quia Epitomator *Livii Lib. XXXVIII* dicat, *Lucium Scipionem Antiochi victorem in jus vocatum eſſe eam ob cauſam, quod præda cum Antiocho capta ærarium defraudaſſet.* At enim vero parum præſidii hoc in loco ejus reperiet ſententia, cum, ipſo Cl. Autore non diſſimulante, locus ille ſit dubius, & plurimæ editiones, *præda ex Antiocho capta*, legant. Inſuper totus ille labor inutilis videtur, cum *1 Macchab. VIII* plane non dicatur, *Antiochum* a Romanis fuiſſe captum, ſed duntaxat ejus exercitum fuiſſe fugatum, ita, ut pacem petere cogeretur, tributum quoque ipſi fuiſſe impoſitum, quotannis Romam ſolvendum, id quod e probatis veterum teſtimoniis certum reddere debebat Cl. Autor, cujus tamen rei altum deprehenditur ſilentium. Poſt allata hujus generis dubia quamplura, *Parte Prolegomenorum tertia* difficultates, in veterum Syriæ Regum nummis obvias, commemorat. Accurata eorum disquiſitio plus, quam initio minari videbatur, negotii Cl. Autori faceſſivit. In diſcernendis Seleucidarum nummis permultum quidem *Vaillantius* & *Haymius* præſtitere; neuter tamen viam & rationem ex inſtituto tironibus monſtravit, qua tanta nummorum farrago in ordinem digeri, ac ſuo quisque Regi aſſignari, debeat. Hoc igitur ne-
Pag. 35. gotium in ſe ſuſcepit Cl. Autor, cum ut haberent tirones aliquam in ejuscemodi materia utiliter verſandi rationem, tum ut candide aperiret, quantum ſit in his illisve nummis diſcriminandis certi ac firmi. Annales ſuos ab *Alexandri M.* obitu deduxit. Hujus obitus tempus annum æræ Seleucidarum duodecim annis anteceſſit, & *Seleucus I Nicator* duodecimo æræ iſtius anno Syriam obtinuit. Aliorum igitur Regum, qui ante *Seleucum* Syriam Aſiamque poſſederunt, conquirenda erant numiſmata. Primus poſt *Alexandrum M.* uti totius imperii, ita Syriæ Aſiæque, βασιλεὺς fuit *Philippus Aridæus, Alexandri M.* frater, cum quo ſubinde in tituli regii communionem venit parvulus adhuc princeps *Alexander*, *Alexandri M.* e *Rhoxane* poſthumus, & fortaſſe etiam *Hercules*, ejusdem *Alexandri M.* ex *Barſine* concubina filius. Jam inter varios nummos, qui βασιλέως Φιλίππȣ, vel βασιλέως Ἀλεξάνδρȣ, titulum præ ſe ferunt,

ferunt, vix ullos certo indicio ad *Philippum Aridæum* ex ſententia Cl. Autoris referre licet, ad *Alexandrum* puerum omnino nullos; *Herculis* etiam iſtius nullum adhuc nummum eſſe productum, exiſtimat. Multos proſtare tradit nummos, *Philippi* & *Alexandri* nomine inſcriptos, imberbe caput referentes, pelle leonis tectum, quod qui *Alexandri*, aut *Philippi*, Regum ſemper eſſe cenſent, valde ex ejus ſententia falluntur. *Herculis Dei* potius caput in illis exhiberi, ſatis confirmare cenſet vultus binos, in *Philippi*, *Alexandri*, *Seleuci I*, atque *Antiochi I*, nummis plane inter ſe ſimiles, cum credi vix poſſit, omnes illos Reges ſimiles habuiſſe vultus. Pag. 35. *Philippi* tamen nummos argenteos, qui elegantiorem fabricam, & βασιλέως titulum, magnamque cum *Alexandri M.* atque *Seleuci I* nummis ſimilitudinem, habent, *Philippo Aridæo* potius, quam patri *Alexandri M.*, tribuendos contendit. Poſt *Philippum Aridæum* cum omni regia ſtirpe e medio ſublatum, primus *Antigonus* cum filio *Demetrio Poliorcete* Syriæ atque Aſiæ præfuit. *Antigoni* iſtius ac *Demetrii* nummos ab aliis *Antigonorum* ac *Demetriorum* nummis diſcernit cornutum caput, quo proximi tantum *Alexandro M.* Reges in nummis exprimuntur. Victo ac ſublato *Antigono*, *Seleucus Nicator* Syriam Aſiamque obtinuit, *Phœnices* duntaxat ac *Cœle-Syriæ* parte litorali excepta. Hic igitur *Seleucus* eorum Regum, qui ab ipſo imperii ac ſtirpis autore Seleucidæ audiunt, ducit familiam. Inſititiorum Regum, id eſt, eorum, qui Syriam invaſerunt & occuparunt, nummi facile ab illis Seleucidarum diſcernuntur, cum eorum cognomina, bona rei nummariæ fortuna, oſtendant. Ad ipſos vero Seleucidarum nummos quod attinet, primum ſubſidium ab hiſtoriæ veteris ſcriptoribus erat petendum, ut Regum eorum nomina, & reſpondentes eisdem nummi, in qualemcunque ordinem disponerentur. Cognomina igitur Regum, titulosque eorum honorificos, ex ſcriptoribus antiquis Cl. Autor excerpſit, annotatis etiam annis, quibus quisque Regum imperium adiiſſe, eoque dejectus eſſe, perhibetur. Conſtituto ita qualicunque eorum catalogo, cum eodem numiſmata, ad rei illuſtrationem facientia, diligentiſſime contulit. Ut autem ad diſcernendos tot

ejuſdem nominis Regum nummos firmo ſatis fundamento niteretur, e numiſmatum omni penu ea primum ſelegit, quæ certas æræ Seleucidarum notas præ ſe ferunt, utque lectoribus
Pag. 38. inſignem erga *Maccbabæorum Libros* venerationem inſpiraret, tabellam confecit, qua, libros illos cum Chronologia, in nummis comparente, conſentire, oſtendit. Altera in parte hujus tabellæ anni omnes, ad Regum Syriæ hiſtoriam facientes, adſcribuntur, quorum in *Libris Maccbabæorum* fit mentio; altera parte annorum numeri exhibentur nummis illis inſculpti, qui notitiam Cl. Autoris non effugerunt. Ex hac tabella ſimul intelligitur, nummos, Regum Seleucidarum epochæ notis inſignes, primos ſub *Antiocbo III*, & poſtremos ſub *Antiocbo VIII* & *IX*,
39. comparere. Hujus rei rationem ſatis ingenioſe Cl. Autor reddit. Regum nempe Syriæ numiſmata, quæ epochæ charactere inſignia vidit, pæne omnia vel in *Phœnice*, *Tyri* potiſſimum ac *Sidone*, vel pauca *Apameæ* in *Cœle-Syria*, aut *Cyrrbi* in *Cyrrbeſtica* regione, percuſſa ſunt. Jam vero *Phœnice* ac *Cœle-Syria* uſque ad *Antiochi III* tempora *Ptolemæis*, Ægypti Regibus, paruit; porro, *Antiocbo VIII* & *IX* fraternas lites ac civilia bella inchoantibus, *Phœnices* inprimis ac *Cœle-Syriæ* urbes, alia poſt aliam ſeſe in libertatem vindicavit. Id pugnantes tum inter ſe Reges aut cogebantur diſſimulare, aut ipſi ultro potentiores urbes privilegiis ac immunitatibus ornare, ut eaſdem partibus ſuis adjungerent. His obſervatis, in aperto eſt cauſa, cur ante *Antiochum III* & poſt *Antiochos VIII* & *IX* nummos, Regum epocha notatos, non deprehendamus, quia nimirum urbes illæ, quibus epochas nummis inſcribere ſolenne erat, iſtis duntaxat, & qui inter eos intercedebant, Regibus erant ſubjectæ. Horum igitur, de quibus dictum eſt, numiſmatum ope, & una librorum *Maccbabæorum* ſubſidio, jam certo diſcernere nummos, & e nummis veros vultus ac titulos ſeptem *Antiocborum*, deinde *Seleuci IV*, & primorum duorum e Seleucidis *Demetriorum*, datum eſſe ſtatuit. *Antiocbus X*, quoniam εὐσεβῆς cognomen & a ſcriptoribus ei tribuitur, & idem in ære veteri reperitur, facile cognoſcitur, etſi chronicus nummorum character deſideretur. *Antiocbus XI* etiam ſuis ſeſe titulis in nummis

nummis manifeſtat; cum ἐπιφανὴς & φιλάδελφος in mone-
tis ſoleat compellari. Cum *Vaillantius* nummos quosdam, βα-
σιλέως Αντιόχȣ ἐπιφανȣ̃ς Διονύσȣ inſcriptos, *Antiocho XII*
tribuerat, ipſe deinceps errorem retractavit. *Flavius* vero *Jo-
ſephus* decepit virum doctiſſimum, qui, *Antiochum* illum *XII*
Dionyſium cognominatum eſſe, perhibet, cui tamen fides his
in rebus eo minus habenda, quod & aliis Syriæ Regibus titu-
los affingat, de quibus nihil copioſa prodidere numiſmata. Al-
latis bene multis, huc pertinentibus, controverſiis, & concilia- Pag. 43.
tis cum numiſmatum fide *Macchabæorum* libris, Regum Sy- 49.
riæ chronologicam ſeriem, ac titulorum notitiam, ex Hiſtoricis
veteribus primum affectam, nummorum ope perfecit, duos-
que Regum Syriæ exhibuit catalogos, quorum prior, ex *P. Ric-* 49.
cioli Chronologia reformata deſumtus, Reges Seleucidas tantum
continet. In ſequenti vero, a Cl. Autore confecto, omnes Syriæ 50.
Reges ac tyranni comparent, etiam qui Seleucidæ non erant,
quos ultimos tamen aſteriſco notatos Lector inveniet. Adſcri-
pti ſunt anni æræ Seleucidarum *Juliani*, in quorum nempe au-
tumno incipit ejusdem numeri annus ſecundum Syro-Macedo-
nes, in vere autem annus ejusdem numeri ſecundum Judæos.
Propoſitam hac ratione Regum Syriæ chronologicam ſeriem
cum ab objectionibus eruditorum quorundam, aliter hac de re
ſtatuentium, vindicare conſtitutum eſſet; huic negotio *Partem
Prolegomenorum quartam* Cl. Autor dicavit. Notum ſatis eſt
præcox *Jo. Harduini* ingenium, qui in portentoſis, & nemini
eruditorum probatis, opinionibus proferendis atque defen-
dendis mirifice ſibi placebat. Is igitur in *Chronologia Vet. Teſt.*
Syriæ Reges in alium longe, quam Cl. Autor, ordinem digeſſit.
Ut ergo primo ſtatim intuitu & de ſua, & de *Harduini*, ſen-
tentia lectori conſtaret, tabellam, in qua Regum Seleucidarum
ſeries ita, uti eam *Harduinus* fingit, comparet, e regione
apponendam curavit. Statim vero, ut intelligatur, cujus 53.
pretii ſint *Ignatiani* iſtius Sodalis prolata, exemplum quod-
dam illuſtrationis ergo afferemus. Vulgaris & recepta eſt
ſententia, *Seleucum Nicatorem* ultra quadraginta annos re-
gno præfuiſſe, quam opinionem & Cl. Autor in ſuis Anna-

libus *pag. 21* defendit. Sed aliter viſum *Harduino*, qui, eum annos LIV regnum tenuiſſe, ſtatuit, propterea quod in Regis *Seleuci* quodam nummo deprehenderat litteras Δ. N. quæ valore numerico LIV indicant, unde confici ſtatuit, ab æra *Seleucidarum* totidem annos *Seleucum* imperaſſe. Sed ele-
Pag. 55. ganter Cl. Autor regerit, ſtatui non poſſe, illas literas Δ. N. epochæ eſſe indices, cum in illis nummis ſæpenumero occurrant literæ, quarum explicatio Oedipo interprete opus habeat. Habere ſe nummum quoque affirmat ejusdem *Seleuci I*, cui litera ξ inſcripta ſit; ergo ſexaginta annos *Seleucus* imperitavit? Quam abſurdum vero hoc ſit ſtatuere, ex teſtimonio potiſſimum *Polybii*, ſententiæ *Harduini* prorſus contrario, oſtendit. Nihilo tamen ſecius eundem errorem erravit Academicus aliquis Pariſienſis, *de la Nauze* dictus, in peculiari *de Regno Seleuci Nicatoris* Diſſertatione, Gallico idiomate conſcripta, & *Tomo VII Hiſtoriæ Academiæ Regiæ Inſcriptionum* inſerta, qui inter alia etiam ad nummum illum literis Δ. N. inſignem provocat, cujus tamen ſententiam, una cum *Harduini* ſomniis, egregie
58-64. dedit depexam Cl. Autor. De *Seleuco II* etiam lis aliqua cum inter viros hoc in eruditionis genere verſatiſſimos, *Vaillantium* nempe & *Theophilum Beyerum*, orta eſſet, quorum ille, *Seleucum II* duas in *Arſacem*, Parthiæ Regem, ſibi rebellem, expeditiones bellicas ſuſcepiſſe, priorem quidem anno æræ Seleucidarum 76, alteram anno 85, quo ipſo anno captus ſit ab *Arſace* *Seleucus*, atque anno ſequente in libertatem ac regnum reſtitutus, paulo poſt eodem durante anno 86 equo lapſus vitam finierit, *Arſacem* porro ex *Juſtini* mente regnum ſibi tum plenius formaſſe, cum *Seleucus II* poſt primam illam expeditionem motibus Aſiæ domum revocaretur, ſtatuit; hic vero contendit, bellum unicum a *Seleuco II* adverſus Parthos eſſe geſtum, eundemque *Seleucum* anno æræ Seleucidarum 72 victum, in *Arſacis* poteſtatem veniſſe, ſequenteque anno 73 ab *Arſace* regnum Parthicum formatum, & æræ Parthicæ tertiæ initium datum eſſe, *Seleucum* vero poſt multos annos captivitate ſolutum, tum denique, eodem *Juſtino* teſte, motibus Aſiæ revocatum eſſe; Cl. Autor, argumentis horum duumvirorum diligenter

Digitized by Google

genter expenſis, mediam iniit ſententiam, ſtatuitque, *Seleucum* Pag 65.
II bina adverſus *Arſacem* geſſiſſe bella. Prioris belli tempus ſtatuit annum æræ Seleucidarum Julianum 74 exeuntem, & ſequentem 75, quo *Seleucus* ab *Arſace* victus, & novis motibus, ab *Attalo* concitatis, revocatus eſt, dum nempe, abſente *Seleuco*, *Attalus*, *Eumenis* novus ſucceſſor, in Aſia regnum ſtabilire & amplificare cœpiſſet. *Arſaces* quoque interea novam æram inſtituit, dum regnum ſibi corroborat. His anno 75 & 76 geſtis, & rebus in Aſia vel deſperatis, vel a *Seleuco* compoſitis, (neutrum enim ſcriptores prodidere,) eodem anno in *Arſacem Seleucus* bellum inſtaurat, ab eodem capitur, ac regie habetur, denique circa annum 86 libertatem cum regno recuperat, ſed eodem anno equo lapſus vitam amittit. Egregie deinceps hanc ſuam ſententiam defendit, variasque adhuc hujus generis diſceptationes profert, quas ab ipſo lectore, quam a no- 68-73.
bis, dijudicari malumus. Cum vero inter nummos, quibus Annales ſuos illuſtravit, & multi Hebraici inveniantur; non abs re putavit Cl. Autor, de illis *quinta Prolegomenorum Parte* ex inſtituto diſſerere. Nummos Hebræorum dicit nummos Hebraico charactere inſcriptos. Hebraicus vero character, quo ſignata deprehunduntur numiſmata, duplex eſt. Horum alter *Samaritanus* appellari ſolet, alter vero, quo *Judæi* hodienum ſacrum Codicem deſcribunt, *Aſſyrius* dicitur. Utriusque characteris formas ad calcem Operis, ubi Numiſmata adducta æri inciſa comparent, Tabula XVII exhibuit Cl. Autor, una cum Alphabeto alio *Samaritano*, quo ſacer Codex conſcriptus exſtat, nec non Alphabeto Rabbi *Arariæ* & *Vaticano*, quæ doctiſſimus *Villalpandus* edidit, & vetere *Alphabeto Græco*. Charactere *Samaritano* inſcripti ſunt nummi omnes, ſub *Macchabæis* ſignati, quales pro veris ac genuinis merito habentur; *Aſſyrio* autem charactere ſignati inter adulterinos rejiciendi ſunt. Inveſtigat deinde rationem, quare *Samaritanus*, & non *Aſſyrius*, character ad ſignandos nummos fuerit adhibitus; quæ utriusque denominationis ratio, quæque ipſius characteris vetuſtas, ſit. Hebræis nimirum, uti permultis aliis gentibus, character duplex erat, ſacer alter, quo legem ſcribebant, alter civilis

 uſus,

Digitized by Google

uſus, quo in nummis aliisque rebus conſcribendis utebantur.
Hoc vel ex eo conficitur, quod nummi veteres *Hebræorum*
alio inſcripti charactere inveniantur, quam ille eſt, quo ſacra
Biblia conſtanti ſcribuntur more. *Aſſyrium* igitur characterem,
quo in ſacris uſi ſunt, & hodienum utuntur, *Judæi*, a *Moſe*
eos accepiſſe, & per traditionem ad poſteros propagaſſe, cen-
ſet Cl. Autor, ſuamque ſententiam ex loco Rabbi *Obadiæ a*
Pag. 75. *Bartenora*, verbo tenus adſcripto, & qui hac in re utramque
paginam facere videtur, comprobat. *Aſſyrius* iſte character
an a voce אשר, *beatum reddidit*, quod, qui legem *Aſſyrio*
charactere ſcriptam ſervant, beati fiunt, uti *Bartenora* ſtatuit,
dicatur, aut eo, quod *Abraham* eum ex Meſopotamia (Aſſyriæ,
latius acceptæ, provincia,) in terram Chanaan attulit, non
definit. Civilis vero character quare *Samaritanus* dicatur,
poſtea ediſſerit. Ipſe character, vocabulo *Samaritanus*,
multo eſt antiquior; cum Samaria ipſa circa annum ante æram
Chriſti 923 demum ſit condita. *Aſſur-Haddon* Rex poſtea
Chutæos, & alios ex Babylone, Media, & Perſia, Samariam de-
duxit. Novi iſti incolæ ſenſim etiam Chananæorum linguam
& literas uſurparunt. Sub *Macchabæis* poſtea Principibus no-
vi iſti Samaritani ſæpius victi, & pars eorum a Judæis ſubacta
eſt. Subjecti ergo Judæis, Hebraico etiam ac civili charactere,
apud eos introducto, uſi ſunt. Succeſſu temporis, victis ſub
Tito & *Hadriano*, variasque in terras diſperſis, Judæis, civilis
hic character apud eos exolevit, cum ejus regionis, in qua vi-
verent, civili lingua & charactere uti cogerentur, quamvis al-
terum illum, in ſacris ſcilicet uſitatum, nunquam oblivioni da-
rent. Samaritani contra, a Judæis quippe diverſiſſimi, ſuis in
ſedibus a *Tito* & *Hadriano* relinquebantur, uſitatumque ſibi
characterem civilem conſtanter uſurparunt, & inde character
77. ille, ex Cl. Autoris ſententia, *Samaritanus* audit. Ante *Mac-
chabæorum* tempora Hebræos monetas percuſſiſſe negat, hanc
ſententiam contra aliorum objectiones erudite defendens, &,
anno æræ Seleucidarum 171 primos Hebræorum nummos eſſe
percuſſos, oſtendens. Cumque multum interſit, numiſmatum
illorum nomina & pondera noſſe, ſummo ſtudio hæc omnia
expla-

explanat, quidque *ſiclus*, tam *integer*, quam *dimidius*, quid *tertia* & *quarta pars* ſicli, quidque *obolus*, Hebraice *Ghera*, fuerit, inſigni eruditionis apparatu commonſtrat. Æſtimat etiam nummorum Hebraicorum pondera; qua in re doctiſſimi *Villalpandi* & *Eiſenſchmidii* veſtigiis inſiſtit. Non tamen in eo acquievit, ſed, ut propria experientia illud confirmaret, quod alii dixerant, nummos quosdam Hebraicos, in præſtantiſſimis cimeliis inventos, ad libram Noribergenſem, pharmacopolis uſitatam, exegit, inſignemque ejusmodi nummorum apparatum, Pag. 85. qui etiam ad calcem libri Tabula XVIII delineati comparent, attulit, & illuſtravit, appendicis etiam loco numiſmata He- 87-91. bræorum adulterina, ut de fraudibus ejusmodi ſibi caveret lector, adjecit. Ipſos Annales ita diſpoſuit, ut binæ paginarum 91. facies, quæ ſe mutuo reſpiciunt, hiſtoricam ſynopſin altera, altera nummorum, hiſtoriæ reſpondentium, deſcriptionem, exhiberet. Eſt illud conſtanter obſervatum, niſi cum vel numismata deficiebant, vel hiſtorica narratio nummorum recenſionem explere non poterat; tunc enim, quæ abundabat, materia in alteram quoque paginæ faciem excurrit, quemadmodum *pag. 21, 27, 31, 51, 57, 121*, factum eſſe, Lector deprehendet. Nonnunquam utraque paginarum facies Annales continet, nullis numismatibus appoſitis, v. c. *pag. 34* & *41*, nonnunquam & nihil præter nummos continent, v. c. *pag. 62* & *90*. Facies illa, quæ hiſtoricam ſynopſin offert, in quatuor columnas diviſa eſt. Earum *prima* numerum exhibet anni, ante æram Chriſti vulgarem currentis; *altera* numerum æræ Seleucidarum; *tertia* columna continet numerum anni periodi Julianæ; *quarta* denique hiſtoricam narrationem brevem ac ſimplicem complectitur. Infimum faciei ſpatium occupant ſcriptorum veterum indicata teſtimonia, ubi etiam nonnullæ eorum diſſenſiones proferuntur, &, quoad licet, componuntur, eæ præſertim, quæ in aſſignandis cuilibet Regi regni, aut vitæ, annis enaſcebantur. Adjecit quoque Cl. Autor primum cujusvis Olympiadis annum, quod id valde commodum lectori crederet. Alteram faciem, nummis deſtinatam, in tres columnas diſpeſcuit. *Prima* nummi cujusvis modulum, (quorum tres diverſos ſtatuit,) &

metalli

metalli ſpeciem, notavit, *tertia* vero librum, aut cimeliorum poſſeſſores, nominavit, e quibus nummi depromti ſunt. Media columna nummorum epigraphen, & figurarum deſcriptionem, ſuppeditat, præfixo in fronte ejus Regis nomine ac titulis, cujus monetæ recenſentur. Infimo loco quædam notantur, ad nummorum illuſtrationem facientia. Ad calcem univerſi
Pag. 122. Operis genealogia Seleucidarum uno ſchemate proponitur, quam Inſcriptiones antiquæ, ad Annales Regum Syriæ illuſtrandos pertinentes, excipiunt, Regumque eorum nummi aliis ra-
123. riores recenſentur. Index deinde geographicus, poſteaque
136. hiſtoricus, Opus claudit. Numiſmata, in Annalibus ſecundum tabularum ordinem citata, ultimo loco æri inciſa comparent. Gratulamur merito ſeculo noſtro tam præclarum Opus, eoque certius ſperamus, ſummam laudem apud veros & intelligentes harum rerum judices reportaturum eſſe Cl. Autorem, quo majoribus difficultatibus impedita eſt hæc ipſa Chronologiæ inveſtigatio.

CAJI JULII CÆSARIS DE BELLO GALLICO & Civili, nec non A. HIRTII aliorumque de Bellis Alexandrino, Africano, & Hiſpanienſi, Commentarii. Notas & animadverſiones addidit THOM. BENTLEJUS. Acceſſere conjecturæ & emendationes JACOBI JURINI.

Londini, ſumtibus Guil. Innys & Richardi Manby, 1742, 8 maj.

Alph. 1 plag. 17.

Hæc editio continet, præter *Cæſaris* Bellum Gallicum & Civile, *Hirtii* Alexandrinum & Africanum, incerti Autoris Hiſpanienſe, Epiſtolas *Jul. Cæſaris*, ex Epiſtolis *Ciceronis* collectas, & duas tabulas geographicas, unam Galliæ, alteram Italiæ, tabulam locorum belli Africani, & figuram pontis Rhenani. *Capite* ſtatim *I* ſermo, *eorum una pars initium capit a flumine Rhodano*, videtur *Jurino* inconcinnus, quem concinnum fore putat, ſi legatur *earum* (partium Galliæ) *una pars* &c.

Mox

Digitized by Google

Mox verba *Cæſaris*, *eam partem Oceani*, *quæ eſt ad Hiſpaniam*, *Jurinus* legi vult, *quæ adluit Hiſpaniam.* Quid? ſi legamus: *quæ adit Hiſpaniam.* *Cap. VIII* probat *Jurinus Dionyſ. Voſſii* ſententiam de muro *Cæſaris.* *Cap. XIII* pro verbis: *ut magis virtute, quam dolo, contenderent, aut inſidiis niterentur*, reponi vult *Bentlejus:* *ut magis virtute, quam dolo atque inſidiis, niterentur & contenderent.* Cur non malimus legere: *ut magis virtute contenderent, quam dolo atque inſidiis niterentur.* Nam viri nervos intendunt, imbelles dolo, aut inſidiis, nituntur. *Cap. XIV Bentlejus* ſuperſedere potuerat commemoratione, eſſe Criticos, qui expungi vellent ex hac oratione *Cæſaris: eas res, quas legati Helvetii commemoraſſent*, nomina *legati Helvetii.* Nam *Cicero, Curionem Lib. II ad Diverſ. Ep. 4* alloquens, non ſcribit: *quod poſſit a me ſcribi ad te*, ſed *quod poſſit graviter a Cicerone ſcribi ad Curionem. Cap. XVII* pro *dubitare debeant Jurinus* legi vult *dubitari debere.* Sed primum, in longis orationibus ſolœciſmos exiſtere, nihil eſt novi. Deinde verbum *debeant* pendere poteſt a præcedente particula *quod.* Tum ab his verbis nova præceptio incepta dici poteſt, quæ fere conjunctivo modo exprimuntur a præſtantiſſimis Hiſtoricis. Ibidem *neceſſario rem coactus Cæſari enuntiarit* converti vult in *neceſſitate coactus rem Cæſari enuntiarit.* Omnino vox *rem* ejicienda, tanquam ſupervacua, vel cum *jam* commutanda eſt. *Cap. XVIII* geminationem verbi *factum* improbat *Bentlejus. Cap. XXIII* verbum *exiſtimavit* jubet *Jurinus* mutari in *exiſtimans. Cap. XXVI* verba: *tota nocte continenter ierunt*, delenda putat *Bentlejus*, ne tavtologia exiſtat, quæ tamen nulla eſt, cum proxima verba cauſam adventus in Lingonum fines declarent. *Cap. XXXI* pro: *qui ante fuerant ad Cæſarem, reverterunt*, rurſus mutata cupit *Bentlejus*, ut pro *fuerant* poſthac legamus *venerant.* Sed interpunctione loci hujus intelligentiam adjuvit jam *Cellarius. Cap. XXXIII* deleta cupit verba: *præſertim cum Sequanos a provincia noſtra Rhodanus divideret.* Verum poſt *Sequanos* nomen *unus* excidiſſe nobis videtur, quod ſententiam commodam efficit, & ab imprudente librario incommode omitti potuit. *Cap. XXXVIII* geminationem verbi *proceſſiſſe* concoquere non

 poteſt

Digitized by Google

poteſt *Bentlejus*, more ſuo non ſatis bono. Nam *Cæſar* earundem vocum repetitionem non aſpernatur, ut e tot exemplis animadvertere potuerat Criticus noſter, item ut *Cellarius* dudum animadverterat. *Cap. XXXIX* exilium decernit idem vocibus: *magnum periculum miſerabantur*, *quod*, ſed ei *Cellarius* ſatisfacere potuerat. *Cap. LIII* pro verbis: *ſibi ſalutem petierunt*, amplectitur Editor illud *Heinſii pepererunt*. *Lib. II Cap. XXV deſertos* reſpuit, *defeſſos* obtrudit. Prætermiſſis multis Editoris monitionibus, quas nos Lectori parum profuturas putamus, monendum videtur, Editorem male *Cæſaris* ſermonem accepiſſe *Lib. III Cap. VIII*, cum pro *acceperant* & *mallent* reſcripſit *acceperint* & *malint*. Nam poſt præſentia Hiſtoricorum, pro præteritis poſita, ſæpe ponuntur plusquamperfecta & imperfecta. Qua de re Grammaticæ quædam Latinæ ſatis teſtantur. *Cap. XII Lib. III* negat Autor, bis intra 12 horas æſtum ſe incitare, & ad experientiam provocat. Sed experientia ſtat a *Cæſaris* partibus, ſi æſtus incitatio major intelligatur, non totum illud ſpatium ſex horarum, quo æſtus & inchoatur, & remittitur. *Cap. XIII* pro *ſcopulis copulas* reponit. Sed copulæ nomen a loco iſto alienum eſt, quia rem experientia compertam non indicat. *Cap. XX* rurſus ejectas vult Editor voces: *ex his regionibus*, cum tamen ſanitatem loci *Cellarius* & alii dudum vindicarint. *Cap. XXIII* verba: *adeo montibus anguſtis mare continebatur*, explicari putat, ſi *montibus abruptis* legamus. Sed locutio, *mare continetur montibus anguſtis*, valet idem, ac *mare coercetur montibus prope aſſitis*. *Anguſtum* enim eſt *parum latum*, *brevi ſpatio arctatum*. Nam e montibus in littus minime ſpatioſum & arctum facile tela adjici poſſunt, in ſpatioſum & longinquum tela minime adjici poſſunt. *Lib. VIII Cap. IX*, neſcire ſe, ait Editor, quid ſibi velint verba: *portis fores — impoſuit*. Sed *fores* fere *portis* adjungebantur, cum alia atque alia ratione claudi ſolerent. Nam *portæ* ſunt *loca pervia*, *patentia*, *non obſepta*. *Fores* autem ſunt coagmenta illa verſatilia, quæ iter intercludunt urbem intraturis. *Bel. Civ. Lib. I Cap. XXI* pro: *tanta erat ſumma rerum exſpectatio*, *Jurinus* legi jubet: *tanta erat ſummæ rerum exſpectatio*. *Cap. XXV Bent-*

Digitized by Google

XXV *Bentlejus* pro *collocatis* legit *colligatis*. *Cap. XXXVII* pro *legionibus III* ex *Capite XL* conflari jubet *Jurinus IV legionibus*. *Cap. LVII paſtores indomiti Jurino* non placent, ſed *paſtores Domitii*. *Cap. LXXIX* ineptias, *tum inquirebant*, ex *Oudendorpio Jurinus* convertit in *relinquebatur*, *ut*, ubi tamen præcedens *tum* in *unum* verti itidem vult. *Cap. LXXXI* veterem ſcripturam, *caſtra caſtris convertunt*, commutat cum *caſtra caſtris continuant*. Videt ergo Lector Notarum *Bentleji* atque *Jurini* & genus, & utilitatem, & acumen. Aliquæ autem etiam, quæ antiquitates explicant, interſperſæ ſunt. Si quæ vero contumelioſiores in alios *Cæſaris* Editores videantur, eas interpoſitas nos ſane, quo ſumus ſtudio æquitatis, nollemus.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ Βιβλία Δ'.

id eſt,

XENOPHONTIS MEMORABILIUM SOCRATIS dictorum Libri IV, Græce & Latine, cum Notis integris ERNESTI, aliorumque ſelectis; nunc variis etiam novis obſervationibus adaucti & illuſtrati. Huic editioni accedunt Capitum, Verborum, & Phraſium, Indices locupletiſſimi.

Oxonii, impenſis Jacobi Fletcher, 1741, 8 maj.
Alph. 1 plag. ½.

Dedicationi ſubſcriptum eſt nomen Editoris, *Boltoni Simpſonis*. Præfatio non multas novi hujus Editoris *Memorabilium Socraticorum* promittit annotationes, quas tamen bonas fore ſperamus, propterea, quod aliquæ a Viro quodam impenſe docto communicatæ ſunt. Ad ipſum libri principium comparet annotatio de nomine *γραφῆς*, pro *accuſatione* poſito, cum origine ſignificationis, e conſuetudine accuſandi Attica repetendæ. Mox *Φήμαις ominum* poteſtatem tribuit Editor. Proxima nota *ἐνόμιζεν* in verbis, *ὡς ἐνόμιζεν ἄριςτ᾽ ἂν πραχθῆναι*, putat in *ἐνόμιζον* convertendum. Sed hominis ſapien-

tis,

tis, ſi qua de re conſilium rogetur, non eſt conſultores ad propriam ſapientiam & ſententiam amandare, ſed ſuam ipſius cum conſultoribus communicare, & tamen iis arbitrium proprium relinquere. Ergo, ἐνόμιζεν legi, ſatius eſt. *Lib. I Cap. 1 ſ. 18* βȣλεύσας explicat per verba βȣλευτὴς ὤν. *Cap. VI ſ. 9* docet, Cl. *Geſnero* ῥᾷςως ſuſpectum videri; ſed rem ipſam non explicat. Locus corruptus eſt. Nos legimus: Ἐκπολιορκηθείη δὲ πότερος ἂν θᾶττον, ὁ τῶν χαλεπωτάτων δεόμενος μᾶλλον, ἢ ὁ τοῖς ῥᾴςοις ῥᾴςως ἐντυγχάνειν ἀρκȣ͂ντως χρώμενος; *uter facilius expugnabitur, qui rebus difficillimis eget, an qui facillimis inventu modice utitur?* Poteſt igitur ῥᾴςοις etiam intruſum eſſe ab imperito. *Lib. II Cap. 1 ſ. 10* legi vult Editor: πότεροι ζῶσιν ἥδιον, οἱ ἄρχοντες ἢ ἀρχόμενοι; non πότερον. *Ibidem ſ. 18* affert conjecturam *Taylorii* de verbis: ὁ μὲν ἑκȣσίως ταλαιπωρῶν, ἐπ᾽ ἀγαθῇ ἐλπίδι φρονῶν εὐφραίνεται· οἷον &c. qui legat πονῶν εὐφραίνεται. Sed eam neque probat, neque improbat. Improbandam eſſe, tavtologia indicat, & neglectio contrarietatis hic neceſſariæ. *Ibid. ſ. 20* ad *Heſiodi* Ἐργ. *v. 288*, a *Xenophonte* citatum, bene miratur Autor, in omnibus *Heſiodi* editionibus reperiri nomen ὀλίγη, non λείη, quæ ſcriptura tamen etiam in *Platonis de Rep. II* offendatur. *Cap. IV ſ. 2* locum Φίλον δὲ &c. multis corruptum videri, ait Editor, quocirca pro οἷόν τε ſubſtitui vult ὄντας. Sed iſta correctio depravatio eſt. *Cap. V ſ. 2* etiam verba: Ἆρα, ἔφη, ὦ Ἀντίσθενες, εἰσί τινες ἀξίαι φίλων, ὥσπερ ἐπὶ οἰκείων, tentat, mutando ἐπὶ in εἰσί. Sed ſana non ſunt tentanda. *Cap. VI ſ. 30* pro nomine παθημάτων belle μαθημάτων legit. *Lib. III Cap. 4 ſ. 3* ex *Caſeliana* editione φιλόνικος reponit in loco nominis φιλόνεικος. *Cap. 14 ſ. 3* ἀσκήσεως nomen ex illo ἀθλήσεως corruptum putat. *Lib. IV Cap. 1 ſ. 5* pro vulgato ὅτε repoſitum videmus οὔτε, pro quo αὐτὰ malit Editor.

THE GERMAN SPY, &c.

hoc eſt,

PERVESTIGATIO GERMANIÆ, SEU

Epiſtolæ

Epiſtolæ familiares hominis nobilis de ſuis Germaniæ inferioris itineribus, & Hamburgenſi aliquot annorum permanſione, ad amicum Anglum, continentes germanam novam & jucundam deſcriptionem urbium & oppidorum Hamburgi, Lubecæ, Bremæ, Verdæ, Stadæ, Tychopoleos, Slesvici, Altonaviæ, Roſtochii, Vismariæ, Suerini, Strelizii, Raceburgi, Travemundæ, Fridericopoleos, Huſumi, &c. ac proinde Ducatuum Bremenſis ac Megaloburgici & Principatus Verdenſis, &c. cum religione & moribus populi, publicis oblectationibus, characteribus mercatorum Anglorum & aliorum, Hamburgi, Lubecæ, Bremæ, Stadæ, Roſtochii, aliisque in oppidis Hanſeaticis, domicilia habentium; non prætermiſſo regimine civili & militari, commodis & politia, munitionibus, templis & ædificiis publicis, & rebus rarioribus, &c. præmiſſa brevi enarratione harum literarum, & notis, huic operi a THOMA LEDYARD, *Armigero, interſperſis.*

Editio altera.

Londini, expreſſum pro Jo. Bailey, 1740, 8 maj.
Alph. 1 plag. 6.

Præfatio Editoris narrat, hunc Bibliothecam coemiſſe, in qua literas haſce repererit, ita, ut dies earum & conſul una cum nomine Autoris, & perſonarum, in literis memoratarum, deleta fuerint. Cum autem *Th. Ledyardus* Secretarius fuerit Legatorum Britannicorum in Germania inferiore; cum eo literæ hæ communicatæ ſunt, & ordinatæ ab eodem inde ab anno 1727. Initiales tamen literas nominum, quæ offenſionem habitura eſſent, *Ledyardus* immutavit. *Epiſtola prima* memorantur incommoda diverſoriorum Weſtphalicorum, & fabula de origine nominis *Pompernickel*, quod potius fruſtum panis ſignat, per *Nicolaum*, ſanctum illum ſcholarum præſidem, partum. Ut enim Venetiis habent *Marci panem*, ita in Weſtphalia jam olim ha-

 buerunt

buerunt *Nicolai panem.* *Epiſtola ſecunda* Monaſterii ſacerdotum & proſtibulorum multitudo materiem ſcribendi ſuppeditat, & notiſſima urbis illius fata. *Epiſtola tertia* Suſtium, Lipſtadium, & Paderborna; *Epiſtola quarta* Caſſellæ prædicantur & Bielefeldia, Hervordia & Oſnabruga adumbrantur. *Epiſtola quinta* Mindam; *Epiſtola ſexta* Bremam; *Epiſtola ſeptima* eandem, & præſertim commodos civium Lutheranorum mores; *Epiſtola octava* Bremenſium origines, privilegia cum perſonarum, tum mercium, deſcribit. *Epiſtola nona* agit de cadaveribus quibusdam incorruptis, & de ædificio *Ruperto*, lunaticis aliisque ægrotis dicato. *Epiſtola decima* continet deſcriptionem Bremæ novæ, Oldenburgii, & Delmenhorſtii, & famoſi illius cornu Oldenburgici.

THOMÆ SCHWENCKE, PROF. ANAT. & Chir. Hag. Hæmatologia, ſive ſanguinis hiſtoria, experimentis paſſim ſuperſtructa. Accedit obſervatio anatomica de acetabuli ligamento interno, caput femoris firmante.

Hagæ Comitum, apud Jo. Martinum Huſſon, 1743, 8 maj.
Plag. 15.

Poſtquam Cl. Autor inde a viginti annis animadvertit, ſanguinis indolem atque naturam neque a veteribus, neque a ſuperioris noſtrique ſeculi, Medicis ſatis, & quantum ejus rei dignitas poſtulat, eſſe exploratam; ipſemet in illud argumentum magna cura, multaque opera, excutiendum incubuit, idque tam felici ſucceſſu, ut permulta nunc experimenta in eleganti hoc libello expromat, quæ utique rei adhuc obſcuræ novam lucem affundunt. Non neglexit ea, quæ præſtantiſſimi viri eam in rem jam inſtituerant, experimenta, ſed in uſum ſuum hæc transtulit, & ſuo quodque ordine ac loco apte collocavit, adeo, ut ipſa ſæpe Autorum verba repetere non dubitarit. Ubi tamen ab aliis diſſentit, id ſine bile fit & conviciis. Si quando ſententiam non aperuit, id defectui experimentorum tribuendum

Digitized by Google

buendum eſſe, ingenue fatetur. Cum non omnia, quæ ſingularia attulit, repetere nobis per inſtituti noſtri rationem liceat; ſummam tantum cujusvis capitis ſtrictim attingemus. Ne igitur oleum perdidiſſe & operam videatur, non ſine cauſa initio ſtatim diſquirit, quantum interſit ad cognoſcendos curandosque morbos, indolem ſanguinis paulo diligentius explorare. Quodſi enim pulſum cognoſcere expedit, qui motu ſanguinis, in arteriam impreſſi, eamque extendentis, excitatur, multumque pro natura extendentis & moti liquidi variat; quanto erit ſatius, humorem ipſum accuratius perſpicere, qui extenſionem illam efficit. Si linguam inſpicere & urinam ſolent Medici; magis eorum intereſt, inquirere in ſanguinem, a quo ſecernitur, præſertim cum vitium in ſanguine ſtatim has ſecretiones mutet, atque perturbet. Hinc vero de canalibus, partibusque, quas Cap. 2.
ſanguis perfluit, tum & de motu ſanguinis per vaſa, ejusque di- 3.
verſitate, exponit, pulſuum differentias & numerum diverſo diei 4.
tempore, ejusque incrementum a motu, &, præter alia, nondum ſatis exculta, ſanguinis quoque calorem & quantitatem, diligenter perquirit, repetitoque ſæpius experimento cognovit, pulſum ab hora matutina ſexta ad primam meridianam quovis minuto eſſe inter 55 & 65, undecima veſpertina eſſe utplurimum 80, ante prandium vero eſſe inter 55 & 60, quo tempore ſtomachus vacuus inprimis creditur. Ex quibus patet, ſanguinem ceteris paribus in minimo motu eſſe ab hora octava matutina, ad primam pomeridianam, ab hac vero poſt prandium, & hora undecima poſt cœnam, violenter moveri, & idcirco hominem matutino tempore ad primam meridianam eſſe temperatiſſimum, ad veſperam fieri calidiorem, ſed undecima calidiſſimum. Poſt curſum, vel violentum corporis exercitium, uno minuto pulſus micant 130 ad 140, quo tempore hominem acutiſſima febre laborare, ex pulſu crederes. Calorem non ſola quantitas mota intra vaſa arterioſa & venoſa excitat, nulla habita ratione qualitatis humorum, ſed quantitas cruoris globulorum, cum multiplicata velocitate. Hinc, ſi quantitas globulorum cruoris & velocitas augentur, utrisque major calor & æſtus efficitur. Ex his itaque demonſtrare co- 6.
natur,

natur, tum naturalem ſanguinis calorem per thermometrum optime dijudicandum, tum calorem præternaturalem. Neque, ut priſcis temporibus ſæpius factum eſt, ex ſolo pulſuum numero, eorumque celeritate, morbos judicandos eſſe probat, cum, thermometro adhibito, neutiquam tales adfuiſſe, conſtiterit. Neque ſemper ad intenſiorem calorem excitandum requiri materiam peccantem, cui accendendo animi quoque pathemata, & plura alia, forent paria, augeri calorem pro modo & quantitate motorum, eumque calorem per varios mor-
Cap. 7. bos ope thermometri notavit. A moto hoc & calido ſanguine, vaſa perfluente, omnes partes nutriri, & a ſucco ac fonte ſanguinis depromto totum corpus fieri docet, eumque ſem-
8. per replere vaſa, ſive arterias, ſive venas, reſpexeris, non eundem tamen omnibus numeris eſſe ſanguinem, ſed venoſum ab arterioſo multum diſcrepare, ut effectibus, ratione, & ſpontanea ſanguinis ſeparatione in partes, facile animadvertitur. Eo fuſius argumentum hoc Noſter perſequitur, quo negligentius
9. huc uſque a plerisque fuit pertractatum. Quando ſponte ſeparatur, & in partes ſecedit, ſanguis, in cruorem & ſerum diſſolvitur. Hominis ſani & adulti cruor ſe habet ad ſerum, ut $\frac{1}{3}$ ad $\frac{2}{3}$, id eſt, binæ partes ſunt ſeri, una cruoris. Fibroſa ſanguinis ſubſtantia, quam nonnulli commenti ſunt, in vaſis hominis ſani & vivi non reperitur. Poſt mortem quoque, vel in ipſo mortis articulo, ſæpiſſime generantur polypi, &, ſi qui polypi in mortuis inveniantur, quos in vivis adſuiſſe, ob ſymptomatum concurſum credimus, inſunt ii plerumque in ventriculo cordis dextro, & ex ſanguine, placido curſu ex venis re-
10. cepto, fere ſtagnante, generantur. Quod ad indolem ſanguinis proprie attinet, totam maſſam ſanguineam in corpore vivo aſſerit eſſe ſubſtantiam globuloſam, globulos autem eos diverſæ eſſe magnitudinis ac denſitatis, ut hinc recte in varios ordines diſpeſcantur. Totus autem ſanguis temporis progreſſu abit in ſerum, modo experimentum non hieme in aere aperto inſtituatur. Atque hos ſanguinis & ſeri globulos, eorumque quantitatem, experimentis ob oculos ponere conſtituit, ac dein, humores ac liquida cruore longe ſubtiliora in corpore adeſſe, ex vaſis minori-

minoribus, cruorique, aut ſero, recipiendo ineptis, probat, ut ex his vaſis incredibilis horum fluidorum tenuitas eſſe videatur. Cruorem denſitate ſerum antecellit, utriusque autem ſpecifica gravitas difficulter determinatur, ob diverſitatem ætatis, ſexus, & conſtitutionis. Maxima tamen eſt denſitas in primo globulorum ordine, minor in ſecundo, atque ſic amplius.
Poſthæc Cl. Autor ex quantitate elaſtici cruoris, motu aucto, & Cap. 11.
calore, diverſos effectus naturali in ſanguine, cruore, & ſero, percenſet, habita ubique ætatis, corporum, ſexus, reliquorumque neceſſariorum, ratione. Quanquam autem poſt dubita- 12.
tiones quasdam e medio ſublatas examen ſanguinis chemicum 13.
proponit, quo aquam, oleum amarum, colore aureum, ſal volatile, oleum nigrum fœtidiſſimum, carbonem denique in fundo relictum, in quo nihil ineſt ſalis, excepto ſale marino, qui in ſanguine illorum, qui iſtiusmodi ſale utuntur, deprehendi ſolet, provocavit, quorum pondus propterea non addidit, quod aliquo modo variet, bene tamen monet, per ejusmodi analyſin chemicam naturalem ſanguinis indolem non erui. Progre- 14.
ditur hinc ad notas characteriſticas, in ſanguine, e vena miſſo, poſt circulum & calorem auctum obſervandas, dataque hac occaſione de cruſta illa coriacea inflammatoria diſputat, quam neque ſerum, neque cruorem, indolis tamen utriusque hujus humoris aliquantum participem, & intermedium quoddam, eſſe contendit. Quoniam porro auctus in corpore calor, vel igne ad 15.
certum gradum extra corpus productus, non mediocriter naturalem ſanguinis conditionem & cruorem, ſerumque, mutat, nec has mutationes prætermittendas putat. Neque minus, qua 16.
ratione motus imminutus rubrum illum mutet humorem, vaſa corporis replentem, aut cruorem & ſerum ſeparatum, & quæ ſigna, in craſſamento atque ſero apparentia, id indicent, explanat, & in alias quoque notas, in ſanguine ſerove contra naturam obvias, inquirit. Finem denique imponunt experimenta 17.
quorundam medicamentorum, ſanguini, aut cruori, vel ſero, affuſorum, & ea quidem non nova omnia, & ab Autore primum profecta, nihilo tamen ſecius lectu gratiſſima, quod hic conjunctim, prout ex variis ſcriptoribus fuerunt collecta, exponantur,

Digitized by Google

tur, & mirifica varietate oblectent. Ex quibus nos quidem in præſentia notamus, Autorem, repetitis experimentis, cognoviſſe, nullum ex notis medicamentis tam pulchrum floridumque colorem conciliaſſe, quam ſalviæ ex aqua infuſionem, ſanguini calenti adjectam. Quæ ad calcem acceſſit obſervatio anatomica, de ligamento, caput femoris acetabulo connectente, interno, egregie hujus ligamenti notitiam illuſtrat. Sæpe miratus eſt Noſter, quomodo ligamentum ſic dictum teres e fundo ſinus acetabuli duplici, vel triplici, principio ad nonnullorum ſententiam oriretur, & in ſinum globoſum capitis inſereretur, omnem, qui fit in enarthroſi, motum ſine dolore, aut manifeſta læſione, ſubire poſſet, cum, caput femoris in ipſo acetabulo ligamentum illud ſatis craſſum preſſurum eſſe, in rotatili illo, vel alio quovis, motu fere videatur probabile. Magna proinde cura ſtructuram hujus articuli perquiſivit, &, qualem invenit, hic diligenter enarravit. Sigillatim ligamentum illud, quod perperam teres vocatur, ex Noſtri obſervatione, propriis ipſius verbis huc referenda, neutiquam ex ſinu cotylæ naſcitur, ſed tendinoſum ex multis fibris in parte inferna & anteriori oræ externæ, qua oſſea acetabuli ſubſtantia producta, augetur juxta foramen ovale, & ſitum obturatoris muſculi externum vicinum. Dein fibræ colliguntur, ac robuſtiſſima alba & nitente facie ſupra ſinuoſam partem iſchii margini externo oſſeo firmiter cohæret, infra cartilaginem, vel cartilaginoſum ligamentum, oras oris connectens, & cavum acetabuli augens, quaſi ſupra trochleam tenſum, atque illic loci per ſinum cotylæ inſculptum, quaſi gremio fotum, cavum intrat, dein adſcendens ad interiora, in capitis femoris oblique poſiti ſinum inſeritur, quem externe totum replet, ab interna vero parte minime. Parvus eſt hic ſinus, ſed profundus, inæqualis, & ſub medio globoſi capitis ſitus, ita, ut a parte ſuperiori fere $\frac{2}{3}$, & inferiori $\frac{1}{3}$, globoſi capitis diſtantia a margine abſit. Quæcunque hic ſtrictim attigimus, ea facile Lectores ad ipſum libellum curioſius pervolvendum invitabunt, cujus conſilii, non fore, ut ipſos pœniteat, merito ſperamus.

HER-

Digitized by Google

HERMANNI BOERHAAVE PRÆLECTIONES Academicæ in proprias inſtitutiones rei medicæ. Edidit, & notas addidit, ALBERTUS HALLER. Tomus quintus. Pars prima, reſpiratio, loquela, ſemen maſculinum; Pars ſecunda, menſtrua, conceptus.

Gottingæ, apud Abrahamum Vandenhœck, 1744, 8.
Pars I Alph. 1 plag. 6, Pars II Alph. 1 plag. 13.

Pergit Cel. *Hallerus* in edendis *Prælectionibus Bœrhaavianis*, & non ſolum præceptoris eruditionem, ſed etiam inſignem ſuam peritiam in detegendis obſervationibus anatomicis, & enodandis veritatibus phyſiologicis, nobis declarat. In hoc *quinto Tomo* omnia, quæ Phyſiologiam ſpectant, abſolvit, & ob rerum dicendarum copiam eundem in *duas Partes* diſtribuit. Nos vero, ut ideam operis exhibeamus, excerpta quædam ſelecta ipſis Autoris verbis expreſſa cum Lectoribus noſtris communicamus. *Pag. 1* reſpirationem dicit aeris communis per aſperam arteriam in vaſa aerea pulmonis adductionem, & ex iisdem ejusdem aeris alternam expulſionem. Quatuor in hac actione periodos diſtinguit. Prima eſt aeris derivatio in vaſa pulmonis aerea; ſecunda aeris in his vaſis retentio; tertia aeris adducti & retenti expulſio; quarta ſecunda quies pulmonis poſt exſpirationem. *Pag. 11* duplex cauſa eſt, quare pulmo dilatetur. Prima eſt aeris in aſperam arteriam & pulmones nixus, major renixu, quem opponit aer externus, pulmoni circumpoſitus. Altera cauſa eſt vacuum *Boyleanum*, factum inter pulmonem & parietes pectoris, dum aditus intra vaſa pulmonis aerea aeri externo liber ſupereſt. *Pag. 20* cavitas pectoris in viro ſanoque homine nulla eſt, uti neque cavitas pericardii aliqua in rerum natura datur. Nam aer, irruens in dilatabilem pulmonem, eum adeo pleuræ applicat undique, ut inter ſuperficiem pulmonis externam & internam faciem pleuræ nullum omnino ſpatium ſit, neque aere plenum, neque inane. *Pag. 47 Hoockii* pulcherrimum certe experimentum eſt, & ad veram reſpirationis indolem perſpiciendam maxime ido-

Digitized by Google

neum. Canem vivum reſupinum menſæ alligavit, thoracis utrumque latus aperuit unico ſcalpelli ictu, coſtas abſcidit forfice acutiſſima, ita pulmones concidebant, & animal mortuum videbatur. Quando nunc de vita videbatur actum eſſe, tunc aperiebat juguli tegumenta, tubum inſerebat in aſperam arteriam, per hunc follem, hunc inflando expandebat pulmonem, reviviſcebat animal; pergebat inflare, ut pulmo ſemper æqualiter diſtentus maneret, animal denuo mori videbatur; penitus fere mortuo, folle diducto, ſinebat collabi pulmonem, continuo canis reviviſcebat, aperiebat oculos, muſculos varios movebat, & ſanguis, per pulmones tranſiens, novos in corde ciebat pulſus. Quando pulmones collapſos relinquebat denuo animal, moriebatur, & perinde exſpirabat, quando continuo urgebat inflando. Tunc autem diſtendebat quidem pulmonem perpetuis & celerrimis follis ſuccuſſionibus, ſed aciculis vulnerabat pulmonem, ut in bronchia uſque vulneraret, & aer per ea ſpiracula egredi poſſet; continuo canem videbant ad vitam redire. Atque ita duodecies animal & mori coegit, & alternatim vitæ reddidit. Ex hoc experimento maniſeſtiſſimum eſt, actionem pulmonis totam eſſe in mutatione magnitudinis atque figura vaſorum aereorum, qua alterne aucta & imminuta, liber ſanguini per pulmones tranſitus conceditur, nullus futurus, ſi perpetuo idem ſtatus aerei pulmonis conſtaret. *Pag. 61* coſta vile aliquod corpuſculum videtur; ſed accede propius, videbis, inter duodecim coſtas ne unicam quidem reperiri, quæ fabrica, directione, magnitudine, connexione ſegmentorum cartilagineorum mutua, & articulatione ad ſternum vertebrasque, ſuæ vicinæ perfecte ſimilis ſit. Fabricam coſtarum & nexum cum ſterno & vertebris a *pag. 72* ad *82* accurate deſcribit Cel. *Hallerus;* poſtea uſque ad *pag. 91* in motum muſculorum intercoſtalium inquirit. *Pag. 116* motum alternum thoracis ex ſententiis variorum Autorum diſquirit, & *pag. 120* cauſam phænomeni ſequentem exhibet. Certum eſt, & poſt exſpirationem, & poſt inſpirationem, ſanguinem difficilius per pulmonem circumagi, hinc moleſtiam oriri, ſed omnes muſculi, qui cum dolore aliquo agunt, ex inſuperabili neceſſitate inſtinctus cito

quieſcunt

Digitized by Google

quieſcunt. In pleuriticis dictum eſt ſolo diaphragmate reſpirari, in inflammationibus ſepti hepatisve ſolo thorace. Ergo videtur alterna hæc neceſſitas unice fieri a relaxatis vi conſenſus animæ cum corpore muſculis ſepti tranſverſi & intercoſtalibus, quamprimum ex dilatato aliquandiu pectore minimum incommodum ſequitur. *Pag. 181* ad vocem producendam nervos recurrentes integros eſſe, & peculiarem quandam tenſionem in organis vocalibus efficere, oportet. His enim in canibus & porcis ligatis, tota vox perit, etſi eosdem motus muſculorum ederent, quos prius. *Ammannus* monebat, ſonum ope nervorum ita animari, ut totus alius fiat; potes enim in vicini aurem inſuſurrare voces articulatas, quas amicus audiat, vicinorum nemo, ſed idem potes etiam canere alta voce, quæ eminus percipiatur; ergo ajebat, hanc altam canoramque vocem fieri a quodam ſpirituum, ex communi ſenſorio advenientium, peculiari influxu in omnia totius corporis organa; canenti enim viderat omnia totius corporis oſſa contremiſcere. Quo facto, *pag. 182 ſeq. Hallerus* hiſtoriam nervorum laryngis tradit. *Pag. 198*, dudum ex conſenſu veterum notum eſſe, docet, vocem humanam vel gracilem eſſe, qualis flentis pueri, aut querulæ puellæ, vel gravem & maſculam. Sed plerique homines bene nati in poteſtate ſua habent, vocem ad minimum per ſesquioctavam mutare per gradus ſucceſſivos, dum a graviſſima, quam quisque edere poteſt ex imo pectore, ad graciliſſimum & puerilem ſonum adſcendunt. *Pag. 212* de voce & formatione literarum agitur ex inventis *Ammanni* & aliorum. *Pag. 279* arteria ſpermatica cum vena, quam in communi vagina ſociam habet, veris confunditur anaſtomoſibus. Viderant veteres, recentiores vero poſt circulationem ſanguinis inventam exploſerunt, ſed *Leal Lealis* priorum ſententiam renovavit, cum vidiſſet, in ariete, animale ſalaci, maximis teſtibus prædito, vivente, ad oculum ſanguinem ex arteriis ſpermaticis per laterales propagines in comites venas verum rubrum ſanguinem in medio itinere transmittere. Hanc obſervationem *Ravio* olim narravit *Bœrhaavius*, oravit, ut experiretur. Deriſit ille *Lealem*, maturata tamen ſententia, poſt propria experimenta, faſſus eſt, eadem ſibi

 viſa

viſa eſſe. *Hallerus* quidem ſimile quid vidit, nempe ceram per arteriam hypogaſtricam repletam rediiſſe per venam ſeminalem. Sed id tribuit abſolute viæ circulationis; & eadem ratione credit idem aliis eveniſſe, ut per ramos laterales arteriæ vena ſeminalis ceram acceperit, quod neque in meſenterio rarum eſt. Nam, ſi ex magnis truncis arteriæ magnæ anaſtomoſes in venas paterent, facile demonſtratur ob minorem reſiſtentiam, cito deſertum iri arteriam, venamque ſolam ſanguinem accepturam. *Pag. 300* mira res eſt. Quo propior teſti eſt arteria ſeminalis, quo remotior adeo ab aorta, eo eadem major eſt. Et pariter, quo venæ ſeminales a cava vena & emulgente remotiores, eo eædem ampliores fiunt, contrario modo, quam in omnibus aliis partibus corporis humani. *Pag. 372* videtur vermiculus, futurus homuncio, caput & ſpinam dorſi inviſibilem repræſentare, eundem per tubam injectum, in ovum maturum, in ovario hærens, ſed tuba amplexatum ſubire umbilicalia vaſa, quæ forte in vermiculo & ſuccum ex ſemine hauſerant alibilem, & inutilem excreverant, adhærere ſimilibus vaſculis ovi, in cavitate fluitantibus, ſic frenatum ad ovi parietes fœtum quietiorem reddi, ali ex ovi membranis, & forte ex liquore ejus gelatinoſo, per os accepto, excreſcere, cum ovo ad uterum devolvi. Ibi ovum exteriori vaſculoſa facie uteri villoſæ carni adhæret; ſic placenta naſcitur, tuncque porro vermiculus ab ipſo utero per ovum & umbilicum alitur. *Pag. 444* miles erat, cui vis ignis tormentarii amputaverat utrumque teſtem. Convaluit tamen, ſed ita, ut jam pæne fœmina eſſet, corpore nempe, non animo. Manſerat in viro muſculorum robur omnium, nihil deerat eorum, quæ ad virilem naturam requiruntur, ſolis exceptis teſtibus, & tamen vox mutabatur, & barba cadebat. Inde diſcitur, mutationes illas, quæ contingunt pubeſcentibus, non ideo fieri, quod homo eam ætatem quatuordecim annorum ingrediatur, neque a mutata fabrica corporis; unicamque cauſam eſſe, quod ſemen nunc confectum adſit. In *Parte altera* ad menſtrua progreditur. *Pag. 30* uteri fibræ in integro & ſanguine diſtento utero nullæ apparent; tunc enim mera vaſa videntur. Quando vero a partu ſanguine ſpoliatus

pallet,

Digitized by Google

pallet, tunc innumerabiles apparent; inde ſequitur, aut totum uterum nil eſſe niſi fibras, aut omnino nullas adeſſe. Quid ergo? Nonne *Ruyſchius* muſculum vidit? Adſunt utique, ſed fibræ non ſunt; quid ergo? meræ lacunæ fungoſæ, ſanguine plenæ, quamdiu uterus diſtenditur, tortuoſum autem vas, aut accumulatio vaſorum ſimilium, fibram refert muſcularem. *Pag. 92 Sanctorius* obſervavit, viros perinde ac fœminas menſes pati, non tamen ſanguineos. Sed, in viris omni menſe naſci ad ponderis ſtateram augmentum, & ad ſenſum minui perſpirationem, corpus languere per duos & tres dies, & appetitum torpere, ut plethoram enatam inedia homo cogatur auferre. Tandem ſudorem copioſum prodire, aut craſſam & multam urinam, atque ita morbum ſolvi, donec cum proximo menſe novus redeat paroxyſmus. *Pag. 151* fœmella cuniculi ad marem admiſſa fere certo concipit, ut raro omnino fallat, & quatuor quidem, vel quinque, fœtus ex uno coitu ſuſcipit. Quot fœtus concepit, tot poſt coitum bullæ in ovario eminent, quod certum eſt ex plurimorum experimentorum conſenſu. *Pag. 173 Harvæus* tubas rigidis ſuis finibus ad ovaria admotas vidit, & humanum uterum, in quo fimbriæ tubarum cum ovario concreverant; ergo non repugnat naturæ, recipi per tubam ovum, & ad uterum deſcendere. *Pag. 222* ovum majus & globoſius fit, & incipit mole ſua uteri capacitatem replere. Videtur autem tam diu liberum manere, donec adeo magnum fit, ut convexitate ſua uteri concavitatem attingat, tunc autem cum eo concreſcere. *Pag. 258* inter mille, quos viderat *Bœrhaavius*, abortus, vix centum fuerunt exempla, in quibus non eo tempore contigerit illa calamitas, quando menſes tertia vice recurrere oportuerat; tertio nempe menſe geſtationis ſolent fœminæ percipere fluentem per vaginam ſanguinem, quaſi menſes decederent, tunc continuo, ſi rerum ſuarum peritæ fuerint, abortum exſpectant imminentem. In hoc malo plethora uteri, quam non potuit conſumere incrementum fœtus, tenelli hactenus, urget chorii ſuperficiem applicatam utero, & dimovet & effluit. *Pag. 296* canales omnes, qui recta ab origine ſua procedunt, faciunt, ut illæ liquidi ſui particulæ recta progre-

progrediantur, quæ motus ſui tenaciores ſunt. Si ſclopetum oneraveris fragmentis plumbi, quod metallorum poſt aurum ponderoſiſſimum eſt, tum cupri, ferri, lignique, & exploſeris ſclopetum in loco ita diſpoſito, ut locus obſervari queat, in quem globuli delapſi ſunt, invenietur, plumbeos globulos longiſſime progreſſos fuiſſe, ligneos autem ſclopeto jacere proximos. Ita ſanguis, qui per aortam deſcendit, incurrit in arterias iliacas, invenit laterales & retrogradas arterias umbilicales, eas ergo ſubit ea pars ſanguinis, quæ ex legibus hydraulicis motui ſuo continuando ineptiſſima eſt. *Pag. 339* incredibilis vis humorum eſt, quæ per uterum fertur; verum motus eorum humorum lentus eſt, & videntur calore, qualis incubationis eſt, foveri & mutari. Uterus mulieris, neque gravidæ, neque menſtruatæ, figura turbinata eſt, & cavitatis figura obtuſe conica. In eo ſtatu uterus non multum diſtat a vaginæ initio, ſive a pudendis externis. Quando vero mulier utero concepit, adſcendit continuo uterus, & removetur a pudendi externo orificio; hoc primum ſignum eſt facti conceptus. *Pag. 435* non bene fœminæ pueris proſpiciunt, quando lac, quo puer alitur, ad ignem prius excoquunt, fere per horam, donec imaginariam, quam accuſant, cruditatem deponat. Depravatur enim coquendo, amiſſa parte fluidiore, ſalubriori, multoque ſalubrius foret, ſi absque ullo igne unice cum panis mica parvulis propinaretur.

Beſchreibung des im Anfang des Jahrs 1744 erſchienenen Cometen.

id eſt,

DESCRIPTIO COMETÆ, QUI SUB INItium anni 1744 apparuit, meditationibus quibusdam illuſtrata; Autore GODOFREDO HEINSIO, Acad. Scient. Imp. Membro & Prof. Aſtronom.

Petropoli, e typographia Academiæ Imp. Scientiarum, 1744, 4. Plag. 13, Tabb. æn. 4.

Qui

Digitized by Google

Qui ſub initium anni proxime elapſi fulſit Cometes, vel eorum, qui maxime a rerum cœleſtium contemplatione abſunt, claritate & magnitudine ſua in ſe convertit oculos, effecitque, ut de horum corporum natura & affectionibus frequentiores vel inter indoctos ſererentur ſermones. Cum vero duo ſint, quæ de corporibus cœleſtibus ſolent quæri, alterum orbita, qua circa ſolem feruntur, alterum natura, duratio, omniumque, quæ illis accidere videmus, cauſæ; utrumque quidem poſt immortalis *Neutoni* inventa in Cometis etiam ab Aſtronomis non omnino infeliciter tentatur, ſed prius, præter accuratiſſimas obſervationes, tædioſum calculum, aut operoſiſſimas figurarum deſcriptiones, poſtulat, quod vero ſecundo loco commemoravimus, paucioribus experientiis, maxime quæ per tubos haberi poſſunt, ratiociniisque, ex Phyſica petitis, nititur, & a pluribus intelligi poteſt. Poſtremum hunc laborem potiſſimum in præſenti ſcripto in ſe ſuſcepit Cel. Autor, jam apud nos digniſſimus Mathematum Profeſſor, priorem non omnino quidem negligens, maxima tamen ex parte aliis, quibus accuratiſſimas obſervationes inſtituere datum fuit, relinquens. Ex libro, qui digniſſima ſcitu Phyſicorum de Cometis theoremata ſolide, perſpicue, docteque, explicat, commemorabimus, quæ ſcopo noſtro ſuffectura videntur.

Confluxerunt in Cometa noſtro, quæ raro ſolent in eodem Cometa conjungi, mireque ad Aſtronomiam hanc ulterius perficiendam conſpirant. Acceſſit enim ad nos eo anni tempore, quo in hemiſphærio terræ boreali propter noctes longiores commode ſatis ſpectari potuit, deinde tempore, quo apparuit, in ea parte orbis ſui terra collocata erat, ex qua optime orbitam Cometæ motumque definire potuimus. Ex quo enim apparuit, ſimul tum Terræ, tum Soli, propior factus eſt, adeoque inſignia magnitudinis viſæ claritatisque augmenta accepit, ita, ut teleſcopiorum ope interdiu tranſitus ejus per meridianum ſpectari potuerit. In contemplando vero Cometa uſus eſt Cel. Autor egregio teleſcopio *Gregoriano*, quod, ab inſigni artifice Londinenſi *Short* confectum, longitudine circiter 4 pedes continet, foco ſpeculi concavi majoris digitorum Angli-

corum 37 exiſtentes. Pro variis, quæ inter ſpecula minora & vitra ocularia fieri poſſunt, combinationibus, effici poteſt, ut objecti diametrum 110, 180, 230, 380, vicibus augeat. Sed augmento, quod 110 vicibus contingit, contentus fuit Cl. Autor, tum ut plura uno intuitu conſpici poſſint, tum ne Cometæ lux, ſatis jam debilis, nimis diſſipata, minus diſtinctam viſionem efficeret. Hujus inſtrumenti ope cumprimis caput Cometæ ſpectatum, pluribusque oſtenſum eſt, et obſervatæ ſunt variæ in atmosphæra ejus mutationes, quæ doctrinæ de origine caudæ multum lucis affundunt. Eas deſignari curavit, operique adjecit, ex quibus duas elegimus, cum Lectoribus noſtris communicandas; tum ſequemur obſervationes Cl. Autoris, hoc præmonito, ſtilum veterem in diebus deſignandis intelligi.

Primum viſus eſt Cometes veſpere 5 Jan. inter ſtellas Pegaſi, cœlo poſt longum nubilum tempus rurſus ſereneſcente. Caput Cometæ, tubo conſideratum, nucleum lucidum exhibuit, pallidis vaporibus veluti involutum, quas *atmosphæram Cometæ*, ut nucleum *corpus Cometæ*, appellat. Corporis diameter $\frac{2}{3}$ diametri Saturni annulo orbi æſtimata eſt, & atmosphæræ ſemidiameter a centro corporis ad concavitatem atmosphæræ 6 diametrorum Cometæ. Lux atmosphæræ ſatis quidem fortis prope corpus, licet corporis luce debilior, & recedendo a corpore magis magisque decreſcens, ut ſenſim evaneſceret. Omittimus intermedias obſervationes usque ad illam

TAB. III 25 Januar. Tunc tubus corpus Cometæ non circulare, ſed
Fig. 1. ovale oſtendit, ita, ut axis major, quæ fere $\frac{3}{4}$ diametri diſci Saturni continere judicabatur, hora 7 horizontis reſpectu verticalem fere ſitum obtinuerit. Corporis lux non uniformis fuit, ſed verſus ſuperiora fortior, quam verſus inferiora. Satis etiam bene terminabatur margo ſuperior, male contra inferior. Circa hanc inferiorem marginem inſigniter ſplendebat atmoſphæra, & verſus inferiora divaricabat ad diſtantiam diametro corporis æqualem, ſimilitudinem exhibens barbæ lucidæ, corpus infra adornantis. Reliquum atmosphæræ debilius hac barba ſplendebat, fortius tamen adhuc infra, quam ſupra, corpus. Die 31 Januarii corpus ovale comparuit, lumine fere

Digitized by Google

TAB. I
Fig. 1.

Digitized by Google

fere Saturnum æquans, diameter, margo, ut ante. Barba, quam *Vaporem* poſthac nominabimus, aliam faciem erat adepta. Divergebat enim margine inferiore corporis, quæ Soli erat obverſa, atque ad diſtantiam duarum diametrorum majorum corporis, poſt ad utramque corporis partem in curva, verſus regionem caudæ adſcendens, altius tamen in plaga orientali, quam occidentali. Intenſior erat lux prope marginem corporis, quam ad utrumque latus, ubi adſcendebat, hic autem intenſior, quam in curvatura inferiore. In ſuperiore margine corporis ſimilis barba lucida apparuit, ad orientem inclinans, & verſus ſuperiora divaricans. Reliquæ atmosphæræ lux debilior multo utraque barba. Inferior atmosphæræ pars curva erat, verſus ſuperiora latior. Superior barba evanuerat d. 2 Febr. Quarta die ejusdem menſis magna mutatio in vaporibus, modo dictis, cometicis contigerat. Cum enim antea inferiori corporis margini ſaltem adhæſiſſent; jam dimidium fere corporis circumdabant, ut obnubilaretur corpus quaſi novo vapore, qui, a margine corporis computando, tertiam diametri majoris corporis partem latus erat, neque lucis intenſitate corpori multum cedebat. Hunc vaporem circumdabat alia adhuc, lucis paulo debilioris, ab inferiore corporis margine ad duas cum dimidio diametros majores Cometæ ſe extendens, & utrinque in curva linea ſe attollens verſus caudam duabus quaſi columnis, quarum occidentalior, exiguam altitudinem attingens, in acumen deſinebat, orientalis, multo magis adſcendens, divaricabat in ſummitate, ac inſigne intenſitatis lucis decrementum patiebatur. Die 8 Febr. corpus fere ad ſummitatem usque vapore illo lucido circumdabatur, uſque ad diſtantiam $\frac{1}{3}$ vel $\frac{1}{2}$ diametri majoris corporis, a margine, eumque continebat alius vapor minus fulgidus, nec ſatis accuratis limitibus circumſcriptus, alioque adhuc vapore incluſus, qui ad utramque corporis partem parabolæ ad modum adſcendebat, duas columnas vaporum formans. Harum columnarum, ut ipſius vaporis, lux non penitus albida videbatur, ut ante, ſed ſubfuſco colore mixta, quam ab atmosphæræ terreſtris conditionibus ortam, ea de cauſa

Digitized by Google

non eſt veriſimile, quod Cometes, ante in eadem altitudine obſervatus, ſimile quid non oſtenderit. Columnæ illæ altiores erant, quam ante, propiusque ad ſe in ſummitatibus accedentes. Nona Februarii die obſervatio facta eſt, qua arcus viſionis Cometæ definiri poteſt. Viſus eſt enim Cometes ab aliquo, inſigni viſus acumine prædito, $5^h\ 6'$, cum Sol circiter $4^h\ 41'$ occubuiſſet. Unde arcus viſionis $2^{\circ}\ \frac{3}{4}$ deducitur. Phænomena colorum, ante indicata, majori adhuc claritate et magnitudine, coloreque ſubfuſco fortiori, adhuc oculos feriebant.

TAB. III Fig. 2. Hæc ex obſervatis Cl. Autoris excerpſiſſe ſufficiat, in quibus ſe ipſum profitetur minus ad ἀκρίβειαν aſtronomicam, quam ad circumſtantias phyſicas, attendiſſe. Subjungit barometricas thermometricasque annotationes, durantibus Decembri, Januario, Februario, a Cel. *Kraftio* ex obſervatis in Academia communicatas, non quod his connexionis multum cum Cometa intercedere exiſtimet, ſed quod notatu dignum credat, per totum apparitionis Cometæ tempus inſolitam barometri utplurimum fuiſſe altitudinem, prætereaque non ingratum eſſe poſſit lectoribus, aeris atmosphærici pondus, inſignesque, quibus in borealibus regionibus magis, quam in auſtralibus, ſubjacet, mutationes, breviter ante oculos poſitas habere.

Jam propriis meditationibus Cl. Autor obſervata illuſtraturus, quid orbita Cometæ ſit, primo explicat, deinde monet, hujus Cometæ orbitam conſtructione aliqua geometrica quam proxime ſe determinaſſe, quæ etiam ſatis bene cum obſervationibus ſequentibus conſpiravit. Orbita, & quæ inde ſequuntur, ſatis, quantum ſcopo ipſius ſufficit, conſideratis, ad figuram magnitudinemque phænomeni progreditur. Ovalem formam, fatetur, ſe initio pro phaſi corporis, a Sole illuminati, habuiſſe, ſed aliam ſententiam ſuaſit conſtantia hujus formæ in variis Cometæ reſpectu Solis Terræque ſitibus, diameter maxima, verſus Solem vergens, & defectus phaſeos biſſectæ, aut falcatæ, etiamſi propinquius ſemper ad Solem accedebat. Conſtans igitur videtur, præditum fuiſſe Cometem figura ovali, unde ex analogia cum Iove et Tellure colligi poſſet, eſſe eidem motum circa axem ſui, ut major diameter ſit diameter Æquatoris. Quod

Digitized by Google

Quod veram magnitudinem corporis attinet, ea ex apparente deduci debet. Judicabatur vero diameter apparens major Cometæ in perigeo quam proxime $\frac{4}{5}$ diſci Saturni, qui cum circiter 30 ſecunda contineat, huic 24 debentur. Diſtantia vero Cometæ a nobis eo tempore erat circiter $\frac{3}{5}$ diſtantiæ Solis. Unde diameter Telluris vera ad majorem Cometæ diametrum erit in ratione 5 : 4, cum Terræ diameter ex Sole ſpectata arcum 20 ſecundorum ſubtenſura ſit. Igitur, poſita Terræ diametro 1720 mill. Germ. erit major Cometæ diameter 1376, & minor 917, quæ ad priorem eſt in ratione 2 : 3. Atmoſphæræ altitudo iisdem ex datis definiri poteſt. Ponatur enim, 4 Febr. 6 diametros Cometæ continuiſſe, & prodibunt 8256 mill. Germ., pro altitudine, atque plus quam 17000 pro craſſitie, ſecundum directionem minoris diametri. Cauda vero, quæ 28 Jan. 28 graduum fuit, longitudinem 5000000 mill. Germ. effecit, quæ, quantumvis magna videatur, minor tamen adhuc vero eſſe poterit. Nam, cum cauda die 24 Jan. gradus 26 longa fuerit, Cometesque eo tempore magis adhuc a Tellure remotus, vera caudæ longitudo plus quam 7000000 mill. efficit.

Devehimur jam cum Celeb. Autore ad objectionem aliquam contra theoriam cometicam *Neutonianam*, quæ ab aliquibus pro invicto argumento, falſitatem ejus theoriæ demonſtrante, habita eſt, defectum ſcilicet phaſium in Cometa, quæ neceſſario orituræ videntur, ſi talis eſſet Cometæ circa Solem via, qualis a *Neutono* deſcribitur. Sed ea objectio facile & ad oculum quaſi refutari poteſt, conſiderando corpus cometicum vaporibus involutum, quod reflexione refractioneque radiorum totum illuminatum videri poteſt, cum re vera pars ejus ſaltem Solis radiis illuſtretur. Longiorem Cel. Autoris explicationem cum figura, brevitas hic addi non permittit.

Quæ de mutationibus, in cauda obſervatis, habet, huc redeunt. Aliæ ex theoria Cometæ conſequuntur, & *theoreticæ* ab eo nuncupantur; aliis cum theoria Cometæ nullum intercedit vinculum, & has *externas* appellat. Huc referuntur crepuſculi lux intenſior, lunæ ſplendor, auroræ boreales, aer non ſatis ſerenus, Cometa prope horizontem exiſtens, quæ

 omnia

Digitized by Google

omnia breviorem caudam, quam alias apparitura erat, exhibent. Sed obſervator, acutiore viſu præditus, longiorem caudam aliis videt, imo idem obſervator de exacto caudæ termino dubius eſt, cum ſenſim ſe in æthereis regionibus perdat. Hæc ſimul in cenſum veniunt, quando theoria caudæ *Neutoniana* ad obſervationes examinanda eſt, reperiunturque in præſente Cometa quædam, quæ primo intuitu parum theoriæ favere videntur. Nam cauda die 28 Jan. 20 gr. longa, deinde fere ſemper decrevit, ut 9 Febr. ſaltem 11 gr. occupaverit; at ex theoria creſcere debebat ob Cometam continuo propius ad Solem accedentem; neque videtur ea diminutio omnis in circumſtantias externas, Lunæ v. g. ſplendorem, rejici poſſe, cum cauda ob propinquitatem Solis ſimiliter inſigni ſplendore fulſerit. Hæc eo deducunt Cel. Autorem, ut, ſupereſſe quædam adhuc, doceat, nondum ſatis huc uſque conſiderata, quæ poſſint longitudinem caudæ inſigniter immutare. Huc ſpectat diſſipatio vaporum prope finem caudæ, quæ tanta eſſe poteſt, ut vapores, nimium a ſe diſtantes, oculos noſtros non amplius ferire poſſint. Præterea æther, qui cœleſtibus regionibus ineſt, licet tam tenuis, ut denſis corporum mundanorum maſſis plane non reſiſtere videatur, poteſt tamen reſiſtere vaporibus adſcendentibus, aerique cometico, idque eo magis, quo velocius Cometa, ad Solem accedens, movetur, denique in vicinia Solis vapor gravitans verſus Solem velut novus planeta alia via circa Solem movetur, quam ea eſt, quam Cometa deſcribit.

De Atmoſphæra cometica quæri poteſt, unde vapores ejus oriantur, quo pacto ad tantam altitudinem adſcendere, ibique veluti natare, poſſint, & quomodo cauda ex iis oriatur. Quod ad primam quæſtionem attinet, cuivis facile in mentem veniet, vapores ex corpore Cometæ effluere, neque tamen impoſſibile omnino judicari debet, eosdem ex æthere, in quo Cometa verſatur, in atmoſphæram tranſire poſſe, quod *Mairanus* in libro ſuo de Aurora boreali ſatis probabilibus argumentis confirmat. Attamen in præſenti Cometa nihil eſt obſervatum, quod ſententiam hanc confirmet. Nam eo tempore, quo miræ in atmoſphæra viciſſitudines obſervabantur, a die ſcilicet

25 Jan.

25 Jan. uſque ad 9 Febr. multum remotus erat Cometa a lumine zodiacali, quod pro atmosphæra ſolari habetur, licet poſtea non negandum, eum huic atmosphæræ immerſum fuiſſe. Quo igitur ſententia, vapores ex corpore Cometæ adſcendiſſe, magis adhuc confirmetur, aliquid etiam monendum eſt circa alteram quæſtionem, modusque explicandus, quo adſcendere ſuſtinerique poſſunt vapores. Hic vero convenit, eam de adſcenſu vaporum in genere ſententiam amplecti, quam etſi hic omnino explicari locus non permittat, tamen hypotheſeos veriſimillimæ loco aſſumere licet, vapores adſcendentes particulas eſſe corporis, in aere ſolutas, eademque ex cauſa in atmosphæra adſcendere & ſuſtineri, ex qua metalla in menſtruis ſpecifice levioribus diſſolvuntur. Notum eſt, chymicas ſolutiones ex cohæſionum viribus poſſe ac ſolere explicari, cum ſoluti corporis particula valde exigua minus ponderis habeat, quam quod vi cohæſionis menſtrui ſuperandæ ſufficiat. Itaque hac occaſione varia, quæ ſolutiones, earumque ſpeciem, evaporationem, tangunt, dilucide eleganterque Cel. Autor explicat. Sit globuli alicujus, v. g. aurei, pondus abſolutum $= P$ pondus in menſtruo, puta in aqua regia, tanquam fluido ei decedens $= a$, erit pondus, quocum deorſum in menſtruo urgetur, ſeu *pondus relativum*, $= P - a$, adeoque, ſi ponatur globulus innatare menſtruo, ſitque vis cohæſionis menſtrui $= C$, erit ob æquilibrium $C = P - a$. Porro denſitates globuli & menſtrui ſint in ratione $D : d$, erit $P : a = D : d$ & $P - a : P = D - d : d$ & $P - a = \frac{D - d}{D} . P = C$. Porro ſit c vis cohæſionis aeris, p gravitas abſoluta globuli aquei, vim cohæſionis aeris æquilibrantis, & denſitas aquæ ad denſitatem aeris in ratione $\delta : \theta$, erit rurſus $c = \frac{\delta - \theta}{\delta} . p$. Ergo $C : c = \frac{D - d}{D} . P : \frac{\delta - \theta}{\delta} . p$. Jam ponatur uterque globulus, aureus & aqueus, ejuſdem molis; erunt pondere abſoluta, ut denſitates, ſeu $P : p = D : \delta$. Ergo $C : c = D - d : \delta - \theta$. Si exempli

pli loco adhibeantur aurum, aqua regia, aqua, aer, erit $D = 19.640$, $d = 1.234$ $\delta = 1.000$ $\theta = 0.001$ $D - d = 18.406$ $\delta - \theta = 0.999$, ergo $C : c = 18.406 : 0.999$, aut fere $18 : 1$. Si denſitas menſtrui evaneſcat fere præ denſitate globuli ſuſtinendi, ponendo $d = o = \theta$, habetur $C : c = P : p$. Hoc locum habet, ſi ponatur menſtruum utroque caſu aer, globuli autem v. g. unus ex aqua, alius ex ſpiritu vini. Præterea duo diverſa aeris genera concipi poſſunt, ſola cohæſionis vi diverſa, ſic, ut aer A, vi cohæſionis c, ſuſtinere poſſit globulum aqueum diametri α, & aer B vi cohæſionis K, globulum aqueum diametri β. Unde vires cohæſionis erunt ut pondera abſoluta, hoc eſt, propter eandem materiam, ut globuli, hoc eſt, in triplicata diametrorum. Ergo $c : K = \alpha^3 : \beta^3$. Sit A aer imaginarius, idemque, quem ante conſideravimus, & B aer naturalis, qui ponatur aquæ globulum ſuſtinere diametri ſubquintuplæ ejus, quem ſuſtinet A, ut ſit $\alpha : \beta = 5 : 1$. Erit

$c : K = 125 : 1$. Erat vero ante

$C : c = 18 : 1$. Ergo

$C : K = 18 \times 125 : 1 = 2250 : 1$, ſeu vis C, quacum aqua regia globulum aureum ſuſtinet, 2250 vicibus fortior exiſtit vi K, quacum aer naturalis ſuſtinet globulum aqueum diametri ſubquintuplæ. Ex his patet, ad denſitatis diſcrimen, quod inter menſtruum & corpus ſolvendum intercedit, non eſſe reſpiciendum, eodemque modo, quo aqua regia aurum 16 vicibus gravius ſolvit, ſolvere poſſe corpus, 50, vel 100, vicibus gravius, ſi tale daretur, dummodo poſſit corpus in particulas ſat minutas diſcerpi, quarum pondus abſolutum cohæſionem menſtrui non ſuperet. Huic autem negotio calor multum conducit. Quodſi imminuatur vis cohæſionis menſtrui, dilutione puta, aut, ſi aer ejus loco ſit, rarefactione; patet ratio, cur ſoluta præcipitentur; præterea, ſi partes ſolutæ diverſas habeant magnitudines, & menſtrui loco materia fungatur, quæ ut aer magis magisque adſcendendo rareſcit, evidens eſt, craſſiores partes ad certam altitudinem ſubſtituras, levioribus altius ſe attollentibus. Hocque modo ipſe æther, cœleſtes regiones implens, vapores continere poteſt. Decet enim hunc ætherem ita concipere, ut perinde

Digitized by Google

perinde ac aer noſter elaſticus ſit gravisque, ſed verſus Solem, ſaltem infinities rarior. Hæc ex ipſa aeris natura conſequi credit Cl. Autor. Poſito enim aere planetæ elaſtico, & prope eum ſpatio vacuo, illud elaſticitate aeris replebitur. Quare in eo loco atmosphæra planetæ in ætherem abibit, in quo major fit aeris verſus Solem, quam verſus Planetam, gravitas. Itaque, cœleſtem ætherem vapores ſolutos continere poſſe, non ſolum poſſibile, ſed facti etiam, eſſe videtur. Nam zodiacale lumen utique pro atmosphæra Solis viſibili habendum eſt, ſed, cum atmosphæra Solis, æther ſcilicet, verſus eum gravitans, ſine dubio totum ſyſtema ſolare expleat, neque tamen ejusmodi ſplendore oculos noſtros feriat, conſequens eſt, ut eo in loco, in quo zodiacale lumen compareat, vapores ſint, vel ipſi igniti, vel Solis lumen ad nos reflectentes. Omne enim corpus, aeri innatans, heterogeneum & ſubtile, vapor appellari poteſt. Sed, quæ de vaporibus his, modoque, quo caudam formant, fuſius deducit, nolumus omnia perſequi. Unum id addemus, rationem aſſignari, cur Planetæ, Mars præcipue, Tellus cum Luna, Venus, & Mercurius, caudati non appareant, ſiquidem & atmosphæris gaudent, & in ea a Sole diſtantia poſiti ſunt, in qua Cometis caudæ jam a calore Solis augentur. Huic objectioni ſic obviam iri poteſt: Telluris noſtræ vapores non tenues ſatis ſunt, ut altius adſcendere, ab aereque valde ſubtili ſuſtineri, poſſent, Lunæ vapores deeſſe, tuborum ope inſtitutæ obſervationes colligi ſinunt. Variabiles illæ in Planetis maculæ, quas teleſcopia detegunt, ſi nubes ſunt, indicant vapores craſſiores, quam ut multum adſcendere a Planeta poſſint, ſiquidem ita compactos eos eſſe oportet, ut ſatis fulgidum Planetarum lumen non transmittant. Præterea Planetarum, in orbitis parum eccentricis motorum atmosphæræ, æquabiliorem multo Solis actionem ſentiunt, quam cometicæ, quibus ſubito a Sole calefactis, oportet utique elaſticum aerem magno cum impetu ſe expandere, vaporesque ſecum abripere. Denique de atmoſphæra Cometæ agitur, quam re vera multo majorem ſtatuit, quam a nobis videri potuerit, extremis ejus partibus ob raritatem ſuam ſenſibus noſtris ſe ſub-

 ducen-

Digitized by Google

ducentibus. Inde vero dubium removeri poteſt, an non reſiſtentia ætheris extremos atmoſphæræ limites perpetuo ſit turbatura. Quod, licet negari vix poſſit, tamen a nobis, qui extremam atmoſphæram non ſpectamus, animadverti nequit. Appendicis loco elementa, ex quibus orbita Cometæ definitur, a Cel. *Eulero* ſibi transmiſſa, adjicit, quæ & hic exhibebimus:

Diſt. perih. a Sole = 21898 poſita media
Terræ a Sol. diſt. = 100000

Semilatus rect. Traject. Com. = 43712
Diſt. per. a nod. adſcend. = 151° 38′
——————— deſcend. = 28° 22
Longit. heliocentrica
nodi adſcend. = 1. S. 16° 20′ 45″
deſcend. = 7. S. 16° 20′ 45″
Inclin. orb. Com. ad Ecl. = 48° 30′
Cometa per perihel. tranſiit A. 1744 Mart. 1. 16 h. 28 } ſtil.
— — nod. deſc. — — — 3. 20. 40. }
nov. tempore med. in merid. Berol.

Ex his, quæ Cel. *Eulerus* ope theoriæ ſuæ Cometarum invenit, in eademque poſt explicavit, nihil adhibuit Cl. Autor, quam perihelii a Sole diſtantiam, quæ *Eulero* eſt proxime 0, 22, Noſtro 0, 32 diſt. med. a Terra, ſatis exigua pro natura rei differentia, ut pateat, cum ſucceſſu adhiberi poſſe Cl. Autoris methodum, ſi ex paucis obſervationibus, nudo oculo inſtitutis, quam proxime ſaltem orbita deſideretur. Hæc ſpeciminis loco ex doctiſſimo libro adducta ſufficiant, in quo Phyſica potiſſimum Cometarum ita perſpicue ſolideque explicatur, novis etiam meditationibus ſubinde augetur, ut, tantum ea in re huc uſque ab aliis factum eſſe, non meminerimus. Gratulamur Virum celeberrimum jam poſſidenti Academiæ noſtræ, &, ut diu is gloriam ejus doctrina ſua ſcriptisque augeat, ex animo vovemus.

PRO-

Digitized by Google

PROBLEMA GEOMETRICUM, PROPOSITUM publice ab Anonymo Geometra.

Propoſito puncto lucido *F* invenire omnes curvas *AMBN* hujus naturæ, ut ſinguli radii ex *F* egreſſi poſt duplicem reflexionem in *M* & *N* in idem punctum *F* revertantur. Primum quidem perſpicuum eſt, omnes ellipſes, quæ in *F* habeant alterutrum focum, quæſito ſatisfacere. Sed prætcrea dantur innumerabiles aliæ curvæ, eadem indole gaudentes, quarum inveſtigatio limites analyſeos non parum extendere videtur. TAB. III Fig. 3.

CHRISTIANI WOLFII, UNIVERSITAtis Halenſis Cancellarii, Monitum de libro, qui nuperrime in Batavia prodiit ſub titulo: La Decouverte de la Verité & le Monde detrompé à l' égard de la Philoſophie & de la Religion.

Cum haud ita pridem in Novellis, quæ Hagæ Comitum publicantur, legerem, prodiiſſe ibidem ſumtibus Autoris librum, cui titulus: *La Decouverte de la Verité & le Monde detrompé à l' égard de la Philoſophie & de la Religion*, & me eundem approbaſſe; miratus ſum, qua fide dicatur, me approbaſſe librum, quem MStum nunquam videram, multo minus legeram, immo cujus ne quidem titulus mihi notus erat. Poſtquam vero ex amico intellexeram, *Hazfeldum* eſſe Autorem; memoria mihi ſubiit, ante aliquot annos hunc Berolino, literis commendatitiis inſtructum, ad me veniſſe, & a me petiiſſe, ut ſubſcriberem libro, ſuis ſumtibus edendo, in quo inſufficientiam principiorum Philoſophiæ *Neutonianæ* & *Carteſianæ* demonſtraturus ſit, qui vero tunc temporis nondum erat ſcriptus, ſed ſcribendus. Quoniam inſtitutum Autoris non inutile judicabam ad reprimendum ſectæ ſtudium veritati indagandæ inimicum; facile adduci me paſſus ſum, ut, commendationi ſatisfacturus, ſubſcriptioni nominis adjicerem hæc verba: me iſtiusmodi librum non indignum judicare, qui imprimatur.

Digitized by Google

matur. Cum vero Autor Lipſiam veniſſet, ibidemque aliis propius innotuiſſet; certiorem me factum memini, quod is ſpem, quam forſan de eo conceperim, non ſit impleturus. Eum enim conviciis inceſſere viros ſummos, quorum eximia & eminentia in Remp. literariam merita ſuſpicienda & laudanda, nec ab hoc propoſito abduci poſſe, in religione vero illorum placita ſequi, quos Fanaticos vocant. Ego, qui a cenſendis aliis ſemper alienus fui, multo minus autem unquam probavi morem, aliorum laudi ac famæ detrahendi, quemadmodum ex operibus meis, quæ publice proſtant, abunde patet, haudquaquam ferre poſſum, ut virorum, quorum in ſcientiam merita eminent, fama laceretur, ſi vel maxime contigerit, eos in nonnullis aliquid humani paſſos, a vero aberraſſe. Immo me publice jam non ſemel profeſſum memini, iterumque profiteor, quod gratiam rependam etiam iis, qui errore ſuo in viam rectam me perduxerunt. Quod autem ad religionem attinet, a Fanaticorum principiis animum habui ſemper alienum, &, quemadmodum, quod Philoſophi eſt, in Theologia naturali veritatem religionis naturalis, & ejus conſenſum cum Scriptura Sacra, demonſtravi, nequaquam vero, eam reformandam eſſe, ſtatui, ita ex adverſo Theologiam revelatam totam Theologis pertractandam reliqui, etſi partim in Horis ſubſecivis, partim alia ſubinde occaſione ſeſe offerente, docuerim, quomodo methodus demonſtrativa, quam ad Philoſophiam adhibui, ad Theologiam quoque revelatam applicari poſſit, ut Antiſcripturariis abundantius ſatisfiat, &, quænam inter diſcordes Theologorum ſententias cum iis, in quibus una eſt concordia, cohæreat, evidentius pateat. Quæ denique mea ſit de arte regnandi ſententia, abunde dudum expoſui in Politica, quam olim idiomate patrio in lucem edidi, & ea forma indutam, quam cetera Opera Latina habent, ſuo tempore Latino ſermone orbi erudito ſiſtam. Quodſi ergo Autor illius libri, de quo quæſtio eſt, quædam de inſufficientia principiorum Philoſophiæ, quæ dicitur, *Neutonianæ* & *Carteſianæ* recte monuit, quæ ad reprimendum ſectæ ſtudium faciunt, ea probo, quæ vero non ſine

convicio

Digitized by Google

convicio in viros ſummos dicta ſunt, ea maximopere deteſtor. Aſt, quæ de religione ac regimine civili, nec non præſenti rerum publicarum in Europa ſtatu, dicta ſunt, vel poſthac dicentur, cum de hiſce nihil dixerit Autor, ſubſcriptionem petens, adeoque ne ſomniare quidem poſſit, quaſi ea approbaverim, ea ad me nullo modo pertinent, nec quidquam eorum meum facio. Injuriam mihi faceret, qui talia mihi imputare vellet, quæ cum doctrinis meis conſiſtere minime posſunt. Neque enim aliquid præclari ab Autore in hoc genere ſperare poſſum, qui ſatis perſuaſus ſum, raro Deum hominibus maledicis, & in alios injuriis, dare facultatem præclari quidpiam præſtandi.

NOVA LITERARIA.

Quid novi & præclari Florentiæ paret *Jo. Bapt. Zannonius*, Typographus haud ignobilis, jucundum erit Lectori ex Programmate publico, haud ita pridem a *Zannonio* in lucem emiſſo, accipere. Nimirum ita ille: *Cum primum Typographiæ condendæ animum applicui, cogitare cœpi de edendo eximio aliquo opere, quo eruditorum virorum favorem mihi conciliarem, & prelis meis decus inſigne parerem. Eapropter a Clariſſimo Viro, Amico meo,* Jo. Targionio, *Med. D. & Bibliothecæ Publ. Magliabechianæ Præfecto vigilantiſſimo, petii, ut, ſi inter cimelia ditiſſima ejusdem Bibliothecæ aliquid luce publica dignum reperiſſet, typis meis elargiretur. Plura ille Anecdota venuſtiſſima, ac ſummopere fructuoſa, oſtendit; & præterea mecum perhumaniter communicavit propoſitum ſuum, edendi Syllogen Epiſtolarum, ad Cel.* Antonium Magliabechium, *nonnullosque alios, ſcriptarum a Viris in omni doctrinæ genere claris, quæ innumeræ, & avtographæ, aſſervantur inter MSta ejusdem Bibliothecæ. Mirum quantum ea res mihi placuit; tum quia ſimiles alias Collectiones Epiſtolarum in maximo pretio apud eruditos, hocce præſertim florentiſſimo ſeculo, haberi noveram; tum vero, quia Epiſtolæ illæ, ad* Magliabechium *ſcriptæ, locupletiſſimum*

Digitized by Google

eruditionis omnis penu cenſeri jure merito poſſunt. Cum enim Vir hic ſummus, & magnum patriæ noſtræ ornamentum, ſolidam, longe lateque diffuſam, & cui æqualem nulli ſperare fas eſt, doctrinæ famam ſibi comparaſſet, concordibus eruditorum ſuffragiis Reip. literariæ Dictator quodammodo conſtitutus, de novis ſingulis arcanisque literariis certior factus, & oraculi inſtar ab omnibus conſultus diu fuit. Eapropter Sylloge hæc Epiſtolarum, ad ipſum ſcriptarum, complectitur Hiſtoriam literariam abſolutiſſimam dimidii circiter Seculi, cujus maximam partem fruſtra alibi quæras. Ut enim brevi multa complectar, patebunt ex hiſce Epiſtolis arcana plura, ad vitam & mores doctorum virorum illius temporis pertinentia, quæ lectori non minus voluptatem afferent, quam documento erunt. Cognoſcet ſiquidem immenſos labores, ab illis exantlatos, & methodos adhibitas in perficiendis præclaris operibus, ut poſterorum commodis inſervirent; eoque indicio plura illorum opera affecta, necdum confecta, & in privatis Bibliothecis deliteſcentia, expiſcari poterit. Cauſas quoque ſimultatum, inter claros viros ſuſceptarum, cauſas item ſiniſtræ quorundam fortunæ, intelliget; mores aliorum aureos, & ad omnem civilis vitæ partem conformatos, amabit; aliorum vero nequitiam, ruſticitatem, & δοξομανίαν, execrabitur. Nova præterea in Aſtronomicis, Mathematicis, & Phyſicis, reperta; antiqua monumenta, in lucem prolata; Codices antiquos, ab oblivione vindicatos, ſciet; principum virorum munificentiam erga bonas artes admirabitur; Academiarum, Bibliothecarum, & Muſeorum, initia, & progreſſus, vel & interitus, ediſcet; ut verbo dicam, ſtatum literarum per ea tempora in ſingulis Europæ provinciis cognoſcet, unde earum progreſſus, vel decrementa, recte æſtimare modo poſſit. Nil mirum igitur videri debet, ſi ab ipſomet Magliabechio *plures clari viri flagitarent, ut haſce Epiſtolas, ad ſe ſcriptas, typis edi ſineret; idque rurſus obnixis precibus ab* Ant. Franc. Marmio, *D. Stephani Equite, &* Magliabechianæ *hæreditatis curatore, expoſcerent. Quapropter maximam apud eruditos gratiam inire me poſſe ratus, ſi labores meos a talibus, tamque deſideratis, cimeliis*

meliis auſpicarer, facile ab ipſo Targionio *impetravi, ut propoſitum urgeret, & typis meis concederet in publicum emittendos theſauros hoſce literarios. Commodum ille manus admovebat recenſendo Catalogo Scriptorum Epiſtolarum eruditarum, qui MMD circiter ſunt. Una igitur eademque opera ſeligere cœpit, & deſcribi curavit, Epiſtolas luce publica dignas; eas nempe ſolummodo, quæ aliquid opis afferre poſſent ad illuſtrandam Hiſtoriam, ſive Literariam, ſive Eccleſiaſticam, ſive Civilem, ſive tandem Naturalem; plurimis omiſſis, quæ non niſi gratiarum actiones, vel encomia tantum, vel mercaturam librariam, vel futiles & vulgatiſſimas quaſdam res, continent. Ut autem aliqua in magno acervo ſervaretur methodus, Scriptores ſingulos juxta natalis ſoli ordinem in totidem manipulos diſtribuit, eorumque Epiſtolas chronologica ſerie digerit; ex quo illud etiam utilitatis promanavit, ut ſingula hæc corpora Hiſtoriam literariam provinciæ ſuæ complectantur. Ego vero moræ impatiens rem differre nolui, uſque quo delectus omnis abſolutus eſſet; ſed circa initium hujus anni prelo commiſi Epiſtolas illas, quæ primæ ad manus erant; jamque ad umbilicum produxi, & brevi prodire ſinam, Volumen primum, hoc titulo:* Clarorum Belgarum ad *Ant. Magliabechium*, nonnullosque alios, Epiſtolæ, ex Avtographis, in Bibliotheca *Magliabechiana*, quæ nunc publica Florentinorum eſt, aſſervatis, deſcriptæ. *Tomus primus. Complectitur hic I* Gisberti Cuperi *55 Epiſtolas ad* Magliabechium; *1 ad* Jacobum Tollium; *1 ad* Lud. Ant. Muratorium; *& 1 ad* Ant. Mariam Salvinium; *II* Nicolai Heinſii *10 ad* Magliabechium; *18 ad* Carolum Datum; *1 ad* Caſſianum a Puteo; *1 ad* Lucam Holſtenium, *& 1 ad* Andr. Cavalcantem; *III* Jo. Georgii Grævii *16 ad* Magliabechium; *& 2 ad* Jac. Gronovium. *In Præfatione Editor rationem inſtituti ſui fuſius expoſuit, & eruditorum commodis inſerviens, annotatiunculis pluribus loca Epiſtolarum obſcuriora illuſtrare anniſus eſt, & indicem rerum memorabilium ad calcem addendum curavit, quod in aliis etiam Tomis faciet. Primum hunc* Belgarum *proxime ſequetur* Tomus primus Epiſtolarum Clarorum Venetorum, *in quo continentur*

I Hen-

I Henrici S. R. E. *Card.* Noriſii *Epiſtolæ 104 ad* Magliabechium; *1 ad F.* Ant. Pacinium; *1 ad F.* Chriſt. Lupum; *1 ad F.* Paulum Marianum; *& 1 ad F.* Dom. Ant. Gandulphum; *II* Juſti Fontaninii *49 ad* Magliabechium, *& 14 ad* Ant. Franc. Marmium; *III* Franciſci Blanchinii *4 ad* Magliabechium; *IV Fr.* Vinc. Coronelli *9 ad* Magliabechium; *V* Jo. Ant. Aſtorii *13 ad* Magliabechium; *VI* Laur. Pataroli 8 *pariter ad* Magliabechium. *Manum etiam operæ admoverunt* Tomo II Epiſtolarum Clarorum Belgarum, *in quo* Jacobi Gronovii *Epiſtolæ deſcribuntur; eodemque tempore excuditur* Tomus I Epiſtolarum Clarorum Saxonum, *a* Leibnitianis *incboatus. Parem celeritatem in aliis omnibus Collectionis hujusce Tomis adhibebo, prout ad editionem parati erunt, adeoque intra paucos annos univerſum corpus abſolvere me poſſe confido. Volumina ſingula XXVI ad minus foliis conſtabunt, formamque præ ſe ferent octavam, utpote commodiorem, & minus ſumtuoſam; centum exemplaria in charta majore, quam* de' Frati *vocant; cetera in charta* Leoncina *vulgo dicta, imprimi curavi. Pretium ſtatui quinque Romanorum Denariorum, quos Julios vocant, exemplaribus in charta ampliore, ſeu* de' Frati; *ceteris vero, in charta* Leoncina *impreſſis, quatuor tantummodo Juliorum. Corpora ſingularum Nationum ſeorſim diſtrahentur pro emtorum lubitu; omnia autem ſimul conjuncta conficient corpus abſolutiſſimum, in cujus commodum, ſi eruditi laboribus meis faverint, Indicem generalem ampliſſimum adjiciam. Optandum ſane fuiſſet, ut conjunctim edi poſſent Epiſtolæ elegantiores, quas* Magliabechius *ad Amicos hoſce ſuos ſcripſit. Harum nonnullæ in Bibliotheca publica Florentinorum aſſervantur, quas ſuis locis edemus; reliquæ prope dixerim infinitæ apud hæredes Amicorum* Magliabechii *deliteſcunt. Eos igitur enixe rogatos volumus, ut conatus noſtros adjuvare, & Epiſtolas illas nobiſcum communicare, non dedignentur, ut tam ſplendida acceſſione Sylloge noſtra perfectior evadat; ex quo ſane ingenti beneficio nos ſibi in perpetuum devincient. Valete. Dabam ex Typographio meo a. d. 7 Cal. Majas 1745.*

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Septembris Anno MDCCXLV.
Pars II.

DISSERTATIONES IN LIBRUM JOBI, AUTORE SAMUELE WESLEY, Rectore de Epworth in Diœceſi Lincolnienſi.

Londini, typis Gulielmi Bowyer, proſtant venales apud C. Rivington & S. Birt, Londinenſes, R. Clements & M. Fletcher, Oxonienſes, C. Crownfield & W. Thurlbourn, Cantabrigienſes, bibliopolas, 1736, fol.
Alph. 6 plag. 13, cum Mappis geographicis & Figuris 9.

Cum ad Scripturam ſacram rite interpretandam linguarum atque antiquitatum cognitio, Hiſtoriæ priſcæ & Geographiæ accuratior notitia, veri rectique ſcientia, plurimum faciat; eos, qui per has artes atque ſcientias ingenium ſuum circumtulerunt, egregii quid in præſtantiſſima hac eruditionis ſacræ parte præſtare poſſe, nemo prudentiorum facile diffitebitur. Ut quis aliorum lucubrationes in concinnum ordinem redigat, deque aliorum ſententiis ſapienter pronuntiet, ad id quidem non proletaria doctrina, nec vulgaris judicii vis, requiritur. Sed enim, qui librum aliquem enarrare aggreditur, qui a primis fere naſcentis eccleſiæ temporibus eſt exaratus, eundemque, ubi ab interpretibus deſtituitur, ex ſpiſſis antiquitatum tenebris, ex hiſtoria omni, antiquiſſimarum gentium inſtitutis, omnique adeo eruditionis apparatu, luce quadam nova conſpergit, ac ſingula momenta defixa meditatione ſubigit, majorem longe induſtriam, ſagacitatem, ac doctrinam,

Digitized by Google

oſtendit. *Jobum* ob dictionis indolem, ſtili ſublimitatem, ac inacceſſam fere antiquorum populorum hiſtoriam, intellectu difficilem admodum atque impeditum eſſe, ad unum fatentur omnes. Ætati igitur noſtræ hæc debetur felicitas, quod duumviri præſtantiſſimi ſunt inventi, qui omnem eruditionis copiam, qua præ aliis pollent, eo converterunt, ut lux limpidior *Jobo* noſtro inferretur, ex quibus Cel. *Schultens* beneficio linguæ Arabicæ *Jobi* dictionem, eruditiſſimus *Wesleus* vero ex Hiſtoria priſca librum ipſum, cummaxime illuminare ſunt aggreſſi. Quid poſterior in libro hoc explanando præſtiterit, cum noſtrum ſit in præſentia docere, primo, quibus adminiculis fuerit uſus, brevibus indicabimus, inde ſelecta quædam capita, quantum inſtituti noſtri ratio permittet, enotabimus. Per multos annos *Jobum* in fontibus diligenter lectitavit, cum verſionibus Græcis, Chaldaica, Syriaca, Arabica, vulgata, *Junii* & *Tremellii*, *Piſcatoris*, ac Anglicanis, dedita opera conflixit, quo verum ſenſum erueret. In auxilium advocavit Geographos antiquos pariter atque recentiores, Chronologos, Alcoranum ſemel atque iterum perlegit, in quo haud pauca reperiantur, quæ ad Geographiam, Hiſtoriam, & dogmata, veterum Arabum ſpectent. Commentarios neglexit fere, niſi quod ex Patribus nonnullos ac *Poli* Synopſin in conſilium adhibuerit, multis autem ſe difficultatibus expediviſſe, ac ulteriorem meditandi occaſionem præbuiſſe, fatetur, *Frider. Spanhemium* in *Hiſtoria Jobi*, quem librum aureum appellat, *qui plus contineat, quam immenſa aliorum volumina, totum reſplendentem infinita doctrinæ criticæ copia.* Non quidem continuum ſiſtit Commentarium, ſed ſelecta tantum illius capita Diſſertationibus LIII eſt complexus, quibus concinnandis ubi per plurimos annos inſudavit, illas ſenex ſeptuagenario major in publicam eruditorum lucem tandem prodire juſſit. Subjiciuntur collationes textus Ebraici cum variis verſionibus, & orientalibus, & occidentalibus. Inſunt tabulæ aliquot geographicæ, *Maundrelliana*, exhibens iter ipſius Hieroſolymitanum, Pentapoleos, maris rubri, cum adjacentibus provinciis Arabiæ.

Diſſertatione I quæritur, num liber *Jobi* contineat veram *hiſtoriam*,

Digitized by Google

hiſtoriam, an vero ſit totus *parabolicus* ac *dramaticus*, fictus in exemplum patientiæ, ac documentum ſingularis providentiæ. Poſteaquam igitur veræ hiſtoriæ criteria indicaverat, objectiones, quæ contra veritatem hiſtoriæ promuntur, expedit. Divina ſapientia factum fuiſſe obſervat, ut, quæ hiſtoriam fatorum *Jobi* conſtituunt *Cap. I; II*, & *Cap. XLI*, *7*, ad finem usque pedeſtri ſermone ſint perſcripta. Num ſermones intermedii ab alio quodam in poema converſi, iidemque amplificationibus nonnullis fuerint circumſcripti ornatique, quod *Huetius* arbitratur, non definit. Ad objectionem, difficile eſſe cogitatu, qui Deus ſuos dæmoni ad libitum divexandos tradere poſſit, reſpondet: 1) quodſi etiam ſcriptores ſacri adhibitis ſchematibus ænigmatice loquantur, id tamen veritati hiſtoricæ non obeſſe; 2) nobis non omnem ſpirituum πολιτείαν eſſe perſpectam; 3) difficultatem evaneſcere, ſi dicatur, diabolum cum filio Dei egiſſe, per quem pater cum genere humano, primis parentibus noſtris, aliis, omnia tranſegerit. Conjecturam hanc inde firmat, quoniam Chaldæus ad minimum ter nomen יהוה & אלהים per מימרא דיי reddidit. Pro veritate autem hiſtoriæ, & quod *Jobus* re vera exſtiterit, pugnant verba *Ezech. XIV*, *14*, *20*, *Jac. V*, *11*, quæ ſenſum haberent nullum, ſi *Jobus* in viventium numero plane non fuiſſet, prouti etiam *Paulus 1 Cor. III*, *19*, ex *Cap. V*, *13*, ipſius verba excitat. Pag. 7-9.

Diſſertatio II eſt de *autore libri*, quem, refutatis variorum ſententiis, qui vel *Elihu*, vel *Moſen*, vel alium quem, nominant, ipſum *Jobum* fuiſſe aſſeverat, nec valere objectionem, α) ſic ipſum nimis benigne de ſe loqui *Cap. I*, *1*, & alibi, quia ſcriptus ſit ex inſpiratione divina, ipſum Deum hoc illi teſtimonium impertiviſſe *v. 8*, fidem hiſtoricam id requiſiviſſe, ut & res & verba accurate referrentur. Nec *Moſen* præterire laudes & vituperia ſua *Num. XII*, *3*, quem ad modum & *Jobus* meminit temeritatis & patientiæ, Deoque gloriam dedit *Cap. XXX*, *XXXVII*, *XXXVIII*, *XLII*, *3-6*. β) Addi mortem ipſius, cum & *Moſis* libri finiantur narratione mortis ipſius, nec tamen ipſi abjudicantur. Non additum hoc eſſe a *Moſe*, quia per 80 aut circiter annos *Jobus* illi ſuperſtes fuerit, ſed a Pro- 9-14.

 phetis

phetis ſequentibus, cum liber in canonem referretur; fortean circa tempus judicum, quoniam ante canticum *Hannæ 1 Sam. II, 7, 8,* nihil ex illo in Scriptura allatum legimus.

Pag. 15, *Diſſertatio III* de *dramate Jobi* agit. Carminis genus, quo
16. utitur, non *epicum* eſſe, inde probat, quoniam in illo Poeta ſemper loquitur, perſonarum tam narrationes, quam fata, recenſens, ſed *drama*, & quidem *tragicum*, quod auditorum mentes, miſericordia & terrore ſatis ante depreſſas, læto tandem ſucceſſu erigit. *Grotius* jamdum, *Sherlockius*, alii, maxima ex parte drama eſſe agnoverunt. Inde ſecundum regulas criticas virtutes dramatis enarrat. α) Actionem eſſe ſatis regularem, unam, integram, magnam, quæ infortunia *Jobi* cum læto illorum exitu complectatur. β) Interlocutores eſſe Deum, qui non ficte, nec parabolice, ſed vere, actioni interfuerit, principem ſpirituum malorum, a Sabiis, Arabibus, Chaldæis, aliis, cultum *Jobum*, ejusdemque amicos, perſonas mutas bene
17, 18. elohim, Sabæos, Chaldæos, &c. allegoricas θάνατον, ἀίδην, πυλωρὸν ἀίδου, &c. γ) Decoramenta & machinas eſſe totum cœli ac terræ κόσμον, characterem atque ἦθος ſingulis perſonis congruum adjungi, Deo, diabolo, amicis, *Jobo*, qui conſtantiam ſemper ſervet, &, licet nonnunquam in peccata fuerit prolapſus, ſervat tamen perſonam poeticam, quam *moralem* appellant, quia mortalium eſt nullus, qui non aliquando pro-
18-20. labatur. δ) Cogitationes (*les ſentiments* dicunt Galli), conceptus, convenire perſonis, & quidem quales in dramate occurrunt, affectus eſſe commodos, ὑποτυπώσεις exhiberi luculentas, quales de equo, behemot, leviathane, aliis, γνώμας
20-22. intercurrere graves & aptas. ε) Stilum eſſe, qualis tragœdiam deceat, gravem, ſublimem, ardentem, aliquantulum ſuper naturam & communem vitam, certe ſupra vulgi ſermonem, prudenter elevatum, non autem tumidum. Inde eſſe, quod crebris figurarum coloribus illuminetur, dialecti variæ immiſceantur, Arabica, Chaldaica, Syriaca. ζ) Morale præcipuum fuiſſe, divinam ſtabilire providentiam, tum in genere, tum in ſpecie, & falſum eſſe illud, bonis ſemper bene, malis male, in hac vita eſſe debere. Quo evicto, concidebat il-

lud

Digitized by Google

lud de duobus ſempiternis principiis boni & mali, quod tum Pag. 22-
temporis plurimorum animos habebat. 26.

Diſſertatione IV digreditur Autor ad carmen *paſtoritium*, diſtinguens inter carmen *paſtorale* & *amatorium*, omne paſtorale, docens, in Sacra Scriptura eſſe amatorium, ſed non omne amatorium eſſe paſtorale. *Pſ. XLV* eſſe epithalamium, ſed conciſum, & quaſi epitomen Cantici canticorum. Canticum canticorum non
eſſe paſtorale tantum, ſed & amatorium, quod locutionibus & 27, 28.
ſententiis, ex utroque depromtis, probat. Sententiam *Sanctii*, exiſtimantis, Canticum canticorum eſſe epithalamium, unde *Theocritus* primum, & ab illo alii Poetæ, epithalamii leges didicerint, non omnino rejiciendam eſſe. Imitatum autem eſſe in idylliis ſuis paſſim dictiones & ſententias, in Cantico occurrentes, plurimis exemplis monſtrat, licet illas aliquando ad
amores minus caſtos traduxerit. Peſſime autem feciſſe *Whi-* 28-33.
ſtonum, aſſeverantem, Canticum ſcriptum fuiſſe a *Salomone*, ad ſenium devergente, cum in omnem luxum ſe effudiſſet, eſſe mere amatorium, idque humanum, a Spiritu S. non inſpiratum, nec *Salomonem* unquam inter Prophetas a Judæis numeratum, nec ad illius locutiones ſcriptores ſacros alluſiſſe, nec
Conſtitutiones Apoſtolicas, quas divinis libris æquiparet. Quæ 33-38.
omnia ipſe ſigillatim diluit. Concedit quidem, eſſe epithalamium, ſed non merum, ſecundum literam tantum accipiendum, cui arcanior ſenſus non ſubſit, quod nec ipſe *Grotius* omnino diffiteatur, adſtruens hoc locutionibus, quæ non niſi
ſpiritualiter intelligi poſſunt. Nec tamen totum eſſe allegori- 38-41.
cum, referens ſolum amores ſpirituales inter Chriſtum & eccleſiam, ut nulla ratio habita fuerit connubii inter *Salomonem* & filiam *Pharaonis*, ſicque typus cum antitypo compoſitus fue-
rit. Sunt, qui opinantur, oracula divina omni cultu, omnibus 41, 42.
gratiis, deſtituta eſſe, cum ſcriptores ſacri orationis ornatum vel ignorarint, vel deſpicatui habuerint; contra vero barbarie ſquallere. Ex adverſo demonſtrat Noſter, tum temporis, cum *Jobus* ſcripſerit, Rhetoricen & Poeſin Europæis gentibus, ipſis etiam Græcis, cultam haud fuiſſe, in eccleſia vero Dei politiores literas, imo & comtiores dicendi & ſcribendi formulas, floruiſſe.

 Cum-

Cumque a figuris vel grammaticis, vel rhetoricis, vel poeticis, multum ornatus orationi accedat, omnes in *Jobo* obvias *Diſſertatione quinta* ordine enarrat, *ſexta* parallelismum lo-
Pag. 43-48. cutionum & ſententiarum *Jobæarum* & *Homeri* ex *Jac. Duporti* Gnomologia Homerica in medium producens.

Diſſertatione VII inquirit in rationem nominis, quod alii
49 52. ab אוב, quaſi *magus* & *ſapiens*, alii ab איוב, quaſi *dolens*, *gemens*, *ululans*, aut *exoſus*, alii ab איב, *odio habere*, arceſſunt, quoniam non ſolum impiorum oſor exſtiterit, verum etiam ab illis odio ſit habitus. Ipſi potius placet ſententia *Spanhemii*, dictum eſſe a יאב, ἐπιποθεῖν, *amare*, *deſiderare*, unde *Suidæ* per τριπόθητος redditur, ex יאיב autem per metatheſin literarum eſſe איוב, uti Jabetz dictus יעבץ ex rad. עצב *1 Chron. IV, 9*, ut ſic denotet omnium amorem, ſpem, deſiderium. Sed addit, dubium vix eſſe, quin vel ipſe, vel alii, nomen hoc mutarint. *Jobum* noſtrum eſſe *Jobabum*, cujus mentio *Gen. XXXVI, 33*, antiqui fere omnes, Chriſtiani, Judæi, Muhamedani, judicant, contrarium evincere allaboraverat *Spanhemius*, cujus argumenta omnia ponderat Noſter, nec videt, quare non is ipſe & rex, licet forte unius tantum civitatis, eſſe potuiſſet. In fortuna florenti appellatum eſſe *Jobabum*, in afflicta & proſtrata *Jobum*, in reſtituta priſtinum nomen rediiſſe, ut nuncupatus fuerit *Jobab jubilans*, & hoc nomine inter reges Idumææ comparere.

52-58. *Diſſertatio VIII* agit de *Joctane*, ejusdemque poſteris, quem communem fundatorem Arabum fuiſſe, & forte primum coloniam emiſiſſe, ac Euphratem transmiſiſſe, ferunt, cujus exemplum imitati videntur filii. Illius memoriam adhuc ſervari inter Arabes, quibus nominetur *Cahtan*, & urbs regia in hunc usque diem *baiſath Jektan*, *domus*, ſeu *habitatio*, *Jektan*. Sedes ipſius aſſignat *Moſes Gen. X, 30*, *Meſcham*, *Muzam*, portum ſinus Arabici, nominat *Plinius Lib. VI Cap. 23*, & *Sepharam*, mons Saphar, pariterque oppidum, in Sabæa adhuc ſupereſt. Hujus filii XIII totidem coloniarum ductores memorantur *v. 26-29*. *Almodadum* in mediam Arabiam felicem penetraſſe,

Digitized by Google

traſſe, in qua, teſte *Plinio*, adhuc ſuperſtes *Helmoderien*. *Scheleph*, vel *Schaleph*, veſtigia ſuperare in Σαλαπηνοις, *Ptolemæo* memoratis. *Chatzar-maueth*, a quo dicta natio in Arabia thurifera, nomenque remanſiſſe in *Adramytho* in Æthiopia, Ægypto, itemque Æolide, unde ſinus *Adramiticus*, pariterque *Hadramuth*, tertia Turcarum in Arabia regione. *Jarach luna*, unde gens forſitan dicta, quæ cultui lunæ fuit dedita *Job.XXXI*, *26, 27*. *Jerachæi Agatharchidi* dicuntur *Alilæi*. *Alila Herodoto Lib. III* eſt *Venus Urania*, & *Bochartus* conjectat, νῆσον Ἰεράχων in Arabico ſinu eſſe inſulam Jerachæorum. *Hadoram*, cujus reliquiæ ex ſententia *Bocharti* in *Corodamo*, promontorio, ad fretum maris Perſici. Autor huc reducit Rammæos apud *Plinium*, priori voce ablata. *Uzal* forte nomen habet ab אזל, *receſſit*, quia procul a patre in mediam Arabiam coloniam duxerit, cujus meminit *Ezechiel XXVII, 19*. *Diklah palma*, ſeu *palmetum*, ex *Bocharti* ſententia in Arabiæ felicis aditu ad mare rubrum; hinc memorari civitatem *Phoinicon* & *Phoiniconem* in oppoſito litore Troglodytarum. Videri igitur probabile, *Diklah* cum comitibus ſuis primo civitatem prope palmetum condidiſſe, indeque nomen regioni adhæſiſſe, quæ poſtea forſan appellata fuerit Panchaia, aliam ex illis coloniam ad Perſicum uſque ſinum penetraſſe. *Obal*, Arabibus *obil*, eſt nomen cameli. *Bochartus* arbitratur, ab hoc nomen habere *Abaliten* ſinum, *Plinio* memoratum, *Ptolemæo* dictum *Analiten*, Obalem autem ex Arabia in Africæ partem Trogloditicam per anguſtiam freti migraſſe. Apud LXX pro Obal legi Γαμααλ *1 Chron. I, 21*, & apud *Plinium* in Arabia nominari fontem *Emiſcabalem*. *Abimael*, interprete *Bocharto*, eſt *pater Malitarum*; hos autem eſſe unam ex provinciis Arabiæ. Ex *Scheba* natales ducere *Sabæos*, qui vel late ſumantur pro quatuor populis, qui Arabiæ πέζαν occuparunt, *Sabæis* nempe, *Minæis*, *Catabanis*, & *Chatramotis*, vel ſtricte pro illis, qui prope maris rubri litora ſedes habuerunt. *Ophirem Bochartus* locavit inter Caſſanitas prope Sabæos, in qua terra Ophir *Salomonis* quærenda non ſit. *Havila*, cujus nominis cum plures exſtiterint, & horum ſedes fuerint permixtæ, illas Autor definit.

definit. *Jobab*, diſtinguendus ab illo Idumæo, dictus a *jubilando, clamando*, in omen futuræ victoriæ & triumphi. *Bochartus* inde Ιωβαρίτας deducit, ubi cum *Salmaſio* Autor legendum cenſet Ιωβαβίτας. Hujus poſteros, illorumque reliquias, forte inter Omaritas inveniri conjectat.

Pag. 58-65. *Diſſertatio IX poſteros Chanaanis* recenſet, eorundemque ſedes diverſas indicat. Sub finem illius quæſtionem, quare Deus, cum totam Chananæorum terram Iſraelitis promiſerit *Gen. XV, 18*, coll. *XXII, 16*, *Joſ. XIII, 2-6*, illam tamen ipſis non dederit *Judic. III, 5*, ita diſceptat, promiſſionem hanc fuiſſe *conditionatam*, ſuſpenſam ab obſervatione præceptorum divinorum, & ne cum Cananæis connubia conciliarent *Joſ. XXIII, 12, 13*, quibus conditionibus cum non ſteterint, promiſſis divinis excidiſſe.

66 80. *Diſſertatio X* in eo occupatur, ut, quinam per *Hycſos, Joſepho* ex *Manethone contra Apion. Lib. I* memoratos, intelligendi ſint, inveſtiget. Illos non fuiſſe Cananæos, qui ante Iſraelitarum in Ægyptum ingreſſum impreſſionem fecerint, quæ ſententia eſt *Scaligeri*, *Marshami*, *Uſſerii*, *Cumberlandi*, ſed Iſraelitas; *Manethonem* multas attexuiſſe fabulas, ut Judæis invidiam conflaret, crudelitatemque, quam hi ab Ægyptiis fuerint perpeſſi, in Judæos tranſtuliſſe. Nomen *Hycſos, paſtores reges*, eſſe vocem hibridam, extuſam ex appellatione *Abrahami*, qua ipſe נשיא אלהים *Gen. XXIII, 6*, fuit nominatus, quo titulo etiam inſignitus ab angelo *Jacobus Gen. XXXII, 29*. Per *Salatiu* forſitan intelligendum eſſe *Joſephum*, qui paſtores illos primus poſuerit in Goſen; memorari inde quinque generationes, quæ a *Joſepho* ad exitum uſque numerari poſſint.

80 83. *Diſſertatio XI* eſt de *gentibus*; quæ nominantur *Gen. XIV, 5-7*, זוזים, a זוז *movendo*, vel *robore*, dictitatæ. Immanis ſtaturæ gigantes Autori fuiſſe videntur, quoniam cum Rephaim conjungantur, qui nihil differant a Zamzummim *Devt. II, 20*. Locus habitationis ipſis aſſignatur *Ham*; non enim cum LXX & vulgato, quos ſine ratione ſequatur *Uſſerius*, provocans ad Samaritanum, legendum eſſe בהם. *1 Paral. IV, 40*, legi Cham; ה & ח ſæpe invicem converti in Samaritano Codice, cum punctis

Digitized by Google

punctis vocalibus deſtituatur, æque legi poſſe בהם, ac בהם. *Emim*, ab אים, unde אים, *terribilis*, dictos, fuiſſe populos Pag. 83, validos, ipſoque vultu terribiles. Sedes illis aſſignatur שוה 84. קריתים, *planities*, ſive *vallis, civitatum*, de qua nihil certi definiri poſſe fatetur. *Horim* ex *Devt. II, 10, 11*, illas terras olim tenuiſſe videntur, quas poſtea *Eſau* cum poſteris occupavit. De quatuor gentibus his obſervat, recto ordine locari a *Moſe*, omnes fuiſſe giganteæ ſtaturæ, *Chami* proſapia oriundas, quæ licet a *Chedorlaomero* primum debellatæ, poſt a Moabitis, Ammonitis, Idumæis, multis cladibus affectæ fuerint, illarum tamen reliquias ad *Jobi* uſque ætatem ſuperfuiſſe. *Avim*, qui 84, 85. nominantur *Devt. II, 23*, ab עוה dictos, quoniam forte vitam perverſe traxerint, locatos fuiſſe videri in Philiſtæorum terra, עוית quippe legi *Gen. XXXVI, 35*. De *Chatzorim* notat, 85, 86. fuiſſe gentem magnam ſane, ab auſtro Palæſtinæ ad ſeptentrionem uſque diſſeminatam. Locum *Jer. XLIX, 28-33*, illuſtrat, urbemque Chatzor ac gentem *Nabuchodonoſorem* penitus exterminaſſe, nomen tamen in nonnullis Canaanis urbis etiam poſt captivitatem Babylonicam remanſiſſe *Neh. XI, 27, 33*. *Gen. X, 14*, memorantur *Patruſim*, *Casluchim*, itemque *Philiſtæi* & *Caphtorim*, qui poſteriores coloni fuerint, a prioribus emiſſi. Philiſtæos non a פלט, *evadere, eripere ſe*, nomen habere, ſed potius, quod *Cumberlandus* exiſtimat, a *Peliſcha*, quæ vox in verſione Samaritana *Gen. XIV, 6*, pro loco ponatur, hanc autem convenire cum *Peluſio*, cujus ſitus cœnoſus & paludoſus. A *Peluſio* igitur, unde a patribus ſuis Patruſæis venerint, nomen adoptaſſe. *Caphthorim* regionem inter *Peluſium* & Palæſtinam olim coluiſſe; qui quare a LXX & vulgato exponantur per Cappadoces, diſquirit; Caphthor & Rimmon ejuſdem eſſe ſignificatus; inde multa loca in Palæſtina Rimmonis nomine inſigniri, terram autem Caphthorim, ſive Caſiotin, veriſimiliter fuiſſe terram Rephaim, ſive gigantum. In tranſitu illuſtrat locum *Jer. XLVII, 4*. Per אי intelligit inſulam *Pſ. XCVII, 1*, *Ezech. XXVI, 18*. Nilum enim, mare mediterraneum, lacum Sirbonidis & paludes, efficere peninſulam, ubi de Philiſtæis dicit, fore, ut exſcindantur, voce להכרית per paronomaſiam

maſiam alludi ad Crethim, qui ex Philiſtæis fuerint *Ezech. XXV, 16. Anakim* dici ab ענק, *torque aureo*, quo ornati fue-
Pag. 86- rint, hoſtibus forſitan erepto, quorum diverſa nomina pro-
93. fert, in eorundemque ſignificatum inquirit. Pugnam, quæ inter *Num. XXXIII, 31, 32,* & *Devt. X, 6*, occurrit, quæque tanti viſa eſt *Grotio, Capello,* & *Whiſtono*, ut corruptelam aliquam ineſſe cenſuerint, ita tollit, ut per *Moſeroth* integram regionem, per *Moſera* urbem in illa regione, intelligat, prouti ſolitudo Pharan incluſit civitatem El-Pharan & forſitan maritimam Pharan. *Hor Hagidgad* denotare *ſpeluncam*, aut *refugium turmarum*, ſive *latronum*, qua occaſione notat, Cyclopes dictos eſſe a *foramine cavernarum* ſuarum. Quis populus per כוב *Ezech. XXX, 5*, deſignetur, ſe ignorare fatetur, niſi forte ex כוכב ſit contractum, ut *Job* ex *Jobab*, inde procul dubio Cauchabeni.

93-97. *Diſſertatione XII* quæſtio inſtituitur de filiis *Abrahami* ex *Hagare* & *Ketura*. *Hagarem* forte *Abrahamo* a *Pharaone* datam *Gen. XII, 16*, eamque fuiſſe proſelytam. *Iſmaelis* ſedes fuit Pharan, quæ regio a mari rubro ad confinia Canaan ſe protenderit. In illa ſitam fuiſſe urbem Pharan ad auſtrum & ſinum Arabicum inter Elaniticum & Heroopolitanum, Iſmaelitarum emporium, ſi non ab ipſo *Iſmaele* conditum, tempore *Davidis* ſatis cognitum *1 Reg. XI, 18*, cui hodierno die eſt *Fara*. Montem Pharan contiguum fuiſſe Sinai; hinc Schechinam inde a monte Sinai etiam de monte Pharan conſpectam fuiſſe *Devt.*
97-99. *XXXIII, 2*, & civitatem Thema *Habac. III, 3*, monti Pharan adjacuiſſe. *Iſmaelis* filium natu primum, *Nebaioth*, forte nomen tuliſſe a matre Ægyptia, a quo ortum duxerint Nabathæi, nominati *1 Macc. V, 14*, pariterque *Dionyſio*, *Ptolemæo*, *Straboni*, *Plinio*, *Euſebio*, *Hieronymo*, aliis, qui a Libano ad Petram, & inde ad ſinum uſque Arabicum, terminos ſuos proten-
99, 100. derint. Filium natu ſecundum, *Kedar*, inde forte nomen tuliſſe, quia ipſe & poſteri ejus nigri, aut ſubfuſci, coloris fuerint, cujus etiam ipſorum tabernacula *Cant. I, 5*. Ab illa Kedareni natio irrequieta & prædatoria, nomades maxime & ſcenitæ, de quibus *David* quæritur *Pſ. CXX, 5*, qui quoniam *Jeſ. LX, 7*, cum Naba-

Nabathæis conjunguntur, vicini fuiſſe videntur. Ex *Jeſ. XLII, 11,* apparere, *Sela,* ſive *Petram,* Arabiæ a Kedarenis non longe abſuiſſe. Reliquorum filiorum *Iſmaelis* nomina in ſequentibus Pag. 100-
inveſtigat, illorumque ſedes, quantum fieri poteſt, indicat. 102.
De *Jethure,* ejusdemque poſteris, quorum mentio *1 Chron. V, 19,* notat, ipſos *Iſmaelem,* patrem ſuum, ad vivum retuliſſe, qui fuerint feroces, latrones famoſi, & prædones, unde *Antonius* ipſos in corporis ſui ſatellitium legerit, quique ſagittandi arte
peritiſſimi fuerint. Hinc gradum promovet ad liberos *Abra-* 102-104.
hami, ex *Ketura* ſublatos, quam, quia nomen a *ſuffimento,* vel *incenſo,* habet, ex Arabia forte aromatifera oriundam fuiſſe, ſuſpicatur, diſtinctam ab *Hagare,* quam *Abrahamum* recepiſſe, magiſtrorum aliqui autumant. Ex illa procreati ſunt *Abrahamo* filii ac nepotes numero 15, qui pone Iſmaelitas a mari rubro
ad ſeptentrionales limites Palæſtinæ habitarint. Horum no- 104-110.
mina ex interna ſua ſignificatione ordine interpretatur. Cujus interpretationis ipſius hoc tantum ſpeciminis loco adducemus, quod de ſexto filio *Schuach* in medium profert, ipſum nomen ſortitum fuiſſe a שוח, *inclinari, declinari;* innui igitur troglodytas, qui in ſpeluncis ac foraminibus latitarint, quibuscum conveniant סכיים, a סכך, *tegere,* dicti, unde LXX *τρογλοδυται.* A *Schuach* autem plura loca & populos nomina accepiſſe, portum *Suez, Suchalitas, Plinio* memoratos, *Suchen,*
Socguſam. Ex quibus *Keturæ* filiis cum numeroſi populi or- 107.
tum traxerint, promiſſionem *Abrahamo* factam de multiplican-
do ſemine ipſius ex parte impletam fuiſſe, ſenſum autem my- 110.
ſticum excludendum non eſſe.

Diſſertatio XIII ſtatum *Pentapoleos* delineat. *Strabonem* ex ſententia *Salmaſii Sirbonem* cum *Aſphaltite* confundere, ipſi non probatur, 1) quia lacum utrumque ſatis diſtinguat, 2) utrumque locum appellari poſſe *Sirbon* a שרף, *uſſit,* cum uter-
que fuerit fœtidus & urens. Difficultatem, quæ ex verbis *Gen.* 112.
XIII, 10, emergit, ubi dicitur *& ſicut Ægyptus venientibus in Tzoar,* ita tollit, ut ſtatuat hyperbaton, ſive hyſteron proteron, frequens in Scriptura, hoc ſenſu: *& vidit regionem Jordanis, quæ venientibus in Tzoar univerſa irrigabatur,* &c. inter

utrumque enim terminum ad minimum totius deſerti ſpatium fuiſſe. Situm Pentapoleos ita definit. Ad ſuperiorem lacus partem ponit Sodomam, huic proximam fuiſſe Gomorram, inde Adamam, tum Zeboim, tandem Tzoar, a parvitate dictam. Mitzar *Pſ. XLII, 7*, eſſe montem, prope quem ſtructa urbs
Pag. 112- Tzoar. Ad partem auſtralem lacus ſitam fuiſſe Engedi, anti-
114. quitus dictam Chazezon Thamar, inde forte appellatam, quia olim in tabernaculis, ſub palmarum arboribus ſtructis, habitarunt, totam quippe regionem conſitam fuiſſe palmetis, vineis, arboribus balſamiferis, & aliis; ad vineas illius alludere *Salomonem Cant. I, 14*, ad arbores balſamiferas *Ezechielem*
114, 115. *XLVII, 10*. In terram hanc non fulmina ſolum miſſa eſſe de cœlo, verum etiam motu eſſe concuſſam *Job. XXVIII, 9-11*, idem teſtante *Strabone Lib. XVI*; inde vero erupiſſe fluvium, ac
116. urbes illas inundaſſe *Job. XXVIII, 11*. Ante deſtructionem Sodomæ Jordanem ex ſententia *Cellarii* & aliorum non in mare Arabicum, ſed potius per Syrbonidem in mare mediterraneum, ſeſe exoneraſſe. Poſt conflagrationem totam illam regionem factam fuiſſe grave olentem & valetudini noxiam, *Diod. Sic. Lib. XIX pag. 733, Plin. Hiſt. Nat. Lib. V Cap. 17*, ut hinc
117. etiam *Abrahamus* ſedes mutaſſe videatur *Gen. XX, 19*. Reliquias civitatum illarum per multa annorum millia ſuperfuiſſe, teſtimoniis *Joſephi*, *Alcorani Cap. 15*, *Strabonis*, *Maundrelli*,
118. probat. Quod recentiores referant, partibus ſtatuæ ſalis avulſis novas accedere, id forſitan fraudibus accolarum in acceptis eſſe referendum, qui novas columnas ex rupibus exſciderint. Terram hanc & lacum ultimis temporibus in priſtinum ſtatum
118-121. ſuum reſtitutum iri *Ezech. XVI, 46, 53, 55, XLVII, 1-10*, quod ipſum etiam innuat *Jobus XIV, 7-12*.

Diſſertatio XIV oſtendit, *Jobum* ad res priſcas Iſraelitarum ante ingreſſum in Ægyptum ſermonem ſuum accommodaſſe, nec minus fata, quæ ipſis in Ægypto obtigerunt, paſſim tan-
121-142. gere, quod ipſum locis adductis it probatum. Ex illis quædam tantum notatu digniora delibabimus. Per *diem illum Cap. I, 6*, intelligit ſabbatum, quod cum inde ab orbe condito ob-
131, 132. tinuerit, dubium vix eſſe, quin *Jobus* idem illud celebrarit.

Ad

Ad diviſionem maris rubri, Iſraelitarum tranſitum, & Ægyptiorum internecionem, reſpici *Cap. XXVI, 12,* per *Rahab* eſſe intelligendam Ægyptum, prout Rahab Ægyptus & Leviathan, id eſt, *Pharao,* ſæpe conjungantur *Pſ. LXXIV, 13, 14, LXXXIX, 11.* Jordanem olim fluxu ſuo quatuor lacus feciſſe, vel reliquiſ- Pag. 139.
ſe, Samachonitem, Tiberiadem, ſive Tarichææ, Sodomæorum, & Sirbonidem, ubi Jordanus in mare mediterraneum ſe exoneraret, ab interitu vero Sodomæ & Gomorræ alveum ejus eſſe exſiccatum in deſerto. Huc reſpici haud ſemel apud *Job. XIV, 11, XXVIII, 4.* Olim moris fuiſſe, ut calami fige- 141.
rentur, quo peregrinantes viam proſequi potuerint, arena terras operiente, qui *Jeremiæ* dicantur צינים, item תמרורים, *palmæ,* columnæ, palmarum inſtar in altum aſſurgentes, ac peregrinantes, ingenti numero congregatos, iter feciſſe, quas ſocietates *caravanas* poſterior ætas appellarit. In quas digitum intendere *Jobum VI, 18, 19,* clarius id liquere ex *Gen.* 141.
XXXVII, 25.

Diſſertatio XV perſequitur hiſtoriam *Eſavi.* Illum primum habitaſſe in monte Seir, qui duplex fuerit, minor in tribu Judæ *Joſ. XV, 10,* initio non longe ab Hebrone, ubi pater & avus & poſtea *Jacobus* vixerant, ſedem habuit *Gen. XXXVI, 6, 8;* unde facile intelligi poteſt, quo modo *Jacobus* ab illo metuere, ad eundemque nuntios mittere, potuerit *Gen. XXXIII,* victis vero poſtea, non autem omnino proſtratis ac exterminatis, Horitis, montem auſtralem Seir ſibi vindicavit *Devt. II, 12.* 144, 145.
Probabile eſſe admodum, *Eſavum,* redeuntem a fratre *Jacobo,* 400 illos viros in monte Seir reliquiſſe ad Horitas, gentem ferocem, frænandos. Poſt id tempus bella multa ſtrenue geſſiſſe, amplaſque ſibi poſſeſſiones paraviſſe, quas auctiores reddiderint poſteri, adeo, ut illorum imperium ad tria maria proceſſerit, Perſicum, Arabicum, mediterraneum. Nec dubium eſſe, quin terra Utz in ditione Edomi fuerit *Thren. IV, 21;* nec enim adeo anguſtam terram fuiſſe, cum plures reges habuerit *Jer. XXV, 20.* Pro הימים *Gen. XXXVI, 24,* cum *Bo-* 146.
charto legendum eſſe exiſtimat האימים, quod ſcribitur cum י *Gen. XIV, 5,* vel ſine illo *Devt. II, 10, 11. Anam* ſcilicet magna

Pag. 147- virtute irruiſſe in Emim, illosque percuſſiſſe. Reges, qui Idu-
149. mææ præfuiſſe dicuntur *Gen. XXXVI, 31 39*, Horitas fuiſſe, ex poſteritate *Seir*, contra *Cumberlandum* negat, cum illi, ab *Edomo* victi, terræ reges dare non potuerint. Quod *v. 31* dicitur, *illi fuerunt reges, antequam in Iſraele reges fuerunt*, non ſcriptum eſſe a *Moſe*, ſed a *Samuele* forſitan adjectum, *Moſen* non niſi ad *Jobabum* pergere potuiſſe, quo regnante ipſe forte vi-
150,151. vendi finem fecerit. Qua ratione vero *Edom*, ejusque poſteri, alias, itemque alias, provincias regno ſuo adjunxerint, in ſequentibus docet; veritati etiam propius eſſe id, quod de Erythra narrat *Xenophon*, ipſum ad ſinum usque Perſicum penetraſſe,
151-153. ejusdemque ſepulcrum ibi ſupereſſe, de *Edomo* intelligendum.

Diſſertatio XVI complectitur *periplum maris rubri*. Appellatur illud ים סוף, *mare fruticoſum*, non ſolum a papyraceis arundinibus, ad litus illius naſcentibus, ſed & a ſilvis ſubtermarinis corallii, algæ, & aliorum fruticum. Græcis appellatur ἐρυθρὰ θάλασσα *Exod. X, 9*, ab *Edomo*, qui non longe ab hoc ſinu primas ſedes nactus, medii ævi ſcriptoribus *ſinus Arabicus*, ab Arabibus accolis, recentioribus *mar del Mecca*,
155. *Calzen*. Illius ſinus maxime celebres ſunt *Heroopolitanus* & *Elaniticus*, non ex ſententia *Bocharti* ab Horitis, ſed potius *Pharaone*, ejusque magnatibus, heroibus, ibidem ſubmerſis, dictitatus. Adhæc nominatur apocopa & clysma. Prius notat abſciſſionem, poſterius ſubmerſionem, in quo utroque nomine ingreſſus & egreſſus Iſraelitarum, Ægyptiorum contra ſub-
156,157. merſionis, memoria eſt ſervata. In ſequentibus de ſtationibus Iſraelitarum & præcipuis locis, quæ ſinus hic alluit, differit.

157-164. *Diſſertatio XVII* explanat *faciem ſinus Perſici* cum adjacentibus regionibus, urbibus, ac inſulis, quas efficit. Antiquitus dicebatur *mare orientale*, oppoſitum *occidentali*, id eſt, mediterraneo. *Joel. II, 20*, nominatur ſinus Perſicus, quia Perſidem alluit; alia nomina tum priſca, tum recentia, addit & explicat. Urbes, quas nominat, ſunt *Baſora*, portus & emporium nobile, ad influxum Euphratis & Tigridis in ſinum Perſicum, qui inde *Golfo de Baſora* nominatur; *Charax*, quam nativitate ſua nobilitavit *Dionyſius Periegetes*, ab *Alexandro*, qui illam

Digitized by Google

illam incolis implevit, *Alexandria*, item *Pellenium*, dicta, reſtituta a *Paſine*, regis alicujus Arabiæ filio, cum a flumine multum paſſa eſſet, unde *Paſinium vallum*, ſive *Paſinicharax*, eſt nuncupata, *Perſepolis*, de cujus ruderibus, magnificentiæ teſtibus, inſcriptione, *Semiramidis* ſepulcro, quædam habet.

Diſſertatio XVIII luſtrat *Arabiam petræam.* Illa num ab Pag. 164.
occidente, ſitu ſuo, an vero diverſorum populorum commix- 171.
tione, *Jer. XXV, 20*, ſit dicta, non definit; nomen ſaltem Chro-
nicorum demum libro in ſacris occurrit. *Petræam* dici a me- 172.
tropoli *Petra*, reſpondente priſcæ appellationi Ebraicæ *Sela*, niſi forte etiam priſca appellatio ducta a ſolo lapidoſo & confragoſo, quod rupes vaſtæ undique cingunt. Illius ſpectat montes *Saphar*, dictum a pulchritudine, ad diſtinctionem forte montium nigrorum κατακεκαυμένων, *Caſium*, in quo delu-
brum *Jovis Caſii* & tumulus *Pompeii.* Ex urbibus nominat 173, 174.
Luſam, quæ etiam ſcribitur *Louſa* & *Louza* & *Eleuſa*, quam pro Nyſa, *Bacchi* patria, habet, cum ſitus faveat, & *l* in *n* apud Græcos & orientales haud raro convertatur. In Scholiis Græcis ad *Deut. I, 1*, pro Ἰȣδαίας ὀρέων reſcribi vult Ἰδȣμαίας ὀρέων. Diſtinctionem inter Libanum & Anti-Libanum antiquis
temporibus non obtinuiſſe, rationibus non contemnendis ad- 175, 176.
ſtruit. Damaſcum habet urbem antiquiſſimam *Gen. XV, 2*, non autem ſtructam ab *Elieſere Damaſceno*, quod *Hieronymo* & aliis viſum, ſed potius *Aramo*, filio *Utz*, ſitam in regione amœniſſima, ut hinc Arabici ſcriptores jactitent, ſolem hic habere diverſum adſpectum & benigniorem influxum, quam ullo alio in loco, unde *Julianus* Imp. illam maximi fecit, & *Muhammedes* pro paradiſo aliquo reputavit, huc etiam exem-
plar aliquod αὐτόγραφον Alcorani miſiſſe fertur. Inde lu- 177, 178.
ſtrat Trachonitidem, Ituræam, Auranitidem, montem, diverſa principum Midianitarum nomina exponit, ortum Jorda-
nis, ejusque curſum, ſpeculatur, ac montem Panæum deſcribit. 178-181.

Diſſertatio XIX deſcriptionem *Arabiæ deſertæ* ſiſtit. Illius quoniam in ſacra Scriptura diſtincta mentio non fiat, indicio id eſſe, cum Arabia petræa olim confuſam eſſe. Limites illius ponunt Geographi ad ſeptentrionem Thapſacum, ſive Amphi-

Amphipolin ad Euphratem, ad orientem montes Chaldæos, facies illius ſatis triſtis, niſi quod ad ripam Euphratis aliter ſe habeat, ubi denſæ ſunt arbores, frequentes urbes, pagi, ca-
Pag. 181, ſtella. Incolæ fuerunt Agræi, Agareni, ſive Hagaritæ, juxta
182. quos habitarunt Saccæi, quos non a *Suacho* ortum ſuum cum *Spanhemio* habere exiſtimat, ſed a עֹשׂ, vel סֹךְ, *tugurium*, ſive *tabernaculum*, quia ſcenitæ fuerint, quin forſan eosdem eſſe, quos *David* appellat *Meſchech Pſ. CXX, 5*. Baſanæam & Batanitidem eandem eſſe, contra *Spanhemium* probat, cum ſitus, qualis deſcribitur a *Joſepho*, *Euſebio*, *Hieronymo*, faveat, nec objectionem valere, Baſanæam fuiſſe fertilem, Batanæam ſterilem, quia terra non ubique locorum ejusdem indolis fue-
183. rit. Inde notat lapſus aliquos, a *Bocharto* circa Maachah & Au-
184, 185. ſitiden admiſſos. Lilith, quæ nominatur in paraphraſi Chaldæa *Job. I, 15*, fuiſſe reginam & forte Chaldæam.

Diſſertatio XX contemplatur *Arabiam felicem*, ita dictam, quia aromatibus, thure, caſia, auro, abundet, cujus incolæ
185. ob aromatum odorem doloribus capitis ſæpe affligantur. Arabibus nominatur *Yaman*, *Jaman*, ſive *Alieman*; illam olim habitarunt Sabæi, Minæi, Chatramotitæ, & Homeritæ. Celebriores urbes ſunt *Jemama*, ſive *Jamama*, a qua tota regio nomen tulit, *Sanaab* locuples, cœli ac ſoli temperie inſignis, ut Damaſco haud inferior habeatur, ſed omnium celeberrima *Mariaba*, quæ antiquæ Sabæ ſucceſſit, quæ aliquando gravem inundationem paſſa, ut incolæ omnes perierint, ad quam rui-
186-188. nam forte alluſerit *Jobus XIV, 19*. Reginam Sabæ, quæ ad *Salomonem* acceſſit, quamque Arabes appellant *Belkir*, vel
188, 189. etiam *Maqueda*, fuiſſe reginam Sabæ, ſive Mariabæ. In Arabia hac multos repertos eſſe Judæos, forte eo delatos, urbe a *Veſpaſiano* everſa, vel ab *Hadriano* eo translatos, vel ortum duxiſſe ab Idumæis, qui poſt *Joannis Hyrcani* tempora Judæorum ſacra amplecti ſint coacti.

189, 190. *Diſſertatione XXI* Autor digreditur ad *Magos*, qui ad Chriſtum recens natum venerunt, quos ex Arabia veniſſe arbitratur, quia, quæ attulerunt, thus, myrrham, & aurum, ex Arabia habere

potue-

Digitized by Google

potuerunt, quos regulos fuiſſe conjicit, quales in Arabia plures fuerint. Pag. 191-195.

Diſſertatio XXII eſt de *Chamo*, *Chuſch*, et illius poſteris. Hic docentem videas Autorem, *Chuſch*, *Chami* filium natu primum, in partibus orientalibus initio conſediſſe, inde vero in feliciores ſedes, Arabiam ſcilicet, penetraſſe, in qua ampliſſimum regnum condiderit. Per *Cuſch ben Jemini Pſ. VII, 1*, intelligendum eſſe *Doeg*, qui, licet Edomita dicatur, potuerit tamen eſſe *Cuſchita*, quia gentes illæ contermina, illum dici *ben-Jemini*, quia forſitan proſelytus factus, inſertus tribui *Ben-Jamin*. Abyſſinos 197.
nomen habere ab Arabico *habeſch*, multitudinem hominum, ex diverſis tribubus collectam, denotante, hos originis Arabicæ eſſe, ex convenientia linguæ Amharicæ & Arabicæ probat. Abyſſinos 197-201.
regem & primores regis ſe appellare Iſraelitas, tradere ipſos, reginam Sabæ ex *Salomone* filium, nomine *David*, genuiſſe, qui Hieroſolymis inſtitutus, inde vero cum nobilibus Judæis et nonnullis ſacerdotibus cum lege fuerit remiſſus, ſectari ipſos Judæorum mores, tum in religione, tum in rei publicæ ac militaris forma. Judæos inter illos poſſediſſe amplas et pulchras regiones, proprium habuiſſe principem, in communi vitæ conſuetudine uſos fuiſſe dialecto Talmudica, qui videntur ipſi primum ingreſſi cum *Menilcheleko*, filio *Salomonis* ex Sabæa regina, poſt aucti per exules, qui tempore *Schiſchak*, *Nabuchodonoſoris*, & *Veſpaſiani*, Judæa exceſſerint, quique, cum, imperante *Conſtantino*, Chriſtiana religio per Abyſſinorum terram invaleſceret, 201-205.
ſuam religionem ac ritus retinuerint.

Diſſertatione XXIII Autor commentatur de *triplici Idumæa*. Conſiderat igitur montem Seir, urbes *Kadeſch*, quæ non Cadytis *Herodoti*, cum urbs illa deſcribatur tanquam ampla, capta a *Pharaone Neco*, ut hinc non alia, quam quidem Hieroſolyma, intelligi poſſit, *Bozram*, ex qua forſitan oriundus *Jobus*, *Themanem*, *Dinhabam*, quæ eadem putatur *Dizahab Devt. I, 1*, 206-215.
alias.

Diſſertatione XXIV diſputat de *cardinibus cæli* & *bene kedem*. Ebræi & orientales faciem mundi habent orientem, cujus rationem hanc dant Judæi, quoniam *Adamus* faciem obver-

 terit

Digitized by Google

terit orienti. *Bene kedem* occupaſſe totum illum tractum, qui a Charran Meſopotamiæ ad Arabicum usque ſinum protenditur; horum igitur nomine intelligendos eſſe Midianitas, Amalekitas, Saracenos.

Diſſertatio XXV recenſet *liberos Jobi*, ac illorum fata. Huic
Pag. 212- ante calamitatem nati fuerunt ſeptem filii, tres filiæ, *Job. I, 2;*
215. convivium die ſuo, id eſt, natali, celebraſſe *v. 4.* Filii ipſius non videntur fuiſſe ſcenitæ ex *v. 18, 19,* cum potius in domibus & palatiis habitarint. Inde Autor explicat nomina filiarum, quæ ipſi verſis in melius rebus procreatæ, memorata *Job. XLII, 14,* quæque poſſeſſiones nactæ fuerint inter fratres, ac terris illis nomina dederint, *Jemimam* regioni Jemimæ, imo univerſæ Arabiæ, nomen impoſuiſſe, a *Kezia* appellatum eſſe montem Caſium, vel Caſſium, *Keren Happuch* memoriam remanſiſſe in Carna, urbe Minæorum, ex ſententia *Strabonis*, maxima, quæ aliis dicitur *Samargard*, inde *Aquila* nomen hoc reddit Καρναφὲκ. Quod filiabus cum filiis hæreditatem dederit, id factum forte
215-219. fuiſſe more apud Arabas uſitato, cujus veſtigia deprehendantur in Corano.

Diſſertatione XXVI ſermonem inſtituit de *Jobi uxore*, quam non *Dinam*, *Jacobi* filiam, quod magiſtri contendunt, ſed
220, 221. Arabem, fuiſſe judicat, ac poſt ærumnas ſuperſtitem exſtitiſſe.

Diſſertatio XXVII amicorum Jobi nomina exponit, et,
222-231. quibus terris oriundi fuerint, edocet.

Diſſertatio XXVIII agit de *inimicis Jobi*, ex quibus nominantur primo *Scheba Cap. I, 15,* inde Chaldæi *v. 17.* Hos Sabæos non arbitratur natales duxiſſe ex *Scheba*, *Abrahami* ex *Ketura* nepote, ſed potius ex progenie *Chami* & *Cuſchi Gen. X, 16;* hos primum nominari, quia viciniores fuerint, inde Chaldæos. Hac occaſione diſceptat, quid Chaldæus ſibi velit, nominando *Li-*
232, 233. *lith*, reginam Samargard & Barthinn, procul dubio illam fuiſſe reginam Babylonicam, ſive Chaldæam.

Diſſertatio XXIX inveſtigandæ *patriæ Jobi* eſt deſtinata. Arabem fuiſſe, fatentur omnes, ob Arabiſmos frequentes, conſtantem Arabum traditionem, ritus illorum in libro eius occurrentes, ſublime dicendi genus, & quæ huius generis ſunt alia. Sed, num

num Arabia felix, an deſerta, an petræa, patria ipſi ſit aſſignanda, in partes diſcedunt eruditi. In Arabia *felici* quærunt *Villalpandus*, itemque *Guil. Temple*, quorum argumenta examinat & refellit. Pro Arabia *deſerta* pugnant *Bochartus*, *Spanhemius*, *Cellarius*, alii, ſed nec horum ſententia ipſi probatur. Qui in Arabia petræa ſedem *Jobi* locant, hi rurſus in duas ſecedunt partes, quorum alii *ſeptentrionalem* illius partem, ubi olim Idumæa fuerit, patriam *Jobi* nominant, ſed nec illis pollicem premit, potius in auſtrali parte iuxta Idumæam ſedem ſuam conſtitutam habuiſſe pertendit, & quidem ſpeciatim *Jobi* habitationem fuiſſe in Aulone magno. Et, ſi qua fides habenda traditioni hodiernæ, viris antiquitatum peritiſſimis, & eruditis Scholiaſtis, dici poſſe *El-Paran*, ſive urbem, ſive terebinthum, ſive planitiem, aut campeſtria, Paranis, ſedem *Jobo* præbuiſſe; ita enim habere Scholia Græca ad *Gen. XIV*, 6, edit. Londin. 1653: τερεβίνθε Schol. δρυὸς, ἡ πόλις αὐτη τῦ Ἰὼβ, & *Heſychium* τερεβίνθος πόλις Ἰώβ. Duos igitur amicos, *Bildadum* & *Zopharem*, probabilius in Arabia felici, *Eliphazum* in Idumæa, ſedem habuiſſe, *Elihu* non longe ab ipſo habitaſſe, imo forſan, quod Judæi dicunt, ex illius ſchola prodiiſſe. Ad Arabiam petræam, & quidem partem illius auſtralem, *Jobum* paſſim in libro ſuo alludere.

Pag. 234, 235.

234 244.

Diſſertatione XXX Autor de *tempore Jobi* diſquiſitionem inſtituit. Ipſum 210 annos vivendo exegiſſe, quot anni ipſi dantur in *Seder olam* & *baba bathra*, maxime habet probabile. Quodſi enim poſt calamitates vixit annos 140, *Cap. XLII, 16*, ipſe 60 annos habuit, quando afflictiones ipſum oppreſſerunt, denique 7, vel 8, annos in calamitatibus exegit, numerus hic facile efficietur. Ipſum autem circa *Moſis* tempora in vivis fuiſſe, probat ex eo, quod ipſe paſſim ad res, quæ Iſraelitis, Ægypto excedentibus, obvenerunt, fiſſionem ſcilicet maris, alludat, Ægyptum venire ſub nomine *Rabab*, *Pharaonem* appellare Leviathanem & draconem. Quam ſuam ſententiam deinde fuſius explicat, & illorum opinionem, qui ipſum vel *Moſe* anteriorem, vel ſuperiorem, faciunt, refellit. Ipſum etiam librum ſuum, vel ex amicis aliquem, conſcripſiſſe; quæ vero de morte ipſius ſunt adje- 244, 245.

ﬅa, ſubjunxiſſe forte *Elibu*, vel alium quendam virum divinum, librum forte ab *Elimelecbo* & *Naemi*, agentibus in Moa-
Pag. 245- bitide, repertum, indeque in ſolatium familiæ ſuæ relatum
255. fuiſſe.

Diſſertatio XXXI oſtendit *ſcientiam Jobi in arte militari*,
255-258. quam ut declaret Autor, varia armorum bellicorum nomina exprimit et explicat.

Diſſertatio XXXII declarat *Jobi jurisprudentiam*, & quidem habita ratione legum ac conſuetudinum, quæ inter Arabas viguerint. Σκοπελισμὸν, inter Arabes ſupplicium ſatis frequens, innuere *Job. V, 23, XXXI, 38, 39.* Cum inter Arabas juris fuerit, ut filiæ in parentis bona æque ac filii ſuccederent, filiabus poſſeſſiones inter fratres ſuos dediſſe *Cap. XLII, 15.* Ad morem judiciorum, accuſationes, defenſiones, libellos ſupplices, ex-
258-261. promiſſionem, paſſim reſpicere, imo forenſia verba ſubinde adhibere, productis exemplis demonſtrat.

Diſſertatione XXXIII commentatur Autor de *metallis, arboribus, frutricibus*, apud *Jobum* obviis. Illis interſpergit conjecturam aliquam de Ophir *Salomonis*, quam forte in Arabia quærendam eſſe ſuſpicatur, cuius nominis veſtigia quædam ſuperſint in
261-264. Aphara *Arriani*, Σωφιρ & Σωφιραμ LXX, itemque Maphirite regione in inferiori Arabia.

Diſſertatione XXXIV diverſa *gemmarum* nomina, quæ apud *Jobum* occurrunt, illuſtrat. Notat *Salmaſium*, qui nomina gemmarum, quæ tamen vel Ebraicæ, vel Arabicæ, originis ſint, ex Græcia vult arceſſita. Inde vim nominum פטדה *Cap. XXVIII, 19*, ספיר *Cap. XXVIII, 6*, topazii *v. 19*, quod non cum *Salmaſio* petendum a τοπάζειν, *quærere*, ſed ab *opbaz* potius, derivari, cum *t*, per proteſin præmiſſo, שהם *verſ. 16*, זכוכא *v. 17*, ראמות *v. 18*, גביש *v. 18*, quæ vox a multis redditur *unio*, ex גב, *excelſum*, *eminens*, unde גבן, ex quo *gibbus* & *gibboſus*, quoniam conchæ, uniones incluſos habentes, rupibus altis accreſcunt, vel quoniam uniones in pinna, ſive concha, ut verrucæ eminent, vel a גבה, *ſe extollere*, *elevare*, *excellere*. Quod Latinis *unio* ex nonnullorum ſententia dicatur, quoniam ſinguli tantum in concha reperiantur, id falſum eſſe demonſtrat, cum apud

Digitized by Google

apud Britannos aliquando duo, vel plures, licet minores, in una concha inveniantur, in una concha maris Indici aliquando ultra 100 offendi, nonnullos teſtari. Illos ab urinatoribus multo cum periculo ex fundo maris extrahi, eosdemque in India & Arabia reperiri, præſertim in ſinu Perſico & Arabico; inde eſſe Erythræos lapillos, Autoribus familiares; omnium nobiliſſimos eſſe illos, qui in ſinu Perſico ad inſulam Baharen extrahantur, quam ab illis forte nomen accepiſſe cenſet; *bahara* enim Arabibus eſſe Pag. 264-
lucere, & Chaldæis *bahir lucidum* eſſe. 270.

Diſſertatione XXXV conſiderat *calamitates*, quæ non memorantur in prologo libri, quas tamen *Jobus* paſſim delineare vi- 271.272.
detur.

Diſſertatione XXXVI agit de *conſtellationibus* & *meteoris*. Ponit ſcilicet, *Jobum*, & populares, itemque Ægyptios, & Chaldæos, Aſtronomiæ deditos fuiſſe, de ipſius autem peritia teſtari librum ipſius, cumprimis locum *Cap. IX, 9*, cujus voces omnes, quæ in illo occurrunt, explicat. Per עש quod *Cap. XXXVIII, 32*, עיש a עיש *coire*, *congregari*, ſcribitur, congregationem ſtellarum, quam Græci ἀρκτοῦρον, Latini *urſam*, ſive *plauſtrum*, ſive *currum*, appellant, per כסיל *orionem*, ob ſuam in tempeſtatibus ciendis inconſtantiam, per כימה *pleiades*, a כמה, *deſideravit*, quoniam illæ tempore verno oriantur, quod omnibus deſiderabile, per חדרי תימן *penetralia auſtri*, auſtrales ſtellas, inter- 272-273.
que illas ſyrium, intelligendum eſſe judicat, quoniam illis, qui in hemiſphærio ſeptentrionali degunt, occultantur, indeque penetralibus incluſæ eſſe videntur. *Cap. XXXVI, 32*, & *XXXVII, 21, 22*, lumen boreale innui judicat. Poſteaquam igitur diverſas meteori hujus ſpecies enarraverat, & *Plinium* ipſum *Lib. II Cap. 25, 26, 33, 34*, ad hoc φαινόμενον reſpicere docuerat, notiones, quæ in citatis *Jobi* locis occurrunt, ad meteoron hoc plane ad- 273-279.
mirabile accommodat.

Diſſertatione XXXVII agit de ave *phœnice*, occaſionem ipſi ſuppeditante loco *Cap. XXIX, 18*, ubi vocem חול nonnulli convertunt per phœnicem. Nomen non derivat cum *Bocharto* a *bene-Anak*, ſed פנג *Ezech. XXVII, 17*, quam *Aquila*, *Symmachus*, & *Theodotio*, efferant Φάνναγ. Inde, ubi illa, quæ de

 phœnice

phœnice paſſim habentur, in medium protulerat ac examinaverat, exiſtimat, *manucodiatam*, ſive *avem paradiſi*, ſub fabula illa latere, licet non ſit una in ſpecie ſua, quæ inveniatur in in-
Pag. 279-284. ſulis Moluccenſibus, ſpeciatim inſula Ara, & inde forte in Arabiam avolare, vel tempeſtatibus eo deferri.

Diſſertatione XXXVIII in diſquiſitionem mittit, quæ *Jobus* de *behemot* & *leviathan* habet. Poſtquam igitur illorum ſententiam diſcuſſerat, qui, elephantem intelligi, volunt, ipſe, deſcriptionem, quæ *Cap. XL* inſtituitur, *hippopotamo*, in fluvið Nilo non longe a *Jobi* patria degenti, quadrare, ſtatuit, quocum animal, quod nautis Anglis *mors* dicitur, multum ſimilitudinis habeat.
284-289. Per *leviathanem* intelligit *crocodilum*; quare argumenta *Bocharti* pro illa ſententia ulterius ſtringit & confirmat. Obſervat tamen, per behemot & leviathan myſtice repræſentari regem Ægy-
289-301. pti, itemque *Nabuchodonoſorem*, Babyloniorum imperatorem, in nonnullis vero locis ſuſtinere ſymbolum ipſius dæmonis.

Diſſertatione XXXIX in *originem mali* inquirit. Proponit igitur ſententiam Chaldæorum ac aliorum de duobus principiis
301-312. æternis, cui ſi non *Balius* adſtipulatus fuerit, ſaltem, ex ratione refutari poſſe, negarit.

Diſſertatione XL in *primos natales idololatriæ* penetrat, quam ante univerſalem eluvionem *Cainum* introduxiſſe, poſt illam *Chamum* renovaſſe, exiſtimat, ſolem fere tanquam ſymbolum Dei veneratos fuiſſe, prout patres Deum ſub ſchechina apparentem divinis proſecuti ſint honoribus. Κακοζηλίᾳ multa dæmonem in profano cultu uſum fuiſſe, quod igne ex ſacrificiis proſiliente, oraculis, ſacrificiis humanis, & his ſimilibus, probat.
312-320. Cultum ſolis & lunæ inter Arabas obtinuiſſe, ex *Cap. XXXI, 26, 27*, apparet.

Diſſertatione XLI de *Sabæis* ac *Sabaiſmo* commentatur. Nomen derivat a *Saba*, filio *Cuſch*, nepote *Chami*, qui autor impiæ religionis inter ipſos exſtiterit. Coluerunt ſtellas & planetas, ſolem ſupremum Deum habent, planetarum imagines portatiles ſub certa conſtellatione ſunt fabricati, in quas incantatione magica ſpiritus aliquos impuros devocarunt, quas ad bona impetranda ac mala averruncanda facere ſibi perſuadebant.

Sacrorum

Sacrorum præſes ipſis dicebatur *Chumar* a כמר, quoniam atratis indutus erat veſtibus, quod nomen poſtea omnibus ſacerdotibus Baalis eſt accommodatum *Zeph. I, 4.* Hi canem nigrum, & quicquid nigrum erat, colebant, diabolum, principium omnis mali, Deo coæternum habuerunt, quæ ſententia tranſiit ad Gnoſticos, Valentinianos, Maſſalianos, Euchitas, Bogomilos; illorum etiam, qui Sabæorum inſtituta ſectantur, ingens numerus ſupereſt in monte Libano, ejusque confinibus, qui dicuntur *Duruzim*, *Durzii*, ſive *Druſi*, *Kalbii*, *Yezidæi*, *Sheitani*, ſive *Satanici*, *Chamſi*, quorum numerum ad 200000 aſſurgere, ſunt, qui affirmant. Illorum ritus pluribus deinde perſequitur. Pag. 321-328.

Diſſertatione XLII explicat ſententiam *Zoroaſtris.* Duorum principiorum illorum fieri mentionem in *Jobo*, per lucem vitæ *Cap. XXXIII, 28*, Deum omnis lucis, omnis bonitatis cauſam, intelligendum eſſe, cui oppoſitus diabolus lucis ac Dei inimicus, a Deo creatus, ſed non malus. *Zoroàſtris* ſyſtema non eſſe idem, quod Sabæorum, quam ſententiam fovet *Bælius*, qui ſtatuit *Oromasden* Deum bonum, omnis lucis autorem, eique adverſum *Arimanium* diabolum, creatum a Deo, ſed bonum, malum autem factum ſua culpa. Cum autem illius ſectatores poſtea in partes diſceſſerint, ut 70 ſectæ ſint numeratæ, mirum non eſſe, illorum aliquos ad impiam Sabæorum doctrinam prolapſos eſſe. Inde præcepta virtutis ex *Zundaveſta* proponit. 329-333.

Diſſertatione XLIII docet, deſcriptiones *behemot*, *leviathan*, equi, ac aliorum animalium, adeo accuratas, tantoque artificio ex interna ſua natura exornatas eſſe, ut non facile tales apud ullum Poetam reperiantur. 334-340.

Diſſertationem XLIV inſcripſit de ὀφιολατρείᾳ, quam inter Chaldæos, Ægyptios, Phœnices, Græcos, atque Romanos, obtinuiſſe, luculentis teſtimoniis confirmat. De *Cneph*, Ægyptiorum Deo, notat, illum judicari vulgo ſerpentis ſpeciem retuliſſe, ſed probabilius videtur ipſi, ingentis culicis formam repræſentaſſe, cum Græcis κώνωψ culex, & rete ad culices arcendos comparatum κωνωπεῖον dicatur. *Exod. VIII, 17*, non *pediculos*, ſed *culices*, intelligendos eſſe. 344, 345.

Diſſer-

Diſſertatione XLV inveſtigat voces שאול & ἅδης. Occaſione illa notat, vocem *Cerberus* forte ortum ſuum ducere ex קירבור, vel באר, *murus putei*, qui murus igneus, canis igni-
Pag. 345- vomus, janitor inferorum. Inde vim vocum באר, בור,
348. item שחת, & Græcarum φθορὰς ac διαφθορὰς, declarat.

Diſſertatione XLVI verſatur circa contemplationem *magiæ*. Poſteaquam igitur diſtinctionem inter magiam *naturalem* & *diabolicam* præmiſerat, quæ poſterior pactum cum peſſimo genio, ſi non *formale*, ſaltem *virtuale*, involvat *Devt. XVIII, 11, Jeſ. XXVIII, 15, 18*, docet, illam ſe ex Chaldæa, matre omnis magiæ ac ſuperſtitionis, diffudiſſe ad Arabas, Ægyptios, Cananæos, Perſas, Medos, Aſſyrios, Græcos, Aſiaticos, indeque ad Europæos & Romanos; ſpeciatim demonſtrat, ex Chaldæa & Meſopotamia ad Epheſios deveniſſe, quorum γράμματα ſatis famoſa. Ex illis nonnullas voces barbaras ſupererare apud *Clementem Alexandrinum* & *Heſychium*, hoc incluſas verſiculo:

Ἄσκι, κατάσκι, τέτρας, λὶψ, ἄσι, δαμναμανεὺς,

cujus ſingulæ voces in proceſſu expendit. Apud Arabas illam viguiſſe, dubium eſſe nullum. Necromantias veſtigia quædam
348-352. animadverti in libro *Jobi*, סמרידי יום, *ſacerdotes diei*, non eſſe niſi Chaldæos, genethliacos.

Diſſertatione XLVII agit de *Bileamo*, cujus nominis rationem ubi dederat, de patre ipſius docet, binominem fuiſſe, hinc eſſe, quod filius *Beor Num. XXII, 5, XXXI, 8, Joſ. XIII, 22, XXIV, 9, Mich. VI, 5*, & τȣ̃ Βοσὸρ *2 Petr. II, 15*, dicatur, niſi Boſor locum natalem indicet. Patria fuit Syrus *Num. XXIII, 7*, ſpeciatim Meſopotamia oriundus *Num. XXII. 5*. Urbs patria ipſi fuiſſe dicitur Pethora *Num. XXII, 5*, per quam non intelligenda ſit Pacoria, ad Euphratem ſita, cum hæc recentior longe, condita demum a *Pacoro*, Parthiæ rege; alii, Borſippen & Barſiten eundem locum eſſe, conjectant, dictam a בור & ספן, *puteus occultus*, quoniam magi in abditis ſpeluncis ſacra faciebant, Barſiten a בור & סות, *perſuadere, conſulere*. Fuiſſe ipſum falſum Prophetam, qui vero tum temporis a Spiritu ſancto fuerit illuminatus. In vaticinio ſuo *Cap. XXIV, 15 ſeq.* exhibere

Digitized by Google

bere prophetiam, ſe protendentem ad omnes populos, Dei inimicos, ad ultima uſque tempora, quam ipſe ordine explanat, ac implementum indicat, de Rechabenis ac Eſſenis quædam Pag. 352-
inſpergens, conſideratione non indigna. 376.

Diſſertatio XLVIII complectitur *ἀντίςοιχα* ex Scriptura Sacra, Perſis, Magis, Ægyptiis, Græcis, Romanis, Sa- 377, 378.
xonibus.

Diſſertatio XLIX modum ſcribendi inter veteres eruit. Vel maxime occupatur in explicandis verbis *Jobi Cap. XIX, 23, 24.* De voce אפו, quam interpretes plures omittunt, notat, deſignare gravem ac vehementem animi commotionem, quæ tamen non ita commoda voce exprimi poſſit. Plumbo veteres uſos fuiſſe docet, ut in illo res, quas oblivioni eripere volebant, exprimerent; quoniam autem etiam plumbum igne liqueſcit, ideo vult petræ inſculpi; Arabas autem multa petræ ac ſaxis impreſſiſſe, paſſimque *ςήλας* lapideas, inſcriptionibus ornatas, excitatas fuiſſe, teſtimonio *Plinii* confirmat. 379, 380.

Diſſertatio L eximium oraculum *Jobi Cap. XIX, 25, 26, 27,* de *goele* & *reſurrectione* illuſtrat, illudque non de liberatione aliqua ex calamitatibus corporis, ſed potius ſpirituali 381-387.
redemtione, intelligendum eſſe, contra *Grotium* evincit.

Diſſertatio LI de *nupero modo interpretandi Scripturas* inſcribitur. Præmittit Autor, ingens eſſe diſcrimen inter Socinianos & Arianos, quorum hi longe ſint integriores illis, loca Scripturæ, quæ de Chriſto agunt, de illo interpretando. Inde, quid de *Grotii* interpretamentis habendum ſit, expromit. Has autem poſitiones probandas ſumit: 1) Locos Scripturæ ſacræ plurimos, qui de Deo extra omnem controverſiam dicuntur, ad Chriſtum a Judæis antiquis & eorum Targumim, itemque a Patribus ante-Nicænis, ſemi Arianis, imo rigidis *Arii* ſectatoribus, applicari; 2) Deum nunquam apparuiſſe, vel locutum eſſe, patribus antiquis, ſed per filium illis apparuiſſe, locutum & operatum eſſe; 3) utramque hanc propoſitionem a ſcri- 387-395.
ptoribus Novi Teſt. probari.

Diſſertatione LII diſſertat de *fide Jobi* & *Elihu*, qua de

 cauſa

Digitized by Google

Pag. 395- cauſa per ſingulos fidei articulos it ac demonſtrat, de illis *Jobum* & *Elihu* perſuaſos fuiſſe.
402.

Diſſertatione LIII oſtenditur, textus nonnullos a LXX nimis caute converſos eſſe, & additamenta fini *Jobi* addita eſſe. Mutationes inſtituiſſe vel ob metum Ægyptiorum aliorumque infidelium, vel ut honori gentis ſuæ conſulerent, vel denique ex pietate & κακοζηλίᾳ præpoſtera, quod ipſum in medium prolatis exemplis comprobat. Hoc autem non eum in finem facit, ut verſio hæc in contemtum adducatur, cum maximi ſit uſus, ſed ne qui eo audaciæ prolabantur, ut verſionem hanc Ebræo textui vel æquiparent, vel anteferant. Inde pergit ad additamenta *Jobi*, cumprimis notabile illud, quod *Cap. II*, 9, inſertum, occaſione forte ſumta ex contextu, licet πάθει ſuo & oratoriis luminibus non deſtituantur. Sed maximum omnium eſſe illud, quod in fine libri legitur, cujus variantes lectiones cum diverſis interpretibus ac editionibus confert. Illud nonnulli ab ipſo Spiritu ſancto profectum eſſe autumant, quod in gratiam verſionis vulgatæ facit *Bonfrerius*, alii ſpurium omnino, ab incerta manu adjectum, habent; Noſter, media via incedendum eſſe, exiſtimat, ejusdemque autoritatem devterocanonicam eſſe judicat. Quod de reſurrectione *Jobi* cum illis, quos dominus ſit ſuſcitaturus, dicitur, hoc ſtatuit cum *Spanhemio* a Judæo quodam helleniſta ex *Jobi XIX* eſſe
402-413. expreſſum, quo Sadducæorum hæreſis reprimeretur.

Sic igitur brevibus lineis argumentum eximii hujus Operis indicavimus. Ut, quas ſubjungit Autor, collationes variarum interpretationum pariter percurramus, inſtitutum noſtrum non patitur, nec tanta cum utilitate Lectoris eſt conjunctum. Ex iis autem, quæ in medium produximus, cuique facile conſtabit, quid de Opere hoc ſit judicandum. Tantam lucem ex priſca hiſtoria affundit *Jobo*, quanta in illa temporum antiquiſſimorum caligine exſpectari poterat. Si conjecturis ſubinde Autor indulget, id vitio ipſi ferendum non eſt, quia, ubi certa documenta deficiunt, ſuſpicionibus uti nos poſſe, quisque facile largietur. Optandum tantum eſſet, ut eruditiſſimum hoc Opus extra Britanniam typis iteraretur, quo illud pluribus uſui eſſe poſſet.

JOAN-

Digitized by Google

JOANNIS DAVIDIS KOELERI, P. P. GOTTING. im Jahre 1739 wöchentlich herausgegebener hiſtoriſcher Münzbeluſtigung eilffter Theil,

hoc eſt,

PARS UNDECIMA HISTORICARUM DELIciarum ex Numis, A. 1739 ſingulis hebdomadibus editarum.

Noribergæ, impenſis viduæ Chriſtophori Weigelii, ſenioris, 1739, 4.

Alph. 2 plag. 10.

Deliciis hiſce denuo delectamur, atque oblectationis noſtræ veſtigia ſpargimus merito longe lateque. *Tomum* hunc Cel. Autor Antiſtiti ſacræ Gandersheimenſi inſcripſit, cui, invita & refragante domo Brunſuico-Luneburgenſi Sereniſſima, dignitatem Principatus imperii eſſe propriam, ſibi perſuaſit. Præfatione continuavit ſyllogen Numorum uncialium, quos noſtrates ſolent Thaleros appellare. Continuatio hæc in ſuo genere eſt præſtantiſſima, eaque jam nona. Exhibentur ea deſcriptiones Thalerorum, quos feriendos curarunt familiæ Principum juniorum, nominatim ab *Arembergo*, *Aversbergo*, *Croy*, *Dietrichſtein*, *Eggenberg*, *Furſtenberg*, *Hohenzollern*, *Lamberg*, *Lichtenſtein*, *Lobkowitz*, *Lowenſtein*, *Mansfeld*, *Naſſovia*, *Ottinga*, *Friſia* orientali, *Piccolomini*, *Portia*, *Salm*, *Schaumburgo*, *Schwarzburgo*, *Schwarzenbergo*, *Turre* & *Taxis*, *Trutſohno*, & *Waldeck*, dictorum. Solent paſſim unciales, a Comitibus, Principum horum progenitoribus, percuſſi, ſimul afferri. De ſingulis horum Principum originibus Autor perdocte & ſuccincte exponit. Communicabimus cum Lectore potiora. Cœperunt hæ Deliciæ jam in Gallicum converti ſermonem, quæ ratio eſt, cur ſoli facem præferre, vel vino lectiſſimo hederam ſuſpendere, nolimus. Numus ſepulcralis Landgraviæ Haſſo-Caſſelanæ, † 1711, 16 Jun. ex *Jacobo*, Duce Curonum, natæ, *Carolo* A. 1673 nuptæ, aperit ſcenam. Excipit eum numus, quo *Georgius II*, Angliæ Rex, Elector Brunſuico-Luneburgenſis, conſortem thalami Reginam *Wilhelminam* Pag. 9.

Digitized by Google

nam Carolinam A. 1738 memoriæ ſempiternæ conſecravit. Et digna eſt profecto tanta tamque venerabilis Regina, cujus me-
Pag. 17. moriam perpetuo colant eruditi. Sequitur uncialis *Mauritii*, Comitis Teclenburgici ac Bentheimenſis, ad A. 1657 referendus. Recenſet Cel. Autor ad Numum illuſtrandum hiſtoriam
19. Comitum Teclenburgicam, exorſus a *Simone*, qui *Henrici Leonis* fuit & hoſtis & amicus. Adjungit *Franciſci Wilhelmi*, Comitis Wartembergenſis, Cardinalis & Epiſcopi Ratisbonen-
25. ſis, Osnabrug. Mind. ac Vind. Thalerum ultimum, A. 1661 cuſum. Operæ pretium eſt, virum illum, in Hiſtoria eccleſiaſtica memoratu digniſſimum, propius noſſe. Egregia eſt vitæ illa expoſitio, quam Deliciarum architectus ſubjunxit numi fi-
33. guræ. Quinto loco comparet uncialis, A. 1666 a ſenatu populoque Hannoverano cuſus, quem cum Autore communicavit Vir antiquitatum patriæ peritiſſimus, *C. U. Grupe*, qui commentario etiam illum per literas illuſtravit. Jus feriundi numos *Otto* ac *Wilhelmus*, Duces Brunſuico-Luneburgici, Han-
35. noverano ſenatui A. 1322 vendiderunt. Confirmarunt *Wenceslaus* & *Albertus*, Duces Saxoniæ, id juris ac privilegii A.
40. 1371 & 1373. Reſervarunt autem ſibi Duces jus præſcribendi regulam & normam monetandi, nec non arbitrium, juſſu ſuo in oppidis ſuis cudendi numos. Juri monetæ annexum erat quondam jus cambii publici, ſeu tabulæ numulariæ, quod exigebat, ut ii, qui in loco, cui erat jus monetæ, permu-
41. tare deberent numos alienos numis ejus loci. Rex Daniæ *Chriſtiernus II*, in Norwegiam redux, A. 1531 ex argento templorum numum angulatum juſſit conflari, quem *Kœlerus* repræſentavit, ac vita Regis adjuncta illuſtravit. Sequitur vitam *Chriſtierni* infelicem rarior Thalerus *Joannis Georgii* ſenioris, Marchionis Brandeburgici & Ducis Jægerndorfenſis, ad A. 1611.
57. Succedunt ei duo groſſi veteres cruciati Boruſſici, prior 24 infelicis Magiſtri Teutonicæ familiæ *Marianæ Henrici*, Domini *de Plauen*, poſterior *Henrici Reuſſ*, Domini in *Plauen*, Magiſtri
59. Teutonici 29. *Henricum* priorem illum A. 1413 ab infeſtis Equitibus Ordinis dignitate ſua amotum eſſe, nemo facile ignorat. At, quomodo fama ipſius ab obtrectationibus ſit vindicanda,

da, nemo adhuc ſolidius *Kælero* oſtendit. Attentionem de- Pag. 65.
inde excitat Numus mnemonicus, in *Juſti Chriſtophori Bæhmeri*, Abbatis Loccumenſis, A. 1732 defuncti, memoriam percuſſus. Repetitur viri ad ſeram poſteritatem commemorabilis vita, in nucem veluti redacta. Tum ſequitur imago numiſma- 71.
tis, quod *Nicolaum Juel*, Equitem, Regisque Daniæ Archithalaſſum, & pugnam ejus adverſus Suecos navalem A. 1677, Cal. Julii, refert. Pugnam eandem feliciter adverſus Suecos depugnatam repræſentat maximum Numiſma *Chriſtiani V*, Danorum Regis, cujus icon hic æque exhibetur. Porro offert ſeſe un- 89.
cialis *Caroli II*, Ducis Sabaudorum, A. 1553 cuſus, ejusdemque vita. Excipit eum Thalerus rarior *Nicolai*, Ducis Sabionedæ ac Principis Stiglianenſis, ad A. 1666 rejiciendus. Per- 105.
placuit commentarius, quo numus mnemonicus, P. *Quesnellii* memoriam referens, illuſtratur. Rarior eſt Florenus, poſtula- 113.
tionis dictus, *Rudolphi*, Epiſcopi Ultrajectini, anno circiter 1440 cuſus. Miri Epiſcopum hunc vexarunt fortunæ acerbioris fluctus, quos Autor perdiligenter recenſet. Eximius adſpectu eſt Thalerus *Joannis Alberti I*, Ducis Meclenburgo-Suerinenſis, ad A 1549 relatus. Memoria dignum eſt Numiſma Marchio- 121.
num, Culmbacenſis & Onolzbacenſis, *Georgii Wilhelmi* & *Wilhelmi Friderici*, A. 1712 percuſſum, quo repræſentatur trans- 129.
actio, inter utramque domum inita Guntzenhuſæ, de ordine eundi ac jure directorii circularis communiter adminiſtrandi. Raritatem præfert Thalerus *Thomæ*, Baronis *de Ehrenfels*, A. 137.
1621 percuſſus. Genus ipſius, quod olim Bavariam illuſtravit, centum abhinc annis exſtinctum fuit. Attentionem meretur Thalerus oppidi Eimbecæ, A. 1625 cuſus. Miramur, Autorem in adjecta de Eimbeca oppido hiſtoria haud meminiſſe Diplomatis *Conradi III*, quo *Henricus Leo* jam partem Eimbecæ confirmatam obtinuit. Rarius eſt Numiſma *Maximi-* 153.
liani, Domini Pappenheimenſis, Landgravii Stülingenſis, Mareſchalli hæreditarii imperialis, qui initia ſuperioris Seculi illuminavit. Specialem præbet uſum Numiſma, in memoriam ſe- 161.
cularem fundatæ *Krauſſiorum* munificentiæ, quæ Noribergæ

 viget,

TAB. IV viget, A. 1739 cuſum. Rariſſimum eſt Numiſma *Joannis Albini*
Fig. 1. *Schlick*, Comitis *de Paſſaun*, atque conjugis *Joannæ*, Dominæ
Wildenfelſenſis poſtremæ. Jucunda ſunt ea, quæ Conſiliarii
Büchneri literis de familia *Wildenfelſiorum* enarrantur. Numus,
Pag. 170. qui exhibet memoriam victoriæ, de Comite *de Boſſu*, atque claſ-
TAB. IV ſe Hiſpanica, reportatæ A. 1573 a Friſiis occidentalibus, memo-
Fig. 2. ratu inprimis dignus eſt. Succedit ei Numus Epiſcopi putatitii
Pag. 177. poſtremi Caminenſis, *Erneſti Bogislai*, Ducis Croyenſis ac Ar-
185. ſchotani, quem ipſe A. 1684 in memoriam mortis ſuæ excogi-
193. tavit, fierique fecit. Quod ſequitur, Numiſma ſpectandum præ-
bet *Juſtum Lipſium*, Profeſſorem Lovanienſem, A. 1598 cuſum.
Adjunxit Autor pro merito vitam viri, fama, quam corpore,
201. præſtantioris. Numus hunc excipit *Balthaſaris de Promniz*,
Epiſcopi Vratislavienſis, qui familiam ſuam admodum ditavit, ad
A. 1551. Controverſiam Cel. Autor de dominatu Pleſſe Si-
leſiaco docte expoſitam adjecit. Marca ſuccedit integra Lu-
209. becenſis A. 1549, & dimidia Hamburgenſis A. 1506. De pon-
dere & pretio marcæ Lubecenſis erudite diſſeritur in ſubjecta
expoſitione. Commendat Numus mnemonicus *Benedictum*
217. *Ariam Montanum*, A. 1560 cuſus, virum gloria Bibliorum Ant-
werpienſium polyglottorum illuſtrem. Excipit hunc Numus
TAB. IV *Coſmi II*, Ducis magni Florentini, rarior, referens ſidus felici-
Fig. 3. tatis, A. 1569 cuſus. Rarum eſt Numiſma Imperatoris *Fri-*
Pag. 225. *derici III*, A. 1468 auſpiciis anni novi equites Romæ creantis.
233. Hunc excipit Thalerus Principis Monacenſis, A. 1561 percuſ-
ſus, Principis *Honorati II Grimaldi*, callide Hiſpanos deſeren-
tis, ac ad Gallos transgredientis. Deinde exhibetur icon Thale-
ri, juſſu *Joannis Chriſtiani*, Ducis Sileſiæ, Lignitii, & Brigæ,
249. A. 1621 cuſi, ejusque vita. Huic ſuccedit rarior Numus Epi-
ſcopi Loſannenſis, *Aimoni de Montfaulcon*, ante A. 1517 cu-
257. ſus. Hic deformatam Eccleſiæ Romanæ conditionem graphice
delineavit. Rarus eſt Thalerus Cardinalis & Epiſcopi Conſtan-
265. tienſis *Marci Sitticonis de Hohen-Ems*, ad A. 1573. Viſum paſcit
Numiſma, indigniſſimum Comitem ſtabuli Galliarum *Carolum*
273. *Albertanum*, Ducem *de Luynes* cognominatum, referens. Ra-
ritate ſeſe commendat Numiſma *Ulrici de Rambſchwag*, Equi-
tis

Digitized by Google

281.

17.

15.
5.

39.

36.

53.

18.

51.

59.

Digitized by Google

TAB.
Fig.

Pag. 1

TAB.
Fig.
Pag. 1
185
193

201

209

217

TAB.
Fig.
Pag. 2
233

249

25

26

27

Digitized by Google

tis Joanneo Ordini adſcripti, & Commendatoris Wirciburgen-
ſis, ad A. 1569 referendum. Miranda ſedulitate Cel. Autor Pag. 281.
familiam viri præſtantiſſimi equeſtrem in dias luminis auras
produxit. Sequitur Numus, ſeu *Ortug*, *Stenonis Sturii* junioris,
qui regnum Sueciæ adminiſtravit, A. 1512 fuſus, quem ab
Elia Brennero etiam exhibitum fuiſſe, alibi indicavimus. Com- 297.
memorabile eſt Numiſma, quod memoriam herois *Ludovici*,
Ducis Borbonii, Principis Condæi, ſervat, A. 1668 percuſ-
ſum. Succedit ei Numiſma, ejusdem Ducis honori ſacrum,
referens prælium, ab eo ad Senef A. 1674 feliciter commiſſum.
Sequuntur illud duo Numi rariores *Nicolai Sturen*, qui A. 1527 305.
adverſus Regem *Guſtavum* ſeditionem ſtuduit excitare, quem- 315.
que Sueci appellant *Dale-Junckaren*; nec non duo angulati &
unilaterales Numi, cuſi A. 1524 Paviæ, quam urbem tunc *Fran-
ciſcus I* obſidebat. Excipit hoſce Numus mnemonicus, juſſu Ca-
pituli cathedralis Paderbornenſis A. 1719, ſede ibi vacante, per-
cuſſus. Exponit Autor ad illuſtrandum numum vitam *Caroli M.
Hathumari*, Epiſcopi Paderbornenſium primi. Sequitur Numus, 339.
repræſentans memoriam *Antonii* Comitis *de Shaftsbury*, A.
1681 e carcere Tower Londinenſi liberati, olim ſtatui publico
præſidentis, Deiſtæ, & Aſtrologiæ judiciariæ ſtudioſi. Succedit
icon rarioris Thaleri, A. 1623 a ſenatu populoque Rotevillenſi
feriri juſſus. Privilegio monetæ Rotevillam ornavit *Maximi-
lianus I* A. 1512, 15 Febr. Urbs ipſa jam A. 771 ſub ditione 346.
Regis Francorum *Carolomanni* in pago Bertoltisbara exſtitit.
Judicium Rotevillenſe initia debet *Conradi III* privilegio. Sed 353.
vocat nos alio rarior Thalerus *Joannis* Comitis *de Hoja*, Epi-
ſcopi Monaſterienſis, Adminiſtratoris Oſnabrugenſis ac Pader-
bornenſis, A. 1572 cuſus. Quæ de autoritate Concilii Tri- 358.
dentini, a Pontificiis ipſis repudiata, Autor intexit, eis tradi-
mus, qui illam venerantur. Raritatem ſane tuetur Numus Re- 361.
gis Anglorum *Wilhelmi Conqueſtoris*, inter annos 1067 & 1087
factus. Elegantiam vero & ſoliditatem ſpirat expoſitio vitæ
Wilhelmi, ab Autore adornata. Curioſo ſpectatore dignus eſt
Metallio, qui imaginem *Theophraſti Paracelſi* ad A. 1539
exhibet. Prædicanda eſt Autoris moderatio, vitam *Paracelſi*, 369.
cujus

Digitized by Google

cujus excellens ingenium magnis nobile erat vitiis, addentis.
Pag. 377. Pulchritudinem præfert Numiſma, quod repræſentat *Jacobum Sadoletum*, Epiſcopum Carpentoractenſem, poſt A. 1536 cuſum. Opera *Sadoleti* A. 1737 & 1738, 4, Veronæ fuiſſe in lucem edita, vitamque ejus illis præfixam, quæ hic denuo ſuppeditatur, meminimus. Excipit illam rarior Numus ſepulcra-
385. lis, exhibens *Annam Descars*, Cardinalem *de Givry*, & Epiſcopum Metenſem, A. 1612 factus; & uncialis ſingularis, A. 1627 cuſus, ſervans memoriam *Caroli Gonzagæ*, Ducis Niverniæ ac Rheteliæ, ſacri Imperii Principis. Nivernia ætate *Cæſaris* di-
394. cta fuit Noviodunum, & Comitibus ſuis, florente Regum Gallicorum ſtirpe prima & ſecunda, gaviſa eſt, de quibus Cel. Autor diligenter diſſeruit. Numus ſequens ſervat memoriam *Arnaldi* Cardinalis *de Oſſat*, adminiſtri rerum ſtatus Galliæ, † 1604. Excipit eum Numus Capituli cathedralis Hildeneshemenſis, A. 1724, ſede Epiſcopali vacante, cuſus. Autori lubuit contendere, Epiſcopos Hildeneshemenſes ante *Carolum IV* regalia ab Imperatoribus haud obtinuiſſe, nec Epiſcopatum Aulicæ a *Carolo Magno* fuiſſe fundatum. Poſterius ita eſt comparatum, ut a nemine poſſit in dubitationem revocari. Prius vero ſuffragio haud nobis licet corroborare. Seculo enim jam undecimo Epiſcopi Hildeneshemenſes cœperunt obtinere a Regibus Comitatum haud unum, jura venandi ac foreſti, ſtuldidii, &c. Seculo XII ipſi jam exercuerunt jus cudendi numos regale, advocatiæ regalis Ringelheim jura, &c. *Fridericus II* Imperator A. 1223 vocavit *Conradum*, Epiſcopum Hildeneshemenſem, *dilectum ſibi Imperii ſui Principem*. Jam A. 1221 aliquot Germaniæ Præſules *Henrico* Regi ſupplices miſerunt literas, ut dignaretur *Conrado* illi, recens electo, regalia pro more impertiri. Epiſtolam edidit *Jo. Fr. Schannatus Vindem. liter. Collect. I pag. 191.* Ipſe *Fridericus II* A. 1224 literis datis *Conrado* filium *Henricum* Regem & alia imperii negotia commendavit, ut videre eſt apud eundem *pag. 194*. Ipſe *Conradus* jus advocatiæ contulit in eccleſiam Ohlsburgenſem, *pag. 202*, immo advocatiam in villicationes S. *Mauritii* in Monte prope Hildeneshemium, a Comitibus Woldebergicis ſibi reſignatam, eccleſiæ

eccleſiæ S. *Mauritii* impertivit, *pag. 203. Sigfridus*, Epiſcopus, A. 1281 teſtatur, ſeſe caſtellis advocatos præficere. Ipſe A. 1294 una cum reliquis Imperii Principibus paci regiæ ſeſe jurejurando adſtrinxit. Nonne *Henricus VII* Imperator jam A. 1310 Comitatum Daſſelenſem, regalibus juribus fœcundum, in feudum perpetuum contribuit? Hiſce ex argumentis, ni fallimur, efficitur cogiturque, Epiſcopos Hildeneshemenſes jam ante ætatem *Caroli IV* regalia jura ab Imperatoribus ſuſcepiſſe. Sed hæc hactenus. Accedunt ſupplementi loco Deliciis *Kæleria-nis* Numi tres: unus, qui *Ludovici XIV* cum Helvetiis A. 1663 Pag. 417.
renovatum fœdus delineat; ſecundus, quo *Chriſtina Ludovica*, vidua, Ducis Sereniſſimi, conjugisque, A. 1735 defuncti, *Ludovici Rudolphi*, memoriam conſervavit, poſteritati omni jure ſummo venerandam; tertius, renovans memoriam Briſaci, per 433.
Bernhardum, Ducem Vinarienſem, A. 1638 expugnati. Propediem dabimus, ſi Deus voluerit, ſummam *Partis XII* Deliciarum Cel. *Kæleri*, quem meritiſſimis plauſibus excipiunt Tagus & Indus.

MONITA ISOCRATEA, JACOBI FACCIOLATI ſtudio collecta & explicata. Editio altera, locupletior.

Patavii, typis Seminarii, apud Joannem Manfre, 1741, 8.
Plag. 6.

Ad mores formandos comparatus hic liber eſt; quo nomine magnum is, & majus, quam ingentia volumina, habere pretium, recte Cel. *Facciolato* dicitur. Huic recte etiam probatur *Senecæ* illud *Ep. 94*: *Omnium honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ admonitione excitantur, non aliter, quam ſcintilla, flatu levi adjuta, ignem ſuum explicat.* Hinc idem, præeunte *Plutarcho*, proverbia maximi facit, quippe in quibus maximæ res, minutis ſignis expreſſæ, contineantur. Iſtas rationes ſecutus, excerpſit atque illuſtravit monita LXXX, ad privatæ vitæ inſtitutionem, ex Oratione *Iſocratis* prima; monita LXVII de officio Principis erga civem ex Oratione *Iſocratis* ſecunda; & monita XL de

officio civis erga Principem, ex Oratione *Iſocratis* tertia. Primam illam Orationem ad *Demonicum*, jam diu cenſuerunt eruditi, non eſſe illius *Iſocratis* Athenienſis, *Theodori* filii. *Harpocration* eam refert ad *Iſocratem Apolloniatem*, *Amiclæ* filium, ſenioris diſcipulum, cujus ferebantur Orationes quinque, ut ſcribit *Suidas*, inter quas προπεμπτικὸς λόγος forſitan hæc ipſa, quæ alio nomine παραίνεσις dicitur. *Dionyſius Halicarnaſſeus* autorem ejus facit juniorem quendam *Iſocratem*, ſodalem ſuum. Similitudine autem ſermonis, quæ plurimis in locis apparet, inducti ſunt alii, quorum princeps *Hermogenes*, ut eam ipſam *Iſocrati* ſeniori tribuerent, præſertim cum ille quoque ad privatæ vitæ inſtitutionem ſcripſerit, ut ſignificat dictus modo *Dionyſius* περὶ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων. Ad eundem *Theodori* filium, adverſus *Henr. Stephanum* diſputans, duas reliquas refert Noſter. Nos autem ad ipſas ſententias, atque inprimis ſubjectas annotationes, accingimur, quarum nos nonnullas excerptas, veluti per lancem ſaturam, apponemus. Ad verba ἃ ποιεῖν αἰσχρὸν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλὸν, notatur *pag. 15*: Hoc traductum eſt inter *Publii Syri* mimos *n. 793*: Quod facere turpe eſt, dicere honeſtum ne puta. *Iſocrates* ſumſit fortaſſis ex *Herodoto de Perſis Lib. I ed. Steph. pag. 27*: Ὁκόσα δέ σφι ποιέειν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. *Pag. 17* ad verba: Μάλιστα δ' ἂν εὐδοκιμοίης, εἰ φαίνοιο ταῦτα μὴ πράττων, ἃ τοῖς ἄλλοις ἂν πράττουσιν ἐπιτιμῴης, ſcribitur: Idem monebat *Thales* apud *Diogenem Laertium Lib. I n. 36*, unde ſumſit *Iſocrates* &c. ad *Or. II pag. 56 ſeq. n. 26*, *per iram*, inquit *Cicero*, *nihil recte fieri*, *nihil conſiderate*, *poteſt*. Nam iratus videre nequit mediocritatem illam, quæ eſt inter nimium & parum. Iccirco autem videre nequit, quia, ut ſcribit *Plutarchus* de ira, ὡς δι' ὁμίχλης τὰ σώματα, καὶ δι' ὀργῆς τὰ πράγματα μείζονα φαίνεται. Decet igitur, ut ait idem *Cicero* in *I Offic. Cap. 25*, eos, qui præſunt reipublicæ, eſſe legum ſimiles, quæ nunquam iraſcuntur. Multa ſunt exempla ſapientum virorum, qui noluerunt caſtigare eos, quibus eſſent irati, ob id ipſum, quod eſſent irati. *Pag. 64 ſeq.* ad verba *n. 49*: μὴ τοὺς μὲν ἄλλους ἀξίου κοσμίως ζῆν, τοὺς δὲ

βασιλέας

βασιλέας ἀτάκτως κ. τ. λ. Eandem ſententiam *Iſocrates* expreſſit in Oratione Areopagitica, ubi loquitur de *Solone* & *Cliſthene*. In bonum exemplum *Vellejus Lib. II Cap. 126*, in malum *Cicero de Leg. Lib. III Cap. 14. Plutarchus* in *Syntagm. ad Princip. imperit.* comparat eum, qui imperat, regulæ; quæ, niſi recta ſit, non poteſt ea, quibus applicatur, recta facere. Porro de iis, quæ Princeps facere debet, ut civibus ſuis ad virtutem exemplo ſit, vide *Xenophontem* in *Cyri pæd.* ſub init. *Lib. VIII.* Sufficiant hæc; non enim opus eſſe putamus, excerpere plura. Monita Noſter monitis auget, plurimamque omnino ac triplicem ſtudioſæ juventuti comparat utilitatem. Nam Autorum ſimul ipſe Græciæ & Latii optimorum loca ſelecta profert, & præceptiones veluti in ſpeculo ſiſtit viri, de quo jure ſuo *Dionyſius Halicarnaſſeus* (*de antiquis Oratoribus pag. 95 ed. Lipſ. A. 1691*): Μάλιστα δ' ἡ προαίρεσις ἡ τῶν λόγων περὶ οὓς ἐσπούδαζε, καὶ τῶν ὑποθέσεων τὸ κάλλος, ἐν αἷς ἐποιεῖτο τὰς διατριβάς. Ἐξ ὧν οὐ λέγειν δεινοὺς μόνον ἀπεργάσαιτ' ἂν τοὺς προσέχοντας αὐτῷ τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἤθη σπουδαίους, οἴκωτε καὶ τῇ πόλει χρησίμους. Κράτιστα γὰρ δὴ παιδεύματα πρὸς ἀρετὴν ἐν τοῖς Ἰσοκράτους ἐστὶν εὑρεῖν λόγοις. Καὶ ἔγωγέ φημι χρῆναι τοὺς μέλλοντας οὐχὶ μέρος τὶ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως, ἀλλ' ὅλην αὐτὴν κτήσασθαι, τοῦτον ἔχειν τὸν ῥήτορα διὰ χειρός.

JO. CASP. HAGENBUCHII, PROFESSORIS Linguarum Græcæ & Latinæ, de Græcis Theſauri novi Muratoriani Marmoribus quibusdam metricis Diatriba. Philemon:

Ὅσαι τέχναι γεγόνασι, ταύτας, ὦ Λάχης,
Πάσας ἐδίδασκεν ὁ χρόνος, οὐχ ὁ διδάσκαλος.

Tiguri, ſumtibus Heideggeri & Sociorum, 1744, 8 maj.
Plag. 3.

Quam utilis, tam etiam difficilis, eſt in monumenta antiqua inquiſitio. Laudem igitur inſignem Cel. *Muratorius* refert, difficultatem qui non recuſans, utilitatem eſt aſſecutus eximiam.

 Sed,

Digitized by Google

Sed, quemadmodum nihil eodem tempore perficitur, quo inchoatur, ita nec eſſe mirum cuiquam debet, ſi inter magni laboris moleſtias humani nonnihil interdum perpeſſus intelligitur obſcuriorum ille antiquitatum perveſtigator celeberrimus. Oſtendit huic, veritatis amore ductus, errores quosdam in ea, quæ coram eſt, Commentatione ampliſſimus *Hagenbuchius;* ſitimque nobis excitat, non niſi plurimis aliis ejusmodi tractatio-
Pag. 4. nibus ſedandam. Scilicet non inidoneus eſſe faber videtur, quem Inſcriptionum antiquarum ſtudio, quod ipſi numorum præfert, & cui quaſi vetuſtatis omnis apicem tribuit, adhuc deeſſe, profitetur ipſemet ingenue. Claſſicos omnino ſaxorum antiquorum collectores novimus fuiſſe *Gruterum*, *Scaligerum*, *Reineſium*, Oxonienſes, *Sponium*, *Fabrettum*, *Gudium*, *Donium*, & noviſſime *Muratorium;* quorum quinque poſteriores, ſaxa, a prioribus jam edita, ne iterum darent, etſi ſedulo caviſſe velint videri, ſæpe tamen *Reineſius* & *Gudius*, ſæpiusque *Sponius*, *Fabrettus*, & *Donius*, inſcii imprudentesque eosdem lapides repetiverunt. Neque vero ulla eſt collectio claſſica, in qua omnis generis repetitiones majore copia occurrant, quam in *Muratoriana*. Non enim ſexcenties, ſed millies, ibi erratum eſſe, ipſasque claſſes ſine neceſſitate multiplicatas, atque ita ſtudium Inſcriptionum admodum implicatum, deprehendit Noſter. Iſta, ſimulque emendationem, meditatus, *Miſcellanea Lipſienſia Nova* lectitans, invenit Cl. *Jo. Henr. Leichii* Specimen notarum & emendationum ad Græcas Inſcriptiones, a Cel. *Muratorio* editas, quo doctiſſimi Viri ſpecimine non ſine fructu, & magna cum voluptate, utebatur, & ad maturandum atque exequendum conſilium incitabatur, ita tamen, ut ſimul *Leichiana* quædam examinandi ſibi neceſſitatem impoſitam videret. Sunt vero inprimis tria marmora, quorum Inſcriptiones ex inſtituto ac fuſius perpenduntur; ſed data occaſione tot ſunt alia bonæ frugis argumenta admixta, ut ipſam malimus conferri lucubrationem, quam excerpendo diſcindi. Inſcriptio prima legitur apud *Muratorium pag. 1704 n. 7*, altera *pag. 1450 n. 1*, tertia denique *pag. 1736 n. 7*. Omnes illas etiam Cl. *Leichius* vocarat ſub limam, cujus in conatu quid laudandum, quid vituperandum,

Digitized by Google

dum, oſtenditur. Nihil hæc famæ *Leichianæ* officere judicabis, ſi cogites tecum, vix ullum eſſe tam felicem Criticum, quin alium invenire poſſit monitorem.

INSTITUTIONES MEDICÆ, SUCCINctis Theſibus comprehenſæ, notisque uberioribus ad mentem M. Hippocratis, recentiſſimorum placita, artisque ſalutaris uſum theoretico - practicum, illuſtratæ a JOANNE BURCHARDO SCHLERETH, Phil. & Med. Doctore, ejusdemque in alma Fuldenſi Univerſitate Adolphina Prof. Publ. & Ord. &c.

Fuldæ, typis Joſephi Antonii Koeſſ, 1744, 4.
Alph. 1 plag. 7.

Inſtitutionum medicarum plures habemus inde a renatis literis ſcriptores; qui tamen omnes numeros expleverit, certe neminem. Merito hinc optandum eſſet, ut, poſtquam ſuperiori, atque hoc noſtro, ſeculo multis, iisque inſignibus, acceſſionibus aucta fuit Medicina, vir aliquis ab ingenio & judicii acumine, doctrinaque, & cogitandi non minus, quam dicendi, arte, ſatis inſtructus ad ejusmodi opus nova induſtria elaborandum accederet, qui, quæ nunc certo in Medicina cognoſcuntur, & in ejusmodi Inſtitutionibus tradi ſolent, ex omni Autorum medicorum penu collecta, aptoque inter ſe nexu & ordine colligata, ea, qua fieri queat, brevitate pariter ac perſpicuitate ediſſereret, atque ita disjecta velut membra in unum corpus digne & concinne coagmentaret. Equidem non dubitamus, fore permultos, qui hic de ſummi Viri, *Hermanni Bœrhaave*, tanto adhuc plauſu exceptis perlectisque Inſtitutionibus Medicinæ cogitent, &, in his perfectum abſolutumque omnibus numeris ejusmodi libri exemplar reperiri, nobis objiciat. Atque cum his ipſis neutiquam nos contendemus, ut qui præclaras ejus libelli dotes, pro eo, ac decet, admiramur. Illud tamen veremur, ut ingenio omnium eundem accommodaverit Illuſtris Autor, cum, non paucos eſſe, conſtet, qui ipſius acumen cum brevitate conjunctum, conciſumque & nervoſum ſcribendi genus, non

Digitized by Google

aſſequantur. Tanti tamen viri inſiſtere veſtigiis, & opus ejusmodi perficere, nunc eſſet eo facilius, ſi, quæ Cel. *Hallerus* aliique ex *Bœrhaavianis* prælectionibus non minus, quam ſuis obſervationibus, ad explanandum iſtum libellum divulgarunt, commode in hunc uſum converterentur, atque ex iis perinde atque ceteris, quæ poſtea obſervata clarius, vel certius etiam fuerunt confirmata, concinno ordine aliquod præcipuarum Medicinæ partium ſyſtema, quod nec brevitate obſcurum, nec amplitudine tædioſum, foret, conſcriberetur. Quo loco numeroque has, quas breviter ſtrictimque in his noſtris Annalibus nunc attingimus, doctiſſimi *Schlerethi* Inſtitutiones medicas habere deceat, ipſe conſpectus ſatis oſtendit. Equidem, id ſibi potiſſimum conſilii in condendis iis fuiſſe, profitetur, ut a quovis etiam non Medico, ſola tantum linguæ Latinæ notitia prædito, & commodius legi, & facilius intelligi, queant. Neſcimus tamen, ſintne ii facturi operæ pretium, atque hunc fructum percepturi, qui eo conſilio ad hunc librum perlegendum accedunt, in quo tenuiter & jejune traduntur omnia, notionesque rerum nec evolvuntur illuſtranturque accurate, nec ſententiæ confirmantur, nec apte inter ſe cohærent, nec eo ſcribendi genere, a quo Latinæ linguæ indoles non prorſus abhorret, ſed miſero & vitiorum non experte, exponuntur. Hanc vero viam ingreſſus eſt Autor, ut ſuccinctas Theſes, quibus potiſſima doctrinæ medicæ capita contineri ſibi perſuaſit, proponeret, hasque aliquantum inter ſe connecteret, &, expunctis iis, quæ ad ſolidam praxin clinicam nihil emolumenti afferunt, annotationibus nunc majoris, nunc minoris, momenti, quibus vel conſenſus cum *Hippocrate*, aliisque veterum Medicorum, declaratur, vel quædam recentiorum inventa & placita indicantur, vel aliis de rebus agitur, illuſtraret. Ceterum in plerisque doctrinis Cel. *Stahlii* placita conſectatur, anatomicas tamen recentiorum obſervationes ſimul in uſum vocat. Solam proinde animam rationalem & bonam corporis humani craſin conſervare, & ab intima diſſolutione putredinoſa, ad quam continuo propendet, defendere poſſe & debere, autumat. Indubium vero hoc, ut putat, animæ in machinam corporis humani

mani

mani imperium, ex eo, quod in hoc corpore omnia non promiſcue & tumultuarie, ſed numero, menſura, & ordine, eveniant, item ex animi pathematibus, nauſea imaginaria, motu voluntario, ſumma actuum vitalium cum moralibus connexione, nævorumque maternorum impreſſione, comprobat. Hoc autem officio ſuo fungi ſolet anima perpetua circulatione ſanguinis, qui non quidem ſexcentorum ſalium colluvie, ſed ſanguine ſtricte dicto, lympha, & ſero, conſtat. Fit autem duplici modo, pulſu nimirum & tono, quibus & reſpiratio ſubvenit. Quando igitur motus ſanguinis, tam inteſtinus, quam progreſſivus, recte procedit, ſine intermiſſione etiam ſecretiones atque excretiones peraguntur, quibus ſanitatis vitæque jugis conſervatio debentur. Secretionem lymphæ nervorum pro horum flexilitate fovenda, partiumque, ſenſui ac motui inſervientium, continuo vigore conſervando, admittit quidem, ceterum vero impervios eſſe nervos, nec ullum in iis moveri fluidum, quod vulgo ſpiritus animales vocant, contendit. Data de ſanguinis circuitu diſſerendi occaſione, ubi in ejus inventionem incidit, eam opera *Guilielmi Harvæi* Seculo decimo quinto factam eſſe prodit, eo, quod hiſtoria doceat, eundem A. 1557, cum 80 annorum eſſet, diem ſuum obiiſſe. Quod vero alii ſcribant, id factum eſſe A. 1628, hanc rationem affert, quod ejus temporis medici errorem ſuum, tot ſeculorum autoritate roboratum, uſque ad mortem retinere, quam cum *Harvæo* reſipiſcere, maluerint. Hinc, Exercitationem *Harvæi* anatomicam de motu cordis & ſanguinis in animalibus Francofurti apud *Guilielmum Fiſcherum* A. 1728 prima vice typis mandatam fuiſſe, affirmat. Quæ omnia quam aperte temporum rationibus repugnent, & ridiculi erroris ſignificationem habeant, nemo non videt. Senſibus internis ſenſum animæ vitalem Noſter annumerat, quem ope nervorum ſubtiliſſimorum, per omnes corporis partes diſperſorum, & in ſenſorio communi concurrentium, fieri ait, ut, eo mediante, anima, ſui quoad ſe & intra, ut Autor loquitur, optime conſcia, cognoſcat, quid intus accidat, aut unde corpori ſuo noxa immineat. Quam eſſe cauſam opinatur, cur multi alimenta, per ſenſus externos jam approbata, ſenſui autem vitali

tali

tali minus accepta, vomitu rejiciant, & nonnulli inſtantem ſibi mortem vaticinando præſagierint. In eo a *Stahlii* aſſeclis diſcedit, quod non animam in utero futurum corpus ſuum conſtruere, ſed in conceptione ovulum muliebre, ſingula corporis futuri lineamenta in ſe continens, ſemine virili ſpirituoſiſſimo, ſingulari quadam & humano intellectui non perſcrutanda craſi prædito, fœcundari, actuari, vivificari, animam autem non cum ſemine patris transfundi, ſed creando a Deo infundi, & infundendo creari, ab Eccleſiæ ſcilicet ſuæ placitis non diſſenſurus, edicat. In Pathologia non minus *Stahlianæ* ſectæ veſtigia hinc inde obſervantur. Inter morborum cauſas cum venena rectiſſime locum habeant, ea quidem ad unum omnia notat unum eundemque effectum, nempe deleterium, edere, prima tamen & ſpecifica craſi ſua quam maxime differre, dum miaſmata maligna aerea, per quæ petechiæ, febres peſtilentes, & ipſa peſtis, propagantur, ope ſalivæ communicata, totam ſanguinis compagem diſſolvunt, venena animalium humoribus motum fermentativo-putredinoſum inducunt, mineralia partes ſolidas illico inflammant, & corrodunt, vegetabilia emortualem velut in fibris & nervis ſtuporem relinquunt, & præſens corpori exitium machinantur. In Hygiene Infuſis calidis Theæ, Caffeæ, & Chocoladæ, non multum admodum tribuit, quod ſæpius adulterentur, corrumpanturque, Infuſum Theæ effectum vel nullum, vel tantummodo adſtringentem, edat, Infuſum Caffeæ preſſionem ventriculi, inquietem ſyſtematis nervoſi & ſanguinis, atque orgaſmum ratione olei, quod in ſe continet, excitet; Infuſum denique Chocoladæ, a multis licet commendatum, viſcida ſua tenacitate ventriculum deſtruat magis, quam roboret, & preterea ſanguinem agitet, atque commoveat. In ætate grandiori commendat præcipue uſum viperarum Italicarum, ſive cum jure vituli coquantur, ſive cum gallinis & caponibus in pultem redigantur, ſeu globulis ex carne viperarum factis volucres ejusmodi delicatiores ſaginentur, & deinde per ſex hebdomades medicationis cauſa in menſa apponantur, cum quocunque modo ſumtæ vires conſervent, & corpus inſigniter roborent. Veteres ad longævitatem ſibi conci-

conciliandam uſos eſſe viperis, cum *Baldo Angelo Abbatio* probatum it ex numiſmatibus, *Cajo Tetrico* Imperatori, *Æmilio Claudio*, & *Fauſtinæ*, dedicatis, ſymbolo ſerpentis ad optandam vitam longam ab alterutro utplurimum latere exornatis, imo ex moneta, *Hippocrati* a Coorum republica dedicata, in qua imago divi ſenis baculum cum vipera ſuſtinet, quod hæc vitæ humanæ adjumentum eſſet. In Therapevtice opii uſum tum internum, tum externum, noxium ſemper eſſe, affirmat, &, uti, remedia ſpecifica omnino exiſtere, credit, ita ad eorum rectum & ſalutarem uſum requirit, ut Medicus naturam morbi recte cognoſcat, cum id medicamenti genus affectum idiopathicum exacte tollat, ſymptomaticum ne attingat quidem, porro ut exhibendi tempus recte obſervetur, an ſcilicet verſus paroxyſmum, ſub incrementum circa ſtatum, aut in declinatione, eadem dare conveniat. Quibus neglectis, aut plane ignoratis, nulla eorum eſt efficacia. Corpus etiam ante præparetur, & humores univerſim repurgentur. In fine libri, quando de remediis antiveneficis agit Autor, faſcinum viſuale & vocale rejicit, philoſophicum vero, quod naturale eſt, vel magico diabolicum, quod ſupernaturale eſt, admittit, rationemque, poſteriori huic occurrendi, explanat.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE, &c.
hoc eſt,
COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERrimorum in republica literaria virorum inſervientes. Accedunt catalogi librorum, a ſingulis ſcriptorum, de iisque judicia.
Tomus XLII.

Lutetiæ Pariſiorum, apud Briaſſonum, 1741, 8.
Plag. 18, & totidem plag. dimid.

Nondum tacet, etſi ſilentium ei mors imperavit, *Niceronius.* Scilicet permultas reliquit ſuis in ſcriniis *Vitas eruditorum*, ſtudioſiſſime elaboratas; quas nunc demum publicæ luci exponunt ipſius amici. Primus hoc in *Tomo* producitur

Digitized by Google

tur *Franciſcus Robortellus*, m. 1567 d. 18 Martii. Subſequuntur *Claudius Berroyerius*, Advocatus Pariſienſis, m. 1735, d. 7 Martii; *Bartholomæus Latomus*, primum in Colonienſi Academia, deinde in Pariſienſi, Profeſſor eloquentiæ, m. 1566; *Nicolaus Vignierius*, Regis Gallorum *Henrici III* & Medicus & Hiſtoriographus, m. 1596 d. 13 Martii; *Nicolaus Vignierius*, prioris filius, Paſtor Reformatæ Eccleſiæ in Gallia, ſcripto *Theatro Antichriſti* clarus, ſed circa annum 1631 in caſtra Papæ transgreſſus. Mortis ejus annus ignoratur. *Guilielmus Wollaſtonus*, autor libri laudatiſſimi *de religione naturali*, cujus ſexta editio A. 1738 prodiit, m. 1734 d. 29 Octobris. Cantabrigienſis Academiæ alumnus cum per aliquot annos fuiſſet, & inter magnas rei familiaris anguſtias eximios feciſſet in literis progreſſus, creatus eſt ſcholæ cujusdam Conrector; quo munere per decennium functus eſt laudabiliter. Poſtea A. 1688 ſucceſſit in magnas opes cognati cujusdam ſui. Quapropter, abdicato munere ſcholaſtico, Londinum demigravit, ductaque ibi uxore, & ipſa divite, privatus vixit per omnem vitam inter aſſidua literarum ſtudia. Dedidit autem ſe culturæ Philologiæ, Hiſtoriæ antiquæ pariter & recentioris, Phyſices, & Matheſeos. Inprimis autem ad religionem meditationes ſuas contulit, contemplando & paganorum & Judæorum & Chriſtianorum religioſa placita. Hinc natus ipſi liber eſt *de Religione naturali*, cujus tamen duas duntaxat partes elaboravit, morte præventus, quo minus tertiam etiam perficiendo inſtitutum ſuum abſolveret. Qui liber communi exceptus eſt eruditiſſimorum hominum applauſu, translatus etiam A. 1726 in linguam Gallicam. Ac tanta hujus libri gloria permovit Reginam Britanniæ, ſuo ut in horto ſtatuam ei æque poneret, ac *Lockio*, *Neutono*, & *Clarkio*. Sequitur *Guilielmus Forbeſius*, qui, cum operam dediſſet literis in Academiis Helmſtadienſi, Heidelbergenſi, & Lugdunenſi Batavorum, factus ad ultimum Epiſcopus Edimburgenſis, deceſſit A. 1634 d. 1 Aprilis. Noſter copioſe diſſerit de ejus ſtudio reconciliandi Eccleſiam Proteſtantium cum Romana, adjectis nonnullorum eo de conatu, quem ipſe laudat, judiciis. *Joannes Forbeſius*, prioris cogna-

Digitized by Google

cognatus, Theologiæ Profeſſor in Academia Aberdonienſi, editis *Inſtructionibus hiſtorico-theologicis* clariſſimus, m. 1648 d. 29 Aprilis. Plura ex Noſtro repetenda nobis videntur de *Franciſco Bruyſio*, qui, in Gallia natus A. 1708 parentibus Catholicis, cum iter feciſſet in Hollandiam, ibi in Eccleſiam tranſiit Reformatam. Hic ut vivere poſſet, ad libros ſcribendos animum appulit. Edidit itaque *tribus Tomis La Critique desintereſſée des Journaux*. Cum autem in illo opere, fortius defenſa *Saurini* de falſiloquio nonnunquam licito ſententia, magnum incurriſſet periculum, A. 1730 in Angliam ſe contulit. Hac occaſione hic deſcribitur tota illa controverſia, acriter tum agitata inter Batavos; quam & mortis cauſam fuiſſe *Saurino*, Noſter *pag. 139* exiſtimat. Redux ex Anglia *Bruyſius* Emmericum, Cliviæ oppidum, demigravit, ibique A. 1731 uxorem duxit, itemque libellum compoſuit *de Jure Regis Boruſſiæ in Juliacenſes Bergenſesque terras*; qui liber nondum editus aſſervatur in illius Regis Bibliotheca. A. 1735 vocatus eſt in aulam Comitis Widenſis, futurus ejus Bibliothecarius. Paruit vocanti; verum non diu contentus hac ſorte, A. 1736 revertit in Galliam, ibique rurſus eſt amplexatus religionem avitam. Sed non eſt fruitus, quam ea re conſectatus eſſe videtur, fortunæ indulgentia, quippe A. 1738 d. 20 Maji, trigeſimo vix ſuperato vitæ anno, rebus humanis ereptus. Autor noſter *pag. 145 ſeq.* longus eſt de ejus opere, *La Critique desintereſſée* inſcripto, valdeque id contemnit, ſimul docens, eos errare, qui, *Camuſatum* ejus eſſe autorem, credant. Docet item *pag. 151 ſeq.* eundem *Bruyſium* eſſe autorem *Hiſtoriæ Paparum*, Gallice ſcriptæ, & *quinque* implentis *Volumina*, nec his in *Actis* non recenſitæ; quod tamen opus non ſolum inter deterioris notæ hiſtorias Noſter refert, ſed etiam irreligioſitatis & Naturaliſmi accuſat. Venimus nunc ad *Renatum Joſephum Turneminium*, Jeſuitam, m. 1739 d. 16 Maji, ætatis anno ſeptuageſimo nono. Quinquaginta duo ſcripta hic edidit, perbrevia illa pleraque, ſed rariſſima eruditione conſpicua; quorum maxima pars inſerta eſt Diario Trevoltienſi. Excipit hunc *Petrus Petitus*, Conſiliarius Regius, excellens Phyſicus, m. 1667 d. 20 Auguſti. Diverſus hic eſt a *Petro Petito*, Me-

dico & Philologo clariſſimæ famæ, m. 1687. *Auguſtinus Manuel de Vaſconcellos*, Luſitanus illuſtris, qui libros aliquot edidit, hiſtoriam Luſitaniæ illuſtrantes, A. 1641 d. 2 Aug. capite plexus eſt Ulyſſipone una cum aliis illuſtribus viris, qui adverſus Regem *Joannem IV* conjurarant. *Joannes Pintus Ribeirus*, Luſitanus, Jureconſultus & Conſiliarius Regis ſui, m. 1649 d. 11 Auguſti. Libri ejus, quos univerſos compoſuit ſermone patrio, uno volumine (in *fol.*) editi ſunt Conimbricæ A. 1729. *Gaſpar Barreiros*, aliis dictus *Varrero*, Luſitanus, m. 1610. Notiſſimus, ſed idem rariſſimus, eſt liber ipſius, Romæ primum A. 1563, deinde A. 1599 Heidelbergæ, editus ſub hoc titulo: *Cenſura Gaſparis Varrerii in Beroſum. Bartholomæus du Quental*, Luſitanus, m. 1698 d. 20 Decembris. Condidit hic A. 1668 Ulyſſipone *Congregationem Oratorii*, ſimilem Romanæ, & a Papa *Clemente IX* A. 1672 confirmatam. *Joannes Froiſſardus*, m. paulo poſt annum 1400. Vita ejus hic ſatis longa exhibetur; ſed deeſt ſcriptorum catalogus. Poteſt autem is repeti e *Commentariis literariis Academiæ Inſcriptionum Pariſienſis;* ubi nuper exactiſſime deſcriptam vidimus ejusdem *Froiſſardi* vitam. *Franciſcus Philelphus*, m. 1481, anno ætatis 84. Copioſe & hujus ac ſtudioſiſſime expoſita eſt vita. Verum etiam hanc meminimus non minori diligentia deſcriptam eſſe in laudatis modo *Commentariis.* Ceterum nec hic loci confecit catalogum librorum *Philelphi Niceronius. Jacobus Latomus*, Theologus Academiæ Lovanienſis, m. 1544 d. 29 Maji. Multa hic ſcripſit adverſus *Lutherum;* idque (addere hoc nobis liceat,) tam probabiliter, ut eum *Lutherus* ipſe ceteris omnibus ſuis adverſariis anteponeret, dictitans, eos, ſi cum *Latomo* comparentur, eſſe ranas coaxantes. Teſtis eſt *Seckendorfius Hiſt. Luth. Lib. III §. 136 pag. 653. Sixtus Betulejus*, Rector ſcholæ & Bibliothecæ Auguſtanæ, m. 1554 d. 19 Junii. *Conradus Brunus*, Aſſeſſor Cameræ Imperialis Spirenſis, m. 1563 menſe Junio. Hic, præter libros juridicos, edidit librum *de perſonis Judicii Cameræ Imperialis a primo illius exordio uſque ad A. 1556*, itemque *Admonitionem catholicam adverſus Hiſtoriam eccleſiaſticam Flacii, & collegarum ejus Magdeburgicorum. Joannes Martinus*, Pariſienſis, m. 1553. Edidit

Digitized by Google

Edidit *Hori Apollinis*, *Vitruvii* item, & aliorum librorum, verſiones Gallicas. *Pompejus Sarnellius*, Archiepiſcopi Beneventani, qui poſtea, adſcito *Benedicti XIII* nomine, fuit Papa, Vicarius magnus, poſtea Epiſcopus Biſeglianus, m. 1724. Scripſit omnes ſuos libros ſermone Italico, inter quos eminent *Epiſtolæ Eccleſiaſticæ*, in his *Actis* quondam recenſitæ *A. 1687 pag. 172* & *248*. *Gaſpar Abeille*, ſcriptor & Comœdiarum & Tragœdiarum, homo ad riſum ciendum natus, m. 1718 d. 22 Maji. *Joſephus Caſtalio*, Poeta egregius & Criticus, Romæ m. circa annum 1616. *Claudius Stella*, Poeta Gallicus, m. 1651. *Philippus Ouſelius*, Prof. Theol. in Academia Francofurtana, m. 1724 d. 12 Aprilis. De accentuatione Hebræorum ſcripſit & de Decalogo. *Laurentius Rhodomanus*, m. 1606 d. 8 Januarii. Hujus vitam, & copioſius & accuratius a Cl. *Langio*, Philologo Lubecenſi, expoſitam, nuper in his *Actis* recenſuimus *A. 1741 pag. 665 ſeq. Jacobus Oiſelius*, in Academia Groningana Profeſſor Juris, m. 1686 d. 20 Junii. Dicitur fuiſſe inſignis plagiarius, & omnia, quæ ſcripſit, ſurripuiſſe aliis. *Joſephus Lambertus*, Pariſienſis, homiliarum & aliorum moralis argumenti librorum vernaculo ſermone ſcriptor, m. 1722 d. 31 Januarii. *Daniel Haſenmullerus*, in Kilonienſi Academia Profeſſor Græcæ & Hebraicæ linguarum, m. 1691 d. 29 Maji.

Hactenus hic *Tomus*, quem claudit Index alphabeticus eruditorum illorum omnium, quorum Vitæ in *quadraginta duobus* his *Tomis* exhibentur. Nec vero finis nunc Operis. Imo vero hic docemur, plures eſſe ſecuturos *Tomos*, cum materiam reliquerit *Niceronius* ad plures *Tomos* conficiendos. Rogat ſimul Editor literatos, ut ferant ſuppetias, & ad bibliopolam mittant ſive additiones & correctiones, ſive integras novas Vitas.

JO. NICOLAI FUNCCII, MARBURGENSIS, DE Scriptura veterum Commentatio, qua paſſim antiquitates literariæ florum inſtar ad loca difficiliora claſſicorum Autorum illuſtranda ſparguntur.

Digitized by Google

Marburgi & Rintelii, 1743, 8.
Alph. 1.

Complectitur erudita hæc Commentatio *Capita VIII*, quo-
Cap. 1. rum nullum conſiderationem noſtram non meretur. *Pri-
mum* agit de prima ſcribendi origine, ubi ſcripturæ potiſſi-
mum divinitas oſtenditur, quæ rationis fructus & memoriæ ſub-
ſidium fuiſſe jam *Adamo* videtur. Fuit autem origo hierogly-
phica. Unde & verbum *ſcribere*, affine Græcorum γράφειν,
haud immerito a σκάριφος, *ſtilus*, ducitur, atque illud *Euſta-
thius* exponit per ξύειν, quod, ex veteri uſu, cum neque lite-
ræ, neque chartæ, fuerint inventæ, veteres animalia quædam &
alios characteres ſculpſerint, ad ſignificanda ea, quæ voluerint.
Sed inventæ rei facile fuit emendationem ac ſupplementum
adjungere, quod tamen & ipſum non unius ſeculi opus erat.
Indidem & literæ variarum gentium manarunt; nominatim au-
2. tem Ebræi artem iſtam perpoliendam curarunt. Inſerviebant
olim ſcripturæ ſaxa, lateres, plumbum, æs, lignum, folia, cor-
tices arborum, & craſſior, & interior tenuis ille, quem librum
vocant, præſertim tiliæ, ligneæ tabellæ, quas cera ſæpius obdu-
xerunt. Hinc uſus chartæ accedebat, cujus variæ ſpecies in-
dicantur, papyracea, corticea, hieratica, ſeu Auguſta, ſeu Livia,
amphitheatrica, Athribitica, Fanniana, Saitica, Tanitica, empo-
retica, macrocollum, Claudia, bombycina, dentata, cedro
fricata, atque aliæ. Sed antiquior, uſuque durabilior, erat charta
pergamena, ſeu membrana, quæ, literis prioribus abraſis, ubi
iterum adhibebatur, palimpſeſtus a ψέω, ſeu ψάω, *rado*, vel po-
tius palinxeſtus a ξέω, dicebatur, quod locus *Ciceronis* ad *Tre-
3. batium* indicat. Inſtrumentum, quo ſcribebatur, antiquiſſimum
fuit ſtilus, vel ferreus, vel oſſe confectus, hinc arundineus cala-
mus, pennarum vero anſerinarum uſus multo recentior eſt.
Stilus aliquis æneus, præeunte *Hermanno Hugone*, qui de pri-
ma ſcribendi origine & rei literariæ antiquitate egit, deſcribi-
tur, quod ſit, *inſtar ligunculi, incurva pala, ut nempe, impoſito
indice, firmius ceræ ſulci complanentur; cauda, ſeu cuſpide,
inter reliquos digitos incluſa. Quare, qui hunc ſtilum verterit
ad inducendas literas, non eo utetur plane erecto, ſed obliquato,
omnino ſicut parvo ligunculo, non ſicut typo epiſtolari, quo ſignan-*

tur

Digitized by Google

tur epiſtolæ. Cuſpis quadrilatera eſt, latior tamen, quam denſior. Latera autem, ſeu potius anguli laterum, ſunt lima raſi, ut ſtilus certius teneatur, nec manum fallat. Cum vero exacte graphiis literas in cera, aliave materia, ſcriberent, *graphicus* pro elegante, polito, & ad unguem facto, ponitur apud *Plautum* atque alios. Calamis utebantur, ad chartam quod attinet, eundemque in finem adhibebant atramentum librarium, literarium, ſeu ſcriptorium, ad differentiam ſutorii, vel tinctorii, ſic appellatum. Atramentum illud præ ceteris deſcribit *Plinius Hiſt. Nat. Lib. XXXV Cap. 6.* Poetæ vocabant ſepiam, vel ſepiæ ſanguinem, a piſce marino, nigro ſe ſanguine ſuo, cum peteretur, defendente. Meminit *Cicero ad Quintum Fr. Lib. II Ep. 14* atramenti temperati, id eſt, bene tincti & liquefacti; ut calamus temperatus eodem loco eſt concinnatus, vel acuminatus, & charta dentata polita dente ac lævigata. Varios præterea rubri coloris liquores uſurpabant majeſtatis, terroris, vel ornatus, gratia. Nonnunquam plumbo, creta, & carbone, ſcribebant boni, vel mali, ominis cauſa. Auro demum & argento membranæ purpureæ non niſi ad pompam deſcriptæ, & alii libri exornati fuerunt. Id genus membranæ, vel chartæ etiam, croceæ, coccineæ, crocatæ, librique purpurei, aurei, ſive argentei, nominantur. Quæ vero chartæ illinebantur, indidem literæ dici ſolent. Atque hac occaſione omnium literarum Latinarum figura, vis, ac poteſtas, eleganter expenditur. Poſt & ad Ebræos pergit, qui potiſſimum ad ſonum cujusvis elementi fingere cœperunt notas illarum rerum, quarum vocabula iſtas peculiaris elementi literas initiales habent; unde, velut ex fontibus, derivatæ ſunt gentium aliarum literæ, earundemque nomina. Judæi ſtatuunt, ab aſtris primum deſumtas fuiſſe; qua de re agit *Corn. Agrippa de occulta Philoſophia Lib. III Cap. 30*, ac fuſius etiam *Jac. Gaffarellus* in *Curioſitatibus inauditis P. IV Cap. 12 ſeq.* qui non modo characteres cœleſtes depingit, verum etiam luculenter ſibi demonſtrare videtur lecturam ſtellarum, quæ in cœlo literarum figura diſpoſitæ, ut in eo, tanquam libro, quæ toto orbe fiunt præcipua, legi poſſint. Sed nos ad veriora progredimur, ubi obſervat Cel. Autor, quod veteres neque Græci, neque Latini, habuerint accentus & diſtinctionum ſigna hodierna; numerorum

Cap. 4.

5.

rorum apud illos rationem indicat; quod literæ omnes fuerint majuſculæ & cubitales; quæ ſigna ſint MStorum antiquiorum; quod ſcribendi fuerit genus occultum; qui ſuper genua modus; quæ com-
Cap. 6. pendia ſcriptionis, ut reliqua taceamus. Nimirum ad totum a partibus, vel ad libros, accedimus. Notat hoc vocabulum, præter corticem arboris interiorem, volumen minus, maxime chartaceum, nonnunquam & epiſtolam minorem. Eodem ſpectant codicilli, pugilla-
Pag. 225. res, volumina cum ornamentis ſuis, libri plicatiles, ac diplomata. Diplomata nominabantur literæ cum ſigno patentes, quæ, a principibus præcipue viris, propter curſum publicum, aut beneficium aliquod conceſſum, dabantur; quod in duplicium tabellarum modum formari
229 ſeq. conſueverint. Ante, quam ſcripta emendata in novas mundasque chartas illas, ab una tantum parte ſcriptas, transferebantur, in palimpſeſto, vel ſchedis aliis, ab utroque latere ſcribebant, hinc *Opiſtogra-*
Cap. 7. *phorum* nomen adeptis, vel adverſariorum. Qui ſcribebant, librarii vocabantur. Eodem pertinent chartularii & tabelliones. Diverſa quippe ſcribarum apud Romanos munera erant, eademque & publica & privata. Docti & bibliopolæ vel privatim alebant Græcos ac Latinos. Nec parvo in pretio fuerunt ſervi quoque & liberti literati, quorum primarii a ſtudiis erant domino. Hac data occaſione, inquiritur in munus ac titulum *primicerii* & *ſecundicerii*, apud principes maxime perſonas. Neque tantum viri, ſed mulierculæ interdum, libris deſcribendis laudabilem operam navarunt. Notarum vero frequens, & ſexus utriusque hominibus familiaris, uſus erat. Quibus tractatis, imperitiaque ſimul atque incuria veterum librariorum, magno codicum pretio, veterum bibliopolarum notitia, ac tabernis librariorum, obſervatis, ſub finem *Capitis,* quid ſcribas inter ac ſcriptores interſit, quique ſcriptores cyclici appellari ſoleant, exponitur. Ille ſcilicet modo deſcribebat, iſte autor ipſe operis fuit, hic demum poeta circumforaneus, qui in conventiculis hominum verſus ſuos obtrude-
8. ret in orbem coactis, procemio ſatis magnifico. Verum neque poſtremum *Caput,* fuſius illud reliquis, omnino prætereundum eſſe arbitramur. Agit hoc de Bibliothecis veterum. Tales ante eluvionem generalem, quamvis affingantur *Adamo, Setho,* ejusque filiis, *Enocho, Noacho, Chamo,* plane negatur, exſtitiſſe. Porro inſtructiſſimas fuiſſe docetur Alexandriæ, Suſæ, Babylone, paſſim in Judæa & Syria, Pergami, Athenis, atque alibi apud Græcos, Byzantiæ, & apud Romanos. Hic *Julius Cæſar* & *Auguſtus* publicas primum decreverunt. Celebres deinde fuerunt *Tiberiana,* pacis Bibliotheca, quam *Veſpaſianus* dedicavit, Ulpia *Trajani,* Capitolina, & plures aliæ, non in urbe ſolum, ſed in prædiis quoque, atque alibi paſſim. Sed, cum amplum illud argumentum jam ab aliis ſit occupatum, nihil addimus, niſi hoc unum, quod hanc ipſam etiam Cel. *Funccii* lucubrationem Bibliothecæ, vel potius manui ac lectioni, uniuscujusque elegantiorum literarum cultoris ſedulo commendemus.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXLV.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥ-ρου τὰ εὑρισκόμενα πάντα. *Sancti Patris EPHRAEM SYRI Opera omnia, quæ exſtant Græce, Syriace, Latine, in ſex Tomos diſtributa, ad MStos Codices Vaticanos aliosque caſtigata, multis aucta, interpretatione, præfationibus, notis, variantibus lectionibus, illuſtrata. Nunc primum ſub auſpiciis BENEDICTI XIV, Pontificis Maximi, e Bibliotheca Vaticana prodeunt. Syriacum textum recenſuit PETRUS BENEDICTUS, Societatis Jeſu, notis vocalibus animavit, Latine vertit, & variorum Scholiis locupletavit. Tomus primus & ſecundus, Syriace & Latine.*

Romæ, ex typographia Vaticana, 1737 & 1740, fol. Tomus I Alph. 6 plag. 9, Tomus II Alph. 6 plag. 16.

Prodierat ante hos fere duodecim annos hujus præſtantiſſimæ editionis Operum S. *Ephraem Syri Tomus I*, a Cel. *Joſepho Simonio Aſſemano* procuratus, cujus notitiam dedimus in his *Actis A. 1738 Menſ. Junii P. I pag. 289.* Conſtitutum erat Cel. Editori, in *ſex Tomos* omnia Opera S. Patris diſtribuere, ex quibus *tres* priores *Græca*, quæ ſuperſunt, *tres* poſteriores *Syriaca*, comprehenderent. Vix autem Cel. *Aſſemanus primum Tomum* Operum *Ephraem Syri* Græce & Latine ediderat, cum, in *altero* & *tertio* parando occupatus, a Summo Pontifice in Syriam, rei ſacræ cauſa, navigare juſſus, cœpta interrumpere coactus eſt. Ne vero tantæ molis negotium nimia cunctatione protraheretur, viſum eſt ordi-

nem, ante definitum, paululum immutare, & *quartum quintumque Tomum*, qui *Latino-Syriaca* opera continent, ſecundo ac tertio, *Græco-Latina* complexuris, præmittere.

Tomus hic itaque *Syriaco-Latinorum primus*, *Clementi* Papæ *XII* inſcriptus, continet explanationem S. *Ephraem Syri* in *Pentateuchum, Joſuam, Judicum, Samuelis*, & *Regum*, libros. Præfatio Editoris, *Petri Benedicti*, Societatis Jeſu, ad Emin. ac Rev. Dominum *Angelum Mariam Quirinum*, S. R. E. Cardinalem Bibliothecarium, docet, hortatu hujus Viri ſummi editorem Syriacum textum in Latinum convertiſſe,nulloque ſtudio & labori in hac editione perpolienda peperciſſe. A prima mundi origine uſque ad Ebræorum in Aſſyriam & Chaldæam transmigrationem Commentarios in S. Scripturam complectitur hic *Tomus*, appoſita Syriaco textui Latina converſione. Summo jure *Ephraem Syrus* πολυγραφότατος vocari ſolet, ſiquidem permulta ingenii ſui documenta reliquit. Inde etiam Cl. Editor, *primo alteroque* horum Operum *Volumine* edito, *tertium* quoque ſe daturum, promittit, varios Tractatus, potiſſimum autem polemicos, adverſus hæreſes, complexurum; quid? quod ſpem faciat de edendo omnium Operum *ſeptimo*, *octavo*, & *nono Tomo*, ſi quidem S. Doctoris in Nov. Teſtamentum Commentariis potiri licuerit, quos S. *Gregorius Nyſſenus* indicat, & alter *Gregorius Tagritenſis*, Seculi XII Autor, ſe vidiſſe teſtatur, exſtare etiam teſtantur periochæ, Catenis in *Matthæum* & *Marcum*, a *Corderio* editis, inſertæ.

Secundus Tomus Syro-Latinorum Operum *Ephraem Syri*, Pontifici Summo *Benedicto XIV* inſcriptus, continet explanationem S. Patris in librum *Jobi* & *Prophetas*, *Eſaiam*, *Jeremiam*, *Threnos*, *Ezechielem*, *Danielem*, *Hoſeam*, *Joelem*, *Amos*, *Obadiam*, *Micham*, *Zachariam*, & *Malachiam*, porro in ſelecta S. Scripturæ loca Sermones exegeticos XI, in natalem Domini Sermones XIII, & polemicos Sermones adverſus Hæreſes LVI. Hæc omnia Syriace cum converſione Latina *Petri Benedicti* exhibentur. Penuria Codicum in cauſa fuit, quod pauci verſionem horum operum ſuſceperint; quam tamen ſuppleviſſe laudat Editor *Clementem XI*, qui Codices ex Vaticana Bibliotheca ſuppeditaverit. Ante mille circiter annos omnes jam deſcripti

ſcripti fuerunt Codices in ipſo ſancti doctoris patrio ſolo in Meſopotamia, indeque ad monaſteria Nitriæ in Ægyptum tranſlati. Antiquitas hæc Codicum interpreti laborem multiplicavit; multa jam erant antiquitate obliterata, literæ detritæ, non modo ſyllabæ, ſed etiam integræ voces, exciderant, punctorum tandem vocalium defectus negotium edendi valde moleſtum fecit. Ex quibus facile judicium fieri poteſt, quantus labor fuerit, in Latinum ſermonem transferre hæc *Ephraem Syri* opera. Urget præterea noſter Editor heterodoxorum, Marcionitarum, Manichæorum, Valentinianorum, & Bardeſaniſtarum, paradoxa, &, quam moleſtum fuerit, docet, dubia dubiis, obſcura obſcuris, griphos griphis, reddere. Tandem novas difficultates injecit ipſe *Ephraemus*, quod ſolutæ orationi ſæpe metrum prætulerit; unde, metricos Tractatus edere, res laboris plena fuit. Has tamen omnes difficultates Interpres indefeſſo ſtudio & perpetua cura ſuperavit. Nullas in his *Tomis* animadverſiones, nec variantes lectiones, ſed ſolam converſionem Latinam cum Syriaco textu, deprehendes.

In ea opinione eſt Editor, S. *Ephraemum*, in ultimo Oriente quamvis natus fuerit, & extra Romani imperii fines habitaverit, tamen cum Romana eccleſia exactiſſime conſentire, ut non trans Euphratem, ſed ad ripas Tyberis, natus, educatus, & doctus, fuiſſe videatur. Ex eadem hypotheſi etiam factum eſt, ut in calce hujus *Tomi II* Cl. Editor Antirrheticon adjecerit, ſeu confutationem annotationum *Jo. Koblii* ad geminos Sancti *Ephraemi* de ſacra Cœna Sermones. *Joannes Koblius*, in Academia Petropolitana Hiſtoriæ eccleſiaſticæ & humaniorum literarum Profeſſor, ediderat Altonaviæ binos Divi *Ephraemi* Sermones de ſacra Cœna, hisque adjecerat annotationes, in quibus contendit, S. *Ephraemum* cum Lutheranis in ea eſſe ſententia, panem in euchariſtia cum Chriſti corpore componi. Totus in eo eſt *Benedictus*, ut hanc ſententiam *Koblii* confutet, partim ad contextum, partim ad alia verba B. Patris, quæ ex ſua hypotheſi interpretatur, partim ad teſtimonia aliorum Syrorum, v. g. S. *Jacobi*, Sarugenſis Epiſcopi, *Iſaaci Ninivitæ*, & his plurium, provocans.

Succedit *Antirrheticon* alterum adverſus R. P. *Le Brunum* &

Dddd 2 *Euſebium*

Digitized by Google

Euſebium Renaudotium, in quo contra utriusque hypotheſin aſſeritur S. *Ephraemi*, ejusque diſcipulorum, de forma hujus Sacramenti vera & certa doctrina, & Syrorum Anaphoræ cum eodem S. Doctore & communi Theologorum definitione conciliantur. Circa formam Sacramenti inter Latinos & Græcos eſt diſceptatio. Latini docent, ſtatim poſt conſecrationem verum Domini noſtri corpus, verumque ejus ſanguinem, ſub panis & vini ſpecie una cum ipſius anima & divinitate exiſtere, quemadmodum etiam in Concilio Tridentino cautum eſt; Græci e contrario aſſerunt, formam Sacramenti euchariſtiæ non conſiſtere tantum in verbis Chriſti, ſed etiam in certis precibus, quibus in Liturgia Spiritus S. invocatur. *Renaudotius* & *P. le Brunus* in ea fuerunt opinione, hanc ſententiam receptiſſimam fuiſſe omnibus eccleſiis orientalibus, Græcis, Syris, Chaldæis, Ægyptiis. Quem errorem, ut vocat, Cl. *Petrus Benedictus* hoc Tractatu confutare laborat *duodecim Capitibus*, in quibus partim ſententiam orthodoxam, ut ſcribit, eccleſiæ Romanæ proponit, partim adverſariorum ſuorum placita explicat, partim hujus opinionis fundamenta evertere conatur, demonſtraturus, ut loquitur, illa, quæ hac ſententia vel ex Theologis Syris, vel ex Anaphoris, vel ex aliis eccleſiaſticis codicibus, allegantur, infirma, inutilia, atque frivola, eſſe. Nihil his controverſiis addimus, noſtris lectoribus judicium relinquentes, qui ex attenta lectione facile intelligent, *Ephraemum* dogmatibus Romanæ eccleſiæ non magis favere, quam reliqui Patres, quos cauſæ huic minus, quam vulgo exiſtimatur, patrocinari, dudum ab aliis demonſtratum eſt. Ceterum ex animo optamus, ut reliqui, qui ſuperſunt & promiſſi ſunt, *Tomi* a Doctiſſ. Editore proxime cum orbe erudito communicentur.

TRAITE' PHILOSOPHIQUE DES LOIX Naturelles, &c.

id eſt,

COMMENTATIO PHILOSOPHICA DE LEGIbus naturalibus, in qua inveſtigatur & ſtabilitur per rerum naturam forma harum legum, firmanturque prima-

primaria earum capita, ordo, promulgatio, & obligatio, ſimulque refutantur elementa ethica & politica Thomæ Hobbeſii, per D. RICHARDUM CUMBERLANDUM, poſtea Epiſcopum Petroburgenſem, converſa e Latino per BARBEYRACIUM, Doct. & Prof. Jur. in Acad. Groning. una cum Notis Interpretis, qui adjunxit annotationes Anglicæ interpretationis.

Amſtelodami, apud Petrum Mortier, 1744, 4.
Alph. 2 plag. 13.

Celeberrimi *Cumberlandi* Opus hoc philoſophicum anno lucem adſpexit eodem, quo *Puffendorfii* Opus de Jure naturæ & gentium publici fuit juris factum. Annus utrique eſt natalis 1672. Laudavit *Samuel Puffendorfius* librum *Cumberlandi* in *Specimine controverſiarum circa Jus naturale*, Samueli Puffendorfio *motarum*, *Cap. 1* §. *6*, quod poſthæc *Eridi Scandicæ* inſertum fuit. *Cumberlandus* in eo fuit totus, ut opinionem *Hobbeſii* everteret, & principia ei contraria ſtabiliret. Superſtruxit ædificium hoc amori, erga Deum & homines ab hominibus exhibendo. Procemiali Diſſertatione hunc ſcopum complexumque ſtructuræ ſuæ delineavit copioſe. Laudibus id ipſi ducendum, quod inter primos ex Anglis contra *Hobbeſium* ſcripſit, ac in eorum numero huc uſque obtinuit principatum. Dolendum eſt, quod ipſe, argumento intentus, non ſolum non diſerte, ſed etiam duriuſcule, invenuſte, negligenter, ſententiisque ſæpius inſtar funium extentis, ac parentheſibus paſſim interjectis, ſenſa animi expreſſit. Dolendum eſt, quod apographi ſcriptor fuit juvenis imperitior, qui, ut typographus errata cumularet citra culpam ſuam, exſtitit in cauſa. Errata indicat quidem ſeries ſubjuncta, at nec omnia, nec ſemper graviora. Impulſus fuit Autor crebris admonitionibus peritiorum, ut librum revideret ſuum, ac emendatiori, nec non luculentiori, forma emitteret. At noluit ipſe veteri rurſus ſeſe ludo includere. Tradidit Diacono ſuo *Payne* exemplar, in quo

Digitized by Google

folia ſingula interpoſitu chartæ puræ erant diſtincta, quibus hinc inde additiones alleverat, ut hic in uſum ſuum publicumque decerperet inde potiora. At irrito eventu. Conquievit Anglia in editione prima. Translationes ac editiones Germanicæ nævos auxerunt. Obliti fuerant Angli pæne hujus operis, cum A. 1727 Anglicam translationem adornaret *Joannes Maxwell*, Præbendatus Connoriæ, & ſcriba Perill. Domini *Cartereti*, tunc Hiberniæ Proregis, eamque Londini in forma, quam vocant, quarta evulgaret. Gallicam in præſens concinnavit translationem Cel. *Barbeyracius*, qui *Puffendorfio* ac *Grotio* conſimilia exhibuit officia. Id muneris *Barbeyracio* dudum deſtinaverat Dominus *de la Roche*, Ephemeridologus Anglus, in Actis literariis, quæ inſcribuntur *Mémoires literaires de la Grande Bretagne, Tom. IV pag. 248.* Juris naturæ hic doctor illuſtris, compluribus aliorum hortationibus ad idem tentandum exſtimulatus, tertiam operis partem circa A. 1730 in Gallicum convertit. Interrupit poſthæc occupationum aliarum moles deſtinationem, donec vir præſtantiſſimus A. 1739 telam iterum aggrederetur pertexere. Lactatus inter hæc fuerat ſpe varia obtinendi ex Anglia acceſſiones & annotationes, ab Autore ipſo profectas. Nactus quoque fuit tandem beneficio Perill. *Cartereti* & Pl. Rev. *Caſparis Wetſteini* exemplar, cui Autor addiderat nonnihil, nævosque paſſim detraxerat. At correctiones illæ erant perpaucæ, & reſtabant maculæ permultæ, eæque paſſim graviores, ad ſenſum ipſum corrumpendum ſatis aptæ. Additionum mica ad finem libri conjecta erat, complectens duas cum dimidia paginas. Correctiones *Richardi Bentleji*, quem A. 1742 ſenectus exſtinxit, præter orthographicas emendationes & interpunctiones, vel ſtili maculas, continebant nihil. Ad ſenſum illuſtrandum nulla inde lux orta. Interpres novus ſuas annotationes a *Cumberlandianis* diſtinxit. Sententias condidit breves & luculentas. Venuſtior & magis perſpicuus hic rediit *Cumberlandus*, quam Latium & Anglia eum initio genuerant. Libro Cel. Interpres *vitam* præfixit *Cumberlandi*, ab Anglo, Autoris ſcriba, ac Diacono, & Barnacenſi intra Northamptonenſem provinciam parocho eccleſiaſte, conſcri-

conſcriptam, ſeparatim editam primo, & deinceps loco Præfationis præmiſſam *Hiſtoriæ Phœniciæ Sanchoniathonis Cumberlandianæ*, in Anglicum converſæ A. 1720. Deſiderat in hac vita Interpres varia momenta, quæ omnino intererat noviſſe. Quantum huic reſciſcere datum fuit, id in annotationibus ſignificavit ſubjunctis. Hæc ſunt, Lector, quæ ad bibliographiam externam attinent. Accedendum nunc eſſet ad vitam *Cumberlandi* fuſius ediſſerendam, niſi hæc paſſim jam exſtaret, ex commentariis *Paynii* decerpta. Exhibebimus tamen ea, quæ alibi haud fuerunt repetita. Commilitones *Cumberlandi*, A. 1632 Londini patre cive nati, floruerunt Cantabrigiæ duo inprimis, *Ezechias Burton*, & D. *Hollings*, Anatomicæ ſcientiæ peritiſſimus. Præceptoribus ipſe indidem operam dedit D. *Raimbovio*, Epiſcopo Carlilienſi, & D. *Duporto*, Decano Petroburgenſi. Amicitiam coluit idem Cantabrigiæ cum Equite *Samuele Morlando*, cui ſolet inventio tubæ ſtentoreæ attribui, inſigni Mathematico; cum *Pepyſio*, humaniorum literarum ornamento; cum Equite *Orlando Bridgeman*, cui hoc opus inſcripſit, ac ſpecimen de Ponderibus ac Menſuris Judæorum veterum. In Academia ipſa Baccalaureum Theologiæ agere cœpit. Cum ei valedixiſſet, curam animarum ſuſcepit in villa Bramptoni intra provinciam Northamptonenſem & Diœceſin Petroburgicam, patrono *Joanni Norwich* nunquam non approbatus. Equitis *Bridgemanni* opera adiit curam paſtoralem, Stamfordi in Comitatu Lincolnenſi gerendam. Reliqua jam fuerunt expoſita in hiſce *Actis A. 1722 pag. 532 ſeq.* Id jam monemus, ſcriptum illud, ibi in epitomen redactum, *a brief Account of the life - - of Richard Cumberland*, eſſe illam ipſam S. *Paynii* elaborationem, quam Cel. *Barbeyracius* hic denuo edendam curavit. Monuit hic Vir optimus, *pag. 533* mendum quoddam irrepſiſſe *lin. 18*, legendumque eſſe: *nec non ſeparationem, ab eccleſia Anglicana, eſſe ſchismaticam.* Scripſit *Cumberlandus* quoque *Sanchoniathonis Hiſtoriam Phœniciam.* Recenſitam invenies eam in *Actis A. 1722 pag. 524 ſeq.* At, de libro ejuſdem morali *de Legibus Naturæ* dictum fuiſſe a majoribus noſtris, haud meminimus. Exponemus igitur de

eo,

eo, quantum pro inſtituto ſatis erit. Præmiſit *Cumberlandus*
operi ſuo Diſſertationem procemialem, in qua ediſſeruit ea,
quæ ad originem legum naturæ & inſtitutum ſuum propius co-
gnoſcendum faciunt. Celebrat in ipſo limine merita *Hugonis*
& *Wilbelmi*, *Grotiorum* fratrum, ac *Sharrocki*, Angli, qui hanc
diſciplinam illuſtrarunt. *Wilbelmi* illus opuſculum poſthumum
prodiit Hagæ in lucem A. 1667, 4, ac Jenæ A. 1669, 12, præ-
fixa inſcriptione: *Gulielmi Grotii de Principiis Juris naturalis
Enchiridion.* *Robertus Sharrock* edidit Londini A. 1658, &
1682 auctiorem in modum, *Hypotheſin ethicam de finibus &
officiis ſecundum jus Naturæ, unde caſus conſcientiæ, quatenus
notiones a natura ſuppetunt, dijudicari poterunt.* Edidit idem
Judicia, ſeu Legum cenſuras, de variis incontinentiæ ſpeciebus,
Pag. 2. Tubingæ A. 1668, 12, recuſas. Judicium tulit de libro utro-
que *Chriſtianus Thomaſius* in *paulo pleniori Hiſtoria Juris na-
turalis Cap. 6 §. 9 pag. 83.* *Hugo Grotius* ex ſententia *Cum-
berlandi* exiſtentiam & obligationem legum naturæ ex teſtimo-
niis Autorum ivit ſtabilitum. Interpres addit, *Grotium* omni-
no rationibus quoque adhibitis docuiſſe, exiſtere jus naturæ,
eoque homines obligari, licet jus gentium, pro conſuetudine
& arbitrio gentium moratiorum acceptum, autoritatibus ſcri-
ptorum ſuperſtruxerit. *Cumberlandus* nullum ponit pretium
teſtimoniis ſcriptorum, qui, univerſas gentes atheiſmo theo-
4. retico, eique negativo, immerſas eſſe, tradiderunt. Averſatur
Hobbeſium & *Seldenum*, exiſtimantes, nullam juri naturæ in-
eſſe obligationem, & hanc non niſi a magiſtratu politico intro-
duci. Poſterior ille vim juris naturæ ex tradita Ebræis ac olim
6. Noachidis diſciplina juſti arceſſendam credidit. Monet No-
ſter, leges, Noachidis datas, ad Rabbinorum dogmata ſpectare,
nec reliquis gentibus fuiſſe compertas. Tum vero it compro-
batum, leges naturæ a Deo pendere, eisque ineſſe ſanctionem
internam, ut virtutibus præmia naturalia, praveque factis pœnæ
naturales, cohæreant. Rejicit *ideas* Platonicorum *innatas* haud
ſecus ac *Puffendorfius.* Comes *de Shaftsbury* eas vocavit *con-
8. naturales.* Admittit autem *Cumberlandus* propoſitiones immu-
tabiles, quibus cura felicitatis promovendæ in mentibus ho-
minum

Digitized by Google

minum convenienter naturæ ipſorum inſiſtit. Curam vero eam a Deo nobis fuiſſe inſitam ex univerſo, quis inficiari auſit? Recenſet idem deinceps veritates Phyſices, quarum in hac tractatione utilitas elucet. Notionum ac judiciorum noſtrorum Pag. 9.
effectus naturales a voluntate Dei determinatos eſſe, docet. Leges naturæ univerſas ad hanc unicam ſententiam refert: *Promove pro viribus commune bonum ac communem ſalutem civitatis mentium ratione præditarum.* Proinde voces, quibus hæc ſententia componitur, omnes ac ſingulas exponit. Ediſſerit vincula hujus ſententiæ. Deducit ac limitat leges alias naturales, quæ ex illa ſententia emanant. Addit, Deum eſſe hujus ſententiæ autorem & legislatorem competentem ac unicum, a quo ſanctio naturalis ſit conſtituta, ad cujus notitiam homo, ad eventa actio- 14.
num ſuarum reſpiciens, facile poſſit venire. Oſtendit, actiones, 17.
legi naturæ conformes, eſſe bonas, juſtas, pulchras, honeſtas, decoras, amabiles. Ad objectionem, bonis probisque hominibus evenire ſæpius mala, & malos frui jucunditatibus, dictitantem, reſpondet, ea, quæ a cura & providentia noſtra haud pendent, ſanctioni illi pœnali haud obſtare, ſiquidem mala, quæ cauſis externis, haud evitabilibus, originem debeant, malis æque accidant ac bonis. Ut veram de ſanctione illa notio- 19.
nem animis informet, tradit ipſe, præmia, quæ homo vel ob ſtultitiam, vel ob virtutis culturam, reportat, ſemper ſic eſſe comparata, ut æſtimatio ejus ſit major eo eventu, qui ex actione, quæ legi repugnat, prodit ac in lucem emergit. Sanctionis naturalis veritatem & vim exinde comprobat, quod homo, ſocietatis quippe pars, ſemper recipit partem ſalutis promotæ, & a ſeſe propugnatæ. Speciatim vero eam inde ſtabilit, quod amicitia hominis cum Deo & hominibus nunquam poteſt eſſe 20.
infructuoſa. Felicitatem generis humani metitur commercio inter diverſas nationes tranquillo ac ſecuro, conſervatione civilium ſocietatum, ac obſervatione vinculorum amicitiæ particularium, ſeu œconomiæ moralis. Aliud argumentum depromit ex actionum humanarum effectibus. Objici poteſt, effectus illos non ſemper certo obtineri poſſe. Reſpondet, nihi- 22.
lo minus actionibus bonis eſſe vacandum, ſiquidem non omittamus

mus trahere ſpiritum, licet aer nonnunquam ſit contagioſus, nec argriculturæ renuntiemus, licet meſſis ſubinde ſpem agri-
Pag. 24. colæ eludat. Comparat deinde effectum obſervatarum legum naturalium cum effectu adminiculorum naturalium, quæ conſervandis animalium corporibus ſunt uſui. Confirmat tandem methodum & principia hujus Operis per hominum conſenſio-
26. nem ac ſuffragia. Principium juris naturæ unicum ut exhibeatur, ſuadet, in quod ceteræ concluſiones poſſint reſolvi. Societatum civilium originem deduxit ex duabus legibus naturalibus, quarum una ad dominium diſtinctum in res, quibus uti poſſumus, altera ad benevolentiam parentum erga liberos, per-
31. tinet. Hoc eſt Operis fundamentum, quod ſua ſeſe commendat firmitate & præſtantia. Non eſt noſtrum, plures floſculos ex libro jam olim edito decerpere. Prædicamus tamen merito laborem Cel. Interpretis, cujus annotationes quippe ſunt auro contra caræ maximam partem, immo gazis cariores.

P. CASTI INNOCENTIS ANSALDI, O. P. DE Principiorum legis naturalis traditione, ad CAROLUM POLINUM, S. Martini Abbatem, Libri III.

Mediolani, in regia Curia, apud Joſephum Richinum Malateſtam, Regium Ducalemque typographum, 1742, 4 maj.

Alph. 2 plag. 12.

Quem præfixit titulum operi ſuo Vir doctiſſimus, ſcopum tractationis non ſatis dilucide exprimere videtur. Ipſe in eo eſt, ut demonſtret, legem naturalem non tam ex principiis nobiſcum natis, quam quidem ex *traditione*, id eſt, doctrinis inde ab antiquiſſimis hominibus ad poſteros continua ſucceſſione transmiſſis, haberi poſſe. Sed, num inde lex naturæ dici mereatur, aliis diſceptandum relinquimus. Ad ipſum potius opus nos convertimus, & præcipua illius eo, quo ſe nobis offerunt, ordine, ſuccincte exhibebimus. Nomen præfert, cui inſcriptum eſt, *Quirini*, Eccleſiæ Romanæ Purpurati, eximii non Brixiæ ſolum ſuæ, verum univerſæ Italiæ, decoris,

Digitized by Google

coris, cujus doctrinam ſummam, ac ſingularia in rem literariam & eccleſiam Romanam merita, debitis extollit laudibus. Ortum eſt ex ſermonibus familiaribus, inter *Anſaldum* & *Polinum* in prædio Calviſiano ultro citroque de legum naturalium obligatione & principiis habitis, quos poſt ordinatius digeſſit, & accuratius elucubravit. Initium demonſtrationis facit ab homine, quem ex omnibus rebus creatis cognitione Dei inſtructum, adeoque ſocietatis & religionis capacem, eſſe, recte affirmat. Abſque *idea* Dei *practica* lex naturæ conſiſtere non poteſt. Legis autoritas eſt nulla, niſi, qui tulit, illius contemtum vindicare poſſit. Dei cognitionem repetit a traditione, impertita primum *Adamo*, inde *Noæ*, *Abrahamo*, *Moſi*. Gentiles Philoſophi, Deum ex naturali contemplatione cognoſcere ſatagentes, in varios errores ſunt prolapſi. In exemplum adducit Philoſophos olim inſignes, quos omnes ad claſſem *Atomiſtarum* & *Academicorum* revocat, ad priores referens *Pythagoræ* ſectatores & *Epicureos*, ad poſteriores *Stoicos*, *Platonicos*, & *Peripateticos*, quorum illi per Deum *mundum* intellexerint, hi *materiam* cum Deo confuderint, quæ ex ipſo ab æterno prodierit. A qua ſententia cum nonnulli immunem pronuntient *Platonem*, quod ſpeciatim fecit Cl. *Zimmermannus* in *Schelhornii Amœn. liter. Tom. IX*, ex ſcriptis Philoſophi contrarium demonſtrare contendit. Æternitas mundi, ſive quod ad *materiam*, ſive quod ad *formam*, cum conceptu Dei conſiſtere nequit. Circa naturam mentis divinæ veteres a vero aberraſſe, Autor judicat, quoniam abſque traditione *naturæ immaterialis notitiam vi luminis naturalis habere non potuerint*, quod inde probat, quoniam & ipſos genios & animas humanas in numerum rerum materialium redegerint, quemadmodum etiam recentioribus temporibus *Lockius* & *Voltairius* materiæ cogitandi vim aptarint. Hinc diſputat adverſus *Cudworthum*, aliquos Atomiſtarum excuſantem, qui ſic dictis atomis infinitam mentem, omnes illas colligantem, inque juſtum ordinem redigentem, præfecerint. Deum nominare non ſufficit, quod omnes fecerunt Philoſophi, niſi ſimul de illo ea dicantur, quæ ipſi conveniunt. Horum ſententias vult admodum fuiſſe diverſas, quo-

Pag. 7-10. 10-13. 13-15. 15-30. 30-32. 32-40. 40-47.

quoniam illas non vi mentis, aut conſtante quodam principio, aut certa traditione, ſint indepti, ſed in illas caſu quaſi quodam
Pag. 47-49. inciderint. Ex perfectionibus & virtutibus divinis illæ cumprimis ſunt ſpectandæ, quibus ſocietas humana conſtituitur & firmatur, ſpeciatim juſtitia, qua præmia virtutibus, pœnæ vitiis, ſunt deſtinatæ; hinc, ex Epicureorum opinione, providentiam divinam tollentium, virtutem locum habere non poſſe,
49-55. recte concludit. *Stoici* pariter fato ſuo virtutis exercitium proſcripſerunt, Deum cum hac rerum univerſitate inepte permi-
55-59. ſcentes. A qua impia opinione cum alienus non ſit *Spinoza*, hujus ſententiam de Deo Autor proponit, eandemque refellit, &,
59-94. quæ ex illa incommoda ſequantur, oſtendit. Horum omnium erroribus refutatis, qua via quis in cognitionem Dei per naturalem contemplationem, tum ſui, tum aliarum extra ſe rerum, pervenire poſſit, docet; ſed notat, illam non tantum, quantum debeat, valere, niſi traditio accedat, quia etiam iisdem forte argumentis alii ad errores ſuos tuendos & incruſtandos uti poſſint, quod argumento, ab ordine in hoc mundo petito, liqueat, quod
94-100. *Stoici* etiam in commodum ſuum vertere queant. Circa demonſtrationem exiſtentiæ deitatis, quam *Weigelius* a continuata Dei creatione, in conſervatione hujus mundi conſpicua, multum monuiſſe *Leibnitium*; *Wolfium* exactiorem Ontologiæ, Coſmologiæ, & Pſychologiæ, cognitionem requirere ab illo, qui de Deo ac attributis divinis prorſus perſuaſus eſſe velit. Cum autem uniuscujusque ſit, Deum colere, & legibus ipſius obtemperare, id autem absque exiſtentiæ illius cognitione fieri nequeat, ſed via, ad illam per rationem perveniendi, partim ſalebroſa, partim nimis longa, ſit; tutiſſimum eſſe colligit, ad traditionem ſe recipere, quorſum etiam Philoſophi ſe, cum diu multumque ancipites
100-113. circa divinam naturam fluctuaſſent, contulerint. Speciatim id adſtruit argumento, a *novitate mundi* deſumto, quod adverſus atheos non multum proficiat, niſi quis traditionem in ſub-
113-127. ſidium vocet. Atque hoc, quod Deus e nihilo produxerit mundum, ſufficere ad leges, quæ ad jus naturale, & ad ordinatam humani generis ſocietatem, ducant; in illis autem quo tempore, quo modo, ſingula produxerit, ingenium hominis ſe

exer-

exercere poſſe. Inde percenſet Autor diverſas veterum de rerum omnium principiis ſententias, &, quæ mundi ſyſtemata priſci pariter ac recentiores effinxerint, enarrat; adhæc, quid ſcientia rerum naturalium a diſciplinis mathematicis ſibi polliceri habeat, docet, de inconſtantia denique ſectarum philoſophicarum, quarum alia alii ſucceſſerit, quæque haud diu locum ſuum ſint tuitæ, diſſerit; cum contra in traditione pedem quis tuto figere poſſit. Uti *Libro I* probatum iverat, certam atque indubiam exiſtentiæ rerum omnium cognitionem parari non poſſe, nifi ex traditione; ita *Libro II* hoc pariter de providentia divina adſtruere molitur, affirmans, de illa, ſpeciatim origine boni & mali, neminem certo perſuaſum eſſe poſſe, niſi ad traditionem, quæ primum fontem ac originem mali indicet. Quotquot ex Philoſophis vexatiſſimam illam quæſtionem attigerunt, quorum diverſas ſententias in ſcenam producit Noſter, inventi tamen ſemper ſunt, quod ſigillatim de *Scepticis* eſt dicendum, qui, ſi non omnia incerta reddiderint, ſaltem dubia ex dubiis nexuerint. Quod homines probi, prudentes, rerumque ſuarum provide ſatagentes, adverſis aliquando fatis urgeantur, improbis contra ac imprudentibus ex voto omnia eveniant, illius rei rationem non aliunde, quam ex traditione, dari poſſe, Noſter judicat. Quod porro recte facientes præmio mactentur, male facientes ex adverſo pœnam exſpectare habeant, id pariter indubie non ſciri, niſi per traditionem, ait. Animam morti obnoxiam non eſſe, cogitationem eidem ſoli eſſe propriam, nec vim illam corpori communem eſſe poſſe, traditione certiſſime conſtare, licet de eo ratiocinando exquirere multa queamus. Num ex eo, quod animæ ſentiant, colligi queat, animam hominis materialem eſſe, anquirit, ſententiam de anima brutorum fuſius proponens. Nec origines rerum, nec fines certos illarum, patere, niſi traditionis ope lux aliqua præferatur. In rebus phyſicis multam dominari incertitudinem, cui non melior medela, quam per traditionem, afferri queat. Patres primævos inde ab *Adamo* rerum naturalium & ſideralis ſcientiæ probe gnaros fuiſſe, eamque ad ſucceſſores ſuos traduxiſſe, quam corruptam reſtituerit *Salomo*, & ad quam propius acceſſerit Phi-

[Margin: Pag. 127-141. — 142-168. — 168-185. — 185-200. — 201-204.]

loſophia Ægyptiaca, quam ſequentibus temporibus inſigniter
Pag. 238. coluerit *Philo.* Ipſa illa etiam niti morum doctrinam, quæ circa officia in Deum, ſocium, ſe ipſum, verſetur, in quibus cum immane quantum deviatum ſit a diverſis gentibus, turpe ac indecorum pro recto & honeſto reputantibus, ad traditionem, velut ſacram anchoram, confugiendum eſſe; maxime cum
238-257. Deus officia omnia decalogo explanaverit ac declaraverit. De juris naturæ principio multa diſputant Philoſophi priſci & noſtri ævi, inque ſententiarum divortia ſecedunt, &, qui optima de virtutibus & officiis præcepta tradunt, illi, affectibus abrepti, in transverſum aguntur, ſed, qui traditionis ſemitam legunt, illos
257-327. habere arbitratur, in quo tuto conſiſtant. *Libro III* removet objectionem, plurimos populos absque primævæ traditionis ſcientia in ſocietatem coire, vitam ſocialem agere, & ordinatas conſtituere poſſe civitates, quorum tamen plures craſſiſſimis erroribus fuerint immerſi, ac deteſtandum fictorum Deorum cultum ſint ſectati, docendo, ex ipſa idololatria multas pri-
328-344. mævæ traditionis promicare ſcintillas. Quicquid primis humani generis parentibus, & ſpeciatim populi Iſraelitici progenitoribus, de Deo rebusque divinis fuerit cognitum, id ipſum ſymbolis fere fuiſſe involutum, cultum etiam illorum maximam partem ſymbolicum exſtitiſſe, ſed cum temporis lapſu occaſionem male ſanæ ſuppeditaſſe ſuperſtitioni, ubi res externas, quæ ſymbolorum tantum vicem ante præſtabant, cultu di-
351. vino proſequi cœperint. Qua ratione autem Dii fuerint efficti ex *Adamo*, *Noacho*, ejusque filiis, ac *Moſe*, ex *Voſſio*, *Bocharto*, aliis, oſtendit. *Huetium*, Deos gentiles ad unum fere omnes ad *Moſen*, Deas ad illius conjugem *Sephoram*, vel ſororem *Mariam*, revocando, aliquam judicii imbecillitatem oſten-
351-374. diſſe. Cum temporis lapſu religio omnis ars quædam politicorum eſt facta, qui, quo populum ſibi haberent obſequentem, colloquia cum Diis effinxerunt, legesque ſuas ab illis profectas eſſe ſunt commenti, hoc ipſo teſtati, absque traditione religionem & virtutis cultum non ita facile locum ſuum tueri poſſe.
374-382. Philoſophi athei fere erant, mundum pro Deo habentes, nec ab illis ſacerdotes & Poetæ multum aberant, qui, quo probra

a Diis

Digitized by Google

a Diis averterent, ea, quæ de Deorum facinoribus circumfe-
rebantur, de naturæ viribus explicare, ac Deorum nominibus
partes hujus univerſi inſignire, inſtituerunt. Miſera etiam cum Pag. 38
tempore facies gentis Ebrææ eſt facta, quæ hæreſibus infandis, 398.
ſuperſtitionibus, ac humanis placitis, aliisque malis, circumagi
cœpit, quod non alia de cauſa eſt factum, quam quoniam a
priſca, ſimplici, ac divina, traditione diſceſſerint, quam Chriſtus,
ſalutis humanæ reparator, reſtituerit, veræ religionis & virtutis
præcepta inculcans, hominumque animis ingenerans. Cl. Au- 399-413.
tor, traditionem juris naturæ principium conſtituendo, hypo-
theſibus eccleſiæ ſuæ aliquid dediſſe videtur, quæ, quod ab-
unde conſtat, in doctrina religionis revelatæ multum huic con-
cedit. Sed, per traditionem quid intellectum velit, non defi-
nite exponit, modo illam de doctrina morali, in ſacris literis
contenta, modo de ſententiis moralibus, inde a primis morta-
libus per reliquas orbis gentes propagine quaſi quadam ſparſis,
& jugiter conſervatis, accipiens. Stilus per omnia ſibi ſimilis
non eſt, aliquando planus, terſus, nec ornatu deſtitutus, ali-
quando ſolœciſmorum & barbariſmorum labe fœdatus.

SIMONIS DE VRIES DISSERTATIO CRITICA de Priſcillianiſtis, eorumque fatis, doctrinis, & moribus.

Trajecti ad Rhenum, apud Joannem Brœdelet, biblio-polam, 1745, 4.

Plag. 16.

Inter Hæreticos, qui prioribus poſt C. N. Seculis eccleſiam vehementer turbarunt, non ultimum occupant locum *Priſcillianiſtæ*. Duplex autem male feriatorum ejuſmodi hominum ſecta, quibus hæc ipſa compellatio adhæſit, in veterum monumentis deprehenditur. In Aſia nimirum Seculo ſecundo perverſis opinionibus innotuit *Montanus*, aſperioris ingenii homo, qui, auſteris ſibi vitæ legibus imperatis, pietateque ſimulata, permultis, & ſigillatim *Priſcillæ* & *Maximillæ*, fœminis opulentis, fucum faciens, divino eas agitari ſpiritu, dictitavit.

Priſcillo

Digitized by Google

Priſcilla hæc nomen ſectæ dedit, perverſiſſimæ profecto, ipſisque Principum conſtitutionibus, quæ in Codice *Theodoſiano* comparent, reprimendæ. Cum autem fuſe & accurate de his ipſis hominibus, eorumque ſententiis, a viris doctis ſit actum; noluit Clariſſimus *de Vries*, hujus Diſſertationis Autor eruditisſimus, ſæpe jam dicta repetere, ſed de alia potius *Priſcillianiſtarum* ſecta, a *Montani* aſſeclis diverſa, quæ in Hiſpania pravas diſſeminavit de rebus ſacris opiniones, diſſeruit. Autorem ſectæ *Priſcillianum* quendam, ex Gallæcia oriundum, fuiſſe,
Pag. 4. obſervat. Is enim, familia progenitus nobili, opibus abundans, ingenio, eruditione, & dicendi facultate, egregie inſtructus, a *Marco* quodam, Ægyptio, qui circa medium Seculi quarti Manichæorum & Gnoſticorum errores in Hiſpania ſparſit, inſtitutus, brevi tempore hæreſin per omnem, qua patet, Hiſpaniam diſſeminavit. Eam ob cauſam Concilium Cæſarauguſtanum coactum eſt, in eoque *Priſcillianus*, ſociique ejus, quamvis indicta cauſa, in exilium ſunt acti. Hac Synodo finita, res nondum eſſe compoſitas, verum poſt varios tumultus, Concilium Burdigalenſe A. C. 384 autoritate *Maximi*, qui, cæſo *Gratiano*, imperium ad ſe rapuerat, congregatum eſſe, eoque finito *Priſcillianum* in carcerem conjectum, & capite tandem Tre-
9 ſeq. viris truncatum, Cl. Autor obſervat, nimiam erga hæreticum illum Hiſpanorum Præſulum aſperitatem perſtringens. Funeſtus is hæreſiarchæ exitus ipſam hæreſin plane non exſtinxit. Sectatores enim ejus, ſummo erga *Priſcillianum* amore flagrantes, in Gallæcia, quam univerſam fere erroribus infecerant, multos excitarunt motus. Eam ob cauſam Concilium Toletanum anno, ut Cl. Autori videtur, 400 celebratum eſt; cujus
12. hiſtoriam accurate exponit, eoque finito, *Priſcillianiſtarum* cauſam ingens quidem detrimentum paſſam eſſe, per plura tamen adhuc ſecula, variis Conciliis nequicquam idcirco coactis, viguiſſe, pronuntiat. Delineata hoc pacto hæreſeos hujus hiſtoria, *Priſcillianiſtarum* etiam opiniones lectori ante oculos ponit. Cumque maximam partem deliria ſua a Baſilidianis,
16 ſeq. Marcionitis, & Manichæis, hauſerint, horum hominum placita prius recenſet, &, quæ *Priſcillianiſtis* ſederint, deinceps adſtruit.

Digitized by Google

ſtruit. In dogmate tamen de Scriptura S. non cum hæreticis antea nominatis eos per omnia conſenſiſſe, ſtatuit. Sacrum etiam Codicem ab illis fuiſſe corruptum, non ſatis probari poſſe, Pag. 19.
contendit. Apocrypha vero ſcripta quamplurima, quæ homines θεοπνέυςϐς autores mentiebantur, ad opinionum ſuarum defenſionem aut confinxerunt, aut ab aliis confiċta, maximi fecerunt. Ipſe etiam *Priſcillianus*, ut erat ſatis eloquens 51.
& eruditus, varia edidit opuſcula, uti ex *Hieronymo* apparet. Eum ſecutus *Dictinius*, opuſculum maximæ inter Priſcillianiſtas autoritatis compoſuit, & *libram* inſcripſit, quod duodecim quæſtionibus, velut libra Romana unciis, abſolveretur. *Matronianus* & *Tiberianus*, *Priſcilliani* aſſeclæ, varios reliquerunt ingenii fœtus, ultimusque Apologeticum conſcripſiſſe traditur, qui una cum reliquis Priſcillianiſtarum libris, ob maximum, quod veteris eccleſiæ doctores abolendis hujus farinæ codicibus impendebant, ſtudium, ad noſtram plane non pervenit ætatem. Cumque hæc ita ſint, facile intelligitur, adeo dilucide dogmata iſtorum hominum exponi non poſſe, cum præſertim antiqui, nimio nonnunquam contra hæreticos odio incenſi, varia de eorum ſententiis tradiderint, a veritate abhorrentia. Conjecturis igitur hac in re aliquid dandum erat, quales admodum ingenioſas Cl. Autor, de Priſcillianiſtarum agens ſomniis, attulit. Unum igitur Deum eos crediſſe, ſtatuit. 34.
Patris tamen, Filii, & Spiritus S. unam atque eandem eſſe perſonam, deliraſſe illos homines, *Leo Magnus*, *Auguſtinus*, *Oroſius*, variaque Conciliorum acta, quæ etiam Sabellianis Priſcillianiſtas eam ob cauſam accenſent, tradunt. Quæ ergo fuerit *Sabellii* hæreſis, fuſe diſquirit, eumque, patrem & filium unam eſſe hypoſtaſin, ſtatuiſſe, negat. Hinc ad ipſos Priſcillianiſtas progre- 37.
diens, dici abſolute non poſſe, eos unam duntaxat in Deo hypoſtaſin crediſſe, contendit. Immo, ſi vel maxime ita pronuntiaſſent, eos tamen commode excuſari poſſe exiſtimat; cum ipſi Catholici ita nonnunquam locuti ſint, ὑποςάσεως vocabulo eandem, quam ϐσίας, ſignificationem ſubjicientes. Vitio datum eſt Priſcillianiſtis, quod, filium Dei innaſcibilem (ἀγέννητον) fuiſſe, dixerint, eoque nomine inter *Sabellii* ſecta-

 tores

tores numerati ſunt. Sed nec eam ob cauſam eos ſatis certe dici poſſe Sabellianos, ſubtilibus multis rationibus Cl. Autor
Pag. 38. evincere annititur; a Photinianiſmi etiam, Arianiſmi, & Samoſatenianiſmi, labe, quam ipſis *Leo M.* impegit, ingenioſe hos homines liberat, &, dictos modo hæreticos diverſimode ſenſiſſe, atque adeo eorum ſententias ſimul adoptari a Priſcillia-
39-47. niſtis non potuiſſe, evincit. Mundum a Deo conditum eſſe, negarunt, immo malignum ſpiritum ejus autorem fecerunt. Et, quamvis hæc certa ſint, & unicuique perſuadeant, deteſtandos prorſus Priſcillianiſtarum fuiſſe errores, Cl. Autor tamen, ut eos, quantum poſſet, excuſaret, obſervat, non Priſcillianiſtas hunc errorem excogitaſſe, ſed a Gnoſticis, aliisque hæreticis, quo-
49 ſeq. rum adeo hac de re ſententias exponit, hauſiſſe, immo ex pietate, aſt male conſulta, illum errorem profluxiſſe. Angelos
54. ex ſubſtantia Dei exſtitiſſe, crediderunt. De diabolo ſtatuerunt, eum non fuiſſe prius bonum angelum a Deo factum, ſed ex chao & tenebris emerſiſſe, nec aliquem ſui habere autorem, verum ipſum eſſe principium atque ſubſtantiam mali. Hæc etiam Manichæorum fuiſſe deliria, Cl. Autor comprobat,
57. eorumque de dæmonibus ineptas opiniones recenſet. Cumque una cum Manichæis omnem materiam ſua natura malam atque vitioſam exiſtimarent, Deum quidem animam terreno miſeroque corpori, tanquam ergaſtulo, incluſiſſe, ſibi perſuaderi haud patiebantur. Et inde peſtilens profluxit error, creationem univerſæ carnis non Dei, ſed malorum angelorum, opificium eſſe. Hunc ipſum errorem ante Manichæos *Saturninum* jamjam erraſſe, & ex veteribus etiam Philoſophis haud paucos
62. ita deliraſſe, Cl. Autor egregie oſtendit. Animas cœleſtes & puras eſſe ſubſtantias, quæ ante corpus jam ſunt, relictisque cœleſtibus locis in illud commigrarunt, Priſcillianiſtas exiſtimaſſe, non vero conſtitui poſſe, utrum corpora iisdem anima-
66. bus attribuerint, contendit. Animas etiam e Dei ſubſtantia prodiiſſe, divinæque ſubſtantiæ partem eſſe, ajebant. De propagatione & transmigratione earum quid crediderint, in obſcuro jacet. Duplici anima hominem eſſe inſtructum, Priſcillianiſtas docuiſſe, totumque hominem ex tribus veluti naturis,

nempe

nempe ex materia, ex anima, quæ ex materia originem ducit, atque ex ſpiritu cœleſti, conſtare, credidiſſe, Cl. Autori videtur probabile. Fatum illos finxiſſe, multi veterum loquuntur. Pag. 74.
Fatalibus enim ſtellis animas hominum obſtringi, *Leone M.* teſte, pronuntiarunt. Non tamen prorſus abſolutum aliquod fatum induxiſſe illos homines, Cl. Autor ſumma eruditione & acumine oſtendit, multos etiam alios hæreticos aſtris aliquas in regimine hujus mundi detuliſſe partes, commonſtrat. Hi- 81.
ſtoriam lapſus humani, a *Moſe* conſcriptam, in allegoricum ſenſum Priſcillianiſtas detorſiſſe, conjicit. Matrimonium eos 83.
damnaſſe, docet, maculam tamen, quam *Leo M.* illis aſperſit, ac ſi vagas libidines approbaſſent, ab illis abſtergere annititur. Multos inſuper antiquorum, ſigillatim *Encratitas* atque *Ori-* 86.
genem, matrimonium reprobaſſe, oſtendit. Corpora de ſepul- 89.
cro reſurrectura negarunt; qua in re permultos veterum hære- 93.
ticorum conſentientes habebant; inque hunc errorem ideo fortaſſis inciderunt, quia antiqui Theologi, ſententias hodiernorum Chiliaſtarum nonnunquam foventes, talia de reſurrectione prodiderunt ſomnia, quæ erectioribus ingeniis non poterant non diſplicere. S. Cœnæ uſum Priſcillianiſtas non detrectaſſe, inde fit probabile, quod Manichæi, quorum quidem veſtigia preſſerunt, hoc Sacramentum in ſuis cœtibus retinuerunt, neque ſcriptores eo nomine in Priſcillianiſtas invehuntur. Cum vero plurimi eorum, Encratitas ſecuti, a matrimonio, carne, & haud dubie etiam vino, quemadmodum & apud Manichæos moris erat, abſtinerent, eos aquam vini loco in S. euchariſtia adhibuiſſe, probabile fit. In baptiſmo conferendo 97.
valde hos homines erraſſe, & in nomine trium patrum, filiorum, & ſpirituum ſanctorum, baptizandos tinxiſſe, *Joſ. Binghamus* conjecit. Ejus tamen ſententiam ſatis firmo niti talo, Cl. Autor negat, &, hac in re nihil certi dici poſſe, contendit. Uſum 99.
carnis, & fortaſſis etiam vini, perfectioribus ſuæ ſectæ negabant. Cujus rei rationem *Concilii Bracarenſis I* acta reddunt illam, quod nempe ſtatuerint, immundos fieri illos, qui carnes prægustant. Cum vero hæc ratio Cl. Autori minus juſta videretur; rectius ſtatui aſſeverat, eos caſtitatis ſtudio exem- 101.

 plo

Digitized by Google

plo permultorum apud veteres hanc ipſam præcepiſſe abſtinentiam. Jejunabant diebus dominicis, id quod nefas antiquis videbatur, & in Canonibus, qui vulgo Apoſtolici audiunt, aliisque Conciliorum decretis, ſevere erat prohibitum. Laicos ſæpiſſime doctores ſectæ ſuæ, contra conſtantem Catholicorum praxin, conſtituebant, immo aliquando mulierculam, *Agapen*, apud ipſos docuiſſe, erroresque ipſorum inter alios ſparſiſſe,
Pag. 107. ex *Sulpicio Severo* & *Hieronymo* cogi poſſe videtur. Ad mores tandem Priſcillianiſtarum quod attinet, a quamplurimis antiquorum longe turpiſſimi ac deteſtandi pinguntur, quos etiam noſtro tempore doctiſſimi viri, qui Hiſtoriam literariam Galliæ conſcripſerunt, ſine examine & delectu ſecuti ſunt. Recte adeo Cl. Autor obſervat, & *Dallæum* conſentientem excitat,
108. morem Patribus, & illis præſertim, qui ferventioris ingenii erant, fuiſſe, ut in hæreticos nihil non contumeliæ ſpargerent. Eadem ratione cum Priſcillianiſtis actum eſt. Eos enim *magiam* exercuiſſe, veterum haud pauci prodiderunt memoriæ. Hæc vero ſententia quam ridicula ſit, & a veritate aliena, unus-
109 ſeq. quisque deprehendet, qui, quæ Cl. Autor contra eam protulit, cum cura penſitabit. Mendacia approbaſſe, nec religioni ſibi duxiſſe, jurejurando illa corroborare, & hoc pacto ſectæ ſuæ arcana & dogmata occultare, dicuntur. Sed, etiam hac in re
114. mitius de illis ſentiendum eſſe, Cl. Autor exiſtimat, eamque rem potius fragilitati humanæ, quam ipſorum principiis, adſcribendam eſſe. Cum enim a perſecutoribus ſuis graviſſime vexarentur, ad evitandas, quæ ipſos manebant, pœnas, nonnunquam aliud dixerunt, aliud pectore clauſum geſtarunt. Obſcenos & fœdiſſimis libidinibus inquinatos fuiſſe Priſcilliani-
115. ſtas, *Sulpicius Severus* autor eſt. Et, quamvis ejus teſtimonium ſatis rem conficere videatur, Cl. Autor tamen, Rev. *Beauſobrii* veſtigiis inſiſtens, longum iſtis hominibus contexit apologeticum; qua in re an ipſi palma concedenda ſit, Lector candidus atque eruditus judicet. Nos interim ex vero affirmamus, tanto ingenio atque doctrina totam hanc Commentationem eſſe conſcriptam, ut optimis, quæ hoc in genere exſtant, lucubrationibus merito ſit accenſenda.

HADRIANI

Digitized by Google

HADRIANI RELANDI, CLARISSIMI Viri, Antiquitates ſacræ veterum Hebræorum. Cum in eas, tum præſertim in Syſtema rituum ſacrorum, quale, ſtante templo altero, autoritate Phariſæorum invaluit, & duabus Partibus poſtremis libri continetur, notas & animadverſiones adjecit JO. EBERHARDUS RAVIUS, in Academia Naſſavica Profeſſor Theol. & Ling. Orient. nec non Regiæ Societ. Berolin. Scientiarum Sodalis. Opus, ex ipſis fontibus hauſtum.

Herbornæ, excudit Jo. Nicol. Andreæ, Acad. Typographi, vidua, 1743, 8.

Alph. 2 plag. 18½.

Quo inſigniorem ſibi nominis famam ſcriptis, doctrina varii generis præclara refertis, quibus veterem in flore Palæſtinam ſtitit, arcum *Titi* triumphalem, cum ſpoliis templi, in eodem conſpicuis, oculis ſubjecit, & mores inſtitutaque priſcæ gentis Hebrææ recenſuit, in orbe, qua patet, erudito ſibi comparavit *Hadrianus Relandus*, hoc majori laude exornandi ſunt, quotquot in ſcriptis ipſius illuſtrandis laborem non omnino nullum ponere in animum inducunt. Fecit hoc Doctiſſimus *Ravius*, qui diviniores literas, linguasque veteris Orientis, in Academia Naſſavica non ſine laude tradit. Hic enim *Relandi* nobis librum, quo *Antiquitates gentis Hebrææ* comprehenduntur, nova facie exhibuit, animadverſionibus uberrimis doctiſſimisque locupletatum. In Præfatione, quam præmiſit, poſt indicatos nonnullos editionis *Relandi* Lipſienſis, Præfatione *Buddei* commendatæ, errores, tempora diſtingui vult, quibus ritus Hebræorum viguerunt. Poſthæc, diverſi generis, docet, eſſe eos, qui tradendis Antiquitatibus Hebræorum operam navarunt, quorum alios nimiam Judæis habuiſſe fidem, conqueritur, alios, neglectis plane Judæis, tantum ex divinis cultus Levitici libris profeciſſe, ſcribit. In illis inprimis Antiquitatum Compendiis, quæ in uſum ſcholarum confecta

 ſunt,

Digitized by Google

ſunt, deſiderat, quod, miſſis fontibus, ſaltem ex rivulis ſua Auto-
res deduxerint, præterea partem nobiliſſimam, qua exponitur
de ſacrificiis, vel plane præterierint, vel pro dignitate non per-
ſecuti fuerint, denique, quod ſceleta exhibuerint, non indi-
catis monumentis, atque Autoribus, unde omnia derivata.
Magna igitur laude ac honore *Relandum* mactat, quod vero-
rum inveſtigatione fontium, uſu methodi, admodum concin-
næ, brevitate etiam ac perſpicuitate inſigni, effecerit, ut liber
ipſius virorum etiam doctiſſimorum manibus teratur. Effert
inprimis *Relandi* methodum, qua quatuor partibus de *locis*,
perſonis, *rebus*, ac *temporibus* Hebræorum *ſacris*, doctrinam il-
lam omnem abſolvit, eaque uſum jam eſſe docet *M. Teren-
tium Varronem*, laudatum ob eam rem ab *Auguſtino de Ci-
vit. Dei VI, 3.* Jam ad Animadverſiones ipſius libri, a Do-
ctiſſ. *Ravio* adjectas, veniamus, ex quibus quasdam decerpere
Pag. 2. noſtrum erit, omnes perſequi, nimis longum foret. Quæ di-
xerat *Relandus* de anguſtia nominum terræ Canaan, & terræ
promiſſæ, ſtudioſe expendit Autor, collato opere *Palæſtinæ*
ipſius ampliori; quod argumentum non ignobile, neque indi-
11. gnum obſervatu, videbatur. Ubi *Relandus* Hieroſolymam in-
terpretatur ירוש שלם *poſſeſſionem perennem pacis*, *Ravius*
potius hic latere exiſtimat nomen *Salem* antiquiſſimum, *Pſ.
LXXVI, 3, Geneſ. XIV, 18.* Præmiſſum ירו quid ſit, an in-
dicari commode poſſit, dubitat. Cum tamen רוה Hebræis
ſit *madefacere*, *irrigare*, videtur ipſi appellatio forſan redire
ad fontes Hieroſolymitanos, atque aquæductus, cura & ſapientia
43. *Salomonis*, ob defectum & inopiam aquarum, confectos. Diſ-
putatur de תחשים, ſive animalibus, quorum e corio taber-
naculi vela paranda. Ipſe *Ravius* corium intelligit, animali
aquatili, in ſinu Arabico maribusque Indiæ reperiundo, quod
Mancale vocant, detractum. Galli illud corium *chagrin* di-
62. ctitant. Quæ ſit vera mens *Joſephi*, ubi de *σπονδείοις*, ſive
vaſis ſacris, exponit, declarat Noſter, & quæſtionem, utrum
ei vaſa menſæ ſacræ impoſita, an minus, fuerint, expendit.
91. Pronaon templi altitudine ædem ſuperaſſe ipſam, indicat, eo-
que figuram leonis cubantis refert, templo a vate *Jeſaia*
voce

Digitized by Google

voce אריאל datam, *XXIX, 1*, quo tamen vocabulo non tam
ædem Hieroſolymitanam, quam urbem ipſam, ſignificari, ſe-
quens קריה, *urbs*, velut interpretatio prioris, perſpicuum red-
dere videtur. Feneſtra templi, a *Salomone* facta, quomodo Pag. 102.
intelligenda ſit, oſtendit. Ubi negat *Relandus*, gentium in 120.
templo exſtitiſſe atrium, Noſter de nomine duntaxat hic litem
moveri, judicat, quæ rem ipſam non attingat. Verum, recte egiſſe
Relandum, perſuaſum nobis habemus, quod hic circumſpecte
locutus fuerit. Atrium enim gentium omnis ignorat antiquitas
Hebraica, tacentibus, præter Codicem Hebræum, Judæis omni-
bus, ipſoque *Flavio*, refragante etiam tam ſitu atriorum,
quam ſtructura, quod ſingulari propediem Diatriba ad liqui-
dum perducere nonnemo annitetur. Nomen portæ *Nicanoris* 136.
erudite *Ravius* perſequitur, indicata cauſa, ob quam eidem
collatum. Vocem אולם, *veſtibulum*, e Chaldæorum ſermone 163.
deducit, in quo אלם *corroborandi, firmandi*, ſignificatu præ-
ditum eſt. Hujusmodi enim loca ædibus firmamenti inſtar
fuiſſe, ex *fortalitio portæ*, quo nomine אולם ab *Ezechiele*
inſcriptum, confecit. De אבן שתיה, ſeu *lapide poſitionis*, 172.
quædam Noſter differit, quæ amplificari potuiſſent, ſi doctiſſi-
ma ea de re *Theod. Haſæi* Commentatio excuſa fuiſſet. De 180.
origine Synagogarum quæ diſputantur, præterea de *Pſ. LXXIV*,
cujus autor non *Aſſaph* conſtituitur, ſed ad ætatem *Antiochi
Epiphanis* transfertur, curatius expendi merentur. De hy- 199.
perbolis, ſcriptis Judæorum inſertis, non contemnenda inſper-
git. Ἀρχιερεῖς Judæorum reſpondere exiſtimat τοῖς שרי 202.
הכהנים *2 Chron. XXXVI, 14*, eosque, collapſis Judæorum re-
bus, ſummos Pontifices dictos, cenſet, qui dignitate illa jam
ſplenduerant. Utrum manicis ornatum fuerit amiculum Ponti- 220.
ficis Hebræorum, quæſtio eſt, quæ torſit virorum eruditiſſimo-
rum ingenia. Noſter in eam rem inquirit, collata *Joſephi*, affir-
mantis, *Brauniique*, negantis, ſententia. Putat autem, manicas
vere aſſutas fuiſſe amiculo, iisque ad axillos duplicem affixum
lapidem, qui שהם dicitur. Inde etiam perſpici, vult, ratio-
nem atque uſum catenularum, unde lapides pependerint. In 298.
quo diſcrimen vocum כף & בוך ſitum fuerit, inquirit, no-
tato

tato ſimul *Braunio*, qui in *Selectis ſacris* בזר cum טני com-
Pag. 305. miſcet. Indicat etiam diſcrimen dictionum שופר & חצוצרה,
quarum illi Græcorum *βυκάνη*, Latinorum *buccina*, huic
σάλπιγξ & *tuba*, reſpondet. Ipſum tamen *Flavium* neglexiſſe
342. diſcrimen, conqueritur. Cur Levitæ in inauguratione ad offi-
cium aqua conſperſi, & corpore raſi, fuerint, rationem inveſtigat.
357. Synagogæ magnæ originem, de qua digladiantur eruditi, non
definit, ſed provocat ad ſuam de Synagoga magna diſputatio-
365. nem, quam cum judicio vult legi. Cum quatuor ſupplicia
capitalia Judæi numerent; Noſter, tantum lapidationem & com-
buſtionem divina lege ſtatutam, docet, contra vero, decol-
lationem & ſtrangulationem a moribus gentium profanarum
400. adſcitam, putat. Differentiam nominum חוזה & רואה non
tam in Prophetis ipſis quæri jubet, quam potius repeti a vul-
403. go Iſraelitarum. In agitanda quæſtione: Quamobrem e nu-
mero Prophetarum Codicis ſacri *Danielem* proſcribant Judæi,
recipit ſe inprimis ad id, quod Judæi doceant, non publico
Prophetæ munere functum *Danielem* eſſe, ejusque librum non
tam populum Dei & Eccleſiam perſequi, quam fata gentium
aliarum. Plura tamen adjicit, non indigna, quæ expendantur.
405. *Hillelem* a *Flavio Pollionem* dictum fuiſſe, ut vulgo creditur,
negat. Corrupta tamen dicit nomina *Joſephi* Hebraica. Hinc,
cum *Joſephus* recte expreſſerit Ἴλληλον, græculum quendam
412. hoc in Πολλίωνα corrupiſſe, ſibi perſuadet. Utrum Saddu-
cæorum familia prognata ſit ex male intellecto dogmate *Anti-
goni Sochæi*, in *Pirke Abboth* reperiundo, quæſtio eſt, non
omnino nullius momenti. Negat hoc Noſter, illudque dogma
425. a Græcis translatum ad eos dicit. Phariſæos, oſtendit, pari-
ter atque Judæos Rabbanitas, Karæos, ac Samaritanos, doctri-
nam de reſurrectione mortuorum admittere, eamque ob cau-
ſam caſtigat *Joſephum*, cujus locum quendam contrarium de
428. Phariſæis excerpit. *Scaligerum*, oſtendit, aliquando ſuccen-
ſere *Epiphanio*, quod phylacteria Judæorum *ſegmenta purpu-
rea* dixerit. Noſter exiſtimat, *Epiphanium* loqui de טלית
גדול, pallio laneo quadrato, capiti impoſito, atque in hume-
ros defluente. Huic ſegmenta purpurea non adverſari, addit.

Cur

Cur Eſſaeorum in Novo Teſtamento non ſit facta mentio, cauſas Pag. 430.
has indicat, quod victimas non immolarint, quod religionis cau-
ſa cum Judæis reliquis non adſcenderint Hieroſolymam ad ſacra
anniverſaria, quod præter illos, qui Ægyptum incolebant, re-
liqui ad mare mortuum commorati fuerint, quæ vero loca
Chriſtus non peragrarit. Ex textu Græco, *Act. XVIII, 18,* 444.
non confici poſſe, monet, quisnam ſibi raſerit caput, utrum
Paulus, an *Aquila*, ipſeque poſterius veriſimile judicat. De
voto etiam *Aquilæ*, ob quod comam depoſuit, varia inſpergit.
Quæ Talmudici docent, de ſanctiſſimis, ad aquilonarem alta- 458.
ris partem, minus ſanctis ad orientalem, vel auſtralem, jugu-
landis, Noſter improbat, putatque, hoſtias omnes, etiam mi-
nus ſanctas, ad aquilonem, unoque in loco, fuiſſe cæſas. Quo- 559.
modo ſacrificium pro delicto, אשם dictum, a ſacrificio pro
peccato, quod חטאת vocatur, differat, copioſe aliquot
paginis & erudite docet. Agnum paſchalem veri nomi- 602.
nis exſtitiſſe ſacrificium, ex *Bocharto*, ejusque rationum
fulcris, oſtendit, atque, in plerisque convenire, docet, cum
שלמים, in quibusdam etiam cum תורה & חטאת. Quæ 609.
in Gemara, Maſſ. *Peſachim*, & *Eccha Rabbati*, de Rege *Agrip-
pa* leguntur, qui ex numero renum agnorum paſchalium
edoctus aliquando fuit numerum Iſraelitarum, tangit *Relandus*,
ſed Noſter copioſe ea de re commentatur. Perſequitur etiam 615.
diſcrimen, Minchæ cum libamine intercedens. Primitias a 644.
primitivis e proventu terræ diſtinctas eſſe, multos ſibi perſua-
ſiſſe Chriſtianorum, ſed ſine cauſa, judicat, illudque latius
probat. De vocabulo קרבן, quo Judæi in votis ſuis utuntur, 690.
non contemnenda diſputat. Ipſe deducit e Perſarum lingua.
Vocabulum עצרת tum quoad ejus originem, tum quoad uſum 780.
in doctrina de Feſto Pentecoſtes, latius examinat. Indicat 806.
frondes & virgulta, unde faſciculus *Lulabb* in feſto Tabernacu-
lorum compoſitus. *Joma* non nomen feſto Expiationum eſſe, 819.
ſed tantum titulum Codicis Talmudici, oſtendit, Judæosque no-
men hoc, addit, ſemper reſtringere ad expiationem, ſi de feſto
diſputent. Inde igitur locum *Hebr. VII, 27,* illuſtrari poſſe,
negat. De menſe ac die excidii templi ſecundi non convenire 933.

Digitized by Google

Chronologos, neque ipſum *Joſephum* litem decidere, ſcribit. Judæos tamen Talmudiſtas diem IX Abh conſtituiſſe, ut haberent tempus, quo fata ſua deflerent. Plura non excerpimus. Librum integrum qui excuſſerit, intelliget, Autorem Clariſſimum neque in quæſtionibus difficilibus examinandis infelicem, neque in conferendis priſci Orientis linguis ſcriptisque Talmudicis minus exercitatum, eſſe. Id unum vellemus, charactere & majori, & nitidiori, animadverſiones, non indoctas, expreſſas fuiſſe. Nihilo tamen ſecius ſalvum manet libri ipſius pretium.

DISSERTATIO DE SALIVATIONE MERCURIALI phyſico-medico-mechanica BARTHOLOMÆI BOSCHETTI, Vicentini, Phil. & Med. Doct. in tria Capita diviſa. Quorum prius continet ſalivæ naturalis examen, alterum Caput ejusdem vitia conſiderat, tertium ſalivationem artificialem exhibet. Iis accedunt Hiſtoriæ, felici & lethali experimento comprobatæ.

Venetiis, typis Joannis Tibernini, 1744, 4.

Plag. 20.

Primum laborum ſuorum ſpecimen Autor noſter in ſalivatione mercuriali pertractanda edit, *Capite* hujus libelli *primo ſalivæ naturalis examen* præmittens. Hujus *Articulo 1*, differentia inter fluida & humida expoſita, ſalivam corpus humido-aqueum, tenue, pellucidum, lente fluidum, inſipidum, dicit. *Art. 2*, ſalivam ex chylo potius, quam ex ſero, oriri, affirmat, & in examine chemico inter varias Autorum ſententias oberrat, acido ſalivæ nimium intentus. *Art. 3* pauca de viis ſalivæ adducit, nihilque eorum, quæ recentiores hac de re exhibuerunt, in medium profert, in glandulæ vero diſquiſitione, & ſecretionis ratione enodanda, copioſior quidem eſt, maxime tamen varias Autorum ſententias enarrat. *Art. 4* de uſu ſalivæ diſſerit, eamque non tantum cibos, ob ſalinam, quam habet, ſubſtantiam, vim cunei exercentem, penetrando digerere, incidere, & ſolvere, verum etiam

ſuis

Digitized by Google

ſuis ſalibus ventriculi tunicas ad motum irritare, aſſerit. *Capite ſecundo* de *ſaliva & ſalivatione præter naturam* diſſerit. Hic *Art. 1* de vitio ſalivæ in quantitate aucta agit, & copiam fluidi non rite ſubacti, nec non diſtenſionem canalium in glandulis ſalivalibus, cauſam illius vitii inducit, pauca de rebus non naturalibus, quibus hoc ipſum producitur, nec non de ſiniſtro effectu & remediis, adducens. *Art. 2* ſimili ferme modo ſalivæ defectum explicat. *Art. 3* de aciditate ſalivæ agit, & commonſtrare annititur, quomodo ex chylo crudo acido ſaliva acida oriri poſſit, quod, licet copioſe ſatis ab Autore declaretur, tamen naturæ humorum animalium, ſecretionem paſſorum, & ipſis cum ſaliva inſtituendis experimentis, contrarium eſt. Hoc eo magis patet, quod in emendanda ſalivæ aciditate non tantum abſtinentiam ab acidis ſuadeat, ſed eandem quoque plantis, odorem actu ferentibus cum ſuavitate, & fragrantiam quandam ſpirituoſam & aromaticam redolentibus, temperandam eſſe moneat, cum hæ ſulphureis particulis, ſeu ſalino-oleoſis volatilibus, abundent, harum autem aromaticis particulis depreſſa ſulphurea corpuſcula in ſanguine excitari, ſegniterque commota exagitari, monet. *Art. 4* de ſalſedine ſalivæ agit, nec adeo acuminatis, qualia in ſalino acidis apparent, ſpiculis ſalſum ſalivæ contextum coaleſcere, ſed ſalſo-terreis involutis ſalium particulis emergere affirmat, cubis nimirum, quæ planorum inclinationibus, & lineis, ad plana inſiſtentibus, conſtantes, in angulos rectos coeunt, ſeroque ſalivali confertim innatantes, laterum aciebus aculeatis ſenſorium quaſi incidendo, non niſi ſalſoſapidum ſaporem imprimere valent. Effectus & curationem hujus acrimoniæ ſalivalis perpendit, & *Art. 5* ſalivæ amaritudinem, *6* vero ſalivæ dulcedinem ex particularum operoſa potius deſcriptione, quam ex phænomenis certis naturæ, explicat. *Art. 7* de ſaliva præter naturam, prout habet rationem remedii & motus critici in morbis, & *Art. 8* de ſaliva ut ſigno, diſſerit. Tandem, his præmiſſis, *Capite tertio* ad *ſalivationem artificialem* progreditur, & hujus *Art. 1* ſalivationis artificialis genericum indicans, depravatam ſanguinis labem, & ſtatum aliorum liquidorum vitioſum, quo ipſo minus fluxilia, vel mobilia, li-

quida redduntur, eſſe oſtendit, prohibens vero eſſe humorum vitium, quod particulis ſanguinis inquietis, ſeu impetuoſe commotis, peculiariter inhæret, ob quas, mediante ſalivatione, ita fundi poteſt, & laxari fluidorum compages, ut fibroſa pars penitus deſtruatur. *Art.* 2 de diverſitate remediorum ſalivalium, eorumque uſu & utilitate, in ſpecie de medicamentis maſticatoriis, & *Art.* 3 de ſalivatione mercuriali, agit. Poſtquam igitur oſtendit, qui primi eadem uſi fuerint, diverſos vel inungendi, vel intus ſumendi, modos, & præparationes medicamentorum mercurialium, conſiderat, & morbos, in quibus vel ſalivatio hæc inſtitui, vel intermitti, debet, recenſet; qua quidem in re magis ad ſtudioſam explicationem actionis particularum, quam ad obſervationes Practicorum, attendit. *Art.* 4 Mercuriologiam ſiſtit. Pergit ideo in argumento antecedenti, & variorum Autorum ſententias de Mercurii uſu expendit, ſimulque morbos illos, in quibus mercurialia medicamenta cum fructu adhibentur, recenſet; quod etiam argumentum in *Art.* 5 ulterius perpendit, & de morbis per ſalivationem mercurialem curabilibus agit; ubi quidem contagium venereum, quod acido-acre appellat, primo loco, ſed poſtea quoque varia alia morborum genera, colicam, hydropem, epilepſiam, paralyſin, &c. adducit. *Art.* 6 de phænomenis, ſalivationem concomitantibus & conſequentibus; *Art.* 7 de methodo ſalivatoria, agit, & inprimis monet, quomodo variis ſymptomatibus, circa ſalivationem occurrentibus, obviam eundum ſit. In fine annectit ſeptem hiſtorias morborum, breviter & ſine accurato morbi decurſu recenſitas.

HERMANNI BOERHAAVE PRÆLECTIONES Academicæ in proprias Inſtitutiones rei medicæ. Edidit ALBERTUS HALLER. Tomus VI, Pathologia, Semeiotice, Hygiene, Therapevtice. Accedit Index totius Operis.

Gottingæ, apud Abrah. Vandenhœck, 1744, 8. Alph. 1 plag. 13.

Poſtquam

Digitized by Google

Poſtquam Cel. *Hallerus* in præcedentibus *quinque Tomis* Phyſiologiam non tantum ex mente *Bœrhaavii* explicaverat, ſed & variis Autorum obſervationibus, nec non propriis, inprimis anatomicis, exornaverat, nunc in hoc *ſexto* Pathologiam & reliquas Medicinæ partes, in Inſtitutionibus propoſitas, tantum ex meditationibus præceptoris declarat, nullas ex ſuis aliorumque obſervationibus adjiciens. Nos vero ex omnibus ſelectas quasdam eruemus, & cum Lectoribus noſtris communicabimus. *Pag. 3* functiones, vel facultates, ab actionibus diſtinguit. Manet enim facultas, licet aliquo temporis momento effectum ſuum non producat. Ita, ſi quis reſpirationem ad tempus ſupprimit, aufert actionem, facultas vero ſupereſt integra. Ergo facultas in corpore humano id omne eſt, quod ad actionem efficiendam requiritur. Actio vero eſt motus, vel in toto corpore, vel in parte aliqua, facta mutatio. *Pag. 21* partes pure terreæ non cohærent; nam cineres dilabuntur, & vento difflantur. Ergo elementa ultima gluten requirunt, quo cohæreant. Hoc gluten duplex eſt: nempe aliud aquoſum, aliud pingue oleoſum. Glutine deleto, fibræ in cineres abeunt, neque ultra cohærent, quod teſtis docimaſticis, ex terra pura factis, demonſtratur. *Pag. 43* corporum animalium partes æquabiliter creſcere voluit creator; ergo fecit, ut omnes minimæ particulæ ſenſim evolverentur. Ideo Deus omnia animalia, dum creſcunt, complicata in liquido ſuſpendit. Hoc enim balneum facit, ut omnes partes æquabilem preſſionem patiantur, & ex ea actione liquida ex corde in omnes particulas æqua vi diſtribuantur. Sic, cum undique æqualis eſt reſiſtentia & preſſio interne æqualis, neceſſe eſt, omnia æquabiliter evolvi. Hinc in utero mediis in aquis ſuſpendimur; quando vero in lucem editi ſumus, in medio aere, qui perinde undique æqualiter in corpus nititur, ut vis aortæ impenſa partes æqualiter creſcere faciat. Sed & minores & minimæ partes corporis omnes in cavo ſunt, & liquidum habent, quo alluuntur. *Pag. 79* duo homines in nulla forte particula corporis ſui ita differunt, ut diſcrimen ab Anatomico demonſtrari poſſit. Horum idem victus eſt & ſimilis diæta, neque tamen eosdem humores gene-

rant. Alter enim eundem cibum in bonum chylum mutat, alter ex eodem ægrotat. Hujus phænomeni ratio eſſe videtur, quod naturalis quædam inter humores ipſos, & inter humores & ſolidas partes, ſive vaſa, & inter vaſa demum & vaſa, rubra ad rubra, rubra ad ſeroſa, & ſic porro, proportio ſit. Si nihil in toto corpore mutatum fuerit præter proportionem inter vaſa primi & ſecundi generis, ex hac ſola diverſitate humor, quem hæc vaſa elaborant, totus alius naſcetur. Hinc impoſſibile eſt, dare generalem aliquam regulam exercendi artem. *Pag. 111* non alia ex cauſa velocius deſtruitur corpus humanum, quam ubi frigus externum rigidius ſuperatur per calorem, ex motu muſculorum generatum; quando, in exemplo, homines per hyberna frigora ſuper glaciem ferratis calceis armati decurrunt, inprimis ſi præterea ventus adverſus flaverit. Tunc enim ſolida adeo valide in humores agunt, ut calorem per attritum generent, qui & ſuperet externum *frigus*, & præterea ſanguinem ſuper conſuetum gradum cogat incaleſcere. *Pag. 132* acre in aromate aliquid exiliſſimum eſt, ignisque ſimillimum. In libra integra piperis vix aliquot grana acria ſunt. Ablato enim oleo eſſentiali, reliquum omne iners eſt. Ergo, quod in aromatibus acre, id ſpiritus eſt. Non mirum adeo, cum hoc acre adeo ſubtile ſit, poſſe nervos noſtros ſubire; deſtructurum omnia & aduſturum, ſi noſtros ſpiritus ſuperaverit. *Pag. 170* in homine ſano ſanguis adeo blandus eſt, ut optimum collirium ſit. Nunquam vidiſſe ſe, ait Autor, ullam partem corporis a ſanguine inſtillato dolere, cum potius recentiſſimus pipionum ſanguis, oculo inſtillatus, dolores leniat. Quando vero ſanguis per motum animalem agitatur, tunc adeo acris fit, ut ipſe ſudor fœteat, putrefacturus ſanguinem, ſi retineretur; & ipſe ſanguis adeo blandus, adeo leniſſime ſalſus, aucto calore adeo putridus fit, ut manum, quam contigerit, cogat deſquamari. Id enim contingit iis, qui cadavera putridiſſima tractant. *Pag. 196* ſingultum vulgo pro diaphragmatis convulſione habent, ſed ad ſingultum pertinet etiam contractio fibrarum longitudinalium oeſophagi, quæ gulam ad fauces elevant, dum ſimul ventriculus & diaphragma deorſum trahuntur. Hinc a diutur-

Digitized by Google

diuturniori ſingultu in ventriculo ſuperius & inferius dolor percipitur, ex irritato ſuperiori ventriculi orificio. *Pag.* 220 pus in ipſa pericardii cavea repertum eſt, & inter ſecedentes mediaſtini laminas, ex inflammatione ibi nata, alias viſum eſt; quod ſanari poteſt ſterno trepano perforato. Hæc operatio Amſtelodami in Theologo inſtituta eſt, cui plurimum ex foramine pus effluxit, & cor ita nudum reliquit, ut oppoſito ſpeculo cor in pectore proprio pulſans contemplaretur, uti heteroclitus erat homo. Is enim *Beckerus* fuit, cujus ſcriptum contra dæmonum exiſtentiam exſtat. *Pag.* 246 opium operatur, dum in ventriculo adhuc retinetur. Canem invitum Autor coegit devorare opium, deinde, cum jam ex medicamento fere convelleretur, incidit, & opium adhuc in ventriculo invenit. Ergo efficacia opii non eget longa illa per lactea vaſa via. *Pag.* 260. animalia, quæ ſolis vegetabilibus vivunt, excrementa alvi fœtore deſtituta habent. Homo, ſi ſolo pane & aqua vixerit, excrementa egerit parum olida, fœtidiſſima vero, qui plurimis carnibus, ovis, & piſcibus, vivunt. Qui de fœtore excrementorum queruntur, ſolent levari ex uſu aquoſorum, acidorum, ſalſorum, alimentorum, &, quoties in fecibus flavedo naturali ſtraminis colore major eſt, eadem audacter propinari poſſunt. *Pag.* 269, qui ſervos emunt, pulſus & reſpirationes numerant, deinde currere jubent; ſi tunc a magno motu pulſus & reſpiratio non admodum mutentur, intelligunt, corpus validiſſimum eſſe; quo morbidius, eo leviori ex cauſa pulſus mutatur; mortisque candidati vix corpus movent, quin pulſus bis, vel ter, frequentiores fiant. *Pag.* 282 dolor non ab acrimonia ſanguinis ſolum oritur, ut putant vulgo, ſed ex impulſu ſanguinis in vas anguſtum, a valente vi urgentis febris; &, ſi decies dolor adfuerit, vix ſemel eſt ab acrimonia. Qui vero ab acri producitur, is fere abſque febre, aut ſanguinis motu aucto, eſt, ut in ſcorbuto. *Pag.* 303, quamdiu pulſus fortis & æqualis eſt, æger nondum morti propinquus eſt; niſi forte cauſa aliqua potentiſſima per accidens acceſſerit. Nam pulſus hujusmodi ponit cor validum, pulmones meabiles, cerebellum vitaliter agens; ſed ab iſtis viſceribus reliqua omnia pendent; &, quamdiu

diu hæ principes functiones vigent, res adhuc in vado eſt; eoque meliora omnia, quo integriora, ſunt. *Pag. 327*, nunquam ipſum feſelliſſe præſagium, docet Autor. Quando prius urina ſpumam retinet, uti aqua, in qua ſapo reſolutus eſt, tunc tenaciter adhuc olea & ſalia ſibi adhærent. Quando vero die ſeptimo urina concuſſa, bulla inde orta mox ſponte diſſilit, certum eſt, ægrum in vado eſſe. *Pag. 339* omnes ſanorum hominum morbi oriri ſolent a motu nimio, & acuti eſſe, chronici vero tum demum naſcuntur, quando vires deficiunt, & vix ante quinquageſimum annum robuſtus homo aliunde, niſi a nimio impetu, ægrotaverit. *Pag. 345* non opus eſt purgatione. Nam homines octogenarii reperiuntur, qui nunquam alvum medicamento duxerunt, neque ideo feces congeſſerunt. Si vero neceſſe habueris, alvum mollire, id efficere poteris aucto potu, diminuto cibo, vel omiſſo prandio, & motu ante paſtum paulo majori. Hæc eſt naturalis purgatio. *Pag. 379* male Medici plerumque venena ad unam claſſem ſolent reducere. Nam alia agunt in primis viis vi nota, erodente, mechanica, uti pulvis adamantum; alia operantur in ſpiritus; alia in pulmones, uti vapor ſpiritus vitrioli. Longe melius *Nicander*, qui venena in claſſes diviſit, eorum alia explicata dedit, cum ſymptomata deſcribat, in aliis nihil notavit, præter funeſtum eventum. *Pag. 389* crocus metallorum oculum, aut vulnus, non lædit; ſed ventriculum etiam, medii grani pondere ſumtus, cum miſero cruciatu ſubvertit, equi vero etiam unciam tolerant. Vitrum antimonii ad grana quatuor ſumtum occidit. In his malis nihil præſtantius eſt oxycrato aſſiduo & abundantiſſime ingeſto. *Pag. 391* mulier, quæ figulo ſerviebat, qui lateres plumbo obducebat, per totam vitam miſerrimas ærumnas paſſa eſt, languorem, dolores, aſthma. Dabantur acida merumque acetum; ita levabatur & ſolvebatur pulvis plumbeus, qui interiora obliniebat undique; neque curabat Autor, quando ægri ab acidorum uſu expalleſcebant. *Pag. 401* caro ſale condita, quæ ſalſedinem neque tertia coctione deponit, & lardum, quod etiam viginti quatuor horarum maceratione minime ſalem deponit, ſemel omnino in lixivio calcis vivæ cocta dulceſcunt. Hinc ſcorbutus, muriati-

cum

Digitized by Google

cum illud malum, ortum a ſale marino, cum oleis noſtris tenaciter conjuncto, non facilius, quam per lixivia calcis vivæ, ſanatur. *Pag. 407* in lue venerea, quæ in ipſa oſſa radices egit, non alia curatio ſupereſt, quam ut repleatur corpus decocto ligni Guajaci, ut fere hydropicum ſit, deinde æger ciſtæ includatur, ut ſolum caput emineat, ſub ciſta vero ſpiritus vini accendatur, ut adſcendens vapor corpus feriat, totum in ſudoris ſpeciem liquefacturus. Quando cum hac curatione copioſus potus conjungitur, poteſt adeo profuſus ſudor cieri, ut, quod vidiſſe ſe ait Autor, cruſtæ craſſiſſimæ intra duas horas de fronte cadant ſeparatæ, & potus omnis abſque mora per cutim exeat. Sed hic vapor alcoholis, ut in chemicis demonſtratur, non niſi aqua eſt, ſi alembico exceperis, periit autem forte pars ſedecima, quæ forte aliquid ſalini eſt. Ergo & ipſum alcohol hic operatur per aquam, in quam vertitur, elementarem. *Pag. 419 Hippocrates* jubet in morbis exuſtis omni quarta hora clyſma, alvum diluens, ſubdere. Experimentum curioſe cepit *Bœrhaavius*. Injecit per anum diluentia & oleoſa, & maximam partem prius per totum corpus vidit abire per venas meſentericas & lacteas ad ſanguinem. Ergo clyſmata ad plura proſunt, etiam præter purgandi ſcopum.

MERCURIUS SUB SOLE VISUS ET OBSERvatus in ſpecula aſtronomica Academiæ Gieſenſis A. 1743 die 5 Nov. a CHRISTIANO LUDOVICO GERSTEN, Math. Prof. & R. S. Lond. Sodale.

In obſervatione hujus tranſitus tribus potiſſimum machinis uſus ſum, quarum brevem deſcriptionem ut præmittam, inſtituti ratio ante omnia poſtulat.

Prima atque præcipua erat tubus aſtronomicus 10 pedum bonæ notæ, cui aptavi micrometrum exquiſiti operis, Londini comparatum. Præcipua ſtructuræ in eo conſiſtunt. In centro tubi loco convenienti ad angulos rectos ſeſe decuſſant duo fila immobilia, & alia rurſus duo, ſitu ad unum immobilium

parallelo per motum unius cylindri chalybei, duplici cochlea (quarum una ad dextram, altera ad lævam, vergit,) æqualibus helicibus ſtriati, continue & æqualiter, pro diverſo cochleæ motu, aut verſus centrum progrediuntur, aut ipſum poſt ſe relinquunt, addita machinula peculiari, duobus indicibus inſtructa, quorum unus numerum revolutionum integrarum cochleæ, alter numerum diviſionum unius revolutionis, monſtrat. Hoc omne rurſus per rotam dentatam & cochleam aliam perpetuam, ubi opus eſt, circumagi, atque ad quosvis angulos & circulos cœli accommodari, poteſt. Hoc micrometrum methodo *Caſſiniana* uſitatiori ad tranſitum obſervandum applicavi. Radebat nempe Mercurius filum immobile ad æquatorem parallelum, dum ex mobilibus unum marginem Solis inferiorem attingebat. Machinæ parallacticæ apparatu facile carui; nam, adducto ſemel Mercurio prope centrum tubi, rotæ dentatæ atque cochleæ perpetuæ artificio, brevi mora filum immobile in eum ſitum redigebatur, ut Mercurius ſuper iſtud incederet.

Secundum inſtrumentum erat horologium oſcillatorium aſtronomicum, Londini ab egregio hoc in genere artifice, *Jo. Ellicott*, R. S. S. confectum, de cujus exacto ſatis, & ad medium motum Solis accommodato, motu c[illegible] plurium annorum obſervationes nullum mihi dubitandi locum relinquunt. Ope hujus automati, appulſuum momenta, tam Mercurii, quam limborum Solis, ad filum horarium annotavi.

Tertia machina ad tempus veri meridiei inveniendum inſerviebat. Ob defectum quadrantis aſtronomici eam ad uſus meos inveni atque effeci, prolixiorem deſcriptionem alia fortaſſis occaſione daturus. Quæ vero præcipua ſunt, huc redeunt, ut ejus ope momenta temporis complurium duarum æqualium altitudinum Solis ante & poſt meridiem, ad 2, ſummum 6 minutorum ſecundorum temporis certitudinem (pro ratione nimirum obliquitatis arcus Solis diurno motu transcurſi ad lineam horizontalem) determinare, atque exinde meridiei verum tempus ad 1. 2, ſummum 3 ſecundorum certitudinem indagare poſſim. Et hac ipſa quidem 5 Nov. die per duas

bonas

Digitized by Google

bonas cum hoc inſtrumento confectas obſervationes, quibus ſequenti 6 hujus menſis die alias 3 addere contigit, horologii tempus ita correxi, ut citra 2, vel 3, ſecundorum errorem, recte iſtud factum fuiſſe exiſtimem. Præmiſſis hiſce, ad Phænomena me converto.

Paulo poſt horam matutinam 8 nubes, quibus totum cœlum fœde obductum erat, præter exſpectationem dehiſcere cœperunt, atque brevi intervallo per hiatum ſatis magnum Sol apparebat puriſſimo lumine fulgens. Tubo ſtatim applicato, cum nihil adhuc de Mercurio, nullaque prorſus macula in eo, conſpiciebatur, id egi, ut diametrum ejus horizontalem, repetitis compluribus obſervationibus, capeſſerem, quod etſi ob motus rapiditatem non ita facile fuerit factu, exiſtimavi tamen, non male tandem deprehenſam fuiſſe ſemidiametrum ejus in partibus micrometri, 21 rev. $\frac{22}{71}$. Verticalem ſemidiametrum poſtea, hor. 11 m. 20 circiter, reperi exacte 21 rev. $\frac{18}{71}$. Quantum hi numeri in partibus circuli maximi efficiant, iſtud infra indicabitur.

Capta ſemidiametro Solis horizontali, denſiſſimæ nubes rurſus eum occultabant, ſed hora 9 min. 6 ſec. 25 ſubito Mercurium in ejus diſco conſpexi, jam totum, ſi recte memini, ingreſſum, in margine tamen adhuc hærentem. Forte nomenclator, qui horologii oſcillatorii numeros viva voce mihi indicaret, aberat; quapropter ſtatim ab hoc ſpectaculo ad horologium, temporis notitiam ut caperem, evolavi, in reditu reliqua obſervaturus. Nam ultra 5 paſſus non diſtabat, ſed eo ſitu, ut a tubo ad indices non pateret proſpectus. Aſt, ſcriptis in ſchedam numeris, tectum nubibus ſolem, reverſus, inveni. Inde factum, ut non audeam affirmare, quod exacte tunc temporis in contactu interioris marginis ſolaris conſtitutus fuerit.

Quæ mox ſequuntur obſervationes, nubium intervalla conceſſere. Favebat tamen aeris tranquillus ſtatus, favebat & abſentia multorum ſpectatorum. Corpuſculum Mercurii rotunde nigrum margine determinata abſque ullis atmoſphæræ veſtigiis apparebat, ſed tantæ exilitatis, ut, quantum nudo oculorum judicio conjectare licuit, non multum ultra duplum

Digitized by Google

craſſitiei fili immobilis in micrometro, quod ex capillo capitis humani conſtabat, aſſurgeret. Circa hor. 1 m. 10 poſt mer. uſque ad egreſſum ſat magno intervallo nubes patebant, ſed purior aer atque longior Solis mora in eo, circa parietem obſervatorii, in directum tunc ferme Soli obverſam, calorem effecit, inde trepidatio atque undulatio limbi, quam nullis remediis amovere potui.

Sequentis Tabulæ prima columna exhibet tempus horologii; ſecunda tempus verum correctum; tertia intervalla temporum ab appulſu limborum Solis ad appulſum Mercurii ad filum horarium, converſa in minuta ſecunda circuli maximi, pro declinatione Solis $15^{\circ}\ 39'\ 18''$; quarta obſervationes; quinta diſtantias Mercurii a limbo inferiori Solis in partibus micrometri; ſexta denique micrometri partes ad ſcrup. ſecunda circuli maximi redactas. Baſis reductionis eſt 23 revolutiones integræ dant $17'\ 33\frac{1}{2}''$, quam ex fixarum nonnullarum tranſitu talem inveni:

Temp. Horol. A. M.	Temp. ver. corr. A. M.	Diſt. ☿	Obſervationes.	Micr.	Diſt. ☿
h ′ ″	h ′ ″		1.		
9. 6. 25	9. 5. 55		Mercurium totum ingreſſum vidi, aut certe quoad maximam partem.		
			2.		″
9. 44. 7	9. 43. 37	″	Mercurius ad horarium	$5.\frac{13}{72}$	237
— — 55	— 44. 25	694	Limbus Solis ſequens ad horarium.		
			3.		
9. 49. 5	9. 48. 35		Mercurius ad horarium	$5.\frac{35}{72}$	251
— — 55	— 49. 25	722	Limbus ☉ ſequens ad horarium.		
			4.		
9. 56. 30	9. 56. 0	766	Mercurius ad horarium.	$5.\frac{66}{72}$	271
— 57. 23	— — 53		Limb. ☉ ſeq. ad horarium per nubeculam ☉ conſpectus.		
			5.		
10. 2. 43	10. 2. 13	794	Mercurius ad horar.	$6.\frac{21}{72}$	288
— 3. 38	— 3. 8		Limbus ☉ ſequens ad horar.		

Temp.

Digitized by Google

Temp. Horol.	Temp. ver. corr.	Diſt. ☿	Obſervationes.	Micr.	Diſt. ☿
A. M.	A. M.		6.		
h ′ ″	h ′ ″				
10.44.35	10.44. 5	996	Mercurius ad horarium.	$8.\frac{42}{72}$	393
— 45. 44	— 45. 14		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
			7.		
10.48.14	10.47.44	1028	Mercurius ad horarium	$8.\frac{60}{72}$	404
— 49. 25	— 48. 55		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
			8.		
10.53.26	10.52.55	1054	Mercurius ad horarium.	$9.\frac{9}{72}$	418
54. 39	54. 9		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
			9.		
11 33.52	11.33.22	1272	Mercurius ad horarium.	$11.\frac{30}{72}$	522
— 35.20	34. 50		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
			10.		
11.40.54	11.40.24	} 1310	Mercurius ad horarium.	$11.\frac{51}{72}$	538
— 42.25	41.55		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
			11.		
11.43.52	11.43.22	621	Limbus ☉ præcedens ad horarium.		
— 44. 35	— 44. 5	1329	Mercurius ad horarium.	$12.\frac{6}{72}$	553
— 46. 7	— 45.37		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
			12.		
11.57.42	11.57.12	549	Limbus ☉ præcedens ad horarium.		
— 58.20	57. 50	1401	Mercurius ad horarium.	$12.\frac{49}{72}$	580
— 59.57	59. 27		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
D. M.	D. M.		13.		
12. 3.27	12. 2. 57	520	Limbus ☉ præcedens ad horarium.		
— 4. 3	— 3. 33	1430	Mercurius ad horarium.	$13.\frac{8}{72}$	600
— 5. 42	— 5. 12		Limbus ☉ ſeq. ad horarium.		
			14.		
12.46.56	12.46.26	289	Limbus ☉ præcedens ad horarium.		
— 47. 16	— — 46	1661	Mercurius ad horarium.	$15.\frac{44}{72}$	715
49. 11	— 48.41		Limbus ☉ ſeq. ad horarium,		

Temp.

Digitized by Google

Temp. Horol. D. M.	Temp. ver. corr. D. M.	Diſt. ☿	Obſervationes.	Micr.	Diſt. ☿
h ′ ″	h ′ ″				
			15.		
1. 16. 58	1. 16. 28		Limbus ⊙ præcedens ad horarium.		
— 17. 8	— —. 38	144	Mercurius ad horarium.	17. $\frac{16}{72}$	788
			Limbus ⊙ trepidare cœpit.		
			16.		
1. 19. 27	1. 18. 57		Limbus ⊙ præcedens ad horarium.		
— — 35	— 19. 5		Mercurius ad horarium.	17. $\frac{24}{72}$	793
— 21. 41	21. 11		Limbus ⊙ ſequens ad horarium.		
			17.		
1. 36. 15	1. 35. 45		Marginem interiorem tangere videbatur,		
— — 20	— 35. 50		certe tetigit, aut paulisper		
— 38. 19	— 37. 49		ſuperavit, penitus in limbo evanuit, importuna admodum trepidatio ac undulatio limbi comitabatur hoc ſpectaculum.		
			Obſ. 16.		
			Ob trepidationem limbi ſolaris ad analogiam reliquarum ſic corrigendam exiſtimo.		
1. 19. 26 $\frac{1}{2}$	1. 18. 56 $\frac{1}{2}$	122	Limbus ⊙ præcedens ad horarium.		
— — 35	— 19. 5	1828	Mercurius ad horarium.	17. $\frac{24}{72}$	793
— 21. 41 $\frac{1}{2}$	— 21. 11 $\frac{1}{2}$		Limbus ⊙ ſequens ad horarium.		

Ad confectaria nunc progredior, ex his obſervationibus derivanda. Ante omnia diameter Solis determinanda. Ut id rite fiat, opus eſt, ut habeamus declinationem, nec non altitudinem ejus eo tempore, quo diameter verticalis menſurata fuit. Declinatio Solis facile ex longitudine ejus ſupputatur. Longitudinem ex Tabulis *Ludovicianis* ad hor. 11. 20′. 39″. temp. ver. (medium ſc. propemodum tranſitus) pro meridiano 25′. 10″ temporis a Pariſienſi verſus orientem diſtantis *) deprehendi

*) Talem pro Gieſſenſi accipio, quoniam Francofurtum ad Mœnum

hendi ♏ 12°. 37′. 32″. Huic longitudini reſpondet declinatio auſtralis 15°. 39′. 18″. Intervallum temporis ab appulſu limbi Solis præcedentis ad appulſum ſequentis per obſ. 11. 12. 13. & 14. eſt 2′. 15″. Quod tempus in arcum æquatoris converſum dat 33′. 45″. Quodſi igitur hic arcus pro declinatione inventa ſecundum ſphæricæ doctrinæ regulas ad partes circuli maximi reducatur, prodit Solis diameter 32′. 30″.

Porro ex obſervationibus aſtronomicis *Philippi* Butisbacenſis Haſſiæ Landgravii, latitudo urbis Butisbaci, ultra 4 horas itineris a Gieſſa non diſtantis, eſt 50°. 28′. Quare pro latit. Gieſſenſi accipio 50°. 30′. inde altitudo Solis tunc temporis, quo diameter ejus verticalis menſurata fuit, eſt præter propter inter 23° & 24°. Semidiameter Solis in part. micrometri erat 21 rev. & $\frac{18}{72}$. Quod ſecundum tabulam meam = 16′. 13″. circ. max. Inde diameter verticalis eo tempore 32′. 26″. Sed propter refractionem ea juſto minor apparere debuit, proditque ex tabula V *Hireana* defectus iſte 4″. Addito hoc, habemus rurſus 32′. 30″. Sin adhibeamus tabulam refractionum recentiorem, ex hypotheſibus *Taylorianis* conſtructam, quam publici juris fecit Cel. *Hallejus*, *) atque reliquis præfert, defectus iſte prodibit nonnulla ſcrupula tertia tantummodo minor.

Horizontalem ſemidiametrum, ut ſupra dictum, deprehendi in partibus micrometri 21. rev. $\frac{22}{72}$. Duplum hujus quantitatis dat ſecundum tabulam meam 32. 31. circ. max. Ergo hæ tres obſervationes ſatis bene inter ſe conſentiunt, atque veram diametrum Solis conſtituunt 32′. 30″.

Pergo nunc ad angulum viſum ſemitæ apparentis Mercurii cum ecliptica. Extra controverſiæ aleam hoc poſitum exiſtimo, quod angelus ſit oporteat, isque divinis machinis inſtructus, qui complures ejusmodi obſervationes ita perficeret, ut

num in eisdem tabulis 24′. 40″. orientalior ſtatuitur. Sed Gieſſa rurſus orientalior Francofurto, & quidem ſecundum nonnullas mappas geographicas 30″. Dubito, hæc omnia per bonas obſervationes eſſe comprobata, ſed hoc caſu error nonnullorum minutorum nihil ad rem.

*) *Philoſoph. Tranſactions* N°. 368. Vide, ſi mavis, *the Abridgment by Mr. Reid & Gray Vol. VI pag. 160.*

Digitized by Google

ut omnia Mercurii loca, per easdem determinata, exacte in unam eandemque lineam coincidant. Nam, ut taceam refractiones atque parallaxes, quas methodus adhibita non excludit, error ſemiſcrupuli ſecundi temporis, ſeptem propemodum minuta ſecunda, in diſtantia Mercurii a limbo Solis ſequenti, vel præcedenti, efficit. Modum igitur, quem ob eandem rationem Cel. *Manfredi* in tranſitu anni 1736, *) nec non paſſim alii in ſimilibus eclipſibus, adhibuiſſe ſe teſtantur, elegi. Exacta nimirum ſcala ſummaque cura omnes in typum retuli, quo peracto, deprehendi, quodſi inter locum obſ. 15, & obſ. 16, correctæ, arithmetice medius locus quæratur, deinde per hunc atque per eum, quem obſ. 5 determinat, recta ducatur, eam quam proxime veram ſemitam apparentem in diſco Solis exhibere. Hoc principio aſſumto, numeros adduxi. Diſtantia media inter obſ. 15 & 16 correctam, a limbo Solis ſequenti eſt 1817″. Diſtantia media inter easdem obſervationes a limbo inferiori, 790″½. Diſtantia loci obſ. 5 a limbo ſequenti eſt 794″. Diſtantia a limbo inferiori 288″. Ergo differentia inter diſtantias a limbo ſeq. = 1023″. Differentia inter diſtantias a limbo inferiori 502″½. Hæ differentiæ ergo triangulum rectangulum conſtituunt, quarum prior pro baſi, altera pro catheto, habenda. Ducto his elementis calculo, angulus ad baſin provenit, 26°. 9′. = angulo ſemitæ cum circulo ad æquatorem parallelo. Eodem modo angulos ſingulorum locorum ab obſ. 7 incipiendo cum loco obſ. 5 quæſivi, & profiluere ſequentes:

Ex obſ. 5 & 7	ang. ſemitæ cum parall.	26°. 33′
5 & 8	- - - - -	26. 33
5 & 9	- - - - -	26. 5
5 & 10	- - - - -	25. 51
5 & 11	- - - - -	26. 21
5 & 12	- - - - -	25. 41
5 & 13	- - - - -	26. 7
5 & 14	- - - - -	26. 13
5 & 15	- - - - -	26. 17
	Medium ergo -	26. 11.

*) *Philoſophical Tranſact. N. 446 pag. 106.*

Qua-

Quapropter, cum priori caſu angulus ſemitæ ſit 26°. 9'. hoc vero 26°. 11'. medium inter hoſce, ſcilicet 26°. 10'. pro angulo viſo ſemitæ accipiendum puto. Erit ergo hoc caſu angulus ſemitæ app. cum circulo horario 116°. 10'. Sed ad locum Solis 12°. 37'. ♏, reſpondet per tabulam *Hireanam* angulus eclipticæ cum meridiano 107°. 43'. propterea angulus ſemitæ app. Mercurii cum ecliptica = 8°. 26'.

Pro diſtantia centrorum minima, aſſumſi duas obſervationes, inter quas mediam viam tenere ſemitam, typus indicabat, ſeptimam nempe & decimam. A diſtantiis Mercurii a limbo inferiori ſubduxi 8''. ex his 5½ ſemidiametro Mercurii, *) reliquum dimidio craſſitiei fili paralleli tribuendo. Nam ex conſtructione micrometri in introductione expoſita claret, diſtantias a centro tubi, non vero a margine fili, aſſumendas eſſe. Deinde ex diſtantia Mercurii a limbo ſequente in obſ. 7, ſemidiametro Solis, & angulo invento ſemitæ cum circulo parallelo, per triangulorum analyſin inveni ſemitæ, ſive centrorum Solis & Mercurii, diſtantiam minimam 9'. 2''. Ex obſervatione 10 vero ſimili calculo hæc diſtantia prodit 9'. 7''. Medium ergo 9'. 4''½ aſſumo pro vera diſtantia ſemitæ a centro Solis. His præmiſſis, trigonometrico calculo deduxi ſequentia:

Semitæ viſæ longitudo in diſco Solis	=	26'.	57''
Latitudo viſa Mercurii in conjunctione		9.	10.
Lat. Mercurii in ingreſſu	— — —	10.	57.
Lat. Mercurii in egreſſu	— — —	6.	59.
Differentia inter latit. in ingreſſu atque egreſſu	— —	3'.	58''
Portio ſemitæ inter conjunctionem & medium tranſitus.		1.	20

Quæ reſtant, tempus nempe conjunctionis, poſitio nodi, atque inclinatio orbitæ, ex his quidem immediate non eruuntur.

*) Diametrum Mercurii per micrometrum ad tubum *Hugenianum* 120 pedum applicatum determinavit A. 1723 Cel. *Bradly* 10''. 45'''. *Philoſoph. Tranſact. N. 386 pag. 220*, vel, ſi mavis, *the Abridgment by Mr. Reid and Gray Vol. VI pag. 238.*

Digitized by Google

tur. Nam requiritur adhuc exacta determinatio moræ centri Mercurii in diſco Solis, quám ex meis obſervationibus tuto derivare nequeo. Comparatis tamen intervallis temporum cum diſtantiis complurium locorum in ſemita, inveni ſatis conſentientem motum horarium 5′. 56″. adeoque omnem centri Mercurii in diſco moram h. 4. m. 33. Cumque unius vel duorum minutorum temporis hac in re error exiguam tam in nodo, quam in orbitæ inclinatione, pariat differentiam, breviter ea ſubjungere libet, quæ ex hoc hypothetico calculo provenere. Ponamus igitur, quoniam trepidatio limbi veroſimili ratione contactum Mercurii ad interiorem marginem, adeoque & egreſſum centri, anticipavit,

Primo, tempus verum egreſſus centri Mercurii in diſco ☉ Gieſſæ — —	h. 1. 37′. 0″
Secundo, ſemimoram centri in diſco —	2. 16. 30.
erit medium tranſitus Gieſſæ Nov. 4.	23. 20. 30.
ex motu horario, & portione ſemitæ inter ☌ & medium tranſitus, erit tempus per iſtam portionem — — —	13. 28.
Hinc tempus verum conjunctionis Nov. 4.	23. 7. 2.
Ponamus porro differentiam meridianorum inter Gieſſam & obſervatorium Pariſienſe rejectis ſec.	25. 0
erit ergo tempus verum ☌. in obſ. Pariſ. Nov. 4. h.	22. 42. 2
æquat. temp. ex Tab. *Ludovicianis* ſub.	20. 24
Hinc tempus medium ☌. in obſ. Pariſ. Nov. 4.	22. 21. 38.
ad hoc tempus locus ☉ ex Tab. *Ludov.* ♍ gr.	12. 37. 0
ex diff. inter latit. in ingreſſu & latit. in egreſſu, nec non latit. in conjunct. atque mora in diſco, ſcil. $4^h. 33'$. reſultat tempus, quod Mercurius abſolvit a ☌ ad ☊ =	h. 10. 31. 25
Secundum Tabulas *Ludovicianas*, a quibus *Carolinæ* hoc in paſſu vix differunt, hoc temporis ſpatio Mercurius heliocentrice in ecliptica progreditur	gr. 2. 39. 13.

Ergo

Ergo locus nodi his hypotheſibus ♉ 15. 16. 13.
Quodſi mora centri Mercurii ſupponatur $4^h. 32'$. erit locus ☊ — ♉ 15. 15. 38.
Sed, ſi hæc mora ſtatuitur 4 h. 34″ erit tunc locus ☊ — ♉ 15. 16. 47.
Poſita diſtantia Mercurii a Terra ad diſt. Mercurii a Sole, ut 676 ad 313, prout eam Cel. *Hallejus* definit, *) erit latit. heliocentr. Mercurii in conjunctione, ſive inclinatio, — 0. 19′. 47″.
Ex hoc arcu, atque diſtantia ☿ in ecliptica a ☊, conſequitur tandem inclinatio orbitæ, & quidem in primo caſu ad moram centri in diſco 4 h. 33′. — — 7°. 5′.
Ad moram centri in diſco ☉ 4 h. 32′ — — 7. 6
Ad moram denique 4 h. 34′ — — — 7. 4.

Ceterum, quoniam hac occaſione hunc tranſitum ex Tabulis *Ludovicianis* ſupputavi, in gratiam eorum, qui abſque calculi moleſtia conſenſum, aut diſſenſum, cum his, aut aliorum, ſi quæ in lucem venient, obſervationibus perſpicere cupiunt, præcipua momenta ejus, appendicis loco, ſubnecto.

Conjunctio Solis & Mercurii accidit
in obſ. Reg. Pariſino — Nov. 4. h. 22. 34′. 30″ temp. medii.
Nodo adſcend. Mercurii exiſtente 1ˢ. 15°. 54. 6.
Sole in — — — 7ˢ. 12°. 37. 32.
ad hoc tempus inclinatio Mercurii — 23. 40
— Log. diſt. ☿ a ☉ 3. 49906
Log. diſt. ☉ a Terra 3. 99605
Hor. 5 poſt ☌. locus ☉ eſt — — 7ˢ. 12°. 50′. 5″
eodem tempore locus ☿ heliocentricus 1. 13. 54. 0
ergo angulus ad Solem — — — 1. 2. 55.
inclinatio ☿ ad hoc tempus — — — 14. 35.

*) *Philoſophical Tranſactions N. 386*, vel, ſi mavis, *the Abridgment by Mr. Reid and Gray Vol. VI pag. 241.*

Digitized by Google

Diſtantia loci ☿ a loco ⊙ ſicuti a terra ſpectatur — 29. 23.
Latitudo ☿ in conjunctione ex Terra — — 11. 3
Latitudo ☿ hor. 5 poſt ☌ ex Terra — — — 6. 49
differentia — — — — 4. 14
Ex hac differentia, nec non diſtantia loci
Mercurii a loco ⊙ hor. 5. poſt ☌
ex Terra ſpectata, provenit angulus
viſus ſemitæ app. cum ecliptica — 8°. 12′. 0″.
nec non motus horar. in ſemita app. 5. 56.
Ex angulo ſemitæ app. cum ecliptica,
nec non ex latit. ☿ in ☌, derivatur arcus ſemitæ inter
☌ & medium tranſitus — — 0. 1′. 34″
hunc arcum ☿ tranſcurrit tempore — 15. 56
Adeoque medium tranſitus
in obſ. Reg. Pariſ. — Nov. 4. h. 22. 50. 26. temp. medii
Diſtantia minima centrorum — gr. 0. 10′. 56.
Diameter ⊙ ex Tab. 12 — — 0. 32. 32.
Inde ſemiſemita app. in diſco ⊙. 0. 12. 2.
ſemimora centri ☿ in diſco ⊙ h. 2. 1. 43.
Sed medium tranſitus eſt 22. 50. 26.
Ergo ingreſſus centri — Nov. 4. h. 20. 48. 43 } temp. medii
egreſſus — — — Nov. 5. h. 0. 52. 9 }
Mora in diſco ⊙ h. 4. 3. 26.

GEORGII VIONNET, E SOCIETATE JESU, Muſeum nummarium, Carmen, ſive notitia rei nummariæ veteris. Recenſuit, præfatusque eſt, JULIUS CAROLUS SCHLÆGER, Sereniſſ. Duc. Gothani a Conſiliis & Antiquitatibus.

Helmæſtadii, typis Drimbornianis, 1744, 4.

Plag. 10.

Illuſtria in rem literariam, eamque inprimis in illius partem, quæ priſci æris notitiam pandit, merita ſunt Cel. *Schlægeri,* qui

Digitized by Google

qui compluribus ingenii monumentis inter viros ætatis noſtræ doctiſſimos inclaruit, quibus artes, ad humanitatem ſpectantes, commendantur, hiatus, hucdum in ea eruditionis parte relicti, explentur, ipſiusque nominis fama per omnes ætatum viciſſitudines ad poſteros propagatur. Novus rei hujus teſtis oculis ſe ſubjicit præſens libellus, qui, tametſi non ab ipſa artificis noſtri manu proficiſcitur, ingens nihilo minus pretium a curis, in eundem collatis, nanciſci videtur. Præmiſit enim *Schlægerus* Præfationem, doctrina haud vulgari refertam, atque amœnitate multiplicis generis ſeſe commendantem. Perſequitur in ea doctos Francogallorum viros, ſuperioris maxime ætatis, quorum merita in rem literariam, maxime vero in partem illius nobiliorem, quæ numiſmatum doctrinam comprehendit, in republica literaria exſplendeſcunt. Sua condecoratur laude *Ludovicus Magnus*, quod ſingularem Lutetiæ Pariſiorum Academiam condendam curarit, in qua, præter literas omnis generis elegantiores, eruditio inprimis numaria effloreſcat. Hic quid fuerit præſtitum, *Annales* loquuntur, aliquot jam voluminibus divulgati. Adjunguntur huic Principes, literarum amore clari, *Aurelianenſes*, *Croyaci*, *Arſchotani*, quod effecerint, ut eadem doctrina præſtantior cura ſua ſumtuque novas acceſſiones nacta fuerit. Quibus præmiſſis, campum ingreditur ſpatioſum doctiſſimus *Schlægerus*, enarrando eos, qui, in terris Francogallorum prognati, rem numiſmaticam ſcriptis ſuis meritisque illuſtrarunt, quorum tantum offendit numerum, ut libere pronuntiet, plus ea in doctrina excolenda actum in Francogallia, quam in omni Europa. Excitat ex Germanis *Olearios*, *Gleichios*, *Rinckios*, *Hanthalerios*, ex Anglis *Joannem Evelinum*, ex Italis *Æneam Vicum*. Aſſequi nobis divinando haud licet, quo fato plane obliterata hic fuerit memoria Viri præſtantiſſimi, *Ezech. Spanhemii*, cujus de præclara ſcientia omnis gloriatur Germania, & cui, quicquid fere ſolidi in ea ſcientia habet, acceptum refert. Neque ipſi Cel. *Schlægero* ignotum hunc fuiſſe, certiſſimis documentis convicti ſumus. Hic conferendus erat cum Franco-

 gallis,

Digitized by Google

gallis, ut Germaniæ noſtræ ſplendor aliquis conciliaretur. **Sed** videamus jam, quos in ſcenam producat *Schlægerus.* Principem tenet locum *Anton. le Pois,* aliis *Piſo*, Medicus Ducis Lotharingici. Hunc ſequitur *Ludov. Savotus*, Medicinæ in Academia Pariſienſi Profeſſor. Subjiciuntur *Claud. Chifletius*, Doctor Juris publicus in Academia Dolana, *Gaillardus Guiranus*, Conſiliarius Regius in curia Nemauſenſi Seneſcallia, *Carolus Patinus*, arte medica præſtans, *Joſeph. Maria Suareſius*, Epiſcopus Vaſionenſis, *Carolus Cæſar Baudelotius*, Juris ſcientia excultus, *Ludov. Jobertus*, e Societate Jeſu. De ſingulis commemorantur varia, ſcitu & jucunda, & neceſſaria, inſperſis ex Hiſtoria literaria obſervationibus quibusdam lectiſſimis. Quibus demum omnibus *Georg. Vionnetus*, conditor præſentis opuſculi, ſuccedit. Hujus non ſolum patriam & parentes, verum etiam cetera in rem literariam merita, ab ſe ignorari, aperte ſcribit *Schlægerus.* Neque etiam de eo reperit aliquid apud ſcriptores memoria dignum. Libellus præſens, cujus in Ephemeridibus literariis mentionem haud factam, Noſter queritur, exhibetur eruditis beneficio *Claudii Gros de Boſe.* Quod ad argumentum attinet, carmine Latino exponuntur ea, quæ de re numiſmatica ſcitu notatuque ſunt digna. *Quinque* conſtat particulis, quarum *prima* laudes numiſmatum atque utilitatem offert, *ſecunda* formam repræſentat numiſmatum, eorumque originem indicat, *tertia*, quomodo ordinandæ numiſmatum ſeries, præcipit, *quarta* gratiam numiſmatum declarat, *quinta* dignoſcendorum numorum proborum ab adulterinis rationem docet. Ipſe *Schlægerus* de hoc fœtu ita judicat, ut a nævis omnibus immunem pronuntiare non audeat, quos tamen emendare neque voluit, neque, ob inſtituti rationem, potuit. Verbo tantum caſtigat ſesquipedalia illa, quæ in fine de Gallo, Marte ultore, Aquilas Auſtriacas domante, a *Vionneto* effutiuntur. Satis jam dictum videtur de libello non magnæ molis, nec ſatis hucdum cognito, qui tamen habere videtur, quod de gratia, a Viri eruditiſſimi induſtria conciliata, ſibi gratuletur.

M. T.

Digitized by Google

M. T. CICERONIS ACADEMICA, EX Cod. MSt. BESSARIONIS, & RECANATI, ceterorumque MSt. quos vidit LAMBINUS, TURNEBUS, MANUTIUS, GRUTERUS, & alii, ad veram lectionem reſtituta, Argumentis & Notis criticis illuſtrata ab JO. FRANC. CONRAD. DE ALLIO, cum Commentariis omnium Ciceronis Interpretum contra vitioſas, quot ſunt, fuerunt, editiones.

Venetiis, Fentius cudit permiſſu ſuperiorum, 1744, 8.
Plag. 12½.

Multa promittit Italorum ille *Cornelius de Pauw*, quæ exhibuiſſe, nobis quidem judicibus, præſtitiſſet. Non invidemus laudibus ejus, ſaltem ſpes noſtras non omnino impletas, multaque nimio ſupercilio pronuntiata, dolemus. Non quælibet ſine rationibus conjicienda ſunt atque emendanda; neque dictatoriæ illæ reprehenſiones, quas ſtatim ab initio legimus, *fruſtra, inficete, inerudite, vitioſiſſime, inepte*, verum Criticum commendant. Nihilo minus tres Editor libello ſuo tribuit dotes, quas in nulla reperiri ait veterum editionum atque novarum, ne in Lugdunenſi quidem, quam curavit *Iſaacus Verburgius*, aut in nuperrima Genevenſi, quam juvit *Joſephus d' Olivet*. Nunc enim demum *Ciceronem* vere emendatum habemus; & quidem ſingulatim ope duorum Codicum MStorum membranaceorum, *Beſſarionis* Patris purpurati, & *Recanati*, Patricii Veneti, qui Venetiis in Bibliotheca S. *Marci* diligenter cuſtodiuntur. Nunc demum habemus illuſtratum, ad ipſam quoque Philoſophiam quod attinet, quam *Cicero* tractat, unde *Copernicus*, *Carteſius*, *Gaſſendus*, *Galilæus*, & quicquid horum nugatorum eſt, verbis utimur Noſtri, doctrinam hauſere ſuam. Nunc demum defenſum poſtremo & aſſertum *Ciceronem* habemus; quædam enim pauca notata ſunt, quæ inſulſe & contra verum a *Turnebo, Manutio*, atque aliis, explicabantur. Quædam pauca omnino; multæ nimirum ſunt paginæ, quibus plane

plane nihil annotationum ſubjectum legitur. Et tamen plus præſtitit Autor, quam promiſit. Nam & hiſtoriam antiquam, inprimis literariam, ut & Mythologiam, juvare laboravit. Sed quibus demum pauca illa, quæ forſitan in mentem venerunt, ſcripſit? Num literatis, cum criticæ dicantur annotationes? At illi norunt, quod *Ennius*, *Pacuvius*, & *Accius*, Poetæ Latini, *Æſchylus*, *Sophocles*, *Euripides*, Poetæ Græci, *Hyperides* ac *Demoſthenes* Oratores Græci, fuerint, quæque ſunt alia, quæ ſingularibus tamen notis indicantur; num pueris Latinæ linguæ ſtudioſis? At illi neque Academicas Quæſtiones legunt, neque criticis, ad contextum quod attinet, conjecturis, ſed illo ſaltem accuratiore, indigent. Verum enim vero, ne judices iniqui ſedere videamur, commendamus etiam nonnulla, vel altiore inquiſitione digna, vel omnino prædicanda. Illuc referimus annotationes quasdam, e. g. hanc, quæ ſtatim ab initio legitur: *Varro.* In omnibus fere Editionibus liber hic inſcribitur ad *Marcum Terentium Varronem*; fruſtra. Nam vere inſcribendus eſt *Varro*, quia ſecundus inſcriptus erat *Hortenſius*, tertius *Catulus*, ut ex *Cicerone* colligitur, quartus *Lucullus.* Huc autem collocamus argumenta, quæ ſunt e. g. ad *Lib. I*: *Cicero exordium ſumit a Varronis amicitia, ab ejus eruditione, a ſcriptis, ut eum impellat ad tractandam Philoſophiam, allato Bruti, hominis doctiſſimi, exemplo, qui de virtutibus, quæ ad moralem ſpectant, libellum compoſuerat. Loquitur de veteri & nova Academia, ac primum a Socrate diſputationem trahit, qui, neglecta Phyſice atque Dialectice, Moralem tantum ſectatus fuerat; dein Platonis doctrinam exponit, qui non ſolum de virtutibus, ſed etiam de natura, ac de diſſerendo, diſputavit; porro ad Ariſtotelis Phyſicen tranſit, qui cœlum quintum elementum commentus fuerat; immo & ejus Dialecticen declarat, & Zenonis etiam, cujus Phyſicen tangit; poſtremo de Arceſila pauca, qui, nihil ſciri poſſe, docebat contra Zenonem, cujus opinionis fuiſſe Socratem, & Democritum, Anaxagoram, & Empedoclem, dicit, ex quo concludit, Academiam veterem & novam idem fuiſſe. Dialogus eſt in Cumano cum Varrone & Attico.*

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXLV.

SELECTUS DIPLOMATUM ET NUMISMAtum Scotiæ Theſaurus, in duas Partes diſtributus. Prior Syllogen complectitur veterum Diplomatum, ſive Chartarum, Regum & Procerum Scotiæ, una cum eorum Sigillis, a Duncano II ad Jacobum I, id eſt, ab anno 1094 ad 1412. Adjuncta ſunt reliquorum Scotiæ & Magnæ Britanniæ Regum Sigilla, a prædicto Jacobo I ad nuperam duorum regnorum in unum, anno 1707, coalitionem; item characteres & abbreviaturæ, in antiquis Codicibus MStis Inſtrumentisque uſitatæ. Poſterior continet Numiſmata, tam aurea, quam argentea, ſingulorum Scotiæ Regum, ab Alexandro I ad ſupra dictam regnorum coalitionem perpetua ſerie deducta; ſubnexis, quæ reperiri poterant, eorundem Regum Symbolis heroicis. Omnia ſummo artificio ad prototyporum ſimilitudinem tabulis æneis expreſſa; adjectis ſingulorum Diplomatum, recentiore ſcripturæ forma, æri itidem inciſis exemplis. Ex mandato Parliamenti Scotici collegit, digeſſit, & tantum non perficienda curavit, egregius ac patriarum antiquitatum callentiſſimus Vir, JACOBUS ANDERSONUS, Scriba Regius. Quæ Operi conſummando deerant, ſupplevit, & Præfatione, tabularum explicatione, aliis-

 que

Digitized by Google

que Appendicibus, rem Scôtiæ diplomaticam, numariam, & genealogicam, haud parum illuſtrantibus, auxit & locupletavit THOMAS RUDDIMANNUS, *A. M. ſuppeditante ſumtus Clariſſimo Viro,* THOMA PATERSONO, *Armigero.*

Edimburgi, apud Thom. & Walt. Ruddimannos. Venales autem proſtant Londini apud eundem Thom. Paterſonum & And. Millar, & Edimburgi apud Gavinum Hamilton, Bibliopolam, 1739, fol. max.

Alph. 1 plag. 11, Tab. æn. 180.

Qui hoc ſeculo univerſæ Europæ pervagatus gentes vetuſtarum chartarum conquirendarum æſtus, incredibili rem literariam librorum, vaſtiſſimæ utplurimum molis, multitudine ditavit, is pariter in remotam uſque penetrans Scotiam, optimum *Anderſonum*, Regii Sigilli Tabularium, corripuit, nec prius deferbuit, quam congeſta eſſet Diplomatum, a Regibus, Comitibus, Baronibus, datorum, item Sigillorum, Numiſmatum, aliarumque rerum, eo ſpectantium, ſatis ingens vis, cui in publicum protrudendæ, quia opitulari haud poterat ipſe *Anderſonus*, invidis fatis ante tempus abreptus, ſuam operam perbenigne commodavit *Thomas Ruddimannus*, Vir hoc Opere egregiam conſecutus laudem. Non faventiore ſidere comparandæ illius diplomatariæ congeriei conſilium, ſi quod aliud, probabile capere poterat *Anderſonus*, patriæ amantiſſimus; quippe quem, ſupremo Scotorum ſenatui de re animo concepta indicium facientem, continuo juvare ſuo ære ad expenſas tolerandas conſtituit Senatorum liberalitas, decreta ipſi eum in finem 1600 librarum Sterlingicarum ſumma, Reginaque *Anna*, quæ tum Magnæ Britanniæ imperabat, exorata, ut muneri cuidam publico admoveretur. Cujus perquam laudabilis ac valde inuſitatæ munificentiæ, non licuit nobis committere, ut excideret memoria. Exſtincto *Anderſono*, vulgandi Codicis cura in ſe ſuſcepta *Ruddimannus*, ſumtus, libro typis exſcribendo neceſſa-

neceſſarios, ſubminiſtrante *Paterſono*, Equite, hanc voluit eſſe operis deſcriptionem, ut, poſt Dedicationem *Georgio II*, Regi Britanniarum, factam, poſtque decreta ſupremi Senatus Scotici de expenſis, in *Anderſonianum* laborem faciendis, e publico largiendis, ac denique poſt recenſum beneficorum hominum ac tabulariorum, unde Diplomata, Numiſmata, reliquusque apparatus, provenere, collocaretur Præfatio *Ruddimanni* lectu digniſſima, ac deinceps ſequeretur ipſa ſylloge *Anderſoni*, præmiſſis ſerie Regum Scotiæ chronologica, Indice Tabularum, in hoc volumine contentarum, & ampla utiliſſimaque enumeratione nominum propriorum ac cognominum, quorum Diplomata mentionem injiciunt. Habet hoc Præfatio *Ruddimanni* præ multis id genus ſcriptiunculis, quibus frontes librorum commaculare, mos eſt, præcipuum, ut res tractet cum per ſe memorabiles, tum ad Operis intellectum apprime facientes. Orſus ab inſtituti *Anderſoniani* commemoratione *Ruddimannus*, primum diplomaticæ rei apud Scotos primordia legit, moremque, chartas conſcribendi, jam Seculo VII innotuiſſe perhibet, inſperſa de fœderis inter Francos & Scotos antiquiſſimi αὐθεντείᾳ diſputatione; at, vetuſtiores chartas interiiſſe, conjicit, cujus jacturæ cauſas cum alias affert, tum hanc urget, quod *Eduardus I*, Anglorum Rex, pro hoſtili ſuo adverſus Scotos animo, omnia Scotorum monumenta publica aboleri juſſerit. Ceterum diligentiſſima perfungitur diſquiſitione de Diplomatibus, *Duncani II* imperio antiquioribus. Ab hoc Diplomatum ſeries initium ducit. *Milcolumbi III*, *Duncani II* patris, genuina ſupereſſe negat, veruntamen, confici conſueviſſe eo regnante æque, ac ſub patris *Macbethi* & avi *Milcolumbi II* imperio, propterea aſſerit, quia in libris donationum valde antiquis ejusmodi conſtitutionum memoria cuſtoditur. Diplomatis autem *Milcolumbi II* ſinceritatem ambiguam eſſe contendit. Excipiunt Regum Chartas Epiſcoporum S. *Andreæ* inſtrumenta. Singulare eſt *Kellachi II* Diploma, in quo ſe ipſum *Maximum Scottorum Epiſcopum* vocat, & alterum *Maldwini*, qui titulo *humilis miniſtri* inſigniri maluit. Egregia hic de ætate & ſucceſſionis ordine priſcorum S. *Andreæ* antiſtitum leguntur. A

qua diſceptatione reverſus ad Regum Diplomata, eorum jam uſum ſub *Gregorio* & *Kennetho II* Regibus ſe reperiſſe prodit. Conſtituunt hæc priorem Præfationis partem. Deinceps ad utilitatem, quam ut literis univerſim, ita hiſtoriæ, præſtant Diplomata, commendandam procedens, quantum inde lucis Scotorum hiſtoriæ inferatur, erudite exemplis adductis docet. Cui uſui cum vehementer noceant Diplomata ficta, ſub examen revocat varia Diplomata, falſique damnat quædam, in quibus Reges Scotici pro beneficiariis Regum Angliæ circumferuntur, cujusmodi ſunt *Milcolumbi III*, *Edgari*, *Roberti I*, *Davidis II*, & *Roberti II*. De poſteriorum trium Regum Diplomatibus obſervat, eſſe a *Jo. Hardingo*, Hiſtorico, conficta, & ab *Atwodo* in libro de ſuperiore ſceptri Anglici in Scotiam dominio pro genuinis adoptata. Contra quem etiam Diplomatis a falſi ſuſpicione, qua aſpergere is laboraverat, liberandi ergo acriter diſputat. Eſt illud *Roberti*, Seneſchalli Scotorum, poſtea *Roberti II* Regis, Diploma, a *Ludovico Inneſio* Pariſiis publicatum, et a peritiſſimis hominibus, *Renaudotio*, *Mabillonio*, *Baluzio*, & *Ruinartio*, pro ſincero agnitum. Dici non poteſt, quantis cum rationum ponderibus & acumine hæc lis in *Atwodum* peroretur. Cum Diplomatum acceſſiones ſint Sigilla, de his generatim differit, ac, eorundem uſum *Guilielmi Conquæſtoris* ævo introduci in Angliam cœpiſſe, commemorat. In Scotia vero fruſtra ante *Milcolumbum III* natales ejus quæri contendit. Ab *Alexandro I* Contraſigillum uſurpari cœptum. *Edgarus* ſimulacrum ſui in throno ſedentis imprimi primus curavit, more haud dubie a Byzantinis Imperatoribus derivato. Varia poſthæc ſubjunguntur de ornamentis Regum in Sigillis, corona, ſolio, & indumentis, item de Contraſigilli figura, utplurimum equitem armis ac inſignibus militaribus decoratum referente, ubi ſimul de inſignibus gentilitiis, a *Guilielmo*, vel *Alexandro II*, in Sigillis primum cælari ſolitis, fit mentio. Nova inde de rei monetariæ apud Scotos antiquitate & ratione naſcitur materies. Subit admiratio, qui factum ſit, ut tam ſero demum nummum ſignandi conſilium ceperint Scoti. Antiquiſſimi enim, quos reperire licuit, non ultra *Alexandri I*, qui ſub initium

Seculi

Seculi duodecimi imperium capeſſivit, ætatem aſſurgunt. Anglo-Saxonum pecunia uſos eſſe vetuſtioribus temporibus Scotos, veriſimile eſt. Certe Anglorum monetam pondere & ſignandi modo aſſimilat nummus Scoticus; quapropter olim & valor idem utrique nummo in vicinis gentibus fuit. Ex quo vero recentiori ætate de pondere nummorum Scoticorum detrahi nonnihil cœpit, mutatio valoris in Anglia facta eſt, ac brevi poſt Regia autoritate plane ſublatus Scoticæ monetæ uſus. Inſeri hic placuit de pecuniæ Scoticæ diſtributione, partibus, nominibus, tam in argento, quam in auro æreque, itemque computandi modo, & vario diverſis temporibus valore, tractationem, quam claudunt tria ſchemata, quorum priora duo numerum nummorum, ex auri argentive libra vario tempore cuſorum, indicant, poſterius vetuſtiora rerum quarundam pretia recentioris nummi valori applicat. Hactenus de Præfatione. Theſauri *Anderſoniani* quinque ſunt claſſes. Prima claſſis Regum *Duncani*, *Edgari*, *Alexandri I*, *Davidis*, Comitis & Regis, *Henrici*, Comitis, filii *Davidis*, *Malcolmi IV*, *Guilielmi*, *Alexandri II*, *Alexandri III*, *Davidis*, Comitis *Huntington*, *Joannis Balliol*, Regis, *Guilielmi Wallace*, Cuſtodis regni Scotiæ, *Roberti I*, Comitum, ſeu Baronum, libere tenentium ad Papam A. 1320, *Davidis II*, *Roberti II*, Reginæ *Euphemiæ*, A. 1375, *Roberti III*, *Roberti* gubernatoris, *Murdaci* gubernatoris, *Jacobi I*, *Franciſci* & *Mariæ*, *Thor Longi*, *Gospatricii* Comitis, *Waldevi*, filii *Gospatricii*, *Ricardi de Morevil*, *Walteri de Berkley*, *Walteri Cumin*, *Rollandi*, Conſtabularii Scotorum, complectitur Diplomata & literas. Ut ſunt in his pleraque donationum Regalium, ſodalitatibus ſacris factarum, confirmandarum conceſſionumque ergo data; ita non pauca habentur nobiliſſima documenta. Inſignis eſt *Guilielmi* Regis charta, in qua teſtatur, ſibi ad redimendum a ſervitute Regis Angliæ *Richardi* regnum Scotiæ, ab Ordine Ciſtercienſi ſpontaneam factam eſſe pecuniæ oblationem, ſimulque immunitatem illius Ordinis ab omnibus penſionibus ac ſervitio confirmat. In ejuſdem Regis Diplomate alio meretur legi formula, qua feudum conceditur: *Sciant omnes - - - - - conceſſiſſe me in feudum*

 - - - - - in

- - - - - *in boſco & plano, in terris & aquis, in pratis & paſcuis, & moris & moſſis, & mareſiis in ſtagnis & molendinis, in vivariis & piſcariis, in viis & ſemitis, in ſabulis & ſalinis, in portubus, & cum omnibus aliis, ad prædictas terras juſte pertinentibus, cum ſocca & ſacca, cum furca & foſſa, cum thol & them, & Infangenthes* - - - - In charta *Joannis Balliol*, A. 1295 facta, fœderis inter hunc Regem & Regem Franco-Galliæ *Philippum IV* contra Regem Angliæ, & matrimonii inter Regis *Joannis* filium *Eduardum* & *Caroli Valeſii* filiam, leges continentur. In Diplomate *Roberti I* Regis *Colino Campel* Baronia in feudum conceditur, ea conditione, ut, quoties opus ſit, navem 40 remorum neceſſariis rebus & hominibus inſtructam præſtet. Quis fuerit ſuſpicatus, e literis Procerum Scotiæ ad Pontificem, quibus contra *Eduardum*, Angliæ Regem, auxilium petitur, originem gentis poſſe cognoſci? At illi docent Pontificem, majores ſuos, e Scythia, patria ſua, egreſſos, per Tyrrhenum mare & præter columnas *Herculis* vectos, in Hiſpania conſediſſe, ac inde in Scotiam trajeciſſe. Inter conditiones Concordati inter *Euphemiam*, *Roberti II* Reginam, Comitemque *de Strathеme* ab una, & Comitem *Alexandrum Murray* ab altera parte, quod *Indentura* vocatur, fratri *Alexandri* invidendum fit promiſſum, ei datum iri uxorem *Joneta de Munimuske* ſeniorem filiam, ſi ipſe *pro voluntatis ſuæ libito eam velit*. Merentur præ ceteris inſpici *Murdaci* gubernatoris literæ eo, quod illæ antiquam literarum credentialium, ut vocare ſolent, formam exhibent. Tantum de prima claſſe. In ſecunda claſſe exhibentur Sigilla Regia Regum *Jacobo I* poſteriorum, uſque ad *Annam*, Magnæ Britanniæ Reginam, quibus accedunt Sigilla Eccleſiaſticorum, & Inſignium Scotiæ delineatio. Sunt maxime conſpicua tria diverſa *Mariæ* Sigilla, quibus ante matrimonium cum *Franciſco*, durante eo, & poſt mariti obitum, uſa eſt. Poſtquam coaluere Scotiæ & Angliæ regna, Sigilla hanc paſſa ſunt mutationem, ut Rex non, ut ante, in ſolio reſidens effictus conſpiciatur, ſed eques. Longe omnium ornatiſſima ſunt *Guilielmi* & *Mariæ*, ac demum *Annæ*, Sigilla. Tertia claſſis Alphabeta varia, e Chartarum ſcripturis concinnata, & abbreviaturas explicatas, continet,

net, de quibus quod dicamus, fere nil eſt, niſi quod ſumma accuratione & elegantia videantur ſingula eſſe expreſſa. Succedunt in quarta claſſe Nummi Regum Scotiæ aurei & argentei, quorum fortaſſis haud unquam locupletior publicata eſt ſeries. In ultima claſſe comparent pauca, maximam partem *Mariæ*, Scotiæ & Franciæ Reginæ, ſymbola heroica, quibus univerſum Opus clauditur. Convenit fateri, ſive pulchritudinem & nitorem voluminis externum, ſive multitudinem Tabularum ærearum, ſpectes, ſunt autem 180, eæque ſingulæ maximo cum artificio & elegantia cælatæ, ſive incredibilem diligentiam Collectoris & Editoris conſideres, nihil in eo genere perfectius potuiſſe elaborari, Opusque eſſe ſumme magnificum & vere regium.

JOANNIS DRIEBERGE, THEOLOGIÆ INTER Remonſtrantes Profeſſoris, de Prædeſtinatione & Gratia liber.

Amſtelædami, apud Iſaacum Tirion, 1744, 4.

Alph. 1 plag. 10.

Cum Cel. Autori a Veneranda Remonſtrantium ſocietate provincia Theologiæ docendæ demandata eſſet, ac ipſe de ratione, quam in docendo ſequeretur, deliberaret; ipſi tandem hæc ſedit ſententia, ut ipſe in uſum auditorum conſcriberet doctrinæ theologicæ complexum. Perluſtravit eo fine ſingula egregiorum prædeceſſorum monumenta, nec id ſine cura. Inter hæc ipſi accidit, quod eis evenire ſolet, qui argumentum, ab aliis elaboratum, ad examen revocant, ac diverſorum pronuntiata ſententiasque inter ſeſe contendunt. Cogitationes novæ inter ponderandum ei ita ſubnatæ fuerunt, ut quædam tollenda, mutanda, vel ſupplenda, viderentur, quæ melius digeri, & ſuis quæque locis collocari, queunt, ſi quid de integro diſpicitur, quam cum veſtigiis methodoque alterius inhærendum eſt. Eo ipſo igitur occaſio eidem ſuppeditata eſt, animum ad præcipuos locos, qui in Theologia tractari ſolent, majori cum cura applicandi. In tractatione loci de *prædeſtinatione*, plena illa diſcriminis materia, id inprimis ſibi

pro-

Digitized by Google

propoſuit, ut genuinum ſententiarum Codicis divinitus conſtituti ſenſum, quas utraque diſſentientium pars pro ſuis pronuntiatis ſtabiliendis laudat, indagaret, & in luce locaret clara. Senſim hoc pacto ſeges meditationem in latiorem excrevit meſſem. Edidit proinde hanc Commentationem, ac præcedentis libri ultimo Capiti ſubjunxit, quo, Jeſum eſſe Meſſiam, vaticiniorum divinorum complementum, iverat demonſtratum. Hæc fuit libri ſcribendi edendique unica, ſatisque juſta, cauſa. *Capitibus* ille conſtat *ſeptendecim. Primo* exponit de ſententia Infralapſariorum ac Supralapſariorum. *Secundum* de univerſalitate redemtionis, quæ in Jeſu Chriſto eſt, inſcripſit. *Tertio* tractantur loca ſacri Codicis, quæ pro particulari redemtione afferri ſolent. Præmittitur vero nonnihil de ortu & progreſſu hujus opinionis. *Quarto* expendit argumenta, quæ univerſali redemtioni e campo luminis, quod rationis vocant, proferuntur. *Quinto* comparat decretum abſolutum cum perfectionibus Dei moralibus. *Sexto* agit de prædeſtinatione, electione, & beneplacito, Dei, quorum in divinioribus literis fit mentio. *Septimo* diſputat de Codicis divini locis, quæ ad muniendam reprobationem abſolutam, ſeu conditionis expertem, adduci ſolent. *Octavo* ad ſenſum *Capitis noni Epiſtolæ ad Romanos*, a *Paulo* ſcriptæ, eruendum ſe convertit. De vocatione hominum ad ſalutem animæ differit *Capite nono. Decimo* ediſſerere conatur modum operationis gratiæ divinæ, in converſione hominis obviæ. *Undecimo* perpendit externa converſionis ad gratiam Dei amplectendam adminicula, ac hominis impotentiam. Diſputat *Capite duodecimo* de locis Scripturæ ſacræ, quæ pro irreſiſtibili operatione gratiæ, convertentis hominem, adduci ſolent. *Capite decimo tertio* de argumentis, quibus alii, gratiam dari, cui ab homine reſiſti haud poſſit, contendunt, agit. *Capite*, quod illi ſuccedit, gratiam Dei ab homine excuti amittique poſſe, docet. Adjungit hiſce *Capite decimo quinto* exempla lapſorum. Diſputat *Capite decimo ſexto* de adhortationibus, promiſſis, & comminationibus. Examinat tandem *Capite decimo ſeptimo*, eoque poſtremo, loca divinioris Codicis, quæ ad perſuadendam aliis perſeverantiam, conditionis exſortem, ceteri addu-

Digitized by Google

adducique ſolent. Infralapſarii ordinem, quem Deus in decreto de hominum ſalute conſtituto adhibuit, ita locant figuntque, ut conſideratio lapſus Adamitici, primique peccati, præceſſerit ſtabilitam œconomiam, qua Deus *nonnullos*, id eſt, certo credituros in Chriſtum, gratia, cui reſiſtere homo non valeat, vocet, & ſalute beet ſempiterna. At ſupralapſarii ordinem illum invertunt, ac œconomiam gratiæ conditam creationi innectunt, & lapſui hominum antevertiſſe reſpectu ordinis in decreto divino, decernunt. Hi ſibi perſuadent, Deum ita determinaſſe voluntatem hominis primi, ut hic certo, ſeu neceſſario, peccaret, & per hanc noxam ſe ipſe ac omne genus hominum futurum mortis ſempiternæ reum redderet; paucos vero eum gratiæ ſuæ admovendos, & exitio ſubtrahendos eſſe, ratum, reliquos perniciei haud deſtituræ addixiſſe. Prior ſententia omnino eſt mitior, & cum notionibus juſtitiæ ac æquitatis divinæ conciliari aptior. Quantum vero ad hominum ſortem attinet, altera alteri haud eſt præferenda. Perniciem enim damnandorum ſempiternam utraque ab *electione & reprobatione abſoluta* arceſſit. Supralapſariorum ſententiam haud ſecuti ſunt patres Synodi Dordracenæ. Eam enim ſuffragiis ſuis judicarunt indignam. Nihilo minus illa affectatoribus ſuis nondum caret. Noſter vero it demonſtratum, ſententiam, quæ abſolutam prædeſtinationem admittit fovetque, excogitatam eſſe præter divinioris Codicis pronuntiata, immo hiſce e diametro repugnare, atque gignendis alendisque affectibus pietati contrariis eſſe accommodatam, gignere vel ſecuritatem, vel deſperationem. Præcepta omnino legis divinæ eo fine data & promulgata ſunt, ut eis homo congruenter agat. At Infralapſarii æque ac Supralapſarii, hoc judice, finem illum ſubvertunt, id quod nec *Joannes Calvinus* inficiari ſuſtinuit. Reſpondendum ipſi erat ad hanc objectionem. At ipſe pro reſponſo convicia expromſit, apud ipſum legenda in *Inſtitut. Div. III*, 23, *§.* 12. Pergit Noſter: *Ejusmodi doctrinæ ortæ ſunt in Eccleſiis, quæ abſolutam prædeſtinationem, in Synodo Dordracena ſtabilitam, ſibi exiſtimant inviolate ſervandam. Non quidem talium opinionum autoribus, eas in lucem proferre & diſſeminare, impune*

Pag. 3. (beside "neceſſario, peccaret") — 5. (beside "ſoluta arceſſit") — 9. (beside "Pergit Noſter")

 licuit;

licuit; ſed, eos *) *autoritatè potius & numero ad ſilentium redactos, quam legitimis argumentis convictos, multis perſuaſum eſt.* Quicquid autem hominibus de conſiliis Dei noſſe datum eſt, id non niſi ex ſcitis, divinitus in Codice ſacro revelatis, ſciri poteſt. Noſter vero it comprobatum, beneficia Chriſti ad ſalutem univerſorum pertinere, haud excluſis reliquis, licet exiſtant mortales, qui gratiæ vocanti ac trahenti ponunt obicem,
Pag. 12. vel eam rurſus amittunt. Id ipſum ut perſuadeat evincatque, confugit ad loca notiſſima, quæ præſto ſunt *Matth. XVIII, 11, Luc. XIX, 10, Matth. IX, 13, 1 Tim. I, 15, Luc. IX, 56.* Peccatores inibi omnes Chriſtus vocat, ac ſeſe, ut eos ſervet, veniſſe perhibet. Illi, ad quos ſervandos venit Chriſtus, vel pro
14. quibus mortuus eſt, vocantur *mundus.* Mundus vero nec Judæos ſolos, nec electos tantum, deſignat, hoc judice. Anne *mundus*, qui Chriſtum haud agnovit, *Jo. I, 10*, denotat electos? An Judæos omnes? Neutrum nobis poterit perſuaderi. Apoſtoli miſſi ſunt *in omnem mundum.* An ad electos tantum? An ad Judæos ſolos? Num ipſi electos norant? Num ad electos veniebant, cum primum Evangelii nuntium gentibus divulgabant? *Mundus in malo jacet*, non certe in ſola electorum multitudine. An *mundus*, qui Spiritum ſanctum recipere non po-
16. terat, eſt electorum cohors? Electi non vocantur mundus, ſed *e mundo electi.* Mundus itaque denotat univerſitatem hominum, cujus pars ſunt electi, illecebras multitudinis exoſi. Nihilo minus *Theodorus Beza* in colloquio Mompelgardenſi monuit & contendit, per *mundum* denotari *electos, pag. 540. Joannes Piſcator* eum fuit ſecutus. *Joannes* quidem *Dallæus* in *Apologia pro duabus Synodis pag. 22 & 1209* plane fatetur, & aperte præ ſeſe fert, interpretationem illam in Eccleſia ante *Joannem Piſcatorem* inauditam fuiſſe. Dicendum ipſi erat, *ante Bezam*, qui, ab adverſario provocatus (*pag. 547*), ut unicum ſaltem e ſcriptoribus eccleſiaſticis veteribus, vel novis, nominaret, qui verba Chriſti *Jo. III, 16*, ſic interpretatus eſſet, nullum nominavit. *Mundum* in hoc loco univerſitatis electorum eſſe indicem, copioſe negat Noſter. Legitur profecto ibi *v. 17:*

Deus

*) Adde: *qui ſecus ſentiebant, & Remonſtrantes vocabantur.*

Digitized by Google

Deus non miſit filium ſuum in mundum, ut mundum judicet,
id eſt, condemnet. An electi videri poterant damnandi? *Ju-*
dicare ibi idem eſt ac condemnare, id quod pateſcit ex *Cap.*
XII, 47, 48. Deus vult *omnes homines* ſervari *1 Tim. II, 4,*
filiumque ſuum pro *nobis omnibus* morti tradidit *Rom. VIII, 32.*
Gratia Dei ſalutaris *omnibus hominibus* apparuit, *Tit. II, 11.*
Chriſtus *pro omnibus* eſt mortuus, *2 Cor. V, 14, 15, Hebr. II,*
9, 1 Tim. II, 6, pro omnibus hominibus, labe inſita infectis,
Rom. V, 18. Illi, pro quibus Chriſtus mortem oppetiit, poſſunt
perire, *Rom. XIV, 15, 1 Cor. VIII, 11, Ebr. X, 26-29, 2 Pet. II, 1.*
Apoſtoli omnibus ubique gratiam Dei annuntiare debebant, Pag. 30.
Marc. XVI, 15, Rom. XV, 9, Col. I, 6, ſcilicet ut omnes ſerva-
rentur. Ἀπείθεια perniciei eſt cauſa. At, ſi perpetuo im-
probi non valuerunt in Jeſum credere, denegatio aſſenſus &
fiduciæ, qua Jeſum contemſerunt, eis vitio dari nequit. Hæc
eſt *Capitis primi* ac *ſecundi* ſumma. Quicquid hiſce ſenten-
tiis alii excipiendo obmoliuntur, illud Noſter extricare ſimul
& expedire ſtudet. Primus, qui gratiam particularem publi-
ce docuit, fuit *Goteſcalcus* Monachus, qui medio Seculo IX 35.
in Gallia vixit. *Auguſtinus* gratiæ univerſalis fuit propugna-
tor. Immerito ei ſententiam, contraria tenentem, fuiſſe olim af-
fictam, apologia *Proſperi Aquitani* eſt indicio. Reformato-
res, quos ita vocamus, primi, *Auguſtinum* ducem potiſſime
ſecuti, noluerunt vel re, vel verbis, dogma gratiæ particularis,
quod cum *Goteſcalco* emortuum fuerat, amplexari, donec
tandem *Theodorus Beza* in colloquio Mompelgardenſi dilucide, 36.
Chriſtum pro omnibus eſſe mortuum, negavit. *David Pareus,*
Theologus Heidelbergenſis, id colloquii propterea vocavit *in-*
felix, quod *iſtam de morte Chriſti litem Eccleſiæ pepererit,* fa-
tente *Ludovico Crocio*, Theologo Bremenſi, *Syntagm. Diſſert.*
pag. 97. Exeunte ergo Seculo XV, Particulariſtarum patrem
Beza ſe præbuit. *Joannes* certe *Calvinus*, gratiam Dei eſſe
univerſalem, docuit in *Comment. ad Matth. XXVI, 28,* & *Jo.*
I, 29. Synodus ipſa Dordracena Particulariſtis pollicem haud
preſſit, monente *Joanne Dallæo* in *Apologia utriusque Synodi*
pag. 947, 971. Patribus ejus mors Chriſti videbatur ſuffeciſſe

Digitized by Google

redimendis hominibus univerſis. At poſthæc noluerunt ſucceſſores eorum eam ſententiam amplius admittere, rati, mortem Chriſti ad eos haud pertinere, qui efficaciam redemtionis
Pag. 39. haud obtineant. *Bezam* ſectatus eſt *Joannes Piſcator*, qui ſcripſit: *Pro reprobis nullo modo mortuus eſt Chriſtus, ſive ſufficienter dicas, ſive efficaciter.* Vid. Acta & ſcripta ſynodalia Remonſtrantium *pag. 288.* In Belgio *Franciſcus Gomarus* fuit primus, qui ſic docuit, eademque profeſſus eſt. Inprimis *Frid. Spanhemius*, pater, operoſe gratiam univerſalem oppugnavit tribus voluminibus, A. 1646 editis. A quo tempore Particulariſmus placuit plerisque. Particulariſtæ ſuffugiunt ad *Jo. XVII, 9, Jo. X, 15, XI, 52, Eph. V, 25, Matth. I, 21, Rom. VIII, 34, Matth. XX, 28, XXVI, 28, Hebr. IX, 28.* Quam ob cauſam Noſtro id inprimis curæ cordique fuit, ut loca illa diligenter evolveret, & objectiones enodaret. Dedimus ſpecimen tractationis, e quo de reliquis judicium ferri poteſt. Cur vero judicium ipſi facere recuſemus, ejus rei ratio neminem facile præteribit. Id unum adjungimus, Autorem in eo deſudaſſe, ut ſenſum *Capitis IX Epiſtolæ ad Romanos* ſcriptæ erueret. Oſtendit ipſe ex Apoſtoli ſcopo & orationis complexu, ne verbum quidem ibi de abſoluto prædeſtinationis decreto legi; ſpectare potius omnia ad inſtantem Judæorum ruinam & theocratiæ finem, ſiquidem Judæi innitantur externis patrum prærogativis, ac ob fiduciam in vanitatem operum ſuorum, citra fidem in
100. promeritis Chriſti defixam, contumaciæ ſint rei, carituri eo honore, quo eousque fuerant gaviſi. *Joannem Alphonſum Turrettinum*, veritatis pacisque amantiſſimum virum, in eadem fuiſſe ſententia, nemo facile ignorat.

JACOBI DRACKEI, CELEBERRIMI ANTHROpologiæ Autoris, Orationes tres, de Febre intermittente, de Variolis & morbillis, & de Pharmacia moderna. In lucem edidit, & Præfationem adjecit, EDUARDUS MILWARD, *Med. Doct. & Soc. Reg. Londin. Socius.*

Amſte-

Digitized by Google

Amſtelodami, apud Henricum Bouſſiere, 1742, 8 maj. Plag. 8½.

Celeberrimus *Drackeus*, qui edita *Anthropologia* immortalem ſibi nominis famam peperit, in Academia Cantabrigienſi has quondam Orationes habuit, ſummos in Medicina honores conſecuturus, & primam quidem pro Baccalaurei, reliquas autem binas pro Doctoris, dignitate. Quamvis tantam eloquentiam, Romanique elegantiam ſermonis, in iis nos quidem non obſervaverimus, quantam Cl. Editor prædicat; non tamen hoc nomine contemnendæ penitus videntur. Prima Oratio de febre intermittente diſquirit. Initio Autor ordinaria febris ejusmodi phænomena recenſet, eorum cauſam in bile flava ſitam eſſe arbitratur, quæ, relaxato fibrarum in ductu communi annularium tono, copioſius unice in duodenum effundatur, indeque ſurſum ac deorſum ad ventriculum & inteſtina delata, per mediam præcipue ventriculi tunicam diffuſa, fibrillas nerveas ſalium aculeis irritet, contrahatque. Contractio hæc partibus ceteris per nervos ventriculi impertitur, præcipue autem cerebro, inter quod & ventriculum ſingularis intercedit conſenſus. Atque hinc reliquorum ſymptomatum origo explicatur. Periodicus ille, qui certis ſtatisque intervallis fit, recurſus ex eo derivatur, quod ad certam & determinatam bilis quantitatem denuo colligendam, qualis ad debitam vaſorum felleorum extenſionem neceſſaria eſt, certum etiam determinatumque temporis ſpatium requiratur. Atque hinc etiam febrium tertianarum, quartanarumque, differentiæ repetuntur. Quippe, quo major fibrarum eſt imbecillitas, eo major eodem tempore fellis fit profuſio, atque exinde, quod in quartanis plerumque accidit, paroxyſmus redditur violentior. Quo vero majus bilis eſt diſpendium, eo longius ad reparandum illud poſtulatur temporis intervallum, & viciſſim. Verum hæc nobis non ſatis accommodata eſſe ad explicandas horum phænomenorum rationes videntur, quare aliæ febres ſingulis, aliæ alternis, aliæ quarto quovis die, & ſtrictim quidem, accurateque vel ſummo mane, vel ante & poſt meridiem, atque ita porro, revertantur. Poſthæc originem ſymptomatum anomalo-

rum pariter atque criticorum eruit, &, medendi methodum, noſtra ætate receptam, inprimis per emetica & corticem Peruvianum, cum ſua hypotheſi convenire, declarat. Omnem enim iſtius corticis efficaciam vi adſtringenti tribuit, quæ, fibras ductuum biliariorum, ceteraſque totius corporis, ad juſtam tenſionem reducendo, immodicum iſtum bilis effluxum ſiſtat, ingreſſumque ejus in venas lacteas, priſtino tono jam reſtitutas, prohibeat. Oratio ſecunda de Variolis & morbillis agit. Nulla horum morborum apud veteres exſtant veſtigia, quos Arabes primi notaverunt. Poſtquam diſcretarum juxta ac confluentium variolarum ſymptomata ordinaria & extraordinaria enarravit, morbos hos aeris eſſe progeniem, atque ab halitibus quibusdam ſulphureis, per atmoſphæram volitantibus, generari contendit, nec tamen, ſintne illi arſenicales, an alius generis, certo determinare audet. Phænomena tamen variolarum cum effectibus Arſenici, quantum eos cognitos habemus, ejusdem eſſe proſapiæ, aſſerturus, binas recitat hiſtorias, ubi ab Arſenico tum in vino, tum ſub vaporibus admiſſo, puſtulæ prodierunt, ſub iisdem fere ſymptomatibus, qualia in variolis accidunt, ſtatisque temporibus abſolutis denuo exaruerunt. Quod plerique ſemel tantum per totam vitam infeſtentur variolis, non ideo fieri putat, ac ſi quod remaneret a partu in corpore, quod eſſet expurgandum, ſed quia, ſuperato hoc morbo, pori glandularum & cuticulæ patentiores evadant, quam antea, atque ea de cauſa virus peſtilentiale iterum in cute moram non ſubeat, ſed faciliorem exitum nanciſcatur. Quamprimum incidit variolarum ſuſpicio, primæ viæ evacuentur emetico, &, ſanguis ſi effervеſcat, mittatur ejus aliqua portio, præſertim in adultis junioribus, catharcticum quoque, ſi id ſatis tempeſtive fieri poteſt, in uſum vocetur. A diaphoreticis abſtinendum eſt, niſi ubi pulſus non eſt vehemens, nec calor intenſus, ubi Autor diaphoreticorum nomine vehementiora Bezoardica intelligere videtur. De morbillis plane ſilet. Oratio tertia Pharmaciam hodiernam deſcribit. Initio medicina paucarum fuit herbarum. *Hippocratis* etiam tempore pharmacia admodum ſimplex fuit. Poſthæc majores minoreſque compoſitiones concinnarunt,

narunt, quod exemplo Theriacæ probatur. Atque ejusmodi ineptis atque abſurdis miſcelis etiam nunc delectantur multi. Verus itaque Pharmaciæ finis eſſe videtur, ut ad manus habeatur promtuarium remediorum probatiſſimorum ex tempore non probabilium, &, quæ frequens uſus poſtulaverit, adſint ad arbitrium Medici, non ut formularum nugarumque plus quam anilium collectio exſtet inepta atque miſella, quam utique e Pharmacia exterminare, & tot aquis deſtillatis, pilulis, elixiriisque, nuntium remittere, deceret.

JOANNIS HENRICI SCHULZE, D. Medicinæ & Antiquitatum in Regia Fridericiana Academia Profeſſoris, Diſſertationum Academicarum, ad Medicinam, ejusque hiſtoriam, pertinentium, Faſciculus primus.

Halæ, impenſis Caroli Hermanni Hemmerde, 1743, 4. Alph. 1.

Cel. Autor, ad amplificandam Medicinam, ornandasque meliores literas, natus, ſed non ita pridem præmatura morte iisdem ereptus, eam doctiſſimis ingenii ſui monumentis ſibi nominis famam comparavit, ut, Diſſertationes has, nova cura recuſas, ſine noſtra etiam commendatione cum plauſu exceptum, avideque lectum, iri, prorſus confidamus. Ut enim is vir fuit, qui omnis elegantioris doctrinæ copia ſe a vulgari Medicorum turba maxime diſtinxit; ita in his Exercitationibus utilibus Medicinæ doctrinis amœnitates quasdam hiſtoricas & philologicas tam præclare intermiſceri videmus, ut earum lectio viris hujusmodi rerum cupidis & intelligentibus ſummam omnino voluptatem afferat. Ii vero ipſi ſimul dolebunt, morte ejus præmatura omnem haud dubie ſpem aliarum quoque Diſſertationum, quas pariter novis curis recognoſcere in animo habuit, intercidere. Nos interim, præſenti bono contenti, ſummam earum, quas hic faſciculus continet, ſuo ordine evolvemus. Prima, de *Athletis veterum, eorumque diæta & habitu*, ſibi quondam Cel. Autor viam ad ſummos in Medicina honores paravit, nunc vero eandem Diſſ. I.

dem

dem pauciſſimis quidem locis mutavit, bene autem multis au-
§. 1-20. xit, & illuſtravit. Initio ejus, ut fere natura rei poſtulat,
multa de variis exercitationum in ludis generibus, aliisque, præ-
mittenda putavit, quæ, ut præclare docteque diſputentur, hic
tamen, ubi ad finem principem Diſſertationis tantum reſpicitur,
21-25. copioſius repetere non licet. Quæritur autem non immerito,
ad quosnam præcipue pertineant, quæ apud Græcos pariter
atque Latinos ſcriptores de athletis, corporibus gymnaſticis,
ſeu athleticis, aut diætæ gymnaſticæ cultoribus, commemoran-
tur. Noſter, omnes, quoscunque habitus vel diætæ illius,
quam conſiderandam ſumſit, ſtudioſos invenit, in hac tracta-
tione cum athletis ſtricte dictis conjungendos eſſe, ratus, de gla-
diatoribus etiam, aut ſi quos alios Roma apud Græcos natis
athletis adjecerit, aut in aliam formam transmutaverit, quæ-
dam admiſcet, ſimulque adverſus *Joubertum* diſputat, ex cu-
jus mente ſolis pugilibus, luctatoribus, & pancratiaſtis, nomen
illud remaneret, curſores autem cum ſalientibus & jaculatori-
bus, ex parte etiam gladiatores, exciderent, confidenterque
aſſeverat, certaminum diverſitatem non illud efficere, ut idem
vitæ genus non fuerit omnibus legitimis athletis, quemadmo-
dum nec vitæ genus, corporisque habitus, per ſe ullum prohi-
buit a conſuetis exercitiis, quæ gymnicorum & palæſtricorum
26-28. nomine uſpiam denotantur. Quod itaque ad athletarum diæ-
tam attinet, victu utebantur antiquitus ſimpliciori, maxime
29-31. ficubus, quibus & homines & animalia nutriendi vim ineſſe,
32.33. veteres jam norant, caſeo recens preſſo, tritico, ſive ex eo
34. paratorum panum communiſſima ſpecie, qualis victus ratio
illa athletarum ξηροφαγία eſſe videtur. Ut vero carnem eo
38.39. firmiorem alerent, ad carnium ex animalibus eſum poſtea pro-
40-42. ceſſerunt. Pauciſſimi caprina, aut bubula, carne paſti eſſe le-
43.44. guntur, cum proprium ipſis quaſi alimentum fuerit ſuilla, aſſa
45. tamen magis, quam elixa. Erant autem coacti, ut tum alia,
tum carnes, ad certam menſuram, quam quisque capere poſſet
47. maximam, devoraret, quæ notiſſima illa αναγκοφαγία eſt.
48. Quæ Coliphia athletarum fuerint, certo definiri nequit. Illud
vero exploratum eſt, pane azymo nunquam eos veſci eſſe ſo-
litos,

Digitized by Google

litos, ſecus ac *Faber* ſibi perſuaſit. Ipſos hos cibos facetis §. 51.
ac ſcurrilibus jocis velut condire laborarunt. Potus loco 52.53.
aquam biberunt, eamque ab exercitationibus adhuc calentes,
primo calidam, inde frigidam, tandem vinum, aqua tem-
peratum. Prandium ipſis erat frugale, cœna lautior, jentacu- 54.
lum vero nullum. Victus huius vivendique rationem facilius
tolerabant ii, quos nunc ſanguineos & phlegmaticos vocamus,
ita tamen, ut naturæ conſuetudo acceſſerit. Ut vero melius 57-70.
ferrent tam copioſum alimentum, novoque ad ſtatam horam
ingerendo idonei eſſent, frequenti clyſmatum uſu, & vomi-
tionibus tantum non quotidianis, quod excrementitium ſordi-
dumque erat, e corpore eduxerunt; qua occaſione multa de
modo veterum, excitandi vomitum, & aliis, afferuntur. Som- 73.
no utebantur multo & longo. Ne vero per ſomnium vene- 74.
reis ludibriis vexarentur, & pollutionibus nocturnis virium
magnam jacturam facerent, (nam a venere toto tempore exer-
citationum erat abſtinendum,) curioſe ab illis efficiebatur la-
minis ex plumbo renum ac lumborum regioni per noctem ap-
plicatis. Ne etiam ſub tanta voracitate in iners & inutile pon- 76.
dus excreſceret corpus, laboribus præſcriptis impediebatur.
Ante prandium nullam exercitationem ſubibant. Poſt prandi-
um, brevi interjecto tempore, quod deambulationibus in gym-
naſio conficiebant, ſe præparabant. In ipſis laboribus is in
univerſum ordo erat, ut, qui exerceri inciperet, levioribus
daret operam, & per gradus ad altiora gravioraque annitere-
tur. Idem in quotidianis laboribus obſervabatur, & levius
primo, deinde vehementius, labore contendebant, in ſuo quiſ-
que genere, quod præſcribente magiſtratu tenendum erat,
donec tempus moneret, ab exercitationibus deſiſtere, & ad
cœnam venire, a qua ad ſomnum redibatur. Qui graviori- 77.
bus exercitiis maxime defatigantibus volebant occupari, ne
nimium extra corpus per tranſpirationem expelleretur, tum ve-
ro etiam ut fibras molliores redderent, per totum corpus in-
ungebantur. Apotherapiæ ad demendam laſſitudinem, & im- 78.
puritates e corpore educendas, primus erat gradus, ut a ve-
hementiſſimis exercitationibus ad leniores ſenſim veniretur.

Hoc ſatis jam facto, in gymnaſiorum illam partem veniebant,
ubi frictiones inſtituebantur. Hic ante omnia illis, qui oleo
& pulvere uſi prius fuerant, ſtrigilibus, ex ferro, vel alia com-
moda materia, paratis, abradebantur ſordes, multo jam ſudore
perfuſæ, deinde quoque fricabantur. Cum jam ſatis ſudor
evanuiſſet, ungi ſolebant. Si quibus lavari placebat calida,
id ante unctionem faciebant; deterſi vero ſtatim unguentis
§. 80. illinebantur. Aeris ratio in gymnaſiis exſtruendis ad loci com-
moditatem fuit habita, & apud Græcos æſtui frigorique feren-
81. do aſſueſcebant athletæ. Animi quoque affectus curæ habe-
bant, & maxime iram compeſcere quavis ratione conaban-
82. tur. Quid *Rhododaphne*, a *Galeno* commemorata, ſignificet,
non eadem omnium eſt ſententia. Noſtro videtur inſtrumentum
pœnæ fuiſſe, quo in illos animadvertebatur, qui vel ſegniores
eſſent, vel adverſus inſtituti leges quidquam admiſiſſent. Nec
inepte hic vitex intelligitur. Adverſus *Hieronymum Mercu-
rialem* diſputatur, qui, athletas ordinem nullum, vel perpuſil-
lum, in comedendo ſervaſſe, nec temporis ullam habuiſſe ratio-
88. nem, contendit. In ſupplementis, nunc adjectis, potiſſimum
habitus athletarum conſideratur, in ſenſu ſcilicet medico ſum-
tus, quo ſonat aliquam diſpoſitionem corporis humani, ad
agendum & perferendum, longa exercitatione & uſu per gra-
dus & conſuetudinem comparatam, inque actionibus potiſſi-
mum naturalibus & voluntariis elucentem, in partibus autem
tam ſolidis, quam fluidis, fundatam, qualis in aliis, non æque
exercitatis & aſſuetis, haud pariter deprehenditur. Solent
vero Medici etiam qualitates corporis externas, in oculos, aut
tactus ſenſum, incurrentes, ut colorem, denſitatem, &c. habi-
tum vocare. Atque, ejuſmodi habitum bonum & virilem ath-
90. letica arte potiſſimum parari, credebant, quorſum referebatur
91. color ſubfuſcus, viva rubedine diſtinctus, carnium multitu-
do, & tori lacertique exſtantes, cum odio haberent pingue-
dinem, inter cutem & muſculos acervatam, quæ obſcuraret
muſculorum, ad motus intenſorum, elevationem. Ipſa conſue-
tudo in voracitate & bibacitate etiam habitum valet inducere,
94. ſi a parvis initiis per gradus adſcendatur. Singularis quoque
apparet

Digitized by Google

apparet talium corporum habitus, per conſuetudinem acquiſitus, quod tantam omnis generis meatuum repletionem tolerare potuerunt, & per annos perferre. A quotidiana per §. 95. 96.
vomitum & clysmata excretione inducebatur crebra, ſi non perpetua, ventriculum per ſuperiorem viam exonerandi, tum & alvum ſubducendi, neceſſitas, omninoque pauci ad temperantiæ legem per tardos gradus revocabantur. Habitum quo- 97. 98.
que acquiſiverunt, in maximo ſolis æſtu & ſub continuis exercitationibus non facile ſudandi. Ceterum vero habitum ath- 99. 103.
leticum, ſi ad bonæ valetudinis normam exigatur, veteres Medici non admodum laudarunt, aut ullo habuerunt in pretio. Longe tamen gravius inde damnum capiebat reſpublica, 100.
quod res gymnaſtica plures ſuppeditaret cives, inutiles civitati, publico tamen ſumtu alendos. Sed quorſum procederet noſtra hæc enarratio, ſi eodem modo & reliquarum Diſſertationum argumenta eſſemus perſecuturi? Quare earum ſummam breviter tantum complecti placet. Utriusque Ellebori, Diſſ. II.
albi & nigri, genuinam & ſalutarem applicationem, & magna in graviſſimis deſperatisque morbis beneficia, veterum Medicorum libri prædicant. Quam ob rem Noſter Diſſertatione ſecunda, *de Elleborismis veterum*, ejus medicationis inventorem, utriusque ellebori notitiam, modum ex hibendi, virtutes & uſum in atrociſſimis morbis, ex antiquis monumentis eruit, eo potiſſimum conſilio, ut tam præſtantis remedii uſus, diu intermiſſus, innoteſceret, ac tempeſtive magno cum fructu, & ſine ullo periculo, revocaretur. Nunc vero ex adjecta quadam Nota apparet, Cel. Autorem prorſus mutaſſe ſententiam ſuam, &, poſt aliquot experimenta infidæ ellebori indolis, parum elleboris tribuere, atque ab uſu illorum cum ipſum abſtinere, tum alios dehortari. Plane enim exiſtimat, nobis in medicamentis, ex ſtibio & hydrargyro paratis, ſi quis recte uti illis poſſit, ſuppetere, quicquid veteres ab elleboro utroque exſpectarunt, minorique tam dantis, quam accipientis, periculo hæc adhiberi. Elaterii itidem magna apud veteres fuit commendatio, cujus præſtantiam Noſter Diſſertatione tertia extollit, Diſſ. III.
idque *ad magnos mortalium uſus parari*, cum *Plinio* affirmat.

Pauca de cucumere aſinino, ex quo conficitur, præfatus, modum, præcipue ex carne illud extrahendi, veteribus uſitatum, & ab eo, qui noſtra ætate ex ſucco fit, longe diverſum, ex *Dioſcoride* repetit, rationem illud exhibendi explicat, uſumque illius in hydrope potiſſimum, tum apud veteres, tum recentiores, collaudatum, atque recentiſſimis aliquot obſervationibus confirmatum, explanat, eos autem, qui Elaterium variis de cauſis accuſant, refellit.

Diſſ. IV. Diſſertatio quarta *Mors in olla* inſcribitur. Sæpius accidit, ut gravis error in vaſorum, ad ciborum medicamentorumve vel præparationem, vel aſſervationem, neceſſariorum, delectu rite conſtituendo, aut eorundem tractatione, committatur, unde aliquid non ſentientibus, aut ſuſpicantibus, nobis ſubintret, quod gravium in corpore noxarum cauſa eſſe poſſit. Quomodo itaque metallicum hoc contagium in ciborum, potuum, & medicamentorum, præparatione & aſſervatione cavendum ſit, hic indicatur.

THEORIE DE LA FIGURE DE LA TERRE, TIRÉE des Principes de l' Hydroſtatique &c.

hoc eſt,

THEORIA FIGURÆ TELLURIS, EX PRINCIPIIS hydroſtaticis eruta. Autore CLAIRAUT, Acad. Scient. Pariſ. nec non Societ. Reg. Londinenſ. Socio.

Pariſiis, apud Durandum, 1743, 8 maj.

Alph. 1. cum Schematibus, textui inſertis.

Egregium hoc peritiæ mathematicæ inſignis ſpecimen eo majori cum voluptate perlegimus, quo dignior ipſa tractationis materia eſt, & quo accuratius in ea enucleanda Cl. Autorem ſagaciusque verſatum deprehendimus. Nolumus hoc loco totam hujus rei hiſtoriam pertexere, ac ſententiarum divortia circa nobiliſſimam de figura globi, quem incolimus, quæſtionem copioſius enarrare, quod alibi, idque non obiter, pro inſtituti noſtri ratione fecimus. Certum nempe, atque dimenſionibus, juſſu Chriſtianiſſimi Regis in regionibus,

quæ

Digitized by Google

quæ ſunt prope Polum & Æquatorem, ſuſceptis, evictum eſt, axem Telluris minorem eſſe diametro Æquatoris, idque in ratione numeri 177 ad 178 quam proxime. De obſervationibus quidem æquatoreis nondum plane certi quidquam ad nos allatum eſt; nuntiatum tamen, eas cum polaribus egregie conſpirare, imo rationem axis Terræ ad diametrum Æquatoris eam parere, quæ eſt numeri 173 ad 174. Utcunque eſt, nihil amplius dubii circa figuram Telluris ſphæroidico-latam (qualis nempe rotatione ſemi-ellipſeos circa axem minorem procreatur,) relinqui videtur. Sed quis eſt, qui non videat, hac ratione id aſſumi, quod quam maxime probandum eſt? Ultro nempe in oculos incurrit, Terræ figuram quandam regularem, & lege certa definitam, per quandam veluti πρόληψιν attribui, ad quam, actione gravitatis interveniente, natura ſeſe compoſuerit. Quod ut in hac re præcipuum tamen atque difficillimum eſt; ita maxime laudanda Viri Cl. induſtria, quam in arduo Problemate dilucidando poſuit. Cui enim non poſſit in mentem facile venire, figuram Telluris ex legibus mechanicis fortaſſe minus ordinatam reſultare, ſed talem potius, quæ ad alterum quidem Polorum depreſſior, ad alterum vero elatior, ſit, atque Meridianos habeat diſſimiles? Quo ſane caſu Tellus non rude quidem chaos indigeſtaque moles, ſed ultra omnium tamen, qua patent, legum mathematicarum limites poſita, eſſet, menſuriſque omnibus, quales ad hunc diem ſuſceptæ fuerunt, nihil aliud, quam opera oleumque perderentur. Quibus cauſis adductus Autor, ex legibus Hydroſtatices, iiſdemque firmiſſimis, figuram Telluris exſtruere annititur. Certum quippe eſt, nihil erroris oriturum, ſi concipias, Terram originarie fluidam fuiſſe, &, poſtquam partes ejus ad æquilibrium ſeſe compoſuerunt, tum demum ſolidam duramque evaſiſſe. Deinceps vero maxima quoque in hoc negotio vis eſt gravitatis, cujus actione corpora ſecudum certam quandam legem ad motum urgeri, quam maxime cum ratione conjunctum, atque ex ipſa naturæ analogia, vagis quippe rerum cauſis haud ludentis, evidentiſſimum eſt. Quamobrem ante omnia de principiis generaliſſimis diſpiciendum, ex quibus

Digitized by Google

ſigura maſſæ cujusdam fluidæ permanens ſemper conſequitur, ſive motu vertiginis aliquo, ſive nullo, feratur, deinceps lex gravitatis in computum ducenda, ſingulas maſſæ particulas ad centrum quoddam pellentis, habita ſemper ratione conatus centrifugi, qui diſtantiis ab axe rotationis proportionalis eſt, ſi ad motum vertiginis attendatur; ex quibus tandem figuram maſſæ calculo certiſſimo elicere, vel ſaltem oſtendere, datur, legem gravitatis aſſumtam cum ſtatu maſſæ permanenti non poſſe conciliari. Si Syſtema *Carteſianum*, idque perpolitum ac recentius, admittas, atque ex vi centrifuga vorticum, Planetas ambientium, deducas conatum, quo gravia ad centrum, vel corpus, in centro locatum, urgentur, quadratis diſtantiarum reciproce proportionalem; ſi porro largiaris, vim centrifugam ſub Æquatore eſſe $\frac{1}{288}$ gravitatis naturalis, ſive primitivæ; hisque datis, inquiras in figuram Terræ, quæ nimirum talis eſſe debet, ut directio niſus, ex gravitate primitiva & vi centrifuga oriundi, ad ejusdem ſuperficiem ubique perpendicularis ſit; invenies, eam eſſe Sphæroides, ad Polos depreſſum, ut axis ad diametrum Æquatoris eam proportionem habeat, quæ eſt numeri 577 ad 578, qualem jam *Hugenius* in Tract. de Cauſa grav. tradidit. In Syſtemate autem *Newtoniano*, plene admiſſo, alia rerum facies cernitur. Omnes enim materiæ particulæ ſe mutuo trahunt, idque in ratione diſtantiarum reciproca duplicata; quælibet itaque particula ab omnibus aliis, pro ratione diſtantiæ & obliquitatis, plus minusve afficitur: adeoque pro figura Terræ tale inveniendum eſt Sphæroides, ut corpuſculum, in ea poſitum, a ſingulis particulis reliquis attractum, atque inſuper a vi centrifuga pulſum, directionem affectet ad ſuperficiem ejus perpendicularem. Quod Problema cum ſolvit *Newtonus*, in Sphæroides quoque, ſed magis depreſſum ad Polos, incidit, exiſtente nimirum proportione axis ad diametrum Æquatoris ut 230 ad 231. Porro plurimæ dantur hypotheſes gravitatis, quibuſcum ſtatus maſſæ fluidæ permanens ne conſiſtere quidem poteſt, quod egregie jam pridem Cl. *Bouguerus*, Geometra eximius, animadvertit. Quæ cum ita ſint, ultro perſpicitur, operam ſuam minime ludere, qui rem omnem

ad

Digitized by Google

ad principia ſua revocat, atque, varias de gravitate hypotheſes expendendo, quousque cum reliquis naturæ legibus, & præcipue cum experientia, conſpirent, quam fieri poteſt curate inquirit. Quo quidem labore egregie defunctum eſſe Cl. *Clairaltium*, nemo rerum peritus eſt, qui negare poſſit. Diſtinxit opuſculum totum in duas partes principes, de quibus pro inſtituti ratione paulo luculentius, ſed breviter tamen, dicendum erit. Prima tota in enucleandis hypotheſibus, ad æquilibrium maſſæ fluidæ conciliandum idoneis, inque figura Planetarum, data nimirum gravitatis lege, determinanda verſatur. Ab eo igitur orditur doctiſſimus Autor, ut principium quoddam Hydroſtatices generaliſſimum, quod amplitudine ſua reliqua omnia contineat, ſtabiliat, & univerſæ tractationi fundamenti loco ſubſternat. Ad hunc diem duobus potiſſimum principiis hac in re uſi ſunt Geometræ, quorum alterum *Newtono*, alterum *Hugenio*, acceptum eſt referendum. Nimirum, ut maſſa quædam fluida in ſtatu manenti perſeverare poſſit, ad mentem *Newtoni* opus eſt, ut gravitatio fluidi in duobus canalibus quibusvis, in centro ſeſe contingentibus, ſit æqualis: ſeu, quod eodem recidit, ut gravitatio in ſingulis hiſce, quos imaginari licet, canalibus, vel columnis fluidis, datæ ſit quantitatis. Addidit *Hugenius*, maſſæ figuram hanc requiri, ad cujus ſuperficiem directio gravitatis ubique ſit ad angulos rectos. Hiſce principiis, quæ quidem ſatis genuina videntur, aliud latiſſime patens ſubſtituit Autor, cujus reliqua non niſi poriſmata quædam cenſeri debent: omnem nempe, quem in maſſa fluidi concipere licet, canalem in ſe redeuntem, cujuscunque demum figuræ ſit, in ſtatu quietis eſſe debere, niſibus gravitationis in utramque partem æqualibus, adeoque ſe mutuo elidentibus. Quodſi, maſſam circa axem quendam rotari, ponas, acceduntque conatus particularum centrifugi, peculiari modo illud commodi accidit, ut horum quoque actiones, ad partes oppoſitas aequaliter urgendo, ſe mutuo perimant, nullaque plane eorum ratio habenda ſit, poſito nempe, canales in ſe omnes reverti. Exinde non difficulter conficitur, ut Sphæroides quoddam, circa axem rotatum,

tum, figuram perpetuo eandem conſervet, nihil aliud, quam ſtatum canalis cujuslibet, in ſe redeuntis, atque in plano Meridiani conſtituti, manentem, requiri; ſicque propoſitio generalis ad rationes & calculos magis inflectitur. His ita præſtructis, Cl. Autor ad examen hypotheſium de gravitate propius accedit, maſſamque fluidi, motu vertiginis circa axem latam, formam ſuam conſtanter retinere, oſtendit, modo lex gravitatis a ſola diſtantia a centro attractionis pendeat, nullis aliis quantitatibus admixtis, ſive unum, ſive plura ejusmodi centra, ſtatuantur. Quin etiam idem obtinet, ſi gravitas ab attractione ſolidi cujusvis, nuclei inſtar in centro locati, oriatur. Quodſi autem ex attractionibus ſingularum maſſæ partium, inter ſe combinatis, gravitas naſcatur, immane quantum difficilius de figura Sphæroidis judicari poteſt. Ipſa enim gravitatis lex a figura quæſita pendet. Interim tamen, hoc quoque caſu æquilibrium partium obtinere, ex ratiocinio Autoris non obſcure colligitur. Ponatur jam, legem gravitatis per alias quoque quantitates, præter diſtantiam a centro attractionis, dari; hiſce caſibus nunquam evenire poterit, ut maſſa fluidi ad figuram permanentem ſeſe componat, ſi vel maxime duo principia recepta, quæ antea recenſuimus, ad unam eandemque Sphæroidis figuram conſpirent. Ex quo facile colligitur, hæc non ſatis late patere, ex eorumque conſenſu figuram Sphæroidis manentem non continuo inferri poſſe. Unde forſitan nec omnia ſatis firma ſunt, quæ Cl. *Bouguerus* in eleganti ceteroquin Diſſertatione, *Commentariis Acad. Sc. Par. A. 1734* inſerta, tradidit; & principii generationis, quale Noſter adſtruxit, neceſſitas ſponte elucet. Ex eo autem methodum univerſalem elicuit, cujus ope tuto dijudicari poteſt, an maſſa fluidi, circa axem rotata, figuram conſtantem ſervet, an ſecus, data nimirum gravitationis lege. Caſus enim priores, de quibus modo diximus, methodo quadam particulari diſcuſſit. Ad hujus methodi ſpeciem quandam effingendam ſit *EMP* quadrans meridiani Sphæroidis, circa axem *CP* revoluti, atque *CM* canaliculus quidam utcunque curvus, a centro *C* ad ſuperficiem usque pertingens; conſideretur autem ejus portio quævis *ON*, atque elementum quoddam

TAB. V Fig. 1.

dam

dam *Ss*. Ex punctis *O* [illegible] *N*, *M*, in [illegible] per-
pendiculares, ſitque *C* [illegible] $=y$, ad [illegible] *Hh*
$=dx$, $sr=dy$. Re[illegible] vis gra[illegible]n-
dentis in binas alteras [illegible] directio[illegible]

mæ virium cen[illegible]
dem inventa eſt [illegible]
centrifuga, reſtat ejusdem gra[illegible]

tum, figuram perpetuo eandem conſervet, nihil aliud, quam ſtatum canalis cujuslibet, in ſe redeuntis, atque in plano Meridiani conſtituti, manentem, requiri; ſicque propoſitio generalis ad rationes & calculos magis inflectitur. His ita præſtructis, Cl.

TAB.
Fig.

[illegible]
revoluti, atque *CM* canaliculus quidam utcunque
ntro *C* ad ſuperficiem usque pertingens; conſide-
ejus portio quævis *ON*, atque elementum quod-
dam

dam Ss. Ex punctis O, S, s, N, M, in CP ducantur perpendiculares, ſitque $CH = x$, $HS = y$, adeoque $Sr = Hh = dx$, $sr = dy$. Reſolvatur porro vis gravitatis, ad C tendentis, in binas alteras, quarum alterius directio ſit perpendicularis ad CP, & quæ dicatur $= P$; alterius autem directio ſit parallela CP, hæcque dicatur Q. Jam ex principiis ſtaticis vulgo notum eſt, vim, ex P derivatam, in directione Ss fore $= \frac{Pdy}{Ss}$; quare gravitatio ipſius Ss inde reſultans eſt $= \frac{Pdy}{Ss} + Ss = Pdy$. Simili ratiocinio invenitur gravitatio ipſius Ss potentiæ Q debita $= Qdx$. Quæ conjunctim efficiunt, ſumtis integralibus $\int(Pdy + Qdx)$ pro gravitatione canalis ON, addita tali conſtante, quæ efficiat integrale $= o$, poſita $x = CG$. Facta deinceps $x = CQ$, proveniet gravitatio totius canalis CM. Jam vero, per principium Autoris hydroſtaticum, quilibet canalis, in plano meridiani conſtitutus, & in ſe rediens, debet eſſe in ſtatu manenti, idque nulla ratione vis centrifugæ habita, vel, quod eodem recidit, ſumma gravitationum in aliis canalibus quibusvis inter O & N eadem obtinere debet: igitur neceſſe eſt, ut $\int(Pdy + Qdx)$ poſſit inveniri absque relatione peculiari inter y & x, unde $Pdy + Qdx$ debet eſſe differentiale functionis cujusdam τῶν x & y, abſolute conſideratarum, cum gravitatio a peculiari curvatura canalis ON pendere nequeat. Quotiescunque hoc obtinet, de figura Sphæroidis manente tuto pronuntiandum eſt. Æquatio autem ipſius meridiani EMP facile eruitur. Poſitis ejusdem coordinatis, $CQ = x$, $QM = y$; ſit r diſtantia, ad quam vis centrifuga eſt $= f$: erit vis centrifuga puncti $M = \frac{fy}{r}$, adeoque ſumma virium centrifugarum totius $QM = \frac{fy}{r} + \frac{1}{2}y = \frac{fy^2}{2r}$, quæ per principia ſtatica eſt æqualis ſummæ virium centrifugarum canalis CM. Gravitatio autem ejusdem inventa eſt $= \int(Pdy + Qdx)$; e qua ſi dematur vis centrifuga, reſtat ejusdem gravitatio actualis $\int(Pdy + Qdx) - \frac{fy^2}{2r}$,

Digitized by Google

$\frac{fy^2}{2r}$, quæ debet eſſe conſtans, cum omnium canalium inter C & M gravitatio eadem eſſe debeat. Unde patet, æquationem ad Curvam EMP eſſe, $\int(Pdy + Qdx) - \frac{fy^2}{2r} = A$. Quodſi vis gravitatis non reſolvatur in duas P & Q, ſed in directione ſua relinquatur, facile intelligitur, quid factu opus ſit, nec in hac quoque re deſiderari induſtriam ſuam paſſus eſt doctiſſimus *Clairaltius*, hacque occaſione ἐναντιοφάνειαν quandam inter ſuam vulgaremque methodum ingenioſe ſolvit. Quin &, methodum hanc extendi ad quotvis potentias, quæ ſingulas fluidi particulas ſecundum datas directiones ſollicitant, breviter commonſtrat. Hypotheſes, a *Bouguerio* tractatas, quibus directiones gravitatis ſtatuuntur ad Curvam quandam directricem perpendiculares, peculiari opera ad examen revocat, eoque caſu ſolo æquilibrium in Sphæroide dari, evincit, cum gravitas aut conſtans eſt, aut functioni cuidam diſtantiæ a Curva directrice proportionalis. Cumque præter hanc de figura Planetarum quæſtionem plures dentur aliæ, quarum ſolutio ad principia hydroſtatica, eaque generaliſſima, referri debet, atque naturæ conſentaneum ſit, easdem leges in minima guttulæ, ac in vaſtiſſima Planetæ, maſſa vigere; hinc anſam arripuit Autor, rem in ſenſu latiſſimo tractandi, poſitis nimirum viribus quibuscunque, ſingulas fluidi particulas animantibus, idque ſecundum quasvis directiones, quæ non ſint in eodem plano.

TAB. V Fig. 2. Sit maſſæ fluidæ canalis quicunque DNE inter puncta D & E, cujus elementum Nn afficiatur a potentiis quibuscunque, non in eodem plano ſitis; atque canalis ipſe duplicem habeat curvaturam. In plano quodam fixo, quod jam cum charta congruit, ſumatur AP pro axe, atque ex N demittatur in planum perpendicularis NM, & ex M ducatur MP ad axem perpendicularis. Sint $AP = x$, $PM = y$, $MN = Z$, $Pp = Mm = dx$, $ms = dy$, $nq = dz$. Jam, omnes potentias facile, conſtat, ad tres revocari poſſe, quarum una agat parallele ipſi NM, quæ dicatur P; altera parallele ipſi MP, quæ ſit $= Q$; tertia denique parallele ipſi AP, quæ ſit $= R$. Per doctri-

Digitized by Google

doctrinam igitur compoſitionis & reſolutionis virium, erit vis, ex P derivata, qua elementum Nn juxta ſuam ipſius directionem urgetur, $= \frac{Pdz}{Nn}$, quare gravitatio ipſius Nn exinde oriunda $= \frac{Pdz}{Nn} \times Nn = Pdz$. Similiter gravitatio ex Q oriunda erit $= Qdy$, atque ex R oriunda $= Rdx$. Unde gravitatio ipſius Nn tota erit $= Pdz + Qdy + Rdx$, cujus integrale, debitis correctionibus adhibitis, erit = gravitationi totius canalis, ſi nempe τοῖς x, y, z, tribuantur valores, qui reſpondeant puncto E. Jam vero, per principium hydroſtaticum, omnes canales, in ſe redeuntes, debent perſeverare in ſtatu manenti, hoc eſt, gravitatio canalis DNE debet eſſe æqualis gravitationi canalis cujusvis alterius, inter puncta D & E conſtituti. Quare integratio hujus elementi non a peculiari relatione inter x, y, & z, pendere debet; ideoque oportet $Pdx + Qdy + Rdx$ differentiale completum eſſe functionis cujusdam quantitatum x, y, & z. Quodſi jam æquatio deſideretur pro ſuperficie maſſæ fluidæ, circa AP rotatæ, accedente adhuc conatu centrifugo, hæc invenietur: $\int (Pdz + Qdy + Rdx) - \frac{f}{2r}(zz + yy) = A$, ſive quantitati datæ. Tacemus jam, Cl. Autorem aliam adhuc, eadem omnia Problemata ſolvendi, methodum aperuiſſe, atque ejus ſpecimen quoddam demonſtraſſe. Tacemus quoque, eundem theoriam ſuam, ne ſterilem nimis atque evanidam ſubtilitatem præ ſe ferre videatur, ad inſignem quandam in ſcientia naturali, atque multum agitatam, quæſtionem applicuiſſe, ubi ὡς ἐν παρόδῳ de adſcenſu aquæ in tubis capillaribus acute & geometrice diſſerit, & quæ in theoria *Juriniana* deſiderari poſſint, demonſtrare ſatagit. Quibus miſſis, de phænomenis diſſerit, quæ in maſſa ex variis fluidis, quæ ſecum invicem permiſceri nequeunt, ad æquilibrium compoſita, locum habent; qua quidem in re notabile eſt, easdem hoc caſu gravitatis leges, ac ſi maſſa tota homogenea eſſet, obſervari. Tandem, primæ

Digitized by Google

diſquiſitionis ſuæ parti colophonem impoſiturus, theoriam cum obſervationibus conjungit, &, qua ratione iis, quæ circa magnitudinem graduum, & variationem penduli in diverſis locis, detecta fuere, in perveſtiganda gravitatis lege utendum ſit, commonſtrat. Quamvis autem per obſervationes in legem gravitatis inquirere, Problema indeterminatum ſit; id tamen utilitatis hæc tractatio habet, ut plurium hypotheſium cum obſervatis comparatione poſſit, ceteris excluſis, vero quam proxima elici. Ita demonſtravit Cl. Autor, rejiciendam omnino eſſe hypotheſin gravitatis primitivæ, (hoc eſt, conatu centrifugo non acciſæ,) cujus directio ad centrum Terræ vergat. Quamcunque enim ejus formulam, ſive legem, adoptaveris, ſemper incides quam proxime in proportionem 577:578, quam haberet axis Terræ ad diametrum Æquatoris, utique a proportione 177:178 remotiorem, quam ut differentia ab erroribus obſervationum arceſſi poſſit. Quo facto, in legem gravitatis, ex hac ultima proportione oriundam, curvamque ejus directricem, (ſive directionis ejus determinatricem,) diligenter inquirit, eamque formula quadam, citra errorem qui ſentiri poſſit, definire conatur. Cum vero in ſyſtema *Neutonianum* quam maxime propendeat Vir doctiſſimus, idque videatur in deliciis habere, in *ſecundam* Opuſculi partem compegit, quæcunque ad ejus illuſtrationem & perfectionem ulteriorem dicenda habuit. Quæ quidem nos breviſſime, quam licuerit, delibabimus, in recenſenda priori parte juſtos fere limites egreſſi. Jam diximus, & ſatis conſtat, quænam hypotheſeos *Neutonianæ* indoles ſit. Sed, quænam Planetæ figura exinde gignatur, ea quidem res eſt altiſſimæ indaginis. Aſſumſit Vir ſummus, eam eſſe Sphæroides ellipticum, vel ſaltem proxime ad illud accedere; aſſumſit, inquam, ſed nusquam probavit. Quo facto, opera non adeo difficili ex principiis ſuis definit proportionem axis Terræ ad diametrum Æquatoris, ut 229 ad 230. Sed, cum paulo liberius hoc aſſertum videretur *Clairaltio*, ipſe jam ante aliquot annos de eo firmando laboravit, conſcripta hanc in rem doctiſſima Diſſertatione, Actis Anglicis inſerta, qua effati *Neutoniani* veritatem evicit,

ſed

Digitized by Google

ſed eadem, qua *Neutonus*, hypotheſi nixus, quaſi integrum Sphæroides e materia homogenea eſſet conflatum. Cum vero proportio *Neutoniana* ab obſervatis recentiſſimis diſſentiat; eo ipſo hypotheſis ſubvertitur. Quod Cl. Autorem impulit, rem denuo aggrediendi, eamque longe generalius concipiendi, ponendo videlicet, Terram conflari ex ſtratis innumeris, quorum denſitates a centro uſque ad ſuperficiem ſecundum legem quamvis varientur. Quod Problema jam anno 1738 ſolvit, in ea tamen hypotheſi, quod ſtrata omnia Curvas inter ſe ſimiles referant. Poſtea tamen rem altius ſcrutatus, ſolutionem non eſſe legitimam, deprehendit, niſi eo caſu, quo partes Terræ interiores originarie tanquam ſolidæ concipiantur. Animadvertit enim, ſi Planeta ex ſtratis fluidis, iisque heterogeneis, componi intelligatur, per conditiones æquilibrii fieri non poſſe, ut ſtrata Curvas inter ſe ſimiles exhibeant. Facta deinceps inveſtigatione, reperit, hoc quoque caſu ſtratorum Curvas eſſe ellipticas, ſed diſſimiles, ita quidem, ut, quo remotiores a centro eſſent, eo majorem proportionem diameter Æquatoris ad axem obtineret. Hæc quidem pleraque in Actis Anglicis jam exhibuit, adeoque multa exinde huc tranſtulit, luculentius tamen expoſita. Sed ulterius rem promovere non piguit Virum Clariſſimum, Problema generaliſſime, & in iis quoque caſibus, ſolvendo, quibus partes Planetæ conflantur originarie ex ſtratis fluidis, denſitate juxta formulam quamvis variata. Quæ cum ita ſint, nemo eſt, quin animo præcipiat, multos hic occurrere calculos, eosdemque ſubtiliſſime poſitos. Quos cum huc tranſcribere non liceat, pauca quædam, ut Cl. Autor invenit, excerpenda ſunt. In determinanda attractione Sphæroidis elliptici homogenei, miſſa generali methodo, particularem, ſed oppido pulchram, ſequitur, quam in doctiſſimo de Fluxionibus Tractatu *P. II* propoſuit *Mac Laurin*, Geometra peregregius. Ea hypotheſi, quam diximus *Neutonianam* eſſe, invenit proportionem axis Terræ ad diametrum Æquatoris, ut 230 ad 231 quam proxime; inque eadem proportione gravitas minor eſt ſub Æquatore, quam ſub Polis. Quodſi Sphæroides conſtet ex ſtratis heterogeneis, quorum utcunque

varientur tam denſitates, quam ellipticitates, (vocabulo *ellipticitatis* Autor indigitat fractionem, cujus denominator eſt axis Sphæroidis, numerator autem exceſſus diametri Æquatoris ſupra axem,) ſequentia elicuit Vir Clariſſimus: 1) poſito tempore quocunque rotationis, exceſſum gravitatis polaris ſupra gravitatem in alio loco ſemper eſſe, ut quadratum coſinus latitudinis illius loci; 2) poſita P, gravitate ad polum; Π, gravitate ad Æquatorem; δ, ellipticitate Sphæroidis; ε, ellipticitate, quam Sphæroides haberet, ſi quidem homogeneum eſſet; his poſitis, inquam, invenit, eſſe $\frac{P-\Pi}{\Pi} = 2\varepsilon - \delta$. Unde, ſi, datis reliquis, δ quæratur, erit utique $\delta = 2\varepsilon - \frac{(P-\Pi)}{\Pi}$. Ex quo conficitur, cum ε ſit $= \frac{1}{230}$, ellipticitatem Terræ ea particula accurate minorem eſſe, qua fractio $\frac{P-\Pi}{\Pi}$ excedit $\frac{1}{230}$. Jam vero per experimenta, cum pendulis inſtituta, $\frac{P-\Pi}{\Pi}$ major eſt ac $\frac{1}{230}$, unde ellipticitas terræ hac fractione minor erit. Quod cum effatis *Neutoni* e diametro repugnet, ex cujus ſententia, aucto gravitatis polaris ſupra æquatoriam exceſſu, augeri quoque ellipticitas deberet; in cauſas hujus erroris inquirit Cl. Autor, eumque deprehendiſſe ſibi viſus eſt. Coronidem denique operi impoſiturus, quæſtionem de figura Telluris, e ſtratis originarie fluidis compoſitæ, quantum datur, ingenioſiſſime reſolvit, factaque methodi applicatione, hoc quoque caſu invenit, axem Terræ ad diametrum Æquatoris minorem proportionem habiturum, quam 230 ad 231. Verum quidem eſt, haſce Cl. Autoris concluſiones cum experientia non ſatis videri conſpirare, cum ratio 178:177 per menſuras circumpolares inventa ſit major ratione 231:230; interim eas menſuras cum theoria in gratiam reducere attentat.

Quodſi

Digitized by Google

Quodſi autem per obſervationes æquatoreas luculentiſſime evincatur, diametrum Æquatoris ad axem Terræ majorem habere proportionem, quam 231 ad 230, ingenue fatetur, non ſolum huic theoriæ ſuæ nuntium mittendum eſſe, ſed variationes quoque penduli cum longitudinibus graduum in ſyſtemate *Neutoniano* quam difficillime, nec niſi hypotheſium, parum veritatis ſpeciei habentium, ope, conciliatum iri. Si itaque verum eſt, quod ab initio diximus, idque novorum publicorum fide, per obſervationes æquatoreas prodiiſſe rationem 174 : 173, quæ major eſt 178 : 177, & multo major ratione 231 : 230; videat doctiſſimus *Clairaltius*, quomodo doctrinam ſuam tueri ac vindicari poſſit. Sed, qui in hiſce nimii forſan fuimus, vela vel tandem contrahimus, atque incredibili deſiderio, certo ſciendi, quid ex obſervationum æquatorearum cum polaribus comparatione vel tandem reſultaverit, nos quidem teneri, fatemur.

MANTISSA RECENSIONIS PRÆCEDENTIS.

Retulimus, a doctiſſimo *Clairaltio* inventum eſſe Canonem, cujus ope ſemper dijudicare liceat, an maſſa quædam fluidi ſit in quiete permanſura, an ſecus. In eo autem conſiſtit, ceu diximus, ut $Pdy + Qdx$ ſit differentiale functionis quantitatum x & y; vel in caſu canalis duplicis curvaturæ, ut $Pdz + Qdy + Rdx$ dein ſit differentiale functionis τῶν z, y, x. Cum vero non ſemper proclive ſit dignoſcere, an hæ quantitatum infinite parvarum ſummæ ſint re vera ex differentiatione cujusdam functionis ortæ; regulam adducit Vir Cl. cujus ope de eo tuto judicari poſſit, quamque dicit ſe copioſius expoſuiſſe in *Commentariis Acad. Scient. Pariſ. Anni 1740*, quos nobis quidem inſpicere nondum licuit. Videtur autem Vir Cl. ita loqui, quaſi ipſe regulam hancce primus inveniſſet; ſed in eo quidem falleretur. Interim, cum regula hæc ad inſignem artis analyticæ promotionem conducat, noſtrumque ſit, in annales hoſce referre, quicquid egregii in re literaria eruitur; eam in gratiam Lectorum noſtrorum huc transferre, ejusque demonſtrationem ſubnectere, viſum eſt.

Si

Si itaque noſſe velis, an $Pdy + Qdx$ ſit functionis cujusdam τῶν x & y differentiale; neceſſe eſt, ut invenias $\frac{dP}{dx} = \frac{dQ}{dy}$, vel $\frac{dP}{dx} - \frac{dQ}{dy} = 0$, ubi in dP ponitur y, in dQ autem x conſtans. Si hoc evenerit, $Pdy + Qdx$ certiſſime erit differentiale functionis, ex x & y conflatæ.

Pariter, ſi ſit $Pdz + Qdy + Rdx$ differentiale functionis, ex z, y, & x compoſitæ, oportet eſſe 1.°) $\frac{dP}{dy} = \frac{dQ}{dz}$; 2.°) $\frac{dP}{dx} = \frac{dR}{dz}$; 3.°) $\frac{dQ}{dx} = \frac{dR}{dy}$; ubi notandum; in quolibet differentiali quantitatum P, Q, R, eam ſolum indeterminatam ſtatui variabilem, cujus differentiale denominatorem fractionis conſtituit.

Nituntur autem hæ regulæ affectione functionum longe nobiliſſima atque generaliſſima, quæ ita habet: Sit Z functio quælibet, ex quotvis variabilibus, z, y, x, &c. compoſita, ut hoc loco ex tribus: differentietur Z, poſita ſola z fluente, &, quod provenit, dicatur $= K$; jam differentietur K, poſita ſola y variabili, &, quod provenit, dicatur $= L$; tandem differentietur L, poſita ſola x variabili, &, quod provenit, dicatur $= M$. Dico, idem provenire, quomodocunque differentiandi ordinem permutes, (quod hic ſexies fieri poteſt), adeoque, ſi v. g. primo loco capias differentiale ipſius Z poſita y variabili, &, quod provenit, dicas A; deinceps capias differentiale A, poſita x variabili, illudque dicas B; denique ſumas differentiale B, poſita z variabili, idque dicas $= C$; erit, inquam, $C = M$. Ut res exemplo illuſtretur, ſit $Z = \sqrt{(zz + yy + xx)}$; erit $K = \frac{zdz}{\sqrt{(zz+yy+xx)}}$; porro $L = \frac{-yzdydz}{(zz+yy+xx)^{\frac{3}{2}}}$ & $M = \frac{3xyzdxdydz}{(zz+yy+xx)^{\frac{5}{2}}}$. Jam, permutato differentiandi ordine, eſt $A = \frac{ydy}{\sqrt{(zz+yy+xx)}}$;

$B =$

$$B = \frac{-xydxdy}{(zz+yy+xx)^{\frac{3}{2}}}\ ;\ C = \frac{3xyzdxdydz}{(zz+yy+xx)^{\frac{5}{2}}} = M.$$

Hanc vero proprietatem plane inſignem primus, niſi fallimur, Cel. *Nicolaus Bernoullius* in *Exercitatione de Trajectoriis Orthogonalibus, Supplem. Actor. Tomo VII* inſerta, aperuit, uſumque ejus aliquem demonſtravit, adeo, ut jure pro inventore reputandus eſſe videatur. Longo deinceps tempore poſtea profundiſſimi in hiſce rebus ingenii Vir, Cel. *Eulerus*, in *Tomo VII Comment. Petrop.* non ſolum hanc proprietatem de functionibus duarum variabilium diſerte demonſtravit, ſed ejusdem quoque uſum longe ampliſſimum luculenter oſtendit. Ad cujus imitationem demonſtratio pro quotvis variabilium functionibus hunc in modum poterit exſtrui: Sit Z functio trium variabilium x, y, z. Scriptis jam ordine, $x+dx$ loco x; $y+dy$ loco y; $z+dz$ loco z; tranſeat functio Z in valores reſpectivos X, Y, W. Porro, ſi ſtatuantur ſingulæ binæ fluentes, adeoque loco x & y ſcribatur $x+dx$ & $y+dy$; loco y & z, $y+dy$ & $z+dz$; & loco x & z, ponatur $x+dx$ & $z+dz$; functio Z migret in valores reſpectivos X', Y', W'; denique ſi tres ſimul variabiles ſtatuantur, Z mutetur in Ω. Jam perſpicuum eſt, ſi in X loco y ſcribatur $y+dy$, X tranſituram in X'; idem enim eſt, ac ſi ſumtum fuiſſet differentiale Z, poſitis x & y fluentibus: porro, ſi in X' ſcribatur $z+dz$ loco z, eandem tranſituram in Ω; idem enim eſt, ac ſi in dZ omnes variabiles re vera tanquam tales eſſent tractatæ. Pariter judicandum de Y & W; nempe, ſcripto $z+dz$ loco z, Y migrabit in Y'; ſcripto autem in Y', $x+dx$ loco x, Y' migrabit in Ω. Ita, ſi in W ponatur $x+dx$ loco x, fiat illa W'; quæ iterum ſcripto $y+dy$ loco y, tranſit in Ω. Jam ſit, ut ſupra $K=dZ$, poſita ſola z variabili. Ex natura differentiationis eſt $K=W-Z$, jam, ſi differentietur K, poſita y variabili, ſcribendum eſt $y+dy$ loco y in W & Z, quo facto, W tranſit in Y', & Z in Y. Unde colligitur, poſita y variabili, $dK = Y'-Y+Z-W$, quod ſupra diximus $=L$, jam, ſi capiatur dL, poſita x variabili, Y' migrat in Ω, Y in X', Z in X, at-

Digitized by Google

que W in W'. Ergo $dL = \Omega - X' + X - W' - Y' + Y - Z + W = M$. Invertatur jam differentiandi ordo, ſitque, ut ſupra, $A = dZ$, poſita y variabili; erit utique $A = Y - Z$. Sit jam $dA = B$, poſita x variabili; quia hoc caſu Y migrat in X' & Z in X, erit $B = X' - X + Z - Y$. Jam ſumatur $dB = C$, poſita z variabili: quia hoc caſu X' tranſit in Ω, X in W', Z in W, atque Y in Y'; erit $C = \Omega - W' + W - Y' - X' + X - Z + Y$, quod plane eſt $= M$. Pari modo in reliquis variationibus procedet demonſtratio.

Hinc jam facile eſt Canones *Clairaltianos* elicere. Sit itaque $Pdy + Qdx = dZ$, hoc eſt = differentiali functionis τῶν x & y. Poſita y conſtante, eſt $dZ = Qdx$; jam, ſi Qdx iterum differentietur, poſita x & dx manente, proveniet $dQdx$. Ponatur jam ab initio x conſtans, eritque $dZ = Pdy$; differentietur Pdy, poſitis y & dy manentibus, fit $dPdy$. Quod per demonſtrationem præcedentem debet eſſe $= dQdx$. Unde $dPdy = dQdx$, atque $\frac{dP}{dx} - \frac{dQ}{dy} = 0$. qui primus Viri Cl. Canon eſt.

Sit jam $dZ = Pdz + Qdy + Rdx$, exiſtente Z functione τῶν z, y, x. fiat 1.°) z conſtans, erit $dZ = Qdy + Rdx$, adeoque hæc tractanda eſt inſtar functionis τῶν y & x. Oportet itaque per caſum præcedentem, ut ſit $\frac{dQ}{dx} = \frac{dR}{dy}$, ſive $\frac{dQ}{dx} - \frac{dR}{dy} = 0$. Ponatur 2.°) y conſtans, eritque $dZ = Pdz + Rdx$, atque per eandem rationem $\frac{dP}{dx} - \frac{dR}{dz} = 0$. 3.°) Fiat x conſtans, eritque $dZ = Pdz + Qdy$, adeoque $\frac{dP}{dy} = \frac{dQ}{dz}$, ſive $\frac{dP}{dy} - \frac{dQ}{dz} = 0$. quæ ipſiſſimæ Viri doctiſſimi regulæ ſunt. Poteſt res quoque hunc in modum proponi: Si ſit $dZ = Pdz + Qdy + Rdx$, ſtatuatur una ſolum indeterminatarum, veluti z, fluens, eritque $dZ = Pdz$.

Digitized by Google

Pdz. Jam differentietur Pdz, poſita y fluente, atque z & dz conſtantibus, proveniatque $dPdz = Adydz$; hujus tandem differentiale ſumatur, poſita ſola x fluente, emergatque $dAdydz = Bdxdydz$. Inverſo jam differentiandi ordine, fluat primo ſola y, ſitque $dZ = Qdy$; differentietur Qdy, fluente ſola x, prodeatque $dQdy = Edxdy$: hocque iterum differentietur fluente z, inveniaturque $dEdxdy = Fdzdxdy$; oportet ergo per naturam functionum, ut ſit $F = B$. Quod niſi ita ſe habere comperiatur, æquatio $dZ = Pdz + Qdy + Rdx$, impoſſibilis & imaginaria erit.

DE' CALCOLI DIFFERENZIALE, E INTEGRALE, Memorie analitiche, &c.

hoc eſt,

DE CALCULO DIFFERENTIALI ET INTEGRALI Commentarii analytici DOMINICI CORRADI AUSTRIACI, Patricii Mutinenſis, in exercitu Sereniſſimi Ducis Mutinenſis apparatus bellici Commiſſarii generalis, & legioni baliſtariorum præfecti; dicati Illuſtriſſimæ Comiti CLÆLIÆ GRILLÆ BORROMEÆ.

Mutinæ, typis Franciſci Torri, 1743, 4.

Plag. 16, Tab. æn. 1.

Hic liber, quem jam in manibus habemus, prima pars eſt ejus operis, quod titulus, hic appoſitus, promittit. In ea parte Autor ſolum differentialem calculum attigit. Non equidem perfectam & abſolutam ejus tractationem pollicetur; ea enim ætate ſe jam eſſe dicit, ut, Commentariis ſuis de utroque calculo, quos olim horis ſubſecivis compoſuit, perfecti operis formam a ſe conciliari poſſe, vix ſperare ſibi liceat; tamen hos ipſos Commentarios emittere non dubitavit, propterea, quod, eos cum tironibus, ut utrumque calculum facilius diſcant, tum iis, qui certitudinem ejus in dubium vocant, ut omnes ſcrupuli ipſorum animis eximantur, perutiles fore, perſuaſus

Digitized by Google

ſuaſus eſt. Hunc autem, qui, ut diximus, ſolum calculum differentialem tractat, librum in *quinque Sectiones* diviſit. Ut firma ac ſtabilia analyſeos infinitorum fundamenta jacere poſſet, opus ſibi eſſe duxit, de natura problematum quædam præmonere, quod in *prima Sectione* fecit. Hoc loco diſcrimen inter determinata & indeterminata problemata primo declaravit. Deinde problematum quorundam identicorum mentionem injecit, quo nomine ea deſignare ipſi placuit, ex quorum æquatione finali incognita propterea excidit, quod ſolutio ita fuit inſtituta, ut prima ſtatim æquatio nullis individualibus proprietatibus quæſtionis afficeretur. Poſtremo, alias erroneas ſolutiones dari, monet, cum ad quantitates impoſſibiles calculus ducat, non ex falſis, aut minus idoneis, principiis, ſed propter adhibitam aliquam methodum, quæ algorithmo quantitatum quæſtionis non conveniat. Hujusmodi ſolutionum exempla in altera parte operis ſui ſe daturum promittit, oſtenſurus, formas quasdam calculo inventas fuiſſe, quæ, cum quantitates non ſint, tamen ab illuſtribus Geometris pro quantitatibus ſint habitæ. In *ſecunda Sectione* naturam differentialium contemplatur, quam ſic mente concepit. Quantitates variabiles, inquit, ſpectandæ ſunt, ut incognitæ alicujus problematis indeterminati, quarum quælibet inaſſignabiliter multorum valorum capax eſt, etiamſi nonnunquam illorum valorum numerus certis limitibus circumſcriptus ſit. Inter diverſos autem valores, quos variabilis x ſucceſſive recipit, duo ſibi mutuo proximi ſint, ait, neceſſe eſſe, ita, ut non ſolum non dari, ſed nec intelligi, poſſit quantitas, quæ minor ſit differentia iſtorum duorum contiguorum, quos vocat, valorum. Hanc differentiam eſſe id, quod dx, elementum, differentiale, fluxio, infinite parvum, indiviſibile, appelletur. Porro, interea dum x creſcens elemento ſuo fiat $x + dx$, alteram etiam variabilem y, quæ ad illam x pertinet, creſcere, vel decreſcere, quantitate aliqua dy ſibi homogenea, eaque non arbitraria, ſed tanta, ut inter novas $x + dx$ & $y + dy$ eadem adhuc relatio ſit, quæ erat inter proxime præcedentes x & y. Hinc, cum ſæpiſſime accidat, ut elementa dy inter ſe inæqualia ſint, licet elementa dx æqualia ponantur, intelligi, ea non

eſſe

eſſe poſſe abſolute infinite parva, cum hoc ſenſu neceſſe eſſet, ea ſemper inter ſe æqualia eſſe. Igitur reſpective tantum eſſe infinite parva, quatenus e. g. dy ad ſuam variabilem y relatum minima quantitas ſit, qua y determinati nunc valoris creſcere, vel decreſcere, poſſit, ut valor ejus contiguus obtineatur. Ceterum dx eſſe partem veram, abſolutam & exiſtentem variabilis $x + dx$, non primam naſcentis incrementi quantitatem, ſed vere jam natum incrementum. Ex his autem evidens eſſe, quomodo differentialia ſecundi, vel altioris, gradus poſſibilia ſint, item hoc, quod dx ſit vera fractio unitate minor. Quod quidem poſterius Autor ſic demonſtrare eniſus eſt. Quia, inquit, dx eſt minima quantitas, reſpectu habito ad x: erit $\frac{x}{dx} = q$ maxima quantitatum, quæ haberi poſſunt ex aliis diviſionibus quantitatis x per alias, a dx diverſas, quantitates; itaque, cum etiam ſit $q > x$, erit $\frac{x}{q} = dx$ fractio unitate minor. (In qua demonſtratione aut non recte mentem Autoris perſpeximus, aut dicendum nobis eſt, id, quod demonſtrandum erat, tacite ſumi, ſcilicet eſſe $dx < 1$; unde enim alioquin conſtaret, eſſe $q > x$?) Ex his denique omnibus, veram nunc tandem, & a nemine antea oſtenſam, rationem patere, arbitratur, cur differentialia hujusmodi, ut dx^m, $dydx$, cum differentialibus dx, dy compoſita, pro nullis habenda, & prorſus delenda, ſint; ſcilicet cum ipſis dy vel dx minora ſint, quantitates autem ipſis dx vel dy minores nec dari, nec intelligi, poſſint. Atque hæc quidem eſt illa, quam ſibi Autor effinxit, theoria de natura differentialium, cui exponendæ aliquantum debuimus immorari, quoniam in ea modus, regulas calculi differentialis demonſtrandi, ab Autore adhibitus, fundatur, ad quem in hoc libro legendo ut potiſſimum reſpiciant lectores, ipſe voluit. Quid autem hæc theoria facere poſſit ad aliquem convincendum, qui de certitudine calculi differentialis dubitat, lectores, harum rerum periti, ex iis, quæ hactenus enarravimus, facile judicabunt. Nobis quidem in iſta theoria, ut alia prætereamus, quæ contra eam moneri poſſunt, hæc

Digitized by Google

duo maxime videntur *ἀσύςατα*, eſſe elementum dx omni aſſignabili quantitate minus, & tamen ipſi x, quantitati finitæ, comparabile eſſe, ita, ut eam augeat additum, ideoque verum ſit ejus incrementum, jam factum & natum. Qui autem inter differentialia & incrementa quantitatum variabilium nullum diſcrimen ſtatuit, is in removendis iis ſcrupulis, quos nonnulli in calculo differentiali offendunt, fruſtra laborare videtur. In *tertia Sectione*, quæ in *quatuor Capita* diviſa eſt, oſtendit Autor modos, quibus differentialia quantitatum variabilium inveniuntur; & in *primo* quidem *Capite* de inventione differentialium per ſolum calculum exponit, in *ſecundo* magnitudinum, quas Geometria conſiderat, differentialia tractat. Quoniam hæc pars calculi differentialis maxime in dubitationem fuit adducta, dabimus ex hoc *Capite* aliquot ſpecimina demonſtrationum, quibus Autor theoremata, eo ſpectantia, confirmare & evincere contendit. Conſtat, elementum curvæ, ad axem relatæ, exprimi per $\sqrt{(dx^2 + dy^2)}$, deſignantibus x abſciſſam, y ordinatam; quod recte fieri, propterea affirmat Autor, quia elementum curvæ cum parte tangentis infinite parva coincidat. Quod oſtenſurus, his argumentis utitur. Si negas, elementum curvæ Bb in tangentem in B incidere; erit ordinatæ bc per punctum b ipſi B infinite propinquum ductæ pars quædam fb inter tangentem & curvam intercepta. Jam, ſi ducatur per B axi AC parallela Bg, & per ejus punctum b quodvis ordinatis parallela bl tangenti occurrens in l, denique ex puncto i medio rectæ bl per B agatur recta, hæc rectam bc ſecabit, ſecundum Autorem, inter b & g. Si enim iB, inquit, inter b & f, vel in ipſo puncto b, rectam bc ſecaret, ſubtenderet ea arcum curvæ, ipſo elemento Bb minorem, vel illi ſaltem æqualem, &, cum propterea in hoc arcu Bb plura puncta forent, punctum b non foret ipſi B infinite propinquum, id eſt, adeo propinquum, ut aliud propius concipi nequeat, contra hypotheſin. Igitur, cum pro demonſtrato habeat, punctum a, in quo iB ordinatæ occurrit, cadere inter b & g, ideoque fb minorem eſſe, quam fa vel ag, & ergo etiam minorem, quam bg, vel dy; hoc autem abſurdum pronuntiaverit in præcedentibus,

dari

dari aliquam quantitatem elemento dy minorem; congruentiam elementi curvæ cum tangente evidam eſſe opinatur. En aliud demonſtrationum Autoris exemplum. Elementum ſolidi conoidis, rotatione figuræ ABC circa axem AC orti, (poſita ratione peripheriæ ad radium circuli $= p:r$) dicitur eſſe $= py^2 dx : 2r$, ſeu, ut Autor illud exprimit, $= aydx : r$, intelligendo per $r:a$ (ipſis ejus verbis utimur) rationem radii ad aream circuli. Hoc verum eſſe, demonſtraturus, conſiderat elementum conoidis tanquam conum truncatum. Jam coni, inquit, truncati ſoliditas habetur altitudine ejus Cc ducta in circulum, qui ſectio eſt per medium punctum J axis Cc ad baſin parallela; qui circulus cum, ob $JL = y + \frac{1}{2} dy$, ſit $= (2ay + ady) : 2r$, erit elementum conoidis $(2ay + ady)\, dx : 2r$: ſed, quoniam & $\frac{1}{2} dy$, & $adydx : 2r$ quantitas impoſſibilis eſt, invenitur illud elementum $= aydx : 2r$. In *tertio Capite* Autor de Logiſtica & differentialibus logarithmicis exponit; & in *quarto* regulas calculi exponentialis tradit. Huic *Capiti* adjunxit appendicem ſatis longam, in qua ſibi potiſſimum propoſuit modum docere, quo æquationes, in quibus quantitates logarithmicæ inſunt, conſtrui debeant, &, quoniam huc inprimis facit reductio ejuſmodi æquationum ad alias, quæ non niſi conſuetas algebraicas quantitates complectantur, expoſuit mox ſub initium hujus appendicis notam elegantemque illam methodum, tollendi quantitates logarithmicas, quæ jubet in æquationem introduci numerum, cujus logarithmus unitati æqualis ſit. Sed, hanc methodum poſtquam explicavit, inſufficientem eam pronuntiat, quin & talem, quæ nonnunquam ad errores ſeducat. Ut lectores intelligant, quibus argumentis Autor gravem hanc accuſationem ſuffulciat, ſententiam ejus in eodem, quo ipſe uſus eſt, exemplo breviter declarare ſtudebimus. Si in hyperbola æquilatera inter aſymptotos deſideratur trapezium hyperbolicum, quod ordinatæ, quæ lateri potentiæ æqualis eſt, adjaceat, & dato ſpatio cc æquale ſit; dicta potentia hyperbolæ aa, abſciſſa a centro x, deducitur problema ad hanc æquationem $aa \int \frac{dx}{x} = cc$, ſeu $cc = aa L \frac{x}{a}$. Nunc, introdu-

cto

ꝯto numero n, cujus logarithmus ſit $= 1$, tolluntur expreſſiones logarithmicæ, & fit $n^{cc} = x^{aa} : a^{aa}$, ideoque $x = n^{cc:aa} a$. Hanc ergo ſolutionem veræ ſolutionis ſpeciem tantum habere dicit Autor; ea enim indeterminatum relinqui, ex quonam ſyſtemate logarithmico ſumendus ſit ille numerus, cujus logarithmus unitati æqualis eſſe debet; & hinc, cum in diverſis ſyſtematibus diverſi deprehendantur numeri, quorum logarithmi unitati æquantur, eadem iſta ſolutione poſſe nos ad errores ſeduci, ſi ex quolibet ſyſtemate, veluti *Briggiano*, illum numerum n excerpamus. Mirum eſt, Virum, qui in ſtudio analyſeos mathematicæ conſenuit, & de augenda amplificandaque hac arte, ſummorumque artificum methodis corrigendis, adeo ſollicitus eſt, ignoraſſe, aut ſaltem ad animum non revocaſſe, prima theoriæ logarithmorum elementa, quæ docent, eum logarithmum rationis x ad a, qui per $\int \frac{dx}{x}$ exprimitur, eſſe ex ſyſtemate logarithmorum naturali. Quod ſi conſideraſſet, vidiſſet ſane, ex eodem ſyſtemate petendum eſſe numerum n, cujus logarithmus unitati æquetur. Sed ad hæc animum non advertens, & perſuaſus, cuilibet problemati, in cujus ſolutione ad quantitates logarithmicas pervenitur, peculiarem quandam logarithmicam competere, per quam illud perfecte ſolvi poſſit, multus eſt in docendo, qua ratione invenienda ſit, auxilio canonis logarithmici *Briggiani*, ſubtangens ejus logiſticæ, quæ dato cuidam problemati conveniat. Methodo ad hanc rem utitur ſatis quidem operoſa, neque tamen ſatis exacta. Nam e. g. ſubtangentem ejus logiſticæ, quæ *Briggii* logarithmis reſpondet, methodo iſta invenit $= 4341000$; cum tamen e veriori logarithmorum theoria conſtet, numerum, qui illam ſubtangentam exponat, ſeu modulum ſyſtematis *Briggiani*, eſſe 0, 43429 &c. Poſtquam hoc argumentum copioſe pertractavit, maximam, quæ reliqua eſt, hujus appendicis partem impendit in id, ut lectori perſuadeat, falſo huc uſque Geometras docuiſſe, aſymptotos hyperbolæ eſſe infinitas longitudine, & hyperbolam *Apollonianam* cum aſymptotis ſuis ſpatium infinitum comprehendere. Non negat ipſe, adeo paradoxam eſſe hanc ſuam ſenten-

ſententiam, ut verendum ſibi ſit, ne a viris doctis cum indignatione aliqua excipiatur. Sed hos rogatos cupit, ut hæc duo tantum argumenta penſitare dignentur, quibus ſuam ſententiam defendi poſſe perſuaſus eſt. Primum eſt, quod, cum in hyperbola inter aſymptotos ſemper & ubique ſubſiſtere debeat hæc æquatio $xy = aa$, ordinata y nunquam evaneſcere poſſit, quo ipſo ſpatium conſtans aa in nihilum redigeretur. Quæ huic argumento vis inſit finitam aſymptotorum longitudinem probandi, nos hebetiores ſumus, quam ut videre poſſimus. Alterum argumentum, quo Autor probare enititur, finitam eſſe aream hyperbolæ, huc redit: Si ſpatium inter hyperbolam & aſymptotos infinitum eſſet, foret etiam ex altera parte infinita area, quæ adjacet abſciſſæ minori unitate; jam, cum hujus areæ elementum ſit $aadx : x$, ideoque ipſa illa area $= aaLx$, hæc autem quantitas evaneſcat, poſita $x = 1$, ſequeretur hoc abſurdum, aream illam infinitam, quamprimum abſciſſa x creſcendo facta fuerit unitas, ſubito evaneſcere & nullam fieri. Itaque, quod mirum eſt dictu, ignorare potuit tantus analyſeos infinitorum magiſter, formulam $aaLx$, ſi $x < 1$, non exponere aream, hyperbolæ aſymptoto & abſciſſæ a centro x adjacentem, ſed trapezium hyperbolicum adjacens differentiæ inter abſciſſam x & eam, per quam unitas exponitur. Hæc ignoratio cauſa eſt etiam alius erroris, quem Noſter ſub finem hujus appendicis ſtabilire contendit, affirmans, ſummam ſeriei infinitæ harmonicæ non ſolum non infinitam eſſe, ſed multis numeris finitis & aſſignabilibus multo minorem. Duæ adhuc in hoc libro reliquæ ſunt *Sectiones*, *quarta* & *quinta*, quarum illa, de variis theoriis, quæ per ſolum calculum differentialem obtineri poſſunt, hæc de differentialibus ſuperiorum graduum, inſcripta eſt. In illa Autor tantum de determinatione ſubtangentium & ſubnormalium in curvis loquitur, quod ad cetera huc pertinentia argumenta attinet, lectores ad alios Autores ablegat. Ambæ *Sectiones* breviſſimæ ſunt, & unica plagula continentur. Ceterum non poſſumus non accuſare typographi incuriam, qua factum eſt, ut hoc opuſculum erroribus operarum ſcateat. Sed hic filum noſtrum abrumpimus, &, quæ de hoc libro hactenus

Digitized by Google

enarravimus, ſufficere putamus, ut Lectores intelligant, utrum hoc opuſculum tironibus ſit commendandum, & quæ de altera ejus parte, quam Commentarii in calculum integralem abſolvent, ſpes ſit animo concipienda.

JOANNIS ANTONII VULPII LIBER DE SAtyræ Latinæ natura & ratione, ejusque ſcriptoribus, qui ſuperſunt, Horatio, Perſio, Juvenale; ubi eorum virtutes & vitia æqua lance perpenduntur; tempora Juvenalis, contra veterum & recentiorum errores, accurate notantur & ſtabiliuntur; item ejusdem VULPII Paraphraſis perpetua, & Commentarius uberrimus in X Satyram Juvenalis.

Patavii, excudebat Joſephus Cominus, 1744, 8.
Alph. 1 plag. 4.

Cap. 1 pag. 1. Unde Satyra nomen traxerit, duæ ſunt ſententiæ potiores, de quibus *Diomedes*, Grammaticus, atque alii. Altera derivat a ſatyris, altera a ſatura lance. Eſt omnino ſatyra Latinorum ſatyrico poemati & ſillis Græcorum quodammodo affinis. Licet enim δρᾶμα non fuerit, σκώμματα tamen habet permulta, quorum & veſtigia deprehendimus in *Euripidis* Cyclope. Eſt vero etiam, ut *Juvenalis Sat. I v. 85* appellat, *farrago;* neque vituperat ſolum, ſed interdum etiam laudat. Plurimum autem diſcrepat ſatyra illa vetus atque incondita, qua Romani ante *Livium Andronicum* utebantur, a nova, ſive *Luciliana.* Priſco tempore poema erat rude atque extemporale, quod acciti ab Hetruria ludiones paululum emendarunt. *Andronicus* exſtitit primus, a ludicris qui ad argumenta fabularum animos ſpectantium transtulerit. Vid. *Livius Lib. VII* & *Valerius Max. Lib. II, 4.* Porro, cum ludus paulatim in artem vertiſſet, Romana juventus hiſtrionibus fabellarum actum reliquit, ipſaque, ab antiqua conſuetudine non diſcedens, ridicula intexta verſibus jactitare cœpit; quæ poſtea dicta ſunt *exodia.* Inſerebantur vero in fabulas præſertim Antellanas. Hoc genus ludorum, ab Oſcis acceptum,

Digitized by Google

ceptum, juventus Romana ſibi proprium fecit, neque ab hiſtrionibus pollui paſſa eſt. Satyram vero novam, ſeu *Lucilianam*, Noſter verbis *Dan. Heinſii Lib. I de Satyra Horatiana* definit, eandemque deſcriptionem pinguiore primum Minerva, poſtea etiam diſtinctius, exponit. Pertinet autem hoc poematis genus ad partem Philoſophiæ, quæ purgat & caſtigat. Morum purgationis tres erant ſpecies apud antiquos, *Pythagorea*, *Socratica*, *Stoica*; quas & ſatyræ imitabantur. *Pythagorea*, mitior ac lenior, nonnihil indulgere vitiis videbatur; *Socratica* lenitatis plurimum atque urbanitatis continebat. Vitiis enim tollendis, quod vitio affine ac ſimillimum eſt, interdum commendabat. *Socrates* v. g. ut noxium amorem ex animis adoleſcentum evelleret, ſe quoque amatorem profitebatur. Id minus cum animadverterent nonnulli, infandum παιδεραστίας crimen homini optimo impoſuerunt. Huic oppoſita erat *Stoica*, quam *Perſius* probavit, ſeveris quippe & auſteris moribus ex diſciplina *Cornuti*, Stoici, hauſtis. Priores ſequitur *Horatius* etiam in libello de Poetica, quem oſcitantes homines perperam inſcripſerunt artem, cum cenſura ſit potius, quam ars; quem ad modum in ſecundo Alcibiade *Platonis* non tam oſtenditur, quid requiratur ad recte precandum, quam improbarum & noxiarum precationum exempla proferuntur, quod Satyrici maxime proprium eſt. Sunt autem materia ſatyræ vitia humana, non ferina, quippe quæ potius abominari, quam ridere, debemus. Eodem ignorantia ſpectat cum erroribus, quatenus humanis accenſeri vitiis poſſunt. Reprehenſio autem ſingulorum propria eſſe ſatyræ ſolet, unde *Perſius* tanquam φιλοκάθολος ab *Heinſio* notatus. Genus dicendi eſt vel dramaticum, vel ſimplex, vel mixtum. Convenit autem ſatyræ ſermo humilis ac familiaris, qualis *Horatii*, quem raro adhibuit *Juvenalis*, Autor ceteroqui egregius, vel quoniam Satyrorum argumenta elegit copioſa & magnifica, adeo ut ſatyræ modum excedant, vel propter declamandi uſum, cui ab adoleſcentia innutritus fuerat. *Perſii* porro liber altius etiam aſſurgit, quam ſcripta *Juvenalis*, ac nonnunquam poeticæ orationis fines excedit. Ita & *Horatius* ſæpe dicax, raro acer, atque urbanitatem ſibi pro-

Cap. 2 pag. 14.

Cap. 3 pag. 26.

Cap. 4 pag. 37.

priam habet. Non ergo ſolum odium atque indignatio, ſed riſus æque, a Satyricis excitantur. Certe, qui *Naſidienum Horatii* legit, a riſu temperare non poteſt; quippe in qua comœdiam expreſſit antiquam, ubi duas μεθόδευς Critici agnoſcunt, alteram amari, alteram ridiculi. Utinam exſtarent, quæ de hoc argumento ſummus Philoſophus & Rhetor *Ariſtoteles* monumentis literarum mandarat. Exſtant tamen exempla, quorum non pauca collegit *Vavaſſor.* Inprimis autem laus eſt *Ariſtophanis* & *Horatii* præcipua, quod ſalſi ſint ac feſtive mordaces, neque ſtilo confodiant, ſed leviter pungant. Neque diſſimulat Noſter, ejus etiam formæ originem ultimam *Homerum* eſſe, Poetarum parentem ac principem. Urbanitas enim & dicacitas in *Homeri* carminibus paſſim occurrit. Cum *Diomedes,* quo potiſſimum exemplo utitur, ingens *Veneri* vulnus inflixiſſet, *Minerva* cavillata in eam lepidiſſime jocatur; ſiquidem ait Græcæ mulieris fibula, inter demulcendum id factum. Jocus porro venuſtior accidit, quoniam *Venus* Trojanis favebat, Græcosque omnes impenſe oderat. Idcirco recte *Ariſtoteles* exiſtimavit, in *Homeri* mente prope divina ſcriptorum omnium ἰδέας καὶ χαρακτῆρας delituiſſe; quos paulatim poſteri expreſſerunt, cum ex illo ſemina ſumſiſſent. Sæpius etiam in *Platone*, accurato veteris comœdiæ lectore, eadem ſe forma prodit. *Menippus* quoque, canis & ipſe appellatus, qui ſectam *Diogenis* profeſſus eſt, ſatyricis ſcriptis inclaruit, quæ omnia, præter pauca fragmenta, interciderunt. Apud Latinos *M. Terentius Varro Menippi* dicacitatem expreſſit; ejusdem etiam ex fontibus *Horatium* hauſiſſe non pauca,

Pag. 49. ca, putat *Dan. Heinſius.* His peroratis, *Capite V* agitur de ſatyrico dramate Græcorum, quod nomen accepit a ſatyris, & tanquam ludicrum aliquid poſt tragœdias exhibebatur. Initio erat μονοπρόσωπος, unam ſcilicet perſonam admittens ſatyrum, qui σικιννίδα ſaltaret; mox plures prodibant hiſtriones, ſermone uſi laſcivo & procaci, quique in periculum adduceret Autores. Differebant ab eo Silli, maledicum poema, quorum ſcriptores ſunt *Timon Phliaſius*, *Demetrius Chalcenterus*, atque alii,

61. quo & pertinent ἰαμβογράφοι *Archilochus* & *Hipponax.* Sequitur

quitur *Cap. VI* ſatyra media Romanorum, ſeu *Varroniana*, quæ ab *Ennio* prius & *Pacuvio* exculta eſt. Hujus originem repetit *Voſſius* a Sabinis, qui, regnante *Romulo*, in urbem recepti ſunt, & altius etiam a Laconibus, quorum illi coloni fuerunt. Huic ſuccedit *Capite VII* tractatio de ſatyræ *Lucilianæ* ſcriptore, *Juvenale*, cujus in prænomen, nomen, cognomen, accurate inquiritur. *Juvenalis* idem fere ſignificat, quod *juvenilis*; ac fuit is forte liberti locupletis vel filius, vel alumnus; patriam autem habuit Aquinium, ſeu Aquinum. Satis omnino locuples fuit, quod ad Satyricum requirit Noſter, cum ſatyra ſcribenda patrimonium ſæpe imminuatur, nunquam amplificetur. Idem argumentum continuatur *Capite* ſequenti, ubi præſertim indicatur, quod illius ſatyræ non niſi *Domitiano* occiſo compoſitæ fuerint, quod *Henricus Dodwellus* novo argumento demonſtrare laboravit, a *Marii Priſci*, Africæ Proconſulis, temporibus petito. Conſtat etiam, *Juvenalem* Romæ fuiſſe tempore *Trajani*; unde relegatio illius in Ægyptum non fieri potuit *Domitiano* regnante. Ablegavit huc autem illum valde ſenem *Hadrianus* Imperator. *Capite IX* argumenta ſatyrarum *Juvenalis* percenſentur, ac notæ quædam ſingulis pæne appoſitæ, unde cognoſci poſſit, eas, interfecto *Domitiano*, conſcriptas fuiſſe, una cum verſionibus. Inter recentiores, præter antiqua ſcholia, explanatores, multi ſunt magni nominis ac meriti viri, quorum labores cum ſuis in præſtantiſſima omnium editione collegit *Henricus Chriſtianus Henninius*. Gallico ſermone verterunt *Quercetanus*, *Morolleſius*, *Tarteronus*, *Silvecanus*; ſoluta oratione alii, verſibus alii. Μετάφρασιν Italicis hendecaſyllabis ὁμοιοτελεύτοις olim dedit *Georgius Summaripa*, ſed impolitam & pæne barbaram. Deinde longo poſt tempore elegantiorem concinnavit *Fridericus Nornius Aretinus*. Poſtremo *Camillus Silveſtrius Rhodiginus* anno Seculi hujus duodecimo luculentam *Juvenalis* editionem protulit, cujus Poetæ Satyras omnes Italicis verſibus interpretatus eſt, notasque appoſuit, ſingulari eruditione plenas, ex antiquis præcipue lapidibus depromtas, ſed μετάφρασις poterat multo elegantius & ſubtilius adornari. De virtutibus & vitiis Satyrarum *Juvenalis*

Pag. 66. 75. 92.

 verba

Pag. 104. verba fiunt *Cap. X.* Atque ita quidem, ut prius confirmetur,
Lucilium in ſatyra exilem fuiſſe ac lutulentum, *Franciſcum* ta-
men *Douſam* illius fragmenta præclarius illuſtraſſe, *Horatii* ve-
ro ſatyram inter *Lucilii* & *Juvenalis* mediam eſſe. Hujus ver-
ſus, exiſtimat Noſter, *Horatianis* eſſe rotundiores, qua occaſione
Julii Scaligeri de ipſo judicium examinatur ac rejicitur. Sen-
tentias porro *Juvenalis* laudat; neque minus principatum vin-
dicat *Flacco*, cum hujus quidem verſus ſint duriores, attamen
ſatyræ convenientiores, quippe ubi φράσις ſubobſcura præſtet
apertæ, unde & a *Scaligeri* cenſura defenditur *Horatius*, cu-
jus præterea morbos animi curandi ratio miraque urbanitas
prædicantur, cum contra *Juvenalis* Poeta ſit iracundus, unde
& ita comparatæ mentes *Juvenale* magis, quam *Horatio*, dele-
120. ctentur. Sed ſingulari deinceps *Capite Horatii*, *Perſii*, ac *Ju-
venalis*, comparatio inſtituitur. *Perſii* Satyræ plenæ ſunt Stoi-
corum præceptis ac decretis; loquendi libertas in *Juvenale*
mirifica, *Flaccus* tandem, quem *Perſius*, in ſatyris callidus &
ſapiens, imitatur, Academicorum, & fortaſſe Pyrrhoniorum, ra-
tionem in Philoſophia ſecutus, non habuit obſcuritatem gene-
ris impedimento, quo minus præclara ſcriberet, atque omnis,
ſatyras proponendi, modi dedit exempla, & παραινετικὴν eſt
Philoſophiam complexus. Ceterum hujus erant mores fœdi,
iſtius minus comperti, illius autem integri, ac virtutem præfe-
139. rentes. Poſtremo tandem *Capite* orationis genus, dicendi cha-
racterem, jocos, numeros, vitia, eorundem triumvirorum con-
ferre laborat *Vulpius*. Ita vero latinitas *Horatii* germana, &,
quæ latinitatem comitantur, virtutes; *Perſius* in ſcribendo ce-
ler, ſeverus, truculentus: *Juvenalis* magnificus, vehemens, co-
pioſus. Figuris utitur *Flaccus* jucundis & venuſtis; *Juvenalis*
gravibus & impetum facientibus; ita ut aulicum in illo, ho-
minem in hoc forenſem, facile agnoſcas. Apud *Perſium* loco
figurarum eſt inſignis morum alienorum imitatio & evidentia,
quæ lectoris animum incredibiliter delectat ac docet. Sed pa-
rum aptus eſt ad jocandum, quæ ratio ſatyras decet, atque apud
Horatium eſt inſignis; qui & numerum lyricum & heroicum
in ſatyris de induſtria vitavit. *Perſii* porro hexametri ſonori
ac

Digitized by Google

ac temperati; *Juvenalis* compoſiti, expoliti, ſuaves. Obſcenitas contra, obſcuritas, declamatorius tumor, tria ſunt vitia Satyricorum, qui & vitia docere videntur non raro, dum caſtigant. Quod tamen peccatum adoleſcentibus detrimento non fore arbitratur Vir eruditiſſimus, ſi loca nequiora intacta præterierint, quæ magis nocere poſſint, quam prodeſſe; honeſtiores vero ſatyras ita legere meminerint, ut, ſi qua incidant ejus furfuris, ea ſtatim abjiciant, ut cautos & pudicos decet, neque curioſi eſſe voluerint in re minimi pretii. Quod quidem qui ab adoleſcente, totum ejusmodi Poetam manibus verſante, poſtulaverit, tales ſibi fingere, nobis judicibus, videntur, qui & legentes facile maneant intacti. Ubi autem ſunt iſti? Æquius igitur illorum conatum laudamus, qui omnino removenda curant, quæ nocent, ac potius optimum quodque ſingulorum generum, ac moribus ſimul conveniens, colligunt ſeorſim atque excerpunt. Obſcuritas inprimis objicitur *Perſio*, quæ opinio tralatitia originem potius duxit a deliciis & inſcitia lectorum quam a culpa ipſius Poetæ; præſertim ubi ſine dictionis tropicæ magnificentia diſtinctius cognita, & ſine antiquitatis notitia, illius ad lectionem accingamur; qua occaſione *Iſaaci Caſauboni* in *Perſium* Commentarius inprimis laudatur, quantique huncce Poetam fecerint antiqui, oſtenditur. Quæ huc uſque veluti transcurrentes annotavimus, introductionis tantum loco eſſe videntur in Paraphraſin perpetuam & uberrimum Commentarium in decimam Satyram *Juvenalis*, majorem operis partem conſtituentem. Digna eſſent & hic multa, quæ excerperemus; ne tamen inſtituti fines tranſiliamus, filum potius abſcindimus, præſertim cum ſpecialius ſit illud argumentum.

HERMANNI FRIDERICI TEICHMEIERI, Phil. & Med. Doct. Anatom. Chir. & Botan. P. P. in Academia Jenenſi, &c. Inſtitutiones Medicinæ pathologicæ & practicæ, in uſum Auditorum conſcriptæ.

Jenæ, impenſis Jo. Adam Melchioris, 1741, 4.
Alph. 2 plag. 14.

Qui

Qui pleraſque doctrinæ medicæ partes in auditorum ſuorum uſum publice edidit *Teichmeierus*, tandem quoque eas, quæ principes & præcipuæ ſuo quodam merito habentur, Pathologiam ſcilicet & Therapevticen, eadem forma exponere, & amplæ felicisque praxeos ſuæ ſuppetiis augere, inſtituit. In quo labore dijudicando æquum omnino eſt, ut, quæ ipſemet a Lectore in Præfatione poſtulat, ante oculos habeamus, nimirum ut meminerimus, Inſtitutiones has in auditorum uſum eſſe conſcriptas, eo præſertim conſilio, ut recitationibus, in eas inſtitutis, uberius explicentur. Ita enim partes ſuas egit, ut primas tantum lineas duxiſſe videatur, ut, quæ deſunt, eo commodius in prælectionibus ſuppleri, manca & mutila reſarciri, nimis conciſa amplius diduci & explanari, &, quæ diſperſa jacent, ſuo ordini reſtitui, queant. Placuit Cel. Autori, morbos ſecundum ea membra, quæ infeſtant, perſequi, & primo nonnulla, quæ ad morbi cujusvis notitiam pertinent, deinde ejus cauſas, tum ſigna diagnoſtica & prognoſtica, demum & medendi rationem, indicare. Ubi quidem omnino fatendum eſt, ipſum aliqua morborum nomina in plerisque partibus adduxiſſe in medium, quæ in aliis ſyſtematibus ſilentio prætermittuntur. Ceterum univerſum Opus in *duas Partes* diviſit, quarum *prima* Pathologiam generalem, *altera* autem ſpecialem, complectitur. In *poſterioris* igitur *Partis Sectione I* affectus capillorum, ut ejus præ ſe fert inſcriptio, exponuntur, re vero ipſa omnes morbi, quos Autor ad caput, tanquam ſedem præcipuam, retulit, explicantur, ut adeo inſcriptio iſta utroque loco per feſtinationem irrepſiſſe videatur. Alias enim non intelligimus, qua ratione e. g. Melancholia, & Mania, Apoplexia, ſimilesque morbi, capillorum affectus dici queant. *Sectio II* morbos oculorum, *III* affectus auris, *IV* affectus narium, *V* affectus oris, *VI* morbos thoracis, *VII* morbos cordis, *VIII* morbos abdominis, *IX* morbos renum & veſicæ, *X* febres, *XI* morbos mulierum, morbis, qui in ſolos mares incidunt, omiſſis, *XII* morbos infantum, & *XIII* morbos venereos, ediſſerit, quos hic nominatim repetere, aut plura de hoc libro commemorare, non opus judicamus.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Decembris Anno MDCCXLV.

HISTOIRE GENERALE DES AUTEURS SACRE'S & Eccleſiaſtiques, &c.

id eſt,

HISTORIA GENERALIS AUTORUM SACRORUM & eccleſiaſticorum, complectens illorum vitas, catalogum, examen criticum, judicia, chronologiam, analyſin, & recenſionem diverſarum editionum, operum ipſorum, &c. Autore *R. P. REMIGIO CEILLIER, Benedictino.*

Tomus XI.

Pariſiis, apud Paulum du Mesnil, 1744, 4 maj.
Alph. 4 plag. 4½.

Ordo Hiſtoriæ literariæ Scriptorum eccleſiaſticorum deduxit præſtantiſſimum *Ceillierium* noſtrum ad illuſtre illud, non Africæ ſolum ſuæ, ſed totius, qua late patet, Chriſtianæ civitatis, ſidus, *Auguſtinum*, cujus vita, res præclare geſtæ, certamina pro veritate, ſcripta, tanti ſunt viſa, ut illis enarrandis & hunc & ſequentem *Tomum* dederit. Præſens Volumen *Articulis X* abſolvitur, in quibus, præter recenſionem vitæ, maximam operum ipſius partem ordine exhibet. *Art. I* de *Auguſtini vita* exponit. Tagaſtæ, oppido Numidiæ, in lucem editus eſt A. 354 d. 13 Nov. parentibus *Patricio*, cive Tagaſtenſi, & *Monica*, fœmina multis virtutibus & vitæ ſanctimonia conſpicua. Madauri & Carthagine ad literas elegantiores, Poe-

 ſin,

Digitized by Google

ſin, & oratoriam artem, tanto incumbebat ſtudio, ut æqualibus palmam præriperet; ſimul amoribus implicitus, ex fœmina, quacum connubii fœdere junctus non erat, procreavit filium *Adeodatum*. Hinc ad Philoſophiam converſus, diligenti manu libros philoſophicos *Ciceronis* & *Ariſtotelis* volvit. Cum rationem & originem mali ſuis cogitationibus exquirere non poſſet, reputans ſecum, Deum mali omnis expertem eſſe, A. 374 Manichæorum partibus ſe addixit. Sed mature levitatem opinionum ipſorum animadvertens, & quod illos cultus divini externi negligentiores conſpiceret, illis ſe ſenſim ſubduxit, quod pleniſſime factum, ubi A. 385, vel 386, Mediolanum delatus, *Ambroſii* doctrina & eloquentia ita eſt captus, ut errores Manichæorum prorſus miſſos faceret, inque cognitione doctrinæ Chriſtianæ ductu *Ambroſii* & propria Scripturæ lectione & meditatione ita proficeret, ut tandem A. 387 tempore verno Catholicorum cœtui ſe adjungeret. Ipſo illo anno, matre *Monica* mortua, in Africam eſt reverſus, & omne tempus oraculorum divinorum ſcrutinio, & exercitationibus ſpiritualibus, dedit, ſcripta etiam quædam in lucem publicam emiſit. A. 395 præter omnem opinionem ſuam concordibus ſuffragiis cœtus Hipponenſis Presbyter eſt poſtulatus, &, obluctatus licet multum muneri ſacro, eſt initiatus, cui *Valerius* Antiſtes, quod Presbyteris adhuc in Africa negatum erat, pro concione dicendi poteſtatem fecit. Sub finem anni 395, volente ita *Valerio*, ſenio confecto, aſſentiente omni credentium multitudine, eccleſiæ Hipponenſis Præſul ita eſt denominatus, ut decedenti *Valerio* illico ſuccederet. Epiſcopus factus, omni cum ſolicitudine ſacra munia tractavit, pro concione diligentiſſime dixit, in vita externa honeſtatem omnem & ſanctimoniam eſt ſectatus, pauperum curam accurate habuit, vitia, inter Afros paſſim graſſantia, tum privatim, tum publice, multa cum prudentia reprehendit. Cum Donatiſtis adeo feliciter eſt congreſſus, ut illorum plurimi, veritati cedentes, ad eccleſiæ conſortium redierint. A debellandis Pelagianis non ante deſtitit, quam communi eccleſiæ conſenſu, quod A. 418 factum, condemnarentur. A. 428, Vandalis ex Hiſpania impreſſionem in

Africam

Africam facientibus, & omnia ferro, incendiis, ac cædibus, late vaſtantibus, *Auguſtinus* multo dolore ob communes calamitates patriæ & eccleſiæ eſt confectus, cumque A. 430 ipſam urbem Hipponenſem obſidione cingerent, ipſe una cum aliis preces conjunxit, ut Deus urbis excidium averteret. Ipſo illo anno, antequam urbs expugnaretur, vivis eſt exemtus, d. 28 Aug. anno ætatis 76, miniſterii 40. *Art. II* recenſet *ſcripta* ipſius, quæ continentur *Tomo I* editionis Pariſienſis, A. 1689 publicatæ. Hujus *Articuli Paragraphus 1* eſt de *duobus Libris retractationum*. In illis, ſcriptis circa A. 427, vel initium A. 428, quicquid in ſuperioribus ſcriptis ſuis minus recte poſitum offendit, ad limam revocat & emendat. *Paragr. 2* de *Libris confeſſionum* agit, qui præ aliis omnibus ſcriptis ipſius communi applauſu ſunt excepti, quique toti pleni ſunt igne amoris Dei, apti, qui eundem in aliis excitent, exarati circa A. 400. *Par. 3* de *libris contra Academicos* diſſeritur. *Auguſtinus* ante ſuum ad eccleſiam reditum ſeceſſum quæſiverat, & cum quibusdam amicorum ſuorum ſuper variis argumentis diſſertaverat, quarum diſceptationum partem aliquam libris his eſt complexus, A. 386. *Par. 4* agit de libro *de beata vita*, qui pariter eſt fructus confabulationum iſtarum familiarium, ipſo illo anno in literas relatarum; §. *5* de *duobus Libris de ordine*, eodem tempore, quo inter amicos verſabatur, concinnatis; §. *6* de *libris ſoliloquiorum, & de immortalitate, & quantitate animæ*, qui concepti vel ſub finem A. 386, vel initium A. 387; §. *7* de *libris de muſica & magiſtro*, quorum concinnandorum initium jamdum fecerat Mediolani, perfecit in Africa circa A. 389, quorum & tractatio per modum dialogi eſt inſtituta; §. *8* de *tribus Libris de libero arbitrio*, quorum primum Romæ A. 388, duos poſteriores A. 395 in Africa, divulgavit; §. *9* de *duobus Libris de geneſi contra Manichæos*, quos cum vidiſſent nonnulli, antequam ederentur, judicarunt, ſtilo ſublimi magis & ornato exaratos eſſe, quam ut ab omnibus intelligi poſſint; quapropter omnia clare & evidenter explanare eſt conatus; §. *10* de *libris de moribus eccleſiæ & Manichæorum*, quos publicavit vel circa finem A. 387, vel initium A. 388; §. *11* de *libro de vera religione, & de regula S. Auguſtini*, quorum priorem, quod probabile eſt, circa

 A. 390

Digitized by Google

A. 390 compoſuit, auctum regula, in gratiam virginum ſacrarum ſcripta; §. 12 de *quibusdam libris, Auguſtino ſuppoſitis, de Grammatica, principiis Dialecticæ, decem categoriis, principiis Rhetorices, regulis Clericorum, vita ſolitaria.* *Art. III* recenſentur Opera, quæ inſunt *Tomo II.* Hujus *Par. 1* tractatur de *Epiſtolis primæ claſſis*, ſcriptis ab A. 386 ad 395, antequam Epiſcopus deſignaretur; § 2 de *Epiſtolis ſecundæ claſſis*, conſignatis ab A. 396 ad 410, quo collatio Carthaginienſis eſt habita, & hæreſis *Pelagiana* detecta; §. 3 de *Epiſtolis tertiæ claſſis*, exaratis ab A. 411 uſque ad obitum ipſius; § 4 de *Epiſtolis quartæ claſſis*, in quem ordinem rejectæ ſunt illæ omnes, quarum annus ſcriptionis eſt incertus, licet id pro certo dici poſſit, datas eſſe, a quo tempore Antiſtitis munere fungi cœpit. Adjecit duas, quæ in editione Pariſienſi non leguntur, ſed ſeparatim ſunt editæ *Viennæ Auſtriacæ A. 1732*, & *Pariſiis A. 1724*. *Par. 4* agitur de *Epiſtolis ſuppoſitis*, ad *Bonifacium, Demetriadem, Cyrillum Hieroſolymitanum, Paſcentium.* *Art. IV*, qui eſt *de ſcriptis*, quæ habentur in *Operum Tomo III*, §. 1 diſſeritur de *quatuor Libris de doctrina Chriſtiana*, qui ſunt quaſi clavis methodi, qua uſus eſt vir ſanctus in Scripturæ interpretatione, A. 397 ſcripti; §. 2 de *libro imperfecto ad Geneſin*, qui expedit difficultates, quas Manichæi circa 3 priora *Capita Geneſeos* moverant, ſcriptus A. 393; §. 3 de *XII Libris de Geneſi*, in quibus ſenſui literali vel maxime inhæret; §. 4 de *Quæſtionibus in Geneſin, Exodum, Leviticum, Numeros, Devteronomium, Joſuæ, Judicum*, exponentibus loquendi modos, Scripturæ familiares; §. 5 de *Annotationibus in Jobum, & Speculo*, deſumto ex Scriptura; §. 6 de *conſenſu Evangeliſtarum*, & *Sermone habito*, in quorum priori monſtrat, in quatuor Evangeliis nihil omnino eſſe, quod ſibi non conſtet; §. 7 de *duobus Libris quæſtionum in loca aliquot Evangelii*, compoſitis circa A. 400; §. 8 de *Tractatibus in Evangelium* & *Epiſtolam S. Joannis*, A. 416, vel 417, compoſitis; §. 9 de *Commentario in Epiſt. ad Romanos & Galatas*, cujus initium fecit A. 394; §. 10 de *libris ſuppoſitis*, v. c. *de miraculis ſacræ Scripturæ*, *benedictionibus patriarchæ Jacobi*, *quæſtionibus ex Vet. & Nov. Teſt. Comm. in Apocalypſin.* *Art. VI* exhibet *ſcripta*, quæ comprehendit *Operum Tomus IV.* Hujus §. 1 docemur de *explicatione Pſalmo-*

Digitized by Google

Pſalmorum, cœpta A. 416. *Art. VI*, quo agitur de *ſcriptis*, quibus conſtat *Tomus V*, §. *1* exponitur de *Sermonibus in Scripturam*; §. *2* de *Sermonibus de tempore*; §. *3* *de Sermonibus ſuper diverſis argumentis, numero 23*; §. *5* *de Sermonibus*, de quibus dubitatur, num *Auguſtini* ſint; §. *6* *de Sermonibus*, qui in appendice *Tomi V* leguntur. *Art. VII* de *ſcriptis*, quibus *Tomus VI* abſolvitur, hujusque §. *1*, commemorat de *83* *Quæſtionibus*, quæ propoſitæ ſunt a fratribus A. 388, poſtea cum reſponſis collectæ, & conjunctim prodire juſſæ; §. *2* de *duobus Libris ad Simplicianum*, ſcriptis A. 397, in quibus hunc inſtruit, quod vivendi genus ingredi conveniat; §. *3* de *Quæſtionibus ad Dulcitium*, qui ab Imperatore in Africam circa A. 420 miſſus erat, ut leges, ab *Auguſto* contra *Donatiſtas* latas, executioni daret, eodemque tempore Carthagine ad Hipponenſem quæſtiones aliquot perferendas curaverat, quas ille ſolvit; §. *4* de *libris de fide*, *de rebus, quæ non videntur*, *de fide & ſymbolo*, *de fide & bonis operibus*, quos ſuppoſititios declaraverat *Eraſmus*, ac *Hugoni de S. Victore* adſcripſerat, Noſter autem ex ſtilo & argumento judicat *Auguſtino* dignos eſſe, maxime cum illius nomen præferant Codices MSti, *Victore* antiquiores, & ipſe *Auguſtinus* hos libros in *Epiſt. 131* nominet; §. *5* de *Tractatu de fide, ſpe, & caritate*, directo ad *Manuelem*, fratrem *Dulcitii*, hominem multæ exiſtimationis & pietatis, ſcripto circa A. 421; §. *6* de *pugna Chriſtiana, & ratione tradendi principia religionis*, quem librum in gratiam religioſorum ſtilo ſimplici, & intelligentiæ fratrum accommodato, concepit circa A. 396, vel 397; §. *7* de *libris de continentia*, *felicitate matrimonii*, & *ſancta virginitate*, quem *Eraſmus* ſcriptum putat ab *Hugone de S. Victore*, eruditiſſimus *Ceillierius* vindicat *Auguſtino*, qui hos pro ſuis agnoſcat in *Epiſt. 262* ad comitem *Darian*; §. *8* de *libris de bono viduitatis, & matrimoniis adulterinis*, de quibus cum controverſia ſit, num *Auguſtini* ſint, Noſter ipſius eſſe adſtruit, quoniam memorentur in catalogo *Poſſidii*, & *Florus*, itemque *Beda*, ipſi aſſignent; §. *9* de *duobus Libris de mendacio, & contra mendacium*, vulgatis circa A. 395, quos, in antiquis editionibus invenitur, *ad Conſentium* ſcriptos eſſe, ſed cujus nomen a Cod. MStis abeſt; §. *10* de *opere*

de monachis, prædictionibus dæmonum, cura in defunctos, & patientia, editis circa A. 400; §. *11* de *Sermonibus de ſymbolo, cultu vineæ domini, diluvio, perſecutione barbarorum, diſciplina, utilitate jejunii, expugnatione Romæ, & novo cantico*, quorum tres poſteriores non videntur ab *Auguſtino* profecti eſſe; §. *12* de *ſcriptis ſuppoſitis*, quæ ſunt *21 Quæſtiones, liber 65 Quæſtionum, de fide Petri, de ſpiritu & anima, de amicitia, ſubſtantia amoris, amore Dei, ſoliloquio animæ, de meditationibus, de contritione, liber*, cui titulus, *Manuel, ſpeculum, de tribus habitationibus, ſcala Paradiſi, de cognitione vitæ, vita Chriſtiana, inſtructionibus ſalutaribus, de duodecim abuſibus ſeculi, de 7 vitiis*, & *7 donis Spiritus ſancti, de pugna vitiorum & virtutum, ſobrietate & caſtitate, vera & falſa pœnitentia, Pſalterium, Canticum magnificat, de aſſumtione virginis, viſitatione infirmorum & conſolatione mortuorum, converſatione Chriſtiana, in ſymbolum de precibus, ad fratres in ſolitudine. Art. VIII* ſcripta perſequitur, quæ continet *Tomus VII*, quem totum efficiunt libri *de Civitate Dei*, quos ad retundendas profanorum hominum calumnias conſignare cœpit A. 413, abſolvit A. 426, vel 427. *Art. IX*, inſcripti de *operibus, contentis Tomo VIII*, §. *1* agit de *Tractatu de hæreſibus & contra Judæos*, quem precibus Diaconi Carthaginienſis, cui nomen erat *Quodvultdei*, confecit, qui ab ipſo hæreſium omnium deſignationem deſideraverat; §. *2* de *utilitate fidei, & libro de duabus animabus, & contra Adimantium*, in quibus doctrina orthodoxorum ab objectionibus Manichæorum vindicatur; §. *3* de *libro contra Epiſtolam de fundamento*, & *contra Fauſtum Manichæum*. Manichæi ediderant Epiſtolam, cui nomen fecerant Fundamenti, in qua momentum doctrinæ ſuæ explanaretur; hujus initium *Auguſtinus* in hoc libro refellit. Scripſit illum A. 396, vel 397. *Par. 4* eſt de *duobus Libris contra Felicem Manichæum, de libris de natura boni*, & *contra Secundinum*, quorum priores continent diſputationem, quam *Auguſtinus* cum *Felice* de dogmatibus Manichæorum habuit, poſteriores directi ſunt ad *Secundinum*, qui *Auguſtinum* criminabatur, non niſi metu, & ut honoribus atque commodis externis frueretur, Manichæorum

rum ſocietatem reliquiſſe; §. 5 de *libris contra adverſarium legis & prophetarum.* Circa A. 420 aliquis ex ſchola *Marcionis*, vel aliorum hæreticorum ſodalitio, Carthagine librum in vulgus ediderat, in quo legi & prophetis derogabatur multum, quem ut refutaret, *Auguſtinus* rogatus eſt a multis. *Par. 6* agit de *libro ad Oroſium contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas.* Eccleſiaſtici aliqui Hiſpani indicem errorum Priſcillianiſtarum fecerant, deſiderantes, ut *Auguſtinus* rationem monſtraret, qua illi ipſi debellari poſſint; inquiſivit igitur in horum pariterque Origeniſtarum errores. *Par. 7* diſſeritur de *ſcriptis contra Arianos.* Scriptum quoddam hominis *Ariani* ad *Auguſtinum* delatum erat, quod tanta, quanta potuit, diligentia & accuratione excusſit. *Par. 8* exponit de *libris de Trinitate*, quos incepit A. 400, finivit demum A. 416, cum alia, itemque alia, negotia ipſum interpellarent; §. 9 de *ſcriptis ſuppoſitis*, in quorum numerum refert *quinque Libros contra hæreſes, diſputationem contra Judæos, paganos, & Arianos, diſputationem inter eccleſiam & ſynagogam, librum de fide contra Manichæos, de modo recipiendi Manichæos, de unitate Trinitatis, Quæſtiones de Trinitate & in Geneſin, duos Libros de incarnatione, libros de Trinitate & unitate Dei, de eſſentia divinitatis, Dialogum de trinitate unitatis, de dogmatibus eccleſiaſticis.* *Art. X*, qui eſt de operibus, *Tomo IX* incluſis, §. 1 recenſentur *Cantica contra ſchisma Donati*, & *libri contra Parmenionem*, in quorum illis texit hiſtoriam factionis Donatiſticæ ad annum uſque 397, ſubjuncta errorum refutatione; in his reſpondet ad objectiones, quas Donatiſtæ pro ſchismate ſuo proferunt; §. 2 agitur de *ſeptem Libris de Baptiſmo contra Donatiſtas*, quos, ut deſideriis fratrum faceret ſatis, circa A. 400 compoſuit; §. 3 de *tribus Libris contra Epiſtolas Petiliani*, qui ipſe poſt collationem Carthaginienſem Epiſtolam ſcripſerat, in eaque libros *Auguſtini*, contra ſe editos, perſtrinxerat, ac orthodoxos multis conviciis laceſſiverat, ab *Auguſtino* ſolide graviterque refutatus; §. 4 de *libro de unitate eccleſiæ*, ſive *Epiſtola contra Donatiſtas*, quæ proprie epiſtola eſt paſtoralis, ad omnes fideles diœceſeos ſuæ directa; §. 5 de *quatuor Libris contra Creſconium.* Hic partes

tes

tes *Petiliani* contra *Auguſtinum* propugnandas ſuſceperat; hujus igitur impetum retudit, & ad ipſius exceptiones ſolide reſpondit. Scripſit illos A. 409. *Par. 6* agitur de *unitate Baptiſmi contra Petilianum*, quo in libro Donariſtarum errorem, ac ſi apud ſe verus Baptiſmus tantum eſſet, profligat; §. *7* de *ſuccincta hiſtoria collationis cum Donatiſtis, Libro ad Donatiſtas poſt collationem.* Acta collationis hujus, vel potius compendium illorum, ab aliis in publicam lucem emiſſum erat, ſed, quia obſcuritate laborabat, & proinde *Auguſtino* probabatur minus, aliud adornavit, vulgatum circa A. 411, vel 412. *Par. 8* docemur de *colloquio*, ſive *collatione, cum Emerito*, in qua enarratur id omne, quod inter *Auguſtinum* & *Emeritum*, unum ex Epiſcopis factionis Donatiſticæ, eſt actum; §. *9* de *duobus Libris contra Gaudentium.* Hic multa cum pervicacia partes Donatiſtarum defenſitabat, & redire ad eccleſiam renuebat; illum igitur a temeraria ſua opinione in rectum tramitem abducere omni virium contentione allaborat *Auguſtinus.* Scripſit circa A. 420. Ultimus eſt §. *10* de *operibus ſuppoſitis*, cujus generis ſunt *liber contra Fulgentium Donatiſtam*, & *documenta, pertinentia ad hiſtoriam Donatiſtarum.* Sequitur Index ſatis accuratus.

Chriſtoph Wollens, der heiligen Schrifft Licentiatens, und Archidiaconi zu St. Thomas in Leipzig, Betrachtungen über die in der Augſpurgiſchen Confeßion enthaltene Sitten-Lehre JEſu Chriſti, von den innerlichen Verderbniſſen der menſchlichen Seele.

id eſt,

CHRISTOPHORI WOLLII, S. THEOL. LICENtiati, & Archidiaconi ad S. Thomæ Lipſ. Commentationes in Theologiam Jeſu Chriſti moralem, Auguſtana Confeſſione contentam, de internis corruptelis animæ humanæ.

Lipſiæ, apud Bernard. Chriſtoph. Breitkopfium, 1745, 4.

Alph. 5 plag. 8.

Eruditio

Digitized by Google

Eruditio theologica, cui maximum ſine controverſia pretium ponendum eſt, ea hodie felicitate utitur, ut nulla ejus pars inculta negleſtaque jaceat. Tum vero iſtud etiam nulli non intelligentiori vehementer probabitur, quod ea cultura multo, quam olim, facilius & ſolidius inſtituatur. Teſtamur hanc in rem Chriſtianam morum Theologiam, quæ inſignem hac ætate nacta eſt acceſſionem. Vix unus eſt in ſacra civitate cœtus, cujus quidem doctores in hac ornanda perpoliendaque non tantum poſuerint operæ ſtudiique, quantum nulla in re alia. Inprimis vero ii, qui Theologi *Evangelico-Lutherani* nominantur, committere noluerunt, ut ſuæ hac in cauſa partes deſiderarentur. Sed diverſa eſt ac varia, quam ſinguli fere inierunt, via & tractandi ratio, quam *methodum* appellare ſolent. Alii ex præmiſſis ſanctioris Scripturæ verbis occaſionem præceptorum moralium enodandorum ſumſerunt; alii vero, ſine his, liberius cogitata ſua expoſuerunt. At nova plane & antehac inaudita ratione Vir Maxime Reverendus, qui de Academia pariter & Eccleſia noſtra præclare adhuc meritus eſt, variisque jam dudum ſcriptis, ætatem laturis, nominis ſibi famam claritatemque peperit, *Wollius*, propoſito ſuo in elaboratiſſimo ſatisfecit Opere, cujus modo indicem recitavimus. Is nimirum ex *Auguſtana Confeſſione*, vel etiam ex ejusdem *Apologia*, verba quædam eximia unicuique præmiſit *Capiti*, tum vero præcipuam morum doctrinam, quæ in iis proponitur, cum cura declaravit. Quid, quod & alios *librorum* Eccleſiæ noſtræ *ſymbolicorum* locos, data quidem occaſione, vel indicavit tantum, vel etiam exſcripſit. Verum is attentius omnia circumſpexit, ac delectum habuit, & non niſi ea enotavit, quæ præclaram aliquam conſiderationem contemplationemque promerebantur. Multi quidem rerum divinarum conſulti veritates dogmaticas, quas *Auguſtana Confeſſio* in ſe continet, illuſtrarunt, atque errores eidem adverſos debellarunt. Sunt etiam, qui ejuſmodi veritates, & alias, cum iis devinctas & connexas, explicaverunt, easdemque explicatas ad vitæ morumque præcepta ſimul accommodarunt; in quibus & celeberrimus *Reinbeckius*, cœli civibus nunc adſcriptus, no-

Digitized by Google

men ſuum profeſſus eſt; nemo vero unus ſolas morum doctrinas ita ſeparatim, interprete *Auguſtana Confeſſione*, declaravit. Quapropter, hujus quidem rei ratione habita, novum omnino laborem Cl. *Wollius* noſter molitus eſt. Diu eſt, quod jurati quidam profeſſique Aug. Confeſſionis hoſtes, dogma Eccleſiæ noſtræ ejusmodi eſſe, faſſi ſunt, ac præ ſe tulerunt, ut omni impietati ac petulantiæ aperte faveat & patrócinetur. Id quo probabiliter defendant, cauſam ſuam, quam agunt, deſperatam ſic inſtruunt, ut ex principiis, quæ Eccleſia noſtra recipit ac tuetur, odioſas ducant concluſiones, quæ minime conſequuntur, hanc in ſententiam: Servator nos redemit. Ergo licentiam nobis dedit peccatis ſerviendi. Chriſtus ſatisfecit pro nobis. Ergo nos nulla amplius lege tenemur, noſtris ſatisfaciendi officiis. Juſtificamur coram Deo, ſine operibus. Ergo ſtudium bonorum operum abjiciendum eſt. Sola fides juſtificat & ſalvat. Ergo hæc fides bonorum operum vacua eſſe debet. Ita ratiocinantur egregie ſcilicet, qui dogmati A. C. male cupiunt. Parum abeſt, quin ſciſcant, corpus illud eſſe nervis & artubus carens. Nec vero infimi tantummodo ſubſellii, nulloque loco ac numero ducendi, homines, verum ii etiam, qui in luce orbis eruditi verſantur, tam tenuiter, tamque inconcinne, de *Auguſtana* ſentiunt *Confeſſione*. In his *Joannes Clericus* eſt, qui in *Bibliotheca* ſua *univerſali* & *hiſtorica* ad *A. 1690 Tom. XVI pag. 223 ſeq.* iſta crimina & Aug. Confeſſioni, &, qui huic addicti ſunt, cœtus noſtri Theologis, objecit, partim ficta aperte, partim effutita temere. Hæc Summe Venerabilis *Wollius* ſub judicium vocavit, & veritatem rationibus confirmavit, quantum potuit, validiſſimis, omnemque navavit operam, ut Aug. Confeſſionem ab injuria, ei illata, aſſereret, in præmiſſa ſatis ampla & pereruditа Præfatione, quæ totius inſtitutæ rei rationem reddit, quamque ſemel atque iterum perlegiſſe pœnitebit neminem. Singulare vero eſt ac ſpeciale libri argumentum, cujus nos jam lectione mirifice capimur. *Corruptelæ* nimirum *interiores animi humani*, quæ externorum vitiorum cauſæ ac fontes ſunt, hic enodatius conſiderantur. Sed curæ iſtæ, ſanctioris Theologiæ cultoribus, a multis inde

annis

annis dicatæ, jam inter perpetuos occupationum circulos expolitæ, & cum iis ipſis, tum vero etiam aliis lectoribus, traduntur & conſecrantur, quo pro captu quisque ſuo in ſanctiores easdem uſus convertere queat. Has alio tempore conſequentur virtutes Chriſtiano homine dignæ, quas in ſingulari libro in poſterum expoſiturus eſt Vener. Autor, ſi quidem negotioſa, quam agit, vita hoc ei permiſerit. Nos certe publico ipſum nomine oramus, ut ſine mora ſe ad hunc accingat laborem, civitati & ſacræ & eruditæ multa egregia pariter ac utilia minantem. *Methodus*, qua hic utitur, eſt propria ejus, vel, ſi mavis, rectæ ac purgatæ rationis. Probat enim primum *exiſtentiam* ejus, de quo acturus eſt, dogmatis ex *ratione*, *experientia*, & *ſacra* inprimis *Scriptura*, cujus dicta, uti vocantur, *claſſica* ita recitavit, ut & nervum probandi, eruditis artis interpretandi regulis in auxilium vocatis, in lucem protulerit. Deinde *definitio*, ſi qua requiritur, *nominalis*, ubique vero *realis*, ſequitur, quam *diviſio* excipit, ita quidem, ut fundamenta dividendi expreſſis commemorentur verbis. Hanc etenim utramque pro veris & genuinis habet principiis, unde concluſiones manare debent. Hinc ex *definitionis realis* & *genere* & *differentia*, nec non ex *diviſione* interdum, petit *axiomata*, unde utilia ducuntur *conſectaria*. Interdum & *tota definitio*, quæ illuſtri ſeſe brevitate commendat, fons eſt conſectariorum; quin etiam *conſectaria* reperiuntur *nobiliora*, quæ *axiomatum* locum occupant, ac novæ hinc concluſiones ducuntur. Axiomatibus & conſectariis, iis certe, quæ lumen & rationum pondera deſiderant, *explicatio* ſtatim ſubjicitur, ac *demonſtratio*, vel etiam *ſola* interdum aut *demonſtratio*, aut *explicatio*, prout res poſtulat. Huic methodo, quam, ſi rem bene putes, omnes, qui erudite cogitant, ante oculos poſitam habent, tota hæc adſtricta & illigata eſt pertractatio; verum in ſubjecta explicatione liberius & erectius dicendi genus apparet, quod & intellectum convincere veritatis, & animum commovere legentium, poteſt. Elucet ubivis eadem vis rationum, ſed ea facile aciem fugit hebetem & tardam, quæ in iis ineſſe ſolet, qui aliorum narrant cogi-

 tata

tata, & in magiſtrorum verba jurant. Accedunt ultimo de-
nique loco *Scholia*, quæ rem adhuc dubiam & obſcuram con-
firmant magis, ac tenebras, quæ eam cingunt, diſſipant, quo
debita luce ſplendeant omnia.

His igitur præfultis, ipſas morales commentationes, quæ
nos ad ſe vocarunt, excerpemus, ſed, in tanta rerum lectiſſi-
marum copia, non niſi potiores indicabimus magis, quam ex-
Pag. 5. plicabimus. *Præparatio*, quæ Præfationem ſequitur, de *na-*
tura & neceſſitate Theologiæ moralis Chriſtianæ agit, quæ utra-
9. que hac fulta eſt *definitione:* Theologia moralis Chriſtiana eſt
habitus animi, cognitas ex S. Scriptura veritates, quæ ad actio-
nem vitæ pertinent, Chriſtianis, fide Servatori addictis deditiſ-
que, ad ſinceram exercitationem vivide inculcandi, quo de
veritate fidei ſuæ certi ſint, vivamque æternæ felicitatis ſpem
habeant. *Dividitur* illa in *duas Partes*, quarum *una* de *vitiis*,
altera de *virtutibus*, agit. Vitia ſunt vel interna, quæ *corru-*
ptelas animi dicere malumus, vel externa. Illis, quæ primo
loco nominavimus, hæc opera dicata eſt, quoniam, animo
per gratiam divinam a corruptelis purgato, externa, quæ mem-
bra corporis requirunt, vitia facile omittuntur, neque adeo ſin-
gularem ſibi flagitant conſiderationem. Ex multis, quæ in
hac præparatione vere ſcienterque dicuntur, nonnulla deliba-
7. 8. bimus, ut ſunt: judicia de nexu veritatum fidei cum veritati-
bus vitæ, deque uſu etiam myſteriorum in actione vitæ Chri-
ſtianæ; de morum doctrina veterum civitatis ſacræ præſulum,
16. qui *Patres* nominantur; de falſitate virtutum humanarum, ab
19. illuſtri Epiſcopo Nemauſenſi, *Eſprit Fleſchierio*, edita; de
20. Pontificiis, itemque Reformatis, Britannicis, aliisque exteris,
24. morum doctoribus; de diſcrimine Philoſophiæ ac Theologiæ
25. moralis; de famoſa illa muliere peccatrice, quæ *Maria Magda-*
lena fuiſſe, haud ſine ratione negatur; deque magiſtris Theo-
30 ſeq. logiæ Myſticæ & purioris, & impurioris. Quo & *tabula* illa in-
primis pertinet, in qua vis fidei juſtificans & ſanctificans, ad
normam dogmatis Lutherani, oculis ſic exhibetur, ut ex be-
neficiis juſtificationis, quæ fidei tribuuntur, officia ſanctitatis
Chriſtianæ, per nexum quendam philoſophicum, legitimam-

que

Digitized by Google

que conſecutionem, tanquam concluſiones, eliciantur. Quæ gravior res poſtea *quatuor veritatibus* includitur, quæ eo modo, quem recta probat ratio, enodantur, & exemplo, præſertim magnæ illius peccatricis, cujus ſalutaris hic emendatio nervoſius, & verbis, quæ *Cicero ardentia* dixit, deſcripta eſt, diligenter illuſtratur. Ut locum *Luc. XIV, 23*, qui contra Pontificios eleganter ſolideque vindicatur, plurimaque alia, taciti prætereamus. Ipſe liber in *binas Partes* diſtributus eſt, quarum *prima*, quæ *generalis* vocatur, de *interioribus animi humani corruptelis generatim* exponit, & *V Capita* complectitur. *Cap. I* de *vitioſis actionibus generatim* agit, *quæ Chriſti morum doctrinæ repugnant.* Sunt illæ, ex data *definitione*, ejusmodi liberæ hominis actiones, quæ legi divinæ adverſantur, & peccatori a ſummo legislatore ad pœnam eo imputantur fine, ut legum ſuarum vim & autoritatem tueatur, humanæ ſocietatis ſecuritatem conſervet, aliis hominibus exempla, quæ ipſos cautiores reddant, ante oculos ponat, & ipſum denique peccatorem commoneat, ut, ad ſui temporariam æternamque ſalutem, in ſeſe deſcendat, atque ad frugem redeat. Dividuntur hæ vitioſæ actiones in *regnantia vitia irregenitorum*, & *nævos renatorum*; in *proprias* & *alienas*; in *internas* & *externas*; in *eas*, quæ contra *Deum*, contra *alterum*, & *ſemet ipſum*, admittuntur; in eas, quæ ex *toto*, & in eas, quæ tantum ex *parte*, in vitio ponendæ ſunt; in *craſſiores* & *ſubtiliores*; in illas, *quæ pro peccatis habentur*, & in illas, quæ *eo loco minime haberi* ſolent; in *peccata occulta* & *aperta*; in *majora* & *minora*; in peccata *Sanguineorum*, *Cholericorum*, *Melancholicorum*, & *Phlegmaticorum*; in peccata *puerorum*, *adoleſcentium*, *virorum*, ac *ſenum*; *maritorum* & *uxorum*; ipſorumque *populorum*, ut *Germanorum*, *Gallorum*, *Italorum*, *Hiſpanorum*, *Anglorum*, & aliorum; in peccata, quæ *hodie in uſu ſunt*, & quæ *ab uſu receſſerunt*; in vitia *nobilium* & *ignobilium*, *potentum* & *impotentum*, *imperantium* & *ſubjectorum*, *Clericorum* ac *Politicorum*, *divitum* & *pauperum*, *literatorum* atque *illiteratorum*. Hoc ipſum Caput hæc, ſi qua alia, ornant, v. c. diſcrimen temperamenti phyſici ac moralis, hujusque doctrinæ

Marginal references: Pag. 35. — 39. 41. — 53. — 57. — 60. — 65. — 73. — 62. 143.

 emenda-

Digitized by Google

Pag. 75. emendatio; judicium de vitiis clericorum & literatorum, de-
77. que duplici hominis natura, phyſica & morali. Ex hac altera
80. vera *libertatis humanæ* notio ducitur. Non eſt ea tertia quæ-
86. dam facultas animi, ſed facultas potius voluntatis, aliquid ex
91.92. propria ſua activitate vel volendi, vel nolendi, ſine ulla neceſ-
ſitate, hoc eſt, ullo ſine, interno externoque, coactu. Hac
explanata definitione, ceteræ falſæ notiones rejiciuntur; cu-
94. jusmodi eſt indifferentia æquilibrii, & illa recentioris mecha-
95 ſeq. nicæ Philoſophiæ notio, quæ, ut multis hodie probetur, omnem
tamen morum doctrinam, inprimisque Theologiam mora-
lem Chriſtianam, de medio tollit. Accedit his nova explana-
103 ſeq. tio dogmatis de *imputatione peccati Adamitici*, ubi *imputabi-
litas* ab *actuali imputatione*, omni, qua fas eſt, accuratione
ſecernitur. Illa pertinet ad omnes *Adami* poſteros, hæc vero
Chriſto facta eſt, expiationis cauſa. Atque eadem fit omni-
bus, qui Chriſti expiationem ſpernunt, non immerito, pro-
pterea quod ob incredulitatem, cujus ipſi cauſa ſunt, æter-
108.111. nam pœnam jure meritoque promerentur. Sequitur *verum
112 ſeq. moralitatis principium*, id eſt, *lex divina;* itemque funda-
114. mentum obligationis, quæ legibus civilibus debetur; inficeta
132. morum doctrina veterum *Gnoſticorum;* finis pœnæ talionis di-
134. vinæ; confutatio eorum, qui pœnas improborum hominum
145. anxie deſiderant; demonſtratio æternitatis pœnarum inferna-
147. rum, nec non infirmatio ſententiæ eorum, qui, pœnas infer-
732 ſeq. nas vim purgandi animos habere, ſomniant. *Cap. II* de *vi-
150. tiis Chriſtianorum non renatorum* inſcribitur. Hæc ſunt habi-
154.156. tus mali, quorum ope facultates animi ad inſtinctum peccati
164. originalis, cui libere dominium concedunt, accommodant. Ex
158. quo perſpicuum eſt, vitia in ipſorum *intellectu*, in *imagina-
159 ſeq. tione*, in *voluntate*, in *conſcientia* & *animi motionibus*, in ab-
uſu *membrorum corporis* & *externorum ſenſuum, aliarumque re-
161. rum, extra ſe poſitarum*, reperiri. Quare *peccata* horum,
qui a ſalutari emendatione alieni ſunt, hominum, ſive eximiis
vitiis dediti ſint, ſive ſimulatam colant ſanctitatem, ſunt *mor-
170. talia*, vel rectius, *mortifera*. Horum numero habenda ſunt
172. *peccata ignorantiæ affectatæ* & *pravæ diſpoſitionis; peccata vo-
luntaria*,

Digitized by Google

luntaria, quæ ſcienter & contra conſcientiam admittuntur; *præjudicatæ opiniones* & *adagia*, quæ impiæ vitæ ſerviunt; Pag. 174. ſtudium *dictis S. Scripturæ* ad carnalem ſecuritatem *abutendi;* 177. malæ *cogitationes*, ideis pravis identidem veſtitæ, quæ in 178. animo dominantur; peccata *proæretica* & *malitiæ*, nec non *præcipitantiæ ſponte acquiſitæ; hypocritica opinio de animo pænitentiæ non egente;* 180. de *fiducia in propria juſtitia poſita; dominans mundi ſuique amor*, 181. una cum tribus ejusdem filiabus, 182. *ambitione*, *avaritia*, & *voluptate*, & alia ejusdem generis. Ceterum hic de ſummo hominis bono & bonis relativis, nec 184 ſeq. non iis terrenis, quæ in ſpeciem bona vocantur, tum vero etiam 189.191. de cupiditate ſummi boni recte corrigenda, ex morum Philoſophia accuratius diſſeritur. Porro removetur a Deo 196. ſuſpicio, ac ſi ipſe cauſa deſperationis & obdurationis eſſet. Sacra vero loquendi ratio, qua *Deus obdurare* improbos dicitur, binas in ſe continet notiones. Una: *Deus occultam animi duritiem in lucem profert.* Conf. *Eſ. VI, 10.* Altera: Deus *permittit obdurationem*, *dum pœnam eorum differt*, *qui animi duritie laborant.* Hi autem ex mora iſta ſumunt occaſionem animi ſui proprio ſtudio magis obdurandi, & emendationis ſuæ differendæ, quam potius, ſi divino nutui conſilioque obſequi vellent, maturare debebant. Utrumque hoc Deus prædicit de rege Ægypti, *Exod. VII, 3.* 200. Ad Chriſtianos non ſanctos referuntur etiam *philoſophici* & *phariſaici*, &, quomodo 167.201. hi a *vere ſanctis* diſtent, non alienum erat hic docere. Ad quæſtionem motam, *an omnia irregenitorum peccata ſint peccata proæretica & malitiæ*, 203. negando reſpondetur, planumque fit, peccata quoque infirmitatis ab illis committi poſſe; ea vero ejusmodi eſſe, ut propter ea divinitus re ipſa puniantur. In *Cap. III* de *nævis ſanctorum* ſuſcipitur tractatio. Hi ſunt 206. eæ, legi divinæ repugnantes, ſanctorum actiones, quas, dum 209.219. a vitiis, ante ſalutarem ſui emendationem ſibi comparatis, quotidie recedunt, propter inhabitans originale peccatum, adhuc 215. admittunt. Ex ipſa ſanctorum natura evincitur, eos efficere aliquid poſſe, quod caro velit, ſpiritus autem nolit. Imo & iſtud in luce ponitur, ut fieri non poſſit, ut ad priſca peccata retro-

Digitized by Google

retrocedant, cum ab ipſis recedant potius quotidie. Videntur quidem duo homines, quorum alter ſanctus, alter vero a
Pag. 230. ſanctitate alienus, eſt, in uno & eodem vitio, externo adſpectu, ſibi ſimiles eſſe, ſed non ſunt re vera; id quod novem lineis in orbem ductis peringenioſe clariſſimeque oculis ſubjicitur. Ex
237. altera definitione hæc tribuuntur peccata renatis, nimirum:
243. *nævi ignorantiæ*, at ii non temere adaugendi ſunt; infirma fides, *præſentia malarum quarundam idearum* in *imaginatione*, ac *pravarum cogitationum; peccata involuntaria*, quæ quidem
244 ſeq. a voluntate proficiſcuntur, ſed *cum* ea, id eſt, ipſa conſen-
247. tiente, minime fiunt; *defectus ſinceritatis* aliquis; *nævi præcipitantiæ*, &, qui *ex antiquo* trium vitiorum, uti vocantur, cardinalium *dominio* adhuc reliqui ſunt; *externæ* quædam *cor-*
249. *poris actiones, quibus nævi adhuc adhærere* poſſunt; *nævi ægrorum ac tentatorum ſanctorum; nævi negligentiæ* cujusdam &
252. *acediæ; nævi, quos haud agnoſcunt*, aliique. Ex his vero ſanctorum peccatis, quæ S. nos docet Scriptura, perſpicuum eſt,
256. fictam eſſe ἀναμαρτησίαν illam *abſolutam*, quam fanatici, alii-
263. que homines, ſanctis in hac vita vindicare ſtudent. Eadem renatorum peccata per ſe non ſunt *venalia*, ſed propter Chri-
264 ſeq. ſtum venia eorum impetratur. Per hæc ex gratia divina non excidunt ſancti; at, ſi in proæretica relabuntur, ejusmodi quidam relapſus argumento ſunt, eos in fide Dei haud amplius
274 ſeq. manere. Tandem quæſtio, *cur exempla lapſorum ex gratia hominum, qui ſancti fuerunt, ut Davidis, Petri, Demæ, quorundam Galatarum, & aliorum, in ſacras Literas relata ſint, & quare in ſcriptis moralibus toties iterentur*, non ſine ratione movetur, atque ad eandem cum cura reſpondetur. Hoc, quod hactenus pertractatum eſt, argumentum occaſionem quoque
240. præbuit Max. Rev. Autori, doctrinam moralem de *mendacio* explicatius declarandi, & litem illam celeberrimam, cujus cauſam *Jacobus Saurinus* in cultiore Belgio dederat, paucis verbis com-
241. ponendi. *Veritas* ethica eſt convenientia animi & cogitationum cum verbis noſtris, ad quam officium, quod alteri debemus, nos obligat. Ergo hæc *veritas* ſemper ſine ambiguitate dicenda eſt, quando noſtrum erga alterum officium nos ad eam

eam obligat. Sed tunc licet *aliter loqui*, ubi nulla hujuſmodi adeſt obligatio; ubi veritas aut nobis, aut aliis, officere poteſt; ubi *aliter loquendo* alteri prodeſſe valemus. Venia nobis datur *ambiguitate* quadam utendi, quæ nobis prodeſt, & obeſt nemini. Licet nobis id *tacendo celare*, quod nobis, aut aliis, ſi enuntiaretur, noxium eſſe poſſet. Quid ergo, his præfultis, *mendacium* eſt? Aliquid a vero alienum, quod ore profertur, ubi officium noſtrum erga alterum convenientiam animi & cogitatorum cum verbis noſtris poſcit; ubi amor, quem alteri debemus, ejusmodi requirit verba, quæ cum animo conſentiunt. *Ambiguitas* igitur, quam obligatio reſpuit, verum quoque mendacium erit. Quomodo vero hoc nominandum erit, ſi quis *aliter loquitur*, quam cogitat ipſe, ubi nulla re ad verum ſincere dicendum obligatur? Hoc *mendacium* dici nequit, nec *falſiloquium*, ſed *oratio*, *quæ alia in ſe verba continet*, quam *quæ alter ſcire debet.* Nullum violamus officium, ejusmodi verba ore proferendo. Alter nullum habet *jus*, majus lumen, ac verius, a nobis poſcendi. Ergo nec ulla in nobis *obligatio* reſidet, rem, uti eſt re vera, ei enuntiandi. Poſſumus vero alteri aliquid *aliter*, atque *ſcire debet*, dicere, vel ex *joco*, vel ex *neceſſitate.* Qua quidem occaſione liberum ei hoc etiam eſſe volumus, ut aliter, atque nos dicimus, animo ſecum cogitet. Aliquid *tacendo celare*, ad quod enuntiandum nulla lege tenemur, neceſſaria eſt prudentia, quæ nullum ex tribus illis, quæ in medium attulimus, nominibus meretur: *Ambiguitas*, a qua nulla nos obligatio avocat, ſemper eſt *dimidia* quædam *veritas.* Utimur tunc quidem voce, cui duplex ſubjecta eſt poteſtas, ſed facile hunc patimur deligere, utram velit. Verum is nullum habet jus, fixam determinatamque notionem flagitandi. *Lutheri* dictum: Renati traducunt vitam ſuam, labentes & reſurgentes, ſapienter enucleatur. *Cap. IV* de *influxu moralis naturæ in omiſſionem vitiorum, ex parte irregenitorum*, exponit. Quo quidem nomine complexus virium deſignatur moralium, quibus homo, extra ſtatum gratiæ in Chriſtiana civitate vivens, legibus & naturalibus & civilibus, nec non externæ religionis Chriſtianæ

Pag. 254. 280. 291 ſeq.

Digitized by Google

profeſſioni, convenienter quodammodo vivere poteſt. Vitia, a quibus ejusmodi homo, civiliter ac naturaliter bonus, ſe abſtinere poteſt, nec non officia, quibus aliqua ex parte ſatisfacere valet, hic accurate definiuntur & enodantur, præeunte Aug. Conf. Tum vero vires illæ naturæ moralis, quatenus a *gratia Dei creatrice* proficiſcuntur, ab ea, quæ in iis ineſt, corruptione, vel, ſi mavis, a *corrupta*, quam vocant, *natura*, cum cura & ſolertia ſecernuntur & ſegregantur; ſecus quam multi alii Theologiæ moralis præceptores facere ſo-
Pag. 303. lent. In *Cap. V* de *influxu gratiæ in omiſſionem vitiorum, ex*
312. *parte ſanctorum*, præcipitur. Hoc nomine intelligitur complexus virium moralium ſupernaturalium gratiæ ſalutaris, quibus renati firmitatem dexteritatemque acceperunt, ea omnia, quæ a Deo vetita ſunt, e verbo ejus revelato cum divino asſenſu cognoſcendi, efficaci odio proſequendi, ſolerterque evi-
315 ſeq. tandi & fugiendi. Ex hac definitione *diſcrimen naturæ* & *gratiæ* circa hunc, de quo diſputatur, influxum ſolidius, quam
326 ſeq. vulgo fieri ſolet, evolvitur. Sub finem *Capitis* docetur, ut *natura* & *gratia* in ſtudio vitia fugiendi, non ſine pernicie animi, confundi queant.

Accedimus ad *Partem II* ſpecialem, *de corruptis facultatibus animi humani ſpeciatim* inſcriptam, quæ *tribus Sectionibus* abſolvitur. Harum *prima*, de *corruptelis intellectus* agens,
335·445. *VII Capita* ſuo complectitur ambitu. *Caput I*, de *ignoratione rerum divinarum in civitate Chriſtiana*, multo eſt elaboratius, ſedulaque lectione ac meditatione inprimis dignum. Argumentum hoc ipſum ex interioribus Theologiæ Chriſtianæ adytis educitur, adjuncta hac continua obſervatione, iſtam ignorationem vitæ omnis impiæ cauſam & autorem eſſe. Præterea vero Cel. Autor non ſolum ulcera ignarorum Chriſtianorum tetigit, verum iis etiam medicinam paravit. Primæ, in quibus cardo & omnis, & inprimis Chriſtianæ, religionis verti-
339 ſeq. tur, veritates hoc loco ſolidius demonſtrantur, ut: divinitas,
353·354. veritas, commodumque tempus patefactionis a Deo datæ; ge-
368. nuina τῆς ὀρθοδοξίας & αἱρέσεως notio; poſſibilitas myſterii ſacroſanctæ Trinitatis, quod & adverſus problema algebraicum

Digitized by Google

cum vindicatur, & exemplo quodam arithmetico illuſtratur; Pag. 371
poſſibilitas myſterii τῆς ἐνανθρωπήσεως Servatoris, quæ contra irriſores defenditur; neceſſitas ſanctitatis Chriſtianæ; præ- seq.
ſentia Chriſti in S. Cœna, ubi & hujus neceſſarius, idemque 373 ſeq.
dignior, uſus, verba item inſtitutionis, enodantur, dubiumque 378 ſeq.
ſimul illud removetur, qui fieri poſſit, ut corpus & ſanguis 374 ſeq.
Chriſti in pluribus locis ſimul accipi queat; poſſibilitas reſur- 380.
rectionis mortuorum; exiſtentia malorum angelorum, ex S. 381 ſeq.
Scriptura tantum, quæ ſapienter eam declarat, patens; exiſten- 382 ſeq.
tia ſummi Numinis, quæ ex ordine ac ſerie cauſarum atque 383.
effectuum naturalium, nec non ex finibus naturæ, ſimpliciter 417 ſeq.
& aperte demonſtratur, remota *idea innata Renati des Cartes*, 420 ſeq.
& fortuita atomorum Epicurearum concurſione; exiſtentia 363.
providentiæ, cœli, & inferni, quin etiam immortalitas animi 421.
humani, quæ ex eſſentiali, eamque ob cauſam divina, hominis cupiditate perfectæ cujusdam & æternæ felicitatis ſumta eſt, 423 ſeq.
& cum generatim de hominibus probis, tum improbis, robo- 431 ſeq.
rata; divinitas Scripturæ S., cum qua tamen demonſtratione 434.
interior Spiritus demonſtratio amico fœdere copulanda. Dici 29. 444.
non poteſt, quantum detrimenti ex inſcientia, quando hæc in ſanctioris ordinis viris reperitur, in ſanctiorem redundet civitatem. Iſtud hic perquam notabili exemplo *Nic. Antonii* il- 355.
luſtratur, qui, cum ad Judæorum caſtra clam tranſierit, ſacro tamen in reformato cœtu officio, per aliquot annos, miſere functus eſt. Hujus hominis vita & mors ſummatim deſcribitur, &, qui ſacris apud nos rebus præſident, cavere jubentur, ne ejus ſimiles ſanctioribus muneribus præficiantur. In remediis, morbo ignorantiæ opponendis, *Catecheticæ inſtru-*
ctiones numerantur, quæ quo modo inſtitui debeant, lectiſſi- 390.
mo hic exemplo docetur. Dubia, quæ veritati Chriſtianæ religionis objiciuntur, ſunt maxima ex parte *dubia ignorantiæ*.
Ex hac naſcuntur alia, ut: *ſcepticiſmus*, *indifferentiſmus re-* 396 ſeq.
ligionum, *opinata perfectio naturalis religionis*, *enthuſiaſmus*, *atheiſmus*, *licentia libere cogitandi Deiſtarum*, *hæreſes*, & *fa-*
ctiones; quo inprimis myſterium impietatis, in *Herrnhuthiana* 405.
ſocietate occultum, refertur. Quo loco novam rationem,

Digitized by Google

Pag. 399 cur neceſſaria divina revelatio fuerit, reperimus. Ornat hanc
ſeq. tractationem demonſtratio ſolida, qua cupiditas perfectæ &
428, 429. æternæ felicitatis in homine re vera eſſe & exiſtere vincitur.
Accedit demonſtratio, qua certi reddimur, eam a Deo ſuam
429. accepiſſe originem. Anquiritur porro, an & quo ea ſenſu *in-
finita* nominari queat, immo & planiſſimum redditur, quod
eadem vehementiſſima, &, in hac quidem vita, inexſatiabilis,
reperiatur. Ubi & hoc oſtenditur, varias cupiditates ex illa
430, 433. eſſentiali hominis cupiditate per errorem natas eſſe, dum ho-
mines vanitati famulantes in honore, aut opibus, aut denique
voluptate, hanc, in præſenti vita, exſatiari poſſe, credunt.
446. *Cap. II* de *incredulitate* exponit, cujus natura cum cura evol-
453, 456. vitur, & nervi omnes inciduntur. Contra *atheos* demonſtra-
tur, religionem fraudibus ſacerdotum origines ſuas haud de-
bere, ſed ejus primam revelationem divinitus conceſſam eſſe.
454. Qui totali favent incredulitati, bina, quæ infinito a ſe inter-
vallo disjuncta ſunt, turpiter confundunt, nimirum *ſuperſti-
tionem* & *religionem*. In illa inveniunt *oracula* & *miracula*,
quæ vaferrimi hominum finxerunt. Hæc autem cum *religio-
ne*, hujusque veris ac divinis *oraculis* ac *miraculis*, confundunt.
Ex quo accidit, ut, cum *ſuperſtitionem* ſpernere debeant,
478. ipſam contemnant religionem. In *Cap. III* de *vitioſa credu-
litate* inſtituitur tractatio, cujus & natura, & cauſæ, & reme-
505, 593. dia, conſiderantur. *Caput IV*, quod ſequitur, eſt unum iterum
ex iis, quæ longiorem ſibi meditationem vindicarunt. Index
ejus hic eſt: de *abuſu rationis* ad *paralogiſmos* in *rebus fidei
ac religionis*. Nulla hic occurrit notio, quin enucleetur. Plu-
rima quoque ejusmodi paralogiſmorum recitantur exempla,
indicata eorum *falſa* vel *forma*, vel *materia*, vel utraque,
quam leges artis ratiocinandi docent. His etiam remedia uti-
540, 546. lia, in quorum numero *catechetica* iterum *inſtitutio* habetur,
opponi debent. Vinculum rerum, quæ hoc loco declarantur,
interiorum impulit Summe Vener. Autorem, ut confuta-
548, 589. tionem binorum famoſorum libellorum, qui A. 1743 Amſte-
lodami, ſicut index præ ſe tulit, re autem vera Berolini, in lu-
cem editi ſunt, inſereret. Unus eſt: *Rationales cogitationes de*

uſu

uſu methodi ſcientificæ in Theologia. Alter: *Rationi conſentanea contemplatio factorum ſupernaturalium.* Utrumque hunc libellum S. Rev. *Wollius* eo ipſo anno in prælectionibus ſuis theologicis refutavit, ejusdemque refutationis compendiariam enarrationem illuc retulit. Non eſt diſſimulandum, ſed præ nobis ferendum, ad mota hæc ignorantiæ dubia tanto rationum pondere & efficacitate reſponſum eſſe, nihil ut ſupra poſſit addi. Cum vero a re noſtra propoſita ſejunctum ſit, ipſam verboſius recenſere confutationem; in optatis nobis foret, ut ea ſeparatim formis deſcriberetur, quo plurium hac ratione uſui ſerviret. Ut cetera taceamus, exſtat hic demon- Pag. 555.
ſtratio neceſſitatis ſatisfactionis, a Deo, hominem induto, præſtandæ, indeque ductæ neceſſitatis divinæ revelationis, quæ methodo ſcientifica nititur; & conſideratio *novæ telluris theoriæ Whiſtonianæ*, qua, fieri haud poſſe, probatur, ut cometa 577 ſeq.
diluvii autor fuerit. In *Cap. V* de *vitioſa curioſitate, ſcien-* 596-624.
dique cupiditate, & nimia rerum terrenarum admiratione atque æſtimatione, diſputatur. Atque hoc eximium argumentum haud ſegniter dilucidatur, & exempla, quæ iſtud illuſtrant, non ſine delectu recitantur. *Cap. VI* de *malis cogita-* 625.
tionibus, & *de ideis imaginationis, cum iis connexis*, agit. Harum variæ ſunt ſpecies. In uſum hujus tractationis bina eximia 629 ſeq.
Philoſophiæ capita, unum *Lockii*, de *connexione idearum*, 646.649.
alterum *Malebranchii*, de *communicatione imaginationis*, convertuntur. Finem huic *Parti* imponit *Caput VI* de *vitioſa ob-* 650 668.
livione.

Partis II ſpecialis *Sectio II* de *corruptelis conſcientiæ*, 669.
ejusque *Caput I* de *falſa conſcientiæ tranquillitate ſceleratiſſimorum hominum*, qui ἁμαρτωλοὶ in ſacris tabulis vocantur, disſerit. Sunt quidam clariſſimi Theologi morales, quibus *ſta-* 670.
tum irregenitorum in *ſtatum ſecuritatis & ſervitutis* dividere placuit. Ab his ſuam ſejungit ſententiam Cel. *Wollius*, & *homines improbos*, prælucente Aug. Conf. in *hypocritas* & *apertos peccatores profeſſosque* diſtribuere maluit. Syllogiſmus 673 ſeq.
conſcientiæ practicus, &, quæ illuc pertinent, reliqua, ſtudioſe hic declarata leguntur. In *Cap. II* de *falſa conſcientiæ* 692.751.

Digitized by Google

tranquillitate hypocritarum, id eſt, ſimulatæ & externæ ſanctitatis cultorum, pluribus exponitur verbis. Hæc tranquillitas deſcriptius enodatur, & exempla, quibus ea illuſtratur, in loco uſurpata ſunt. Solent homines, qui pietatem ſimulant, maxima peccata, ſine ullo mentis violatæ ſenſu, committere. Exempli loco *profanatio diei Solis* eſſe poteſt. Hinc occaſio
Pag. 716-729. S. Rev. Autori oblata eſt, copioſam de *divinitate diei dominicæ* commentationem elaborandi, quæ hoc ipſum *Caput*, ſi quid aliud, ornat. Diſtribuit *cives Eccleſiæ Dei* in *patres*, qui πατριάρχαι dicuntur, in *Judæos*, & *Chriſtianos*. Eccleſia *patriarcharum* ſeptimum diem, id eſt, diem Solis, Deo ſacrabat, ipſo Deo jubente. *Adamus* primus eum diem ſanctum habuit. Namque dies ſeptimus erat primus ac plenus vitæ ſuæ dies, a quo dies, menſes, & annos, numeravit. Erat hic *dies* re vera *ſeptimus*, quia ſex præcedentes dies creationis ſequebatur. Idem vero *primus* quoque *primæ hebdomadis dies* erat, a quo tempus vitæ ſuæ primi ducebant homines. Hunc vero ipſe creator ſummus cultui ſuo deſtinabat, *Gen. II, 1, 2, 3.* Itaque ſeptimus, idemque primus perfectus, hoc eſt, ex die nocteque conſtans, dies, *Gen. I, 24 ſeq.* quem *Adamus* vixit, primum ſolenne Sabbathum fuit, Deo conſecratum. Hunc omnes Patriarchæ ſequentes celebrarunt, ipſique plurium Numinum cultores, ad quos fama hujus divini diei perlata eſt, eum, tanquam ἑορτὴν πάνδημον, feſtum egerunt, *diem*que *Solis*, propterea, quod eum *Soli* dicabant, nominarunt. Atque hæc cauſa fuit, cur ipſe Deus in locum ſeptimi diei *ſextum* ſufficeret, quem ab Eccleſia *Judæorum* celebrari voluit. Lex moralis ac univerſalis *diem* præſcribit *ſeptimum*, id eſt, *ipſum Solis* diem, *Exod. XX, 11.* Sed Deus, ſingulari, quam commemoravimus, cauſa impulſus, ſolis Judæis *ſextum* inculcavit, & ſuo honori ſigillatim ſacrum eſſe voluit, adjunctis quibusdam cerimoniis, quæ cultum Vet. Teſt. *Leviticum* palam redolent, *Devt. V, 12-15*, coll. *Exod. XII, 16, 18.* Tandem vero primum illum, ab *Adamo*, & antiquis veri Dei cultoribus, celebratum, Solis diem, in lege morali omnibus hominibus præſcriptum, *Eccleſiæ Chriſtianorum* ipſe ſummus reſtituit Servator,

Digitized by Google

vator, in vitam revocatus. Hæc omnia magna veri ſpecie ornat S. R. *Wollius*, atque ex hac divina diei Solis origine *vim* Pag. 725.
obligandi ducit, quam habet ille, ut omnes ipſum homines ſanctiſſimo ritu obeant. Quo ille loco celeberrimas illas *de* 726.
jure Sabbathi lites, ſub hujus Seculi principium agitatas, valde improbat, A. C. ejusque Apologiam ſibi conciliat, inpri- 727 ſeq.
misque ſacras Eccleſiæ Britannicæ leges, quas acutiſſimi ejusdem Theologi erudite vindicarunt, huic ſententiæ favere, oſtendit. Fanatici morum doctores conſcientiam hominis pro unica actionum norma venditant, pluresque alias eidem laudes tribuunt; id quod Autor Epiſtolarum *de Religione hominis eſſentiali*, Gallica lingua exaratarum, & Amſtelodami A. 1738, 8, 730.
editarum, præ ceteris facere conſuevit. Præmiſit idem, qui putatur, Autor alia quædam fanatica ſcripta, quorum hic in- 731 ſeq.
dices nominantur. In his jam antehac primarias quasdam Chriſtianæ religionis veritates de medio ſuſtulit, & ſimilium, quos poſtea in dictis Epiſtolis propoſuit, errorum ſemina ſparſit. Verum in iis moralibus Epiſtolis omnem impietatem ſuam in Chriſtianam, imo & naturalem, religionem evomuit. Totum vero, quod ipſe hic ſtabilivit, religionis ſyſtema nihil eſt aliud, quam Deiſticum Jus Naturæ, cujus principium prava eſt *philautia*. Ex hac quædam in *alterum* manare debent, quæ nobis videntur, non ea, quæ nobis aliqua obligatio imperet. Officia vero *erga Deum* plane evaneſcunt, quoniam ipſe eſt ens ſibi cummaxime ſufficiens ac perfectiſſimum, eamque ob cauſam a nobis requirere nequit, ut pie vivamus. Quaſi quis unquam docuiſſet, Deum eo conſilio colendum eſſe, ut ejus infinitæ perfectioni nonnihil accedat. Ita credulos homines hodie ludificantur Deiſtæ, & robuſti, qui vocantur, ſpiritus. Nulla in his Epiſtolis Philoſophiæ cultioris, ſed multa fanatici vafrique ingenii, quoquo nos vertimus, perſpiciuntur veſtigia; quemadmodum S. Rev. *Wollius* aperte oſtendit, qui in coercenda hominis petulantia multus, atque adeo totus, fuit. Utinam hæ *Epiſtolæ*, a Cel. *Wollio* confutatæ, cum illis *duobus*, quos ſupra memoravimus, *famoſis libellis*, in unum volumen coactæ, ſeorſim typis exſcriberentur! Sunt, qui

Pag. 749. qui putant, virginem *Hubertam*, quæ cum parentibus ſuis
primum Genevæ vixiſſe, deinde vero Lugdunum habitatum
conceſſiſſe, dicitur, earum Epiſtolarum Autorem eſſe. At S.
750 ſeq. Rev. *Wollius* conjectura, quam belle exornavit, ducitur, Auto-
rem quendam *Muraltum* eſſe *Helvetum*, qui ordines in militia
duxit. Fuit is principio unus ex famoſi *Dippelii* diſcipulis,
qui in prima claſſe ſedit, poſtea vero ex fanatico homine *Dei-*
ſta, imo fere *atheus*, evaſit. Nec mirum profecto. Ille quo-
que *Edelmannus*, qui profana rerum divinarum irriſione hodie
ſe nobilitavit, initio *Dippelianus* fuit, hodie vero *Spinozæ* no-
men dedit. Atque, in hoc homine malitia ingenio freta quid
752. efficere poſſit, videtur experta. *Partis II* ſpecialis *Sectio III*
enodationi *corruptelarum voluntatis atque affectuum* deſtina-
753-784. ta eſt, & ex *V Capitibus* conſtat. *Cap. I* agit *de voluntate,*
per vanum ſui ipſius & mundi amorem corrupta. Quo qui-
dem loco *philavtia* ex principiis philoſophicis & theologicis
753, 758. curate declaratur, prava illa ἐπιθυμία, *Rom. VII, 7, Jac. I,*
14, 15, ipſa eſſentialis, quæ in homine ineſt, ſummi boni, hoc
eſt, perfectæ æternæque felicitatis, cupiditas hodie corru-
ptiſſima, eſſe probatur. Ex hac depravata voluntate cum *re-*
pugnantia malitioſa exiſtat; conſequens eſt, ut in ejus ſalutari
785-809. emendatione princeps & maxima cura ponenda ſit. In *Cap.*
II agitur *de voluptate, primo affectu cardinali voluntatis cor-*
810-832. *ruptæ*, in *Cap. III de ambitione, ſecundo affectu cardinali vo-*
luntatis corruptæ. Ubi occaſio ſe obtulit S. Rev. Autori, locum
823 ſeq. illum eximium *M. Aurelii Antonini*, τῶν εἰς ἑαυτὸν *Lib. XI*
§. 3, qui vexationem Lugdunenſium Chriſtianorum reſpicit,
iisdemque ψιλὴν παράταξιν exprobrat, eleganter declarandi.
833-851. *Cap. IV de avaritia, tertio affectu cardinali,* & *Caput V*, idem-
852-862. que ultimum, *de permiſtione horum trium affectuum cardina-*
lium, exponit.

Hæc igitur morum præcepta, in Auguſtana Confeſſione tradita, ſtilo culto, facili, amœno, erectoque, interpretatur, & ſolide ſimul demonſtrat S. R. Archidiaconus noſter. Oſtendit is ubique, quemadmodum hæ explicatæ animi corruptelæ fontes & cauſæ externorum vitiorum, impiæque vitæ, ſint, quæ

in

in Chriſtiano dominatur orbe; cuique *Capiti* præmiſit argumentum, & diſcrimen naturæ & gratiæ ſingula finit *Capita*. In hac tota pertractatione variæ res inveniuntur, quas quidem tardiora ingenia hic minime quærerent, lectoribus autem, qui varii ſunt, utiles & jucundæ, neque a cauſa, quæ agitur, ſecretæ, ſed cum hac ipſa amice copulatæ. Illuc pertinent tot philoſophica, philologica, literaria, poetica, & alia, quæ elegantiores ſibi literæ vindicant; multa item, quæ Hiſtoriam philoſophicam & Chriſtianæ civitatis illuſtrant. Cel. Autor Theologiam cum vera, quæ nulli familiæ addicta eſt, Philoſophia, uti ſemper ſolet, hic etiam conjunxit, & rationi purgatæ, ac S. Scripturæ, imo & naturæ & gratiæ, debitum poſuit pretium, & etiam atque etiam cavit, ne aliena cæderet vineta. Unius veritatis, philoſophicæ ac theologicæ, habuit rationem, ſed ei maſcule, pro ea inſigni & acri, qua valet, judicandi facultate, adfuit. Cum multi hodie Aug. Confeſſionem ſpernant; optandum eſſet, ut, ipſius Autoris cura, hæ Commentationes Latine verterentur, quo & exteri eas legere valerent, & Chriſtianam morum doctrinam, qua nihil præſtabilius eſt, in A. C. propoſitam, inde diſcerent. Ceterum quatuor ſubjiciuntur Indices, *Autorum* nempe, *dictorum*, & *verborum explanatorum*; Index vero *rerum* magna cum cura confectus eſt, & ad uſus ſanctiores accommodatus. Dedicatus eſt liber Illuſtriſſimo Comiti *de Holtzendorf*, qui ſacris in Saxonia rebus hodie præſidet; præfixaque Autoris imago. Charta eſt pura & elegans; literæ ſunt novæ ac politæ; nihilque, ut breviter dicamus, ornamenti externæ libri formæ deeſt, quod ab arte in eum proficiſci potuit.

Joh. David Köhlers, P. P. im Jahr 1740 wöchentlich herausgegebener Hiſtoriſcher Müntzbeluſtigung zwölffter Theil, ꝛc.

hoc eſt,

JOANNIS DAVIDIS KOELERI, P. P. PARS XII hiſtoricorum ex Numis oblectamentorum, Anno 1740 vicibus

cibus hebdomadarum editorum, in qua varii memorabiles ac rari Joachimici, Ducati, & Metalliones, nec non alii ſingulares aurei argenteique Numi ætatum variarum, numero LXIV, curate in æs inciſi, deſcribuntur, ac hiſtoricis ex monumentis plene exponuntur. Præfationis locum tenet decima continuatio ſciagraphicæ Thalerorum collectionis.

Noribergæ, apud Chriſtophori Weigelii ſenioris, Chalcographi, viduam, 1740, 4.

Alph. 3.

Oblectant nos jure & conſpectu ſuo hæc oblectamenta, quoties *Partis* eorum novæ in *Actis* noſtris rationem habemus. Dodecas jam illorum prodiit in lucem, necdum apparatum ſuum exhauſit Cel. Autor. Candor hiſtoricus, & lectionis multijugæ abyſſus, utramque faciunt paginam. *Tomum* hunc ſacravit Perill. *Rudolpho Joanni de Wrisberg*, Libero Baroni, Conſiliario ſtatus publici Electoralis Brunſuico-Luneburgici intimo, cujus haud ſecus ac patris avique, *Wrisbergiorum*, merita cedro digna ſuccincte expoſuit. In Præfatione diſſeruit de Thaleris Principum Sileſiæ, quos feriri juſſerunt Epiſcopus Vratislavienſis, Ordines Evangelici, Duces Lignicenſes ac Brigenſes, Munſterbergenſes & Oelſenſes, Saganenſes, Troppaviæ & Jægerndorfii, nec non Teſchinii. Sub initio *Tomi* ſequentis de Thaleris Comitum Sileſiæ ſeſe acturum eſſe, promiſit liberaliter. Paginam tituli exornavit duorum Numorum Judaicorum, eorumque conjugalium, iconibus, quos deſcripſerat *Part. I pag. 91 n. VI*, & *pag. 76 n. VIII. Tenzelius* ſæpius eorum meminit. Autor, hoſce ex officina eadem prodiiſſe, arbitratur. Ipſa oblectamenta exorditur a Numo *Pauli Jovii*, Comenſis, Epiſcopi Nucerini, A. 1552 percuſſo. Hiſtoriographi iſtius celeberrimi natalem in A. 1483, 19 April. incidere, oſtendit, vitamque ejus & apologiam exhibet. Quæ
Pag. 9. ipſa tractatio ſeſe ſingulari veritate commendat. *Jovii* metallionem excipit rariſſimus *Hermanni Egonis*, primi Principis Fürſtenbergici,

Digitized by Google

TAB. VI ad Nov. Act. Erud. A. 1745. Menſ. Decemb. pag. 699. 701. 702.

Fig. I.

Fig. II.

Fig. III.

Digitized by Google

ſtenbergici, Thalerus ad A. 1670. Vitam & tabulam ejus genealogicam, equeſtri ratione concinnatam, idem ſubjecit. Attentione dignus eſt Numus mnemonicus, quo *Maximilianus*, Dux Bavariæ, dignitatem Electoralem, A. 1623 obtentam, celebravit, & ad poſteros transmiſit. Eleganter & ſolide ad hunc Numum diſſerit ex Imperii Germanici hiſtoria de fundamentis Bavarici Electoratus, ac de controverſia Palatinorum cum Bavaris, eam ob cauſam agitata. Haud recuſat ipſe jura Ducum Bavariæ, prælucente hiſtoria, firmiter conſtabilire. Qui ſequitur, Thalerus, ad *Fridericum* Cardinalem, Epiſcopum Wratislavienſem, Darmſtadinum Landgravium, eſt referendus. Excipit eum Numus ſepulcralis *Ottonis Ludovici*, Comitis Schœnburgenſis, ad A. 1701, quem Autor illuſtrat eleganti de originibus Schœnburgenſium Comitum Commentario. Succedit ei Thalerus primi Principis, *a Schwarzenberg* appellati, *Joannis Adolphi*, ad A. 1682. Vitam ejus & dignitatem, ab Imperatore reportatam, Cel. Vir egregie ſolideque, id eſt, pro more, recenſet. Proximus illi eſt nitore & venuſtate commendabilis Thalerus, juſſu Epiſcopi Auguſtani *Alexandri Sigismundi*, Palatini Comitis ad Rhenum Neoburgenſis, cuſus. Hujus latus claudit Thalerus *Joſephi Joannis Adami*, Principis ac gubernatoris Lichtenſteinenſis, ad A. 1728, cujus pater *Antonius Florianus* A. 1713 in Principum imperii conſeſſum fuit introductus. Memoriam *Alberti Erneſti* primi, Principis Oettingenſis primi, ac dignitatis, ab eo obtentæ, Principalis ſervat, colendamque offert, Thalerus mnemonicus, A. 1675 percuſſus. Rarior eſt Metallio *Wilhelmi III*, Epiſcopi Argentoratenſis, Comitisque Hohnſteinenſis, ad A. 1526, cujus vitam & progenitorum ſeriem Cel. Autor pro more expoſuit. Memoratu dignus eſt rarus ille Thalerus, quo ſponſalia *Caroli*, Principis Electoralis Palatini, ac *Wilhelminæ Erneſtinæ*, Regiæ Principis Danicæ, ad A. 1671 exhibentur, quæ minus proſpere ceſſerunt ob *Rüdinam de Collenberg* a *Carolo* æque aſſumtam. Addit Autor hiſtoriæ gamologicæ ſummam, ex *Daphnæi Arcuarii* libro depromtam. Hinc lectori offert *Bernhardi III de Glæſſ*, Epiſcopi Tridentini, ad A. 1520 rarum Metallionem. Epi-

Pag. 17. 25. 33. 41. 49. 57. 65. 81. TAB. VI Fig. 1. Pag. 89.

 ſcopi

ſcopi illius de errantibus reducendis judicium calculo albo
Pag. 93. prorſus eſt dignum. Allicit porro oculos icon Numi, qui
memoriam hæreditatis Oldenburgicæ, ab Imperatore adjudica-
97. tæ *Auguſto,* Duci Holſato-Plœnenſi ac Norburgenſi, ſervat, ad
A. 1676. Executus fuit Cel. Autor controverſias, de ad-
eunda hæreditate ultimi Comitis Oldenburgici ortas, loco il-
luſtrationis. Deinceps Numum aureum Electoris *Caroli Lu-
dovici*, Comitis ad Rhenum Palatini, præbet viſendum, cu-
jus in averſa Symbolum exhibetur ſingulare, & adjectis inſigne
105. verbis: *Juvet prudentia fortem.* Numus *Hieronymi* Comitis
Portiæ, Epiſcopi Adriæ, A. 1607 cuſus, ſymbolicus eſt per-
æque, quem diatribe de illuſtrioribus Comitibus Principibus-
121. que Portienſibus adjuncta reddit memoratu digniorem. Suc-
cedit ei *Philippi Magnanimi* rarior Thalerus, A. 1538 factus.
Haud tralatitia ſunt ea, quæ Eruditiſſimus interpres ibi de ori-
129. gine leonis Haſſiaci heraldica ediſſeruit. Hinc ſpectandus ex-
hibetur ab eodem Numus mnemonicus, demonſtrans felicem
Erfurti ingreſſum *Anſelmi Franciſci Erneſti* Liberi Baronis *de
Warsberg*, hinc inde Canonici Capitularis & Præpoſiti, ad an-
num 1732. Percenſet ad Numum quodammodo illuſtrandum
Autor jura Reverendiſſimi & Sereniſſimi Electorum Mo-
guntinorum in urbem Erfurtum, additque Liberi illius Baro-
nis progenitores illuſtres. Sequens hebdomas offert qua-
tuor urbis Erfurti Numos, & *numulorum liberorum* expoſitio-
145. nem. Excipiunt eos duo Ducati, alter Regis Danorum *Chri-
ſtiani IV* rariſſimus & genuinus ad A. 1647, alter Hollandi-
cus adulterinus ad A. 1736. Illuſtratio adjecta ſpectat ad rem
153. numariam Norwegicam & Germanorum auratam. Succedit
eis rarus unilateralis Metallio *Wilhelmi de Grumbach*, proſcripti
ad A. 1567, ejusque vita haud unius fortunæ. Dolet Autor
ejus merito vicem, nonnulla defendit, ac, meritorum patris ra-
tionem nullam habitam fuiſſe in exacerbata pœna filii, ſolide
monet. Adjunguntur ei duo quadrati Numi, Gothæ A. 1567
169. intra obſidionem cuſi. Ad Thuringiam præterea referendus
eſt Numus, quo Erfurtana Academia A. 1692 tertium ſuum Ju-
bilæum confirmavit, poſteritatique prodidit. Recenſetur in
expoſi-

Digitized by Google

expoſitione Academiæ Erfurtanæ viciſſitudo hiſtorica. Spe-
ctatoribus dignus eſt æque *Maximiliani I* Belgicus dimidius Pag. 177.
Regalis ad A. 1487, ſiquidem is rariſſimum ejus monogram- TAB. VI
ma in poſtica ſuppeditat viſendum. Poſt *Maximilianum I* Cæ- Fig. 2.
ſares monogrammata haud amplius adhibuerunt, & præter
unum *Maximiliani* Diploma, A. 1512 datum, ſupereſt nullum,
in quo illud exſtet. Rarus eſt Numus mnemonicus *Henrici* Pag. 185.
Hopſen, Jurium Profeſſoris Erfurtani, & Præpoſiti ad S. Mariæ,
A. 1570, qui Gandershemii natus, & A. 1573, 14 Dec. mor-
tuus, varia inopum Studioſorum, inprimis Gandershemenſium,
levamenta, quæ vocant ſtipendia, fundavit. Vocat nos paulo 193.
poſt Thalerus *Anshelmi Caſimiri*, Archiepiſcopi & Electoris Mo-
guntini, ejusdemque vita & genealogia. Rarus eſt Numus mne-
monicus, qui *Abrahamum de Schœnberg*, Electoralem Saxoni-
cum Conſiliarium intimum, exhibet, cui genus & vita ejus an-
nectitur. Proximus ei eſt Thalerus glorioſiſſimi *Friderici III*, 217.
Ducis Holſato-Gottorpienſis, ad A. 1626. Thalerus ſuccedit
Georgii II, Regis Angliæ & Electoris Brunſuico-Luneburgici,
glorioſiſſime regnantis, cui edictum ejus numarium additur.
Hunc excipit Metallio *Joannis Friderici II*, Ducis Gothani, ad 233.
A. 1576, qui annos 28 in captivitate imperiali ſeſe continuit.
Metalliones duo ſequentes ſpectant ad Regem Poloniæ, *Sigis-
mundum III*, ejusque uxores duas, ſorores, & Auſtriæ Archi-
ducum filias. Ad res Polonicas perinde referendus eſt rarus 241.
mnemonicus Numus, quo *Vladislaus V*, Rex Poloniæ, Smolens-
koviam, A. 1634 a ſeſe ereptam obſidioni, illuſtravit. Adjun- 249.
xit ei Autor belli Ruſſici, exorti & compoſiti, enarrationem.
Numulus Altenburgicus, qui ſequitur, tres haleros æquat,
in antica crucem, in poſtica manum expanſam, repræſentans.
Hunc Cel. Autor pro halero habet Altenburgico. Seculo 257.
enim XIV haleris crux & manus aſſignata fuit, & Altenburgo,
urbi olim imperiali, jus fuit monetæ. Burggravii Altenbur-
genſes inſignis gentilitii loco adhibebant roſam, cujus figura
manui apparet impreſſa in hoc ipſo Numo. Manus eſt fideli- 263.
tatis & ſubjectionis, crux vero imperii Germanici, ſignum.
Sed progrediendum eſt ad alia. Viſendus enim nobis traditur

 Thalerus

Digitized by Google

Thalerus tutelaris Ducis Wirtenbergici *Ludovici Friderici* ad A. 1629, qui progeniem Mumpelgardicam ſevit. Rarior au-
Pag. 273. tem eſt Metallio dejecti Cancellarii ſupremi Electoralis Saxonici, *Wolfgangi Diterici*, Comitis Beichlingenſis, ad A. 1702, cui ejus vita & genealogia accedit. Hunc excipit Numiſma *Michaelis Hoſpitalii*, Cancellarii Galliarum famoſiſſimi, ad annum 1560 circiter rejiciendum; & aliud, quod refert Præſidem Parlamenti Pariſienſis *Wilhelmum de Lamoignon* ad
289. A. 1679. Accedit Numiſma, quo catarrhactæ Sluſenſes, per Comitem *de Monterey* A. 1675 denuo patefactæ, illuſtrantur.
305. Raritate ſeſe commendat Thalerus *Joannis I*, Comitis Palatini ad Rhenum, primi religionis Reformatæ Principis Bipontini, ad A. 1600 circiter. Rarus eſt æque Thalerus *Joannis* Baronis
313. *de Bernſtein*, poſſeſſoris hypothecarii Comitatus Glacenſis, ad A. 1540; ac Thalerus *Alberti V*, Ducis Bavariæ, ad A. 1557. *Vladislaum Sigismundi*, Principem juventutis regium Poloni-
329. cum, A. 1610 electum Ruſſiæ Czarium, ſequens repræſentat Numus mnemonicus. Tunetum A. 1573 celerrime a *Joanne* Auſtriaco, *Caroli V* notho, expugnatum, Numiſma illuſtrat,
337. in cujus poſtica leguntur hæc: *Veni & vici.* Excipit illud rarior Thalerus Ducis Meclenburgici, *Adolphi Friderici*, qui progeniem Suerinenſem condidit, ad A. 1642. Numiſma ei
353. proximum repræſentat *Andream Teufels de Gundersdorff*, Tribunum militarem equeſtrem Cæſareum, & A. 1566 cuſum
361. fuit. Hiſtoriam Brunſuico-Luneburgicam illuſtrat Numus *Wilhelmi* ſenioris, qui progeniem Harburgenſem clauſit, ſepulcralis, A. 1642 percuſſus. *Societas Alethophilorum, ab Ern.*
TAB. VI *Chriſtophoro S. R. I. Com. de Manteuffel inſtituta Berolini A.*
Fig. 3. *1736* numi mnemonici ope in memoria hominum viget. Cœ-
Pag. 369. litibus adſcriptus eſt *Carolus Borromæus*, Purpuratus Romæ, & Archiepiſcopus olim Mediolanenſis, cujus Numiſma terricolæ
377. hic ſpectando proſequuntur. Huic ſodalem aſſociavit inclytiſſimum ætatis noſtræ Philoſophum, *Chriſtianum Wolfium*, numo *Daſſierii*, Genevenſis, expreſſum. Ad ſocietatem Alethophilorum illuſtrandam Cel. Autor de controverſia, quæ *Chriſtianum Wolfium* & *Joachimum Langium* interceſſerat, fuerat commentatus.

tatus. Ad numum vero *Wolfii* exhibet ſatyricam larvati cu-
juſdam hominis epiſtolam, qui ſeſe *Aletophilum*, alienæ laudis
deſtructorem potius, appellavit. Divinando aſſequi licet ple-
risque, quis epiſtolæ ſit autor. Recolimus memoria illud
Diogenis: *Calco Platonis faſtum*, & illud *Platonis*: *ſed majori fa-
ſtu*. Sed quidni feſtinamus ad Numiſma præſtantiſſimum, quo Pag. 393.
Archiater Pontificius, *Marcellus Malpighius*, ad A. 1693 repræ-
ſentatur? Deploranda ſunt fata D. *Chriſtiani Brück*, Cancel-
larii Saxo-Gothani, qui Numiſmate viſitur hic expreſſus. Quod 401.
ipſum ſequitur Numiſma, denuo Ill. *Chriſtianum Wolfium* re-
præſentans. Adſpergitur ei denuo larvati illius Anti-*Wolfii* 410.
epiſtola quædam, qui rationes exponit, cur Philoſophia *Wol-
fiana* ad tantum approbationis publicæ faſtigium ſit evecta, &
cur is, qui Theologiam apodictica penes ipſum ſcripſit metho-
do, nonnunquam lectores ad Logicam & Ontologiam Ill. *Wol-
fii* remiſerit. Superſunt pauca, a nobis expedienda. Omit- 417.
tendus haud eſt rarus Florenus aureus Ducis Pomeraniæ *Phi-
lippi II* ad annum 1614, quem Cel. *Schulzius* illuſtravit. Suc-
cedit illi Numiſma, *Sigismundi III* Regis Polonorum, ac Regi-
næ, uxoris prioris, *Annæ* Auſtriacæ, vultum memoriamque
referens; & Numus, expugnatæ Smolenskoviæ ad A. 1611 425.
memoriam repræſentans. Varias hic Cel. Autor intexit emen-
dationes & ſupplementa, locumque dat tertium *Aletophilo* ſuo
larvato, qui leges ſocietatis *Alethophilorum* Berolinenſis ſub li-
mam vocat *Holmannianam*, nec ferre poteſt Theologorum do-
ctrinam, docentium, Deum mala haud permittere niſi ſapien- 435.
tiſſimas ob rationes, ac ne ipſe bona alia impediat majora. Qui,
Deum eſſe minus præſcientem, & intellectu finito præditum,
credunt, illis illa mali permiſſio ſordet. Sed controverſiæ ab-
ſint a nobis philoſophicæ. Et ſuffecerint hæc in præſens.

LUCUBRATIONES ILLUSTRISSIMI AC REVErendiſſimi THEOPHANIS PROKOPOWICZ, quæ (præter unam narrationem) jam Orationes, jam Poemata, jam Epiſtolas, in ſe comprehendunt. Nunc primum in unum corpus collectæ, & in publicam lucem editæ.

Vratis-

Digitized by Google

Vratislaviæ, apud Jo. Jacobum Korn, 1743, 8 maj.
Plag. $11\frac{1}{2}$.

Non ſolum Ruſſis ſuis, ſed & nobis Germanis, atque omnibus omnino literatis, pergratum fecit doctiſſimus harum eminentiſſimi Viri lectiſſimarum lucubrationum Collector. Tribus ſe potiſſimum ad id faciendum cauſis eſſe impulſum, profitetur; tum quod Autor poeta & orator ſit excellentiſſimus, tum quod varietas hic delectet, tum quod *Petri* magni laudes decantentur. Nos autem habemus, cur & triplices ipſi gratias agamus. Non omnino id ſine cauſa fieri, vel exigua Commentationum luſtratio docebit. Quæ primum locum occupant, ſunt lachrymæ *Roxolanæ*, ſeu de obitu *Petri*, magni totius Ruſſiæ Imperatoris, brevis narratio, duæque de laudibus ejusdem divi Principis Orationes. Opponitur illa narratio, ab oculato teſte facta, falſis nonnullorum, atque ex rumore collectis, relationibus. Morbus, quo *Petrus* ereptus eſt, fuit ſtranguria, ſeu urinæ ſtillicidium cum acerbo dolore, & continua ſtimulatione. Eo ſub finem adhuc anni 1723 tentari cœperat. Qua moleſtia ut ſeſe expediret, ad martiales, quas vocant, aquas, quæ in regione Olonetz dicta ſcaturiunt, quo & alias itare conſueverat, ineunte ſequentis anni vere, conceſſit, hinc ad alias Moſquam. Ita per intervalla morbus, modo remittens, modo ingraveſcens, tandem, accedente totali urinæ ſuppreſſione, cum Petropoli eſſet, in lethalem veſicæ gangrænam deſinens, anno 1725, ineunte 17 Kal. Febr., fatales vires exſeruit. Tantaque ingruit lotii excernendi difficultas, ut in aquæ ſtillicidio, quod ſæpius proritabatur, acerbiſſimo dolore ægrotum excruciaret, & ille a maximis clamoribus, ferreæ alias vir patientiæ, temperare ſibi non potuerit. Tum dixiſſe eum ferunt: *vel ex ſemet ipſo ſatis conſtare, quam miſerum animal ſit mortalis homo.* Ipſe etiam, ut erat Anatomes peritus, de ſe agi ſentiens, paucis diebus poſt, ex quo decumbere cœpit, juſſit in majore palatii aula ſacellum, ex more, pro euchariſtiæ liturgia adornari, ipſeque peccata ſua Deo coram ſacerdote profeſſus, myſtica Salvatoris noſtri cœna religioſiſſime ſeſe refecit. Et, quo multos ad propitium ſibi Deum faciendum conciliaret, omnes in univerſo imperio, majeſta-

majeſtatis, peculatus, aliorumque criminum, reos (exceptis privatorum injuriis,) carceribus emitti, ſuppliciis liberari, multis repetundisque abſolvi, juſſit. Septimo Cal. Febr. cum periculoſius angeretur, Præſules ex Synodo, aliique, qui aderant, ſolitas ſuper ægrotum preces ac vota nuncuparunt, eumque ſacro oleo inunxerunt. Poſtridie acciti duo Præſules & Archimandrita, moribundum hortaturi, acceſſerunt. Ubi cum unus ex monitoribus mortem Chriſti, quæque per illam parta eſſent, recordari ſuaderet, cum ipſe alias de gratuita per Chriſtum juſtificatione peccatoris non raro in colloquiis amicorum copioſe ac docte diſſeruiſſet; ipſe mox inter acerbiſſimos dolores, cum potu antea fauces arentes humectaſſet, quaſi excitatus erigere ſeſe laboravit, balbaque jam voce, *id vero demum eſt*, inquit, *quod ſitim meam reſtinguat*, *unicum iſtud eſt*, *quod me reficiat*. Cum iterum monitor verba proferret, quæ apud Ruſſos accedentes ad ſacram Cœnam proferunt: *Credo, Domine, & confiteor, te eſſe Chriſtum, filium Dei viventis, qui veniſti in mundum, peccatores ſalvaturus, quorum ego primus ſum;* ſubjecit *Petrus*: *Credo, Domine, & confiteor*: *credo, Domine, adjuva meam incredulitatem*, ut & antea dixerat: *Credo*, *confidoque*. Cum hæc vultu ad lætitiam compoſito eſſet locutus, ad plura deficiens, annuendo ad alia, manumque nunc attollendo, nunc ad pectus applicando, reſpondebat. Tanta vero etiamnum corporis firmitudo erat, ut, tametſi per momenta ſpiritum efflare videbatur, tamen ad quindecim uſque horas cum morte ſit luctatus. Interim vero, ſiniſtra dum hemiplexia, ſeu paralyſi, affecta jacebat, dextræ motu varia pii ſenſus indicia præbebat, & ſacram Cœnam repetebat. Quid poſt obitum factum ſit, quo modo imperium *Catharinæ* confirmatum, quæ aliæ acciderint converſiones, quam ſplendide fuerit Imperator elatus, longum foret omnia commemorare. Alterum locum occupat Panegyricus de celeberrima victoria, quam *Petrus* primus de univerſis Suecorum copiis A. 1709 die 27 Junii reportavit, Kijoviæ in templo cathedrali Sanctæ *Sophiæ*, ipſo *Petro* præſente, ejusdem anni die 10 Julii dictus, ac deinceps, ipſius pariter juſſu, typis exſcriptus. Dicitur autem

Digitized by Google

ibi facundiſſime tum de victi hoſtis robore, audacia, potentia, nec non de atrocitate belli illo præſertim extremo anno, tum indidem colligitur, quantus ſit, qui tot difficultates ſuperaverit, ille heros. Viro autem eloquentiſſimo digna ratione argumentum iſtud tractatur, Theologo digna, piis precibus, concluditur. Eandem poetices laudem meretur epinicium, atque ſermone Latino, Slavonico, & Polonico, expreſſum. Adjungitur Elegia Latina, ubi *Alexius* ille, fato exſtinctus immaturo, exilii voluntarii ſeriem narrat; & laudatio *Boriſthenis*, carmine heroico ſcripta. Tandem ſequuntur Epiſtolæ Ill. hujus ac Rev. Scriptoris, variis temporibus & ad varios amicos datæ, numero XVIII. Plures quidem multo earundem paſſim errant, ſed caruit Editor easdem nanciſcendi occaſione. Qui multam ſe ideo operam impendiſſe facile perſuadebit lectori; dum & in externa collectionis elegantia nihil deſiderari paſſus eſt, Lipſiæque apud *Bernh. Chriſtoph. Breitkopſium* Opus excudendum curavit.

JOANNIS ASTRUC, REGI A CONSILIIS medicis, Tractatus therapevticus.

Genevæ, apud hæredes Cramer & fratres Philibert, 1740, 8. Alph. 1 plag. 8.

Fœtus hic literatus, incerto adhuc parente uſus, in lucem editur. *La Mothe*, Medicus Monſpelienſis, primus libellum hunc librariis excudendum per literas commendavit. Quem ut vidit Medicus quidam Genevenſis, Cl. *Aſtrucii* laborem eſſe agnovit, & cum ſuo manu exarato exemplari contulit. Cum duo hæc exemplaria non adeo multum inter ſe differrent, ex duobus illis unicus poſthæc coaluit hic libellus, retentis etiam iis, quæ ex *Boerhaavii* Tractatu de viribus medicamentorum in *la Mothianum* exemplar translata erant. Duæ ſunt hujus opuſculi *Partes*, quarum *prima* de variis medicamentorum adminiſtrationibus, ſive formulis, breviter agit, *altera* varias & ſingulas indicationes, quæ diverſam medendi methodum poſtulant, tum & remedia, quæ ſingulis indicationibus ſatisfaciunt, proponit. *Partis* itaque *I Sectione I* de medicamentorum internorum compoſi-

compoſitione præcipitur, tum liquidorum, ut apozematis, juſculi, potionis, julepi, emulſionis, ſyrupi, ptiſanæ, looch, tum ſolidorum magis & ſiccorum, ut pulveris, boli, opiatæ, pilularum, ſabellarum. *Sectio II* compoſitionem medicamentorum externorum explicat, quorum vel liquida forma, ut in fotu, aquis thermalibus, acidulis, linimentis, vel ſolida forma, ut in cataplaſmatibus, emplaſtro, veſicatorio, pomata, unguento, eſt. *Sectio* denique *III* compoſitionem medicamentorum attingit, quæ itidem dividuntur in liquida & ſolida. Ad illa pertinent clyſter, injectio, gargariſma, collyrium; ad hæc vero referuntur ſuppoſitorium, peſſarium & naſcale, ſternutatorium, & maſticatorium. Facile hinc apparet, formularum claſſes ſine neceſſitate interdum augeri, cum diverſis titulis diſtinguantur, quæ ſub uno alias ſatis commode comprehendi ſolent. Multæ etiam hic obveniunt, quæ alias in ejusmodi libellis non tractantur, formulæ, cum nunquam a Medico ex tempore præſcribantur, ſed in officinis jamjam paratæ proſtent, e. g. ſyrupi, looch, &c. Contra ea deſiderantur quædam formulæ, e. g. mixturarum ex variis eſſentiis, tincturis, elixiriis, ſpiritibus, &c. indies in noſtris terris concinnandarum. Sed ferri hæc facilius poſſent, modo plenior & accuratior eſſet cujuslibet conſcribendæ formulæ inſtitutio, unde tiro diſceret, quænam medicamentorum genera, & qua doſi, quave proportione, inter ſe commiſceri, & qua ratione medicamentum, inde emerſurum, parari debeat. Sed de his vel plane nihil, vel mancum quidquam & mutilum, traditur, ut eadem in aliis libellis longe accuratius enucleentur. *Altera* etiam *Pars* ita procedit, ut facile intelligatur, ultimam toti opuſculo limam & manum adhuc defuiſſe, idque inſcio Autore exire in lucem, ex manuſcripto codice, ad prelum certe initio non deſtinato. Quare etiam ſatis nobis erit, argumentum ejus ſummatim tantum repetere. De methodo itaque medendi Noſter præcepturus, eandem variis indicationum generibus accommodat. *Prima* itaque *Sectione* indicationes prophylacticas proponit, a cauſa morbifica deductas, & primo quidem loco indicationes, quæ a plethora repetuntur, ubi

& de ſanguinis miſſione, variisque ejus generibus, uſu, atque illis, quæ eandem poſtulant, vel prohibent, cautionibusque hic neceſſariis, agitur. Tum ſimili ratione indicationes, quæ a cacochylia oriuntur, vomitum, purgationem, & clyſteres, perquirit, & ad indicationes, quæ deſumuntur a cacochymia, progreſſus, fonticulos, ſetacea, atque veſicatoria, exhibet. *Sectione II* perſequitur indicationes therapevticas, quæ a morbo petuntur, & primo quidem loco eas, quæ a morbis partium ſolidarum deducuntur. Dividuntur autem illi in morbos partium ſimilarium, morbos partium ſolidarum in conformatione vitioſa, tum ſecundum figuram & ſuperficiem, tum ſecundum meatus & poros, & morbos partium earundem, in magnitudine, numero, & proportione. De indicationibus, quæ repetuntur a morbis fluidorum, poſthæc tractatur. Quæ indicationes vel vitioſæ ſanguinis qualitati conveniunt, & quidem vel vitioſæ ejusdem diatheſi, nunc grumoſæ, nunc diſſolutæ, nunc ſiccæ & grumoſæ, vel cuilibet ſanguinis dyſcraſiæ, nunc ſeroſæ, nunc acidæ, aut ſalſo-acidæ, nunc acri, aut ſalſo-acri, vel ammoniacali, vel morboſis ſanguinis motibus conducunt, ſive fermentatio & circuitus præter naturam augeantur, ſive minuantur. Anneсtuntur indicationes, quas morbi compoſiti ſuppeditant. *Sectio III* agit de indicationibus mitigatoriis, quæ a ſymptomatibus urgentibus deducuntur, & primo quidem de actionibus læſis, indicationibusque mitigatoriis, inde repetendis, de actionibus læſis animalibus, & potiſſimum de agrypnia & dolore, de læſis actionibus vitalibus, præſertim de tuſſi, de læſis actionibus naturalibus, ac præcipue de anorexia & dysorexia. Tum diſquiritur de vitiis excretorum, & indicationibus mitigatoriis, præcipue fluoris albi. Demum & agitur de qualitatibus mutatis, & indicationibus mitigatoriis, hinc deducendis, præcipue frigoris & palloris ſyncoptici. *Sectio IV* complectitur actiones vitales, ſive conſervatorias, quæ ab ægrotorum viribus repetuntur, & partim rationem conſervandarum virium præſentium, tum per remedia, tum per diætam, partim modum reficiendarum virium attritarum, tum diæta analeptica, tum remediis cardiacis, exponit.

MISCEL-

Digitized by Google

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD incrementum Scientiarum ab his, qui ſunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis III Pars III.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchii hæredes, 1745, 8.
Plag. 12.

Scenam aperit *Jo. Chriſtoph. Harenbergii Expoſitio critica Epiſtolæ catholicæ, a Juda Thaddæo, ſeu Lebbæo, quondam conſcriptæ, ac impuritatum aſſectatoribus oppoſitæ.* Tractatio hæc re- Pag. 374.
ferta eſt notitiæ rerum eccleſiaſticarum interioris præſidio, Philoſophiæ orientalis ac magicæ arcanis, & veteris ævi, quod Seculo a C. N. primo præcipue proprium eſt, literatura. *Caput I* eſt iſagogicum; alterum, Epiſtolam *Judæ* labi Gnoſticorum, ac Simonianorum ſcabiei metaphyſicæ, oppoſitam fuiſſe, oſtendit. Præmittitur *Judæ* Apoſtoli patria, eaque Cana Galilææ, a 376.
Judæis *Secanja*, a *Joſepho Sogane*, appellata, unde *Simon*, frater ejus, Κανανίτης & Κανανᾶιος fuit dictus. Tribuitur *Judæ* pater *Clopas*, ſeu *Chalphai*, *Alphæus*. *Maria*, *Clopæ* uxor, diſcernitur a *Maria*, Jeſu matre. *Joſephum* fabrum ab hoc *Alphæo* eſſe diſcernendum, demonſtratur. *Judas* exſtitit *frater Jeſu*, id eſt, conſanguineus, æque appellatus *Levi Marc. II, 14*, id eſt, *Lebbæus*. Scripſit ipſe epiſtolam ſuam anno fere C. 383.
N. 70; quo Philoſophia orientalis, ſeu Perſica, per Syriam, Palæſtinam, & Ægyptum, cœperat increbreſcere. Simoniani, *Simonis Magi* aſſectatores, ex ea ſentina biberunt, ſuamque reſtinxerunt ſitim, Gnoſticoſque & Menandrianos progenuerunt æque ac Cerinthianos. Hi mundum ſpectabilem, qui ſub obtutum cadit, in numero rerum malarum ac Arimanii fœtu deputarunt. Ac eapropter corpus humanum iidem in eandem 386.
retulerunt claſſem, Jeſumque corpus e cœlo attuliſſe, ac φαντασικῶς actiones ſuas ac perpeſſiones in terra obiiſſe, credidere. Docetarum hinc propullulavit error. Theogonias orien- 389.
talium Noſter ſimul exponit, licet incredibilem exiſtimet & intole-

intolerabilem operam, ſi quis theogonias gentium ſingularum inter ſe audeat conciliare. De incantationum ac theogonicis accinendi ritibus, eorumque viribus imaginariis, diſſerit eru-
Pag. 391. dite. Pſillos adhibuiſſe loco antidoti herbam aſſazoen, ſerpentibus venena auferentes, ſibi perſuadet ex teſtimonio *Jobi Ludolphi*. Theogonias & incantationes Gnoſticorum ex *Irenæo* illuſtrat. De vaticiniis, arcaniſque eorum ſymbolis, exponit. Aperit myſteriorum, ab eis cum aliis communicatorum, ratio-
395. nes. Magos ac *Leucam*, alioſque, matrimonia ac ſobolis procreationem Arimanio tribuiſſe, prodit. Locum *Pauli 1 Tim. IV, 3, 4*, exponit ex Philoſophia Perſica. Magorum & *Platonis* pronuntiata libidinoſa ac impuritatis venereæ labem dete-
398. ſtatur. *Platonem* laudibus pæderaſtiam, eique deditos, proſecutum fuiſſe, longe lateque oſtendit. Exiſtimavit *Plato*, pec-
402. cati inſiti originem ad corpus per ſe malum ſpectare, cui quippe illud innaſcatur. Ἴυγγας, quæ in Philoſophia orientali ac
405. Perſica commemorantur, Noſter non pro *ideis*, ſed proterviis venereis, ac earum illecebris immodicis, habet, fultus teſtimoniis ac fide *Apuleji* atque *Theocriti*, immo *Damaſcii, de*
409. *principiis* commentati. *Gnoſticos* a Metaphyſicæ intricatioris ac ſenſus myſtici aucupatione ſtudioſiſſima atque *notitia* traxiſſe nomen, docet. Gnoſticiſmo exitium intuliſſe ſectam Philoſophorum Potamicorum, evincit argumentis haud unis. Gno-
413. ſticos ſingulos religioni Chriſtianæ dediſſe nomen, negat, *Porphyrii* loco clariſſimo innixus. Gnoſticorum parentem exſtitiſſe *Simonem Magum*, ex *Irenæo* oſtendit. Addit, eos ad exemplum magiſtri feneſtram voluptatibus & μαλακίας vitio
416. aperuiſſe. *Epiphanii* autoritatem, qui peſſimas libidines in Simonianis ac Gnoſticis notavit, ab inſultibus recentiorum defendit. Exponit locum *Act. VIII, 10*, ac, *Simonem* ſeſe pro Meſſia ac Paracleto geſſiſſe, monet. Gnoſticos fuiſſe *pſychicos*, mollitiei vitæ hujus deditos, tradit. *Platonis* Ethicam, libidinis peſſimæ fautricem, averſatur. Nicolaitas exſtitiſſe
426. quandam Gnoſticorum propaginem, docet. Alumnos Philoſophiæ orientalis, ad caſtra Chriſtianorum progreſſos, *Chriſtum abnegaſſe*, contendit. Docetas jam a *Joanne* fuiſſe repudiatos

Digitized by Google

pudiatos *1 Ep. IV, 1, 2, 3,* docet. In Angelos ipſos peccaſſe Pag. 432.
Philoſophiæ orientalis ſectatores, Noſter demonſtrat. *Capite* autem *altero* pleraque Epiſtolæ, a *Juda* perſcriptæ, momenta ex Simonianorum Philoſophia orientali illuſtrat. Si reliquis Nov. Teſt. Epiſtolis conſimiles admoveantur Criticorum faces, multæ evaneſcent tenebræ, quibuscum adhuc confligendum eſt lectoribus. Noſtrum non eſt, hiſce diutius immorari. Pro- 461.
grediendum enim eſt ad *Petri Zornii Diſſertationem de Sigillo Dei in frontibus fidelium, ad Ap. VII, 3, IX, 4, Ezech. IX, 4.* Spectant ad hanc loquendi formulam propius noſcitandam verba *Maimonidæ* ex libro *de Pœnitentia Cap. 3 §. 3,* ubi hic docet ſuos, primo ſingulorum annorum die hominis cujuslibet ſive injuſtitiam, ſive iniquitatem, expendi, eumque, qui tunc reperiatur juſtus, obſignari ad vitam æque ac impium ad mortem, eos vero, qui inter utrosque ſint medii, die expiatio-
nis curam ſui merito habere, ſiquidem hi tunc, ſi ad ſanitatem 463.
reverterint, ad vitam, ſin minus, ad mortem (damnationem), ſint obſignandi. Nec tamen omittenda ſunt ea, quæ Judæi doctores olim de *ſigillo Dei* commemorarunt. Vocem תו *Ezech. IX, 4,* Noſter per *ſignum* generatim interpretatur, idque *obſignans,* atque ſimul *Olai Rudbeckii* opinionem refellit non mi- 466.
nus, quam *Genebrardi.* Vocat nos porro *Matthiæ Belii,* V. D. M. Poſonienſis, Hiſtorici patrii, Acad. Scient. Londin.
& Berolinenſis Socii, *Obſervatio hiſtorico-phyſica de Aquis Neo-* 469.
ſolienſium æratis, vulgo Cementwaſſer *dictis, ferrum ære permutantibus.* Celebre apud doctos nomen eſt aquarum æratarum Neoſolienſium. Scatent eæ uno ab urbe Novoſolii in aquilonem milliari in vaſtiſſima illa cupri fodina, quam Vallem Dominorum appellant. Feruntur illæ A. 1605 innotuiſſe, indolem vitrioli referentes, & cameris viginti incluſæ. Reddunt eæ tantundem puriſſimi æris, quantæ molis fuit ferrum, eo
immiſſum. Aqua apparet in labris ſubviridis, licet, vitro pellu- 473.
cido hauſta, ſit limpida, & ad criſtalli modum transparens. Alveos & labra, quibus continetur, non modo non corrumpit, ſed conſolidat etiam, ut ſolito diutius perdurent. Metalli foſſores, pronum in morbos genus hominum, eam, cum morbis laborant

borant deſperatis, tanquam potionem medicatam, magna ſa-
lubritatis confidentia obfirmati, bibunt. Quæ deinceps aut
citam alvum, aut vomitum, aut utrumque ſimul, provocat. In
ophthalmia tutior ejus uſus eſt. Non eſt, quod de earum ha-
bitu, ac de experimentis, ad eam pernoſcendam inſtitutis, copio-
ſe exponamus. Adeundus eſt Viri Cel. labor literarius ipſe,
Pag. 478. omni ex parte ſeſe lectori commendans. Candide ſolideque
idem monet, aquam illam æratam neutiquam permutatricem
eſſe ferri in cuprum, ſed diſponere tantummodo æreas parti-
culas, quibus jam ipſa fuerit antea gravida. Efficacitas ejus
repetenda eſt a ſoluto per retruſos ſubtus meatus pyrite æreo.
Tota enim ibi metallifera oppidi regio intus ac extus pyrite
480. æreo abundat. Succedit hiſce deliciis *Jani Gruteri Suſpicio-*
num criticarum Liber decimus, nunc primum editus a *I. G. R.*,
qui, cum Belgium obiret, ac Amſtelædami verſaretur, Codicis
deſcribendi, reſiduosque Libros publicandi, veniam impetravit.
Præfixit Editor Præfationem, ac in ea nos docuit, *Gru-*
terum in ſumma adoleſcentia ejusdem argumenti Libros 24
compoſuiſſe, e quibus non niſi novem publicati proſtant. De-
derat ſeſe *Gruterus* emaculando *Senecæ* Rhetori, & emendatio-
nibus *Dionyſii Gothofredi* convellendis, quas hic expoſuit *Li-*
bro V Conjecturarum ac variarum Lectionum in Senecam. Ni-
mis vehementem impugnationem ſecuta eſt defenſio *Gothofre-*
di nihilo pacatior. Exinde *Grutero* enata fuit occaſio, confir-
mationem *Suſpicionum* ſuarum elucubrandi. Aſſervat Codi-
cem *Gruteri* Amſtelædamenſis Remonſtrantium Bibliotheca, cu-
jus cuſtos Cel. *Wetſtenius*, Prolegomenorum in Nov. Teſt. au-
tor, ceteros quoque Libros, condimenta nimirum *Plautina*,
æque formis publicis deſcribi patietur. *Ciſtellariam Plauti*
Gruterus Libro *decimo* emendat, illuſtrat, ac paſſim refingit.
Ipſe, in confeſſo eſſe, putat, antiquiores ſine perſonis evul-
489. gaſſe fabulas. Omittimus reliqua, quæ quippe in compen-
dium ire recuſant. Progredimur potius ad *Jo. Georgii Wal-*
521. *theri Emendationem loci Vellejani Lib. I Cap. 6 §. 1, atque hu-*
jus & conſequentis Capitis explicationem. Cur tot maculæ ad-
huc contextui verbisque *Velleji* inſideant, Vir Cl. docte ſoli-
deque

Digitized by Google

deque ſignificatum ivit. *Æmilio Suræ* vindicat hæc, quæ diſpicit & expendit, apud *Vellejum* verba: *Aſſyrii, principes* Pag. 523.
omnium gentium, rerum potiti ſunt, deinde Medi, poſtea Perſæ, deinde Macedones. Exinde, duobus Regibus, Philippo & Antiocho, qui a Macedonibus oriundi erant, haud multo poſt Carthaginem ſubactam, devictis, ſumma imperii ad populum Romanum pervenit. Inter hoc tempus & initium Nini, Regis Aſſyriorum, qui princeps rerum potitus, interſunt anni 1995. Verba hæc *Vellejo* poſtmodum ſunt intruſa & aſſuta. Turbant ipſa rerum verborumque *Vellejanam* comprehenſionem, præſcindunt orationis filum, ac loco plane demunt lumen. Si gloſſema, ſeu pannum, ejicias, cohærent ea, quæ conſequuntur, cum eis, quæ præmiſerat *Vellejus. Hujus temporis æqualis Heſiodus fuit* - - Hæc ſunt verba proxime conſequentia. *Hujus* referendum eſt ad *Caranum*, Macedoniæ Regem, cujus ante laciniam illam *Suræ*, inſutam incommode, meminerat *Vellejus.* Memorandum præterea eſt, in 760 annorum ſumma, quæ apud *Vellejum* eſt *pag. 38*, errorem graviſſimum fuiſſe com- 528.
miſſum. Videtur *Vellejus* adhibuiſſe ſiglas haſce D[[[[XX,
pro quibus librarius ſcripſerit DLLLLLX. Veteres enim ad 530.
Seculum uſque quartum indicarunt numerum centenarium hoc ſigno [. Probabiliſſima ea eſt ſententia, qua inductus Autor conjicit, *Æmilium Suram* quinquennio poſt *Vellejum* ſcribentem vixiſſe, ut adeo verba illa *Suræ*, *inter hoc tempus & initium Nini* - - ad ætatem ſcribentis *Æmilii Suræ*, veluti ad ter-
minum, ſint referenda. Succedit hinc *J. C. S. Obſervatio de* 533.
Vocabulorum quorundam Germanicorum originibus. Vir laudatiſſimus vocem *Geſpenſt* deducit ex *Geſpan*, ſodali, & hanc ex *ſpannen*, tendendo. Videtur enim *ſpectrum* omnino eſſe extenſum & diductum, quod quippe hic illic ſimul dicitur apparere. Protenſus ille ſit oportet admodum, qui in ſepulcro eſt, & ſimul apparet in domicilio priſtino alibique. Vocem *Pflaume*, qua prunum & plumam deſignamus, credit eſſe utriusque vocis Latinæ matricem. Noſter *auer* certe Latinis
dedit *urum*, *Donau* eis dedit *Danubium.* Vocant nos tandem 536.
Voces aliquot Latinæ, quæ in vulgaribus Latinæ linguæ Lexicis

 fruſtra

fruſtra quæruntur, ex priſcis Autoribus collectæ a Frid. Ottone
Menckenio. Habes hic, Lector, *rurigenam Ovidii*, *ſacerdotis*
vocabulum adjectivum, adverbium *ſatisdato*, id eſt, per ſa-
tisdationem, ex ſatisdationis formula, Subſtantivum *ſaxatilis*
Pag. 543. in *Ovidii Halievticis*, quod in *Plinii Hiſt. Nat. XXXII, 11*, ex-
cidit, Subſtantivum *ſcitus*, unde eſt *plebis ſcitu* apud *Livium*
ac *Ciceronem*, Subſtantivum *ſcutatus* apud *Livium XXVIII, 2*,
& *Frontinum* in *Strateg. II, 5, §. 31*, Subſtantivum *ſeptenarius*
penes *Tullium* in *Tuſc. Diſp. I, 44*, *ſeptentriones ventos* ex
Tullii ad *Attic. Lib. IX Epiſt. 6*, vocem *ſeſquilibra*, a qua
549. haud abhorret vox *ſeſquimodius* apud *Ciceronem*, *Varronem*, &
Columellam. Adde voces *Caſſiodori ſimulatorie* & *ſimulatorius*,
552. *ſpodiacum collyrium Scribonii Largi*, *Stactum* ejusdem *Scribonii*,
quod *Apulejus* appellaſſe videtur *Stractam*, Subſtantivum *Sti-
pendiarius*, verbum *Suaviſicare*, dignum *Caſſiodoro*, Subſtanti-
vum *ſubſidiarius*, Adverbium *ſummoto*, de quo multa hic
diſputantur, quæ legiſſe neminem pœniteat. Nec omittitur
561. vocula *ſuperficialiter*, in ſtercore *Caſſiodoriano* nata. Exit hæc
vocum collectio in verbum *Silii ſuperinſtrepo*, & illud *Caſſio-
dori ſuperſpero*. Reliqua in apricum proferet dies.

JOAN. PHIL. CONR. NAD DE חרטמים, *eorumque operibus, nec non de Pythoniſſa Endorea, Diſquiſitio.*

Halæ Magdeburgicæ, ſumtibus Jo. Andr. Baueri, 1743, 8.

Plag. 5.

Diſſertationis hujus theologicæ haud minus, quam philologi-
cæ, partes ſunt duæ. *Capite priori* variæ Philologorum
ſententiæ recenſentur & expenduntur. *Poſteriori* opinionem
ſuam Cl. Autor cum civitate erudita communicavit. Inqui-
rendum exiſtimat in vocis originationem. Tum vero ad Ma-
Pag. 4. gorum opera attendere jubet lectores, ut cognoſcatur, an no-
tio, per etymologiam eruta, reſpondeat muniis operibusque,
per Magos illos peractis. *Fullerus* vocem חַרְטֹם deducit ex
חרט,

חרט, *cælo, ſtilo ſcriptorio.* Incredibile videtur Noſtro, literæ ט nullam hic rationem eſſe habendam. *Guſſetio* ſimilis arriſit derivatio. Ipſe vero voci חרט tribuit *rei cavæ*, & *cujus cavitas interna arcte tegitur*, ſignificatum, fundamento innixus prorſus nullo. *Samuel Bochartus* aliam inſtitit viam. Deduxit enim *Chartümmim* ex vocula Arabica رطن, *rtan*, cui ſignificatus eſt *murmurandi, & proferendi verba per linguam ignotam.* At ubinam eſt ח in hac opinionis umbra? Quis juſſit virum tantum, ut, *m* & *n* ſibi ſubſtitui olim potuiſſe, crederet? *Lempereur* confugit ad vocem Chaldaicam חרש, quæ notat *incantatorem.* An illa literarum ש & ח permutatio Ebræis fuerit in uſu, merito dubitatur. *Hottingerus* igitur & *Thomas Hyde* excurrerunt uſque ad Perſas, apud quos حرد (hharad) eſt idem ac *ſcivit, cognovit.* Num vero Ægyptii & Ebræi nomina Perſica adhibuerunt? Cel. *Millius*, pulcherrimum illud Academiæ Ultrajectinæ decus, in *Diſſert. Select. VIII*, vocem ex טום & חור conflatam eſſe, cenſet. Prior vocula notat idem ac *videre*, poſterior *occultare. Avenarius*, ſimili via uſus, illam deduxit ex חרט, *ſtilo*, & אטם, *obturando, comprimendo*, ſeu *occludendo.* Monet Noſter, compoſitiones ejusmodi in lingua Ebræa haud eſſe admittendas, niſi in nominibus propriis. Nec tamen eis aſſurgit, qui nomen צַלְמָוֶת malunt ex ظلم, *obtenebreſcendo*, repetere. Probat eos potius, qui, hoc nomen & eſſe compoſitum, & *umbræ mortis* indicem, contendunt. Commendat inter hæc formam vocis קַרְדּוֹם, quæ *ſecurim* denotat. Ultimum ם in hoc vocabulo eſt ſervile omnino. Hæc ſpectant ad *Caput prius.* Summatim carptimque nunc de *poſteriori* quoque dicemus. *Chartümmim*, hoc judice, exſtiterunt agyrtæ ac circulatores, qui ſub ſapientiæ larva aliis impoſuerunt, ſuaſque artes celarunt fraudulentas. Originem eorum ex verbo Arabico خرط, *hharath*, arceſſendam eſſe, opinatur. Deſignat illud verbum haud aliud quidpiam fere ac hoc: *inopinantem adortus eſt turpi dicto, vel facto, ob ignorantiam ſtolide egit*, & (qui ſignificatus ipſi perplacet) *celer fuit, celer in curſu perrexit.* Adhærens *mem* reputat pro litera ſervili, ac verbi cauſa vocem שלשום ex

Pag. 7. 8. 11. 14. 15. 19.

שלש laudat, nec non פריום ex פרה, atque קרדום ex قرط, *ſecando*, unde profluxit קרץ, *incidit, concidit*. Arabibus cer-
Pag. 27. te uſitata ſunt nomina, per ם in fine aucta. Eam ob cauſam Cl. Vir voces *agyrta* & *chartom* pro ſynonymis habet. Peropportune ei in mentem venit nomen κρυφιαςὴς (vulgo *occultorum interpres*), quo *Aquila* utitur in ſua interpretatione. Illo deſignatur *is, qui occulte quid tractat*. Lau-
31. dat Cl. *Hauberum*, Bibliothecæ magicæ ſcriptorem, ratus, Magos Ægyptios fuiſſe nugivendulos ventilatores, qui בלטיהם, ἐπαοιδαῖς, certis incantandi & accinendi formulis, modo prorſus naturali, oculos mentesque ſpectatorum celerrime fefellerint. Miracula cacodæmoni, ejusque ſatellitibus, tribui poſſe, negat. Diabolum arti ventilatorum ſpeciatim innectere, exiſti-
40. mat a re alienum. Sunt certe inter Chinenſes, qui virgas in ſerpentes convertunt, ex judicio quidem ſpectatorum. *Webſteri*, Angli, ſententiam, de arte Magorum Pharaonicorum expoſitam, prædicat, eumque ſenſu communi deſtitutum omnino cenſet, qui contra hiſcere auſit. Ad artes naturales refert omnia illorum Magorum conata, qui miracula, per *Moſen*
43. edita, imitari ſtuduerunt. *Tractatio de Pythoniſſa Endorea* locum occupat mantiſſæ. In ea Autor *Turretino* accedit, qui, hanc non niſi arte & fraude naturali *Saulum* lactaſſe, immo ter-
48. ruiſſe, ſibi perſuaſerat. Nec omittit quidquam eorum, quibus opinionem ſuam & ſtabiliat & ornet. Mentita omnino fuit *Endorea*, prænuntians, filios *Sauli* ſingulos exitio mox communi involutum iri. Beneficio laternæ magicæ *Endoream* re-
52. præſentaſſe perſonas, ac perſonatum *Samuelem*, addit. Reſtat, ut, laternam eam illa ætate jam fuiſſe inventam ac notam, teſtimoniis luculentis oſtendatur. Beati *Joannis Franciſci Buddei* ſententiam variis oppugnatum it argumentis. Ad *Marc. VI, 49*, & *Luc. XXIV, 37*, unde, ſpectra dari, docere
59. homines docti ſolent, ita reſpondet, ut exiſtimet, de opinione diſcipulorum Jeſu erronea ibi fieri mentionem. Tandem recolit memoriam dignitatis, qua *Daniel* ornatus, & cujus reſpectu ipſe vocatus fuit רב חרטמיא, *princeps agyrta-*
60. *rum*, *Dan. IV, 6.* Monet circumſpecte, id nominis inditum fuiſſe

fuiſſe *Danieli* non a Spiritu ſancto, ſed a Rege *Nebucadnezare*, qui errore haud uno, quantum ad doctrinas & res Magorum attinet, laboravit, eundemque *Danielem Beltſchazarem* cognominavit in honorem Deaſtrorum. Exſpectamus a Viro politiſſimo in poſterum quoque ea, quæ bonæ frugis ſunt plena, & ſoliditate haud minori inſtructa.

PLATONIS PHÆDO, SIVE DIALOGUS de animæ immortalitate, Græce & Latine. Verſionem MARSILII FICINI emendavit, Dialogum ex ipſo Platone illuſtravit, & Commentationes philoſophicas adjecit, JO. HENRICUS WINCKLER, Gr. & Lat. Literar. P. P. O. Lipſ.

Lipſiæ, ſumtibus Caſpari Fritſch, 1744, 8.

Alph. 1 plag. $4\frac{1}{2}$.

Qui philoſophica inſtitutione antea utilis juventuti fuerat Cl. *Wincklerus*, nunc etiam, Profeſſoris linguarum officio ſe ſatisfacere, atque hanc ipſam facultatem feliciter ac ſapienter cum illa conjungere, publice demonſtrat. Duo ſunt hic inprimis animadvertenda: Præfatio & Annotationes. Ibi iterum duo nobis occurrunt momenta: occaſio ſuſcepti laboris, & Oratio, qua Profeſſionem linguarum accepit, auſpicalis. Illam ſuppeditabat ipſa Profeſſionis philoſophicæ in illam docendæ linguæ Græcæ Latinæque converſio, vel potius conjunctio utriusque, qua ductus, Philoſophos Græcos arbitrabatur ſibi exponendos. Accedebat conſilium Viri, rerum ſacrarum cognitione doctrinaque illuſtris, ni conjectura nos fallit, Magnifici tunc Academiæ Rectoris, Cel. *Bœrneri*, qui easdem olim literas ſumma cum laude profeſſus eſt, cumque hac ipſa provincia munus ordinarium, mores ac politicen docendi, commutarat. Ita commotus Noſter, cum *Phædonis* non ſuppeterent exemplaria, publici hunc Dialogum juris faciendum, atque obſervationibus prævis illuſtrandum, curavit. Uſus eſt ad id ipſum editione *Aldina*; verſio autem poſt finem demum verborum Græco-

rum locum invenit, annotationesque habet immixtas. Ceterum ad commendandum *Platonem* pertinet Oratio illa, qua, eum linguæ, animi, ac virtutis, eſſe magiſtrum, Cl. *Wincklerus, Tullio* duce *de Orat. III, 34,* demonſtravit; poſtquam in proluſione, quanti *Cicero Platonem* fecerit, quantamque ex ejus præceptis ſentiendi dicendique comparaverit ſibi vim & copiam, oſtenderat. Linguæ magiſtrum cenſet, præeunte *Tullio,* & docendo, & delectando, & movendo, pollere debere, quibus omnibus dotibus, ſi quis alius, conſpicuum ſeſe fecerit *Plato.* Quanta vero cum excellentia præſtantiaque in tribus his officiis verſatus ſit idem, ex ejus Dialogis, in quibus ſumma ſit ingenii judiciique claritas, intelligi contendit. Ad perſpicuitatem genera quædam analyſeos referuntur, quorum magna vis ſit atque poteſtas; cum modo ab eo, quod ſentimus, ad id, quod intelligentia capitur, auditores lectoresque adducat *Plato,* modo ex demonſtratis, quod ignorabatur, planum faciat, modo ex hypotheſi ad ea, quæ ſine hypotheſi ſumuntur, procedat. Soni porro ac numeri tam egregium ſe præſtitit artificem, ut, quod in verbis jucundum eſt, orationem illius ornet ubique. Conf. *Diogenes Laertius* in Vita *Platonis Segm. 7,* & *Cicero* in *Orat. Cap. 20,* & *Quintilianus IX, 4, X, 1.* Adjuncta eſt ſuavitati eloquentiæ vis, quæ moveat animos & flectat. Vid. *Cicero de Offic. I, 1, Tuſc. Quæſt. I, 34.* Quantum vero verborum ornamentis, ſententiarum luminibus, & orationis impetu, valuerit, ex *Demoſthenis* virtutibus elucet, qui ex ſchola *Platonis* prodiit orator. Conf. *Quintilianus XII, 10.* Animi præterea magiſter appellatur *Plato.* Sive enim, qua uſus eſt, philoſophandi rationem, ſive, quibus explicandis ſtuduit, rerum nobilitatem, contemplemur; virum conſpicimus, qui iis, quæ ad animi vim atque intelligentiam pertinent, & perſcrutandis, & explicandis, & illuſtrandis, operam adhibuit egregiam. Scita ipſum ad veri disquiſitionem maxime accommodata ſecutum eſſe philoſophando, ex *Theæteto* conſtat & *Parmenide.* Ipſe vero etiam in perveſtigandæ veritatis monſtrata via gnaviter induſtrieque proceſſit, ingenium nactus acre & ſolers, doctrinæque amantiſſimum. A prima ſtatim pueritia delectatus eſt artibus, quæ ingenii acumen poſtulant. Præter

Digitized by Google

ter picturam Poeſeos ſtudioſiſſimus fuit adoleſcens. Poemata vero, quorum magnum compoſuit numerum, ad regulas ſevere exegit. Quo tempore annum ætatis vigeſimum agebat, ſe totum *Socrati* dedit, *Heracliteis* ante opinionibus imbutus. Vid. *Ariſtotelis Metaph. Lib. I Cap. 6.* Inde quæ hauſerit, inque ſcriptis aperuerit ſuis, membratim ac ſingulatim exponitur. Sic in eruenda ſcientiæ notione *Theatetum*, in explicandis rerum eſſentiis Sophiſtam, in exquirendis ſubtilitatibus *Parmenidem*, in exploranda mente humana *Phædonem*, conſignans, *Plato* ſe præbuit animi magiſtrum. Sed & virtutem præceptis communivit, ſuisque ipſius moribus illuſtravit. Hanc æternæ pariter vitæ cauſa vult coli. Inde ad pietatem, ad ſanctitatem, ad religionem & declarandam, & excitandam, & colendam, operæ doctrinæque adhibet plurimum. Non quidem eum eſſe putat Cl. Autor *Platonem*, qui in tradendis morum præceptis, in explicandis colendæ virtutis ſubſidiis, in exponendo vitæ futuræ ſtatu, nunquam aberraverit. Plurima omnino occurrunt, quæ vel a vero abhorrent, vel figmentis annumeranda ſunt, vel multum habent obſcuritatis. Hoc autem contendit, in contemplanda, in deſcribenda, in commendanda, forma virtutis *Platonem* ſtrenue fuiſſe occupatum, virtutisque & vitæ beatæ eam expreſſiſſe imaginem, cujus pulchritudo bene a natura informatos animos delectet. Eadem quomodo vitæ rationibus oſtenderit, docet *Cicero Qu. Tuſc. Lib. II Cap. 4*, & *Plutarchus* in *Mario* ſub finem, quo ſingulatim Numen coluerit ardore. Homines autem ſic amavit, ut, quibus cognitus erat, eum augendæ ſalutis humanæ ſtudioſiſſimum eſſe intelligerent. Nec ſibimet defuit ipſe, quod hiſtoriæ demonſtrant, ab *Æliano V. H. Lib. IV Cap. 9*, a *Seneca de ira Lib. III Cap. 12*, & a *Diogene Laert.* in ejus *Vita ſegm. 26*, relatæ. Annotationes, ut & alteram dicendorum partem tangamus, vel nonnunquam Commentationes elegantes, partim Hiſtoriam ſpectant, partim Philoſophiam, adeoque plus præſtant, quam promiſſum fuit. Narrant autem fata *Socratis*, necem, & quæ conſecuta fuerint iſtam; pœnam, ob *Androgeum* interfectum, Athenas vexantem; Archontum conditionem; diſcipulorum *Socratis* genera

Digitized by Google

genera diverſa; tres Athenienſium carceres; nonnihil de *Æſopo* fabulatore; *Socratis* Poeſin & Muſicam; hiſtoriam *Philolai*, *Archytæ* diſcipuli; condiendorum cadaverum apud Ægyptios rationem, & quæ ſunt alia. Luſtrant porro, quæ de comparanda veri cognitione diſputet *Socrates*; quatuor virtutum genera, quæ virorum, mortem non ægre ferentium, eſſe, doceat idem; initiationes, *Cereris* in ſacris factas; animorum immortalitatem, a *Socrate* propoſitam; præexiſtentiam, quæ vulgo dicitur, animorum; beatitatem animorum in cœlo; ſententiam ſapientiſſimi Græcorum, qua, ſe non aliud eſſe, quam animum, edocuit *Critonem*, item migrationem animorum, opinionem, nihil eſſe in rebus firmum & ſtabile, quod intelligentia comprehendere valeamus, harmoniam, in qua conſiſtere animam, nonnulli putarunt, *Platonis* de λόγῳ doctrinam, ſententiam de coloribus, quorum pulchritudine ætherem excellere *Plato* exiſtimavit, ut cetera taceamus. Has inter, quæ de *Cereris* ſacris agit, Commentatio inprimis eſt memoranda, ſcriptorisque in antiquitate pariter cognitionem luculenter oſtendit. Adhuc tamen luculentiores ſunt multo, de anima doctrinas quæ perluſtrant, obſervationes, eædemque ſatis multæ.

NOVA LITERARIA.

Lugduni Batavorum haud ita pridem prelo *Samuelis Luchtmanſii*, nobiliſſimi typographi, forma, quam octavam vocant, tertium exierunt *Fabulæ Phædri*, olim cum Notis Variorum a *Petro Burmanno*, Criticorum coryphæo, editæ. Nihil huic editioni acceſſit novi, niſi hoc vocare novum velis, quod errores operarum, qui in priores editiones irrepſerant, hic feliciter ſunt emendati, & ex illa *Fabularum Phædri* editione *Burmanniana*, quæ forma quadruplicata prodiit, locupletiſſimus rerum & vocabulorum Index huc translatus eſt. Ceterum editionem hanc eadem chartæ & typorum elegantia commendat, quæ ſcriptis, quæcunque nomen *Luchtmanſianum* in fronde gerunt, inſigni eſſe ornamento ſolet.

* * *

Digitized by Google

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recenſentur.

I. *Libri Theologici, & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.*

Ceillierii (*Remigii*) *Hiſtoria generalis Autorum ſacrorum & eccleſiaſticorum.* Tomus IX. 145
Tomus X. 337
Tomus XI. 673
Drieberge (*Jo.*) *de Prædeſtinatione & gratia liber.* 631
Fogginii (*Petri Franc.*) *Vera S. Romuli hiſtoria, Epiſcopi & tutatoris Fæſularum.* 150
Georgii (*Chriſtiani Sigiſm.*) *Apparatus philologico-theologicus ad Evangelia, Domini feſtisque diebus dedicata.* Volumen I. 478
Hunt (*Thomæ*) *Diſſ. ad Proverb. VII, 22, 23.* 307
Kieslingii (*Jo. Rud.*) *Exercitationes theologico-hiſtoricæ, in quibus Vener. D. Jo. Chryſ. Trombelli Diſſertationes de Cultu Sanctorum modeſte diluuntur.* Partes II. 58
Leſſeri (*Frid. Chriſtiani*) *Solida demonſtratio exiſtentiæ & perfectiſſimarum virtutum Dei, ex naturali & ſpirituali cochlearum & conchyliorum contemplatione concinnata.* 159
Nad (*Jo. Phil. Conr.*) *de Chartümmim, eorumque operibus, nec non de Pythoniſſa Endorea, Diſquiſitio.* 714
Orſi (*Joſephi Auguſtini*) *de irreformabili Romani Pontificis in definiendis fidei controverſiis judicio.* Tomi II. 199
de Romani Pontificis in Synodos œcumenicas, & earum Canones, poteſtate liber. Partes II. 343
Oſiandri (*Lucæ*) *Cynoſura ſtudiorum ſacra, cum Notis* Godofr. Balth. Scharffii. 423
Philonis *Judæi Opera, quæ reperiri potuerunt, omnia, ex edit.* Thomæ Mangey. Volumina II. 385

Porſchbergeri (*Chriſtiani*) *Theocritus*, *Scripturam S. illuſtrans.* 421
Prokopowicz (*Theophanis*) *Lucubrationes*, *quæ jam Orationes*, *jam Poemata*, *jam Epiſtolas*, *in ſe comprehendunt.* 703
Reinhardi (*Laurentii*) *Commentarius in Canticum Canticorum Salomonis prophetico hiſtorico-dogmaticus.* 153
Relandi (*Hadr.*) *Antiquitates ſacræ veterum Hebræorum*, *cum Notis* Jo. Eberh. Ravii. 597
Rœderi (*Jo. Pauli*) *de Colloquio Wormatienſi, ad A. O. R.* 1540 *inter Proteſtantium & Pontificiorum Theologos cœpto quidem, ſed non conſummato, plena & ſuccincta diſquiſitio.* 309
Syri (*Ephraem*) *S. Patris*, *Opera omnia*, *quæ exſtant Græce*, *Syriace*, *Latine. Syriacum textum recenſuit* Petrus Benedictus. Tomus I & II, *Syriace & Latine.* 577
Tartarotti (*Hieron.*) *de Origine Eccleſiæ Tridentinæ*, *& primis ejus Epiſcopis*, *Diſſ.* 63
De Vries (*Simonis*) *Diſſ. critica de Priſcillianiſtis, eorumque fatis*, *doctrinis*, *& moribus.* 591
Walchii (*Jo. Ge.*) *Miſcellanea ſacra.* 13
Wesley (*Sam.*) *Diſſertationes in librum Jobi.* 529
Wollii (*Chriſtoph.*) *Commentationes in Theologiam Jeſu Chriſti moralem*, *Auguſtana Confeſſione contentam*, *de internis corruptelis animæ humanæ.* 680

II. *Libri Juridici.*

Anſaldi (*Caſti Innocentis*) *de Principiorum legis naturalis traditione Libri III.* 586
A Coſta (*Jani*) *Commentarius ad Juſtiniani Inſtitutionum Libros IV*, *ex edit.* Jo. vande Water. 412
Cumberlandi (*Rich*) *Commentatio philoſophica de Legibus naturalibus*, *converſa e Latino*, *& Notis inſtructa, a* Jo. Barbeyracio. 580
Funccii (*Jo. Nic.*) *Leges XII Tabularum, ſuis, quotquot reperiri potuerunt*, *fragmentis reſtitutæ.* 463
Gravinæ (*Jo. Vincentii*) *Opuſculorum nova Collectio.* 61

Grüttneri

Digitized by Google

Grüttneri (*Sam. Franc.*) *Tractatio Juris publici Pruthenici, de Pruſſia nunquam & nulli tributaria.* 41
Juſtiniani, *perpetui Auguſti, Inſtitutionum, ſive Elementorum, Libri IV, cum* Jani a Coſta *Commentario, ex edit.* Jo. vande Water. 412
Kahlii (*Lud. Mart.*) *Corpus Juris publici S. Imperii Rom. Germanici collectum.* 272
Wolfii (*Chriſtiani*) *Jus Naturæ, methodo ſcientifica pertractatum.* Pars tertia. 311
Pars quarta. 413

III. *Libri Medici & Phyſici.*

Anonymi de Phialis vitreis, ex minimi ſilicis caſu diſſilientibus, Acroaſis. 79
*Chirurgi Provincialis, Epiſtola ad Dominum ***, occaſione animadverſionis pag. 249 libri Dionyſii de operationibus chirurgicis, ex editione la Faye.* 111
*Obſervationes criticæ in Epiſtolam Chirurgi Provincialis ad Dominum ***, Chirurgum Pariſienſem.* ibid.
Aſtruc (*Jo.*) *Tractatus therapevticus.* 706
Bœrhaave (*Herm.*) *Prælectiones Academicæ in proprias Inſtitutiones rei medicæ, cum notis* Alb. Halleri. Tomus V. 507
Tomus VI. 604
Boſchetti (*Bartholom.*) *Diſſ. de Salivatione mercuriali.* 602
A Caſtro (*Petri*) *Bibliotheca Medici eruditi, ab* Andr. Paſta *recenſita atque aucta.* 280
Cohauſen (*Jo. Henr.*) *Hermippus redivivus, ſive Exercitatio phyſico-medica curioſa de Methodo rara ad 115 annos prorogandæ ſenectutis per anhelitum puellarum.* 373
De Courcelles (*Dav. Cornelii*) *Icones muſculorum capitis.* 30
Doppelmayeri (*Jo. Gabr.*) *Recens detecta phænomena admirandorum naturæ effectuum, quæ circa vim electricam, eique intra cameram obſcuram plerumque annexam lucem, nonnulli celeberrimi Sodales inclytæ Regiæ Anglicæ Scientiarum Societatis, &c. per copioſa experimenta noſtris temporibus feliciter*

ter oſtenderunt, nunc demonſtrata, & ad hypotheſin commodam reducta. 84

Drackei (*Jac.*) *Orationes tres, de Febre intermittente, de Variolis & morbillis, & de Pharmacia moderna.* 636

Le Dranii (*Henr. Franc.*) *Tractatio, ſive Cogitationes, de Curatione vulnerum ſclopetariorum.* 368

Gianellæ (*Caroli*) *de Succeſſione morborum Libri III.* 416

Graſhuis (*Jo.*) *Exercitatio medico-chirurgica de Scirrho & Carcinomate.* 32

Hebenſtreitii (*Jo. Ern.*) *Muſeum Richterianum, continens foſſilia, animalia, vegetabilia, marina.* 49

Hippocratis *Opera omnia, ex edit.* Steph. Mackii. 1

Mazini (*Jo. Bapt.*) *Exercitationes medico-mechanicæ.* 67

Opera omnia, nunc primum tribus Tomis diſtributa. 216

Noortwyk (*Wilh.*) *Uteri humani gravidi anatome & hiſtoria.* 316

Ould (*Fielding*) *Tractatus de Arte obſtetricia.* 473

Pepagomeni (*Demetrii*) *Liber de Podagra, Græce & Latine, ex edit.* Jo. Steph. Bernard. 302

Scharſchmidii (*Sam.*) *Relationum medicarum atque chirurgicarum Eteodromi tres.* Tomi III. 176

Schlereth (*Jo. Burch.*) *Inſtitutiones medicæ.* 565

Schulze (*Jo. Henr.*) *Diſſertationum Academicarum, ad Medicinam, ejusque hiſtoriam, pertinentium, Faſciculus primus.* 639

Schwencke (*Thomæ*) *Hæmatologia, ſive ſanguinis hiſtoria, experimentis paſſim ſuperſtructa.* 502

Taylor (*Jo.*) *Diſquiſitio candida de propria ſede organi viſus.* 476

Teichmeieri (*Herm. Frid.*) *Inſtitutiones Medicinæ pathologicæ & practicæ.* 671

IV. *Libri*

Digitized by Google

IV. *Libri Mathematici.*

Anonymi Geometræ Problema geometricum, publice propoſitum. 523

Mantiſſa ad recenſionem libri Clairautiani de Theoria figuræ Telluris. 655

Auſtriaci (*Dominici Corradi*) *de Calculo differentiali & integrali Commentarii analytici.* 659

Caſſini *Elementa Aſtronomica.* 21

Tabulæ Aſtronomicæ Solis, Lunæ, Planetarum, Fixarum, & Satellitum Jovis & Saturni. ibid.

Clairaut *Theoria figuræ Telluris, ex principiis hydroſtaticis eruta.* 645

De la Drevetiere *Longitudinum inveniendarum methodus detecta.* 427

Gerſten (*Chriſtiani Lud.*) *Mercurius ſub Sole viſus & obſervatus in ſpecula Aſtronomica Academiæ Gieſenſis A. 1743 die 5 Nov.* 609

Heinſii (*Godofredi*) *Deſcriptio Cometæ, qui ſub initium anni 1744 apparuit.* 512

Maupertuiſii *Opuſcula varia, Elementa Geographiæ, Diſſ. de variis figuris curvarum cæleſtium, de Parallaxi Lunæ, & Epiſtola de Cometa.* 221

Walzii (*Jo. Theophili*) *Commentatio in methodum interpolandi Neutonianam, cujus præſertim inveſtigatio analytica, eademque genuina, ante oculos ponitur, ejusdemque uſus inſignis exemplis quibusdam ſelectioribus comprobatur.* 129

V. *Libri Hiſtorici, Chronologici, &c.*

Anderſoni (*Jac.*) *Selectus Diplomatum & Numiſmatum Scotiæ Theſaurus.* 625

Anonymi Tract. de Typographiis, earumque initiis & incrementis, in regno Poloniæ & magno Ducatu Lithuaniæ. 46

Bruckeri (*Jac.*) *Hiſtoria critica Philoſophiæ.* Tomi IV Pars I. 207

Cæſaris (*C. Jul.*) *de Bello Gallico & Civili Commentarii, cum Notis* Th. Bentleji, *& conjecturis* Jac. Jurini. 496

Ceillierii (*Remigii*) *Hiſtoria generalis Autorum ſacrorum & Eccleſiaſticorum.* Tomus IX. 145
Tomus X. 337
Tomus XI. 673

Fontanini (*Juſti*) *Hiſtoriæ literariæ Aquilejenſis Libri V.* 448

Frickii (*Jo. Ge.*) *Commentatio de Druidis, Occidentalium populorum Philoſophis, ex edit.* Alb. Frick i. 327

Frœlich (*Eraſmi*) *Annales compendiarii Regum & rerum Syriæ, nummis veteribus illuſtrati.* 481

Gebaueri (*Ge. Chriſt.*) *Vita & res geſtæ memorabiles Richardi, electi Romanorum Imperatoris, Comitis Cornubienſis & Pictavienſis.* 97

Grüttner (*Sam. Franc.*) *de Pruſſia nunquam & nulli tributaria.* 41

Gudii (*Gottlob Frid.*) *Vita Jo. Guilielmi Hoffmanni, J. U. Doctoris, &c.* 376

Ledyard (*Thomæ*) *Perveſtigatio Germaniæ, ſeu Epiſtolæ familiares hominis nobilis de ſuis Germaniæ inferioris itineribus.* 500

Maſcovii (*Jo. Jac.*) *Commentarii de rebus Imperii Romano-Germanici a Conrado I uſque ad obitum Henrici III.* 193

Molleri (*Jo.*) *Cimbria literata, ſive Scriptorum Ducatus utriusque, Sleſvicenſis & Holſatici, Hiſtoria literaria.* Tomi III. 289

Muratorii (*Lud. Ant.*) *Antiquitates Italicæ medii ævi.* Tomus V. 433

Niceronii *Commentarii, hiſtoriæ celeberrimorum in republica literaria virorum inſervientes.* Tomus XLII. 569

P** *Abbatis, Hiſtoria Guilielmi Conquæſtoris, Ducis Normandiæ, ac Regis Angliæ.* 102

Philonis *Judæi Opera, quæ reperiri potuerunt, omnia, ex edit.* Thomæ Mangey. Volumina II. 385

Schultzii (*Ge. Petri*) *Commentarius de Mareſchallis regni Poloniæ.* 44

A Turre

Digitized by Google

A Turre Rezzonici (*Ant. Joſephi*) *Comitis, de Suppoſititiis militaribus ſtipendiis Benedicti Odeſcalchi, Patricii Comenſis, qui Pontifex Maximus A. 1596 Innocentii prænomine fuit renuntiatus*, *Oratio.* 58

VI. *Libri Philoſophici & Miſcellanei.*

Anderſoni (*Jac.*) *Selectus Diplomatum & Numiſmatum Scotiæ Theſaurus.* 625

Anonymi Auguſta Numiſmata, ſide Numorum, Sigillorum, Hiſtoricorum, Chronologorum, Criticorumque, recuſa. 334

—— *Inſtitutio Principis, ſeu opus, quo præcipiuntur requiſita, virtutes, & officia, Principis.* 348

Anſaldi (*P. C.*) *de Diis multarum gentium Romam evocatis, ſive de obtinente olim apud Romanos Deorum præſidum in oppugnationibus urbium evocatione, liber ſingularis.* 107

—— (*Caſti Innocentis*) *de Principiorum legis naturalis traditione Libri III.* 586

Archii (*Nic.*) *Carminum editio ſecunda.* 453

Bergeri (*Jo. Guil.*) *Stromateus Academicus.* 264

Blanchini (*Franc.*) *de tribus generibus inſtrumentorum Muſicæ veterum organicæ Diſſ.* 295

Bruckeri (*Jac.*) *Hiſtoria critica Philoſophiæ.* Tomi IV Pars I. 207

Brunatius (*Jo.*) *de re nummaria Patavinorum.* 407

Callimachi *Hymni & Epigrammata, ex edit.* Thomæ Bentleji. 402

A Caſtro (*Petri*) *Bibliotheca Medici eruditi, ab* Andr. Paſtà *recenſita atque aucta.* 280

Catonis (*M. Porcii*) *Liber de re ruſtica, ex ed.* Jo. Chriſtoph. Hayniſch. 371

De Cepagati, *Marchionis, Judicia, iræ ſtudiique vacua, in librum Gallice ſcriptum, ac Epiſtolarum Judaicarum titulo inſcriptum.* 366

Chriſtii (*Jo. Frid.*) *de Gemmis ſcalptis antiquis Liber ſingularis.* 49

Ciceronis

Digitized by Google

Ciceronis (*M. T.*) *Academica, ex recenſ.* Jo. Franc. Conrad. de Allio. 623
Cittadini (*Celſi*) *de Antiquitatibus armorum gentilitiorum liber, cum annotationibus* Jo. Hier. Carli. 429
Cruſii (*Chriſtiani Aug.*) *Commentarii de Vita rationi convenienter inſtituenda.* 183
Cumberlandi (*Rich.*) *Commentatio philoſophica de Legibus naturalibus, e Latino converſa, & Notis inſtructa, a* Jo. Barbeyracio. 580
Fracaſtorii (*Hieron.*) *Carminum editio ſecunda.* 453
Frickii (*Jo. Ge.*) *Commentatio de Druidis, Occidentalium populorum Philoſophis, ex ed.* Alb. Frickii. 327
Fumani (*Adami*) *Carminum editio ſecunda.* 453
Funccii (*Jo. Nic.*) *de Vegeta Latinæ linguæ ſenectute Commentarius.* 213
de Scriptura veterum Commentatio. 573
Galeni *Suaſoria ad artes, ex edit.* Thomæ Bentleji. 403
Gravinæ (*Jani Vincentii*) *Opuſculorum nova Collectio.* 61
Hagenbuchii (*Jo. Caſp.*) *de Græcis Theſauri novi Muratoriani Marmoribus quibusdam metricis Diatriba.* 563
Hebenſtreitii (*Jo. Ern.*) *Muſeum Richterianum.* 49
Jenſii (*Jo.*) *Lucubrationes Heſychianæ.* 16
Iſocratea *Monita,* Jacobi Facciolati *ſtudio collecta & explicata. Editio altera, locupletior.* 561
Kœleri (*Jo. Dav.*) *editarum A. 1737 hebdomadalium hiſtoricarum ex Numiſmatibus Deliciarum* Pars IX. 166
Pars X. 360
Pars XI. 555
Pars XII. 697
Luciani *Samoſatenſis Opera, ex edit.* Tib. Hemſterhuſii & Jo. Frid. Reizii. Tomi III. 241
Martini (*Cornelii*) Ἀνέκδοτα, *ſive Epiſtolæ, ad familiares ſcriptæ, editæ ab* Herm. Frid. Braunſſen. 94
Menckenii (*Frid. Ottonis*) *Miſcellanea Lipſienſia nova.* Voluminis III Pars I. 231
Pars II. 283

Menckenii (*Frid. Ottonis*) *Miſcellanea Lipſienſia nova.* Voluminis III Pars III. 709
Metting (*Bernh. Clem.*) *Status militiæ Germanorum principalis & acceſſoriæ veteris & medii ævi.* 35
Molleri (*Jo.*) *Cimbria literata, ſive Scriptorum Ducatus utriusque, Slesvicenſis & Holſatici, Hiſtoria literaria.* Tomi III. 289
Noltenii (*Jo. Frid.*) *Lexicon Latinæ linguæ antibarbarum quadripartitum.* 229
Platonis *Phædo, ſive Dialogus de animæ immortalitate, Græce & Latine, ex recenſ.* Jo. Henr. Winckleri. 717
Porſchbergeri (*Chriſtiani*) *Theocritus, Scripturam S. illuſtrans.* 421
Prokopowicz (*Theophanis*) *Lucubrationes, quæ jam Orationes, jam Poemata, jam Epiſtolas, in ſe comprehendunt.* 703
Salii (*Joſephi*) *Examen criticum in varias opiniones nonnullorum celeberrimorum de rebus poeticis Scriptorum.* 431
Theognidis *Carmina; ex edit.* Thomæ Bentleji. 402
Vionnet (*Ge.*) *Muſeum nummarium, Carmen, ex recenſ.* Jul. Car. Schlægeri. 620
Vulpii (*Jo. Ant.*) *Liber de Satyræ Latinæ natura & ratione, ejusque ſcriptoribus.* 666
Paraphraſis perpetua, & Commentarius uberrimus in Satyram X Juvenalis. ibid.
Waltheri (*Jo. Ge.*) *de primis Aſiæ Monarchis, ad locum Æſchyli in Perſ. v. 761-788, Commentarii.* 236
Wolfii (*Chriſtiani*) *Jus Naturæ, methodo ſcientifica pertractatum.* Pars tertia. 311
Pars quarta. 413
Monitum de libro, qui nuperrime in Batavia prodiit ſub titulo: La decouverte de la verité &c. 523
Xenophontis *Memorabilium Socratis dictorum Libri IV, Græce & Latine, cum Notis integris* Erneſti, *aliorumque ſelectis.* 499
Zanolini (*Ant.*) *Grammatica linguæ Syriacæ inſtitutio.* 258
Lexicon Syriacum. 261

Digitized by Google

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

A.

Abeille (*Caſp.*) *vita.* 573

Abortus *tertio menſe ſolennis.* 511

Academiæ *Gottingenſis memoria in numis conſervata.* 174

Advocatorum *Eccleſiæ medio ævo dignitas illuſtrata.* 439

Æratarum *aquarum Neoſolienſium natura deſcripta.* 711

Æſchyli *loca nonnulla illuſtrata.* 236 ſeq.

Alethophilorum *Societati nummus conſecratus.* 702

Alexandri *M. in divinam humanamque ſapientiam merita laudata.* 267 ſeq.

hiſtoria illuſtrata. 487

Aliprandi (*Bonamentis*) *Chronicon urbis Mantuæ editum.* 448

De Allio (*Jo. Franc. Conradinus*) *Criticis audacioribus annumerandus.* 623

Anderſoni (*Jac.*) *in colligendis Scotiæ Diplomatibus ſtudium commendatum.* 626 ſeq.

Animalium *varia genera deſcripta.* 55 ſeq.

Animi *humani quæ ſint interiores corruptelæ?* 685 ſeq.

Anniani, *Monachi Ægyptii, vita.* 341

Antiquitatum *Germanicarum fontes qui?* 328 ſeq.

Apogæi *Solis motus.* 24

Aquarum *æratarum Neoſolienſium natura deſcripta.* 711

Aquilejenſis *hiſtoria literaria illuſtrata.* 448 ſeq.

Arabiæ *petrææ deſertæ, & felicis, antiquitates illuſtratæ.* 543

Arabicæ *linguæ ſtudium in explicatione Scripturæ S. commendatum.* 307

Archii (*Nic.*) *Carmina edita.* 461

Armorum *gentilitiorum antiquitates illuſtratæ.* 429 ſeq.

Arteriæ *& venæ ſpermaticæ anaſtomoſes.* 509

Aſiæ *monarcharum hiſtoria ex Æſchylo illuſtrata.* 236 ſeq.

Aſſemani (*Joſephi Simonii*) *in Opera Ephraemi Syri merita.* 577 ſeq.

Aſtronomiæ *Elementa nova edita.* 21 ſeq.

Aſtrorum *figuræ quomodo oriantur?* 224

Athanaſii *annus emortualis definitus.* 453

Athleta-

Digitized by Google

Athletarum *differentiæ & diæta.* 640

Ex Auguſtana *Confeſſione Theologia moralis eruta.* 681 ſeq.

Auguſtini, *Hipponenſium Epiſcopi, vita & ſcripta recenſita.* 673 ſeq.

B.

Bachiarii, *Philoſophi, vita.* 341

Barbeyracius (*Jo.*) *optime meruit de Cumberlandi de Legibus naturalibus opere.* 582 ſeq.

Barreiros (*Gaſp.*) *vita.* 572

Baſſi (*Laura Maria Catharina*) *in numo repræſentata.* 170

Benedicti (*Petri*) *in Opera Ephraemi Syri merita.* 578

Benedictus *XIV, P. M. laudatus.* 343

Ad Beneficia *exhibenda obligatio hominum explicata.* 414 ſeq.

Benini (*Vincent.*) *Italica Syphilidos Fracaſtorianæ verſio edita.* 462

Bentleji (*Th.*) *in Callimachum Notæ examinatæ.* 403 ſeq.
in Jul. Cæſarem Notarum ſpecimina. 496 ſeq.

De Berger (*Jo. Guil.*) *laudatus.* 264 ſeq.

Bernardi (*Jo. Steph.*) *in Demetrium Pepagomenum merita.* 303 ſeq.

Berroyerii (*Claudii*) *vita.* 570

Betuleji (*Sixti*) *vita.* 572

De Bibliothecis *veterum ſingularia.* 576

Bileami *hiſtoria illuſtrata.* 552

Binomialis *theorematis demonſtratio.* 142
formula, quæ abrumpitur pro exponente integro negativo. 143

Blanchini (*Franc.*) *ſcripta recenſita.* 296

Bœhmeri (*Juſti Chriſtoph.*) *vita.* 557

Bonifacii *Papæ vita.* 340

Boſſuetus (*Jac. Ben.*) *refutatus.* 201 ſeq. 343 ſeq.

Bruni (*Conradi*) *vita.* 572

Brunſuico-*Luneburgenſium Ducum origines illuſtratæ.* 234

Bruyſii (*Franc.*) *vita & ſcripta.* 571

Bulæi (*Cæſaris Egaſſii*) *Hiſtoria veterum Academiarum Galliæ Druidicarum denuo edita.* 333

C.

Cæſaris (*Julii*) *loca nonnulla emendata.* 286. 496 ſeq.

Calculum *veſicæ per ſectionem curandi modi varii a variis indicati.* 112 ſeq.

Calixti (*Georg.*) *vita & ſcripta.* 294 ſeq.
Callimachi *locorum variorum emendatio tentata.* 404 ſeq.
Cancer, *morbus, unde?* 33 ſeq.
Canonicorum *origo quæ?* 438
In Cantico *Canticorum ſenſus propheticus veſtigatus.* 154 ſeq.
Capitis *muſculorum icones repræſentatæ.* 30 ſeq.
Carcinoma, *morbus, in quo conſiſtat?* 33
Cardinalium *origo quæ?* 437 ſeq.
Caroli *VI Imp. res geſtæ Inſcriptione comprehenſæ.* 336
Carolus *M. an literarum imperitus fuerit?* 234
Caſtalionis (*Joſephi*) *vita.* 573
Catharorum *ſecta deſcripta.* 436
Catonis *de re ruſtica liber denuo editus.* 371
Cereris *ſacra explicata.* 720
Chami, *& ejus poſterorum, hiſtoria illuſtrata.* 545
Chartümmim *fuerunt agyrtæ & circulatores.* 715
vox, unde? ibid.
Chiocchi (*Andr.*) *Apologia pro Fracaſtorii Siphylide edita.* 462
Choroidea *tunica organum viſus primarium.* 476
Chriſtierni *II, R. Daniæ, vita.* 556
Chriſtii (*Jo. Frid.*) *in Muſeum Richterianum merita.* 50
Chromatii, *Ep. Aquilejenſis, vita & ſcripta.* 339
Chronologia *Syrorum explicata.* 485
S. Chryſoſtomi *vita & ſcripta recenſita.* 145 ſeq.
Ciceronis *Academica notulis nonnullis illuſtrata.* 623 ſeq.
Cimbrorum *doctorum vitæ deſcriptæ.* 290 ſeq.
Cleri *quales olim medio ævo fuerint immunitates?* 445
Clericus (*Jo.*) *in Auguſtanam Confeſſionem iniquior.* 682
De Cochleis *qui ſcripſerint?* 160
Colloquii *Wormatienſis hiſtoria edita.* 309 ſeq.
Cometæ *anni 1744 obſervationes variæ.* 514 ſeq.
variatio caudæ. 517
atmoſphæra, & vapores inde adſcendentes. 518
Comitii *& fori quæ olim differentia?* 466
De Conchyliis *qui ſcripſerint?* 160
Conchyliorum *varia genera deſcripta.* 55
Concilia *Eccleſiæ varia deſcripta.* 342

Conradi

Conradi *I Imp. res geſtæ deſcriptæ.* 194
II Imp. res geſtæ deſcriptæ. 199
Conſcientiæ *quæ præcipuæ ſint corruptelæ?* 693
Contractuum *beneficorum ratio ex Jure naturæ explicata.* 415 ſeq.
Converſio *Dialecticorum carmine deſcripta.* 460
Cordis *motus explicatus.* 210
Corporis *humani mechanica principia explicata.* 67 ſeq.
A Coſta (*Jani*) *in Inſtitutiones Juris Commentarius denuo editus.* 412
Cumberlandi (*Rich.*) *de Legibus naturalibus liber Gallice converſus.* 581
vita. 582 ſeq.
Cuperi (*Gisb.*) *Epiſtolæ non nullæ editæ.* 235
Curvæ, *radios ex dato puncto poſt duplam reflexionem iterum in illud reflectentes, ad invertendum propoſitæ.* 523

D.

Deos *præſides ex oppidis obſeſſis evocandi, mos Romanorum illuſtratus.* 107 ſeq.
Erga Deum *officia varia explicata.* 189 ſeq.
Differentiales *formulæ, ex duabus tribusve variabilibus compoſitæ, quomodo cognoſci poſſit, an ſint differentiæ exactæ?* 655 ſeq.
Differentialium *natura novo modo explicata.* 660 ſeq.
Diœceſium *Epiſcopalium varius in Italia ſtatus deſcriptus.* 440 ſeq.
Diplomata *Scotiæ collecta.* 627 ſeq.
Divortiorum *quæ apud antiquiſſimos Romanos ratio fuerit?* 469
Dominia *quomodo ab uno ad alterum transferantur?* 312
Druidarum *hiſtoria plenior deſcripta.* 329 ſeq.
De Druidis *Scriptorum catalogus.* 333

E.

Ebneri (*Eraſmi*) *vita.* 310
Eccleſiæ *Romanæ quales olim in Italia fuerint reditus?* 444 ſeq.
Eccleſiarum *quales in Italia medio ævo fuerint immunitates?* 445
Effluvia *puellarum ſenibus longævitatem conciliant.* 374 ſeq.
Eginharti *locus obſcurior explicatus.* 234
Electricitatis *hiſtoria.* 84 ſeq.

Electricitatis *phænomena varia.* 85 ſeq.
Ephraemus *Syrus an in doctrina de S. Cœna cum Eccleſia Romana conſentiat?* 579
ejus Opera a variis illuſtrata. 577 ſeq.
Epigrammata *quædam Græca nunc primum edita.* 20
Epiſcopalium *Diœceſium varius in Italia ſtatus deſcriptus.* 440 ſeq.
Epiſcoporum *requiſita.* 359
Eſavi *hiſtoria illuſtrata.* 541
Ethicæ *principia explicata.* 187
Etruſcarum *antiquitatum varia cimelia collecta.* 287 ſeq.
Evangelia, *Domini feſtisque diebus ſacra, philologice illuſtrata.* 478 ſeq.
Evocandi *Deos præſides ex oppidis obſeſſis, mos Romanorum illuſtratus.* 107

F.

Facciolati (*Jac.*) *in Monita Iſocratis merita.* 561 ſeq.
Febris *intermittens.* 637
Fixarum *motus in longitudinem.* 22
magnitudo. 23
Fœnori *quales olim apud Romanos modi conſtituti?* 467 ſeq.
Fœtus *ſitus in utero.* 319. 474
Forbeſii (*Guil.*) *vita.* 570
(*Jo.*) *vita.* ibid.
Fori & *comitii quæ olim differentia?* 466
Fortunatiani, *Ep. Aquilejenſis, vita & in literas merita.* 449 ſeq.
Foſſilia *diſponendi methodus quæ optima?* 50 ſeq.
Fracaſtorii (*Hieron.*) *Carmina denuo edita.* 453 ſeq.
Epiſtolæ editæ. 455
vita. ibid.
Franckii (*Aug. Herm.*) *vita promiſſa.* 290
Fraiſſardi (*Jo.*) *vita.* 572
Fulberti *methodus lithotomiam adminiſtrandi examinata.* 113
Fumani (*Adami*) *Carmen de Dialectica editum & laudatum.* 459 ſeq.
De Funerum *ſumtibus lex antiqua Romanorum explicata.* 472
Fungus, *morborum genus, unde?* 33 ſeq.
In Furto *deprehenſi quomodo olim puniti?* 467
Furtum *per lancem & licium explicatum.* ibid.

G.

Galli (*Cornelii*) *vita & in literas merita.* 449
Gallorum *in rem numiſmaticam merita.* 621

Gaudentii,

Gaudentii, *Ep. Brixienſis, vita.* 341
Gemmæ *ſcalptæ Muſei Richteriani deſcriptæ.* 56 ſeq.
Gemmarum, *in libro Jobi occurrentium, nomina.* 548
Generatio *animalium ex principiis mechanicis explicata.* 77
De Germaniæ *ſtatu hodierno ſingularia.* 501 ſeq.
Germanica *quædam vocabula explicata.* 713
Germanicarum *antiquitatum fontes qui?* 328
Germanici *Imperii leges fundamentales collectæ.* 272 ſeq.
Geſneri (*Jo. Matthiæ*) *in Lucianum merita laudata.* 252 ſeq.
Geſpenſt, *vocabulum, unde?* 713
Glebarum *varia genera deſcripta.* 51 ſeq.
Gluten, *elementa corporum conjungens.* 605
Gorii (*Ant. Franc.*) *in antiquitates Etruſcas merita.* 287
Gottingenſis *Academiæ memoria in numis conſervata.* 174
Graduum *magnitudo in hypotheſi Telluris ſphæroidicæ.* 223
De Gratia *doctrina Reformatorum explicata.* 635 ſeq.
Gravinæ (*Jani Vinc.*) *vita & in literas merita.* 61
Gravinæ (*Jani Vinc.*) *teſtamentum.* 62
—— *ſcripta inedita.* ibid.
Gravitatis *in Tellure leges.* 652 ſeq.
Gruteri (*Jani*) *Suſpicionum criticarum Liber X editus.* 712

H.

Hæreticorum *medio ævo largus proventus in Italia.* 436 ſeq.
Hannoverano *ſenatui quando primum jus feriundi numos datum?* 556
Haſenmulleri (*Dan.*) *vita.* 573
Hayniſchii (*Jo. Chriſtoph.*) *in Catonem de re ruſtica merita.* 371 ſeq.
Hebenſtreitii (*Jo. Ern.*) *in Muſeum Richterianum merita.* 50
Hebræorum *antiquitates ſacræ illuſtratæ.* 598 ſeq.
Hemſterhuſii (*Tiber.*) *in Lucianum merita.* 241 ſeq.
Henrici *I Imp. res geſtæ deſcriptæ.* 194 ſeq.
—— *II & III Imp. res geſtæ deſcriptæ.* 199
Herctum *citum explicatum.* 468
Hermetis *Paſtoris vita & in literas merita.* 449
Hermippo *cuidam poſita Inſcriptio antiqua.* 373

De

De Heſychio *varia.* 17
Heſychius *illuſtratus & emendatus.* 17 ſeq.
S. Hieronymi *vita & ſcripta.* 339 ſeq.
Hildeſienſes *Epiſcopi jam ante Carolum IV Regalia ab Imperatoribus obtinuerunt.* 560 ſeq.
Hippocratis *editio Mackiana laudata.* 1 ſeq.
loca quædam reſtituta, aut emendata. 3 ſeq.
verſio nova ſub judicium vocata. 6 ſeq.
Hiſtoriæ *Romanæ antiquiſſimæ certitudo vindicata.* 285 ſeq.
Hoffmanni (*Jo. Guil.*) *vita & ſcripta.* 377 ſeq.
Holſatorum *doctorum vitæ deſcriptæ.* 290 ſeq.
Homeri *loca varia illuſtrata.* 18 ſeq.
De Homeri *ſtilo varia.* 18
Hoockii *experimentum de reſpiratione.* 508
Horatius *cum Juvenale & Perſio comparatus.* 670
Hycſi *apud Joſephum qui ſint?* 536
De Hyperbolæ *Aſymptoto ridicula ſententia.* 664 ſeq.

I.

Idumææ *triplicis hiſtoria illuſtrata.* 545
Imperatorum *Romanorum numiſmata collecta.* 334 ſeq.
Indulgentiarum *in Italia origo quæ?* 443 ſeq.
Innocentii *I, P. M. vita.* 339
Innocentius *XI, P. M. an unquam militiam ſecutus ſit?* 58 ſeq.
Inſcriptio *antiqua, Hermippo poſita, explicata.* 373
Inſcriptiones *Etruſcæ collectæ.* 287 ſeq.
quædam antiquæ Muratorii ſub judicium vocatæ. 564
Inſtrumenta *Muſicæ veterum organicæ deſcripta.* 297 ſeq.
Interpolandi *methodus Neutoniana demonſtrata.* 129 ſeq.
Jobi *liber ex hiſtoria antiqua illuſtratus.* 530
an veram hiſtoriam contineat? 531
quo Autore ſcriptus? ibid.
ejus ſtilus qualis? 532
nomen unde? 534
fata deſcripta. 546 ſeq.
patria quæ fuerit? 546 ſeq.
ſcientia quæ? 547
Joannis, *Ep. Hieroſolymitani, vita.* 339
Joctanis, *ejusque poſterorum, hiſtoria illuſtrata.* 534 ſeq.

Jovii

Digitized by Google

Jovii (*Pauli*) *vita & numus.* 698

Jovis *Satellitum apparentia variabilis.* 28

Iſocratis *Monita a Facciolato illuſtrata.* 561 ſeq.

Judæ *Thaddæi Epiſtola Commentario illuſtrata.* 709

Judaicæ *Epiſtolæ refutatæ.* 366 ſeq.

Jura *quomodo ab uno ad alterum transferantur?* 312

Juris *naturæ vis & obligatio unde?* 584

Juſtini *Martyris loca nonnulla emendata.* 285

Juvenalis *cum Horatio & Perſio comparatus.* 670

Satyra decima illuſtrata. 671

De Juvenalis *ſatyrica poeſi judicium.* 669

K.

Kohlius (*Jo.*) *a variis refutatus.* 579

L.

Lac *quomodo generetur?* 78

Lamberti (*Joſephi*) *vita.* 573

Lapidum *varia genera deſcripta.* 54

Latinæ *linguæ inde a Trajano uſque ad Romam a Gothis expugnatam facies deſcripta.* 214 ſeq.

Latinæ *linguæ Lexicon antibarbarum denuo editum.* 230 ſeq.

vindiciæ. 231

voces nonnullæ, in Lexicis haud obviæ. 234 ſeq. 286 ſeq. 713 ſeq.

in XII Tabulis obviæ, explicatæ. 464 ſeq.

Latomi (*Barthol.*) *vita.* 570

(*Jac.*) *vita.* 572

Leges *Imperii Rom. Germanici fundamentales collectæ.* 272 ſeq.

naturales ad unicam ſententiam reductæ. 585

harum vis & obligatio unde? ibid.

fundamentum in traditione poſitum. 586 ſeq.

Leſcaloperii (*Petri*) *Theologia veterum Gallorum denuo edita.* 333

Ligamenti *teretis femoris ſtructura & uſus.* 506

Linnæus (*Car.*) *refutatus.* 50

Lithotomiam *adminiſtrandi variæ methodi examinatæ.* 112 ſeq.

Longitudinum *determinatio per motum lunæ.* 228

inventio ridicula. 427 ſeq.

Digitized by Google

Luciani *loca varia explicata, aut emendata.* 249 ſeq.
In Lucianum *merita variorum laudata.* 242 ſeq.
Luis *venereæ curatio.* 609
Luiſini (*Franc.*) *Liber tertius ad Fracaſtorii Joſephum editus.* 462
Lumen *zodiacale quid?* 521
Lunæ *parallaxis ad longitudinum inventionem neceſſaria.* 228
pro hypotheſi telluris ſphæroidicæ determinata. 229
atmoſphæra negata. 25
Lupi, *quinta plaga Ægypti, quomodo explicandi?* 284

M.

Macchabæorum *libri illuſtrati.* 482
Mackii (*Steph.*) *in Hippocratem merita laudata.* 1 ſeq.
verſio Hippocratis nova ſub judicium vocata. 6 ſeq.
Magdeburgum *in numo repræſentatum.* 167
Magiæ *varia genera.* 552
Ad Magliabechium (*Anton.*) *clarorum Virorum Epiſtolæ promiſſæ.* 525 ſeq.
Mangey (*Thomæ*) *in Philonem merita.* 384 ſeq.
De Manteuffel (*Ern. Chriſtoph.*) *memoria in numo.* 702
Mareſchalcorum *Poloniæ dignitas illuſtrata.* 44 ſeq.
Marmorum *varia genera deſcripta.* 54
Maronitis *præcipue nunc uſitata lingua Syriaca.* 264
Martini (*Cornelii*) *vita & in literas merita.* 94 ſeq.
(*Joan.*) *vita.* 572
Mayeri (*Jo. Frid.*) *vita promiſſa.* 290
Mechanicæ *corporis humani leges explicatæ.* 67 ſeq.
Medicas *Inſtitutiones ſcribendi ratio.* 565
De Medicis *nonnullis libris judicium.* 281 ſeq.
Menagius (*Ægid.*) *in numo repræſentatus.* 175
Menckenii (*Ottonis*) *ad Guil. Caveum Epiſtolæ duæ editæ.* 287
Menckenius (*Frid. Otto*) *ab Italis refutatus.* 455 ſeq.
defenſus. ibid.
ejus Vita Fracaſtorii laudata. 455
Mercurius *in Sole obſervatus.* 609 ſeq.
Metallorum *varia genera deſcripta.* 51 ſeq.
Militiæ *Germanorum omnis ævi ſtatus deſcriptus.* 35 ſeq.

Milleri

Milleri (*Jo. Petri*) *de Druidum nomine conjectatio edita.* 333
Miniſterialium *dignitas illuſtrata.* 38 ſeq.
Molleri (*Jo.*) *vita & ſcripta.* 291 ſeq.
Monachorum *in Italia origo quæ?* 441 ſeq.
Monaſteria *quando primum in Italia orta?* 441
quibus modis olim terrenis opibus aucta? 443
Mopſueſtani (*Theodori*) *vita.* 341
Morandus *an primus fuerit, qui in Gallia ſectionem calculi lateralem exercuit?* 113 ſeq.
Morborum *ſucceſſionis capita primaria.* 417
Morum *doctrina Chriſtiana ex Auguſtana Confeſſione eruta.* 681 ſeq.
Motus *animalium ex principiis mechanicis explicatus.* 76
Muhlii (*Henr.*) *vita promiſſa.* 290
De Münchhauſſen (*Gerlac. Adolph.*) *laudatus.* 166
Muratorii (*Lud. Ant.*) *Inſcriptiones quædam antiquæ ſub judicium vocatæ.* 564
Muſculorum *capitis icones repræſentatæ.* 20 ſeq.
Muſei *inſtruendi methodus quæ optima?* 50 ſeq.
Muſeum *Richterianum deſcriptum & laudatum.* 49 ſeq.
Muſicæ *veterum organica inſtrumenta deſcripta.* 297 ſeq.

N.

Neoſolienſium *aquarum æratarum natura deſcripta.* 711
Nervorum *recurrentium uſus in voce.* 509
Numaria *res Patavinorum illuſtrata.* 408
Numi *rariores varii deſcripti.* 167 ſeq. 361 ſeq. 555 ſeq. 698 ſeq.
Patavinorum deſcripti. 408 ſeq.
res Syriæ veteris illuſtrantes. 483 ſeq.
Seleucidarum in ordinem redacti. 488
Numiſmata *auguſta collecta.* 334 ſeq.
Regum Scotiæ aurea & argentea collecta. 631
Numiſmatica *res per Gallos illuſtrata.* 621
Numus, *Mariæ Thereſiæ, Hungariæ Reginæ, dicatus.* 482

O.

Obligationes *ad dandum & faciendum quomodo contrahantur?* 312

Obliquitatis *Eclipticæ variatio.* 24
Odeſcalchus (*Bened.*) *an unquam militiam ſecutus ſit?* 58 ſeq.
Oiſelii (*Jac.*) *vita.* 573
Olearii (*Jo. Chriſtoph.*) *Prodromus Hagiologiæ numiſmaticæ denuo editus.* 176
Oſiandri (*Lucæ*) *Cynoſura ſtudiorum ſacra denuo edita.* 424
Ottonis *M. res geſtæ deſcriptæ.* 197 ſeq.
Ouſelii (*Phil.*) *vita.* 573

P.

Palladii, *Ep. Hellenopolitani, vita & ſcripta.* 339
Pammachii, *Senatoris Romani, vita.* ibid.
Panodori, *Monachi Ægyptii, vita.* 341
Parcarum *fabula illuſtrata.* 233
Pariſotti (*Jo. Bapt.*) *de anno mortis Fracaſtorii Epiſtola edita.* 457
Patavinorum *res numaria deſcripta.* 408 ſeq.
Paulini, *Ep. Nolani, vita & ſcripta.* 341 ſeq.
Peccatorum *redemtione multæ olim locis ſacris in Italia opes acceſſerunt.* 443 ſeq.
Pentapoleos *ſtatus delineatus.* 539 ſeq.
Pepagomeni (*Demetrii*) *de Podagra loca varia emendata.* 303 ſeq.
Perſius *cum Horatio & Juvenale comparatus.* 670
Peterſenii (*Jo. Wilh.*) *& uxoris ejus, vita promiſſa.* 290
Petiti (*Petri*) *vita.* 571
Petrus *I, Imp. Ruſſorum, quo morbi genere obierit?* 704
de Suecis victor glorioſiſſimus. 705
Pflaume, *vocabulum, unde?* 713
Phædri *Fabulæ cum Notis Burmanni denuo editæ.* 720
Phialæ *vitreæ, caſu ſilicis diſſilientes.* 79
Philelphi (*Franc.*) *vita.* 572
Philonis *vita, religio, & placita, deſcripta.* 386
loca varia emendata, aut illuſtrata. 394 ſeq.
Philoſophiæ *quæ poſt inſtauratas literas facies fuerit?* 208 ſeq.
De Phœnice, *ave, varia.* 549
Platneri (*Jo. Zach.*) *in Muſeum Richterianum merita.* 50
Plato *animi ac virtutis magiſter.* 718
Platonis *Phædo denuo editus & illuſtratus.* 717 ſeq.
Plauti *loca varia emendata.* 712
Pleuritidi *ſuccedentes morbi.* 419

Pnevma-

Pnevmatomachorum *recentiorum hiſtoria deſcripta.* 16
Poeſis *Hebræorum illuſtrata.* 532 ſeq.
Poeticæ *rei capita varia illuſtrata.* 431
Politicæ *prudentiæ principia explicata.* 192
Polonorum *Mareſchalci qui?* 44 ſeq.
res typographica illuſtrata. 46 ſeq.
Pontifex *Rom. an generali Conciliorum poteſtati obnoxius ſit?* 343 ſeq.
Pontificis *Rom. in definiendis fidei controverſiis judicium an reformari poſſit?* 200 ſeq.
De Prædeſtinatione *judicium.* 95
Prædeſtinationis *doctrina explicata.* 632
Preces *Ebræorum litorales illuſtratæ.* 284
Principis *requiſita, virtutes, & officia, deſcripta.* 350 ſeq.
Priſcillianiſtarum *fata, doctrinæ, & mores, deſcripti.* 591 ſeq.
Priſcillianus, *autor ſectæ, ab ipſo dictæ, quis fuerit?* 592
Problemata *identica quid?* 660
Pruſſia *nunquam & nulli tributaria.* 41 ſeq.
Puellarum *effluvia ſenibus longævitatem conciliant.* 374 ſeq.
Pulſus *conſtans ſignum ſanitatis.* 503
differentia. 218
Pulſuum *accuratior menſura.* 503
De Pythoniſſa *Endorea judicium.* 716 ſeq.

Q.

Du Quental (*Bartholomæi*) *vita.* 572

R.

Ravii (*Jo. Eberh.*) *in Relandi Antiquitates ſacras Hebræorum merita.* 597
Refractiones *quomodo obſerventur?* 22
Reizii (*Jo. Frid.*) *in Lucianum merita.* 242 ſeq.
Relandus (*Hadr.*) *in deſcribendis Hebræorum Antiquitatibus ſacris diligentiſſimus.* 598
Renaudotius (*Euſeb.*) *refutatus.* 580
Reſpiratio *ex principiis mechanicis explicata.* 71
quid ſit? 507
ejus cauſæ. ibid.
Retinæ *tunicæ oculi uſus.* 477
Rhodomani (*Laur.*) *vita.* 573
Ribeiri (*Jo. Pinti*) *vita.* 572
Richardi, *Romanorum Imperatoris,*

toris, vita & res geſtæ de-ſcriptæ. 97 ſeq.
Richteri (*Chriſtoph.*) *Muſeum laudatum.* 49 ſeq.
Robortelli (*Franc.*) *vita.* 570
S. Romuli, *Ep. Fæſularum, Acta an ſint fide digna?* 151
— natales & mors. 152
Ruckerus (*Jo.* Conr.) *in nova Commentarii Jani a Coſta in Inſtitutiones editione quid præſtiterit?* 412
Ruddimanni (*Th.*) *in Anderſoni Collectionem Diplomatum Scotiæ merita.* 626 ſeq.
Ruffini, *Aquilejenſis, vita & ſcripta.* 337 ſeq. 450 ſeq.
Ruſticæ *rei vocabula nonnulla explicata.* 372

S.

Sabæorum *ac Sabaiſmi hiſtoria.* 550
Sadoleti (*Jac.*) *vita.* 560
Salivæ *morbi.* 603
Salivatio *mercurialis quomodo inſtituenda?* 604
Sanctorum *cultus medio ævo qualis fuerit in Italia?* 434 ſeq.
De Sanctorum *cultu doctrina Pontificiorum refutata.* 89 ſeq.
Sanguinis *indoles per analyſin chemicam non eruitur.* 505
Sanguinis *& ſeri proportio.* 504
Sanguis *ſani hominis blandus.* 606
Sarcoma, *morborum genus, unde?* 33 ſeq.
Sarnellii (*Pompeji*) *vita.* 573
Satellitum *Jovis apparentia variabilis.* 28
Saturni *annulus.* 26
— quomodo generari poſſit? 226
In Saturno *faſciæ obſervatæ.* 25
Satyræ *Latinæ natura & ratio deſcripta.* 666 ſeq.
Schlægeri (*Julii Caroli*) *in Vionneti Muſeum nummarium merita.* 620 ſeq.
Scirrhus, *morbus, in quo conſiſtat?* 33
Scotiæ *Diplomata & Numiſmata collecta.* 627 ſeq.
Scribendi *apud veteres Arabes modus qualis?* 553
Scripturæ *veterum antiquitates illuſtratæ.* 574 ſeq.
— S. loca nonnulla explicata, aut illuſtrata:
Gen. I. 96
24 ſeq. 694
II, 1-3. ibid.
VIII, 21. 156
X, 14. 537
16. 546

Gen.

Gen. X, 30. 534
XII, 16. 538
XIV, 5. 536. 541
6. 536. 537. 547
7. 536
18. 598
XV, 2. 543
18. 536
XX, 19. 540
XXII, 16. 536
XXIII, 6. ibid.
XXX, 14 ſeq. 158
XXXII, 2, 3. 157
8, 9. ibid.
11. ibid.
29. 536
XXXIII. 541
XXXVI, 6. ibid.
8. ibid.
24. 541
31, 32. 542
33. 534. 542
34. 542
35. 537. 542
36-39. 542
XXXVII, 25. 541
Exod. VII, 3. 687
VIII, 17. 284. 285. 551
X, 9. 542
XII, 16. 694
18. ibid.
XVII, 15. 156
XII, 11. 694
Num. XII, 3. 531
XXII, 5. 552
XXIII, 7. ibid.
Num. XXXI, 8. 552
XXXIII, 31, 32. 538
Devt. I, 1. 543. 545.
II, 10, 11. 537. 541
12. 541
20. 536
23. 537
V, 12-15. 694
X, 6. 538
XII, 32. 96
XVIII, 11. 552
XXVIII, 66. 233
XXXIII, 2. 284. 538
Joſ. XIII, 2-6. 536
22. 552
XV, 10. 541
XXIII, 12, 13. 536
XXIV, 9. 552
Judic. III, 5. 536
XVI, 19. 156
1 Sam. IV, 3. 232
XII, 3. 18
2 Sam. III, 15. 232
V, 8. ibid.
XIII, 6. ibid.
XVI, 2. ibid.
XVIII, 13. ibid.
1 Reg. V, 3. 19
XI, 18. 538
XII, 33. 232
1 Chron. I, 21. 535
IV, 9. 534
40. 536
V, 19. 539
XXIII, 8. 19
2 Chron. IX, 17. 158

Digitized by Google

2 *Chron.* XXXVI, 14. 599
Nehem. VIII, 4. 158
XI, 27. 537
33. ibid.
Job. 530 ſeq.
II, 9. 284
VI, 4. ibid.
VII, 5. ibid.
6. 233
XXI, 15. 284
XLI, 6. ibid.
Pſ. VII, 1. 545
IX, 17. 233
XVIII, 9. 158
16. ibid.
XXVII, 5. ibid.
XXXV, 38. 233
XXXVII, 20. ibid.
XL, 8, 9. 157
XLII, 7. 540
XLV, 8. 16
LXXIV. 95
13, 14. 541
LXXVI, 3. 598
LXXVIII, 45. 284
LXXXIX, 11. 541
38. 157
XCVII, 1. 537
6. 299
CV, 3. 284
CIX. 388
CXIII, 15. 233
CXX, 5. 538. 544
Prov. VII, 22, 23. 397
XXVI, 6. 284
Cantic. I. 155 ſeq.
Cantic. I, 5. 538
14. 540
II-VIII. 155 ſeq.
Eſ. III, 18. 307
VI, 10. 687
XI, 10. 156
12. ibid.
XVIII, 1. 301
XXIII, 6. 632
XXVIII, 15. 552
18. ibid.
XXIX, 1. 599
XXXI, 4. 233
XXXVIII, 14. ibid.
XLII, 11. 539
LIII, 11. 15
LX, 7. 538
19, 20. 157
Jer. XXV, 20. 541. 543
XLVII, 4. 537
XLIX, 28-33. ibid.
Thren. IV, 21. 541
Ezech. IX, 4. 711
XIV, 14. 531
20. ibid.
XVI, 46. 540
53. ibid.
55. ibid.
XXV, 16. 538
XXVI, 18. 537
XXVII, 17. 549
19. 535
XXX, 5. 538
XLVII, 1-10. 540
Dan. IV, 6. 716
XI. 482. 484

Joel.

Digitized by Google

Joel. II, 20. 542
Mich. VI, 5. 552
Zephan. I, 4. 551
Habac. III, 3. 538
Sap. XVI, 6. 400
1 Macc. V, 14. 538
VI, 2. 487
VIII. 488
XIII. 430
XV, 39. 483
Matth. I, 21. 636
IX, 13. 634
XIII. 155
XVI, 16. 207
22. 423
XVIII, 11. 634
XX, 28. 636
XXVI, 28. 635. 636
Marc. II, 14. 709
VI, 49. 716
XVI, 15. 635
Luc. I, 2. 389
IX, 56. 634
XIX, 10. ibid.
XXI, 25. 479
XXII, 32. 207
XXIV, 31. 423
37. 716
Jo. I, 10. 634
29. 635
III, 16, 17. 634
V, 38. 389
VI, 63. 96
X, 15. 636
XI, 52. ibid.
XII, 47, 48. 635
XVI, 8. 16
XVII, 9. 636

Act. II, 9. 401
VIII. 710
27. 259
IX, 5. 156
XI, 19-21. ibid.
XV. 204
XVIII, 18. 601
XX, 32. 389
XXI, 5. 284
Rom. II, 16. 422
III, 7. 95
IV, 18. 248
V, 18. 635
VI, 1 ſeq. 15
VII, 7. 696
VIII, 26. 16
32. 635
34. 636
IX. ibid.
XIV, 15. 635
XV, 9. ibid.
12. 156
XVI, 17. 158
1 Cor. III, 16. 16
19. 531
VI, 19. 16
VIII, 11. 635
XIII, 1. 300
2 Cor. V, 14, 15. 635
VI, 16. 16
XII, 7. 284
Gal. III, 25, 26. 95
Eph. I, 6. 156
V, 2. ibid.
25. 636
Phil. II ſeq. 96
Col. I, 6. 635
1 Tim. I, 15. 634

1 *Tim.* II, 4. 635
6. ibid.
III, 2. 15
IV, 3, 4. 710
VI, 20. 421
2 *Tim.* I, 12. 421. 422
14. 421
II, 17, 18. 14
Tit. I, 3. 389
II, 11. 635
1 *Pet.* I, 23. 389
III, 19 *ſeq.* 96
2 *Pet.* II, 1. 635
15. 552
1 *Jo.* IV, 1-3. 711
Hebr. II, 9. 635
VI, 1, 2. 14
VII, 27. 601
IX, 28. 636
X, 26-29. 635
Jac. I, 14, 15. 696
18. 389
V, 11. 531
Jud. 709 ſeq.
Apoc. II, III. 155
V, 6. 156
VII, 3. 711
IX, 4. ibid.
XII, 7-12. 157
Secundinæ *deſcriptio.* 349 ſeq.
extractio caute ſuſcipienda. 474
Sedulii, *Poetæ Chriſtiani, vita.* 342
Selah, *vocis, ſenſus veſtigatus.* 232 ſeq.
Seleucidarum *numi in ordinem redacti.* 488
Senibus *longævitatem conciliant effluvia puellarum.* 374 ſeq.
Senſuum *externorum doctrina ex principiis mechanicis explicata.* 72 ſeq.
internorum ratio quæ? 74 ſeq.
De Sepultura *lex antiqua Romanorum explicata.* 471 ſeq.
Severi (*Sulpicii*) *vita & ſcripta.* 342
Sigilla *Scotiæ collecta.* 628. 630
Sigillum *Dei in frontibus fidelium explicatum.* 711
Slesvicenſium *doctorum vitæ deſcriptæ.* 290 ſeq.
Solani (*Moſis*) *in Lucianum merita quæ?* 246
Solutionum *chymicarum leges mathematicæ.* 519
Sorites *Dialecticorum carmine deſcriptus.* 460
Specifica *remedia quomodo aſſumenda?* 569
Pro Sphæroide *fluido æquilibrii conditiones.* 647 ſeq.
Stellæ *nebuloſæ obſervatæ.* 224
(*Claudii*) *vita.* 573
Stromatevs, *vox, quid notet?* 265
Superſtitionum *medio ævo in Italia veſtigia.* 435
Syneſii, *Ep. Ptolemaidis, vita & ſcripta.* 341
Syriacæ *linguæ uſus demonſtratus.* 258 ſeq.
elementa tradita. 259 ſeq.

Digitized by Google

Syriacæ *linguæ Lexicon editum.* 262 ſeq.
dignitas & utilitas commendata. 263
verſiones Scripturæ S. recenſitæ. 263 ſeq.
uſus apud Maronitas. 264
Syriacorum *quorundam Scriptorum vitæ.* 340
Syriæ *Regum Annales confecti.* 482
Syrorum *Chronologia explicata.* 485

T.

Tabularum *XII leges explicatæ.* 463 ſeq.
harum hiſtoria illuſtrata. 464
Targionii (*Jo.*) *inſtitutum, edendi clarorum virorum ad Magliabechium Epiſtolas.* 525 ſeq.
Telluris *figura ſphæroidica.* 221. 645
Temperamentorum *doctrina ex principiis mechanicis explicata.* 69
Terebra *occulta, inſtrumentum chirurgicum.* 475
Terrarum *varia genera deſcripta.* 54
Teſtaceorum *animalium natura veſtigata.* 160 ſeq.
Teſticulorum *defectus viros fœminis ſimiles reddit.* 510
De Teſtis *qui ſcripſerint?* 160
De Teſtis *ſingularia obſervata.* 160 ſeq.
Ex Teſtis *quomodo exiſtentia & virtutes Dei demonſtrari poſſint?* 161 ſeq.
Thaleri *Ducum Saxoniæ deſcripti.* 166 ſeq. 361 ſeq.
variorum Principum Imperii deſcripti. 555
Principum Sileſiæ deſcripti. 698
Ex Theocrito *Scriptura S. illuſtrata.* 422 ſeq.
Theologiæ *moralis principia explicata.* 189 ſeq.
natura & neceſſitas. 684
Theologica *ſtudia quomodo inſtituenda?* 424 ſeq.
Theorematis *binomialis demonſtratio.* 142
formula, quæ abrumpitur pro exponente integro negativo. 143
Thoracis *motus alterni cauſa.* 508
Thucydidis *de bello Peloponneſiaco narratio vindicata.* 282 ſeq.
In Traditione *fundamentum legum naturalium poſitum.* 586 ſeq.
De Tragœdiis *ſingularia notata.* 432
Tridentinæ *eccleſiæ origo unde?* 63

Tridentinæ *eccleſiæ primi Epiſcopi qui?* 65 ſeq.
Trombelli (*Jo. Chryſoſt.*) *refutatus.* 89 ſeq.
Tuborum *capillarium phænomena explicata.* 651
Turneminii (*Ren. Joſephi*) *vita* 571
De Typographiis *Poloniæ varia.* 46 ſeq.

U.

Variolarum *& morbillorum examen.* 638
De Vaſconcellos (*Auguſtini Manuelis*) *vita.* 572
Vaſorum *uteri & placentæ nexus.* 322
Velleji *Paterculi locus emendatus.* 712 ſeq.
Venæ *ſpermaticæ & arteriarum anaſtomoſes.* 509
Venenorum *operatio.* 608
Veneris *motus juxta Branchium refutatus.* 26 ſeq.
Veſicæ *calculum per ſectionem curandi viæ variæ a variis indicatæ.* 112 ſeq.
Vicedominorum *in Italia dignitas illuſtrata.* 440
Viguierii (*Nic.*) *vita.* 570
Vionneti (*Ge.*) *Muſeum numarium denuo editum.* 622
Viri *menſtruorum mutationem patiuntur in perſpiratione.* 511
Virtuti *quomodo animus humanus conformandus?* 187 ſeq.
Vis *centripetæ in planeta ratio ad gravitatem.* 226
Vitrum *cur ſit fragile?* 83
Virgilii *loca nonnulla vindicata.* 235
Vocabula *quædam Germanica explicata.* 713
Latina in Lexicis non obvia. 234 ſeq. 286 ſeq. 713 ſeq.
Voluntatis *humanæ theoria explicata.* 184
Urinæ *ſecretio & differentia.* 219
Uteri *gravidi deſcriptio.* 317
Vulnera *ſclopetorum.* 369 ſeq.

W.

Walchius (*Jo. Ge.*) *laudatus.* 14
Welficorum *Ducum hiſtoria illuſtrata.* 234
Wermuthi (*Chriſtiani*) *Numiſmata Imperatorum denuo edita.* 334 ſeq.
Wicmanni, *Archiep. Magdeburgenſis, hiſtoria illuſtrata.* 363
Wilhelmi *Conqueſtoris, Regis Angliæ, res geſtæ deſcriptæ.* 102 ſeq.
Winckleri (*Jo. Heur.*) *in Platonis Phædonem merita.* 717 ſeq.
Wolffii (*Chriſtiani*) *ad Hazfeldum quendam monitum ſeverum.* 523 ſeq.
memoria in numis conſervata. 702. 703
Wollaſtoni (*Guil.*) *vita.* 570
Wormatienſis *Colloquii hiſtoria edita.* 309 ſeq.

X.

In Xenophontis *memorabilibus Socratis dictis loca varia emendata.* 499 ſeq.

Z.

Zoroaſtris *quale fuerit ſyſtema?* 551
Zoſimi, *Papæ, vita.* 339

Errores operarum hi ſunt emendandi: *Pag. 6 lin. 21* pro *Ediſor* leg. *Editor; pag. 7 lin. 16* pro *Hippocrati-* leg. *Hippocratis; pag. 61 lin. 12* pro *Joannis* leg. *Jani;* & *pag. 720 lin. penult.* pro *fronde* leg. *fronte.*

* * *

Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z171845303
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google